

Cuviosul Eftimie Zigabenu

Sfântul Nicodim Aghioritul

PSALTIREA IN TĂLCUIRILE SFINTILOR PĂRINTI

Transliterare, diortosire, revizuire
după ediția grecească și note de
ȘTEFAN VORONCA

Carte tipărită cu binecuvântarea
Prea Sfințitului Părinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului

Editura Cartea Ortodoxă
EDITURA EGYMENIȚA

TÂLCUIREA PSALTIRII
PROOROCULUI ȘI ÎMPĂRATULUI DAVID

Scrisă elinește sub împărații Constantinopolului

de

Monahul-filosof

EFTIMIE ZIGABENUL

iar pe românește adus

de

MITROPOLITUL VENIAMIN

TOM II

IAȘI
Institutul Albinei Române
1862

CATISMA 10

PSALMUL 70

Psalm al lui David; fiilor lui Ionadab, și despre cei ce s-au robit mai întâi; nescris deasupra la evrei.

salmaul acesta s-a scris de David din partea fiilor lui Ionadab, dar și din partea celorlalți iudei care s-au robit primii de către Babilonieni, însă această suprascriere au suprascris-o cei șaptezeci de tâlcuitori ai Scripturii, deoarece au aflat acest psalm nescris în izvodul evreiesc. Iar fiii și strănepoții lui Ionadab erau atunci numiți printre Iudeii cei robiți¹.

1. Spre Tine, Doamne, am nădăjdut, să nu mă rușinezi în veac.
Întru dreptatea Ta, izbăvește-mă și mă scoate,
2. Pleacă urechea Ta către mine și mă mântuiește.

„Fiindcă eu, zice, desăvârșit am nădăjdut întru Tine, Doamne, pentru aceasta să nu mă nenorocești dinspre ajutorul Tău, că, de mă voi nenoroci, voi

¹ Zice însă Sfințitul Teodorit: „Și acesta ce a făcut suprascrierea mărturisește că nu o a aflat în Scriptura evreiască, ci a pus-o chiar el”. Dar trebuie, după același Teodorit, să știm că fiii și strănepoții lui Ionadab au fost bărbați evlavioși și drepti și păzitori cu scumpătate ai poruncilor părintelui lor, încât Însuși Dumnezeu S-a făcut martor al faptei lor celei bune, că a poruncit Dumnezeu lui Ieremia să le aducă lor vin ca să bea și, fiindcă aceia au voit să bea pentru porunca dată de părintele lor, pentru aceasta mustră Ieremia pe Iudei pentru nesupunerea ce o arată către Dumnezeu, căci aceasta zice Ieremia despre dânșii: *Și am dat înaintea feței lor (adică a strănepoților lui Ionadab) ulcioare de vin și pahar, și am zis: „Beți vin!” Și au zis: „Nu vom bea vin, că Ionadab, fiul lui Recab, părintele nostru, a poruncit nouă zicând: Nu veți bea vin voi și fiii voștri până în veac, și casă nu veți zidi, și sămânță nu veți semăna, și vie nu va fi la voi, că în corturi veți locui întru toate zilele voastre, ca să viețuiți zile multe pe pământ!”* (Ier. 35: 5-7). Despre acestea scrie și Cartea a IV-a a Împăraților cap. 10: 15. Zice și Eusebie: „Fiii lui Ionadab se înțeleg dinspre fața apostolilor, care au păzit poruncile ceresului lor Părinte, Hristos”. Aceasta o zice și Marele Atanasie. S-a zis însă psalmul acesta, după Teodorit, dinspre fața celor robiți în Babilon, dar se potrivește și fiilor darului, care s-au slobozit din robia idolilor și au crezut în Hristos, primind de la Dânsul purtarea de grijă.

rămâne rușinat în viața mea; și măcar că sunt nevrednic de tot ajutorul, Tu însă izbăvește-mă de vrăjmașii mei pentru dreptatea Ta, care osândește pe cei ce nedreptățesc”². *Pleacă urechea Ta către mine* adică „auzi-mă”; aceasta însă o a zis pornind de la metafora și asemănarea cu acei oameni care atunci când vor să audă cuvintele unui bolnav, își pleacă urechea la gura aceluia. Cam acestea le zice și Psalmul 30³.

3. Fii mie Dumnezeu apărător și spre loc tare ca să mă mântuiești,
4. Că întărirea și scăparea mea ești Tu.

La Psalmul 30 în loc de *spre loc tare* a zis *casă de scăpare*; și, în loc de *întărirea mea*, acolo a zis *că țăriia mea*. Fii mie, zice, Dumnezeu apărător, adică „apără-mă”, că și aceasta este o însușire [un idiom] a Scripturii Vechi a întrebuița adică graiul [verbul] *fii* cu propoziție cu nume. „Pentru că Tu ești întărirea Mea și îl păzești pe cel ce aleargă la Tine ca la o scăpare și turn de siguranță”.

5. Dumnezeul meu, izbăvește-mă din mâna păcătosului, din mâna călcătorului de lege și a celui ce face strâmbătate,

„Izbăvește-mă, zice, Doamne, din mâna nedreptilor și a păcătoșilor”; că astfel erau Babilonienii, care îi stăpâneau pe iudei”⁴.

---

² Zice însă Teodorit: „Aceia (adică Iudeii), pentru a scăpa de cei ce i-au robit, iar aceștia (creștinii) pentru a scăpa de demonii cei răi aduc această rugăciune”. Iar Atanasie zice: „Cu mare îndrăzneală a încredințării sale propune *nădejdea cea către Dumnezeu*, iar *dreptate a Părintelui* este Fiul, prin Care ne-am izbăvit de păcatul cel ce ne ținea întru stricăciune”. Iar Isihie zice: „Bine a zis aceasta: «Că, deși am greșit Ție, ca să nu mă rușinez întru dreptatea Ta, de aceștia cu dreptate să mă izbăvești, că nicio cunoștință nu au de puterea Ta, și că în zadar nedreptățesc». Și Didim însă a zis: „Cel ce are nădejde în Dumnezeu în toate veacurile nu se rușinează, iar cel ce nădăjduiește în bogăție va cădea și se va rușina, iar întru dreptate se izbăvește cel ce n-a nedreptățit cu nimic”.

³ Despre aceasta zice și Isihie: „Adică pogoară-Te ca și către un bolnav, pleacă urechea Ta ca pentru un păcătos care nu poate să se roage cu îndrăznire - ori, ceea ce e mai adevărat -, apropie-Te cu milostivirea Ta”.

⁴ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei, prin *călcător de lege și cel ce face strâmbătate*, a înțeles pe Diavolul, care a robit viața noastră. Iar Isihie: „*Păcătos și călcător de lege* îl numește pe Diavolul, rugându-se să se izbăvească din mâna lui (adică de păcatul pe care îl are în meșteșugurile îndulcirilor); iar de zice să se izbăvească și de oamenii păcătoși, și acesta este lucru fericit; că dacă păcătosul este dușman, nu va cruja, iar dacă este prieten, și așa e greu. Deci și de vrăjmașul, și de prietenul păcătos să ne rugăm și noi să ne izbăvim (La Nichita)”.

6. Că Tu ești așteptarea mea, Doamne,

Însăși aceasta o a zis și în Psalmul 38: 11, și acum: *Cine este așteptarea mea, au nu Domnul? Și în Psalmul 24: 5: Și pe Tine Te-am așteptat toată ziua.*

Doamne, nădejdea mea din tinerețile mele.

7. Întru Tine m-am întărit din pântece,

„Doamne, zice, Tu ești nădejdea mea din tinerețile vieții mele, și nu numai din tinerețile mele, ci și din însuși pântecele maicii mele, adică, de îndată ce m-am născut, m-am întărit de către născătorii mei întru Tine ca într-o întărire și reazim puternic”. Arată însă David cu cuvintele acestea că avea născători binecinstitori și temători de Dumnezeu, care, de îndată ce s-a născut el, l-au dat acoperământului lui Dumnezeu. Se înțelege însă aceasta și într-alt fel: că, de vreme ce Evreii taie împrejur pe pruncii lor a opta zi, încredințându-i astfel lui Dumnezeu, se cuvine să știm că acestea - *din pântece și din mitrasul maicii* și cele asemenea acestora -, vechea limbă a Evreilor obișnuiește să le ia ca o formă de covârșire [ca pe o hiperbolă], că, zicându-se acestea așa, însemnează începutul socotinței [cugetării] omului și acea vreme de când cineva începe să deosebească binele de rău; pentru aceasta este scris la Iov: *Mâncam oare singur bucata mea de pâine și nu-i împărțeam și orfanului? Că din tinerețile mele am crescut pe orfan și din pântecele maicii mele am povățuit ca un părinte* (Iov 31: 17), fiindcă cu neputință este să faci cineva fapte bune ca acestea de la nașterea sa și din pântecele maicii sale. Arătat dar este că forma aceasta a covârșirii însemnează că Iov isprăvea acestea când a început să aibă socotință și deslușire cuvântătoare [rațională] a binelui și a răului (după Didim)⁵.

din mitrasul maicii mele Tu ești Acoperitorul meu;

„Tu, Doamne, zice, ești Acoperitorul și Păzitorul meu încă din pântecele maicii mele⁶”. Pentru că de nu ar păzi puterea lui Dumnezeu pruncul în pântecele

⁵ Prin *tinerețe* numește poporul cel dintâi, după Teodorit, adică timpul cel din vremea Marelui Moise când a dobândit și slobozenia, pentru că cea mai multă vreme o a robii Egiptenilor, „și din aceea, zice, întru Tine am avut nădejdlile și ajutorul Tău îl aștept”, iar tinerețe a poporului celui nou zice întinerirea cu care s-a norocit prin baia nașterii din nou”. Iar Eusebie zice că acestea se zic din partea apostolilor, și însemnează că, pe apostoli, aflându-se încă în pântecele ziditoarei Pronii, Dumnezeu încă îi acoperea, scoțându-i apoi la lumină.

⁶ Zic însă Teodorit și Didim că *naștere* numește ieșirea din Egipt (ca pe un început al întăririi neamului Evreilor). „Adunarea dar a Evreilor celor robiți, a celor mai bine-cinstitori, zice, din început nădejdea Ta o a avut, precum și neamul cel nou numește naștere a

maicii sale și nu l-ar acoperi, s-ar strica negreșit, după Eusebie, din pricina mulțimii împrejurărilor și a feluritelor primejdii peste care dau femeile îngreuiate. Aceste trei ziceri le-a grăit David și în Psalmul 21, deși puțin schimbate, însă acelea se dau lui Hristos, că Aceluia I se potrivesc.

8. Întru Tine este lauda mea pururea,

„Întru Tine numai, Doamne, zice, era lauda și slavoslovia mea, adică numai pe Tine Te slavosloveam totdeauna”⁷.

ca o minune⁸ m-am făcut multora, și Tu ești ajutorul meu cel tare.

„Fiindcă, zice, m-am uscat de post, și că purtam sac de păr pe trupul meu, și de multa întristare m-am arătat grozav și neprietenos, pentru aceasta celor mai mulți oameni le par ca o minune”. A zis însă *ca o minune*, dar în adevăr nu era așa, ci doar se socotea așa, dar nu în fața oamenilor înțelepți, ci a celor fără de socoteală și cu puțină minte. Pentru că prin *mulți* Scriptura îi numește pe cei netrebnici și fără de minte, îndeobște pe cei răi. Pentru aceasta și Pavel zice că: *Nu suntem ca cei mulți care strică cuvântul lui Dumnezeu* (II Cor. 2: 17). Și Domnul: *Mulți sunt chemați, dar puțini aleși* (Matei 20: 16). „Dar eu încă, zice, ajutorul Tău îl aștept, Doamne”⁸.

---

doua naștere (adică pe cea din Sfântul Botez)”, că despre aceasta s-a zis și în Evanghelia: *Iar câți L-au primit, le-a dat lor stăpânire să se facă fii ai lui Dumnezeu, care nu din sânge, nici din pofta trupească, nici din voia bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut* (Ioan 1: 13)”.

⁷ Altul însă zice: „Precum cel ce împărtășește întru cel ce se împărtășește, așa și cel ce se împărtășește este întru cel ce împărtășește; și precum în cel sânguitor este fapta bună, așa și sânguitorul este întru fapta bună, așa și cel ce laudă pe Dumnezeu se află întru Însuși Acela pe Care el Îl laudă”. Și altul încă zice: „Altoarea cele de laudă sunt altele, adică născători, stăpânitori, bogăție și slavă, lauda mea însă numai întru Tine se află”.

* τέρμα. Termenul poate lua conotații dintre cele mai diverse, depinzând de context. Tâlcuirea de mai jos a arătat cum nu se poate mai bine sensurile termenului. Mitropolitul Veniamin redă prin „monstru (grozăvie)”. Literal s-ar referi la ceva ce stârnete mirare sau tulburare din pricina unor lucruri mai presus de înțelegere sau dumnezeiești, lucruri sau evenimente care pot fi înțelese de unii fie ca un semn rău, grozăvie, ciudățenie, lucru ieșit din comun, fie ca o lucrare minunată a lui Dumnezeu.

⁸ Marele Atanasie însă zice: „*Minunea* cea preaslăvită și mare o zice despre bine, iar ceea ce zice este astfel: «Deși m-am ridicat la înălțime, și mare și deosebit m-am făcut între multe neamuri, dar bunătatea cea de acest fel nu o aveam cu puterea mea, că Tu ești Cel Care m-ai făcut preaputernic și viteaz, prin ajutorul Tău”. Iar Didim zice că *minune* se socoteau de cei mai mulți (adică de cei răi) Sfinții, pentru că Dumnezeu i-a arătat pe ei ca pe niște rânduiți spre moarte și ca pe niște lepădături, din pricina ticăloșiilor pe care le

9. Să se umple gura mea de laudă, ca să laude slava Ta, toată ziua mare-cuviința Ta.

Se roagă să i se umple gura de lauda Domnului: „Se va umple, zice, de ea, adică mă voi slobozi din robia Babilonului (după Teodorit) pentru că atunci, cu toată gura mea, plină de lauda și slavoslovă Ta, voi lăuda slava și mare-cuviința Ta, adică Atotputernicia și Nemărginirea Ta, și celelalte mari-încuviințate lucruri și însușiri ale Tale câte le slavoslovesc bine-cinstitorii, adică câte înțeleg despre Tine”. Ori slavă numește David simplu mărirea lui Dumnezeu⁹. „Și nu o dată, zice, să Te laude acestea, ci totdeauna”, că așa a tâlcuit Simmah *toată ziua*.

10. Să nu mă lepezi în vremea bătrâneților,

„Tu Doamne, zice, Care ajuți mie din tinerețile mele, adică din vremea ieșirii din Egipt (după Teodorit) să nu mă lepezi în vremea bătrâneților mele, căci eu, poporul Iudeilor, am îmbătrânit din robia Babilonului”. Aceste cuvinte urmau să fie zise de cei mai bătrâni din popor, căci bătrânețea trupului este arătată, iar a sufletului nu este arătată tuturor; că bătrânețea sufletului este păcatul, care oprește lucrarea faptei bune care întinerește sufletul¹⁰.

---

sufereau – căci, după Sirah, *urâciune este păcătosului dumnezeiasca cinstire* (Sirah 2: 12) – și care s-au făcut priveriște lumii. Acest fel este și ceea ce s-a zis de Dumnezeu păcătoșilor: *Și va fi vouă Iezechiil spre minune și urâciune* (Iez. 24: 24), pentru că el a fost călcat atâtea zile pe coasta dreaptă și atâtea pe cea stângă, și pentru raderea perilor trupului. Însă deși celor mulți li se păreau în acest fel, înaintea lui Dumnezeu și a dumnezeiescului popor erau înțelepți și drepți. Și Mântuitorul încă, din pricina Crucii, celor mulți li Se părea urâciune (La Nichita).

⁹ Ori după altul, prin *slavă* înțelege așa: „Iconomia pe care ai făcut-o pe pământ, prin care ai umplut pământul de slava Ta”. Iar *mare-cuviință* așa: „Dumnezeirea prin care ai făcut toate cele mari”. Iar Isihie zice: „Nimeni nu poate să laude pe Dumnezeu, nici pe cele ale lui Dumnezeu, de nu se va umple de la El de înțelepciune și de laudă, și ce voiește să laude? Slava și mare-cuviința lui Dumnezeu, adică minunile cele mari și preaslăvite ale lui Dumnezeu despre care zicea: *Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate întru înțelepciune le-ai făcut!* (Ps. 103: 24), ori *mare-cuviință* îl zice pe Duhul, că întru Acesta se făcură minunile cele mari și isprăvile lui Dumnezeu”. Și Atanasie zice: „Atâtea faceri de bine aflându-mi-se, om fiind eu, nu pot să-ți dau răsplătirile cele după vrednicie, pentru aceasta mă rog să se umple gura mea de a Ta înțelepciune de laudă, că așa abia voi putea să laud slava Ta”.

¹⁰ Pentru aceasta zice și Teodorit: „*Bătrânețe* și poporul nou al creștinilor [despre aceasta vezi și mai sus], zice, vremea când gura se învechea căsănd către jertfele idolilor, iar *tinerețe*, precum s-a zis mai sus de noi, pe cea care o a primit prin a doua naștere”.

când va lipsi vârtutea mea să nu mă lași pe mine.

Zicerea aceasta dezvăluie și tâlcuiește pe cele de mai sus, căci zice mai cuprinzător: „Când se va împușina și va pieri puterea trupului meu, atunci să nu mă lași neajutorat, Doamne, căci atunci am mai multă trebuință de ajutorul Tău”¹¹.

11. Că au zis vrăjmașii mei mie, și cei ce păzesc sufletul meu s-au sfătuit împreună,

„Vrăjmașii mei au vorbit între eiși de mine, sau împotriva mea, și *cei ce păzesc*, adică cei ce vrăjmășesc viața mea, s-au sfătuit în unire toți să-mi facă rău”. Aceștia însă sunt nu numai vrăjmașii cei simțiți, ci și cei gândiți, adică demonii.

12. zicând: Părăsindu-l-a Dumnezeu, urmăriți-l și-l prindeți pe el, că nu este cel ce izbăvește.

„Aceste cuvinte, zice, sunt cele ce le zic vrăjmașii mei asupra mea, și Babilonienii cei simțiți, și demonii cei gândiți”; iar *urmăriți-l* zice pentru că: „De va fugi poporul acesta din mâinile noastre, alergați după el, pentru că Dumnezeu, pe Care el Îl cinstește, Acesta l-a părăsit, pentru aceasta nu este cine să-l slobozească din mâinile noastre”¹².

13. Dumnezeuul meu, să nu Te depărtezi de la mine, Dumnezeuul meu, spre ajutorul meu ia aminte!

„Doamne, zice, deși putoarea păcatelor Te gonește de la mine, Tu însă, pentru mila Ta, nu Te depărta de la mine!” Aceasta însă și Isaia o a zis către Iudei: *Păcatele voastre vă despart pe voi de Dumnezeu și pentru păcatele voastre a întors fața Sa de la voi, ca să nu mai miluiască* (Is. 59: 2). Dar Dumnezeu Se depărtează de la cel păcătos nu cu ființa, precum tâlcuiește Teodorit, pentru că Dumnezeu nu este circumscris, ci cu purtarea de grijă [Pronia]. Iar aceasta,

¹¹ Iar Marele Atanasie zice: „Deși mi s-a întâmplat, om fiind, a păcătui cândva, să nu mă păreșești, Doamne, din pricina păcatului, ci întoarce-mă iarăși ca un iubitor de oameni”. Iar Apollinarie zice: „De vreme ce și tânăr fiind nu voinicia trupului ci ajutorul Tău îl socoteam tărie, tăria Ta să-mi vină mie și după ce va trece vârtutea-mi”, care cu adevărat s-a și întâmplat dumnezeiescului David: că, tânăr fiind, s-a sculat asupra-i fiul, iar când era bătrân, nimeni, ci în odihnă cu bătrânețe ocărnuia pe Israel”.

¹² Zice însă Isihie: „Demonii păzesc sufletele noastre nu spre bine, ci spre rău, veghind și pândind ca să le prindă în cursă”. Iar Atanasie zice: „A zis *că* în loc de «nu cândva să zică vrăjmașii mei: să ne punem asupra lui, că va fi nouă spre jaf, Dumnezeu nepurtând grijă pentru el; deci, fiindcă ei zic acestea, nu zăbovi cu ajutorul Tău»”.

*Dumnezeul meu, spre ajutorul meu ia aminte, o am tâlcuit la Psalmul 39; s-a zis însă aceasta și la Psalmul 69, de după acesta*¹³.

14. Să se rușineze și să lipsească cei ce clevetesc sufletul meu,

Pe *să se rușineze și piară* le-a zis Simmah; iar *sufletul meu* a zis în loc de „mine”; iar prin *cei ce clevetesc* a numit pe fiecare vrăjmaș: și pe cel simțit, și pe cel gândit.

să se îmbrace cu rușine și cu înfruntare [ocară] cei ce caute cele rele mie.

„Să se rușineze adică cei ce caută căderea mea”, se roagă el; că, deși zice pe un ton poruncitor, are înțelesul de rugăciune, precum am tâlcuit la Psalmul 69. S-a zis încă și în Psalmul 108: *Să se îmbrace cu ocară cei ce mă clevetesc pe mine și cu rușinea lor ca și cu un veșmânt*¹⁴.

15. Iar eu pururea voi nădăjdui spre Tine și voi adăuga spre toată lauda Ta.

„Când va lua sfârșit, zice, rugăciune mea și se vor face cu lucrul cele ce le-am cerut de la Tine, Doamne, atunci voi nădăjdui cu totul, desăvârșit, întru Tine”. *Și voi adăuga spre toată lauda Ta; toată* însă a zis pentru ca să arate că nu numai prin cuvinte este lauda și slavoslovnia lui Dumnezeu, ci și prin fapte. Pentru aceasta a zis Mântuitorul: *Ca să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Părintele vostru Cel ce este în ceruri* (Matei 5: 16)¹⁵.

16. Gura mea va vesti dreptatea Ta, toată ziua mântuirea Ta,

„Limba mea, zice, va povesti la toți cum ai osândit pe vrăjmașii mei și cum m-ai mântuit din mâinile lor”.

¹³ A zis Isihie: „Cum Se depărtează Dumnezeu Cel ce este peste toate și întru toate? (Și însuși răspunde) „Când noi vom face cele nevrednice de arătarea [παρουσία] Sa”.

¹⁴ Iar Atanasie zice: „Când aceia se pun asupra mea, pentru că m-au socotit a fi părăsit dinspre Tine, Tu să-mi ajuți mie și atunci și ei întru rușine se vor întoarce, fiindcă zadarnice ai aflat clevetirile cele ce le-au făcut împotriva sufletului meu». Și care sunt clevetirile dacă nu cele ce le zic, adică *părăsindu-l-a Dumnezeu?*”

¹⁵ Altul însă a zis: „Nu mă voi depărta de laudele Tale îndestulându-mă a face aceasta o dată sau de două ori, ci voi rămâne adăugând pururea, la cele dintâi, cele de-al doilea: și apostolii încă adaugă spre lauda lui Dumnezeu prin mărturisirea celor ce se mântuiesc printr-înșii”.

17. Că n-am cunoscut cele din cărți [învățăturile]. Intra-voi în puterea Domnului.

De vreme ce David a făgăduit mai sus să povestească tuturor dreptatea lui Dumnezeu și mântuirea cea de la El, socotindu-se apoi că nu este îndestulat a face aceasta, se smerește dar aici și zice: „Eu n-am învățat învățăturile, adică meșteșugurile sofismele cărturarilor și ale ritorilor, pentru ca prin acestea să pot apoi povesti după vrednicie și după cum se cuvine dreptatea lui Dumnezeu, însă voi intra, adică voi împlini făgăduința mea cea de mai sus cu puterea și ajutorul lui Dumnezeu, și, așa nădăjduind, mă voi apuca de povestirea acesteia”. Iar că [fort] este de prisos, ori este adevărat, zicându-se în loc de „cu adevărat”, adică „eu cu adevărat n-am cunoscut învățăturile”. Iar unii, precum Atanasie, conjuncția *că* o înțeleg pricinuitoare [cauzală]; pentru aceasta, și după zicerea *învățăturile* [Sfântul] a pus virgulă; și pe aceasta o împreunează cu cele următoare zicând: „Fiindcă [ἐπειδὴ] eu nu știu învățăturile, pentru aceasta voi intra întru puterea Domnului”. Alții însă, precum Eusebie, prin *învățăturile* înțeleg poruncile cărturarilor, care porunceau poporului să vină de trei ori pe an la Ierusalim. Zice dar David: „Voi intra în biserica lui Dumnezeu îndemnându-mă nu de porunca cărturarilor, ci de puterea lui Dumnezeu”¹⁶.

Doamne, aduce-mi-voi aminte de dreptatea Ta numai.

„Nu voi uita, zice, Doamne, dreptatea Ta cea de acest fel, ci totdeauna îmi voi aduce aminte de ea”. Însă, prin *numai*, David L-a zis pe Dumnezeu pentru ca să arate că singur Dumnezeu va judeca între dânsul și între vrăjmașii săi, și nu

---

* γραμματείας. În Biblie desemna fie funcția îndeplinită de scribi sau de cei ce-i dăscăleau pe alții întru ale gramaticii și legii, fie obiectul sau lucrarea acestora. Teodorit dă mai jos o tâlcuire în acest sens.

¹⁶ Iar Simmah, în loc de *n-am cunoscut cele din cărți*, a tălmăcit „nu știu să număr bunătățile Tale, adică cele date mie”. „Că firea mea, zice, nu a primit Scripturile și învățăturile și meșteșugoasele născociri cele de acest fel, voi intra însă întru puterea Domnului și, pe cât se poate firii omenești, voi face cântare de laudă”, precum zice Teodorit. Iar Atanasie zice: „*Cele din cărți*, zice, ori zadarnicele și mult încâlcitele răspândiri ale vieții, ori jertfele cele poruncite prin lege să se aducă în multe chipuri: «Fiindcă toate acestea, zice, le-am lepădat, voi intra în lăcașurile cele de sus, la aceasta Domnul dându-mi mie putere». Iar Teodorit zice: „Însă *cele din cărți* a zis pentru că acesta era lucrul celor ce se numeau gramatici [sau grămăticici, cum se zicea odată], care aveau numărul și izvoadele [listele, cataloagele] ostașilor și care știau să lucreze cu toate cele împărătești”.

altcineva: „Pentru aceasta îmi voi și aduce aminte, zice, nu de dreptatea omenească, ci de singură dreptatea Ta, Doamne”¹⁷.

18. Dumnezeu meu, Cel ce m-ai învățat din tinerețile mele și până acum, voi povesti minunile Tale,

Și aceste cuvinte se zic din partea lui David, însă zicerile acestea au formă inversată, care se netezește așa: „Dumnezeu meu, povesti-voi minunile Tale care m-ai învățat din tinerețile mele și până acum”. *Minuni* însă zice pe cele câte sunt scrise în cărțile Scripturii Vechi pe care Dumnezeu le-a lucrat pentru mântuirea poporului Israelitenilor ori pe cele câte le-a lucrat în zilele lui David.

19. Și până la bătrânețe și căruntețe,

20. Dumnezeu meu, să nu mă părăsești,

Bătrânețea cea mai de pe urmă și vrednicia omului este vechimea, de unde cel în vârstă se numește bătrân; adică cel ce nu se va părăsi de Dumnezeu și care se va păzi până la bătrânețe, acela este arătat că nu se va părăsi de Dumnezeu până la sfârșitul vieții lui; ori aceasta se înțelege și într-alt fel, deoarece *până* este nehotărât [aorist], după însușirea [obiceiul] Sfintei Scripturi, fiindcă împreună cu aceasta se înțelege și întinderea timpului cea de aici înainte¹⁸.

21. Până voi povesti brațul Tău la tot neamul ce va să vină.

Brațul lui Dumnezeu este puterea Lui, fiindcă la braț se află puterea mâinilor, precum a zis și în Psalmul 43. *Iar neamul ce va să vină* este cel al creștinilor celor din toate neamurile, după Teodorit și Atanasie, care urma să vină în vremea înmorminării lui Hristos, precum a zis la Psalmul 21: *Se va povesti Domnului neamul ce va să vină*.

22. Puterea Ta și dreptatea Ta, Dumnezeule, până la cele preainalte,

Aceasta se înțelege aici pe dinafară^{*}, adică „până ce voi povesti puterea

¹⁷ „Nu voi purta grijă de dreptatea Ta întru umbra legii, ci de aceea prin care ne-ai slobozit pe noi de păcat”, după Atanasie.

¹⁸ Iar Teodorit zice: „Zicerea *până* nu este hotărâtoare, că nu zice aceasta, «că până atunci să nu mă lași, iar apoi lasă-mă», că prea necuvios este așa, ci în loc de «ajută-mi și acum după obicei, ca, luând vreme, să povestesc tăria Ta»”.

* Pentru modul de a înțelege un verset pe dinafară (ἐξωθεν) să se vadă nota de la Psalmul 26: 7, din Volumul I.

Ta", pe care mai sus o a numit *braț* „și dreptatea Ta, ceea ce ajunge până la cele preainalte". *Preainalte* însă sunt cerurile: „Că până la ceruri a ajuns dreptatea Ta, pentru că și cereștile puteri s-au încredințat de aceasta și împreună se bucură", după Didim¹⁹. Iar următoarele cuvinte se zic iarăși dinspre fața poporului.

[cu] Care a-i făcut mie măririi.

Care se ia aici în loc de „câte", adică: „Măririle cele câte ai făcut mie, Doamne!" Moralicește și în chip mirător trebuie să se citească aceasta. Unii însă, punând punct desăvârșit după *dreptatea Ta, Dumnezeule, unesc până la cele preainalte* cu *care ai făcut mie măririi*, urmând tălmăcirii lui Achila. „Că mari-cuviințele Tale, adică și facerile Tale de bine pe care le-ai făcut mie, Doamne, prin minune s-au suit până la cereștile puteri; că Tu m-ai cinstit cu chipul Tău, m-ai pus împărat peste cele de pe pământ; mă hrănești, mă acoperi, mă păzești, mă izbăvești de primejdii, și altele ca acestea".

Dumnezeule, cine este asemenea Ție?

„Care altul, zice, se aseamănă Ție, Doamne? Nimeni adică".

23. Câte ai arătat mie, necazuri multe și rele,

Și aceasta, *câte ai arătat mie! Necazuri*, trebuie să se citească moralicește, ca și cea de mai sus, adică în chip mirător, în loc de „de câte necazuri...!" Apoi, prin urmare, la fel trebuie să se citească și celelalte, adică cum că „multe cu adevărat și grele ai arătat mie, căci nu numai, zice, că mi s-a făcut bine, Doamne, ci și rele am pățimit; dar toate de la bunătatea Ta mi s-au făcut, iar pentru răutatea mea m-am dosădit și m-am necăjit".

și, întorcându-Te, m-ai înviat

„Tu, Doamne, zice, întorcându-Te spre mine, dinspre care mai-nainte Te-ai întors, ori pe mine întorcându-mă către Tine, Doamne, prin pocăință viu m-ai făcut, slobozindu-mă de arătata moarte". Scriptura obișnuiește să numească prin *moarte* necazurile cele mari, iar prin *viață*, slobozenia cea din păcat.

¹⁹ Iar Atanasie zice: „*Puterea Ta, zice, pentru că ai legat pe cel tare și ai răpit lucrurile lui, iar dreptate, pentru că, cu nedreptate ținându-ne (Diavolul adică) pe noi în robie, Tu ne-ai izbăvit, iar voi povesti a zis pentru că nu numai pe cele de pe pământ, ci și pe cele ce sunt în ceruri le-a izbăvit cinstitul Sânge; iar aceasta este asemenea cu aceea care zice: Că și însăși făptura se va slobozi din robia stricăciunii* (Rom. 8: 21).

și din adâncurile pământului m-ai scos²⁰.

Prin *adâncuri ale pământului și iad și groază și mormânt și cele asemenea*, Scriptura obișnuiește să numească adâncurile ispitelor²¹. Că așa prin Iezechiil a zis Dumnezeu către robiții iudei: *Iată, Eu deschid mormânturile voastre și vă voi scoate pe voi din mormânturile voastre, și vă voi băga pe voi în pământul lui Israel* (Is. 37: 12).

24. Înmulțit-ai spre mine mărirea Ta și, întorcându-Te m-ai mângâiat, și din adâncurile pământului iarăși m-ai scos.

Aceste cuvinte se potrivesc numai poporului creștinesc, pe care, rătăcit fiind întru necunoștința de Dumnezeu și în idolatrie, Hristos l-a întors la cunoștința de Dumnezeu și l-a îndemnat către veșnica mântuire, încă și l-a mângâiat zicând: *Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi!* (Matei 11: 28). Iar după ce Hristos a murit după firea trupului, iarăși Hristos l-a ridicat din mormânturi, pentru că, viu făcând Trupul Lui cel omorât, și ridicându-l și nemuritor făcându-l cu puterea Învierii Sale, așa de acum a dăruit prin credință tuturor celor vrednici Învierea cea de acest fel. Iar aceasta se arată din repetarea și vădita îndoire a cuvântului pe care o întrebunțează aici David, care nu s-a scris de prisos și fără socotință, ci cu socoteală, pentru a arăta un astfel de înțeles. Dar și după alt chip a adăugat acest *iarăși*, pentru a arăta schimbarea și deosebirea pe care o are cea de mai sus (*și din-adâncurile pământului m-ai scos*) de aceasta, zic, ce se scrie acum aici²².

²⁰ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Însemnează aici întoarcerea din robie, «întru care, zice, din adâncurile pământului m-ai scos». Aceasta însă o vom înțelege mai luminat din învățătura Marelui Pavel, adică cum se scoate din adâncuri cel afundat în adânc cu greutatea păcatului, despre care zice: *Să nu zici: cine se va pogori întru adânc? Adică ca să ridice pe Hristos din morți*. Că de acolo de unde a intrat moartea în lume, de acolo iarăși s-a dat afară; prin om a intrat și prin om se va da afară; întâiul om a deschis morții intrarea, prin cel de-al doilea însă viața se întoarce în locul morții, a cărei intrare lucrează pierderea morții”. A zis însă și Teodorit: „Cineva ar putea zice că acestea s-au zis și din partea firii omenești, adică că din adâncurile pământului o a scos Cel ce s-a pogorât în părțile cele mai de jos ale pământului, adică Dumnezeu Cel din Dumnezeu, Cel ce pentru aceasta a primit a Se face și om”.

²¹ Zice însă Teodor [al Antiohiei]: „Schimbându-Te, m-ai izbăvit din morți și din primejdii»; [zicând așa] din metafora celor ce fac o cale oarecare, apoi, când se căiesc, se întorc (La Nichita)”.

²² Iar Atanasie zice: „Însă printr-o tâlcuire mai înaltă prin *iarăși* se însemnează repetarea, ca pocăință pentru greșelele cele de după Botez, căci este primită Celui ce a înmulțit

25. Că eu mă voi mărturisi Ție între popoare, Doamne,

„Că eu, zice, voi mulțumi Ție întru popoare multe, și nu numai într-un popor”. Fiindcă nu numai în poporul evreiesc ci și în popoarele cele din toate neamurile urma să slavoslovească și să mulțumească David lui Dumnezeu prin psalmul acesta. Însă aceasta o a zis, mai luminat, la sfârșitul Psalmului 17 așa: *Pentru aceasta mă voi mărturisi Ție între neamuri, Doamne*²³.

întru instrumente de cântare adevărul Tău, Dumnezeule,

Instrumente de cântare numește David osebitele organe muzicești cu care zice că se va mărturisi, adică va mulțumi adevărului lui Dumnezeu. Anagogic însă, prin *instrumente de cântare* se înțeleg creștinii, pe ale căror suflute potrivindu-le și unindu-le David, cântă lui Dumnezeu totdeauna printr-înși; și aici graiul se înțelege pe dinafară: „Mă voi mărturisi, zice, voi mulțumi adevărului Tău, Doamne, adică cum că ești Dumnezeu adevărat, nu numai după ființă, ci și după făgăduințele și cuvintele Tale”²⁴.

cânta-voi Ție întru alăută, Sfântul lui Israel.

În aceasta este tâlcuirea zicerii de mai sus; că instrument de cântare este și alăuta. Iar, pornind de la alăută, David a arătat și celelalte organe muzicești. Prin *alăută* însă numește organul cel împărătesc cu care David cânta Psalmii, precum am zis în *Precuvântarea cărții*, la cap. 6, cum adică cânta și cu organul psaltirii. Însă organele acestea se pot potrivi și la noi; prin instrumente de cântare

---

bunătața și dreptatea spre noi; pentru aceasta, întâi s-a zis *m-ai înviat*, ca la o a doua naștere, iar la al doilea s-a zis *m-ai mângâiat*, ca celui obosit cu totul de întristarea păcatelor. Și poate că facerea de bine se repetă și fiindcă este vrednică a se zice de multe ori”. Zice însă și Isihie: „Mărire a lui Dumnezeu este pogorârea cea către noi, căci, ca Cel ce este Preamare, rămâne Mare, și cu cei mici împreună Se pogorâre. Cum însă a înmulțit pogorârea cea către noi? Când făcându-Se om adică, și așa pe noi din rătăcire întorcându-ne, nu ne-a înfricoșat ca pe niște robi, ci ne-a mângâiat ca pe niște fii”.

²³ A zis însă și Teodorit: „Și aici a pomenit de *popoare multe care*, după înomenirea Mântuitorului nostru, prin propovăduirea celor din ludei au dobândit mântuire”.

²⁴ Iar Atanasie zice: „«Așa, zice, m-am gătit pe sinemi a mă face potrivit prin mărturisire, încât să mă pot numi vas al cuvântării de laudă». Iar dacă s-a zis să se numească vas al alegerii, arătat este că se află și vas de cuvântare de laudă”. Iar Isihie zice: „Nu mă voi mărturisi cu instrumente simțite, cât cu inimă curată și cu limbă întreg-înțeleaptă, și nimic străin de sfințenie grăitoare, că acestea cu adevărat după dreptate se numesc *instrumente de cântare*”.

să înțelegem acestea: gura, buzele și limba și toate organele câte sunt ale glasului omului, iar prin *alăută* să înțelegem sufletul. Iar *Sfânt al lui Israel* este Dumnezeu Cel ce sfințește pe Israel. Se zice însă *Dumnezeu sfânt* și omul; adică Dumnezeu, ca Cel ce sfințește, iar omul, ca cel ce se sfințește; și Dumnezeu după fire Se numește Sfânt, iar omul după stare, adică după împărtășire. Iar că aceasta este adevărată mărturisește Apostolul Pavel, zicând despre Hristos că *S-a făcut nouă Înțelepciune de la Dumnezeu, și Dreptate, și Sfințenie, și Izbăvire* (I Cor. 1: 30) celor ce se sfințesc și se izbăvesc.

26. Bucura-se-vor buzele mele când voi cânta Ție, și sufletul meu pe care l-ai izbăvit.

Prin *buze ale lui David* se pot înțelege alegoric creștinii, prin care, întrebuițându-i ca pe niște buze, cântă lui Dumnezeu: „Însă va cânta Ție, zice, și sufletul meu, adică eu, cel pe care l-ai izbăvit de văzuții și nevăzuții vrăjmași”.

27. Și încă limba mea toată ziua va cugeta dreptatea Ta,

Despre zicerea *toată ziua* am mai spus de multe ori că însemnează *todeauna*, și trebuie, o, cititorule, să o ții minte. Zice însă: „Limba mea va cugeta, adică va grăi dreptatea Ta, Doamne, pe care o ai făcut osândind pe vrăjmașii mei”.

când se vor rușina și se vor înfrunta cei ce caută cele rele mie.

„Voi face, zice, cele ce le-am făgăduit mai sus, când desăvârșit mă voi slobozi de vrăjmași”. Am zis mai-nainte despre dreptatea lui Dumnezeu; iar *cei ce caută cele rele mie* este în loc de „cei ce caută căderea mea”, precum am tâlcuit la Psalmul 37, stih 12²⁵.

---

²⁵ Acestea, după alt tâlcuitor, și pierzarea Babilonienilor cea de la Domnul mai-nainte o spun și pe slobozenia Evreilor, asemenea și slobozenia credincioșilor cea de la vrăjmașii cei gândiți demoni. Pentru aceasta a zis și Marele Atanasie: „Când vor pieri din mijloc gândiții mei vrăjmași și se vor îmbrăca cu rușine cei ce locuiesc adâncul, atunci cu adevărat de nimeni împiedicându-mă, cu neîncetate cântări Te voi lăuda, Stăpâne”.

PSALMUL 71

Întru sfârșit, către Solomon; psalmul lui David.

Am zis în *Precuvântarea Psalmilor* că psalmul acesta nu este al lui Solomon; zicem însă și acum aici că psalmul acesta nu este potrivit lui Solomon, după Eusebie și Apollinarie, căci Solomon, precum zice Teodorit, nici n-a rămas împreună cu soarele, ci a murit, nici n-a fost mai-nainte de lună, nici nu a stăpânit marginile pământului, nici numele lui n-a fost mai-nainte decât soarele, dar, fiindcă numele lui Solomon se tâlcuiește „pașnic”, căci a zis Dumnezeu lui David prin Natan: *Solomon va fi numele lui, și pace voi da în zilele lui* (I Paralip. 22: 9), pentru aceasta arătat este că psalmul acesta s-a zis cu referire la Hristos, Care este Pacea, precum zice Pavel: *Hristos este pacea noastră, Care a făcut din amândouă una, Care și peretele cel din mijloc al îngrădirii l-a stricat* (Ef. 2: 14). Însăși aceasta o zice și Atanasie; aceasta însă o vor arăta și zicerile psalmului cele din parte²⁶.

1. Dumnezeule, judecata Ta dă-o Împăratului, și dreptatea Ta Fiului Împăratului,

Fiindcă Proorocul David a prevăzut cele despre înomenirea lui Hristos, pentru aceasta roagă pe Dumnezeu ca să se dea lui Hristos, ca Unui om, acele cinstiri pe care le avea ca Dumnezeu. Că așa și Hristos a zis despre Părintele Său: *Toată judecata o a dat Fiului* (Ioan 5: 22), și iarăși: *Datu-Mi-s-a toată stăpânirea*

---

²⁶ Iar după alt tâlcuitor, prin zicerea *numele Lui va rămâne mai-nainte de soare* și câte alte cuviințioase lui Dumnezeu, se înțelege că psalmul le cântă lui Hristos, iar acestea, și se vor ruga *împrejurul lui*, se înțeleg către Solomon; deci să nu silim proorociile, nici de dragul netezirii vorbelor proorocești să cădem în faceri de cuvinte amăgitoare, ci înțelepțește și după istorie să le înțelegem că sunt zise, iar pe cele arătat istorisite [cu temelie istorică, în literă] să nu ne silim să le dăm vederii duhovnicești, sau pe acestea celor istorisite, ci pentru amândouă potrivită minte să potrivim. Iar de s-ar afla vreo proorocie ca aceasta, care împreună adună la un loc fără silă vederea duhovnicească și istoria, trebuie să le întrebuijm pe amândouă. Deci [Scriptura] cea veche a spus mai-nainte dumnezeieștile lucrări ale lui Iisus, cele urmau să fie, după dumnezeiescul Dionisie, iar cea nouă (istoria adică) le-a împlinit, și aceea adică întru închipuiri a scris adevărul, iar aceasta de față (adică cea nouă) ni l-a arătat, că adevărul pre-zicerilor aceleia, desăvârșitoarea lucrare a acesteia l-a adevărit, iar dumnezeiasca lucrare este o încheiere [însurare, recapitulare] a teologiei (La Nichita)".

în cer și pe pământ (Matei 28: 19). Iar *Împărat* și *Fiu de Împărat* a numit David pe Hristos, ca *Dumnezeu* și *Fiu* al lui *Dumnezeu*, că din *Împăratul* a toate *Dumnezeu*, S-a născut Hristos, după Teodorit. Iar *judecată* a zis ca una din care se tâlcuiește dreptatea, căci Hristos era cu adevărat judecător drept, însă ca *Dumnezeu* o a luat pe aceasta și ca om de la *Dumnezeu-Părintele*, că *Însuși* a zis: *Iar Eu M-am pus Împărat de Dânsul* (Ps. 2: 6). Însă Hristos poate fi zis *Împărat* și după omenitate, fiindcă Se trăgea din seminție împărătească și fiindcă Se numea Hristos, adică *Uns*, că și împărații se numeau *Unși*, fiind *unși* de *Dumnezeu*. Iar *Fiu de Împărat* Se numește Hristos fiindcă după omenitate a fost *Fiu* al împăratului David, că zice: *Cartea nașterii lui Iisus Hristos, Fiul lui David* (Matei 1: 1)²⁷.

2. Ca să judece pe poporul Tău întru dreptate, și pe săracii Tăi cu judecată.

Aceasta este pricina rugăciunii de mai sus, adică să dea *Dumnezeu* judecata Sa lui Hristos ca să judece poporul, adică pe creștini. Iar pe *poporul Tău*, zice, deoarece poporul Fiului este și popor al Părintelui. Iar pe creștini îi numește și *săraci ai lui Dumnezeu*, fiindcă au sărăcit pentru [au fost lipsiți de] Hristos. Iar prin *dreptatea lui Dumnezeu* să înțelegi *Judecata* de Apoi, după care va răsplăti fiecăruia cele cuvenite. Aceasta însă o a arătat adăugând zicerea *întru judecată*, adică să judece Hristos pe creștini, împreună și pe diavoli, și pe Iudei, și pe ceilalți vrăjmași ai credinței. Alții însă zic că prin *popor* numește pe cel evreiesc, care cândva era poporul lui *Dumnezeu*, iar prin *săraci* numește pe noul popor, cel din neamuri, care era sărac de cunoștința lui *Dumnezeu* și de fapta bună, precum și în altă parte a zis David despre el: *S-a făcut Domnul scăpare săracului* (Ps. 9: 9), ori și pentru că poporul cel din neamuri, de voie, era sărac pentru Hristos. Și va judeca pe toți aceștia: pe cei necredincioși îi va osândi după dreptate, iar pe cei credincioși și îmbunătățiți îi va îndrepta.

²⁷ Iar altul zice: „Aceasta să o înțelegi și așa: «Dumnezeule, judecata Ta dă-o Împăratului. S-a judecat de Tine, zice, o, Părinte, ca Fiul Tău Cel Unul-Născut să strălucească celor de pe pământ, aceasta dar ce din vechime s-a judecat de Tine, să se adune întru împlinire». Nicio necuviință însă nu se înțelege în aceea că David se roagă să se dea judecata și dreptatea și lui Solomon, fiul său, pentru ca să poată judeca cu dreptul spre folosul poporului”. A zis însă și Teodorit: „Iar proorocia Îl numește Împărat și Fiu de Împărat, așa și Patriarhul Iacov Îl numește și *leu*, și *pui de leu*, că, *culcându-se*, zice, *a adormit ca un leu și ca un pui de leu. Cine-l va deștepta?* (cf. Fac. 49: 9), că nu este numai Împărat, ci și Fiu de Împărat. [Se vorbește aici de Iuda ca tip al lui Hristos]. Iar Teodor zice: „Și [cu] putere și înțelepciune dă-i a judeca, și socotințe de a judeca cu dreptate”. Și Marele Atanasie: „Însuși fiind *Dreptatea Părintelui*, *dreptate* se zice că a luat după omenitate, și *Însuși Hristos* este și *Împărat*, și *Fiu de Împărat*”.

PSALMUL 71

Întru sfârșit, către Solomon; psalmul lui David.

m zis în *Precuvântarea Psalmilor* că psalmul acesta nu este al lui Solomon; zicem însă și acum aici că psalmul acesta nu este potrivit lui Solomon, după Eusebie și Apollinarie, căci Solomon, precum zice Teodorit, nici n-a rămas împreună cu soarele, ci a murit, nici n-a fost mai-nainte de lună, nici nu a stăpânit marginile pământului, nici numele lui n-a fost mai-nainte decât soarele, dar, fiindcă numele lui Solomon se tâlcuiește „pașnic”, căci a zis Dumnezeu lui David prin Natan: *Solomon va fi numele lui, și pace voi da în zilele lui* (I Paralip. 22: 9), pentru aceasta arătat este că psalmul acesta s-a zis cu referire la Hristos. Care este Pacea, precum zice Pavel: *Hristos este pacea noastră, Care a făcut din amândouă una, Care și peretele cel din mijloc al îngrădirii l-a stricat* (Ef. 2: 14). Însăși aceasta o zice și Atanasie; aceasta însă o vor arăta și zicerile psalmului cele din parte²⁶.

1. Dumnezeule, judecata Ta dă-o Împăratului, și dreptatea Ta Fiului Împăratului,

Fiindcă Proorocul David a prevăzut cele despre înomenirea lui Hristos, pentru aceasta roagă pe Dumnezeu ca să se dea lui Hristos, ca Unui om, acele cinstiri pe care le avea ca Dumnezeu. Că așa și Hristos a zis despre Părintele Său: *Toată judecata o a dat Fiului* (Ioan 5: 22), și iarăși: *Datu-Mi-s-a toată stăpânirea*

---

²⁶ Iar după alt tâlcuitor, prin zicerea *numele Lui va rămâne mai-nainte de soare* și câte alte cuviințioase lui Dumnezeu, se înțelege că psalmul le cântă lui Hristos, iar acestea, și se vor ruga împrejurul lui, se înțeleg către Solomon; deci să nu silim proorociile, nici de dragul netezirii vorbelor proorocești să cădem în faceri de cuvinte amăgitoare, ci înțelepțește și după istorie să le înțelegem că sunt zise, iar pe cele arătat istorisite [cu temelie istorică, în literă] să nu ne silim să le dăm vederii duhovnicești, sau pe acestea celor istorisite, ci pentru amândouă potrivită minte să potrivim. Iar de s-ar afla vreo proorocie ca aceasta, care împreună adună la un loc fără silă vederea duhovnicească și istoria, trebuie să le întrebuijm pe amândouă. Deci [Scriptura] cea veche a spus mai-nainte dumnezeieștile lucrări ale lui Iisus, cele urmau să fie, după dumnezeiescul Dionisie, iar cea nouă (istoria adică) le-a împlinit, și aceea adică întru închipuiri a scris adevărul, iar aceasta de față (adică cea nouă) ni l-a arătat, că adevărul pre-zicerilor aceleia, desăvârșitoarea lucrare a acesteia l-a adevărit, iar dumnezeiasca lucrare este o încheiere [însurmare, recapitulare] a teologiei (La Nichita)”.

în cer și pe pământ (Matei 28: 19). Iar *Împărat* și *Fiu de Împărat* a numit David pe Hristos, ca Dumnezeu și Fiu al lui Dumnezeu, că din Împăratul a toate Dumnezeu, S-a născut Hristos, după Teodorit. Iar *judecatã* a zis ca una din care se tâlcuiește dreptatea, căci Hristos era cu adevărat judecător drept, însă ca Dumnezeu o a luat pe aceasta și ca om de la Dumnezeu-Părintele, că Însuși a zis: *Iar Eu M-am pus Împărat de Dânsul* (Ps. 2: 6). Însă Hristos poate fi zis Împărat și după omenitate, fiindcă Se trăgea din seminție împărătească și fiindcă Se numea Hristos, adică Uns, că și împărații se numeau Unși, fiind unși de Dumnezeu. Iar *Fiu de Împărat* Se numește Hristos fiindcă după omenitate a fost Fiu al împăratului David, că zice: *Cartea nașterii lui Iisus Hristos, Fiul lui David* (Matei I: 1)²⁷.

2. Ca să judece pe poporul Tău întru dreptate, și pe săracii Tăi cu judecată.

Aceasta este pricina rugăciunii de mai sus, adică să dea Dumnezeu judecata Sa lui Hristos ca să judece poporul, adică pe creștini. Iar *pe poporul Tău*, zice, deoarece poporul Fiului este și popor al Părintelui. Iar pe creștini îi numește și *săraci ai lui Dumnezeu*, fiindcă au sărăcit pentru [au fost lipsiți de] Hristos. Iar *prin dreptatea lui Dumnezeu* să înțelegi Judecata de Apoi, după care va răsplăti fiecăruia cele cuvenite. Aceasta însă o a arătat adăugând zicerea *întru judecată*, adică să judece Hristos pe creștini, împreună și pe diavoli, și pe Iudei, și pe ceilalți vrăjmași ai credinței. Alții însă zic că prin *popor* numește pe cel evreiesc, care cândva era poporul lui Dumnezeu, iar prin *săraci* numește pe noul popor, cel din neamuri, care era sărac de cunoștința lui Dumnezeu și de fapta bună, precum și în altă parte a zis David despre el: *S-a făcut Domnul scăpare săracului* (Ps. 9: 9), ori și pentru că poporul cel din neamuri, de voie, era sărac pentru Hristos. Și va judeca pe toți aceștia: pe cei necredincioși îi va osândi după dreptate, iar pe cei credincioși și îmbunătățiți îi va îndrepta.

²⁷ Iar altul zice: „Aceasta să o înțelegi și așa: «Dumnezeule, judecata Ta dă-o Împăratului. S-a judecat de Tine, zice, o, Părinte, ca Fiul Tău Cel Unul-Născut să strălucească celor de pe pământ, aceasta dar ce din vechime s-a judecat de Tine, să se adune întru împlinire». Nicio necuviință însă nu se înțelege în aceea că David se roagă să se dea judecata și dreptatea și lui Solomon, fiul său, pentru ca să poată judeca cu dreptul spre folosul poporului”. A zis însă și Teodorit: „Iar proorocia Îl numește Împărat și Fiu de Împărat, așa și Patriarhul Iacov Îl numește și *leu*, și *pui de leu*, că, *culcându-se*, zice, *a adormit ca un leu și ca un pui de leu. Cine-l va deștepta?* (cf. Fac. 49: 9), că nu este numai Împărat, ci și Fiu de Împărat. [Se vorbește aici de Iuda ca tip al lui Hristos]. Iar Teodor zice: „Și [cu] putere și înțelepciune dă-i a judeca, și socotințe de a judeca cu dreptate”. Și Marele Atanasie: „Însuși fiind Dreptatea Părintelui, *dreptate* se zice că a luat după omenitate, și Însuși Hristos este și Împărat, și Fiu de Împărat”.

3. Să ia munții pacea poporului și dealurile dreptate.

Cu formă de personificare, David poruncește aici ca *munții să ia pace* de la Hristos, iar *dealurile să ia dreptate*, și munții adică să aibă petrecerea cu pace, lepădând pe demonii cei iubitorii de războaie care se cinsteau în munți, iar dealurilor le poruncește să se supună după dreptate creștinilor, ca unor slugi ale Ziditorului lor, iar prin numirea *munților* și a *dealurilor*, ca prin cele mai înalte părți ale pământului, David a cuprins tot pământul pe care urmau să locuiască nevoitorii și pustnicii și ostașii lui Hristos, după Teodorit. Ori după Eusebie, prin *munți* să înțelegi pe Arhangheli, care după rânduială covârșesc pe îngeri, iar prin *dealuri* pe îngeri, ca pe unii care stau mai jos decât Arhanghelii, dar și pentru că Îngerii și Arhanghelii sunt mai sus decât cele pământești, precum munții și dealurile sunt mai sus decât pământul; că pe acești Arhangheli și Îngerii îi îndeamnă să fie de aici înainte în pace cu poporul lui Hristos și să se poarte către el cu dreptate, fiindcă acesta este moștenire a Stăpânului Hristos. Că mai-nainte de înomenirea lui Hristos, Îngerii și Arhanghelii erau vrăjmași și luptători asupra poporului lui Dumnezeu, adică neamurilor, pentru necinstirea de Dumnezeu și necredința lor. Ori prin *munți* se zice împărații și ighemonii, iar prin *dealuri* stăpânitorii cei mai de jos, pentru că mulți împărați și stăpânitori au venit la credința lui Hristos fiind în pace și folosind-se de poporul lui Hristos cu dreptate²⁸.

4. Judeca-va pe săracii poporului și va mântui pe fiii celor lipsiți,

Săracii ai poporului numește David pe cei mai groși cu mintea dintre iudei, pentru că erau săraci de pricepere, deoarece zăboveau întru singură slova cea goală a legii și a proorocilor, și nu puteau străbate bogăția Duhului cea ascunsă în slovă. Iar *fii ai celor lipsiți* numește pe cei din neamuri care au crezut în Hristos, ai căror născători erau săraci de buna-cinstire de Dumnezeu și de fapta bună, neavând bogăția adevărului și a cunoștinței de Dumnezeu.

²⁸ Aceasta se poate înțelege și despre Solomon, după alt tâlcuitor: „Că a zis Dumnezeu către David, prin Natan: Fiului tău, Solomon îi va fi numele și pace voi da în zilele lui, și în altă parte, și era lui pace din toate părțile împrejur (III Împ. 4: 24); pentru aceasta zice acum că toate se umplu de pace și de dreptate (La Nichita)”. A zis însă și Marele Atanasie: „*Munți și dealuri* zice aici îngerștile puteri care, din vechime, pentru revărsata necinstire de Dumnezeu nu veneau pe pământ, iar acum le este poruncit să aducă pace către toți oamenii”.

și va smeri pe clevetitor

„Hristos, zice, venind, va smeri pe clevetitor, adică pe Diavolul” (după Teodorit), care mai-întâi pe Dumnezeu L-a clevetit, pentru că a zis Evei că Dumnezeu pentru pizmă i-a oprit să nu mănec din pomul cunoștinței, dar și pe toți ceilalți oameni îi clevețește și îi pârăște, de unde și diavol (adică pârător) a fost numit, potrivit faptelor lui.

5. Și va rămâne cu soarele, și mai-nainte de luna neamului neamurilor.

Vrând David să arate neînceperea lui Hristos cea fără de început și fără de sfârșit după Dumnezeu, le cumpănește pe acestea cu luminătorii cei mari. fiindcă n-a aflat în făptura cea văzută alte închipuiri și asemănări mai strălucite și cu ani mai îndelungați decât soarele și luna, după Teodorit. *Va rămâne împreună*, zice, *cu soarele*, adică „Hristos va fi până când va fi soarele”. Însă și aceasta este o însușire a Scripturii, a hotărî adică pe „când” în oarecare vreme, iar întinderea vremii de după aceea să nu o tăgăduiască, ci să o lase nehotărâtă, precum despre aceasta vom zice și în alți psalmi. Și așa se arată nesfârșirea Dumnezeirii lui Hristos; iar despre neînceperea Dumnezeirii Lui, zice că Hristos era mai-nainte de ce s-a făcut luna, iar *neamului neamurilor* este în loc de „întinderi de întinderi”, adică întru nemărginite întinderi de timpuri, că prin *neam** numește lungimea timpului, atât cât poate să viețuiască un neam de om, adică omul²⁹. Putem însă să înțelegem prin *soare* și Dumnezeirea, căci ceea ce este soarele la cele simțite. aceasta este Dumnezeu la cele înțelegătoare, după Teologul Grigorie, cu Dumnezeirea însă rămâne și omenitatea lui Hristos, ceea ce odată s-a unit cu El după ipostas și de care nu se va despărți niciodată, după Didim; apoi prin *lună* să înțelegi Biserica creștinilor, după același Didim, înaintea căreia stă Hristos din neam în neam, adică totdeauna. Și precum luna ia lumina cea simțită de la soare, așa, după același chip, și Biserica ia lumina cea gândită de la Soarele dreptății,

* γενεάν = lit.: naștere; neam, generație; timp.

²⁹ Iar Teodorit zice: „Cel ce acestea toate le isprăvește, nici început de zile, apostolește vorbind, nici sfârșit al vieții nu are, că S-a născut din Tatăl *mai-nainte de luna neamului neamurilor*, adică «fiind mai-nainte decât zidirea», după oarecare nenumărate neamuri», dar și *va rămâne cu soarele*, în loc de a zice «necurmată Își va avea ființa [existentia]». Unii însă zic că acestea s-au scris pentru simțitul Solomon, că adică va smeri pe clevetitor și pe Iacomul de averi și va rămâne împreună cu soarele, dar nu Solomon, ci slava lui, pe care o a câștigat pentru înțelepciunea ce aproape că a strălucit asemenea cu soarele și care se va întinde mai mult decât luna, că aceasta adeseori se schimbă. Însă acestea se potrivesc foarte bine la Hristos, a Cărui Împărăție se întinde în veacul veacului.

Hristos. și luminează pe cei aflați întru întunericul necunoștinței, și celor rătăciți le arată calea mântuirii.

6. Pogorâ-Se-va ca ploaia pe lână și ca o picătură ce pică pe pământ.

Prin aceste cuvinte se arată chipul cel ascuns al întrupării lui Dumnezeu-Cuvântul, Cel ce S-a pogorât în pântecul Fecioarei fără ca cineva să simtă, pentru că și ploaia se pogoară pe lână fără vreo lovire sau simțită auzire; asemenea și picătura cade pe pământ fără a fi simțită, fără a arăta vreun semn pe el. Picătura este însă ceea ce cade din nori mai-nainte de a se porni ploaia, care se pogoară câte puțin, una câte una³⁰.

7. Răsări-va în zilele Lui dreptatea, și mulțimea păcii, până când se va lua luna.

„Va răsări, zice, în zilele lui Hristos dreptatea și mulțimea păcii”, căci atunci când S-a născut Hristos, osebitele stăpâniri locale ale neamurilor s-au unit într-o singură monarhie, a Romanilor, după Teodorit, *că poruncă, zice, a ieșit de la Cezarul August ca să se scrie toată lumea* (Luca 2: 1). Deci atunci, cetățile care mai-nainte de nașterea lui Hristos erau învrăjbite, au întrebuințat acum pace unele cu altele, fiindcă se ocârmuiau de o singură împărăție. Iar *luarea lunii* numește conținerea ei, care se va face când se va sfârși toată lumea, că *soarele, zice, se va întuneca și luna nu-și va mai da lumina sa* (Matei 24: 29), și măcar că până la sfârșitul lumii nu va rămâne dreptate și pace întru toți oamenii, chiar și atunci, în multe cetăți se va păzi pacea, căci David nu vorbește aici despre soborniceasca și a toată lumea dreptate și pace. Dar cineva poate zice și altfel, că va răsări adică dreptatea și pacea către Dumnezeu, fiindcă în zilele lui Hristos, după *dreptate*, adică cu vrednicie oamenii se vor închina Preafericitei Treimi, Unimii

³⁰ Iar Teodorit zice: „Precum lâna, primind ploaia, nicio lovitură nu face, iar picăturile, venind pe pământ umed, nu dau auzurilor nicio simțire, așa fără sunet și fără tulburare a venit Cuvântul în mitrasul Fecioarei și în ascuns s-a făcut zămislirea Lui, nesimțind nici logodnicul ce locuia împreună cu ea”. Iar altul zice: „Fiindcă picătura cade cu sunet pe pământ, pentru aceasta Fecioara s-a numit *lână* [și nu pământ], ca una ce era neam al lui Adam, care *oate rătăciută* din sutime din pilda evanghelică este numit. Și ca întru dânsa să se plinească minunea ce s-a făcut lui Ghedeon, care însemna pământul și lâna, rourându-se când una, când alta și neudată rămânând”. Deci pogorârea cea dintâi, după Eusebie, a fost ca ploaia pe lână, iar învâțtura cea peste tot pământul a fost cu multă pornire, că *în tot pământul a ieșit vestirea lor* (Ps. 18: 4), „pentru aceasta și ca niște picături, zice, ce cad pe pământ”, ca „lâna adică însemnează pe Israel, după Didim, iar pământul, neamurile. Că Domnul a venit mai întâi la oile casei lui Israel și apoi la neamuri, ca, din picăturile Lui adăpându-se, să aducă roade duhovnicești”.

Dumnezeirii, Triipostaticul Dumnezeu, și *pace* se va face celor cerești și celor pământești, și amândouă se vor păzi până la sfârșitul lumii³¹.

8. Și va domni de la mare și până la mare

Mare și la mare numește David atât oceanul Răsăritean, cât și cel Apusean, pentru mulțimea apelor pe care le au, căci acestea sunt marginile lumii după lungime; așijderea și pe oceanul cel Nordic, și pe cel Sudic, adică de la Miazăzi, care sunt margini ale lumii după lățime. Căci, precum zic geografii, oceanul cuprinde împrejur tot pământul și-l face o insulă, adică un ostrov.

și de la râuri până la marginile lumii.

Ceea ce însemnează stihul de mai sus, aceea însemnează și acesta, căci celor ce mai sus le-a zis *mări*, acestora de aici le zice *râuri*, pentru că acestea sunt părți ale oceanului. Însă marginile lumii sunt acelea ce se întind din toate părțile. Se înțelege însă și altfel: *râu* numește aici Iordanul, după Teodorit, zicându-le la plural în loc de singular, zicându-se adică după însușirea [idiomul] limbii evreiești, fiindcă de la râul Iordanului a început Hristos să domnească peste cei ce au crezut întru El, când Preasfântul Duh S-a pogorât la El și Dumnezeu-Părintele L-a mărturisit de sus³².

³¹ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Însă, de vreme ce și puterile îngerești mai-nainte de iconomie [aici: Întrupare] nu veneau pe pământ, zice că și acestea vor avea pace cu oamenii pentru totdeauna și adică [pentru că] puterea potrivnică se va strica; slava ei câte puțin sfârșindu-se, se va cheltui”. „Că se slăvea cu adevărat, după dumnezeiescul Chiril, în toată lumea stăpânitorul nopții, Diavolul, că întru închipuire se însemna prin lună – care s-a pus spre stăpânirea nopții (luna adică) – o oarecare lumină mîncinoasă, astfel dând (Diavolul) înțelepciunea lumii, dar slava acestuia o a stricat Cel ce a ridicat păcatul lumii, în a Cărui zi a răsărit adică dreptatea prin credință și mulțimea păcii prin întoarcerea către Dumnezeu. Și bine a zis *se va lua*, adică se va strica, că precum el [Diavolul] mai-nainte a stricat pe om, acum el este cel ce se strică”. Iar Teodorit zice: „Aceasta însă, *până când se va lua luna*, o a zis în loc de «toată vremea vieții acesteia»”. Iar Eusebie zice: „Prin aceasta, *că adică la sfârșitul lumii se va lua luna*, când soarele se va întuneca și luna nu-și va mai da lumina sa, a arătat prin parte sfârșitul a toată lumea”. Iar Didim prin *lună* înțelege Biserica, care, întrucât este pe pământ, din parte cunoaște și nu toată s-a luminat, iar făcându-se oarecând soare, atunci când lumeasca stare a Bisericii se va lua (adică se va strica), dreptii cei ce împreună plinesc Biserica întru Împărăția Părintelui lor vor străluci ca soarele; pentru aceasta se zice către mireasă: *Cine este aceasta ce se ivește ca zorile? Că acum este având început al luminării, apoi se va face strălucitoare ca luna cea plină, după care va fi de mirare ca soarele* (Cânt. 6: 10).

³² Iar Sfântul Chiril zice: „Întâi hotărăște hotarele țării iudaicești, că lângă dânsa se află dinspre părțile cele mai din Nord Marea Palestinei și a Finichiei, iar dinspre cele mai de

9. Înaintea Lui vor cădea Etiopienii,

Precum am zis în Psalmul 67, două neamuri sunt ale Etiopienilor, deoarece unii locuiesc la Răsărit, iar alții locuiesc la marginile Apusului. Și, dacă neamurile Etiopienilor cele de la margini se vor închina lui Hristos, negreșit că se vor închina Lui și neamurile cele ce locuiesc în mijlocul pământului. Ori prin *etiopieni* cineva poate înțelege demonii, fiindcă de cele mai multe ori demonii se arată ca niște etiopieni³², pentru întunecarea și negreala lor. Dar *vor cădea Etiopienii* se înțelege în loc de se vor închina; iar la *gândiții etiopieni*, adică la demoni, se înțelege în loc de „se vor prăpăstui, se vor smeri și se vor munci”.

și vrăjmașii Lui țărână vor linge.

„Evreii, vrăjmașii lui Hristos, zice, se vor junghia cu totul”, deoarece cei ce se junghie mușcă pământul din pricina nesuferitei lor dureri și nevoi. Ori se înțelege aceea că cei ce vrăjmășesc propovăduirea Evangheliei, după Chiril, se vor schimba și pământul sfințitelor biserici ale lui Hristos îl vor săruta. Ori prin *vrăjmași* trebuie să-i înțelegem pe demoni, care se vor pogori jos la pământ de către cei bine-cinstitori și atâta se vor călca de dânșii, încât se vor arăta lingând pământul, neputând să se mai ridice³³.

10. Împărații Tarsisului și ostroavele daruri vor aduce, împărații arabilor și Saba daruri vor aduce.

Tarsis numește Carhidonul, care a fost întâia cetate a Libiei, după Teodorit, iar *Saba* este cetatea Indiei (ori a îmbelșugatei Arabii), cea mai vestită și mai renumită. Deci, aducându-și aminte David de cetățile cele mai renumite, prin acestea le-a arătat și pe celelalte, precum au arătat aceasta și cuvintele ce urmează,

---

Sud, Marea Sărilor, adică cea Roșie; și zice că Solomon stăpâna de la această mare până la cealaltă și de la râuri, adică ale Mesopotamiei, până la marginile Palestinei, dar pentru Hristos, Mântuitorul nostru, al tuturor, aceasta este mică”. Pentru aceasta adaugă Teodorit: „Va stăpâni toate marginile lumii, că de vreme ce *margini ale lumii* sunt noianele cele prea mari și neplutit, e care sunt numite Atlantice, adică Oceanul Apusean și Răsăritean, a arătat potrivit ținerea lumii prin mările ce o înconjoară pe dinafară”.

³² Sau arapi. Literatura ascetică este plină de povestiri în acest sens.

³³ Acestea se zic și despre Solomon, când a venit împărăteasa Etiopiei, mișcată de vestea cea despre dânsul (după Teodorit) și cei ce se află întru depărtare întru auzul înțelepciunii lui vor veni la el, nimeni nu va cuteza să se împotrivească; și fericit lucru vor socoti vrăjmașii lui a săruta urmele picioarelor lui”. Iar Sfântul Chiril zice: „*Etiopienii* gândiți sunt cei ce își au inima întunecată și mintea oarecum înnegrită”.

numind toate neamurile împreună cu toate împărățiile lumii, precum am zis și la Psalmul 67, tâlcuind aceasta: *Vor veni împărații din Egipt, Etiopia mai-nainte va apuca mâna ei la Dumnezeu*. Iar prin *ostroave* numește aici toate cele ce se află prin mări. Și, cu adevărat, fiecare neam a adus daruri lui Hristos: că unul a adus biserici și afierosiri, iar altul, fapte bune, unul, daruri simțite, iar altul, daruri gândite³⁴.

11. Și se vor închina Lui toți împărații pământului, toate neamurile vor sluji Lui.

„Toți împărații, zice, se vor închina lui Hristos”, măcar că nu toți I s-au închinat. Ori zice că „din fiecare neam se vor închina lui Hristos, precum am zis în Psalmul 67. Se potrivește însă zicerea aceasta cu cea pe care a zis-o Iacov despre Hristos, că *Acesta va fi așteptarea neamurilor* (Fac. 49: 10)³⁵.

³⁴ Altul însă acestea le potrivește și la Solomon, căruia multă neguțatorie i se aducea cu corăbiile; lui Hristos însă, toți aceștia cu adevărat I s-au supus cu credință și ca lui Dumnezeu I s-au închinat și, ca Unui Împărat, mari daruri I-au adus, și, ca niște ostroave sufletele I se aduc ca daruri ieșite din sărata necredință și care nu se lasă clătinate de duhurile cele rele; iar *Arabi* se tâlcuiesc „apusuri” și „seară”, după Didim, întru care apunea raza soarelui amăgitor, iar *seară* s-au făcut lucrurilor celor rele din întoarcere, ceea ce se arată prin Saba (adică că au conținut relele și s-au întors la adevărata credință), că *Saba* se tâlcuiește „spre întoarcere”, iar *Tarsis*, care se tâlcuiește „pândire de bucurie”, sunt cei ce vor auzi *întră în bucuria Domnului tău* (La Nichita). Răspunde însuși deslușitorul [lit.: criticul] Fotie, întrebat fiind: „Pentru ce magii de la Răsărituri și Perșii n-au venit mai întâi din altă țară sau neam la stăpâneasca naștere?” Socot că pentru multe pricini, că mai întâi oarecare proorocie împlineau, ceea ce zice că *împărații Arabilor și Saba daruri vor aduce*, și că Perșii aveau atunci stăpânirea țărilor, iar pământul lor dădea aurul cel mai bun, și smirna, și tămâia. Însă împărăția Egiptenilor s-a amestecat cu cea a Asirienilor, iar a Asirienilor, revărsându-se la Perși și între împărații pământului. Atunci Perșii, cei ce aveau cinstele cele mai dintâi [un statut privilegiat], ca celor ce în acele vremuri Pronia le-a fost binevoitoare, venind a se închina întâiului și singurului Împărat al veacurilor, Celui ce Se arătase pe pământ, lui Hristos, Dumnezeu nostru, și daruri a-l aduce, prin cele ce făceau au mărturisit că Acest Împărat Ce S-a născut este și al lor, al celor ce stăpânesc o mică parte din tot pământul: Stăpân și Domn și Împărat, închinat de dânșii și cu aducere de daruri cinstit (Amfilohie, *Întrebarea* 119)”. Vezi și aceasta, *corăbiile Tarsisului*, de la Psalmul 47: 6, în Tomul I.

³⁵ De unde zice și Teodorit: „Vedem însă și sfârșitul pre-zicerii; că nu este vreun neam care să nu fi auzit evangheliceștile povăduiri, ci în fiecare sunt care au primit lumina cunoștinței de Dumnezeu”. Zice însă și Isihie: „Acum de voie I se vor închina, iar în veacul cel viitor, și fără să vrea, că, după Apostolul (cf. I Cor. 15: 28), încă nu le vedem pe toate supunându-se Lui, dar atunci tot genunchiul se va pleca Lui, al celor cerești și al celor pământești și al celor dintru adânc. Dar și vrăjmașii Lui, care ling

12. Că a izbăvit pe sărac de la cel puternic, și pe lipsitul căruia nu-i era ajutor³⁵;

Sărac și *lipsit* numește David poporul creștinilor cel din neamuri, precum am zis la Psalmul 39, tâlcuind aceasta: *Iar eu sărac sunt și lipsit*, și la Psalmul 9. stih 9. Iar *puternic* (ori silnic) numește pe Diavolul, fiindcă silnicea de demult pe oameni. Dar și altfel! cu cuvintele acestea, David înfricoșează pe silnici și pe tirani pentru ca să se sfiască, fiindcă Dumnezeu ajută pe cei ce se tiranisesc și osândește pe cei ce îi tiranisesc.

13. Va crucea pe cel sărac și lipsit și sufletele lipsiților va mântui;

Cele ce le-a zis mai sus le zice și aici, prin *sărac și scăpătat* numind poporul creștinilor cel din neamuri, după Chiril. Ori prin *sărac* zice poporul cel din Evrei, fiindcă a căzut din bogăția ce o avea în ajutorul lui Dumnezeu, iar *lipsit* numește poporul creștinilor cel din neamuri, căci pe amândouă popoare le-a miluit Hristos și pentru amândouă S-a făcut om, dar pe Evrei i-a lăsat, fiindcă nu au primit pe Hristos, iar pe neamurile cele ce au năzuit cu credință la Hristos le-a mântuit. Și după alt chip încă: Hristos izbăvește de fiecare ispită și crucea și mântuiește pe acei săraci creștini care scăpătează și sărăcesc pentru dragostea Lui.

14. De camătă și de nedreptate va izbăvi sufletul lor,

Prin *camătă*, David a arătat iubirea de argint care este mai rea decât toate patimile, apoi, prin numele *nedreptății* împreună a cuprins de obște toate păcatele, pentru că cel ce păcătuiește, acela și nedreptățește, fie pe sineși, fie și pe fratele său. De păcatele acestea dar a izbăvit Hristos pe creștini, prin poruncile Sale de viață făcătoare, că pe acestea lucrându-le creștinii, scapă de toate păcatele³⁶.

Jărâna, cei ce prețuiesc îndulcirile trupului". Și Eusebie: „Toți împărații, încă și neamurile, îi vor sluji la a doua dumnezeiască arătare a Mântuitorului (La Nichita)".

³⁵ πτωχός și πένης, *sărac* și *lipsit* (*scăpătat*); sunt doi termeni relativ asemănători, uneori interschimbabili pentru unii autori; aceștia au fost traduși în românește în diferite feluri (*sărac*, *mișel*, *sărman*, *scăpătat*, *lipsit*), uneori făcându-se confuzie între ele. Primul denotă în primul rând cerșetoria, dependența cuiva de sprijinul material al altora sau de ajutorul lui Dumnezeu, nevrednicia față de ajutorul de la Dumnezeu și de la alții, nenorocirea, iar al doilea denotă sărăcia cuiva în general, care totuși nu recurge la cerșetorie, ci trăiește „de azi pe mâine”.

³⁶ Iar altul zice: „*Nedreptate* numește păcatul cel după gând, iar *camătă* păcatul cel după faptă, că, păcătuind cu fapta, plătim camătă Diavolului, iar păcătuind cu mintea, pe noi înșine ne nedreptățim; pentru aceasta mai întâi oprește camăta, iar apoi această

și cinstit va fi numele Lui înaintea lor.

Cu adevărat, atât de cinstit este numele lui Hristos între creștini încât le este destul spre nobilitate [bunul neam] a se numi creștini în locul oricărei alte dregătorii³⁷.

15. Și va fi viu

Despre acest grai, *va fi viu*, unii zic că este unul și același cu *Împărăția Lui nu va avea sfârșit* (Luca 1: 33), pentru că Hristos va fi viu în veacul veacului. Mie însă mi se pare că David proorocește Învierea din morți a lui Hristos, că, murind El, iarăși va fi viu.

și se va da Lui din aurul Arabiei

Din vechime Arabia avea mult și preabun aur, căci pentru aceasta se și numea între altele bine-norocită, iar la Elini se numea aurită. Iar după ghicitoră, prin *Arabia cea numită după aur* se arată că toate țările vor aduce daruri aurite și afierosiri bisericilor lui Hristos, iar altminteri, Arabii au fost primii care au primit credința în Hristos prin Pavel, precum însuși scriind către Galateni zice: *Iar când a binevoit Dumnezeu să descopere pe Fiul Său întru mine ca să-L binevestesc întru neamuri, îndată nu m-am lipit de trup și de sânge, nici nu m-am suit în Ierusalim către apostolii cei mai-nainte de mine, ci m-am dus în Arabia* (Gal. 1: 15-17).

---

nedreptate, că se cuvine mai întâi a ne depărta de păcatul cel cu fapta, apoi și de cel ce se face de noi cu gândul". Iar Atanasie zice: „De *camătă* și de *nedreptate* îi va izbăvi ștergând zapisul lor și dăruind și celui ce e dator cu cinci sute, și celui cu cincizeci". Iar Teodor zice că numește *camătă* lăcomia de averi. Și Isihie: „A îndupleca dar pe cei ce se bucură de nedreptate și de lăcomia de averi însemnează să întrebuinjeze milă și iubire de oameni”.

³⁷ Pentru aceasta zice și Isihie: „De care nume zice aici? De Hristos, de la Care ne numim creștini, că așa de cinstit este numele Lui înaintea celor ce prin El s-au mântuit și au crezut, încât unii au defăimat bogăția, alții cinstele, alții și însăși viața, nesuferind a-și tăgădui numele de creștini”. La Eusebie însă și Didim se scrie: „Și cinstit e numele lor înaintea Lui, că așa de cinstit a făcut Hristos Luiși numele creștinilor, după ceea ce zice: *Bucurați-vă însă, că numele voastre s-au scris în ceruri!* (Luca 10: 20) (La Nichita)”.

și se vor ruga împrejurul Lui pururea, toată ziua binecuvânta-vor pe Dânsul.

„Creștinii, zice, se vor ruga pentru mântuirea lor care se dă de la Hristos, ca Hristos să-i apere și să-i ajute, iar ei prin Hristos să se mântuiască”. Înșă oarecari dau zicerea aceasta proorocilor: că ei, pre-cunoscând venirea lui Hristos la oameni, se roagă către El lui Dumnezeu-Părintele ca să-L trimită mai curând pentru ca să piardă tirania Diavolului. Iar *toată ziua bine vor cuvânta*, zice, adică „creștinii totdeauna Îl vor binecuvânta pe Hristos”³⁸.

16. Fi-va întărire pe pământ peste vârfurile munților;

„Hristos, zice, Se va face întărire pe pământ, adică celor ce locuiesc pe pământ, întărindu-i adică, ca să nu se clatine de Diavolul”. Iar *peste vârfurile munților* însemnează că Hristos va fi întărire până la capătul munților. Iar aceasta s-a adăugat pentru nevoitorii și pustnicii ce locuiesc pe vârfurile munților, că Hristos și pe aceia îi întărește³⁹.

prea se va înălța mai presus decât Libanul rodul Lui;

Muntele Libanului e pomenit aici de David pentru marea lui înălțime pe care o are, căci acesta este mai înalt decât toți munții Palestinei, după Teodorit, pentru a arăta că rodul lui Hristos, adică învățătura Evangheliei, va crește mult. Ori și altfel, prin *Liban* se poate înțelege idolatria, fiindcă din vechime Muntele

---

³⁸ Altul însă zice: „Și pentru Solomon încă ca pentru împăratul lor vor săvârși rugi și-l vor avea întru bune-cuvântări totdeauna”. Iar Teodorit zice: „Și-L vor lăuda (pe Hristos adică) neîncetat, vor lăuda pe Înșuși Părintele Lui, prin El luând prilejuri cântării de laudă, că aceasta, și se vor ruga împrejurul Lui, se potrivește cu cea apostolească: *Mulțumesc Dumnezeului meu prin Iisus Hristos; și iarăși: prin Care avem apropiere către Părintele*. Și-L vor lăuda pentru bunătățile cele ce s-au făcut lor de la Fiul, dar și pe Acesta Îl vor lăuda, că de la El au primit acestea”.

³⁹ Iar Eusebie zice: „Hristos a făcut întărire Bisericii celei zidite pe vârfurile munților, adică peste apostoli și prooroci, și pentru aceasta nu poate ascunde. Se zice însă aceasta și despre Solomon, că va fi în rânduială de întărire [poporul adică] cu ajutorul cel de la el, tuturor celor neputincioși și celor ce se nedreptățesc în pământul Palestinei, atât de mult punându-i pe ei mai presus de cei ce-i nedreptățesc, încât să nu se osebească întru nimic de cei ce stau pe vârfurile munților”. Ori, după Marele Atanasie: „Mai presus de slujirea legii va fi propovăduirea Evangheliei”.

Libanului era plin de idoli; iar *rodul lui Hristos* adică propovăduirea Evangheliei, după Atanasie, a biruit slujirea de idoli și o ascuns⁴⁰.

Și vor înflori din cetate ca iarba pământului.

Zicerea *din cetate* o a zis nehotărât [aorist], ca să arate că creștinii au înflorit și au odrăslit din fiecare cetate, iar *ca iarba*, pentru mulțimea și creșterea lor. Însă prin *cetate* se înțelege și Biserica, după Eusebie, precum aceasta, *preaslăvite s-au grăit despre tine, cetatea lui Dumnezeu* (Ps. 86: 2). Unii însă socotesc *cetate* osebită Ierusalimul, din care au înflorit Evreii, cei ce au crezut și care degrab s-au veștejit ca iarba după ce a crescut propovăduirea cuvântului Evangheliei.

17. Fi-va numele Lui binecuvântat în veci;

Zicerea aceasta este arătată din înseși lucrările ce se văd, pentru că numele Hristos sau Iisus este lăudat și se binecuvântează totdeauna, de către toți creștinii care se află în toate părțile lumii.

mai-nainte de soare rămâne [este] numele Lui.

„Numele lui Hristos, zice, după Dumnezeuire (care este ó ων, ce însemnează „Cel ce este totdeauna”, precum prin aceasta S-a numit pe Sineși când S-a arătat lui Moise în rug), acest nume, zic, rămâne mai-nainte de facerea soarelui. Iar de vei zice și numele lui Hristos, zicerea *mai-nainte de soare* o vei înțelege în loc de „mai mult decât soarele”, căci soarele va cădea la sfârșitul lumii și se va întuneca, așijderea și celelalte stele, iar numele lui Hristos rămâne necăzut și strălucit și de toți cunoscut⁴¹.

⁴⁰ Ori, după Eusebie, *Libanul* este Ierusalimul, iar *rod* al Mântuitorului este Biserica, care s-a înălțat mai presus decât Ierusalimul și decât slujirea cea după lege. Aceasta însă se înțelege și despre Solomon, după Teodor, că adică în seminția și neamul lui Solomon va fi buna-cuvântare, încât de toți fiii lui să se laude după frumusețe și mărime și putere nu mai puțin decât cedrii cei din Liban, „iar din înalta bună-creștere neamul lui de năprasnă se va lua și se va arăta ca iarba ce crește”.

⁴¹ Unii însă se silesc și potrivesc acestea și la Solomon, dar mai cu de-amănuntul le potrivesc la Hristos, că arată cum că cu adevărat Cel ce n-a fost omorât împreună cu ceilalți prunci ai lui Irod mai-nainte de întemeierea lumii Se află cu Tatăl, al Cărui nume cel mai presus de tot numele este veșnicia, după Atanasie.

18. Și se vor binecuvânta întru El toate semințiile pământului; toate neamurile Îl vor ferici pe El.

Zicerea *se vor binecuvânta* vrea să zică „se vor sfinți și daruri vor dobândi”, că noi, credincioșii creștini, numindu-ne cu acest nume, ne cinstim și ne slăvim; aceasta însă o a făgăduit Dumnezeu și lui Avraam zicând că se vor binecuvânta întru seminția lui toate neamurile: *Și se vor binecuvânta întru seminția ta toate neamurile pământului* (Fac. 23: 17; 28: 14), iar Pavel zice că sămânța aceasta a lui Avraam este Hristos (cf. Gal. 3: 16), *de la care, zice, se vor binecuvânta toate neamurile; seminții* însă numește neamurile oamenilor⁴².

19. Bine este cuvântat Domnul, Dumnezeul lui Israel, Cel ce singur face minuni.

Iată că aici dumnezeiescul David a arătat lucrul ce era ascuns, că Dumnezeu Îl propovăduiește pe Hristos și Dumnezeu al lui Israel pentru ca să arate că Însuși Hristos este și Dumnezeul lui Israel, singurul Care a făcut și minunile acele vechi pentru Israel, strămoșul Evreilor, iar *singur* a adăugat nu spre osebirea Fiului de Părintele și de Duhul, ci spre osebirea dumnezeilor celor mincinoși⁴³.

20. Și binecuvântat este numele slavei Lui în veac și în veacul veacului.

Slava lui Hristos este înomenirea Sa și pătimirile ei, că prin acestea S-a slăvit între credincioșii Săi, că, fiind Dumnezeu, a pățit acestea pentru noi, iar numele înomenirii Sale este Hristos, că Hristos însemnează Dumnezeu și om, Care și în veacul acesta se binecuvântează și se slăvește, precum a zis mai sus.

---

⁴² Iar Teodorit zice: „Toate neamurile fericit și vrednic de laudă Îl numesc”. Iar Isihie zice: „Toate semințiile și limbile și țările care mai-nainte petreceau în rătăcire, acum cu unire au primit binecuvântarea, pentru aceasta Îl și fericesc; cu care fericire? Negreșit cu cea care se află în Evanghelie: *Fericit e pântecul care Te-a purtat și fâțele la care ai supt!* (Luca 11: 27)”.

⁴³ Iar Atanasie zice: „Și ce minuni a făcut? Dacă nu că a stricat silnicia Satanei și a scos pe cei ce se vrăjmășeau de moarte din tirania demonilor?” Iar cel nenumit zice: „Cuvântul *singur* se zice numai la firea Sfintei Treimi, Care este Dumnezeu, și adică la Ipostasurile Ei, de o fire și de o ființă fiind Ele”. [Nicio Persoană a Sfintei Treimi nu săvârșește vreo lucrare *singură* sau de Sine, fără a fi într-o comuniune cu Cealaltă, căci toate Trei sunt de o ființă și de o fire, adică unite prin ființă și prin însușiri, chiar dacă însușirile și lucrările Uneia se deosebesc de ale Alteia.]

Dar cu mult mai vârtos în cel viitor, când nu va mai fi cineva care să-L hulească, după ce toți oamenii și demonii se vor supune lui Hristos; noi putem să zicem că *numele slavei Sale* se zice în chip perifrastic în loc de „numele Lui”, ori prin *numele slavei*, în loc de „Cel slăvit”⁴⁴.

21. Și tot pământul se va umple de slava Lui; Fie! Fie!

Zicerea aceasta proorocește credința tuturor neamurilor în Hristos, că așa a zis și Dumnezeu către Moise: *Viu sunt Eu și viu e numele Meu, și slava Domnului va umple tot pământul* (Num. 14: 21). Aceasta o a zis și Isaia când Serafimii strigau și ziceau: *Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui!* (Is. 6: 3). Însă *fie* a zis de două ori, precum am tâlcuit și la sfârșitul Psalmului 40, fiindcă și aici se sfârșește a doua parte sau carte a Psaltirii; dar vezi despre aceasta la sfârșitul *Precuvântării*⁴⁵.

---

⁴⁴ [Zicând că demonii se vor supune lui Hristos, nu vrea să zică aceea că vor crede în El și-L vor lăuda și că se vor mântui prin El, ci că se vor supune voii Lui sau slavei Lui, care va dăinui în veșnicie cu cei ce au crezut în El și L-au cinstit, adică nu li se va mai îngădui să ispitească pe nimeni, zăcând în veci în prăpastia iadului cu cei pe care i-au câștigat pe pământ.] A zis însă și Teodorit: „Deși firea Lui, ca o neajunsă, nu o știm, dar Mântuitorul, numele Lui, ne-am învățat să-l știm”. Iar Chiril prin *nume* zice pe Fiul.

γένοίτο γένοίτο, sau: *Facă-se! Facă-se!* Multiplele sensuri ale exclamației sunt tâlcuite foarte bine mai jos.

⁴⁵ *Graiul fie* se scrie în Scriptura evreiască „Amin”, iar Achila a zis: „Cu încredințare”. Iar altul zice că aici s-au împlinit rugile lui David, care s-a rugat pentru statornicia scaunului său, zicând: *Și acum, Doamne, graiul pe care l-ai grăit despre robul Tău și despre casa lui, adeverează-l până în veac. Doamne Atotțiitorule, Dumnezeul lui Israel, și acum, precum ai grăit, mărească-se numele Tău până în veac!* (II Împărați 7: 25). Că Dumnezeu mai-nainte a zis despre Solomon: *Și se va adevăra casa lui și împărăția lui înaintea Mea până în veac și scaunul lui se va îndreptăți până în veac* (Idem 16). Iar Teodorit zice: „Aceasta învățându-se Proorocul prin darul lui Hristos și cu dorul înfocându-se, se roagă să se facă și proorocia să ia sfârșit, și adaugă zicând *fie, fie!*” Și Isihie: „Pentru ce însă repetă pe *fie*? Vrând a se grăbi slobozenia noastră și nădejdea drepților pentru când se va umple pământul de slava lui Hristos, când toată lumea aceasta se va sfârși și Împărăția cerurilor se va arăta”.

PSALMUL 72

Sfârșitu-s-au cântările lui David, fiul lui Iesei⁴⁶. Psalmul lui Asaf.

Am arătat cu dovadă în *Precuvântarea* Cărții Psalmilor că toți psalmii sunt ai lui David, dar cum zice aici că s-au sfârșit? Răspundem zicând că s-au sfârșit doar laudele lui David, nu și psalmii, deoarece, din psalmii ce-i scria David, unii îi cântau lui Dumnezeu cu naba (ori harfa, din ebr.) sau cu alăuta sa, iar alții erau dați protopsalților, spre a-i cânta aceia, precum psalmul acesta și ceilalți unsprezece psalmi care urmează i-a dat lui Asaf, cel ce i-a cântat. Așjiderea și ceilalți psalmi i-a dat celorlalți cântători de psalmi, precum am zis în *Precuvântare*, la capitolul 5. Deci zicerea *sfârșitu-s-au* însemnează aceea că următorii psalmi nu s-au cântat cu laude de însuși David, măcar că de el s-au alcătuit. Se cuvine însă să ne mirăm cum dumnezeiescul dar al Sfântului Duh a dăruit prin psalmi osebite vindecări la diferitele patimi ale oamenilor, precum a făcut și acum, în psalmul acesta, pentru că psalmul acesta privește și vindecă pe cei mici cu sufletul, care se smintesc din pricina nepătrunselor judecăți ale lui Dumnezeu, după Atanasie și Teodor, adică cum suferă Dumnezeu pe oamenii cei răi care bine-sporesc, și cum trece cu vederea pe oamenii cei buni care rău se norocesc. S-a închipuit însă psalmul acesta ca dinspre fața poporului Evreilor cel rob în Babilon, mai ales dinspre a celui mai îmbunătățit și mai iubitor de Dumnezeu, după Teodor cel de mai sus și după Teodorit. Se potrivește însă și fiecărui creștin mic cu sufletul, fiindcă îi mângâie micșorarea de suflet⁴⁷.

⁴⁶ Altul însă zice că aceasta [suprascierea] unii au unit-o fără cuvânt [ἀλόγως] cu psalmul acesta, ca așa să fie sfârșit al Psalmului 71 și cu acela să se unească, „că aceasta adică este partea de mulțumire pentru plinirea rugilor lui David (La Nichita)”. Pentru aceasta și în împăriturile cele făcute în Lipsia, zicerea [suprascierea] se numără ca stih 22 al Psalmului 71, iar în altele se adaugă „cântare către Asirian”.

⁴⁷ Pentru aceasta a zis Sfântul Efreem: „De vreme ce mintea noastră este lesne-alunecătoare și cu lesnire se povârnește către cele veselitoare ale vieții, nu trebuie ca noi să fim cu nebagare de seamă spre păzirea simjurilor. Că urătorul de bine, punând sminteli, tulbură lucrurile, ca nu cumva chivernisitoarea minți să afle chip a desluși între bine și rău, și pentru aceasta împreună cu Proorocul să cântăm psalmul acesta mai-nainte de a ne întuneca, că foarte folosește nouă învățătura ce se află într-însul, nouă, celor ce căutăm dezlegare [de greutăți etc.]. Tâlcuieste dar răscoala [ἀνωμαλον = anomalia] vieții, ispitele. și pe cei ce se prind în ispite, și pe cei ce biruiesc ispitele prin răbdare, și răsplătirile fiecăruia. [Răscoala o leagă aici Sfântul Efreem de „mintea cea lesne-alunecătoare”, de care scrie mai sus. Altfel spus: alunecarea minții se face căzând în ispite, care sunt o

1. Cât de bun este Dumnezeu lui Israel

Acest *cât* este aici imperativ și adevăritor, după Teodorit. Cu adevărat, Dumnezeu este preabun cu poporul israelitesc, că prin robie și prin necazuri îl povățuiește și mântuirea lui o lucrează, pentru că nu de urâciune, ci din iubire dă pedepsele spre îndreptarea celor ce se pedepsesc.

celor dreți la inimă!

„Bun este, zice, Dumnezeu cu Israel, însă celor care sunt dreți cu inima, adică celor ce socotesc drept”, că prin *inimă* numește aici socoteala⁴⁸.

2. Iar mie puțin de nu mi s-au alunecat picioarele, puțin de nu mi s-au revărsat pașii mei.

Picioare numește David aici cugetările sufletului care întăresc buna-cinstire de Dumnezeu, după Origen și Teodorit. „Puțin a lipsit, zice, de a nu mă abate și cădea în prăpastie, ca să nu cred că Dumnezeu prevede și poartă grijă de cele ale lumii, și *pașii*, adică gândirile sufletului, puțin au lipsit de a nu se revărsa, adică a se slăbănogi și a se schimba spre mai rău”, căci lucrul cel ce se varsă, acela se și slăbănogeste și se topește⁴⁹.

---

anomalie introdusă în viață din pricina primului om (sau omenirii) care a căzut în ispita Satanei, dând astfel pricină și loc mulțimii ispitelor celor de după aceea; ele iau pricină în primul rând în depărtarea omului de Dumnezeu, adică din mândrie, mândria lăsându-l așa-zicând descoperit și fără apărare în fața lor, și de aici toată suferința.]

* Lit.: celor ce fac silogisme drepte/corecte.

⁴⁸ Iar Teodorit zice: „Multă îngrijire face Dumnezeu pentru Israel, și aceasta nu toți o pricep, ci cei ce întrebuițează socoteli drepte”. Iar Atanasie zice: „Vrând a povesti buna-norocire a păgânilor și munca ce li se păstrează în urmă, aduce în vedere aceasta, anume că bun este Dumnezeu cu cei dreți, ca cei ce aleg partea cea bine-cinstitoare să nu înțeleagă că nu numai cu cei dreți cu inima este bun Dumnezeu, și nu și celor ce cu răutate păcătuiesc, că, «deși par că bine se norocesc, zice, nu se tulbură nimeni înțelegând munca ceea ce după puțină vreme li va primi»”.

⁴⁹ Zice însă și Isihie: „*Picioare și pași* a numit lucrătoarele umblări și mișcările gândului; însă nu i s-au clătuit picioarele, adică nu și-a întors petrecerea spre mai rău, nici nu s-au revărsat pașii lui, că nici nu a abătut pornirile sufletului spre neînfrânare”.

3. Că am râvnit asupra celor fărădelege, pacea păcătoșilor văzând,

David spune aici pricina pentru care se primejduia a se clătina și a se revărsa; iar *râvnă* numește mânia cea binecuvântată, ce se ridică împotriva lucrului ne-binecuvântat, „pentru că, precum zice, eu socoteam că cu dreptate m-am mâniat din pricina vrăjmașilor mei cei fărădelege și necinstitori de Dumnezeu, văzându-i că au pace și nu sunt vrăjmașiți de vreun neam mai puternic, ci au toată odihna, cu toate că sunt răi și păcătoși”⁵⁰.

4. Că nu este privirea spre moartea lor și întărire întru bătaia lor.

„Pentru că vezi, zice, că la necinstitorii de Dumnezeu și la păcătoși nu este oprire și întoarcere la moartea lor, adică moartea lor nu este urâtă ca a celor ce mor cu silă și afară de fire, ci este dulce, pentru că le vine firește și fără de vreo silă, și nici în bătăile și boalele lor nu este vreo zăbavă și vreme îndelungată, pentru că, chiar de se bolnăvesc vreodată și pătinesc ceva rău, degrabă iarăși se fac sănătoși și scapă de boală”⁵¹.

---

⁵⁰ Iar Teologul Grigorie zice: „Deși David se tulbură de ceva și se mânie asupra răilor celor ce se bine-norocesc, trimițându-și apoi cugetările la locurile de judecată cele de dincolo și la răsplătirea ceea ce se păstrează pentru vieji [viețuirile oamenilor], așa se oprește din tulburare și lipsa o vindecă”. Zice însă și Iov către Dumnezeu: *Pentru ce viază necinstitorii de Dumnezeu? Și pentru ce s-au învechit întru bogăție?* (21: 7). Asemenea și Ieremia: *Drept ești, Doamne, că voi răspunde către Tine; însă judecâți voi grăi către Tine: pentru ce calea păgânilor se îndreptează? Pentru ce s-au bine-norocit toți cei ce fac stricări de legi?* (Ier. 12: 1). Se nedumereau adică aceștia și cereau, însă nu deopotrivă cu necredincioșii, nici învinovățind pe Dumnezeu, nici osândind nedreptatea din cele ce se fac de Dânsul, că David aiurea zice: *Dreptatea Ta, ca munții lui Dumnezeu* (Ps. 35: 7), și Iov, atâtea pătîmind, nu a judecat nesocotință la Dumnezeu, și Ieremia însuși, aceasta prec-văzând-o, pentru a nu se nedumeri cineva cândva, adaugă la întrebare și judecata sa, zicând: *Drept ești, Doamne, adică „știm, știm că cu dreptate toate se fac de la Tine; chipul însă nu-l știm. Deci ce? Învățatu-s-au aceia ceva mai mult? Cu adevărat, pentru aceasta nu s-au norocit cu niciun răspuns”*; care lucru David, și însemnându-l, zicea: *Și am socotit să cunosc, dar aceasta este osteneală înaintea mea* (Ps. 72: 16; ș.u.) și nu s-a norocit de răspuns, pentru ca așa să învețe pe urmași, adică nici să nu mai întrebe una ca aceasta.

⁵¹ Iar Teodorit împreună cu Nichita zic: „Mă ardeam, zice David, văzând pe cei ce viază întru fărădelegi că sunt în pace adâncă și bună-sporire, și că și moartea, așa bine-norocită, îi așteaptă, încât se fac ei râvniți de mulți». Cu toate acestea dar, nimeni să nu fie cu neplăcere dacă l-ar lua pe el vreo moarte, de voie a se noroci cu o moarte ca aceea; ci fiecare ar voi să moară cu o moarte așa ca dânsii. Că cei ce sunt cercetați cu primejdii și cu rele-pătîmiri se feresc pe eiși, căci ferirea arată neprimire, că, vrând noi a ne feri sau a opri ceva, obișnuim să nu primim”. Mai pe înțeles a zis Achila: „Nu este rea-pătîmire.

5. Întru ostencilile oamenilor nu sunt și cu oamenii împreună nu vor lua băta.

„Necinstitorii de Dumnezeu, zice, și păcătoșii nu se află în ostenele și dureri ca ceilalți oameni, fiindcă osteneala este obicei al oamenilor, iar ei fără osteneală dobândesc bunătățile și bunele sporiri”, dar, precum mi se pare, nici n-au pățimit vreun rău ca ceilalți oameni, aici luându-se timpul viitor în loc de trecut⁵².

6. Pentru aceasta i-a stăpânit pe ei mândria lor până în sfârșit,

„Pentru aceasta, zice, adică pentru că treburile lor merg bine, precum am zis, și pentru că toate lucrurile lor sporesc, pentru aceasta i-a stăpânit mândria lor până în sfârșit”⁵³.

îmbrăcatu-s-au cu nedreptatea și păgânătatea lor.

„De vreme ce așa, zice, s-au mândrit necinstitorii de Dumnezeu și păcătoșii pentru că bine-sporesc, pentru aceasta s-au îmbrăcat cu nedreptatea și păgânătatea lor ca și cu o haină”. Prin *haină* însă arată că au nedreptatea și

---

adică nu suferă patimi încât să fie văzuți ferindu-se; că, de s-ar fi părut cândva că se cercetează [de Dumnezeu] în primejdii, nu ar fi fost cu puțină să-i vedem temându-se și deznădăjduindu-se de viață din primejdiile ce le-ar sta înaintea, ci socotindu-i că pătinesc doar o vreme, iar apoi scapă”.

⁵² Iar Hrisostom zice: „Câți în viața aceasta nu s-au învrednicit a lua băta cu oamenii sunt înuți pentru că în veacul viitor să se muncească cu demonii, pentru că au lucrat cele mai cumplite decât toți”. A zis însă și Cuviosul Casian: „De trei ori ticăloși sunt cei ce se dau pe sineși păcatelor, și cu atât mai mult cu cât vreo ispită sau bătaie vrednică de faptele cele rele nu se aduce asupra lor, ci petrec întru odihnă”. Zice înțeleptul Nil: „Plânge-l pe păcătos când se bine-norocește, că sabia judecății se întinde asupra-i”. Iar Isihie zice: „Prin om să înțelegi aici pe cel ce păzește cinstea raționalității [λογικὸν τὸ ἔξωμα], pe cel ce este în fapte bune ori pe cel ce se îndreptează prin pocăință, că păcătoși nu sunt întru ostencilile acestora, nici cu oamenii, adică cu dreptii care se ostenesc și lucrează, despre care s-a zis: *Fiecare va lua plata sa după osteneala sa* (I Cor. 3: 8), nici nu iau băta cu cei ce au alunecat și au nădejde de mântuire, despre care se scrie: *Și bate pe tot fiul pe care-l primește* (Pilde 3: 12).

⁵³ I-a stăpânit însă pe ei mândria pentru că, păcătuiind și nefiind pedepsiți, au socotit că sunt bine-plăcuți lui Dumnezeu și, pentru aceasta, spre răsplătirea păcătoasei lor vieți primesc buna-norocire. Ori socotesc și că nu este Dumnezeu, și pentru aceasta se dau la mai multă mândrie. Iar Atanasie zice: „Fiindcă dobândesc toate bunătățile, iar din cele rele, nimic, pentru aceasta cu prisosință s-au iscusit întru mândrie”.

păgânătatea înfășurată împrejurul lor dinspre toate părțile. Însă dumnezeiescul David întrebuițează în multe locuri această asemănare a îmbrăcăminte: *Îmbracă-se cu rușine și cu ocară* (Ps. 70: 14), și iarăși: *Îmbracă-se cu rușine și cu ocară cei ce mă clevetesc și cu rușinea lor ca și cu un veșmânt să se învelescă* (Ps. 108: 28), și altele ca acestea. Însă în zicerea aceasta se arată încă și cum că necinstitorii de Dumnezeu, bine-sporind, se laudau și se făleau întru păgânătatea și nedreptatea lor, precum se fălește cineva cu hainele pe care le poartă⁵⁴.

7. Ieși-va ca din seu nedreptatea lor,

„Nedreptatea, zice, va ieși din necinstitorii de Dumnezeu, cei de mai sus bine-norociți, ca din seu, adică nedreptatea va ieși grasă și lucioasă, pentru grăsimia cea multă ce curge din seu”. Ori prin *seu* numește răsfățarea și desfătările și zice că: „Din multa lor desfățare va ieși nedreptate, aceasta fiind un prisos”. Că și în loc de a zice „a ieșit” a zis *ieși-va*, după schimbarea timpurilor, cel viitor luându-se în loc de cel trecut. Că și Simmah așa a zis despre *vor lua bățai*, care s-a zis mai sus (vezi v. 5), că se ia adică în loc de „au luat bățai”, precum am tâlcuit⁵⁵.

trecut-au întru dragostea inimii.

8. Gândit-au și au grăit întru viclășug, nedreptate spre înălțime au grăit.

„Păcătoșii cei bine-norociți, zice, au venit întru adevărată așezare și deprindere a răutății - că deprindere se numește așezarea întărită în vreun lucru, adică plecarea inimii - și cu cugetare și cu gândire au grăit cele viclene, și nu după răpire sau neștiință; și au grăit, zice, *spre înălțime*, adică asupra Preaînaltului Dumnezeu, zicând cum că Acesta nu este Dumnezeu”. Că *nedreptate* este ca cineva să lipsească pe Dumnezeu de slava Sa și a o da altora. Încă și fiecare om

⁵⁴ Zice însă Isihie: „Pentru cele ce se cuvenea să se rușineze, pentru acelea se laudă, încât ca pe niște haine și acoperământ întrebuițează păcatele; și bine a unit păcatele acestea unul cu altul, că de cele mai multe ori oamenii cad din mândrie în nedreptate și în lăcomie de averi”.

⁵⁵ ἐμαστυγώθησαν; deși se vorbește de timpuri viitoare care se iau în loc de cele trecute (precum în multe alte locuri din lucrare), aici verbul este la aorist, care poate fi echivalat. desigur, și cu trecutul, imperfectul etc.

⁵⁵ Iar Marele Atanasie zice: „Mândria i-a împlinit ca nedrepti și necinstitori de Dumnezeu și într-atâta, încât și păgânătățile lor să fie grase și burduhănoase”. Iar altul zice că prin *seu* se zice înmulțirea vicleniei.

care grăiește lucruri nevrednice de Dumnezeu grăiește nedreptate întru înălțime, că înălțime este Dumnezeirea, decât Care nimic altceva nu este mai înalt⁵⁶.

9. Pus-au asupra cerului gura lor și limba lor a trecut pe pământ.

David arată cu numele *cerului* pe Dumnezeu, Care locuiește în cer, iar cu numele *pământului* arată pe oamenii care locuiesc pe pământ. Deci zice: „Necinstitorii de Dumnezeu cei bine-norociți și-au pornit gura și au hulit împotriva ceresului Dumnezeu, și limba lor s-a pornit împotriva oamenilor pământeni, pentru că ei, desfătându-se și bine fiindu-le, ocărau pe Dumnezeu; prihăneau încă și luau în râs toți oamenii”. Ori poate David zice aceasta pentru filosofii păgâni care erau în Babilon, cum că ei și-au pornit gura asupra cerului, vrând a filozofa despre Dumnezeu și despre lucruri dumnezeiești; și limba lor a străbătut pământul, bârfind despre Dumnezeu cuvinte pământești și omenești. Ori zice aceasta pentru astrologii Babilonului, că și ei au pus gura lor asupra cerului, vorbind lucruri înalte [îndrăznețe] despre stelele cerului, și limba lor a străbătut pământul, umilindu-l de bârfele lor⁵⁷.

10. Pentru aceasta se va întoarce poporul Meu aici

Această zicere o zice David ca dinspre fața lui Dumnezeu, după Teodorit, adică „pentru aceasta, pentru răutățile cele mai sus-zise ale Babilonienilor, poporul Meu voiește să se întoarcă în Iudeea, în patria sa”, căci aceasta o însemnează zicerea *aici*, fiindcă David, aflându-se în Iudeea, a scris psalmul acesta⁵⁸.

---

⁵⁶ Iar Marele Atanasie zice: „Buna-norocire cea fără de lege, zice, a lucrat în sufletul lor deprindere rea”; și de unde se arată aceasta, dacă nu dintru a gândi ei și a lucra viclesug?”

⁵⁷ Iar Teodorit împreună cu Nichita zic: „Nu le-a ajuns, zice, lor nedreptatea cea împotriva oamenilor, că și asupra cerului au cugetat și cu cuvinte și cu cugetări, graiuri hulitoare împotriva Preaînaltului Dumnezeu grăind”, „și, cu deosebire, smeriți fiind și limba pe pământ avându-și (după Atanasie), unii ca aceștia sunt și cei ce pleacă cerul la pământ, și care împreună cu zidirea numără [socotește] firea cea mai presus de lume, sofistii și cei ce grăiesc minciună împotriva lui Dumnezeu”. Iar Isihie zice: „Nu pot graiurile ereticilor și ale hulitorilor să biruiască îndelung, ci trec pe pământ, pe pușini oarecari în treacăt vătămându-i; aceasta înțelegând-o credincioșii, chiar dacă se întâmplă să se rătăcească, după aceea se întorc”.

⁵⁸ Iar Atanasie zice: „Pentru aceasta, adică pentru că s-au înălțat, ei se vor coborî, zice, și oarecare folos și întoarcere se va face poporului Meu pedeapsa aceasta, că văzând ce fel de sfârșit vor primi cei necredincioși, niciodată să nu vină la aceasta, arătat cunoscând ei că Dumnezeu privește și cunoaște cu de-amănuntul cele omenești”.

și zile pline se vor afla întru dânșii.

„Zile, zice, se vor afla întru poporul Meu plinite cât întru măsurile vieții ori întru fapta bună, adică poporul Meu se va întoarce cu bine și va bine-plăcea înaintea lui Dumnezeu”. Se înțelege însă zicerea aceasta și împotriva vrăjmașilor poporului, adică „se vor afla zile pline de răutate întru vrăjmașii poporului meu, încât nicio răutate nu va lipsi de la dânșii”⁵⁹.

11. Și au zis: „Cum? A cunoscut Dumnezeu și oare este cunoștință întru Cel Preaînalt?”

„Câți dintre Iudei, zice, erau mai mici de suflet și fără cunoștință, văzând pe Babilonienii bine-norocindu-se, ziceau: «Cum a cunoscut Dumnezeu acestea și le-a suferit să se facă? Negreșit nu le-a cunoscut». „Aceștia, zice, încă au întrebat (că aceasta se înțelege pe dinafară): «Oare este întru Preaînaltul Dumnezeu cunoștință de lucrările cele ce se fac așa? Negreșit, nu este»”.

12. Iată, aceștia [sunt] păcătoși și care se îndestulează; în veac au cuprins avuție”.

„Așa însă, zice, precum am zis mai sus, gândind Iudeii cei mici la suflet, ziceau: «Iată că Babilonienii aceștia sunt păcătoși, dar însă sunt bine-norociți în veac, adică multă vreme⁶⁰»”. Asemenea cuvinte a zis și Ieremia către Dumnezeu: *Ce este că veacul necredincioșilor izbândește? S-au îmbelșugat toți cei ce făceau călcarea de lege, i-ai sădit și s-au înrădăcinat* (Ier. 12: 1-2).

13. Și am zis: Au doară în deșert am îndreptat inima mea? Și am spălat întru cei nevinovați mâinile mele?

„Însă și eu, David, cel mare de suflet și mai înțelept decât ceilalți, și eu, zice, m-am clătinat cu gândurile și am zis întru sinemi: «Oare fără folos am îndreptat inima mea și o am curățat de toată nedreptatea, fără să gândesc vreo necuviință?»” Iar după Isihie: „Oare fără folos am spălat mâinile mele cu cei nevinovați? Adică m-am arătat pe sinemi nevinovat de toată fapta răutății?”

⁵⁹ Iar Teodorit zice: „Zile pline a numit bătrânețile, în loc de „și se vor întoarce și până la bătrânețe vor vieți”. Iar Atanasie zice: „Când vor dobândi cunoștința cea de acest fel, atunci cu adevărat bine vor împlini vremea vieții lor”, după cea zisă: *A murit Avraam bătrân și plin de zile* (Fac.25: 8), adică zilele lui au fost împlinite.

⁶⁰ Iar Teodorit zice: „Zicerea în veac zice viața aceasta”.

Precum am zis la Psalmul 25, tâlcuind aceasta: *Spăla-voi întru cei nevinovați mâinile mele*. Însă aceasta trebuie să se citească cu chip de nedumerire.

14. Și am fost bătut toată ziua? Și mustrarea mea în dimineți?"

„Oare eu, zice, fără folos m-am ticăloșit în toate zilele cu post și cu priveghere și cu alte rele pătămiri ca acestea pentru fapta bună? Oare fără folos se făcea mustrarea pe care însumi mi-o făceam în toate diminețile?” Că se mustră dumnezeiescul David și se prihănea pe sineși la începutul zilei, că a greșit lui Dumnezeu și că cu nevreznicie petrece înaintea lui Dumnezeu⁶¹.

15. De aș fi grăit, aș fi spus așa: „Iată, cu neamul fiilor Tăi am stricat făgăduința”.

„De ziceam întru sinemi, zice, că să spun și să povestesc și celorlalți acestea, precum eu le cugetam, că adică oare în deșert am îndreptat inima mea și celelalte, de le-aș fi spus acestea, zic, celorlalți, apoi iată că nealcătuite, adică nefolositoare, și lucruri fără pricini aș fi cugetat poporului lui Dumnezeu”; fiindcă *neam al fiilor lui Dumnezeu* este poporul israelitenesc, că și Dumnezeu așa l-a numit zicând: *Israel este fiul Meu, întâiul Meu născut* (Ieș. 4: 22), și iarăși: *Fii am născut și i-am înălțat* (Is. 1: 2), și altfel încă, *fii ai lui Dumnezeu* sunt aceia ce cunosc pe Dumnezeul Atoatefăcător și păzesc poruncile Lui. Însă oarecari manuserise au „ai stricat făgăduința”, și se înțelege și așa, că întâiul stih se tâlcuiește precum l-am tâlcuit noi, iar din stihul al doilea se înțelege că „apoi, cât întru povestirea mea, Tu, Doamne, ai călcat făgăduințele și tocmele pe care le-ai făcut poporului Tău Israel, adică cele către Avraam și către toți strămoșii noștri pentru pământul făgăduinței și pentru neamul tuturor Evreilor, că noi adică

⁶¹ Iar Atanasie zice: „Și eu, zice, acestea văzându-le, mă tulburam cu gândurile, gândind întru sine: «Nu cumva osteneala cea pentru fapta bună va fi mie zadarnică?» Osteneala era însă iscusirea întru dreptate, curățirea de nedreapta lucrare și chinuirea de sine cu mărturisirea pentru păcatele cele mai dinainte, și dintru aceasta ca din pat sculându-se să se dosădească pe sineși întru osteneala cea pentru amărăciunea păcatului”. Iar Teodorit zice: „Însă pretutendeni, precum și aici, pe *am zis* îl zice în loc de „gândeam”, fiindcă cel ce gândește întru sineși este ca cel ce își zice luiși gândurile sale”. Zice însă Isihie: „Cel ce se pedepsește pe sineși pentru cele ce a greșit și pune mustrarea sa în dimineți, întru lumină adică, și nu întru întuneric, acesta este curat întru cugetări și în fapte; se mustră însă întru lumină cel ce dă îndrăzneală celor ce-l mustră, cel ce ține cuvântul cel înțelept care s-a zis în pilde: *Mustră pe cel înțelept și te va iubi* (Pilde 9: 8)”.

urmează să locuim cu adevărat pământul acesta și că avem să ne facem mari și vestiți”, că prin *stric făgăduința* se înțelege „călcăm făgăduințele ori tocmelile”⁶².

16. Și am socotit a cunoaște; aceasta este osteneală înaintea mea.

17. Până ce voi intra la sfințitorul lui Dumnezeu

„Eu am nădăjduit, zice, să cunosc și să înțeleg nedumerirea mea de mai sus, adică de am îndreptat în zadar inima mea; însă, precum se vede, zice, aceasta, adică a cunoaște și a pricepe nedumerirea aceasta osteneală multă îmi este mie și înțeles cu anevoie de priceput, până ce voi intra în biserica Ierusalimului”. Că pe aceasta o numește *sfințitorul*, că întru acela se sfințește poporul. „Atunci dar, zice, dobândind eu buna-norocire cea de mai-nainte, voi cunoaște că nu în deșert am îndreptat inima mea, nici în deșert mă curățam pe mine de tot păcatul, ci cu folos și cu mult câștig”.

și voi înțelege cele mai de pe urmă ale lor.

Aceasta este o proorocie arătată, deoarece prin psalmul acesta poporul Iudeilor cel robit zice: „Cu adevărat voi cunoaște nedumeririle mele cele de mai sus din cele mai de pe urmă ale păcătoșilor Babilonieni, adică atunci când va veni sfârșitul buneii lor norociri și a vieuirii lor, pentru că, în urmă, Chir împăratul, biruindu-i pe Babilonieni, a așezat în Ierusalim pe poporul israelitenesc, iar pe Babilonieni i-a supus cu desăvârșită robie”. Mai cu înaltă înțelegere [anagogic] însă, după marele Atanasie, prin *sfințitorul lui Dumnezeu* se înțelege viitoarea judecată care va face despărțire, adică va împărți fiecăruia după vrednicie, căci *a sfinți* însemnează *a despărți*, fiindcă atunci, în ziua judecății, vor înțelege cei mici la suflet ce fel de bunătate este virtutea și ce fel de răutate este păcatul⁶³.

⁶² Iar Marele Atanasie, pe *am stricat făgăduința* citindu-l, îl înțelege așa: „Acestea, zice, gândeam întru sinemi, că venind întru aceste cugetări, adică: *oare în deșert am îndreptat inima mea?*, de le voi vesti altora, m-aș face lor pricinuitor de toată sminteala, și aceasta făcând-o, aș fi călcat și aș fi smintit tocmelile și făgăduințele bărbaților celor drepti și fii ai Tăi, iar acestea erau [porunceau] să nu ne facem noi pricinuitori de sminteală altora”.

ἡ γὰρ ἡμῶν καὶ ἀπορίων sunt în oarecare măsură termeni sinonimi sau unul presupune ori implică pe celălalt.

⁶³ Iar cuvintele Marelui Atanasie sunt acestea: „Socotind, zice, să cunosc judecățile cele așa de adânci, m-am pus pe sinemi în osteneală, pentru că sunt cu neputință de cercetat, însă trebuincioasa vreme spre cunoștința acestei pricini pentru mine o am agonisit, iar aceasta este vremea judecății, când vei răsplăti fiecăruia după faptele sale”. Și Teodor însă zice: „Osteneală este omului a cunoaște cele ascunse ale lui Dumnezeu, precum zice și Isaia: *Cine a cunoscut gândul Domnului? Sau cine s-a făcut sfetnic al Lui?* (Is. 40: 13). Dar nu vom rămâne de-a pururea necunoscând, ci aici adică din legile firii și din cele ce

18. Însă pentru vicleșugurile lor le-ai pus lor rele,

De aici începe David a prorocii mai curat despre pieirea Babilonienilor din pricina vicleșugurilor lor. Și zice: „Ai gătit lor, Doamne (că aceasta însemnează zicerea *ai pus*), rele-pățimiri și necazuri”. Zicerea *însă* pare a fi de prisos, după însușirea limbii evreiești. Iar Simmah, în loc de *însă*, a zis „cu adevărat”.

doborātu-i-ai pe ei când s-au înălțat.

„Fiindcă, zice, Babilonienii s-au înălțat cu bogăția și cu felurita bună-norocire, pentru aceasta, Tu, Doamne, i-ai doborât din acea bună norocire a lor”.

19. Cum s-au făcut întru pustiire (și) îndată s-au stins! Îndată s-au stins, au pierit întru nelegiuirea lor.

Prevăzând David răsturnarea Babilonienilor, se minuna de prefacerea lor cea de năprasună, iar graiul *s-au stins* este tâlcuire a graiului *au pierit*, ori și amândouă însemnează unul și același lucru. Căci, cu repetarea numirii, David arată covârșirea bucuriei pe care a simțit-o pentru răsturnarea Babilonienilor.

20. Ca visul celui ce se deșteaptă,

„Lucrurile Babilonienilor, zice, s-au arătat ca un vis, pentru că, așa cum cineva vede un vis bun care a plecat, deșteptându-se apoi și văzând că s-a arătat deșartă și mincinoasă îndulcirea lui, se măhnește, așa și Babilonienii, după ce a trecut bună-norocirea lor, vor fi socotit că în deșert și mincinos s-au bine-norocit”, că așa este omeneasca slavă și desfătare și sporire, asemenea cu visurile, din pricina netemeinicii și grabnicei ei prefaceri⁶⁴.

---

se află în Scripturi vom cunoaște sfârșitul tuturor răilor, iar când vom intra întru sfințitorul lui Dumnezeu (adică întru judecata ce va să fie, că acela cu adevărat este sfințitor, fiindcă singură sfințenia cea după fapte bune se înfățișează întru ea [judecată]), pentru aceasta și Pavel zicea: *Cautai pacea și sfințenia fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu* [Evr. 12: 14]), atunci mai cu adevărat vom cunoaște pe cele mai de pe urmă ale celor ce acum bine se îndestulează și cu această cercare vom cunoaște dreptatea lui Dumnezeu, cu care judecă și îndreptează cele ale noastre”.

⁶⁴ Iar altul zice: „Toate pildele dumnezeieștii Scripturi sunt luminate, iar mai ales aceasta, care pe păruta bună-norocire o potrivește cu închipuirea [*lit.*: fantezia] visului, ceea ce împreună cu somnul se sfârșește, și de s-ar fi părut cuiva jînând oarece lucru în mâini – că acest fel este visul, năluind în puțină vreme sufletul – și de va deștepta cineva fără de

Doamne, în cetatea Ta chipul lor de nimic îl vei face.

„Pentru că în Ierusalim, cetatea Ta, zice, vei necinsti buna-norocire a Babilonienilor”. *Chip* [icoană] a numit, după Teodorit, și buna-norocire, și silnicia lor, că omeneasca bună-norocire nu este cu adevărat lucru și adevăr, ci doar urmează lucrului și adevărului, precum și chipul nu este lucru, ci închipuire, adică se aseamănă cu lucrul, de unde se și numește chip. Prin *cetate* însă se poate înțelege și viața poporului israelitenesc ori și Ierusalimul cel de sus⁶⁵.

21. Că s-a aprins inima mea

„Inima mea, zice, toată s-a aprins de focul mâniei, adică al râvniei”. Căci a zis la începutul psalmului acestuia *că râvniți-am asupra celor fărădelege, pacea păcătoșilor văzând*, acest cuvânt repetându-l și aici, după Teodorit.

și rărunchii mei s-au schimbat.

Prin numirea *rărunchilor*, David arată ghicitoarește pofta, precum am zis și în altă parte, fiindcă pofta trupească și sămânța se află în rărunchi⁶⁶. Că, de

---

veste pe cel ce doarme, toate se vor fi topit și nimic nu va fi rămas, rămânând singură pomenirea că i s-a părut că a văzut ceva, așa, zice, va fi buna-norocire a acestora, nălucire adică având, însă de năprasnă pierită, fără a avea nicio rămășiță de lucru”. Zice însă Teodorit: „Potrivit dar a asemănat buna-norocire a acestora cu visul; căci cu nimic nu se osebește umbra vieții acesteia de vis”. Și dumnezeiescul Atanasie: „Va fi înălțarea acestora, zice, spre cădere, și așa bogăția aceasta se va judeca lor, precum și nălucirile celor ce visează sunt fără temeii și decât toate umbrele mai neputincioase”. Iar după tâlcuitorul cel nenumit: „Nu pentru totdeauna s-au împlinit toți întru bogăție și desfătare și slavă: «Când s-au înălțat i-ai doborât pe ei, căci, câți s-au înălțat din bogăție și din mândrie, atâția se vor pogori către smerenie, ca mai împovărătoare să le fie primejdia». Se minunează însă Proorocul de prefacerea cea năprasnică a celor ce cu nedreptate se bine-norocesc, cum cei ce mai-nainte zideau case mari și lipeau moșii lângă moșii, de toate cele zise de năprasnă se află pustii și întru atâta sunt lipsiți din pricina păgânătății lor, încât se aseamănă cu cei ce au visat și multe bunătăți în somn și-au nălucit, iar deșteptându-se, nimic din acelea n-au mai ținut în mâini”.

⁶⁵ Iar Efrem zice: „Fiindcă s-au îmbrăcat cu chipul celui pământesc, și nu al Celui ceresc, pentru aceasta dar se vor și defăima, că vor auzi atunci: «Nu vă știu pe voi (Matei 25: 12), fiindcă nu purtați chipul Celui ceresc»”. Aceasta o zice și Atanasie, și Didim. Iar Teodorit zice: „Chipul acesta îl vei defăima: al păgânătății celei ce au făcut în cetatea Ta, pedesindu-i pe ei”.

⁶⁶ De unde Teologul Grigorie zice: „Nouă însă, schimbându-ni-se rărunchii cu buna schimbare, toată lucrarea cea poftitoare către Dumnezeu o aducem”.

vreme ce David a poftit mai-nainte bunătașile cele adevărate, pentru aceasta zice că acum, la urmă, s-a schimbat, căci a poftit și aceste păruțe bunătași vremelnice, râvnind vrăjmașilor care le dobândeau.

22. Și eu, defăimat și n-am cunoscut.

Zicerea aceasta și cele următoare se potrivesc iudeilor, atunci când s-au întors din Ierusalim în Babilon: „Eu, zice israelitenescul popor, eram defăimat. adică lepădat de Tine, Doamne, pentru păcatele mele când eram în Babilon și pentru aceasta nu puteam să cunosc nedumeririle mele cele de mai sus, căci nu aveam luminarea Ta”. Iar Simmah, în loc de *defăimat*, a zis „eram fără de știință”⁶⁷.

Dobitoc m-am făcut la Tine;

„Eu dar, zice, m-am făcut fără de minte la Tine, Doamne, adică mai mult nu voi iscodi judecățile și iconomiile Tale, ci ca un dobitoc voi urma voințelor Tale, fără cercetare (după Teodorit), fiindcă am cunoscut bine că toate lucrările Tale le iconomisești cu judecată și cu înțelepciune”. Lăudată dar este dobitocia cea de acest fel care se face după Dumnezeu, și prihănită este ceea ce se pricinuieste de demon și de patimi, despre care același David zice că *alăturatu-s-a omul cu dobitoacele cele fără de minte și s-a asemănat lor* (Ps. 48: 12).

și eu pururea cu Tine.

Aici lipsește graiul *voi fi*, drept care trebuie să se înțeleagă pe dinafară, adică „eu voi fi de-a pururea cu Tine, totdeauna gândind la Tine, și dumnezeieștile Tale porunci grăindu-le, și de pomenirea Ta niciodată despărțindu-mă”⁶⁸.

⁶⁷ Iar Isihie zice: „Când cineva, amăgindu-se de îmbelșugarea păcătoșilor, s-ar întărâta spre urmarea acelora, îndată se înrăutățește, căzând din vrednicia sa; și foarte potrivit a adăugat graiul *n-am cunoscut*, de vreme ce cei mai mulți nu cunosc nimicnicia ceea ce se întâmplă lor din păcate: unii adică, precum preoții, iar alții precum boierii, amăgindu-se, cad din chipul cu care sunt îmbrăcați (La Nichita)”.

⁶⁸ Iar altul zice: „De nu se face cineva înaintea lui Dumnezeu ca un dobitoc, nevoind să urmeze nici legilor trupului, nici celor ale sufletului nici celor ale minții, ci oarecum toata mișcarea cea sufletească și gânditoare fără tulburare ar face-o să urmeze lui Dumnezeu, n-ar putea petrece de-a pururea împreună cu El”. Ori și așa: „Deși mai-nainte, zice, de când mi s-a luminat dezlegarea nedumerii, cu nimic nu m-aș fi oșebit de un dobitoc față de cunoașterea iconomiile Tale, cu toate acestea nu m-am lipsit de Tine, Doamne, nici n-am căzut din nădejdea cea către Tine, ci totdeauna eram împreună cu Tine (după Eusebie)”. Iar Isihie zice: „Înșurirea dobitocului este a rătăci, iar de se va noroci de totag

23. Ținutu-m-ai de mâna drepte mele, și în sfatul Tău m-ai povățuit și în slavă m-ai primit.

„Tu, Doamne, zice, ca un ducător de mână m-ai apucat de mâna mea cea dreaptă și m-ai scos din pământul Babilonienilor și din robia lor”. Ori prin *mână dreaptă* arată și că „ai apucat fapta mea cea dreaptă și prin aceasta m-ai slobozit de la Babilonieni, iar slobozindu-mă, mi-ai dat sfat prin care m-am povățuit și am petrecut fără vătămare printre neamurile acestea – de la Babilon până la Ierusalim – și întoarcerea mea în Ierusalim o ai făcut slăvită și laudată (după Teodorit)”. Că vestită și laudată s-a făcut întoarcerea Iudeilor la Ierusalim, fiindcă Chir împăratul a trimis scrisori și hotărâri împărătești tuturor neamurilor, arătând despre această întoarcere a Iudeilor⁶⁹; dar vezi în Cartea a treia a lui Ezdra, la capitolul 7.

24. Că ce este mie în cer? Și de la Tine ce am voit pe pământ?

Despre zicerea aceasta unii zic că Dumnezeu o a spus către om, zicând: „Ce altceva este Mie, lui Dumnezeu, în cer de la îngeri, fără numai slujire și ascultare supusă? Și de la tine, omule, ce altceva voiesc pe pământ, fără numai singure acestea?” Ori se înțelege și altfel, de la om către Dumnezeu: „Ce altceva îmi este mie, omului, dorit în cer, dacă nu Tu, Doamne? Și de la Tine, Dumnezeule, ce altceva am cerut eu, omul, pe pământ, dacă nu iarăși pe Tine Însuși și ajutorul Tău?” Acest înțeles l-a izvodit tălmăcirea lui Achila⁷⁰. Și ca să

---

sau de frâu, iarăși din rătăcire se va întoarce; în bună vreme însă a adăugat pe *cu Tine*, întărind astfel cuvântul; fiindcă unii sunt ca niște dobitoace urmând Diavolului. Apoi cum e cu puțință a fi cu Dumnezeu de-a pururea cel ce își are pornirea cu totul sau și vremelnicește spre mai rău? Ori arătat că nu păcătuiește cu toată hotărârea, ci, amăgindu-se, a pățimit, pentru aceasta, ca și cu un frâu oprindu-se de lege, îndată s-a întors (La Nichita)”. Iar Grigorie al Nyssei așa tâlcuiește aceasta: „Ca dobitoc m-am făcut la Tine, când hotărâam că binele este întru cele vremelnice, iar acum cu Tine sunt, când am alergat către cele de-a dreapta”.

⁶⁹ Iar după Sfântul Efrem: „Dezăbrăcându-mă, zice, de cugetarea trupului și către primirea și pacea poruncilor Tale înfățișându-mă, pentru că nu întăream voia mea, pentru aceasta, ca un părinte bun al unui fiu iubit, m-ai apucat de mâna dreaptă a mea și cu slavă m-ai primit”. Zice însă și Teodorit: „Ca un părinte văzând pe un copil și de mâna lui dreaptă apucându-l, îl aduce înapoi acasă, așa pe mine m-ai întors la pământul cel părintesc”.

⁷⁰ Însă tălmăcirea lui Achila se află la Teodorit: „«Cine este mie în cer? Și cu Tine nu am voit pe pământ» în loc de: «În cer îmi este nădejdea, Te-am așteptat și Te aștept să-mi fii mie milostiv în cer și pe pământ. Că nici în cer n-am alt dumnezeu și purtător de grijă

zicem sobornicește (adică de obște cuprinzător), zicerile psalmilor lui David au de multe ori lipsă [sunt eliptice], din pricina îngustimii limbii evreiești, din care s-a tălmăcit în cea elinească, după singură însemnarea fiecărei ziceri, fără a lua vreo lățire⁷¹.

afară de Tine, nici pe pământ nu rânduiesc pe altul împreună cu Tine și nu-l socotesc deopotrivă cu Tine, ci și în cer, și pe pământ, pe Tine Te știu Dumnezeu». Acestea s-au zis mai ales dinspre fața celor ce din neamuri au crezut în Mântuitorul.

⁷¹ Iar Hrisostom tâlcuiește aceasta așa: „Pentru aceasta pe Tine Te doresc, de Tine însetez și cu sufletul și cu trupul, și al Tău ajutor aștept, că pe Tine Te am și Parte, și Soartă, și Căstigare de bunătați, și nici din cele de sus, nici din cele de jos nu doresc ceva fără numai pe Tine singur”. Iar după Marele Atanasie se tâlcuiește așa: „Fiindcă nimic nu-mi este mie în cer afară de Tine singur, de nevoie nici pe cele de pe pământ nu am voit să le primesc de la Tine, fiindcă sunt toate stricăcioase și vremelnice. De un singur lucru mă rugam a mă noroci pe pământ și de dorirea acestuia mă chinuiam pe sinemi pe pământ, iar acesta este ca Tu să Te faci mie Parte”. Iar după dumnezeiescul Maxim, așa: „La îngeri nu este poftă de îndulcire care să slăbănogască târiile [τόνοις = energiile, măsurile] cele gânditoare, nici mânie care turbează, ci singur cuvântul [rajiunea] în chip firesc aduce pe cei cuvântători [rajiionali] către întâiul cuvânt [întăia rajiune, Cuvântul], de care numai de aceasta Se bucură Dumnezeu și de la noi robii Săi o cere. Și aceasta o însemnează către Marele David zicând: *Ce este mie în cer? Și de la Tine ce am voit pe pământ?* Nimic nu are Dumnezeu în cer care să I se aducă de sfinții îngeri, fără numai decât înțelegătoarea slujbă. Pe aceasta și de la noi cerând-o, ne-a învățat rugându-ne să zicem: *Facă-se voia Ta*”. Iar după Grigorie al Nyssei: „Așa cel înalt cu mintea, cu ochiul cel străvăzător și deslușitor al sufletului, ca de față înțelegând răsplătirea ceea ce prin nădejde se păstrează pentru cei buni și trecând cu sufletul peste toate cele ce se văd, străbătând înlăuntrul neumblatelor ceruri, se atinge de nedeslușirea celor proorocite, prin care zice: *Ce este mie în cer? Și de la Tine ce am voit pe pământ?* Cu această parte a cuvântului, lucrul cel ceresc adică, cu mirare mărindu-l și osebindu-l cu cuvântul, iar pe cel de pe pământ, care se dorește de ochii celor fără de minte cu defăimare și cu luarea în răs nimicnicindu-l și urându-l..., pentru care osândește cu cuvântul nedeslușirea cea spre bine, ca un dobitoc se zice pe sine a fi, până când întru acelea [neumblatele ceruri] vedea binele, iar când a ajuns a fi ca Dumnezeu, Dumnezeu și Cuvântul, și către dreapta s-a povățuit (însă povățuitor drept i se face lui Cuvântul prin sfat), și după ce a văzut slava întru fapta bună, prin care se face primirea celor ce privesc către cer, atunci întrebuințează acele glasuri, dintre care unul face cu mirarea binele din ceruri, iar altul scuipe aceasta ca pe o nimicnicie și zădărnice a unei amăgite sârguințe de dragul vieții acesteia, că *ce este mie în cer?* zic ei, și celelalte, care lucru îl fac până acum cei mai mulți dintre oameni, acest fel fiindu-le lor în putere cele din cer, iar lucru de rugăciune îl fac ca să li se facă lor de la Dumnezeu nălucirile cele pline de închipuiri ca o tărie oarecare, ori cinste, ori bogăție, ori ticăloasa și mincinoasa slavă dinspre care au înnebunit firea”.

25. Stinsu-s-a inima mea și trupul meu;

„S-a clătinat, zice, și s-a topit inima mea, și aceasta o a pățimit și trupul meu. lipsindu-mi toată îndestularea și buna-viețuire, și m-am ticăloșit cu dese mele pătimiri”⁷².

Dumnezeul inimii mele și partea mea, Dumnezeule, în veac.

„Tu, zice, ești Dumnezeul inimii mele, adică al meu”. Zicerea aceasta arată însă dorul și așezarea dragostei pe care David o avea către Dumnezeu. „Și Tu, zice, o, Dumnezeule, ești partea mea, adică veșnica moștenire și bogăția mea”.

26. Că iată, cei ce se depărtează pe sineși de la Tine vor pieri;

Nu se poate depărta cineva de la Dumnezeu cu locul, pentru că Dumnezeu este pretutindenea, ci după așezare și dragoste, prin păcat, precum și dimpotrivă, nu se poate apropia cineva de Dumnezeu decât prin fapta bună. Fiindcă păcatul fuge și se depărtează de la Dumnezeu precum fuge întunericul de lumină. Și cu cât se depărtează cineva de Dumnezeu, cu atât mai mult se apropie de pieire. Iar acest *că* de aici este adevăritor, fiind pus în loc de „cu adevărat”; *pieire* însă nu numește dezlegarea cea întru neînființă, ci lipsa mântuirii.

pierdut-ai pe tot cel ce curvește de la Tine.

Curvie de la Dumnezeu numește David apostazia și idolatria și slujirea Diavolului, după Teodorit, precum zice Dumnezeu și prin Ieremia: *Văzut-ai cele ce Mi-au făcut Mie casa lui Israel? S-au dus pe toți munții cei înalți și sub tot copacul pădurii și au curvit acolo* (Ier. 3: 6) *și au preacurvit cu lemnul și cu piatra* (v. 9), în loc de „au slujit idolilor”. Pentru aceasta se numește și Biserica mireasă a lui Dumnezeu, pentru că este unită cu adevăratul Dumnezeu prin credință și prin paza poruncilor⁷³.

⁷² Iar după Teodorit: „Pentru aceasta, pe Tine Te doresc și de Tine însetez și aștept ajutorul Tău cu sufletul și cu trupul”.

⁷³ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Aceasta ar fi însă gânditoarea curvie și tot felul de pângărațiune și de necurăție, drept care să contenim chipurile curviei celei de acest fel, pentru ca să nu suferim pieirea cea cuvenită și îndatorată iubitorilor de păcat; și, fiindcă păcatele ne depărtează de la Dumnezeul Cel ce Se apropie, să stricăm această cumplită îngrădire, și așa nicio împiedicare nu va fi de a se face cineva aproape, că Dumnezeu zice: *Apropiat sunt Eu, și nu Dumnezeu depărtat* (Ier. 23: 23).

27. Iar mie a mă lipi de Dumnezeu bine-mi este, a pune întru Dumnezeu nădejdea mea,

„Bun lucru, zice, și mântuitor este a fi eu totdeauna unit cu Dumnezeu și a nu mă despărți de El niciodată; de asemenea, de mântuire îmi este să afierosesc lui Dumnezeu toată nădejdea mea, căci eu, nădăjduind în Dumnezeu, nu m-a nenorocit, de aceea am dorit, de unde și bine mi s-a făcut mie aceasta, adică de folos și de mântuire”⁷⁴.

ca să vestesc toate laudele Tale în porțile fiicei Sionului.

„Nădăjduind, zice, întru Tine, Doamne, m-am acoperit și am scăpat de tot răul; pentru ce? Ca să povestesc laudele Tale, adică minunile Tale cele vrednice de laudă”. Ori se înțelege și altfel: „Pentru aceasta m-ai acoperit, Doamne, pentru ca să scriu în acești psalmi ai mei îndatoratele slavoslovii ale Tale”. Iar *toate* a zis pentru aceea că atât de multe sunt slavosloviile lui Dumnezeu, câte sunt și puterile și lucrările Lui, adică nenumărate și nemărginite. Zice însă că va vesti în *porțile fiicei Sionului*, adică ale Ierusalimului. Căci cetatea aceasta are două numiri, că nu se numește numai Ierusalim, ci și Sion, de la Muntele Sion care se află lângă dânsa; iar *fiică a Sionului* se zice însuși Sionul, după însușirea limbii evreiești, precum și *fiul omului* se zice omul, după Teodorit; iar în *porțile* a zis pentru aceea că oamenii obișnuiesc să șadă pe la porțile cetății, sau și ale bisericii, și a povesti osebite lucruri. Iar, după mai înalta înțelegere [anagogic], *porțile Sionului* sunt bisericile locale, prin care ca prin niște porți intră creștinul în Ierusalimul cel de sus.

⁷⁴ Că Dumnezeu, după Sfântul Grigorie al Nyssei, nu este nici mahniciune, nici îndulcire, nici temere, ori semeție, ori frică, sau urgie, ori vreo altă patimă de acest fel care stăpânește sufletul cel neînvățat, ci, precum zice Apostolul, Însuși este Înțelepciune, și Sfințenie, și Adevăr, și bucurie, și pace, și câte ca acestea; prin urmare, cum este cu putință a se lipi de Acela cel ce este în acest fel, cel ce se stăpânește de cele dimpotrivă? Nicidecum adică”. Iar Sfântul Chiril zice: „Ne apropiem însă de Dumnezeu după așezarea inimii, lipindu-ne de El și urmând dumnezeieștilor Lui legiuiri, că așa oareunde zice și Însuși Mântuitorul: *De-Mi slujește cineva, Mie îmi urmează, și unde sunt Eu, acolo va fi sluga Mea* (Ioan 12: 26)”.

PSALMUL 73

De înțelegere lui Asaf.

Despre Asaf am vorbit la Psalmul 72, cel de mai-nainte, iar psalmul se suprascrie *de înțelegere* fiindcă cei ce îl citesc au trebuință de înțelegere, căci, după Teodorit, Eusebie și Atanasie, el povestește despre luarea și robirea Ierusalimului cea cu totul mai din urmă care s-a făcut de Romani după 40 de ani de la Înălțarea Domnului, că deși Iudeii s-au robit de Romani și mai-nainte, cu toate acestea, astfel de rele n-au pățimit niciodată, adică izgonire veșnică (!) din Ierusalim, ardere și risipire a bisericii, sfărâmarea caselor și pierzare desăvârșită, și ce este mai mult e că Iudeilor nu le-a rămas niciun prooroc. Povestind deci psalmul primejdiile iudeilor, bine-vestește și mântuirea noastră, a creștinilor⁷⁵.

1. Pentru ce, Dumnezeu, m-ai lepădat până în sfârșit?

A zis *m-ai lepădat* și nu „mă vei lepăda”, căci prezice pe cele viitoare ca trecute, după însușirea proorociilor. De cuviință este însă să se mire cineva de bunătatea lui Dumnezeu, căci, cu toate că pre-cunoștea nesupunerea Iudeilor, cu toate acestea, cu spunerea cea de mai-nainte a primejdiilor celor următoare, se sârguia să-i oprească de la necinstirea de Dumnezeu și de la răstignirea și moartea pe care au pricinuit-o lui Iisus Hristos; și, măcar că ei de sineși au rămas neîndreptați din pricina relei întrebunișări a stăpânirii lor de sineși, David grăiește cuvintele psalmului acesta jeluind poporul evreiesc, care a pățimit rele vrednice de milă și lacrimi. Ori zice acestea dinspre fața celor mai cunoscători și mai evlavioși dintre Iudei. Însă nu a zis doar *lepădat*, ci și *până în sfârșit* care însemnează desăvârșita părăsire a lui Dumnezeu. Căci înainte vreme Dumnezeu risipa și lepăda pe evrei de la Sineși, nu însă *până în sfârșit*, fiindcă, prin prooroci, la fiecare robire a lor, hotăra o vreme oarecare rânduită pentru aceasta [adică pentru a lepăda și risipi pe evrei]]. Iar zicerea *pentru ce* se vede a fi întrebătoare și pricinuitoare^{*}; la evrei însă, aceasta este o formă de exprimare a jalei și a rușinii⁷⁶.

⁷⁵ Zice însă și Eusebie: „Psalmul acesta, din pricina povestirii triste cea despre Iudei, nu se suprascrie nici măcar *psalm*, nici laudă, nici cântare, după hotărârea Mântuitorului. Care a zis: *Iată, casa voastră se lasă pustie* (Matei 23: 38), iar după împlinire [ἐκβασις] a zis Pavel: *Și a ajuns peste ei urgie până în sfârșit* (I Tesal. 2: 16).

^{*} Interogativă și cauzală.

Iuțitu-s-a mânia Ta peste oile pășunii Tale.

Iuțimea [urgia] se zice de multe ori întindere a mâniei, însă mânia se zice și iuțime, fără osebite, la fel iuțimea mânie. Aici, *iuțitu-s-a mânia Ta* vrea să zică: „Ai întins mânia Ta cea asupra noastră și multă vreme ai rămas mânios pe noi, oile pășunii Tale”⁷⁶.

2. Adu-Ți aminte de adunarea Ta, pe care o ai câștigat din început.

Precum și la Psalmul 43, așa și aici zice: „Adu-Ți aminte de noi, care suntem adunarea Ta, că Tu ne-ai adunat, risipiți fiind atunci prin țări și robindu-ne”; și bine a zis ai câștigat, căci, precum totdeauna câștigurile se fac cu osteneți, așa și Dumnezeu ne-a slobozit din silniciile Egiptenilor”. A adăugat și pe *din început*, spre osebita adunării de cei de alt neam.

3. Izhăvit-ai toiagul moștenirii Tale;

Aici graiul *adu-Ți aminte* se înțelege pe dinafară, iar prin *toiag* zice împărăția, precum și în toate locurile prin *toiag* numește sceptrul. Adică: „Adu-Ți aminte, zice, de noi, cei pe care ne-ai slobozit din cele grele și ne-ai făcut împărăția Ta și moștenire”.

Muntele Sionului este acesta.

Aceasta o zice pentru că Dumnezeu Se arăta în dumnezeiasca biserică.

---

⁷⁶ Iar Didim zice: „Dumnezeu leapădă pe cel ce a păcătuit, după ce acela mai întâi s-a dezbinat pe sine, iar pe cel ce vine la Mine, zice, nu-l voi lepăda afară (Ioan 6: 37); și leapădă după măsura păcatului, precum aceasta: După mulțimea păgânătăților lor leapădă-i pe ei (Ps. 5: 11)”. Zice însă și Origen: „Deci de se vor face de noi păcatele vârfuite, încât a nu mai avea margine cele greșite de noi, ne leapădă Dumnezeu până în sfârșit și chiar până unde nu mai este margine de a lepăda pe cineva, și iarăși chemă pe oarecari, după măsura chipului pocăinței”. Iar Teodor zice că *pentru ce* este nedumeritor.

⁷⁷ Iar Didim zice: „Iuțime și mânie la Dumnezeu nu le socoti ca pe ale noastre; să nu fie o necuviință ca aceasta! Că la Dumnezeu nu este nicio patimă omenească, iar prin arătatele ziceri însemnează covârșitoarea întoarcere a feței Sale, care, zice, o suferă oile pășunii Sale. Iar pășune a lui Dumnezeu sunt cuvintele Duhului, adică Legea și proorocii, întru care ca păstorul pe oi le pășunează”.

* Lit.: sinagoga.

4. Ridică mâinile Tale întru mândriile lor până în sfârșit;

„Ridică, zice, mâinile Tale și pedepsește-i pe ei, că se mândresc împotriva noastră și mari cugetă”⁷⁸. Iar *până în sfârșit* însemnează „desăvârșit”.

câte a viclenit vrăjmașul întru cel sfânt al Tău,

„Socotește, zice, câte a arătat vrăjmașul întru cel sfânt al Tău”. Că toți zic cu glas [omofon] *întru cel sfânt al Tău*, iar nu între sfinții Tăi, și deci arătat este că zice despre biserică.

5. Și s-au fălit cei ce Te urăsc pe Tine în mijlocul praznicului Tău.

„Și s-au fălit, zice, cei ce Te urăsc în mijlocul praznicului Tău”; Iudeilor nefiindu-le iertat să ridice arme în vremea praznicului, vrăjmașii au pândit și au năvălit asupra lor în ziua praznicului și a sâmbetei și pe mulți au omorât⁷⁹.

6. Pus-au semnele lor semne și n-au cunoscut că întru ieșirea lor mai presus.

Toate oșteneștile cete ale Romanilor aveau câte un semn asupra sulitelor lor care, mergând înainte, făceau pe toți ostașii să cunoască ce ceată este. Acest semn noi îl numim acum steag. Deci Romanii puneau aceste steaguri deasupra porților cetăților atunci când intrau în ele ca să le stăpânească. Aceasta dar s-a făcut și când au biruit Ierusalimul și au intrat într-însul (după Atanasie), iar *că* este de prisos. Au înfipt însă Romanii steagurile cele de acest fel ca niște semne de biruință asupra porților Ierusalimului (după Teodorit), iar Iudeii cei ce se aflau înlăuntru, îndeletnicindu-se încă întru cele ale praznicului, nu cunoscuseră cum au fost puse semnele acestea de către Romani. Ori *n-au cunoscut* se înțelege, după Atanasie, că Romanii nu au cunoscut cu ce chip au luat Ierusalimul, pentru că nu

⁷⁸ Zice însă Teodorit: „«Răsplătește lor pedepse pentru mândrie»; iar *ridică mâinile* o a zis de la metafora celor ce bat cu mâinile pe cei ce au greșit, că pretutendeni *mână a lui Dumnezeu* numește lucrarea Lui, care se face ori spre bine, ori spre rău, pe care, de altfel, o arată și urmarea”.

⁷⁹ Zice însă Atanasie: „Fiindcă la Paști, în praznic, au ridicat ei războiul cel asupra Domnului, pentru aceasta [tot] întru aceeași vreme au fost dați și vrăjmașilor lor: că la Paști, toți Evreii fiind adunați împreună după legea lor, cu dreptate s-a făcut înconjurarea cetății, adică în vremea când ei au pironit pe Mântuitorul”.

l-au luat din pricina neputinței Dumnezeului Iudeilor, precum socoteau ei, ci pentru moartea cea de pe Cruce pe care ei au pricinuit-o Mântuitorului⁸⁰.

7. Ca într-o dumbravă de lemne, cu topoare au tăiat ușile lui deodată, cu secure și cu bardă l-au surpat pe el.

„Deci Romanii, zice, au tăiat cu topoare porțile Ierusalimului, precum sunt tăiați copacii codrului și stejarii, și cu securile au tăiat acoperămintele și ușile caselor Ierusalimului și câte erau făcute din lemn, iar cu ciocanele și cazmalele și cu drugii de fier au surpat zidurile, căci cu unelte de cioplit pietre au sfărâmat zidurile cetății⁸¹”.

8. Ars-au cu foc sfințitorul Tău; în pământ au spurcat locașul numelui Tău.

David a numit *sfințitorul lui Dumnezeu* biserica, precum a vorbit la psalmul de mai-nainte. Iar *au spurcat* a zice adică cu spurcăciune și cu necuvioșie au surpat la pământ aceeași biserică, pe cele sfinte întrebuintându-le ca pe niște lucruri obișnuite. Însă cu scumpătate a zis *locaș al numelui lui Dumnezeu*, fiindcă ființa lui Dumnezeu este necircumscrișă și nehotărâtă împrejur. Unii însă au înțeles că aceasta ar fi zisă în loc de „au spurcat locașul Tău⁸²”.

---

⁸⁰ Iar Simmah mai arătat a tâlcuit aceasta zicând: „*Au pus semnelor* însemnată cunoaștere asupra întăririi: că, arzând biserica și toate cele dimprejur, Romanii au adus steagurile în altar și, punându-le în preajma ușii de Răsărit, au jertfit lor acolo, și pe Tit cu prea mari binecuvântări l-au propovăduit de sineși stăpânitor. Deci acestea le-au pus întru intrare, arătată făcând toți biruința, iar că *semnele* sunt numite de două ori arată că s-au mirat cum de s-a dat dumnezeiasca biserică în mâinile vrăjmașilor”. Iar Teodorit adaugă: „Romanii au săpat în pietrele porții și râț de porc, iar prin acestea toate s-au încredințat că s-au făcut pustiiți de dumnezeiasca purtare de grijă. Acestea și Domnul le-a pre-zis în dumnezeieștile Evanghelii: *Când veți vedea urâciunea pustuirii în locul cel sfânt, cel ce citește să înțeleagă, atunci cei ce vor fi în Iudeea să fugă la munți* (Matei 24: 16)”. Cam acestea le zice și Eusebie.

⁸¹ Întru vedere duhovnicească însă, se înțelege așa: „De-ți vor vrăjmași cândva vrăjmașii sufletul, vezi-i pe ei pe dinafară de ușile tale, având topoare care taie ușile cele dimprejurul părții cele stăpânitoare [ușile rațiunii sau minții], ca nu cumva, făcându-le pe ele bucăți, să-ți ia armele cele duhovnicești asupra cărora te nădăjduiești (La Nichita)”.

⁸² *Locaș spurcat* al lui Dumnezeu poate fi sufletul ce acum își închipuie cele cerești, apoi, primind o înfocată săgeată de poftă, se face robit de păcat. Zice însă și Teodor: „Spurcat nu zice lucrul cel necurat, ci de multe ori și pe cel obștesc [din uzul casnic]; așa a zis și preotul Abimelec către David: *Nu sunt pâini spurcate sub mâna mea* (adică obștești), *ci doar pâini sfinte* (1 Împărați 21: 4).

9. Zis-au întru inima lor rudeniile lor împreună:

„Toate rudeniile, zice, ale vrăjmașilor Romani au zis întru sineși, în inimile lor, adică cu toată inima și silința lor”, că graiul *veniți*, pe care-l zice mai jos, oprește de a-l înțelege că *au zis* și se înțelege că „au gândit în inima lor”.

„Veniți să ardem toate praznicile lui Dumnezeu de pe pământ”.

„Veniți, zice, să ardem slujirile cele după lege ale Dumnezeului Acestuia, pe Care Îl cinstesc Iudeii, și aceasta o vom isprăvi dacă vom pierde rânduielile și viețuirea și cetatea lor”, care lucru l-au și săvârșit, îngăduind Dumnezeu.

10. Semnele lor n-am văzut.

„Minunile, zice, pe care le spun Iudeii că le-a făcut Dumnezeul lor, noi, Romanii, care am înconjurat cetatea și i-am biruit, de astă dată nu le-am văzut, fiindcă nicio minune de acest fel, într-această vreme întru care îi batem, nu s-a făcut”⁸³.

Nu este încă prooroc și pe noi nu ne va mai cunoaște.

Urmarea aceasta o zic Romanii pentru că după ce s-au robit evreei de către dâșii, nu se mai află, zic ei, de aici vreun sfânt prooroc între dâșii care să proorocească vreun rău împotriva noastră și să-i îmbărbăteze pe ei, și, fiindcă acest fel de prooroc nu se află întru ei, nu se va cunoaște ce formă vor lua treburile noastre, ale Romanilor”⁸⁴.

11. Până când, Dumnezeule, va ocări vrăjmașul, va întărâta cel potrivit numele Tău, până în sfârșit?

---

⁸³ Iar dumnezeiescul Atanasie zice că cuvintele acestea le zic iudeii: „Noi, zice, asupra cărora se lucrau acestea, nu ne-am făcut privitori ai minunilor aceluia, cărora de multe ori la războaiele cele de mai-nainte înșine ne-am făcut privitori, căci minunile acestea erau ajutor împotriva relelor ce adesea ne bântuiau; pentru aceasta, fiindcă nu ne-am făcut privitori ai acestora, zicem: *Pentru ce ne-ai lepădat pe noi până în sfârșit?* [vezi v. 11].

⁸⁴ Pentru aceasta a zis Teodorit: „De toate acestea, de năprasă Evreei s-au făcut pustiifi, că după întoarcerea din Babilon în Ierusalim au avut mulți prooroci: pe Agheu, pe Zaharia, pe Maleahi, care pre-ziceau poporului și împăraților cele ce urmau să fie și cunoscute făceau vrăjmășirile potrivnicilor lor”.

„O, Dumnezeule, zice, până când vrăjmașul, poporul Romanilor, ne ocărăște și ne prihănește și pe noi, și pe Tine, ca pe niște slabi și neputincioși? Și până când va huli potrivnicul poporul lor, totdeauna grăind cuvinte de întărâtare împotriva numelui Tău? Cu toate acestea, Tu rabzi îndelung, dând loc ca să facă acestea pentru păcatele noastre”.

12. Pentru ce întorci mâna Ta și dreapta Ta din mijlocului sânului Tău, până în sfârșit?

Se cuvine să avem luare-aminte, că zicerea *până în sfârșit*, care se află în multe locuri din psalmul acesta, arată lepădarea evreilor cea pentru totdeauna, iar *mână și dreaptă* numește același lucru. *Sânul* este al lui Dumnezeu, adică vistieria bunătăților, după Teodorit, iar *mâna dreaptă* este lucrarea împărțitoare de bunătăți a lui Dumnezeu. Iar înțelesul zicerii este astfel: „Pentru ce, Doamne, zice, nu ne împarți și acum din bunătățile Tale, precum le împărțeai mai-nainte?” Cuvântul acesta este metaforic și din asemănare, deoarece și cel ce are sânul său plin de bunătăți, atunci când voiește să împărtășească pe cineva din ele, își bagă mâna în sânul său și scoate și dă din bunătățile acelea, iar atunci când se mânie și nu mai voiește să împărtășească, își scoate mâna din sânul său⁸⁵.

13. Iar Dumnezeu, Împăratul nostru mai-nainte de veac

Aici zicerea *mai-nainte de veac* nu se zice în sens strict, ci după analogie, în loc de „din început”, pentru că cum era să fie Dumnezeu Împărat al neamului Evreilor mai-nainte de veacuri, atunci când făptura simțită nu era zidită? Ori prin *veac* să înțelegi viața aceasta, iar înțelesul va fi astfel: „Mai-nainte de viața noastră, adică din vremea strămoșilor noștri, Dumnezeu era Împărat al neamului nostru”; însă David folosește aceste cuvinte de ca și cum ar aduce aminte lui Dumnezeu de acele minuni pe care le-a lucrat în vremea strămoșilor lor⁸⁶.

⁸⁵ Pentru aceasta, altul zice: „Când cercetează Dumnezeu cu adevărat, mâna Sa scoate din sân bunătățile pe care ni le dă nouă, iar *sân* este vistieria bunătăților; iar dacă nu cercetează, nu dă”. Iar Origen zice: „Când simți că ești deșert de Hristos și ești plin de păcate, roagă-te și zi: *Pentru ce întorci mâna Ta? și celelalte*”. După Eusebie însă, „*Mână în sân* poate fi Fiul Cel Unul-Născut. Care este în sânul Tatălui (cf. Ioan 1: 18), prin Care Tatăl toate le-a făcut: «Că mâna Ta, zice, a făcut acestea toate», de a cărei întoarcere [îndepărtare] cântătorul de psalmi se roagă să fie scăpat”.

⁸⁶ Dar zicerea aceasta poate fi și în formă inversată și se netezește așa: „Iar Dumnezeu Cel mai-nainte de veac este Împărat al nostru”; întru altele [alte copii-manuscrite] însă, se scrie „mai-nainte de veacuri”.

a lucrat mântuire în mijlocul pământului.

Zicerea în mijlocul pământului se înțelege în loc de „în mijlocul oamenilor”, adică arătat și vederat, după Teodorit. *Mântuire* însă zice solobozenia Iudeilor pe care au câștigat-o din robia Egiptului⁸⁷.

14. Tu ai întărit întru puterea Ta marea;

„Tu, Doamne, zice, ai întărit amândouă părțile Mării Roșii, care, de Tine despărțită fiind, a stătut ca peretele; că ai fost, zice, perete de-a dreapta și perete de-a stânga (cf. Ieș. 14: 22), fiindcă cu puterea Ta firea cea curgătoare a apei s-a ținut de ca și cum s-ar fi încheat”.

Tu ai zdrobit capetele balaurilor în apă.

Balauri numește David pe Egipteni, din pricina răutății și tiraniei lor; iar *capete ale Egiptenilor* zice pe aceia care au gonit în urma Evreilor, adică pe voievozii oștilor și pe căpeteniile străjilor, pe căruțași și pe mai-marii lor, adică precum stăpânește capul celeilalte mădulare ale trupului, după Teodorit. Și toți cei de mai sus atunci când s-a împreunat Marea Roșie s-au zdrobit, adică s-au pierdut⁸⁸.

---

⁸⁷ Altul însă zice: „Nu ar greși cineva însă, dacă ar înțelege aici și stăpâneasca moarte, care cu adevărat s-a făcut în mijlocul pământului, că Ierusalimul a fost zis de unii „buric al pământului” adică mijloc. Fericit însă este și acela ce poate cu adevărul a zice – ca unul care nu se mai împărtășește de păcat – adică: „Iar Dumnezeu nostru este Împărat, Care lucrează mântuirea în mijlocul pământului sufletului nostru, al celor ce suntem pe pământ și în trup”.

⁸⁸ Altul însă zice că *mare* numește pe cea a [vremea] vieții acesteia, întru care sunt mulțime de balauri și de puteri împotrivoare, adică de demoni și de patimi. Aici este balaurul cel cu multe capete, răutatea și aflătorul ei, Diavolul, că fiecare păcat este cap al acestui balaur unul: *Că toată plutirea venind, nu aduce vreo piele din coada lui* (Iov 40: 31, LXX), după Iov, adică și cele din sfârșit, și cele mai de pe urmă ale răutății, adică toată plutirea, cu trupul venind, nu o poate suferi [cineva], de nu va ajuta Dumnezeu. Ori *capete ale balaurilor* numește pe mai-marii demonilor, după Eusebie și după Didim. Zice însă și Isihie: „*Balaur* numește peste tot toată puterea potrivnică, una adică pentru că are otravă omorătoare, iar alta spre aducere aminte de jelania ce s-a făcut în rai, când prin șarpe, pe furiș intrând vrăjmașul, a amăgit pe omul cel întâi zidit. Pe acestea toate le-a zdrobit Hristos în apă, Însuși botezându-Se și dând și oamenilor [pricină] a se boteza. Iar *cap al gândiților balauri* este păcatul (La Nichita)”.

15. Tu ai sfărâmat capul balaurului, datu-l ai pe el mâncare popoarelor Arapilor [Etiopienilor].

Balaur, la numărul singular, numește pe Faraon, după Teodorit și Atanasie, iar *sfărâmarea capului său* numește nimicirea stăpânirii și a împărăției lui. Iar Etiopienii erau megieși ai Egiptenilor, pe care din vechime îi vrăjmașeau. Deci aceștia, văzând sfărâmarea pe care a pătimit-o Faraon și cei împreună cu dânsul în Marea Roșie, au năvălit în Egipt, după Teodor și Teodorit, și l-au prădat, iar pe Egiptenii cei rămași, ca pe niște neputincioși, cu lesnire i-au mâncat cu ascuțișul săbiei, precum și cel flămând lesne mănâncă ceea ce poate, după Teodorit. Iar prin Faraon a arătat pe toți Egiptenii supuși lui⁸⁹.

16. Tu ai rupt izvoarele și pâraiele,

Ai rupt înseamnă pe „ai scos”, iar *izvor* și *pârâu* numește apa pe care o a scos din piatră în pustie; și iarăși le-a numit *izvor* pentru revărsarea lui, iar *pârâu* pentru puternica lui curgere; iar la plural a zis și *izvoare*, și *pâraie*, după obiceiul limbii evreiești care pe cele singulare le zice la plural. Iar Simmah și Achila *izvor* și *pârâu* le-au zis la singular⁹⁰.

Tu ai uscat râurile Ithamului.

Prin *Itham*, Simmah a tâlcuit „râuri din vechime”. Că adică „Tu ai uscat râuri vechi”, numind aici râurile Sodomei și ale Gomorei, pe care le-a uscat Dumnezeu pentru nelegiuirea lor; ori, mai simplu, se poate zice: „Ne-ai izvorât ape, Doamne, și ai uscat apele cele vechi de prin acele locuri pe care le-ai voit”. Iar Isidor Pelusiotul zice că *Itham* este o numire a unui loc ce se află nu departe de

⁸⁹ Iar Marele Atanasie spune: „*Popoare* zice aici cârduurile păsărilor de la Indieni [Hinduși], care mâncau trupurile Egiptenilor, aruncate fiind de mare pe pământ”. Iar Eusebie a înțeles prin *Etiopieni* corbii cei negri, a căror hrană s-au făcut trupurile cele moarte ale Egiptenilor (La Nichita).

⁹⁰ Ori, după Teodorit, numește *izvoare* întâi pentru că apa cea una s-a împărțit în multe canale, ca cu lesnire să se adape nenumăratele trupuri, și al doilea pentru că în pustie le-a izvorât apă de două ori, precum se vede în Cartea Ieșirii și la Numerii. Iar *pâraie* (nu râuri) numește apa [ὕδωρ, termenul poate denota aproape orice fel de apă, stătătoare sau curgătoare], pentru că atunci au izbucnit pentru prima dată, ca și pâraiele ce din vărsarea ploilor curg de năprasnă, dar nu totdeauna. Iar *Itham* se tâlcuiește „sad” (sau „partea cea de Miazăzi” [în sens strict; paranteza, ca și majoritatea parantezelor rotunde, aparțin Mitropolitului Veniamin]).

Ierusalim, pe care loc îl adăpau mai-nainte oarecari râuri, apoi, la luarea Ierusalimului de către Romani, după dumnezeiasca urgie, și acestea s-au uscat⁹¹.

17. A Ta este ziua și a Ta este noaptea;

De la diferitele minuni pe care le-a lucrat Dumnezeu în diverse locuri Evreilor, David mută cuvântul la facerile de bine ale lui Dumnezeu cele obștești, după Teodorit, și zice: „A Ta este, Doamne, ziua, și a Ta este noaptea, și amândouă slujesc poruncii Tale”⁹².

Tu ai săvârșit zorile și soarele.

Zori zice răsăritul zilei, adică dimineața, iar *ai săvârșit* se înțelege în loc de „ai făcut”. Prin *soare*, însă a arătat și luna, și celelalte stele⁹³.

18. Tu ai făcut toate cele frumoase ale pământului;

⁹¹ Aceasta o tâlcuiește și Iosif în Arheologie [*Antichitățile Iudaice*] întocmai cu dumnezeiescul Isidor, zicând că locul acesta este departe de Ierusalim ca la două funii [σχοινία = funii, măsuri; o funie avea 4 mile]. Anagogic însă, după Teodorit, prin *izvor* se înțelege Hristos, pentru că a pornit pe apostoli ca pe niște pâraie, iar *râurile* cele din început, proorocii, la Iudei nu [mai] sunt, că adică s-au uscat; încă și toate cele zise de la *lucrata mântuire în mijlocul pământului* au închipuirea [tipul] facerile de bine cele ale noastre: că precum acolo, la Iudei, prin ape s-a făcut slobozenia cea din robie, așa și aici, la noi, prin ape se face început al slobozeniei; acolo se zdrobesc capetele balaurilor în ape, iar aici silniciile demonilor se strică cu darul Botezului, acolo, dincolo de mare, Egiptenii s-au făcut biruiți de Etiopieni, aici vrăjmașii noștri, după sfânta scaldătoare, s-au făcut lesne înfrânți de către cei ce din vechime își aveau sufletele înnegrite. Că prin *Etiopieni*, după Nichita, trebuie să înțelegem pe cei ce aveau mintea oarecum întunecată și neluminată, cea neluminată încă; însă cei ce cad înaintea Fiului, despre Care s-a zis că *înaintea Lui vor cădea Etiopienii*, se luminează de la El, iar cei ce au rămas întru firea cea neagră vor mânca capetele potrivnicului balaur. Iar Isihie zice: „Că precum Însuși Dumnezeu lucrează prin Sfântul Duh darurile, așa usucă și pierde lucrările amăgitorului, care cu adevărat și *râuri ale Ithamului* potrivit le-a numit. Că *Itham* se tâlcuiește «rug», iar sadul acesta, în dumnezeiasca Scriptură, se pune spre [luat ca analogie pentru] roadele cele rele”.

⁹² Iar Marele Vasile zice: „Ca să nu socotești pe unul ca pricinuitoare al luminii și pe altul, al întunericii, pe care lucru acum unii pătîindu-l (Maniheii adică), și-au schimbat viețuirea; «A Ta, zice, este noaptea, a Celui ce ai despărțit între lumină și întuneric, și ziua cea dintâi o ai numit zi, iar pe cea de-a doua, *noapte*»”.

⁹³ Marele Vasile însă zice: „Tu ai făcut mai întâi zorile, adică lumina, zicând: *Să fie lumină!*, apoi soarele în a patra zi, care pe toată lumina cea făcută mai întâi în trupul soarelui aducând-o, acolo o ai înscăunat [statornicit]”.

David numește *frumoase ale pământului* roadele anului, care se arată din cele următoare.

vara și primăvara Tu le-ai zidit.

„Roadele cele de mai sus, zice, le naște primăvara, iar vara le săvârșește; pentru aceasta David a pomenit aici numai aceste două anotimpuri ale anului, însă întru acestea două se cuprind și toamna, și iarna, fiindcă și acestea sunt părți ale anului”⁹⁴.

19. Adu-Ți aminte de aceasta: vrăjmașul a ocărât pe Domnul și poporul cel fără de minte a întărâtat numele Tău.

Ceea ce a zis la începutul psalmului – *adu-Ți aminte de adunarea Ta, pe care o ai câștigat din început* – aceasta o repetă și aici zicând: „Adu-Ți aminte de această adunare a Ta”. Iar prin *vrăjmaș* numește pe împăratul Tit ori și pe ostașii Romani, asemenea și *popor fără de minte* pe aceiași îi numește, fiindcă nu cugetau drept despre Dumnezeu, iar *au întărâtat* este în loc de „au hulit numele Tău”, precum a zis și mai sus.

20. Să nu dai fiarelor sufletul ce se mărturisește Ție;

Prevăzând pieirea pe care urmau să o pătimească Iudeii, David roagă pe Dumnezeu să nu se dea Romanilor, că pe aceștia îi numește *fiare*, din pricina sălbăticiiei și neomeniei lor, după Teodorit. De la *suflet* însă a numit omul tot, iar prin *ce se mărturisește Ție* a zis în loc de „care mulțumește Ție”⁹⁵.

⁹⁴ Iar Marele Vasile zice: „Tu chiar și vara, și primăvara, și vremile următoare adică le-ai făcut: și rânduială potrivită și urmare ai așezat lor după rânduială nestrămutată, prin mutarea circulară [sau ciclică] către nord și către sud a soarelui”. Iar după Chiril: „A lăsat toamna și iarna, zice, ca pe niște potrivnice, că vara stă împotriva iernii, iar primăvara împotriva toamnei”. Iar Origen zice: „Primăvara și vara o face Dumnezeu duhovnicește în suflet: primăvara adică, precum atunci când mirele cheamă pe mireasa lui, sufletul [suflet în gr. e de gen feminin], că zice: *iarna a trecut, s-a dus cu sine, florile s-au arătat pe pământ* (Cânt. 2: 11-12); primăvara însă e de un nume cu vara, pentru că sămânța ceea ce a căzut pe pământul cel bun, odată răsărind, face rod înșutit și acest seceriș trebuie să fie secerat, cel de la sfârșitul lumii fiind altul”.

⁹⁵ Iarăși zice Origen: „Simțitele fiare mănâncă trupurile, iar pe suflete, altele. De câte ori gânditul Ieu s-a atins de picioarele tale și te-a tăiat, vrând a te trage afară din Biserică! De câte ori te-a apucat de sfărul urechii tale prin oarecare opaiș [pălpăire] de învățătură și de cuvinte străine de Biserică! Dar, venind Păstorul cel bun, a smuls picioarele tale de la

sufletele celor lipsiți Tăi să nu le uiți, până în sfârșit⁹⁶.

A zis *sufletele celor lipsiți* în loc de „lipsiții Tăi”, după perifrază. Ori a zis aceasta jelindu-i; iar *lipsiți* iarăși îi numește pe *Evrei*, fiindcă urmau să cadă în lipsă de cele de nevoie, Ierusalimul fiind înconjurat de jur împrejur de oștile Romanilor⁹⁷.

21. Caută spre așezământul Tău,

„Privește, Doamne, zice, la așezământul și făgăduința pe care ai dat-o lui Avraam și strămoșilor noștri și nu o treci cu vederea”, precum am zis despre aceasta în psalmul trecut, tâlcuind zicerea *lată neamul fiilor tăi a stricat făgăduința*.

că s-au umplut cei întunecați ai pământului de casele fărădelegilor.

„Întunecatele averi ale pământului, adică întunecații de patimi Iudei s-au umplut de casele fărădelegii”, căci prin casă David a înțeles „mulțime”, ca și cum ar zice cineva în loc de măsură; precum și noi, vrând să arătăm o mulțime de grâu, zicem că cutare are gropi de grâu.

22. Să nu se întoarcă smerit și înfruntat;

„Poporul, zice, cel ce în vremea înconjurării Ierusalimului Te ruga,

---

nevăzuta fiară și sfârcul urechii din gura ei”. Iar altul zice: „Ceea ce vrea să zică David este aceasta: «Greșit-au unii care, deși au fost vrednici să se dea fiarelor. Tu să nu faci. Doamne, după păcatele lor, fiindcă se mărturisesc Ție»; deci, de a greșit cineva întru noi și voiește să nu fie dat fiarelor, să se mărturisească mai întâi lui Dumnezeu, apoi bisericestilor doctori: la episcopi buni și la preoți aleși”.

⁹⁶ Iar după Origen: „Nu toți săracii sunt ai lui Dumnezeu, ci cei ce zic: *lată, noi am lăsat toate și am urmat Ție* (Matei 19: 27); adică cei ce au lepădat bogăția cea întru răutate, cei săraci cu duhul”. Iar Teodorit zice: „*Săraci* ar fi cei smeriți cu cugetarea: *Că fericiți, zice, sunt cei săraci cu duhul, că a acelora este Împărăția Cerurilor*”.

⁹⁷ Isihie însă, alegoric tâlcuind aceasta, zice: „*Săraci* numește pe cei păcătoși, pe cei ce n-au nicio bogăție de dreptate, care au mâncat toată pârinteasca bogăție; pe aceștia după cuviință se socotește că i-a uitat Dumnezeu, răbdând îndelung și judecata cea asupra lor prea întârziind-o”. Iar Teodor numește *săraci* pe cei smeriți cu cugetarea, *că fericiți, zice, sunt cei săraci cu duhul*, în unire [la fel] cu Teodorit.

Doamne, să nu se întoarcă smerit și rușinat, nefiind ascultat de Tine⁹⁸”.

săracul și lipsitul vor lăuda numele Tău.

„Poporul Iudeilor cel lipsit și sărac – precum am tâlcuit la stihul ce zice *sufletele celor lipsiți ai Tăi* – acesta, zice, mântuindu-se din robie, va lăuda numele Tău, și nu vrăjmașii Romani”.

23. Scoală, Dumnezeule, judecă judecata Ta;

„Dreptate, zice, și judecată s-a alcătuit între Tine, Doamne, și între vrăjmașii Tăi Romani, pentru ocara și necinstea ce Ți-au făcut-o, că nu le-a fost de ajuns turbarea pe care au arătat-o poporului Tău, dar însă și pe Tine, Dumnezeule, Te-au clevetit, zicând că ești neputincios”, după Eusebie. Ori și altminteri se înțelege, anume că: „Judecata poporului Tău a Ta este, și pentru aceasta plinește-o și pedepsește pe vrăjmașii lui”⁹⁹.

adu-Ți aminte de ocara Ta, cea de către cel nebun toată ziua.

Nebun numește pe împăratul Tit și pe fiecare oștean roman: „Adu-Ți aminte, zice, Doamne, de ocara ce Ți-o fac Ție nebunii Romani totdeauna”, precum și mai sus a zis despre aceasta: *până când, Dumnezeule, va ocări vrăjmașul?*

⁹⁸ Adică, deși mai ales unii dintre Evrei s-au făcut întunecați cu mintea și plini de nelegiuiri, având oarecum vase întregi de păcate pentru că n-au primit pe Hristos, cu toate acestea, nu tot poporul să fie trecut cu vederea rugându-se în vremea înconjurării cetății, nici să fie dați rușinii când nu vor fi ascultați; că unii dintre ei au avut nădejde de mântuire, și care prin apostoli s-au izbăvit”. Zice însă și Origen: „Demonii cei întunecați ai văzduhului sunt, sau ale celor mai de dedesubt, iar păcătoșii, *întunecați ai pământului*, care, pentru că păcătuiesc, își zidesc loruși case de nelegiuiri: casa preacurviei, casa iubirii de argint, a slavei deșarte și a fiecărui din păcate; „iar cel ce se smerește pe sineși, zice, după învățătura lui Hristos, să nu se întoarcă rușinat, ci să înainteze spre slavă, *că tot cel ce se smerește pe sineși se va înălța* (Luca 14: 11)”.

⁹⁹ Iar după Origen: „Fiindcă Mântuitorul a primit moartea cea pentru mine, pentru aceasta zice proorocia *scoală-Te*, că de nu ar fi murit și nu S-ar fi sculat, nu ar fi fost cu puțință a judeca judecata oamenilor, precum arată Apostolul, zicând: *Că spre aceasta a murit Hristos și S-a sculat, ca să stăpânească și peste cei morți, și peste cei vii* (Rom. 14: 9).

24. Nu uita glasul rugătorilor Tăi;

„Să nu uiți, zice, Doamne, glasul Evreilor, robii Tăi, care vor să Te roage în vremea aceea”.

mândria celor ce Te urăsc pe Tine s-a înălțat pururea.

„Mândria Romanilor, zice, care Te urăsc, s-a înălțat și s-a suit înaintea Ta”. Vezi însă că nicio făgăduință de bunătați nu se pomenește în stihurile psalmului acestuia precum se pomenește la ceilalți psalmi. Și așa s-a tâlcuit psalmul acesta după așteptarea Evreilor.

Mai adevărat însă, cele ce urmează după zicerea *a lucrat mântuire în mijlocul pământului* se dau lui Hristos, căci cu adevărat mântuire a făcut Hristos făcându-Se om, mântuind pe cei ce cred în Sfânta Treime din rătăcire și arătându-ne calea mântuirii; iar în *mijlocul pământului* se înțelege în loc de „tot pământul”. Unii însă zic că Ierusalimul unde S-a răstignit Domnul se află în mijlocul pământului, iar că *Hristos a întărit marea*, vrea să zică că apa Botezului întărită și puternică a făcut-o împotriva demonilor, că și Proorocul Miheia a numit Botezul *mare*, zicând: *Va aduna nedreptățile noastre și se vor sorbi în adâncurile mării* (Mih. 7: 19). Însă Botezul s-a numit *mare* pentru că primește într-însul și curățește spurcăciunile celor ce se botează, precum și marea primește în ea și curățește spurcăciunile pământului, și pentru că el este pe mare datorită mulțimii darurilor, precum și marea este pe mare pentru mulțimea apei. Iar *balaurii* sunt demonii, iar *balaurul* este Diavolul, mai-marele lor, pe ale căror capete le-a sfărâmat și le-a zdrobit Hristos în apa Botezului. Iar *cap** al demonilor este păcatul, căci otrava lor cea făcătoare de stricăciune, ei o au investită în păcate, însă, după ce aceste păcate s-au stricat la Botez, nu mai viază între noi gândiții balauri – demonii. *Popoare* însă sunt *Etiopienii*, cei ce mai-nainte au fost negri cu sufletele de întinăciunea și fumul păcatului, căroră, după ce s-au botezat, Hristos le-a dat *mâncare*, adică spre stingerea diavolului, gânditul balaur; cum am zice, a dat lor stăpânire să-l piardă pe diavol. A despica [rupt] însă Hristos piatra și a izbucnit apă, adică *a deschis izvoare și pâraie* de învățătură duhovnicească în adunarea neamurilor ceea ce mai-nainte era pustiu uscat: *izvoare* adică pentru că totdeauna izvorăsc apă curată și dulce, iar *pâraie* pentru că curg cu putere, cu

* Principiu.

grabă și cu repeziciune și se întăresc de cuvintele proorocești, precum am zis la Psalmul 35, tâlcuind zicerea *pârâului desfătării Tale*^{*}.

Iar *râuri ale Ithamului* sunt proorociile cele ce dintru-nceput sunt la Iudei, care se unesc împreună cu cele noi, ale creștinilor, dar acelea s-au uscat din pricina răutății evreilor, lipsind și proorocii, iar zicerile cele următoare arată că Hristos e Făcător și Domn a toate. „Adu-Ți aminte însă de adunarea aceasta nouă a creștinilor, și nu de cea veche a creștinilor; vrăjmașul a ocărât pe Hristos, evreul adică și păgânul, zicând că nu este Dumnezeu și că este neputincios și cu felurite alte cuvinte de ocară; iar *popor fără de minte* este cel al Evreilor și al păgânilor, iar *fiare* sunt Evreii, păgânii și demonii; *săraci* însă sunt creștinii, fiindcă au lăsat toate lucrurile lumii și au urmat lui Hristos, și de obște se zic *sărace* toate neamurile, precum am zis la Psalmul 9. Iar *așezământ* [testament] este făgăduința lui Hristos, spre a ne ajuta și a Se afla cu noi, după ceea ce s-a zis: *Și iată, Eu cu voi sunt în toate zilele* (Matei 28: 20). Iar *întunecași ai pământului* sunt toți necredincioșii de obște care nu pot să vadă lumina adevărului. Încă și celelalte ziceri să le potrivești Bisericii lui Hristos, cercetându-le și înțelegându-le drept.

PSALMUL 74

Întru sfârșit; să nu strici; pe inscripție. Psalm de cântare lui Asaf.

Psalmul acesta cuprinde o proorocie despre sfârșitul a toată lumea, și despre dreapta judecată a lui Dumnezeu, și despre muncirea păcătoșilor, precum și pentru cinstea dreptilor, după Teodorit. Pentru aceasta și pe toți îi învață să privească la sfârșitul vieții acesteia și să nu se strice pe sineși cu păcatele. Unii însă *să nu strici* au zis să nu păcătuiești, iar despre *Asaf* și despre *inscripție* am vorbit în *Precuvântarea* Psalmilor. Psalmul acesta s-a scris însă dinspre fața Evreilor celor robiți în Babilon după Teodorit¹⁰⁰.

^{*} În versiunile mai noi se traduce *că la Tine este izvorul vieții* (Ps. 35: 9), folosind varianta $\delta\tau\iota \pi\alpha\rho\acute{\alpha} \sigma\omicron\upsilon\iota \pi\eta\gamma\acute{\eta} \zeta\omega\eta\varsigma$. În cazul de față se urmează varianta $\kappa\alpha\iota \tau\omicron\nu \chi\epsilon\iota\mu\acute{\alpha}\rho\pi\omicron\nu\tau \tau\eta\varsigma \tau\rho\upsilon\phi\eta\varsigma \sigma\omicron\upsilon$, care variante, în definitiv, exprimă aproape același lucru.

¹⁰⁰ După Simmah însă, psalmul acesta se suprascrie „laudă de biruință despre nesticăciune”, de unde Origen zice: „Mai înalt însă, cuvântul zice despre nesticăciunea ceea ce se păstrează dreptilor, cărora li s-a învisterit și darurile cele de biruință, pentru aceasta se suprascrie și „laudă de biruință” [la Simmah adică], și *întru sfârșit* ne trimite pe noi, despre care zice Apostolul (Rom. 6: 21-22); apoi sfârșitul, întru care cei ce au biruit aici cu nevoința cea bună, este dobândirea vieții celei nesticăcioase”. Iar după Atanasie, psalmul se zice dinspre fața apostolilor, îndemnând ei pe oameni să înceteze de la

1. Mărturisi-ne-vom Ție, Dumnezeu, mărturisi-ne-vom și vom chema numele Tău.

„Noi, zic Iudeii, căindu-ne ne vom slobozi din robie, vom mulțumi Ție, Doamne” - iar repetarea zicerii *mărturisi-ne-vom* arată întindere și adevărire a mulțumirii¹⁰¹ - și numele Tău vom chema, care s-a ocărat de vrăjmașii Tăi”. Eu însă socotesc că cuvântul acesta se potrivește la cei ce urmau să creadă în Hristos, întru care s-a chemat numele lui Hristos și pentru aceasta s-au numit creștini.

2. Povesti-voi toate minunile Tale. „Când voi lua vreme, Eu dreptate voi cugeta.

Stihul acesta se află și în Psalmul 9, *minune* înșă numește facerea de bine a lui Dumnezeu și biruințele cele asupra vrăjmașilor¹⁰². Iar aceasta înșă, *când voi lua vreme*, unii o unesc cu stihul de mai sus, zicând: „Atunci voi povesti minunile Tale, când voi avea vreme de povestit, adică atunci când mă voi slobozi de vrăjmași”. Înșă mai bine este să se unească acesta cu stihul următor, căci

---

necinstirea de Dumnezeu și punând înaintea lor judecata cea înfricoșătoare și dumnezeiască.

¹⁰¹ Iar Eusebie zice: „De vreme ce chipul mărturisirii este îndoit, pentru aceasta și mărturisirea s-a zis de două ori, cea dintâi însemnând mărturisirea cea despre păcat, iar cea de-a doua, mulțumirea pe care au dat-o pentru bunătăți”. Iar Origen zice: „De vreme ce nu este așa de lesne a chema numele Domnului, încât să se norocească cineva și de zicerea *cel ce va chema numele Domnului se va mântui* (Rom. 10: 13), de nu se va lepăda mai întâi de păcat și nu se va mărturisi de cele făcute mai-nainte, pentru aceasta Biserica stăruie asupra mărturisirii; dacă cu adevărat și noi voim să ne aflăm întru cei ce cheamă (pe Dumnezeu) și a ne mântui împreună cu ei, să voim a nu ne mai face părtași păcatului nostru și desăvârșit să-l părăsim”. Isihie zice: „De îndoită mărturisire avem trebuință a aduce lui Dumnezeu noi cei ce vrem să-L chemăm pe El: de una, cu cuvintele, iar de altele, cu faptele: cu cuvintele adică întru rugăciune, iar cu faptele depărtându-ne de acelea despre care zicem că ne mărturisim și ne căim, că așa primește Dumnezeu chemarea noastră prin care ne-am curățit”. Iar Teodor zice: „«De la numele Tău, zice, ne vom chema pe sineși, în loc de Stăpân, pe Tine Te vom mărturisi de bine făcător și apărător, după cuviință de la cele pe care le-am câștigat cele folositoare învățându-ne»; că însușirea oamenilor este să se numească de la cei ce stăpânesc și le fac bine, precum atunci când zicem sluga cutăruia sau iubita cutăruia”.

¹⁰² Iar Isihie zice: „Ia aminte curat că zicerea *a se mărturisi* din partea multora este, iar *a povesti minunile lui Dumnezeu* din partea unuia din cei mulți, ce se mărturisește și-L cheamă; pentru aceasta cele dintâi le zice la plural, ca de la mai mulți”. Iar Atanasie zice: „A povesti minunile lui Dumnezeu făgăduiește ceata apostolilor, scăpând de cei ce o prigoneau (La Nichita)”.

cuvântul se zice dinspre fața lui Hristos, zicând: „Nu vă împuținați cu sufletul, pentru că Eu nu osândesc neamurile, căci Eu, când voi lua vreme de judecată, (după Isihie) atunci cu dreptate voi cugeta și pe cei ce nedreptătesc, și pe cei ce sunt nedreptățiți”; iar pe *voi* trebuie să-l înțelegem cu bună-cinstire de Dumnezeu, căci Hristos, după Dumnezeire, nu ia vreme de la altcineva, fiind Rațiune de Sine, iar după omenitate ia voie de la Dumnezeire¹⁰³.

3. Topitu-s-a pământul și toți cei ce locuiesc în el,

Topire zice topirea puterii lui: „Deci se va topi, zice, pământul când va veni viitoarea judecată; *că cerul și pământul*, zice, *vor trece* (Matei 24: 35) și cei ce locuiesc pe pământ se vor topi, fiindcă toți vor muri”¹⁰⁴.

Eu am întărit stâlpii lui”.

Diapsalma.

„Eu, zice, voi porunci și îndată se va topi pământul, precum din început l-am zidit și l-am întărit”; iar *stâlpi ai pământului* sunt poruncile lui Dumnezeu cele ce întăresc pământul, după Teodorit. Că acestea sunt cele care îl țin, întemeiat fiind pe nimic¹⁰⁵. Cineva ar putea zice și altfel, *topire* numind stricăciunea, că adică pământul s-a stricat de slujirea idolească și de celelalte păcatele ale oamenilor: „Eu, milostivindu-Mă pentru pieirea făpturii Mele, am întărit pe apostoli”, ca prin aceștia să înțelegem stâlpii pământului, după Marele Vasile, căci apostolii întăresc cu învățăturile lor pe toți creștinii care se află în toate părțile pământului, că și Apostolul Pavel așa îi numește, zicând: *Iacov, Chifa și Ioan, ce se socotesc a fi stâlpi* (Gal. 2: 9). Unii zic însă că pământul Ierusalimului se va topi și se va arde de către Romani; dar și așa: *stâlpi ai pământului Ierusalimului* a zis pe apostoli, pentru pricina de mai sus, și aceasta pentru că apostolii se trăgeau după trup de la Ierusalim. Ori zice: „Și, după ce se va topi Ierusalimul, iarăși va fi întărit de stâlpii credinței, adică de apostoli”.

¹⁰³ Iar Teologul Grigorie zice: „Când voi lua eu vreme, voi judeca îndreptări, arătând că, așa cum este vreme de altele, așa și de a judeca îndreptări de teologie”.

¹⁰⁴ Iar Marele Atanasie zice: „Drept judecând, ai topit pământul Ierusalimului și pe toți cei ce locuiesc într-însul”.

¹⁰⁵ Pentru aceasta zice Marele Vasile: „Puterea cea împreună-șuitoare [συνεκτικήν] a înțeles-o ca *stâlpi*; încă și Iov a zis despre Dumnezeu: *Cel ce spânzuri pământul pe nimic* [κρεμάζων γῆν ἐπὶ οὐδενός] (Iov 26: 7).

4. Zis-am celor fărădelege: „Nu faceți fărădelege!”; și celor ce greșesc: „Nu vă înălțați cornul!

De vreme ce, precum am zis, se va face judecată, pentru aceasta zice David că „Eu mărturisesc despre cei ce fac fărădelege, cărora le-am spus: *Nu faceți fărădelege!*; și celor ce păcătuiesc le-am zis: *Nu vă înălțați cornul!*, adică nu vă mândriți și nu vă fuduliți întru păcatele voastre ca întru niște isprăvi mari” căci a se mândri cineva cu păcatele este o însușire a celei de pe urmă nebunii. Tot pe aceia îi zice și fără de lege, și păcătoși. Iar *cornul*, în multe locuri ale psalmilor, se înțelege uneori în loc de putere, iar alteori în loc de fală, pentru că și dobitoacele cele cu coarne își au în ele puterea și cu dânsese se mândresc și se fălesc.

5. Nu vă ridicați la înălțime cornul vostru și nu grăiți împotriva lui Dumnezeu nedreptate!”

Iarăși repetă David aici aceleași cuvinte, spre întinderea și creșterea mărturisirii și a sfătuirii celei către păcătoși. Iar *nu grăiți împotriva lui Dumnezeu nedreptate* este asemenea cu aceasta, *spre înălțime au grăit*, pe care am tâlcuit-o la Psalmul 72, stih 8.

6. Că nici de la răsărituri, nici de la apusuri, nici de la munții pustii,

„Nici de la răsăriturile luminătorilor și ale stelelor, zice, nici de la apusurile lor, precum bârfesc astrologii, nici de la demonii cei pustiiti de toată bunătatea, care însă se numesc *munți* pentru îngâmfarea și mândria lor, precum cugetă vrăjitorii, nici dinspre o parte ca aceasta, zic, nu se dă oamenilor bogăția și slava sau sărăcia și neslava, ci acestea se dau oamenilor după dreapta judecată a lui Dumnezeu”. Iar *munții pustii*, după Teodorit, numește climatele cele nordice și sudice, adică cele ce se află la Crivăț [Miazănoapte] și la Miazăzi, fiindcă acelea sunt pustiite de oameni: partea cea de către miezul nopții pentru covârșitoarea răceală, iar cea de către Miazăzi pentru covârșitoarea fierbințeală, după Teodorit¹⁰⁶. Însă aici întrebuițează formă eliptică, căci lipsește aceasta, „niciun lucru nu este ca să nu se știe, nici nu se ascunde ceva de la vreo climă a pământului în vremea judecății viitoare; pentru aceasta, o, oamenilor, nu faceți

¹⁰⁶ Iar geografii cei mai noi zic că părțile cele mai spre Miazăzi nu sunt locuite, și nu pentru covârșitoarea fierbințeală [arșiță], ci pentru covârșitoarea răceală: că precum părțile de sub lucafărul de Nord sunt înghețate, așa și cele de sub lucafărul de Sud sunt la fel de înghețate, precum prin cercare a cunoscut acel vestit căpitan de corabie pe nume Cook [1728-1779, vestit navigator ce a descoperit Antarctica și alte teritorii neexplorate până la el], dar și ținutul ecuatorial, pe care cei vechi îl credeau nelocuit, după acești mai noi navigatori s-a aflat locuit.

vreun rău, ori, de-l veți face, să nu socotiți că vă veți ascunde ori că veți scăpa de judecata lui Dumnezeu!"

că Dumnezeu judecător este.

7. Pe acesta smerește și pe acela înalță.

„Dumnezeu, zice, este judecător drept și adevărat, pentru că știe toate și pe toate le cunoaște mai-nainte de facerea lor (după Sozanna¹⁰⁷)”; și pe un om îl cinstește, iar pe altul îl necinstește, după iconomia și analogia faptelor fiecăruia și după cuvântul dreptei Sale judecăți¹⁰⁷.

**Că paharul este în mâna Domnului cu vin neamestecat [nesticat],
plin de amestecătură [dregere].**

Cuvântul acestea este metaforic și din asemănare, căci *mână a Domnului* numește David puterea Lui, iar *pahar de vin* măsura pedepsei. Că prin *vin* se înțelege aici pedeapsa, după Teodorit și Teodor, fiindcă, asemenea vinului, pedeapsa ridică puterea omului și slăbănogeste alcătuirile trupului și-l face pe om să greșească în socotelile sale, de ca și cum ar fi beat. Iar *vin neamestecat* este vinul acesta al pedepsei, fiindcă este tare și nedres cu iubirea de oameni. Dar paharul acesta al dumnezeieștii urgi este plin de vin nesticat; este însă și alt pahar al Domnului, plin de dregere, adică de iubire de oameni, fiindcă dregerea vinului este apa ce se toarnă într-însul. Iar iutea pedeapsă, amestecătura, este iubirea de oameni, că trebuie ca zicerea *plin de dregere* sau *de amestecătură* să nu se unească cu cea din urmă, adică cu *vin neamestecat*, ci să se citească osebită și neunită. Ori trebuie să se înțeleagă pe dinafară, fiind lipsă un *și*, adică „și un pahar în mâna Domnului plin de durere”, căci cum este cu puțință ca unul și același pahar să ia totodată și vin nesticat? Iar cum că acestea sunt două pahare, va arăta stihul următor.

¹⁰⁷ Autor neidentificat.

¹⁰⁷ Pentru aceasta a zis Isihie la zicerea aceasta a Scripturii: *Domnul sărăcește și îmbogățește, smerește și înalță* (1 Împărați 2: 7), însă nu fără rațiune, ci pe unii prin bogăție, iar pe alții prin sărăcie îi ceartă. Iar Marele Atanasie anagogic o a tălcuit pe aceasta, zicând: „Smerind pe cei din tăierea-împrejur, pe cei din neamuri i-a înălțat”. A zis însă și Sfințitul Augustin, în cap. 29 al *Soliloquiilor* sale, întinzându-se către Dumnezeu: „Mai vărtos Tu ești întru toate, adică toate sunt întru Tine, că toată Atotțitorimea Ta pe toate le-a cuprins, că nimeni nu va putea afla loc de a scăpa de stăpânirea Ta, că cel ce nu Te are împlânzit nu va putea nicidecum scăpa de Tine, de Tine fiind urgisit, [nu va putea afla loc] nici de la Răsărituri, nici de la Apusuri (precum s-a scris aici), nici de la munții pustii, că Dumnezeu judecător este”.

4. Zis-am celor fărădelege: „Nu faceți fărădelege!"; și celor ce greșesc: „Nu vă înălțați cornul!

De vreme ce, precum am zis, se va face judecată, pentru aceasta zice David că „Eu mărturisesc despre cei ce fac fărădelege, cărora le-am spus: *Nu faceți fărădelege!*; și celor ce păcătuiesc le-am zis: *Nu vă înălțați cornul!*, adică nu vă mândriți și nu vă fuduliți întru păcatele voastre ca întru niște isprăvi mari” căci a se mândri cineva cu păcatele este o însușire a celei de pe urmă nebunii. Tot pe aceea îi zice și fără de lege, și păcătoși. Iar *cornul*, în multe locuri ale psalmilor, se înțelege uneori în loc de putere, iar alteori în loc de fală, pentru că și dobitoacele cele cu coarne își au în ele puterea și cu dânsese se mândresc și se fălesc.

5. Nu vă ridicați la înălțime cornul vostru și nu grăiți împotriva lui Dumnezeu nedreptate!”

Iarăși repetă David aici aceleași cuvinte, spre întinderea și creșterea mărturisirii și a sfătuirii celei către păcătoși. Iar *nu grăiți împotriva lui Dumnezeu nedreptate* este asemenea cu aceasta, *spre înălțime au grăit*, pe care am tâlcuit-o la Psalmul 72, stih 8.

6. Că nici de la răsărituri, nici de la apusuri, nici de la munții pustii,

„Nici de la răsăriturile luminătorilor și ale stelelor, zice, nici de la apusurile lor, precum bârfesc astrologii, nici de la demonii cei pustiți de toată bunătatea, care însă se numesc *munți* pentru îngâmfarea și mândria lor, precum cugetă vrăjitorii, nici dinspre o parte ca aceasta, zic, nu se dă oamenilor bogăția și slava sau sârăcia și neslava, ci acestea se dau oamenilor după dreapta judecată a lui Dumnezeu”. Iar *munții pustii*, după Teodorit, numește climatele cele nordice și sudice, adică cele ce se află la Crivăț [Miazănoapte] și la Miazăzi, fiindcă acelea sunt pustiite de oameni: partea cea de către miezul nopții pentru covârșitoarea răceală, iar cea de către Miazăzi pentru covârșitoarea fierbințeală, după Teodorit¹⁰⁶. Însă aici întrebuițează formă eliptică, căci lipsește aceasta, „niciun lucru nu este ca să nu se știe, nici nu se ascunde ceva de la vreo climă a pământului în vremea judecății viitoare; pentru aceasta, o, oamenilor, nu faceți

¹⁰⁶ Iar geografii cei mai noi zic că părțile cele mai spre Miazăzi nu sunt locuite, și nu pentru covârșitoarea fierbințeală [arșiță], ci pentru covârșitoarea răceală: că precum părțile de sub lucafărul de Nord sunt înghețate, așa și cele de sub lucafărul de Sud sunt la fel de înghețate, precum prin cercare a cunoscut acel vestit căpitan de corabie pe nume Cook [1728-1779, vestit navigator ce a descoperit Antarctica și alte teritorii neexplorate până la el], dar și ținutul ecuatorial, pe care cei vechi îl credeau nelocuit, după acești mai noi navigatori s-a aflat locuit.

vreun rău, ori, de-l veți face, să nu socotiți că vă veți ascunde ori că veți scăpa de judecata lui Dumnezeu!"

că Dumnezeu judecător este.

7. Pe acesta smerește și pe acela înalță.

„Dumnezeu, zice, este judecător drept și adevărat, pentru că știe toate și pe toate le cunoaște mai-nainte de facerea lor (după Sozanna*)”; și pe un om îl cinstește, iar pe altul îl necinstește, după iconomia și analogia faptelor fiecăruia și după cuvântul dreptei Sale judecăți”¹⁰⁷.

Că paharul este în mâna Domnului cu vin neamestecat [nesticat], plin de amestecătură [dregere].

Cuvântul acestea este metaforic și din asemănare, căci *mână a Domnului* numește David puterea Lui, iar *pahar de vin* măsura pedepsei. Că prin *vin* se înțelege aici pedeapsa, după Teodorit și Teodor, fiindcă, asemenea vinului, pedeapsa ridică puterea omului și slăbănogeste alcătuirile trupului și-l face pe om să greșească în socotelile sale, de ca și cum ar fi beat. Iar *vin neamestecat* este vinul acesta al pedepsei, fiindcă este tare și nedres cu iubirea de oameni. Dar paharul acesta al dumnezeieștii urgii este plin de vin nesticat; este însă și alt pahar al Domnului, plin de dregere, adică de iubire de oameni, fiindcă dregerea vinului este apa ce se toarnă într-însul. Iar iutea pedepsă, amestecătura, este iubirea de oameni, că trebuie ca zicerea *plin de dregere* sau *de amestecătură* să nu se unească cu cea din urmă, adică cu *vin neamestecat*, ci să se citească oșebită și neunită. Ori trebuie să se înțeleagă pe dinafară, fiind lipsă un *și*, adică „și un pahar în mâna Domnului plin de durere”, căci cum este cu puțință ca unul și același pahar să ia totodată și vin nemestecat? Iar cum că acestea sunt două pahare, va arăta stihul următor.

* Autor neidentificat.

¹⁰⁷ Pentru aceasta a zis Isihie la zicerea aceasta a Scripturii: *Domnul sărăcește și îmbogățește, smerește și înalță* (I Împărați 2: 7), însă nu fără rațiune, ci pe unii prin bogăție, iar pe alții prin sărăcie îi ceartă. Iar Marele Atanasie anagogic o a tâlcuit pe aceasta, zicând: „Smerind pe cei din tăierea-împrejur, pe cei din neamuri i-a înalțat”. A zis însă și Sfințitul Augustin, în cap. 29 al *Soliloquiilor*-lor sale, întinzându-se către Dumnezeu: „Mai vărtos Tu ești întru toate, adică toate sunt întru Tine, că toată Atotfăptorimea Ta pe toate le-a cuprins, că nimeni nu va putea afla loc de a scăpa de stăpânirea Ta, că cel ce nu Te are înlănzit nu va putea nicidecum scăpa de Tine, de Tine fiind urgisit, [nu va putea afla loc] *nici de la Răsărituri, nici de la Apusuri* (precum s-a scris aici), *nici de la munții pustii, că Dumnezeu judecător este*”.

8. Și a turnat din acesta în acela, însă drojdiile lui nu s-au deșertat;

„A turnat, zice, din paharul și măsura neamestecatei pedepse în paharul și măsura iubirii de oameni, pentru ca să facă dregerea măsurată și să adape cu ea pe cei ce fac oarecari păcate mici și vrednice de iertat”. Însă drojdiile paharului acestuia nu s-au vărsat; prin *drojdii* însă numește grăsimia neamestecatei pedepse cea mai de pe urmă care a rămas să se dea aceluia, deși ei păcătuiesc păcate de moarte și nu se pocăiesc de răutatea lor.

bea-vor toți păcătoșii pământului.

„Drojdia, zice, și munca cea neîmputinată și fără de sfârșit o vor bea păcătoșii pământului, adică cei ce păcătuiesc fără pocăință”¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Iar Isidor Pelusiotul zice: „Dreapta răsplătire e însemnată cu adevărat de dumnezeiescul răspuns, dreasă cu iubire de oameni spre pocăința celor ce au păcătuit, că a turnat iubirea de oameni peste cuvenita pedeapsă cea pentru greșeale, dar, ca să nu-și nălucească trândavii că pedeapsa a fost uitată desăvârșit, s-a adăugat că, deși vor defăima mântuirea până în sfârșit, la judecata din urmă nu vor scăpa de judecată, că vor bea după cuviință paharul judecății”. Zice însă și Teologul Grigorie: „Urgia, după cuvântul [rajiunea] păcatelor, se numește *pahar în mâna Domnului* și «pahar de băutură bându-se», deși pentru fiecare se împarte ceva din măsură, și neamestecarea urgiei o drege prin iubirea de oameni, abătându-Se din asprime către iertare pentru cei ce se pedepsesc cu frica, dar păstrând însă ca o drojdie partea cea mai de pe urmă a urgiei și rămășița pornirii celei asupra celor vrednici [de ea], fiindcă *Dumnezeu al izbândirilor e Domnul* (Ps. 93: 1), ca toată să o deșerteze asupra celor ce nu s-au judecat [lit.: vindecat] din bunătatea ce li s-a arătat, ci încă s-au împietrit ca greul la inimă Faraon. Că, deși toarnă, pentru iubirea de oameni din asprime spre milostivire, cu toate acestea nu desăvârșit iartă păcătoșilor, ca nu din pricina bunătății mai răi să se facă”. Iar Marele Atanasie zice: „*Paharul este în mâna Domnului* întru care, storcând oarecum roadele cele bune și cele rele ale fiecărui om, și cele bune și cele rele amestecându-le, îl face plin, apoi cei ale căror drojdii nu se revarsă din el, adică ale celor ce le rămân păcatele, aceia îl beau, adică de înseși răutățile lor și se vor îmbăta, precum cu adevărat și sfinții vor bea paharul vieții întru Împărăția cerurilor împreună cu Domnul Iisus, după cuvântul Lui: *Până când*, zice, *îl voi bea pe el împreună cu voi întru Împărăția Părintelui Meu* (Matei 26: 29)”. A zis însă și Didim: „Cea mai de pe urmă pieire se dă, însă celor ce au păcătuit mult nu li se [mai] dă mai mult vin amestecat [ci pieirea desăvârșită]”. Despre paharul acesta a zis Ieremia: *la paharul acesta de vin neamestecat (nedres) și să adapi toate neamurile către care Eu te voi trimite, și vor bea și vor borî și vor înnebuni de la fața sabiei pe care o voi trimite între dânsele* (25: 15). „Că Dumnezeu (zice Eusebie) aduce bătălie ca un doftor asupra celor ce au trebuință oarecum de amară doftorie, pentru ca să verse răutatea cea dinlăuntru”.

9. Iar eu mă voi veseli în veac, cânta-voi Dumnezeuului lui Iacov.

„Eu, zice, când mă voi slobozi din robia vrăjmașilor mei, mă voi bucura de slobozenia de pricinile cele întristătoare, pe care am să o dobândesc, însă voi cânta lui Dumnezeu laude de mulțumire”.

10. Și toate coarnele păcătoșilor voi zdrobi

„Eu, zice, voi zdrobi toate coarnele și puterile păcătoșilor acelora care iarăși vor să mă vrăjmășească”¹⁰⁹.

și se va înălța cornul dreptului.

„Puterea dreptului, zice, se va înălța, fiindcă va birui”. Și cu adevărat așa a urmat, pentru că și Iudeii după ce s-au întors din Babilon la Ierusalim, au biruit neamurile cele învecinate care îi vrăjmășeau, după Teodorit; iar creștinii, după ce s-au slobozit din rătăcirea idolească, biruiesc și zdrobesc puterile demonilor cei ce îi vrăjmășesc¹¹⁰. Iar *drept* numește aici pe tot bine-cinstitorul de Dumnezeu. Prin *drept* însă se poate înțelege și Zorobabel, care a povăuit poporul Iudeilor și l-a adus la Ierusalim, după Teodorit, dar *drept* cu adevărat este Hristos, fiind fără de păcat, a Cărui închipuire [tip] a fost Zorobabel, pentru că, cu adevărat, puterea care se înalță este a acelor creștini care, cu trup fiind, biruiesc pe demonii cei fără de trup. Și, prin urmare, se înalță și se mărește și lauda lui Hristos, Care împuternicește pe creștinii cei ce se luptă așa¹¹¹.

¹⁰⁹ Iar Teodor a zis: „Eu, zice, l-am băut pe cel mai dulce, adică am fost supus celor mai mici rele, iar Babilonienii vor bea însăși măsura aceasta, adică vor pătimi mai cumplite decât cele pe care le lucrează”. Zice și Teologul Grigorie: „Voi cânta, zice, celor ce mi-au dat țarie ca să sfărâm toate coarnele păcătoșilor, care le întrebunțau împotriva celor mai neputincioși, aflându-se nebiruiți spre a pedepsi (La Nichita)”.

¹¹⁰ Zice însă Marele Atanasie: „Dacă atunci când se smeresc sfinții, cornul păcătoșilor se ridică la înălțime, arătat este că și atunci când se înalță sfinții, coarnele păcătoșilor de zdrobesc; care dar ar fi potrivnicii, dacă nu cei ce stau împotriva oamenilor lui Dumnezeu, adică demonii cei vicleni? Că *corn* numește împărăția, adică domnia; deci când vor lua drepții împărăția, când vor strica adică puterile cele viclene, atunci cu adevărat se vor arăta minunile lui Dumnezeu; pentru aceasta și începându-se psalmul, zice: *Povesti-voi toate minunile Tale când voi lua vreme*”. Zice însă și Eusebie: „Și se va înălța cornul lor când cu Împăratul împreună vor împărași”.

¹¹¹ Frumoase sunt și cele ce le scrie înțeleptul Nichita la sfârșitul psalmului acestuia, împreună și folositoare de suflet, zicând: „Pe mine însă mă înfricoșează paharul cel ce nu se deșertează către mulțimea celor ce se adapă și acea drojdioasă și nedreasă băutură și muncă, pe care mi-a gătit-o prin vișele faptelor, și prin amăria bobijelor, și prin veninul

PSALMUL 75

Întru sfârșit întru laude; psalm lui Asaf, cântare către Asirianul¹¹².

Am zis la început că zicerea *întru sfârșit*, ce se suprascrie la psalmi, însemnează proorocie și ne învață să privim la sfârșitul ei, deci și aici, zicerea *întru sfârșit* însemnează, după Evrei, despre pieirea lui Senaherim, împăratul Asirienilor, iar după creștini, despre pieirea demonilor, a slujitorilor lui Senaherim cel gândit, adică ai diavolului. Și altfel încă, psalmul acesta se suprascrie *întru sfârșit* pentru că vorbește despre sfârșitul lumii, adică despre judecata de pe urmă, după Atanasie și Eusebie, iar *întru laude* se suprascrie deoarece psalmul este mulțumitor către Dumnezeu pentru doborârea Asirienilor, iar despre *Asaf* și *cântare* am spus în *Precuvântare*. Iar *către Asirianul* se suprascrie în loc de „către cele asupra lui Senaherim Asirianul”; vezi însă, o, cititorule, că Sfântul Duh împreună cu iudaiceasca istorie a împletit dogme creștinești, ca să mângâie totodată și pe Evreu, smerite* luând El zicerile ca să mângâie și pe creștin, înalt înțelegându-le pe ele.

1. Cunoscut este în Iudeea Dumnezeu,

Cu adevărat, Evreii zic că în singură Iudeea este cunoscut Dumnezeu, iar Dumnezeu zice către dâșii prin Ieremia: *Unde-ți sunt, Iudo, dumnezeii pe care ți i-ai făcut? Câte cetăți ai, atâția sunt și dumnezeii pe care i-ai făcut, și după numărul îndoitelor căi* (adică ale răspântiilor) (Ier. 2: 28). Arătat este dar din aceasta că psalmul nu zice aici despre Iudeea care se află în Palestina, ci Iudeea numește iudaiceasca Scriptură, adică Testamentul cel Vechi, întru care Se cunoaște Hristos, căci și El Se mărturisește, că și legea lui Moise, și cărțile

---

strugurelui, dar facă-se mie, o, Stăpâne, vie de soi, vie de viță nobilă, aducătoare de roadă adevărată, dulce aducând bobîța și coaptă, ca în teascurile cele de sus și dumnezeiești să se tescuiască, nu putredă, nu prefăcută, ci bine-mirositoare, dar cu nenumărate mirosuri și care să veselească inima”.

¹¹² Iar Teodorit zice: „Adăugirea *Asirianul* nu o am aflat în Hexalpa, ci în oarecari manuscrise” iar ce este Hexalpa am spus în *Precuvântare*, la cap. 13.

* *Lit.*: josite, de jos. Adică Duhul Sfânt Se folosește de persoane și evenimente comune, simple, pentru a arăta sau prefigura pe cele mărețe ce vor veni, după o înțelegere duhovnicească.

proorocilor mai-nainte au propovăduit despre Hristos, dar și însăși slujirea legii chip și umbră și preînchipuire a fost a lui Hristos.

în Israel mare este numele Lui.

Iar cum că nu întru singur Israel era mare numele lui Dumnezeu, ci și la ceilalți, aceasta iarăși o zice Însuși Dumnezeu prin Proorocul Maleahi: „*Pentru că, de la răsăriturile soarelui și până la apusuri, numele Meu se slăvește între neamuri; că mare este numele Meu între neamuri*”, zice Domnul Atoțiitorul (cap. 1: 11), și iarăși: „*iar voi îl spurcați pe el*” (idem 12)¹¹³. Deci din aceasta se dovedește că aici prin *Israel* numește dumnezeiasca Scriptură, adică Testamentul Vechi, care s-a dat poporului israelitean, că în această Scriptură se binecuvântează numele lui Hristos ca mare și slăvit. Iar Maxim, marele filosof, numește *Iudeea* filosofia practică, iar *Israel*, pe cea văzătoare, pentru că Iudeea se tâlcuiește „mărturisirea păcatelor”, care este început al celei practice. Iar *Israel* se tâlcuiește „minte ce vede pe Dumnezeu”. Că cel practic (adică lucrător) cunoaște că Dumnezeu este Judecător al faptelor fiecăruia și pentru aceasta se curățește pe sine de patimi, iar cel văzător, primind cu mintea măririle lui Dumnezeu, după vrednicie Îl mărește. Poate însă să se zică *Iudeea cea nouă* și Biserica din neamuri, după Eusebie, care, după ce și-a mărturisit vechile sale păcate (căci *Iudeea* se tâlcuiește mărturisire), a cunoscut pe adevăratul Dumnezeu, și aceeași Biserică este și *nou Israel*, căci zice Pavel că *nu cel întru arătare este iudeu, nici tăierea-împrejur la trup cea întru arătare, ci cel întru ascuns este iudeu, și tăierea-împrejur este a inimii întru Duhul, iar nu în literă* (Rom. 2: 28).

2. Și s-a făcut în pace¹¹⁴ locul Lui și lăcașul Lui în Sion.

Dacă, precum zic Origen și Eusebie, Ierusalimul nu s-a bătut de multe ori și nu s-a robit, cineva n-ar fi lipsit de oarecare socoteală să zică că aceste

¹¹³ Pentru aceasta, Origen, propunând proorocește zicerile acestea, zice: „Însă *Israel* adevărat dovedește că sunt neamurile. Dacă psalmo-cântarea învață că *Israel* este cel care slăvește numele lui Dumnezeu, dar că se slăvește și de neamuri, mai degrabă acestea s-ar putea zice cu adevărat *Israel*”. Și Marele Atanasie zice: „Aici prin *Iudeea* și *Israel* numește sufletul care a cunoscut pe Dumnezeu, că acesta este cu adevărat *Iudeea* și adevăratul *Israel*”.

¹¹⁴ La Eusebie însă se scrie: „«Locul Lui s-a făcut în Salim, care este [înseamnă] pace». Deci, de este vreun suflet netulburat, după același, și slobod de tot războiul, acela este loc al lui Dumnezeu, aflându-se încăpător al Dumnezeiescului Duh: *Că voi locui, zice, întru ei, și voi umbla întru dânșii, și voi fi lor Dumnezeu, și ei vor fi poporul Meu* (II Cor. 6: 16)”. Iar Didim zice: „*Loc* însă al lui Dumnezeu este și Sfânta Biserică, în pace fiind întemeiată”.

cuvinte se zic pentru Ierusalimul cel simțit, iar fiindcă acesta de multe ori s-a bătut și nu a fost un loc pașnic, pentru aceasta înțelegem că *pace* numește aici pe omul acela care are pace către oameni, adică pentru că-i iubește, iar dinspre patimi, pentru că le supune, că într-un bărbat pașnic ca acesta se face loc încăpător lui Dumnezeu. *Sion* se tâlcuiește „pânditorie” [veghere], pentru acesta și cel ce de departe gândește și vede atacurile dracilor poate să se numească *Sion*, după Origen¹¹⁵.

3. Acolo au zdrobit țăriile arcelor, arma și sabia și războiul.

Diapsalma.

Zicerea aceasta istoricește este despre pieirea și pierzarea Asirienilor, iar *acolo* se înțelege în loc de „în Sion”; iar *au zdrobit* este în loc de „au stricat puterile arcelor”, iar *armă* numește aici nu pre cea ostășească cu care lovim adică pe cei ce ne luptă, ci pe cea mai-nainte păzitoare, cu care ne păzim ca să nu ne lovim, precum este pavăza sau coiful și altele asemenea. Că de la aceste arme mai-nainte păzitoare se numește întrarmat ostașul cel ce le are. Și mai întâi a pus *arcu*, deoarece Asirienii mai cu dinadinsul dau război cu arcele și cu săgețile, apoi prin *armă* a arătat toate felurile de arme păzitoare, iar prin *sabie* a arătat toate armele cele de război, iar la urmă a pus și însuși *războiul*, pentru care se găsesc toate armele cele zise, ale cărui unelte și organe sunt acestea. După mai înalta înțelegere [anagogic] și vedere, *arce* sunt meșteșugirile și instrumentele dracilor, de la care se aruncă săgețile patimilor celor înfocate, iar *armă* păzitoare a diavolului este depărtarea lui Dumnezeu și stăpânirea vrăjmașului cea asupra noastră, căci când va lua el stăpânire de la depărtarea lui Dumnezeu spre a ne stăpâni, nu se va birui, măcar deși noi îl împotrivism și îl lovim. Iar *sabie* tăioasă a diavolului este despărțirea noastră de Dumnezeu, care urmează pentru păcatele noastre, iar *războiul* este lupta pe care o duce Diavolul asupra noastră, ori și însuși Diavolul. Că precum Dumnezeu este pacea, așa și potrivnicul drac este războiul.

¹¹⁵ Teodorit însă zice: „După ce mulțimea Asirienilor a fost omorâtă, cei rămași au fugit, făcându-se vestitori ai dumnezeieștii puteri, și de aici locul cel oșebit al lui Dumnezeu, adică Ierusalimul, a dobândit pace adâncă și toți au socotit cu adevărat că Dumnezeu a binevoit să locuiască în Sion”. Adaugă însă și Didim, zicând: „Dar însă și noi trebuie să izgonim în tot chipul tulburarea patimilor, ca, având pacea ceea ce covârșește toată mintea, să ne facem loc al lui Dumnezeu, și așa vom fi locaș al Lui, pândind [veghind] tot adevărul și bunătatea; că *Sionul* se tâlcuiește *pândă*; că precum păcătosul dă loc Diavolului, așa cel bun și drept dă loc lui Dumnezeu în mintea sa cea stăpânitoare când caută să locuiască și să umble întru noi”. A zis însă și Atanasie: „Dacă s-a scris de Iudeea, s-a scris de cea de sus: de unde a fugit durerea, întristarea și suspinarea; arătat este că aceasta este locul păcii”.

Toate acestea însă nelucrătoare le-a făcut Dumnezeu în omul cel pașnic și care pândește meșteșugirile vrăjmașului, precum am zis mai-nainte: *Că Domnul, zice, Cel ce sfarmă războaiele* (Ieș. 15: 3)¹¹⁶.

4. Luminezi Tu minunat din munții cei veșnici;

Munți veșnici numește David aici cerurile, *munți*, pentru înălțime, iar *veșnici*, pentru îndelunga-petrecere și stăruire a ființei lor. „Deci, zice, Tu, Doamne, luminezi din ceruri cu lumină de bucurie și mângâiere pe cei ce se află întru întunericul întristării și îi mângâi cu lumina sprijinirii și a ajutorării pe cei ce se află în întunericul deznădăjdurii”¹¹⁷.

tulburatu-s-au toți cei nepricepuți la inimă, 5. Adormit-au cu somnul lor și n-au aflat nimic,

„Toți Asirienii, zice, cei ce au înconjurat Ierusalimul, omorându-se de năprasnă de Înger, s-au tulburat, socotind [nedumerindu-se] de unde a venit asupra lor o moarte ca aceasta”. Iar *nepricepuți* i-a numit ca pe niște luptători de Dumnezeu și care nu cunosc pe adevăratul Dumnezeu. „Au adormit ei, zice, cu nădejde că vor lua Ierusalimul; deșteptându-se însă, n-au aflat nimic din ce au nădăjduit, adică nădejțile le-au fost mincinoase”. Însă cineva poate înțelege aceasta și altfel: că Iudeii cei înconjurați în cetate, și încă și văzând pe Asirieni împrejurul Ierusalimului și neînțelegând puterea lui Dumnezeu, s-au tulburat, că aceasta o spune și istoria (adică Cartea a IV-a a Împăraților, cap. 18), și așa culcându-se cu socoteală că-i vor lua robi Asirienii și dimineața sculându-se, n-au văzut nimic din cele de care se îngrijeau, căci în noaptea aceea au fost omorâți de dumnezeiescul Înger o sută optzeci și cinci de mii din vrăjmașii Asirienți; iar zicerea *la inimă* este de prisos, după însușirea limbii evreiești, ori însemnează întindere și creștere de nepricepere.

¹¹⁶ Iar Atanasie zice: „Prin acestea însemnează puterile cele potrivnice, care se zdobesc atunci când sfinții nimeresc a locui în lăcașurile cele de acolo”.

¹¹⁷ Iar după Teologul Grigorie: „*Luminezi Tu minunat din munții cei veșnici* se zice către Dumnezeu; și socotesc că de îngereștile puteri care ajută nouă către cele mai bune, trimițându-se spre slujiri pentru cei ce au să moștenească mântuirea”. Aceleași le zice și Didim. Iar după Chiril, prin *munți* se înțeleg și proorocii, și apostolii, pentru înălțimea faptei lor bune, iar *veșnici*, pentru că cuvântul lui Dumnezeu cel propovăduit de ei rămâne în veac. Iar Teodor zice: „Precum necazurile sunt numite întuneric, așa prin *luminare* numește apărarea cea de la Dumnezeu, care topește necazurile”.

toți bărbații bogăției, în mâinile lor.

Bărbați ai bogăției se înțelege în loc de „bogați”, după Origen, precum este și aceea. *bărbații sângiurilor*, în loc de „vărsători de sânge”. Zice dar David: „Asirienii socotesc că a doua zi vor avea în mâinile lor cam pe toți bogații Israeliteni”. Ori se înțelege și dimpotrivă, anume că toți bogații Asirieni au căzut în mâinile Iudeilor celor înconjurați în cetate, morți fiind și prădându-se de dânșii¹¹⁸.

6. De certarea Ta, Dumnezeu lui Iacov, adormit-au cei ce încălecaseră pe cai.

Certare numește David hotărârea lui Dumnezeu cea asupra Asirienilor, iar *somn*, neputința și slăbănogirea tăriei lor, căci somnul firește slăbănogeste puterea trupului¹¹⁹. Iar cei ce *încălecaseră pe cai* sunt Asirieni, căci se bizuiau să biruiască cu călăria lor, pentru aceasta și în altă parte zicea același David: *Aceștia în căruțe și aceștia pe cai* (Ps. 19: 8)¹²⁰.

¹¹⁸ După anagogie însă: „Cei ce nu au primit, zice, lumina cea prin Duhul, atunci când se va arăta dumnezeiasca judecată, în tulburare și în amețeală vor fi”. Că zice Marele Atanasie: „Cei ce și-au răpus viața întru trândăvie și lenevire, în vremea dumnezeieștii judecăți, bogații cei vechi nu vor afla nimic ținând în mâinile lor din viața cea muritoare, căci cum ar fi aflat cele ce n-au lucrat?”

¹¹⁹ Iar Teodorit zice: „Prin *adormire* a arătat lesnirea [εὐκολία] morții, că precum cel ce dormitează, voind, lesne adoarme, așa aceia grabnic sfârșit de viață au luat”.

¹²⁰ Iar Origen zice: „De ai putea înțelege somnul sufletului, acesta fiind altul decât somnul cel firesc al trupului, ai vedea mulți oameni având suflete adormite, neținând cea scrisă: *Să nu dai somn ochilor tăi!* (Pilde 6: 4), și: *Scoală-te, cel ce dormi* (Ef. 5: 14), care nimic n-au aflat, că nimeni dormind nu află ceva”. Același însă zice: „Gânditor, carele și caii sufletelor sunt trupurile. Că cei încălecați pe caii lor, adică pe trupurile lor neînfrânate, nu cu înțelepciune, ci fără oprire plecați către dezmiardări, dumnezeiasca hotărâre dându-se împotriva lor, se dedau oarecum somnului și îmbătării, ca apoi să zică că nu se pot deștepta”. Unii însă, urmând lui Origen, au însemnat că, în Scriptură, călărețul este de cele mai multe ori numit cu prihănire; că s-a zis la Zaharia: *Bate-voi tot calul și călărețul* (Zah. 12: 4) și Moise: *Pe cal și pe călăreț i-a apucat în mare* (Ieș. 15: 1), iar călărețul se ia spre laudă. Că zice Elisei către Ilie: *Părinte, calul lui Israel și călărețul lui!* (II Împărați 2: 11). Iar către Mântuitorul, Avacum grăiește: *Caii Tăi sunt mântuirea* (Avacum 3: 8). Deci cel ce s-a suit deasupra trupului cu înțelepciunea, adică cel ce își stăpânește îndulcirile trupului său și îl poartă unde voiește, și ține [controlează] hăturile poftelor sale, acesta nu este călăreț ca Egipteanul, ci călăreț ca Ilie; iar cel ce nu-și supune și nu-și povățuiește ca pe un rob tânărul [πῶλον sau mânzul asinei], adică trupul său cel neastâmpărat și cu anevoie hăruit, ci se trage și se amăgește de pofte, acesta, călăreț fiind,

7. Tu înfricoșător ești, și cine va sta împotriva Ție? De atunci este mânia Ta.

„Tu, Doamne, zice, înfricoșător ești după putere, și cine va putea să Ți se împotrivescă? Nimeni adică”. Iar *de atunci*, adică „de când au hulit Asirienii împotriva Ta, i-ai fi urgisit și i-ai fi pierdut, dar i-ai lăsat să se pocăiască (după Teodorit), precum face după obicei bunătatea și iubirea Ta de oameni”. Ori *de atunci* însemnează „din vechime și mult mai-nainte”¹²¹.

8. Din cer ai făcut auzită judecată;

„Judecata și hotărârea, zice, pe care ai făcut-o asupra Asirienilor, mi-ai făcut-o mie auzită, Doamne, adică o ai răsunat întru mine ca într-un prooroc”, căci așa a zis Simmah. Însă aceasta se poate înțelege și pentru judecata din urmă, că adică: „O ai făcut, Doamne, auzită la toți oamenii prin Scripturile cele de Tine insuflăte, ca niciun răspuns să aibă cei ce se vor munci, zicând că n-au știut”. Conglăsuite cu înțelegerea aceasta sunt și următoarele ziceri.

pământul s-a temut și s-a liniștit,

9. Când Se va scula la judecată Dumnezeu, ca să mântuiască pe toți blânzii pământului.

Diapsalma.

Pământ numește aici pe fiecare om, către care s-a zis că *pământ ești și în pământ te vei întoarce* (Fac. 3: 19), dar *pământ* numește mai ales pe omul cel ce cugetă cele pământești: „Deci, zice, când Se va scula Dumnezeu la judecata cea

---

se afundă cu calul său, ispitindu-se de dumnezeiasca nerăbdare [ἐμπεριμέσσω = lit.: indignare] și adoarme, dar, de adoarme, spre moarte adoarme. [Origen și ceilalți Sfinți Părinți conglăsuiesc aici viziunea filosofiei grecești (Platon, cu deosebire) despre persoană ca atelaj, alcătuită din minte/voioință (vizitiu), rațiune (hățuri) și afectivitate/poftă (cai). Dar, în timp ce cumpătarea sau întreaga înțelepciune urmărită de filosofi prin această luptă cu trupul era motivată adesea de diferite ambiții personale sau dorințe egoiste, evreul sau creștinul era motivat de dorul și iubirea față de Dumnezeu, manifestate printr-un trup slobozit de porniri pătimășe.]

¹²¹ Iar după Origen, zicerea *de atunci* se tâlcuiește așa: „Nu de astăzi se înțelege mânia lui Dumnezeu, ci, după ce păcătuiam, rămâne până la o vreme, apoi, după ani, luăm răsplătirile păcatelor, când se face judecata, deci bine este să stingem mânia lui Dumnezeu cu poftă bună, și să-l oprim urgia cu lucruri de pocăință, [urgie] pe care o învistierește păcatul”

zisă de obște și mai de pe urmă, atunci toți oamenii se vor liniști, fiindcă toate lucrările lor încetează și se strică. Însă *Se scoală Dumnezeu la judecată* pentru că să mântuiască, zice, pe toți cei blânzi, adică pe cei drepti”, fiindcă însușirea omului drept este blândețea¹²².

10. Că gândirea omului se va mărturisi Ție și rămășița gândului [gândirii] va prăznui Ție.

Cuvintele acestea s-au zis spre înfricoșarea celor împietriți cu inima și nesimțitori: „Căci atunci, zice, la judecată, toată gândirea omenească și înțelegerea se va arăta pe sineși Ție, Judecătorului tuturor”. Și ascultă pe Marele Pavel zicând despre aceasta: *Și cugetele lor întru sineși pârându-se unele pe altele ori și dezvinovățindu-se, în ziua când va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor* (Rom. 2: 15-16), iar prin *rămășița* se înțelege că David vrea să arate prin numirea aceasta că „și partea cea preamică a gândirii va prăznui Ție, adică chiar și aceasta se va arăta Ție”, fiindcă praznicul este dovadă a lucrului ce se prăznuiește, pentru care se și face. Drept aceea și zicerea *va prăznui* se înțelege în loc de „va arăta sau se va vădi”. Se poate însă înțelege și altfel, adică „nu numai că se vor face arătate Ție gândurile oamenilor, ci încă și cel ce va fi silit de Diavolul a gândi vreun rău, nu se va îndupleca și pe el îl va lăsa și-l va părăsi și nu-l va mai pomeni”. Deci chiar și părăsirea cea de acest fel a gândirii se va arăta pe sineși Judecătorului Dumnezeu, atât de înfricoșător este Judecătorul acesta, încât nimic nu-l este necunoscut¹²³.

¹²² Iar după Origen, *blânzi ai pământului* a zis pentru ca blândețea să o isprăvim încă fiind pe pământ, încă aflându-ne în trup, și așa să contenim urgia, patima cea spurcată și potrivnică blândeții, cea care se ferește de Dumnezeu”. Iar Atanasie zice: „Cei ce se vor munci nu vor avea nicio răspundere, căci mai-nainte Dumnezeu le-a propovăduit lor dumnezeiasca Judecată. Iar *pământ* numește aici toată firea omenească, care se va și înfricoșa atunci; că nu va fi niciunul care să nu se teamă atunci când va veni Ziua aceea”. A zis însă și cel nenumit: „Buna stare a sufletului este fapta bună ce-i unește puterile sale atunci când este tulburare și pornire necuviincioasă a răutății; că, pornindu-se Cain prin păcat, a auzit: «*Greșit-ai? Astâmpără-te, liniștește-te!*» (cf. și Fac. 4: 7), punând sfârșit dobitoceștii porniri»; pentru aceasta zicerea *liniștește-te* este și îngrădire a păcatului, și arătare a dreptății: că, sculându-Se Dumnezeu la judecată, s-a stâmpărat pământul temându-se, adică oamenii pământului, că *de frica Domnului*, zice, *fiecare se abate de la rău* (Pilde 15. 27). Iar că *din cer s-a făcut auzită judecata* se înțelege prin aceea că [Dumnezeu] nu mai rabdă îndelung, ci îngrozește pe cei ce păcătuiesc, și fiindcă zicerea *a se liniști* înseamnă același lucru cu *a fi blând*, pentru aceasta mântuiește pe cei blânzi ai pământului, sculându-Se la judecată”.

¹²³ Iar după Sfântul Maxim: „*Rămășița gândului* este cugetarea cea curățită de toată gândirea cea rea, precum aceasta: *rămășiță după alegerea darului* (Rom. 11: 5), iar *va prăznui* vrea să zică cum că cugetarea cea curățită și adâncă va veseli pe Dumnezeu. iar

11. Rugați-vă și răsplătiți* Domnului Dumnezeului nostru;

„Deci, de vreme ce acestea sunt așa, și nicio greșeală nu se poate ascunde de Dumnezeu, pentru aceasta voi toți, bine-cinstitorilor de Dumnezeu, făgăduiți-vă Lui ca să vă pocăiți și ca o datorie plătiți făgăduința cea de acest fel”¹²⁴.

toți cei dimprejurul Lui vor aduce daruri.

Împrejurul lui Dumnezeu sunt cei ce-L iubesc, cu care și El Însuși împreună Se află, precum a făgăduit zicând: *Iată, Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul veacului!* (Matei 28: 20), care vor aduce Lui ca daruri fapte bune.

12. Celui înfricoșător și Celui ce ia duhurile boierilor. Celui groaznic mai vârtos decât împărații pământului.

„Dumnezeu, zice, este atât de înfricoșător, încât cu porunca Sa desparte sufletele stăpânilor de trupurile lor, adică omoară pe stăpânitori; Același a fost înfricoșător și lui Faraon, și lui Senaherim, și tuturor celorlalți împărați care au auzit bătăile cu care a fost bătut Egiptul și pieirea pe care a făcut-o Asirienilor”¹²⁵.

prăznuirea este a celor ce se veselesc, iar mărturisirea, a celor supuși cercetării [tragerii la răspundere]. Aceasta din urmă este de întristare, iar aceea de bucurie. Deci aceasta vrea să spună: că gândul a ceea ce e bun și nedesăvârșit, pus în cumpănă cu gândul cel viclean și desăvârșit, biruiește: că cel din urmă e cercetat, iar cel dintâi se face mijlocitor de prăznuire și bucurie; dar și cel ce părăsește gândul rău cel insuflat lui va prăznuia atunci, nefiind tras la răspundere”. Iar Teodorit zice: „Dobândind bunătățile acestea, osebim cugetările spre cântarea de laudă, fără a zăbovi nici cea mai mică parte din ele la vreo altă purtare de grijă”. Iar Atanasie zice: „Rămășița gândului este cugetul cel curățit, după alegerea darului; deci zice: «Când cugetul se va afla curat în vremea aceea, atunci cu adevărat se va împărtăși de prăznuirea Ta». Și Eusebie: „Atunci nu numai de cuvinte și fapte suntem datori a fi curați, dar și dinspre cea prea mică pomenire ne vom mărturisi; iar rămășița gândului, fiind curată de păcat, va prăznuia”.

* *anósote = răsplățiți sau împliniți* [făgăduințele, datoriile]. Vezi mai departe la tâlcuire.

¹²⁴ Zice însă Atanasie: „De vreme ce cele zise vor să fie la dumnezeiasca judecată, pentru aceasta, până ce sunteți în viața aceasta, făgăduiți Domnului că veți fi sărguitori de fapte bune și nu zăboviți a face împlinirea acestora”.

¹²⁵ Iar Chiril și Eusebie zic: „Va fi o vreme când, șezând pe scaunul slavei Lui, toți cei dimprejurul Lui se vor închina Lui, aducând ca daruri roadele lor. Împrejurul lui Dumnezeu însă sunt drepții nu după loc, ci sunt pururea cu Dumnezeu, stând ca într-un dan, aproape și împrejur aflându-se; nefiind în mijloc și nedespărțindu-i pe ei păcatul, aceștia pot aduce roade, iar câți sunt departe de Domnul, ca nevrednici de a înconjura

PSALMUL 76

Întru sfârșit, pentru Idithum, psalm lui Asaf.

salmul acesta se suprascrise *întru sfârșit* pentru că proorocește cele ce urmau să le pătimească poporul Evreilor cel robit în Babilon, și acele cuvinte ce urmau să le zică ei. S-a cântat însă psalmul acesta de Asaf, începătorul cetei, pentru Idithum, după Teodorit și Eusebie. Că se vede că s-ar fi dat psalmul acesta lui Idithum, cântătorul de psalmi, dar, știind că el nu avea vreme să-l cânte, l-a cântat Asaf în locul lui, și pentru aceasta a zis Simmah „prin Idithum”. S-a

scaunul Lui, nu pot să aducă daruri înfricoșătorului Judecător”. „Că, după Atanasie, și de la cei ce din vechime începuseră a avea împărtășirea Dumnezeiescului Duh, răi făcându-se, au avut viață nevrednică de dar, și de la aceia, zic, se va lua Duhul, că întru acel dumnezeiesc divan de la fiecare din cei ce au păcătuit i se ia darul Sfântului Duh care i s-a dat prin Botez, și așa, pentru lipsirea acestuia, se dau muncii. Și aceasta este ceea ce zicea Domnul: că va tăia adică în două pe robul cel viclean, venind Domnul lui, și partea lui o va pune cu cei necredincioși (cf. Matei 24: 51; Luca 12: 46)”. Iar după Marele Vasile: „Pentru aceasta, cei pecetluiți de Duhul Sfânt (cf. Ef. 1: 13-14) pentru ziua izbăvirii sunt cei ce au păstrat nevătămat darul Duhului; iar cei ce au spurcat darul Duhului, de la aceștia se va lua harul primit și se va da altora, adică, după cea scrisă, *vor fi tăiați în două* (cf. Mt 24: 51) sau vor fi înstrăinați cu totul de Duhul. Pentru că acum, deși nu se amestecă cu cei nevrednici [Duhul adică], cu toate acestea se pare că se află în cei ce au fost odată pecetluiți și așteaptă mântuirea lor [cea] din întoarcere, însă atunci se va depărta cu totul de sufletul celor ce au spurcat harul Său. Pentru aceasta s-a și zis că *nu este în iad cel ce Te laudă pe Tine, nici întru moarte cel ce Te pomenește pe Tine* (Ps. 6: 6), pentru că nu mai este ajutorul Duhului Sfânt [la cei din iad]”. Iar Teodorit zice: „Darurile însă se aduc din pricina minunilor ce s-au făcut, înstrăinându-se ei de aici și prin lucruri învățându-se cum că Acesta cu adevărat este Dumnezeu, Cel ce aduce moarte asupra stăpânilor și asupra celor ce s-au lăsat a împărăji pe pământ”. Zice însă și Didim: „Pe împăratul Faraon l-a afundat, pe Nabucodonosor l-a izgonit dintre oameni luându-i mintea, încât a ajuns să petreacă împreună cu fiarele, de la Saul a luat pe Duhul: *Și Duhul Domnului, zice, S-a depărtat de la Saul, și îl sugruma pe el un duh rău de la Domnul* (I Împăraji 16: 14), adică trimis cu judecată dreaptă de la Domnul. Și pentru învățătorii Bisericii încă nu ar greși cineva dacă va înțelege aceasta, că întâi a zis Pavel către prezbiterii din Milet: *Luăți aminte de sinevă și de toată turma în care Duhul Sfânt v-a sfințit pe voi episcopi (adică veghetori)* (Fapte 20: 28), iar apoi zice: *Că și dintre voi înșivă se vor scula bărbați grăind învățături răstălmăcite, adică împotriva Dumnezeiescului Duh, luând [alungând] de la dânșii pe înfricoșătorul Judecător* (Fapte 20: 30)”.

închipuit însă dinspre fața poporului celui rob în Babilon, lăudând pe Dumnezeu după slobozenie, după Teodorit¹²⁶.

1. Cu glasul meu către Domnul am strigat,

„Eu, zice, poporul Evreilor, cel ce sunt rob în Babilon, am strigat către Dumnezeu”¹²⁷.

cu glasul meu către Dumnezeu, și a căutat spre mine.

Aici graiul se înțelege iarăși pe dinafară, subînțelegându-se și graiul „am strigat”. Însă zicerea *glasul meu* se găsește aici de prisos, fiindcă cel ce strigă cu glas mare strigă, că și aceasta este o însușire a limbii evreiești, a întrebuița cuvinte de prisos precum este și a zice de două ori *cu glasul meu*. Însă această întindere de strigare poate să arate că: „Am strigat, zice, cu glas și cu fierbințeală către Dumnezeu și pentru aceasta a luat aminte și m-a ajutat”¹²⁸.

¹²⁶ Iar Atanasie și Eusebie zic că, de vreme ce Idithum se tânguia pentru desăvârșita lepădare a Evreilor, avea de aceea nevoie de învățătura care să-l învețe Pronia lui Dumnezeu; crâpând de necaz din pricina întocmirii lucrurilor ce se vedeau, a izvodit despre aceasta cuvinte către David și, pentru aceasta, s-a alcătuit psalmul acesta pentru Idithum.

¹²⁷ Zice însă Hrisostom: „Dar ce vrea să spună prin zicerea *cu glasul meu*? Cel ce strigă asupra vrăjmașilor strigă cu glas de fiară și de șarpe, iar cel ce strigă pentru a sa mântuire cu glasul său strigă”. Iar Origen zice: „Și ce vrea să zică zicerea *către Domnul*? Glasul celor mai mulți nu se aduce către Domnul, mai ales că nu-l aduc după Domnul [cuvincios Lui], iar glasul dreptului nu e numai cel cuvincios rugăciunii, ci și tot glasul ce s-a sfințit Domnului, pentru că de-a pururea zice cele ce se cuvin, și este cu totul după Dumnezeu. Deci și noi, dacă nu cu tot sufletul înălțat către El ne vom ruga, ci ne rugăm doar la vremea rugăciunii, vom striga cu glasul către Dumnezeu, însă nerugându-ne cu glas curat, drept care nu vom fi ascultați”.

¹²⁸ Iar Origen zice: „Eu, deși Dumnezeu ia aminte pentru mine, pentru neștiința ceea ce este întru mine, nu simt că iau aminte de mine, iar cel ce acum s-a întărit și a sporit nu rămâne nesimțind luarea-aminte a lui Dumnezeu ori întoarcerea Lui dinspre sine. Pentru aceasta zice acum că a căutat spre mine, iar în altă parte zice: *Pentru ce întorci fața Ta de la mine?* (Ps. 43: 25)”. Iar Atanasie și Eusebie zic că psalmul acesta învață pe Idithum să nu socotească că Dumnezeu stă departe de cei ce strigă către El, ci că este aproape de cei ce-L cheamă și că întru întâmplările ce ne împresoară numai către singur Dumnezeu trebuie a năzui și de acolo a afla odihna, pentru aceasta, și începând, zice *cu glasul meu către Dumnezeu, și a căutat spre mine*.

2. În ziua necazului meu pe Dumnezeu am căutat;

Graiul *am căutat* arată căutarea cea cu sârguință și cu durere: „Te-am căutat, zice, pe Tine, Doamne, cu fierbințeală și cu toată inima mea, pentru ca să-mi ajuți și să mă mângâi în necazul meu”¹²⁹.

cu mâinile mele noaptea înaintea Lui, și nu m-am amăgit.

Și aici graiul *am căutat* se înțelege pe dinafară. Dar cum caută cineva pe Dumnezeu? Cu mâinile, când cineva întinde mâinile spre rugăciune, după Simmah; și *în vreme de noapte*, adică când cineva află toată liniștea și slobozenia, după Teodorit; și *înaintea lui Dumnezeu*, Care vede toate. Unii însă prin *mâini* înțeleg aici faptele, iar prin *noapte* ascunderea de oameni, adică: „Am căutat pe Dumnezeu prin fapte bune și pe ascuns, fără a mă ști de vreun om. Pentru aceasta cu un astfel de chip căutând pe Dumnezeu și nădăjduind să-L află ajutor al meu, nu m-am amăgit dinspre nădejțile mele, nici nu m-am ostenit în deșert (după Atanasie), adică nu am pierdut ceea ce doream, ci m-am norocit de rodul rugăciunii”, după Teodorit¹³⁰. Cuvintele acestea însă se potrivesc și poporului Evreilor pentru când s-au întors din Babilon în Ierusalim, dar se potrivesc și fiecărui creștin care se va izbăvi de primejdii¹³¹.

3. Lepădatu-s-a a se mângâia sufletul meu,

„S-a lepădat, zice, și s-a deznădăjduit și nu a primit sufletul să se mângâie de la oameni, pentru că necazul meu a fost prea greu și covârșitor și mai presus de toată omeneasca mângâiere”.

¹²⁹ Iar Atanasie zice: „Un atât de mare necaz a înconjurat sufletul meu, încât nu numai ziua aş face rugăciunile, ci și vremea nopții voiesc să o cheltuiesc întru rugăciuni”.

¹³⁰ Unii însă potrivesc zicerea lui David la pipăirea lui Toma, că el, pipăind cu mâna coasta Mântuitorului, nu s-a amăgit, ci desăvârșit s-a încredințat că Acesta este Domnul și Dumnezeul lui, și nu altul oarecare.

¹³¹ Altul însă zice: „Cei mai mulți, atunci când ajung în necaz, întunecându-se de necazuri, nu mai simt că trebuie să se roage. Dar mai ales atunci trebuie a da mai multă rugăciune. Dar și pe cei ce și-au petrecut rudenile la săvârșirea lor din viață (la mormânt adică) îi putem afla lenevindu-se de a înălța rugăciunea către Dumnezeu, de ca și cum atunci n-ar fi vreme de rugăciune. La fel și pe cei ce s-au păgubit cu bani, lenevindu-se a veni la rugăciune, nu-i aflăm smeriți de întristare; iar dreptul nu pregetă a întinde rugăciunea când se află în necaz. Deci aceasta cu adevărat e vitejie: ca atunci când pândește necazul, atunci mai mult a căuta pe Dumnezeu și a-L căuta cu mâinile, adică prin fapte”.

adusu-mi-am aminte de Dumnezeu și m-am veselit;

„O singură mângâiere aveam, zice, întru necazurile mele cele atât de multe: pomenirea lui Dumnezeu; că, aducându-mi aminte cum că El singur poate să mă slobozească, mă mângâiam și mă bucuram”, după Teodorit. O, mângâiere lesne dobândită¹³²!

Îndeletnicitu-m-am* și s-a îmпуținat cu sufletul duhul meu.

Diapsalma

Îndeletnicirea este îndeobște vorbă de prisos și bârfire, după ceea ce zice: *Spusu-mi-au călcătorii de lege bârfe** (Ps. 118: 85); *îndeletnicire* este numită însă și cugetarea și îngrijirea [luarea-aminte], precum se zice acum și aici: „Cugetat-am întru sinemi și mă îngrijeam în ce chip să mă slobozesc din cele întristătoare, și fiindcă nu aflam slobozire de ele, s-a strâmtorat și s-a îmпуținat sufletul meu”. Iar cu acest înțeles al cugetării și al îngrijirii se ia și aceasta: *întru proorocirile Tale mă voi îndeletnici* (adică *voi cugeta*) (118: 15), și aceasta: *iar robul Tău se îndeletnicea* (adică *cugeta*) *întru dreptățile Tale* (118: 23), și multe alte ziceri ce se află în Psalmul 118. *Îndeletnicire* este numită și rugăciunea, după

¹³² Zice însă Teologul Grigorie: „S-a lepădat de a se mângâia sufletul meu? Vezi graiuri de întristare și de deznădăjduire? Ce zici? Nu primești mângâiere? Te deznădăjduiești de mângâiere? Acestea le zice Marele David, cel ce se desfată întru necazuri. Deci ce va pătimi el, cel mic, cel neputincios, cel nu atât de mare cu duhul? David se alunecă și cine se va mântui? Ce ajutor să-și afle, rău-pătîmind? Sau ce mângâiere? Răspunde ție David, marele vindecător: «Voiiești să înveți de la mine către cine să alergi? Trebuie numai să voiiești, să alergi numai, mângâierea este aproape: *mi-am adus aminte de Dumnezeu și m-am veselit*». Ce este mai gata decât aducerea-aminte!? Adu-ți aminte și tu și veselește-te! O, vindecare lesne câștigată! O, grabnică doftorie! O, mărire de dar! Pomenindu-Se Dumnezeu, nu numai că adoarme îmпуținarea de suflet și întristarea, ci lucrează și veselie (*Cuvânt la petrecătorii Naziansului*)”. Iar Origen zice: „Unde e pomenirea lui Dumnezeu, se izgonește patima, unde e patimă, nu pomenește nimeni de Dumnezeu, pentru aceasta nu este întru moarte cel ce pomenește pe Dumnezeu (cf. Ps. 6: 5). Deci, dacă pomenirea lui Dumnezeu veselește, venirea Lui de față ce va face celui ce o simte pe ea? Vor plăsmui și ei un nume, pe *veselește*”. Iar Atanasie zice: „Nicio mângâiere de la oameni nu primeam, zice, singură pomenirea lui Dumnezeu mi se făcea veselie inimii”.

* ἠδολέσχρα de la ἀδολεσχέω = a pălăvrăgi, a flecări, a vorbi în zadar/aiurea, a bârfi; a vorbi în general, a cugeta, a gândi. Biblia 1914 redă prin *gândiu-am*. Am ales totuși varianta lui Veniamin, pentru pricinile arătate în tâlcuire.

* ἀδολεσχία. Forma substantivală a verbului de mai sus.

cea ce se scrie în Cartea I a Împăraților despre Ana, maica Proorocului Samuël:
De mulțimea îndeletnicirii mele (adică a necurmății mele rugăciunii) m-am topit până acum (1: 16).

4. Apucat-au înaintea străjii ochii mei,

Caraualele [străjile] cele ce păzesc oștile împart noaptea în patru străji, rânduind la fiecare strajă trei ceasuri, fiecare urmându-i celui de dinaintea lui. Zice dar aici David: „Ochii mei au apucat mai-nainte de toate străjile nopții, adică au privegheat toată noaptea (după Teodorit), luând-o înaintea adică vremilor străjilor celor de acest fel, căci, de vreme ce mintea mea se îngrijea și gândea, pentru aceasta și somnul fugea de la ochii mei”. Ori numește pe vrăjmașii cei ce-l pândeau: „Că adică vrăjmașii cei ce mă pândesc apucau mai-nainte de străjile nopții și privegheau împotriva mea”¹³³.

tulburatu-m-am și n-am grăit.

„M-am supărat, zice, de necazuri, însă nu am arătat vrăjmașilor această supărare a mea, pentru ca să nu se bucure mai mult împotriva mea”¹³⁴.

5. Gândit-am la zilele cele de demult și de anii cei veșnici mi-am adus aminte și am cugetat.

„Am gândit, zice, la zilele cele de demult și adică la cele de pe vremea lui Moise și a lui Isus al lui Navi, că adică evreii cei de atunci, strămoșii noștri, s-au slobozit din robia Egiptului (după Teodorit), cum au trecut Marea Roșie cu picioarele neudate și cum, nenumărate faceri de bine luând, au intrat cu slavă în pământul făgăduinței”. Iar *ani veșnici* numește timpurile cele vechi, că așa zicem

---

¹³³ Iar Origen zice: „Un ceva de acest fel să înțelegi și la ochii dreptului, ținând [urmând] această zicere a Scripturii: *Cu toată paza ține inima ta* (Pilde 4: 23). Că multe fiind străjile și cetățile asupra cărora vrăjmășește vrăjmașul, întru care trebuie să se păzească omul pe sine cu ochii și cu mintea, toate străjile apucându-le să le privească ca nu cumva, năvălind vrăjmașii cu vreun chip asupra străjii, să apuce vreun loc neîntărit”. Și Eusebie a zis: „Așa cu deșteptare aflându-mă și noaptea priveghind, mă îngrijeam pentru poporul cel supus mie”. Pentru aceasta a zis și poetul: „Bărbatul sfetnic nu trebuie să doarmă toată noaptea./O, popoare, de ce v-ați abătut?”, și cele câte urmau de aici.

¹³⁴ Iar altul zice: „Deci, dacă și tu te-ai tulburat de întristare ori de mânie, ca un bun hățuitor [vizitiu] hățuiește glasul: oprește-i cuvântul ce voințe a fugi din dinți și pricopsind [sporind], nu te vei mai tulbura”. Și Teodorit încă zice: „S-a tulburat sufletul meu întru mine, că nu hățuiam [controlam, chiverniseam bine] către alții cugetările mele. lăsându-le sloboade”.

și „din veac” timpurile cele din vechime. Iar *am cugetat* zice în loc de „am pomenit acestea în mintea mea”. Iar *zilele cele de demult*, de care a zis mai întâi, pe acestea după urmare le zice *ani veșnici*. Din aceasta însă pornindu-se unii, altfel au tâlcuit zicerea *apucat-au înaintea străjii ochii mei*, adică: „Ochii sufletului meu, mintea mea adică, mai-nainte a socotit petrecerile vieții”. Că *noapte* este viața aceasta, pentru amăgirea ce se află într-însa, iar *străji ale vieții* sunt osebitele petreceri, adică cea mai-nainte de lege, cea întru lege și cea evanghelicească. Zice dar David că a socotit acele două petreceri, pe cea mai-nainte de lege și pe cea în lege, și nu a aflat să se fi făcut în ele Evreilor vreo astfel de părăsire precum s-a făcut în urmă, fiindcă Dumnezeu ajută Patriarhilor și celor mai-nainte de lege și celor ce erau în lege. Iar când a venit evangheliceasca petrecere, atunci s-a făcut Evreilor pentru totdeauna o desăvârșită robie de către armile romane. Despre *străjile* cele de acest fel a zis și Domnul, ferind pe cei ce priveghează într-însele: *Și de ar veni (Domnul) în a doua strajă, și de ar veni în a treia strajă și le va afla așa, priveghind, fericite sunt acelea* (Luca 12: 38).

6. Noaptea cu inima mea gândeam și duhul meu cerceta:

„Noaptea, zice, când este liniște, atunci cugetam cu inima mea, adică în sufletul meu, și cerceta duhul meu, adică scurma* ca cu o scoabă”, căci așa a tâlcuit Teodorit. Dar ce cerceta? Ascultă după urmare¹³⁵.

* Trad. lit. Aici în sens fig., provoca, stârnea [de la verbul σκάλλω]

¹³⁵ Zice însă Isihie: „Vremea nopții este prea bună pentru vederile duhovnicești, netrăgând către altele nici auzul, nici vederea, din care și una, și alta răspândește mintea din sine, distrăgându-se de la vederi; deci întru dânsa s-a îndeletnicit, zăbovindu-se la mișcările vederilor, că aceasta o a zis acum *îndeletnicirea*; însă acum, duhul lui și *cerceta*, adică se supăra neputând încă a înțelege cele despre acestea; ori *noapte* este viața aceasta, din pricina neștiinței, «întru care, zice, nu m-am dat pe sinemi somnului ca alți oarecari, ci, treaz cu mintea fiind, gândeam despre cele ce ar trebui să fac și ca un călător pe pământ scurmam duhul meu, ca, semănând întru dânsul, să secer viață veșnică», că cel ce seamănă întru dânsul, zice, din Duhul va și seceră viață veșnică» (cf. Gal. 6: 8) (La Nichita). Drept aceea, mai sus zicea duhul *suflet* [v. 3], iar aici *duhul omului* este cel ce este într-însul, cu care sufletul scurmă și se îndeletnicește: *Și mă voi ruga*, zice, *cu duhul mă voi ruga, însă și cu mintea* (1 Cor. 14: 15)”. [Nu se arată cui aparține citatul din urmă, deși în gr. e pus în ghilimele separat de cel de la Nichita; pare a fi al Sfântului Nicodim. Definirea termenilor antropologici în Scriptură s-a lovit întotdeauna de taina omului ce nu poate fi niciodată înțeleasă pe deplin. Drept care nu este de mirare că Psalmistul (în context: Idithum) sau Apostolul Pavel folosesc diferiți termeni pentru a arăta același lucru, precum mai sus s-a zis că duhul a fost aici numit suflet. Celor ce li s-a dat să vadă în Duhul tainele duhului omenesc, pot înțelege mai bine decât o fac săracele noastre cuvinte. Zicându-se mai sus *s-a împuținat cu sufletul* (sau *s-a descurajat*) *duhul meu*, autorul tâlcuirii zice că duhul și sufletul sunt aici o singură realitate sau sunt sinonime, și

7. Au doară în veci va lepăda Dumnezeu și nu va adăuga a binevoii încă?

Cuvintele acestea și cele următoare, până la *Și am zis acum um început* (v. 10), sunt nedumeritoare: „Cercetam, zice, nu cumva desăvârșit ne-a lepădat Dumnezeu din purtarea Sa de grijă, și mai mult nu voințe a bine-plăcea intru noi?” Că aceasta înseamnă zicerea *nu va adăuga a binevoii încă*.

8. Au doară până în sfârșit mila Sa o va tăia?

„Ori nu cumva, zice, Dumnezeu pentru totdeauna va tăia de la noi obișnuita Lui milă, pe care o făcea cu noi?” Aceasta însă se vede a fi asemenea cu cea de mai sus, *au doară în veci va lepăda Domnul?* Însă zicerea este mai pătrunzătoare decât aceea și mai jalnică.

Sfârșit-a grațul din neam în neam?

„Nu cumva, zice, Dumnezeu a sfârșit, adică a închis grațul și cuvântul Său pe care l-a poruncit la noi de neamuri? (despre care vezi la Psalmul 104) Nu cumva, zice, l-a hotărât de la neamul acela până la cel de acum, încât să nu mai sporească înainte spre mai multă vreme?”

9. Au doară va uita să Se mălătimească Dumnezeu sau va ține întru mânie Sa îndurările Sale?

---

nu greșeau zicând așa. Psalmistul pare a zice mai exact următoarele: „Simțirile mele cele sufletești (anul blastic) s-au împușinat, au slăbit, căci n-am crezut că eu ale Duhului drept aceea duhul (soul) meu se întristează, căci a căzut în simțirile cele trupesci și cu duhul nu mă mai pot ruga, căci n-am făcut numai trup, cugătând cele necuviințate și trupesci”. După *Diapneuma* însă, adică după o oarecare răbovă, frământându-se îndelung (vezi căle de după v. 3 până la sfârșit) și silindu-se a cugeta lucrurile lui Dumnezeu („acurând” cu sufletul, cercetând, provocând), își sporește credința, și începe apoi oarecum ca și Pavel să zică: „Și mă voi ruga, cu Duhul (în greacă, Duhul este cu literă de apert) mă voi ruga, însă și cu mintea, căci din Duhul Sfânt m-am împuștat din nou să nu mai cugat cele trupesci, căci a mă ruga cu duhul e una cu a mă ruga în Duhul lui Dumnezeu și vlad acum că, însă, aceasta este schimbarea dreptei Celui Prezbitali (v. 10)!”

* Lit. aporetic.

* Lit. pasivă, micșitoare.

Diapsalma

Zicerile acestea, deși se văd asemenea cu cele de mai sus, arată totuși ceva mai mult, anume cum că Dumnezeu este după fire îndurător și milostiv, precum și lumina este firește luminătoare și focul firește arzător. Pentru aceasta, Dumnezeu, ca Unul Ce este astfel, nu-și va lepăda fireasca Sa milostivire. Se vede deci din aceste cuvinte că David a înțeles nedumăzirea pe care o avea, adică cum că Dumnezeu nu-și va întoarce fața Sa dinspre Evrei până în vecl, nici mila Sa nu o va lăsa de la ei, nici nu va sfârși graul, nici nu va uita să Se milostivească, ci că numai după mulțimea și rădăcina păcatelor, așa dă și pedeapsa.

10. Și am zis: Acum am început;

Cuvântul acesta este însoțit de recunoștință și de buna hotărâre. „Eu, zice, fiindcă am gândit cele ce am plăcut, pentru aceasta am zis că acum este începutul pedepsei ce mi se cuvine (după Teodor), fiindcă pedepsele pe care le luam până acum erau începuturi ale cuvenitei și dreptei pedepse pentru faptele mele”.

aceasta este schimbarea dreptei Celui Preînalt,

„Schimbarea aceasta, zice, adică prefăcerea pe care noi o am luat, din slobozenie și din odihnă în robie și în strămutare, aceasta, zice, este lucrul mănuii drepte a lui Dumnezeu care ne pedepsește”¹⁰.

¹⁰ Mai descoperit însă zice Teodor: „Acum am început a mă pedepsi de Dreapta Celui Preînalt, care aduce asupra ne pedepsele cele spre bine în locul facerilor de bine celor de mai înainte, că schimbarea Dreptei lui Dumnezeu sau prefăcerea a năruit pedeapsa, fiindcă Dreapta Celui Preînalt obișnuiește să dea pe cele bune prin care prefăce oarecum și pedepsește”. Ori se înțelege și așa: „Porând, zice, cugetările cele despre lepădarea mântuirii Evreilor, țărzu oarecând am înțeles cum că schimbarea aceasta ce s-a făcut mănușii din bune la rele, pentru nimic altceva nu s-a făcut decât pentru Dreapta Celui Preînalt, cum s-ar zice mai ardeat, pentru relele ce s-au făcut asupra Mântuitorului Hristos, Care este Dreapta Părtăciilor”. Iar după Sfântul Chiril: „Încă și tot cel ce se întoarce de la răutate ori într-o faptă bună rămâne și sporește, așa zice: Acum am început”. Iar după Teologul Grigorie: „Aceasta este schimbarea pe care Dreapta Celui Preînalt o dăruiește, ca de-a pururi, prin înscușările bune-cumetri, omul să sporească spre mai bine; că la cel ce sporește într-o faptă bună nu este vreme când nu se schimbă”. Iar altul zice: „Se zice însă că și Cel Unui-Născut S-a schimbat, fiindcă dumnezeiasca fire într-o schimbare se înțelege (ἐπιμαρτυρεῖται, sau se vede/priveste), iar cu pogorârea către neputința firii omenești S-a schimbat, adică către chipul și felul nostru, dar nu după

11. Adusu-mi-am aminte de lucrurile Domnului; că-mi voi aduce aminte dintru început de minunile Lui.

12. Și voi cugeta întru toate lucrurile Tale și întru iscusirile Tale mă voi îndeletnici.

Lucruri ale Domnului numește David aici pedepsele cele pe care Dumnezeu le dă oamenilor pentru folos. Însă zicerea și am zis se ia pe dinafară: „În vremea aceea, zice, am zis că-mi voi aduce aminte de minunile Tale, Doamne, cele ce s-au făcut din începutul lumii, fiindcă pomenirea acestora mi-a adus mângâiere (după Teodor), și mă voi îndeletnici, adică voi cugeta iscusirile^o Tale, adică iconomiile și chipurile întrebuițate de Tine, Doamne, pentru mântuirea oamenilor”¹³⁷.

---

prefacere, ci după luarea trupului”. A zis însă iarăși dumnezeiescul Chiril: „Pe Dreapta Părintelui cea sfântă, care-i apără și-i măntuiește pe ei și care doboară pe vrăjmași și răstoarnă pe cei ce stau împotriva o zice aici, pe cea fără de început și pururea vecuitoare, care este (Fiul) Cel Unul-Născut; iar pentru aceasta iarăși schimbându-se, [Psalmistul] adaugă: «M-am schimbat și am cugetat apoi drept, și de aici aflu că Dumnezeu iubește și măntuiește pe Sfinți»”.

^o ἐπιτηδεύματα.

¹³⁷ Altul zice: „Vezi că, după ce S-a schimbat, adică după ce S-a făcut ca noi, *ne-am adus aminte*, zice, *de lucrurile Domnului*, căci înălțarea mâinilor lui Moise se aduce la taina lui Hristos, și așa cum prin înălțare a biruit Israel (apoi prin nor, mare, piatră și mană), așa și poporul cel nou, Israel cel nou, zicerea *pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său* (Matei 19: 5) [aduce la taina] celor două femei ale lui Avraam, care se iau prin alegorie; fericită însă este cugetarea aceasta, când cineva cugetă nu în graiuri, nici în cuvinte, ci întru toate lucrurile lui Dumnezeu; că cele ce se săvârșesc de noi după porunca lui Dumnezeu, ale lui Dumnezeu sunt, de la Care s-au dat oamenilor toate cele ce se iscusesc de dânșii: nu este lucru al meu a săvârși curăție, ci fiecare are dar osebit de la Dumnezeu a săvârși așa. acesta într-un fel, iar celălalt într-alt fel. Deci, dacă darul este de la Dumnezeu, curăția nu este a mea, pentru aceasta și cuvântul tău [ὁμιλία] să nu fie lusc, ci, deschizând gura ta cuvântului lui Dumnezeu, îndrăznește să zici: *Întru iscusirile Tale mă voi îndeletnici*”. [Fragmentul din acest anonim este cel puțin eliptic în prima parte a lui; pricina poate fi ruperea de un oarecare context: taina lui Hristos s-a arătat prin felurite evenimente și persoane din Vechiul Legământ (ocrotirea norului și pogorârea lui în chivot a prefigurată sălășluirea Cuvântului în Fecioară, sau călăuzirea Duhului în Biserică; manna – Sfânta Euharistie, Hristos – Măncarea care Se pogoară din cer; trecerea prin Marea Roșie – fecioria Maicii Domnului și Botezul; izvorârea de apă din piatră – Hristos, ca Izvor de viață prin Duhul etc.). Mai greu însă se poate tâlcui apoi alegoria propusă în continuare.] Iar Isihie zice: „Și care sunt minunile cele din început? Cele ce pentru noi le-a făcut Dumnezeu, adică cum că, țărână luând din pământ, a făcut vietate cuvântătoare [rațională] și chip al Său o a făcut; că Rai a sădit și iarăși l-a închis și potop a adus asupra pământului, prin

13. Dumnezeu, întru cel sfânt calea Ta.

Sfânt numește ori cerul, ca pe un copleșitor* și curat, întru care se socotește că locuiește Dumnezeu, ori Muntele Sion, ca pe un afierosit lui Dumnezeu și asupra căruia S-a pogorât Dumnezeu, ori prin *sfânt* numește biserica cea din Ierusalim, întru care, locuind, grăia din ea către cei vrednici. Iar Simmah, în loc de *întru cel sfânt*, a tălmăcit „întru sfințenie”, iar cu aceasta ne-a dat să înțelegem că fiecare lucrare a lui Dumnezeu este sfântă și curată, măcar deși pedepsele cele ce se slobozesc de la Dumnezeu asupra-ne se par împovărătoare, căci pricinuesc trupului dureri.

Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru?

Fiindcă David a făgăduit mai sus să-și aducă aminte de minunile lui Dumnezeu, pentru aceasta aici mai-nainte de toate, laudă pe Dumnezeu și zice: „Care Dumnezeu al celorlalte neamuri este atât de mare, puternic și făcători de lucruri mari, precum este Dumnezeu nostru? Cu adevărat, niciunul”.

Tu ești Dumnezeu, Care faci minuni!

„Tu, zice, ești cu adevărat singurul Dumnezeu, Care faci lucruri minunate”¹³⁸.

---

care a pedepsit și a mântuit; că pentru noi se vede că peste [επι] fireasca lege a adus lege scrisă, iar peste aceasta, proorocie. Că acestea sunt iscusirile lui Dumnezeu, meșteșugindu-le ca să mântuiască neamul nostru, întru care Proorocul se îndeletnicește cercetând care din acestea mântuiește pe om”. Iar aflând acestea, nenumitul tâlcuitor adaugă și acestea: „Dumnezeule, întru cel sfânt este calea Ta, că nimeni nu poate a veni către Tatăl fără numai prin Hristos, Care, Dumnezeu fiind, cu adevărat este Cel Sfânt”.

* ἄγλιον = sfânt, curat, ce inspiră sau umple de înfiorare cucernică.

¹³⁸ Iar Didim zice: „A zis Tu ești Dumnezeu cu articol [ὁ θεός], ca prin el să arate pe Mântuitorul”. Iar Isihie zice: „Nu măsurând, zice (că Cel nemărginit cu mărirea nu primește măsurare), ci laudându-L și minunându-se, căci mare cu adevărat fiind și cu tăria, mare este și cu pogorârea, mare pentru putere, mare pentru iubirea de oameni și mare este Dumnezeul Acesta, după nenumitul tâlcuitor, Fiu fiind al Marelui Dumnezeu. Pentru aceasta și Isaia a zis despre Hristos: *Se vor închina Ție și întru Tine se vor ruga: Întru Tine este Dumnezeu și nu este dumnezeu afară de Tine. Cu adevărat Tu ești Dumnezeul și noi nu am știut, Dumnezeul Mântuitor al lui Israel (Is. 45: 14-15)*”. Aceasta tâlcuind-o Didim, zice: „Căci așa cum Dumnezeu este întru Acesta, și nu este Dumnezeu afară de Acesta, și Acesta este Dumnezeu, înțelege cu adevărat pe Aceeași Dumnezeire a Tatălui și a Fiului. Încât un Dumnezeu este Tatăl și Fiul, de unde urmează socotința

14. Cunoscută ai făcut întru popoare puterea Ta,

Prin *popoare* numește aici neamurile, adică pe Egipteni, pe Amaleciți și pe toți ceilalți câți, în deosebite vremi și locuri, Evreii prin preaslăvite minuni i-au bătut și i-au biruit, că toți aceștia cu cercare au cunoscut că mare este Dumnezeu care ajută pe Evrei.

mântuit-ai cu brațul Tău pe poporul Tău, pe fiii lui Iacov și ai lui Iosif.

Diapsalma

Braț numește David aici puterea lui Dumnezeu, iar pe *poporul Evreilor* l-a numit *fiii lui Iacov*, ca ai unui strămoș și Patriarh al acestora, dar și *ai lui Iosif*, ca ai hrănitorului și făcătorului de bine al lor și ca ai unuia ce le-a pricinuit slavă pentru înțelepciunea și stăpânirea prin care a fost luat în Egipt¹³⁹.

15. Văzutu-Te-au apele, Dumnezeule, văzutu-Te-au apele și s-au spăimântat;

Cuvântul acesta este pentru minunea ce s-a făcut la Marea Roșie: „Te-au văzut, zice, în chip negrăit apele Mării Roșii și, temându-se de puterea Ta, s-au despărțit în două”; că scris este că Dumnezeu mergea înaintea poporului Iudeilor

---

aceasta: *Eu și Tatăl una suntem*, că nu a zis «Eu și Dumnezeu», că Altul este Tatăl față de Fiul, dar nu Alt Dumnezeu, că Același Dumnezeire este și a Născutului, și a Născătorului” (La Nichita).

¹³⁹ Altul însă zice: „Altfel însă, amânduror popoare, și celui din tăierea-împrejur, și celui din neamuri, le-a făcut Mântuitorul nostru cunoscută puterea Sa; căci cu lucrarea [ἐπέργεια] Sa și cu fapta [πράξει] a izbăvit pe poporul Său, pe cel alcătuit din două neamuri, dându-și sufletul Său plată de izbăvire pentru mulți, iar *popoare ale Lui* sunt cele pe care le-a unit într-un singur popor – *fiii lui Iacov*, adică cei ce din tăierea-împrejur au crezut, și *fiii lui Iosif* – adică cei din neamuri. Că Iosif se tâlcuiește «adăugire a Domnului», că a adăugat Dumnezeu alături de cei ce se mântuiesc din tăierea-împrejur pe cei ce din neamuri au crezut; și s-a plinit proorocia care zice: *Și lucrătorul de pământ se va adăuga către casa lui Iacov* (Is. 14: 1), că *lucrător de pământ* se numește nemernicul [lit.: prozelitul, care se tâlmăcește «cel ce a venit»; convertitul sau cel care urmează să fie convertit]; deci cunoscută a făcut Tatăl puterea Sa, adică pe Hristos, între neamuri, și cu Înșuși Hristos, Care este Brațul Lui, a izbăvit pe poporul cel din evrei, apoi pe cel din neamuri”.

cu stâlp de foc și cu nor: *Iar Dumnezeu îi povățuia pe ei, ziua în stâlp de nor ca să arate lor calea, iar noaptea în stâlp de foc* (Ieș. 13: 21).

tulburatu-s-au adâncurile.

„De înfricoșătorul vifor, zice, ce a căzut asupra apelor Mării Roșii s-au tulburat adâncurile ei cele mai de jos”.

16. Mulțimea sunetului apelor,

„Când s-au tulburat, zice, adâncurile Mării Roșii s-au făcut într-o mulțime de sunet, adică vuiet mare din pricina apelor ei”; căci lipsește graiul „s-au făcut”¹⁴⁰.

glas au dat nourii, că săgețile Tale trec.

Glasul norilor este tunetul. Că zice istoria cea despre Marea Roșie că a suflat austrul puternic și grabnic, și așa s-a despărțit marea; deci, fiindcă s-a făcut acel fel de furtună înfricoșată, urmează de aici că au căzut din nori fulgere și săgeți spre frica și înspăimântarea Egiptenilor. Iar prin *săgeți* să înțelegi fulgerele cele ce veneau și treceau asupra Egiptenilor (Înț. 5: 21). Iar graiul *trec* este în loc de „vor trece”, după schimbarea timpului, iar *că* este de prisos, precum este de prisos și cel de la Psalmul 64, acesta adică: *Striga-vor pentru că* vor cânta*¹⁴¹.

¹⁴⁰ Iar Sevir [al Antiohiei] zice: „Aceasta o zice David după personificare, simțire și suflet punând apelor celor nesimțitoare și neînsuflețite, iar în istoria veche acestea așa s-au făcut, iar în aceasta nouă, apele s-au temut văzând pe Domnul când S-a pogorât întru-însele ca să Se boteze (după Sevir)”, „când umbla peste ape (după Eusebie), când certa marea și marea s-a făcut liniștită (după Atanasie)”. Iar după Sfântul Chiril: „*Mulțimile popoarelor* celor ce se adună în bisericile lui Dumnezeu, care se asemănă cu apele, văzând pe Dumnezeu că a venit la oameni, au luat frică măntuitoare, care este început al înțelepciunii; iar *adâncurile*, cetele necredincioșilor, s-au tulburat, sculându-se asupra Bisericii; *nourii* însă, celor ce li s-a poruncit să nu plouă peste via cea mai dinaintea a lui Israel (Fapte 13: 46), adică ucenicii Mântuitorului, peste toată lumea împărțind cereasca ploaie, *glas au dat*, că în tot pământul a ieșit vestirea lor (Ps. 18: 4); încă și măntuitoarele *săgeți* și alese, care numesc sufletele celor ce se măntuiesc, adică iarăși înșiși apostolii ori înfocatele cuvinte ale lui Dumnezeu și lucrările Sfântului Duh, pretutindena au umblat”.

* Echivalențele românești redau originalul în osebite forme, de la caz la caz. În discuție este formula καὶ γὰρ, tradusă aici fie prin *că*, fie prin *pentru că*.

¹⁴¹ Iar nenumitul tâlcuitor zice. „*Nourii* au fost ucenicii și apostolii și evangheliștii Mântuitorului nostru, care *au dat glas*, că în tot pământul a ieșit vestirea lor (Ps. 18: 1; Rom. 10: 18), iar *săgeți* ale lui sunt măntuitoarele și alesele cuvinte care rănesc sufletele

Glasul tunetului Tău în roată.

În capitolul 14 din Ieşire este scris: *Şi a tulburat Domnul tabăra Egiptenilor şi a împleticit osiile căruşelor lor, care cu silă îi aduceau pe ei.* Aceasta dar pomenind-o aici David, zice: „Glasul tunetului Tău a căzut peste fiecare căruţă”, după Teodorit, că *roată* numeşte căruţa, de la parte întregul, deoarece căruţa se târâşte pe roate. De tunetul acesta însă tulburându-se caii care trăgeau căruţele, s-au împleticit şi s-au încălcit osiile unele cu altele, trecând una în alta. Însă zicerea aceasta se înţelege şi printr-o noimă mai înaltă [anagogic], anume că glasul teologiei se află în roată, adică în acel om care se atinge doar puţin de pământ, aşa cum şi roata puţin şi într-o clipeală se atinge de pământ, adică teologia se află în acel om care se îngrijeşte de cele pământeşti cât numai pentru hrana cea de nevoie a trupului său, iar toate celelalte sunt mai presus de cele pământeşti şi de jos¹⁴².

---

celor ce se mântuiesc, după Mireasa-Biserică ce zicea: *Rănită sunt eu de dragoste* (Cânt. 2: 5; 5: 8). Şi încă Însuşi Mântuitorul a fost numit *săgeată* de Proorocul, care zice: *Făcut-a din Mine săgeată ascuţită şi în tolba Sa de o parte M-a pus* (Is. 49: 2). Şi iarăşi *săgeată* a Tatălui este Fiul şi Mântuitorul nostru, iar *săgeţi* ale Mântuitorului sunt ucenicii şi înfocatele Sale cuvinte; pentru aceasta s-a zis în psalmul cel despre cel iubit (Ps. 44): *Săgeţile Tale sunt ascuţite, puternicele popoare sub Tine vor cădea*. [Psalmul 44 este pe de-a-ntregul o proorocie despre Biserică, ca mireasă, şi Hristos (*Cel iubit*), respectiv despre Maica Domnului ca Mireasă şi biserică a lui Dumnezeu].

¹⁴² Iar dumnezeiescul Vasile zice: „Cum că Evanghelia este *tunet* arată ucenicii cei numiţi de Domnul, cei ce s-au arătat ca nişte fii ai tunetului, pentru aceasta nu în fiecare este glasul tunetului celui de acest fel, ci de va fi cineva vrednic să se numească *roată* - *că glasul Tău*, zice, *în roată* -, de va fi cineva, zic, întinzându-se către cele dinainte, aşa cum o face roata de puţin loc al pământului”. Iar cel nenumit zice: „*Roată* este lumea; şi la Iezehiil încă *roată în roată* s-a zis viaţa oamenilor (cf. Iez. 1: 16), că şi cerul este în chip de stele, iar soarele are rotire necurmată, de unde şi Zorobabel zice la Ezdra: *Înalt este cerul şi grabnic în cale soarele, că se întoarce în cercul cerului şi iarăşi într-o zi aleargă la locul său* (I Ezdra 4: 34)”. Zice însă şi Olimpiodor [diacon în Alexandria, trăitor în veacul al şaselea, autor al unei Tâlcuirii la Iov şi al altor lucrări]: „*Roată* însă se numeşte viaţa, pentru că se mişcă şi se rostogoleşte, după cea zisă: *glasul tunetului Tău în roată*: „Deci mai-nainte, zice - rostogolindu-se roata aceasta, adică viaţa -, până a nu ne rostogoli noi în pământ, să purtăm grijă de mântuirea noastră”. Şi Sfântul Nil zice: „Să râzi de roata vieţii, căci, cu adevărat, fără rânduială se rostogoleşte, păzeşte-te însă de groapa în care se rostogolesc cei ce dormitează în viaţă”. Şi Teologul Grigorie încă zice prin stihuri iambice: „Roata este cu nestatornicie înfiptă, viaţa aceasta, scurtă şi de multe chipuri. / În sus se mişcă şi jos se trage, că nu stă, deşi se vede că s-a înfipt. / Alergând, se opreşte, şi, rămânând, aleargă de la noi. Mult sare, dară a fugi nu poate. / Trage, împinge

17. Luminat-au fulgerele Tale lumea,

„Strălucirile minunilor, zice, cele ce s-au arătat în Marea Roșie, s-au arătat la toată lumea”¹⁴³.

clătinatu-s-a și s-a cutremurat pământul.

„Pământul, zice, adică toți oamenii cei de pe pământ s-au clătinat și s-au temut, auzind și înștiințându-se de minunile pe care le-ai făcut, Doamne, în Egipt și în Marea Roșie, și în pustie pentru poporul Tău, Israel”¹⁴⁴.

18. În mare căile Tale, și cărările Tale în ape multe și urmele Tale nu se vor cunoaște.

Zicerea aceasta este o glăsuire a minunii ce s-a făcut în Mare Roșie, adică: „Tu, Doamne, umbli pe ape când voiești”: aceasta o zice și prin *cărările Tale în ape multe*, spre mai multă laudă a minunii. Iar aceasta, *urmele Tale nu se vor cunoaște*, însemnează că amândouă părțile mării cele despărțite iarăși s-au unit și marea a stătut în starea sa cea mai dinainte, încât nu se vede nicio urmă și niciun semn că s-ar fi despărțit”¹⁴⁵.

---

tare cu mișcarea, astfel încât viața aceasta este nimic; /decât fum, ori vis, ori floare de iarbă”.

¹⁴³ Iar altul zice: „Pe noi însă, și simptomele fulgere și tunete să ne întoarcă către Dumnezeu! Cel ce tună și fulgeră, că au ceva minunat, că de năprasnă se arată razele, arătându-se lumii, încât se topește întunericul nopții, că nu numai soarele topește întunericul, ci și fulgerul. Iar despre puterea tunetului zice Iov: *Și țărnia tunetului Tău cine o a văzut când se face?* (Iov 26: 14)”. Iar cel nenumit zice *fulgerele* darurile Sfântului Duh ce strălucesc în toată lumea. Iar Atanasie zice: „Și care ar fi fulgerele? Dacă nu cele ce strălucesc nouă lumina cea gândită? Sfinții Apostoli și Evangheliștii, cărora Mântuitorul le zice: *Voi sunteți lumina lumii* (Matei 5: 14). Că auzită s-a făcut la toți cei de pe tot pământul mântuitoarea propovăduire, prin care și frică curată i-a cuprins pe toți, după cea zisă: *Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați Lui cu cutremur* (Ps. 2: 11).

¹⁴⁴ Pentru aceasta și Raav curva zicea către iscoadele lui Iisus: *A căzut frica voastră peste noi, că am auzit că a uscat Domnul Dumnezeu Marea Roșie de la fața voastră* (Isus Navi 2: 9-10). Aceleași s-au făcut și la venirea lui Hristos, că pentru preaslăvitul Lui glas și pentru fulgerul lucrurilor Lui și strălucirea minunilor s-a clătinat pământul, adică auzită s-a făcut mântuitoarea propovăduire a lui Dumnezeu la toți cei de pe pământ”.

¹⁴⁵ Iar Teodor zice: „Aici zice așa: «Nu truștește s-a văzut calea Ta, ci prin minuni, că celor fără de minte zgomotul urmelor Tale nu se face cunoscut, iar nouă se face cunoscut, celor ce știm că altfel nu s-ar fi tăiat marea, fără a o despărți pe ea urmele Tale, că, cu oarecare nevăzută mergere trecând prin ea, lucrui trecerea, de față fiind și lucrând, nevăzut

19. Povățuit-ai ca pe o oaie pe poporul Tău, cu mâna lui Moise și a lui Aaron.

„Tu, Doamne, zice, ai povățuit pe poporul israelitesc ca pe o oaie”; iar aceasta o a zis ca să arate purtarea de grijă și păzirea pe care Dumnezeu le-a arătat Evreilor, Care i-a adus precum aduce păstorul oile la pășune fragedă și la staul, în chip neprimejdios; că pentru aceasta este numit de David în altă parte și *Cel ce-1 paști pe Israel*¹⁴⁶. Aceasta este cu adevărat tâlcuirea psalmului.

Unii însă, printre care și Teologul Grigorie, potrivesc psalmul acesta și la lucrurile și împrejurările lui David; căci David se va fi strâmtorat cu sufletul de necazurile și întâmplările ce veneau asupra-i și, pentru aceasta după slobozenia din necazuri e cu puțință să fi alcătuit psalmul acesta, povestind toate câte a pătimit. Am împletit însă într-însul și proorocii despre Hristos, pentru care socotesc că de aceea psalmul se suprascrie *întru sfârșit*. „Am strigat, zice David, când mă strâmtoram de necaz”; iar următoarele ziceri se potrivesc cu lesnire până la *gândit-am la zilele cele de demult*, iar *zilele cele de demult* sunt zilele bunei sale norociri, atunci când **Îl** avea pe Dumnezeu ajutor al său; așijderea și celelalte se

---

fiind însă, căci ai fire netrupească”. Iar Atanasie zice: „*Mare* numește lumea, iar *ape multe*, osebitele neamuri ale oamenilor ce sunt într-însa; și fiindcă Hristos a poruncit apostolilor, zicând: *Mergeți, învățați toate neamurile, și iată, Eu cu voi sunt* (Matei 28: 19), ei au alergat în toată lumea și au propovăduit la toate neamurile, cu dânșii fiind împreună Domnul nevăzut, după nemincinoasele Lui făgăduințe, pentru aceasta a adăugat și *urnele Tale nu se vor cunoaște*, pentru nevederea umblării lui Iisus celei împreună cu dânșii, că numai ca Dumnezeu a făcut umblarea pe deasupra simțitei mări, precum zice Evanghelia (Matei 14: 25)”.

¹⁴⁶ Altul însă zice: „Prea bine s-a zis *ca pe o oaie*, căci oile n-au avut nicio pricepere a lor spre a alerga spre hrănitorele pășuni, ori spre a se sălășlui în locuri neprimejdioase, ori adăpătoare a-și căuta loruși, de nu va fi cineva să le păstorească și povățuitor asupra lor. Acest fel de înțeles are și acesta, *Cel ce paști pe Israel*, și *Cel ce povățuiește ca pe o oaie pe Iosif* (Ps. 79: 1), că arată cum că cei ce ieșeau din Egipt nu știau unde merg, ci unde îi ducea Dumnezeu, prin nori povățuindu-i, acolo mergeau”. Iar Isihie zice: „Nu în zadar a întrebuițat aici chipul oilor, că așa cum acestea se îndreptează cu toiagul păstorului, așa și noi ne păstorim cu Crucea lui Hristos; pentru aceasta a pomenit și de Moise, și de Aaron, care întru închipuirea Crucii purtau toiag făcător de minunile cele din Egipt și din pustie; că precum acel toiag a fost întrebuițat asupra vrăjmașilor spre facerea de bine a lui Israel, așa și Hristos, pentru întoarcerea noastră, a întrebuițat Crucea împotriva demonilor”. Și după Atanasie: „Precum oile nu știu unde se duc și unde merg, așa ne-am scos pe noi, slujitor [pildă] spre aceasta întrebuițând cele ce s-au făcut cu Moise și Aaron; de acestea, zice, eu aducându-mi aminte, mă mângâiam cu gândul și mă veseleam, căci, înțelegând cât și ce fel a fost nouă cu ajutorul Tău, mă încredințam că, ca *Cel ce atâta ai făcut pentru mântuirea noastră și pentru scăparea de atunci din relele ce ne țineau*, nicideată n-ai suferi acum cu totul a ne trece cu vederea, în robie fiind noi și în primejdie”.

potrivesc cu lesnire la David, până la *sfârșit-a graiul*. Aceasta însă se înțelege despre David, nu se zice nedumeritor, ci hotărâtor, că adică Dumnezeu a încheiat graiul, adică hotărârea pe care o a dat pentru tot omul: „Și dar voi pătimi și eu ceea ce a rânduit Dumnezeu”. Iar *din neam în neam* este în loc de „după moștenirea fiecărui neam”. Iar *aceasta este schimbarea* este zisă proorocește despre evanghelicăscă petrecere, că David, prevăzând cu ochii săi cei mai-nain-te-înțelegători că petrecerea aceasta va fi deosebită de cea a legii, pentru aceasta zice că aceasta este lucrul lui Hristos, pentru că El, după Dumnezeire, Se numește *Brațul sau dreapta Tatălui*, ca Făcător al tuturor și putere a lor. Iar următoarele ziceri sunt învederate, până la *Dumnezeule, întru Cel Sfânt este calea Ta. Sfânt* însă îl zicem aici pe Sfântul Hristos, Care nu a făcut păcat: „Întru aceasta, zice, se lucrează sfatul Tău, Doamne, cel pentru înomenire, adică și pentru mântuirea oamenilor”, căci prin *cale* se înțelege aici „sfatul”.

Apoi mirându-se David de taina aceasta a înomenirii, laudă și mărește pe Tatăl: „Cunoscut ai făcut, zice, popoarelor, tuturor neamurilor pe Fiul Tău”; că *puterea lui Dumnezeu este Fiul*; pe Acesta însă îl numește și *Braț*, prin care poporul creștinilor s-a slobozit din robia Diavolului. *Fii ai lui Iacov și ai lui Iosif* ne numim noi creștinii, fiindcă ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu în locul vechiului popor al evreilor și am moștenit moștenirea neamului aceluia. Am zis însă despre aceasta la sfârșitul Psalmului 52, tâlcuind zicerea *bucura-se-va Iacov și se va veseli Israel*. Iar aceasta, *văzutu-Te-au apele și s-au temut*, a fost atunci când se afunda corabia în mare, în care era Iisus cu ucenicii Lui dormind, și, deșteptându-Se El, a certat vânturile și marea; atunci, temându-se ele, s-au liniștit. Când și *adâncurile mării s-au tulburat* pentru frica stăpâneștii certări, atunci s-a auzit și *mulțimea sunetului mării*. Iar *nourii au dat glas* la muntele Schimbării la Față, când a venit glas din nori care a zis că *Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care am binevoit*. Însă *nori* poți să-i zici și pe prooroci, precum am tâlcuit la Psalmul 17, unde vei afla ce însemnează și *fulgerele și săgețile*. Iar *glasul tunetului* este glasul evanghelicăștii propovăduiri, fiindcă acesta a venit din cer și fiindcă s-a făcut puternic și auzit la toți oamenii, iar *roată* este lumea, pentru nestatornicia ei.

S-a clătinat însă *pământul și s-a cutremurat*, precum am tâlcuit la Psalmul 17, că stihul acesta se află tot acolo, iar prin *în mare căile Tale* zice: „Când Tu, Doamne, ai mers la ucenicii Tăi umblând pe deasupra apei”, iar aceasta se arată și în stihul următor, că *ape multe* sunt adâncul apelor; *urmele Tale* însă *nu se vor cunoaște pe deasupra mării*, căci urmele nu se întăresc pe ape.

Oarecari numesc *mare* viața aceasta, pentru sărătura necazurilor și pentru nestatornicie și nepotrivire: „În viața aceasta, zic, s-a făcut calea petrecerii Tale, Doamne, după înomenire, însă urmele Tale sunt nepricepute”. Iar *popor al Tatălui* este cel nou al creștinilor, iar *mână* este ducerea de mână și povățuirea lui Hristos, Care este și un nou Moise, fiind Dătător al legii evanghelicăști, și un nou Aaron, fiind mare Arhiereu, jertfindu-Se pe Sine poporului Său.

CATISMA 11

PSALMUL 77

De pricepere, lui Asaf.

Psalmul acesta se suprascrie *de pricepere*, pentru că cei ce-l citesc trebuie să aibă pricepere pentru ca să cunoască cine este cel ce grăiește aici, și către cine grăiește, și care este legea cea ce se pomenește într-însul. Deci cel ce grăiește în psalmul acesta este Proorocul David, ca dinspre fața lui Hristos, iar cei către care grăiește sunt Creștinii, cei ce au crezut în Hristos; iar legea care se pomenește într-însul este cea a Evangheliei.

1. Ia aminte, poporul Meu, la legea Mea,

Zice Proorocul Zaharia: *Și vor năzui neamuri multe la Domnul în ziua aceea și vor fi Lui popor* (cap 2: 15). Deci *popor* numește David pe cel creștin, iar *lege* pe cea evanghelică, după Atanasie, despre care a zis Isaia: *Din Sion va ieși legea și cuvântul Domnului din Ierusalim și va judeca între neamuri* (Is. 2: 3-4).

plecați urechea voastră spre graiurile gurii Mele.

Zicerea *plecați* se înțelege fie, simplu, „supuneți” ori în loc de „mutați-vă urechile de la auzurile cele nefolositoare la propovăduirile Evangheliei”, după Teodorit și Eusebie¹.

2. Deschide-voi în pilde gura Mea; spune-voi vorbele cele din început,

Această zicere este proorocie despre pildele pe care le-a zis Domnul în Evanghelie, după Marele Atanasie. Că zice Evanghelistul Matei pomenind chiar zicerile acestea: *Acestea toate le-a grăit Iisus popoarelor în pilde și fără pilde nu*

¹ Eusebie zice așa: „Mântuitorul cere de la poporul Său întinsa ascultare, ca astfel să nu cadă întru aceleași greșeli ca și poporul cel de mai-nainte, care nu a ascultat de Dumnezeu”.

le grăia nimic, ca să se plinească cea zisă prin proorocul care zice: *Deschide-voi în pilde gura Mea, scoate-voi cele ascunse de la întemeierea lumii* (Matei 13: 34-35). Iar *vorbe*¹ a numit aici David chiar *pildele*, iar Matei iarăși, în loc să zică *pilde*, a zis *cele ascunse*, luând aminte la evreiescul izvod, care însemnează și una, și alta, fiindcă toate pildele evanghelicești ascund un adevăr. Pentru aceasta și Achila a tălmăcit prin *ghicituri*; dar și ceea ce a zis David aici *din început*, Matei a zis *de la întemeierea lumii*, luând aminte și după aceasta la zicerea Scripturii evreiești. Iar pe *spune-voi*, Matei l-a zis *scoate-voi*, care este cam tot aceeași cu *spune-voi*².

3. Câte am auzit și le-am cunoscut [noi]

Zicerea *câte* se aduce la *pilde* și se ia deosebi cu *minune*³, în loc de „o, câte am auzit, atât de la dascăli, cât și din dumnezeieștile Scripturi!” Că David vrea să spună cât de multe faceri de bine a făcut Dumnezeu Evreilor celor din vechime, și, dimpotrivă, cât au întărâtat și au mâniat Evreii pe Dumnezeu, și, după urmare, câte rele au pățimit pentru această întărâtare a lor. *Am auzit* însă, a zis Domnul dinspre fața Sa prin luarea omenității, după Teodor, căci și Domnul, ca om, le-a auzit pe acestea, precum și noi. Iar *le-am cunoscut* este în loc de „ne-am încredințat despre ele”⁴. Deci nu zice simplu *am auzit*, ci și „ne-am încredințat”⁴.

¹ προβλήματα e de altfel sinonim relativ cu παραβολαίς.

² Adaugă însă Nichita, zicând: „Acest sens al pildei nu socotesc a fi potrivit cu cele ce se adaugă, adică cu cele de după *deschide-voi în pilde gura Mea*, că minunile ce le-a făcut în pământul Egiptului și celelalte ale psalmului s-au făcut împotriva părinților lor, lucrurile făcându-se după zicere, iar zicându-se *pilde* după scopuri [διόνοισιν], s-a zis cu chip de povestire pentru oarecari lucrări duhovnicești, ale căror închipuiri erau cele scrise și făcute, însă cel ce nu voiește ca sensul pildei Evanghelicești să fie unul, și altul cel al pildei ce se numește aici în psalm, ci unul și același, să înțeleagă că aceasta, *deschide-voi în pilde gura Mea*, se zice nu pentru minunile ce s-au făcut de la Ieșire, ci pentru pildele lui Hristos cele din Evanghelic, care sunt zise prin Proorocul: *la aminte, poporul Meu, la legea Mea și celelalte*.”

³ Vezi mai jos.

⁴ Altul însă zice: „Poate că și ucenicii răspund și zic: «Câte am auzit și am cunoscut!», că nu este în puterea tuturor a auzi și a cunoaște, fără numai a celor ce înțeleg cuvintele”. Iar Atanasie zice: „Câte ne-am învățat și am auzit de la părinți, toate acestea prin lucruri și prin însăși venirea lui Hristos le-am cunoscut”. Iar Didim zice: „Cei ce au mintea lui Hristos, acestea le-au priceput duhovnicește, că le-au povestit părinții cei după trup, iar prin cunoașterea [experiența] lor, aceia au născut pe alții, ca și aceia să le povestească celor de după dânsii”.

⁴ Iar Origen zice: „Hristos vorbește mai sus la singular, iar aici la plural, plecându-Se [făcând pogorământ] cu Dumnezeirea și vorbind omenește, luând împreună cu El și pe cei

și părinții noștri ne-au povestit nouă.

După ce mai sus a zis că *am auzit*, aici adaugă și de la cine, adică de la *părinții noștri*. Iar *părinți* zice acum nu pe cei firești, că nu putem zice că pe necredincioșii cei din neamuri i-au învățat acestea născătorii cei firești, Elini fiind ei și fără de lege, ci zice pe părinții cei după așezare [stare], precum zice Origen, care erau Moise și ceilalți prooroci, și Sfinții scriitori⁴. și, pe lângă aceștia, tâlcuitorii și învățătorii popoarelor, precum am zis. Că fii ai acelor vechi părinți și ai proorocilor erau: Hristos, prin Maica Sa, și apostolii lui Hristos, iar fii ai acestora, fii adică ai lui Hristos și ai apostolilor, sunt toate popoarele creștinești.

4. Nu s-au ascuns de la fiii lor, întru alt neam,

Născătorii adică au povestit învățăturile acestea de-a dreptul fiilor lor, iar fiii lor nu le-au ascuns, ci le-au învățat, tot astfel aceleași le-au povestit fiilor celor ce, la rândul lor, s-au învățat; și așa iarăși, fiilor celor de după dânșii. Că era lege care poruncește lor acestea: *la aminte de sineși, (...) să nu uiți toate cuvintele cele câte le-au văzut ochii tăi și să înveți pe fiii tăi și pe fiii fiilor tăi!* (Deut. 4: 9).

5. Vestind laudele Domnului și puterile Lui și minunile Lui pe care le-a făcut.

Zicerea și *părinții noștri ne-au povestit nouă*, pe care a zis-o mai sus, se unește cu *vestind*; iar zicerea *nu s-au ascuns de la fiii lor* este de mijloc⁵, în chip inversat. Iar lucrările lui Dumnezeu le numește *laude și puteri și minuni*: *laude* adică, pentru că este lăudat, iar *puteri*, fiindcă sunt apărătoare cu dumnezeiască putere, și *minuni*, pentru că sunt minunate. Ori *puteri* adică numește pe cele asupra vrăjmașilor, pe care le-a făcut Dumnezeu întru poporul Său, iar *minuni* numește pe cele ce le-a lucrat Dumnezeu întru poporul Său, pe care Dumnezeu le va povesti în parte⁵.

---

de un neam cu El după trup, și pe ucenici. Căci atunci când le dădea legea, vorbea cu putere împărătească ca dinspre aceeași față [persoană], iar acum, când scurtează povestirea vechilor citiri, face cuvântul obștesc și zice *am auzit*, pentru luarea omenității”.

⁴ συγγραφείς = *lit.*: istorici.

⁵ μέσου = *lit.*: (de) mijloc, mijlocie; în gram., diateză medie.

⁵ Iar Atanasie zice: „Nu altui neam, ci fiilor lor, adică (nu pentru alt neam, ci pentru moștenitorii lor) toate lucrările cele mari s-au făcut de Mântuitorul, pentru aceasta nu a încetat poruncind lor să povestească laudele Domnului și puterile Lui”.

6. Și a ridicat mărturie întru Iacov și lege a pus în Israel.

Tâlcuirea zicerii și a ridicat mărturie întru Iacov este aceasta următoare, adică zicerea lege a pus întru Israel, căci El Însuși a ridicat semn, ceea ce însemnează că l-a și dat, iar mărturie iarăși se numește legea, precum am zis în Psalmul 18. Dar și Iacov însuși s-a numit Israel când s-a încredințat că s-a luptat cu Dumnezeu. Iar de vrei să știi care este legea aceasta, ascultă⁶.

7. Câte a poruncit părinților noștri ca să le facă cunoscute pe ele fiilor lor,

„A legiuit Dumnezeu Evreilor, zice, aceasta, ca cele ce a poruncit El părinților noștri, acelea iarăși să le facă cunoscute și să le povestească fiilor lor”.

ca să cunoască alt neam.

8. Fiii care se vor naște și se vor ridica, și le vor spune fiilor lor,

Aici scrie pricina pentru care părinții povestesc fiilor lor minunile lui Dumnezeu, adică pentru ca să le știe neamul cel din urmă născut [născut după el]. Și iarăși fiii acelor care se vor ridica, adică acestora care se vor naște din neamul cel din urmă, unii de la alții, după moștenire, să le povestească celorlalți înainte, ca pomenirea lor să rămână neuitată⁷.

⁶ Iar Teodorit zice: „Mărturie numește cortul cel așezat în pustie, ca pe unul ce avea tablele mărturiei, adică cele ale legii. Deci aceasta zice că a poruncit-o prin acea legiuire, ca părinții să dea mai departe, la strănepoți, povestirea minunilor ca pe o oarecare moștenire”. Aceleași le zic și Isihie, și Atanasie: „Că mărturie a fost cortul unde se afla Chivotul întru care era legea, și Heruvimii, și Curățitorul, și candela, și masa, și punerea înainte a pâinilor”. Aduăgă însă Atanasie, zicând: „A dat lege părinților lor, povățuindu-i pe ei să cunoască prin lege pe Mântuitorul, Cel ce voia ca la plinirea vremii să vină la neamul lor. Dar, fiindcă au călcat mărturia și legea, s-a făcut lui [neamului] altă mărturie trupul, care este locaș al lui Dumnezeu-Cuvântul, Cel ce locuiește într-însul; că stricați, zice, biserica (adică locașul) aceasta și în trei zile o voi ridica (Ioan 2: 19). Aceasta o zice și Eusebie.

⁷ Iar Atanasie zice: „Din acestea însemnează pe Sfinții Ucenici ai Mântuitorului, care spun fiilor lor minunile cele isprăvite de Hristos, adică celor ce printr-înșii vin la credință”. Iar Isihie zice: „Oare când zice acestea, privește la neamuri? Acestea încă nu erau născute întru buna-cinstire, că urmau să se nască mai târziu prin Sfântul Botez și, pentru aceasta, cu dreptate zice fiii care se vor naște; și, cu adevărat, aceasta este cunoștință de Dumnezeu: a împărtăși pe alții din cunoștință și a-i face fii cu învățătura poruncilor, care lucru l-au făcut arătat cei ce au crezut în Hristos, că nimeni n-a zavistuit din pricina cunoștinței de Dumnezeu, nici n-a crezut, ca cei mai-nainte-ziși, vrând a

9. Ca să pună întru Dumnezeu nădejdea lor

„Ca din povestirea aceasta, zice, învățându-se cei născuți unii din alții câte a făgăduit Dumnezeu să facă celor ce nădăjduiesc în El, să-și pună și ei toată nădejdea întru Dumnezeu”.

și să nu uite lucrurile lui Dumnezeu, și poruncile Lui să le caute.

„Ca cei în urmă născuți, zice, citind strămoșeștile povestiri cele de acest fel, să nu uite lucrările lui Dumnezeu pe care mai sus le-a numit *puteri și minuni ale lui Dumnezeu*. Și să caute, adică să urmeze poruncilor Lui, pentru că cel ce caută un lucru, acela și urmează urma aceluia⁷. Iar un alt *neam*⁸ pot să fie și creștinii, care știu toate povestirile Testamentului Vechi și minunile lui Dumnezeu.

10. Ca să nu fie ca părinții lor, neam îndărătnic și amărător,

„Ca să nu facă ca neamul lor cel vechi, zice, și neamul cel de pe urmă, adică strămb, care neam [vechi] nu avea credință dreaptă și întărită întru poruncile lui Dumnezeu și pe care, în vreme de strămtorare, nu le credeau”; iar *amărător* zice pentru că el cârtea împotriva lui Dumnezeu atunci când întâmpina vreo greutate sau ispită și pentru că nu suferea când se afla în slobozenia cea din Egipt, ci socotea mai de cinste robia cea de acolo, precum toate acestea le povestește în multe locuri Cartea Numerilor⁹.

11. Neam care nu s-a îndreptat în inima sa și nu și-a încredințat lui Dumnezeu duhul său.

„Pentru ca să nu se facă, zice, neamul cel mai de pe urmă ca cel vechi al Evreilor, care nu s-a îndreptat în inima sa ca să creadă în Dumnezeu cu simplitate și cu adevărire [încredințare], ci se strămba strămbându-se și îndoindu-se; acesta

---

închide altora intrarea, ci se chezășuiesc [παρεγγυόμιν] să-și aibă [ei și alții] nădejde către Dumnezeu.

⁷ Adică urmează ceea ce presupune acel lucru, cerințele și responsabilitățile pe care le implică.

⁸ Vezi mai jos.

⁹ Iar Atanasie zice: „Laude lui Dumnezeu spun apostolii celor ce printr-înșii se povățuiesc ca niște copii, ca și poruncile lui Dumnezeu să le caute și să nu urmeze relei credințe a părinților lor”.

nu s-a arătat nici credincios lui Dumnezeu și cuvintelor Lui"; iar *duh* zice alei sufletul⁹.

12. Fiii lui Efraim, încordând și săgetând cu arcele, întorsu-s-au în ziua de război.

Seminția lui Efraim, fiul lui Iosif, era cea mai iscusită în a se oști spre arce și cea mai războinică, pentru aceasta după urmare era și vestită. Dar mai ales era și cea mai cinstită, pentru că ea a fost cea dintâi care a primit Chivotul în lăuntru hotarelor ei, așijderea și Cortul Mărturiei cel ce s-a făcut de Moise, căci Silom [Șilo], unde era Chivotul și Cortul, era parte și loc al seminției lui Efraim. Deci „seminția aceasta, zice, cea vestită în războaie, s-a biruit din pricina slujirii idolilor”. Ori se înțelege și altfel, că prin seminția lui Efraim, care atunci era cea dintâi, David arată și pe celelalte seminții câte s-au dat vrăjmașilor din pricină că s-au închinat idolilor, precum istorisește Cartea Judecătorilor. Zice dar David: „Fiii lui Efraim, cei ce încordau arcele și săgetau cu săgețile, aceiași s-au întors, adică temându-se, au dat dos^a și au fugit de la război, fiindcă s-au biruit”, după Teodor. Unii însă, precum Teodorit și Eusebie, zic că cuvântul acesta este proorocie pentru închinarea la idoli, în care la urmă a crezut seminția lui Efraim; căci, după ce cele zece seminții s-au despărțit de împărăția lui Roboam, fiul lui Solomon, și s-au dus în Samaria, seminția lui Efraim, fiind cea dintâi dintre cele zece, a înduplecat pe celelalte seminții să așeze junincile cele de aur și idolii în Samaria și să se depărteze de la adevăratul Dumnezeu, pentru aceasta au și fost dați vrăjmașilor asemenea cu celelalte, precum istorisește Cartea a III-a a Împăraților. Și alți prooroci încă prihănesc seminția lui Efraim, pentru că s-a făcut poporului pricină de închinare la idoli¹⁰.

⁹ Iar Atanasie zice: „Neamul acela nu-și avea inima dreaptă către Dumnezeu, și nici duhul ei nu avea credință către Dumnezeu”. Iar prin *duh* Teodor și Eusebie înțeleg alegerea [προαίρεσις], socotința [γνώμη] și așezarea [διάθεσις = starea][cu alte cuvinte, duhul omului îl constituie omul ce alege (hotărăște) în funcție de socotință (de un plan și de un scop) și starea sa – bună sau rea]. Iar Isihie zice: „Cu adevărat, cu singură limba își spunea credința, iar nu cu toată inima și cu duh curat”.

^a Au dat bir cu fugiții.

¹⁰ Pentru aceasta a zis Osea: *Efraim este părtaș al idolilor* (4: 17) și iarăși: *Efraim a înmulțit jertfelnice [capîști]* (8: 11), și Ieremia: *Și voi lepăda pe voi de la fașa Mea, precum am lepădat pe frații voștri, pe toată seminția lui Efraim* (7: 15).

13. N-au păzit așezământul lui Dumnezeu, și în legea Lui n-au voit să umble.

David arată prin cuvintele acestea ce pricină a stătut, pentru care toate semințiile lui Israel s-au biruit, adică pentru că n-au păzit așezământul lui Dumnezeu. Iar așezământ (adică Testament) numește tocmelele și făgăduințele ce în deosebite vremi le-a făcut Dumnezeu cu Evreii, atunci când i-a dus în Pământul făgăduinței, iar *lege* numește poruncile lui Dumnezeu¹¹.

14. Și au uitat facerile de bine ale Lui și minunile Lui, pe care le-a arătat lor,

Faceri de bine ale lui Dumnezeu sunt cele ce s-au făcut Evreilor. adică slobozirea din Egipt, scoaterea din Marea Roșie cu picioare neudate și câte altele, ce le urmează mai jos. Iar *minuni* sunt cele ce le-a lucrat Dumnezeu în chip minunat împotriva Egiptenilor, pe care mai-nainte le numește semne și grozăvii. adică prefacerea râurilor în sânge, scoaterea broaștelor și lucrarea cu preaslăvire a celorlalte bătăi, pe care le înșiră și mai jos. Iar Dumnezeu a arătat acestea Evreilor celor mai în urmă născuți, prin învățătura și povestirea părinților.

15. Înaintea părinților lor, pe care le-a făcut

„Aceste minuni, zice, le-a făcut Dumnezeu înaintea părinților și a strămoșilor Evreilor celor în urmă născuți”; iar după urmare însemnează și locul întru care Dumnezeu le-a lucrat pe acestea.

în Egipt, în câmpia Taneos.

Taneos era o cetate a Egiptului, întru care era scaunul împărăției lui Faraon, după Teodorit, despre care scrie Isaia: *Au lipsit stăpânitorii Taneosului* (19: 13). Dar Moise, în Cartea Ieșirii, nu pomeneste numele Taneosului, după

¹¹ Iar după Marele Atanasie: „Fiii lui Efraim, adică tot Israelul, învățați a se lupta împotriva viclenilor demoni și la aceasta ca un arc făcându-se, când a venit vremea războiului, ei s-au schimbat; căci cum să nu se schimbe, când ei nu s-au schimbat de dragul stăpânirii lui Dumnezeu Cel adevărat și de Care s-au lepădat, plecându-se pe sineși lui Baraba, adică lui Satana? Apoi aduce adăugirea pricinii, că zice: „Predania cea nouă a Evangheliei nu au păzit-o, care este Testament și lege...”, și multe faceri de bine făcându-li-se, pe toate le-au lepădat din pomenire, iar dovadă la aceasta este aceea că L-au dat pe El lui Pilat, că nu-L credeau atunci când zicea: *Eu de la Tatăl am venit și am ieșit* (Ioan 8: 42).

Eusebie, David însă, prooroc fiind, urmează să fi știut aceasta din Cartea Numerilor, întru care se scrie: *Și Hebron în șapte ani s-a zidit, mai-nainte de Taneos al Egiptului* (13: 23) ori și din cărțile celelalte ascunse*, poate și din cele egiptenești.

16. Desfăcut-a marea și i-a trecut pe ei; pus-a apele lor ca un foale.

„A despicat Dumnezeu, zice, Marea Roșie și a trecut pe Evrei, însă a pus, adică a ridicat și de-o parte, și de alta, părțile mării cele rupte, umflându-se ca un burete, că apa mării, zice, *s-a făcut perete de-a dreapta și perete de-a stânga* (Ieș. 14: 22)¹²”. Pe măsură ce povestește aici David minunea aceasta, nu le povestește nici pe toate, nici după vreo rânduiala după care s-ar fi făcut, ci fără luate-aminte le povestește, precum i-au venit în minte, fiindcă nu avea scop ca să le povestească precum s-au făcut, ci numai ca să mustre nemulțumirea Evreilor. Însă a pus mai întâi minunea cea din Marea Roșie, fiind de mai mare mirare decât celelalte¹³.

17. Și i-a povățuit pe dânșii în nor ziua și toată noaptea întru lumină de foc;

Zice Moise la Ieșire: *Iar Dumnezeu îi povățuia pe ei ziua în stâlp de nor, ca să le arate lor calea, iar noaptea în lumină de foc* (13: 21). Același stâlp de nor ziua îi povățuia și îi acoperea pe ei de arderea soarelui, iar noaptea îi povățuia, îi lumina și îi încălzea, pentru că noaptea, fiind umedă, le pricinuia răceală¹⁴.

18. Despicat-a piatră în pustie și i-a adăpat pe ei ca întru adânc mult.

„A lovit, zice, Dumnezeu cu toiagul lui Moise piatra în pustia Muntelui

* Lit.: apocrife.

¹² Teodorit însă zice: „Firea apelor, ceea ce are fire să stropească, Dumnezeul a toate o a făcut să stea către mai mult, în două părți adică, ca într-un foale, oprind-o cu cuvântul, fiindcă alcătuirea foalelor poate ține cu tărie firea cea umedă”. Aceasta o zice și Didim.

¹³ Dumnezeiescul Chiril însă zice: „După un astfel de chip ne-a mângâiat pe noi Domnul, că ne-a trecut pe noi ca prin mare prin viforul vieții acesteia, izbăvindu-ne de ridicările asupra ale ispitelor și de valuri; am biruit însă printr-Însul și pe potrivnicii demoni, și în pământul cel adevărat al făgăduinței am fost duși”.

¹⁴ Iar Grigorie al Nyssei zice: „Și noi, într-un oarecare adânc în mântuitorul Botez, toată fața egiptenească lepădând, adică toate felurile de păcate, prin Sfântul Duh ca prin nor ne vom povățui și întru lumină vom merge, iar ceva neplăcut din pricina arderii patimilor nu vom suferi”.

Horeb și a adăpat pe Evrei, precum spune Cartea Ieșirii, iar cu numirea *adâncului* a arătat mulțimea apelor care au izvorât din piatră", după Isihie.

19. Și a scos apă din piatră, și a pogorât râuri ca niște ape.

Aceasta ce o zice David aici este o altă minune care s-a făcut în pustia Caddisului [Cadeșului], precum istorisește Cartea Numerilor, după Isihie. Că de două ori a izvorât Dumnezeu apă Evreilor, după osebite vremi și locuri, întâi în muntele Horib, unde locul a fost numit *ispită și ocară* (Ieș. 17: 7), deoarece Evreii au ispitit pe Dumnezeu cercând puterea Lui și necrezându-I minunile cele atât de multe pe care le-au văzut mai-nainte, pentru care și ocărau, și prihăneau pe Moise pentru că i-a scos din Egipt în pustietăți. Iar a doua oară le-a izvorât apă [tot] în Caddis, unde locul s-a numit *apa zicerii-împotriva* (Num 20: 13), pentru că Evreii grăiau împotriva lui Dumnezeu, cântind, Dumnezeu a poruncit lor prin Moise să se supună poruncilor Sale și să nădăjduiască întru El, iar împietriții-cu-inima Evrei nu se sârguiau să se supună cuvintelor Lui și să nădăjduiască întru El, drept care despizarea Mării Roșii și a pietrelor nu a făcut-o fără mijlocire (adică Însuși de-a dreptul), ci le-a săvârșit prin Moise¹⁵.

20. Și au adăugat însă a greși Lui,

De vreme ce greșelele pe care le-au făcut Evreii în pustie erau cunoscute din Cărțile lui Moise, pentru aceasta dumnezeiescul David nu le-a enumerat [pe toate], ci le-a zis fără luare-aminte [în general] *au adăugat însă a greși Lui*; iar de vrei să știi care sunt greșelele, ascultă.

amărât-au pe Cel Preaînalt, în loc fără de apă.

„Evreii, zice, au amărât pe Dumnezeu, cântind și disprețuind slobozirea din Egipt, *neam îndărătnic și amărător*", precum s-a zis mai sus. Și L-au amărât în loc fără de apă și uscat.

¹⁵ Zice însă Grigorie al Nyssei: „Precum dar atunci firea pietrei cea împotrivoare lovirii s-a făcut adăpare vârtoasă celor însetați, molăteea apei topind învârtoșarea, așa și Hristos, Piatra, după Apostolul, neumed și nevârtoș este pentru cei necredincioși. Iar de aduce cineva către El toiagul credinței, El Se face adăpare însetaților și curge înlăuntrul celor ce-L primesc: *Că Eu, zice, și Tatăl vom veni și ne vom face locaș la ei*".

21. Și au ispitit pe Dumnezeu în inimile lor, a cere bucate sufletelor lor.

Cuvintele acestea și cele următoare, până la *foc s-a aprins*, cu adevărat Moise nu le-a istorisit curat, dar David le-a scris precum și pe celelalte ca acestea, fie pentru că le-a cules din cărți ascunse [apocrife] evreiești, precum am zis mai-nainte, fie pentru că le-a aflat din predanii nescrise ale celor mai vechi ori pentru că s-a învățat din descoperirea Sfântului Duh. Și zice că au ispitit Evreii cu gândurile lor, adică au cercat de are Dumnezeu putere să le dea mâncările pe care ei le cer¹⁶. Iar *sufletele lor* este în loc de „loruși”, adică să dea loruși mâncări.

22. Și au grăit împotriva lui Dumnezeu și au zis: „Au doară va putea Dumnezeu să gătească masă în pustie?”

„Au grăit împotriva, zice, adică au cărtit împotriva lui Dumnezeu, zicând că Dumnezeu vrea să-i omoare cu foamea și cu lipsirea îndulcitoarelor mâncări: «Și oare va avea Dumnezeu putere să gătească nouă masă cu mâncările ce le poftim în pustie?»”

23. Pentru că a lovit piatra și a curs apă și pâraiele s-au umplut de apă.

24. „Au doară și pâine va putea să dea? Sau să gătească masă norodului Său?”

„Fiindcă Dumnezeu, zice, a izvorât apă din pietre și ne-a adăpat, oare poate să ne dea și pâine? Și masă să ne gătească, de cărnuri adică?” O, nebulie a Evreilor celor ce ziceau acestea! Pentru că a putut face pe cea dintâi, cum nu va putea face și pe cele de-al doilea? Iar *pâraiele s-au umplut de apă* a zis în loc de „au curs”. Socotește însă, iubitele, că David a zis aici cum că apa a ieșit din piatră mai-nainte de minunea pâinii, adică mai-nainte de mană și de cărnuri, adică de cristei, în vreme ce Moise, cu totul dimpotrivă, a zis la Ieșire că acolo, la capitolul 16, vei afla că întâi a dat Dumnezeu Evreilor carne de cristei seara, iar pâinea, adică manna, o a dat dimineața. Apoi, la capitolul 17, vei afla că piatra a izvorât apă. La această nedumerire, altcineva nu poate să zică ceva, decât că David aici nu

¹⁶ Despre apă s-a scris așa: *Și a numit Moise numele locului acela ispitire și ocară, din pricina ocării fiilor lui Israel și pentru că ispitesc pe Domnul, zicând: Este oare Domnul în mijlocul nostru sau nu?* (Ieș 17: 7), iar despre mâncare nu s-a scris ceva de acest fel. A zis însă Teodorit: „De hrană având trebuință, nu au cerut ca să ia cele ce le trebuiau, ci L-au prihănit pe Dumnezeu ca pe un neputincios”.

zice despre pâinea mannei și despre carnea cristeilor de care scrie Moise la Ieșire, ci despre pâinea și cristeii de care scrie același Moise la Numerii, fiindcă Dumnezeu a dat de două ori Evreilor mannă și cristei¹⁷. Drept aceea, *piatră* numește aici David pe cea în Muntele Horeb lovită, și nu pe cea din Caddis, căci aceea din Caddis încă nu a fost lovită¹⁸. Iar zicând David *au doară și pâine va putea să dea?*, și-a tălmăcit cuvântul cu acestea următoare, că a zis după urmare: *au masă va găti poporului Său?*

25. Pentru aceasta a auzit Domnul și a mai răbdat; și foc s-a aprins întru Iacov și mânie s-a suit peste Israel.

Deși cuvintele cele de mai sus le-au zis Evreii cu gândul lor și cu ele au ispitit pe Dumnezeu, i-a auzit însă Cunoscătorul de inimi Dumnezeu, de ca și cum le-ar fi zis și cu cuvântul cel gânditor, iar zicerea *a mai răbdat*, Simmah o a tălmăcit „S-a mâhnit”, adică „S-a mâniat”; fiindcă cei ce se mâhnesc și se mânie obișnuiesc a se găti a face izbândă, pentru aceasta și Moise zice: *Și S-a mâniat cu urgie Domnul, și s-a aprins foc întru dânșii de la Domnul și a topit o parte din*

---

¹⁷ Cum că Dumnezeu a dat cristei în două rânduri, este lucru arătat [dovedit]. Că în Cartea Ieșirii este scris: *Și s-a făcut seară, și s-au suit cristeii, și au acoperit tabăra* (Ieș. 17: 13), și în Cartea Numerilor: *Și vânt a ieșit de la Domnul și au trecut cristei de la mare și au năvălit în tabără* (11: 31), pe care Evreii i-au mâncat până la o lună (asemenea). Iar despre pâine, adică despre mannă, în Scriptură nu se vede cum că Domnul o a plouat în două rânduri; aflăm mai cu seamă că aceasta se pogora de la cer în toate zilele, în afară de ziua sâmbetei, despre care este scris: *Iar fiii lui Israel au mâncat mannă patruzeci de ani, până au venit la pământul făgăduinței* (Ieș. 17: 35). Mai mult decât atât, la Numerii se vede că Evreii au cârțit și au zis către Moise: *Pentru ce ne-ai scos din Egipt: ca să ne omori în pustie? Nu este nici pâine, nici apă* (Num. 21: 5), și deci pâinea aceasta se vede a fi pâinea cea de obște din pământ, pe care în pustie nu o aveau, și nu pâinea-mannă pe care o aveau totdeauna; iar aceasta se dovedește din ceea ce zicea în urmă: *Iar sufletul nostru s-a scârbit de pâinea aceasta zadarnică, adică de mannă* (asemenea). De aceea poate că dumnezeiescul David, neluând aminte la rânduiala minunilor celor făcute în pustiu, de care a zis mai sus autorul meu, Eftimie, a pus mai-întâi minunea apei, apoi pe cea a mannei, și zice că „Evreii ziceau în inimile lor că a izvorî Dumnezeu apă din pământ este lucru lesnicios și care se face în puțină vreme, iar a da pâine, care se seamănă și după vreme îndelungată răsare și se săvârșește, aceasta cum este cu puțință să o facă îndată?” Așa au tâlcuit zicerea aceasta Teodorit și Nichita.

¹⁸ Poate că chir Eftimie încheie cu aceasta, fiindcă minunea izvorării apei ceea ce a ieșit în Caddis se vede că s-a făcut în urmă, pentru aceasta se și scrie în capitolul 27 al Cărții Numerilor, care s-a scris după Cartea Ieșirii.

tabără (Num. 11: 1). Iar *Iacov și Israel* numește poporul Iudeilor, pe cel ce se trage din Iacov, care s-a numit și Israel¹⁹.

26. Căci n-au crezut întru Dumnezeu, nici n-au nădăjdut spre mântuirea Lui.

„Pentru aceasta, zice, mânia lui Dumnezeu s-a suit asupra poporului, pentru că nu a nădăjdut întru puterea Lui, măcar că au văzut mai-nainte atâtea și atâtea minuni²⁰. Nici n-au nădăjdut că-i va mântui Dumnezeu, Care a făcut pentru dânșii atâtea lucrări înfricoșătoare”.

27. Și a poruncit norilor deasupra, și ușile cerului a deschis

28. Și le-a plouat lor mană ca să mănânce

Iarăși a întors David cuvântul la minunile cele dintâi, la cele scrise în Cartea Ieșirii; iar *nori deasupra* zice pe cei ce se află la înălțime. Pentru că sunt nori care se află și mai jos decât munții și tot pe acești nori îi numește și *uși ale cerului*, fiindcă se află în vedere mai-nainte decât cerul, după Isihie²¹. Și a poruncit Dumnezeu să plouă nourii cu mană, iar manna este ca sămânța coriului, adică a coriandrului (un fel de sad care crește în părțile călduroase), iar culoarea mannei era ca de cristal*; poporul o aduna și o măcina ori o pisa, apoi o pune în

¹⁹ Iar Teodorit zice: „Supărându-Se Domnul tuturor, zăbovea a le da pământul cel făgăduit părinților lor, pe care cu pedepsele cele de toate felurile i-a scos și nu a adus asupra lor degrab pieirea cea de obște, așteptând să crească fiii acelorora”.

²⁰ La Nichita se însemnează cum că de zece ori au necrezut, ori au cârțit, ori au ispitit Evreii în pustie: 1. *Oare nu erau mormânturi în Egipt, de ce ne-ai adus să murim în pustie?* (Ieș 14: 11); 2. în Merra; 3. aducându-și aminte de cărnuri și pâini, atunci când le-a dat manna; 4. când au călcat porunca adunând mană peste trebuință; 5. când au călcat porunca sâmbetei și au ieșit să adune mană; 6. în Rafidim, pentru lipsa apei; 7. când au făcut vițelul; 8. când cărteau asupra lui Dumnezeu, și atunci focul a mistuit o parte din tabără; 9. când au plâns cerând cărnuri și li s-a dat a doua oară cristei; 10. când au crezut cele zece iscoade, ca temându-se de Canaanei. Se vede deci cum, adunând aceste zece întâmplări din Scriptură, Dumnezeu zice: *M-au ispitit cu acestea de zece ori și nu au ascultat glasul Meu* (Num. 14: 22), cu toate că alții tâlcuiesc zecimea „de multe ori”, de unde și David zice mai încolo: *De câte ori L-au ispitit pe El în pustie!*? (Ps. 77: 45) Iar Isihie prin *mântuire* înțelege aici pe Hristos, precum și mulți prooroci Îl numesc astfel, și mai ales Simeon arătat L-a numit, zicând: *Că văzură ochii mei mântuirea Ta* (Luca 2: 30).

²¹ Teodorit însă zice: „Fiindcă la vistierii se obișnuiește să se pună uși, iar pentru a scoate din ele trebuie să le deschidem, cuvântul proorocesc Îl arată pe Dumnezeul a toate (din nourii cei trimiși din cer, care pentru aceasta s-au numit și uși ale Lui) că dă mană poporului ca din oarecare vistierii”.

* κρύσταλλος, sau ca gheața curată.

oale și o făcea turtă pe care le cocea în spuză, iar gustul era ca de îndulcire apătoasă* făcută din untdelemn²². Cele despre mană le scrie Cartea Numerilor la capitolul 11, stih 7, iar la Ieșire se scrie că gustul mannei era ca o îndulcire de miere (Ieș. 16: 31).

și pâine cerească le-a dat lor.

29. Pâine îngerească a mâncat omul;

Cer numește aici văzduhul, precum și acolo la Psalmul 8, stih 9: *Păsările cerului*. Ori a zis așa pentru că se vedea că manna din cer se pogora. Iar *pâine îngerească* numește manna, nu că aceasta era hrana îngerilor, ci pentru că la ploaia și la pogorârea mannei a slujit îngerul, după Teodorit. Prihănește însă Stăpânul Hristos pe cei care socoteau că pâinea cea de acest fel a mannei a fost cerească, zicând așa: *Nu Moise a dat vouă pâinea din cer, ci Tatăl Meu dă vouă pâinea cea adevărată din cer* (Ioan 5: 32), adică pe ceea ce este cu adevărat din cer. Iar cum că pâinea lui Moise nu a fost hrana îngerilor, iarăși zice Domnul: *Părinții voștri au mâncat mană în pustie și au murit; aceasta este Pâinea care se pogoră din cer, ca cel ce mănâncă dintr-însa să nu moară* (Ioan 6: 49-50). „Că de vreme ce aceia, zice, mănâcând hrană, au murit, pentru aceasta nu a fost cerească, nici hrană îngerească”, apoi iarăși zice Domnul: *Eu sunt pâinea vieții, Cel ce M-am pogorât din cer; de va mânca cineva din pâinea aceasta, va viețui în veac* (Ioan 6: 51).

bucate le-a trimis lor din destul²³.

„Hrană îngerească, zice, spre săturare, a dat Dumnezeu Evreilor manna”.

30. Ridicat-a austrul din cer, și a adus într-o putere Sa vântul Libiei.

31. Și a plouat peste dâșșii ca pulberea cărni și ca nisipul mării păsări zburătoare,

* Ca cea pe care o dă apa.

²² Iar Lexiconul Barinon tâlcuiește această *mâncare* așa: „Gustarea sau îndulcirea cu mană era asemenea cu gustul prăjiturii îndulcite cu miere”.

²³ Iar Atanasie zice: „Nu numai manna hrănea trupurile, ci și cu oarecare putere înțelegătoare hrănea sufletele lor. Că hrana și pâinea îngerească este cea convenită celor cerești și duhurilor celor de sus, [adică] Dumnezeu-Cuvântul din Dumnezeu; manna dar însemnează pe Hristos”. Iar Teologul Grigorie zice: „Este, zice, și hrana cuvântului cu adevărat cerească și înaltă, de vreme ce pâinea îngerilor este cuvântul cu care se hrănesc și se adapă sufletele cele ce flămânez după Dumnezeu și care caută hrană nu curgătoare [stricăcioasă] și trecătoare, ci pururea-fiitoare”.

32. Și au căzut în taberele lor, în mijlocul locașurilor lor.

33. Și au mâncat și s-au săturat foarte și pofta lor le-a plinit lor; și s-au lipsit de pofta lor,

Moise scrie la Numerii: *Și duh [vânt] a ieșit de la Domnul și a trecut cristei de la mare și au năvălit în tabără, și celelalte* (Num. 11: 31). Iar David, aici, *duhul*, adică vântul, pe care-l zice Moise, l-a despărțit în austru și în Libia, fiindcă aceste două vânturi suflă din locurile cele calde în care petrec cristeii. *Ridicat-a*, a zis în loc de „a pornit de la cer vântul austru”, adică din văzduh, că vântul este o grabnică pornire de văzduh. A zis *a plouat* pentru ca să arate că cristeii de sus, din văzduh, se aduceau des ca o ploaie, iar *ca pulberea și ca nisipul* a zis pentru mulțimea păsărilor și pentru că se aduceau unele peste altele; că au văzut o mulțime atât de mare de cristei, încât se puteau hrăni vreme de o lună șase sute cincizeci de ostași, afară de femei și copii și bătrâni, și fără seminția lui Levi²⁴. Și au căzut cristeii în tabăra Evreilor și-mprejurul corturilor lor, pentru ca să nu se ostenească să-i adune, că *tabăra* este locul oștilor, iar *locașurile* erau corturile fiecăruia. *Poftă* însă zice isprava poftei lor, precum lucrul cel poftit, adică mâncarea cărnii pe care o au poftit, precum zice și Apostolul Pavel: *Iar nădejdea nu rușinează* (Rom. 5: 5), *nădejde* numind isprava nădejzii, adică lucrul cel nădăjduit.

34. Încă mâncarea fiind în gura lor, și mânia lui Dumnezeu s-a suit peste dânșii

35. Și a ucis într-o [pe cei] mai mulți ai lor și pe cei aleși ai lui Israel i-a împiedicat.

Văzând Evreii mulțimea cea atât de mare a cristeilor, iarăși nu au crezut făgăduinței ce le-a dat-o Dumnezeu, cum că cu acestea se vor hrăni spre îndestulare vreme de o lună, ci, temându-se ca nu cumva să zboare și să fugă ori ca nu cumva să se mănânce toți și așa nu le vor ajunge spre săturare, ce au făcut? Au adunat mulțime multă [de cristei] și îi uscau în văzduh, ca să-i aibă [și mai târziu] spre mâncare. Că aceasta însemnează dumnezeiasca Scriptură zicând: *Și și-au fript (adică și-au uscat) loruși fripturi împrejurul taberei; cărnurile erau în dinții lor mai-nainte de a lipsi, și Domnul S-a mâniat asupra poporului, și a bătut Domnul pe popor cu bătaie mare foarte* (Num. 11: 32-33). Vezi, o, cititorule, că

²⁴ Iar în Cartea Numerilor se scrie așa: *Și a fost numărul fiilor lui Israel împreună cu puterea lor de la douăzeci de ani în sus, tot cel ce putea ieși la război în Israel, șase sute trei mii cinci sute cincizeci* (1: 45-46), afară de seminția lui Levi și afară de bătrâni și femei, care urmează să fi fost de două ori sau de trei ori pe atâția, adică un milion jumătate, și mai mult.

mai-nainte de a se cheltui cărnurile păsărilor, ale căror rămășițe le aveau încă în dinți Evreii, au necrezut și au uitat puterea lui Dumnezeu; pentru aceasta s-au și săturat de pofta cărnurilor ce le aveau, ca să se arate puterea lui Dumnezeu și Pronia pe care o avea cu ei. Pofta Evreilor însă s-a împlinit în holeră, adică în pornirea veninului și pe dedesubtul pântecelui, și pe deasupra, prin gură, precum a zis Moise, pentru necredința și sațiul lor. Drept care din boala aceasta mulți s-au stricat și au murit²⁵. Iar *întru cei mai mulți* Simmah a zis „întru cei grași”, iar Achila „întru cei unși”; că așa au fost numiți oamenii cei bogăți și puternici din poporul Iudeilor. Că urmează de aici ca cei mai bogăți și mai tari să fi adunat mai mulți cristei, și pentru aceasta îi mâncau mai cu lăcomie și mai fără de sațiu decât ceilalți; s-au îndemnat însă cei de mai sus spune aceasta din următorul cuvânt ce zice: *Și pe cei aleși ai lui Israel i-a împiedicat; cei 70 însă**, ca o zicere mai vrednică de cuvânt [mai înțeleaptă], au zis *întru cei mai mulți* și însemnează aici *întru mulți*, adică „a ucis pe mulți dintr-înși”. Iar aceasta se unește cu cuvântul cel de mai sus, pe care l-a zis Moise: *Și a bătut Domnul poporul cu bătaie mare foarte, că bătaie mare foarte* este moartea celor mulți. Iar *aleși* i-a numit pe cei ce muriseră, ca pe niște oșteni, că cei numărați mai sus șase sute de mii și cinci sute cincizeci erau oameni de oaste, aleși din tot poporul spre a se oși²⁶.

²⁵ Drept care și mormintele în care au fost îngropați cei ce au murit din pricina cărnurilor și de pătămirea holerei s-au numit „mormintele poștei”, iar cei îngropați acolo, „popor poftitor”: *Și s-a chemat numele locului acela mormintele poștei, că acolo a fost îngropat poporul cel poftitor* (Num. 11: 34). Din aceste cuvinte cineva poate aduna o învățătură bună ca aceasta, că precum Israelitenii, ieșind din Egipt, nu s-au mulțumit cu hrana mannei cerești pe care o dădea Dumnezeu și au poftit cărnuri, și, pentru aceasta, mâncându-le, s-au stricat și *popor poftitor* s-a numit, așa și monahii cei ce au ieșit din lume și au fugit în munți și locuiesc prin mănăstiri nu se mulțumesc cu mâncările cele îngăduite monahilor, ci poftesc cărnuri, care dintru-nceput [din principiu] sunt oprite pentru toți monahii, pentru că se strică și pățimesc sufletește, și care sunt supuse dumnezeieștii urgii, făcându-se călcători ai vechii predanii a Părinților și, cu adevărat, niște monahi ca aceștia se pot numi pe bună dreptate *popor poftitor*. Vezi, frate monahe, și cuprinzătoarea subînsemnare a apostolescului Canon 81 din Pidalion, ca să te încredințezi prin mărturiile și istoriile de acolo că **nu este îngăduit monahilor să mănânce carne!**

* Traducătorii Septuagintei.

²⁶ Zice însă dumnezeiescul Nil: „Să nu se suie urgia lui asupra noastră, duhul stăpânitorului (adică al Diavolului) cel amăgitor, cel ca înainte-mergător și iscoditor din întunericul în care se ascunde în suflet, oarecum se suie prin poftă”. Zice însă și dumnezeiescul Chiril: „Să fugim dar de lăcomia și îndrăcirea bunelor mâncări, adică de păcatul întrebuițării fără măsură a mâncărilor, de îndrăcirea gâtlejului, de neînfrânarea cea dinspre hrană și de îndrăcirea pântecelui, ca să nu îngropăm mintea în pânțece”. Iar Isihie zice: „Pe cei aleși întru răutate i-a împiedicat, iar nu pe cei întru fapta bună, că sunt oarecari mai aleși întru răutate”.

36. Întru toate acestea au mai greșit încă, și n-au crezut întru minunile Lui.

„Peste toate facerile de bine, zice, pe care le-au luat Evreii de la Dumnezeu, și peste pedepsele ce le-au pățimit, iarăși au mai păcătuit și cu multe alte păcate, dar mai ales pentru că s-au temut de Canaaneni, care locuiau în pământul făgăduinței, și nu au crezut atâtea și atâtea minuni ale lui Dumnezeu, socotind că acestea nu se făceau preaslăvire de Dumnezeu, ci se întâmplau de sine”. În toate părțile psalmului acestuia însă, David mustră necredința Iudeilor, din care ei se primejduiau și pentru care a zis Dumnezeu către Moise: *Până când Mă va mânâia poporul acesta? Și până când nu-Mi vor da crezare pentru toate semnele câte am făcut întru dânșii?* (Num. 14: 11). Pentru aceasta și Hristos, în urmă, *neam necredincios* i-a numit pe Iudei.

37. Și s-au stins întru deșertăciuni zilele lor

„Zilele vieții Evreilor, zice, au trecut în deșertăciuni, adică în neîmplinire și în nelucrarea vreunei fapte bune: de vreme ce căutau numai poftele trupului, au pierit cu toții în pustii”. Că a zis Dumnezeu despre dânșii: *Cu adevărat nu vor vedea pământul pe care Eu cu jurământ l-am făgăduit părinților lor; fără numai fiii lor, care sunt aici cu Mine, care nu știu ce este binele și ce este răul* (Num. 14: 23), și iarăși zice: *Și oasele voastre vor cădea în pustiul acesta* (v. 32), și iarăși: *Eu, Domnul, am grăit: Cu adevărat așa voi face acestei adunări rele care s-a sculat asupra Mea: în pustiul acesta se vor topi și acolo vor muri* (v. 35).

și anii lor degrab.

„Anii vieții Evreilor, zice, vor trece degrab, adică cu graba cea întru deșertăciuni și răutăți”. Ori se înțelege și altfel: „Că anii lor au trecut cu grabă, pentru că celor ce viețuiesc cu lene și cu odihnă li se pare că fiecare an trece în grabă, din pricina îndulcirii și mulțumirii ce o cunosc; iar celor ce lucrează fapta bună și se ostenesc li se pare dimpotrivă, anume că fiecare an trece cu zăbavă, din pricina osteneții și durerii pe care le suferă”. Ori că *anii lor s-au stins [au pierit] degrab* însemnează că vor muri curând²⁷.

²⁷ Iar Teodor zice: „Cu iuțime se sfârșeau viețile lor, nu câte unul în parte murind, ci într-o vreme, mii și mii pierind deodată”. Iar Eusebie zice: „Celui ce petrece în deșert și nu-și cheltuiește zilele în vreo bunățate, și anii îi curg cu grabă; iar celui ce-și plinește zilele întru lumină și într-o faptă bună, nu-i lipsesc zilele [nu i se par scurte], ci se fac depline, și

38. Când îi ucideau pe dâșii, atunci Îl căutau pe El, și se întorceau și mâncau la Dumnezeu.

39. Și și-au adus aminte că Dumnezeu este ajutorul lor și Dumnezeul Cel Preaînalt este Izbăvitorul lor.

„Când li se făcea bine, zice, Evreilor de la Dumnezeu, atunci nu simțeau facerile de bine, iar când erau pedepsiți, atunci simțeau și, după urmare, se înțelegeau”. Și nu numai aceasta, ci și dimineața, deșteptându-se, plângeau și se tânguiau înaintea lui Dumnezeu, căindu-se și zicând că au păcătuit, precum spune aceasta și dumnezeiasca Scriptură: *Și a plâns poporul foarte și, mâncând dimineața, s-a suit în vârful muntelui zicând: lată, ne vom sui la locul acela de care ne-a grăit Domnul, căci am greșit* (Num. 21: 40)²⁸.

40. Și L-au iubit pe Dânsul în gura lor și cu limba lor au mințit Lui.

„Au iubit, zice, Evreii pe Dumnezeu cu singură gura lor, adică prin cuvinte din afară lăudătoare [fățarnice], și nu cu așezarea cea dinlăuntru a inimii”. după Isihie. Asemenea îi prihănește pe ei Isaia, zicând: *Se apropie poporul acesta de Mine cu gura lui și cu buzele lor Mă cinstesc, iar inima lor este departe de Mine* (Is. 29: 13), căci ei făgăduiau cu cuvintele că cred și se supun lui Dumnezeu, iar cu faptele nu credeau și nu se supuneau Lui, căci cugetările lor dinlăuntru se împotriveau cuvintelor celor dinafară ale lor, precum a zis și Apostolul Pavel: *Pe Dumnezeu Îl mărturisesc că Îl știu, iar cu faptele Îl tăgăduiesc* (Tit 1: 16).

41. Și inima lor nu era dreaptă cu Dânsul, nici nu s-au încredințat într-un așezământul de lege [Testamentul] al Lui.

„Inima Evreilor, zice, nu era dreaptă către Dumnezeu”. Aceasta însă este asemenea cu aceea pe care a zis-o mai sus: *Neam care nu s-a îndreptat în inima sa și nu și-a încredințat lui Dumnezeu duhul său* (stih 11), fiindcă nu au crezut cele ce a făgăduit Dumnezeu lor.

---

anii acestora pliniți și îndelungați, pentru că și faptele bune sunt depline și rămân și nu pier”.

²⁸ Iar Teodorit zice: „O, dobitocie! Bine făcându-li-se și dobândind bunătățile, nu simțeau, iar bătufi fiind ca niște dobitoace necuvântătoare și muncindu-se, simțeau pe Cel ce-i bătea. Drept aceea nu în zadar Iubitorul de oameni Dumnezeu aduce bătăile asupra lor, ci de nevoie, că nu mic folos dobândeau din acelea”. Pentru aceasta a zis și Teologul Grigorie: „Sufletul pătimind, aproape este de Dumnezeu, iar nevoia este cea care-l întoarce către Cel ce poate a-l da (adică către Dumnezeu), poate și defăimând îmbelșugarea dăruirii (*Cuvânt către cetățenii Naziansului*)”.

42. Iar El este îndurat și curățește* păcatele lor și nu va strica.

Zicerea *curățește* se înțelege în loc de „S-a milostivit”, asemenea și *nu va strica* se înțelege în loc de „nu a stricat”, luându-se timpul viitor în loc de cel trecut. Deci zice: „Într- așa stare de răutate au ajuns Evreii, iar Dumnezeu S-a milostivit asupra păcatelor lor și nu i-a stricat îndată desăvârșit pe toți, ci a răbdat îndelung”. Că așa a spus Moise, cel ce zicea: *Iartă păcatul poporului acestuia după mare mila Ta, precum milostiv Te-ai făcut lor din Egipt până acum! Și a zis Domnul către Moise: „Milostiv sunt, după graiul tău”* (Num. 14: 19-20).

43. Și va înmulți a întoarce mânia Sa și nu va aprinde toată urgia Sa.

Asemenea și aici zicerea *va înmulți și nu va aprinde* este în loc de „a înmulțit” și „nu a aprins”, după schimbarea timpurilor, cele viitoare înțelegându-se în loc de trecute. „Dumnezeu, zice, a înmulțit a milui, adică atât de mult a miluit pe Evrei, încât Și-a întors mânia Sa”. A zis însă și că nu a aprins toată urgia Sa, pentru că, de ar fi făcut aceasta, îndată i-ar fi pierdut pe toți împreună, ci numai asupra unora mâniindu-Se, iarăși asupra celor mai mulți arată iubire de oameni. Pentru aceasta zice către Moise atunci când au făcut Evreii vițelul: *Iar acum lasă-Mă, și mâniindu-Mă cu urgie asupra lor, îi voi zdrobi pe ei* (Ieș. 32: 10). Ori Se mânia numai în parte și în parte numai îi pedepsea²⁹.

44. Și Și-a adus aminte că trup sunt, duh ce trece și nu se întoarce.

Pe lângă acestea, zice că și pentru aceasta i-a răbdat îndelung Dumnezeu pe Evrei, pentru că erau trup, adică neputincios și de puțină vreme. Și pentru că era duh ce nu rămâne multă vreme în viața aceasta, după Teodorit, fugind de aici și nemaîntorcându-se în viața aceasta³⁰. Iar zicerea *Și-a adus aminte* se află zisă

* ἰλάσεται. Mitropolitul Veniamin redă prin „Se milostivește”. Termenul e reluat de Apostolul Pavel în Evr. 2: 17, pentru a arăta lucrarea mântuitoare a lui Hristos întru iertarea/curățirea păcatelor.

²⁹ Pentru aceasta a zis și Origen: „Dumnezeu n-a întrebuințat niciodată deplin urgie asupra oamenilor, iar noi, ticăloșii, ne mâniem de îndată ce ne-ar ocări vreun om, iar Dumnezeu nu-și aprinde toată urgia; deși pare toată urgie, se aprinde după măsura lemnelor, fânului și trestiei (cf. I. Cor. 3: 12-13)”.

³⁰ Prin *duh* înțelege aici sufletul, alt tâlcuitor zicând: „De puțini ani este viața oamenilor și firea e neputincioasă și stricăciunii supusă, iar sufletul de la ei este cu neputință de sine a-l mai lua, nici a se întoarce în viața aceasta, că în viața aceasta nu ne mai întoarcem; drept aceea datori suntem a fi treji mergând pe cale, la care nicum nu ne mai putem întoarce. Ori poate îi și prihănește și zice că s-au făcut ca niște trupuri oarecare, din pricina iubirii

despre Dumnezeu în multe părți ale Scripturii, dar nu în adevăr, ci metaforic și după omeneasca cuviință, pentru că precum această Scriptură numește *uitare a lui Dumnezeu* întârzierea obișnuitei Pronii și ocrotiri ale lui Dumnezeu, tot așa și *aducerea-aminte* numește după omeneasca-cuviință sprijinirea și purtarea de grijă a lui Dumnezeu către oameni, așa ca să înțeleagă cei groși cu mintea.

45. De câte ori L-au amărât pe El în pustie și L-au mâniat pe Dânsul în pământ fără de apă?

Vedem în dumnezeiasca Scriptură că Evreii au amărât de multe ori pe Dumnezeu, necrezând și cărtind asupra Lui (și vezi subînsemnarea stihului 26, unde zice: *și nu au crezut lui Dumnezeu*). Și nu numai că L-au mâniat de multe ori, ci și de multe ori L-au și întârâtat, adică L-au pornit spre mânie. Și unde? *În pustie*, unde se cuvine ca mai mult a fi slujit Dumnezeu și a-l bine-plăcea pentru lipsa și neafierea celor de nevoie și pentru oricare alt ajutor, unde e *pământ fără de apă*, unde mai ales se cuvenea să se smerească și să roage pe Dumnezeu pentru lipsa apei.

46. Și s-au întors și au ispitit pe Dumnezeu, și pe Cel Sfânt al lui Israel L-au întârâtat.

Aici graiul *s-au întors* se ia spre rău. „S-au întors, zice, Evreii de la un rău la altul”. Unii însă înțeleg graiul *au ispitit* în loc de „L-au mâniat”. Iar Sfânt al lui Israel numește pe Dumnezeu, care însemnează „pe Cel lăudat și preaslăvit de Israel”³¹.

---

de îndulciri și de cărnuri, cu duh mergând și întorcându-se, că duhul trupului, adică cugetarea cea de acest fel, este pământesc și pieritor, precum și cel din dobitoacele cele necuvântătoare. Că dintru iubirea trupului s-a făcut carne; deci îi miluiește, zice, pe ei Dumnezeu, cu toate că se plecaseră întru cugetarea celor ale cărnii, și duh având de-a pururea trecând în poftele trupului, fără a voi să se întoarcă către Dumnezeu. Și pentru nimic altceva nu-i miluia și-i mântuia, decât pentru singură iubirea Sa de oameni”.

³¹ Iar Origen zice: „Și tu, creștine, de câte ori, lăsând pe Dumnezeu, te vei duce la păcatul cel pustiu de Dumnezeu, amărăști pe El în pustii; și de câte ori lenevindu-te față de adunările în biserică, care este ție izvor de apă ce izvorăște spre viața veșnică, și te vei trândăvi la a te aduna, ducându-te în locul fără de apă, așa îl întârâți; de te vei întoarce în Egipt, la păcatul pe care l-ai părăsit, iarăși păcătuiești. Nu te îndestulezi cu semnele pe care le-ai văzut spre mântuire, și vrei să vezi semne noi? Nu-ți aduci aminte cum te-ai izbăvit cu adevărat de gânditul Faraon cel ce te necăjea? Nici semnele pe care Dumnezeu le-a făcut cu tine în Egipt nu le socotești? Căci mie, fiecare facere de bine a lui Dumnezeu îmi este ca un semn; dacă cândva, bolnav fiind, m-am izbăvit de boală, Dumnezeu îndelung-răbdând tocmai ca să mă pot scula din boală și să viețuiesc bine, aceasta o am

47. Și nu și-au adus aminte de mâna Lui în ziua în care i-a izbăvit pe ei din mâna celui ce-i necăjea,

Mână numește aici puterea lui Dumnezeu, care făcea bine Evreilor, iar rău făcea vrăjmașilor Evreilor. „Nu și-au adus aminte, zice, de puterea lui Dumnezeu nemulțumitorii Evrei, nici de ziua aceea întru care i-a izbăvit din mâna necăjitorului Faraon”¹².

48. Cum a pus în Egipt semnele Sale și minunile Sale în câmpia Taneos:

„Nici nu și-au adus aminte Evreii, zice, de cum a făcut Dumnezeu semnele și minunile Sale”. Despre *semne și minuni* însă, unii zic cum că numește pe același lucru, după repetare din alăturare, iar alții au numit *semne* cele câte au urmat după fire și vătămau, precum a fost boala dobitoacelor Egiptenilor și precum a fost stricarea roadelor pe care au făcut-o lăcustele, fiindcă fireasca însușire a lăcustelor este de a strica roadele, iar *minuni* numește cele câte s-au făcut mai presus de fire, precum a fost schimbarea apei în sânge, petrecerea broaștelor celor din apă pe uscat și altele ca acestea, că acestea sunt mai presus de legile firii. Iar despre *Taneos* am spus că a fost cetatea întru care se aflau împărăteștile curți ale lui Faraon.

49. Și a întors în sânge râurile lor

Minunea aceasta a fost întâia bătaie [plagă] adusă Egiptenilor. Iar *râuri* numește apa Nilului, fiindcă singur râul acesta curge și adapă Egiptul; însă *râuri* a zis la plural, deoarece limba evreiască pe cele la singular le zice la plural, precum am spus și altădată. Unii însă zic cum că *râuri* a numit canalele cele ce ies din Râul Nil [afluenții], care trec prin multe locuri, că de vreme ce mai sus a zis *a pus în Egipt semnele Sale*, acum, zicând *râurile lor*, se înțelege că râurile erau ale acelora din Egipt.

---

luat semn de la Dumnezeu; iar dacă vreodată, aflându-mă în vreo primejdie de vreun fel oarecare, am scăpat, o am luat semn de la Dumnezeu. De câte ori ne-am rugat și am dobândit cele ce am cerut, acestea ne sunt nouă semne”.

¹² Iar Isihie zice: „*Mână a lui Dumnezeu*, adică a Părintelui, după cuviință numește pe Hristos, de vreme ce toate prin ea s-au făcut și fără de El nimic nu s-a făcut, după Evanghelistul Ioan”.

și fântânile lor, ca să nu bea.

Fântâni numește David cisternele și puțurile în care Egiptenii adunau apa de ploaie, pe care Dumnezeu a prefăcut-o în sânge, ca ei să nu poată bea. Unii însă zic că David numește *fântâni* și izvoarele, după analogie, fiindcă în Egipt nu plouă decât rareori³³.

50. Trimis-a asupra lor muscă câinească și i-a mâncat pe ei;

Minunea aceasta a fost a patra bătaie a Egiptenilor, căci a doua a fost cea a broaștelor, iar a treia cea a muștelor, că, precum mai sus povestind David facerile de bine către Evrei, precum am spus, nu a păzit rânduiala lor, așa și acum, bătăile cele asupra Egiptenilor povestindu-le, nu păzește rânduiala lor: întâi pentru că nu avea numai scopul acesta, a arăta adică cum toate stihiele se războiau împotriva lui Faraon din porunca lui Dumnezeu, și alta încă pentru că rânduiala lor o a păzit Moise, drept care nu mai era de trebuință a o păzi David. Iar *musca câinească* este o muscă sălbatică, năvălitoare și obraznică, iar *i-a mâncat* zice în loc de „îi mânca”³⁴.

și broaște și i-a stricat pe dânșii.

„Dumnezeu, zice, a dat Egiptenilor mulțime de broaște, care îi stricau mușcându-i și mâncările lor spurcându-le și de toată greața și spurcăciunea umplându-i”³⁵.

³³ Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Cu porunca lui Moise firea apei s-a prefăcut în sânge, încât și peștii, după ce apele s-au prefăcut și s-au stricat, s-au făcut ca grăsimea trupului, iar Evreii, când scoteau apă, aceasta nu era sânge; drept aceea, vrăjitoria a avut vreme, în apa aceea ce se afla la Evrei să schimbe felul ei cel sângeros”.

³⁴ Iar Solomon scrie la Înțelepciune, zicând: *Pentru că înșepătura lăcustelor și a muștelor le-a adus moartea și n-a fost niciun sânge în sufletul lor* [în trad. (aici: parafrază) Bibliei Sinodale: *n-a mai fost niciun chip să-și scape viața*] (16: 9).

³⁵ Zice însă Grigorie al Nyssei: „Nașterea broaștelor nu s-a revărsat întru atâta mulțime după vreo urmare legiuită a firii, ci însăși porunca lui Dumnezeu a izvodit din nou firea vietății care s-a arătat atunci prin alcătuirea broaștelor, și tot Egiptul, prin casă strămtorându-se, se strica din pricina acestor jigăanii”. Căci zicea istoria despre broaște că, ieșind la uscat și afară din apă făcându-se, se fac otravă omorătoare, încât, mușcând ele, [mușcătura] se face asemenea cu cea a șarpelui sau aspidei, iar broasca cea de uscat se numește *frinno* [trad. lit., adică o subspecie de broască răioasă, una din cele 26 de specii (order Anura) de amfibieni de uscat fără coadă; această subspecie s-a numit a *Frinoidelor*

51. Și a dat păliciunii roadele lor și ostenele lor, lăcustelor.

Măcar *că păliciunea* nu se vede a fi numărată de Moise între bătăile Egiptului, dar însă și aceasta împreună se cuprinde întru acelea, deoarece nașterea cea nouă a lăcustelor despre care scrie Moise se numește păliciune, care se zice lăcustă, că Achila așa a numit păliciunea, omidă (iar după oarecari, omida este lăcusta cea fără aripi*). Iar *roade* numește toate ale pământului, iar pe acestea le numește *osteneli* pentru că cu osteneală se plugăresc. Bătaia lăcustelor a fost după număr a opta, iar Proorocul Ioil zice că alta este omida și alta este păliciunea, zicând: *Și lăcusta, și omida, și păliciunea, și vierme păros și cu multe picioare* (Ioil 2: 25)³⁶.

52. Bătut-a cu grindină viile lor și duzii lor cu brumă.

„A ucis, zice, bătaia grindinii viile Egiptenilor și nu le-a lăsat să rodească”. Aceasta a fost după număr a șaptea bătaie. Iar bătaia cu brumă, deși Moise nu o istorisește în cartea Ieșirii, cu toate acestea, ea se cuprinde împreună cu grindina, pentru că dintr-înșea s-a înființat, stricând duzii. În Egipt se află mulți duzi, fiindcă acest soi de copaci se înmulțesc mai mult în locurile cele calde, precum este Egiptul. Și precum grindina este stricătoare de vii, așa și bruma este stricătoare de duzi.

53. Și a dat grindinei dobitoacele lor și averea lor focului.

Grindina, căzând împreună cu focul asupra Egiptului, mai-nainte de toate ucidea și usca viile și duzii, fiindcă aceste saduri nu au puterea de a sta împotriva și a se păzi de bătaia grindinei, apoi lovea dobitoacele câte pășteau pe câmpii, pentru că ele aveau puțină puterea firească spre a răbda bătăile grindinei; în sfârșit însă, grindina a stricat toate ierburile, iar focul toți copacii, fiind

---

sau *Nectofrinoidelor*], despre care scrie Sinesie: „[Specie] de aspidă, de frinn [*frinoide*], de șarpe, și care fuge”.

* E așa-numita lăcustă cosaș, care este mai mică decât lăcusta propriu-zisă. Textul prezintă unele greutăți de înțelegere. Pe lângă acestea, precum se vede, păreriile sunt împărțite. Păliciunea [ἐρσοίβη = un fel de ciumă sau boală a plantelor pricinuită de secetă sau de alte cauze] determină sau însoțește înmulțirea lăcustelor prin larve sau „omizi”, pentru aceasta s-a și putut asocia păliciunea cu lăcusta.

³⁶ Zice însă Origen: „Nu a numit toate bătăile, că pe a treia, a șasea și a noua le-a trecut sub tăcere, adică muștele [muște mai mici, „câinești”], pulberea și întunericul, iar în locul acestora a zis *păliciunea* și *grindina*, iar *păliciunea*, după oarecari, este stricarea grâului cea în chip de praf ori colbul cel în chip de brumă, ce cade asupra roadelor și le strică”.

amestecat cu grindina și, cu adevărat, era o grozăvie înfricoșătoare, a fi adică unit focul cu apa, două lucruri potrivnice după fire luptându-se. Iar *avere* numește bogățiile Egiptenilor, adică roadele și sadurile. Trebuie însă să știm că, deși bătaia grindinei împreună și a focului au stricat toată buruiana și copacul, precum se istorisește, au rămas însă oarecari copaci și buruieni, pe care apoi le-a mâncat lăcusta ceea ce a venit apoi după arzătoarea grindină, despre care scrie Moise: *Și va mânca lăcusta tot prisosul pământului cel ce a rămas, pe care l-a lăsat vouă grindina, și va mânca tot copacul cel ce se răsădește de voi pe pământ* (Ieș. 10: 5). Iar a zis alăturat aici de obște [a luat împreună] *a dat grindinei dobitoacele lor și averea*, fiindcă afară de puține, toate sadurile au fost stricate de grindină.

54. Trimis-a asupra lor mânia urgiei Sale, mânie și urgie și necaz, trimitere prin îngeri răi.

Prin *urgie* trebuie să înțelegem aici iuțimea și covârșirea mâniei lui Dumnezeu, iar prin *mânie*, și *urgie*, și *necaz* trebuie să înțelegem pedepsele, pentru că Dumnezeu nu Se mânie. Ori prin *mânie* trebuie să înțelegem pedepsele cele ușoare, care puțin pedepsesc pe păcătoși, iar prin *urgie* pedepsele cele grele și tari care tare pedepsesc pe cei păcătoși, iar prin *necaz* să înțelegi pedepsele care mai tare îi pedepsesc pe ei. „Aceste pedepse le-a trimis Dumnezeu, zice, prin îngerii cei răi, care se zic răi nu după fire, nici cu voința (după Teodorit), ci pentru că pricinuesc dureri, slujind la pedepsirea oamenilor, zicând aici simplu îngeri răi pe cei pedepsitori”³⁷.

55. Cale făcând cărării urgiei Sale,

„Cale, zice, a făcut Domnul cu urgia Sa, ca printr-însa să vină împotriva împietriților cu inima Egipteni”; această urgie însă a lui Dumnezeu mai-nainte era liniștită și nepornită, pentru covârșitoarea Sa iubire de oameni, pentru că deși

---

³⁷ Astfel este și ceea ce se scrie la Isaia: *Eu, Domnul, fac pace și rele zidesc* (45: 7), așa ca să zică că lasă și pace, dar îngăduie și război. Iar Marele Vasile, la tâlcuirea Psalmului 37, arată că prin îngerii răi se înțeleg demonii: „Așa, zice, la cuvântul ce stă înainte, *Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri pe mine, nici cu urgia Ta să mă cerți*, acum și demonii, cei ce slujesc muncile lor cele asupra bine-cinstitorilor ca niște slujitori ai puterii lui Dumnezeu, cele de acest fel s-au numit: și urgie, și mânie, zicându-se așa pentru că a trimis urgie și mânie prin îngeri răi; însă aici ori de vom înțelege că-i zice fie pe îngerii buni, ori pe cei răi, nu greșim, pentru că și unii, și alții pedepsesc după porunca lui Dumnezeu, dar îngerii cei buni pedepsesc spre folos și spre înțelepțirea și mântuirea păcătoșilor care se pedepsesc, și nu cu voință rea, iar demonii pedepsesc cu socotință rea, și nu spre înțelepțirea și mântuirea celor care se pedepsesc, ci pentru ca să le pricinuiască cârtire și deznădăjduire, precum zic teologii”.

zicerea *cale făcând* este grai alcătuit din două cuvinte, are însă însemnare de grai simplu*. Ori se înțelege și altfel, după Atanasie, că a făcut Dumnezeu cale urgiei Sale, adică îngerului ce pierdea pe cei întâi-născuți, pentru ca să nu se abată la casele Evreilor, care erau însemnate pe pragul de sus cu sângele oii, ci să umble pe la casele Egiptenilor, care nu erau însemnate; ca prin acești îngeri să înțelegi urgia lui Dumnezeu, ca slujitori ai ei³¹.

și nu a cruțat de moarte sufletele lor

Această minune a fost cea de-a zecea bătaie a Egiptenilor: „Că nu a cruțat, zice, nici nu S-a sfiit Dumnezeu de moartea sufletelor lor, adică de a omorî pe cei întâi-născuți ai Egiptenilor”. Ori și altfel, prin *suflete* să înțelegi pe fiii cei întâi-născuți, fiind de un suflet cu născătorii lor, pentru multa dragoste ce o au către dânșii. Prin *nu a cruțat* însă a zis adică „nu S-a scârbit, nici nu S-a scumpit despre cei întâi-născuți”, precum este scris: *Domnul a lovit pe toți cei întâi-născuți în Egipt, de la fața lui Faraon celui ce șade pe tron și până la fața roabei celei din temniță și până la fața dobitoacului* (Ieș. 12: 29).

și dobitoacele lor spre moarte le-a închis.

Minunea aceasta a fost a cincea bătaie a Egiptenilor, când asupra dobitoacelor Egiptenilor a căzut moartea, iar din dobitoacele Evreilor n-a fost

---

* Sintagma traduce de fapt un singur verb - ὀδοποίησεν.

³¹ Altul însă tâlcuiește așa zicerea *calea a făcut*: „Oarecum mai-nainte de aceste îndurări, închide calea urgiei și o face să se liniștească, iar acum, oprind îndurările, a dat cale mâniei să meargă asupra Egiptenilor care se împietreau. Și așa cum pe o cale gătită, degrab ajung cei ce călătoresc, așa și Dumnezeu, iute și degrab a adus asupra lor urgia Sa, într-o clipeală pe toți pedepsindu-i”. Iar după Marele Vasile și după Teologul Grigorie, *cale făcând* se înțelege în loc de „cale a făcut urgiei celei asupra Egiptenilor”, întrebuițând cale și rânduială. Pentru aceasta mai întâi cruță prin cuvântări și apoi Se atinge de dânșii; încă și în ce privește urgia Sa, când a îngrozit cu ea, când a mai amânato, când a adus-o asupra lor. A început de la cele mai mici, ca să nu aibă trebuință [eventual] de cele mai strașnice. Așijderea și cu bătaia dând învățătură de minte, și cu amenințarea, și cale făcând urgiei Sale, din bunătatea Sa cea covârșitoare începe cu cele mai mici, ca de cele mai cumplite să nu fie nevoie, și dă învățătură de minte și prin cele mai mari, dacă este silit. Vezi urmarea treptată a bunătății? Mai întâi pune lege, apoi poruncește, fâgâduiește, îngrozește, înfruntează, amenință, oprește, iarăși îngrozește; când este silit, aduce bătaia, și acestea cu încetul, deschizând loc îndreptărilor”. Iar Teodorit zice: „*cale făcând* în loc de «a oprit iubirea de oameni spre muncire și a dat loc pedepsei celei drepte»”.

omorâtă niciuna (cf. Ieș. 9: 6), iar *le-a închis* e în loc de „împreună le-a strâns”, ca așa să nu poată fugi, adică le-a omorât³⁹.

56. Și a bătut pe tot cel întâi-născut din pământul Egiptului, pârga a toată osteneala lor în locașurile lui Ham.

Aici repetă [zice] a doua oară cuvântul despre cei întâi-născuți, fiindcă bătaia aceasta a fost mai mare și mai iute decât celelalte. Iar *pârgă* numește partea cea mai aleasă și mai cinstită. „A omorât, zice, pe tot cel întâi-născut, adică pe cele mai cinstite din ostenelele Egiptenilor, iar *osteneală* numește agoniselile lor, deoarece se câștigă cu durere și osteneală. *Agoniseală* numește iarăși pe copiii lor, numele agoniseliu luându-se mai pe larg⁴⁰, după ceea ce se zice: *Am câștigat om prin Dumnezeu* (Fac. 4: 1), adică „am născut fiu”. Iar *locașurile lui Ham* a fost Egiptul, pentru că Împăratul Egiptului, de la al cărui nume s-a numit Egiptul, a avut strămoș pe Ham, care era unul din cei trei fii ai lui Noe, drept care același loc se numește până acum și pământul lui Ham, și pământul lui Egipt, și pământul Egiptului, deoarece Ham a locuit locul acela⁴¹. Trebuie însă să luăm aminte că, din cele zece bătaii ale Egiptenilor, David pomenește aici numai de cele șapte, lăsând de-o parte mușetele, bășicile și întunericul cel pipăit, precum am spus, din care două pomenește în Psalmul 104⁴¹.

³⁹ Iar Origen zice: „Iar înțelegându-se după tropologie: Dumnezeu ucide sufletele cele păcătoase, aducând asupra lor moartea cea pentru stricăciunea vieții celei pângărite, ca să le facă să vieze, și închide necuvântătoarele lor puteri, care se numesc dobitoace, întru moartea aceasta, pentru ca așa să lepede viața cea rea și pornirea cea pătimășă”.

⁴⁰ Prin extensie.

⁴¹ Altul însă zice: „Iar după mai-înalta înțelegere [anagogie], fiindcă tot locul pământului aceluia se numește duhovnicește Egipt, cei ce petrec într-însul se numesc Egipteni; deci, cu darul lui Dumnezeu, întâile nașteri ale sufletelor Egiptenilor acestora sunt pierdute, fiind în neștiință și răutate; că, mai-nainte de faptele bune și de cunoștințe, ce sunt folositoarele fiuce ale gândurilor, sunt [se alcătuiesc] răutatea și necunoștința, dar și tot celui ce lucrează vreun meșteșug sau știință nu-i vine îndată să facă bine, ci după ce lucrează cu lipsuri. Așadar, să ne încredințăm cu dreptate că începătura fiecărei ostenele se nimicește fiindcă e lucru rău [φάουλῃ = lit.: zadarnic, inferior]; iar cum că cele ce se zic sunt despre suflete împletite cu trupurile, este arătat din ceea ce stă înainte, că zice în *locașurile*, iar locașurile sufletelor sunt trupurile”.

⁴¹ Iar Isihie zice: „Multă iubire de oameni întrebuințează Dumnezeu pentru cei ce sunt pedepsiți, începând de la cele mai mici, ca, așa înțelepțindu-se, să scape de cele mai mari; pentru aceasta mai întâi pe dobitoacele Egiptului le-a închis în moarte, dar, aflându-i nesimțitori, a ucis pe cei întâi-născuți, altminteri nu ar fi adus asupra lor rana uciderii celor întâi-născuți, dacă, cu moartea dobitoacelor înțelepțindu-se, s-ar fi deșteptat”. Iar Teodor zice: „Erau *toată osteneala*, a zis, vrând să zică «a tuturor rodurilor», adică i-a

57. Și a scos ca pe niște oi pe norodul Său și i-a pus pe ei ca pe o turmă în pustie.

„A ridicat, zice, Dumnezeu poporul Evreilor din Egipt, și-l povățuia și îl păzea cu atâta purtare de grijă, precum păstorul păzește și povățuiește oile sale”⁴².

58. Și i-a povățuit spre nădejde și nu s-au înfricoșat,

„A povățuit, zice, Dumnezeu pe Evreii care au ieșit din Egipt într-o noapte, precum este scris: *Și pe această noapte de priveghere pentru Domnul o vor păzi toți fiii lui Israel să fie spre neamurile lor* (Ieș. 12: 42). I-a povățuit însă spre nădejdea făgăduinței cea către Avraam, după Isihie, că a zis Dumnezeu către Avraam: *Cunoscând, vei cunoaște că nemernică va fi seminția ta în pământ, slujind la străini, și-i vor obișnui pe ei și-i vor smeri patru sute de ani. Dar pe neamul acela căruia ei îi vor fi robi, îl voi judeca Eu și după aceea ei vor ieși să vină aici cu avuție multă* (Fac. 15: 13-14). Zice încă că Evreii nu s-au înfricoșat într-o noapte adică într-o care au ieșit din Egipt, dar că în urmă mulți s-au înfricoșat”⁴³.

---

ucis pe toți cei întâi-născuți ai caselor lor, dar nu numai pe ai lor, ci și pe ai dobitoacelor cele câte le-aveau lângă ei (La Nichita)”.

⁴² Iar Origen zice cum că Dumnezeu mai întâi i-a ridicat pe Evrei ca pe niște oi, iar apoi, unindu-i, i-a făcut o turmă, iar după urmare, Origen adaugă acestea: „Deci și noi, când ne adunăm împreună, ținem taina turmei, iar când ne lenevim dinspre adunările din Biserică, urmăm oilor ce fug și se depărtează de turmă, și asupra noastră, a celor împrăștiați, iau putere vrăjmașii și fiarele care ne pândesc: lupii, precum ne încredințăm de la cei ce ne păstoresc, de năvălesc cândva asupra vreunei turme, nu pot [să facă ceva] asupra ei atunci când ea este adunată împreună, fiind și păstorul de față, ci pândesc acolo unde a rămas vreo oaie pascând, și pe aceea o sfășie; deci și noi, de voim a nu ne da puterilor potrivnice, să nu părăsim adunarea-împreună, ci să ne adunăm la un loc cinstind Ziua Domnului, ca astfel să se adune os lângă os ale lui Hristos în armonie, vine și tendoane și piele, iar acum și peri, că: *Au doară nu știți că sunteți trup al lui Hristos?* (I Cor. 6: 15). Iar aceasta, a se aduna împreună, este lucru de mare trebuință, ca să nu zică Hristos despre noi: *Risipitu-s-au oasele Mele* (Ps. 21: 14; 140: 7)”.

⁴³ Poate însă zicerea nu s-au înfricoșat se înțelege prin aceea că, atunci când Evreii aveau nădejdea făgăduinței cea către Avraam pecetluită în sufletele lor și își aduceau aminte de dânsa, nu se temeau de acei potrivnici, precum zice aici, iar când pe aceasta o au lepădat din pomenirea lor și nu nădărdiau în puterea lui Dumnezeu, atunci se temeau și se înfricoșau. Ori, după Isihie: „Nu s-au înfricoșat trecând pedestru Marea Roșie, care pe vrăjmașii lor i-a acoperit, că, așa căzând asupra Egiptenilor, mormânt li s-a făcut”.

și pe vrăjmașii lor i-a acoperit marea.

„Pe vrăjmașii Evreilor, zice, adică pe Egiptenii care îi goneau, i-a acoperit Marea Roșie”, precum s-a zis mai sus. Că aceeași mare, după Teodorit, acestora adică le-a făcut cale, iar pe aceia i-a îngropat cu valurile.

59. Și i-a băgat pe dâșii în muntele sfințeniei Sale*,

După ce David a povestit minunile ce s-au făcut în Egipt, a pus sub tăcere cele câte le-a făcut Dumnezeu în pustiu, fiindcă le-a povestit mai-nainte; pentru aceasta acum povestește despre pământul făgăduinței. Prin *munte* zice aici Sionul, fiindcă acesta era cel mai vestit din tot pământul făgăduinței. Însă acesta era *munte al sfințeniei*, fiindcă era afierosit Chivotului lui Dumnezeu, căci pe acest Chivot îl numește *sfințenie*. Același *munte* însă se zice și munte sfânt, pentru că s-a sfințit de la sfințitul Chivot ce a fost într-însul.

în muntele acesta pe care l-a câștigat dreapta Lui.

Acesta David îl zice arătător [deictic], pentru ca să arate că Muntele Sinai, în care oarecând s-au aflat Evreii, a fost altul decât Sionul. Zice însă că muntele acesta, Sion, le-a câștigat [adus] puterea lui Dumnezeu, și nu vitejia poporului Evreilor, că Dumnezeu a gonit dintr-însul pe cei ce mai-nainte îi goneau⁴⁴.

60. Și a gonit de la fața lor neamuri și le-a dat cu sorți pământul lor moștenire, cu funii de împărțire.

61. Și a așezat întru locașurile lor semințiile lui Israel.

* ἀγίασματος = prin extensie: în lăcașul, altarul. Vezi și tâlcuirea.

⁴⁴ Origen însă zice: „După mai-înalta înțelegere [anagogic], *munte al sfințeniei* este înalta și preainalta faptă bună și cunoștință, întru care singur desăvârșitul Învățător Iisus curat introduce [inițiază], al Cărui câștig [bogăție] este toată fapta bună și cunoștința și văzătoarea deprindere a adevărului; pentru aceasta, și cei ce au câștigat aceste așezări [stări] se zic câștig al lui Dumnezeu. Deci și pe tine te va introduce în muntele cel de sus, în cel ce se arată minții, și va scoate afară din cele cerești pe cele duhovnicești ale răutății, ca tu să moștenești Împărăția Cerului, adevărat și nobil și veșnic Israelitean făcându-te”. Zice însă și dumnezeiescul Teofan [Imnograful]: „Cei ce trec vișorul vieții acesteia cu neîncercare, ca prin Marea Roșie, și în pustia lumii slujesc curat lui Dumnezeu, în muntele cel de sus și în cereasca cetate se aduc”. Iar după alt tâlcuitor, *dreapta Tatălui e Domnul*. Care din veci merge înaintea poporului cărora le împarte cu sorții pământul făgăduinței.

Dumnezeu, zice, a scos din pământul făgăduinței pe cele șapte neamuri care locuiau într-însul, adică pe Canaanei, pe Fetei, pe Ferezei, pe Evei, pe Amorei, pe Gherghesei și pe Iebusei, și le-a dat Evreilor cu sorți tot pământul acesta, după Atanasie. Lipsește însă zicerea „ca”, adică „ca prin funii de împărțire”, că aici este o însușire de lipsă obișnuită în limba evreiască*, fiindcă cu un chip ca acesta, adică cu funie geometrică, Dumnezeu a împărțit pământul acela, după analogia [proporțional cu] și măsura cea potrivită fiecărei seminții, precum un părinte împarte avuția sa, după măsura potrivită, fiecărui fiu al său⁴⁵. Deci în lăcașurile celor ziși Dumnezeu a locuit pe Evrei.

62. Și au ispitit și au amărât pe Dumnezeul Cel Preaînalt și mărturiile Lui nu le-au păzit.

63. Și s-au întors și s-au lepădat, ca și părinții lor,

Evreii cei ce au fost aduși de Dumnezeu în pământul făgăduinței au fost fiii celor ale căror oase le-au căzut în pustie, precum am zis. „Aceștia dar, zice, au amărât în urmă, adică au mâhnit pe Dumnezeu, pentru că au căzut în slujirea de idoli”, că scris este în Cartea Judecătorilor: *Și s-a sculat alt neam după dânșii, care n-a cunoscut pe Domnul și nici lucrul pe care l-a făcut întru Israel* (Jud. 2: 10: 11). Iar *mărturii* numește poruncile lui Dumnezeu cele ce aveau mărturii, adică cele ce aveau aceste cuvinte: *Martor [mărturie] pun vouă cerul și pământul, și cele asemenea* (Iudita 7: 28). S-au întors însă de la Dumnezeu și s-au lepădat Evreii cei mai în urmă născuți, fiindcă au urmat părinților și strămoșilor care au făcut vițelul cel turnat în pustie și i-au slujit ca unui idol.

întorsu-s-au întru arc strâmb.

„Evreii cei mai în urmă născuți, zice, s-au întors de la buna-cinstire în păgânătate, asemenea unui arc strâmb”. Însă aceasta este aici în loc de „precum arcul”. Cum s-ar zice: „Cel strâmb nu aruncă arcul drept”, așa și mintea Evreilor celor de atunci strâmbându-se, nu propuneau* drept înțelegerile cele despre Dumnezeu⁴⁶.

* Altfel spus: limba Evreilor folosește uneori elipsa.

⁴⁵ Despre sorți însă și împărțirile pământului făgăduinței învață mai cu de-amănuntul Cartea lui Isus Navi, după Teodorit.

* Nu cugetau, nu sugerau.

⁴⁶ Altul însă zice: *Arc strâmb* ar putea fi sufletul cel răzvrătit, iar săgețile lui, viclenele cugetări. Și tu, de vei păcătui, vei fi ca un arc strâmb și vei intra în mâna Diavolului; și prin tine, pe câți i-ar afla, la păcat chemându-i și săgețile cele înfocate aruncându-le, te vor întrebuința ca pe un arc strâmb, iscusit a veni în mâna lui cea sucită și strâmbă”. Iar

64. Și L-au întăritat pe Dânsul întru dealurile lor, și întru cele cioplite ale lor L-au întăritat pe Dânsul.

Fiindcă Evreii s-au amestecat cu păgânii, pentru aceasta au învățat și faptele lor, precum în altă parte zice același David, pentru aceasta, fiindcă păgânii jertfeau pe dealuri și cinsteau pe cei ciopliți, adică pe idoli, așa făceau și Evreii, jertfind pe dealuri și idoli cinstind. *Au întăritat pe Dumnezeu* a zis în loc de „L-au făcut să râvnească”*, adică să Se mânie asupra lor, din pricina idolilor celor ciopliți cărora ei li se închinău⁴⁷.

65. Auzit-a Dumnezeu și a trecut cu vederea și a defăimat foarte pe Israel.

„A auzit, zice, Dumnezeu glasul Evreilor cel ce striga prin fapte, adică păgânătatea lor, precum a auzit și glasul sângelui lui Abel și glasul Sodomei și Gomorei, pentru că înseși păcatele pe care le făcea omul, ele strigau înaintea lui Dumnezeu, pârând pe cel ce le lucrează”. Iar după alt chip, aceasta este însușire a Scripturii Vechi, a zice adică la Dumnezeu că *a auzit*, însă cuvântul acesta arată că Dumnezeu S-a pornit spre a izbândi și i-a trecut cu vederea și S-a întors dinspre dânșii și i-a defăimat, adică a făcut lesne-defăimat pe poporul cel mult-cinstit al lui Israel, fiindcă l-a dat rob la deosebite neamuri ale celor de altă seminție, precum istorisește Cartea Judecătorilor, după Teodorit⁴⁸.

Teodorit zice: „Stricându-și îndreptarea minții, nici aceia nu întrebuințau spre bine dumnezeieștile faceri de bine, iar pricinile folosirii le luau ca prilejuri de vătămare”.

* παραζηλώση = lit.: să fie gelos.

⁴⁷ Iar Atanasie zice: „Jertfeau necurațiilor demoni pe toate vârfulurile munților, precum zice Proorocul Osea: *Au curvit de la Dumnezeu lor, pe vârfulurile munților jertfeau, și pe dealuri, pe sub stejari jertfeau, și sub pomi, și sub copaci umbroși, căci bună este umbra* (Osea 4: 12-13)”.

⁴⁸ Iar întru aceasta este scris că Dumnezeu a dat pe Evrei când Ammanitenilor, când Moabitenilor, iar uneori Madianiților și altor seminții, dar David arată aici cu deosebire pe cele cinci satrapii care luaseră Chivotul, când au fost junghiați Ofni și Finees, fiii lui Eli preotul, și Israel era defăimat”. Iar Teodor zice: „Acum zice că *a auzit*, iar că nu a trimis (urgia adică) care s-a pornit, cu aceasta a vrut să arate auzirea. Dar ce a făcut, auzind? Nu a adus asupra lor bătaie, ci i-a trecut cu vederea; aceasta însă este mai cumplită decât toată bătaia, a fi trecut cineva cu vederea de către Dumnezeu, că [doar] cu singuri ochii Lui ne mântuim; deci vezi câte și ce fel de rele au pățimit Evreii: trecuți fiind cu vederea, au fost dați în felurite robiri (La Nichita)”.

66. Și a lepădat corturile Silomului [ebr. din Șilo], lăcașul în care a locuit întru oameni.

Zicerile acestea și cele următoare se istorisesc în Cartea Întâi a Împăraților, cum s-a robit adică Chivotul de către cei de altă seminție și cum au fost junghiați Evreii și cetățile lor au fost stăpânite. „A lepădat, zice, Dumnezeu cortul cel ce era în Silom, întru care locuia prin Chivot, pentru că, de nu ar fi lepădat, nu ar fi fost stăpânit de cei de altă seminție”. Zice însă că și prin Chivot a locuit Dumnezeu întru oameni; că mai întâi, precum am zis, Chivotul a locuit în Silom, iar apoi a locuit în Ierusalim.

67. Și a dat în robie tăria lor și frumusețea lor în mâinile vrăjmașilor.

Unii au numit *tărie* și *frumusețe* pe ostașii cei viteji și puternici ai Evreilor. Mai bine este însă să numim așa Chivotul Legii, după Teodorit, pentru că acela îi întărea și îi împuternicea până atunci și îi împodobește, acesta însă s-a dat în mâinile Azotinilor [ebr. celor din Așdod] celor de altă seminție, care l-au băgat în capiștea lui Dagon.

68. Și a închis în sabie pe norodul Său și moștenirea Sa o a trecut cu vederea.

Moștenire a lui Dumnezeu numește David pe Israeliteni, fiindcă Moise așa i-a numit, de vreme ce singuri erau afierosiți lui Dumnezeu: *S-au făcut*, zice, *parte a Domnului, poporul Său, Iacov, funie** a moștenirii Sale, Israel (Deut. 32: 9).

69. Pe tinerii lor i-a mâncat focul și fecioarele lor nu s-au jelit.

Despre acestea Moise nu a arătat anume [nu a făcut referire], nici istoriile cele mai vechi ale lui David; urmează însă că atunci când se ardeau cetățile și casele Evreilor de către vrăjmași, să fi rămas prin cetăți și prin case tineri, adică băietani, care însă nu intraseră în rânduiala oștenească, și așa să fi ars. Asemenea urmează să fi rămas și fete tinere, care să fi ars ori să se fi robit de vrăjmași, și care în urmă nu aveau pe nimeni ca să le jelească și să plângă pentru

---

* *σχοίνισμα* = lir. funie; cu aceasta se măsurau pământurile spre moștenire celor ce le luau, de aceea, adeseori, prin funie s-a numit însuși pământul de moștenire sau moștenirea.

robia și moartea lor, fiindcă părinții și maicile și rudele lor au fost unii omorâți, iar alții robiți⁴⁹.

70. Preoții lor în sabie au căzut și văduvele lor nu vor plânge.

„Fiii preotului Eli, zice, Ofni și Finees, care au ieșit cu Chivotul lui Dumnezeu la război, amândoi au fost uciși de cei de altă seminție”. Iar *nu vor plânge* este în loc de „nu au plâns”, după schimbarea timpului, pentru că au fost uciși, au fost robiți, pentru că cetățile lor și patriile lor desăvârșit au fost pierdute, fără a le rămâne rudenie⁵⁰.

71. Și s-a deșteptat Domnul ca cel ce doarme,

„Precum cel ce doarme, zice, sculându-se din pat, scutură somnul de pe ochii lui, așa și Domnul, în sfârșit sculându-Se, simțitului Chivot și poporului Său, care atunci își luase cuviincioasa pedeapsă, i-a scuturat îndelungă-răbdarea Sa pe care o arătase peste atâtea rele pe care le-au făcut vrăjmașii Evreilor cei de altă seminție”, că *somn* a numit îndelungă-răbdarea, după Teodorit, iar *sculare*, izbânda și pedeapsa.

ca un tare și amețit de vin.

Stihul acesta arată [întărește] pe cel de mai sus. „Precum, zice, un om netrebnic ce s-ar îmbăta, durându-l capul de mult vin, după o vreme se scoală și se

---

⁴⁹ Altul însă zice: „Deși urgia lui Dumnezeu i-a cuprins ca un foc, pentru aceasta s-a putut pune pe seama focului pieirea cea neașteptată”. „Plângerea cea după obicei nu s-a făcut pentru fecioare, fiecare pentru ale sale răutăți îngrijindu-se, nefiind nimeni care să poarte grijă de ele”, după Didim. Iar Isihie zice: „*Tineri* numește pe cei puternici în lege, adică pe cărturari și pe farisei, care se bizuiau pe tăria slovei; pe aceștia i-a mâncat focul, adică răvna [gelozia] și pizma cea asupra noastră (a creștinilor celor din păgâni), văzând că ne îndreptăm fără jugul legii; pentru aceasta și Isaia zicea către dâșii: *Răvnă va lua pe poporul cel neînvățat, iar acum focul mănâncă pe cei potrivnici* (Is. 26: 11)”.

⁵⁰ Iar preoții au căzut în sabie, precum zice Teodorit, prin înșeși lucrurile învățându-se ce însemnează a nu nădăjdui în dumnezeiasca purtare de grijă, viețuind cu călcare de lege. Aadağă însă Didim: „Și femeia lui Finees, auzind că bărbatul ei a fost omorât și că a rămas văduvă, cu anevoie născând, a murit; și altele de asemenea au pierit împreună cu pieirea bărbaților lor, neînvrednicindu-se nici de lacrimile cele asupra morții. Și însuși Eli, vestindu-i-se că fiii săi au murit în sabie, căzând, a murit”. Iar Teodor aadağă: „Prin toate voiește să spună cum că cu deosebire pe ei i-au mâncat relele, atât pe tineri, cât și pe bătrâni, împreună și pe preoți, pe niciunul dintr-înșii cruțându-i Dumnezeu prin răutatea chipului (La Nichita)”.

deșteaptă. într-acest chip S-a sculat Dumnezeu pentru a Se porni asupra vrăjmașilor Evreilor mai tare decât mai-nainte, adică după îndelungă-răbdarea cea dintâi, pentru că și omul cel puternic, după ce îl doare capul de vin, apoi, când se scoală, mai tare se pornește și mai cu iuțime”, după Isihie⁵¹.

72. Și a lovit pe vrăjmașii Săi la cele dinapoi,

A lovit însemnează de mai multe ori că „a omorât”, uneori însă însemnează și chiar „a lovit”, precum și aici, în acest fel de însemnare. *Dumnezeu a lovit*, adică a rănit pe Gheteei cei de altă seminție la boașe, adică la șezut, precum este scris: *Și a lovit Domnul pe bărbați (pe Ghet) de la mic până la mare și i-a lovit pe ei la boașele lor* (I Împărați 5: 9). Cu cinstit și bine-grăit nume⁵ numește aici David *dinapoi* partea cea necinstită a șezutului omenesc.

ocară veșnică le-a dat lor.

Ocară zice rana pe care a dat-o Dumnezeu șezuturilor celor de altă seminție. Că în orice loc din ale celor de altă seminție merge Chivotul, acolo va merge și patima aceasta, că nu numai în Ghet, ci și în Ascalon a urmat aceasta: *S-a făcut, zice, tulburare grea foarte în toată cetatea, când a intrat acolo Chivotul Domnului lui Israel, și cei vii și care nu muriseră s-au rănit de boală și s-a suit strigarea cetății până la cer* (Cartea I a Împăraților 5: 11).

73. Și a lepădat locașul lui Iosif și seminția lui Efraim n-a ales,

„Dumnezeu, zice, nu a voit să locuiască prin Chivot în hotarele pământului lui Iosif”. Iosif însă numește aici pe Efraim, fiindcă era fiu al lui Iosif, precum mai curat zic cele ce urmează, că nu a ales seminția lui Efreim, adică nu a voit a locui prin Chivot în hotarele pământului lui Efraim, din pricina fărâdelegilor lui (după Teodorit). Iar ceea ce zice aici, acum, este chiar ceea ce a zis mai sus,

⁵¹ Zice însă Origen: „Precum este beția patimă străină și nefirească, așa și urgia nu este patimă a lui Dumnezeu, ci pedeapsă dreaptă ce se aduce asupra celor ce greșesc... Noi dar Îl facem pe Dumnezeu oarecum a Se îmbăta și a-L durea capul, ca să doarmă și să nu fie treaz pentru noi, iar dacă ne vom întoarce și ne vom face înțelepți, Se scoală. Și ce face? Lovește pe vrăjmași la cele dinapoi. Că cei ce văd fața lui Dumnezeu și stau înaintea Lui nu se lovesc, dar, de fuge cineva de Dumnezeu, atunci se lovește [de El], chiar de-ar fi nesimțitor de păcatele sale; dar, de ar fi ocărât de cel ce voiește a-l aduce spre întoarcere, s-ar căi și s-ar rușina: fără rușine fiind la început, îndată ce a început Domnul a-l ocări, a și încetat, iar de nu se va pocăi, îi păstrează lui ocară și la Ziua Învierii”. A zis însă și Teodorit: „Beție de vin a numit mânia” [lit.: indignarea, neplăcerea față de cineva].

* Printr-un eufemism, cum am zice noi.

adică cum că a lepădat lăcașul lui Silom (v. 66), care era parte din pământul lui Efram, precum am zis⁵².

74. Ci a ales seminția lui Iuda, muntele Sionului, pe care l-a iubit.

„Dumnezeu, zice, a ales seminția lui Iuda ca să împărătească în poporul lui Israel”. Aceasta o zice David despre sineși, fiindcă chiar el era din seminția lui Iuda, a trecut însă sub tăcere cele ce s-au întâmplat în vremea lui Saul, pentru ca să nu arate că-l prihănește⁵³. Iar în locul seminției lui Veniamin, din care era împăratul Saul, Domnul a ales seminția lui Iuda, din care era și David, iar în locul hotarului lui Efraim, în care era vechea locuință a Chivotului, a ales muntele Sionului, lângă care era Ierusalimul. Zice însă că s-a iubit de Dumnezeu muntele Sion, pentru că, după ce a primit Chivotul lui Dumnezeu, s-a mărit și s-a făcut vestit.

75. Și a zidit ca a inorogului sfințenia Sa;

A zidit este aici în loc de „va zidi”, după schimbarea timpului, cel trecut luându-se în loc de viitor. Însă cu aceste cuvinte proorocește David despre Biserica ce urma să o zidească Solomon în Ierusalim, chiar despre împărăția ce voia să o întărească acolo din seminția lui Iuda. Iar Dumnezeu a arătat aceasta lui David prin Proorocul Natan, zicând: *Și va fi, dacă se vor plini zilele tale și tu vei adormi cu părinții tăi, voi ridica sămânța ta după tine care va fi în pânțele tale și voi găti împărăția lui. Acesta va zidi casă numelui Meu și voi îndrepta scaunul lui până în veac* (II Împărați 7: 12-13). Pe această biserică o a numit aici sfințenie, după Atanasie, iar ca a inorogului este cu lipsă [eliptică], că lipsește pe dinafară cornul, adică „ca un corn de unicorn”, că precum cornul inorogului este unul, și prea mare, și frumos, și prea puternic, așa și biserica cea zidită de Solomon, una

⁵² Că din seminția aceasta a lui Efraim trăgându-se Ieroboam, robul lui Solomon și apostat, a dezbinat cele zece seminții din Împărăția lui David și l-a făcut să se închine idolilor în Samaria.

⁵³ Iar Teodorit zice: „A lepădat însă seminția lui Efraim și a ales seminția lui Iuda, pentru ca cortul să nu rămână în Silom [Șilo], ci darul dumnezeiescului Chivot să se mute în Ierusalim, întru care și Solomon a zidit mai pe urmă dumnezeiasca biserică”. A zis însă și Atanasie: „A ales o seminție în locul alteia, a ales pe cea a lui Iuda în locul seminției lui Iosif și un loc în loc de altul, Muntele Sionului în loc de Silom [Șilo]”. Iar Isihie tâlcuiește zicerea aceasta tropologic, grăind: „A lui Iuda, «cel ce mărturisește» (că Iuda se tâlcuiește aceasta), este biserica seminției, că Muntele Sionului prin pocăință și prin mărturisire se mântuiește, pe care și l-a iubit. că „tot cel ce ia aminte de Dumnezeu, acela se numește Sion, fiindcă Sionul se tâlcuiește «pândire [veghere]» ori «luare-aminte»” (La Nichita).

s-a zidit în tot pământul, și prea mare a fost, și prea frumoasă, și tare cu alcătuirea, și singură afterosire a singurului Dumnezeu.

pe pământ a întemeiat-o pe dânsa în veac.

„Dumnezeu, zice, a întărit seminția lui pe acel pământ pe care ea locuiește, ca să nu se scoată dintr-însul de către vrăjmași”. Iar zicerea *în veac* este în loc de totdeauna, dar nu se zice chiar drept [propriu-zis], de vreme ce aceasta a fost scoasă din Ierusalim întâi de către Babilonieni și în urmă de către Romani⁵⁴.

76. Și a ales pe David robul Lui și l-a ales de la turmele oilor, de la cele fătătoare l-a luat pe dânsul,

Vezi, iubitule, că Fericitul David cu iubire de adevăr povestește aici pricinile sale și nu se rușinează să spună că nici păstor deplin nu era, ci încă era mai jos și decât păstorii⁵⁵. Că urma după oile cele fătătoare, care lucru nu este însușire a păstorului, ci a slujitorului de păstor. Ori, mai bine zis, pe cele ce îl nimicneau pe el le-a spus David, iar cele ce îl înălțau le-a trecut cu vederea pentru smerita lui cugetare, adică a trecut cu vederea bărbăția ce o avea, prin care omora și urșii, și leii, și lupta de unul singur [corp la corp], și biruința pe care a făcut-o împotriva lui Goliat⁵⁶.

⁵⁴ Iar Teodorit zice: „Simmah așa a tâlcuit: «Ca pământul pe care l-ai întemeiat», și ceilalți au tâlcuit cu același înțeles. Deci zice: «Precum un pământ a zidit, tot așa o biserică a Iudeilor a poruncit a se zidi», iar alții pe a *întemeiat-o* o dau Bisericii, că pe aceasta a întemeiat-o în veac, și s-a zidit temelia ei ca cornul inorogului, dându-i un corn de un singur fel; că un Domn este într-însa, o credință și un Botez, pentru aceasta porțile iadului nu o vor birui (La Nichita)”.

⁵⁵ De unde Teodorit și Nichita zic: „Și aceasta este o întindere a dumnezeieștii milostiviri, că nici păstor desăvârșit și vrednic de laudă fiind, ci slugă a păstorului ce urma după oile cele fătătoare, pe cel atât de prost, pe cel ce încă avea trebuință de știința cea păstorească, pe cel ce făcea lucru copilăresc și nu făcea slujbă păstorească, pe acela l-a învrednicit de atâtă purtare de grijă”, încât de la știința păstorească și de la a ști bine a păzi oile cele fătătoare, încât, zic, de la aceea l-a ridicat și l-a făcut păstor al oilor cuvântătoare pe ciobanul împărat, după Atanasie. Iar Simmah a zis în loc *de la cele fătătoare*, „cele ce urmau să fete”.

⁵⁶ Iar Isihie zice: „David a fost părinte și icoană a lui Hristos, drept aceea a și fost luat dintre păstorii oilor, nu de la turmă - că ale lui Hristos sunt multe turme, unele de oameni, altele de îngeri și de alte înțelegătoare și nevăzute puteri, care sunt născătoare, adică vor naște, iar turmă neroditoare nu are, ci toate pentru frica Lui sunt îngreunate, născând mântuire, pentru aceasta zice și Isaia: *Pentru frica Ta, Doamne, în pânțele am luat și m-am chinuit și am născut duh de mântuire, pe care l-am făcut pe pământ* (Is. 26: 18)”.

77. Ca să pască pe Iacov, sluga Sa, și pe Israel, moștenirea Sa.

„A ales, zice, pe David, robul lui Dumnezeu, ca să pască, adică să împărătească peste poporul lui Iacov”. Însă cuvântul acesta, *să pască*, este o metaforă, pentru că așa cum se cuvine ca păstorul să se îngrijească de oile sale, așa și împăratul trebuie să se îngrijească de poporul său. Iar zicerea *pe Israel, moștenirea sa* este aceeași cu cea de mai sus, iar aceasta este o formă de repetare care se obișnuiește în limba evreiască; iar despre *moștenire* am spus mai sus, la stihul 60⁵⁷.

78. Și i-a păscut pe dâșii întru nerăutatea inimii sale și întru priceperile mâinilor sale i-a povățuit pe ei.

„David, zice, păstorea și împărătea întru Israeliteni cu simplitate și blândețe și cu neviclenirea inimii sale”. Iar zicând și *cu priceperile mâinilor sale i-a povățuit*, el numește faptele cele înțelepte și pricepute, prin care înțelepțește îndrepta pe poporul său⁵⁸. Se cuvine însă să adăugăm aici că Dumnezeu a ales

---

* *παλιλλογία* = recapitulare, retractare, dezicere, reamintire, repetare, întărire. E vorba de un paralelism sintetic sau climatic, structură ce revine foarte des în psalmi. Despre ea am mai scris și în volumul 1, vorbind despre cuvinte sau sintagme aflate în paralel (*παράλληλος*). Pentru gândirea biblică, acesta era un mod obișnuit de a întări sau explica anumite lucruri.

⁵⁷ Isihie însă zice: „Ca să păstorească pe poporul cel din păgâni – că acesta este Iacov –, amăgind pe Evrei, a luat nașterea lor cea dintâi; dar încă și Israel, căci în vremea Sfințelor Taine vede pe Dumnezeu față către față. Iar cum că îl păstorește Dumnezeu, auzi pe Hristos zicând: *Eu sunt Păstorul Cel bun* (Ioan 10: 11)”.

⁵⁸ Iar Teodorit împreună cu Nichita zic: „Nici cu îngrozire, nici cu asprime, nici cu mândrie păstorea pe cei dați lui, ci, simplitatea amestecând-o cu priceperea, înțelepțește îndrepta poporul și după dumnezeieștile legi îl povățuia, după Cel ce zice: *Fiiți înțelepți ca șerpii și curați ca porumbelii!* (Matei 10: 16). Că, lepădând răutatea fiecărei părți, pe a șarpelui rea-lucrare și neștiința porumbelilor, lăudata bunătate [virtute] a dres-o. Iar [David] nerăutatea a arătat-o mai întâi către popor, nicăieri dând loc pomenirii de rău, apoi și cu toată priceperea purta poporul, buna-cinstire învățându-l. *Priceperea* însă prin mâini o a arătat, adică prin fapte, după ceea ce zice că «priceperea e bună tuturor celor ce o fac» [citat neidentificat] și cu aceasta povățuiește pe alții, pe cei ce nu atât cu cuvântul, cât cu fapta se folosesc. Că felul priceperii este îndoit: unul al mâinilor, precum cea practică, iar altul al minții și al mâinilor. Că priceperea [aceasta din urmă] ceea ce se numește după înțelepciune vine de la minte, despre care s-a zis: *Domnul dă înțelepciune și de la fața Lui este cunoștință și pricepere* (Pilde 2: 6), iar priceperea ceea ce se face este a mâinilor, cu care cineva poate povățui ca un învățător. Prin priceperea mâinilor s-ar înțelege însă și cuvântul despre cele ce se cuvin a se face [practice], după care în chip rațional putem să povățuim pe fiecare cele ce se fac după fapta bună, că mulți, înțelegând

seminția lui Iuda să împărătească deoarece din această seminție urma să răsară Hristos, după Teodor. Și altul însă zice: „Iar prin Iuda să înțelegi pe Hristos, fiindcă din seminția lui Iuda a odrăslit, iar prin seminție a lui Hristos să înțelegi neamul Creștinilor, al căror Părinte duhovnicesc și Învățător este Hristos, iar pe această seminție a Creștinilor a întemeiat-o Dumnezeu pe pământ în veac, fiindcă porțile iadului nu o vor birui pe dânsa, adică pe Biserica lui Hristos, precum a zis tâlcuitorul cel nenumit, încât în veac se zice chiar pentru Biserică, și pentru seminția lui Hristos, și pentru seminția lui Iuda, precum am zis mai sus”.

PSALMUL 78

Psalmele lui Asaf.

Despre Asaf am spus în oarecari psalmi pentru ce se scrie așa și vezi în *Precuvântare*, la capitolul 5. Iar psalmul acesta proorocește, după Teodorit și Teodor, răutatea și neomenia pe care o a arătat Antioh Epifanul asupra neamului Iudeilor. S-a închipui însă ca zis dinspre fața Macabeilor și a Evreilor celor mai cinstitori de Dumnezeu, ce se aflau atunci în Ierusalim⁵⁹.

1. Dumnezeu, venit-au neamurile în moștenirea Ta,

Despre *moștenire* am zis la psalmul trecut, la stihul 60, că adică poporul Evreilor era moștenirea lui Dumnezeu, iar *neamuri* numește aici Dumnezeu atât pe înșiși Macedonienii și Elinii care au venit asupra Evreilor, cât și pe aliații lor.

spurcat-au sfântă biserica Ta.

2. Pus-au Ierusalimul ca o păzitoare de poame;

„Au spurcat, Doamne, zice, păgânii biserica Ta cea sfântă, pentru că au călcat-o cu picioarele lor și porci au jertfit într-însa, care după Lege erau dobitoace necurate, și au băgat într-însa idoli și spurcăciuni”; ori și altfel: „Pentru că o au făcut obștească și necurată”. Iar *păzitoarea de poame* este o colibă în care

---

binele, ori nu-l fac [cu mâinile, practic], ori nu-l fac după cuvânt [rațiune]”. Și Atanasie însă zice: „Iar pricepera mâinilor numește toată fapta bună, ceea ce se face întru cuviință”.

⁵⁹ Unii însă zic, precum Apollinarie, că David se tânguia în psalmul acesta pentru robia pe care au suferit-o Evreii de la Romani după Înălțarea Domnului.

* Pentru bunul plac al tuturor.

oarecari șed și păzesc poamele când se coc, ca să nu le fure oamenii ori pentru ca să nu le strice păsările sau dobitoacele cele cu câte patru picioare. Deci zice cum că „păgânii au făcut Ierusalimul ca o casă risipită, încât numai chip de cetate avea, fără a avea lucrurile acesteia și deci, în adevăr, nu mai era cetate, la fel ca și coliba păzitorului de poame, care numai cu numele este casă, dar cu lucrul nu este casă”⁶⁰.

pus-au stârvurile robilor Tăi mâncări păsărilor cerului; trupurile celor cuvioși ai Tăi fiarelor pământului.

Stârvuri numește David trupurile cele moarte, iar *robi ai lui Dumnezeu* și *cuvioși* numește pe Iudeii cei robiți lui Antioh, deoarece, din vechime, numai neamul Iudeilor a fost afierosit lui Dumnezeu și numai Iudeii se numeau cuvioși, măcar că lucrul cuvioșilor nu-l aveau, că așa și proorocii numeau pe proorocii mincinoși, pentru aceasta și Apostolul îi numea pe Iudei sfințiți, pentru că se trăgeau din rădăcina sfântă, adică din sfinții strămoși: *De este, zice, rădăcina sfântă, și ramurile sunt sfinte* (Rom. 11: 16), măcar că aceștia au fost tăiați din rădăcina cea sfântă pentru păgânătatea lor. Și după alt chip încă, *cuvioși* numește pe Iudeii cei omorâți, pentru că și iubitorii de Dumnezeu Macabei și alți drepti au fost uciși împreună cu ceilalți Iudei, precum aceasta se face de multe ori în războaie și la robiri de cetăți, încât se omoară adică și buni, și răi. Că zice Dumnezeu prin Iezehiil: *Aceasta zice Domnul Dumnezeu: „Iată, Eu voi aprinde în tine foc și va mânca întru tine tot lemnul verde și uscat”* (20: 47). *Lemn verde*

⁶⁰ Altul însă zice: „Însemnând pustiirea cea desăvârșită a cetății Ierusalimului, a numit-o *păzitoare de poame*, fiindcă locurile cele pietroase și netrebnice lucrătorii de pământ le osebesc pentru jitării [colibe pentru păzit]. Și, precum jităria este locuită atâta timp cât roadele sunt pe pământ - iar după ce roadele se culeg, aceasta se pustiește -, în același chip s-a pustiit și Ierusalimul”. Iar Isihie zice: „Pentru ce a zis *ca pe o păzitoare de poame*? Fiindcă, luând Duhul Legii și al proorocilor, le-a lăsat să păzească numai poama slovei, și aceasta a fost nu de la oameni, ci de la Dumnezeu, El vrând ca dovezile [adeveririle] credinței noastre să se păzească [jină, urmeze] de vrăjmași. Că slova este poamă, care nu dă hrană adevărată, ci vremelnică, pentru aceasta potrivit s-a numit [cetatea] *păzitoare de poame*”. Iar în loc de *păzitoare de poame*, Achila a zis „adunare de pietre”, iar alții asemenea; fiindcă lucrătorii de pământ, în oarecari locuri adunând grămezi de pietre și pe acelea șezând, păzesc poamele și, de pe acelea, ca de pe un loc înalt, văd pe cei ce le-ar putea vătăma”.

se numește dreptul, pentru umezeala* faptei bune, iar *lemn uscat* este nedreptul, din pricina amărăciunii* pe care o are în păruta lucrare a faptei bune⁶¹.

3. Vărsatu-s-a sângele lor ca apa împrejurul Ierusalimului și nu era cine să-i îngroape.

Atât de mult sânge al Iudeilor celor uciși s-a vărsat, încât curgea ca un râu. Și s-a vărsat sângele lor împrejurul Ierusalimului, adică pretutindenea și în toate părțile Ierusalimului, și nu a rămas nimeni ca să-i îngroape, pentru că cei ce au scăpat au fugit, iar ceilalți au fost luați în robie⁶².

---

* *ἰκμάδα*: termenul e folosit de regulă cu referire la plante: umezeala, condițiile bune sau puterea, trebuincioase plantei spre creștere. Tot așa și dreptul, să nu se laude cu niscai pământ al virtuții dacă n-a agonisit și apa sau umezeala Duhului, care-l ține în învioreare duhovnicească în toată vremea.

* *ἄβυσσος* = morții, stării de moarte duhovnicească care l-a cuprins.

⁶¹ Tot așa este și ceea ce a zis Domnul în Evanghelie: *Dacă în lemnul cel verde (adică întru Mine, Cel fără de păcat) fac unele ca acestea, întru cel uscat ce se va face?* (Luca 23: 31), adică „ce vor face Romanii întru voi, păcătoși fiind?”

⁶² Isihie însă înțelege alegoric zicerea aceasta: „Sângele lor au fost greșelele cele sufletești, a căror ispășire se face în sânge; și mai ales că s-a vărsat ca apa, încât nu s-a mai putut lua înapoi, precum nici apa nu se poate lua după vărsare. Iar împrejurul Ierusalimului, adică «asupra lui și asupra celor dintr-însul», că așa strigau ei asupra lui Hristos și ziceau: *Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri!* (Matei 27: 25), și nu era cine să-i îngroape. Din ce pricină? Deoarece ei, ca niște morți, nu se puteau îngropa unii pe alții, iar Biserica a-i îngropa nu știa [...]. Dar ce era ceea ce o oprea? Hotărârea lui Hristos, Care zice: *Lasă morții să-și îngroape morții lor!* (Luca 9: 60). Din ce pricină? Pentru că i-au umbrat pe păcătoși ispitindu-se pe eiși și mai goale și-au făcut faptele și de toți ocărăte”. Iar Didim zice: „Fiindcă cel ce se botează se îmbracă împreună cu Hristos, iar o a doua scâldătoare nu ar putea fi, nu era potrivit ca [cel ce se îngroapă] să îngroape pe cei ce au păgânătăit după scâldătoare”. Iar, tropologic, cele de mai sus se înțeleg astfel: „*Moștenire a lui Dumnezeu și biserică* a Lui este sufletul, întru care moștenire a lui Dumnezeu au venit neamurile, adică nevăzuții demoni și necuratele și netăiatele-împrejur cugetări, iar venind acestea în suflet, au spurcat sfânta Biserică a lui Dumnezeu care este în suflet, stricând-o prin învoirea spre păcate și atât de mulți au năvălit asupra lui, încât l-au pustiit pe cel ce odinioară era cetatea lui Dumnezeu, iar într-însul n-a mai rămas niciun rod duhovnicesc, de unde s-a făcut ca o păzitoare de poame, păzind numai și apărând ca pe o poamă fragedă, adică vremelnica îndulcire, și nu numai demonii și cugetările cele pătimase l-au făcut astfel pe el, ci și s-a stricat cu patimile și cu faptele cele rele, care acestea sunt ca niște stârvuri care se fac mâncare păsărilor cele ce răpesc sămânța cea semănată în cale, adică a dracilor. Că nu-i mănâncă pe cuvioși, ci trupurile cuvioșilor, adică orice mișcare ce s-ar găsi întru dânșii sau lucru trupesc și pătimas, *varsă însă și sânge*, adică puterea ce dă viață sufletului, omorând pe frați prin

4. Făcutu-ne-am ocară vecinilor noștri, batjocură și răs celor dimprejurul nostru.

„Noi, zice, neamul cel cinstit al Iudeilor, ne-am făcut acum ocară și batjocură păgânilor, care vor să ne facă vecini ai lor și care din vechime ne pizmuesc și ne vrăjmășesc”. Zicerea aceasta, *celor dimprejurul nostru*, este o formă de repetare obișnuită în limba evreiască. Iar *ocară* îi numesc păgânii pe Iudei, pentru slăbiciunea lor și pentru pustiirea cetății lor, iar *luarea în răs* a fost pentru că credeau întru Dumnezeu, iar prin *batjocură* trebuie să înțelegem luarea în răs, căci păgânii îi aveau pe Iudei spre luare în răs, iar aceștia erau Moabitenii, Amanitenii, Idumeii și alții.

5. Până când, Doamne, Te vei mânia, până în sfârșit? Se va aprinde ca focul râvna Ta?

„O, Doamne, zice, până când Te vei mânia asupra noastră, robii Tăi, până în sfârșit, adică atât de mult? Până când se va aprinde râvna Ta asupra noastră?” Iar *râvnă* numește, precum am zis, dreapta urgie a lui Dumnezeu. Pentru aceasta și Dumnezeu, dând lege, a zis: *Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, Dumnezeu râvnitor, răsplătind păcatele părinților asupra fiilor!* (Ieș. 2: 5). Iar *râvnă a lui Dumnezeu* se zice de la metafora și asemănarea acelor bărbați care, pentru multa iubire ce o au către femeile lor, se mânie asupra lor atunci când preacurvesc cu alți bărbați, precum a zis Solomon, că *plină de râvnă este mânia bărbatului ei* (Pilde 6: 34). Pentru că și Dumnezeu din început a avut către adunarea Evreilor asemănarea și analogia bărbatului către femeia sa, pentru că, din toate neamurile, pe aceasta singură o iubea și de singură aceasta era iubit, precum mai arătat o arată aceasta Proorocul Osea, că Dumnezeu, lepădând Sinagoga Iudeilor, zice printr-însul: *Judecați către maica voastră, judecați-o [învinuiți-o], că aceasta nu e femeia Mea și Eu nu sunt bărbat al ei!* (Osea 2: 4). Același Osea numește ibovnici ai Sinagogii Evreilor idolii, iar curvie și preacurvie a ei numește idolatria. Iar apoi, pe Biserica cea din păgâni, adică a Creștinilor, o a luat Dumnezeu spre mireasă Luiși, precum am zis la Psalmul 44⁶³. [Deci] *se va aprinde ca focul râvna Ta* zice pentru aceea că Dumnezeu este *foc mistuitor* (Deut. 4: 24).

---

sminteala lor”. Alții însă zic că acestea se potrivesc și la mucenici, și la acele vremi ale prigonitorilor și ale tiranilor, atunci când era prigonit Creștinismul, și bisericile și cetățile creștinilor erau prădate (La Nichita).

⁶³ Pentru aceasta, altul zice: „Iar aceasta se face până când bărbații poartă grijă de femeile lor, iar după ce le leapădă, leapădă împreună și râvnele cele pentru ele, de unde și Dumnezeu zice întru îngrozire: *Și se va lua râvna Mea de la tine, și Mă voi odihni, și mai*

6. Varsă mânia Ta peste neamurile care nu Te cunosc și peste împărățiile care n-au chemat numele Tău.

„O, Doamne, zice, neamurile cele ce ne vrăjmășesc mai mult decât noi Te întărită, pentru că ele nu Te cunosc pe Tine de Dumnezeu și Făcător al lor și pentru că mare neomenie întrebuintează întru noi”. Iar *împărății* numește David domniile și ținuturile cele mici ale vrăjmașilor celor ce-i bântuiau pe ei.

7. Și au mâncat pe Iacov și locul lui l-au pustiit.

„Pentru ce, zice, Doamne, trebuie să verși urgia Ta spre neamuri? Pentru că ele ne-au mâncat prin ascuțișul săbiei și au pustiit locurile noastre⁶⁴”.

8. Să nu pomenești fărădelegile noastre cele din început;

„Să nu pomenești, zice, Doamne, păcatele noastre, cele ce le-am făcut până acum”, că *din început* numește simplu păcatele cele făcute mai-nainte⁶⁵.

degrab să ne întâmpine pe noi îndurările Tale, Doamne, că am sărăcit foarte.

9. Ajută-ne nouă, Dumnezeule, Mântuitorul nostru,

„Am sărăcit, zice, noi, robii Tăi, Doamne, pentru că am pierdut toate bunățile pe care le-am avut, atât cele trupești, cât și cele sufletești, care sunt

---

mult nu voi purta de grijă (Iez. 16: 42). Deci *râvna lui Dumnezeu* este izbândirea [răzbunarea] asupra celor ce calcă tocmelele cele către Dânsul”.

⁶⁴ Altul însă zice: „Și bine l-a numit pe popor *Iacov*, îndemnând pe Dumnezeu spre milă cu pomenirea strămoșului”.

⁶⁵ Iar altul zice: „Să nu-Ți aduci aminte de toate greșelele cele de mai-nainte și până acum, că față de acelea, cele ce le-am pățimit sunt mici”. Iar Teodorit zice: „Bine-cinstitori erau dar cei ce aduceau rugăciunea aceasta și multă râvnă arătau pentru buna-cinstire, că pururea-pomenită este fapta bună a Macabeilor. Că mai ales aceasta arată fapta bună a lor cea multă: a-și aduce aminte de păcatele lor cele de mai-nainte, iar buna-cinstire cea de acum să o ascundă”. Iar Nichita adaugă, zicând: „Vezi însă că cei ce acum se pocăiesc se roagă ca păcatele lor cele contenite, și pentru aceasta numite *din început*, să nu se pomenească de Dumnezeu, că celui ce se pocăiește, a păcătui mai departe îi este lucru împotrivă; pentru aceasta și David a zis: *Păcatele tineretilor mele și ale neștiinței mele nu le pomeni*; că nimeni nu se mărturisește pentru răutățile ce le face acum, ci pentru cele ce le-a făcut mai-nainte”.

faptele cele bune⁶⁶. Iar *Mântuitor* numește pe Dumnezeu, pentru că de multe ori i-a mântuit de felurite întâmplări⁶⁶.

pentru slava numelui Tău; Doamne, izbăvește-ne pe noi și curățește păcatele noastre, pentru numele Tău,

„Măcar deși noi, zice, suntem nevrednici de mila Ta, însă Tu, Doamne, izbăvește-ne pentru slava numelui Tău, adică pentru a nu se arăta numele Tău neamurilor, că, fără slavă și în necinste fiind ele, vor ocări numele Tău, zicând că este fără putere și nu poate izbăvi pe poporul Său”. Iar zicerea *curățește păcatele noastre pentru numele Tău* este repetare de cuvânt, obișnuită în limba evreiască, că același lucru însemnează și izbăvirea, și milostivirea: că Dumnezeu, când curățește, atunci și izbăvește⁶⁷.

10. Ca nu cândva să zică neamurile: „Unde este Dumnezeul lor?”

Aceasta este arătată [se înțelege ușor], fiindcă tâlcuiește zicerea *pentru slava numelui Tău*, pe care a zis-o mai sus⁶⁸.

Și să se cunoască întru neamuri, înaintea ochilor noștri, izbânda sângelui robilor Tăi cel vărsat.

---

⁶⁶ Bine s-a zis *să ne întâmpine* – ca unii ce erau aproape de a se pierde cu totul și a nu mai putea să se scoale –, ca de acum degrab să primească milă”. Și Isihie zice: „Nimic nu-l arată pe om așa de sărac precum păcatele, dar și mai sărac se face adăugând pe lângă păcat și necinstirea [păgânătatea]; pentru aceasta se ruga a li se grăbi lor îndurările lui Dumnezeu, ca nu cumva, de marea sărăcie deznădăjduindu-se, apoi să se piardă: însă se roagă către Hristos, că El nu numai Dumnezeu, ci și Mântuitor cu adevărat Se numește: El este și slava lui Dumnezeu-Tatăl, pentru aceasta și Pavel L-a numit strălucirea slavei Părintelui”.

⁶⁷ Sau *milostivește-Te spre*; vezi pentru aceasta nota de la Psalmul 77: 42.

⁶⁷ Iar Isihie zice: „Și pentru care pricină? Pentru numele lui Dumnezeu, zice, adică pentru Hristos, Care pentru aceasta S-a numit Milostiv (adică Curățitor). Că El a câștigat ludeilor curățire de păcate, atunci când, răstignindu-Se, zicea către Părintele: *Părinte, iartă-le lor păcatele, că nu știu ce fac!* (Luca 23: 34) (La Nichita)”.

⁶⁸ Iar Teodorit zice: „Aceasta mă măhnește pe mine, zice, aceasta, care e mai ascuțită decât toată sulița, mă împunge, a se cuteza hulă asupra Ta de către păgâni și, batjocorind, să zică: «Unde este Dumnezeul vostru, despre Care ziceți că pentru voi a bătut Egiptul, și că a despărțit marea în două, și v-a dăruit trecere, și toate celelalte mari și vestite pe care le-a lucrat?»” Adaugă însă Nichita: „Deci dacă mulțimea păcatelor noastre, zice, ne oprește mântuirea, pentru numele Tău fă nouă, pentru ocara pe care o aduc asupra Ta pentru sângele robilor Tăi cel ce s-a vărsat și pentru suspinul celor ferecați”.

„Cunoască-se, zice, Doamne, între neamuri izbândirea pe care ai făcut-o asupra lor, pentru sângele cel vărsat al credincioșilor Tăi robi, și să se vadă aceasta până când vom fi vii”, că aceasta însemnează *înaintea ochilor noștri*⁶⁹.

11. Să intre înaintea Ta suspinul celor ferecați;

„Să se suie, Doamne, zice, înaintea Ta suspinul Iudeilor celor ferecați în obezi și dați în robie, pentru ca să [se] îmbânzească urgia Ta cea asupra noastră”.

după mărirea brațului Tău, păzește pe fiii celor omorâți.

„Păzește, zice, o, Doamne, pe fiii Iudeilor celor omorâți, care au fugit și au scăpat ori care s-au robit. Și, pe cât este de mare puterea Ta - că pe aceasta o numește *braț* -, așa de mare să se facă și ajutorul Tău cel către dânșii”.

12. Răsplătește vecinilor noștri de șapte ori, în sânul lor, ocara lor cu care Te-au ocărât pe Tine, Doamne.

Scriptura Veche obișnuiește a numi *șeptime* înmulțirea: vrând adică să zică „de mai multe ori”, zice de șapte ori; la fel, când trebuie să zică multe, zice șapte. Iar *ocară* zice defăimarea: „Ceea ce Ți-au făcut Ție [defăimarea adică], Doamne, neamurile, dă-o lor înșeptită, ca să o aibă în sânul lor, adică să o poarte totdeauna neștearsă”⁷⁰.

13. Iar noi, norodul Tău și oile pășunii Tale, mărturisi-ne-vom Ție, Dumnezeule, în veac,

„Măcar deși noi, zice, am greșit, însă suntem iarăși oile pășunii Tale (iar *pășune a lui Dumnezeu* este porunca Lui), și, de ne vei asculta și de ne vei mântui, pentru mântuirea aceasta vom mulțumi Ție totdeauna”⁷¹.

⁶⁹ Iar Isihie zice: „Pentru ce voiește să se facă cunoscută izbânda între neamuri? Pentru că urma să se facă asupra demonilor, celor ce stricau sângele (adică sufletele) prin cinstirea de idoli. Dar care a fost izbânda? Răsturnarea idolilor și arderea capiștilor celor drăcești”.

⁷⁰ Aceasta s-a zis pornind de la metafora celor care iau în sânul lor vreun lucru pe care-l păzesc cu sânge, ca să nu iasă și să cadă. Iar după Teodorit se înțelege în loc de „umple-i pe ei de primejdiile ce le stau neîncetat asupra-le”. Iar Isihie zice: „Nici acum n-a vorbit de oameni vecini, ci zice pentru draci, că ei sunt cei ce iau pedeapsă înșeptită”.

⁷¹ Pentru aceasta, și ceilalți tâlcuitori au zis că *mărturisi-ne-vom* însemnează mulțumirea. Și Teodorit zice: „Cu necurmăre ne vom mărturisi Ție pentru harurile cele pentru facerile de bine și, în scris punându-le pe ele, celor ce vor fi după noi le vom pune înainte

în neam și în neam vom vesti lauda Ta.

„Doamne, zice, vom înălța laudă și slavoslovie în toate neamurile pentru facerile de bine și ajutorările pe care ni le-ai dăruit nouă”. Iar Teodorit zice: „Prin *în neam și în neam* însemnează fie mai multe moșteniri de oameni, fie, mai tainic, viața aceasta și cea viitoare, fie neamul cel din tăierea-împrejur și cel păgănesc, după cum zice și David în alte părți”.

Aceasta este tâlcuirea psalmului acesta, după istorie. Însă acesta se potrivește și la Creștinii cei prigoniți de către tirani. Iar după potrivirea și după înțelesul acesta, *neamuri* sunt tiranii și prigonitorii și, de obște [în general], cei ce vrăjmășesc pe Creștini. Iar *moștenitori* ai lui Hristos sunt Creștinii, după cea zisă: *Și-Ți voi da Ție neamurile moștenirea Ta* (Ps. 2: 8). Iar *biserică a lui Hristos* este cea care se află în fiecare loc. Iar *Ierusalim* este fiecare cetate a Creștinilor. Iar *stârvuri* sunt trupurile Mucenicilor; asemenea și celelalte, cu potrivire* se înțeleg. Iar *Iacov* sunt Creștinii, fiindcă au amăgit pe diavoli, precum de multe ori am zis, iar *cei de aproape ai Creștinilor* sunt Evreii, fiindcă Evreii și Creștinii au una și aceeași pășune, care este Scriptura cea Veche, și fiindcă Evreii sunt aproape de Creștini după credință mai mult decât celelalte neamuri ale cinstitorilor de idoli. Dar și ereticii sunt mai aproape de Creștini, fiindcă împărtășesc mare parte din dogme. Însă au defăimat pe Hristos acei eretici câți L-au hulit după Dumnezeire, precum se vede la Sabelie și Arie, ori după omenitate, precum Apollinarie și Nestorie.

PSALMUL 79

Întru sfârșit, pentru cei ce se vor schimba. Mărturia lui Asaf. Psalm pentru Asirianul.

Intru sfârșit se suprascrie psalmul acesta nu numai pentru proorociile pe care le cuprinde, precum de multe ori am zis, ci și pentru că acesta privește la sfârșitul bunei-norociri a Iudeilor; că proorocește înconjurarea cetății și

---

povestirea despre aceia. Iar zicerea *mărturisi-ne-vom* arată mulțumirea”. Iar Isihie zice: „*Norodul Său* sunt toți oamenii, că, în locul demonilor celor căzuți de sus, pe oameni îi numește *norod al lui Dumnezeu și oaie a pășunii Sale*. Dar de ce oi ale pășunii Sale? Pentru că noi, credincioșii, prin împărtășirea Tainelor, cu Dânsul ne hrănim”.

* Lit.: după analogie.

robirea pe care le-au făcut-o lor Babilonienii, după Teodorit, care [cetate] s-a plinit și a luat pecetluire întru bunele lor norociri cele mai-dinainte. Iar *pentru cei ce se vor schimba*, oriunde s-ar afla în psalmi, însemnează totdeauna schimbare și prefaceri de lucruri. Iar *mărturie* se suprascrise pentru că mărturisește, adică vestește întâmplările cele ce vor să fie, ca așa, de frica acelora, Iudeii să se facă mai înțelepți. Iar despre *Asaf* am spus de multe ori. Cât privește *pentru Asirianul*, acest *pentru* este în loc de „despre Asirianul”, iar asirian numește pe Nabucodonosor, fiindcă se trăgea din neam de Asirieni. Iar zicerea *despre Asirianul* este, la rândul ei, în loc de „despre relele pe care le-a făcut Iudeilor Nabucodonosor”. Psalmul acesta se zice însă dinspre fața acelor Iudei care au scăpat de moarte⁷².

1. Cel ce paști pe Israel, ia aminte!

Israel zice aici ori pe Patriarhul Iacov, fiindcă Dumnezeu a făgăduit să-l păzească și să fie de față cu el, ori pe poporul cel ce se trăgea din Israel. Că am zis la psalmul trecut: *Și i-a pus pe ei ca pe o turmă în pustie*, stih 57. Iar zicerea *Cel ce paști* se înțelege în loc de „cel ce ai păscut”, punând timpul de față în locul celui trecut⁷³.

Cel ce povățuiești ca pe o oaie pe Iosif.

Cel ce povățuiești este în loc de „Cel ce ai povățuit”, după schimbarea timpului, cel de față luându-se în loc de cel trecut. Iar *Iosif* numește aici ori pe el însuși, fiindcă Dumnezeu îl povățuia în toate întâmplările lui, precum povățuiește păstorul oile sale, precum este scris: *Și era Domnul cu Iosif* (Fac. 39: 21), ori prin

⁷² Iar Atanasie zice: „După mai-înalta înțelegere [anagogic], ei se roagă pentru cei ce au pățimit robia cea gânditoare după Crucea Domnului, de către Asirienii cei gândiți și de către însuși domnul lor, adică de către Satana. Deci aduce rugăciunea rugându-se a se înfățișa arătarea Mântuitorului nostru și slobozirea întregului neam Israel”.

⁷³ Altul însă zice: „Cu adevărat minunată înfățișare are zicerea: «Ia aminte, zice, la cuviința lucrurilor celor ce sunt la noi, că nu au trebuință de cuvânt și de învățatură, ci numai de vedere, că spre răsplătirea vrăjmașilor celor ce se pun asupra noastră destul este doar prin luare-aminte și prin vedere să Te pornești»; că și pentru aceasta a numit pe Dumnezeu *păstor*, iar pe popor, *oaie*, ca așa, prin tăcere, lupi să-i arate pe cei ce vrăjmășesc, și purtare de grijă să ia de la Dumnezeu”. Vezi și subînsemnarea la stihul 19 al Psalmului 76, adică la zicerea: *Povățuit-ai ca pe niște oi pe poporul Tău*. A zis însă și Teodorit: „Pe Tine, Stăpâne, Cel ce porți grijă de popor ca un păstor, rogu-Te, primește rugăciunea mea, Cel ce povățuiești ca pe o oaie pe Iosif cel ce căzuse între frații săi ca între niște lupi oarecare și, din mâinile acelora răpindu-l, l-ai povățuit în Egipt și, decât cei ce l-au vrăjmășit, mai bun l-ai arătat”.

Iosif numește tot poporul, pentru că Iosif se numește ca un părinte al întregului popor, precum și în Psalmul 76, stih 16, despre Iudei: *Pe fiii lui Iacov și ai lui Iosif*, unde vei afla și tâlcuirea.

2. Cel ce șezi pe Heruvimi, arată-Te înaintea lui Efraim și Veniamin și Manase.

După ce Dumnezeu a poruncit lui Moise să facă doi Heruvimi rotunzi de aur, pe unul să-l pună în dreapta curățitorului* (care era Chivotul Legii), iar pe altul în stânga, a zis către el: *Și Mă voi face cunoscut ție de acolo și voi grăi ție deasupra curățitorului între cei doi Heruvimi care sunt la Chivotul mărturiei* (Fac. 25: 18, 22). „Deci Tu, Doamne, zice, Care șezi pe Heruvimi, arată-Te, adică fă-Te cunoscut, că ai venit spre ajutorul acelor Iudei ce au rămas în viață de frica Babilonienilor”, că pe aceștia i-a numit Efraim și Veniamin și Manase. Că, de vreme ce mai sus a pomenit de Veniamin și Iosif, pentru aceasta după urmare a pomenit și pe cei doi fii iubiți ai lui, Efraim și Manase, ca și de Veniamin, iubitul lui frate, toți fiind născuți dintr-o maică cu Iosif. Iar prin toți trei a numit tot poporul, după Teodorit, ca prin mijlocirea lui Iosif să Se milostivească Dumnezeu de neamul fiilor lui și de neamul fratelui lui.

Se cuvine însă să știm că măcar deși Manase a fost fiul cel mare al lui Iosif, Moise însă peste tot pune mai întâi pe Efraim, fiul cel mai mic al lui Iosif, pentru că s-a precinstit de către Iacov, bunicul său, și a fost binecuvântat mai mult decât Manase, și întotdeauna amestecă cu fiii lui Iosif și pe Veniamin, întâi, ca pe unul ce este frate de o maică cu Iosif și, al doilea, pentru că s-a născut după Iosif. Iar lui Moise i-a urmat aici și David, și pentru aceasta întâi pune pe Efraim înaintea lui Manase și cu dânsii îl unește apoi și pe Veniamin. Iar de vreme ce seminția lui Levi s-a rânduit spre slujirea lui Dumnezeu, pentru aceasta în locul acesteia s-a rânduit seminția lui Manase, spre a o ști, de unde și după urmare s-a pus aici, fiindcă era ca jumătate de seminție și în mai multă slavă decât a lui Veniamin, precum iarăși și seminția lui Veniamin este pusă după seminția lui Efraim, ca una ce e mai slabă decât aceea. Încă și după alt chip: aceste trei seminții erau mai îndrăznețe decât celelalte, pentru aceasta se și pomenesc aici; iar acești doi fii ai lui Iosif, Efraim și Manase, s-au făcut iubitori de stăpânire pentru cinstea lui Iosif, părintele lor⁷⁴.

* ἱλαστηρίου: altarul de ispășire, curățire sau împăcare; în Rom. 3: 25, acesta e identificat cu Hristos, Care S-a făcut altar pentru noi.

⁷⁴ Iar Atanasie zice că, întru mergerea celor douăsprezece seminții, înaintea Chivotului mergeau trei seminții, cea a lui Iuda, a lui Isahar și a lui Zabulon, iar în urma Chivotului urmau trei seminții, a lui Efraim, a lui Veniamin și a lui Manase. Și asupra heruvimilor celor lucrați din aur era slava lui Dumnezeu și mergea înaintea lor pe cale. „Deci Tu, zice,

3. Deșteaptă puterea Ta și vino ca să ne mântuiești pe noi.

„Scoală-Te, zice, Doamne, și pornește toată puterea Ta cea mai presus de fire spre apărarea și ajutorul nostru, care putere a Ta, după multa îndelungă-răbdare, acum pare că doarme”. Am spus însă în multe locuri că Scriptura Veche numește lucrările lui Dumnezeu pornind de la lucrările oamenilor, vorbind mai gros, ca așa să cunoască Evreii cei ce erau groși cu mintea. Și vezi aceasta la Psalmul 6, stih 2: *Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri*, unde am zis destul despre aceasta⁷⁵.

4. Dumnezeu, întoarce-ne pe noi, și arată fața Ta, și ne vom mântui!

„Întoarce-ne, Doamne, zice, din necaz la bucurie, ori din fuga cea de vrăjmașii noștri la starea împotriva lor, ori de la robie la slobozenie, și din străinătate în patria noastră. Ori întoarce-ne la Tine și întru voile Tale, prin

---

Dumnezeule-Cuvinte, Cel ce prin curățitor Te închipuiești deasupra heruvimilor, adică Cel ce ai stăpânire cerească și Care mergi înaintea Chivotului, arată-Te înaintea noastră, povățuindu-ne întru războaie și biruind pe potrivnici”. Iar după mai înalta vedere, Isihie a zis că păstorul lui Israel nu este altul decât Hristos, Cel ce a zis: *Eu sunt păstorul Cel bun*, Cel ce păstorește pe Israel, adică pe cel ce are minte văzătoare de Dumnezeu; povățuiește însă și pe Iosif, adică neamurile, pentru că Iosif se tâlcuiește adăugire a Domnului; că neamurile s-au alăturat de Dumnezeu lângă Evrei. Însă *pe heruvimi*, adică cei ce au multă cunoștință, fiindcă aceasta însemnează numele heruvimului. Aceștia sunt cei care s-au luminat pe sineși cu lumina cunoștinței, după Proorocul. Deci pe Acesta Ce șade pe heruvimi Îl roagă ceata Sfinților să Se arate și să fie înaintea acelor care rodesc fapta bună, adică Efraim, căci Efraim se tâlcuiește «aducere de roadă», și să fie înaintea celor ce s-au făcut fii ai dreptei lui Dumnezeu prin lucruri drepte, adică Veniamin, căci Veniamin se tâlcuiește «fii ai dreptei», și asemenea să fie celor ce au uitat chipurile [felurile] răutății, împreună și lucrurile [lit.: energiile] lor, adică Manase, căci Manase se tâlcuiește «uitare» (La Nichita)”.

⁷⁵ Iar Sfântul Chiril zice: „Acestea s-au zis proorocește, ajungând la noi întru plinire, la care a ajuns și sfârșitul veacurilor. Că în vremile cele mai de pe urmă Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu S-a făcut om. Roagă dar Proorocul pe Domnul să-Și facă ducerea la ceruri, iar pe cei ce s-au întors de la El și sunt în deznădăjduire, iarăși să-i primească și la Sineși să-i întoarcă”. Și iarăși zice: „După ce a strălucit la noi Fiul, pe Care Îl numește Fața Părintelui – căci este icoana și chipul [χαρακτήρ] Ipostasului Său și întru Dânsul singur se vede frumusețea lui Dumnezeu și Tatăl –, ne-am întors către Dumnezeul cel viu și adevărat, de la zadarnica noastră petrecere predanisită de strămoși. Trebuie însă ca prin șederea pe heruvimi să înțelegem odihna cea întru puterile cele de sus și venirea la noi. iconomia și negrăita deșertare [chenoză]”.

ajutorul Tău^{*}: *Întoarceți-vă către Mine, zice Domnul, și Mă voi întoarce către voi* (Zah. 1: 3). Arată fața Ta și va fi destul pentru mântuirea noastră”. Cuvântul acesta este însă metaforic și din asemănare, deoarece, precum voievodul oștilor și biruitorul, când se arată la război, ostașii lui iau îndrăzneală, iar potrivnicii fug și se biruiesc, într-acest chip și Tu, Doamne, numai arătându-Te, noi vom câștiga îndrăzneală, iar vrăjmașii noștri vor fugi și se vor birui.

5. Doamne, Dumnezeuul puterilor, până când Te vei mânia pe ruga robilor Tăi?

Te vei mânia a zis în loc de „nu cauți” de la cea dintâi zicând pe cea următoare; că cei ce se mânie urmează să nu caute spre rugăciunile celor ce se roagă: „Până când, zice, Doamne, Împărate al puterilor, nu privești spre cererile și rugăciunile ce le aducem Ție?”

6. Hrăni-ne-vei pe noi cu pâine de lacrimi? Și ne vei adăpa cu lacrimi într-o măsură?

Zicerea *până când* se ia pe dinafară, adică: „Până când vei da nouă să mâncăm pâinea noastră cu lacrimi? Și, de asemenea, să bem vinul nostru cu lacrimi? Cu cuvintele acestea Iudeii arată că și mâncarea, și băutura lor o făceau cu lacrimi. Ori aceasta se înțelege și altfel: „Că, în loc de mâncare și de băutură, ne vei da nouă să mâncăm și să bem lacrimi”. Iar *întru măsură* este în loc de „după măsură”, adică „potrivit și după măsura păcatelor noastre, așa ne vei da nouă lacrimile”, după Teodorit. Iar Achila și Simmah au zis „ne-ai hrănit și ne-ai adăpat”⁷⁶.

* Lit.: împreună-lucrarea cu Tine.

⁷⁶ Iar dacă în vremea hranei lăcrimau, apoi repaus când aveau? Aceasta însă se înțelege și pentru osteneala faptei bune, iar plângerea este hrănitore, că cel ce se pocăiește bea și și mănâncă lacrimile *întru măsură* și nu de-a pururea, că acestea vor moșteni odihnă lină. A zis însă și Teodorit: „Aceasta o a făcut pedeapsa, măsurând după păcat, iar aceasta o zice și Domnul: *Cu ce măsură veți măsura, cu aceea se va măsura vouă* (Marcu 4: 24)”. Această măsură a văzut-o și Proorocul Zaharia, prevestind pierzarea Babilonului: *Și am privit, și iată, au ieșit două femei cu aripi ca de barză și măsura purtând-o, cărora li s-a poruncit să o ducă în Babilon* (Zah. 5: 9). Iar prin acestea ne învățăm să învățăm dreptatea dumnezeieștii hotărâri”. Iar Teodor zice: „Zicerea *întru măsură* însemnează «plenar» [πλήρως]: «Așa, zice, plinim durerea lacrimilor, precum cei ce dau ceva cu vreo măsură și o umplu desăvârșit, pentru împlinirea măsurii»”.

7. Pusu-ne-ai pe noi întru prigonire* vecinilor noștri și vrăjmașii noștri ne-au batjocorit pe noi.

Prigonire numește aici David ocară și defăimarea pe care le sufereau Evreii de la Babilonieni. Acestea însă le zice în psalmul trecut: *Făcutu-ne-am ocară vecinilor noștri, batjocură și răs celor dimprejurul nostru* (Ps. 78: 4)⁷⁷.

8. Doamne, Dumnezeuul puterilor, întoarce-ne pe noi, și arată fața Ta și ne vom mântui.

Aceste cuvinte s-au zis și mai sus, aici zicându-le a doua oară, ca așa să arate întinderea rugăciunii celei către Dumnezeu⁷⁸.

Diapsalma.

9. Via din Egipt o ai mutat,

Aici înșiră David vechile faceri de bine pe care le-a făcut Dumnezeu neamului evreiesc: că povestește cum a mutat Dumnezeu neamul lor din Egipt în Palestina și câte minuni a făcut pentru dânsul, ca prin povestirea acestora să îmblânzească pe Dumnezeu spre a nu-i trece și acum cu vederea pe ei, pentru care din vechime a făcut astfel de minuni. Prin psalmul acesta, Proorocul ne dă nouă chip* pentru cum se cuvine să îmblânzim pe Dumnezeu și ce cuvinte se cuvine să întrebuițăm la îmblânzirea Sa. Iar *vie* numește după asemănare neamul evreiesc, pentru frăgezimea și buna lui înflorire, fiindcă asemănările se închipuiesc* și se pomenesc mai bine în imaginație.

gonit-ai neamurile și o ai răsădit pe ea.

Despre neamurile acestea, cum că au fost șapte, am spus tâlcuind

---

* Lit.: împotrivă-grăire.

⁷⁷ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „S-au pus fiii lui Israel spre prigonire (adică spre împotrivă-grăire) vecinilor și spre batjocura vrăjmașilor. În ce chip? Întru neputință, adică rămânând și călcați, și căzuți sub picioarele vrăjmașilor”.

⁷⁸ Dumnezeiescul Chiril însă zice: „Dorind însă venirea cea înaltă a lui Hristos, a strigat acestea către Dumnezeu a toate: „Ne-am miluit dar, toți, cu arătarea lui Hristos, veșnică mântuire dându-ne El”. Zice însă și Teodorit: „Arătare numește venirea lui Hristos cea în trup: „Puternic fiind și Domn al puterii, atunci pe aceia chemându-i înapoi de la robie, iar pe neamuri cu iconomia [intruparea] Ta câștigându-le”.

* Lit.: tip; model, pildă.

* Lit.: se „tiplogizează”, ajung tipuri, modele.

aceasta, și a gonit de la fața lor neamuri, de la Psalmul 77, stih 60. Și, păzind David asemănarea cu via, a zis o ai răsădit pe ea, în loc de „o a întărit pe pământ”, măcar că la urmă, mâniind Evreii pe Dumnezeu, au fost izgoniți de acolo.

10. Cale ai făcut înaintea ei și ai sădit rădăcinile ei și a umplut pământul.

„Cale, zice, ai făcut înaintea viei acesteia a lui Israel, Doamne, fiindcă ai scos din mijloc pe celelalte neamuri care erau ca niște ciulini și mărăcini împiedicători pe cale”. Iar ai sădit rădăcinile ei, aceasta este arătătoare de o adevărată întărire, iar prin rădăcini se înțeleg cei mai dintâi ai celor douăsprezece seminții, ori, sobornicește [în general], împărăția Evreilor. Via aceasta a lui Israel a umplut pământul, adică pe cel al făgăduinței, sau și pe altul pe care l-au mai stăpânit Evreii.

11. Acoperit-au munții umbra ei și mlădițele ei, cedrii lui Dumnezeu.

David numește *munți*, după Teodorit, neamurile megieșe ale Ierusalimului, iar *umbra viei lui Israel* este stăpânirea și împărăția care era asupra neamurilor de acolo, iar *cedrii* sunt boierii cei înalți și covârșitori care se află între acele neamuri, iar *mlădițele ale viei lui Israel* erau povățuitorii Evreilor, care au fost rânduți peste acele neamuri, iar *cedrii ai lui Dumnezeu* a zis pe mai-marii neamurilor celor de acolo, pentru că și aceia au fost înălțați de Dumnezeu. că și în vremea lui David, și în vremea lui Solomon multe neamuri se supuneau și plăteau dajdii Iudeilor⁷⁹.

---

⁷⁹ Iar după dumnezeiescul Atanasie, *umbră a viei lui Israel* este slujirea cea după lege, deoarece legea era umbră a bunătăților celor viitoare, iar *munții* sunt cei întru care se săvârșeau cele ale umbrei legii, adică Silom [Șilo] și Sionul, întru care se înfîșea și cortul; iar *mlădițele viei* erau proorocii cei din popor, ridicați spre înălțime și odihnindu-se ca pe niște cedri pe înțelegătoarele, cele de sus și cereștile puteri; iar *vițele și odraslele viei* erau toată mulțimea poporului care stăpânea de la Râul Eufrat până la Marea Indienească. Zice însă și Teologul Grigorie: „Deci David plânge neamul Evreilor, zicându-l pe el *vie* oarecare din Egipt mutată din întunecata păgânătate și crescută în frumusețea și mărimea credinței, încât să poată acoperi tot pământul, iar acea mică odraslă să se facă *vie bine-odrăslită*, încât neamul să se facă puternic ca să treacă prin râuri și să se întindă până la mare, lărgindu-se din hotar în hotar, și munții să acopere cu înălțimea slavei lor, și peste cedri să se înalțe, mai ales peste cei ai lui Dumnezeu [adică aleșii Lui], pe care trebuie să-i socotim *munți și cedri*”. Iar Sfântul Grigorie al Nysei zice: „Prin *viță* crescătoare se cuvine să înțelegem înălțimile faptelor bune, care se înalță ca niște pomi către înălțimea

12. Întins-a vițele sale până la mare și până la râuri odraslele sale.

Vițe ale viei lui Israel numește, după Teodorit, Atanasie și Chiril, mulțimile poporului ce au odrăslit și au crescut din Evrei; iar *marea* este cea Indienească*, pentru că hotarele împărățiilor Israelitenilor se întindeau până la aceea. Iar *odrasle* sunt nemernicii*, adică cei câți din neamuri veneau la Israeliteni și primeau cunoștința de Dumnezeu și, prin aceasta, se vedeau și ei printre Evrei. Iar *râuri* numește Eufratul cel din Mesopotamia, întrebuițând nume la plural în loc de singular, după însușirea limbii evreiești, precum a zis și în altă parte: (Domnul) *a scos apă din piatră și a pogorât râuri ca niște ape* (Ps. 77: 19). Iar în Cartea a doua a Împăraților se scrie la singular: *la râul Eufratului* (II Împărați 8: 3).

13. Pentru ce ai surpat gardul ei, și o culeg pe ea toți cei ce trec pe cale?

„Pentru ce, zice, acum, Doamne, ai surpat gardul viei lui Israel, adică dumnezeiasca Ta cercetare și siguranța, și Pronia Ta o ai oprit, pe care [Israel] o păzea (după Teodorit), iar neamurile cele ce trec pe cale pe lângă dânsa o culeg și o strică?” Către această tânguitoare întrebare a Evreilor răspunde prin Isaia Cerescul Săditor de vii, Dumnezeu, și zice: *Am surpat gardul ei, pentru că am așteptat să facă struguri, iar ea a făcut spini* (Is. 5: 4)⁸⁰.

14. O a stricat pe ea vierul din pădure

Babilonianul Nabucodonosor este numit aici *vierul*, după Teodorit, pentru că porcul se bucură în noroiul îndulcirilor și întru celelalte necurății. Iar *pădure*, adică stejăriș și codru, este Babilonul, pentru că era des ca un codru, din pricina mulțimii oamenilor ce locuiau într-însul, și pentru că era neroditor spre

---

îngerilor, iar frunzele ce dau boboci, podoaba cea de multe chipuri a faptelor bune, ale celor ce împreună-înfloresc cu Sfântul Duh”.

* E vorba de Oceanul Indian.

* Lit.: prozelitii.

⁸⁰ Ori după Atanasie: „Îngrădirea ei era păzirea sfinților îngeri pe care Dumnezeu o a depărtat de la dânsii, care s-au dat spre pașterea necurațiilor demoni, care demoni pasc sufletele lor, dezgolindu-i de buna-rodire cea înțelegătoare”. Iar Teodorit zice: „Ceea ce este la vie gardul, aceea este pronia lui Dumnezeu celor ce s-au făcut vrednici de ea. Iar *trecător pe cale* numește pe vrăjmășitorii ei; că, așa cum călătorii fără sfială culeg via cea neîngrădită și nepăzită, iar rodul ei îl iau, așa cel dezbrăcat de dumnezeiasca purtare de grijă se face lesne supus celor ce vor să-l nedreptățească”.

fapta bună, și pentru că era locuința fiarelor celor de gând, adică a patimilor și a dracilor.

și porcul sălbatic o a păscut pe ea.

Porc sălbatic îl numește aici David pe însuși Nabucodonosor, pentru că chiar el a fost cel care a venit și a bătut pe Iudei, fără să aibă alți aliați, iar *sălbatic*, pentru că s-a folosit de Evrei cu sălbăticie și cu nemilostivire, căci porcul sălbatic umblă singur și nu se amestecă cu alte dobitoace, din pricina covârșitoarei sale sălbăticii și pentru că el strică viile în felurite chipuri. Unii însă, precum Teodorit, *vier din pădure* zic pe Salmanasar, împăratul Asirienilor, care, mai-nainte de Nabucodonosor, a robit Samaria, fiindcă el a fost cel ce a stricat în parte pe Iudei, iar Nabucodonosor i-a pierdut cu totul și i-a păscut⁸¹.

15. Dumnezeu al puterilor, întoarce-Te dar și caută din cer și cercetează via aceasta.

16. Și o desăvârșește* pe ea, pe care a sădit-o dreapta Ta;

„Dumnezeule, zice, și Împărate al puterilor celor de sus, întoarce-Te, adică îndreptează ori întoarce via lui Israel din necaz în bucurie și din robie în slobozenie”, precum am tâlcuit la stihul 4, mai sus. Iar *cercetează via aceasta* este

⁸¹ Zice însă Marele Vasile: „*Vie* ar putea fi și sufletele omenești, iar *gard*, siguranța poruncilor și păzirea îngerilor; deci ca nu cândva și fiecare din noi - având un sfânt înger (cel tăbărit împrejurul celor ce se tem de Domnul) -, când va fi cercetat pentru păcate, să se facă vinovat cu îndepărtarea îngrădirii și să rămână despuiat de zidul și de păzirea Sfințelor Puteri - care, câtă vreme vor fi de față, nebântuiți jin pe cei păziți de ele -, Dumnezeu ne îngrădește cu oarecari negrăite puteri, și așa nu vom fi călcați și buni de asuprit de durerile necurate, nici gata spre răpire. Iar sufletul cel golit de siguranța aceasta zace înaintea vrăjmașilor spre răpire prin lucrările lor cele potrivnice și spre călcarea celor ce se fălesc, că doar zice [Diavolul]: *Înconjurând cele ce sunt sub cer, încoace și-ncolo merg pe pământ* (Iov 1: 7). Că de la neroditorul suflet se ia Duhul Cel Sfânt, iar gardurile, ajutorările îngerilor, cad și năvălesc într-însul străinii cei ce trec pe lângă noi, puterile cele lucrătoare întru cunoștința păcatelor, și se dă spre pașterea necurațiilor demoni, care pasc pe acel suflet golindu-l de buna rodire cea gândită, iar patimile, apucându-l, îl strică, ca un mânz bun alergător năvălind cu zburdălniciile. Aceasta o a zis și psalmul despre via care se strică de porcul cel sălbatic cu balele cele pline de răutate, singuratic și rău și plin de noroiul răutății”. Iar Teodor zice: „Foarte o strică pe vie porcul, fie el de casă sau sălbatic, dar cu atât mai vartos de ar fi sălbatic, din cei ce petrec singuri prin munți, că atunci răul ar fi și mai cumplit. Că aceia care sunt tari precum lupii, care petrec singuri, încă mai mare fac întinderea răutății”.

* κατάρτισαι = pune-o din nou în rândulă, adu-o în starea cea dintâi, plinește nedesăvârșirile ei.

în loc de „vindec-o, că s-a bolnăvit și s-a zdrobit, și desăvârșește-o întru bună-sporirea ei cea de mai-nainte, că dreapta Ta, adică puterea Ta, a fost cea care o a sădit și întărit”⁸².

și spre Fiul Omului, pe care L-ai întărit Ție.

Aici zicerea se înțelege pe dinafară. „Caută, adică Tu caută spre fiul omului, o. Doamne!”; iar Evreii zic că *fiul omului* este Zorobabel, care s-a întărit de Dumnezeu lângă împăratul Dariu și care a biruit pe cei doi tineri cu cuvântul său, dovedind cum că femeile și adevărul le biruiesc pe toate, că așa a zis: *Mai tari sunt femeile, iar mai mult decât toate biruiește adevărul* (III Ezdra 3: 12). Pentru aceasta și minunat făcându-se pentru cuvântul său de înțelepciune, a luat voie împărătească și a mers la Ierusalim și a înnoit biserica și cetatea. Iar noi, Creștinii, *fiu al omului* zicem pe tot omul cel luat la Sineși de Dumnezeu-Cuvântul, adică pe Stăpânul Hristos, după Teodorit, că Dumnezeu-Cuvântul a întărit la Sineși, adică în Dumnezeiescul Său Ipostas, firea omenească, și, dând ei din dumnezeiasca Sa putere, o a făcut tare împotriva Diavolului. Căci ruga aceasta se face către Dumnezeu-Cuvântul, Cel ce a luat la Sineși frământătura firii omenești, ca în grabă să o ia la Dânsul și să o întărească”⁸³.

17. Arsă cu foc și săpată afară;

Aici lipsește graiul *este*, adică „via lui Israel este arsă”, iar prin numirea viei arată pământul viei, adică cetatea Ierusalimului, deoarece Babilonienii nu

⁸² Iar altul zice: „Și foarte cu pătimire [aici: patetic], jalnic și adevăritor s-a zis aceasta: *cercetează via aceasta*. Că Tu, zice, Săditorul viei acesteia, privești la pustiirea ei, că cuvântul n-ar fi de-ajuns pentru a arăta stricăciunea ei, dacă nu s-ar și vedea”. „Și fiindcă Tu ai zidit-o (după Atanasie), adică Tu o ai locuit aici, desăvârșește-o iarăși, adică fă-o gata spre mântuire prin Fiul Omului; însă Cine este Fiul Omului, fără numai Însuși Domnul nostru, precum Însuși zice în Evanghelie?” Iar Isihie zice: „De vreme ce nici legea, nici proorocii n-au întors pe Israel, de nevoie acum Îl roagă pe Însuși Hristos ca să-l întorcă”.

⁸³ Iar Teodorit zice: „Aici învață despre odrăslirea cea de acolo a stăpânului Hristos, că se roagă ca via să se învrednicească de purtarea de grijă pentru rodul cel ce se va lua dintr-înșea, pe care arătat l-a numit *Fiul al omului*. Deci cuvântul proorocesc învață pe cei ce s-au făcut luați cu sulița să roage pe Dumnezeu tuturor să facă viei o oarecare cruțare, pentru mântuirea rădăcină cea odrăslită de acolo, că și Domnul așa Se numește pe Sine, zicând: *Eu sunt via cea adevărată*. Căci ca om este vie, iar ca Dumnezeu este lucrător, semănând sămânță bună în țarina Sa. Această vie cu adevărat și-a întins odraslele sale, vijele sale, până la mare și până la râuri, că nu este loc sub cer întru care să nu se fi întemeiat dumnezeieștile teacuri ale viei acesteia”.

numai cu foc au ars Ierusalimul, ci l-au și săpat, precum istorisește Cartea a IV-a a Împăraților.

de certarea feței Tale vor pieri.

Certare numește aici David urgia: „Urgia Ta, zice, Doamne, va pierde pe Evrei, dând loc Babilonienilor să pricinuiască lor pierderea aceasta, căci, de nu ai fi surpat Tu gardul viei lui Israel, adică de nu ai fi ridicat Tu cercetarea și Pronia Ta, nu ar fi covârșit Babilonienii ca să o piardă pe ea”⁸⁴.

18. Să fie mâna Ta peste bărbatul dreptei Tale

Evreii o înțeleg și pe aceasta pentru Zorobabel. Adică: „Să vină puterea Ta, Doamne, la bărbatul dreptei Tale, adică la casnicul și dreptul dreptei Tale, Zorobabel”. Iar noi, Creștinii, și aceasta o înțelegem ca zisă despre Omul cel luat de Dumnezeu-Cuvântul, adică despre Hristos. Că David se roagă aici să vină semnele și minunile (care se numesc *mână și deget ale lui Dumnezeu*) la Bărbatul dreptei Părintelui, iar dreapta lui Dumnezeu-Părintele este Fiul, ca Făcător al tuturor, după Atanasie.

și peste Fiul Omului, pe care L-ai întărit Ție.

Însuși cuvântul pe care David l-a zis mai sus, îl zice acum și aici, sub formă de repetare. Iar *Fiul al Omului* îl numește pe Hristos, precum și Însuși Hristos Se numește pe Sineși *Fiul al Omului* pentru trupul Lui văzut, pe care l-a luat din Fecioara ceea ce era dintre oameni⁸⁵.

19. Și nu ne vom depărta de la Tine;

Evreii, povățuindu-se de Zorobabel, zic că nu s-au depărtat de la Dumnezeu, iar noi, Creștinii, zicem că, povățuindu-ne de Hristos, nu ne-am

---

⁸⁴ Altul însă zice că aceasta se înțelege și pentru Babilonienii cei ce au ars Ierusalimul. „Că Tu, zice, amenințând, ei se vor face neajutorați și pieirea cea desăvârșită vor primi, că nu vei obosi urmând a-i pedepsi pe ei, ci ajunge singură certarea pentru ca să-i pierzi pe toți”.

⁸⁵ Iar Didim zice: „*Fiul Omului, pe Care L-ai întărit Ție*, adică neîngăduind a avea El alcătuirea trupului din sămânță bărbătească. Că Duhul Sfânt, venind peste Fecioara, din puterea Celui Preaînalt s-a făcut sfântă nașterea Sa, iar via a gătit-o spre aducere de roadă”.

depărtat de la Dumnezeu, ci ne-am unit cu El, căci David a scris zicerea aceasta dinspre fața Creștinilor⁸⁶.

via-ne-vei pe noi și numele Tău vom chema.

„Tu, Doamne, zice, îi vei via pe Iudei cu cea de-a doua zidire a cetății lor, iar pe noi, Creștinii, ne vei via cu înnoirea vredniciei sufletului, care se face prin Sfântul Botez; că și Iudeii au fost omorâți de pierzarea pe care le-au pricinuit-o vrăjmașii, iar noi, Creștinii, am fost omorâți de demoni, gândiții Babilonieni”. Iar *numele Tău vom chema*, a zis, adică, că „alt Dumnezeu afară de Tine nu vom numi, ci numai pe Tine avem a Te chema spre ajutorul nostru”. Dar cu adevărat și cu deosebire, cuvântul acesta se dă la Hristos, Care ne-a dăruit viața; pentru aceasta a și zis: *Eu sunt viața* (Ioan 14: 6), și cu al Cărui nume ne chemăm, numindu-ne de toți creștini, după Isihie.

20. Doamne, Dumnezeul puterilor, întoarce-ne pe noi și arată fața Ta, și ne vom mântui.

Aceste cuvinte le-a zis și mai sus, pe care noi le-am tâlcuit. Dar acolo le-am zis către Evrei, iar aici le vom potrivi către noi, Creștinii: „Doamne, Dumnezeule, zice, al puterilor îngerești, ori de obște al tuturor puterilor, ori Dătătorul puterilor, ori și în loc de «Cel puternic», cum am zis și altădată, Tu, zice, întoarce-ne din rătăcire și arată nouă pe Fiul Tău, Care este Fața Ta - *Că cel ce M-a văzut pe Mine*, zice, *a văzut pe Tatăl Meu* (Ioan 14: 9) -, și îndată ne vom mântui, crezând întru El”. Iar zicerea „arată fața Ta” este o dezvăluire și tâlcuire a zicerii „întoarce-ne pe noi”. Aceasta dar este cu adevărat tâlcuirea psalmului acesta⁸⁷.

Se potrivește însă tot acest psalm și la noi, Creștinii, pe ale căror biserici și cetăți le-au ars necredincioșii tirani și prigonitorii împărați, dându-le loc Dumnezeu din pricina păcatelor noastre. Putem însă înțelege prin *Efraim* și poporul Creștinilor, fiindcă rodește fapte bune, căci Efraim însemnează „rodire”; la fel cu Veniamin, fiindcă acesta este drept după credință, că Veniamin se tâlcuiește „fiu al dreptei”; dar și Manase, pentru că a primit uitare de rătăcirea cea de mai-nainte a slujirii de idoli, că Manase însemnează „uitare”, iar celelalte ziceri se potrivesc lesne la Creștini. Încă și prin *vie* să înțelegi neamul Creștinilor, care

⁸⁶ Și dumnezeiescul Atanasie însă zice: „Nu ne vom depărta niciodată de la Tine, noi, cei ce ne-am împărtășit de viața Ta și care ne chemăm cu numele Tău, adică numindu-ne Creștini”.

⁸⁷ Iarăși Atanasie zice: „Aduce înaintea o rugăciune stăruitoare, prin care voiește ca degrab să se facă arătarea Celui Unul-Născut, prin Care s-a făcut mântuirea a tot cel ce a crezut”.

s-a mutat de la întinericul rădăcirii și al necunoștinței (că acestea însemnează Egiptul) la pământul cel bun al buneii-cinstiri. Iar *neamul care s-a lepădat* sunt dracii, și idoli, și tiranii, și prigonitorii Creștinilor cei ce-au fost pierduți, iar *facere de cale a buneii-cinstiri* sunt poruncile evanghelice, fiindcă ele taie și curățesc toată materia din calea cunoștinței de Dumnezeu și a faptei bune. Iar *rădăcina buneii-cinstiri* sunt dogmele cele după Hristos, iar această bună-cinstire a *umplut tot pământul*, după ceea ce se scrie: *În tot pământul a ieșit vestirea apostolilor celor ce propovăduiau buna-cinstire.*

Iar *umbra buneii-cinstiri* este slava ei, care a acoperit munții, adică cea care s-a preaînălțat, ori *umbră a buneii-cinstiri* este dumnezeiescul dar, cel ce vine din buna-cinstire, iar *munți și dealuri* ale ei sunt cei înalți după virtutea practică, iar *mlădițe* ale ei iarăși sunt dogmele (ori predanisirile). Iar *cedrii* ai lui Dumnezeu sunt cei înalți cu fapta bună, după Teodorit, iar *viță și odrasle* sunt mulțimile bisericilor și nemernicii [prozelitii] cei ce vin la buna-cinstire dintre păgâni. Iar *toată marea și toate râurile* se înțeleg că este tot pământul, iar *porc* este Diavolul, care se bucură de necurăție, iar *pădure și codru* sunt sufletele cele îndesite de patimi și neroditoare, înlăuntrul cărora locuiește Diavolul, și însuși Diavolul, ca un întâistător, este *vier sălbatic*, ca cel ce are locuința sa osebă [depărtată de locurile de obște], și *sălbatic*, ca un cumplit și nemilostiv, iar după urmare și fiecare tiran care bântuiește și strică via lui Hristos se poate numi *porc sălbatic*, pentru pricinile cele zise.

PSALMUL 80

Întru sfârșit, pentru teascuri [linuri]; psalm lui Asaf.

Si Psalmul 8 se suprascrie la fel cu acesta, *întru sfârșit, pentru teascuri*, deci vezi și acolo tâlcuirea acestuia. Deci *teascurile* acestea, adică bisericile cele locale ale Creștinilor, se îndeamnă una pe alta cu cuvintele pe care psalmul de față le are la început. Prieăneste însă psalmul nemulțumirea Evreilor și nesupunerea și zice că se vor lepăda, pentru ca apoi să sârguiască pe poporul cel nou Creștinilor, ca să nu fie lepădat și acesta ca și cel vechi al Evreilor, și ca să nu urmeze răutății și nesupunerii acelor⁸⁸.

⁸⁸ Altul însă zice: „Sunt trei psalmi care se suprascriu *pentru teascuri*: al optulea, acesta al optzecilea și cel al optzeci și treilea, că *întru sfârșit* și la cel al optulea [veac] se păzește [păstrează] vinul cel din teascuri, adică cel care se tescuiește în biserici. Și pe acest al optulea îl însemnează și psalmul acesta, ca unul ce se numără al optzecilea, numărul acesta cuprinzând optimi de zecimi, fiind simbol al veacului viitor, întru care va fi

1. Bucurați-vă lui Dumnezeu, ajutorului nostru;

Cuvântul acesta pare că se zice dinspre fața Evreilor celor robiți care s-au întors în Ierusalim, precum înțeleg ei, pentru aceasta se și bucură de întoarcerea și slobozenia lor. Se dovedește însă din următoarele ziceri ale psalmului cum că cuvântul nu se potrivește la unii ca aceștia, ci teascurile, adică bisericile Creștinilor celor locale, prin cuvinte ca acestea, se îndeamnă unul pe altul să se bucure și să se veselească pentru Hristos.

strigați Dumnezeului lui Iacov!

Despre *strigare*, adică cum că este glas de biruință, am spus în multe locuri; acum însă zicem simplu că *strigați* este în loc de „cântați laudă de biruință”. *Dumnezeului lui Iacov* însă a zis pentru ca să aducă aminte cititorilor cum că acest Dumnezeu Ce S-a înomenit este chiar Cel ce S-a arătat de demult lui Iacov în chip de om și S-a luptat cu el, pre-vestind înomenirea Sa ceea ce s-a făcut în urmă⁸⁹.

2. Luați psalmi și dați din timpane;

„Luați, zice, învățături dumnezeiești, că fiecare psalm cuprinde învățătură, și dați din timpane (darabane), adică loviți trupul cu ciocânașul înfrânării”, precum tâlcuiește Purtătorul de Dumnezeu Maxim⁹⁰.

---

praznicul adunării noastre și adevărata înfigere a corturilor, adică întregirea trupurilor și învierea, a căror începătură vor fi trâmbițele cele ce vor vesti venirea Domnului din cer”. Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta prezice chemarea înapoi a Evreilor și chemarea neamurilor”. Și Atanasie zice: „Este dar cu puțință a vedea și din psalmul acesta că [Dumnezeu] cheamă neamurile către credința cea întru Domnul, făcându-le lor învățătură ca să nu se depărteze de El”.

⁸⁹ Zice însă Origen: „Mai moralicește însă, aceia adică care isprăvesc [binele], ale căror roade se aduc la teascuri, să audă și să se bucure lui Dumnezeu, iar cel ce păcătuiește și are trebuință de pocăință și de întoarcere să nu se bucure, ci să se întristeze după Dumnezeu, că întristarea cea după Dumnezeu lucrează pocăință de mântuire fără părere de rău. Și tu dar, de te vei ajuta de Dumnezeu a face adunare roadelor în sfintele teascuri, nu uita pe Dumnezeu, fiindcă El S-a făcut ajutorul tău și, dacă n-ai cuvinte ca să le întorci lui Dumnezeu după vrednicie, strigă întru mulțumire cu glas fără înțeles de inimă strigătoare, care [glas] covârșește pe cele cu înțeles”. Iar Atanasie zice: „Proorocește neamurilor ca să-l cânte lui Dumnezeu – Cel ce le-a ajutat și le-a izbăvit din silnicia demonilor – laudele cele de biruință”.

⁹⁰ Fiindcă aici, prin *psalm* numind dumnezeiasca învățătură, iar prin *timpan* făcut din piele însemnând trupul, voiește ca noi, cele poruncite nouă prin cuvinte să le plinim cu

psaltire veselă cu alăută.

Psaltire numește aici mintea, iar *alăuta*, trupul, precum am zis la Psalmul 32, tâlcuind aceasta: *Mărturișiți-vă Domnului în alăută, în psaltire cu zece strune cântați-I Lui* (v. 2). Deci zice David: „Mișcați mintea și trupul spre a bucura pe Dumnezeu”, că graiul *dați* se înțelege pe dinafară și la psaltire, și la alăută, fiindcă cuvântul este și pentru organele simțite, și pentru cele gândite, precum tâlcuiesc Evreii. Iar zicerea *veselă* s-a adus pentru ca să arate că gândita psaltire, adică mintea, este cu deosebire cea care veselește pe Dumnezeu.

3. Trâmbițați în lună nouă cu trâmbiță, în ziua cea binevestită a praznicului vostru!

Era lege la Evrei ca în ziua cea dintâi a lunii a șaptea, adică, după noi, a lui Septembrie, care era lună nouă, să trâmbițeze Evreii cu trâmbiță spre aducerea aminte de trâmbița cea cerească ce a trâmbițat în Muntele Sinai, când S-a pogorât acolo Dumnezeu. Deci, de la asemănarea cu legea aceasta poruncește Proorocul David acum apostolilor să trâmbițeze cu trâmbița limbii lor și să propovăduiască cum că a înviat Hristos, iar aceasta să o facă în lună nouă, adică în Ziua Învierii lui Hristos, pentru care s-a înnoit zidirea. Că pe această Zi a Învierii o a numit binevestită, adică însemnată și auzită [vestită] de praznic, căci, cu adevărat, Învierea este cea mai însemnată sărbătoare, fiind praznic al praznicelor, precum și

---

lucrurile trupului. „Pentru aceasta, zice, ascultători dumnezeieștilor cuvinte făcându-vă și cu auzurile duhovniceasca învățătură plinind-o, dați lucrarea cea cu trupul, iar trupurile voastre, punându-le înaintea lui Dumnezeu jertfă vie, bine-primită, omorâți mădularele cele pământești și omorârea lui Iisus purtați-o în trup”. Iar Origen zice: „Deși degrab îmi cere cuvântul, trei însă cere de la mine: îmi dă psalmi și cere de la mine timpan, al doilea, psaltire, apoi alăută, ca să mă învăț că darul lui Dumnezeu îmi dă învățătură, însă cere de la mine sfințenie întregă, ca să mă sfințească întreg, cu sufletul, cu duhul și cu trupul, ca să laud pe Dumnezeu ca în timpan, cu omorârea trupului, apoi să pot face conglăsuire [lit.: simfonie] ca a psaltirii către alăută, a duhului către suflet ori, după Apostolul, către minte, ca să zic: *Voi cânta cu duhul, voi cânta însă și cu mintea* (I Cor. 14: 15)”. Iar Teodor, istoricește înțelegând aceasta, zice că până astăzi sunt unii adică ce fac cântările și alții le zic pe ele cu organe, cu fluier ori cu timpane. Și fiindcă David face psalmii, iar alții îi cântă cu organe, pentru aceasta zice către aceia *luați psalmul*, adică „luați cântarea. și dați de la voi organele, și ceea ce nu aveți, luați, și de la voi dați întrebuițarea organelor”. A zis însă și Atanasie: „Aceasta însemnează conglăsuirea și potrivirea sufletului către trup, ca oamenii lui Dumnezeu să se facă întregi, afierosind sufletele lui Dumnezeu și nu lumii, ci Domnului”.

Teologul Grigorie zice în Ziua Paștelui*. Dar și Moise a zis despre luna nouă aici: *Și în luna a șaptea, ziua întâi a lunii, sfântă se va numi vouă, zi însemnată va fi vouă* (Numeri 29: 1)⁹¹.

4. Că porunca lui Israel este și judecata Dumnezeuului lui Iacov.

Vezi, o, cititorule, calea* și înțeleptirea Sfântului Duș cea pentru David! Pentru că, după ce a unit el împreună cu porunca legii bunăvestire a Învierii Domnului, iarăși zice despre lege, și așa pogoară cuvântul la Evrei. „Așa, zice, poruncesc, că aceasta este poruncită de Dumnezeu poporului lui Israel și aceasta este judecată, adică hotărâre a Dumnezeuului lui Iacov. Care? Ca să trâmbițați adică în Ziua cea binevestită”.

Mărturie întru Iosif a pus lui⁹²

David numește *Iosif* tot poporul lui Israel, după Eusebie, fiindcă Iosif a fost făcător de bine și hrănitor al poporului israelitean, precum am spus la Psalmul 76 tâlcuind aceasta, *pe fiii lui Iacov și ai lui Iosif*. „A pus, zice, în poporul israelitean *mărturie*, adică a făcut Dumnezeu această mărturie și poruncă, ca să se trâmbițeze adică în lună nouă”, după același Eusebie.

---

* E vorba de cunoscuta sa Omilie, *Despre Paști*.

⁹¹ Iar după Nichita, în luna a șaptea se fac trei sărbători: *a trâmbițelor* – în ziua cea dintâi a lunii milostivirii (ori a împăcării); *a corturilor* – întru a cincisprezecea; și cea a *lunii noi*, care este închipuire a veacului viitor. Iar *trâmbița* este închipuire a trâmbiței celei de la Dumnezeu, adică a glasului Arhanghelului prin care se va vesti învierea tuturor morților, iar *luna nouă* este închipuire a vremii celei noi în care a venit Hristos. Deci precum trâmbițau Evreii la luna nouă pentru ca să arate că s-au slobozit din Egipt și că au auzit trâmbițele când S-a pogorât Dumnezeu în Muntele Sinai, așa și Creștinilor li se poruncește ca să trâmbițeze cu trâmbițele evanghelicești întru arătarea lui Hristos și întru înnoirea minții lor, pentru ca să arate că prin Însuși Hristos s-au slobozit din gândita robie a Egiptului, adică din întuneric și din păcat. Iar Eusebie adaugă că David poruncește aici apostolilor și propovăduitorilor să nu urmeze celelalte pândiri [țineri ale unor rânduieii, privegheri] și sărbători ale Evreilor (cea a milostivirii adică și cea a înfigerii corturilor), ci doar pe cea a trâmbițelor, adică să trâmbițeze oamenilor cuvânt mântuitor prin propovăduire. Altul însă zice că: „Aici lipsește zicerea *ca*, adică «trâmbițați ca în lună nouă și ca în Ziua cea binevestită»”.

* *Lit.*: metoda.

⁹² În alte manuscrise avem „aceasta” (αὐτὸ).

când au ieșit ei din pământul Egiptului,

„Atunci, zice, a făcut el rânduiala cea de mai sus și mărturie a poporului lui Dumnezeu, adică de a trâmbița ei când vor ieși din Egipt și se vor afla în pustiul Sinai”.

limba care n-a știut, a auzit.

„Atunci, zice, Dumnezeu a rânduit cele de mai sus, când poporul lui Israel a auzit limbă pe care nu o știa”. Iar *limbă* numește glasul lui Dumnezeu, Care rânduia lor cele zece porunci, cu zgomot și mult făcându-se auzirea, după Teodorit; când și tot poporul auzind s-a înfricoșat și stătea departe de Muntele Sinai și a zis către Moise: *Grăiește tu pentru noi și să nu grăiască Dumnezeu către noi, ca să nu murim* (Ieș. 2: 19). Iar aceasta, *care n-a știut*, este în loc de „limbă neobișnuită și străină”, căci Evreii au auzit atunci neobișnuitul glas al lui Dumnezeu⁹³.

5. „Scos-am de sub sarcini spinarea lui;

După ce David a spus de ce mare dar s-a învrednicit poporul lui Israel – a auzi adică glasul lui Dumnezeu – acum, aici, după urmare, aduce și darul cel ce l-a luat mai-nainte, adică cum că s-a învrednicit a dobândi slobozenie din pătimirea cea rea a Egiptului. Iar *sarcini* numește pe cele ale [materiile] lutului și ale cărămizilor și ale paielor, de care a izbăvit Dumnezeu spinarea și spatele lor, că unele ca acestea nu mai urmau să ridice în pustiu.

măinile lui în coșniță au slujit.

Aici trebuie să se înțeleagă pe dinafară, așa ca să se unească cu zicerea, cu cea de mai sus; adică cum că măinile israelitenescului popor au slujit cu coșniță. Întru care coșniță unul punea cărămizile și paietele, pe care apoi le ardeau și așa se însărcinau cu ele pline pe spatele lor și cu acelea zideau cetăți lui Faraon.

6. Întru necaz M-ai chemat și te-am izbăvit,

De aici în jos, David aduce pe Hristos, vorbind cu Evreii și învățând cum

⁹³ „Și de-ar fi ca și noi să ne întâmplăm în Egipt, nu ne-am putea învrednici de dumnezeiescul glas, iar când vom părăsi cele trupești și ne vom ușura de sarcina păcatelor celor ce zac asupra noastră, atunci vom auzi glasul lui Dumnezeu (La Nichita)”.

că Acesta era Cel Care din vechime făcea bine poporului lor. Iar *necaz* și strâmtorare zice pe cel din Egipt, pe care îl sufereau Evreii de la zapcii lui Faraon, adică de la cei ce-i sileau să lucreze degrab la zidiri, pe care Cartea Ieșirii îi cunoștea de silitori la lucru. *Că a zis Dumnezeu către Moise: „Văzând, am văzut pătimirea cea rea a poporului Meu cel ce este în Egipt și strigarea lor o am auzit pentru silitorii la lucru, că am văzut chinuirea lor și M-am pogorât să-i scot pe ei din mâna Egiptenilor”* (Ieș 3: 7-8). Și iarăși: *Și Eu am văzut necazul cu care Egiptenii îi necăjesc pe ei* (v. 10). Iar zicerea *M-ai chemat și te-am izbăvit* și cele ca acestea s-au zis despre părinții Evreilor și pentru strănepoții acelora, și fiindcă și strămoșii, și cei în urmă născuți, un neam au fost.

auzitu-te-am întru ascundere de vifor,

„Am auzit, zice, poporul Meu, și am împlinit cererea ta, Eu, Dumnezeu, Care eram acolo nearătat și nevăzut în ascunsul viforului, adică al celui ce a tulburat tabăra Egiptenilor în Marea Roșie, și am împleticit roțile carelor lor, și i-am adus cu silă înlăuntru în mare, spre pierzarea lor”, că *viforul* este puterea vânturilor pe care le adună cu silă, care se cheamă vârtejul vânturilor⁹⁴.

cercatu-te-am la apa prigonirii*.

Diapsalma.

Despre *apa prigonirii* am spus la Psalmul 78, tâlcuind aceasta: *Domnul a scos apă din piatră* (stih 19). „Te-am cercat, zice, popor al lui Israel, când te-am lăsat să însetezi puțin, și îndată te-am aflat nemulțumitor și nepomenitor [al lucrărilor Mele]; și, cu toate cele câte știam, și cele ce mai-nainte le-am socotit, atunci însă te-am cunoscut mai mult”.

7. Ascultă, poporul Meu, și voi mărturisi Ție,

Popor al Său numește Hristos pe Evrei, Care și la Ieșire a zis despre

⁹⁴ Ori după altul: „*Auzitu-te-am întru ascundere de vifor* se înțelege în loc de «din mare și covârșitor *necaz* te-am izbăvit», că *viforul* este duh [vânt] silnic [puternic], tare și iernatic, casă risipind și copaci din rădăcină scoțând, prin care se însemnează ispita cea mare și înfricoșătoare”. Ori *întru ascundere de vifor* a zis, după Teodorit, însemnând norul prin care, ca într-un ascuns fiind, Dumnezeu vorbea cu ei, că norul are fire să trimită și vânturi și vifore; ori aceasta o a zis nu ca unul ce se vedea, că Dumnezeu lucra întru ascuns.

* ἀντιλογίας = lit.: împotriva-grăirii; răzvrătirii, disputei.

strămoșii lor: *Veți fi Mie popor ales* (Ieș. 19: 5), adică iubit. Ori îl zice *popor al Său* fiindcă se înrudea după trup cu dânsii: *Întru ale Sale a venit, zice, și ai Săi nu L-au primit* (Ioan 1: 11).

Israele: de Mă vei asculta pe Mine,

8. Nu va fi întru tine dumnezeu nou, nici nu te vei închina la dumnezei străini.

O, poporule, zice, al lui Israel, de te vei supune Mie, lui Hristos, Care fac legământ și legiuesc Noul Testament, și de Mă vei crede de Dumnezeu, nu vei face călcare de lege, că deși în lege este scris: *Să nu ai alți dumnezei afară de Mine!* (Ieș. 20: 3), dar Eu însă nu sunt alt Dumnezeu. Iar în loc de altul a zis nou, iar tâlcuirea acestei ziceri iarăși este „străin”, pentru că ceea ce este altul, afară de Cel ce a fost din vechime, acela este cu adevărat nou și nemaiauzit, ca un lucru ce s-a făcut în urmă, de unde, prin urmare, acela se poate zice străin⁹⁵.

9. Că Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, Cel ce te-am scos din pământul Egiptului;

„Eu, zice, Cel ce în urmă M-am făcut om, sunt Însuși Acela Ce te-am slobozit din pământul Egiptului, și nu altul”. Această zicere este scrisă asemenea și în cele zece porunci (cf. Ieș. 5: 2)⁹⁶.

lărgeste gura ta și o voi umple pe ea.

Lărgeste a zis în loc de deschide gura sufletului: „De vei găti tu, zice, gura sufletului tău spre primirea duhovniceștii hrane, adică dumnezeieștile înțelegeri, Eu o voi umple de înțelepciune, și de la simplitatea și micimea legii te voi sui la înălțimea Duhului, care este ascunsă înăuntru, în slavă”. Prin *gură* se

⁹⁵ Zice însă dumnezeiescul Ioan: „O, negrăită blândețe! «De Mă vei asculta, zice, voi grăi, de vei supune auzul, voi grăi ție!» «Ce [vei grăi], Stăpâne?»”. Iar Teodorit zice: „Prin acestea mustră și nebulia lui Arie, și a lui Eunomie; căci, dacă Fiul Cel Unul-Născut nu este de o ființă cu Tatăl, S-ar fi chemat după cuviință străin, și, de ar fi fost o vreme când El nu era, ar fi fost nou [„dumnezeu” nou, adică nu ar fi fost Dumnezeu], și nu pururea-vecuitor. Deci așa calcă arătat dumnezeiasca lege, închinându-se la dumnezeu străin și nou, nici aceasta pricepând, adică că Dumnezeu, Împăratul nostru, este mai-nainte de veacuri”.

⁹⁶ Iar Isihie zice: „Hristos nu era dumnezeu nou și străin, ci El era Cel ce i-a scos din pământul Egiptului, El era dintru început, El și în urmă, precum a arătat prin proorocia lui Isaia: *Eu sunt Dumnezeul Cel dintâi, și întru cele în urmă și viitoare Eu sunt!* (Is. 41: 4)”.

înțelege și cea simțită: „Pentru că, de te vei supune Mie, zice, te voi umple și de hrana cea trupească”⁹⁷.

10. Și n-a ascultat poporul Meu glasul Meu, și Israel n-a luat aminte la Mine.

„Eu, zice, așa am poruncit și acest fel de făgăduință am dat poporului Meu, Israel, iar poporul Meu nu s-a supus Mie”, precum a zis Evanghelistul: *Și ai Săi nu L-au primit* (Ioan 1: 11). Iar zicerea *și Israel nu a luat aminte la cuvintele Mele* este tâlcuire a celei de mai sus. Căci aceea că *ascult* înseamnă [și] că „simt cele pe care le zic și mă încredințez”, precum zice acest fel de însemnare de aici; mai însemnează încă și „înțeleg”, precum aceasta: *Cel ce are urechi de auzit să audă!* (Matei 11: 15).

11. Și i-am slobozit pe dânșii întru meșteșugirile inimilor lor,

„Și i-am lăsat dar pe Evrei, zice, să se poarte după iscusirile lor, adică după voile inimii lor, ca pe unii ce erau nesupuși și, lăsându-i, am trecut la neamuri”⁹⁸.

---

⁹⁷ Zice însă și înțeleptul Nil: „Când vom deschide gura minții ca și o mică rândunică și vom ajunge a simți neputința noastră, harul Domnului nu va zăbovi a veni peste noi, și, venind cu adevărat, noi căscăm gura ca un pușor oarecare, căroră ne împarte din dumnezeiescul har și din descoperirea Tainelor celor mai mari. Că așa cum soarele nu împarte casei acesteia lumină mai mare, iar celeilalte mai mică, ci raza ia încăpere prin ferestre și așa se revarsă în casă, tot așa, fiindcă cugetările sunt firești sufletului nostru, când le vei deschide, mai mult vei încăpea [cuprinde]; iar când îți vei strâmba mintea, strâmteți și darul”. Iar altul zice: „Gura sufletului se lărgeste cu deasa citire a Sfințelor Scripturi, de care se și umple și, pe cât citește, pe atât se umple de înțelepciune și de dumnezeiești înțelesuri; dar de mare trebuință este a face cămărilor sufletului încăpătoare prin credință mare și prin fapte vrednice de laudă, ca așa să ne facem vas al darului lui Dumnezeu, lărgind gura omului celui gândit și gătindu-ne spre primirea hranei celei duhovnicești”.

⁹⁸ Zice însă Teodor: „Scriptura numește iertarea [συγχώρησις = lit.: concesiă, îngăduință; învoirea] în loc de lucru (și lucrare), că *i-am slobozit* zice în loc de «i-am trimis». Că cele pe care le-a iertat (adică pe care le-a slobozit), a pătimi și a păcătui ei după socotința lor, acestea le-au zis de ca și cum Dumnezeu le-a trimis asupra lor și le-a făcut”. Iar Isihie zice: „*Meșteșugiri ale inimii* numește înțelegerile cele de multe feluri și căile cugetărilor pe care poporul Iudeilor, vrăjmășind Domnului, le întrebuița, zicând: *Ce vom face, că omul acesta face multe semne? De-L vom lăsa așa, toți vor crede într-Însul și vor veni Romanii și vor lua locul și neamul nostru* (Ioan 11: 47-48). Deci, după meșteșugirile și sfatul lor, acestea s-au trimis și s-au dus, că Romanii, luând și locul lor, și cetatea, ei s-au

merge-vor întru meșteșugirile lor

„Golindu-se deci Evreii de darul cel de sus, ca niște nevindecați și neîndreptați vor merge, zice, adică vor petrece și vor viețui **totdeauna** [s.n.] necercetați și neajutorați de Dumnezeu, fiindcă au lepădat pe Mântuitorul și Izbăvitorul Hristos”⁹⁹.

12. De M-ar fi ascultat poporul Meu, de ar fi umblat Israel în căile Mele,

13. Întru nimic aș fi smerit pe vrăjmașii lor și asupra celor ce-i necăjeau pe dâșii aș fi pus mâna Mea”.

De ar fi umblat Israel în căile Mele este tâlcuire a zicerii *de M-ar fi ascultat poporul Meu*. Asemenea și zicerea *asupra celor ce-i necăjeau pe dâșii aș fi pus mâna Mea* este tâlcuire a zicerii *întru nimic aș fi smerit pe vrăjmașii lor*. „De M-ar fi ascultat, zice, norodul Meu și ar fi umblat întru poruncile Mele. Eu aș fi smerit pe vrăjmașii lui întru nimic, adică cu lesnire (după Teodorit) și fără osteneală, și ca pe un nimic, ori *i-aș fi smerit întru nimic*, adică [i-aș fi făcut] ca niște lucruri de nimic, precum am smerit pe Faraon cu niște vietăți ticăloase, adică cu lăcuste, cu broaște, cu mușiță și cu altele asemenea, spre arătarea puterii lui Dumnezeu”, după Didim.

14. Vrăjmașii Domnului au mințit Lui

Vrăjmașii Crucii lui Hristos, după Marele Pavel, sunt Evreii, aceștia dar au mințit Lui, fiindcă Îl numeau Rabbi și își muiau grăirea cu cuvinte dulci ca acestea, precum am zis la Psalmul 54, tâlcuind zicerea: *Muiatu-s-au cuvintele lor mai mult decât untuldelemn*; însă acestea le ziceau cu fățarnicie. Ori se înțelege și altfel: David a scris *au mințit Lui* pentru ca să ne învețe cum că Evreii au strămoșească nesupunere, căci atunci când în vechime Dumnezeu le dădea strămoșilor lor legea, aceia s-au fâgăduit cu adevărat să se supună în toate câte a legiuit Dumnezeu, zicând către Moise: *Toate câte a zis Dumnezeu le vom face și le vom asculta!* (Ieș. 19: 8). Însă ei s-au arătat mincinoși de mii de ori, căci au

---

„dus robiți”. Iar Simmah a zis „I-am lăsat întru plăcerea inimii lor”, iar Achila, „întru sucirea inimii lor”.

⁹⁹ Zice însă Teodorit: „Înainte a celor ce voiesc întru vederea adevărului stau proorocii, căci Evreii s-au făcut pustiiți de ajutorul lui Dumnezeu, și peste tot pământul și marea s-au împrăștiat, și robi, în loc de slobozi, s-au făcut, cu toată reaua-cinstire de Dumnezeu viețuiesc, înșelăciuni și vrăjitorii drăcești întrebuițând și nevoind să se închine lui Dumnezeu, Cel ce i-a mântuit”.

călcat cuvintele și poruncile lui Dumnezeu. Însă altcineva ar putea zice că, deși Iudeii au fost rudenie a lui Hristos după omenitate, I s-au arătat vrăjmași și luptători, arătând mincinoasă înrudirea cea către Dânsul¹⁰⁰.

și va fi vremea lor în veac.

Se obișnuiește ca *vremea*^{*} să fie numită de Evrei și Sirieni „întâmplări”, după Teodorit și mulți alții dintre noi. Deci David proorocește aici că Evreii, vrăjmașii lui Hristos, nu se vor slobozi niciodată de întâmplări neprielnice. Ori prin *vreme* să înțelegi pe cea a [vremea] osândirii lor, iar prin *veac*, pe cel viitor, că atunci vor lua desăvârșita osândire.

15. Și i-a hrănit pe ei cu grăsimia grâului, și cu miere din piatră i-a săturat pe dânșii.

„Dumnezeu, zice, Cel ce nu a fost ascultat de Evrei, Acesta de demult i-a hrănit, adică i-a săturat cu mană pe strămoșii acestor Evrei ca din *grăsimia grâului*”¹⁰¹. Iar *miere* a numit apa ceea ce a izvorât din piatră, nu că ar fi fost miere după fire [adevărată], ci după cum li s-a părut însetaților Evrei când o beau pe ea, după Teodorit. Că ei, fiind însetați și uscați de necazul setei, atunci când au văzut apa, li s-a părut că este miere, pentru dulceața pe care le-a pricinuit-o¹⁰². Așa

¹⁰⁰ Iar altul zice: „Ce însemnează zicerea *au mințit*? Aceasta: că precum atunci când se așteaptă ca țarina să rodească, iar ea se află fără rod, zice că «a mințit țarina», că nu a dat atâta rod cât am așteptat; și iarăși zicem: a mințit măslinul despre lucrul său, uleiul, tot așa să înțelegi și la Israel: că așteptați fiind că negreșit și cu adevărat vor da rodul bune-cinstirii de Dumnezeu, s-au făcut dimpotrivă, adică răi”. Iar Teodor arată zicerea *au mințit* a fi asemenea cu aceasta, *întru mulțimea puterii Tale au mințit Ție vrăjmașii Tăi*, care se află la Psalmul 65, adică „atât de mult i-aș fi smerit pe vrăjmașii voștri, încât și vrăjmașii Mei, ai lui Dumnezeu, înspăimântându-se de purtarea Mea de grijă cea către voi, ar fi mințit, adică s-ar fi fățarnicit că vor primi împărtășirea dogmei și a credinței voastre (La Nichita)”.

* *καρπὸν* = vremea (și nu timpul), ar putea fi numită și „timp psihologic” sau ar putea constitui, cum se zice mai sus, „întâmplările”, căci întâmplarea ține mai puțin de un timp anume sau de vreo cronologie, ea este „cândva și cumva”, tot astfel și viața veșnică va fi cumva lipsită de „timp”, ea va fi „vreme”, „întâmplare”, plenitudine, nouate continuă.

¹⁰¹ Altul însă zice: „Ori i-a hrănit și cu roadele cele ce erau în Palestina, după ceea ce s-a zis în cântare: *Și i-a suit pe ei pe înălțimile pământului și i-a hrănit cu roada țarinilor* (Deut. 32: 13)”.

¹⁰² Și Hrisostom tot aceasta zice: „Celui însetat prea dulce îi face băutura, măcar și apă de ar fi ceea ce bea. Fiindcă erau dar însetați și se topeau în osteneală și, în călătorie întinzându-se, dând peste ape reci, a arătat îndulcirea cea din băutura, și că însetați fiind ei, dulceața cea de miere o urmau, nu pentru că firea apei s-ar fi schimbat în miere, ci

și Moise a numit apa aceasta în cântarea din Deuteronom: *I-a adăpat cu miere din piatră* (32: 13). Prin preaslăvita hrănire și săturare prin mană, David a arătat toată îmbelșugata bogăție a bunătaților pe care Dumnezeu le-a dăruit Evreilor în pustiu. Și altfel încă: „Dumnezeul Cel ce i-a hrănit de demult cu hrană în pustie, Însuși Acela i-a hrănit în urmă pe cei cinci mii de Evrei cu cinci pâini și i-a adăpat și i-a săturat cu miere, adică cu dumnezeiasca învățătură a cuvintelor Sale, care era mai dulce decât mierea. Că zice și însuși David: *Cât sunt de dulci limbii mele cuvintele Tale, mai mult decât mierea în gura mea!* (Ps. 118: 103). Iar *piatra*, zice Apostolul, *era Hristos* (I Cor. 10: 4), adică aceea ce duhovnicește izvorăște mierea¹⁰³.

PSALMUL 81

Psalm lui Asaf.

Apele izvoade au [ca și mai sus] *Psalm lui Asaf*, iar altele „De pricepere lui Asaf”, de vreme ce psalmul acesta face pe judecători să priceapă. Ori

pentru că așezarea celor însetați au făcut-o apele [să fie] cu îndulcire de miere, așa cum osteneala face somnul să fie dulce, precum zice Solomon: *Dulce îi este slugii somnul*, și a adăugat, *ori de ar mânca mult, ori puțin* (Eccl. 5: 11). Pentru ce? Pentru că amândouă acestea obișnuiesc să facă priveghere, și lipsa, și multa mâncare: cea dintâi uscând duhul și genele învârtoșându-le și nelăsându-le să se pogoare, iar cea de-a doua, duhul strâmtorându-l și apăsându-l și multe dureri dându-i. Dar însă atâta de mare este mângâierea ostenețelor, încât, chiar de s-ar adăuga fie una, fie cealaltă, obosita slugă ar dormi [oricum] cu dulceață”. Iar după o înțelegere mai înaltă [anagogic], cei ce cred cuvintele lui Hristos cele mai dulci decât mierea le sug ca pe o miere din piatră, ori Sângele Lui cel de viață făcător și preadulce, cel ce din coasta Lui cea însulițată ca din piatra cea lovită cu osârdie îl beau, dar și grăsimea cea unsuroasă a grăuntelui de grâu cea căzută pe pământ o mănâncă, adică trupul lui Hristos. Iar Origen, moralicește înțelegând cuvântul, zice: „Formele [modurile] vieții filosoficești măsuratice [circumscrise], măsurându-se cu ceea ce e de folos, au pustia loc cu adevărat prea potrivit și întru aceasta zăbovesc de cele mai multe ori; cu toate acestea, merge totuși pretutindenea cu cei ce voiesc, de vreme ce filosofarea este cu chipul [τροπικόν = modul de viață, obiceiul], iar nu cu locul, pe care filosofie nimeni și nimic din toate cele ce sunt nu o ar putea strâmtora”. Iar Isihie zice: „*Miere din piatră* i-a numit pe prooroci, de vreme ce de la Hristos – Care, după proorocie, a fost numit Piatră – au proorocia, de care i-a săturat pe ei Dumnezeu, și nu doar pe vreun prooroc sau altul, ci i-a dăruit [cu proorocia] pe mulți și în multe neamuri (La Nichita)”.

¹⁰³ Iar Teodorit zice: „În pământul făgăduinței cu îmbelșugare le-a dăruit lor roadele cele din pământ, că a însemnat din parte întregul, adică, zicând *cu grâu*, a însemnat „cu îmbelșugarea celorlalte roade”.

zice aceasta fiindcă se cuvine să înțelegem cu pricepere proorocia care se cuprinde în psalmul acesta, căci întru el proorocește mustrarea pe care o face Stăpânul Hristos asupra cărturarilor și a fariseilor.

1. Dumnezeu a stătut întru adunarea dumnezeilor

„Hristos, zice, a stătut în mijlocul adunării cărturarilor și a fariseilor și a bătrânilor poporului, că David pe aceștia i-a numit dumnezei, pentru începătoreasca [cea de frunte] și judecătoreasca dregătorie pe care o aveau, precum și Moise i-a numit dumnezei pe judecători: *Pe dumnezei să nu-i grațiți de rău* (Ieș. 22: 28) Iar noi am zis mai pe larg la Psalmul 49, tâlcuind aceasta: *Dumnezeul dumnezeilor, Domnul a grațit*, stih 1. Iar Teologul Grigorie această zicere o a înțeles altfel, în Cuvântul cel despre Botez¹⁰⁴.

și în mijloc pe dumnezei va judeca.

„Stând Hristos, zice, în mijloc, va judeca, adică va muștra pe dumnezei, adică pe începătorii și judecătorii poporului”, fiindcă Hristos îi muștra arătat, prihănindu-i și zicând: *Vai vouă, fariseilor și Cărturarilor fățarnici, că faceți cele și cele!*, precum zice Sfântul Matei despre ei în tot capitolul 23. Evreii însă înțeleg aceasta, că Dumnezeu adică a stătut în mijlocul stăpânilor, fiindcă este de față nevăzut între dânșii și pentru aceasta în mijlocul multora îi va muștra, prin prooroci adică, cercetând dacă în adevăr stăpânesc ori judecă nedrept¹⁰⁵.

¹⁰⁴ Iar Teologul Grigorie, pe care autorul îl pomenește aici, și după Marele Vasile, aceste cuvinte se înțeleg legate de a doua arătare a lui Hristos, atunci când dreptii vor străluci ca soarele; că atunci Dumnezeu va sta în mijlocul celor mântuiți, dumnezei și împărați fiind aceștia, osebînd și împărșind vrednicile fericirii celei de acolo și deslușind pe fiecare de ce cinste și de ce locaș este vrednic. Zice însă și Teodorit: „De vreme ce Dumnezeu cu adevărat este Judecător, I S-au încredințat pentru a judeca chiar oamenii, iar celor ce li s-a încredințat aceasta s-au numit dumnezei, fiindcă întru aceasta Îi urmează lui Dumnezeu. Care pe cei ce judecă nu după dreptate, nici nu țin cumpenele dreptății fără abatere, dreptul Judecător îi muștră aici și mai-nainte vestește dreapta Sa judecată cea viitoare”. A zis însă și Eusebie că Dumnezeu nu judecă cu îngrozire, nici șezând tiranicește întru înălțime, ci Se pogoară cu cei ce se judecă, stă în mijlocul lor, asemănându-Se lor cu chipul, că [de aceea] S-a făcut om fără schimbare.

¹⁰⁵ Iar Origen zice: „Celor ce au viețuit cu zădărnice li se cuvine să fie judecați, că s-a zis undeva: *Și va judeca întru neamuri* (Is. 2: 4); iar Sfinților nu li se cuvine aceasta, ba mai mult, ei vor fi osebiți cu bucurie ca de un împărat, pe fiecare dăruindu-i cu cinste și vrednicie: cine este vrednic să se scoale cu învierea cea asemenea soarelui, și cine cu cea a lunii, și cine cu cea a stelelor va sta dar întru adunare de dumnezei, nu de oameni, adică nu va sta în mijlocul celor ce umblă după om și va deosebi care din acești dumnezei va avea slava potrivită cu a soarelui, care cu a lunii și care cu a stelelor”.

2. Până când veți judeca nedreptate și fețele păcătoșilor le luați înainte?

Diapsalma.

Aici însă aceasta trebuie să se înțeleagă pe dinafară, că zice: „Dumnezeu a stătut în adunare de dumnezei și în mijlocul dumnezeilor va judeca, zicând: *Până când veți judeca nedreptate?* Adică până când judecați cu nedreptate?” Ori de s-ar înțelege *judeca* în loc de „îndrepta”, atunci urmează a se înțelege „până când cu nedreptate îndreptați [judecați], voi, cei nedrepți?” Că prin *păcătoși* îi numește aici pe nedrepți. Iar *le luați înainte* este în loc de „vă sfiți”, adică „până când veți părtini și vă veți sfi de fețele celor drepti și pentru aceasta să îi îndreptați [judecați]?” Că zice și Moise în lege: *Să nu părtiniți la judecată⁶, ci să ascultați și pe cel mare și pe cel mic. Să nu vă sfiți de la fața omului, că judecata este a lui Dumnezeu!* (Deut. 1: 17). Iar luătorul de față se zice acela care se sfiște de covârșirea și dregătoria nedreptilor, după Origen, care zice: „Luătorul de față este cel ce se sfiște de covârșirea celor nedrepți”.

3. Judecați orfanului și săracului; pe cel smerit⁷ și pe cel lipsit îndreptați-l.

„Faceți, zice, judecată dreaptă orfanilor și săracilor care sunt nedreptățiți și nu-i treceți cu vederea, așijderea și smeriților, și săracilor”. Ori *orfan* și *sărac* zice fie pe unul și același, fie prin *sărac* zice pe cel ce odinioară a fost bogat, iar în urmă a căzut din bogăție, iar *orfan* pe cel ce din ostenele mâinilor sale își agonisește cele de nevoie, precum am zis la Psalmul 11, tâlcuind aceasta: *pentru necazul celor săraci*¹⁰⁶.

⁶ Lit.: „să nu cunoașteți față”, zicere asemănătoare cu cea din versetul nostru.

⁷ Versetul și tâlcuirea sunt îndreptate împotriva celor care fac părtinire la judecată, fie privilegiindu-i pe cei nedrepți/păcătoși (din osebite pricini: covârșirea dregătoriei lor, ce-i determină pe judecători să se sfiască sau să se teamă de ei, mita, favorizarea unora etc.), fie nedreptățindu-i pe cei drepti, care prin dreptatea lor ar face de rușine atât pe judecători, cât și pe fruntașii poporului, precum vedem, de pildă, în judecarea Mântuitorului Hristos, a Suzanei și a altora.

¹⁰⁶ Aici: cei ce trăiesc în pătura cea mai de jos a unei societăți.

¹⁰⁷ Pentru aceasta zice și Marele Vasile: „Fiindcă neamul omenesc defaimă pe sărac. pentru aceasta și Scriptura ne zice uneori: *judecați orfanului*, fiindcă nu are părinte purtător de grijă, și *îndreptați văduva* [faceți dreptate văduvei], care de cele mai multe ori este o față micșorată [palidă] din pricina neputințelor ce i le aduce viața, că lesne împilată este astfel văduva celor ce voiesc să o nedreptățescă. Iar acum ne zice *judecați orfanului*

4. Scoateți pe cel lipsit și pe cel sărac, din mâna păcătosului izbăviți-l pe el.

Vezi aici, o, cititorule, câtă purtare de grijă și Pronie are Dumnezeu pentru cei săraci și lipsiți, pentru aceasta de multe ori și aduce aici prin dumnezeiescul David cuvântul cel despre aceștia. „Scoateți, zice, pe sărac și pe lipsit și izbăviți-l pe el, care e silnicit de mâinile păcătosului, adică ale nedreptului”. Că pe acesta îl numește mai cu osebite - și aici, și mai sus - păcătos, din pricina covârșirii păcatului său, adică a nedreptății pe care o face fraților săi¹⁰⁷.

5. N-au priceput, nici n-au cunoscut, întru întuneric umblă;

„Judecătorii și stăpânitorii cei nedrepti, zice Dumnezeu, fiindcă s-au făcut surzi de voie, nu au cunoscut, nici n-au înțeles cuvintele și legile Mele”,

---

și săracului, că fiecare din aceștia este lipsit de ajutor: **cel dintâi**, pentru lesnea defăimare pricinuită de vârsta sa, neputând a trage la judecată pe cei ce-l nedreptățesc, iar **al doilea**, din pricina sărăciei, neputând lupta pentru dreptățile sale. Deci, cei ce v-ați rânduit să judecați, puneți-vă între aceștia ce nedreptățesc și cei lipsiți de avocați și veți plini lipsa vârstei lor, ca să aveți lauda lui Iov, acela ce zice: *Eu eram părinte celor neputincioși* (Iov 29: 16). Iar duhovnicește se înțelege așa: cel ce face păcatul, de la Diavolul s-a făcut [înrăcit], dacă cineva de bunăvoie din acea înrădărire s-a înstrăinat pe sine, de răul părinte ca un fericit orfan făcându-se, să câștige de la noi cuviincioasa purtare de grijă”. Iar Isihie zice: „Nu zice «judecați dreptului sau Proorocului, nici preotului», pentru care întru alte locuri face cuvânt și îi împiedică a le face vreo vătămare, zicând: *Să nu vă atingeți de unșii Mei și întru proorocii Mei nu vicleniți* (Ps. 104: 15), *ci orfanului și smeritului și săracului (judecați)* (cf. Ps. 9: 38; Is. 1: 17). Pentru ce? Fiindcă acela li se cuvine să se nedreptățească [de alții], iar acestora nu le este suferit să se nedreptățească, din pricina neputinței ce este asupra lor din vârstă sau din sărăcie, pentru aceasta și dătătorul de lege mai cu tărie îi apără pe aceștia (La Nichita)”.

¹⁰⁷ „Vezi însă (zice Isihie) că, zicând *scoateți pe cel sărac*, zice ca despre niște fiare sălbatice despre cei nedrepti și lacomi de avuții, că pe aceștia, aici, cu numele păcătoșilor îi arată. De aici ne învățăm că cel ce scoate pe cel lipsit din mâna lacomă de avuție câștigă vrednicie și plată de păstor de la Acela Care S-a dat pe Sineși pentru noi și ne-a izbăvit de fiarele cele gândite (Hristos adică), iar cel ce răpește și strică pe frați s-a rânduit împreună cu fiarele”. Zice însă și Marele Vasile (împreună cu Origen): „Deci și tu, de vei vedea cândva vreun sărac nedreptățindu-se, socotește-o a ta nedreptate cea pentru care acela se nedreptățește; stai lângă dânsul – că prin măsura aceasta și tu ești sărac către Dumnezeu – ca să te izbăvească Dumnezeu, către Care, rugându-se preaînțeleapta Iudit, zice: *Al smeriților ești Dumnezeu, al celor mai mici ești ajutor, al neputincioșilor și al celor părășiți, acoperitor, al deznădăjduiților, Mântuitor. O, Dumnezeule al părintelui meu!* (Iudit 9: 12-13).

după Didim. Că zicerea *nu au priceput* este tâlcuire și arătare a zicerii *n-au cunoscut*. „Judecătorii și stăpânitorii aceștia nedrepti, zice, umblă întru întuneric, adică petrec în rătăcire”. Ori zicerea se înțelege și altfel: „Nedreptii stăpânitori și judecători nu au cunoscut, nici nu au înțeles binele, și pentru aceasta umblă în rătăcire și necunoștința dreptății, adică nu cunosc ce este dreptatea”¹⁰⁸.

să se clatine toate temelile pământului.

Simmah a tâlcuit această zicere așa: „Voi tulbura pământul din pricina celor ce locuiesc pe el”. Iar după *să se clatine*, pe care [zicere] o au zis cei șaptezeci, se află înțelesul acesta: Dumnezeu adică poruncește să se clatine pământul pentru ca să se teamă nedreptii stăpânitori și călcătorii de lege judecători. Ori zice *să se clatine toate temelile pământului* din pricină că nu mai pot suferi fărădelegea nedreptilor celor de acest fel. Iar *temeliile pământului* numește fundul lui. Însăpăimântător însă cu adevărat și înfricoșător este cuvântul acesta, pentru că arată mânia pe care Dumnezeu o înfățișează asupra nedreptilor, unde Dumnezeu Se arată Judecător stăpânitorilor nedrepti și călcătorilor de lege¹⁰⁹.

6. Eu am zis: „Dumnezei sunteți și fii ai Celui Preaînalt toți”.

Dar unde a zis Dumnezeu cuvintele acestea? Unii zic cum că, zicând Dumnezeu *să facem om după chipul și asemănarea Noastră!* (Fac. 1: 27), a arătat

¹⁰⁸ Altul zice mai limpede: „Acestea, zice, Judecătorii nu vor să le priceapă, că adică Judecătorii pentru săraci s-au așezat, dar se poartă de ca și cum în noapte și în întuneric ar petrece, trebuința nevăzând-o, ca niște întunecați și neluminați, că neînțelepciunea este și întunecată și apusă și purtătoare de noapte, iar înțelepciunea este cu adevărat prea luminoasă și înălțătoare [de lumină] în gândire [φρόνησις]”. A zis însă și nenumitul tâlcuitor: „Ce nu au cunoscut? Putrejunea vieții acesteia și nestatornicia vieții omenești, că țărini lângă țărini și casă lângă casă împreunează, pe care de multe ori le înviesc vrăjmașului. Și ce nu au priceput? Cum că, cu mici lucruri îndeletnicindu-se, de cele mai mari pe sineși se lipsesc”.

¹⁰⁹ [Vezi și Ioan 10: 34 ș.u.] Iar Didim zice: „Voi clătina, zice, și împreună voi cutremura toate, căci Eu pe Judecători i-am pus în rânduială de dumnezei și de fii ai Celui Preaînalt, iar ei au ocărât dregătoria Mea cu voie, stricând dreptatea ca stăpânitorii neamurilor care, nesimțind pe dumnezeii lor, întrebuițează judecățile precum vor, nefiind cine să-i privească, nici cine să le ia seama”. Iar Atanasie: „*Temelii* zice pe stăpânitorii neamului acestuia (adică pe demoni), care și-au luat pedeapsa încă mai-nainte de poporul Evreilor [când a fost risipit de Romani], dându-se afară din tirania cea asupra noastră prin cuvântul cel zis: *Acum stăpânitorul lumii acesteia se va scoate afară* (Ioan 12: 31), că s-a clătinat din starea ceea ce din vechime oarecând o avea, fiindcă mai întâi el a fost cel stricat prin Cruce”.

că oamenii sunt dumnezei după stare [θεοὺν], fiindcă au fost făcuți după chipul lui Dumnezeu, eu însă am găsit încă că Dumnezeu a numit dumnezei pe stăpânitori și pe judecători în Cartea Ieșirii, zicând către popor: *Pe dumnezei să nu-i grăiești de rău și pe căpetenia poporului tău să nu o vorbești de rău* (Ieș. 22: 28). Iar fii ai Celui Preaînalt i-a numit pe Israeliteni, zicând: *Israel este fiul Meu, întâi-născutul Meu* (Ieș 4: 22)¹¹⁰.

7. Iar voi ca niște oameni muriți,

„Voi însă, zice, Judecătorii, măcar deși sunteți cinstiți cu starea cea după chipul lui Dumnezeu și v-ați învrednicit a vă numi dumnezei, ca unii ce covârșiți pe ceilalți cu dregătoria stăpânirii și a judecătoriei, cu toate acestea, muriți ca niște oameni simpli și ca păgânii și cei de obște din popoare, care nu știu nici legea lui Dumnezeu, nici pricepere nu au”. Iar prin zicerea *muriți* a arătat David viața cea rea și neîndreptată cu care petrec nedreptii Judecători până la moartea lor ori că viețuiesc așa nedrept până ce mor, fără a se îndrepta.

și ca unul din boieri cădeți.

Ceea ce a zis mai sus zice și acum aici: „Voi, zice, nedreptii Judecători și stăpânitori, *cădeți*, adică muriți ca boierii păgânilor”. Unii însă, adică Atanasie și Didim și Isihie, numesc pe Diavolul unul din boieri, fiindcă și el era oarecând începător al cetei îngerești. „Aceluia urmând voi, zice, cădeți, adică vă doborâți și vă prăpăstuiți din dregătoria voastră, din pricina mândriei și fuduliei voastre pe care o aveți”; pentru că și Diavolul, mândrindu-se și nefolosind bine dregătoria ce

¹¹⁰ Zice însă dumnezeiescul Chiril: „De vreme ce ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu, fiindcă pe Cel după fire și cu adevărat cu nedespărțire și fără patimă născut din pururea-vechitorul Părinte L-am luat în minte [νοῦν] prin Sfântul Duh, pentru aceasta ne-am și cinstit cu chemarea (de Creștini) și dumnezei ne-am numit, deși nefiind noi aceasta după fire, ci pentru cinste și slavă”. Și iarăși acesta, la Evanghelia lui Ioan aducând aceasta, a zis: „*Au doară nu este scris în legea voastră: Eu am zis: Dumnezei sunteți? Dacă aceia s-au numit dumnezei, către care s-a făcut cuvântul lui Dumnezeu, iar Scriptura nu se poate strica, despre Acela pe Care Tatăl L-a sfințit și L-a trimis în lume, voi ziceți că hulește, căci am zis: Fiu al lui Dumnezeu sunt?* (Ioan 10: 34-36)”. Zice însă și Teodorit: „Deci Eu pe voi v-am cinstit și din numele Meu v-am împărțășit și fii ai Mei v-am numit”. Iar Eusebie aduce pildă la aceasta și zice: „Înțelege cum că cinste de Dumnezeu cei ce au luat stăpânire de la cei supuși o au câștigat, fiind puși asupra-le, precum s-a zis către Moise: *Iată, te-am dat pe tine dumnezeu lui Faraon, și Aaron, fratele tău, va fi prooroc al tău* (Ieș. 7: 1). Deci precum Moise, om al Dumnezeu fiind și de la Dânsul cinste luând, [ca] dumnezeu al lui Faraon s-a numit, asemenea și toți cei care s-ar cinsti de Dumnezeu se iau ca dumnezei ai supușilor lor”.

o avea, pentru aceasta a căzut din dumnezeiasca cinste și, din înger luminos ce era, s-a făcut Diavol întunecat¹¹¹.

8. Scoală-Te, Dumnezeule, judecă pământul, că Tu vei moșteni întru toate neamurile.

Această zicere proorocește fără grăire-împotrivă* despre Învierea din morți a lui Hristos. Că, după Diodor, aici Proorocul David roagă pe Hristos ca să Se scoale din mormânt și să judece cu dreptate pământul prin apostoli, pe care i-a pus stăpânitori peste tot pământul, adică pentru ca să facă izbândă în tot pământul, osândind și gonind de pe pământ pe Diavolul, osânditorul lumii, care avea lumea robită în rătăcirea slujirii de idoli și întru tot felul de răutăți. Spune însăși pricina acestei izbândiri: „Fiindcă, zice, Tu, Doamne, vei lua moștenirea întru toate, vei lua moștenirea Ta întru toate neamurile”, după ceea ce este scris: *Îți voi da Ție neamurile moștenirea Ta* (Ps. 2: 8). Iar *moștenire a lui Hristos* sunt aceia care au crezut întru El din toate neamurile¹¹².

---

¹¹¹ După Marele Vasile însă și după Sfântul Chiril: „Oamenii de aici se zic cei ce se țin de patimile cele omenești, cei ce viețuiesc după trup și cu cugetarea pământească, fiindcă viața sfinților nu mai este omenească, ci dumnezeiască și mai vărtos și duhovnicească, iar de este adevărat cum că umblă în trup, nu viețuiesc însă după trup, după ceea ce este scris: «Cel ce s-a făcut acum mai presus de patimile cele trupesti și pe temeiul [δία] desăvârșirii [τελειώσων] minții a trecut către așezarea îngerilor, acesta nu mai este om; fiindcă acela ce prin fapta bună s-a împrietenit cu Dumnezeu s-a făcut fiu al Celui Preaînalt și nu mai moare ca un om, ci îl are viu întru sineși pe Dumnezeu» [citat neidentificat]”. Iar Simmah zice așa: „Voi, însă, ca niște oameni veți muri și ca unul din boieri veți cădea”, „că cinstea voastră nu ați cunoscut-o (tâlcuiește Teodorit), drept care aceleași cu Diavolul le-ați pățimit, care, având de la Mine stăpânire încredințată, dar nevoind a întrebuița cele date spre ceea ce este de folos, a căzut din cinste. Și încă aceeași moarte veți suferi cu ceilalți oameni, neavând după moarte nicio laudă”. Iar Didim a tâlcuit zicerea aceasta mai limpede: „Veți muri, însă nu numai cu moartea cea obștească și firească, ci și cu cea care urmează păcatului (adică vă veți munci), câzând asemenea cu acel unul care a căzut din boieri, iar acesta este Diavolul, că s-a zis despre dânsul: *Cum a căzut din cer luceafărul zorilor cel ce răsare dimineața?* (Is. 14: 12)”. Iar Isihie zice: „Stăpânire de începător [boier] între îngeri a luat Diavolul, pentru aceea zice și Pavel: *Lupta noastră nu este către sânge și trup, ci către stăpânire, către stăpânitorii acestei lumi și ai întunericului* (Ef. 6: 12). Că, pofind a se înălța mai mult, au căzut”.

* Fără a stârni îndoieli, cu adevărat.

¹¹² Altul însă zice că David, zicând cuvintele cele de mai sus ca dinspre fața lui Hristos către Judecători, acum David, zicând acestea ca dinspre fața sa. Zice însă Teodorit: „După urmare însă, Proorocul mustără cu tărie pe nedreptii judecători, rugând pe adevăratul și dreptul Judecător să Se arate degrab și să facă judecata a toată lumea”. Iar Isihie a zis: „Poate că nu zice de *moștenirea* de acum, ci o însemnează pe cea viitoare, pentru aceasta

PSALMUL 82

Cântare de psalm lui Asaf.

e însemnează cântare de psalm am spus în *Precuvântarea cărții*, la capitolul 9. S-a scris psalmul acesta dinspre fața Evreilor, care s-au întors din robia Babilonului la Ierusalim, după Teodorit. Că după ce s-au întors ei la Ierusalim, văzând neamurile megieșe că au început să zidească a doua oară cetatea și biserica, s-au sculat toți într-o unire, aducând împreună și alte neamuri barbare, dând război Iudeilor. Însă Iudeii i-au biruit, Zorobabel fiind strategul [generalul] lor și Dumnezeu ajutându-i. Deci pentru această pricină s-a făcut psalmul acesta, alcătuit astfel sub formă de rugăciune¹¹³.

1. Dumnezeu, cine se va asemăna Ție?

Cuvântul acesta nu este întrebător, ci mirător, că se miră David prin cuvântul acesta de neasemănarea lui Dumnezeu, fiindcă acest *cine* de aici nu înseamnă rărimea*, ci neasemănarea și neputința, și este în loc de „nimeni”. după Teodorit, adică: „O, Dumnezeu, nimeni nu se va asemăna Ție, fiindcă Tu după fire ești neasemănat și nemărginit cu puterea”¹¹⁴.

---

roagă și pe Dumnezeu să Se scoale și să judece pământul, adică pe om, și care, când Se va scula, va moșteni întru toate neamurile, că El le va pune tuturor soarta [moștenirea] ce li se cuvine: una, celor smeriți; alta, celor întregi-înțelepți; alta, celor milostivi; alta, celor mândri și alta, lacomilor de avuție. Că prin *neamuri* a numit de această dată nu osebirile limbilor, ci ale vieților”.

¹¹³ Diodor însă zice: „Unii socotesc că cele ce se proorocesc în psalmul acesta s-au plinit după biruința Macabeilor, fiindcă sunt scrise la Macabei: *Și a fost când au auzit neamurile cele dimprejur că s-a zidit jertfelnicul și iarăși s-a înnoit sfințenia ca și mai-nainte, s-au mâniat foarte și s-au sfătuit ca să piardă neamul lui Iacov, pe cei care erau în mijlocul lor* (I Macab. 5: 1-2).

* σπάνιον. Adică cum că ar fi totuși oarecari dumnezei asemănători cu Dumnezeu.

¹¹⁴ Iar Teodorit zice: „Nici toată firea îngerilor, zice, și a oamenilor adunate împreună nu vor putea să se asemene puterii Tale, căci ai stăpânire neasemănată”. Iar Didim zice: „Asemănarea se înțelege în două chipuri: asemănare după ființă [οὐσίαν], și care este aceeași [adică comună Sfintei Treimi], dar este însă și altfel, care se numește simplu [ἀπλῶς] asemănare [zice despre asemănarea după însușiri sau atribute]. Deci după a doua asemănare s-ar asemăna lui Dumnezeu cel ce s-a făcut desăvârșit precum cerescul Părinte este desăvârșit, de unde s-a zis: *Când Se va arăta, vom fi asemenea Lui* (I Ioan 3: 2). Iar

Să nu taci, nici să Te împlânzești, Dumnezeu!

„Fiindcă nu se află nimeni asemenea Ție, Doamne, zice, întru putere, pentru aceasta să nu rabzi îndelung - că aceasta însemnează graiul *să nu taci*, după Didim și Isihie -, nici să mai suferi răutatea vrăjmașilor noștri”, căci cam așa a tâlcuit și Simmah „nici să Te liniștești?”.

2. Că iată, vrăjmașii Tăi au răsunit și cei ce Te urăsc pe Tine au ridicat capul.

Aici David zice pricina pentru care Dumnezeu nu trebuie să rabde îndelung: „Adică pentru că, zice, o, Doamne, cei ce sunt vrăjmașii Tăi, pentru că dau război poporului Tău ori că pentru Tine ne bat, aceștia, zic, au răsunit, adică au făcut un strigăt fără rost, precum se obișnuiește să se facă la oști la mulțimea oamenilor. Ori *au răsunit* se înțelege și altfel, că adică cei ce mai-nainte șopteau pe ascuns vrăjmășia cea asupra noastră acum au vestit pe față și în auzul tuturor război asupra noastră, obrăznicindu-se și mândrindu-se, și *au ridicat capul*, adică s-au ridicat și s-au înălțat, bizuindu-se pe aliații și ajutători pe care-i aveau”¹¹⁵.

3. Asupra poporului Tău au meșteșugit socoteală

Aici prin *socoteală* vrea să zică în loc de „într-o socoteală”, adică cu unire. Zice dar: „Vrăjmașii Tăi, Doamne, au lucrat vicleșug asupra poporului Tău, adică mare și mult vicleșug au arătat împotriva lui”. Ori după alt chip, numele socotelii [γνώμη] uneori însemnează îndemnarea și sfătuirea, precum zice Apostolul: *Despre fecioare nu am poruncă de la Domnul. Vă dau însă îndemnul meu* [γνώμην] (I Cor. 7: 25). Iar uneori sfat, precum o astfel de însemnare avem aici: „Cu vicleșug, zice, Doamne, au cugetat sfat asupra poporului Tău”. Iar alteori socoteala înseamnă hotărâre, după aceea zicere a lui Daniil: *De unde a ieșit acea hotărâre fără de rușine?* (Dan. 2: 15). Se ia însă socoteala și la credință, și la

---

după asemănarea cea dintâi, zic, cea după ființă, nimeni nu I se poate asemăna lui Dumnezeu. Într-un fel, zicerea *se va asemăna* nu este întrebare, că nu arată rărirea, ci neputința, adică cum că nimeni nu se poate asemăna lui Dumnezeu după ființă”.

¹¹⁵ Altul însă zice: „Aceasta, *au ridicat capul*, s-a zis ca la șerpi și la aspide, că precum șerpii, mușcând, ridică încet capul de la pământ, așa și cei ce se luptă împotriva slavei lui Hristos ridică capul, dar cad îndată de la Dânsul, că Acesta este Cel ce zdrobește capetele balaurului”. A zis însă și dumnezeiescul Chiril: „Cei ce vrăjmășesc poporul lui Dumnezeu și pe Sfinții ridică [de fapt] războiul către Dumnezeu, ai Cărui robi și casnici iubii sunt aceia”.

dogmă, și la cugetare, precum a zis Teologul Grigorie: „Iar a pune împotriva socoteala sa este lucru de om bine-cinstitor și care are minte”¹¹⁶.

și s-au sfătuit împotriva sfinților Tăi.

Aceasta este formă de repetare, că zicerea aceasta arată pe cei de mai sus. Iar *sfinți* numește David pe Iudei, fiindcă credeau în Sfântul Dumnezeu, măcar că au căzut din sfințenia lor, precum i-a zis și *cuvioși* în Psalmul 78, stih 2, *cărnurile cuvioșilor Tăi*, precum am zis acolo¹¹⁷.

4. Zis-au: „Veniți să-i pierdem pe dânșii din neam, și nu se va mai pomeni numele lui Israel încă”.

Aceasta a fost socoteala cea de mai sus și sfatul vrăjmașilor, adică de a pierde pe Iudei din neam, adică de acolo de unde sunt ei neam să-i facă a nu mai fi neam¹¹⁸. Iar zicerea *și nu se va mai pomeni* este în loc de „și să nu se mai pomenească numele Iudeilor”, adică să nu se mai numească Iudei, fiindcă de aici înainte nu vor mai fi neam.

5. Că s-au sfătuit în unire dimpreună,

Aici David repetă iarăși sfatul unitei socotelei a vrăjmașilor pentru ca să îndemne pe Domnul, Cel ce risipește sfatul neamului, ca să facă izbândă asupra

¹¹⁶ Iar dumnezeiescul Maxim a adunat 28 de semnificații ale socotinței.

¹¹⁷ Iar altul zice: „Pomenește însă de sfinți legându-se ca din pricina lor să strice tot neamul, asupra căruia cu multă îngrijire vrăjmașii întind pe ascuns oarecari meșteșugiri și cu vicleșug cugetă sfat”. Iar Simmah în loc de *împotriva sfinților Tăi*, a zis „împotriva ascunsului Tău”, zicând aceasta despre locurile cele neumblate ale Bisericii „ori despre Hristos, după Teodorit, Care urma să odrăsească din Iudei; căci ei zic așa «Nu numai asupra noastră întrebuițează vicleșugurile, ci îndrăznesc a se turba și asupra Celui ascuns între noi, Care va înflori din noi; că, tăindu-se rădăcina, de unde va răsări rodul?». Pentru aceasta, după Isaia (cap 65), pentru o bobîță, adică pentru Hristos, tot strugurele, adică neamul Iudeilor, a dobândit binecuvântare, ba mai vârtos și toată via; iar luându-se bobîța aceea și împreună cu ea culegându-se tot rodul, via s-a dat fiarelor și o strică pe dânsa vierul din pădure, și porcul sălbatic o paște, și toți cei ce trec pe cale o calcă cum voiesc (cf. Ps. 79: 14 ș.u. [vezi în acest sens și tâlcuirea de acolo]).

¹¹⁸ Iar Origen zice: „Deci luptătorii de Dumnezeu nu vor să se afle între oameni neam al lui Dumnezeu, iar Dumnezeu pururea gătindu-Și neam al Său pe pământ, și după căderea poporului celui de mai-nainte, adunarea ori Biserica cea din neamuri Și-a alcătuit pe neamul cel nou și tânăr, cel din toată lumea cea locuită”.

lor. Și zice: „S-au adunat într-o socotință și s-au unit vrăjmașii Tăi într-un loc împotriva noastră”.

Împotriva Ta au pus așezământ:

Așezământ [testament] numește David tratatul și tocmeala, și așa după urmare spune și pe aceia care au făcut o astfel de tocmeală¹¹⁹.

locașurile Idumeilor și Ismailitenii,

Locașurile Idumeilor se înțelege în loc de „cetatea Idumeilor” ori în loc de „însuși Idumeii”, care era un neam trăgându-se din Isav, care s-a numit Edom, pentru că era roșu cu trupul: *Că a ieșit, zice, cel întâi-născut, roșu* (Fac. 25: 25). Iar *Ismailitenii* erau un neam, trăgându-se din Ismail cel din Avraam și născut din roaba lui, Agar¹²⁰.

6. Moab și Agarenii,

Moab numește pe Moabiteni. Iar acesta era neam trăgându-se din Moab, fiul lui Lot. Iar *Agarenii* sunt neam ce se trage din Agar, roaba lui Avraam și maica lui Ismail. Aceasta, după ce a fost izgonită din casa lui Avraam, a luat eiși bărbat pe altul, iar cei ce s-au născut dintr-însa se numesc Agareni.

Ghebal și Ammon și Amalic,

Ghebalitenii au fost un neam ce locuia împrejurul Idumeii¹²¹. Iar *Ammanitenii* erau un neam ce se trăgea din Ammon (ori Amman), fiul lui Lot. Iar

¹¹⁹ Iar Didim zice: „De ca și cum mâniind și întărâtând pe Dumnezeu întru rugăciunea cea pentru popor, zice: „Împotriva Ta au pus așezământ, nu împotriva poporului Tău»; căci a se sfătui ceva împotriva lui Dumnezeu ori a pune așezământ Celui ce nu numai vederilor este neapropiat, ci și gândurilor, nu va putea nimeni”. Iar Dumnezeu, trebuințele celor ce nădăjduiesc întru El Luiși le socotește; pentru aceasta, vrăjmășirile lor asupra acelora se socotesc asupra lui Dumnezeu Însuși, ca Părintelui și Purtătorului de grijă al acelora ce se vrăjmășesc, că cei ce vrăjmășesc sfinților vrăjmășesc slavei lui Dumnezeu.

¹²⁰ Altul însă zice: „Din Ismail s-au născut douăsprezece neamuri, fiecare având o numire deosebită”.

¹²¹ Iar alt dascăl zice: „Doi munți apropiați, unul în preajma altuia sunt hotărâți în dumnezeiasca Scriptură: Muntele Garizim, adică «de binecuvântare», și Muntele Ghebal. «de blestem»: *Să rostești binecuvântarea pe Muntele Garizim și blestemul pe Muntele Ghebal* (Deut. 11: 29)”. „În Muntele Garizim s-au rânduit semințiile cele mai alese din care Hristos mai-nainte S-a închipuit [a fost prefigurat] și S-a născut, după Irineu, și cele

Amalechiții erau un neam ce se trăgea din Amalic, care era strănepotul lui Isav, iar acesta locuia în locul Arabiei, ce era despărțită de locul Iudeilor.

cei de alt neam, cu cei ce locuiesc în Tir,

De alt neam se numeau Filistenii, care acum se numesc Palestinieni, că aceștia, rămânând din neamul Canaaneilor și locuind lângă Iudei, s-au numit într-un chip mai deosebit *de alt neam*, după Teodorit¹²². Iar *locuitori ai Tirului* numește pe Tiri.

7. Că și Assur a venit împreună cu dâșșii,

Assur se numesc Assirienii, iar David numește *Assirieni* pe Samariteni, fiindcă Samaritenii erau colonii (adică mutări) dintre Assirieni, care s-au mutat din Assiria în Samaria după căderea în robie a celor zece seminții ale lui Israel, după Teodorit.

făcutu-s-au spre ajutor fiilor lui Lot.

Diapsalma.

Fii ai lui Lot zice pe Moabiteni și pe Ammaniteni, precum am zis mai sus. Deci cei de altă seminție, de mai sus, s-au făcut aliați și împreună-ajutători fiilor lui Lot, adică Moabitenilor și Ammanitenilor, că aceste două neamuri îi pizmuiu pe Iudei mai mult decât toți ceilalți, iar aceștia și-au adunat și pe celelalte neamuri asupra lor¹²³.

---

născute din femeile cele slobode ale lui Iacov, adică cea preoțească a lui Levi, cea împărătească a lui Iuda, a lui Simeon, Isahar, Iosif și Veniamin". „În Muntele Ghebal s-au rânduie celelalte șase seminții, care s-au născut lui Iacov din femeile cele slujnice", după Teodorit. Și ce înseamnă de aici? Cum că adică câți binecuvântează pe alții, aceștia sunt aleși, slobozi, împărătești și preoțești; iar câți, dimpotrivă, blestemă pe alții, zicând în felurite prilejuri cuvinte precum „afuristul, anatematizatul de Dumnezeu" și cele asemenea, aceștia, zic, sunt oamenii cei neslobozi [robi patimilor celor rele], de neam rău, jumătate robi, și pentru aceasta pe bună dreptate se pot numi Ghebaliteni. Vezi și la cap. 65 al tomului al doilea al *Îndeletnicirii celei iubitoare de Dumnezeu* [Ἀδολεσχίας, lucrare de Evghenie Vulgaris, un fel de tâlcuire morală la Pentateuh].

¹²² Ori cei de alt neam erau cei ce locuiau Gaza și Ascalonul, căci aveau 5 satrapii ale lor: Gazeii, Ascaloniții, Gheteii, Acaroniții și Azoții; iar cu acestea voiește să zică că cele 5 satrapii au luat pe lângă ele și pe Tiri.

¹²³ Zice însă și Isihie: „*Spre ajutor*, adică au venit spre apărarea acelora; păzește-te dar de vrăjmașii cei dinăuntru (care sunt patimile și cugetele – fiii lui Lot), că aceștia îi

8. Fă-le lor ca lui Madiam și Sisarei și ca lui Iavim, la râul Chison.

Prin aceste cuvinte David blestemă neamurile cele de mai sus care pizmuiau înnoirea Ierusalimului; pomenește însă în blestemul cel asupra lor pierzarea și izgonirea cea cu mirare pe care o au pățimit neamurile cele din vechime care au dat război Israelitenilor și se roagă ca aceștia, asemenea cu aceia, să piară¹²⁴. Că *Madiam* este oastea Madianiților, care s-au numit așa de la Madiam, pe care oaste ce prin mulțimea ei părea că acoperă tot pământul, desăvârșit o a stricat Ghedeon cu trei sute de viteji (și aceștia neînarmați), ținând în mâinile lor numai trâmbețe și făclii ori și cardari¹, precum istorisește Cartea Judecătorilor. Iar Sisara era strategul [generalul] lui Iavim, împăratul lui Canaan. Și avea nouă sute de care de fier. Pe amândoi aceștia însă i-a biruit Barac, din porunca Deborei, care în vremile acelea judeca pe poporul Israel. Iar pe Sisara, fugind, l-a primit în cortul său Iaela, femeia lui Heber, și, adăpându-l cu vin, l-a adormit. Apoi, luând un ciocan și un par, l-a trecut prin tâmplele lui și așa l-a omorât, precum mărturisește aceeași carte a Judecătorilor la capitolul 4. Iar pe Iavim l-a stricat Barac și toată oastea lui a tăiat-o. Iar pârâul a fost râul Chison, acolo a fost locul unde s-a făcut războiul acestora, precum și acestea le istorisește aceeași Carte a Judecătorilor, la capitolul 4.

9. Pierit-au în Endor; făcutu-s-au ca gunoiul pământului*.

Endor era un loc unde s-a făcut războiul cel asupra Sisarei. Unii însă au numit Endor locul cel zis mai-nainte, adică pârâul Chison, ca unul ce are două nume. „Și aceștia, zice, omorându-se, s-au făcut ca gunoiul de pe pământ, că, neîngropați fiind, au putrezit și s-au topit”.

10. Pune pe boierii lor ca pe Oriv și Ziv, Zevee și Salmana;

11. Pe toți boierii

Boieri [stăpânitorii] numește David pe cei de frunte ai cetății și dregătorii cei ziși mai sus ai neamurilor celor ce pizmuiau înnoirea Ierusalimului. Iar Oriv și Ziv au fost stăpânitorii Madianiților pe care i-a omorât groaznicul

---

întrarmează și pe cei dinafară; și nu te nădăjdui în rudenie, de vreme ce de cele mai multe ori se preface în vrăjmășie. Înțelege însă și blestemul pe care l-a adăugat”.

¹²⁴ Iar Eusebie zice: „Zicerea *fă* este aici în loc de «vei face», că prin aceasta proorocește cele ce urmau să se întâmple neamurilor celor mai-sus zise”.

* *Lit.*: mercenari; sau chiar cunoscuți, în general.

* κόπρος = *lit.*: baligă, gunoi de grajd.

Ghedeon. Și iarăși repetă și zice *pe toți boierii*, pentru ca să arate că blestemă pentru ca niciunul din boierii neamurilor celor zise să nu rămână, ci toți împreună să fie omorâți ca Oriv și Ziv și ca ceilalți. Iar prin *boieri și începători*¹²⁵ a blestemat și pe cei ce stăpâneau între cele mai sus-zise neamuri.

care au zis: „Să moștenim noi sfințitorul [jertfelnicul] lui Dumnezeu”.

„Asur, zice, și Moabitenii, și Ammanitenii, cei ce pizmuiesc înnoirea Ierusalimului, au zis: «Să moștenim, adică să domnim și să stăpânim sfințitorul lui Dumnezeu, adică biserica lui Dumnezeu (ori templul) în care Dumnezeu sfințește pe popor, nu pentru cinste și evlavie, ci pentru ca să răpim sfințitele vase, lucrurile și afierosirile cele de mult preț ce se află într-însa»”.

12. Dumnezeul meu, pune-i pe ei ca o roată, ca trestia înaintea feței vântului,

„Iată dar ce zic ei cu adevărat; Tu însă, Doamne, risipește sfaturile lor și fă-i să nu stea vreodată [să nu se statornicească], ci să se rostogolească totdeauna cu dese și necurmatele prefaceri; ca roata ce se învârtește și nu are stare (după Didim); așijderea fă-i pe ei să se risipească cu lesnire ca trestia, adică precum paiele și pleava grâului ce se împrăștie de vânt (după Atanasie)»¹²⁵.

13. Ca focul care arde pădurea, ca văpaia care arde munții;

14. Așa îi vei goni pe dânșii, întru viforul Tău și întru urgia Ta îi vei tulbura pe ei.

„Precum arde focul pădurea și codrul, așa, Doamne, arde neamurile cele zise, care pizmuiesc înnoirea Ierusalimului. Căci focul degrab și cu toată sălbăticia arde pădurea și codrul. Iar *ca văpaia*, pe care o zice după urmare, este tâlcuirea celei de mai sus, adică a zicerii *ca focul*. Asemenea și *întru urgia Ta îi vei tulbura* este tâlcuire a zicerii *așa îi vei goni pe dânșii întru viforul Tău*. „Așa, zice, o, Doamne, gonește și tulbură cu viforul Tău, adică cu grabnica și năprasnica și strașnica pornire a urgiei Tale”, după Isihie. Că însușire a viforului este, adică a

¹²⁵ τῶν ἀρχόμενων καὶ τοὺς ἀρχοντες. Termenii sunt relativ sinonimi, diferențele se fac contextual.

¹²⁵ A zis însă Isihie: „Ca să nu stea nicăieri, se roagă ca pretutindeni starea lor să fie nearătă, risipită în bătaia vântului”. Iar Teodorit zice: „Poruncește ca ei să se învârtă în primejdii de toate felurile și să se îmbrace cu rele grămădite unele peste altele, ca să se împrăștie ca paiele când sunt suflate de vânt”.

vijeliei vântului, să tulbure și să doboare cele ce se află într-un loc unde se întâmplă să cadă. Ori zicerile *îi vei goni și îi vei tulbura* se zic cu chip proorocesc la timp viitor, în loc de „gonește-i și-i tulbură”¹²⁶.

15. Uplete fețele lor de ocară și vor căuta numele Tău, Doamne.

„O, Doamne, zice, uplete de ocară fețele neamurilor de mai sus, biruindu-le, că, după ce se vor birui, se vor ocări; că vor căuta numele Tău, Doamne, înspăimântându-se și zicând: «Cine este Domnul Acesta al Evreilor, Care a izbăvit pe poporul Său, iar pe noi, vrăjmașii Lui, ne-a pierdut?»”

16. Să se rușineze și să se tulbure în veacul veacului, să se înfrunțe și să piară.

După ce David a blestemat neamurile de mai sus, ca să fie pierdute în veacul acesta vremelnice, le blestemă acum ca și în veacul viitor să dobândească pieirea veșnică, că *veac al veacului* pe acel veac îl numește, precum am tâlcuit de mai multe ori. Iar *pieire în veacul veacului* nu zicem a fi dezlegare într-un an și neștiința, ci că este munca cea nesfârșită. Că în acel veac păcătoșii mai întâi se înfrunțe [rușinează], faptele lor cele rele făcându-se privesc [înaintea tuturor], iar al doilea se tulbură și tremură, pentru că văd asprimea Judecătorului, iar al treilea și cea de pe urmă, se muncesc¹²⁷.

¹²⁶ Iar Atanasie zice: „«Să se îndulcească de focul pe care l-au aprins și același foc să-i mănânce pe ei, precum și focul cel simțit, de ar mânca pădurea». Asemenea este însă aceasta cu zicerea: *Iată, cu toții ca un foc ardeți, mergeți întru lumina focului vostru și întru văpaia pe care ați aprins-o* (Is. 50: 11)”.

¹²⁷ Iar Teodorit zice: „Cele bune cer vrăjmașilor lor, chiar și fiind vrăjmași de către ei, că se roagă ca, în locul obrăzniciei lor, să se îmbrace cu rușinea și prin rușine să câștige dumnezeiasca cunoștință, și ca să scape de rătăcirea idolilor, și cu cercare să se învețe cum că Acesta este singur cu adevărat Stăpân, întru cele înalte locuind și spre cele smerite privind și toată zidirea chivernisind și purtându-i de grijă, pe a cărui mântuire o a lucrat Dumnezeu Cel din Dumnezeu, Fiul Cel Unul-Născut, după negrăita Sa înomenire”. Vezi însă, o, cititorule, că din rușinea ce urmau să o sufere, aceștia aveau să cunoască Atotputernicia lui Dumnezeu; pricinuitoare dar de bunătați sunt rușinea și mustrea. Precum și nerușinarea este pricinuitoare a tuturor relelor. Pentru aceasta a zis Teologul Grigorie în cuvântul sfătuitor către Olimpiada, în versuri eroice [hexametri]: „Fugind de rușine, te vei face născătoare a tuturor celor mai rele”.

17. Și să cunoască că numele Îți este Domnul; Tu Însuți, Cel Preaînalt peste tot pământul.

„Să cunoască, zice, neamurile de mai sus, de nevoie și de silă, de vreme ce din hotărârea și alegerea lor de bună voie nu au voit. Dar ce să cunoască? Că numele Îți este Domnul. Adică cum că ești Stăpân și Conducător, iar pe lângă acestea să cunoască că Tu ești singur[ul] Dumnezeu peste tot pământul. Că pe Dumnezeu Evreii Îl numeau *Preaînalt*, ca pe un ceresc. Se potrivește însă psalmul acesta și acelor Creștini care sunt prizoniți pentru Hristos¹²⁸.”

PSALMUL 83

Întru sfârșit, pentru teascuri [linuri]; fiilor lui Core.

Si Psalmul al optulea, și cel al optzecilea au aceeași suprascriere, că trei sunt cele ce se suprascriu *pentru teascuri*, adică despre bisericile Creștinilor cele ce se află prin toate locurile, și vezi despre acestea acolo¹²⁹. Deci despre teascurile și bisericile acestea vorbește David și aici.

1. Cât de iubite sunt locașurile Tale, Doamne al puterilor!

¹²⁸ Iar Diodor zice: „Numirea de *Domn* Scriptura o ia la facerile de minuni, precum s-a zis către Moise: *Eu sunt Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac și al lui Iacov, și numele Meu este Domnul, cu care nu M-am făcut cunoscut lor* (Ieș. 6: 3), zicând în loc de «cărora nu M-am arătat lor prin minuni, căci așa au fost de credincioși, încât aveau trebuință de minuni spre cunoașterea Mea». Acestea le zice dojenind pe Moise, care Îi cerea minuni. Deci de aici să cunoască că numele Îți este Domnul, în loc de «după ce vei face minuni și-i vei pedepsi pe ei, să cunoască cum că ești Domn a toate și mai înalt decât tot pământul»”.

¹²⁹ Iar Eusebie zice: „Din vechime adică, o vie fiind a lui Israel, printr-un templu era și jertfelnicul așezat în Ierusalim și o singură curte, iar acum sunt multe teascuri – bisericile Mântuitorului nostru cele ce se află în toată lumea”. Iar după Teodorit: „Psalmul acesta se zice dinspre fața Evreilor celor robiți în Babilon; pentru aceasta, ca unii ce erau departe de biserica cea din Ierusalim și se doreau după aceasta, fericește pe cei ce locuiau într-însa, că proorocia psalmului este îndoită: că încă de la început mărturisește despre chemarea înapoi a Iudeilor, iar apoi despre mântuirea a toată lumea”.

Acest *cât* este aici întinzător⁹, în loc de „foarte mult”, precum este și aici: *Cât de minunat este numele Tău!* (Ps. 8: 1). *Lăcașuri* însă zice David bisericile cele locale, în lăuntru cărora locuiește darul lui Dumnezeu. Pe acestea dar pre-văzându-le David cu mintea, zicea: „O, Doamne și Împărate al puterilor celor de sus, iubite foarte sunt mie bisericile Creștinilor Tăi, întru care însuși locuiești!” Iar despre *Domnul puterilor* am spus la Psalmul 79, pe la sfârșit, cum se tâlcuiește, adică cum că este în loc de „Împăratul puterilor celor de sus” ori în loc de „puternic”, după perifrază.

2. Dorește și se sfârșește sufletul meu după curțile Domnului;

„Sufletul meu, zice, nu simplu dorește, ci se sârguiește dorind să meargă în bisericile credincioșilor”, pe care le numește și *curți ale Domnului*, fiindcă acestea sunt și locuință a lui Hristos. Iar *se sfârșește* este în loc de „se slăbănogeste și obosește și leșină sufletul meu, ticăloșindu-se de covârșitorul dor”. Însă acest cuvânt – *se sfârșește* – se zice despre cei ce iubesc cu fierbințeală, care nu pot suferi despărțirea de cei iubiți de dânsii. Însă fiecare iubitor care se dorește după cereasca odihnă poate să zică *curțile Domnului și locașurile Domnului* locașurile cele gândite, care se află în cer. Iar *dorește* este în loc de „se silește și se sârguiește sufletul meu a le dobândi”¹³⁰.

⁹ Lit.: pentru accentuare.

¹³⁰ Zice însă dumnezeiescul Chiril: „Cuvîncioasă este așezarea cea de acest fel celor ce iubesc pe Dumnezeu, că aleargă în casa lui Dumnezeu întru care liturghisesc îngerii și stau înaintea dumnezeiescului Jertfelnic, pe care nu-i vedem cu ochii trupului. Ei slavoslovesc pe Hristos și învață cele prin care [cineva] s-ar putea face cuvios și părtăș al slavei celei neveștejite. *Curți ale Domnului* s-ar putea zice și faptele cele bune, întru care Se preumblă Cuvântul și tot cel ce urmează Cuvântului”. Zice însă și dumnezeiescul Grigorie al Nyssei: „Și sfinții încă suspină întru nemernicia [priebegia, străinătatea] vieții acesteia; îngreindu-se de dânsa, doresc însă cu sufletul sfârșindu-se spre curțile Domnului cele de sus. Deci așa cum sufletul lui David se sfârșea, biruindu-se de dorul cel pentru acestea și oarecum slăbănogindu-se [lit.: sleindu-și puterile], mărturisește prin psalmodie acest dor de iubire, zicând că dorește să se facă [primit/iubit] în curțile Domnului. Măcar de ar trebui să fie lepădat întru cei mai de pe urmă; că mai mare și mai de cinste îi este să fie întru aceia cel mai de pe urmă, decât să fie întâi în lăcașurile păcătoșilor vieții acesteia. Dar însă suferă întârzierea, fericind petrecerea cea de acolo, iar împărțășirea cea în scurtă vreme a miilor de ani făcând-o mai cinstită, socotind a-i fi destul spre fericire a nădăjdii bunătațile, pentru aceasta, pe la sfârșitul psalmodiei, zice: *Fericit este omul cel ce nădăjduiește spre Tine*”. Zice însă și Teodorit: „Fiecare cuvîncel din cele zise spre dumnezeiasca dragoste aprinde socotința, [făcând-o să cugete] că iubite și vrednice de iubit sunt lăcașurile lui Dumnezeu; că nu le numește simplu, ci zice că *se sfârșește după curțile Domnului*”. Iar Eusebie zice: „*Se sfârșește* nu din neputință, ci pentru că le iubeste foarte, care lucru îl pătimește și cei mai fierbinți dintre iubitori când se

inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeu Cel viu.

„Nu numai sufletul meu, zice, se dorește după bisericile lui Hristos, ci încă și inima și trupul meu se bucură pentru Dumnezeu Cel viu, adică pentru Hristos”. Iar *viu* L-a zis pe Hristos, spre osebirea idolilor, care sunt morți; ori *viu* L-a zis ca pe Unul ce a înviat din morți și este viu în veacuri. Însă mai întâi se bucură inima, apoi de la inimă se revarsă bucuria în tot trupul¹³¹.

3. Că pasărea și-a aflat eiși casă și turtureaua cuib eiși, unde-și va pune puii săi;

4. Altarele Tale, Doamne al puterilor, Împăratul meu și Dumnezeuul meu.

„Precum pasărea, zice, adică păsărica cea mică, și precum turturica își află loc îndemânatic* și își află cuiburile lor întru care își pun ouăle și își hrănesc pușorii, întru același chip, și sufletul care se vrăjmășește de gândiții demoni ca și o pasăre”, precum zice Atanasie, după cea scrisă: *Sufletul nostru ca o pasăre s-a izbăvit de cursa vânătorilor* (Ps. 123: 7), și fiecare suflet ce este întreg-înțelept și iubitor de liniște și jalnic [tânguitor] ca turtureaua, după Marele Atanasie, ai cărui pușori*, adică nașterile, îi sunt faptele cele bune. „Astfel, zice, sufletele cele de acest fel își află spre locuință lorși altarele Tale, Doamne, căci în bisericile lui Dumnezeu află acoperământ și întru acestea își găsesc loc pentru a pune, adică a-și lucra și a-și crește, faptele lor cele bune”. Și încă după alt chip: *pasăre* este poporul Creștinilor, care se vrăjmășește de văzuții și nevăzuții vânători, de demoni adică și oamenii cei necinstitori de Dumnezeu. Iar *turturea* este fiecare Arhiereu și iereu [cleric] și învățător al bunei cinstiri, după dumnezeiescul Chiril, care așază în biserici pe acei Creștini pe care îi nasc duhovnicește prin Sfântul Botez, și îi hrănesc prin împărțășirea dumnezeieștilor Taine și prin cuvântul învățăturii lor, precum și rânduneaua își hrănește puii ei în cuib. „Că și-a aflat, zice, pasărea casă și turtureaua cuib jertfelnicele Tale, adică bisericile înlăuntrul cărora Se jertfește

---

despart puțină vreme de cei ce-i iubesc, și e foarte după cuviință [fiirec să fie astfel], că acolo, în curțile Domnului, și cel sărac află mângâiere, și cel ce se nedreptățește, răbdare, și cel vesel, înfrânare, toți, de poftim ceva de folos, ori leacuri, ori cele îndemnătoare spre fapta bună, le luăm [negreșit].”

¹³¹ Iar Teodorit zice: „Nu numai sufletul se bucură, ci și trupul se împărțășește de bucurie primind nădejdea Învierii, că aceasta însemnează cuvântul, pentru aceasta L-a numit pe Dumnezeu și *viu*, ca Unul Ce este dătător de viață”.

* Ușor accesibil.

* În greacă, *suflet* este de gen feminin, de aici aparentul dezacord.

duhovnicescul Miel al lui Dumnezeu, Cel ce a ridicat păcatele lumii". Iar aceasta, *Împăratul meu și Dumnezeu meu*, se află întocmai cu cel de la începutul Psalmului al cincilea, fiind un cuvânt de dragoste întinsă¹³².

5. Fericiți care locuiesc în casa Ta, în vecii vecilor Te vor lăuda.

Diapsalma.

Fiindcă mai sus dumnezeiescul David a dorit să intre în bisericile și în locașurile Domnului, însă, după ani, era departe, pentru aceasta fericește aici pe acei Creștini ce urmează să locuiască într-însele. Că prin *casă a lui Dumnezeu* trebuie să înțelegem bisericile lui Hristos; însă fără osebite a zis casă cu număr singular, deoarece, după așezarea prin osebite locuri, casele lui Hristos sunt multe, iar după împărtășirea bune-cinstiri și după unitatea de credință, o casă a lui Dumnezeu se numesc toate. Zice însă după urmare și pentru ce sunt fericiți cei ce

---

¹³² Zice însă Marele Vasile: „O, Doamne, dar cum nu e drept să fie iubite și prea dorite lăcașurile Tale, Doamne, când s-au făcut scăpare tuturor celor ce pot să zică: *Sufletul nostru s-a izbăvit ca o pasăre de cursa vânătorilor?* (Ps. 123: 7). Că mulți fiind cei ce se ispitesc să înfășoare cu cursă și cu mreje sufletul cel iubitor de Dumnezeu pentru a-l prinde pe el – care fuge încoace și-ncolo, înconjurând locurile de pretutindeni pentru că nu are odihnă în viața aceasta muritoare – singure lăcașurile lui Dumnezeu s-au făcut scăpare unui astfel de iubitor”. Și Chiril însă zice: „Laudă frumusețea Bisericii, laudă încă și blândețea învățătorilor celor dintr-însa, căci ei, ca niște turturele oarecare, își îmblânzesc puișorii lor la dumnezeieștile jertfelnice, iar puii învățătorilor sunt cei ce cred printr-înșii, căci ei sunt părinți duhovnicești, că dumnezeiasca Scriptură obișnuiește să-i potrivească pe sfinții povățuitori [*lit.*: mistagogi] cu turturelele”. Iar după alt tâlcuitor: „*Păsărea* este [simbolizează] ceata celor feciorelnici și care nu se însoțesc trupește, adică a monahilor, iar *turtureaua* este ceata mirenilor, a celor ce, însoțiți fiind, păzesc întreaga-înțelepciune. Deci amândouă aceste cete aduc ca jertfă lui, adică faptele lor cele bune ori pe odraslele lor – atât pe cele trupești, cât și pe cele duhovnicești – și-i așază pe ei ca în cuib în bisericile și la jertfelnicele lui Dumnezeu; iar acolo aduc jertfă de laudă și se hrănesc duhovnicește din cuvântul lui Dumnezeu și din împărtășirea dumnezeieștilor Taine, ei și fiii lor”. A zis însă și Teodorit: „Precum păsările și turturelele și celelalte păsări, neavând cuib, se rătăcesc, iar făcându-l pe acesta, obișnuiesc să petreacă întru el și întru el își hrănesc puii, așa și noi, de demult ne rătăceam, iar acum, de darul Tău chemați fiind și lăcașurile Tale aflând, la jertfelnicele Tale hrănim pe puii noștri, stăruint la Tine împreună cu fiii noștri și duhovniceasca hrană de la Tine luând-o, că sfințele Tale jertfelnice sunt cuibul și locuința noastră întru câștigarea bunătăților noastre, căci, la acelea căscând gurile noastre ca niște puișori, luăm de la Tine duhovniceasca hrană și mântuirea”.

vor locui în bisericile lui Hristos, „pentru că, zice, într-însele vor slavoslovi pe Hristos totdeauna cu neîncetate cântări de laudă”¹³³.

6. Fericit bărbatul al cărui ajutor de la Tine este;

„Fericit, zice, și bine-norocit omul acela căruia i se face primirea de dar și de ajutor de la Tine, Doamne!”¹³⁴

suișuri în inima sa a pus,

„Același om, zice, a pus, adică a întrebuițat, a gândit și a alcătuit în inima sa suișuri de la cele pământești la cele cerești, de la cele simțite la cele gândite, de la cele mai rele la cele mai bune”. Iar suișurile acestea pot fi cugetările bune, după Teodorit, prin care cineva se suie ca pe niște trepte la cele dumnezeiești și cerești. Deci zice: „Fericit este, Doamne, cel ce are ajutorul darului Tău, iar acesta îl va avea cel ce pune suișuri în inima sa”, că dobândă a zicerii celei dintâi este cea de-a doua.

¹³³ Zice însă dumnezeiescul Chiril: „În biserici adună prilejurile mântuirii știutorii sfințit-cuviincioaselor râvne, că grăiește întru ei Duhul Cel Sfânt prin Sfinții prooroci, prin glasul apostolilor și al evangheliștilor; și precum în casa de doftorie [spital] mulți sunt cei ce bolesc, deseori cu osebite boli, se poate însă ca fiecare să dobândească potrivita vindecare, tot astfel aflăm și în biserici”. A zis însă și Eusebie: „De trei ori dar fericiți sunt cei ce nu petrec doar o scurtă vreme, ci cu necurmare locuiesc și cu stăruință rămân în dumnezeieștile Taine, din care adună nemurire și viață veșnică”. Iar după Didim, aceasta se înțelege astfel: „Fericiți sunt aceia dintre oameni, căți după ce au dorit sporirile – pe care le însemnează lăcașurile (adică corturile ori umbrăriile, căci cortul este simbol al sporirii, căci acesta nu este casă a celor ce stau, ci a călătorilor) –, au ajuns la desăvârșita faptă bună și la cunoștința cea mai de vârf a adevărului, ca să locuiască în casa lui Dumnezeu, care este sfârșitul [scopul] fericii”.

¹³⁴ Zice însă Eusebie: „Cuvântul fericește pe cel ce s-a norocit pururea de adevărata purtare de grijă, care, luminându-se la minte cu dumnezeiescul dar și bine-cinstitoarele cugetări întru sine răsucindu-le [στροφήων], în viață aceasta muritoare fiind (care se zice vale a plângerii pentru că cele de aici sunt vrednice de plâns), nu se dă pe sineși la răs și la desfătare, ci la plâns și la lacrimi, dorind scăparea cea de aici”. Zice însă și Teologul Grigorie: „De trei ori fericit este dar cel ce, pe cât poate, fuge de valea plângerii acesteia și pe cele de sus le caută, și dorește de ajutorul cel de la Dumnezeu, și de-a pururea cu iubire se ostenește a se curăți, punând în inima sa suișurile și sporirile cele bune după suflet și înaltele înțelesuri cele ce-l duc către Dumnezeu, și care zidește în aceste locuri, și tocmelile cele ce către Dumnezeu le-a făcut, în care a și umblat”. Și Isihie însă zice: „Și fericit foarte este că, deși a fost căzut, stă, deși este păcătos, se curățește, și, chiar de s-ar deznădăjdui vreodată, moarte n-ar vedea”.

7. În valea plângerii,

„Cel ce s-a învrednicit de ajutorul lui Dumnezeu, acesta, zice, a pus suişuri în inima sa. Unde? În locul acesta al plângerii, adică în viaţa aceasta tristă”, după Atanasie. Însă viaţa aceasta s-a numit *valea plângerii* din metafora şi asemănarea locului acela unde de demult a mustrat Dumnezeu prin înger călcarea de lege a Evreilor care s-au pornit spre plângere, pentru aceasta dar au şi numit locul acela *valea plângerii*, precum este scris în Cartea Judecătorilor: *Şi a fost dacă a grăit îngerul Domnului cuvintele acestea către toţi fiii lui Israel, şi-a ridicat poporul glasul său şi a plâns, şi au numit locul acela „Plângere”* (Jud. 2: 4-5). Iar prin *vale*, acest loc smerit al plângerii însemnează anagogic pocăinţa, şi fiindcă cu smerenie şi cu plângere se face şi se isprăveşte pocăinţa.

în locul care i-a fost pus.

Aceasta este tâlcuire a zicerii de mai sus: că valea plângerii, de care am zis mai sus, este locul pe care l-a pus omul întru sineşi, ori pe care omul l-a ales¹³⁵.

Că binecuvântări va da Cel ce pune lege,

„Fericiti, zice, sunt cei zişi mai sus, cei ce în casa lui Hristos totdeauna laudă pe Domnul şi care s-au învrednicit de dumnezeiasca apărare, şi care plâng, pentru că Hristos, Cel ce legiuieşte cele de acest fel prin evangheliştile porunci, va da lor binecuvântări”. Iar binecuvântările lui Hristos pot fi Fericirile cele osebite, şi mai ales cele nouă pe care le zice în Evanghelii, şi mai cu osebire cea de-a patra: *Fericiti cei ce plâng, că aceia se vor mângâia!* (Matei 5: 4), şi iarăşi: *Fericiti sunteţi cei care plângeţi acum, că veţi râde!* (Luca 6: 21)¹³⁶.

¹³⁵ Întunecată şi neluminată este tâlcuirea aceasta, poate însă, pentru dezvăluire, se cuvin adăugate acestea. Călcând omul porunca lui Dumnezeu, singur a pierdut viaţa cea cu bucurie din rai, ajungând întru această tristă petrecere mult-suspînătoare a vieţii acesteia. Ori se înţelege aceea că fericit este cel ce s-a învrednicit de dumnezeiescul ajutor şi care plânge în orice loc s-ar afla, pe care însuşi şi l-a ales luişi, fie în lume adică, fie în mănăstire, ori în linişte, ori în depărtare.

¹³⁶ Iar Chiril zice: „«Pentru aceasta, zice, fericiti sunt cei ce în viaţa aceasta fac suişurile cele cu fapte bune, pentru că plăşile cugetărilor celor bune le va da lor Cel ce a dat Legea Noului Testament, adică Hristos». Căci atunci când va veni întru slava Părintelui Său, va zice: *Veniţi, blagosloviţii...* şi celelalte, care, şi cununa dreptăţii luând-o, vor spori din putere în putere, din arvuna darurilor, la Cel desăvârşit: că cei ce s-au îmbărbătat cu totul în viaţa aceasta, şi pentru aceasta au biruit pe Satana, vor fi întru multe adăugiri ale darurilor cele date lor acum de la Dumnezeu. Căci a lua binecuvântarea este una cu a

8. Merge-vor din putere în putere,

„Cei ce laudă pe Dumnezeu în casa Lui și care s-au învrednicit de ajutorul lui Dumnezeu, aceștia, zice, vor spori din putere în putere, adică de la smerita-cugetare la plângere și de la plângere la umilință și la lacrimi, și așa, sporind de la o faptă bună la alta, se vor sui la vârful nepătimirii și al desăvârșirii”. Iar *putere* a numit fapta bună, fiindcă aceasta întărește și împuternicește pe cel ce o întrebuițează. Poate însă ca cineva să zică și simplu, după Teodorit, cum că unii ca aceștia vor merge de la rugăciune la citirea dumnezeieștilor cuvinte, de la citire la îndemnare și sfătuire și la învățătura fraților celor mai neputincioși, și de la învățatură la mulțumire și la cântarea de laudă lui Dumnezeu. Ori și altfel, din puterea darurilor lui Dumnezeu celor ce se dau pe pământ, vor merge la puterea dumnezeieștilor daruri și bunătăților celor ce se vor da întru Împărăția lui Dumnezeu.

arăta-Se-va Dumnezeu dumnezeilor în Sion.

Aceasta este proorocia pentru înomenirea lui Hristos Mântuitorul, după Teodorit, că în Sion a răsărit, adică în Ierusalim, după ceea ce este scris: *Iar Eu M-am pus Împărat de Dânsul în Sion, muntele cel sfânt al Lui, vestind porunca Domnului* (Ps. 2: 6). Iar *Dumnezeu al dumnezeilor* L-a numit precum L-a numit și

---

merge din putere în putere, adică din petrecerea de aici cea după Dumnezeu, la Ierusalimul cel de sus, unde și ducându-se, vor vedea pe Dumnezeu, pentru aceasta și adaugă că *Se va arăta în Sion Dumnezeul dumnezeilor*”. Iar Teodorit tâlcuiește așa zicerea aceasta: „Cel ce primește sușurile lui [cătore] Dumnezeu în inimă și s-a învățat binecuvântările Dătorului de lege nu se dă pe sine la desfătare și la râs, ci la plângeri și la lacrimi, dorind starea cea de aici. Că a auzit pe Dumnezeu zicând: *Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia*; deci aceste tocmeli făcându-și, așteaptă binecuvântarea Dătorului de lege. Însă chiar, și cu adevărat, viața aceasta este *vale a plângerii*, în care și Adam întru sudoarea feței sale își mănâncă pâinea și Eva întru scârbe naște fii, și nu numai păcătoșii, ci și sfinții suspină întru aceasta. Deci întru această *vale a plângerii*, cei ce au primit sușurile, și varsă într-însa lacrimile, și care au îmbrățișat viața cea ostencioasă, așteaptă blagoslovenia Dătorului de lege”. Iar Nichifor Xantopol, tâlcuind zicerea aceasta, *în casa lui David, frică va fi mare*, zice: „Iar judecata, acolo, în Muntele Măslinilor va fi, că același David zice în Psalmul 83: *Fericiți bărbatul al cărui ajutor de la Tine este, sușuri în inima sa a pus, în valea plângerii, în locul care i-a fost pus, că binecuvântări va da Cel ce pune lege*. Că partea de sus a acelu munte se zice Muntele Măslinilor, iar partea de jos, Valea Plângerii; deci, fiindcă cei ce vor judeca acolo, unii adică se vor tăia (cf. Matei 24: 51), iar alții se vor milui, pentru aceasta și muntele s-a numit cu două numiri: că Cel ce pune lege, de acolo va da și blagoslovenia, când va zice celor de-a dreapta: *Veniți, blagosloviții Părintelui Meu*”.

la începutul Psalmului 49, zicând: *Dumnezeul dumnezeilor, Domnul a grăit*. „Cea de mai sus prefacere a lucrurilor, zice, o va isprăvi Dumnezeu Cuvântul, Cel ce Se va înomeni, arătându-Se în Sion”¹³⁷.

9. Doamne, Dumnezeul puterilor, ascultă rugăciunea mea! Ia în urechi, Dumnezeul lui Iacov!

Unul și același lucru e a zice cineva *Dumnezeul puterilor și Domnul puterilor*. Am zis însă, la sfârșitul Psalmului 79, cum că *Doamne al puterilor* este în loc de „Împăratul puterilor celor de sus” ori „Cel puternic”, după perifrază. Iar *rugăciune* numește pe cea pe care o va aduce lui Dumnezeu mai jos. Iar *Dumnezeu al lui Iacov* a zis în loc de „Tu, Cel ce Te-ai arătat de demult lui Iacov și în chip de om Te-ai arătat luptându-Te cu el”¹³⁸.

10. Apărătorul nostru, vezi, Dumnezeule și caută la fața unsului [hristosului] Tău!

Aceasta este rugăciunea pe care David a rugat pe Dumnezeu să o asculte, să vadă adică Dumnezeu în fața unsului Tău (hristosului Tău). Iar *uns* numește, după Teodorit și Atanasie, pe fiecare creștin, ca pe un îmbrăcat cu Hristos, că zice: *Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat* (Gal. 3: 27). Și Avacum zice: *Ca să mântuiești pe hristoșii Tăi ai venit* (3: 13). Am zis însă despre aceasta și în Precuvântare, la sfârșitul ei¹³⁹.

¹³⁷ Iar dumnezeiescul Chiril: „*Dumnezeul dumnezeilor*, [adică] Cel ce S-a arătat cu trup; să ne sârguim dar a nu urma iudaiceștilor învățături, ci mai vărtos să credem că și Fiu este cu adevărat, și Dumnezeu din Dumnezeu, Care S-a născut cu trup din femeie, Cel ce pentru noi S-a pogorât întru cele ale noastre, ca pe noi să ne suie la slava Sa, ca întru Sineși pe rob să-l înfieze, ca îmbogățind pe cel în sărăcie, și mai bun să se facă decât moartea cea de sub stricăciune, și sfânt, cel ce a fost supus păcatului, că cu acestea toate ne-am îmbogățit prin arătarea lui Hristos, Mântuitorul nostru, al tuturor”.

¹³⁸ Același Chiril a zis: „*Domn al puterilor și Dumnezeu al lui Iacov* numește pe Hristos, ca să nu socotească cineva că este dumnezeu nou din pricina nașterii trupești, ci mai vărtos credem că Același este cu Cel Căruia și părinții lui Israel l-au slujit, pe Care în precunoaștere L-au văzut, a Cărui taină nu le-a fost necunoscută, descoperind-o adică Dumnezeu și Tatăl lor prin luminarea Sfântului Duh (La Nichita)”.

¹³⁹ Iar Teodorit zice: „*Față a unsului* [a lui Hristos] numește pe poporul creștinesc, pentru că el este trupul lui Hristos, după cea scrisă: *Voi sunteți trupul lui Hristos* (I Cor. 12: 27)”. Iar Isihie zice: „*Vezi că avem trebuință de cercetarea Ta, că rana, chiar cu leacul doftorilor omenеști, nu încetează; vezi că vasul (trupul) cel stricat al Tău nu este străin [de Tine] și așa caută în fața unsului Tău, adică în fața lui Hristos, ca întru Fiul, și pe noi toți, Părinte, să ne cercetezi, iar cu voința cea una a Părintelui să se [de]săvârșească întru noi taina (La Nichita)”.*

11. Că mai bine este o zi în curțile Tale decât mii.

Prin dumnezeieștile curți am spus mai sus că se însemnează bisericile lui Hristos. Zice dar David: „Mai bine este a se afla cineva într-o singură zi în lăuntrul bisericilor lui Hristos, decât să se afle mii de zile în alte locuri obștești și nesfințite”¹⁴⁰.

Ales-am a fi lepădat în casa lui Dumnezeu mai vărtos decât a locui în locașurile păcătoșilor.

Ceea ce a zis mai sus, aceasta o zice și aici mai arătat. Vezi însă o, cititorule, cât de mult iubea David biserica lui Dumnezeu, precum zice Teodorit, fiindcă judeca mai de cinste a fi chiar aruncat – [indiferent] cum s-ar întâmpla să fie într-însa –, rostogolindu-se înaintea ușilor ei și culcându-se pe fața pământului la locul cel mai de jos al ei, de dragul sfințeniei ce se dă de acolo, decât a locui și a ședeia înainte și cu cinste înăuntru, în casele oamenilor celor păcătoși și răi¹⁴¹.

12. Că mila și adevărul iubește Domnul;

Aici amestecă David și învățătură sfătuitoare, atât despre fapta bună lucrătoare, cât și cea văzătoare. Că zice cum că Dumnezeu iubește milostenia și adevărul; că milostenia este un fel al faptei bune practice, iar adevărul este

---

¹⁴⁰ Iar Eusebie zice: „După vederea cu mintea însă, prin o zi în curțile lui Dumnezeu, adică în biserici, trebuie să se înțeleagă Ziua Învierii Mântuitorului, iar prin mie (după cum am aflat în Scriptura evreiască [deci la singular, pe când în gr. e la plural]) trebuie să se înțeleagă slujirea cea după lege, că atâția ani s-au ținut Ierusalimul și biserica cea dintr-însul, din anii lui Solomon până la venirea lui Hristos. Deci arată cum că multă deosebire este între Evanghelie și slujirea cea după lege”. Iar altul zice: „Mai mult decât miile anilor veacului de acum, mai bună este o zi a veacului viitor, pe care poate că nu o moștenești”. [Prin urmare, ziua liturgică este o arvună sau o trăire anticipată a zilei celei nesfârșite a Învierii; povara slujirii cea după lege a ținut pe om în miile sau mia de ani, iar jugul cel ușor al Evangheliei îl ține pe om liturgic într-o singură Zi a Învierii prăznuită pe pământ, ca anticipare a Zilei celei una și nesfârșite.]

¹⁴¹ Zice însă Eusebie: „Este ca și cum am zice: «Aș fi voit mai bine să fiu un mic oarecare și prost din cei din biserică decât mare întru cei ce sunt într-un popor păcătos, ca, în casa lui Dumnezeu fiind, să pot pururea a-L lăuda. Că precum o zi [în casa lui Dumnezeu] nu este mai mult decât mia, așa și casa Dumnezeului meu o am ales, mai bine decât a locui în palatele împărătești cu cei ce nu au cunoscut pe Dumnezeu în niciun chip”. Iar Diodor zice: „Vrea să spună că mai bine este a viețui o zi cu cei ce au cunoștința și frica Ta, decât să petrec mii de zile lăudându-Te, fără de cunoștința Ta”.

sfârșitul [scopul] celei văzătoare. Iar de iubește Dumnezeu milostenia și adevărul, arătat este că iubește pe cei ce întrebuițează aceste fapte bune, adică pe cei milostivi și adevărați, fiindcă Dumnezeu Însuși este milă și adevăr. Însă cineva poate zice și altfel, că Hristos, miluindu-ne pe noi, S-a făcut om, și adevărat a propovăduit Evanghelia, și așa a iubit și adevărul¹⁴².

Dumnezeu har și slavă va da.

„Hristos, zice, va da har, adică iertare de păcate, precum o a dat curvei și multor altor păcătoși, ori va da har al facerii de minuni, precum a dat apostolilor și celorlalți sfinți, va da încă Creștinilor și slavă, și pe cea de pe pământ a oamntilor [omenească], și pe cea de la Sineși, din ceruri”. Ori *har* zice pe cel al îndumnezeirii de aici, iar *slavă*, pe cea a Împărăției Sale de acolo [din cer].

Domnul nu va lipsi de bunătăți pe cei ce umblă întru nerăutate.

Unii citesc zicerea aceasta în chip inversat, întocmind-o așa: „Har și slavă va da celor ce umblă întru nerăutate”, apoi: „Domnul nu-i va lipsi de bunătăți”, de cele din ceruri adică. „Domnul, zice, nu-i va lipsi de bunătăți pe cei ce umblă întru nerăutate”, adică nu-i va lipsi de bunătate pe cei ce s-au depărtat de cele rele¹⁴³.

13. Doamne, Dumnezeul puterilor, fericit este omul cel ce nădăjduiește întru Tine.

În Psalmul 33 David zice: *Fericit bărbatul care nădăjduiește întru Domnul*, iar aici zice aceleași. Nădăjduiește însă întru Domnul cel care defaimă

---

¹⁴² Iar după Sfântul Chiril: „Mila și adevărul iubește Domnul, adică nu iubește jertfele cele cu sânge, ci facerea milei și cinstirea adevărului, adică a lui Hristos, și a vieții întru nerăutate, adică a fi nepomenitor de rele”. A zis însă și Teodorit: „Nimic nu este așa de iubit lui Dumnezeu precum milostenia și tovarășul ei, adevărul”.

¹⁴³ Iar Teodorit zice: „Mila din dumnezeieștile locașuri odrășlește și multă și îmbelșugată este darea adevărului cea de acolo, că de acolo primim învățătura dogmelor celor bune; încă și dumnezeiescul har din picăturile Preasfântului Duh îl dobândim, încă și vestiți și lăudați de aici ne facem și foarte străluciți [răsăriți]; și, pe scurt a zice, toată câștigarea bunătăților din biserică o primim; de răutate și de vicleșug izbăvind-ne, alegem a vieții împreună cu simplitatea și cu adevărul”. Iar Isihie zice: „Cei ce aleg a vieții fără răutate întru dreptate, adică cei care au petrecut întru nerăutate, nu se vor lipsi de bunătăți, ci vor primi după cuviință cununile, fiindcă fiecare își va lua plata după osteneala sa (La Nichita)”.

lucrurile lumești și ia aminte cu totul la singur Dumnezeu¹⁴⁴. Însemnăm însă aici că Evreii potrivesc psalmul acesta la poporul cel rob în Babilon, care se dorea după biserica din Ierusalim, și fericesc pe cei ce locuiau în Ierusalim și care mai mult prețuiau o zi de petrecere în biserica aceea, decât mii de zile într-alte locuri. Nu pot însă să-l potrivească cu totul, pentru că zicerea *în vecii vecilor Te vor lăuda* îi oprește [de la a face aceasta], căci acea biserică s-a risipit, și lauda ce se făcea într-însa a încetat și nu a stătut veșnică. Dar și zicerea *în valea plângerii* este nepotrivită la poporul ce era în Babilon, și altele câteva. Încă înaintea celorlalte și suprascrierea oprește de a se potrive psalmul acesta la poporul cel rob în Babilon, pentru că pomenește de *teascuri* la plural, iar vechea slujire de lege avea numai un teasc, în biserica cea din Ierusalim, și un locaș, și nu multe biserici și multe locașuri.

PSALMUL 84

Întru sfârșit, fiilor lui Core. Psalmul lui David.

Psalmul acesta se suprascrie *întru sfârșit* pentru sfârșitul [scopul] proorocirilor pe care le cuprinde. Că proorocește adică, după Teodorit, despre slobozenia evreilor celor robiți în Babilon, iar cu adevăr, despre slobozirea neamurilor celor robite slujirii de idoli. Iar Marele Atanasie zice că psalmul acesta introduce/duce înainte pe [εἰσαγγεῖ] poporul Iudeilor, care, după chemarea neamurilor, se mărturisește pentru cele ce a greșit, rugând să dobândească mila cea prin Hristos.

1. Bine ai voit, Doamne, pământului Tău,

Mai-nainte văzând Proorocul David slobozenia pe care urmau să o dobândească neamurile din slujirea de idoli, zice lui Dumnezeu: „Doamne, Tu bine ai voit pământului Tău”, precum în altă parte același David zice: *Al Domnului este pământul și plinirea lui* (Ps. 23: 1), că înainte vreme Dumnezeu a voit rele pământului (după voia lui Dumnezeu ce se numește a doua), din pricina călcării de poruncă a lui Adam, după care [voie] i-a zis lui: *Blestemat este*

---

¹⁴⁴ Sfântul Chiril zice: „Bună pecete a pus Proorocul asupra psalmului nădejdea cea întru Dumnezeu, de care fericit lucru este a ne ține, că celui ce se înviforează i se face înger, iar celui ce se vrăjmășește, zid nesurpat”.

pământul întru lucrurile tale (Fac. 3: 17)¹⁴⁵. Iar acum zice că bine a voit pământului pentru ascultarea Noului Adam. Întâi adică pentru că pământul era numai zidirea lui Dumnezeu, iar acum s-a făcut și avere [bogăție], adică câștig al Său. Așa cu adevărat se înțelege zicerea aceasta după noi, Creștinii, iar după Evrei, prin pământ se înțelege Iudeea, ca un afierosit poporului lui Dumnezeu, adică Iudeilor, iar bunavoință a Acestuia, zic ei, este a doua locuință a Lui cea după slobozenia din Babilon, după Eusebie.

întors-ai robimea lui Iacov.

Proorocul David le zice pe cele viitoare de ca și cum ar fi fost trecute, după obiceiul proorociei; drept aceea, în loc să zică „vei întoarce”, a zis „întors-ai, Doamne, poporul cel robit al evreilor din robia și tirania Babilonienilor, la slobozenie în Ierusalim”. Prin Iacov însă se înțelege și poporul Creștinilor, precum am zis de multe ori¹⁴⁶.

2. Lăsat-ai fărădelegile poporului Tău, acoperit-ai toate păcatele lor.

Diapsalma.

Pe acest popor, care este cel creștin, l-a fericit David și în Psalmul 31: *Fericiți căroră s-au iertat fărădelegile și căroră s-au acoperit păcatele*, pentru că Dumnezeu a iertat fărădelegile noastre, ale Creștinilor, pentru pocăința pe care o arătăm, și a acoperit păcatele noastre cu apele cele sfințite ale dumnezeiescului Botez. Iar după tâlcuirea Evreilor, Dumnezeu a trecut cu vederea nelegiuirile pentru care ei au fost dați în robie, și a acoperit păcatele lor în adâncul uitării. Însă

---

¹⁴⁵ A zis însă și Osea: *Nu este adevăr, nici nulă, nici cunoștință de Dumnezeu pe pământ, blestem și minciună și ucidere și furtișag și preacurvie s-au vărsat peste pământ și sângeuri peste sângeuri amestecă* (Os. 4: 1-2). „Iar după ce Fiul lui Dumnezeu, prin omenitatea Sa a strălucit peste noi, pe toate le-a prefăcut spre mai bine: pământul, în locul blestemului, l-a umplut de binecuvântare, lui Dumnezeu ridicându-l-se biserici pretutindenea”, acestea sunt cuvintele lui Eusebie. Iar Marele Atanasie zice: „Și, cu adevărat, Dumnezeu și Tatăl a binevoit ca toate să se încheie [recapituleze] în Hristos”.

¹⁴⁶ Pentru aceasta a zis Eusebie: „A zis robimea lui Iacov, de vreme ce Domnul, propovăduind mai-nainte Iudeilor, i-a izbăvit de gândita robie care-i înrobise”. „Dar și că toată firea oamenilor, după Teodorit, a primit slobozenia, la aceasta martor este Isaia, zicând: *Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a și uns a binevesti săracilor, M-a trimis a vindeca pe cei zdrobiți cu inima și a propovădui celor robiți vindecare* (Is. 61: 1), că, această proorocie citind-o Stăpânul în Sinagogă, a zis către Iudei: *Astăzi s-a plinit Scriptura aceasta în urechile voastre!* (Luca 4: 21)”.

popor al lui Dumnezeu a fost cu adevărat și cel vechi al Evreilor, precum am zis la Psalmul 80, că a zis Dumnezeu despre dânsul: *Veți fi Mie popor ales* (Ieș. 19: 5). Este însă și cel nou al Creștinilor, după Marele Atanasie, precum am zis la începutul Psalmului 77, aducând mărturia Proorocului Zaharia care zice: *Și multe neamuri vor năzui la Domnul și vor fi Lui spre popor* (Zah. 2: 11)¹⁴⁷.

3. Potolit-ai toată urgia Ta, întorsu-Te-ai de către urgia mâniei Tale.

„Potolit-ai, zice, Doamne, urgia pe care o aveai pentru nelegiuirile și păcatele poporului cele de acest fel și ai întors de la urgie mânia pe care o aveai asupra lui, adică Te-ai schimbat de la mânie întru blândețe și milă”. Ce este însă urgia mâniei am pus la Psalmul 77, tâlcuind zicerea: *Trimis-a asupra lui urgia mâniei Lui* (v. 54), adică cum că este strășnicia [izbucnirea] mâniei și pedepsele¹⁴⁸.

4. Întoarce-ne pe noi, Dumnezeul mântuirilor noastre, și întoarce mânia Ta de la noi.

Cuvintele acestea și cele următoare le zice Proorocul dinspre fața poporului celui robit al Evreilor, după Atanasie. Ori, împreună-numărându-se și pe sine cu ceilalți, se roagă lui Dumnezeu să se norocească și ei de bunătațile pe care le-a zis mai sus. Iar *Dumnezeu al mântuirilor* este în loc de „Dumnezeu mântuiește”, ori „Cel ce Mântuiești”, ori „Mântuitorul”, precum am zis la Psalmul 77, tâlcuind zicerea *Dumnezeul mântuirilor noastre*. Iar *întoarce-ne* a zis adică [întoarce-ne] de la robie la slobozenie și la nobilitatea noastră [bunul nostru neam] cea de mai-nainte¹⁴⁹.

¹⁴⁷ Iar Didim zice: „Și altfel binevoiește Domnul inimii celei bune și osârduitoare, pământ al Său fiind ea: că, primind sămânța de la Dânsul, dă rod însutit care întoarce (bunele cugetări) cele robite de puterile cele rele, Iacov fiind ele, pentru că împiedică [lit.: înșală] cu patimile. Aceasta însă făcând-o, dă lăsare de păcate, că precum știința acoperă necunoștința cu învățăturile ei, așa și dumnezeiasca dragoste, care este una cu fapta bună, acoperă păcatele celor întru care binevoiește Dumnezeu judecând a le face bine (La Nichita)”.

¹⁴⁸ Iar cel nenumit zice: „Acestea se întâmplau din pricina păgânătății celor ce locuiesc pe pământ, pe care Dumnezeu, în Hristos, împacând lumea cu Sineși, le-a nesocotit lor greșelele pentru pocăință, după Pavel”.

¹⁴⁹ Același nenumit a zis: „Pre-văzând David supunerea Evreilor cea către Hristos și urgia ceea ce urma să fie asupra celor ce au făcut fărădelege asupra Lui, se roagă să înceteze, ca să se învrednicească și ei de întoarcerea către Dumnezeu și de obșteasca veselie cea întru Hristos”.

5. Au doară în veci Te vei mânia spre noi?

Aici, zicerea *în veci* se înțelege în loc de „nu veșnic și îndelung Te vei mânia pe noi, Doamne, adică nicidecum”. Unii însă nu le citesc pe acestea în chip întrebător, ci moralicește, fără întrebare, adică: „Nu în veci Te vei mânia spre noi”.

Sau vei întinde mânia Ta din neam în neam?

Chiar ceea ce a zis David mai sus o zice și acum aici, spre mai multa adăugire de cuvânt [accentuare]. „Doamne, zice, să nu întinzi urgia Ta asupra poporului Tău dintr-un neam, adică dintr-o viață într-alt neam”. precum am zis despre aceasta la Psalmul 9, tâlcuind zicerea *din neam în neam fără răutate*¹⁵⁰.

6. Dumnezeu, Tu, întorcându-Te, ne vei via pe noi și poporul Tău se va veseli de Tine.

„Tu, zice, o, Dumnezeu, ne vei face vii către fapta bună pe noi, cei ce suntem ca niște morți întru lucrarea ei. Când ne vei face vii? Atunci când ne vei întoarce nu numai din robia barbarilor, ci și din robia păcatelor ori și atunci când Tu Te vei întoarce către noi, de către care Te-ai întors [Ti-ai întors spatele]. Iar când Te vei întoarce către noi, cu adevărat și poporul Tău se va bucura pentru întoarcerea și cercetarea aceasta”.

7. Arată-ne nouă, Doamne, mila Ta, și mântuirea Ta dă-ne-o nouă.

Cuvintele acestea și cele următoare cuprind pe Hristos. Că roagă David pe Dumnezeu-Tatăl prin ele dinspre fața poporului care urma să creadă atunci când Se va arăta Hristos. Că pe Hristos Îl numește *Milă* a lui Dumnezeu și *Mântuire* a lui Dumnezeu, căci Hristos, miluindu-ne, S-a făcut om ca să ne

¹⁵⁰ Zice însă și Grigorie Teologul prin stihuri: „Și tu, auzind prin Scripturi pe Dumnezeu mânios, / și, înfierbântat de beție și de amețeală, / să auzi bine slova, / că Dumnezeu nu pătimește nimic din ceea ce ei pătimesc, / fiindcă El nu-Și iese din Sineși, / căci acestea sunt patimi ale omului celui zidit, iar El este neschimbat, / ci ele se închipuiesc după legile ce se schimbă, / spre înțelegerea minților celor mai simple, / că, de vreme ce noi batem pe cel ce mânie pe cei răi, / i-am scris că se bat ca niște nebuni, / precum și: față, urechi și mâini, / pe acestea le întrebuițăm dându-le [atribuindu-le] lui Dumnezeu”. Zice însă Teodorit: „Se cuvine ca și celor ce scapă de relele întâmplări să întrebuițeze aceste graiuri și să nu se bizuie pe lăsarea păcatelor, ci să se teamă și să îmblânzească pe Judecătorul. Deci și aceștia se roagă să nu se mai întindă această urgie, încât să ajungă și la alt neam, ci să se dezlege degrabă”.

mântuiască, că El este Milostiv și Mântuitor. Ori *mila Ta și mântuirea Ta* se înțeleg în loc de „mila cea de la Tine și mântuirea cea de la Tine, Părintele”. Iar *mântuirea Ta dă-ne-o nouă* a zis fiindcă, după Isaia: *Prunc S-a născut nouă Fiul și S-a dat nouă* (9: 6).

8. Auzi-voi ce va grăi întru mine Domnul Dumnezeu;

Simțind Proorocul înăuntru, în inima sa, însuflarea Sfântului Duh, se gâtește ca să asculte cele pe care le-ar voi Dumnezeu a i le grăi tainic. *Întru mine* a zis pentru a arăta că nu dinafară va grăi Dumnezeu, ci înăuntru, în urechile sufletului¹⁵¹.

că va grăi pace peste poporul Său,

9. Și peste cuvioșii Lui, și peste cei ce-și întorc inima spre Dânsul.

„Eu, zice, am să ascult ce va să grăiască întru mine Dumnezeu. Va grăi însă adevărat [βεβαία], adică va binevesti pace poporului Său”. Și cu adevărat așa este, că poporul lui Dumnezeu are totdeauna pace către Dumnezeu și către sineși, precum și dimpotrivă, același are luptă către vrăjmașii lui Dumnezeu, adică către demoni și către patimile demonilor. Pe aceia însă i-a numit și *popor al lui*

¹⁵¹ Zice însă Marele Vasile: „Aude glasul Domnului cel nerăpît cu trupeasca auzire, partea cea stăpânitoare închipuindu-se de la Dumnezeu celor căroră Dumnezeu voiește să le arate voia, căci, cu oarecare negrăită putere închipuindu-se în minte, cei ce o au nerisipită și curată, aud cuvântul lui Dumnezeu răsunând oarecum întru sineși, cu toate că aerul nu primește închipuirile [τύποις = formele, modelele; conținutul, textul], nici nu le-ar trimite auzului; căci Dumnezeu scrie în sufletul Proorocului voia Sa ca într-o carte, în tăcere, și așa se zice că a auzit dumnezeieștile înțelesuri, primindu-le în suflet. Deci, gândit glas făcându-se în inimă, a auzit, care și în somnuri se întâmplă să se facă: cu nimeni grăind, ni se pare că auzim, dar fără a veni glas simțit prin aer către porii auzului. Așa grăiește Dumnezeu, și așa aud sfinții”. Iar Diodor zice: „Precum împăraților, atunci când vor să vorbească, crainicul poruncește tăcere, așa și David, poruncindu-le acestora să tacă, ca să se înștiinzeze ce hotărăște Dumnezeu, adaugă că va grăi pace peste poporul Său și celelalte. «E pe cale, zice, să hotărască pace peste tot poporul, și mai ales peste acei supuși Lui, iar cele ce voiește Dumnezeu le învistierește în mintea Proorocului, nelovind din afară auzul». Tot așa și Avacum: *Voi pândi să văd ce va grăi întru mine Domnul* (Avacum 2: 1), și Apostolul Pavel: *De vreme ce voi căutați dovadă că Hristos grăiește întru mine* (II Cor. 13: 3), căci, întru cel ce grăiește Hristos, El acelaia îi și grăiește, nu însă și celui căruia îi grăiește cineva, în acela nu grăiește, adică în acela în care grăiește Hristos înăuntru în inimă, acelaia îi grăiește și de afară, iar celui ce i se grăiește [exclusiv] din afară, întru acela nu-i grăiește și dinăuntru, că mult se osebește una de alta”. Iar Atanasie zice: „Încetând Proorocul din rugăciune, tăcând, primește răspunsul cel de la Sfântul Duh (La Nichita)”.

Dumnezeu și *cuvioși*, adică *afierosiți* lui Dumnezeu și care își *întore inima*, adică tot sufletul către Dânsul, Ori zicând *inimă*, a arătat tot sufletul și trupul, de la parte, totul¹⁵².

10. Însă aproape este de cei ce se tem de Dânsul mântuirea Lui,

Aceasta este ceea ce a auzit David grăindu-se de Dumnezeu înăuntru, în inima lui. Care? Cum că mântuirea lui Dumnezeu adică este aproape de cei ce se tem de El, iar *însă* este de prisos ori este în loc de „cu adevărat”. Însă noima zicerii este astfel: atunci când sunt oarecari care se tem de Dumnezeu și vor să creadă în Hristos, atunci și Hristos este aproape de ei, îndată arătându-Se lor¹⁵³.

ca să se sălășluiască slava în pământul nostru.

„Aproape, zice, va fi Hristos de cei ce se tem de Dumnezeu pentru această pricină, adică pentru a se sălășlui în pământul Ierusalimului slava și bucuria”. Ori că Însuși Hristos este slava, Care S-a făcut trup și S-a sălășluit întru noi, după dumnezeiescul Chiril. Ori că, după înomenirea lui Hristos, slăvit și dorit și cinstit s-a făcut pământul Ierusalimului tuturor Creștinilor, până în ziua de astăzi¹⁵⁴.

11. Mila și adevărul s-au întâmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat.

Unii zic că zicerile acestea înșiră faptele cele bune ale lui Hristos, fiindcă întru Hristos s-au unit *mila și adevărul*, mila adică, când vindeca pe cei bolnavi, iar adevărul, când învăța cu adevăr și cu nesmintită învățătură. Pe lângă acestea

---

¹⁵² Iar Teodorit zice: „A auzit Stăpânul iubitor de oameni rugăciunea și a dat hotărârea păcii și o a dăruit celor ce întrebuițează câinșă și care se deprind a îninde cugetare către Dumnezeu, că întoarcerea inimii către Dumnezeu este scăpare de a greși și început de dreptate [principiu al dreptății]. Și când a dăruit aceasta? Când a zis: *Pace las vouă, pacea Mea o dau vouă* (Ioan 14: 27)”.

¹⁵³ A zis însă și Eusebie: „Înfățișează prin acestea mântuirea lui [adusă de] Dumnezeu, despre care s-a rugat mai sus, zicând: *Arată nouă, Doamne, mila Ta și mântuirea Ta dă-ne-o nouă!* Deci mântuirea aceasta se află aproape și acum este și lângă cei ce se tem de Dânsul, ca să se sălășluiască slava și sălășluiri [corturi, locașuri] (să se statornicească) în pământul nostru”.

¹⁵⁴ Iarăși Eusebie zice: „În locul necinstei de mai-nainte, cea a slujirii de idoli, slava să se sălășluiască pretutindeni, adică lăcașuri de slavă să se întemeieze lui Dumnezeu prin Evanghelicăsa învățătură și minuni. Și aceasta va fi aproape, mântuirea fiind lângă noi, care este Hristos. Ori așa cum departe de păcătoși este mântuirea, lucrând ei cele ale pieririi, tot așa, aproape este mântuirea de cei ce se tem de Dumnezeu”.

însă, în Hristos s-au unit *dreptatea și pacea*, aceasta însemnează zicerea *s-au sărutat*, dreptatea adică, când judeca drept muștrând pe cei răi, iar pe cei buni lăudând, iar pacea, când Se arăta blând și domol¹⁵⁵. Mai frumos se înțeleg acestea, după Eusebie: „Mila adică este Dumnezeiasca fire a lui Hristos, fiindcă avea putere a ierta păcatele și a vindeca bolile, iar *adevăr* este omeneasca fire a lui Hristos, fiindcă nu s-a aflat vicleșug și minciună în gura Lui și că, în adevăr, numai El singur a păzit curată și vrednicia [valoarea] firii omenești, și că firea omenească dintru El a fost adevărată, și nu după nălucire. Deci *s-au întâmpinat*, adică s-au unit amândouă firile, cea Dumnezeiască și cea omenească, într-un singur Ipostas, al lui Hristos. Și iarăși *dreptatea* este Dumnezeiasca fire a lui Hristos, că singur Dumnezeu este Judecător drept, iar *pacea* este firea omenească a lui Hristos, pentru blândețea cea după fire pe care o avea. Acestea amândouă *s-au sărutat*, adică s-au unit desăvârșit una cu alta¹⁵⁶.”

¹⁵⁵ Altul însă, despre *dreptate și pace*, zice acestea: „Dreptatea și pacea sunt perechea cea bună și nedespărțită a faptelor bune, că se unesc între ele și niciuna, nici alta nu se despart, după legea iubirii și a frăției. Că unde e dreptate, acolo e și pace, fiindcă potrivirea nu face vrajbă, după cea zisă de Stagiritul (Aristotel), ci păzește pacea. Că potrivire și asemănare se numește dreptatea ce se împarte după vrednicie fiecăruia și care nu se abate spre covârșiri sau lipsuri, adică la lăcomii de avuții sau la împuținări. Tot astfel, unde este pacea, acolo de nevoie este a fi și dreptatea; și vezi că psalmodia nu a zis «pacea și dreptatea s-au sărutat», ci *dreptatea și pacea s-au sărutat*, punând mai întâi dreptatea și apoi pacea: că dreptatea merge înainte, iar pacea o urmează, căci dreptatea este pricină și rădăcină a păcii, iar pacea este ispravă și rod al dreptății, căci pacea se zidește pe dreptate și pe potrivire ca pe o temelie, neputând a sta fără aceea. Deci, precum dreptatea și pacea sunt însoțirea cea mai bună a faptelor bune, așa și însoțirea cea mai rea este nedreptatea și tulburarea; și, precum dreptatea naște pacea, așa dimpotrivă și nedreptatea naște tulburare”. Însă Marele între Părinți Varsanufie adaugă aceasta: „Că, vrând cineva să aibă pace, dator este a trece cu vederea dreptatea sa, căci altfel este cu neputință să fie în pace, iar la aceasta se întind și cuvintele Domnului ce au zis: *Celui ce voiește să se judece cu tine și să ia haina ta, lasă lui și cămașa* (Matei 5: 40)”.

¹⁵⁶ Iar Teodorit zice: „Celor ce păcătuiesc adică și întrebuițează pocăința, le hărăzește [dăruiește] mila și izvoarele iubirii de oameni, iar celui ce a îmbrățișat adevărul îi revarsă apele milei. Pentru aceasta a zis *mila și adevărul s-au întâmpinat*, pentru că Evreii și toată firea omenească au adus lui Dumnezeu cunoștința adevărului, iar iubitorul de oameni a dat în locul aceleia mila; tot așa, iarăși aducând aceștia dreptatea, le-a dat lor și pacea, adică le-a dăruit împăcare și vrajba cea de mai-nainte o a dezlegat, și pacea a întâmpinat dreptatea, și mila, adevărul. Iar zicerea se privește și așa: «Mila și adevărul s-au întâmpinat, că Cel milostiv, Cel ce pe toate le poartă, Se purta de Fecioara și Maica, iar Dreptul Ioan sălta în pânțele Elisabetei; deci ceea ce purta dreptatea, adică pe Ioan, a sărutat pe cea care purta Pacea, că aceasta este precum zice Apostolul: *El este Pacea noastră, Care a făcut din amândouă una* (Ef. 2: 14)». Și Atanasie însă zice: „Arătat e că propovăduiește Adevărul Cel ce a răsărit lumii prin Născătoarea de Dumnezeu și Pururea

12. Adevărul din pământ a răsărit și dreptatea din cer a privit.

După ce oamenii au îmbrățișat și au primit adevărata credință cea întru Dumnezeu prin Fiul, atunci Părintele a făcut din cer dreapta purtare de grijă [Pronie] pentru dânșii, doborând pe tiranul Diavol, după Teodorit. Și altfel: încă prin adevăr să înțelegi pe Hristos, precum Însuși a zis: *Eu sunt adevărul!* (Ioan 14: 6). Iar după ce a răsărit Hristos din pământ (adică din Preacurata Fecioară, Născătoarea de Dumnezeu, precum a tâlcuit Teodorit), după nașterea cea de jos a omenității, atunci s-a stins minciuna rătăcirii, iar Tatăl, Care este dreptatea, a privit din cer pe pământ, că mai-nainte Își întorsese fața dinspre pământ din pricina minciunii ce era revărsată pe pământ, și așa s-a împrietenit Cel de sus cu cel de jos, adică cele cerești cu cele pământești¹⁵⁷.

Fecioara, căci Acesta, deși S-a născut din femeie, este Adevărul". A zis însă și Didim: „Aceste două soții [însoțiri], a milei și a adevărului, a dreptății și a păcii, se întorc unele către altele, că, fără dumnezeiasca milă, nepriceput este oamenilor adevărul lucrurilor, iar odraslă a dreptății este pacea; însă toate acestea le propovăduia și Mântuitorul [Χρηματίζει, lit.: cu acestea Se îndeletnicea/identifica; pe acestea le făcea cunoscute], că a pierdut minciuna cea revărsată peste tot pământul, zicând. *Eu sunt Adevărul!* Și, fiind Dreptate a Tatălui, ne-a dat nouă pacea”.

¹⁵⁷ Pentru aceasta, Eusebie zice mai frumos: „Venind de la mare depărtare, se întâmpină dar una cu alta: s-au îmbrățișat și s-au sărutat de sus, adică din cer, dreptatea și pacea plecându-se [una în fața alteia], iar de jos, de la pământ, răsărind adevărul și mila. Că locuința cea dintâi a păcii și dreptății fiind întâi cerul, acum este și pământul, [acum] când s-a pogorât și mila lui Dumnezeu”. Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Toate acestea le însemnează și Mântuitorul după osebite înțelesuri, căci El este Adevărul, Cel ce a răsărit lumii prin Sfânta Fecioară, că Adevărul din femeie S-a născut [precum și minciuna tot din femeie, din Eva], Cel ce a stins minciuna cea revărsată pe pământ; fiind însă și dreptate a Tatălui, a privit plecând cerul și S-a pogorât”. A zis însă și Eusebie: „Tot omul este mincinos, singur Iisus, și ca om după cuviință fiind adevăr, din pământ a răsărit, dând pământului o străină avuție în ce chip nici odinioară nu a adus, spre care și dreptatea cea din cer [adică Tatăl, cf. celor de mai sus] plecându-Se, și în Adevărul acesta odihnindu-Se, [El] S-a născut cu adevărat, ca cei de pe pământ să dobândească nu numai mila și adevărul lui Dumnezeu, ci și dreptatea cea din ceruri și pacea, prietena ei, căci aceasta este odraslă a dreptății”.

13. Că Domnul va da bunătatea și pământul nostru își va da rodul său.

Vezi tu, o, cititorule, că David cu adevărire proorocește că Dumnezeu-Părintele va da pe Fiul Său oamenilor, Care este Bunătatea, fiindcă **Însuși** a zis: *Nimeni nu este bun, fără numai singur Dumnezeu* (Matei 19: 17), iar *pământul își va da rodul său*, adică pe apostoli și pe ceilalți credincioși Creștini care au odrăslit din pământul Judeii. Și pentru ca să zicem mai simplu: „Când Se va naște Hristos cu trupul, zice, atunci Domnul va da milă oamenilor, iar apoi și însuși acest pământ simțit se va îmbelșuga de toate roadele”¹⁵⁸.

14. Dreptatea înaintea Lui va merge și va pune în cale pașii Săi.

„Iar apoi, zice, venind în lume Hristos, va pune în cale pașii Săi, adică calea faptelor bune pe care Însuși El mai-întâi a umblat, pe această calea o va arăta Creștinilor, după Teodorit, prin care, umblând ei și petrecând, vor ajunge iarăși la Însuși Hristos”. Putem însă să zicem și altfel, anume că Ioan, Mergăto-rul-Înainte, este același cu cel pe care David l-a numit mai sus zicând *dreptate*, zicând *dreptatea înaintea lui va merge*, după Teodorit (că Mergătorul-Înainte păzește dreptatea legii și viețuiește cu dreptate), același, zic, va merge înaintea lui Hristos, după cele scrise: *Iată, Eu trimit pe îngerul Meu înaintea feței Tale, care va găti calea Ta înaintea feței Tale* (Maleahi 3: 5), și Avacum: *Înaintea feței Lui va merge cuvântul și va ieși spre învățatură la picioarele Lui* (3: 1).

¹⁵⁸ Iar Sfântul Chiril zice: „Ja aminte cu scumpătate la puterea cuvintelor, că nu a zis întâi „pământul nostru și-a dat rodul său”, iar apoi că Hristos a dăruit bunătatea, fiindcă niciunul din cei ce s-ar fi încumetat [dintre povățuitori] nu ar fi putut să ne aducă pe noi rod lui Dumnezeu, noi care nici nu-L știam pe El. Dar de vreme ce Domnul a toate ne-a dat nouă bunătatea și ne-am mântuit, mutându-ne la adevărata cunoștință de Dumnezeu, atunci și pământul și-a dat rodul său, căci am adus rod întru Hristos toate felurile de blândețe [ἐπιεικεῖας] duhovnicească”. Iar altul zice: „Murind Hristos, a răsărit din pământ prin Învierea cea de a treia zi și *dreptatea din cer a privit* prin venirea Sfântului Duh; din aceasta dar, pământul, adică firea omenească luând puterea născătoare, faptele cele bune ca pe o roadă le-a născut. Iar și de vom petrece noi bine (adică după poruncile lui Dumnezeu) [chiar], și pământul acesta simțit își va da roadele, iar de vom păcătui noi, nici el nu-și va mai da roadele”. Pentru aceasta a zis și Teologul Grigorie: „Pământul nostru își va da rodul său – cel de jos, pe cel vremelnic, iar țărâna (adică trupul nostru), rodul cel veșnic, pe care îl vom așeza în dumnezeieștile linuri”.

Că striga: *Gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările Lui!* (Is. 40: 3). Și să mai înțelegi și alta, anume că Dumnezeuzeirea, Ceea ce este Însăși Dreptatea, povățuia înaintea omenității luate de Hristos și punea drepte umblările Lui, *că vedeam, zice, pe Domnul înaintea mea pururi* (Ps. 15: 8)¹⁵⁹.

---

¹⁵⁹ Iar Simmah a tălmăcit mai limpede: „«Dreptatea fiecăruia va merge înaintea lui și va pune pe cale pașii săi». Că, după bunătatea cea dată pământului prin înomenirea Domnului, fiecare din cei ce locuiesc pe pământ, împărțându-se de dreptatea pe care au primit-o din ceruri, va avea dreptate osebită [proprie] mergând înaintea lui și care se va pune în calea cea de sus [cătrecer] a pașilor săi”. A zis însă și Teodorit: „Dreptatea întrebuițând Stăpânul, povățuiește ca un călăuzitor mergerea noastră, cale făcând faptelor bune și prin urmele Sale făcându-ne-o nouă arătată. Și Însuși Stăpânul adeverează cuvântul acesta, zicând către Ioan: *Lasă acum, că așa se cuvine nouă, a plini toată dreptatea* (Matei 3: 15); iar către ucenicii Săi: *Învățați-vă de la Mine, că suni blând și smerit cu inima, și veți afla odihnă sufletelor voastre!* (Matei 11: 29); iar altădată, spălând picioarele lor, zicea: *Pildă v-am dat vouă, că precum am făcut Eu vouă, așa și voi să faceți* (Ioan 13: 15). Deci mai întâi El Însuși a călătorit calea dreptății și S-a făcut nouă Cale, de care Însuși zice: *Eu sunt Calea. Adevărul și Viața; nimeni nu vine către Tatăl decât prin Mine* (Ioan 14: 6)”.

1870

...

...

...

...

...

...

...

CATISMA 12

PSALMUL 85

Rugăciunea lui David.

 impede cu adevărat este suprascrierea psalmului acestuia. Despre rugăciune s-a zis în *Precuvântarea* cărții, la capitolul 8. Rugându-se însă David pentru sineși prin psalmul acesta, învață cum se cuvine să se roage fiecare om atunci când se află în nevoi. Proorocește însă în psalm și despre chemarea neamurilor la credința lui Hristos. Unii însă, adică Teodorit și Diodor, zic cum că rugăciunea aceasta s-a scris de față cu împăratul Iezechia¹.

1. Pleacă, Doamne, urechea Ta și mă auzi,

Am zis la Psalmul 16, tâlcuind zicerea *pleacă urechea Ta către mine și ascultă graiurile mele*, cum că David zice aceasta după omeneasca cuviință, fiindcă chiar și bolnavul, ca unul care nu poate striga din pricina slăbiciunii, roagă pe doftor să-și plece urechea la gura lui prin plecarea capului său. „Pleacă-Te, zice, și Tu, Doamne. ca un Preaînalt și Doftor, spre mine, smeritul și bolnavul, și auzi-mă”².

că sărac și lipsit sunt eu.

Aici David pune și pricina pentru care a zis mai sus să-l audă Domnul: „Fiindcă eu sunt sărac și lipsit, zice, neavând destulă putere să înfrâng pe văzuții

¹ Iar Eusebie zice: „Deși și mulți alți psalmi se suprascriu *rugăciune*, psalmul acesta s-a zis cu adăugire *al lui David*, precum au tâlcuit Achila și Simmah, zicând, în loc de *lui David*, „al lui David”.

² Iarăși Eusebie zice: „David, ca unul care nu putea numi pe Dumnezeu «Părinte», pentru că se afla în rânduială de rob, Îl numește Domn; și, ca și cum ar fi fost în adânc, roagă pe Cel dintru înălțime să-și plece urechea Sa, el neputând striga din pricina slăbiciunii”.

și nevăzuții mei vrăjmași, nu sunt nici vrednic să duc război cu dânșii”, după Teodorit³.

2. Păzește sufletul meu, căci cuvios sunt,

„Păzește, zice, sufletul meu, adică pe mine, pentru că sunt afierosit Ție”, precum am zis la Psalmul 4, tâlcuind zicerea *minunat a făcut Domnul pe cel cuvios al Său*. Ori *cuvios* se numește David pe sine, fiindcă și el era bine-cinstitor de Dumnezeu, iar vrăjmașii lui erau necuvioșii și rău-cinstitorii⁴.

Mântuiește pe robul Tău, Dumnezeule, pe cel ce nădăjduiește întru Tine.

„Izbăvește-mă, zice, Doamne, de primejdia pe care o aștept să-mi vină, fiindcă eu în niciun lucru nu nădăjduiesc, fără numai spre Tine, pentru aceasta și robul Tău sunt, măcar deși mai sus m-ai numit cuvios”⁵.

3. Miluiește-mă, Doamne, căci către Tine voi striga toată ziua,

Zicerea *toată ziua* Simmah o a tâlcuit prin „în fiecare zi”, adică totdeauna. „Fă, zice, milă cu mine, Doamne, de nu pentru alta, măcar pentru că strig și Te rog totdeauna”⁶.

³ Iar Teodorit adaugă: „Începutul rugăciunii este de smerita cugetare, căci amândoi câștigaseră bogăția dreptății, și dumnezeiescul David, și minunatul Iezechia, dar nu pe aceasta o priveau, ci căutau la sărăcia firii și-L rugau pe Dumnezeu să o miluiască, că era înjugată cu sărăcia”. „Că mare cu adevărat, după Nichita, este smerita cugetare – merinde spre a fi ascultat cel ce se roagă”.

⁴ Iar Teodorit zice: „De sine judecându-mă, sărac și lipsit mă aflu și nicio avuție de faptă bună nu am; iar lângă luptători alăturându-mă [*lit.*: primejduindu-mă], cu hotărâre cuvios mă voi zice, că aceia, deși sunt rău-cinstitori și fără de lege, eu cunoștința Ta o am”.

⁵ Iar Diodor zice: „Slugă sau rob al lui Dumnezeu este cel ce nu slujește păcatului, iar cel ce încă nu este fiu este rob”. A zis însă și Didim: „Toți sfinții se mândresc ca de o mare dregătorie, aceea adică a fi rob al lui Dumnezeu, precum Iona, întrebat fiind de unde este, a zis: *Rob al lui Dumnezeu sunt eu* (Iona 1: 9). Dar și apostolii o socotesc [robă adică] în episcopiiile lor; ca pe o mare dregătorie, că zice Iacov: *Iacov, robul lui Dumnezeu și al Domnului nostru Iisus Hristos* (Iac. 1: 1). Și Pavel la fel - *sluga lui Hristos* (Rom. 1: 1)”. Iar Atanasie zice: „Fiindcă David s-a numit pe sine cuvios, iarăși pogoară cuvântul la smerenie, rob al lui Dumnezeu pe sine scriindu-se și vestindu-se că spre El singur își are nădejdea mântuirii”.

⁶ Iar Eusebie zice: „Deși lipsit și sărac cu Duhul și cuvios sunt, zice, nu întru acestea nădăjduindu-mă înalț rugăciunea, ci mă rog și mă cuceresc să câștig milă de la Tine, și aceasta este rugăciunea mea cea necurmată”. „Ne învață însă pe noi cuvântul, după

Veseleşte sufletul robului Tău, căci către Tine am ridicat sufletul meu.

„Dezleagă, zice, Doamne, întristarea care cuprinde sufletul meu și dăruiește-mi veselie duhovnicească, căci eu am osebit sufletul meu de cele pământesti și l-am înălțat către Tine”. Aceasta, *către Tine am ridicat sufletul meu*, o a zis și la începutul Psalmului 24⁷.

4. Că Tu, Doamne, bun și îngăduitor^o ești și multmilostiv tuturor celor ce Te cheamă pe Tine.

Achila și Simmah au tâlcuit *blând^d*, căci blândețea însemnează alinare. „Tu, Doamne, zice, ești bun și blând și multmilostiv nu numai mie, ci și tuturor celor ce Te cheamă, dar nu oricum, ci din toată inima”. Pentru aceasta, și la Psalmul 144, zicând David că *aproape este Domnul de toți cei ce-L cheamă pe El*, nu a rămas numai până acolo, ci a adăugat *de toți cei ce-L cheamă pe El întru adevăr* (Ps. 144: 18), adică din tot sufletul lor⁸.

5. Ascultă, Doamne, rugăciunea mea și ia aminte glasul cererii mele.

„Auzi, zice, Doamne, rugăciunea mea și ia aminte cererea, că, numai de vei lua aminte la ea, îndată se vor stinge ispitele pe care le pătimesc”, iar *cerere*

Marele Atanasie, că cel ce voiește să ia vreun bine de la Dumnezeu, trebuie să fie nelipsit întru rugăciuni, căzând înaintea lui Dumnezeu și cerând să fie miluit de El”.

⁷ „Vezi însă, zice Eusebie, că de vreme ce de niciun lucru din cele omenești nu se bucura mult David, pentru aceasta cere sufletului său veselia cea după Dumnezeu, știind însă că toți cei ce se depărtează de poftele cele trupești pot să o câștige pe aceasta, și așa să se apropie cu mintea de singur Dumnezeu, și pentru aceasta potrivit adaugă *căci către Tine am ridicat sufletul meu*. Însă către Domnul ridică sufletul cel ce-l ușurează pe acesta prin lucrare și prin vedere duhovnicească”.

* $\chi\rho\eta\tau\acute{o}\varsigma$ καὶ ἐπεικῆς

⁸ ἴλεως = bland, milostiv, îngăduitor. Termenul este relativ sinonim cu ceilalți doi termeni de mai sus.

⁹ Marele Atanasie zice: „Prin acestea învață pe cei ce se roagă lui Dumnezeu fără trândăvie, că, deși întârzie puțin a da darul, Dumnezeu va asculta negreșit, fiindcă este bun, multmilostiv și bogat”.

numește chipul jalnic și smerit al rugăciunii sale, care și numai din priveliște putea îmblânzi pe Dumnezeu*.

6. În ziua necazului meu am strigat către Tine, că m-ai auzit.

„După” ziua aceasta a necazului ce mi-a urmat, zice, nu am năzuit la om, nici nu am rugat pe cineva să-mi ajute, precum fac cei mai mulți dintre oameni, ci către Tine singur am năzuit și ajutorul Tău am cerut, încredințat fiind că-l voi dobândi, fiindcă și alteori Te-am rugat și ai ascultat rugăciunea mea”, după Teodorit⁹.

7. Nu este asemenea Ție între dumnezei, Doamne, și nu este după faptele Tale.

„Niciun alt dumnezeu, zice, nu este asemenea Ție, Doamne, fiindcă, precum în altă parte a zis David, *toți dumnezeii neamurilor sunt draci, iar Domnul cerurile a făcut* (Ps. 95: 5). „Iar Tu, Hristoase, ești Dumnezeu adevărat, iar dumnezeii neamurilor sunt în chip mincinos numiți așa. Se vede însă că David a luat zicerea aceasta de la Moise, care zice: *Cine este asemenea Ție între dumnezei, Doamne? Cine este asemenea Ție, slăvit întru sfinți, minunat cu slava și făcând minuni?* (Ieș. 15: 11). Iar *lucruri ale lui Hristos* sunt nu numai facerea tuturor și Pronia nevăzutei și văzutei zidiri, ci și a fapturii, adică îndreptarea omului și stricarea tiranului, adică a Diavolului, și omorârea cea prin moarte a morții, și vânarea a toată lumea cea prin puținii și neînvățații pescari, adică apostolii. Prin *lucruri ale lui Hristos* se poate înțelege și puterea minunilor pe care a o a dăruit apostolilor și Sfinților. Dar Hristos le-a făcut pe acestea cu stăpânire [autoritate], ca Dumnezeu, iar aceia [în schimb] le-au făcut chemând pe Dumnezeu și numele lui Hristos¹⁰.

---

* Chiar prin felul în care se își rostea David rugăciunea, care era ca o priveliște vrednică de milă, putea să atragă luarea-minte a lui Dumnezeu, deși, cum s-a zis mai sus, nu pentru aceasta voia să dobândească mila Lui, ci, paradoxal, pentru mila sau iubirea Lui.

⁹ În sensul de „conform”.

¹⁰ Iar Achila a pus aceasta la timp viitor: „În ziua necazului meu Te voi chema, că mă vei auzi”.

¹⁰ Aceasta însă se potrivește după istorie și la Iezechia, după Teodorit: „Fiindcă Rabșache, căpetenia cea păgână a lui Senaherib, urma să grăiască acestea cu trufie: *Au doară putut-au dumnezeii neamurilor să-și izbăvească țara lor din mâna mea?* (IV Împărați 18: 33), pentru aceasta învață dar pe Iezechia să strige psalmul acesta: *Nu este asemenea între dumnezei, Doamne și celelalte. Că aceia au nume pustiu de lucruri, și pe acesta încă furând l-au luat, iar Tu ai numirea potrivit cu lucrul și pe Tine lucrurile Te propovăduiesc viu și adevărat*”. Iar după Eusebie, zicerea aceasta se dă la Hristos, zicând că „David,

8. Toate neamurile câte ai făcut, veni-vor și se vor închina înaintea Ta, Doamne, și vor slăvi numele Tău.

9. Că mare ești Tu, Cel ce faci minuni, Tu ești singur Dumnezeu.

Aici David proorocește despre credința pe care urmau să o primească păgânii și slujitorii de idoli. „Aceștia, zice, vor veni la Tine, Doamne, prin credință; și înaintea lui Dumnezeu se va închina cel ce cunoaște că este văzut și se proniază de Dumnezeu”. *Înaintea lui Dumnezeu* însă este și *tot locul stăpânirii Lui* (Ps. 102: 22). Iar zicerea *vor slăvi* se înțelege în loc de „vor lăuda și vor mări numele lui Dumnezeu, fiindcă, zice, mare cu adevărat (nu după câtime adică, ci după covârșirea [autoritatea, superioritatea] cea peste toate) și singur Tu ești Dumnezeu, Care faci și lucrezi minuni”¹¹.

10. Povățuiește-mă, Doamne, în calea Ta și voi merge într-un adevărul Tău,

Calea lui Dumnezeu este virtutea practică, iar *adevărul* este fapta bună cea văzătoare, fiindcă sfârșitul [scopul] vederii (adică al privirii cu mintea) este adevărul. Deci cel ce se va povățui de Dumnezeu la virtutea practică (adică lucrătoare), acela sporește și vine la vedere. Am spus însă și la Psalmul 24 despre cale și adevăr, tâlcuind aceasta: *Căile Tale, Doamne, arată-mi și povățuiește-mă într-un adevărul Tău* (Ps. 24: 4)”.

---

luminat fiind cu Duhul, se înspăimântează de darul lui Hristos, din pricina dăruirii Lui cea mare, și zice aceasta: *Nu este asemenea Ție și celelalte*”. „Iar *dumnezeii* îi numește pe Sfinții prooroci, după Atanasie, către care s-a făcut cuvântul lui Dumnezeu, și zice cum că niciunul dintre prooroci n-a putut să scoată pe oameni din păcat, decât singur Domnul, după cea scrisă: *Nu sol, nici înger, ci Însuși Domnul ne-a mântuit pe noi* (Is. 63: 9)”.

¹¹ Iar Marele Vasile, tâlcuind zicerea lui Isaia și *vor veni la dânsul (la muntele Domnului) toate neamurile și vor merge neamuri multe*, zice: „Tu însă, scumpătatea zicerii, nu o treci necercetată cu de-amănuntul. Că la zicerea *vor veni* s-a zis *toate*, iar la zicerea *vor merge*, nu s-au mai zis *toate*, ci *multe*. Iar *vor veni* s-a pus în loc de «vor crede», după cea zisă: *Mulți vor veni de la răsărituri și de la apusuri și vor șede împreună cu Avraam* (Matei 8: 11), iar *vor merge* s-a luat în loc de viețuire și de petrecere, precum aceasta: *Fericiți cei ce umblă în legea Domnului* (Ps. 118: 1). Prin urmare, fiindcă credința o împărtășim cu toții, dar pentru că nu toți umblăm după porunci, pentru aceasta a zis *vor veni toate neamurile*, adică «vor crede și vor merge multe, adică vor viețui după Evanghelie», dar nu toate, că *mulți sunt chemați, dar pușini aleși* (Matei 20: 16)”. Iar prin *toate neamurile* se înțelege aceea că toate vor crede în Hristos, precum a tâlcuit undeva Teodorit. Iar Didim zice că aici, *singur*, adică la aceasta – *Tu ești singur Dumnezeu* – este pentru a ne deștepta la cunoștința unimii Dumnezeirii, Dumnezeu adevărat: Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

veselească-se inima mea, ca să se teamă de numele Tău.

„Veselească-se inima mea, zice, nu cu veselie lumească, ci temându-se de numele Tău, Doamne”. Vezi însă, o, cititorule, veselie străină* și vrednică de mirare. căci zice: „Fie veselia mea, Doamne, frica Ta [de Tine]”; frica, zic, are însușirea firească să strângă și să mârhească inima, iar nu a o lăți și a o veseli; frica lui Dumnezeu însă are altă însușire – veselia; pentru aceasta și în altă parte același David zice: *Veselească-se inima celor ce-L caută pe Domnul* (Ps. 104: 3), că numai cel care se teme de Domnul Îl caută pe Acesta; dar nu numai frica lui Dumnezeu veselește, ci și singură simpla pomenire a lui Dumnezeu veselește pe cinstitorii de Dumnezeu; pentru aceasta, același zice: *Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu și m-am veselit* (Ps. 76: 3)¹².

11. Mărturisi-mă-voi Ție, Doamne, Dumnezeul meu, cu toată inima mea voi slăvi numele Tău în veac.

12. Că mare este mila Ta spre mine și ai izbăvit sufletul meu din iadul cel mai de jos.

„Eu, zice, voi mulțumi Ție, Doamne, cu toată inima mea și totdeauna voi slăvi numele Tău, pentru că ai făcut multă milă cu mine și ai izbăvit sufletul meu din iadul cel mai de jos”. Prin *iad* însă, David înțelege păcatul preacurviei cu Virsavia [Bașeba] și al uciderii lui Urie¹³, iar Iezechia, moartea cea trupească de care s-a izbăvit, luând apoi viața mai mult de cincizeci de ani. Prin *iad* se poate

* *παράξενος* = *lit.*: ar fi pe jumătate străină; Veniamin redă prin „ciudadă”.

¹² [Frica de Domnul face pe credinciosul adevărat să-L caute cu osârdie, făcând pomenire (aducându-și aminte) de Domnul, și nu să fugă ca de oarece urgie din partea lui Dumnezeu (doar dacă nu cumva s-a făcut vrednic de aceasta prin păcate strigătoare la cer); căci, de va avea frică de Domnul și va fi îndemnat de vreo pricină oarecare să fugă, unde va fugi? (cf. Ps. 138: 8). De aceea, frica lui Dumnezeu este mântuitoare: odată cuprins de ea, sufletul se veselește, căci aceasta îl responsabilizează asupra sensului său în lume, îl apropie (din nou) de Dumnezeu, nu-l îngrozește, ci-l înalță cu sufletul.] iar Teodorit zice: „Cel ce a câștigat evlavia (ori frica) către Dumnezeu, îmbrățișează viețuirea cea după lege, iar viața cea de acest fel este maică a veseliei; Proorocul dar după cuviință s-a rugat ca prin dumnezeiasca frică să i se veselească inima”.

¹³ Pentru aceasta a zis și Eusebie: „La iad trage pe om și păcatul cel de moarte, că, dintre păcate, unele sunt care aduc la cele de pe deasupra ale iadului, iar altele, în locurile cele mai de jos: *Că sunt, zice, căi ale omului care par a fi drepte, însă cele mai de pe urmă ale [sfârșiturile] lor privesc spre fundul iadului* (Pilde 14: 12), «dar miluit fiind de Tine, zice, m-am izbăvit din acestea»”.

înțelege și toată primejdia cea aducătoare de moarte ce se pricinuieste omului atât de vrăjmașii cei văzuți, cât și de demonii cei nevăzuți¹⁴.

13. Dumnezeu, călcătorii de lege s-au sculat asupra mea, și adunarea celor tari a căutat sufletul meu și nu Te-au pus pe Tine înaintea lor.

„Oamenii cei călcători de lege, zice, s-au sculat asupra mea, Doamne, și adunarea celor tari, adică a celor ce au puteri din afară, a căutat sufletul meu, adică a căutat să mă omoare și nu Te-a pus pe Tine înaintea lor, adică în închipuirile [gândurile] lor, adică cei care nu s-au temut de Tine, pentru că cel ce se teme de Tine Te închipuie înaintea sa și gânditor se teme de Tine, pentru că-l oprești dinspre toată răutatea”, precum asemenea a scris și în Psalmul 53: *Și nu au pus pe Dumnezeu înaintea lor. Iar călcători de lege erau atât cei ce vrăjmășeau pe David, ca unii care viețuiau în fărădelege, cât și Asirienii, care înconjuraseră cetatea Ierusalimului împotriva lui Iezechia. Călcători de lege pot să fie și toți gândiții vrăjmași demoni, după Atanasie, care, sculându-se asupra lui David, l-au aruncat pe el în păcat.*

14. Și Tu, Doamne, Dumnezeul meu, îndurat ești și mult-milostiv, îndelung răbdător și mult milostiv și adevărat.

„Vrăjmașii mei cei de mai sus, zice, sunt în acest fel călcători de lege; Tu însă, Doamne, ești îndurat și mult-milostiv, fiindcă împreună-pătimizești și ai durere împreună cu cei ce se nedreptătesc și sunt silniciți, iar îndelung-răbdător, fiindcă nu îndată îi dai în mâinile vrăjmașilor pe cei ce păcătuiesc, iar mult-milostiv, fiindcă miluiești nu o dată și de două ori, ci de multe ori, iar adevărat, fiindcă în adevăr și în lucru mântuiești pe cei ce nădăjduiesc spre Tine”.

15. Caută spre mine și mă miluiește, dă tăria Ta slugii Tale și mântuiește pe fiul slujnicei Tale.

„Să nu Te întorci dinspre mine, Doamne, zice, pentru păcatele mele, ci, învrednicindu-mă privirii și cercetării Tale, miluiește-mă pe mine, cel vrednic de toată mila, pentru ispitele ce sufăr”. Aceasta însă se află întocmai și la Psalmul 24.

¹⁴ Același Eusebie zice: „Unul ca acesta este și păcatul cel de moarte, în iadul cel prea de jos trăgând, cum s-ar zice, însuși fundul lui, precum preacurvia de care zice David că s-a izbăvit, „că mare, zice, și multă s-a făcut mila Ta spre mine”, precum s-a rugat și în Psalmul 50, și pentru aceasta dobândind cele pentru care se ruga, nu s-a trândăvit prin iertare încât să viețuiască cu lenevire, ci zice *mărturisii-mă-voi*, adică „mulțumescu-ți”, și aceasta nu simplu ci „cu toată inima mea”, și nu până la o vreme, ci *în veac*.

„Și dă-mi mie, slugii Tale, biruința cea asupra vrăjmașilor mei și mântuiește-mă pe mine, fiul micii slujnicei Tale, al maicii mele”. Cu aceste cuvinte însă, David arată pe născătorii săi ca cinstitori de Dumnezeu, că și el era asemenea lor, de demult, de la strămoși fiind sub stăpânirea Lui, după Teodorit¹⁵.

16. Fă cu mine semn spre bine,

„Pune, Doamne, zice, mie semne spre cunoașterea de bine și de mântuire, precum ai pus semn sângele mielului la casele Evreilor, când s-au pierdut cei întâi-născuți ai Egiptenilor”, după Atanasie și Teodorit. *Semn spre bine* a zis și pentru că este și semn spre rău, precum cel pus lui Cain, după cum zice Eusebie, fiindcă semnul pe care l-a pus la casele Evreilor, adică semn spre bine și spre mântuire, a fost pus pentru a nu intra într-însele pierzătorul ca să omoare pe cei întâi-născuți ai lor, iar semnul pe care l-a pus Dumnezeu lui Cain a fost semn spre rău, deoarece arăta mânia lui Dumnezeu cea asupra lui¹⁶.

și ca să vadă cei ce mă urăsc și să se rușineze.

„Să vadă, zice, Doamne, demonii care mă urăsc semnul cel dat mie spre ajutor și mângâiere, și așa să se rușineze, ca niște biruiți, fiindcă am fost păzit de harul și Pronia Ta”, după Teodorit.

---

¹⁵ Zice însă și Eusebie: „Slugă [παῖς = fiu, slugă, casnic], adică rob sunt eu, și fiu al slujnicei Tale; adică din început, din strămoși, sub stăpânirea Ta mă aflu, pentru aceasta ca un rob de la stăpân cer *mântuire*; ba încă și *tărie*, adică vârtute, ca nu iarăși să mă biruiesc de nevăzutele puteri cele tari ce se pun asupra mea; și sunt și *fiu al slujnicei Tale*, adică al Bisericii Tale ori și a maicii mele, ceea ce m-a crescut hrănindu-mă în viețuirea cea după Dumnezeu”. Iar dumnezeiescul Atanasie potrivește acestea la Hristos, zicând: „*Tăria* se potrivește Cuvântului, ca Fiului Cel Unul-Născut din Dumnezeu, iar *mântuirea*, ca unui fiu de slujnică, adică al firii celei născătoare”. Iar altul zice: „Fiindcă noi după fire suntem robi ai lui Dumnezeu și fii ai înțelepciunii, slujnicei Lui, se cuvine a ne ruga să ni se dea mai întâi *tăria*, adică stăpânirea cea asupra patimilor, și atunci, prin aceasta, ne vine nouă *mântuirea*”.

¹⁶ Iar Teodorit zice: Semnul spre bine pe care ni l-a dăruit nouă, neamurilor, Dumnezeu cel din Dumnezeu este Crucea Sa, prin care a biruit pe vrăjmașul de obște, și ca semn de biruință asupra demonilor și a patimilor o a înfipit”.

PSALMUL 86

Fiilor lui Core, psalmul cântării.

Despre amândouă aceste suprascrieri am zis în *Precuvântarea* cărții, la capitolele 5 și 9, și vezi acolo. Însă psalmul proorocește despre nașterea lui Hristos, și de mântuirea neamurilor, după Teodorit și Atanasie.

1. Temeliile Lui în munții cei sfinți¹⁷;

Lui; ale Cui? Adică ale lui Hristos, după Eusebie. Iar aceasta este arătat din cuvântul următor, ce zice: *Maică va zice omul Sionului* (v. 5) și om s-a născut într-însa. Iar pe aceasta o a întemeiat Cel Preaînalt. Iar *temelii ale lui Hristos* sunt dogmele cele despre El, pentru că acestea sunt temelii și rădăcină ale credinței celei în Hristos. Iar aceste temelii sunt puse pe apostoli, după Teodorit și Chiril, că pe aceștia i-a numit aici *munți sfinți*, *munți* adică pentru că apostolii erau tari în credință, deoarece erau mai înalți și mai presus decât toată pământea și cea de jos cugetare și pentru că erau îndesiți cu faptele bune, precum și munții sunt tari și înalți și îndesiți de copaci, iar *sfinți*, pentru că erau de față în munții cei sfinți,

¹⁷ Altul însă zice: „Tu însă ia aminte, că zicerea *temeliile Lui* s-a zis nehotărât [aorist], după obiceiul obștesc, că și la casele cele particulare, de multe ori pe cei mai covârșitori ai lor, cei ce locuiesc într-însele obișnuiesc să-i numească temelii ale casei. *Temeliile Lui*, dar nu ale lui Hristos, le alcătuiesc poporul cel chemat prin credință”. Zice însă și Grigorie al Nyssei: „Care ziditor de casă ca Acesta, Care temeliiile Sale Și le-a pus în *munții cei sfinți*, adică pe prooroci și pe apostoli, zidind pe temelia proorocilor și a apostolilor pietrele cele vii și însuflețite, printr-însele însuși rostogolindu-Se [trad. lit.: aruncându-Se; e vorba poate de piatra aruncată sau rostogolită de «ziditorii» ludei; moartea Sa cea mântuitoare] către alcătuirea [lit.: armonizarea] zidirilor după proorocie, ca împreună alcătuindu-se într-o unire a credinței și întru legătura păcii, care ziditor, zic, ar fi putut să crească prin înșeși acele pietre casa cea sfântă, ca aceasta să se facă locuință a lui Dumnezeu întru Duhul?” A zis însă și Teodorit: „*Temeliile* bunei-cinstiri de Dumnezeu sunt dumnezeieștile învățături, iar *munții cei sfinți*, pe care aceste temelii s-au așezat, sunt apostolii Mântuitorului nostru, că despre aceștia a zis Fericitul Pavel: *Zidiți fiind voi pe temelia apostolilor și a proorocilor, piatra din capul unghiului fiind însuși Iisus Hristos*, și iarăși: *Petru, Iacov și Ioan care se socoteau a fi stâlpi* (Gal. 2: 9), și iarăși: *Voi sunteți lumina lumii, nu se poate cetatea ascunde, deasupra muntelui fiind* (Matei 5: 14). Pe acești *munți sfinți* a înfipt Hristos temeliiile bunei-cinstiri de Dumnezeu”.

adică în Sion și în Tabor și într-alți munți care s-au sfințit mai cu osebire cu umblarea printr-înșii și cu petrecerea Sfântului Sfinților Hristos. Unii însă zic că *temelii ale lui Hristos* sunt pre-zicerile cele despre Hristos ale proorocilor, fiindcă acestea au stătut ca cele dintâi începături [principii] ale credinței celei întru Hristos. *Munți sfinți* sunt și proorocii, pentru înălțimea proorociei și pentru sfințenia Duhului cel proorocesc. Arată dar înțelegerea aceasta că începăturile credinței celei întru Hristos au fost proorocii.

iubește Domnul porțile Sionului mai mult decât toate sălașele lui Iacov.

Ne-a învățat pe noi Marele Pavel în cartea cea trimisă către Evrei (cap. 12: 22), că este și Sion ceresc și Ierusalim ceresc, numind așa petrecerea cea din ceruri. Deci prin aceste *porți cerești* să înțelegi bisericile cele de pe alocuri, precum am zis la sfârșitul Psalmului 72, tâlcuind zicerea aceasta, *în porțile fiicei Sionului*, fiindcă prin acestea ca prin niște uși intră creștinii în Sionul cel de sus. Deci pe aceste porți, adică pe bisericile cele de pe alocuri, le iubește Domnul, cinstindu-le mai mult decât toate cetățile poporului Israelitenesc, că *sălașele* sunt cetățile. Ori *sălașe* numește în chip deosebit Silomul [ebr. Cetatea Șilo] și Ierusalimul cel simțit, fiindcă în Silom a locuit mai întâi Chivotul Legii și apoi în Ierusalim, precum am tâlcuit la Psalmul 77, tâlcuind zicerea *sălașul Lui, unde a locuit între oameni* (v. 66)¹⁸.

2. Preaslăvite s-au grăit pentru tine, cetatea lui Dumnezeu.

Diapsalma.

Auzind David și răsunându-i-se la minte de la Duhul Sfânt că Dumnezeu Se va arăta în Ierusalim și va petrece împreună cu oamenii, s-a înspăimântat de mirarea sa și a strigat către Ierusalim: „Mari și minunate lucruri s-au grăit întru mine pentru tine, cetatea lui Dumnezeu!” Iar *cetate a lui Dumnezeu* este și pentru că din vechime s-a aferosit lui Dumnezeu, și pentru că în urmă s-a rânduit lui Hristos, atât pentru patimile ce le-a pățimit într-înșea, cât și pentru mormânt și Învierea Sa¹⁹.

¹⁸ Ori, după Atanasie, *porți ale Sionului* numește introducătoarea [inițiativă] și întăritoarea învățurii a Bisericii, iar *lăcașuri ale lui Iacov*, slujirea cea după lege și Sinagoga Evreilor. Deci zice că mai aleasă s-a judecat de Dumnezeu evangheliceasca petrecere, decât slujirea cea după lege.

¹⁹ Iarăși după Atanasie: „*Cetatea lui Dumnezeu* este Biserica, care este urmare [lit.: copie] și icoană a celei din ceruri, iar intrările și începuturile acesteia se află aici la noi, pe care Cuvântul le-a numit și *uși*; minunate însă oarecum și preaslăvite sunt cele ce s-au

3. Aduce-mi-voi aminte de Raav și de Babilon; de cei ce mă cunosc pe mine.

Cuvântul acesta s-a grăit dinspre fața Mântuitorului Hristos, după dumnezeiescul Chiril, și proorocește însă că Biserica lui Hristos se va alcătui din multe neamuri, încă și din înseși cele mai păgâne, că prin curva Raav a arătat ghicitoarește pe Canaanei, ca una ce locuia în pământul lui Caanan. Iar prin *cetatea Babilonului* a arătat pe Babilonieni, căci și ei, ca și Canaaneii, erau mai păgâni decât toți ceilalți. Apoi înșiră și alte asemenea neamuri păgâne. Iar *cei ce cunosc* numește pe cei credincioși, iar înțelesul este astfel: „Întru cei ce Mă cunosc, adică în gura celor ce vor crede întru Mine, Îmi voi aduce aminte de Raav și de Babilon, că voi purta de grijă pentru dânșii, fiindcă Îmi sunt credincioși”. Unii însă Raav zic Arabia.

Și iată, cei de altă seminție și Tirul și poporul Arapilor [Etiopienilor], aceștia s-au născut acolo.

Acolo, zice, adică în Sion ori în porțile Sionului ori întru cei ce cunosc pe Dumnezeu, adică în Biserica lui Hristos s-au născut duhovnicește prin Sfântul Botez Tirii și Arapii și ceilalți păgâni și alte seminții. Iar Achila și Simmah în loc de *s-au născut* au tălmăcit prin „s-au tulburat”, iar *iată* este de prisos, după însușirea limbii evreiești, asemenea și *aceștia* pare a fi de prisos ori este repetare a celor de mai sus. Și se alcătuiește așa: *Iată în loc de aceștia s-au născut acolo*. Care aceștia? Cei de altă seminție, Tirul și ceilalți. Iar *cei de altă seminție* sunt cei ce se cheamă Palestinieni, care se [mai] numeau și Azoți și Ascaloniți, iar după osebite [importantă], aceștia se numeau *de altă seminție*, pentru că din cele șapte neamuri pe care le-au pierdut Israelitenii, singure acestea au rămas, precum am arătat la Psalmul 82, tălcuind zicerea *cei de altă seminție cu cei ce locuiesc în Tir*. Toate neamurile acestea arătate mai sus erau cele mai păgâne și mai fără de lege

---

proorocit pentru dânsa și care covârșesc toată omeneasca așteptare. Și ce s-au grăit pentru dânsa, dacă nu să locuiască în ea Cel Unul-Născut, după cea scrisă: *Aici voi locui, pentru că o am ales* (Ps. 131: 14)?” Iar după Ioan Damaschin: „Prin *cetate a lui Dumnezeu* trebuie să înțelegem pe mult lăudata Născătoare de Dumnezeu, pentru care preaslăvite s-au grăit, fecioria și nașterea fiind împreună unite, din care Dumnezeu a luat trup omenesc, Cel ce este făcându-Se om dintr-însa, Plăsmuitorul plăsmuindu-Se, pe ale cărei porți feciorești ca pe niște curate le-a iubit Ziditorul Cuvânt și, intrând și ieșind, încuiate le-a păzit”.

decât celelalte. Iar dacă neamurile cele mai rele urmează să creadă în Hristos, nu cu atât mai vârtos cele mai puțin păgâne?²⁰

4. Maică Sionului va zice omul,

Aici dumnezeiescul David a arătat proorocește că din toate neamurile mulți vor merge în Sion și vor zice că Sion, adică Biserica, este *maică*. Însă, după Atanasie, *maică* este Biserica, fiindcă naște duhovnicește pe cei ce cred în Sfântul Botez, precum am zis mai sus; și încă pentru că hrănește pe Creștinii cei ce s-au născut cu dogmele cele despre Hristos și cu împărtășirea dumnezeieștilor Taine ale Trupului și Sângelui lui Hristos. Ori *maică* se numește Biserica fiindcă este iubită și dorită de fiii ei, pentru că niciun lucru nu se află mai dorit decât maica. Și, cu adevărat, dorit este atât simțitul Sion, cât și cel gândit, adică Biserica celor ce năzuiesc la dânsa, pentru că în Sionul cel simțit și în Ierusalim a petrecut trupește Stăpânul Hristos, Care a sfințit locurile Lui cu petrecerea Sa, iar în gânditul Sion, adică în Biserică, nevăzut locuiește și umblă Hristos și întru el se săvârșesc dumnezeieștile Taine ale lui Hristos.

om s-a născut într-însul

Zicerea aceasta proorocește despre nașterea lui Hristos, adică cum că în hotarele simțitului Sion S-a născut cu adevărat Hristos, Care a păzit vrednicia

---

²⁰ Pentru aceasta a zis Teodorit: „Prin neamuri fără de lege a arătat și pe celelalte neamuri, că *Raav* a fost canaaneancă și curvă, iar *Babilonienii*, sălbatici ca fiarele și necinstitori de Dumnezeu, iar *cei de altă seminție*, pe Filistenii cei de rea-credință și fără de lege, iar păgânătatea și înverșunarea [destrăbălarea] Tirului o a personificat Iezechiil (cf. Iez. cap. 26 și 27), iar *popor al Arapilor* a numit proorocescul cuvânt nu numai pe Etiopieni, ale căror suflete au urmat negrelii trupului, ci și pe toți cei înnegriți cu sufletul, care s-au mutat în buna-cinstire de Dumnezeu și au lepădat negreala păgânătății; pe acestea două le arată mireasa cea din Cântarea Cântărilor, zicând: *Neagră sunt și frumoasă, fice ale Ierusalimului* (4: 1): căci a arătat totodată și întunecarea păgânătății și frumusețea cea dată ei de dumnezeiescul dar”. S-au găsit însă la Teodorit (în subînsemnările sale) și acestea: „*Raav* se tâlcuiește lărgire, iar *Babilonul* tulburare, că cei ce au viețuit cealaltă viață, adică cea răsfățată, și s-au îngreuiat de tulburarea demonilor, aceștia au cunoscut acum pe Dumnezeu; iar cei ce au căzut la nimicirea idolilor (că *cei de altă seminție* se tâlcuiește „căzuți”) și cei întru tulburarea rătăcirii (că *Tirul* se tâlcuiește „rătăcire”) și cei smeriți de demoni (că *Etiopia* se tâlcuiește „smerire”), aceștia, ca niște înstrăinați de Dumnezeu, s-au născut acolo; Cum? Crezând întru mântuirea lui Hristos și mântuindu-se”.

omenităţii²¹. Însă pentru ca să arate cum că Cel ce S-a născut n-a fost doar simplu om, ci om şi Dumnezeu, zice prin urmare așa:

şi Însuşi Cel Preaînalt l-a întemeiat.

„Acesta, zice, Care S-a născut în Sion ca om, este Însuşi Cel Care din început a întemeiat Sionul, ca Făcător al cerului şi al pământului, Care, fiind Dumnezeu, este mai înalt decât toţi”.

5. Domnul va povesti în scriptură popoarelor şi boierilor acestora, ce s-au născut într-însul.

Diapsalma.

„Hristos, zice, va învăţa cele despre ele din Scriptură, adică din cea proorocească. Că Evanghelistul Luca povesteşte zicând: *şi s-a dat Lui cartea lui Isaia proorocul şi, deschizând cartea, a aflat locul unde era scris: Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis* (Luca 4: 18). Pe această Scriptură a proorocescului cuvânt David o a numit scriptura popoarelor şi a boierilor lor, fiindcă Scriptura a fost dată popoarelor Evreilor şi mai marilor lor şi din vechime a fost avuţie acelor ce trupeşte s-au născut în simţitul Sion, iar aceeaşi Scriptură acum este câştigare a celor duhovniceşte născuţi în gânditul Sion, adică a Creştinilor celor născuţi în Biserica lui Hristos”²².

Precum al tuturor celor ce se veselesc este lăcaşul întru Tine.

Acest *precum* este aici adevăritor, în loc de „negreşit şi cu adevărat, o, Sioane, întru tine va fi locaşul tuturor celor ce se veselesc duhovniceşte. fiindcă întru tine vor locui unii ca aceştia”. Iar zicerea *tuturor*, măcar deşi are închipuire

²¹ Iar Teodorit zice: „Aici aceasta trebuie să se înţeleagă pe dinafară. Va zice: «Cel ce numeşte Sionul maică va mărturisi şi naşterea omului care s-a născut în Sion»”.

²² Iarăşi zice Teodorit: „Cel ce a învrednicit popoarele cele ce petrec în Sion de Scriptura cea de la Dânsul S-a născut în Sion după omenitate, Domn fiind şi Dumnezeu; iar despre această numărare a dat învăţătură şi Domnul nostru, zicând către sfinşii apostoli: *Iar ai voştri şi perii capului numărăţi sunt; şi înscrierea a arătat-o ucenicilor Săi. grăind: Bucuraţi-vă, că numele voastre s-au scris în ceruri!* Aproape aceleaşi lucruri spune şi Theodor.

și formă de „fiecare, de obște”, aceasta este o însușire a Scripturii de a întrebuița zicerea tuturor în loc de „multor și oricăroră din mulțime”²³.

PSALMUL 87

Cântarea psalmului fiilor lui Core; întru sfârșit, pentru Maelet, ca să răspundă,
de pricepere, lui Eman Israeliteanul.

„C”e însemnează cântare de psalm și fiilor lui Core am spus în *Precuvântarea* cărții, la capitolul 5. Însă psalmul se suprascrie întru sfârșit pentru că proorocia care se cuprinde într-însul privește la sfârșit. Că psalmul trecut, 86, a proorocit despre nașterea lui Hristos, iar acesta proorocește despre moartea Lui, după Eusebie, și despre pogorârea Lui la iad, după Atanasie. Iar pentru Maelet este în loc de „pentru joc [danț]” (în altele [alte manuscrise] se scrie „pentru joc îndoit”), căci psalmul îl cânta și îl juca. Iar ca să răspundă este în loc de „întru răspunderea”, fiindcă el juca odată cu răspunsul la glasul organului, adică, zicând psalmul, cânta și cu organul și, cântând din organ, totodată juca, până ce [iarăși] răspundea, adică ca să se conglăsuiască glasul organului cu psalmul. Iar de pricepere se suprascrie deoarece cei ce-l citesc au trebuință de pricepere, fiindcă în psalmul acesta este ascunsă taina morții lui Hristos. Iar lui Eman Israeliteanul se suprascrie deoarece psalmul s-a dat lui Eman Israeliteanul. Căci nu numai fiilor lui Core, ci și lui Eman protopsaltul a fost dat acesta de către David, ca să-l cânte. Și fiindcă fiii lui Core erau psalți la un răspuns și Eman la celălalt, pentru aceasta psalmul de față s-a cântat în amândouă stranele, spre a fi înțeles mai bine decât atunci când e cântat de cete, care cântau ori împreună cântând, ori deosebi. Iar oarecari manuscrise, în loc de Eman scriu Etam. Însă este mai bine să se scrie Eman, precum este aici, iar la următorul psalm să se scrie Etam, că scris este în Paralipomena, Cartea întâi: *Și a zis David mai marilor leviți: Puneți pe frații lor cântători de psalmi cu organe, cu psaltiri, cu alăute și chitare (...) și au pus leviții*

²³ Iar altul zice: „Cei scriși în ceresul Sion vor avea veselia cea curată și desăvârșită, nici nu vor nemernici, ci vor locui în veac bucurându-se. O, de ne-ar milui Dumnezeu și numele noastre să le scrie în cartea celor vii, și veseliei de acolo ne-ar învrednici, unde este locuința tuturor celor ce se veselesc!” A zis însă și Teodorit: „Petrecerea cea din ceruri este osebită [departe] de toată mahniciunea, având deplina și nemuritoare veselie, iar în aceasta nu vor nemernici, ci cei hrăniți cu buna-cinstire de Dumnezeu vor locui [astfel] în veac”. A zis însă și Atanasie: „Când se va face întru Tine locuința tuturor celor ce sunt în Biserică, atunci vor fi plini de veselie”.

pe Eman, fiul lui Ioil, și din frații lui, pe Asaf, fiul lui Varahia [Berechea]. Din urmașii lui Merari, frații lor, au pus pe Etan, fiul lui Cuyaia (I Paralip. 5: 17-18). Iar Israeliteanul se scrie nu pentru că nu erau Israeliteni și ceilalți psalți, ci fiindcă erau și alții cu numele Eman și Etan din seminții străine. Pentru aceasta, spreosebirea acelor, a adăugat epitetul de Israelitean²⁴.

1. Doamne, Dumnezeuul mântuirii mele, ziua am strigat și noaptea înaintea Ta.

Am spus la Psalmul 67, tâlcuind aceasta, *Dumnezeul mântuirilor noastre*, că Dumnezeu Se numește *mântuire* în loc de „Dumnezeu Mântuitorul” sau „Dumnezeu Care mântuiește”. Iar prin *Domn și Dumnezeu* cheamă pe Tatăl, ca om, căci multe ca acestea zice și Psalmul 21 dinspre fața Sa. Iar *ziua și noaptea* se înțelege în loc de „totdeauna”, iar aceea că a strigat cineva totdeauna către Dumnezeu este lucru arătător al credinței celei către Dumnezeu, pentru că cel ce cu curăție iubește pe Dumnezeu, acela strigă totdeauna către El, când cu gura, când cu inima, fiindcă totdeauna are trebuință de ajutorul cel de la Dumnezeu. Ori *zi și noapte* zice pe cea a vânzării lui Iuda²⁵.

2. Să între înaintea Ta rugăciunea mea, pleacă urechea Ta spre ruga mea.

Prin *rugăciune și rugă** a lui Hristos să înțelegi ori pe cea pe care a făcut-o cu ucenicii Săi către Tatăl, pe care singur Evanghelistul Ioan o arată în capitolul 17, ori rugăciunea pe care a făcut-o pentru ca să treacă paharul morții, pe care o arată Matei, Marcu și Luca, care cuvinte smerite le zicea Hristos ca om, precum le zice și în Psalmul 21. Iar despre *plecarea dumnezeieștii urechi* am zis și la începutul Psalmului 85, că însemnează după obiceiul doftorilor, care, când vor

²⁴ Iar Teodorit zice: „Istoriceste, în psalmul acesta se scrie despre robia Iudeilor în Babilon, iar *răspunsul* însemnează pe cetele cele ce grăiau una în preajma alteia [antifonic]; s-a dat însă psalmul acesta fiilor lui Core ca să-l cânte, având ei învățatori pe fiii lui Eman și *pentru ca să răspundă*, adică cântările să se facă din amândouă părțile. Se potrivește însă rugăciunea aceasta și celor mai cinstitori de Dumnezeu dintre Iudei”. Iar Eusebie: „Numește Etan Israeliteanul pe un fiu al lui Zira, care este fiu al lui Iuda, care Etan, după Scriptura Evreiască, s-a născut în Egipt mai-nainte de Mosie”. Iar Apollinarie

²⁵ Iar Atanasie zice: „Bun fiind Mântuitorul și știind căderea poporului, trimite rugăciunile Sale cele pentru ei către Tatăl, ca, schimbându-se de la răutate, să se norocească și ei de mântuirea cea prin El”.

* δέησις = în sens strict, rugăciune de cerere, implorare; rugăciune în general.

să audă pe bolnavul ce nu poate striga, își pleacă urechea la gura aceleia, „tot așa, zice, și Tu, Preaînalte, pleacă-Te spre mine, smeritul, și mă auzi”²⁶.

3. Că s-a umplut de rele sufletul meu și viața mea de iad s-a apropiat.

„S-a umplut, zice, sufletul meu de rele, adică de necazuri, *că întristat, zice, este sufletul meu până la moarte* (Matei 26: 38)”. Iar prin *iad* trebuie să înțelegem moartea²⁷.

4. Socotitu-m-am cu cei ce se pogoară în groapă;

Prin *socotitu-m-am* se înțelege „m-am asemănat cu cei ce sunt înmormântați”, că pe aceștia îi numește că se pogoară în groapă. Am spus încă în altă parte că groapa se numește și mormânt. Deci zicerile cele de mai sus se

---

²⁶ Iar altul zice: „Deci și cei ce se aflau în Babilon, aflându-se pentru robie în ticăloșia cea mai de pe urmă, și jos oarecum zăcând, se roagă Celui ce locuiește întru cele înalte să plece către ei dumnezeiescul auz și să le asculte rugăciunea”. Iar Didim zice: „De multă îndrăzneală este zicerea *să între înaintea Ta rugăciunea mea*, de ca și cum ar voi bunățile cele într-un adevăr, care și lui sunt de folos, și lui Dumnezeu plăcute a le da și a pleca cu pogorământ urechea către cel ce cere”.

²⁷ Îndoit este răul, pe de-o parte că este în fire și principiu al ei [κύριος, sau: dominant, stăpânitor în ea], iar pe de alta că este al simțirii noastre, ca una [ce este pricină] a toată ticăloșia [ὡς πᾶσα κάκωσις]. Iar Atanasie zice: „Că de vreme ce El a purtat păcatele noastre și pentru noi a fost chinuit, potrivit se zice că S-a umplut și de rele; iar aceasta pentru că, cu harul lui Dumnezeu, a gustat moartea pentru toți”. [Păcatele, chiar dacă la început par plăcute, alături de pricinile lor, pricinuiesc omului felurite chinuri în suflet și în trup fie din afară, fie dinăuntru; aceste chinuri le-a purtat Hristos pentru noi – și nu ca unul care Și le-a pricinuit, precum oamenii –, gustând pentru aceasta chiar și moartea, dar El nu S-a împotrivit lor, nici celor care le pricinuiau (demonii și oamenii sau primii prin aceștia din urmă) și nici condițiilor grele de viață, căci astfel prelungea răutatea pe care primul om o semănase în lume (iubirea trupească de sine cu orice preț, bunăstarea proprie indiferent de mijloace sau de urmări), drept care nu S-ar fi putut face Model sau Cale de urmat spre dobândirea binelui și a mântuirii din răutate. Prin acestea El Se arată ca biruitor al urmărilor sau suferințelor aduse de păcat în lume, dar, din nou, nu prin lupta sau revolta împotriva lor cu armele celor ce fac păcatul, căci asta ar fi înmulțit răul mai departe, ci cu ajutorul, cu strigarea către Dumnezeu și Tatăl, cu rugăciunea către El, ca om, Care L-a și izbăvit dintr-o moarte ca aceasta prin Înviere. De aceea, Dumnezeu l-a dat Lui toată stăpânirea în cer și pe pământ, ca pe toți cei ce vor crede în El și în ajutorul Lui să-i mântuiască în Împărăția Tatălui Său”.]

potrivesc la vremea cea de dinaintea morții Mântuitorului, iar aceasta se potrivește la îngroparea Lui cea de după moarte²⁸.

făcutu-m-am ca un om neajutorat,

Nu a zis simplu *ca un om*, de vreme ce era om desăvârșit, ci a adăugat *ca un om neajutorat*, că scris este că *toți ucenicii, lăsându-L, au fugit* (Matei 26: 56). Deci Domnul S-a arătat oamenilor ca un om neajutorat, nu era însă cu adevărat neajutorat, că Însuși a zis către Petru: *Ori îți se pare că nu pot să rog acum pe Tatăl Meu și să pună înaintea Mea mai mult decât douăsprezece legiuni de îngeri?* (Matei 26: 53).

între cei morți slobod,

„Slobod, zice, eram în mormânt de stricăciunea și de topirea trupului Meu”. Ori aceasta însemnează că „Eu singur de voie M-am pogorât în iad, și nu de alții am fost dus acolo”²⁹. Trebuie însă ca și aici graiul să se înțeleagă pe dinafară: *făcutu-M-am*, adică „M-am născut între cei morți slobod”, că lipsește articolul, adică cum ar zice: „Pe îne, Cel ce eram slobod, fără vinovăție M-au dus între cei morți”, căci toți ceilalți oameni au ca pricină de vinovăție de moarte păcatul, fiindcă certarea și pedeapsa păcatului este moartea, de care singur Hristos a fost nevinovat, ca Unul ce era fără de păcat. Ori *slobod* se zice Hristos pentru că toți ceilalți oameni nevrând mor și pentru aceasta erau robiți morții și temerii de ea, precum zice Pavel: *Câți cu frica morții în toată viața erau supuși și robiți sufletul* (Ioan 10: 15), iar Hristos de voia Sa murea, pentru aceasta și zice: *Putere am a pune sufletul* (Ioan 10: 18). Ori și altfel se înțelege *slobod* Hristos: El nu a fost ținut de legăturile iadului, ci cu slobozenie și cu stăpânire a petrecut într-însul și mai ales El a stricat legăturile celorlalți; era însă slobod Hristos și de murire” și de moarte, fiindcă este Dumnezeu.

²⁸ Eusebie însă prin *groapă* a înțeles iadul, în care s-a pogorât sufletul Domnului după moarte.

²⁹ Pentru aceasta a zis Sfântul Chiril: „Deși tuturor, atât dreptilor, cât și celor ce sunt pogorâți în iad de către oarecari, precum Lazăr de îngeri și bogatul și cel nebun de cei ce au cerut sufletul lui, li s-a luat sufletul, Eu însă de Sinemi Îmi pun sufletul pentru toți”; că singur Iisus a murit pentru păcatele poporului, aducându-Se la moarte, după glasul Proorocului Isaia, dar, și mort fiind, El era singur slobod, că nu avea păcat care să-L țină, pentru aceasta zice: *Stăpânire am a pune sufletul și stăpânire am iarăși ca să-l iau* (Ioan 10: 18)”. Întru alte manuscrise aceasta este atribuită lui Atanasie.

* Adică de înclinația nefirească a trupului spre stricăciune și/sau moarte.

5. Ca niște răniți ce dorm în mormânt, de care nu Ți-ai mai adus aminte și de la mâna Ta au fost lepădați.

Și aici graiul *făcutu-M-am* trebuie să se înțeleagă pe dinafară: „Eu, zice, M-am făcut ca niște răniți ce se află în mormânt”. Iar Simmah a zis: „Cei răniți, care zac în mormânturi, de care nu Ți-ai mai adus aminte, o, Părinte, fiindcă putrezesc și se topesc în țărână, ca cei ce au căzut din ajutorul Tău pentru păcatele lor, cu unii ca aceștia dar, zice, M-am asemănat Eu, dar cât după socotința oamenilor, însă cu adevărat nu eram în acest fel, pentru că deși M-am rănit cu cuiele și cu sulița și M-am pus în mormânt, n-am rămas însă uitat de Tine, o, Părintele Meu, *că nu vei da pe Cel cuvios al Tău să vadă stricăciune* (Ps. 40: 13)³⁰”.

6. Pusu-M-au în groapa cea mai de jos, într-o cele întunecate și în umbra morții.

Groapa cea mai de jos numește Domnul mormântul, pe adâncul căruia Același l-a numit în Evanghelie *inima pământului*³¹. „M-au pus, zice, Iosif și Nicodim, cei ce au slujit spre înmormântarea Mea”. Iar *locurile cele întunecate* numește mormânturile, care, după ce s-a pus lespede deasupra mormântului, s-au întunecat. Iar *umbra morții* iarăși zice aceste locuri, că arată aceleași lucruri prin ziceri osebite, căci și întunericul este zis și umbră³¹.

7. Asupra mea s-a întărit mânia Ta și toate valurile Tale le-ai adus peste Mine.

Diapsalma.

---

³⁰ Iar Atanasie zice: „Și după rănire, și după pogorârea în mormânt Ți-ai adus aminte: «Că M-am sculat călcând moartea, că trupul și după moarte Îmi era plin de puterea cea făcătoare de viață, că prin aceasta, și sânge și apă (cel dintâi ca din trup de om, iar cea de a-doua, ca mai presus de om) s-au vărsat din coastă, care lucru nu se poate face din trupuri moarte»”.

³¹ Zicerea *inima pământului* se găsește poate în alte manuscrise ale Noului Testament.

³² Iar Teodorit zice: „Acestea se potrivesc și celor ce erau în Babilon, și la toată firea omenească: că toți, după păcat, au căzut în primejdii de tot felul, căci după călcarea poruncii au intrat moartea și plângerea și lacrimile, suspinurile și bocetele, văduviile și orfaniile, sărăciile și sortile cele rele și celelalte cu anevoie de povestit rele, întunericul năvălind și peste cei vii. Vedeți dar ce fel este neascultarea?! Că nu numai că desparte de Dumnezeu, ci cu atâtea și atâtea rele înconjoară pe om”. Iar Eusebie numește *locurile cele de jos* locurile cele prea adânci ale iadului.

Zicerea s-a întărit Simmah o a zis „a lovit”. „Asupra Mea, zice, o, Părintele Meu, a lovit mânia Ta cea asupra oamenilor, pe care o au aprins păcatele acestora. Eu însă, răbdând lovirea, o am potolit; pentru că, precum un fiu care primește hrana ce i-ar da-o tatăl său, oprește mânia tatălui său, [așa și Eu,] pătimind pentru dâșii și murind, am oprit mânia Ta”, după Eusebie. Pentru aceasta scris este: *Cu rana Lui noi toți ne-am vindecat, și iarăși: Și Domnul L-a dat pe El pentru păcatele noastre* (Is. 53: 5-6)³². Iar valuri zice ridicările asupra ale ispitelor pe care le-a suferit Domnul³³. Și le-a numit ca fiind ale lui Dumnezeu deoarece cu hotărârea Părintelui au venit asupra-I, pentru mântuirea oamenilor. Și zice deci „toate ispitele”, adică câte a voit.

8. Depărtat-ai pe cunoscuții mei de la mine,

Evangelistul Luca scrie: *Toți cunoscuții Lui stăteau departe* (Luca 23: 49), *Depărtat-ai* însă a zis fiindcă acestea s-au făcut cu voia Părintelui³⁴.

pusu-m-au urâciune loruși.

9. Datu-m-am și n-am ieșit;

„Judeii, zice, s-au scârbit de Mine și M-au urât”, de unde și până astăzi este urât numele lui Hristos la dâșii, după Atanasie. „M-am dat însă Iudeilor de Iscarioteanul Iuda și putând Eu a ieși, adică a fugi și a scăpa din mâinile lor, nu am făcut însă aceasta, ci am răbdat de bunăvoie câte rele Mi-au făcut Mie”.

ochii mei au slăbit de sărăcie.

„O, Părintele Meu, zice, ochii Mei au slăbit de sărăcie”, adică din pricina nenumăratelor lacrimi s-a deșertat fireasca grăsimă și umezeală pe care o aveau, că, precum a plâns Domnul pentru Ierusalim, precum scrie Sfântul Luca - *Și văzând cetatea, a plâns pentru ea* (19: 41) -, așa urma să fi plâns [și] pentru

³² Iar Marele Atanasie zice: „Mânie a lui Dumnezeu numește blestemul morții cel ce s-a adus asupra neamului omenesc: fiindcă s-a făcut blestem pentru noi (cf. Gal. 3: 13), pentru aceasta zice și că mânia lui Dumnezeu s-a întărit asupra Sa”.

³³ Iar Teodorit zice: „A zis acestea din metafora celor ce se răstoarnă cu corabia și asupra cărora năvălesc multe loviri ale valurilor și multe suflări de vânturi”.

³⁴ Pentru aceasta zice alt tâlcuitor: „Astfel este și ceea ce s-a zis de Dumnezeu-Părintele la Zaharia despre Hristos: *Bate-voi păstorul și se vor risipi oile* (Zah. 13: 7), adică «voi îngădui să se bată». Iar după istorie, și cei robiți în Babilon erau pustiiți de cei cunoscuți și de rudenii, o parte fiind risipiți aiurea din pricina robiei și cu toții viețuind după păgânătate, ca unii care nu aveau parte de purtarea de grijă cea de la înger”, după Teodorit.

pieirea lui Iuda³⁵ și pentru lepădarea Iudeilor, și pentru munca celor ce s-au pierdut, după Eusebie și Diodor. Unii însă prin *sărăcie* înțeleg aici uscăciunea cea covârșitoare, pe care o avea trupul Domnului din pătimirea cea rea³⁶.

10. Strigat-am către Tine, Doamne, toată ziua, întins-am către Tine mâinile Mele.

„Totdeauna, zice, am strigat către Tine, Doamne, avându-Mi mâinile întinse către rugăciune, nu numai pentru Mine, ca om, ci pentru ucenicii Mei și pentru popor”.

11. Au doară morților vei face minuni? Sau doftorii se vor scula și Te vor lăuda pe Tine?

Cu aceste cuvinte Domnul arată că se temea de moarte după legea firii omenești și pentru aceasta Se roagă să viețuiască, că și în Evanghelie zicea: *Părinte, de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta!* (Matei 26: 39). Asemenea sunt cuvintele acestea cu cele scrise la Psalmul 29: *Au doară Te va lăuda țărâna ori povesti-va adevărul Tău? Și caută acolo. Zice dar: „Au doară vei face minuni, Părintele Meu, morților celor nesimțitori, precum asemenea le faci celor vii? Sau nu cumva doftorii vor scula pe morți, iar cei sculați Te vor lăuda pe Tine? Cu adevărat, nu, ci oamenii cei vii sunt cei care cunosc minunile cele de acest fel și pentru ele mulțumesc Ție”.*

³⁵ De patru ori a plâns Domnul: 1. când a înviat pe Lazăr; 2. când au venit Elinii cei ce s-au suit la biserică ca să-L vadă, când a zis: *Acum sufletul Meu s-a tulburat, și ce voi zice? Părinte, izbăvește-Mă de ceasul acesta!* (Ioan 12: 27), că tulburarea aceasta însemnează plângere, precum și Apostolul mai curat zice despre aceasta: *Care în zilele trupului Său, a adus cereri și rugăciuni către Cel ce poate a-L mântui de moarte, cu strigare tare și cu lacrimi* (Evr. 5: 7), precum mărturisește și tâlcuitorul Apostolului, Sfântul Teofilact; 3. a plâns când a văzut de departe cetatea Ierusalimului, după Luca: *Iar văzând cetatea, a plâns pentru ea* (19: 41); 4. când a mărturisit despre Iuda: *Aceasta zicând Iisus, S-a tulburat cu duhul și a mărturisit și a zis: Amin, Amin zic vouă că unul dintre voi Mă va vinde* (Ioan 13: 21), că plângere însemnează și tulburarea aceasta, precum zice dumnezeiescul Hrisostom: „Măhnindu-Se Domnul pentru pieirea poporului, a plâns”.

³⁶ „Poate că Domnul va fi zis acestea pentru ucenici, după alt tâlcuitor, pe care îi avea în rânduială de ochi, că și aceștia au fost slăbiți în vremea Pătimirii Lui, pentru că încă erau săraci și nedesăvârșiți, încât puteau să zică: *Iar noi nădăjduiam că Acesta este Cel ce avea să izbăvească pe Israel* (Luca 24: 21). Iar după istorie, acestea se potrivesc și Iudeilor celor robiji”. Pentru aceasta a zis și Simmah: „Ochiul Meu s-a scurs de pătimirile cele rele”. „Că într-o lacrimă (după Teodorit) ochii Mei i-am topit, fiind silit a plânge din pricina chinurii”.

12. Au doară va povesti cineva în mormânt mila Ta și adevărul Tău într-o pierzare?

Același înțeles al cuvintelor de mai sus îl au și acestea, iar *pierzare* a numit aici mormânt, fiindcă pierde și strică trupul cel mort ce s-ar pune într-însul. Am zis însă și mai sus că aceleași înțelesuri, dar prin alte ziceri, le numește David în multe părți, și mai ales la pricinii jalnice și pătimitoare. „Nu simte, zice, o, Părinte Meu, omul cel mort mila Ta, ci cel viu, care o și povestește celorlalți oameni, asemenea omul cel viu simte cuvintele Tale cele adevărate, și că Tu ești Dumnezeu adevărat”, precum am zis la Psalmul 29, tâlcuind zicerea: *Au doară Te va lauda țărâna ori povesti-va adevărul Tău?*³⁷

13. Au doară se vor cunoaște într-o întuneric minunile Tale și dreptatea Ta în pământ uitat?

Întuneric zice iarăși aici locul cel din mormânt și pe același îl numește și *pământ uitat*, de oameni adică, pentru că pământul mormântului este plin de stricăciune și putoare, iar de Dumnezeu este uitat pentru că cel din mormânt nu mai este viu, că Dumnezeu de cei vii își aduce aminte. Însă toate cele însemnate mai sus au unul și același înțeles, toate trebuind citite întrebătoare³⁸.

³⁷ Iar Marele Atanasie zice: „Aici ne învață pe noi pricinile pogorării Sale la moarte, numai cât nu zice: «Fiindcă este cu neputință a li se face morților minuni, nici pe doftori să-i scoale cineva și să se mărturisească Ție, nici cei ce erau într-o pieire n-au fost în stare să cunoască adevărul Tău, pentru aceasta, o, Părinte, și cu cei din iad M-am socotit, ca sculându-se cel ce era în pământul cel uitat să ia cercare de minunile Tale și cei ce erau din vechime într-o întuneric să povestească adevărul Tău”. Iar cel nenumit zice: „Nimeni, zice, nu va povesti celor deznădăjduiți mila Ta făgăduită celor vii, nici *pierzării*, adică celor ce fac faptele pierzării, adevărul Tău. Că cineva nu poate povesti mila decât celor ce au fire de a fi miluiți, că aceștia sunt cei ce miluiesc pe aproapele, *că fericiți*, zice, *sunt cei milostivi, că aceia se vor milui*, iar *adevărul* nu este al pierzării, pentru mântuirea celor ce s-au mutat la el, iar *întuneric* sunt cei stăpâniți de răutate și de agonisirea cea de prisos, iar *pământul uitat* este inima cea plină de spini îndulcirilor celor lumești. Deci cum dar acestora se vor face cunoscute minunile adevărului, adică dreptatea, că ea este fapta bună morală și practică?”

³⁸ Iar altul zice: „De vreme ce, o, Părinte, morților nu e cu putință să li se facă minuni, pentru aceasta M-am socotit în iad, ca sculându-se cei ce erau în pământul cel uitat, ca cei ce din vechime erau într-o întuneric, să povestească toate acestea. Care acestea însă cu lucrul s-au împlinit, când multe trupuri ale sfinților celor morți s-au sculat (cf. Matei 27: 52)”.

14. Iar eu către Tine, Doamne, am strigat și dimineața rugăciunea mea Te va întâmpina.

„Și Eu, zice, am strigat către Tine, Doamne, împreună cu ceilalți oameni, căci și Eu sunt om”. Iar *dimineața* zice, adică „în grabă va ajunge la Tine rugăciunea Mea, pentru că nu vor fi păcate ca să o oprească [o facă] să nu fie ascultată”³⁹.

15. Pentru ce, Doamne, lepezi sufletul meu și întorci fața Ta de la mine?

Cuvintele acestea care se zic dinspre fața lui Hristos sunt asemenea cu cele zise despre El în Psalmul 21, adică cu *Dumnezeule, Dumnezeul Meu, ia aminte spre Mine, pentru ce M-ai părăsit?* Și cu *Dumnezeule voi striga ziua și nu vei auzi*. Însă Domnul zice acestea și pentru noi, cei ce mai-nainte eram lepădați de Dumnezeu pentru păcatele noastre. Iar *suflet* numește Domnul pe al Său și pe al fiecărui om, adică pe Sine și pe fiecare dintre noi. „Pentru ce, zice, o, Părinte, lepezi pe oameni și-Ți întorci fața dinspre ei? Că Eu pentru toți pătimesc și împlinesc osânda cea cuvenită lor”⁴⁰.

16. Sărac sunt eu și-n osteneți din tinerețile mele;

Zice Teologul Grigorie în *Cuvântul cel la Nașterea lui Hristos*: „Și cel ce este bogat se va afla sărac, că sărăcește cu trupul meu, ca eu să mă îmbogățesc cu Dumnezeirea Lui”. A zis și Însuși Hristos către acel cărturar, ca să arate multa Sa sărăcie: *Vulpile au vizuini și păsările cerului cuib, iar Fiul omului nu are unde să-și plece capul* (Matei 8: 20). Iar în *osteneți* a fost Domnul din tinerețile Sale,

---

³⁹ Iar Eusebie zice: „Cuvântul însemnează însă că rugăciunea Stăpânului care zice «iar Tu, Doamne, scoală-Mă» [rugăciune înțeleasă pe dinafară din versetele de mai sus], s-a făcut cu lucrul dimineața, când a fost mărturisit că a înviat”. După Teodorit, acestea se potrivesc după istorie și celor robiți în Babilon, care zic: „Dorind să scape de relele ce zăceau asupra-le în viața aceasta, ziceau: «Ne tânguim cu durere și ne apucă dimineața rugându-ne»”.

⁴⁰ Iar Marele Atanasie zice: „Domnul pentru popor Se roagă, iar cei ce se socotesc pe eiși nevrednici de mântuire, pentru covârșirea răutății, fac oarecum nelucrătoare rugăciunea cea către Dănsul”. Iar Didim zice: „Aceasta însă se potrivește îndrăznirii lui Iisus: «Pentru ce lepezi sufletul Meu, cu nimic păcătuiind Eu? Primindu-l dar pe el, pe aceia pentru care Mă rog mântuiește-i, fața Ta peste dânșii strălucind»”.

pentru că încă din scutece era vrăjmășit de Irod și de Iudei; iar *osteneli* zice ticăloșiile⁴¹.

Înălțându-mă, m-am smerit și m-am măhnit.

„După ce M-a înălțat, zice, cu semnele și cu minunile pe care le-am făcut, de acolo, după Diodor, M-am smerit cu necinstirile, ocările și patimile, precum li s-a părut Iudeilor”. Ori zice că: „După ce M-a înălțat pe Cruce, M-am smerit punându-Mă în mormânt și în iad pogorându-Mă, după Atanasie, dar și neajutorat M-am făcut, precum s-a părut socotinței Evreilor”. Că li s-a părut că Domnul e lipsit de tot ajutorul, pentru aceasta și ziceau: *Lasă să vedem dacă va veni Ilie să-L mântuiască* (Matei 27: 49).

17. Peste mine au venit urgiile Tale; înfricoșările Tale m-au tulburat.

Urgii și înfricoșări ale lui Dumnezeu numește Hristos pe cele ce se fac asupra păcătoșilor. *Urgii* zice pentru că au trecut înăuntru, în inima Sa, iar *înfricoșări* zice pentru că-L tulburau. Iar Origen zice că *urgii și înfricoșări* ale lui Dumnezeu sunt demonii: *urgii*, fiindcă ei cu multă urgie se năpustesc asupra oamenilor, iar -[că sunt] ale lui Dumnezeu a zis pentru că după îngăduința lui Dumnezeu fac aceasta, și *înfricoșări*, pentru că aduc frică sufletului. Deci Domnul zice că astfel de înfricoșări l-au venit în vremea patimii și, fiindcă era și om, L-au tulburat⁴².

18. Înconjuratu-m-au ca apa toată ziua, m-au cuprins împreună.

A zis Domnul în Psalmul 21: *Înconjuratu-M-au viței mulți, tauri grași M-au cuprins*, Iudeii adică. Iar că aceștia L-au înconjurat ca apa zice pentru că și apa cuprinde din toate părțile pe cel ce cade într-însa. Iar *toată ziua* a zis pe cea a patimii, iar *împreună* se înțelege în loc de „toți împreună”.

19. Depărtat-ai de la mine pe prieten și pe cel de-aproape și pe cunoscuții mei din ticăloșie.

⁴¹ Zice însă și Teodorit: „Prin *tinerețe* adică a lui Israel se înțelege ieșirea și Egipt, iar a tuturor oamenilor, viața cea afară din Rai de după călcarea poruncii; și aceștia, și aceia toate le-au petrecut ticăloșește în timpul de mijloc”.

⁴² Iar Eusebie zice: „De vreme ce, înomenindu-Se, poartă fața a toată omenirea ceea ce mult a păcătuit - că asupra trupului Său a luat păcatele tuturor -, peste El au trecut toate urgiile cele împotriva păcatelor de tot felul, însă fără a putea lucra ceva asupra Lui, ci doar tulburându-L, pentru că păcat nu a cunoscut”.

„O. Părintele Meu, zice, Tu ai depărtat de la Mine pe ucenicii Mei din pricina ticăloșiei pe care au suferit-o din necinstiri și din pătimiri”. A zis deci mai sus Domnul *depărtat-ai de la Mine (...) pe cunoscuții Mei. Prieten* însă și *aproape* și *cunoscuți* numește pe ucenicii Săi: prieten adică, după ceea ce s-a zis: *Voi sunteți prietenii Mei* (Ioan 15: 14), iar *cel de-aproape*, fiindcă ucenicii Lui petreceau împreună cu El, iar *cunoscuți*, pentru că ucenicii Lui Îl și cunoșteau pe Hristos și se cunoșteau de Hristos⁴³.

Așa, cu adevărat, psalmul acesta s-a potrivit la Hristos. Se potrivește însă cu acest fel de potrivire și la toți bine-cinstitorii de Dumnezeu care se află în necazuri⁴⁴. „Doamne, Dumnezeul mântuirii mele, totdeauna am strigat înaintea Ta chemându-Te spre ajutorul meu”, iar cele următoare sunt arătate. „Că s-a umplut sufletul meu de necazuri și de durere și m-am apropiat de moarte și, nemaiavând putere, împreună cu morții m-am numărat. Cât despre sânguirea pe care au arătat-o asupra mea ucigașii de oameni demoni, lesne biruit de ei m-am făcut, pentru că am rămas neajutorat și ca un mort, cât despre socoteala lor, cu toate că mă aflu slobod de murire - căci, cu adevărat, încă n-am murit - m-am făcut ca cei ce se rănesc și se află în mormânt, fiindcă m-am rănit de săgețile păcatului și ale întristării”. Iar celelalte ziceri care urmează se potrivesc după analogie fiecărui creștin. „Pusu-m-au demonii înlăuntru în groapa cea adâncă a păcatelor și în întunericul necazului, care necaz este umbră și asemănare a morții, din pricina amărăciunii pe care o are. Îngreuiatu-s-a peste mine urgia Ta, pentru că, de nu Te-ai fi mâniat asupra mea, nu m-ar fi biruit necazurile, dar și toate valurile necazurilor după depărtarea Ta le-ai adus asupra mea”.

Depărtat-ai pe cunoscuții mei, adică pe Sfinții îngeri, care mai-nainte de păcat mi-au fost prieteni adevărați și mă cunoșteau, după care, după păcat, m-au urât și m-am dat dar necazurilor și nu ieșeam dintr-însele, adică nu scăpam, ci

⁴³ Iar Atanasie zice: „*Ticăloșia* însemnează vremea patimii; deci se zice că în vremea patimii L-au părăsit și prietenii, și cunoscuții”. Iar Isihie zice: „*Cunoscuți și prieteni* îi numește pe vânzător și pe ludei, însă *depărtat-ai din ticăloșie*, adică din cea pe care ei o ticăloșesc păcătuiind; însă Iisus a luat asupra Sa ticăloșia, purtând fața omului celei ce zice: *Ticălos sunt eu, cine mă va izbăvi din trupul morții acesteia?* (Rom. 7: 24); *cunoscuți* însă erau ludeii cei din tăierea-împrejur, iar Iuda, *prietenul*, alături de ucenicii: *Pe voi*, zice, *v-am numit prieteni, că toate cele ce am auzit de la Tatăl Meu, le-am făcut vouă cunoscute* (Ioan 15: 15)”.

⁴⁴ Pentru aceasta a zis Teodorit: „Acestea însă nu numai Iudeilor nu s-ar potrivi a fi zise, nici celorlalți oameni mai-nainte de venirea Mântuitorului, ci acum, celor ce pătimesc cele asemenea, potrivită și folositoare este rugăciunea. *Căci câte mai-nainte s-au scris*, după dumnezeiescul Apostol, *spre a noastră învățatură s-au scris, ca prin răbdarea și mângâierea Scripturilor nădejde să avem* (Rom. 15: 4)”.

eram ținut tare de ele. Iar aceasta, *ochii mei au slăbit de sărăcie* se potrivește fiecărui creștin, precum am tâlcuit mai sus. „Și am strigat către Tine totdeauna, chemându-Te spre ajutorul meu; sculându-mă însă din așternutul meu, mai-nainte de toate voi înălța rugăciune către Tine. *Pentru ce, Doamne, lepezi sufletul meu, adică pe mine, aflându-mă eu în nevoi, care mă rog cu fierbințeală?*” Și celelalte de aici înainte asemenea se potrivesc ca la fiecare. „*Apoi sărac și lipsit sunt eu, că n-am niciun ajutor din nicio parte și mă aflu în osteneli și dureri pentru păcatele mele; însă după ce m-am înălțat, fiindcă am fost făcut după chipul lui Dumnezeu, apoi m-am smerit, pierzând vrednicia chipului din pricina păcatului. Ori și pentru că m-am înălțat cu mândrie, m-am smerit căzând în prăpăstii; m-am nedumerit însă neavând ce să fac; peste mine au venit, adică au ajuns urgiile Tale, pentru că luasem osânda păcatelor mele, sugrumându-mă de întristare. Dar încă și înfricoșările Tale m-au tulburat, îngrozindu-mă cu munca cea veșnică, care m-au și înconjurat ca apa. Ori și demonii sugrumându-mă totdeauna, toate împreună mă înconjurau. Ai depărtat de la mine și pe oamenii cei cunoscuți, și pe prietenii, care fugeau de mine pentru ticăloșia și primejdia ce m-au aflat*”.

PSALMUL 88

De înțelegere, lui Etam Israeliteanul.

Si această suprascriere s-a tâlcuit în suprascrierea cea de mai-nainte a Psalmului 87, și vezi acolo. Cu psalmul acesta însă, David povestește lucrurile sale și laudă pe Dumnezeu ca Făcătorul lui de bine. Amestecă însă printr-acestea și cele despre Hristos, proorocind despre nașterea Lui, despre Împărăție și patimă, după Atanasie și Eusebie. Pentru aceasta se și suprascrie *de înțelegere* (adică de pricepere), pentru că este trebuință ca cei ce citesc psalmul să o aibă pe aceasta pentru ca să înțeleagă proorociile cele despre Hristos ce sunt semănate într-însul. Proorocește însă și de robia ce au pățimit-o Evreii de către Babilonieni⁴⁵.

⁴⁵ Iar Teodorit zice: „Fericitul David, văzând pe mincinoșii dumnezei cinstindu-se în capiști și numai Chivotul lui Dumnezeu rămânând fără cinste, s-a făgăduit lui Dumnezeu să-I zidească biserică. Această socotință a lui primind-o Dumnezeu, îi răspundește cu această bunăvestire, făgăduind că din coapsele lui Iși va face Luiși biserică cuvântătoare și că prin aceea se va lucra mântuirea tuturor oamenilor și că-l va da lui (Hristos) o Împărăție nesfârșită. Aceste făgăduințe le-a făcut lui prin Proorocul Natan, iar aceasta o povestește arătat istoria Paralipomenelor (I Paralip. 17). La aceste făgăduințe privind strănepoșii lui David și văzându-se pe sineși că au ajuns să fie robiți, iar împărăția nimicită, aduc aminte Dumnezeului a toate de făgăduințele date. Pentru aceasta și psalmul acesta spre folosul aceloră l-a scris proorocescul dar, învățându-i cum se cuvine a

1. Millele Tale, Doamne, în veac le voi cânta⁴⁶.

„O, Doamne, zice, cânta-voi millele Tale pe care le-ai lucrat pentru mine!”, pentru care David mulțumește pe larg în Cartea a doua a Împăraților. Iar în *veac* a zis în loc de „totdeauna dulce le voi cânta, cântare și dulceață pe ele făcându-le”.

2. În neam și în neam voi vesti adevărul Tău în gura mea.

În *neam și în neam* se înțelege în loc de „de la tot neamul”, deoarece, murind un neam de oameni, vine celălalt, și așa lumea merge până în sfârșitul tuturor. Ori zice într-alt fel, că va vesti adică adevărul lui Dumnezeu neamului Evreilor și al Creștinilor, fiindcă David numai acestor neamuri povestește millele lui Dumnezeu prin gura sa; iar prin *gura lui David* se poate înțelege Cartea Psalmilor lui. Iar *adevărul lui Dumnezeu* zice adevăratele făgăduințe ale lui Dumnezeu pe care le-a făgăduit către David, unele prin Proorocul Natan, precum istorisește Cartea a Doua a Împăraților la capitolul 7, iar altele și fără mijlocire, prin Duhul proorocesc ce locuia într-însul, căci multe făgăduințe îi făgăduia, atât pentru supunerea vrăjmașilor lui, cât și pentru seminția [urmașul] lui, pe care Evreii o zic a fi Solomon și strănepoții lui, dar noi, Creștinii, zicem că este Hristos, precum se va zice după urmare⁴⁷.

3. Că ai zis: „În veac mila se va zidi,

Va zidi a zis în loc de „se va face”. „Tu, zice, mi-ai zis mie, Doamne, că totdeauna se va face cu mine milă”. Iar Evreii zic că lui David se va face milă ajutându-se de Dumnezeu, iar noi zicem că s-a făcut milă credincioșilor Creștini, deoarece lui David nu i se potrivește în *veac*, pentru că a murit, iar credincioșilor Creștini li se potrivește cu prisosință, pentru că lor Iisus Hristos S-a făcut milă veșnică, Care S-a zidit [trupește] și S-a închegat din curatele sânghiuri ale

---

îmblânzi pe Dumnezeu și a câștiga iubirea de oameni cea de la El”. Zice însă și Eusebie: „Psalmul acesta nu se suprascrise nici *psalm*, nici *laudă*. Poate fi însă o cântare duhovnicească ce are trebuință de priceperea cea după Dumnezeu, fiindcă, zice, *millele Tale, Doamne, în veac le voi cânta*, iar fiindcă este proorocie, zice că *voi vesti adevărul Tău*”.

⁴⁶ Iar Atanasie zice: „Și care mille ale Domnului, dacă nu cele pe care le-a făcut nouă, pe care a le și cânta suntem datori? Anume pentru că a stricat începătoriile și tiraniile și însăși stăpânirea Diavolului și ne-a slobozit pe noi din păcat și din moarte”.

⁴⁷ Iarăși Atanasie zice: „*Adevărul Părintelui este Fiul, pe Care și din neam în neam Sfinții îl poartă în gură*, iar acest cuvânt se vede a fi vrednic de apostoleasca ceată”.

preasfintei Fecioare Născătoare de Dumnezeu. Căci „casă a bunătății lui Dumnezeu” se zice asumarea omenității de către Dumnezeu-Cuvântul; că *înțelepciunea*, zice, *și-a zidit eiși casă* (Pilde 9: 1)⁴⁸.

în ceruri se va găti adevărul Tău.

Adevărul lui Dumnezeu este Hristos, ca un nemincinos, că Însuși a zis: *Eu sunt Adevărul!* (Ioan 14: 6). „Adevărul acesta, zice, se va întări în ceruri”, pentru că graiul *a găti*, după Diodor, însemnează de multe ori la Evrei „a întări”. Pentru aceasta și Simmah, în loc de *se va găti*, a tălmăcit „se va întări”. Iar că Hristos S-a întărit în ceruri, aceasta chiar David o a zis în altă parte: *Zis-a Domnul Domnului Meu: șezi de-a dreapta Mea* (Ps. 109: 1)⁴⁹.

4. Pus-am așezământ de lege celor aleși ai Mei;

Aceste cuvinte se zic dinspre fața lui Dumnezeu-Tatăl, după Teodorit. Iar *așezământ* (ori testament) numește făgăduința, iar *aleși*, pe Avraam și pe Isaac și pe Iacov, după Atanasie și Eusebie, pentru că Dumnezeu S-a făgăduit lor ca să le mărească și să le înalțe seminția și neamul lor. Zice însă și Marele Pavel: *Lui Avraam însă i-au fost rostite făgăduințele și seminției [urmașului] lui, și nu zice „semințiilor”, ca despre multe, ci despre una: „și seminției lui”, Care este Hristos* (Gal 3: 16)⁵⁰.

⁴⁸ Iarăși Atanasie: „Milă mare și minunată se va zidi, adică se va pregăti și se va ridica, ca lucrul care se zidește se ridică oarecum și se înalță; iar acesta este mântuirea și darurile lui Hristos”. Iar Didim zice: „Poate zice că *mila se va zidi* pentru aceea că *înțelepciunea și-a zidit eiși casă* (Pilde 9: 1), căci, în înomenirea ei, ea este temelie și hotar al milei”.

⁴⁹ Iar altul zice că făgăduința cea către David este dumnezeiască și cerească, și nu pământescă și trupească, precum ar putea socoti fiii Evreilor. Zicerea *în ceruri se va găti adevărul Tău* este în loc de „făgăduit-ai a adeveri cu lucrul adevărul cuvintelor”. Iar fiindcă noi, cei ce suntem pe pământ, ca prin oglindă și prin ghicitori ne închipuim dumnezeieștile lucruri, neputând încă printr-o cercetare curată a le pricepe pe acestea, adevărul se gătește în ceruri, „că, după Didim, [atunci] vom privi față către față frumusețea adevărului”.

⁵⁰ Aici graiul trebuie înțeles pe dinafară, adică: „Zis-ai: Pus-am așezământ de lege”, după Nichita. A zis însă și Eusebie: „S-a făgăduit încă și lui David asemenea, precum se istorisește în cărțile împăraților și în Paralipomene (II Împ. 7: 12; I Paralip. 22: 9), de care pomenește Apostolul Petru către ludei în Fapte, zicând: *Prooroc dar fiind David și știind că cu jurământ s-a jurat lui Dumnezeu, din rodul coapselor să ridice după trup pe Hristos și să-L așeze pe scaunul lui* (Fapte 2: 30)”.

Juratu-M-am lui David, slugii Mele: „Până în veac voi găti seminția

ta

„M-am jurat, zice, adică cu adevărate am făgăduit”, că jurământul, la cei vechi, se zice făgăduința cea adevărată, pentru că și jurământul pe care-l fac oamenii nu este altceva decât adevăratea. „Deci M-am făgăduit, zice, cu adevărate, că voi găti, adică voi întări seminția ta până în tot veacul”, că de seminția lui David cea mai de aproape este Solomon, iar după o vedere mai înaltă, este Iisus Hristos, fiindcă Acesta S-a născut din seminția lui David, adică din Sfânta Fecioară, care este seminție a [din sămânța] lui David, pentru că se trage din David. Și a întărit Dumnezeu și Tatăl pe Hristos, făcând ca Împărăția Lui să veșnicească: *Că Mi s-a dat, zice, toată stăpânirea în cer și pe pământ* (Matei 28: 18). Despre Dânsul însă a zis și Daniil: *Și Lui I s-a dat stăpânirea, cinstea și Împărăția și toate popoarele, semințiile și limbile vor sluji Lui. Stăpânirea Lui va fi stăpânire veșnică și Împărăția Lui nu se va strica* (Dan. 7: 14); iar acestea nu se potrivesc lui Solomon.

5. Și voi zidi din neam și în neam scaunul tău”.

Diapsalma.

Zidire numește aici creșterea și desăvârșirea, iar scaun, împărăția. Și vezi, o, cititorule, că Împărăția lui Hristos David o a numit Împărăție a lui Dumnezeu, pentru că Hristos Se trage cu trupul din David. Dar și noi obișnuim ca Împărăția Fiului să o zicem a Părintelui Lui, pentru fireasca apropiere [deofințimea] pe care o are Fiul către Tatăl, precum și Tatăl către Fiul⁵¹.

⁵¹ Aceste cuvinte însă le făgăduia Dumnezeu lui David prin Natan, zicând: *Ridica-voi seminția de după tine, care va fi din pântecele tău, și voi găti împărăția Lui. Acesta va zidi Mie casă pentru numele Meu și voi îndrepta scaunul Lui până în veac* (II Împ. 7: 12-13). Adaugă Marele Atanasie: „Arătat este că acestea nu se înțeleg pentru David – căci cum ar putea fi, de vreme ce el a murit? –, ci pentru Hristos, Cel ce Se trage dintr-însul și Care de-a pururea este viu și împărățește. Iar de nu ar fi fost acestea despre Hristos, apoi cuvântul ar fi fost rămas pentru Iudei deșert, că nici scaun, adică dregătorie împărătească, n-a rămas la dânsul [în veci], nici vreunul din cei din seminția lui David”. Și Isihie încă zice: „Și unde S-a jurat, dacă nu atunci când a zis către dânsul: *Și va fi când se vor plini zilele tale și vei adormi cu părinții tăi, voi ridica seminția ta* (I Paralip. 17: 11), și celelalte”. Iar Didim zice: „Pentru cele ce dăruiește Dumnezeu cu adevărate, se zice că S-a jurat, pentru că la oameni cuvântul se încredințează cu jurământ. Prin urmare, neschimbat fiind Dumnezeu, jurământul Său este neschimbare a sfatului Său” [τῆς βουλῆς = planului, hotărârii, scopului Său]. Iar Diodor zice: „De vreme ce David s-a jurat Domnului, zicând: *Până ce voi afla loc Domnului, locaș Dumnezeului lui Iacov* (Ps. 131:

6. Mărturisii-vor cerurile minunile Tale, Doamne,

Ceruri numește David aici cereștile puteri. „Înseși cereștile puteri, zice, vor mulțumi Ție, Doamne, pentru minunate lucrurile Tale”⁵². Ori prin *ceruri* se înțeleg cei ce cugetă cele cerești și oamenii cu viață înaltă.

și adevărul Tău întru adunarea sfinților.

„Cerurile, zice, vor mulțumi adevărului Tău, adică cum că adeverești făgăduințele pe care le dai”. Acestea însă, David le zice bucurându-se și veselindu-se pentru pomenita făgăduință a lui Dumnezeu, iar cereștile puteri vor mulțumi în adunarea sfinților celor ce sunt în ceruri, despre care a zis Pavel: *Și în adunarea celor întâi-născuți care sunt scriși în ceruri* (Evr. 12: 23), iar oamenii cei cugetători de cele cerești vor mulțumi Ție în adunarea Sfinților celor ce încă viețuiesc pe pământ.

7. Că cine, în nori, se va potrivi cu Domnul, sau cine se va asemăna Domnului întru fiii lui Dumnezeu?

Zicerea în nori unii au tâlcuit-o „întru înălțime”, iar alții, „în cereștile locuri”. Întru înălțime însă și în cereștile locuri sunt îngerii⁵³. Deci zice: „Care înger va fi asemenea cu Domnul? Sau care din sfinți se va afla asemenea Lui? Cu adevărat, nimeni – că fii ai lui Dumnezeu după dar se cuvine a-i socoti pe sfinți, după cea scrisă: *Eu am zis: «Dumnezei sunteți»* (Ps. 81: 6) – fiindcă Tu ești Făcătorul, iar îngerii și sfinții sunt făptura”. Însă David nu zice acestea cumpănind oarecum pe Dumnezeu cu zidirile, că și aceasta este o însușire a limbii Evreiești, a da adică covârșirea* lui Dumnezeu din neasemănarea zidirilor. Însă laudă foarte pe Dumnezeu pentru că a făgăduit să facă lucruri mari și minunate⁵⁴. Aceste

---

5) pentru aceasta și Dumnezeu cu jurământ răsplătește jurământul aceluia, că, zice, *s-a jurat David Domnului adevăr și nu se va căi de el: Din rodul pântecelui tău voi pune pe scaunul tău* (Ps. 131: 11)”.

⁵² Poate că aici *mărturisii-vor* se înțelege în loc de „vor mulțumi pentru” sau „vor vesti și vor povesti minunile Tale”.

⁵³ Iar Eusebie și Didim zic: „*Nori* numește puterile îngeresti, pentru înălțimea lor”.

⁵⁴ Înălțimea, demnitatea etc.

⁵⁴ Iar Didim și Eusebie înțeleg aici prin *Domn* pe Hristos, fiindcă este Dumnezeu, că neasemănat este Hristos, și mai presus de toate puterile cerești, și mai presus de toți Sfinții cei ce au primit înfierea; că niciunul din aceștia nu este asemenea Lui; și cum ar putea fi asemenea cel ce se împărtășește cu Cel de Care se împărtășește? Aduagă însă Eusebie: „Domnul și Sfinții fiind în nori, nimeni din cei ce se vor răpi la nori nu se va

cuvinte însă se potrivesc cu acea zicere a lui Isaia: *Nu sol, nici înger, ci Însuși Domnul i-a mântuit pe ei* (60: 9).

8. Dumnezeu, Cel ce Se proslăvește în sfatul sfinților, mare și înfricoșător este peste toți cei dimprejurul Lui.

Sfat numește David aici adunarea sfinților, precum am zis și în Psalmul 1 tâlcuind zicerea *nici păcătoși în sfatul dreptilor*, fiindcă în adunarea sfinților Se slăvește și Se laudă Dumnezeu. Deci David zice că Dumnezeu, Cel ce Se slăvește în adunarea sfinților. Acela este mare și înfricoșător întru sfinți, că sfinții sunt împrejurul lui Dumnezeu, căci se apropie de El prin prietenia faptelor bune. Mare și înfricoșător însă este Dumnezeu întru sfinți, pentru că ei cunosc cu scumpătate puterea și covârșirea lui Dumnezeu cea negrăită. *Sfinți* însă numim și pe cereștile puteri, pentru că și acestea asemenea sunt împrejurul lui Dumnezeu. Ori se înțelege și altfel, după Sfântul Maxim: cel ce se înconjoară are înaintea și înapoia sa, de-a dreapta și de-a stânga sa, pe aceia de care se înconjoară: **în dos** adică vom înțelege pe cei ce urmează lui prin virtutea practică, iar **de-a stânga**, pe cei ce duhovnicește au isprăvit fireasca vedere – că zice Cartea Pildelor despre înțelepciune: *De-a stânga ei este bogăția și slava* (Pilde 3: 16) –, iar **de-a dreapta** lui Dumnezeu pot să se înțeleagă aceia care primesc materialnica știință și vederea [contemplarea] ființelor [celor inteligibile cu mintea], curățită de toată închipuirea adusă de simțiri, *căci lungimea anilor vieții sunt*, zice, *de-a dreapta ei* (Pilde 3: 16). Iar **înaintea lui Dumnezeu** sunt aceia care, pentru covârșitoarea iubire a frumuseții celei dumnezeiești, se învrednicesc de îndulcirea lui Dumnezeu din privirea față către față și care după urmare se îndumnezeiesc⁵⁵.

---

putea asemăna cu Cel ce va veni pe nouri cerului cu putere și cu slavă multă. Că deși fiecare a fost răpit cu putere și cu slavă, totuși nu cu multă, iar Mântuitorul cu multă, din care dă fiecăruia: Sfinții adică **în** [ἐν] nori, iar Mântuitorul **prin** [ἐν] nori, care lucru este domnesc și împărătesc". Iar Teodorit *fii ai lui Dumnezeu* numește pe părușii dumnezei ai neamurilor, precum și fiii oamenilor sunt numiți oameni: „Nimeni, zice, nu se va putea asemăna Ție”, precum a zis și în altă parte: *Și Domnul nostru peste toți dumnezeii* (Ps. 134: 5).

⁵⁵ [Se pot deosebi, nu fără o oarecare osteneală, cele trei trepte – deși aici par a fi patru – ale urcușului duhovnicesc, despre care Sfântul Maxim a scris adeseori.] Iar altul zice: „Simplu, împrejurul lui Dumnezeu sunt Sfinții, care, neavând păcat la mijloc, nu îi desparte, nici nu-i depărtează; întru aceștia însă este *mare* Dumnezeu, pentru înălțimea gândirii, și *înfricoșător*, pentru frica căderii (adică pentru a nu cădea [înfricoșător pentru ceea ce ar pricinui o eventuală cădere din harul Lui])”. Zice însă Eusebie: „Înfricoșător este Dumnezeu peste toți cei dimprejurul Lui, că, în mijlocul acestora stând și de aceștia laudându-Se și slăvindu-Se, s-a zis că acestora le este *înfricoșător și mare*, deoarece se apropie de El și cunosc negrăita Lui putere. *Înfricoșător* este însă și celor potrivnici,

9. Doamne, Dumnezeul puterilor, cine este asemenea Ție? Tare ești, Doamne, și adevărul Tău împrejurul Tău.

„O, Dumnezeule, zice, Împărate al puterilor celor de sus ori Puternice, cine este asemenea Ție?” Aceasta o zice simplu, nu în chip întrebător, ci mirător, înspăimântându-se și prin uimire învățându-ne să cunoaștem neasemănarea lui Dumnezeu. „Puternic ești, zice, să împlinești cele ce făgăduiești, pentru aceasta și crezi cu adevărat că se vor face acestea. Și nu numai puternic ești, ci și adevărat, având adevărul îmbrăcat ca o haină, pentru aceasta, împrejurul Tău aflându-se adevăr, nu se desparte niciodată de Tine”. Însă David arată încă cu cuvintele acestea cum că Dumnezeu întotdeauna grăiește adevăr⁵⁶.

10. Tu stăpânești puterea mării și pornirea valurilor ei Tu o potolești.

Puterea mării este sila [forța] valurilor ei. „Tu dar, zice, Doamne, stăpânești și tulburarea, și stăpânirea mării, și Tu faci și pe una și pe cealaltă când voiești”. Că precum a laudat David pe Dumnezeu, în Psalmul 73, din zidiri și din lucrurile Lui cele mari zicând *Tu ai întărit întru puterea Ta marea, Tu ai făcut*

îngrozindu-i cu muncile, pe care le aduce asupra-le pentru neascultarea dumnezeieștilor Lui porunci”. A zis însă și Didim: „Așa cum cei nepricepuți se smintesc văzându-L în chip de rob și auzindu-L zicând: *Mai-nainte de a fi Avraam. Eu sunt*, tot astfel și Sfinții, dimpotrivă, Îl slăvesc și *mare și înfricoșat* Îl numesc; iar aceasta este arătat de acolo din ceea ce a strigat Petru ca din gura tuturor: *Tu ești Hristos, Fiul lui Dumnezeu Cel viu!* (Matei 16: 16)”.

⁵⁶ Pentru aceasta a zis și Teodorit: „Cine ar putea, Stăpâne, dintre cei ce sunt, să se asemene Ție? Dumnezeu al puterilor ești, Doamne. Puterea o ai împreună călătoare cu voiața, toate sunt la Tine adevărate și credincioase”. Iar Didim zice: „Adevăr este Cel ce zice: *«Eu sunt Adevărul* (Ioan 14: 6), căci, ca Cel singur înțelept, nu împărtășindu-Mă de înțelepciune, ci născând-o, așa sunt și singur adevărat, ca Cel ce am adevărul împrejurul Meu, nu împărtășindu-Mă, ci și altora dându-le». Că întru fiecare socotință. Părintele are pe Fiul împreună cu El: *...și Cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era Cuvântul* (Ioan 1: 1); Părintele era întru Fiul și Fiul întru Părintele și, lumină fiind încă Dumnezeu, are pe Fiul lumină întru Sineși, precum zice Daniil: *Și Lumina este cu Dânsul* (Dan. 2: 22). Iar graiul *este însemnează pururea-vecuire și pentru aceasta s-a zis și strălucire de lumină pururea-vecuitoare* (Înț. lui Sol. 7: 26): a zis însă că adevărul este [verbul fiind înțeles dinafară] *împrejur*, și nu că a fost sau că va fi, că însăși înțelepciunea și adevărul sunt la Cuvântul și Lumina lui Dumnezeu”.

cele frumoase ale pământului și celelalte, așa și aici zice că *Tu ai făcut acestea și acelea*⁵⁷.

11. Tu ai smerit ca pe un rănit pe cel mândru; întru brațul puterji Tale ai risipit pe vrăjmașii Tăi.

„Tu, Doamne, zice, ai smerit, simțitoarește adică, pe tot omul cel mândru”, că *Domnul, zice, celor mândri le stă împotriva* (Pilde 3: 34), iar gânditor, pe Diavolul – după Marele Atanasie și Diodor –, care s-a mândrit și pentru aceasta s-a prăpăstuit, însă *ca pe un rănit*, pentru că răniții sunt smeriți, căci din pricina durerii rănilor lor își pogoară și își smeresc înalta-cugetare; că a dat Dumnezeu robilor *putere de a călca peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului* (Luca 10: 19). Unii însă, precum Teodorit, prin *mândru* a înțeles pe Faraon, iar prin *vrăjmași*, pe *Egiptenii* care s-au înecat în Marea Roșie, peste valurile căreia s-au risipit morții. Iar *braț al puterii Tale* a zis în loc de „brațul Tău cel puternic”, iar *vrăjmași* zice simplu pe necinstitorii de Dumnezeu și demoni.

12. Ale Tale sunt cerurile și al Tău este pământul,

„Ale Tale, zice, sunt cerurile, adică cel ce se vede și cel mai presus de acesta, care este nevăzut, și al Tău este pământul”, precum însuși David zice în altă parte: *Toate sunt roabele Tale* (Ps. 118: 91). Iar despre ceruri am vorbit și în

---

⁵⁷ Altul însă zice: „Cuvântul arată cum că *Cel ce este în chipul robului* (Is. 52: 13-14; Filip. 2: 7) este Cel Care și firea cea umedă din început o a înființat, *Cel ce a înconjurat cu poruncă peste fața apei* (Iov 26: 10), *Cel ce a pus nisipul hotar mărilor și vânturilor și i-ai zis ei: Până aici să vii și mai departe să nu treci, că întru sineși se vor sfărâma valurile tale!* (Iov 38: 10-11); și Care a arătat cu adevărat că stăpânește peste tăria mării când *a cercat marea și vânturile și s-a făcut alinare mare* (Matei 8: 26)”. „Dar alinare poate face, după Teodorit, numai Cel ce a pus împrejurul ei încuietori și porți și hotar i-a înfipt, ca să nu poată covârși și să îneca locurile oamenilor (cf. și Iov 38: 10). Se potrivește însă a numi *marea* și țara potrivnicelor puteri: pentru aceasta după cuvântul despre mare a adăugat și cele despre cel rănit și despre vrăjmașii lui Dumnezeu, însemnând potrivnicile puteri și mai-marii acestora, și învățând despre pogorârea Celui Unul Născut până la arătata mare”. Iar Isihie zice: „Adevărul Tău, zice, este la cei ce Te înconjoară pe Tine, iar noi, departe de Tine aflându-ne, lucrarea Ta cea mare din Pronia cea peste pământ și peste mare văzând-o, mărturisim că ești puternic și adevărul Tău împrejurul Tău este, căci domolești marea cea atât de înfricoșătoare, punând împrejurul ei porți și hotare, care, ca unui stăpân slujindu-Ți, gârbovindu-se, se pleacă și întru sineși se revarsă, pentru a nu îneca tot pământul”.

Psalmul 8, tâlcuind zicerea *vedea-voi cerurile, lucrurile degetelor Tale, luna și stelele, pe care Tu le-ai întemeiat.*

lumea și plinirea ei Tu o ai întemeiat,

Iarăși și aici zice ceea ce a zis mai sus. A zis însă și în Psalmul 23: *Al Domnului este pământul și plinirea lui, lumea și toți cei ce locuiesc în ea, și vezi tâlcuirea acolo*⁵⁸.

Miazănoaptea și marea Tu o ai zidit.

Isihie zice că Scriptura Veche cu numele *mării* numește Apusul. Pentru aceasta Cartea Numerilor, pomenind seminițiile lui Israel, zice că unele se află în partea dinspre Răsărit a corturilor, iar altele către Liban, adică în părțile lui de la Miazăzi de cort, altele către mare, adică spre Vest, și altele în părțile cortului dinspre Miazănoapte. *Spre Răsărituri să se așeze cetele taberei lui Iuda. (...) Spre Miazăzi să se așeze cetele taberei lui Ruben, către Liban. (...) Cetele taberei lui Efraim, către mare. (...) Cetele taberei lui Dan, către Miazănoapte* (Num. 2: 3, 10, 18, 25). Deci ca nu cumva unii (Maniheii adică) să zică despre partea dinspre Miazănoapte și parte Apuseană cum că sunt fapte ale ziditorului celui rău, partea de Miazănoapte adică, din pricina răcelii, iar cea Apuseană, din pricina întunecimii, pentru aceasta de nevoie Sfântul Duh prin cuvintele acestea a stricat rătăcirea lor și învață că și acestea s-au făcut spre bine de Ziditorul a toate, ca unele ce sunt bune. Trebuie însă să știm că, atunci când privim către Răsărituri, înaintea feței noastre este Răsăritul, iar înapoi, la spatele nostru, este Apusul, în stânga este Miazănoaptea, iar în dreapta Miazăziua.

13. Taborul și Ermonul întru numele Tău se vor bucura,

Taborul și Ermonul sunt munți și hotare ale pământului făgăduinței; drept aceea, prin aceștia doi, a arătat gânditor tot acel pământ al făgăduinței, adică cum că se va bucura întru numele lui Hristos, adică prin Hristos ori pentru că se numește de la Hristos*. Prin *pământ* însă înțelegem pe oamenii care îl locuiesc, fiindcă în acești doi munți a făcut Domnul oarecare petreceri aflându-Se cu trupul

⁵⁸ Iar Eusebie zice: „*Lume* a numit partea pământului cea locuită, osebînd-o de cea pustie și nelocuită; a adăugat însă și *plinirea ei*, însemnând astfel neamul oamenilor celor ce locuiesc lumea. Însă *plinirea lumii*, de vei zice-o altfel, nu vei greși de vei zice-o Biserica Mântuitorului, pe care Însuși o a întemeiat pe piatra credinței”.

* Ori: pe temelul peceții lăsate de El acolo.

pe pământ și în Tabor S-a schimbat la față, iar în Ermon a înviat pe Fiul văduvei, că în acest Ermon se află cetatea Nain, întru care l-a înviat pe acela⁵⁹.

brațul Tău este cu putere.

14. Să se întărească mâna Ta, înalță-se dreapta Ta,

Aceasta se citește pe dos și în chip inversat. Deci zice: „Puterea Ta, Doamne, este preatare”, că *brațul lui Dumnezeu* numește puterea Lui, care este Hristos: *Hristos*, zice, *este puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu* (I Cor. 1: 24). „Să se întărească, zice, mâna Ta împotriva vrăjmașilor Tăi, înalță-se dreapta Ta spre acoperământul nostru”, iar *mână și dreaptă* numește puterea lui Dumnezeu, David cerând îndoita ei lucrare – pedepsitoare și de bine făcătoare, adică să izbândească asupra străinilor și vrăjmașilor, iar pe iubiții Săi să-i acopere, după Teodorit. Am spus însă ce însemnează înălțarea mâinii lui Dumnezeu la Psalmul 9, tâlcuind zicerea *scoală-Te, Doamne, Dumnezeul meu, înalță-se mâna Ta*⁶⁰.

⁵⁹ Iar după Marele Chiril: „Prin aceasta însemnează cele patru părți ale lumii: prin Miazănoapte – părțile Crivăjului, iar prin mare – pe cele ale Apusului, iar prin Muntele Ermoniim [Ερμωνιμ], cel ce este în pustiul Sinai – Miazăziua, iar prin Tabor, care este în Galileea – partea Răsăritului. Se vor bucura însă munții aceia, Ermonul [Ερμων] adică, botezându-Se Domnul, și Taborul, schimbându-Se la față”. Se vede însă că *Ermonul* acesta se zice chiar și Ermoniim și Aermon [Αερμων, în rom. a fost trad. și prin *Hermon*], după Hrisostom și Teodorit, care îl numesc pe acesta cu neosebire, la fel ca și dumnezeiescul Chiril – și Ermon, și Ermoniim, măcar că în Deuteronom se scrie: *Și au moștenit pământul (...), la Muntele Sion, care este Aermon* (4: 48), și la Paralipomena la fel se vede, că unul este Ermon și altul Aermon, că zice așa: *Urmașii jumătății din seminția lui Manase au locuit de la Vasan până la Baal-Ermon și Sanir și Muntele Aermon* (I Paralip. 5: 23). Însă Muntele Aermonului se află la Răsărit de pământul făgăduinței, împreună cu Muntele Galaat și Sanir. A zis însă și Didim: „Pomeniște de aceste două părți de pământ, fiindcă sunt dinspre mare, adică de la Miazăzi, pentru că marea se află la Miazăzi de Ierusalim, unde locuiesc Egiptenii, pe care i-a certat cu bătaia, mântuind pe poporul Său; iar spre Miazănoapte locuiesc Asirienii. „Lesnicioasă, zice, Ți este Ție și sfărâmarea acestora, precum a fost și cea a Egiptenilor acelora”. Zice însă cel nenumit: „*Tabor se tâlcuiește ales, iar Ermon, înălțare de lumină, că cel ce s-a norocit de dumnezeiasca alegere, și de lumină se înalță, se bucură întru numele lui Dumnezeu*”.

⁶⁰ Zice însă Sfântul Chiril: „Domnul Cel Unul Născut Se zice și *brațul Părintelui*, după cea scrisă: *Brațul Domnului cui s-a descoperit?* (Ioan 12: 38), iar *mână*, după cea scrisă: *Mâna Domnului le-a făcut pe acestea* (Is. 14: 20), și *dreaptă*, după aceasta: *Dreapta Domnului m-a înălțat* (Ps. 117: 16). Zice dar: «Înalță-se dar dreapta Ta, lucrând cele preaslăvite, slăvit arătându-se făcând puteri». Iar Atanasie zice: „«Brațul Tău, Stăpâne, s-a arătat tuturor cu putere». Că deși S-a făcut om și S-a arătat ca noi, totuși covârșirea măririi Lui a stătut vederată”.

dreptatea și judecata este găirea scaunului Tău.

Achila a zis „dreptatea și judecata sunt temelii scaunului Tău”, iar Simmah, „întărirea”. Am spus însă că graiul *a găi* înseamnă de multe ori graiul „a întări”, iar înțelesul zicerii este acesta: „Tu, Judecătorule, drept ești și judecătorescul Tău scaun stă întărit pe dreptate și pe judecată”, că și această formă obișnuiește Scriptura Veche a întrebuița, adică nume statornic⁶⁰, și nu epitet, precum este ceea ce zice mai jos: *mila și adevărul*, care s-au pus în loc de „milă adevărată”. Ori *dreptate* numește deprinderea de a judeca, iar *judecată*, hotărârea, precum și *milă* numește milostivirea, iar *adevăr*, împlinirea făgăduinței lui Dumnezeu.

15. Mila și adevărul vor merge înaintea feței Tale,

Cu acestea patru, adică cu dreptatea, judecata, cu mila și cu adevărul, David le arată pe acestea patru, adică: „Că Tu, Doamne, zice, firește ești știutor de a judeca cu dreptate și a hotărî, a milui și a adevări, pentru aceasta și firea omenească cu dreptate o vei judeca, care se tiranizește de vrăjmașul, și vei hotărî împotriva tiranului Diavol și a idolilor: și făptura Ta o vei milui și întru făgăduințele Tale, pe care mi le-ai dat mie și aleșilor Tăi, vei adevări”. Însă cineva poate zice și altfel, anume că mila și adevărul lui Dumnezeu se zic că merg înaintea lui Dumnezeu deoarece nimeni nu poate sta înainte împotriva feței lui Dumnezeu, adică în preajma cunoștinței Lui, de nu se va milui mai-nainte și nu se va încrede cu adevărat în dogmele Lui, că mila și adevărul îl întâmpină întâi [mai cu seamă] pe unul ca acesta. Oarecari însă acestea le-au înțeles ca zise despre judecata din urmă, adică cum că „Tu, Doamne, ești Judecător pread drept și la judecata Ta merge mai întâi mila și apoi adevărul”, fiindcă nimeni nu poate suferi adevărul muștrărilor lui Dumnezeu, de nu se va amesteca cu adevărul și dumnezeiasca milă⁶¹.

fericit este poporul care cunoaște strigare.

Am spus de multe ori că *strigarea* este un glas de biruință. Deci ferește aici David pe cei ce au știut să cânte cu dulceață laudă de biruință lui Hristos, Biruitorului asupra Diavolului, adică pe Creștini, după Marele Atanasie. Ori și

⁶⁰ οὐνοκρατορικός, adică cel oficial, cunoscut într-o comunitate.

⁶¹ Pentru aceasta a zis Eusebie: „Înainte dreptății și a judecății pomenește mila și adevărul, că dreptatea are trebuință de milă și, mai-nainte de pedeapsă, de blândețe, căci ultiminteri niciunul dintre oameni nu poate suferi nebiruirea dreptății”.

după alt chip: fericește pe cei ce știu să strige împotriva nevăzuților vrăjmași demoni, biruindu-i și înfrângându-i prin nevoință.

16. Doamne, întru lumina feței Tale vor merge

Fașa Părintelui este Fiul, precum am zis în Psalmul 4, iar lumina Fiului sunt poruncile Lui: Că făclie, zice, sunt picioarelor mele legea Ta și lumină cărărilor mele (Ps. 118: 105). Zice deci că Creștinii, care cunosc strigarea cea de mai sus, adică cei care știu să laude pe Hristos și să biruiască pe Diavolul, aceștia vor umbla întru înseși poruncile lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu⁶².

și întru numele Tău se vor bucura toată ziua

„Creștinii, zice, cei ce cunosc strigarea cea de mai sus, se vor bucura totdeauna numind numele Tău”⁶³. Căci dacă omul cel drept, care își aduce aminte numai de Dumnezeu*, se veselește – *că ne-am adus aminte de Dumnezeu, zice, și ne-am veselit* (Ps. 76: 3) –, cu mult mai vârtos se va bucura cineva atunci când Îl numește. Ori cuvântul acesta se dă lui Hristos, pentru al Cărui nume se bucură Creștinii cei ce de la El se numesc.

și întru dreptatea Ta se vor înălța.

Dreptatea Părintelui este Fiul, după Apostol, Care S-a făcut nouă înțelepciune de la Dumnezeu, Dreptate și Sfințenie (I Cor. 1: 30). Acesta dar va învăța pe Creștini, pe care, osebindu-i prin Evanghelie de la cele pământești, i-a suit la cer.

17. Că lauda puterii lor Tu ești

Puterea Creștinilor este Hristos, ca Unul Care-i împuternicește, iar lauda lui Hristos este Tatăl, Căruia atât de mult I Se cucernicește, încât în toate părțile Evangheliei Îl mărturisește drept Părinte al Său și întru El afierosește toate lucrările Sale.

⁶² Iar altul zice: „Întru lumina Duhului Celui ce prin Fiul Se purcede, Care este fașa Părintelui, vor merge purtătorii de Duh, căci Duhul Sfânt îi povățuiește către fiecare din cele ce se fac întru lumină”.

⁶³ Iar marele Chiril zice: „Îi fericește pe Sfinții apostoli, că prin numele lui Hristos și cu puterea Lui făceau minunile ce le făceau; însă ne încununează de-a pururea și pe noi numele cel bun al lui Hristos, care este numit asupra noastră, căci de la Hristos ne-am numit Creștini”. Aceasta o zice și Isihie.

* Sau: care neîncetat Îl pomenește pe Dumnezeu.

și întru bunăvoința Ta se va înălța cornul nostru.

Bunăvoința Tatălui este înomenirea Fiului și cele câte se cuvin ei. Iar despre *corn* am vorbit în Psalmul 74, că uneori adică se înțelege în loc de putere, iar alteori în loc de laude și de slavă. Împreună se numără David aici cu Creștinii, precum și în alte locuri, pentru că din sămânța sa urma să Se nască Hristos și, prin urmare, prin Hristos urma să se facă și el rudă cu Creștinii. Căci Creștinii sunt fii ai lui Hristos, iar Hristos, după trup, este fiu al lui David; ori cuvântul acesta s-a zis dinspre fața Creștinilor⁶⁴.

18. Că a Domnului este sprijinirea, și a Sfântului lui Israel, Împăratul nostru.

Ceea ce a zis mai sus zice și aici, că sprijinirea și ajutorul este numai al Domnului și al Sfântului lui Israel. *Sfântul lui Israel* este însă Dumnezeu, precum am zis la Psalmul 76: *Și pe Sfântul lui Israel L-au mâniat*: însă Îl numește pe Dumnezeu și *Împărat*, fiindcă El, firește, este Domn al nostru⁶⁵.

19. Atunci ai grăit în vedenii fiilor Tăi

Atunci se înțelege în loc de „la vreme potrivită”. Prin *ai grăit* zice adică „ai grăit cele despre mine, David”, iar *în vedenie* zice în loc de „în pricepere”, fiindcă vedenia decât toate celelalte simțiri este mai curată și mai pricepătoare, că așa se scrie și la Ieșire: *Și tot poporul încă vedea glasul Domnului* (20: 18), în loc de a zice „simțea [pricepea]”. Iar *fii ai lui Dumnezeu* zice pe prooroci, ca pe niște iubiți ai lui Dumnezeu prin fapta bună⁶⁶. Urmează de aici ca Dumnezeu să fi descoperit multor prooroci cele despre David, și pentru aceasta zice David aici acestea, precum și Proorocul Natan i-a spus multe. Care sunt însă acestea? Deși acestea se văd că s-au zis despre David, fiindcă în parte se potrivesc la pricinile lui

⁶⁴ Iar Teodor zice: „*Corn* numește slava. Deci zice către Părintele: «Fiindcă Tu ai binevoit a trimite pe Cel Unul-Născut, pentru aceasta s-a înălțat slava noastră, că ne-am slăvit împreună sculându-ne cu Hristos» (La Nichita)”.

⁶⁵ Iar nenumitul tâlcuitor zice: „*Sprijinirea* poate fi și a *Domnului*, ca una ce se lucrea de El, și a *Sfântului lui Israel*, fiindcă rămânea în ea: ca un Sfânt ce acum este sprijinire celor ce se sfințesc, văzându-L pe El cu mintea ca un covârșitor, «că a Domnului, Împăratul nostru, este *sprijinirea și a Sfântului lui Israel*”.

⁶⁶ αἰσθησις = simțire, percepție, discernământ.

⁶⁷ Pentru aceasta, Simmah zice așa: „«*Atunci ai grăit în vedenii fiilor Tăi*». Și zice: «Am văzut făgăduințele Tale cele făcute prin prooroci, după Teodorit, că pe aceștia îi numeau cei vechi și văzători, și privitori”.

David, se arată însă că s-au zis despre Hristos. Minunat însă este harul Dumnezeuiescului Duh, cum cu lesnire a amestecat pricinile lui David cu cele despre Hristos, și împreună a umbricit cu tipul [prefigurarea] asemănarea și adevărul⁶⁷.

și ai zis: „Pus-am ajutor pe cel puternic, înălțat-am pe cel ales din poporul Meu.

„Tu, Doamne, zice, ai zis despre David: am dat ajutorul Meu celui puternic”. Se vede de aici că Dumnezeu puternic îl zice pe David, ca împărat, fiindcă cei vechi numeau pe împărați puternici și tari, însă, după Dumnezeire, mult mai puternic este Hristos: *Că Hristos, zice Pavel, este Puterea și Înțelepciunea lui Dumnezeu* (I Cor. 1: 24). Asemenea și ales se vede că îl zice pe David, pentru că Dumnezeu l-a ales din poporul Iudeilor spre a fi împărat și l-a înălțat la slavă pentru vitejiile lui. Iar întru adevăr, pe Hristos L-a slăvit Dumnezeu, după omenitate, din poporul Iudeilor întru unirea cea după Ipostas, fiindcă Sfânta Fecioară, care L-a născut, din poporul Iudeilor era. L-a înălțat însă datorită unirii (ori poate pentru deșertare [chenoză]). Pentru aceasta zice și Pavel despre Hristos: *Pentru aceasta și Dumnezeu L-a preînălțat* (Filip. 2: 9).

20. Aflat-am pe David, sluga Mea, cu untdelemn sfânt al Meu l-am uns pe el.

Aceasta eu înțeleg că despre singur David o zice Dumnezeu, asemenea și cele următoare, până la și *întru numele Meu se va înălța cornul lui* (v. 24), după Diodor, măcar că unii, precum dumnezeiescul Chiril și Didim și Eusebie și Isihie, și pe acestea le dau la Hristos. „Am aflat, zice, pe David de împărat, căutându-l între fiii lui Iesei”, că a zis Dumnezeu către Samuil: *Am văzut între fiii lui Iesei*

---

⁶⁷ Zice însă Marele Atanasie: „Atunci în loc de «din vechime» prin vedenii, proorocește, ai grăit fiilor Tăi (adică celor chemați la vrednicia înfierii). Ce ai grăit? Aceasta: *Pus-am ajutor pe cel puternic*, adică «celor neputincioși și celor covârșiți de Satana le-am pus scăpare pe cel puternic», iar *cel puternic* este Cel pe Care ni L-a dat nouă Părintele spre ajutor, cu adevărat Hristos este, fiindcă este Domn al puterilor”. Iar Didim a tâlcuit zicerea *întru vedenii* „întru înțelegere”. Că cel ce nu înțelege, pe cel ce grăiește doar îl aude, iar cel ce înțelege se apucă cu vederea de mîntea grăirii celui ce zice, iar Dumnezeu mai vârtos celor ce sunt socotiți fii desăvârșiți le arată ori le zice întru vedenie, după ceea ce se scrie: *Și poporul vedea* (adică înțelegea) *glasul Domnului* (Ieș. 20: 18). Astfel erau vedeniile proorocilor, nu simțitoare văzându-le ei, ci gânditoare privind-le. David însă și puternic, și ales din zece mii îl numește pe Hristos, după Cântarea Cântărilor (5: 10), întrucât a fost uns cu Duhul Sfânt ca Arhiereu și Împărat și din sămânța lui David S-a născut.

Mie împărat (I Împărați 16: 1). Iar după ungerea lui David, Cartea I a Împăraților istorisește: *Și a luat cornul cu untdelemn și l-a uns în mijlocul fraților lui* (16: 13). Iar *sfânt al Meu* a numit Dumnezeu untdelemn al ungerii, deoarece era dumnezeiesc, căci alcătuirea lui o avea de Dumnezeu învățată și tainică⁶⁸.

21. Pentru că mâna Mea va ajuta lui și brațul Meu va întări pe dânsul.

Mână și braț numește puterea și ajutorul cel de la Dumnezeu, precum de multe ori am tâlcuit.

22. Nu va folosi vrăjmașul întru el și fiul fărădelegii nu va adăuga a-i face lui rău.

Limba evreiască obișnuiește a numi graiul „a folosi” în loc de „a isprăvi”, după Didim, precum și aici, acum, că așa se scrie și la Evanghelie: *Vedeți că nu folosiți nimic?* (Ioan 12: 19) în loc de „nu biruiți, nu isprăviți”. „Vrăjmașul, zice, de-l va vrăjmași pe David, nu va isprăvi nimic cu el; și, fiind *fiu al fărădelegii*, adică nelegiuit, nu va adăuga a-i face rău”; de se va ispiti cineva adică a face rău lui David, a doua oară nu se va mai ispiti a-i face rău, fiind deja rănit o dată de David. Însușire a limbii evreiești este și a numi pe cel nelegiuit *fiu al fărădelegii*, și pe om, *fiu al omului*, și pe nedrept, *fiu al nedreptății*, și pe cel pierdut, *fiu al pierzării*, și pe cei neascultători, *fi ai neascultării*⁶⁹.

---

⁶⁸ Zice însă Teologul Grigorie: „Hristos (adică *uns*), prin aceea că este Dumnezeu, este uns după omenitate”. Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Dumnezeu, fiind Cuvântul, când S-a născut trupește din Fecioara și S-a făcut om, atunci, și omenește primind ungerea, S-a numit uns (adică Hristos)”. Zice însă și Isihie: „Dumnezeu, fiind Cuvântul, când S-a născut trupește din fecioara și a ieșit om, rămânând precum era Dumnezeu, atunci, pentru tine luând ungerea, Sa numit uns (Hristos). Că Dumnezeu, fiind Cuvântul și aflându-Se Împărat mai-nainte de veacuri, Și-a însușit Lui pe ale noastre, ca și noi să ne îmbogățim printr-ale Lui”. Și iarăși Chiril: „*Tatăl – Care rămâne întru Mine – face lucrările Lui* (Ioan 14: 10), iar aceasta este ceea ce zice Tatăl despre Dânsul: *Pentru că mâna Mea va ajuta Lui și brațul Meu va întări pe Dânsul*”.

⁶⁹ Tot Chiril potrivește aceasta la Hristos, zicând: „Deși Iudeii au zis despre Hristos: *Veniți să-L omorâm pe El și să avem noi moștenirea Lui* (21: 38), dar socotința lor și a Satanei a fost fără de minte, iar apucătura lor le-a ieșit întru nelucrare, că Hristos a înviat a treia zi călcând moartea și prădând iadul, drept care adevărată este cea zisă: *Nu va folosi vrăjmașul întru El*”.

23. Și voi tăia de la fața lui pe vrăjmașii lui, și pe cei ce-l urăsc pe ei îi voi înfrânge.

„Eu, zice, voi tăia pe toți vrăjmașii lui David de dinaintea feței lui și pe cei ce-l urăsc îi voi birui”⁷⁰.

24. Și adevărul Meu și mila Mea cu dânsul și întru numele Meu se va înălța cornul lui.

„Cu David, zice, va fi adevărata Mea milă”, precum am zis mai sus, adică adevărul făgăduinței lui Dumnezeu și mila ajutorului Lui⁷¹. Iar *corn al lui David* este Hristos, după Diodor, adică lauda și slava, pentru că, precum din cap răsare cornul dobitoacelor cornute și coarnele le sunt puterea și podoaba lor, așa și David era cap al Iudeilor, adică fiindu-le împărat, că prin capete numim pe stăpânitori, iar din capul acesta al lui David a odrăslit Hristos ca un corn, Care cinstea și slăvea pe David, precum și coarnele cinstesc vietățile cele cornute. Însă Hristos nu numai pentru aceasta Se zice corn, ci și pentru că, după Dumnezeire, este mai înalt decât toți, precum și cornul este mai înalt decât toate mădularele vietăților cornute. Deci a zis Dumnezeu și Tatăl că „cornul lui David (adică Hristos) Se va înălța întru numele Meu”, adică numindu-Se Dumnezeu. Cu acest cuvânt se conglăsuiește și Zaharia, părintele Mergătorului-înainte, zicând la Evanghelie: *Și a ridicat corn de mântuire în casa lui David, slugii Sale, precum a grăit prin gura Sfinților Săi prooroci celor din veac* (Luca 1: 69-70), însemnând adică pe prooroci, adică pe cei pe care David i-a numit mai sus *fii ai lui Dumnezeu*, iar *casă a lui David* (cf. Luca 1: 27) a numit neamul lui David⁷².

⁷⁰ Iar Atanasie zice: „Vrăjmașii lui Hristos Iudei au fost cei ce au fost dați oștii Romanilor și care au fost pierduți desăvârșit”.

⁷¹ „Mai înalt însă [după o tâlcuire mai înaltă], după dumnezeiescul Chiril, *adevăr* numește închinarea și slujirea cea întru Duh și adevăr despre care ne-a învățat Hristos, pe care și Însuși Dumnezeu Tatăl împreună cu Fiul o primește; că în Hristos și cu Hristos este adevărul Tatălui, adică puterea adevăratei slujiri, cu Dânsul iarăși este și mila, adică iertarea cea prin credință”.

⁷² Iar Chiril zice: „Obişnuiește de Dumnezeu insuflata Scriptură a numi *corn* la cei păcătoși «mândria», iar la cei drepți, «slava»; deci cu numirile cele ce se cuvin mai ales Părintelui Se slăvește și Însuși Fiul, pentru aceasta și zice către Părintele Său: *Toate ale Mele ale Tale sunt și ale Tale ale Mele* (Ioan 17: 10)”.

25. Și voi pune în mare mâna lui și în râuri dreapta lui.

Prin numirea *mării* a arătat ostroavele, pentru că acestea se află în cuprinsul mării, iar cu numirea *râurilor* a arătat uscatul, fiindcă râurile se află în locurile cele uscate, iar *mână* și *dreaptă* a numit stăpânia și domnia. Unde dar se vede că David a stăpânit toate? În nicio parte a Scripturii. Hristos însă a stăpânit și peste toată marea, și peste tot pământul, precum s-a zis la Psalmul 71: *Și va stăpâni de la mare până la mare și de la râuri până la marginile lumii. Drept care, mână și dreaptă să nu le înțelegi pe cele ale lui David, ci ale cornului lui David, adică ale Stăpânului Hristos*⁷³.

26. Acela Mă va chema pe Mine: „Părintele Meu ești Tu, Dumnezeu meu și Sprijinitorul mântuirii mele”.

Aici lipsește „zicând” și trebuie să se înțeleagă pe dinafară, adică: „Acesta Mă va chema zicând: Părintele Meu ești Tu”. Unde dar a numit David pe Dumnezeu *Părintele său*? Nicăieri. Iar Hristos în prea multe părți ale Evangheliei Îl numește, ca Dumnezeu, Părinte al Său. Iar *Dumnezeu* și *Sprijinitor* Îl numește ca om, după Chiril și Isihie. Că așa a zis către Maria Magdalena: *Mă sui către Tatăl Meu și Tatăl vostru, și Dumnezeul Meu și Dumnezeul vostru* (Ioan 20: 17).

27. Și Eu, pe Întâiul-Născut, voi pune pe Dânsul înalt mai mult decât împărații pământului.

Întâi-Născut Îl numește Pavel pe Hristos în trei feluri: *Întâi-Născut între mulți frați* (Rom. 8: 29), *Întâi-Născut între morți* (Col. 1: 18) și *Întâi-Născut decât toată zidirea* (Col. 1: 15), adică ca o pârgă a poporului celui nou, ca Cel ce a fost Cel dintâi Care S-a sculat dintre morți întru nemurire și ca Cel mai ales decât toată făptura cea nouă a credincioșilor. Iar *mai înalt decât împărații* Îl zice David, pentru că Hristos, pe împărații care L-au cunoscut pe El de Dumnezeu, îi are supuși Lui, dar El Se face mai presus și decât cei ce-L vrăjmășesc, și așa, după

⁷³ Iar Eusebie zice: „Însă cu un cuvânt mai adânc ai putea zice că dreapta Lui se zice că este în râuri, deoarece toți cei ce vor sta de-a dreapta Lui se vor curăța prin baia nașterii celei de-a doua, învrednicindu-se de primirea Sfântului Duh, însă *râuri ale Lui* se zic «popoarele», după cea scrisă: *Râurile vor plesni cu mâinile* (Ps. 97: 10). Iar cealaltă, osebită de *dreaptă* – zic adică pe *mâna* cea pedepsitoare și puternică, care s-a pus în mare și în valurile vieții cele sărate, unde petrece balaurul – pedepsește pe vrăjmași și smerește pe balaurii cei de acolo”. Iar în *Raiul Părinților* [adică Limonariul], un bătrân tâlcuiește zicerea aceasta așa: „Mântuitorul a pus stânga Sa în mare, adică în lume, iar dreapta Sa în râuri, adică în apostoli”.

chipul acesta. Hristos este mai înalt și decât împărații cei credincioși, și decât cei necredincioși. David însă a biruit pe toți împărații pământului, însă fiind împărat doar al Iudeii.

28. În veac voi păzi lui mila Mea și așezământul de lege al Meu credincios lui.

„Lui Hristos, zice, voi păzi mila Mea, fiindcă are trebuință de ea după omenitate”. Dar Lui nu-I trebuie pentru Sineși, ci pentru cei ce se vor naște dintr-Însul în Duhul, adică pentru Creștini, pentru care și roagă pe Părintele, făcându-Se mijlocitor între Dumnezeu și oameni. *Așezământ credincios* numește însă adevărata făgăduință cea către David, care urma să-și ia împlinirea întru Hristos, că s-a zis mai sus: *Până în veac voi găti seminția Ta*⁷⁴.

29. Și voi pune în veac sămânța lui,

Sămânța lui Hristos este cuvântul Evangheliei care s-a semănat în sufletele ucenicilor Lui, care cuvânt rămâne în veacul veacului. Asemenea, *sămânță a lui Hristos* este și poporul Creștinilor, după Teodorit și Diodor, care duhovnicește s-a născut a doua oară prin Sfântul Botez din toate neamurile oamenilor. Iar în loc de *în veac*, Simmah a zis „cu necurmare”, și, cu adevărat, porțile iadului nu vor birui Biserica lui Hristos, precum Însuși a zis (cf. Matei 17: 18).

și scaunul lui ca zilele cerului.

„Scaunul Împărăției lui Hristos îl voi face atât de îndelung-petrecător⁷⁵ și plin de zile, ca zilele cerului, că îndelungate și dăinuitoare sunt ele, pentru că își păstrează firescul lor hotar”. Se potrivește zicerea aceasta cu aceea ce zice că *va rămâne împreună cu soarele* (Ps. 71: 5). Iar *zilele cerului* se zic deoarece cerul le isprăvește cu mișcarea circulară a soarelui celui de pe ceruri. Să arate dar Iudeii, după Teodorit, care sămânță a lui David s-a pus în veacul veacului, adică care să se fi păstrat în Împărăție? Sau care scaun împăratesc al lui David a rămas dăinuitor? Niciunul, căci împărăția lui David s-a sfârșit cu Iehonia și Sedechia, pe

⁷⁴ Pentru aceasta a zis Chiril: „Cu adevărat întâiu Așezământ a încetat, pentru neputința și ne folosința lui, că legea nimic n-a săvârșit, având umbre și chipuri [tipuri] și doar forma adevărului, însă nouă ni s-a făcut o introducere de o nădejde mai bună”. Aceleași le zice și Marele Atanasie, adăugând și acestea: „Poporului celui ce a crezut în Hristos *voi păzi mila Mea*, adică iertarea păcatelor cea prin credință”.

⁷⁵ Îl voi face să dăinuie atât de mult.

care, deosebit unul de altul luându-i robi Babilonienii, i-au dus în Babilon: pe Sedechia desăvârșit l-au orbit, iar pe Iehonia l-au dus în robie. Prin urmare, dacă scaunul lui David a fost desăvârșit răsturnat, nimeni în afară de acela n-a șezut într-însul, deoarece, după slobozenia cea din robie, Zorobabel nu s-a făcut împărat, ci povățuitor* de popor al Iudeilor. Iar acestea le arată psalmul de mai jos; pentru aceasta, împărăția lui David nu a rămas la strănepoții lui mai mult de 400 de ani⁷⁵.

30. De vor lăsa fiii lui legea Mea, și după judecățile Mele nu vor umbla.

31. De vor spurca dreptățile Mele și poruncile Mele nu le vor păzi,

32. Certa-voi cu toiag fărădelegile lor și cu bătăi nedreptățile lor.

„De vor lăsa, zice, fiii lui Hristos - adică Creștinii cei prin Evanghelie și prin baia Sfântului Botez născuți a doua oară - legea Mea și nu vor umbla întru judecățile Mele și vor necinsti dreptățile Mele, și poruncile Mele nu le vor păzi, Eu voi cerceta fărădelegile lor cu toiag și cu bătaie”. Ce osebite este între judecată, dreptate și poruncă, am spus la Psalmul 17, tâlcuind zicerea *că toate judecățile Lui înaintea mea sunt*. Iar vor spurca este în loc de „vor defăima”, că lucrul cel nesfințit se zice spurcat, spre osebite de cel sfințit, adică cel de obște și de nimic. Iar *toiag și bătaie* numește ispitele⁷⁶. Înțelesul zicerii însă este de acest

* ἡγεμωγός = un fel de lider popular.

⁷⁵ De unde Teodorit face socoteală, zicând: „Drept aceea, prin Stăpânul Hristos, lui David îi rămâne seminția în veac și scaunul lui va dăinui totdeauna; că așa a proorocit Fericitul Isaia, că după ce a zis *prunc S-a dat nouă, un Fiu S-a dat nouă* (Is. 1: 5), adaugă zicând despre *scaunul lui David* și că împărăția lui o va întemeia de acum și până în veac (v. 6). Tot așa, și cele despre Stăpânul Hristos proorocindu-le cuvântul, vorbește despre împărățiai cei ce au urmat în mijloc”. A zis însă și Didim: „De vreme ce Domnul a zis că *cerul și pământul vor trece, iar cuvintele Mele nu vor trece*, netrecând cuvintele, va împărăși Hristos și după trecerea cerului, și după cea a pământului; că nu a zis «până va trece cerul», ci *ca zilele cerului*, iar după această trecere și ducere (adică schimbare) va fi cer, fiindcă trecerea lui nu înseamnă stricăre”.

⁷⁶ Zice însă Marele Vasile: „Pe cei ce păcătuiesc păcate de iertare (iertabile), îi îngrozește cuvântul după care fărădelegile lor se vor cerceta cu toiag: că pedepsitor oarecare fiind toiagul lui Dumnezeu, nu aduce asupra lor judecăți neîntoarse, iar celor ce păcătuiesc cu nevindecare [incurabil], ce le va mai rămâne?” „Toate rănile (ori bătăile) le-ai petrecut, toate bătăile cele întorcătoare le-ai defăimat; zdrobirea vă așteaptă, că, din pedepsele ce te întâmplă după împrejurări, unele adică se fac pentru oarecari păcate, altele pentru îndreptarea moralului, iar altele, pentru a fi zdrobiți cei deznădăjduiți {de mântuire}. precum asupra lui Faraon, căci unii ca aceștia nu se mai îngrozesc nici de răni, nici de bătăi, nici de pieire”.

fel: „Eu voi înțelegeți pe Creștinii călcători ai legii Mele cu sculări asupra-le ale neamurilor, cu tirani, cu ciume, cu foamete și cu alte pedepse de acest fel, însă nu Mă voi întoarce desăvârșit dinspre ei”; iar *fărădelegi și nedreptăți* zice păcatele și călcările de porunci.

33. Iar mila Mea nu o voi depărta de la dânșii, nici nu voi face nedreptate întru adevărul Meu.

„Nu voi ridica, zice, mila Mea de la călcătorii poruncilor Mele, jelindu-i pe ei și așteptând pocăința lor”. O, nemărginită iubire de oameni! Că, bătând Dumnezeu, miluiește și nu dă bătaie nedreasă fără amestecarea milei, ci-i bate și-i pedepsește ca pe niște defăimători și-i miluiește însă ca pe ai Săi. „Dar nici nu voi nedreptăți, zice, pe David, călcând tocmelile și făgăduințele pe care le-am dat lui⁷⁷”. Oarecari copii-manuscrise zic: „Nici nu voi face această călcare întru adevărul Meu”, adică pentru că sunt adevărat.

34. Nici nu voi spurca așezământul Meu; și cele ce ies din buzele Mele nu le voi defăima.

„Nu voi face de nimic, zice, așezământul și făgăduința pe care le-am dat lui David”. Că vrednicia [valoarea] așezământului este adevărul lui, iar nimicnicia lui este stricarea și călcarea lui. Iar *așezământ* zice cuvântul cel de mai sus, adică acesta: *În veac voi păzi lui mila Mea*; iar *cele ce ies din buzele Mele nu le voi defăima* este tâlcuire a celei de mai sus. Acest cuvânt – *prin buzele Mele* – este de omenească cuvânt, că *buze și gură și limbă* a lui Dumnezeu sunt cuvântul Lui.

35. O dată M-am jurat întru cel sfânt al Meu, au doară minți-voi lui David?

Zicerea *o dată* este aici în loc de „cu adevărat”, precum este și aceea: *O dată a grăit Dumnezeu*, de la Psalmul 61: 12⁷⁸. „M-am jurat, zice, cu adevărat,

⁷⁷ Iar Marele Atanasie zice: „Simmah a redat zicerea *nu voi face nedreptate* prin «nu voi călca», iar Achila prin «nu voi minți». Deci zice de nenumărate ori: «De vor nelegiui cei din neamul lui David, îi voi supune pe dânșii bătăilor, iar făgăduința cea către David nu o voi minți»”.

⁷⁸ Altfel spus: pentru că sunt Dumnezeu adevărat, credincios făgăduințelor pe care le fac, îmi este cu neputință să fac o călcare ca aceasta.

⁷⁹ Și Eusebie încă zice: „*O dată* dar zice adevărul hotărârii, care nu primește strămutare”. Aceasta o zice și Isihie.

adică am întărit asupra sfințeniei Mele", după Isihie⁷⁹. Fiindcă fiecare om care se jură se jură pe ce are mai mare, Dumnezeu, fiindcă nu are pe nimeni mai presus de Sineși asupra căruia să Se jure, pentru aceasta Se jură asupra Sa și asupra sfințeniei Sale, precum o spune aceasta Marele Pavel în Cartea cea către Evrei, la cap. 6. Iar aceasta, *au doară minți-voi lui David?*, este în loc de „nu voi minți lui David”, că aceasta este însușire a Scripturii Vechi, a lua pe *au doară* în loc de „nu”, la cei ce se jură. În același fel este și aceea: *Cum s-a jurat Domnului [și] a făgăduit Dumnezeului lui Iacov: au doară voi intra în lăcașul casei mele?* (Ps. 131: 2-3) în loc „de nu voi intra”, și altele asemenea.

36. Sămânța Lui în veac va rămâne și scaunul Lui ca soarele înaintea Mea,

Sămânța lui David este Hristos după trup, precum am zis mai sus, Care adică cu voia Creștinilor împărătește peste ei în veac, iar peste necredincioși, și fără a voi ei, *că Mi S-a dat, zice, stăpânire în cer și pe pământ* (Matei 28: 18). Iar *și sămânța lui Hristos* este cuvântul Evangheliei și Creștinii cei ce printr-însul se nasc duhovnicește a doua oară, precum și aceasta o am zis. „Deci și Evanghelia, și Creștinescul popor al lui Hristos va rămâne în veac, zice, după făgăduința Mea. Dar și scaunul, adică împărăția lui Hristos cea asupra Creștinilor, se va face, zice, vestit și statornic ca soarele”. Pentru ce a luat aici soarele spre închipuirea și asemănarea statorniciei, am pus la Psalmul 71, tâlcuind aceasta, *și împreună va rămâne cu soarele*, adică împărăția lui Hristos va fi până când este soarele, adică nesfârșită⁸⁰.

⁷⁹ Iar Diodor zice: „Ori se jură asupra Sfântului Său Fiu, jurând ca un Părinte drept asupra Fiului Cel adevărat și iubit”. Și însemnează că, după Eusebie, „pentru cele necurmate și rămânătoare Se jură Dumnezeu, drept care, preotului celui după rânduiala lui Melchisedec dându-i preoția nestrămutată, o dată jurându-Se, nu Se căiește. Iar unde da ceva vremelnicește, pentru aceea nu Se jură, precum împărăția nu o a dat lui Saul cu jurământ. Pentru aceea și zice: *M-am căit că am făcut pe Saul împărat* (I Împ. 15: 11). Iar lui David Se jură pentru că din seminția lui Se va naște Mântuitorul Hristos, împreună înveșnicind cu timpul stăpânirea Lui, adică a Soarelui dreptății (vezi v. urm. precum și Ps. 88: 36; Maleahi 3: 20)”. [E vorba deci de preoția după chipul lui Hristos în general, care și ea este după rânduiala lui Melchisedec.]

⁸⁰ Iar după Sfântul Chiril: „*Scaunul lui Hristos* este Biserica, căci într-însa Se odihnește: «Deci va fi, zice, Biserica lui Hristos strălucind și luminând cele ce sunt sub cer și veșnic rămânând cu soarele și cu luna». Că precum nimeni dintre oameni nu va putea să strice rotunjimea soarelui și a lunii, așa nimeni nu va putea întuneca razele Bisericii, adică glânditoarea strălucire, căci ea luminează pururea, precum luminătorii cei mari”. Cam acestea le zice și Atanasie.

și ca luna săvârșită în veac.

Aceasta trebuie a se citi în chip inversat, adică: „Și ca desăvârșita lună, împărăția lui Hristos, zice, va fi vestită și întărită în veac, precum este și luna cu lumină deplină și întreagă”; iar *săvârșită* a numit luna plină, iar pe acești doi luminători i-a luat drept închipuire [icoane], precum și în Psalmul 71.

și martor credincios în cer.

Diapsalma.

În loc de *martor*, Simmah a zis „cel ce mărturisește”. Deci zice David că „Cel ce a mărturisit, adică Cel ce a făgăduit despre seminția mea, adică Dumnezeu, este în cer și pentru aceasta este credincios și adevărat și vrednic de credință, pentru că oamenii cei ce se află pe pământ nu se văd a fi vrednici de credință și adevărați”⁸¹.

37. Iar Tu ai lepădat și ai defăimat,

Zicerea aceasta și cea următoare se spuneau de David dinspre fața poporului Iudeilor. Că Proorocul plângea pentru robia ce urma a o pătimi de la Babilonieni Iudeii care socoteau că s-au surpat făgăduințele cele date de Dumnezeu lui David. „Tu, Doamne, zice, Care ai făgăduit cele de mai sus, ai lepădat seminția lui David și o ai necinstit cu robire”. Cuvântul acesta arată și pe împărății Iehonia și Iezechia care au fost luați în robie, după Didim, precum am zis. Prea nebuni însă sunt Iudeii care socotesc că Dumnezeu a mințit, care lucru este cu neputință și necuvios. Deci seminție veșnică a lui David și împărăție este Hristos, a Cărui Împărăție nu va avea sfârșit (cf. Luca 1: 33). Iar Iudeii socotesc scaunul trupește și împărăția tot trupească, dar Împărăția lui Hristos nu este din lumea aceasta, precum Însuși a zis, adică nu este simțită, ci de gând [gândită]; că Împărăția lui Hristos este supunerea celor ce cred și robia cea de voie; *că Eu, zice, M-am pus împărat de Dânsul* (Ps. 2: 6) și iarăși: *Și voi da Ție neamurile moștenirea Ta și stăpânirea Ta marginilor pământului* (Ps. 2: 8)⁸².

⁸¹ Altul însă zice: „Prin aceasta însemnează Înălțarea cea cu trup a Domnului, adică cum că va fi în veac în ceruri, ca Unul Ce este cu nedespărțire unit cu el (cu trupul adică) ca Dumnezeu”. Iar Eusebie zice: „Iar pentru că acestea vor fi așa, martor este cerul, despre care zice Iov: *Și acum, iată, în ceruri este martorul Meu, și ajutorul Meu întru cele înalte* (Iov 16: 19)”.

⁸² După dumnezeiescul Chiril, „Proorocul zice cele ce s-au întâmplat la cinstita Cruce; le zice ca și către Dumnezeu și Părintele: *Că ai lepădat și ai defăimat*, adică «ai îngăduit a se lepăda și a se defăima», că Părintele nu a defăimat pe Fiul Său, ci mai vartos Iudeii au

zăbovit-ai pe Unsul Tău.

Uns al lui Dumnezeu numește pe împărat, fiindcă se unge spre împărăție după alegerea lui Dumnezeu. Că așa și în Cartea I a Împăraților (cap. 24: 7), Saul se numește *unsul Domnului*. „Ai zăbovit, zice, adică ai întârziat și ai alungat de la Sineți pe împăratul Tău, adică pe David, lăsând întârziere, și n-ai împlinit făgăduințele Tale cele cu jurământ către dânsul”.

38. Surpat-ai așezământul robului Tăi, spurcat-ai în pământ sfințenia lui.

„Ai stricat, zice, făgăduința pe care ai dat-o lui David, slugii Tale”. A zis însă și Psalmul 73: *Spurcat-au la pământ locașul numelui Tău*. Acum însă *sfințenie a lui Dumnezeu* zice David vestita biserică cea din Ierusalim: fiindcă David a voit să o zidească, dar lemnele și vasele pentru zidire le-a lăsat fiului său, Solomon, pentru că Dumnezeu a poruncit ca biserica să nu se zidească de David. Poporul Iudeilor însă, toată pătimirea și robia pe care le-au suferit, le pune pe seama lui David, sârguindu-se a trage spre milostivire pe Dumnezeu pentru mila și iubirea pe care El o avea către David, sluga Sa⁸³.

39. Stricat-ai toate îngrădirile lui, pus-ai întăriturile lui temere.

Prin *îngrădiri* să înțelegi aici zidurile și legile, iar David numește aici poporul în persoana împăraților Iehonia și Iezechia, căci aceștia erau strănepoți ai lui David; că *întărituri* ale acestor împărați erau zidurile cetății Ierusalimului; iar după ce și unul, și altul au fost robiți, în locul întăriturilor și a zidurilor cetății au

---

făcut aceasta, însă după înghăduința lui Dumnezeu și Părintele”. Și cel nenumit zice: „Ai aruncat, zice, la pământ slava Lui, cât se cuvine spre a pătimi, om gol părând a fi El călcătorilor de lege Iudei, dar *Cel între cei morți slobod* (cf. Ps. 87: 4) nu a rămas mort, după glasul Proorocului”.

⁸³ Iar Diodor zice: „«Ai nimicnicit în pământ sfințenia Lui, adică morții și mormântului ai dat trupul lui Hristos ori Biserica Lui, casă și sfințenie a Lui fiind ea, îngăduind în oarecari vremi a fi dată prigoanelor celor fără de Dumnezeu, ce năpădesc asupra-i». Iar *rob al lui Dumnezeu* Se zice Hristos, ca Unul Ce a luat asupra Sa chipul robului și care Sa a născut din ceea ce a zis îngerului: *Iată roaba Domnului, facă-se mie după glasul tău.*”

fost înconjurați cu frică. „Ai făcut, zice, Doamne, îngrădirile și zidurile cetății lui David temere și frică, pentru că acestea le au strănepoții lui în locul acelora”⁸⁴.

40. Jefuitu-l-au pe el toți cei ce treceau pe cale,

Cei ce treceau pe cale, adică toate neamurile megieșe ale lui Israel și cei ce treceau pe lângă Ierusalim: Moabitenii, Ammanitenii, cei de altă seminție [păgânii]. Idumeii și alții, aceste neamuri, zic, îl jefuiau pe David⁸⁵, adică bogăția și avuția lui. Pe aceste neamuri însă, *trecători pe cale* i-a numit și Psalmul 79.

făcutu-s-a ocară vecinilor săi.

Acest stih se află și în Psalmul 78, zicându-se la plural astfel: *Făcutu-ne-am ocară celor de aproape ai noștri*.

41. Înălțat-ai dreapta celor ce-l necăjesc pe dânsul; veselit-ai pe toți vrăjmașii lui.

„Mai presus, zice, de David, Doamne, ai făcut pe Babilonieni, care ne-au robit pe noi, seminția lui”, pentru că cei ce biruiesc în război lovesc ridicându-și mâinile asupra celor biruiți. „Și ai veselit, zice, toate megieșele neamuri”, precum a zis și în Psalmul 78⁸⁶.

42. Întors-ai ajutorul sabiei lui și nu l-ai apărât pe el în război.

43. Stricatu-l-ai din curățenia lui, scaunul lui în pământ l-ai surpat.

„Nu mai dai, Doamne, zice, ajutorul ce obișnuiai a-l dăruii lui David atunci când se oștea, căci nu l-ai ajutat în războiul ce l-a făcut cu Babilonienii, ai

⁸⁴ Iar după dumnezeiescul Chiril: „Îngrădiri și întăriri ale lui Hristos îi zice pe Sfinții Apostoli, că, lăsându-i pe ei în vremea patimii, cei ce se socoteau întărituri ale Lui au fugit”. Aceleași le zice și Didim.

⁸⁵ Iar Diodor zice: „A urmat însă a Se jefui și Hristos, adică trupul Lui: *Că voi, zice, sunteți trupul lui Hristos și mădulare din parte* (I Cor. 12: 27); iar vrăjmașii Lui, mândrindu-se asupra Lui și de ca și cum cu a loruși putere fac cele ce se cuvine a pătimi El, cu toate acestea Tu ai îngăduit aceasta și încă cei ce-L urăsc *se veselesc*, nevăzând ei nicio apărare, iar vrăjmașii au năvălit asupra Lui spre război, încât, legându-L, L-au dus la Cruce, punând asupra Lui câte erau spre ocară [vezi și vv. urm]”.

⁸⁶ „Dar și Hristos, zice, S-a făcut de veselie și de ocară, celor ce ziceau: *Mântuiește-Te pe Sineți, pogorându-Te de pe Cruce!* (Marcu 15: 30; Luca 23: 37 etc.)”. Și tare râdeau și se veseleau Iudeii, că socoteau, clătînând cu capetele, cum că L-au biruit deplin, chiar nevrând El, precum zice Chiril.

încetat însă și obișnuita curăție ce o avea", căci Iudeii întrebuntau în sărbătorile lor stropiri și curății. Cu cuvântul acesta însă arată pe poporul Iudeilor, din cea dintâi [zicere] pe cea următoare, adică că Dumnezeu a răsturnat sărbătorile lui David. „Ai doborât, zice, și scaunul, adică împărăția lui David". Însă cuvântul acesta este metaforic, luându-se de la pilda celor care, atunci când vor să scoată pe cineva din împărăție ori din altă stăpânire, dăruiește scaunul lui.

44. Micșorat-ai zilele timpului său; vărsat-ai peste dânsul rușine.

Diapsalma.

Timp numește vremea aceea în care Dumnezeu a făgăduit să rămână sămânța lui David în veac. „Deci ai micșorat, zice, adică ai scurtat vremea aceasta și mică o ai făcut, pe care o făgăduiseși a o face îndelungată, și cu ea ai rușinat pe David", că rușinea strănepoților este și rușinea strămoșilor. S-au rușinat însă Iudeii din pricina robiei lor și au pățimit cele mai necinstite nenorociri⁸⁷.

45. Până când, Doamne, Te vei întoarce până în sfârșit? Ca focul se va aprinde urgia Ta?

Aceste cuvinte sunt asemenea cu cele zise mai sus, în Psalmul 71: *Până când, Doamne, Te vei mânia până în sfârșit? Oare ca focul se va aprinde râvna Ta?*⁸⁸

46. Adu-Ți aminte ce este statul meu; au doară în deșert ai zidit pe fiii oamenilor?

„Adu-Ți aminte, zice, o, Doamne, pentru ce m-am înființat, adică pentru

⁸⁷ Iar după Teodorit: „Lui Sedechia, după ce i s-au scos ochii, i s-a rânduit să robească la moară tot restul vieții; iar Iehonia robea și el, și toate îi erau pline de ocară". Iar Diodor și acestea le dă lui Hristos, zicând: „Deși Iudeii socoteau că Hristos S-a lipsit și de curăția pe care o a lucrat prin sângele Lui și că scaunul Lui I s-a risipit în pământ, Dumnezeu L-a pus pe El ca zilele cerului. Că, văzând patima și Crucea Lui, au socotit că Împărăția Lui a luat sfârșit, micșorându-se și omorându-se din pricina rușinii ce I s-a făcut cu răstignirea, despre care a zis Apostolul: *Pentru bucuria-I pusă înainte-I, a suferit Crucea, desfășurând ocară ei* (Evr. 12: 2)". Zice însă și Chiril: „De vreme ce acei ce L-au răstignit au socotit cum că, răstignindu-L, L-au micșorat și că a încetat de tot, chiar și de a mai fi și numit, pentru aceasta tâlcuiesc aici socotințele răstignitorilor, zicând că *scaunul Lui în pământ l-ai surpat*".

⁸⁸ Iar Atanasie zice: „*Până când* adică vor cuteza asupra Lui Iudeii, cei ce s-au sârguit a răstigni pe Cel Unul-Născut, Mântuitorul nostru?"

ce am fost plăsmuit. Că pentru aceasta am fost plăsmuit, ca să viez și să slăvesc milele Tale, pentru aceasta izbăvește-mă de moarte, Doamne, pentru că morții nu Te vor slavoslovi – și nu în zadar și fără folos, zice, *ai zidit pe fiii oamenilor*, adică pe oameni pentru ca simplu și la întâmplare să se piardă ei, ca un lucru de prisos și netrebnic, că i-ai cinstit cu chipul Tău și mari și cinstiți i-ai făcut, pentru aceasta nu ne trece cu vederea pe noi cei ce ticăloșește și jalnic pierim”.

47. Cine este omul care să fie fiu și să nu vadă moartea și să-și izbăvească sufletul său din mâna iadului?

Diapsalma.

*Cine se înțelege aici în loc de „niciun”, după Eusebie. „Niciun om, zice, nu va trăi și nu va vedea, adică nu va gusta moartea, și niciunul nu-și va izbăvi sufletul său din mâna iadului”. Iar *mână a iadului* zice stăpânia și tirania iadului⁸⁹. „Deci, fiindcă de nevoie, zice, este să murim noi, cei ce ne-am nenorocit de firea aceasta muritoare pentru călcarea poruncii, pentru aceasta împărtășește-ne pe noi, cei vii, din iubirea Ta de oameni”, după Teodorit.*

48. Unde sunt milele Tale cele dintru început, Doamne, cu care Te-ai jurat lui David întru adevărul Tău?

Mile aici numește poporul Iudeilor făgăduințele pe care le-a făcut Dumnezeu împărăției lui David, că Dumnezeu, miluind pe oameni, a dat aceste făgăduințe. Iar poporul ce se roagă *mile dintru început și vechi* le numește pe acestea, pentru că David, strămoșul lor, era cu mulți ani mai vechi. Ori zice *mile dintru început*, după Atanasie și Chiril, fiindcă au fost hotărâte mai-nainte de veacuri de Dumnezeu, că zice Pavel: *Care este împărtășirea tainei celei ascunse din veacuri întru Dumnezeu* (Ef. 3: 9). Iar Isaia le numește *sfat din început* (Is. 25: 1). Iar *ai jurat* zice în loc de „cu adevărat ai făgăduit”, iar *întru adevărul Tău* însă, în loc de „fiindcă ești adevărat”⁹⁰.

⁸⁹ Iar Marele Atanasie zice: „Niciunul nu se va face mai puternic decât moartea, niciunul, orice fel ar fi el, nu-și va putea izbăvi sufletul său din iad, de nu vei da Tu, Stăpâne, învierea”.

⁹⁰ Iar Marele Atanasie zice: „*Mile dintru început ale lui Dumnezeu* sunt prefacerea întru nestricăciune cea hotărâtă mai-nainte de întemeierea lumii”. A zis însă și Diodor: „Mai-nainte am zis că milele Tale rămân în veac și nimic din făgăduința Ta nu va cădea; mă rog însă să știu pe cea neștiută dintr-însele, când și unde va fi”. Că precum a întâmpinat proorocirea celor posomorătoare [întristătoare], așa urmează ca și plinirea celor mai bune să se facă în fapte - veșnica sămânță și scaunul lui David. Că acestea din vechime se

49. Adu-Ți aminte, Doamne, de ocara robilor Tăi, pe care o am ținut în sânul meu, a multe neamuri,

„Adu-Ți aminte, zice, Doamne, de ocara noastră, a Iudeilor, robii Tăi, pe care ne-o pricinuiesc nouă multe neamuri, atât cele ce ne-au robit, cât și cele megieșe, pe care ocară noi o ținem în inimile noastre”, că prin *sân* a zis inima, căci în inimă, ca într-un sân, adunăm întristările și veseliile.

50. Cu care Te-au ocărat vrăjmașii Tăi, Doamne, cu care au ocărat schimbarea unsului Tău.

Și aici zicerea *adu-Ți aminte* se înțelege pe dinafară, iar *uns al lui Dumnezeu* îl numește pe împăratul David, precum am arătat mai sus, unde zice *zăbovit-ai pe unsul Tău*, iar *schimbare a lui David* zice pe Iehonia și Iezechia, care au împărățit în locul lui David și care au fost ocărați din pricina robiei ce au patimit, iar repetarea zicerii *au ocărat* este doveditoare a patimii și a întristării sufletului⁹¹.

51. Bine este cuvântat Domnul în veac! Fie, fie!

David ne învață la sfârșitul acestui psalm să nu ne clătinăm și să cântim

---

așteptau de către popor, iar acum se văd în lucru de către noi prin isprăvirile cele întru Domnul Iisus Hristos”.

⁹¹ După Sfântul Chiril înșă, „schimbarea lui Hristos ar putea fi moartea Sa și sângele ce s-a plătit pentru mântuirea lumii. Că a dat trup [σώμα] în loc de cadavru [σώματος] și suflet [ψυχήν], în loc de viață [ψυχής], și deplină înființare [ὑπαρξιν] pentru tot omul [omul întreg, omul în toate însușirile lui]”. [Text dificil; Veniamin redă prin „trup în loc de trup și suflet în loc de suflet”. Despre punerea sufletului ca plată pentru mântuire a vorbit Hristos în Evanghelia după Ioan, cap. 10, și în alte locuri. Înțelesul poate fi acesta: jertfele legii vechi (trupul și sufletul animalelor și roadele pământului sau chiar dăruirea sufletească și trupească a omului prin iubire) nu puteau aduce mântuirea pentru „tot omul” (cum zice mai sus), adică nu-l puteau vindeca deplin sufletește și trupește, nici de patimi nu-l puteau ajuta să scape deplin (un text esențial în acest sens este Osea 9: 4, vezi ptr. el LXX sau Biblia 1914); în schimb, jertfa lui Hristos a fost curată, nu dobitocească și cu prihană, ca în legea veche, potrivită sufletelor dobitocești, ci sfântă, fără prihană sau deplină, de aceea El a înlocuit jertfele cu jertfa Sa, darea aceloră cu darea Lui de Sine]. Iar după Marele Atanasie: „Aceasta este schimbarea Unsului lui Dumnezeu (adică a lui Hristos), pe care o au ocărat pe Cruce Iudeii, vrăjmașii vieții, care, trecând pe cale și clătinând cu capetele lor, L-au ocărat pentru că a fost stăpânit de moarte”. Iar după alții, schimbarea lui Hristos este Biserica, adică Creștinii, cei ce cred în Hristos, că, în locul sinagogii Iudeilor, Dumnezeu Tatăl a dat Fiului Său Biserica cea din neamuri.

întru necazuri și în relele-întâmplări care ne urmează, ci să rugăm pe Dumnezeu și să-L aducem aminte de bunătatea Sa; iar apoi să-L lăudăm și să-L slavoslovim totdeauna, pentru că pe toate le iconomisește spre folosul nostru. „Binecuvântat, zice, este Dumnezeu totdeauna; fie, fie binecuvântat!” Ori: „Să facă, să facă câte voiește!”, căci El voiește cele câte folosesc oamenilor⁹².

PSALMUL 89

Rugăciunea lui Moise, omul lui Dumnezeu.

Si despre această suprascriere am spus în *Precuvântarea Cărtii Psalmilor*, la capitoul 5, cum că adică psalmul acesta este al lui David, însă aici i se lipește lui Moise, după Teodorit, psalmul învățându-ne cum se cuvine să ne rugăm lui Dumnezeu în vremea când ne aflăm în necazuri⁹³.

⁹² Precum am zis și în altă parte, *γέvolto γέvolto* înseamnă și *facă-se, facă-se!*

⁹² Iar *fie* în evreiește se zice „Amin”. Iar după Achila, „cu încredințare”. Aici însă s-a sfârșit, după Evrei [după felul cum au împărțit ei Psaltirea], cartea a treia a psalmilor, care s-a început de la Psalmul 72 și s-a sfârșit aici, precum am spus în subînsemnarea *Precuvântării cea de la urmă*.

⁹³ Marele Atanasie însă și Eusebie zic: „Rugăciunea aceasta Moise o ar fi dat scriind-o întru cele ce nu se cuvin grăite [*ἀπορρήτοιο*, sau: interzise; e vorba poate de tradiția orală, care uneori ajungea și în scris, care cuprindea și unele scrieri pe care nu era cu cuviință ca cei mai mulți să le știe], așa cum au știut-o cei după vremi, care acestea s-au făcut lor (Iudeilor adică) ca să știe cum se cuvine să se mărturisească atunci când cad în primejdii, mai ales în vremile cele mai de pe urmă, după omorârea Domnului și nesupunerea lor”. Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta proorocește primejdiile Iudeilor pe care le-au suferit în robie și arată stricăciunea și vremelnicia firii omenești, schimbarea cea spre mai bine a Iudeilor și a firii omenești”. Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „*Rugăciunea lui Moise, omul lui Dumnezeu*. De vreme ce omenirea era stăpânită de legătura păcatului, era ruptă de unirea cu Cel bun și se purta împreună cu patimile cele potrivnice, avea trebuință de un oarecare sol putincios spre a o chema înapoi de la pieire. Dar în locul solului face aceasta omul lui Dumnezeu, însuși răspunzând pentru greșeala celor de o seminție și împlânzind pe Dumnezeu spre milostivire pentru cei pierduți. Că îndată oarecum vorbește în apărarea lor către Dumnezeul care-l aude și zice că numai al lui Dumnezeu este a fi întru tot binele statornic și nemișcat și pururea la fel, iar omenescul zace întru schimbare și niciodată nu e în stare să rămână același, nici dacă se înalță la cele mai bune, nici de cade din împărțășirea acestora. Drept aceea, roagă pe Cel neschimbat să Se facă scăpare spre mântuire în neam și în neam celui rătăcit”.

1. Doamne, scăpare Te-ai făcut nouă în neam și în neam.

Zicerea *în neam și în neam* este în loc de „în fiecare neam”⁹⁴.

2. Mai-nainte de ce s-au făcut munții și s-au zidit pământul și lumea, din veac până în veac Tu ești.

„În fiecare neam, zice, Doamne, Te-ai făcut nouă scăpare, pentru că Tu dintotdeauna ești, și mai-dinainte de a se zidi munții, și până a nu se plăsmui pământul și lumea ești Tu”. Însă după ce a zis că Domnul este mai-nainte de zidiri, după urmare Îl zice pe El cum că este și fără de început și fără de sfârșit, că zicerea *din veac și până în veac Tu ești* este în loc de „de-a pururea și până de-a pururea numai Tu ești, și nimeni altul”. Că prin *veac* Scriptura Veche numește de multe ori pururea⁹⁵, adică totdeauna. Aceeași zicere este o tautologie, a zice adică *mai-nainte de ce s-au făcut munții și s-a zidit pământul* asemenea este cu a zice pământul și lumea, iar o tautologie de acest fel pricinuieste lungirea cuvântului⁹⁵.

3. Nu întoarce pe om într-o smerenie,

Osebite sunt felurile smereniei în dumnezeiasca Scriptură. Că *smerenie* se zice smerita-cugetare, că zice: *Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima* (Matei 11: 29). Smerenie se zice însă și înțeleptirea cea din ispită, precum aceasta: *Bine este mie că m-ai smerit* (Ps. 118: 71). Smerenie însă se zice și căderea, și pogorârea, precum aceasta: *Tu ai smerit ca pe un rănit pe cel mândru* (Ps. 88: 11). Smerenie se zice și a se supune cineva vrăjmașilor lui, după zicerea

---

⁹⁴ Iar Teodorit zice: „S-a făcut scăpare ludeilor nu numai în Egipt, ci și în pustiu, și în vremea lui Isus Navi, și a lui Ghedeon, și Barak, și Iftae, și Samson, și Samuil, și David, și prin prooroci i-a învrednicit pe ei de toată purtarea de grijă. Însă aceste cuvinte le întrebuițează toată firea oamenească, aducând aminte lui Dumnezeu de toate felurile facerilor de bine, cum l-a mutat pe Enoh, cum au îmbrățișat toți viața cea de fiară, cum a păzit pe dumnezeiescul Noe ca pe o scânteie a neamului omenesc și cum l-a ales pe Patriarhul Avraam, făgăduind binecuvântare tuturor neamurilor”.

⁹⁵ *dei*, care este adverb.

⁹⁵ „Potrivit însă veșnicia (zice altul) Proorocul o mărturisește aici pentru Hristos și că El era lângă Tatăl mai-nainte de toată zidirea; aceasta, *mai-nainte de veac*, Îl însemnează ca fără de început, iar cu zicerea *până în veac* Îl arată fără de sfârșit și, pe scurt, că este veșnic”. Iar Ammonie zice: „Fiindcă priveau [doar] la trupul Domnului, Îl socoteau om gol, zicând: *Nici nu ai cincizeci de ani și ai văzut pe Avraam?* (Ioan 8: 57); iar aceasta cu atât mai vărtos s-a făcut pricină de cădere - necunoașterea Dumnezeirii. Pentru aceasta, acum, mărturisindu-se, Îl zic pe El a fi mai-nainte de zidire”.

aceasta: „Să nu dai loc, zice, o, Doamne, să se întoarcă în smerenia aceasta și să se supună vrăjmașului celui ce a alergat la Tine”⁹⁶.

și ai zis: „Întoarceți-vă, fii ai oamenilor!”

„Tu, Doamne, zice, ai zis: O, fii ai oamenilor, întoarceți-vă către Mine!” Aceasta o a zis Dumnezeu în multe locuri din cele cinci cărți ale lui Moise: *Întoarce-te, zice Domnul Dumnezeul tău* (Deut. 4: 30). Și iarăși: *Întoarce-te la Domnul* (Deut. 30: 2). „Pentru aceasta dar primește-ne și pe noi, Doamne, care ne întoarcem către Tine”⁹⁷.

4. Că o mie de ani înaintea ochilor Tăi, Doamne, ca ziua de ieri care a trecut și ca o strajă în noapte.

Și cuvântul acesta l-a zis Proorocul spre dovadă a pururea vecuirii lui Dumnezeu. Că zice că „o mie de ani înaintea Ta, Doamne, se socotesc așa ca o trecere de prea scurtă vreme, adică cum se socotește la noi o zi, și aceea să fie trecută”, că aceasta însemnează *ieri*, iar *care a trecut* se tâlcuiește adică „a [zilei] celei de ieri”. Iar aceasta o a zis așa: „Pentru că ziua trecută se socotește mai mică decât cea de astăzi, și iarăși așa se socotesc înaintea Ta mii de ani, precum se socotește la noi o a patra parte din noapte, adică trei ceasuri”, că pe aceasta a numit-o *strajă în noapte*, fiindcă noaptea, la ostași, se împarte în patru părți care o păzesc^{*}, pentru aceasta, după urmare, David a zis că e *ca o strajă în noapte*, adică mult mai puțin decât o noapte, o a patra strajă din noapte. „Deci precum se socotește la noi o strajă din noapte, zice, așa o mie de ani se socotesc la Dumnezeu”, pentru că anii trec, iar Dumnezeu rămâne veșnic, iar *că* este

⁹⁶ Zice însă și Sfântul Grigorie al Nyssei: „Tu neschimbat ești, iar omenirea s-a tras cu schimbarea firii, pogorându-se din înălțimea bunătăților către smerirea și alunecarea păcatelor; drept aceea întinde mâna Ta, Tu, Cel necăzut, celui ce a alunecat, Cel ce ești cu firea Dumnezeu și cu noi asemenea om Te-ai făcut și să nu întorci omenirea din înălțimea cea de la Tine, în smerenia cea din păcat”.

⁹⁷ Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Slujitor al dumnezeiescului glas se face Proorocul și proorocește zicerea cea iubitoare de oameni, iar glasul cel de acest fel este dogmă, căci cuvântul privește la fire și arată vindecare relelor, că zice: «De vreme ce schimbăcioși sunteți voi, cei căzuți din bine, întrebuițați iarăși spre bine schimbarea și de unde a-ți căzut iarăși la acela întoarceți-vă”. Și Teodorit încă zice: „Nu ne rugăm în zadar, că știm bine că va primi rugăciunile noastre și ne va face schimbare din relele cele de față, sfătuind să ne întoarcem și să scăpăm de răutatea cea de mai-nainte”. A zis însă și cel numit: „Ai zis, zice, că, de voiți să vă sculați din relele vicleniri, să vă întoarceți la pocăință”.

* Rânduiesc, constituie.

adeveritor, în loc de „adevărat”⁹⁸. Însemnează și că zicerea aceasta o zice Verhovnicul Petru, zicând: *Și aceasta una să nu vă rămână ascunsă iubiților, că o zi înaintea Domnului este ca o mie de ani, și o mie de ani, ca o zi* (II Pt. 3: 8).

5. Defăimare* anii lor vor fi;

⁹⁸ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „O dogmă ca aceasta ne învățăm de aici: cel din întoarcere a venit iarăși către bine, măcar de s-ar fi alcătuit viața lui din zeci de mii de greșeale și mulțimea [lor] s-ar socoti a fi ca miile de ani, cu toate acestea, va fi, după ce s-a întors la Dumnezeu, în loc de nimic; că dumnezeiescul ochi pururea le vede pe cele de față, iar cele trecute nu le socotește, ci, în loc de o zi ori de o parte a nopții, se judecă la Dumnezeu și mia anilor de greșeale care au trecut. Iar starea întru răutate, măcar deși se defăimează ca un nimic de cei ce păcătuiesc, de Dumnezeu se vede ca o mulțime de ani. Bine și potrivit numește greșealele *defăimări*, că cel ce lucrează răul oarecum firește, întru nimic socotește greșeala pe care o face, gășind chiar oarecari dezvinovățiri pentru fiecare din cele ce se fac după răutate, încât e lesne fiecăruia să zică: «Pofta este nimic, iar mânia, nimic și fiecare din cele de acest fel este nimic; că mișcările acestea sunt ale firii, iar dacă firea este lucru al lui Dumnezeu, nu s-ar putea socoti rău ceva din acestea Celui ce privește viața omenească». Pentru aceasta zice că defăimările acestea, când vor fi împreună cu voia celui ce le lucrează și nu care voiește să înceteze, atunci s-ar judeca de dumnezeiescul ochi ca o îndelungare de vreme”. Iar Teodorit zice: „Înțelegerea graiurilor acestora se face prin inversare, că aceasta se potrivește cu cea de mai sus: *Să nu întorci pe om întru smerenie, că o mie de ani înaintea ochilor Tăi, Doamne, sunt ca ziua de ieri care a trecut și ca o strajă în noapte*. Iar în mijloc se află aceasta, că a zis: *Întoarceți-vă, fi ai oamenilor! Și vrea să zică cum că «mică și dureroasă foarte este viața oamenilor, iar la Tine, Cel pururea vecuitor și veșnic, și numărul miilor de ani se aseamănă cu o zi și mai ales cu o mică parte din noapte», că strajă de noapte a numit partea a patra a nopții”*

Iar Eusebie zice: „După ce s-a zidit biserica de către Solomon, până când a ajuns să fie risipită de tot, au trecut o mie de ani. Iar Iudeii potrivesc acei o mie de ani întru care au avut slujirea legii cu ziua ce a trecut și cu a patra parte din noapte”. Însemnăm aici căci cuvântul cel de mai sus al lui David și al Verhovnicului Petru, adevărat și neîmpotrivit l-a arătat cu dovadă acel monah plin de evlavie și cu har dăruit dintr-o mănăstire oarecare, despre care scrie cartea numită *Grădina Florilor* [*Limonariul*]. Că Fericitul acela, auzind de multe ori zisul cuvânt al lui David, adică acesta: *O mie de ani este înaintea ochilor Tăi ca ziua de ieri*, se ruga lui Dumnezeu ca să-i arate taina aceasta. Drept care, într-o dimineață, după slujba de la biserică, arătându-se un înger în chip de bulgăre preafrumos și pe jos zburând, a tras pe nenumitul monah în pădure, iar acolo, începând o dulce și negrăită cântare, atâta a înălțat mintea și inima Fericitului aceluia, încât i se părea că se află întru cele cerești. De unde a rămas desfătându-se întru acea vedenie, auzind neînțeleșul, preadulcele și îngerescul glas trei sute de ani întregi. Iar după ce, după dumnezeiasca iconomie, a venit întru sine și s-a întors în mănăstirea sa, i s-a părut că a petrecut vreme de un ceas de când a ieșit din mănăstire; iată cum acei trei sute de ani i s-au părut ca un ceas celui ce a gustat din parte cereasca veselie”.

* Lit.: dispreț, ură.

După ce mai sus David a nimicnicit pe cei o mie de ani, zice și aici că „încă voi defăima, zicând adică că o mie de ani. măsurându-se cu pururea-vecuire a lui Dumnezeu, sunt ca un nimic. că defăimările lor, zice, adică cele despre cele o mie de ani, la mine vor fi încă mai multe” și, după urmare, zice și altă defăimare⁹⁹.

dimineața ca iarba va trece.

Dimineața se înțelege aici în loc de „degrab”, precum am spus și altădată. „Degrab, zice, vor trece la Dumnezeu cei o mie de ani, ca vremelnica și curând veștejita verdeață”.

6. Dimineața va înflori și va trece; seara va cădea, învârtoșa-se-va și se va usca.

Acestea le zice David întinzându-se în grabnica veștejire a verdeții, adică că „verdeața cea de dimineață va înflori, apoi va trece de la înflorire; și seara va cădea, adică se va pleca spre pământ; apoi, zice, se va învârtoșa, cheltuindu-se [dispărând] verdeața pe care o avea, iar apoi se va usca”. Iar *dimineața* și *seara* se înțeleg ca unele prin care, ca printr-o zi, a arătat asemănarea grabnicei veștejiri a verdeții, care într-o zi înflorește, se pleacă și piere; acestea însă noi le-am tâlcuit așa. Alții, precum Marele Atanasie și Eusebie, zic cum că acestea s-au rânduit pentru Evrei: că slujirea legii se numără o mie de ani, de la Solomon până la răstignirea Mântuitorului Hristos. Deci aceștia zic că psalmul proorocește aici cum că acești o mie de ani se socotesc ca o zi din pricina nelegiurii Evreilor, fiindcă defăimările și învârtoșările lor se vor face timp de mai mulți ani, adăugându-se totdeauna. După cum se și vede: că ei nu află niciun repaos din defăimare și necinste. Așijderea încă și pe celelalte le înțeleg ca zise despre Evrei, cum că dimineața, adică norocirea lor, va trece în grabă ca iarba – că buna lor norocire a fost singură împărăția lui Solomon, iar după Solomon s-au nenorocit¹⁰⁰. Iar următoarele ziceri tot către verdeață le vei da, precum am tâlcuit mai sus¹⁰¹.

⁹⁹ Iar Teodorit zice: „«De multe ori, zice, i-ai înjugat cu această ticăloșie», și arată totodată că lepădarea Evreilor, cea după patima Mântuitorului nostru, și lipsirea lor de dumnezeiasca purtare de grijă nu pentru scurtă vreme, ci pentru multă avea să fie. Iar Atanasie și Grigorie al Nyssei, prin *ani*, au înțeles «anii celor ce s-au lepădat de Tine», adică ai Evreilor, cum că vor fi adică întru multă defăimare, căci s-au făcut călcare oamenilor și demonilor, pentru că de Cel ce-i mântuia pe ei s-au lepădat”.

¹⁰⁰ Pentru aceasta zice și Teodorit: „*Dimineață* numește începutul purtării de grijă a Iudeilor, în care ei au înflorit și au odrăslit și multă cinste au câștigat, iar *seară*, încetarea dumnezeieștii purtări de grijă, fiindcă nu au voit să dea vierului rod copt, ci, învârtoșându-se cu inima, desăvârșit s-au uscat; iar de această purtare de grijă s-au golit

7. Că ne-am sfârșit întru urgia Ta și întru mânia Ta ne-am tulburat.

„Ne-am sfârșit, zice, adică ne-am împuținat și ne-am prăpădit, pentru că ne-ai urgisit, Doamne, păcătuiind noi”. Iar despre urgie și despre mânie am vorbit cu deosebire și mai ales la începutul psalmului 6.

8. Pus-ai fărădelegile noastre înaintea Ta, veacul nostru întru luminarea feței Tale.

„Pus-ai, Doamne, zice, păcatele noastre goale înaintea Ta; de unde și văzându-se, nu pot să se ascundă de Tine, ci mai vârtos Te întărită și pornesc urgia Ta asupra noastră”. Iar *veac* zice viața. „Toată viața noastră, zice, arătată se află înaintea cercetării Tale”¹⁰².

---

după Cruce”. A zis însă și Eusebie: „Anii lor, ai Iudeilor, vor fi *defăimări*, că nu vor mai fi ani cinstiți, nici de sânguire și trebnici, ci defăimări, fiind socotiți întru nimic. «Căci cu adevărat, din vechime, când cele ale noastre erau la început, dimineața ne-o făcusem ca verdeața, dar trecând neamul acela și verdeața împreună a trecut și apoi a înflorit și ceva mai mult decât verdeața am avut, după ce a trecut și floarea, și seara ne-a apucat, am căzut învârtoșându-ne și acestea le-am pățit, că *ne-am sfârșit întru urgia Ta și întru mânia Ta ne-am tulburat*». S-ar putea zice și firește: că firea omenească în tinerețe, adică ca verdeața cea fragedă, odrăsește, în vârf înfloarește, iar la bătrâneți cade, vârtoasă făcându-se în seara vieții”.

¹⁰¹ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Zugrăvește aici cu cuvântul petrecerea firii noastre, ca doar de ar îndupleca pe Dumnezeu spre mai multă împlăzire. Că zice arătat, sub vedere aducând pilda. Ce trebuie a socoti despre ticăloșia firii noastre? *Dimineata și seara*, adică tinerețe și bătrânețe; verdeața de dimineață și îndată floarea și trecerea; iar după aceasta, învârtoșare și veștejire a rămășiței. Aceasta este firea omenească, în tinerețe adică ca o fragedă verdeață odrăslind, iar în floarea vârstei înflorind, apoi către bătrâneți căzând, iar după bătrâneți învârtoșându-se, apoi desăvârșit uscându-se seara, adică în ceasurile cele mai de pe urmă ale vieții”. Iar Teodorit zice: „Așa și cei ce erau în Babilon – au ridicat capul dimineața ca o verdeață, zile norocite petrecând, apoi au trecut floarea bunei norociri și au suferit veștejire”.

¹⁰² Iarăși Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Nu trebuie să se facă priverște lui Dumnezeu răutatea omenească, nu trebuie să se arate precuratei Fețe veacul nostru cel spurcat cu păcatele; e ca și cum ar zice cineva mai arătat: «Ce este că ai pus păcatele noastre înaintea Ta?» După cum a zis și Iov: *Pentru ce nu ai făcut uitare nelegiurii mele?* (Iov 7: 21), nu învinovățind, ci mai vârtos obișnuita blândețe căutând: «Ție, zice, cele bune se cuvine a avea în vedere, iar nelegiuirea este nevrednică a fi văzută de Tine; fă omenirea astfel încât să nu fie vrednică de cercetarea Ta, ci veacul nostru să se facă vrednic de a se arăta Ție”. Iar Marele Atanasie potrivește zicerea aceasta și la răstignitorii de Dumnezeu Iudei. Și Apollinarie încă zice: „Nu ai trecut, zice, nelegiurile noastre, fiindcă noi le-am chemat

9. Că toate zilele noastre au pierit

„Zilele noastre. zice, au trecut și ne-am apropiat de moarte”. Că așa ne înduplecă să gândim urgia relexor întâmplări pe care le pățimim: că cei ce se află în necazuri obișnuiesc să zică „am murit, pentru că ne-am înecat în necazuri și ne-am deznădăjduit de toată mântuirea și odihna”. Despre acest *că* am spus de multe ori; acum însă, despre acesta zicem că este de-obște-cuprinzător sau adevăritor ori de prisos pentru povestire, precum este acum aici și în multe alte locuri de la psalmii lui David. Și dar, o, cititorule, să-ți fie aceasta de învățătură bine statomicită în canon, anume că a zice cineva de multe ori despre același lucru este lucru de prisos.

și întru urgia Ta ne-am stins.

Aceasta însă o a zis și mai sus; și o zice de două ori, după obiceiul pe care-l au cei ce se tânguiesc, care zic aceleași lucruri de mai multe ori, spre mai multa arătare a patimilor¹⁰³.

10. Anii noștri s-au socotit ca un păianjen,

Prin *păianjen* se înțelege aici țesătura lui, iar *s-au socotit* este în loc de „se socoteau”. Deci zice că „anii vieții noastre se socoteau de noi ca pânza păianjenului, adică ostenicioși și de scurtă vreme”, pentru că și pânza păianjenului cu multă osteneală se țese, din pricina multei sale subțirimi, și degrab se strică, pentru că nu are nicio țarie¹⁰⁴.

---

asupra capetelor noastre, pentru că am zis: *Sângele Lui asupra noastră și asupra fiilor noștri* (Matei 27: 25)”. Asemenea însă este aceasta cu cea zisă de Iov către Dumnezeu: *Ai nunărat însă meșteșugirile mele și nu va trece niciunul din păcatele mele neștiut de Tine; ai pecetluit nelegiurile mele în sac, mai însemnezi încă și de am făcut cunva vreo călcare de poruncă nevrând* (Iov 14: 16-17).

¹⁰³ Iar Teodorit zice: „Păcatul, zice, a pornit urgie asupra noastră, iar urgia a adus bătaia, iar bătaia a pricinuit durerea, că viața noastră cea puțină întru durere o am petrecut”.

¹⁰⁴ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Facă-se viața noastră vrednică de privirea Ta, că, așa cum ne aflăm acum, toate zilele noastre au pierit, că a nu fi cineva întru Tine e una cu a nu avea puțință să fie; că, peste cei ce stăpânește puternica urgie, neînfințată și întunecată le este viața, după asemănarea țesăturii păianjenului, căci toate sânguințele vieții acesteia sunt păreri [οἴησις] și nu ipostas [mai exact: sunt presupuneri fără bază reală sau întemeiate pe incertitudini]. Părere este cinstea, părere este dregătoria, nobilitatea, mândria, bogăția și toate cele ca acestea întru care cugetă păianjenii vieții, pentru care unele ca acestea au trebuință de Dumnezeu Cel ce vindecă și Care arată

zilele anilor noștri întru dânsii, șaptezeci de ani,

11. Iar de vor fi în putere, optzeci de ani,

Aici hotărăște numărul anilor omului și zice câți ani sunt ai puterii și câți ai silei. Zice dar cum că zilele anilor noștri, adică anii noștri întru sineși, sunt șaptezeci, că acești ani sunt timpurile ce le avem atâta cât ne mișcăm în putere, iar de se va întâmpla să fie cineva în silnicii, adică silit (că atunci se zice că abia mai poate), va viețui optzeci de ani.

și ce este mai mult decât aceștia, osteneală și durere.

„A viețui, zice, cineva mai mult de optzeci de ani, aceasta va fi osteneală și durere, din pricina multei neputințe și pentru bolile bătrâneții”. Deci *osteneală* se zice ticăloșia¹⁰⁵, iar *durerea*, boala. Unii însă, precum Grigorie al Nyssei, au înțeles de jos, adică partea care trece de șaptezeci și optzeci de ani ai vieții omului este osteneală și durere, deoarece îndulcirea și bucuria pe care o câștigă omul într-o astfel de vârstă bătrânească este puțină, mai mult fiind necazul și durerea, din pricina întâmplărilor și boalelor de la bătrânețe¹⁰⁵.

---

amăgirea cea păienjinitoare și neînființată a vieții celei materialnice, că nu sporește spre nicio margine de bunătate pentru cei ce viețuiesc zădărnicește, pe care Dumnezeu îi înduplecă a se muta spre înălțime și așa să străbată împletiturile cele păienjenești ale vieții, cu aripă tare”. A zis însă și Eusebie: „Zice oareunde Isaia: *Ouă de aspidă clocesc și tort de păianjen țes* (Iudeii adică) (Is. 59: 5), arătând așezarea lor cea sufletească, adică cea de după venirea Mântuitorului, întru care stăpânitorii, ca o pasăre ce naște, pe cele ce dintr-înșii s-au născut le pun înainte, asemănându-se cu puii aspidelor, din pricina veninului cel borât dintr-înșii, al hulei împotriva Mântuitorului. Deci cei ce din vechime țeseau haina Arhierelui și podoabele sfinte, acum toată țesătura învățaturii prin împletitura dumnezeieștilor învățături asemenea cu păianjenul o țes. Că acum, citirile Scripturilor și repetările lor prin care țes oarecare învățatură se potrivesc cu pânzele păianjenului”. Altul însă zice: „Toată viața noastră este neputincioasă ca pânza unui păianjen; iar *socoteală* numește necurmata ticăloșie”. Și Teodorit. „Niciun lucru adevărat, niciun lucru statornic nu are firea omenească, lesne se rupe, ca țesătura păianjenului”.

¹⁰⁵ Lit.: mizeria, nevoia, starea de nenorocire.

¹⁰⁵ Așa a înțeles și Grigorie al Nyssei zicând: „Nu este viața dureroasă pentru că au trăit peste măsură, ci cea mai mare parte din viață – așa scurtă cum e – e întru osteneală și durere: pruncia e durere, viața cea de mijloc mai mult înmulțește durerile, iar bătrânețea, mai cu deosebire pentru aceasta, mărturisește înmulțirea osteneții cu cărunțețea și cu zbărciturile. Deci toată viața omenească de șaptezeci, sau de optzeci uneori, se circumscrie de mai multe ori: că îi lasă pe cei duși necopți, iar pe cei cu viața îndelungată, din pricina rărîmii, însă nici așa nu se dă întru repaus, ci mai toată întru ticăloșie, iar

12. Că a venit blândețe peste noi și ne vom pedepsi.

Blândețe numește aici David măsurata pedeapsă a lui Dumnezeu. Însă a zis blândețe după măsura pedepsei și a acelei bătăi* de care suntem vrednici pentru păcatele noastre, după Sfântul Grigorie al Nyssei¹⁰⁶.

13. Cine știe puterea urgiei Tale? Și, de frica Ta mânia Ta să o numere?

Dacă mica și puțină Ta pedeapsă, Doamne, zice, a pricinuit nouă atâta simțire de durere, cine oare va cunoaște câtă și de ce fel este puterea urgiei Tale asupra celor ce se pocăiesc?", după Teodorit. „Cu adevărat, multă și mare este urgia aceasta, și nesuferită. Și cine va ști să măsoare mânia Ta, adică să înțeleagă câtă și cel fel este? Cu adevărat, nimeni nu va putea pricepe aceasta, căci Tu ești înfricoșător foarte”, după tâlcuirea lui Grigorie al Nyssei¹⁰⁷.

14. Dreapta Ta așa cunoscută o fă mie,

„Așa, zice, adică cu blândețe și cu măsurată pedeapsă înțelepțește-mă, dreapta Ta fă-o cunoscută mie, Doamne, în ziua judecății, că atunci vei face cunoscută dreapta Ta, când ne vei pune pe noi de-a dreapta Ta împreună cu oile”.

---

acestea se potrivesc cu cele zise de Patriarhul Iacov: *Pușini și răi au fost anii vieții mele* (Fac. 47: 9)”.
* În comparație cu celelalte urgii sau robii pomenite mai-nainte, care îndurerau sufletul îndemnându-l la pocăință adâncă și ostentivă, pedeapsa de aici e mai ușoară, îndeamnă spre blândețe și e pricinuitoare a acesteia, ca una ce e dată după măsura păcatelor întrucâtva mai mici.

¹⁰⁶ Aduagă Grigorie al Nyssei și acestea: „Iarăși izvodește alt chip, așa ca să îmblânzească pe Dumnezeu asupra oamenilor; că cele ce se zic au înțelesul următor: grămada păcatelor noastre, mare bătaie trage asupra-ne; iar starea firii noastre este de nimic, încât n-ar putea încăpea (adică suferi) urgia cea după cuviință pentru greșelele noastre, dar măcar blândă și măsurată de ar fi partea ce s-ar aduce asupra-ne spre pedeapsă, nouă, celor ce o suferim, ar fi destul[ă] spre învățătură”. Și Atanasie încă zice: „De vreme ce puțină și ticăloasă este viața aceasta și nu cunoaștem ce va fi nouă după acestea de la stăpânirea Ta, pentru aceasta cu blândețe cerem (Iudeii adică) să ne împărtășim de pedeapsa Părintelui cea prin Hristos”.

¹⁰⁷ Iar Teodorit zice că, prin cuvintele acestea, David însemnează munca cea veșnică, care este nesfârșită.

și pe cei ferecați¹⁰⁸ cu inima întru înțelepciune.

„Și, pe lângă acestea, zice, fă-mi cunoscuți, Doamne, pe cei drepti, împreună numărându-mă și pe mine cu dânșii, ale căror inimi erau mai-nainte de moarte ferecate cu dumnezeiasca înțelepciune și cu frica lui Dumnezeu, că *frica Domnului este începutul înțelepciunii* (Ps. 110: 10). *Și pătrunde cu frica Ta cărnurile mele* (Ps. 118: 20)”. Și, după alt chip încă, înțelepciunea lui Dumnezeu este deslușirea între fapta bună și cea rea. Și așa zicerea se înțelege pentru judecata din urmă; se înțelege însă și pentru viața aceasta, că adică prin *dreapta Ta așa cunoscută o fă mie* se înțelege „puterea Ta cea ajutătoare și cea de bine-lă-cătoare și cea păzitoare”. „Și, pe lângă acestea, fă-mi cunoscuți pe cei înțelepți întru cele dumnezeiești, ca printr-înșii să mă înțeleptesc și eu și să mă fac înțelegător”, după Teodorit.

15. Întoarce-Te, Doamne, până când? Și Te umilește spre robii Tăi.

„Întoarce-Te, zice, Doamne, ori Tu către noi, dinspre care Te-ai întors pentru păcatele noastre, ori noi către Tine [să ne întoarcem], care ne rătăcim încoace și-ncolo. Că până când, Doamne, nu Te vei întoarce spre noi?” Că aceasta se înțelege pe dinafară ca o elipsă: „Îndeamnă-Te dar și milostivește-Te spre noi, robii Tăi, care ne ticăloșim și pe Tine Te chemăm”¹⁰⁹.

16. Umplutu-ne-am dimineața de mila Ta, Doamne, și ne-am bucurat și ne-am veselit.

Prin *seară* și *noapte* se înțelege viața aceasta, după Marele Atanasie, din pricina întunericii și rătăcirii care sunt revărsate într-înșă și pentru că în aceasta dormim și întru aceasta murim, iar prin *dimineață* și *ziua* se înțelege viața viitoare, pentru strălucirea pe care o are și pentru că întru aceea ne vom scula din morți. Deci David zice aici că „*dimineața*, adică viața viitoare, noi, cei care ne-am învrednicit a ne întoarce acum către Tine, Doamne, prin pocăință, atunci ne vom

¹⁰⁸ Într-alte manuscrise se scrie „cei învățați”, iar prin „cei învățați” se înțeleg cei drepti cu inima, ca unii ce au înțelepciune dumnezeiască [e vorba de un joc de cuvinte μετρημένους (ferecați) și πεπαιδευμένους (învățați, îndrumați etc.), de aici și osebitele variante ale copiştilor; oricum, originalul va fi fost una dintre variante: duhovnicește, în schimb, merg amândouă]. Iar Marele Atanasie prin „învățați” înțelege pe apostoli și pe evangheliști, prin care noi ne-am învățat, iar prin *dreaptă* înțelege pe Fiul.

¹⁰⁹ Iar Grigorie al Nyssei zice: „Bine s-a adăugat zicerea cea următoare: căci zice că, de vreme ce nu ridicăm, pentru neputința firii, mărimea urgiei pe care o pornește asupra noastră păcatul, avem însă trebuință de a fi pedepsiți; dar pedepsească-ne mai vârtos mântuirea cea prin întoarcere, decât bătaia cea pentru păcatele noastre”.

umple de mila Ta și ne vom bucura”, că aici este schimbare de timpuri, timpul trecut luându-se în loc de cel viitor, precum au însemnat și Achila, și ceilalți: „Umple-ne pe noi dimineața de mila Ta și Te vom lauda și ne vom veseli”. Iar despre bucurie și veselie am spus la Psalmul 9, tâlcuind aceasta: *Bucura-mă-voi și mă voi veseli întru Tine*¹¹⁰.

17. Veselitu-ne-am pentru toate zilele¹¹¹ în care ne-ai smerit pe noi, pentru anii întru care am văzut rele.

Asemenea și aici, *veselitu-ne-am* este în loc de „veseli-ne-vom”, iar *toate zilele* a zis în loc de „totdeauna”, căci bucuria veacului viitor este nesfârșită. Iar atunci ne vom veseli în locul zilelor și anilor vieții acesteia, în care ne-am smerit cu tot felul de necaz și de rea pătimire pe care le suferă dreptii, și ne vom veseli în locul relelor, adică pentru necazurile și ispitele ce le-am pățimit în viața aceasta.

18. Și caută spre robii Tăi și spre lucrurile Tale și povățuiește pe fiii lor.

„Caută, zice, Doamne, spre părinții și învățătorii noștri, care cu credință au slujit Ție, și, pentru dragostea acelora, povățuiește-ne pe noi, fiii și ucenicii lor, spre fapta bună. Ori caută spre noi, robii Tăi, și nu numai pe noi ne povățuiește, ci și pe fiii noștri, atât cei trupești, cât și cei duhovnicești”¹¹².

19. Și să fie lumina Domnului Dumnezeuului nostru peste noi

---

¹¹⁰ Iar Teodorit zice: „*Dimineață* numește schimbarea relelor-întâmplări; și se roagă să se risipească întunericul acelora și să le răsără lor lumină, nu pentru bunătatea lor, ci pentru dumnezeiasca milă. „Cu aceasta, zice, fiind, de toată veselia umplându-ne, vom aduce cuviincioasa cântare de laudă”. Iar Atanasie zice: „Zice unele ca acestea de ca și cum ar fi aflat acum împlinirea rugăciunii (adică la timp trecut); că va răsări și lor (Iudeilor adică) Soarele dreptății, la sfârșitul veacului acesta”.

¹¹¹ Întru alte copii, în *toate zilele vieții noastre* se unește cu cea de mai sus așa: „Și ne-am bucurat și ne-am veselit în toate zilele vieții noastre”.

¹¹² Iar Teodorit zice: „Iar de aici arată că nu ca pe niște făcute le-a zis pe acestea, ci ca pe unele ce urmau să se facă, că nu a zis „ai căutat”, ci *caută spre robii Tăi și spre lucrurile Tale*. „Făpturile Tale suntem, zice, și slugi ale stăpânirii Tale”; *Povățuiește* însă, a zis, *pe fiii lor*, adică *pe robii Tăi*, că cei ce erau în Babilon, aducând ruga, se rugau lui Dumnezeu să întorcă pe fiii robilor lor care s-au săvârșit, iar firea omenească se roagă să fie povățuiți către adevăr oamenii care se vor afla la arătarea Mântuitorului nostru”. Iar altul zice: „Îi arată pe Patriarhii cei dimprejurul lui Avraam, că aceștia cu adevărat sunt *lucruri ale lui Dumnezeu*, iar *fiii acestora* sunt cei ce fac faptele lui Avraam și ale Patriarhilor, intrând prin fapta bună întru rodirea lor”.

Lumina lui Dumnezeu este harul Lui, care strălucește [luminează] pe cel ce-l ia. Iar *luminarea lui Dumnezeu* se zice pentru că vine de la Dumnezeu. Iar *graiul fie* este rugător, adică: „O, de ar fi peste noi lumina ce vine de la Dumnezeu!”¹¹³

și lucrurile mâinilor noastre le îndreptează spre noi și lucrul mâinilor noastre îndreptează-l.

Lucrurile mâinilor la plural sunt, simplu, faptele care se lucrează cu mâinile pentru care ne rugăm să se îndrepteze și să nu se abată de la potrivirea faptei bune și a cuviinței. Iar *lucrurile mâinilor* în chip oșebit unii îl zic a fi milostenia, care aici s-a cinstit ca un lucru oșebit, deoarece este preaiubită lui Dumnezeu. Iar milostiv este nu numai cel ce dă, ci și cel ce nu are și compatimește cu săracii, pentru că de la cei ce nu au bani se cere împreună-pățimire cu săracii și mângâiere prin cuvânt. Iar alții *lucru al mâinilor* zic lucrările faptei bune celei practice, acestea fiind multe și oșebite, fiindcă virtutea practică se numește de multe ori *mâini*, iar *lucru al mâinilor* se numește cel al faptei bune celei din duhovniceasca vedere, ce este de un singur fel; că *mâini* sunt oarecum gândul și mintea, deoarece duc ca de mână și suie sufletul la vedere¹¹⁴.

---

¹¹³ *Lumină* numește înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul, că atunci și pe noi ne-a arătat lumina dumnezeieștii cunoștințe luminați și vestiți. Iar Didim zice: „Povățuiește-ne la calea mântuirii, că așa și strălucirea Ta va fi peste noi, strălucind și noi ca soarele întru Împărăția Ta”. Iar Sfântul Grigorie al Tesalonicului adună [încheie] din zicerea aceasta că lumina dumnezeiască din care se împărtășesc cei curățiți este nezidită; „că nezidită și pururea-vecuitoare este împreună cu Dumnezeu, și de aceasta dar se împărtășesc după har și Sfinții”.

¹¹⁴ Iar altul zice: „Felurita și multa sânguință a faptei bune se face un singur lucru, iar acesta este mântuirea celui ce a isprăvit”. Iar Teodorit zice: „Frumoasă însă este adăugirea zicerii *spre noi*, căci câștigul dreptății este al nostru; că Dumnezeu ajută iubitorilor de fapta bună și felurile acesteia împreună cu noi le isprăvește, iar rodul acestora îl seceră cei ce seamănă; că Dumnezeu nu are trebuință de nimic, Se bucură însă de buna moștenire [parte, dobândă] și fericirea oamenilor”.

PSALMUL 90

Lauda cântării lui David. Nescris deasupra la Evrei.

Despre psalmii nesuprascriși am spus în *Precuvântarea cărții*, la capitolul 5. Învață însă psalmul despre nebiruirea nădejzii întru Dumnezeu¹¹⁵.

1. Cel ce locuiește întru ajutorul Celui Preaînalt, întru acoperământul Dumnezeului cerului se va sălăslui.

„Omul, zice, cel ce întrebuițează ca o casă a sa ajutorul cel ce se dă de la Preaînaltul Dumnezeu, adică cel ce nu se află fără ajutorul lui Dumnezeu, ca unul care numai întru Acesta nădăjduiește, acesta, zice, se va păzi întru acoperământul lui Dumnezeu, adică se va acoperi de Dumnezeu”, iar *Dumnezeu al cerului* Se zice Dumnezeu, ca Făcător și Stăpân al cerului, iar de este Dumnezeu al cerului, arătat este că este și Dumnezeu al pământului și, de obște, al tuturor zidurilor. Însă prin *ajutor al lui Dumnezeu* se înțelege și legea dumnezeieștilor porunci, după Atanasie, pe care Dumnezeu a dat-o oamenilor spre ajutor, adică spre a se ajuta în războiul împotriva demonilor. Pentru aceasta a zis Isaia: *Lege a dat Dumnezeu spre ajutor* (Is. 8: 20). Însă în lege *locuiește* cel ce viețuiește după scopul legii, după același Atanasie¹¹⁶.

¹¹⁵ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „La Evrei psalmul acesta este nesuprascriș, ca unii ce nu primesc suprascrierea cea arătătoare a arătării lui Hristos. Dar pentru aceasta nu se cuvine să lepădăm suprascrierea, căci este a celor șaptezeci [traducătorii Septuagintei], a căror conglăsuire a însemnat dăruirea Sfântului Duh ceea ce se făcea lor. Deci psalmul acesta este la noi *laudă de cântare*, că toată lauda își are aducerea la Dumnezeu”. Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta învață nebiruirea nădejzii celei întru Dumnezeu; că Fericitul David, cu duhovnicești ochi de departe privind întâmplările fericitului Iezechia și văzând cum a stricat oastea Asirienilor nădăjduind în Dumnezeu, a scris psalmul acesta, învățându-i pe toți oamenii (să cunoască) câtă aducere de bunătați are nădejdea cuiva în Dumnezeu”.

¹¹⁶ Zice însă Eusebie cum că Achila și al cincilea izvod (adică a cincea ediție) au zis că cel ce șade întru ascunsul Celui Preaînalt, însemnând tăria și netemerea minții celui ce se nevoiește după Dumnezeu în Hristos, întru ascunsul sufletului său șade locuind în ajutor al său este Cel Preaînalt. A zis însă și Isihie: „Vezi însă câtă îndrăzneală are la Dumnezeu cel ce locuiește în ajutorul Celui Preaînalt? Că pe sine tot oarecum afierosindu-se Lui, întru El își are toată nădejdea de a se mântui. De trei ori dar fericit este unul ca acesta și plin va fi de toată buna-norocire; căci cânta oareunde Fericitul David, zicând: *Doamne*,

2. Zice-va Domnului: „Sprijinitorul meu ești, scăparea mea, Dumnezeuul meu, și voi nădăjdui spre Dânsul”.

„Cel ce locuiește, zice, în ajutorul lui Dumnezeu, acesta va zice cu îndrăzneală: «Tu, Doamne, ești Apărătorul meu și Tu singur ești scăparea mea»”. Dar și înaintea altora va zice: „Acesta este Dumnezeuul meu și voi nădăjdui spre Dânsul”, adică va mărturisi între alții că este Dumnezeu al său.

3. Că El te va izbăvi din cursa vânătorilor și din cuvântul tulburător.

Cursele vânătorilor celor simțiți, care vânează și prind trupurile oamenilor, sunt pândirile și străjuirile care se fac pe la drumuri, în locuri ascunse; iar ale vânătorilor celor gândiți, care prind sufletele, adică ale demonilor, sunt cursă întru atacurile cele spre răutăți și poftele cele rele și vrăjmășirile cele prin patimă. Iar Simmah a tălmăcit *cuvântul cel tulburător* „cuvânt de bănuire”¹¹⁷, adică clevetitor, pentru că un cuvânt ca acesta tulbură sufletul celui ce este clevetit. Pentru aceasta a zis și Solomon: *Cuvântul înfricoșător tulbură inima omului drept* (Pilde 12: 25). A întors însă Proorocul cuvântul către omul de acest fel, adică către cel ce locuiește în ajutorul Celui Preaînalt, în chip de întoarcere, pe care om îl îmbărbătează că-l va izbăvi Domnul de cursele gândiților și simțiților vânători, după Atanasie¹¹⁷.

4. Cu spatele te va umbri și sub aripile Lui vei nădăjdui.

„Dumnezeu, zice, va bate război înaintea ta, o, omule, cel ce locuiești în ajutorul lui Dumnezeu!” Metaforic este cuvântul acesta și din asemănare, căci și cel ce stă înaintea cuiva și se luptă, acela face aceluia umbră, adică îl ascunde cu spatele său și cu părțile trupului cele de jos¹¹⁸. Iar *spatele lui Dumnezeu* este puterea Lui cea păzitoare, iar aceasta se numește și *aripi ale lui Dumnezeu*.

Dumnezeul puterilor, fericit este omul cel ce nădăjduiește spre Tine! (Ps. 83: 13)”. „Acesta dar, după Atanasie, se va sălășlui întru acoperământul Dumnezeului cerului. Și bine arătat este că în viitor va fi împreună-locuitor cu Dumnezeu și în aceleași lăcașuri va locui cu Făcătorul cerului”.

¹¹⁷ Lit.: cuvânt jignitor/silnic, abuz.

¹¹⁷ Iar după Chiril și Didim, *cuvânt tulburător* este cel de la necuvioșii eretici, că tulbură inimile celor simplii, rău grăind și fără păzire și neînțelegând nici cele ce zic, nici acelea despre care adeverează.

¹¹⁸ Altul însă zice: „*Spate* precum mi se pare mie, însemnează aici că sunt părțile cele de sub cerbice, și cele ce sunt până la umere, și nu cu adevărat dosul”. Și altul zice: „*Spatele*

5. Cu armă te va înconjura adevărul Lui;

Zicerea *cu armă* se înțelege aici în loc de „ca și cu arma”. „Deci, zice David către omul cel ce locuiește în ajutorul lui Dumnezeu, de ai adevăr în faptă și în cuvânt, acest adevăr te va înconjura, adică te va păzi din toate părțile”. Vezi însă, o, cititorule, lauda adevărului, că David zice cum că adevărul este al lui Dumnezeu, că acesta este locuință a lui Dumnezeu, căci, dacă minciuna este atribut al [specifică] Diavolului, arătat este că, dimpotrivă, adevărul este însușire a lui Dumnezeu. Însă cineva poate să zică și altfel, după Marele Atanasie, Hristos va înconjura și va împărăți cu Crucea ca și cu o armă pe cei ce locuiesc în ajutorul Lui, că Hristos este Adevărul Părintelui, precum Însuși a zis: *Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl Meu* (Ioan 14: 9)¹¹⁸.

nu te vei teme de frica de noapte,

6. De săgeata ce zboară ziua,

„Tu, zice, o, omule, care locuiești în ajutorul lui Dumnezeu, nu te vei teme de frica ce urmează nopții, fie de la demoni, fie de la oameni, nici nu te vei teme de săgețile simțite, ce se aruncă de oameni ziua, ori de cele gândite, care se aruncă de demoni și de patimi”.

---

este locul întru care aripile se întăresc între umere”. Iar Teodorit zice: „Alcătuitorul tău se va face și te va acoperi când te vei lupta; a pus însă aceasta din asemănarea celor din linia întâi, care acoperă pe cei din urmă cu spatele lor; iar *aripi* numește proniile și lucrările, întrebuițând închipuirea [lit.: icoana] păsărilor, că și acelea, pentru cea după fire a lor iubire își acoperă puii; precum zice unul mai arătat: «Te va acoperi pe tine sub umbra aripilor Lui ca pe un pui»; iar aceasta este asemenea cu ceea ce se zice în Deuteronom: *El (Dumnezeu) va acoperi cuibul Său, El care S-a dorit după puii Săi, dezvelind aripile Sale i-a primit pe ei, și pe spatele Lui i-a luat pe ei* (Deut. 32: 11). Aceasta și Stăpânul Hristos o a zis către Ierusalim: *De câte ori am vrut să adun pe fiii tăi în ce chip pasărea adună puii săi, și nu ați voit* (Matei 23: 37)”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „Zicerea *cu spatele Său te va umbri pe tine*, este asemenea cu a fi el după Dumnezeu, că spatele se află în părțile cele mai de jos, iar cel ce este în urma lui Dumnezeu, dacă privește totdeauna în urma Celui ce merge înainte, nu se abate din calea cea dreaptă, iar cel ce se poartă pe de lături cu mișcarea, ori își poartă ochii împotriva povățuitorului, altă cale nouă își taie luiși, pentru aceasta și Moise nu privește spre fața lui Dumnezeu, ci vede dosul [spatele] Lui”.

¹¹⁹ Zice Atanasie: „Arma lui Hristos este Crucea, de care, înconjurați fiind noi, asupra tuturor luptelor îndrăznim și pe toți vrăjmașii îi biruim”.

de lucrul ce umblă întru întuneric, de întâmplare și de dracul cel de la amiază.

„Tu, zice, omule, cel ce locuiești în ajutorul lui Dumnezeu, nu te vei teme de tot lucrul ce umblă întru întuneric”, iar acest fel de lucru întunecat este tâlharul, vrăjmășitorul care caută să ardă casa, acest fel de lucru este curvia, preacurvia, dracul, patimile și orice altceva de acest fel”. Iar *întâmplare* este tot lucrul pe care nu-l voiește cineva, care vine de năprasnă. Iar prin *dracul de la amiază*, unii, precum Eusebie, au înțeles că este dracul trândăvirii [acediei] și al lenevirii, care năpădește asupra oamenilor mai ales în vremea amiezii, iar alții au zis că este dracul gândurilor de rușine și trupești, iar alții au zis că este dracul neînfrânării și al înverșunării¹²⁰. Căci toți acești draci dau oamenilor război în vremea amiezii, atunci când pântecele se satură și se îngreiază de mâncări¹²¹.

* Aici, dracul este pus despărțit de celelalte patimi arătate alături, pentru aceea că unele patimi omul și le stârnește din mândrie, din pofta cea fără măsură, din slăbiciune sau din alte neputințe de-ale firii, neluând seama la ajutorul pe care îl ar putea da Dumnezeu în biruirea lor. La fel spunea undeva și Sfântul Antonie cel Mare, că unele păcate sunt de la draci, iar altele, de la fire, iar altele, de la mâncare cea multă.

* Lit.: imoralității, licențiozității.

¹²⁰ După Teodorit însă, sunt de două feluri de vrăjmășire: „Fie nearătat și pe ascuns, atunci când ca în noapte și în întuneric, oarecari gătesc pe ascuns curse împotriva cui voiesc ei, fie arătat și pe față, ca ziua. Deci *frica de noapte* numește primejdia cea neștiută, iar *săgeata ce zboară ziua*, vrăjmășirea cea vederată”. Iar după Didim. „*Frica de noapte* este cea a îndulcirilor trupului, căci patima trupească năvălește mai mult întru întuneric, iar *săgeata ce zboară ziua* este lăcomia de avuție, că aceasta este vremea ei, iar *lucrul cel ce umblă întru întuneric* este tot păcatul și necunoștința și duhurile rătăcirii cele rele, care ațâță păcatele”. Iar după Eusebie: „*Întâmplare* pățimesc aceia a căror minte îngenunchează către iubirea de îndulcire, atunci când se trândăvesc dinspre lucrările buneicinstirii și se lenevesc la ostenele cele pentru fapta bună”. Iar Teodorit zice: „*Drac* însă *de amiază* a zis după socotința celor mulți, că potrivit îi numește așa pe cei ce uneltesc împotriva oamenilor, care aleargă după mâncare și după sajiu ca asupra unui dobitoc de vânat și cu lesnire îi înrobesc pe cei lipsiți de purtarea de grijă cea de Sus”.

¹²¹ Iar Teologul Grigorie zice: „Cel ce nădăjduiește spre Domnul, nici de Diavolul cel ce se preface în înger de lumină nu se va teme, măcar de ar arăta vederată lumină, măcar deși la amiază de ar apărea celor stricați [cu patimile etc.]”. Iar Chiril zice: „Poate că *lucrul ce umblă în întuneric* îl zice pe păcatul cel neștiut, că uneori se întâmplă să nu știm vreun lucru ascuns, iar apoi, făcându-l pe el, greșim și cădem în teasul pierzării, despre care și David se ruga, zicând: *De cele ascunse ale mele curățește-mă!* (Ps. 18: 13)”. Iar altul zice: „*Lucrul simplu ce umblă în întuneric* este o vrăjmășire ce izbucnește de unde cineva nu se așteaptă, [dar] și tot păcatul și necunoștința; iar *întâmplarea de amiază* este vătămarea cea vederată și arătată”. Însemnează și că dracul de amiază a fost cel ce l-a

7. Cădea-vor dinspre latura ta o mie și zece mii de-a dreapta ta și spre tine nu se vor apropia.

Pin latură se zice, simplu, „parte”. Iar aici David însemnează partea cea de-a stânga, zicând: „Când din partea cea din stânga a omului ce locuiește în ajutorul Celui Preaînalt vor cădea mii de săgeți, iar de-a dreapta lui vor cădea zece mii de săgeți, de dânsul nu se vor atinge, adică nu-l vor vătăma”. Iar după o vedere mai înaltă, psalmul zice că: „Tu, omule cel de acest fel, vei fi săgetat cu multe săgeți din partea stângă, dar cu și mai multe din partea dreaptă”. Prin *stângă* se înțelege când se săgetează cineva cu patimi dobitocești, ale mâniei și ale poftei, care învederat și mărturisit este că sunt rele, iar *de-a dreapta* este când se săgetează cineva de pricini care par a fi drepte și bune, însă care nu sunt de acest fel, deoarece vrăjmașul diavol, știind că cei mai mulți oameni nu primesc atacurile păcatelor celor simple și arătate [lesne de priceput], pentru aceasta începe să-i lupte de la oarecari pricini care par să fie bune, iar la urmă, pornind de la acelea, îi doboară și în relele cele învederate¹²².

---

supărat pe David, când, după somnul de amiază, a căzut în preacurvie cu Virsavia [Batșeba]”.

¹²² De unde s-a conglăuit și Origen care zice: „Mai înalt însă, potrivit cu partea cea de-a stânga, zice *o mie*, însă în cele de-a dreapta, *zece de mii*, că de-a dreapta sunt lucrurile noastre bune și faptele bune, ca unele ce sunt tari și minunate, de care puterile cele viclene se apucă să le slăbească, fiindcă mai mulți sunt cei ce cad prin lucrurile cele socotite a fi de-a dreapta, decât cei ce păcătuiesc arătat [adică prin cele de-a stânga]: că cei mai mulți dintre oameni, încercând a săvârși oarecari dreptăți [prin cele de-a dreapta], cad în ispitele de păcate”. Și Teodorit: „Măcar de-a dreapta ta, zice, măcar de-a stânga ta nenumărată mulțime de ar veni, ție nu ți-ar face nicio vătămare, ci-i vei vedea pe aceia doborâți de dumnezeiasca bătaie». Aceasta s-a făcut și la Iezechia, că o sută optzeci și cinci de mii de Asirieni au fost doborâți fără de arme oștenești. Tot așa și în vremea lui Ghedeon, așa și în vremea lui Ionatan, așa și în vremea lui Iosafat și în vremea Proorocului Elisei însuși aceasta s-a făcut”. Într-un glas zice și Atanasie: „Aducând spre pildă ceea ce s-a întâmplat în vremea lui Iosafat, care a biruit fără să se oștească, ci numai cântând și laudând pe Dumnezeu și zicând: *Mărturișiți-vă Domnului, că este bun, că în veac este mila Lui* (I Paralip. 16: 34; II Paralip. 5: 13; Ps. 117: 29) (care este și psalmul ce se numește Polieleu). *Și când cei din Iuda au venit pe dealul de unde se vedea pustiul și au căutat și au văzut mulțimea, iată, toți erau morți, căzuți pe pământ, și nu era cine să-i scape* (II Paralip. 5: 24)”. „Pentru aceasta este și scris, după Didim, *că mână tare oștește Domnul asupra lui Amalic din neamuri în neamuri* (Ieș. 17: 16), că Domnul nu va înceta mântuind pe cei ce-L iubesc pe El”.

8. Însă cu ochii tăi vei privi și răsplătirea păcătoșilor vei vedea.

„Nu se vor atinge, zice, de tine, cel ce locuiești în ajutorul lui Dumnezeu, săgețile vrăjmașilor. Însă, de te vei uita cu ochii cei gândiți, vei înțelege că acest lucru este adevărat și vei vedea bătaia ce o vor lua de la Dumnezeu demonii și oamenii cei păcătoși care te vrăjmășesc”.

9. Că Tu, Doamne, nădejdea mea.

Auzind cel ce locuiește în ajutorul Celui Preaînalt făgăduințele date de David mai sus, după Diodor, strigă din îndulcirea cea către Dumnezeu și zice: „Tu, Doamne, ești nădejdea mea!”¹²³

Pe Cel Preaînalt ai pus scăpare ție.

10. Nu vor veni către tine rele

David răspunde aici către cel ce locuiește în ajutorul lui Dumnezeu și zice: „Tu ai zis că Domnul este ajutorul tău? Și tu ai pus pe Cel Preaînalt scăparea ta? Să știi că nicio ispită nu se va apropia de tine”, căci aceasta trebuie citită în chip întrebător: „Pe Cel Preaînalt L-ai pus scăpare ție?” Iar aceasta, *nu vor veni către tine rele*, se citește hotărâtor, pentru că este ca un răspuns către aceia¹²⁴. Iar cum că cel ce are pe Dumnezeu scăpare nu va veni către ispită, mărturisește însuși Diavolul, strigând către Dumnezeu despre Iov: *Au nu Tu ai îngrădit pe cele dinafară ale lui?* (Iov 1: 10). Iar când Se va depărta Dumnezeu, de un om ca acesta se vor apropia relele, adică împrejurările și primejdiile și ispitele.

și bătaie nu se va apropia întru lăcașul tău.

„Nu numai de tine, zice, nu se va apropia vreun rău, ci nici de casa ta”. Altminteri însă *bătaie* poate fi fiecare boală, iar *lăcașul* sufletului este trupul. Deci zice că „nici trupul tău nu va fi atins de boală, căci ai făcut pe Dumnezeu scăparea ta”. Iar mai potrivit este aceasta, după Hrisostom: „Omului lui Dumnezeu, de-i vor

¹²³ Iar altul zice: „Aici lipsește graiul «ai zis», adică «Tu ai zis: Doamne, nădejdea mea»”. [Vezi, pentru limpezire, tâlcuirea următoare, a lui Eftimie.]

* Afirmativ, declarativ.

¹²⁴ Iar Atanasie, tâlcuind aceasta, *nu se vor apropia de tine rele*, zice: „Prin fire răutatea năvălește pe dinafară, căci fapta bună își are pricinuirea dinăuntru, că Dumnezeu l-a făcut pe om drept, după Ecclesiast, care, multe socoteli căutând, din afară și-a tras asupra-și răutatea. Însă iată ce am aflat: Dumnezeu l-a făcut pe om înțelept și drept, iar ei (oamenii) au căutat socoteli multe (Eccl. 7: 29)”.

urma și boli și bătăi și alte ispite ca acestea, i se fac lui nevoință și cercare și pricină de mai multe cununi, iar păcătosului acestea i se fac cu adevărat bătăi, că multe, zice chiar David, *sunt bătăile păcătosului* (Ps. 31: 10).

11. Că îngerilor Săi va porunci pentru tine, ca să te păzească în toate căile tale.

Aceasta e asemenea cu ceea ce a zis David la Psalmul 33: *Străjuie-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de Dânsul și-i va izbăvi pe ei, și Avraam încă, îmbărbătând pe omul casei sale în Mesopotamia, a zis: Domnul Dumnezeu va trimite pe îngerul Său înaintea ta* (Fac. 24: 7). Și Iacov încă a zis: *Îngerul mă va izbăvi pe mine de toate relele* (Fac. 48: 16), din care ne învățăm că Dumnezeu păzește prin înger pe cei ce nădăjduiesc întru El. Iar *căi* numește faptele omului¹²⁵.

12. Pe mâini te vor ridica, ca nu cumva să împiedici de piatră piciorul tău.

Mâinile îngerilor sunt puterile lor păzitoare, iar prin *te vor ridica* zice adică „te vor sprijini în ispite și în greutăți, încât nici piciorul tău să nu se împiedice de vreo piatră”; prin *piatră* însă se poate înțelege fiecare păcat și fiecare împiedicare a faptei bune, iar *picior* este petrecerea omului prin care trecem toată viața aceasta¹²⁶.

¹²⁵ „Însemnează că, după dumnezeiescul Chiril, Arieni, auzind pe Diavolul că zice despre Hristos aceste rânduri, atunci când Îl ispitesc pe munte, lipind, potrivesc și zicerea aceasta de mai sus, adică *pe Cel Preaînalt ai pus scăpare ție*, la Hristos; dar potrivesc cum nu se poate mai rău, urmând lui Satana, tatăl minciunii, pentru ca să arate că Fiul nu este asemenea întru toate Părintelui. Că, după ei, dacă una ca aceasta ar fi adevărată, se socotește că noi am făcut pe Hristos nădejdea noastră, iar El și-a făcut pe Dumnezeu scăpare, și deci dar noi năzuim la Cel ce este ajutat [scăpat] de altul și chemăm drept Mântuitor pe cel ce se mântuiește de altul; dar acestea nu pot să fie așa. Să nu fie! Că *Preaînalt* este și Fiul, precum și Părintele, și El este scăparea tuturor și nădejdea tuturor; iar Satana a întrebuițat cuvintele acestea ca și către un om simplu, către Mântuitorul nostru, al tuturor, și, întuneric fiind el, nu a priceput puterea celor zise, că psalmul acesta s-a zis dinspre fața fiecărui drept care se ajută de către Preaînaltul Dumnezeu. Iar aceasta se înțelege că se zice de către Sfântul Duh către fiecare din drepti: «Pe Cel Preaînalt L-ai pus scăparea Ta? Nu se vor apropia de tine rele», asemenea și celelalte”.

¹²⁶ Dumnezeiescul Chiril încă zice: „Poruncește dar ca puterile cele bune să apere pe cei ce sunt nedreptățiți și să depărteze pe cei stricători, fără a pătimi vreo neputință mântuindu-i (căci cum sau de unde ar fi cu puțință așa ceva?), ci, ca un împărat, poruncind străjerilor Săi, Se împotrivesc năvălirilor barbare și alungă lăcomiile de la cei ce se află sub sceptrul Său. Dar cum? Sau de unde? Ci ca un Împărat adevărat și înțelept

13. Peste aspidă și vasilisc* vei încăleca și vei călca peste leu și peste balaur*.

„Nu se va apropia de Tine, omule care ai pe Dumnezeu scăpare, nicio fiară otrăvitoare sau mâncătoare a trupului”, precum aceasta cu adevărat s-a arătat la mulți sfinți, după cum arată viața și istoria acestora. Anagogic însă, prin *încălecare* și *călcare* peste fiarele cele otrăvitoare și de cărnuri mâncătoare, David a arătat biruința și stăpânirea peste toată vătămarea și răutatea. Prin *aspidă* se poate înțelege clevetirea, pentru că, precum aspida, așa și clevetirea varsă otravă în urechile oamenilor împotriva celor pe care îi clevetește, iar *vasilisc* este pizma și zavistia, pentru că, precum vasiliscul își are otrava în ochi, așa și pizma și zavistia vatămă cu ochii pe cei ce sunt zavistuiți. Iar *leu* este cruzimea și neomenia, iar *balaur* este mânia, din pricina fierbințelii, iuțimii și lucrătoriei, pe care patimi pe toate le va călca omul cel drept și de dânsule cu nimic nu se va vătăma. Însă *aspidă și vasilisc, leu și balaur* se zice și dracul, pentru că toate vătămările pe care le pricinuesc aceste fiare le are și el întru sine [le poate pricinui și el]¹²⁷.

apărător întrebunțează să Se scoale împotriva năvălirilor barbare și să izgonească lăcomiile de la cei ce locuiesc sub scepstrele Lui”. Iar Diodor zice: „Precum părinții cei trupești, când văd o cale greu de umblat și pietrosă, ridică pruncii în brațele lor, ca nu cumva să le vatăme piciorul, fraged fiind acesta și neputând să umble pe cale pietrosă, așa și puterile cele înțelegătoare, pe cei ce încă nu pot să se ostenească, pe cei ce au mîntea oarecum pruncească, nu-i lasă să se ostenească peste puțină, ci îi feresc de toată ispita, ca nu cumva, cu totul obosind, să cadă sub picioarele Satanei și așa să se deznădăjduiască de a voi să slujească lui Dumnezeu. Această zicere dar, rău înțelegând-o Diavolul, o a zis către Hristos, dar i-a răspuns Domnul, înfruntându-l și zicând: *Scris este: Să nu ispitești pe Domnul Dumnezeuul tău, că a făgăduit ajutor celui ce se primejduiește, nu celui ce se ispitește, celui ce se află în nevoie, nu celui ce se mândrește și vânează slavă deșartă; de ca și cum zicându-i: «Nu pentru Mine s-a zis: pe Cel Preaînalt L-ai pus scăparea ta, ci pentru omul drept s-a zis de psalmistul zicerea aceasta»”.*

* Se socotește astăzi că *aspidă* e un șarpe veninos oarecare, iar despre *vasilisc* se zice astăzi că ar fi o ființă imaginară, asemănătoare cu șarpele și care ucide prin privire. Sfinții Părinți de mai jos nu par să fie de aceeași părere, adică cum că ar fi o ființă imaginară.

* În limbaj biblic, prin *balaur* (δράκων) se înțelegea fie un monstru marin, fie un șarpe, fie altă făptură înfricoșătoare; el era luat ca metaforă sau chip al diavolului. De aici și *drac* în limba română a venit din greacă, prin limba slavonă.

¹²⁷ Dar și după Marele Atanasie și Chiril și Diodor, prin *leu, balaur, aspidă și vasilisc* s-ar putea înțelege însuși Satana și îngerii răi ce s-au răzvrătit împreună cu el, care nu și-au păzit dregătoria lor și care obișnuiesc a sluji voilor lui. Iar de voiești, prin *șerpi și vasiliști* poți să înțelegi pe aflătorii necuvioaselor eresuri. „Îngerii răi sunt de patru feluri: puterile potrivnice, începătorile, stăpâniile și stăpânitorii lumii cei duhovnicești ai răutății

14. Că spre Mine a nădăjduit și-l voi izbăvi pe el.

De vreme ce lucruri mari și neîncredințate [de necrezut multora] a făgăduit Proorocul omului ce are pe Dumnezeu de scăpare, adică cum că va călca peste fiarele cele mai sălbatice și mai otrăvitoare și de ele nu se va vătăma, pentru aceasta, acum, aici, aduce pe Dumnezeu, Care adeverează cele zise mai sus, după Atanasie, și învață care este plata și rodul nădejdiei întru Dumnezeu, zicând: „Fiindcă un om ca acesta a nădăjduit în Mine, pentru aceasta și Eu îl voi izbăvi de toată primejdia”.

Acoperi-l-voi pe el, că a cunoscut numele Meu.

Vezi, o, cititorule, că Dumnezeu a zis că a cunoscut numele Meu, deoarece ființa lui Dumnezeu nu poate nimeni să o cunoască. Cunoaște însă numele lui Dumnezeu nu cel ce cunoaște simplu că Acesta este Dumnezeu, ci acela care se poartă către Dumnezeu după cuviința lui Dumnezeu, adică precum se cuvine să se poarte cineva înaintea Acestui Mare și Înfricoșător Dumnezeu, adică ca un rob și ca un supus dumnezeieștilor și stăpâneștilor Lui porunci¹²⁸.

15. Striga-va către Mine și-l voi asculta pe el; cu dânsul sunt în necaz; scoate-l-voi pe dânsul și-l voi slăvi.

„Va striga, zice, cel ce nădăjduiește spre Mine, și-l voi asculta, pentru că nu va cere vreun lucru nevrednic de Mine, Dumnezeu, ori de sineși, și în fiecare

---

[duhurile stăpânitoare ale răutății], fiind însemnați prin aceste patru fiare: prin leu, prin balaur, prin aspidă și prin vasilisc”, după Eusebie. Zice însă Marele Vasile: „*Vasiliscul* este o naștere [specie] precumplită a șarpelui, care prin singură vederea sa îi strică pe cei ce-i vede, trimișând din ochii săi [privirea] ca o otravă oarecare stricătoare”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „Cel ce calcă pe mână calcă pe leu, căci este fiară mânioasă. Iar cel ce calcă îndulcirile și celelalte răutăți [ce vin de aici] calcă peste *aspidă și vasilisc și balaur*, că îndulcirea cea trupească și toată răutatea vieții de nevoie este de asemănat cu cele târătoare și care se trag pe pământ: căci, cu adevărat, cel ce calcă peste pizmă și zavistie, care împărălesc întru răutate, calcă chiar peste vasilisc, că fiara aceasta, vasiliscul, își are otrava în ochi, precum cu adevărat se zice despre zavistnici, că au vătămarea în ochi”.

¹²⁸ Întreabă însă Eusebie: „Cine este oare cel care cunoaște numele lui Dumnezeu?” Și răspunde: „Cel ce slujește numai Lui și numai Lui I se închină și care nu știe niciun alt dumezeu afară de El, cel ce și-a supus grumazul minții sale și e bine hățuit de El, cel ce slujește voilor Lui și pentru aceasta cunoaște voia Lui; iar când auzi despre nume, să înțelegi slava, că scris este: *Mai de dorit este un nume bun, decât bogăția cea multă* (Pilde 22: 1)”.

ispită și necaz voi fi ajutor împreună cu dânsul, precum am fost mai-nainte cu cei trei tineri din cuptor, și mai pe urmă cu mucenicii în munci, și de toată nevoia îl voi izbăvi – precum am zis la Psalmul 36 tâlcuind zicerea *nu am văzut pe cel drept părăsit* și aceasta: *Iar Domnul nu-l va lăsa în mâinile lui* –, dar îl voi și slăvi și-i voi face vestit, pentru apropierea ce am să i-o fac lui”¹²⁹.

16. Cu lungime de zile îl voi umple pe dânsul și-i voi arăta lui mântuirea Mea.

„De va cere, zice, cel ce nădăjduiește întru Mine, și viață de ani îndelungați, i-o voi da lui”. Ori *lungime de zile* zice viața cea veșnică, pentru că viața aceea veșnică, numită lungime de zile, este o zi, din pricina nesfârșirii și a nemoștenirii [nesuccesiunii] ei. „Și-i voi arăta lui mântuirea cea de la Mine, căci pot a mântui pe cel ce nădăjduiește întru Mine”¹³⁰.

---

¹²⁹ A zis însă și Marele Atanasie: „Cel ce a strigat cu glasul cel mare al sufletului către Mine Mă va afla ascultându-l și căutând spre el, că pururea de față sunt, măcar și în primejdii de s-ar afla”. A zis însă și Diodor: „Ce este mai fericit decât aceasta: a-L avea pe Dumnezeu spre ajutor gata, și înrarmat împotriva vrăjmașilor? Că mai vărtos atunci este de trebuință a fi împreună cu El, când sunt împrejurul nostru împrejurări ticăloșești. Că zice: «Nu numai că îl voi izbăvi de rele întristătoare, ci și vestit îl voi face», drept care necazul nu mai este necaz, ci se face bucurie și slavă pentru Dumnezeu, Care este împreună și Se împărtășește cu cei ce se necăjesc”.

¹³⁰ „Unii însă, precum Teodorit, zic cum că zicerile cele din psalmul acesta se potrivesc mai cu deosebire împăratului Iezechia, și mai ales cea din sfârșit, adăugire la viață primind el, de unde și multă laudă din împărăția Asirienilor a câștigat”. Adaugă însă Teodorit și acestea: „Dar și toți cei ce nădăjduiesc întru Dumnezeu vor dobândi toate felurile de bunătăți, precum învață vechile istorii și mărturisesc cele ce se văd acum. (Iar cele ce urmează sunt scrise în alt codice al lui Teodorit.) *Sufletele dreptilor sunt în mâna Domnului* (Înț. lui Sol. 3: 1), iar trupurile lor se află în racle, iar prin dumnezeieștile minuni ce se fac acum se însemnează slava mântuirii, iar după rânduiala [όρον] cea stăpânească se izvorăsc tămăduirile, alți mântuitori de după Mântuitorul [următorii și supuși Lui] și doftori de tot felul făcându-se, care au ridicat semne de biruință asupra demonilor, după biruitoarea Cruce fericitei lor moaște [ca niște noi cruci sau folosind puterea Crucii]”. [Nu întâmplător versetul de mai sus se citește, alături de cele ce-i urmează, la *Paremiile* (adică citirile de la Pildele lui Solomon; prin extensie, se aplică și celor din Scriptură în general) multor Vecernii săvârșite în cinstea Sfinților.]

The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions. It emphasizes that every entry should be supported by a valid receipt or invoice. The text also mentions the need for regular audits to ensure the integrity of the financial data. Furthermore, it highlights the role of the accounting department in providing timely and accurate information to management for decision-making purposes. The document concludes by stating that adherence to these principles is essential for the long-term success and stability of the organization.

The second part of the document provides a detailed overview of the company's financial performance for the current year. It begins with a summary of the key financial indicators, including revenue, expenses, and net income. The text then delves into a more granular analysis of each category, identifying trends and areas for improvement. For instance, it notes that while revenue has increased significantly, certain operating expenses have also risen, which has impacted the overall profit margin. The document also discusses the company's financial position, including its liquidity and solvency, and provides a forecast for the upcoming period. Finally, it offers recommendations for how the company can optimize its financial performance in the future, such as by implementing cost-saving measures and exploring new revenue streams.

CATISMA 13

PSALMUL 91

Psalm de cântare în ziua sâmbetei.

*C*e este psalm de cântare am spus în *Precuvântarea cărții*; psalmul acesta însă este nenumit, dar nu nesuprascris. Nu are nici numele lui David, nici al altui cântător de psalmi, deoarece atunci se cânta de către toți psalții. Se suprascrise însă în ziua sâmbetei, precum au zis oarecari, pentru că David a afierosit psalmul acesta ca să se cânte numai sâmbăta, ca mulțumire lui Dumnezeu, și pentru că sâmbăta trebuie să se adune toți psalții pentru a-l cânta. Însă, precum zic cei au privit mai înalt [θεωρήσαντες] cu mintea psalmul acesta (precum Teodorit), psalmul privește către veacul viitor și învață cele ale veacului viitor, adică vorbește despre munca păcătoșilor și despre cinstea dreptilor. Că precum sâmbăta cea veche, care se tâlcuiește „odihnă”, avea nelucrare față de toată lucrarea lumească [oprea a se lucra], așa și ziua aceea va avea odihnă și încetare a vieții acesteia și pentru aceasta este slobodă de toată purtarea de grijă cea lumească și așa se poate numi sâmbătă (după Teodorit)¹.

---

¹ Iar Sfântul Chiril zice: „Psalmul acesta învață că pentru aceasta trebuie a se face nelucrarea sâmbetei: ca, întru aceasta împreună adunându-ne, să facem cele ce se arată prin aceasta, adică prin a ne mărturisii, a cânta, a vesti mila și adevărul”. Iar Marele Vasile adaugă: „Despre cei ce se dedau pe sineși sâmbăta (și în toate sărbătorile) la săturarea pântecelui și la toată necuviința, Dumnezeu Se ridică și zice: *Vai celor ce se ating de sâmbete mincinoase!* (Amos 6: 3). Că sâmbetele cele adevărate sunt odihna cea rânduită poporului lui Dumnezeu, la care ajunge cel pentru care lumea s-a răstignit; și iarăși: *Lunile noi, zilele de odihnă și ziua cea mare* (Biblia Sinodală trad. *ἡμέραν μεγάλην* cu *adunările cele de la sărbători*) nu le pot suferi (Is. 1: 13). Pentru aceasta, lăsate fiind acelea, cuvântul Testamentului celui Nou a mutat ziua sâmbetei în mântuitoarea Duminică, în Ziua cea dintâi a Luminii, întru care să ne sărguim a plini cu osârdie cele scrise în psalmul acesta, căci legea, zicând că nu se cuvine ca sâmbăta să se ridice sarcină, a nu se ieși dintr-un loc, a nu aprinde focul, era cu neputință ca acestea să se țină trupește, a nu se ieși care prin a nu aprinde foc înțelegem că să nu ne aprindem de poftele trupului, nici să aprindem focul în veșnica locuință, iar a nu ridica sarcină, ca să nu ne însărcinăm adică cu greutatea păcatului, nici să grădădim materie aprinzătoare de foc, iar a nu ne muta din

1. Bine este a se mărturisi Domnului și a cânta numelui Tău, Preaînalte,

„Cu adevărat, zice, bun lucru este a mulțumi Ție, Dumnezeuule, cineva și a cânta numelui Tău cântări de mulțumire”. Unii însă, precum Eusebie, au tâlcuit așa: „Bine este a-și mărturisi cineva lui Dumnezeu mai întâi păcatele sale și apoi să-I cânte, pentru ca psalmodia cea către Dumnezeu să se facă curată”².

2. A vesti dimineața mila Ta și adevărul Tău în toată noaptea,

După ce David a spus de obște mai sus că este bine a se mărturisi și a cânta Domnului, aici, la acest lucru bun al dumnezeieștii mulțumiri, zice și vremile cele potrivite și zice că bine este a ne mărturisi și a cânta, ca prin acestea să vestim, adică să povestim și să glăsuim, dimineața adică, mila lui Dumnezeu, adică pentru că ne-a miluit Dumnezeu și nu ne-a potopit cu cutremur, nici nu ne-a ars cu foc, nici cu apă nu ne-a înecat, nici n-a dat loc ca să fim mâncați de fiare sau să cădem în mâinile vrăjmașilor și a ucigașilor și a furilor, sau în mâinile altor oameni fără de lege, care răutăți se obișnuiesc a se face de mai multe ori în vreme de noapte; și, mai mult decât toate, pentru că nu ne-a lăsat Dumnezeu să fim bânuți de demoni. Pe lângă acestea însă, bine este cântăm lui Dumnezeu, ca așa să vestim și noaptea adevărul Lui. Prin adevărul lui Dumnezeu însă se înțelege neascunderea lui Dumnezeu, că pe această neascundere a lui Dumnezeu se cuvine

---

loc este a nu ne strămuta din rămânerea întru Dumnezeu, ci a păzi nestrămutarea întru credință”. Zice însă și Diodor: „Tot scopul [toată acoperirea] cântării este în ziua sâmbetei: așa sâmbăta este icoană a vieții întru Hristos și a petrecerii evanghelicești pe care Însuși Mântuitorul o a izvodit nouă, și nu altminteri, decât prin mutarea umbrelor legii la închinarea cea duhovnicească”.

² Marele Vasile însă zice: „Se cuvine ca rugăciunea să o începem de la slavoslovie, al doilea să mulțumim, al treilea să ne mărturisim și al patrulea să cerem cele folositoare”. Iar Marele Atanasie zice: „Mărturisirea este o laudă cu mulțumire ce se aduce slavei lui Dumnezeu; datori suntem deci lui Hristos, Mântuitorului nostru, al tuturor, cu mulțumirile cele pentru bunătățile câte am dobândit, că multe feluri de bine am luat de la El: că Dumnezeu, fiind Domnul, S-a arătat nouă (cf. Ps. 117: 7) cu slava cuvenită lui Dumnezeu, strălucind împrejur marginile pământului și raza adevăratei cunoștințe a lui Dumnezeu dăruind”. A zis însă și Sfântul Grigorie al Nysei aceste [cuvinte] vrednice de însemnat: „Aceasta este spre răsplătirea celor câte le-am luat: prin rugăciune și prin mulțumire să răsplătim Făcătorului de bine. Și socotesc că și toată viața de o am întinde spre vorbirea cu Dumnezeu, mulțumindu-I și rugându-ne, am fi atât de departe de răsplătirea după vrednicie [cuvinită], încât vom vedea că nici nu ne-am sârguit a face început [mulțumirii și rugăciunii] Făcătorului de bine (Cuvântul întâi la *Tatăl nostru*)”.

să o vestim în vremea nopții, că atunci mai ales ne pornim spre îndulcirile trupesti și spre sfaturile rele, pentru ca să ne sfiim dinspre mișcările cele de acest fel. aducându-ne aminte că, de vom face sau de vom gândi vreo necuviință, nu ne putem ascunde de Văzătorul a toate Dumnezeu. Putem însă zice că prin *dimineață* David a arătat toată ziua, ca din parte, totul³.

3. În psaltire cu zece strune, în cântare din alăută.

Atunci când facem unire între cele cinci simțiri ale trupului și cele cinci puteri ale sufletului, și cu acestea cântăm Domnului, atunci plinim această zicere a lui David*. Dar vezi și tâlcuirea zicerii: *Mărturisiți-vă Domnului în alăută, în psaltire cu zece strune cântați-I Lui* (Ps. 32: 2), căci tâlcuirea aceea se conglăsuiește cu zicerea aceasta⁴.

³ Iar Sfântul Chiril zice că zicerea aceasta este în chip înversat, care se îndreptează așa: „A vesti dimineața și noaptea mila și adevărul Tău”. Și zice așa: „Iar tu să nu-ți închipui că psalmistul slăbește puterea cântării prin despărțire [διόρθου, *lit.*: prin punerea unui interval], îndemnând adică a se vesti dimineața mila și adevărul noaptea, nu zice aceasta, ci stihul *a vesti dimineața (...)* și noaptea să-l citim așa: «A vesti dimineața și noaptea adevărul Tău», iar *a vesti* este una cu a propovădui, care înseamnă a slavoslovi; iar Cel ce Se vestește este Hristos, Mila și Adevărul Părintelui, că Dumnezeu și Părintele ne-a miluit pe noi cu Hristos și ne-a învățat printr-Însul adevărul, adică închinarea și slujirea cea în Duhul și în Adevărul (cf. Ioan 4: 24)”. Iar Eusebie zice: „Și la cântare, și la vestire, de obște se zice binele, adică «Bine este a ne mărturisi Domnului, bine este a cânta numelui Tău, Preaînalte, și bine este a vesti dimineața mila Ta»”. Adaugă însă Eusebie și acestea: „Mai întâi era mărturisirea Domnului, al doilea cântarea cea prin muziceștile organe numelui Lui, al treilea vestirea în ceasurile dimineții a milei Lui, al patrulea a vesti adevărul Lui în vremea cea de noapte; iar acestea trebuiau să se facă nu numai cu buzele și cu glasurile, ci și prin lovirea muziceștilor organe: *În psaltire, zice, cu zece strune, în cântare de alăută* (vezi v. urm). Iar *Mila și Adevărul lui Dumnezeu* numește acum pe Fiul, care ne-a introdus pe noi într-a ne mărturisi și a cânta lui Dumnezeu, și *a vesti*, adică a propovădui pe Mântuitorul lumii – Hristos –, că întru El ne-am miluit și prin El avem cunoștința către singurul și adevăratul Dumnezeu”.

* Despre așa-zisa legătură dintre simțirile trupului și puterile sufletului vezi nota noastră în *Precuvântarea* din Volumul I.

⁴ A zis însă și Eusebie: „*Psaltire cu zece strune* se face sufletul iubitor de Dumnezeu atunci când cele cinci puteri le va uni și armoniza cu cele cinci simțiri ale trupului, și așa va face o conglăsuire, cele închipuite despre Dumnezeu și cele dumnezeiești neabătându-le nici într-o parte, nici în alta”. A zis însă și Ilarie [Pictavianul]: „Trebuie dar, mărturisindu-ne Domnului, să cântăm și mila Lui și adevărul Lui să-l vestim, nu cu vreo oarecare neluare-aminte sau cu pomenire sau închipuire [imaginație] către ceva din cele materialnice, ci cu toată luarea-aminte și cu trezirea tuturor puterilor sufletului și încă cu toată conglăsuirea tuturor simțirilor”.

4. Că m-am veselit, Doamne, întru făptura Ta, și întru lucrurile mâinilor Tale mă voi bucura.

Prin *făptura lui Dumnezeu* unii au zis că numește obștește toată simțita zidire, iar *lucruri ale mâinilor lui Dumnezeu*, făpturile cele din parte ale simțitei zidiri, ale căror măriuni văzându-le noi: frumusețea, felurimea cea multă, buna armonie, trebnicia și orice altceva de acest fel, toți împreună și fiecare deosebi ne veselim și ne bucurăm. Iar alții au zis că *lucruri ale mâinilor* sunt repetare [lit.: dublare] a cuvântului și a înțelesului⁵.

5. Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne,

Acest *cât* este însemnător de întindere către Dumnezeu, după Teodorit. „Mări foarte sunt lucrurile Tale, Doamne, nu numai câte se află în simțita zidire, ci și câte cu mintea se privesc în proniiile și iconomiile, în facerile de minuni și în celelalte minuni ale Tale”. Iar despre *lucrurile lui Dumnezeu* am spus și în Psalmul 85, tâlcuind zicerea și nu sunt ca lucrurile Tale.

foarte s-au adâncit gândurile Tale.

Prin *s-au adâncit* vrea să zică cum că „s-au arătat adânci și neajunse”, iar prin *gânduri* zice sfaturile lui Dumnezeu. Iar zicerea aceasta este asemenea cu cea a lui Pavel: *O, adânc de bogăție și de înțelepciune și de cunoștință a lui*

---

⁵ Marele Atanasie însă zice: „Făptura cea prea bună, adică isprava sfatului lui Dumnezeu și Tatăl, este [cuprinde] oarecum lucrurile mâinilor Lui, puterea iconomiei celei pentru noi”. Iar Ilarie prin *făptură* a înțeles ființa [οὐσία] și firea [φύσις] omenească, adică minunata unire a sufletului cu trupul: „Că David s-a umplut de veselie pentru aceea că Făcătorul prin amândouă o fire a alcătuit, prin bună-plăcere și conglăsuire și împreună-insuflare [σύνπνοιαν] a acestora către Dumnezeu”. Iar Eusebie: „*Făptură* zice la număr singular alcătuirea sufletului și a trupului și conglăsuirea acestora către bine, iar *lucruri ale mâinilor* la plural numește iarăși pe acestea, pe suflet adică și pe trup privindu-le deosebi, iar *mâini* zice puterile lui Dumnezeu cele făcătoare, de care și prin care trupul adică din jărăna, iar sufletul din neființă s-au adus într-o fi; pentru aceasta și mirându-se de alcătuirea acestora, a adăugat: *Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne!*” Iar Hrisostom, în tâlcuirea Psalmului 41, zice că stihul acesta trebuie să-l zicem după masă, zicând: „Așa și noi să facem gura: în loc [să o umplem] de balsam, să o umplem de duhovnicească cântare și să zicem stând cu toții: «Veselitu-ne-ai pe noi, Doamne, întru făpturile Tale, și în lucrurile mâinilor Tale ne-am bucurat», precum se scrie în Ceaslov să se zică de toți Creștinii după cină.

Dumnezeu! Cât de necercate sunt judecările Tale și neurmărite căile Tale! (Rom. 11: 33)⁶.

6. Bărbatul fără de pricepere [nebun] nu va cunoaște și cel neînțelept nu va înțelege acestea.

Fără de pricepere numește David pe cel ce nu are dumnezeiasca înțelepciune. „Măcar de ar avea și pe cea firească și omenească, cea câștigată din filosofia cea din afară, zice, omul de acest fel nu va cunoaște cum că mari sunt lucrurile Domnului și cum că adânci sunt gândurile Lui, ci, nădăruind întru sineși, va cădea întru necuviință și în hule”. Acest înțeles l-a repetat zicând și *cel neînțelept nu va înțelege acestea*.

7. Când au răsărit toți păcătoșii ca iarba și s-au plecat toți cei ce lucrează fărădelegea,

*Și este aici de prisos, iar s-au plecat este în loc de „s-au smerit”, iar înțelesul este astfel: „Păcătoșii au răsărit, adică au odrăslit vremelnicește ca iarba, însă înrăurirea lor și buna norocire lor nu le-au ținut multă vreme, adică s-au gârbovit către pământ și s-au smerit”. Tot pe păcătoși îi zice însă cei ce lucrează fărădelegea*⁷.

8. Ca să se piardă în veacul veacului.

„S-au plecat păcătoșii și au pierdut buna-norocire pe care o aveau, pentru ca să se pedepsească în veacul cel viitor”, că *pierzare și pieire* în veacul acela David obișnuiește să numească nemângâiata muncă. Deci zice: „Păcătoșii au luat căderea din buna lor norocire cea de aici ca pe o arvună a osândirii și a muncii de acolo”. Iar de aici David intră în [trece la] *acea zi a veacului viitor, precum a zis la suprascrierea psalmului*⁸.

⁶ Pentru aceasta zice și Teodorit: „Cine ar fi acela care să cerceteze cuvintele [rajiunile] proniilor Tale? Iar noi aceasta adică și pe cei ce nu o știu îi învățăm, iar cei lipsiți de minte și care au pierdut rațiunea, nici să priceapă nu voiesc, nici de la alții să învețe nu suferă, că acestea le adaugă îndată psalmul”.

⁷ Iar după Chiril și Atanasie: „Cei ce nu pricep taina lui Hristos vor fi ca iarba, neavând adică adâncime, pentru aceasta și degrab vor cădea și se vor usca”. Iar Teodorit zice: „Nu au voit să priceapă, nebunii, că lucrătorii fărădelegii au înflorit asemenea cu iarba și ca verdeața din pământ s-au ivit, dar, după buna lor norocire cea de aici, vor lua veșnică pieire”.

⁸ Iar după Cuviosul Dorotei: „Păcătoșii răsărind ca iarba sunt gândurile cele pătimăse, căci iarba este neputincioasă, neavând putere. Aceștia uneori se ascund înlăuntru întru

Iar Tu Preaînalt ești în veac, Doamne.

„Tu, Doamne, zice: ești neajuns și neînceput și judecățile Tale sunt necercetate”⁹.

9. Că iată, vrăjmașii Tăi, Doamne, că iată, vrăjmașii Tăi vor pieri și se vor risipi toți cei ce lucrează fărădelegea.

Vrăjmașii lui Dumnezeu nu sunt numai necredincioșii, ci și credincioșii, aceia dintre ei care sunt păcătoși, fiindcă se supun Diavolului, vrăjmașul lui Dumnezeu. Iar *pieirea vrăjmașilor lui Dumnezeu* zice munca cea din veacul viitor; aceiași *se vor și risipi* în osebite osânde și munci.

10. Și se va înălța ca al inorogului cornul meu,

Corn al său a numit David pe Hristos, fiindcă Hristos a odrăslit după trup din seminția lui, precum am zis mai pe larg aceasta în Psalmul 88, tâlcuind zicerea și *întru numele meu se va înălța cornul lor*, iar *se va înălța* este în loc de „se va mări”, în vremea judecății viitoare adică, fiindcă atunci se vor smeri toți vrăjmașii Lui; și *se va înălța ca și cornul inorogului*, adică „se va înălța mult și cu covârșire”¹⁰.

noi, iar uneori se ivesc înduioșându-se spre păcatul cel prin fapte. Deci atunci când răsar în suflet, adică când se ivesc, se arată cei ce lucrează fărădelegea, care sunt patimile, pentru ca apoi să fie pierdute. Căci atunci când se arată la cei ce se nevoiesc împotriva patimilor, atunci ele sunt pierdute de aceștia. Înțelegeți dar urmarea cuvântului: mai întâi răsar gândurile cele pătimășe, apoi se ivesc patimile, apoi acestea trebuie pierdute; acestea toate sunt ale celor ce se nevoiesc. Noi însă, făcând păcatul cel după lucrare și de-a pururea făcând să se ivească patimile, apoi nici nu mai știm când răsar gândurile cele pătimășe, nici când se ivesc patimile, ca să ne nevoim asupra lor”. A zis însă și Timotei [nu am putut afla cine este acest Timotei]: „Îndată ce răsar gândurile cele rele, îndată înfloresc ca iarba și se arată păcatele din inima cea înfelenită și, îndată ce s-au ivit din cuiburile cele nevăzute și se fac arătate, unindu-se toți cei ce lucrează fărădelegea, prea cu dreptate [cu siguranță] vor aduce pierzare desăvârșită asupra fiecărei vieți”.

⁹ Iar Eusebie zice: „Deci atunci când se face stricare păcatului, ca să piară din pricina lui cei ce s-au făcut vrăjmași ai lui Dumnezeu, atunci cu adevărat Dumnezeu Preaînalt Se va afla în veac”.

¹⁰ Iar Diodor zice *corn* al lui David pe noul popor al Creștinilor, cel mântuit prin credință. Iar cel nenumit, prin *corn*, înțelege Crucea lui Hristos și credința cea în Hristos care se aseamănă cu stăpânesc corn, adică din pricină că Crucea este la înălțime: că, precum Crucea prin pătămiri s-a slăvit, așa și credința bine-cinstitorilor prin prigoane se înalță și prin pătămiri se slăvește”.

și bătrânețile mele în untdelemn* gras.

Prin *untdelemn*, David a arătat alinarea (ori veselia), *ca să se veselească*, zice, *fața cu untdelemn* (Ps. 103: 13). Apoi zice că „eu, fiindcă am cunoscut cum că se va înălța cornul meu, socotesc că și bătrânețile mele vor fi cu multă alinare, adică fără întristare și cu bucurie le voi petrece, mângâindu-mă cu nădejtile mele în viața cea viitoare”¹¹.

11. Și au privit ochii mei întru vrăjmașii mei

În loc de *au privit*, Simmah și Teodoțion au zis „vor privi”, iar cei șaptezeci au tâlcuit cele viitoare ca trecute, după Eusebie și Teodorit¹². Iar *vrăjmași* zice pe demoni și pe cei necredincioși, asupra cărora, atunci, în judecata cea din urmă, se va vedea izbânda, că aceasta lipsește, drept care trebuie a se socoti pe dinafară, adică: „Și au văzut ochii mei întru vrăjmașii mei izbândă”.

și întru cei vicleni, ce se scoală asupra mea, va auzi urechea mea.

Și la această zicere este lipsă, că lipsește pe dinafară, adică: „Va auzi urechea mea hotărârea Stăpânului cea asupra lor, care se face de Stăpânul Dumnezeu împotriva celor care se scoală asupra mea și viclenesc”, că și *cei ce se scoală asupra și cei vicleni* aceiași sunt, fără conjuncție¹³.

12. Dreptul ca finicul va înflori

După ce David a zis mai sus despre păcătoși că vor răsări ca iarba cea de

* *ἐλαιῶ* înseamnă atât untdelemn, în general, cât și untdelemn de măsline; după o tâlcuire de mai jos, e vorba de untdelemn de măsline.

¹¹ Zice cel nenumit: „Dar chiar bătrânețea mea, adică cele mai de pe urmă ale mele, întru untdelemn gras se înalță; căci Hristos a venit în vremile cele mai de pe urmă, Cel ce ne-a miluit cu îmbelșugare și cu cinste, așa încât vameșii și păcătoșii să fie întorși spre Împărăția Lui”. Iar Teodorit spune că Simmah zice așa: „Vechimea mea va fi ca un măslin roditor, că voi înflori și bătrânețea o voi lepăda și mă voi asemăna măslinului altoit”.

¹² „Că precum este cu neputință (zice Teodorit) ca cele făcute să nu fie făcute, așa este cu neputință ca proorocia Duhului să rămână neimplinită”. Asemenea zice și Eusebie (La Nichita).

¹³ Iar Teodorit zice că *va auzi urechea mea* trebuie citit deosebi, adică: „Pieirea celor ce viețuiesc fără de lege și care îmi pândesc mie nenumărate răutăți, voi auzi pe mulți povestind-o”.

puțină vreme, acum zice aici și despre drept că va înflori ca finicul cel de multă vreme. Căci floarea finicului nu cade, ci se sfârșește în rod prea dulce, nici mlădița tânără nu se veștejește, ci rămâne prea înflorită¹⁴.

și ca cedrul cel din Liban se va înmulți.

Cedrul este înmulțit și plin de frunză pe vârful. Dreptul însă are și alte asemănări, atât cu finicul cât și cu cedrul: cu *finicul*, pentru că precum finicul are partea sa cea mai mică înrădăcinată în pământ, iar toată cealaltă este ieșită din pământ în sus, tot așa și dreptul, puțină purtare de grijă are pentru pământ, căci aproape toată o are pentru cer. Și precum rodul finicului nu se fură de dobitoace și de păsări, din pricina înălțimii lui și pentru că este spinos și cu anevoie de urcat, așa și rodul dreptului, adică fapta bună a lui, nu se fură de demoni, acoperită fiind de înălțatoarea smerenie. Și precum finicul are trebuință de mulți ani pentru a se face copac desăvârșit, tot așa și dreptul are trebuință de vreme multă pentru a se face desăvârșit întru fapta bună. Iar cu *cedrul*, pentru că precum acesta este bine-mirositor și neputrezitor, cu multe ramuri și umbros, tot așa și dreptul este bine-mirositor pentru faptele lui cele bune și neputrezitor, pentru că s-a curățit de toată putrețunea și stricăciunea patimilor și are multe odrasle, deoarece naște mulți fii prin harul Sfântului Duh, și umbros, pentru că este multora acoperământ și răcoare¹⁵.

---

¹⁴ Iar Didim și Eusebie și cel nenumit zic: „Dreptul se va asemăna cu înălțimea finicului, cu necurmata înflorire și cu rodirea în aceea că-și are partea sa cea mai mică înfiptă în pământ, iar partea cea mai mare aflată mai presus de pământ, că inima sa o a întins către cer, iar rodul lui este nerăpit de fiare, din pricina înălțimii și pentru că cu anevoie se pot sui la el; finicul adică se va afla curat cu inima în ceruri și pentru că pentru desăvârșire îi trebuiește multă vreme. Astfel este și sădirea faptei bune, cu multă osteneală și vreme fiind sădită, la înălțime se ridică și roadă coaptă și prea dulce aducând, dă îndestul acoperământ [umbră] celui ce o a câștigat”.

¹⁵ Iar altul zice: „Pe scurt, zice că dreptul ca finicul, adică se va afla curat cu inima întru împărăția cerurilor, iar ca *cedrul*, fiindcă va rămâne nestruciat”. A zis însă și Timotei: „Cu finicul aseamănă pe fiecare din cei ce mult prețuiesc dumnezeiasca dreptate, care pentru aceasta cu aceeași numire se numesc drepti, și de aici asemenea cu finicul își au crengile faptelor bune pururea-înflorite și rodesc roade dulci: dragoste, bucurie, pace, milostivire, înfrânare și cele asemenea cu acestea, că toate acestea îndulcesc simțirile sufletului omului celui ce le vede sau le aude. Pe cei drepti însă îi aseamănă cu *cedrul*, pentru mirosul lui cel frumos și pentru neputrețunea și înălțimea și desimea lui. Și a zis că dreptul se va înmulți ca cedrul, adică pentru că dintr-unul se fac mulți drepti de un chip asemănător cu semănăturile cele împărțitoare ale isprăvilor aceluia, că zice Marele Pavel: *Eu am sădit, Apollo a udat* (I Cor. 3: 6)”. Nenumitul tâlcuitor însă zice că dreptul se aseamănă cu finicul fiindcă semnul de biruință al celor ce se nevoiește sau aleargă sunt

13. Sădiți fiind în casa Domnului, în curțile Dumnezeului nostru vor înflori.

„Dreptii, zice, sunt sădiți în biserica aceasta de jos, în lăuntru al căreia locuiește harul lui Hristos, fiind înrădăcinați în credință, de unde și vor înflori în cereștile curți, adică se vor arăta împodobiți cu florile faptelor bune”. Se înțelege însă și altfel zicerea aceasta, după dumnezeiescul Maxim: „*Casa Domnului este adică cunoștința dumnezeieștilor Scripturi, în lăuntru al căreia aflăm pe Domnul, iar curți sunt poruncile Domnului*”¹⁶.

14. Încă se vor înmulți întru bătrânețe grase,

Bătrânețe grase sunt [bătrânețile] cele prea adânci și de mulți ani. „Dreptii, zice, cei de acest fel, măcar că mult vor îmbătrâni, însă nu vor slăbi în a spori în fapte bune, ci încă mai mult vor crește întru fapta bună, chiar aflându-se într-o vârstă ca aceasta”¹⁷.

și bine-petrecând vor fi,

„Dreptii, zice, vor fi bine-petrecând, în veacul viitor desfătându-se și bucurându-se veșnic”.

ca să vestească

---

crengile ce li se dau; drept care într-alt chip nu ne putem încununa în viitor, decât prin dreptate.

¹⁶ Iar Timotei zice: „Mai sus seamănă dreptul cu cedrul, iar Libanul cu locul cel încăpător al dreptilor, adică l-a asemănat cu Biserica, pentru desimea ei și pentru multa felurime și pentru feluritele saduri ale ei. Iar *casă* înțeală să a Domnului este adunarea soborniceștii (adică peste tot cuprinzătoare) Biserici, iar *curți ale lui Dumnezeu* sunt bisericile credincioșilor cele din parte, ale neamurilor celor ce au crezut”. Zice însă Marele Vasile: „Este cu puțință, dacă ne ridicăm mintea în înălțime, să înțelegem prin *curte* cereasca petrecere. Pentru aceasta, cei sădiți aici, în casa Domnului, care este Biserica lui Dumnezeu Celui viu, acolo, în curțile Dumnezeului nostru vor înflori (La *Tâlcuirea Psalmului 28*)”. Iar după cel nenumit, „*curți* sunt cereștile locașuri, de vreme ce (după zisa Mântuitorului) *în casa Tatălui Său multe locașuri sunt*”.

¹⁷ Iar Teodorit zice: „*Bătrânețe* a numit desăvârșirea, că noi pe cel bătrân îl numim desăvârșit și împlinit, iar pe cel tânăr, nedesăvârșit. Deci prin *bătrânețe* a însemnat viitoarea desăvârșire, întru care prea mult rod al dreptății va răsări și dreptatea lui Dumnezeu se va face arătată tuturor”.

15. Că drept este Domnul Dumnezeu nostru și nu este nedreptate întru El.

„Pentru aceasta, zice, dreptii vor bine-petrece, ca bucurându-se să propovăduiască unul altuia”. Ce să propovăduiască? Cum că Domnul este drept, deoarece, în locul ostenețelor și al nevoințelor din viața aceasta a dreptilor, le-a dăruit lor odihnă. Iar că *nu este nedreptate întru El* este tâlcuire a celei de mai sus, repetare a îndreptării și dreptății lui Dumnezeu¹⁸.

PSALMUL 92

În ziua cea mai-nainte de sâmbătă, când s-a locuit pământul, lauda cântării lui David.

a evrei psalmul acesta este nesuprascris. Oarecari manuscrise însă au această suprascriere luată din tâlmăcirea celor șaptezeci, pe care o au tâlcuit așa: ziua sâmbetei au înțeles-o precum am înțeles-o și noi în psalmul trecut, adică ca Ziua Învierii a toată lumea și de obște. Iar prin ziua de mai-nainte de sâmbătă au înțeles ziua Învierii lui Hristos, fiindcă aceasta a fost începutul Învierii celei de obște a toată lumea, când pământul s-a locuit de Creștinii cei a doua oară plâsmuiți prin Evanghelie și prin Botez. Însă această suprascriere o au numai acele copii-manuscrise cele mai cu scumpătate¹⁹.

¹⁸ Iar altul zice: „Când vor ajunge dreptii în lăcașurile și în curțile cele de sus și vor afla desăvârșirea și vor dobândi bunătățile cele gătite, atunci vor vesti și glasul acesta: că Judecător drept este Domnul, Care pe călcătorii de legi și pe păgâni i-a făcut să se usuce ca iarba, iar pe drepti și pe bine-cinstitori ca pe niște cedri și finici i-a sădit în sfintele lăcașuri și, în locul ostenețelor celor din viață, le-a dat odihnă”. Oarecari dascăli mai noi, mai cu de-amănuntul înțeleg zicerea aceasta: „Dreptii vor ajunge la adâncă bătrânețe și vor pătimi în viața aceasta. Pentru ce? Pentru ca să vestească celor mai tineri cum că Dumnezeu este drept și să-i sfătuiască să păzească poruncile lui Dumnezeu, ca unii care multe au văzut și au pățimit pentru petrecerea cea de mulți ani”. Pentru aceasta a zis și Sirah: *Cât de frumoasă este înțelepciunea bătrânilor!* (25: 5) și iarăși: *Cununa bătrânilor este multa cercare* (25: 6).

¹⁹ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „«Lauda cântării lui David, în ziua cea mai-nainte de sâmbătă, când s-a locuit pământul». Cine nu știe, din cei ce au primit cuvântul bune-cinstiri, că în ziua sâmbetei s-a lucrat taina morții, cu desăvârșire nemișcat rămânând, după Lege, Făcătorul de viață trup în ziua aceea [a sâmbetei], când a locuit în pământ Cel ce ne-a rânduit pe noi locuitori ai pământului? Iar stricătorul nostru a fost moartea, pe

1. Domnul a împărățit,

Fiul este dintotdeauna Împărat, fiind Dumnezeu, însă nu dintotdeauna Se cunoaște de oameni că este astfel Împărat, după Teodorit. Că necunoscându-L pe El mai-nainte de Împărat, mai târziu, după scularea Lui din morți, noi, credincioșii, ne-am încredințat cum că este Împărat ca Dumnezeu. Aceasta dar prorocind-o David, zice că Domnul a împărățit, adică a fost cunoscut că este Împărat. Ori și altfel: Împărat cu adevărat era și mai-nainte, ca Dumnezeu, însă mai în urmă a împărățit și ca om: *Că Mi s-a dat Mie*, zice, *toată stăpânirea în cer și pe pământ* (Matei 28: 18), și iarăși: *Iar Eu am fost pus Împărat de Dânsul* (Ps. 2: 6)²⁰.

întru podoabă S-a îmbrăcat,

Prin cuvântul acesta David a arătat cuviincioasa slavă și stăpânire a lui Dumnezeu, iar aceasta însemnează că cu bunăcuviință S-a îmbrăcat. Ori se înțelege și altfel: de vreme ce Hristos, atunci când a fost omorât cu trupul, nu avea chip, nici frumusețe, după Isaia (53: 2), pentru aceasta, atunci când a înviat, S-a îmbrăcat cu buna-cuviință și cu neasemuita frumusețe a nesticăciunii, după Teodorit și Apollinarie²¹.

îmbrăcatu-S-a Domnul întru putere și S-a încins.

Cu adevărat, și aici se înțelege ca și mai sus. Domnul avea cu adevărat dumnezeiasca bună-cuviință și dumnezeiasca putere tănuite, că Însuși este Puterea lui Dumnezeu (I Cor. 10: 24), dar pe care le-a arătat în urmă, după ce S-a suiat și S-a așezat în ceruri, însă nu S-a îmbrăcat cu ele pe dinafară, după Teodorit.

---

care atunci o a stricat". Iar altul zice: „Zicerea pământul s-a locuit însemnează Biserica cea întemeiată în tot pământul”.

²⁰ Zice însă și Teologul Grigorie: „Îndoită este Împărăția Mântuitorului: cea mai-nainte de veacuri, iar alta sub începătorie; că a împărățit se zice după un înțeles ca despre Atotțiitor, peste cei ce-L voiesc și peste cei ce nu-L voiesc Împărat, iar după altul, ca lucrând ascultare și sub Împărăția Sa punându-ne pe noi, care de voie primim a ne împărăși de El”. Zice însă și Marele Atanasie: „Fiindcă neamul omenesc s-a lepădat de Împărăția lui Dumnezeu și a căzut sub tirania Satanei, pentru aceasta a venit la noi Cel Unul-Născut, ca iarăși sub ale Sale sceptre să-l pună, care lucru s-a și făcut”.

²¹ „Iar prin bună-cuviință sau podoabă se înțelege și trupul nostru cel ce este în Hristos, pentru că este curat și nu are rușinarea cea din păcate”, după nenumitul tâlcuitor.

Iar *S-a încins* încă trebuie cu evlavie să înțelegem în loc de „S-a împodobit”, fiindcă semn de împodobire este a se încinge cineva²².

2. Pentru că a întărit lumea, care nu se va clătina.

Fiindcă de obște toată lumea se clătina de rătăcirea slujirii la idoli, pentru aceasta Domnul o a întărit cu adevărul cunoștinței de Dumnezeu. Drept aceea, nu se mai clatină din pricina rătăcirii, pentru că s-a întărit pe piatra credinței. Însă, în chip deosebit prin *lume* aici se înțelege Biserica, după Eusebie, iar după tâlcuirea nenumitului tâlcuitor – cea în care locuiesc credincioșii Creștini; pe aceasta porțile iadului nu o vor birui, după stăpâneasca hotărâre²³.

3. Gata este scaunul Tău de atunci,

Acest *gata* se înțelege aici în loc de temeinic și statornic, precum a zis și Psalmul 64, tâlcuind aceasta: *Cel ce gătești munții întru tăria Ta*. Iar *de atunci* se înțelege în loc de „dintru început”; iar zicerea „dintru început” la Dumnezeiasca fire nu se ia vremelnicește, ci este arătătoare a veșniciei și a pururi-vecuirii; asemenea este la Dumnezeu și aceasta: *din veac*. Iar David zice acum așa: „Măcar deși Te-ai îmbrăcat, o, Doamne, cu chip de rob, Împărăția Ta era întărită dintru început și niciodată n-ai căzut dintr-însa”.

că din veac ești Tu.

„Întărită, zice, era Împărăția Ta din început, pentru că și Tu, Doamne,

---

²² Iar Teologul Grigorie zice: „Îl înfățișează însă pe El proorocescul cuvânt ca pe un Împărat ce Se îmbracă cu toate împărăteștile arme și se nevoiește împotriva vrăjmașilor; fiindcă Îl arată [introduce] ca pe un împărat cu putere și încins adică asupra necinstitorilor de Dumnezeu, frumos îmbrăcat cu cuprinderea puterii, de ca și cum așa ar fi trimis să se înfățișeze, iar necuprinderea [nemărginirea] puterii Lui cine o va suferi?” Cam acestea le zice și Teodorit.

²³ Iar Teodorit zice: „Ori poate a zis *Domnul a împărățit* ca să nu socotească cineva că a luat cele ce nu le avea, și zice: «Nu acum ai primit hirotonia Împărăției, ci o aveai din început întărită și din început mai-nainte de veacuri, că *scaunul Tău este în veacul veacului* (Ps. 44: 8) și *Tu Același ești, și anii Tăi nu se vor împușina* (Ps. 101: 28)”. Iar cel nenumit zice: „Taina întrupării Domnului de atunci s-a gătit. De când? *Din veac*, zice. adică de la începutul zidirii lumii văzute”, că atunci, zidind pe om după chipul Său, l-a făcut îmbrăcându-l cu pecete [$\chi\alpha\rho\alpha\kappa\tau\eta\rho\alpha$] împărătească și, pentru că [$\pi\epsilon\rho\iota$] știa că aceasta îi va fi luată [$\acute{\alpha}\nu\alpha\lambda\alpha\mu\beta\acute{\alpha}\nu\epsilon\iota\nu$], pentru aceasta a adăugat *ești Tu*, numai cât nu a zis: «Cel ce acum Te-ai întrupat, Tu ești Cel ce din început ai zidit pe om». Însăși aceasta o zice și dumnezeiescul Grigorie al Tesalonicului în cuvântul său cel rostit la Teofanii.

din veac ești, adică din început”.

4. Ridicat-au râurile, ridicat-au râurile glasurile lor.

Râuri numește David aici pe apostoli și pe evangheliști, după Atanasie, ca unii ce adapă sufletele oamenilor cu duhovniceștile ape ale Evangheliei. Și zice că apostolii și-au înălțat glasurile lor, adică arătat și fără nicio sfială au propovăduit în fața oamenilor Evanghelia. Am spus însă de multe ori că David pe cele viitoare le zice ca trecute, adică în loc de „ridica-vor” a zis *ridicat-au*, iar repetarea zicerii *ridicat-au* este arătătoare de bucuria sufletului.

5. Ridicat-au râurile valurile lor²⁴,

Râurile, zice, adică învățătorii câți vor veni după apostoli, aceia vor apuca aceleași câte le-au însemnat și statornicit apostolii; iar prin *valuri* se înțeleg frecările pământului și lovirile lui, pe care le fac râurile rupând pământul când se împrăștie peste el. Deci zice David că învățătorii cei după apostoli vor întrebuința aceleași căi ale învățaturii acestora²⁵.

de glasuri de ape multe.

6. Minunate sunt înălțimile mării,

Prin *ape multe* se înțeleg, după Diodor, botezurile, adică scaldătorile [colimvitrele] (ori cristelnițele) întru care Botezul cel unul se săvârșește în bisericile Creștinilor cele din parte, iar *glasurile apelor* acestora sunt chemările Sfintei Treimi cele ce se fac întru sfințitele scaldători și chemarea darului de sus, iar prin *mare* la singular iarăși trebuie să înțelegem Botezul cel unul, care se săvârșește în fiecare parte a pământului, precum am zis la Psalmul 73, tâlcuind

²⁴ Iar după Chiril și Teodorit: „Precum râurile au fire a freca pământul cel de sub ele și a face umblare, așa și apostolilor, încredințându-li-se propovăduirea, au gătit cale celor după dânșii, făcând neostenicioasă și neînșelătoare învățătura, și deci prin *valuri* potrivit a numit călătoria apostolilor”. Iar altul *valuri* zice învățăturile, ca unele ce freacă și topesc [sapă, strică] pe cei potrivnici, căci cu acele dogme apostolii întăreau Biserica, iar pe cei potrivnici îi frecau și îi pierdeau.

²⁵ Iar nenumitul tâlcuitor zice: „Atunci când Chivotul legii trecea Iordanul, apele se dădeau de-o parte și stăteau așa, cu lucrurile strigând slava lui Dumnezeu; tot așa atunci când Se boteza Fiul în același râu, ceresul glas îl propovăduia ca Fiu iubit în auzurile tuturor”. Altul însă prin *râuri* înțelege lucrările și darurile Sfântului Duh: „Aceste daruri ale Sfântului Duh au ridicat glasurile lor, adică au înălțat; că peste tot pământul s-au arătat ca aducând-se din înălțimea cerului; au ridicat însă glasurile prin limba proorocilor care au proorocit mai-nainte”.

zicerea *Tu ai rupt izvoarele și pâraiele*, că Sfântul Botez se zice și la plural, potrivit trebuințelor, și la singular, după putere. Iar aceste înălțimi gândite ale Botezului sunt *valurile*, care se fac din afundarea și ieșirea celor ce se botează. Iar aceste înălțimi zice David că sunt *minunate*, după asemănarea înălțării mării celei simțite, căci valurile mării cele simțite sunt înfricoșătoare și mahnicioase oamenilor, iar demonilor bucurătoare, pentru cei ce se înecă într-însele. Iar *valurile* Botezului, dimpotrivă: sunt înfricoșătoare și mahnicioase demonilor, din pricina celor ce umplu de viață într-însele, iar oamenilor sunt bucurătoare. Căci valurile mării înecă și omoară pe cei sunt într-însele, iar valurile Botezului mântuiesc pe cei ce se botează în ele. Însă valurile acestea s-au făcut minunate din ridicările cele trei și din numirile Sfintei Treimi și din sfințita săvârșire a Tainei²⁶.

minunat este întru cele înalte²⁷ Domnul.

„Mai mult însă, zice, este minunat Dumnezeu întru lucrurile acestea înalte și mari prin care face minuni”. Însă zicerea se înțelege și altfel: „Mult mai minunat este Domnul întru cele înalte”, după inversare, precum zice David acestea și în altă parte: *Cel ce întru cele înalte locuiește și spre cele smerite privește* (Ps. 112: 5-6)²⁷.

²⁶ Iar după Chiril și Atanasie: „*Mare* zice mulțimea neamurilor celor ce au crezut, ale căror înălțări, ale cugetărilor adică, s-au făcut minunate, că nu mai cugetă despre Dumnezeu mici și smerite, ci mari și minunate, că mulțimea și mărimea tainicelor învățături și dogme ale apostolilor și evangheliștilor au făcut minunate înălțările mării acesteia”. Iar cel nenumit zice: „Minunate s-au făcut înălțările mării atunci când au venit ucenicii la Domnul și I-au zis: *Mântuiește-ne, că pierim!* (Matei 8: 25), dar și atunci când s-a rupt Marea Roșie și a trecut poporul Israelitesc”. Iar Teodorit zice: „Precum râurile cele mari, când intră în noian și când lovesc cu valurile în nisipuri, mai mult se lovesc valurile de îndârjirea curgerii râurilor, așa și dulcea și buna de băut curgere de învățatură a apostolilor, aducându-se de sărata și amara mare a lumii, pricinuieste tulburare și valuri peste valuri se ridică; aceasta o a zis și Avacum, că, zicând că *pământul se va rupe de râuri*, adică că se va întărâta și adăparea o va primi și *Te vor vedea pe Tine popoarele risipind apele și se vor chinui*, a adăugat: *A dat glas adâncul*, [arătând] înălțimea închipuirii sale (Avac. 3: 9-10), căci de acest fel de tulburare toate cetățile se umpleau.

²⁷ ὕψιλοις; termenul este de gen neutru, putând fi tradus fie prin *cei înalți*, fie prin *cele înalte*, așa cum se va vedea și în tâlcuire.

²⁷ Zice însă Chiril: „Deși *Cuvântul S-a făcut trup*, după glasul lui Ioan, și S-a îmbrăcat în chip de rob și S-a pus pe Sine întru smerenie, cu toate acestea, chiar și așa, Stăpânul este și întru înălțimile cele convenite lui Dumnezeu, și în chipul robului”. Iar Didim zice: „*Cele înalte* ale lui Dumnezeu sunt acelea întru care este înalt și puternic, zice, întru bărbați dumnezeiești înalțați prin credință și prin cealaltă faptă bună. Ori *înalți* zice pe îngerii din ceruri și pe arhangheli, întru care, fiind minunat Domnul, le are drept *mărturie* cercate și dovedite, care, pentru adevărarea lor, se zic credincioase. Pentru aceasta a și adăugat.

7. Mărturiile Tale s-au încredințat foarte;

„Mărturiile cele despre Tine, Doamne, sunt foarte încredințate și adevărate”. Adică „zisele proorocilor, câte în osebite vremi și feluri le-au glăsuțit despre înomenirea lui Hristos și pentru iconomia întrupării Sale – după nenumitul tâlcuitor și după Didim –, toate acestea, zic, s-au arătat adevărate prin lucruri și din împliniri”²⁸.

casei Tale se cuvine sfințenie, Doamne, întru lungime de zile.

Casă a lui Dumnezeu este biserica Creștinilor cea peste-tot-cuprinzătoare [sobornicească]. Deci zice: „Casei Tale acesteia, Doamne, i se cuvine sfințenie, adică se cuvine a fi sfântă, ca o casă a Sfântului lui Dumnezeu”. Însă va fi sfântă Biserica de va petrece într-însa curățenia și sfințenia și neîntinarea dinspre nicio spurcăciune sufletească sau trupească. Se cuvine însă a se afla în biserica lui Dumnezeu sfințenia și curățenia cea de acest fel întru *lungime de zile*, adică totdeauna. Se zice însă *casă* și biserică a lui Dumnezeu fiecare Creștin întru care se cuvine să se afle sfințenie și curățenie până la sfârșitul vieții sale²⁹.

---

zicând: *Mărturiile Tale s-au încredințat foarte*”. Și Teodorit numește *înalti* pe Patriarhi și pe prooroci și pe apostolii cei mari și pe cei ce sunt asemenea aceloră.

²⁸ Zice însă Teodorit: „Bună este și adăugirea zicerii *foarte*, în loc de „nici cea mai mică dintre pre-ziceri nu se poate vedea neadevărată, ci, cu scumpătate, toate cele ce acum se văd au fost pre-zise și s-au adevărit”.

²⁹ Unde a zis Marele Atanasie: „Bisericii Tale adică nimic nu-i trebuiește spre a se păzi întru *lungime de zile*, în afară de sfințenie. Iar de s-ar întâmpla vreodată să se afle necuviință în casa Ta, și în loc de sfințenie faptă spurcată și necurată, nu va fi cu puțință să rămână întru îndelungare de zile”. Iar cel nenumit zice: „Casă a lui Dumnezeu sunt toți Creștinii cei ce L-au dobândit pe El întru sineși, cărora cu adevărat li se cuvine a fi sfinți, nu într-o zi sau două, ci în îndelungare de zile. Pentru aceasta și Marele Pavel a zis: *Au nu știți că biserică a lui Dumnezeu sunteți și Duhul lui Dumnezeu locuiește întru voi? Iar de va strica cineva casa lui Dumnezeu, pe acesta îl va strica Dumnezeu, căci casă a lui Dumnezeu sunteți voi, care este sfântă* (1 Cor. 3: 16-17). Căci, cu adevărat, trebuie ca toți cei care s-au făcut casă a lui Dumnezeu să aibă sfințenia și sfințirea, că, precum este cineva al lui Dumnezeu, tot așa și sfânt trebuie să fie, și invers, precum este sfânt, așa să fie și al lui Dumnezeu. Iar dacă sfințenia se cuvine Sfinților Patriarhi și Arhierieilor și preoților celor în Biserică, cu atât mai vârtos se cuvine Sfinților Patriarhi și Arhierieilor și preoților celor ce se află într-însa”. Pentru aceasta Hrisostom în *Omilia 83* la Evanghelia după Matei, a numit preoția slujirea de îngeri. Și Climent Stromateul [Alexandrinul], în *Cartea a șaptea a Stromatelor*, zice: „[Preotul] trebuie a fi curat și nespurcat”. „Că sfințenie, după dumnezeiescul Dionisie [Areopagitul], este curăția cea desăvârșită și a fi slobod de toată întinăciunea (cap. 12 al *Numirilor Dumnezeiești*)”. A zis și Teodorit: „Se cuvine dar

PSALMUL 93

Psalm lui David, în a patra a sâmbetei, nesuprascris la Evrei.

Si psalmul acesta este nesuprascris la Evrei. Iar aflându-se în a patra a sâmbetei, unii au adăugat zicând că se cântă în ziua a patra a săptămânii, după Marele Atanasie, că *sâmbătă* a numit aici săptămâna. Însă David, prin psalmul acesta, aduce mângâiere celor care se silnicesc și se tiranesc de cei nedreți și răpitori, după Teodori³⁰.

1. Dumnezeu izbândirilor*, Domnul, Dumnezeu izbândirilor cu îndrăzneală a stăzut*.

Dumnezeu izbândirilor se înțelege în loc de „Dumnezeu izbânditor”, după perifrază; că, după însușirea limbii evreiești, Dumnezeu milei Se numește „Milostivul”, și Dumnezeu al îndurărilor, „Îndurătorul”, și Dumnezeu

---

nouă, după apostoleasca sfătuire, să ne curățim de toată spurcăciunea trupului și a duhului și a săvârși sfințenia întru frica lui Dumnezeu (II Cor. 7: 1), vrednică făcând casa lui Dumnezeu de primirea Celui veșnic într-însa ca locuitor”.

³⁰ Iar Sfântul Grigorie al Nysei zice: „Iudeul [Scriptura Iudaică] nici aici nu primește suprascrierea (pentru aceasta nescris deasupra este psalmul într-însul), fiindcă taina ce se cuprinde în psalm spune de mai-nainte iconomia cea despre Pătimirea Domnului. Că întru a cincea zi a săptămânii făcându-se vânzare de către Iuda, în ziua cea de dinaintea acesteia, Cel ce toată lumea prin Sineși a izbăvit-o, de către vânzător oarecum se vinde: că întru a patra a săptămânii vânzându-se Domnul, când și Iudeii au făcut sfat împotriva Lui, atunci a început a izbândi judecata cea asupra morții Domnului și a birui cu îndrăzneală și a se înfățișa pentru noi cu izbândirea împotriva Diavolului. Pentru aceasta pre-văzând Proorocul ceea ce era să fie, cu oarecare mânie se ridica asupra lucrului ce s-a făcut, numindu-L pe El *Dumnezeu al izbândirilor* și se înălța rugând pe Cel ce pentru noi S-a smerit să răsplătească celor mândri cu izbândirea cea după cuviință, pentru ca să nu se laude păcătoșii întru răutate”. [Iuda L-a vândut pe Hristos joi, în a patra zi a săptămânii Iudaice, sfătuindu-se împreună cu Iudeii pentru vânzarea și prinderea Lui (deși Iudeii făcuseră sfat și mai-nainte de acesta), apoi, în seara de joi spre vineri, socotită a cincea zi la Iudei, Domnul a fost vândut și dus la judecată.] Unii însă zic că psalmul acesta s-a zis împotriva Babilonienilor și că s-a cântat în luna a patra, în care Babilonienii s-au oștit împotriva Iudeilor, precum istorisește Ieremia.

* Mai exact: răzbnărilor.

* ἐπαρρησιάζετο = lit.: a vorbit deschis/cu îndrăzneală.

mângâierii, „Mângâietorul”, și *Dumnezeul păcii*, „Împăciuitorul” și altele asemenea. Zice dar David că „Domnul este Dumnezeu Izbânditor. Care a stătut, adică a arătat dreapta Sa judecată, și că, măcar că îndelung a răbdat până acum, acum a întrebuintat izbândirea”. Repetarea zicerii *Dumnezeul izbândirilor* este arătătoare de râvnă fierbinte, și de înfocată așezare pentru dreptate³¹.

2. Înălță-Te, Cel ce judeci pământul, răsplătește răsplătirea celor mândri.

„Dumnezeule, zice, suindu-Te în judecătorescul Tău scaun, după dumnezeiescul Chiril, adică Tu, Cel ce judeci și hotărăști și izbândești pentru cei ce se nedreptătesc, înălță-Te, adică fă-Te cunoscut oamenilor, căci ești în acest fel izbânditor, pentru ca să se rușineze nedrepții”, iar despre *înălță-Te* am zis și la Psalmul 56, tâlcuind aceasta: *Înălță-Te peste ceruri, Dumnezeule. Iar mândri îi zice pe cei nedrepți și pe stăpânitorii de tot felul, fiindcă aceștia silnicesc cu mândrie pe cei săraci*³².

3. Până când păcătoșii, Doamne, până când păcătoșii se vor făli?

Pe cei mândri de mai sus aici îi numește păcătoși, pentru că păcătuiesc adică față de Dumnezeu, trecând cu vederea și nepăzind legea lui Dumnezeu cea despre dreptate și din pricina fraților lor nedreptățiți de aceștia. Prin înșeși aceste

³¹ Frumos însă zice Eusebie: „Numai cât nu zice Proorocul: «Îndrăzniți, o, voi, că este Dumnezeu. Care și dreptă socoteală cere de la cei nedrepți, și cu îndrăznire la arătare face răsplătirile, deși amână din îndelungă-răbdarea Sa!»” Iar Atanasie zice: „Poate că zicerea a stătut însemnează hotărârea cea după acestea care se va face la dumnezeiasca judecată asupra necinstitorilor de Dumnezeu, că zice: *Duceți-vă de la Mine...* (Matei 25: 41)”. Zice însă Grigorie al Nyssei: „Dumnezeu Se îngrijește de cele ce se fac între oameni, că va cere cuvenita seamă de la cei ce nedreptătesc, cu să-i judece și după dreptate să-i osândească. Că fiecăruia trebuie să-i răsplătească după faptele lui”. Iar cel nenumit zice: „Cine este Dumnezeu izbândirilor, decât, cu adevărat, Judecătorul nostru? Hristos adică. Că zice: *Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata o a dat Fiului* (Ioan 5: 22), Care a stătut, adică S-a arătat, căci aceea că a stătut a numit arătarea”.

³² Iar Teodorit zice: „Arată tuturor înălțimea puterii Tale și strică sprânceana mândrilor, învățând prin cercare că Tu ești Judecătorul a toată lumea”. Iar cel nenumit zice: „Prin înălțime zice pe cea prin Cruce, îndemnând a se iconomisi, despre care Înșuși zice: *De înălțime voi înălța, pe toți îi voi trage către Mine* (Ioan 12: 32). Că atunci, celor cu adevărat mândri, potrivnicilor, stăpânirea le va răsplăti cu răsplătire, căci prin Cruce, pe începătoriiile și stăpâniile întunericului risipindu-le, precum zice Pavel, le-a biruit; și altfel și alte răsplătiri prin Cruce le-a făcut lor, când prin lemn s-a stricat cel ce a amăgit pe Adam”. Iar Didim zice: „Domnul a răsplătit și fariseilor celor mândri, celor care s-au mândrit atunci când El S-a răstignit”.

numiri a numit pe cei nedrepti din Psalmul al nouălea. Obişnuiesc dar nedreptii și stăpânitorii cei de acest fel să se fâlească în silniciile și nedreptățile lor. Iar repetarea zicerii *până când păcătoșii* este arătătoare de râvnă, ca și cea de mai sus.

4. Vor spune și vor grăi nedreptate, vor grăi toți cei ce lucrează fărădelege?

La cea dintâi zicere, *vor spune*, trebuie să înțeleagă pe dinafară numai aceasta: „până când”; iar la cea de-a doua zicere, *vor grăi*, trebuie și aceasta să se înțeleagă dinafară: „vor grăi nedreptate”, adică: „Până când, Doamne, vor spune păcătoșii nedreptate? Și până când vor grăi nedreptate toți cei ce lucrează fărădelege?” Iar repetarea zicerii este și aici arătătoare de râvnă³³.

5. Pe poporul Tău, Doamne, l-au smerit [împilat], și moștenirea Ta au dosădit.

Am spus mai-nainte că poporul cel vechi și moștenirea cea veche a lui Dumnezeu au fost Evreii, iar poporul cel nou și moștenirea cea nouă a lui Dumnezeu sunt Creștinii cei din neamuri.

6. Pe văduvă și pe orfan au omorât și pe nemernic* l-au ucis.

Aceste rele le făceau mai-nainte boierii Evreilor, pentru lăcomia lor de avuție, însă acestea le fac și acum mulți dintre stăpânitorii noștri Creștini. Omoară însă șiucid pe cel orfan și pe cel străin nu numai cel ce întrebuințează împotriva lor armă și omoară în faptă, ci și cel lacom și nedrept, care răpește banii și moșiile lor, și cel ce trece cu vederea pe cei ce se nedreptătesc și nu-i ajută, dar și cei ce-i apără și fac hatâr celor ce nedreptătesc adică pe aceste fețe neajutorate și fără

---

³³ Iar cel nenumit zice: „De când a început a se alcătui viața oamenilor, de atunci au început și păcătoșii a nedreptăți pe cei drepti, precum Cain s-a sculat asupra lui Abel și uriașii din vremea potopului împotriva celor împreună cu dânsii, încă și Isav, împotriva lui Iacov, și frajii lui Iosif, împotriva acestuia. Și așa, trecând înainte cu vremile, vei afla în toate neamurile pe păcătoși judecându-se asupra dreptilor. «Până când dar, Doamne, va fi aceasta? Până când se vor făli păcătoșii întru păgânătățile lor și care nici nu vor tăcea pentru cele făcute?» Că cei ce nu cruță a face fapte rele, cum să cruțe a zice cuvinte? Pentru aceasta grăiesc acelea prin care și pe ceilalți îi îndeamnă a se aluneca, zicând acum: *De ce n-am face cele rele, ca să vină cele bune?*, iar altădată: *Să mâncăm și să bem, că mâine vom muri!* (Is. 22: 13)”.

* Prozelit.

apărare. Iar *nemernic*, după Evrei, este cel care, din neamuri fiind, se face evreu, iar după noi, Creștinii, este străinul și cel pribeag³⁴.

7. Și au zis: „Nu va vedea Domnul, nici nu va pricepe Dumnezeu lui Iacov”.

Aceste cuvinte, măcar că nu le zic de multe ori nedreptii cu limba, cu socoteală” le zic, pentru că, de nu ar fi cugetat unele ca acestea în gândul lor, adică cum că Dumnezeu nici nu vede, nici nu cunoaște nedreptățile pe care le fac, negreșit nu ar cugeta a nedreptăți pe frații lor. *Nu va pricepe* însă este în loc de „nu va auzi și nu va cunoaște”³⁵.

8. Înțelegeți, dar, cei necunoscători întru popor, și cei nebuni, înțelepți-vă odată!

„Cunoașteți, zice, o, necunoscătorilor și nedreptăților cele ce tuturor sunt cunoscute și arătate, și voi, nebunilor, cei ce cugetați niște hule ca acestea asupra lui Dumnezeu, luați odată înțelepciune și cunoștință!”³⁶

³⁴ A zis însă și Teodorit: „Felurite nedreptăți se îndrăznesc de dânșii, Stăpâne, întru silnicie se fălesc și cuvinte nedrepte întrebunțează, lucrurile lor sunt mai cumplite decât cuvintele; văduvele, orfanii și cei ce-și plâng pustiirea urlă înaintea acestora ca un vânat gata [de ucis]; cei ce vin din neamuri și care se doresc după legile Tale, nedreapta junghiere a acestora o suferă”, că pe aceștia i-a numit *nemernici*.

³⁵ γυδοῦν = aici: conștient, cu bună știință, intenționat.

³⁶ Iar altul zice: „Îndoită pricină pune aici cuvântului acestora: că ei nu nedreptătesc numai pe cei mai slabi – pe care este mai de cuviință mai ales a-i milui, că pe aceștia cu nesuferite primejdii i-a îmbrăcat, că aceasta înseamnă zicerea *I-au ucis* –, ci chiar și asupra Firii Celei Preaînalte hulesc, zicând că Ea nu privește cele omenești, nici nu cercetează faptele noastre”. Zice însă și Atanasie: „Acestea, deși călcătorii de lege și răpitorii nu le zic cu limba, le zic cu cugetul”. Zice însă Teodorit: „Aceasta este întinderea păgânătății: «Acestea, zice, le cutează, nesocotindu-Te pe Tine, că privești și porți grijă de lucrurile omenești»”.

³⁶ [Alfel spus: Oare când va veni vremea când vă veți înțelepți și veți lua cunoștință?] Iar Diodor zice: „O, minune a neasemănatei blândeți a lui Dumnezeu! Că muștrând prin David păcatul necinstitorilor de Dumnezeu, nu îndată a adus asupra lor pe cele din urgie, ci mai vârtos ca un bun dăruiește lor doftoria sfătuirii și le gătește cuvântul învățaturii. «Căci ca niște neînțelepți ce sunteți acum, zice, măcar târziu, măcar acum înțelepțiți-vă și cunoașteți cele cunoscute tuturor». Prin urmare, lăsând noi socotințele celor neînțelepți, să ne aducem aminte de Paremiar [Solomon, autorul *Pildelor* sau *Paremiilor*] ce zice: *Drepte urme fă picioarelor tale și căile tale le îndreptează!* (Pilde 4: 26)”.

9. Cel ce a sădit urechea, au nu aude? Sau Cel ce a zidit ochiul, au nu privește [înțelege]?

„Este cu putință ca Dumnezeu, zice, Care a sădit urechea, să nu audă? Și Dumnezeu, Care a făcut omul, e cu putință să nu vadă? Și cum se poate să fie nesimțitor Cel ce a făcut simțirile? Rușinează însă Prooroc-împăratul pe cei ce zic acestea cu întrebări muștrătoare de acest fel și de toți mărturisite.

10. Cel ce pedepsește neamurile, au nu va muștra? Cel ce învață pe om cunoștința,

„Dumnezeu, zice, Cel ce pedepsește și bate neamurile prin înseși legile lor firești, a căror cunoștință le-a dat-o lor, și Acel Dumnezeu, Care bate pe cei ce păcătuiesc prin asprimea legilor cele de acest fel, Acesta, zic, nu va muștra pe cei nedreptățitori de mai sus? Adică cum nu va pedepsi pe unii ca aceștia? Iar Acel Dumnezeu, Ce dă cunoștința oamenilor, cum este cu putință să nu cunoască răutățile și nedreptățile acestora?”

11. Domnul, cunoaște gândurile oamenilor, că sunt deșarte.

„Dumnezeu, zice, nu numai că vede și aude toate, ci știe încă și gândurile acelor oameni ce gândesc” niște necuviințe ca acestea, socotind ei cum că Dumnezeu nu vede nedreptățile nedreptilor și lucrările cele omenești. Acesta, zic, știe că gânduri ca acestea, precum ale lor, sunt greșite”, după Teodorit. De multe ori însă rabdă îndelung și nu pedepsește pe cei nedreptățitori, pentru oarecare iconomii spre folos. Ori *gânduri* zice pe acele pe care unii le gândesc din pântecel lor, și nu din învățătura dumnezeieștilor Scripturi³⁷.

---

* Lit.: cei ce fac silogisme cu.

³⁷ A zis Marele Vasile: „Pentru aceasta trebuie, măcar singur de graiești ceva, să știi că în urechile lui Dumnezeu graiești; iar de faci ceva singur, să nu-ți fie neștiut, că aceasta cu scumpătate o vede El; și, de gândești ceva, să te încredinjezi că îndată ceea ce se mișcă la inimă, El o cercetează. «Că de face cineva ceva în ascuns, oare nu-l voi cunoaște Eu?» Că toate sunt goale și descoperite înaintea lui Dumnezeu. Pentru aceasta, omul păcatului, orbit fiind cu mintea de răutatea sa și pe sineși amăgindu-se, zice: «Cu întuneric mă acopăr și cu pereți de jur împrejur, cine mă va vedea? De cine să mă sfiesc?» Tu însă, lumina lui Hristos păzind-o și pururea în minte primind-o, cele vrednice de datornica ta înțelegere glăsuiește-le în tot ceasul; *că întunericul, zice, nu este întuneric la Tine* (Ps. 138: 12)”.

12. Fericit este omul pe care-l vei certa, Doamne, și din legea Ta îl vei învăța,

„Fericit, zice, și bine-norocit e omul acela pe care-l vei înțelepți, Doamne, cu învățătura Ta și din legea Ta îl vei învăța, ori din cea firească, ori din cea scrisă, ori din amândouă împreună, după Teodorit, fiindcă legea cea firească și cea scrisă sunt izvoare de înțelegere și de înțelepciune”³⁸.

13. Ca să-l îmblânzești pe el în zilele cele rele,

„Fericit, zice, e omul acela pe care l-ai învățat Tu, Doamne, din legea Ta, ca să se facă blând și suferitor de rele în vremea ispitelor, fără a se întrista și a se scârbi pentru ele, după Sfinții Chiril și Atanasie, pentru că el este încredințat din legea Ta că și cei ce pățimesc ispite, pentru folosul lor le pățimesc, iar cei ce le fac rău lor, vor lua cuviincioasa pedeapsă și răsplătire”.

până ce se va săpa păcătosului groapă.

„Cel învățat din legea lui Dumnezeu, acela, zice, se face blând în ispite, până ce se va găti primejdia pentru cei fără de lege și pentru cei ce-l nedreptățesc pe el, că atunci, văzându-i pe ei căzuți, nu numai că suspină asupra lor, ci încă îi este milă de dânșii și-l doare”³⁹.

---

³⁸ „Fericit este însă, după Sfântul Chiril, cel pe care Tu, Doamne, l-ai învățat din legea Ta, că legea de sineși pe nimeni nu folosește, de nu va descoperi vreo dumnezeiască învățătură – taina cea ascunsă într-însa, precum acestea le-a zis și Proorocul: *Descoperă ochii mei și voi înțelege cele minunate din legea Ta* (Ps. 118: 18). Căci pe mine Moise din vechime m-a învățat, săvârșind slujirile legii celei pentru dânșii, dar nu erau fericiți, căci nu aveau dreptatea cea din credință; fericiți însă cu adevărat sunt cei ce se desăvârșesc întru Hristos”. A zis însă și Origen: „Fericite poate pe cel ce din neamuri crede în Legea cea duhovnicească, care, om fiind și în vremea cea de mai-nainte trupesc fiind și alăturat cu dobitoacele, într-o învățătura [*μαθεύσει* dar și: certarea, îndrumarea] lui Dumnezeu, blestemul prefăcându-se în blagoslovenie, se face fericit. De Dumnezeu avem dar trebuință a ne fi învățător, ca, cu adevărat, să cunoaștem voia Legii; prin acestea dar ne învățăm că cele mahnicioase ce se întâmplă dreptilor se fac spre folosul lor, pentru aceasta nu trebuie să ne scârbim de dânsele, ci mai vârtos a-i ferici, ca pe unii ce se pedepsesc de Dumnezeu ca de un Părinte; pentru care nici nu se poate zice că sunt băuți, ci că sunt iertați; pentru că a bate este lucru al judecătorilor, iar a certa [*μαθεύειν*] este al învățătorilor”.

³⁹ Iar după Atanasie și Chiril: „Dreptul până atunci va suferi necazuri, până ce păcătosul Satana va fi pus în muncă”.

9. Cel ce a sădit urechea, au nu aude? Sau Cel ce a zidit ochiul, au nu privește [înțelege]?

„Este cu puțință ca Dumnezeu, zice, Care a sădit urechea, să nu audă? Și Dumnezeu, Care a făcut omul, e cu puțință să nu vadă? Și cum se poate să fie nesimțitor Cel ce a făcut simțirile? Rușinează însă Prooroc-împăratul pe cei ce zic acestea cu întrebări muștrătoare de acest fel și de toți mărturisite.

10. Cel ce pedepsește neamurile, au nu va muștra? Cel ce învață pe om cunoștința,

„Dumnezeu, zice, Cel ce pedepsește și bate neamurile prin înseși legile lor firești, a căror cunoștință le-a dat-o lor, și Acel Dumnezeu, Care bate pe cei ce păcătuiesc prin asprimea legilor cele de acest fel, Acesta, zic, nu va muștra pe cei nedreptățitori de mai sus? Adică cum nu va pedepsi pe unii ca aceștia? Iar Acel Dumnezeu, Ce dă cunoștința oamenilor, cum este cu puțință să nu cunoască răutățile și nedreptățile acestora?”

11. Domnul, cunoaște gândurile oamenilor, că sunt deșarte.

„Dumnezeu, zice, nu numai că vede și aude toate, ci știe încă și gândurile acelor oameni ce gândesc” niște necuviințe ca acestea, socotind ei cum că Dumnezeu nu vede nedreptățile nedreptilor și lucrările cele omenești. Acesta, zic, știe că gânduri ca acestea, precum ale lor, sunt greșite”, după Teodorit. De multe ori însă rabdă îndelung și nu pedepsește pe cei nedreptățitori, pentru oarecare iconomie spre folos. Ori *gânduri* zice pe acelea pe care unii le gândesc din pântecul lor, și nu din învățătura dumnezeieștilor Scripturi³⁷.

* Lit.: cei ce fac silogisme cu.

³⁷ A zis Marele Vasile: „Pentru aceasta trebuie, măcar singur de grăiești ceva, să știi că în urechile lui Dumnezeu grăiești; iar de faci ceva singur, să nu-ți fie neștiut, că aceasta cu scumpătate o vede El; și, de gândești ceva, să te încredinjezi că îndată ceea ce se mișcă la inimă, El o cercetează. «Că de face cineva ceva în ascuns, oare nu-l voi cunoaște Eu?» Că toate sunt goale și descoperite înaintea lui Dumnezeu. Pentru aceasta, omul păcatului, orbit fiind cu mintea de răutatea sa și pe sineși amăgindu-se, zice: «Cu întuneric mă acopăr și cu pereți de jur împrejur, cine mă va vedea? De cine să mă sfîesc?» Tu însă, lumina lui Hristos păzind-o și pururea în minte primind-o, cele vrednice de datornica ta înțelegere glăsuiește-le în tot ceasul; *că întunericul, zice, nu este întuneric la Tine* (Ps. 138: 12)”.

12. Fericit este omul pe care-l vei certa, Doamne, și din legea Ta îl vei învăța,

„Fericit, zice, și bine-norocit e omul acela pe care-l vei înțelepți, Doamne, cu învățătura Ta și din legea Ta îl vei învăța, ori din cea firească, ori din cea scrisă, ori din amândouă împreună, după Teodorit, fiindcă legea cea firească și cea scrisă sunt izvoare de înțelegere și de înțelepciune”³⁸.

13. Ca să-l împlânzești pe el în zilele cele rele,

„Fericit, zice, e omul acela pe care l-ai învățat Tu, Doamne, din legea Ta, ca să se facă blând și suferitor de rele în vremea ispitelor, fără a se întrista și a se scârbi pentru ele, după Sfinții Chiril și Atanasie, pentru că el este încredințat din legea Ta că și cei ce pățimesc ispite, pentru folosul lor le pățimesc, iar cei ce le fac rău lor, vor lua cuviincioasa pedeapsă și răsplătire”.

până ce se va săpa păcătoșului groapă.

„Cel învățat din legea lui Dumnezeu, acela, zice, se face blând în ispite, până ce se va găti primejdia pentru cei fără de lege și pentru cei ce-l nedreptățesc pe el, că atunci, văzându-i pe ei căzuți, nu numai că suspină asupra lor, ci încă îi este milă de dânșii și-l doare”³⁹.

³⁸ „Fericit este însă, după Sfântul Chiril, cel pe care Tu, Doamne, l-ai învățat din legea Ta, că legea de sineși pe nimeni nu folosește, de nu va descoperi vreo dumnezeiască învățătură – taina cea ascunsă într-însa, precum acestea le-a zis și Proorocul: *Descoperă ochii mei și voi înțelege cele minunate din legea Ta* (Ps. 118: 18). Căci pe mine Moise din vechime m-a învățat, săvârșind slujirile legii celei pentru dânșii, dar nu erau fericiți, căci nu aveau dreptatea cea din credință; fericiți însă cu adevărat sunt cei ce se desăvârșesc întru Hristos”. A zis însă și Origen: „Fericeste poate pe cel ce din neamuri crede în Legea cea duhovnicească, care, om fiind și în vremea cea de mai-nainte trupesc fiind și alăturat cu dobitoacele, într-o învățătura [παιδεύσει] dar și: certarea, îndrumarea] lui Dumnezeu, blestemul prefăcându-se în blagoslovenie, se face fericit. De Dumnezeu avem dar trebuință a ne fi învățător, ca, cu adevărat, să cunoaștem voia Legii: prin acestea dar ne învățăm că cele mahnicioase ce se întâmplă dreptilor se fac spre folosul lor, pentru aceasta nu trebuie să ne scârbim de dânsele, ci mai vârtos a-i ferici, ca pe unii ce se pedepsesc de Dumnezeu ca de un Părinte; pentru care nici nu se poate zice că sunt bătuți, ci că sunt iertați; pentru că a bate este lucru al judecătorilor, iar a certa [παιδεύσει] este al învățătorilor”.

³⁹ Iar după Atanasie și Chiril: „Dreptul până atunci va suferi necazuri, până ce păcătoșul Satana va fi pus în muncă”.

14. Că nu va lepăda Domnul pe poporul Său, și moștenirea Sa nu o va părăsi.

„Dumnezeu, zice, nu va lepăda desăvârșit pe poporul Său, nici nu va părăsi cu totul moștenirea Sa, măcar deși vremelnicește îl lasă să pătimească și să se dosădească”. Iar aceasta o va face până la sfârșitul a toată lumea, uneori adică lăsând loc oamenilor celor răi să necăjească pe poporul Său, alteori iarăși ajutându-l și slobozindu-l, însă și pe una și pe cealaltă le face spre folos. Însă *popor al lui Dumnezeu și moștenire* din vechime erau Evreii, iar acum, în locul acelor, sunt Creștinii, precum de multe ori am spus⁴⁰.

15. Până ce dreptatea se va întoarce în judecată

„Dumnezeu, zice, nu va lepăda pe poporul Său până ce Hristos, Cel ce este Însuși Dreptatea, lăsând îndelunga-răbdare, va veni ca să judece lumea”, după Chiril și Teodorit. Iar cum că Hristos Se numește Dreptate, mărturisește Apostolul Pavel, zicând: *Care S-a făcut pentru noi Înțelepciune de la Dumnezeu și Dreptate și Sfințenie și Izbăvire* (I Cor. 1: 30).

și toți cei ce se țin de dânsa, toți cei drepți la inimă.

Diapsalma.

„Când va veni Hristos, zice, întru a doua Sa venire, atunci vor sta aproape de El toți drepții, înfățișându-se de-a dreapta Lui, când va judeca pe toți oamenii”⁴¹.

16. Cine se va scula cu mine asupra celor ce viclenesc? Sau cine va sta cu mine asupra celor ce fac fărădelege?

„Cine-mi va ajuta mie, zice, împotriva vrăjmașilor celor ce viclenesc? Sau cine va sta împreună cu mine împotriva oamenilor celor ce lucrează fărădelegea și împotriva dracilor?” David repetă întelesul acesta ca unul care

⁴⁰ De unde a zis Sfântul Chiril: „De vreme ce noi am rămas în lume, iar El S-a suit către Părintele, cu toate acestea nu S-a depărtat de cei ce-L iubesc, că Însuși ne-a încredințat, zicând: *Nu vă voi lăsa orfani, voi veni către voi!* (Ioan 14: 18).

⁴¹ „Căci se vor răpi pe nouri întru întâmpinarea Lui, după Nichita, și-și vor avea petrecerile întru Împărăția Cerului împreună cu El, căci așa zice și Pavel: *Vom fi pururea cu El* (I Tesal. 4: 17)”.

foarte dorește dumnezeiescul ajutor, din pricina covârșirii răutății văzuților și nevăzuților vrăjmași. „Cine altul, zice, se va lupta cu mine asupra vrăjmașului, dacă nu Dumnezeu, Care de multe ori împreună cu mine S-a luptat și mi-a ajutat?”⁴²

17. Că de nu mi-ar fi ajutat mie Domnul, puțin de nu s-ar fi sălășluit în iad sufletul meu.

„Nimeni altul, zice, nu mi-a ajutat mie împotriva vrăjmașilor, decât Dumnezeu, pentru că de nu ar fi ajutat mie Dumnezeu, de multe ori primejduindu-mă eu, puțin ar fi lipsit să mor, ori cu moartea cea trupească, ori cu cea sufletească”. Prin *iad* se poate zice și mormântul cel gândit al păcatului⁴³.

18. De ziceam: „S-a clătinat piciorul meu”, mila Ta, Doamne, mi-ar fi ajutat mie.

„De aș fi zis, zice, către Dumnezeu: o, Doamne, s-a clătinat piciorul meu⁴⁴, adică tăria mea, și mă trag către primejdie, și de aș fi mărturisit neputința mea, îndată dobândeam ajutor de la Tine”. Învață însă David cu cuvintele acestea cum că cel ce va cunoaște că urmează să cadă în păcat și nu se va deznădăjdi, nici nu se va lenevi, ci-și va mărturisi neputința sa, degrabă află ajutorul lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este milostiv și îndurător cu făptura Sa.

19. După mulțimea durerilor mele în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu.

„Pe măsura durerilor mele din inima mea, zice, așa erau și mângâierile

---

⁴² Iar Apollinarie zice: „Foarte tare și puternic război ne însemnează nouă Proorocul prin acestea către puterile cele rele și numai cât nu zice cuvintele lui Pavel: *Nu ne este nouă lupta către sânge și către carne, ci către stăpânii și începătorii și celelalte* (Ef. 6: 12) (La Nichita)”.

⁴³ Zice însă Diodor: „Dumnezeu mângâie pe cei ce se ostenesc întru fapta bună, pe cei ce râvnesc pentru buna-cinstire, pe cei ce voiesc a isprăvi viețuirea cea plăcută Lui, pe cei ce-și omoară pornirile trupului și se luptă împotriva voilor lor, până ce vor isprăvi lucrul la care se sârguiesc”.

⁴⁴ Zice însă dumnezeiescul Chiril: „Întru acestea nu zice despre piciorul trupului, ci despre cel al gândului și voia sufletului, cu care venim la toate cele practice. Căci fiecareia dintre noi i s-a încredințat cărna gândului său; drept aceea, atunci când iubitorul curăției, cel care se nevoiește întru înfrânarea cea iubitoare de Dumnezeu, este oarecum clătinat, de multe ori Satana întorcându-l către îndulcirii necuviicioase, îl ajută însă și-l mântuiește Dumnezeu”.

care mi se dăruiau mie de la Dumnezeu, care veseleau sufletul meu. Pentru aceasta, pe cât de multe și mari erau durerile și suspinurile inimii mele, așa deopotrivă de multe și mari erau și mângâierile cele de la Dumnezeu și, pe cât de mare era rana mea, așa mi se dădea de la Dumnezeu și potrivita mea doftorie”⁴⁵.

20. Să nu fie împreună cu Tine scaunul fărădelegii,

Scaun al fărădelegii este Diavolul, fiindcă la Diavolul împărățește și se odihnește nelegiuirea. „Să nu fie dar împreună cu Tine, zice, adică să nu fie de față cu Tine, Doamne, atunci când vei judeca, Diavolul, pârând și clevetind pe oameni!” Poruncitoare zicere zice aici însă, care este în loc de rugătoare, precum și „Doamne, miluiește!”, pe care toți o zicem către Dumnezeu, se zice poruncitoare în loc de rugătoare, adică „o, de ai milui, Doamne!”⁴⁶ Oarecari manuscrise scriu însă „nu va fi împreună”, adică „nu se va afla împreună cu Tine”, ori că și timpul acesta viitor este în loc de rugător⁴⁷.

⁴⁵ Pentru aceasta, nenumitul tâlcuitor zice: „Acesta este lucru de doftor cu știință, ce pune asupra rănilor potrivitele doftorii; *dureri în inimă* a zis întristările cele pentru păcatele sale, care se fac din întoarcere și din umilință, ori pe cele pentru bunele-norociri ale păcătoșilor, ori asupra celor ce vin asupra noastră cu nedreptate, pentru care acestea Dumnezeu dă potrivita mângâiere”.

⁴⁶ Că zice adâncul Eustatie [e vorba poate de Eustatie al Antiohiei (323/4–337), vestit episcop și propovăduitor al dreptei credințe la Sinodul de la Niceea contra Arienilor, împotriva cărora a scris câteva lucrări; s-au păstrat de la el și câteva omilii, un Comentariu la Hexaemeron și o Liturghie în siriacă]: „Câte poruncitoare se zic de fețele mai mici către cele mai mari, acestea se iau în loc de rugătoare”.

⁴⁷ Iar Chiril: „Prin *scaun* înțelege începătoria și stăpânia, iar prin *fărădelege* – Satana. „Cine, zice, va fi așa de neînvățat și de nepriceput, încât să socotească că scaunul fărădelegii va fi părtaș al Împărăției Tale, adică începătoria și tirania Diavolului? Să nu fie!” Iar Teodorit zice: „«Nu vei suferi, zice, să Te împărtășești de nedreptate cu cei ce judecă fărădelegea, care hotărăsc împotriva celor poruncite de Tine și-și trag asupra-și ticăloșia ce răsare de aici». Că *scaun al bântuiei și al fărădelegii* a numit pe nedreptii judecători, care drept rod al nedreptății seceră osteneală și ticăloșie”. Iar Isidor zice: „Ascultă și tu, cel ce voiești a te nevoi după porunca lui Dumnezeu: «Să nu locuiască în inima ta silnția Diavolului». Fie dar acestea și ca rugăciuni pentru cei ce se nevoiesc pentru mărturisirea cea întru Dumnezeu și care strigă: «Să nu se înalțe scaunul fărădelegii înaintea Ta, Doamne, care dă osteneală împotriva poruncii Tale, Doamne!»”. Iar Grigorie al Nyssei: „Poate că și ceva mai mari întru acestea filosofează David, dogmatizând că «răul nu este din pururea-vecuire, întru care, zice, nu se va adăuga împreună cu Tine scaunul fărădelegii». Iar aceasta înseamnă că începătura răutății nu se socotește [privește] împreună cu Tine, că începerea ei este scaunul cel ce zidește păcatul prin poruncă». Zicând însă că răutatea nu este din pururea-vecuire, a arătat că nici nu va rămâne în veac cu ceea ce era pururea, nici nu va fi de-a pururea”.

cel ce zidește osteneală peste poruncă.

„Diavolul, scaunul fărădelegii, zice, plăsmuiește și închipuie în mintea noastră osteneală, cu scopul de a ne opri de la lucrarea poruncii Tale, Doamne, și, [chiar] mai-nainte de a face noi porunca Ta pe care o am hotărât [ales], ne aduce aminte de osteneala pe care avem să o suferim pentru plinirea acelei porunci, ca să ne lepădăm de ea ca de una ostensicioasă și pricinuitoare de dureri”, după Eusebie. Iar după urmare, David zice și pricina pentru care se roagă a nu fi de față Diavolul la judecată, pârând pe oameni și clevetind.

21. Vâna-vor asupra sufletului dreptului

„Deoarece demonii, zice, slujitorii Diavolului vor pune cursă împotriva dreptului, ce s-ar întâmpla de s-ar afla de față la judecata Ta, Doamne, și vor pârî păcatele cele întru știință și cele nevrute, pentru covârșitoarea lui răutate și ura lor de oameni?”

și sânge nevinovat vor osândi.

„Și vor osândi, zice, demonii sânge nevinovat, Doamne, cât după răutatea și socoteala lor”⁴⁸. Iar *sânge nevinovat* este omul nevinovat, după perifrază, ori nedreapta pedeapsă, potrivit dumnezeieștilor legi, adică cel ce nu e învinovățit de acestea. Ca să se înțeleagă adică că demonii hotărăsc pedeapsă nedreaptă asupra celor nevinovați, pentru aceasta se roagă a nu fi de față când va judeca Dumnezeu, căci sunt nelegiuți și nedrepți⁴⁹.

22. Și S-a făcut mie Domnul spre scăpareși Dumnezeul meu spre ajutorul nădejzii mele.

⁴⁸ Alții însă tâlcuiesc zicerile acestea despre Saul, *scaun al fărădelegii* zicând scaunul și împărăția lui Saul; pe acesta îl și înțeleg că plăsmuiește osteneala la poruncă, fiindcă el în zadar se ostenea să strice porunca lui Dumnezeu, căutând să omoare pe David, pe cel ales [lit.: hirotonit] împărat după porunca lui Dumnezeu. Că acesta, împreună cu ai săi, vâna și gonea să prindă *sufletul dreptului*, adică pe David, și să osândească *sângele lui cel nevinovat*, adică pe dânsul.

⁴⁹ Însemnează că, zicând Apostolul Pavel: *Au nu îngeri vom judeca?* (I Cor. 6: 3), cu aceasta arată că și dracii (că pe aceștia Hrisostom și Teofilact și Icumenie îi numesc *îngeri*) vor sta la judecata lui Dumnezeu, nu însă ca să judece și să osândească, precum zice aici Eftimie, ci mai vărtos pentru a fi judecați și osândiți de Dumnezeu și de sfinți, pentru ispitele și necazurile ce le-au pricinuit în viața aceasta. Că, după teologi, patru cete vor sta la judecată: creștini, păgâni, îngeri și demoni.

„Domnul, zice, mi S-a făcut scăpare atunci când mă vrăjmășeam și mă prigoneam în viața aceasta, pentru că eu nădăjduiam să am putere să stau împotriva vrăjmașilor, dar, fiindcă mă înfrângeam și mă biruiam de ei, nădejdea mea se împuțina și pierrea, Dumnezeu însă îmi ajută această nădejde a mea, dându-mi putere să nădăjduiesc cele mai bune și mai folositoare”⁵⁰.

23. Și va răsplăti lor Domnul fărădelegea lor și după răutatea lor îi va pierde pe dâșii Domnul Dumnezeuul nostru.

„Domnul, zice, va da nevăzuților vrăjmași osânda și cuvenita muncă fărădelegii lor și-i va pierde, adică îi va ridica din mijloc încât să nu se mai poată vedea, afundându-se în focul cel gătit lor”. Cele zise mai sus se pot înțelege și pentru oamenii cei răi, adică: *Nu vor fi împreună*, adică „nu se vor apropia de Tine, Doamne nelegiuiții stăpânitori care pun *osteneală* și nu ne lasă să săvârșim poruncile Tale”; vor *vâna* însă cei fărădelege pe *cei dreți* și pe cei nevinovați *ii vor osândi*, iar celelalte de aici asemenea se tâlcuiesc. Iar zicerea *spre ajutorul nădejdi mele* este în loc de „spre întărirea nădejdi mele întru El, care se clatină atunci când mă văd părăsit de Dumnezeu, că Dumnezeu, când îmi ajută, o întărește”. „*Și va răsplăti Domnul celor răi în veacul cel viitor cu muncă și-i va pierde pe ei în acest veac prin nenorociri și moarte*”⁵¹.

⁵⁰ Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Povestește însă și chipul stricării răului, adică întru vărsarea sângelui ce au făcut-o Iudeii împotriva Domnului. Că zice că «ei (Iudeii, adică) sânge nevinovat vor osândi, acesta însă mie mi se face mântuire, că Domnul, Cel ce a fost osândit la moarte, Acesta Se face mie scăpare», și așa Îl pune pe Dumnezeu spre ajutor de nădejde celor ce au crezut într-Însul”.

⁵¹ Iar Diodor zice: „Auzind însă că Domnul va răsplăti lor fărădelegea, să înțelegi de aici munca cea gătită lor, care se dă asupra capului celor nelegiuiți în vremea dreptei judecăți, când îi va pierde pe ei Domnul”. Zice însă Dositei [al Ierusalimului] (în *Dodecabiblon*): „Tocmai atunci când se cânta psalmul acesta în biserica Ierusalimului, adică *și va răsplăti lor Domnul fărădelegea lor și după răutatea lor îi va pierde pe dâșii Domnul Dumnezeu*, atunci Romanii au pus foc și au ars biserica și cetatea Ierusalimului, și așa, în locul uciderii Stăpânului Hristos, au luat răsplătire ucigașii de Dumnezeu Iudei, pierzându-se după răutatea lor. Era în a cincea a lunii August când a ars biserica, în zi de sâmbătă, după slujirea cea după lege, în care zi, de demult, a fost arsă și de Nabuzardan, în vremea lui Nabucodonosor (fila 12 a cărții numite mai sus)”.

PSALMUL 94

Lauda de cântare lui David. Nescris deasupra la Evrei.

 scris deasupra este și psalmul acesta la Evrei, iar cei șaptezeci au scris această suprascriere și au numit-o *laudă*, deoarece laudă pe Dumnezeu, iar *de cântare* l-a numit pentru că a fost însoțit de cântare, că zice: *Și în psalmi să-l strigăm Lui* (v. 2). Cheamă însă psalmul aceasta pe cei ce cred în Hristos la bucurie, iar pe Evreii cei ce nu au crezut îi sfătuiește să se întoarcă și să cadă înaintea Lui până ce au vreme de pocăință. Însă împreună cu cei ce au crezut în Hristos se numără și David, dar și cu Evreii cei ce nu au crezut: cu Creștinii adică, ca cu niște părtași ai bunei-cinstiri, iar cu Evreii, ca cu niște părtași de neam și de rudenie⁵².

1. Veniți să ne bucurăm Domnului

„Veniți, zice, o, Creștini, să ne bucurăm întru Stăpânul nostru Hristos, fiindcă ne-am învrednicit a ne supune sub un Domn și Stăpân iubitor de oameni ca Acesta”.

și să strigăm lui Dumnezeu, Mântuitorului nostru.

„Să cântăm, zice, cu dulceață lui Dumnezeu laudă de biruință, că El a biruit pe dracii cei ce ne tiraniseau pe noi și ne-a izbăvit din robia lor”, că *strigarea de laudă* este de biruință, precum de multe ori am zis⁵³.

⁵² Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta s-a închipuit dinspre fața împăratului Iosia și a preoților lui Dumnezeu, după ce el a junghiat pe toți popii idolilor și a risipit capiștile lor și a ars oasele preoților celor omorâți, iar pe tot poporul aducându-l, l-a sfătuit să se pocăiască și să plece pe Dumnezeu spre milă, și așa, bucurându-se și strigând, să cânte psalmul acesta pentru slobozirea cea din păcate”.

⁵³ Zice însă Teodorit: „Zicând acestea, cheamă spre unire pe cei depărtați de dânșii, că graiul *veniți* nu se potrivește celor de față, ci celor depărtați. Deci s-a despărțit Israel pentru nesupunerea cea din voie: «Veniți, dar, zice, lăsând strâmbătatea și lepădând nesupunerea, să ne bucurăm Domnului, adică să ne ținem de credința cea întru Dânsul». Și adaugă iarăși, zicând: «Începerea grăirii este a unora ce saltă și se bucură pentru scăparea din păgânătate»; toți de obște să înălțăm dar lui Dumnezeu laudă de biruință, că strigarea este glas al biruitorilor; a biruit deci ceata bine-cinstitorilor mulțimea

2. Să întâmpinăm fața Lui întru mărturisire

„Să apucăm, zice, a Doua Venire a lui Hristos, adică mai-nainte de a Se arăta iarăși Hristos, să ne mărturisim Lui, adică să ne pocăim”, după Teodorit, pentru că semn al pocăinței este mărturisirea păcatelor⁵⁴.

și în psalmi să-I strigăm Lui.

„Noi, zice, Creștinii, după ce am crezut în Hristos, să strigăm cu psalmi de biruință, cântându-I Celui ce a zis: *Îndrăzniți, Eu am biruit lumea!* (Ioan 16: 33)”.

3. Că Dumnezeu mare este Domnul și Împărat mare peste tot pământul.

„Cu toate că Hristos, zice, S-a arătat ca om și a murit, este însă Dumnezeu mare și Împărat mare peste tot pământul”. Cu bucurie dar se zăbovește David, povestind mărirea și stăpânirea și puterea lui Hristos.

4. Că în mâna Lui sunt marginile pământului

„În mâna, adică în stăpânirea lui Hristos, zice, se află tot pământul”. Ori și altfel: zicerea aceasta se conglăsuiește cu cea a lui Isaia: *Cel ce ții înconjurarea [cercul] pământului* (Is. 40: 22), și iarăși: *Cine a măsurat pământul cu palma?* (v. 12)⁵⁵.

---

necinstitorilor de Dumnezeu și deci dar potrivit aduc lui Dumnezeu cântare de biruință, și mai ales ceata apostolilor și a mucenicilor”.

⁵⁴ Pentru aceasta zice și Chiril: „Mai-nainte de a șede la judecată *fața Lui*, adică Fiul, să apucăm mai-nainte cu mărturisire, adică să ne pocăim și stăpâneștile milostiviri asupra-ne să le chemăm prin ostenticioasa sânguință cea prin viață, că așa se va întâmpla nouă să ne săvârșim în bine, că mărturisirea are sfârșit bunătatea, că aceasta însemnează zicerea *în psalmi să-I strigăm Lui*”.

⁵⁵ Zice însă Marele Vasile: „Prin zicerea *în mână* nu zicem că Dumnezeu are mâini, ci ca să te înveți că puterea Lui ce proniază toate, aceasta este ceea ce împreună țin trupul pământului”. Iar Didim zice: „Înțelegător însă, în mâna lui Dumnezeu cea acoperitoare și atotputernică sunt numai cei ce s-au făcut cu cugetarea și cu petrecerea dincolo de pământ, de unde nimeni nu va putea să-i răpească pe ei, fiind în mâna lui Dumnezeu și Tatăl și în mâna Fiului”. Iar Eusebie zice: „Acele *margini* cerându-le de la Părintele, le-a luat Mântuitorul, după cea zisă: *Cere de la Mine și-Ți voi da Ție moștenirea Ta și stăpânirea Ta – marginile pământului* (Ps. 2: 8), în mâna Lui dar sunt marginile

și înălțimile munților ale Lui sunt.

5. Că a Lui este marea și El o a făcut pe ea și uscatul mâinile Lui l-au zidit.

„Munții cei înalți, zice – care pentru aceasta sunt de mirare –, aceștia sunt zidiri și avuții ale lui Dumnezeu, asemenea și marea, tot avere a lui Dumnezeu este, ca și uscatul, pe care mâinile lui Dumnezeu l-au făcut”. Dar prin stihiiile pământului și ale mării a arătat și zidirile cele cuprinse pe pământ și în mare⁵⁶.

6. Veniți să ne închinăm și să cădem înaintea Lui și să plângem înaintea Domnului Celui ce ne-a făcut pe noi.

„Veniți, zice, o, Creștini, să ne închinăm lui Dumnezeu ca robi ai Lui și să cădem înaintea Lui ca cei ce avem trebuință de ajutorul Lui și să plângem înaintea Lui ca cei ce suntem păcătoși”, după Eusebie⁵⁷.

---

pământului, pentru că cele omenesti cu mâna Lui se ocârmuiesc, iar cele cerești, topologic, prin înălțimile munților numindu-se, au ceva mai bun decât cele de pe pământ, de vreme ce sunt ca o avuție a Lui și locuință a Împărăției”. Iar Grigorie al Nyssei prin *pământ* înțelege pe oamenii cei plâsmuiți din pământ, iar prin *marginii*, numărul total al oamenilor, cel ce se încheie pornind de la începutul plâsmuirii lor până la sfârșitul lumii; că tot numărul acesta și suma oamenilor, de la început până la sfârșit, s-a pre-cunoscut de Dumnezeu și în atotștiutoarea Sa mână se află.

⁵⁶ Zice însă Marele Vasile: „*Uscat* a numit pământul, pentru că uscatul este însușire și osebire a pământului, precum a apei este răceala și a aerului, umezeala, și a focului, fierbințeala, iar fiecare stihie se unește cu cea de lângă ea prin obștescul fel [cu ceea ce-i este propriu sau asemănător] și se împreunează cu cea potrivnică”. Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Care sunt mâinile cele zidoitoare? O Mână adică a lui Dumnezeu cu adevărat tare lucrătoare este Dumnezeu-Cuvântul, iar Alta, Duhul Cel Sfânt, că Făcător este Acesta, nefiind făcut. Văzut-ai cum Îl zice pe El în chip hotărât Stăpân al tuturor?” Iar nenumitul tâlcuitor zice: „Prin *înălțimile munților* însă se înțelege cele mai înalte după slavă și mai vestite din puterile cele cerești: Începătoriile, Scaunele, Puterile, Stăpâniile, Arhanghelii și Serafimii, și toate acestea ale Lui sunt, că El, ca un Fiul, împreună șade cu Părintele, iar ele stau de față slujind Lui, slavoslovindu-L și laudându-L”.

⁵⁷ Zice însă același Eusebie: „Despre eiși sfinții zic că sunt dintre cei ce se închină și plâng, ca mai osârdnici către mărturisire să facă pe cei ce-i aud; și nu poruncesc pentru vreun loc sau altul zicând *veniți*, ci le cer învoirea cea după socotință; că închinăciunea nu mai este după loc, ci, după Proorocul, fiecare din locul lui se va închina (Sof. 2: 11), nu simțitoarește și trupește, ci întru Duhul și întru Adevărul. Dar numai plângerea neprihănită care a scăpat de toată închinăciunea este cea care se poate face înaintea Domnului”. Zice însă Teodorit: „Și istoria împăratului Iosia și a poporului povestește lacrimile câte le-au

7. Că Acesta este Dumnezeuul nostru și noi poporul pășunii Lui și oile mâinii Lui.

Prin *popor al lui Dumnezeu* se înțeleg cei mai cunosători^{*}, iar *oi ale lui Dumnezeu* cei mai puțin pricepuți. Și se zice *popor*, fiindcă este al Împăratului, iar *oi*, pentru că se hrănesc prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, iar *oi ale mâinii Lui*, fiindcă se chivernisesc și se ocârmuiesc de Dumnezeu.

8. Astăzi, de veți auzi glasul Lui, să nu vă învărtoșați inimile voastre 9. Ca întru întăritare [amărăre],

Acest *astăzi* nu însemnează vreo zi hotărâtă, ci însemnează în chip nehotărât^{*} fiecare zi în care se poate zice *astăzi*. Că și Pavel așa a tâlcuit aceasta în Epistola către Evrei (Evr. 3: 7-13). Și, ca să zicem pe scurt, acest *astăzi* însemnează „toată vremea”⁵⁸. „De veți auzi, dar, glasul lui Dumnezeu, care vă

---

vărsat după citirea Legii a doua [Deuteronomului]”. Iar Teodor zice: „Când Îl veți vedea în chipul nostru, adică cum că în formă omenească S-a arătat Împăratul și Domnul a toate, pe Dumnezeu-Cuvântul, Cel ce șade împreună cu Tatăl, să nu vă fie necunoscută iconomia, să nu fugiți de a vă închina Lui, să nu vă lepădați de a cădea înaintea Lui, ci mai vărtos să cunoașteți că Acesta este Dumnezeuul nostru și noi, poporul Lui”. Aducă însă Eusebie: „Prin zicerea *înaintea Domnului* ne învață să nu facem aceasta înaintea oamenilor, nici oamenilor, ci într-ascuns, după cea zisă: *Tatăl tău, Care vede în ascuns, va da fie întru arătare* (Matei 6: 6 etc.)”.

* Cei ce au o cunoștință mai adâncă a lui Dumnezeu.

* Lit.: aoristic.

⁵⁸ Zice însă Sfântul Chiril: „Și ce este acest *astăzi*? Nu altceva decât timpul de față întru care S-a făcut om Cel Unul-Născut, că atunci toți am auzit glasul Lui, că nu ne-a grăit prin vreunii din sfinții prooroci, ci ca Dumnezeuul tuturor și Domnul”. Iar Didim zice: „Acest *astăzi* Apostolul l-a luat la toată vremea ceea ce se întinde, a vieții noastre, după cea zisă: *Până să putem zice: Astăzi!* (Evr. 3: 13)”. Și cel nenumit zice: „Acest *astăzi* se întinde la fiecare, până la sfârșitul vieții, și zice: «De ai vrea în fiecare zi ca și astăzi, din nou să auzi pe Dumnezeu și să nu mai fi vărtos cu inima și neînțelept, îți va fi cu puțință de te vei depărta de răutate începând lucrările faptei bune, că mulți, cei mai mulți dintre noi, pe [ziua de] *astăzi* lepădând-o fără lucrare, cu lenevire o trec și amână pe ziua de mâine și făgăduiesc [chipurile] că se vor ține de lucrările cele bune, însă greșesc, cheltuind în acest chip toate zilele vieții lor, ieșind din viață goi de lucrările faptei bune și, cu corabie deșartă plutind, nicio sarcină nu duc”. Pentru aceasta a zis Marele Vasile: „Mulți multe sfātuindu-se, ziua următoare nu au ajuns-o”. Și Teologul Grigorie: „Greu lucru este voința cea de pe urmă [ὑστεροβουλία = deliberarea cea după oarece întâmplări; remușcarea; termenul se află în Scriptură doar la Pilde 31: 3; vezi LXX sau

cheamă prin dumnezeieștile Scripturi și mai ales prin Sfânta Evanghelie, nu învârtoșați inimile voastre, neascultându-l și neprimindu-l, așa cum nu l-ați ascultat în vremea întărâtării, adică atunci când ați amărât pe Dumnezeu în pustii³⁹.

precum în ziua ispitirii în pustie.

A zis însuși David în Psalmul 77: *Amărât-au pe Cel preainalt în pământ fără de apă și au ispitit pe Dumnezeu în inimile lor și celelalte.* Că și atunci au învârtoșat Evreii cei vechi inimile lor și s-au întors de către glasul lui Dumnezeu pe care l-au auzit în muntele Sinai și au uitat facerile de bine ale lui Dumnezeu și nu au crezut că pe toate le poate face Dumnezeu.

10. Unde M-au ispitit părinții voștri, ispititu-M-au și au văzut lucrurile Mele.

Cuvântul acesta îl zice dinspre fața Sa Duhul Cel Sfânt: „Strămoșii voștri, zice, au cercat puterea Mea și au văzut lucrările cele minunate și facerile de bine ale Mele”, despre care povestește și Psalmul 77.

11. Patruzeci de ani am urât^{*} neamul acesta și am zis: „Pururea rătăcesc cu inima”.

12. Și ei n-au cunoscut căile Mele,

Zicerea *patruzeci de ani* unii o unesc cu cea de mai sus, zicând „și au văzut lucrurile Mele patruzeci de ani”, iar alții zicerea aceasta o unesc cu *M-am îngreuiat de neamul acesta*, precum este aici, adică „sarcini grele am suferit și M-am nemulțumit de neamul acesta al Evreilor, pentru necredința și învârtoșarea inimii lor, pentru aceasta și am zis că aceștia totdeauna sunt rătăciți cu inima și au

---

Biblia 1914], și când simte cineva paguba, când după ducerea cea de aici nu este despăgubire, și amar lucru este fiecăruia învârtoșarea cu care a stat în viață”.

³⁹ „Amărâre (zice Teodorit) numește grăirea-împotrivă cea de multe ori făcută în pustie; cuvântul însă s-a zis mai întâi de către cei tăiați-împrejur, că așa și într-alt psalm zice: *De câte ori L-au amărât pe El în pustiu, mâniatu-L-au pe El în pământ fără de apă!* (Ps. 77: 40). A arătat însă voia cea de sineși a socotinței lor [adică voia slobodă], că nu a zis simplu «să nu vă învârtoșați», ci *să nu învârtoșați inimile voastre*, învățând că ei sunt făcătorii unei inimi ca acestea”.

^{*} Verbul $\piροσώχθισα$ este mai bogat, fiind tradus în osebite feluri (vezi de ex. Fac. 27: 46 sau Iez. 36: 31); altfel spus: „Patruzeci de ani M-am mâniat pe ei/am fost scârbi/stârmit de ei/M-am îngreuiat din pricina lor”. De altfel, de aceste conotații se leagă și tâlcuirea versetului de față, ba chiar și a psalmului în întregime.

socotință nestatornică”, precum și David zice undeva: *Neam care nu și-a îndreptat inima* (Ps. 77: 11). „Dar nici n-au cunoscut, zice, cândva Evreii cei vechi căile Mele, adică poruncile Mele”. Că poruncile se zic *căi*, pentru că aduc pe om către Dumnezeu. Însă prin *cunoștință* înțelege aici nu pe goala înțelegere și citire, ci pe cea prin lucrare și prin faptă, adică [vrea să zică că] „nu au voit să pună în lucrare și în faptă poruncile Mele”.

cum M-am jurat întru urgia Mea, de vor intra întru odihna Mea.

Acest *cum* este aici adevăritor: „Cu adevărat, zice, am hotărât, când M-am mâniat asupra Evreilor, că nu vor intra întru odihna Mea, adică în pământul făgăduinței”, că acest *de* de aici se înțelege în loc de „nu”, precum am zis și la Psalmul 48 tâlcuind zicerea *o dată M-am jurat întru cel sfânt al Meu, de voi minți lui David*, unde am spus și ce este jurământul lui Dumnezeu. Iar despre *urgie* am spus la începutul Psalmului 6. *Odihnă* însă se zice pământul făgăduinței, fiindcă acesta a odihnit pe Evreii cei ce au intrat într-însul, plecând din toată rătăcirea și mutarea din loc în loc pe care o făceau de patruzeci de ani în pustiu⁶⁰. Și precum Evreii cei vechi nu au intrat în pământul făgăduinței pentru că nu au ascultat glasul lui Dumnezeu, așa și Creștinii câți nu vor asculta și nu vor păzi poruncile lui Hristos nu vor intra întru Împărăția Cerului.

PSALMUL 95

Laudă de cântare lui David, când s-a zidit casa după robie. Nescris deasupra la Evrei.

Si psalmul acesta nu are la Evrei suprascriere. Despre pricina pentru care s-a scris de cei șaptezeci *laudă de cântare*, am scris în psalmul trecut. *Zidire*

⁶⁰ Iar Nichita zice: „Scriptura știe trei odihne: una trupească - a sâmbetei; alta a intrării în pământul făgăduinței, întru care Isus al lui Navi a odihnit pe Evrei, lăsând rătăcirea și strămutarea cea de patruzeci de ani din pustie; iar a treia - cerească, pe care nouă acum ne-o însemnează cuvântul, că, de ar fi fost aceea [din Legea Veche] cu adevărat odihnă, n-ar fi putut pomeni aici de alta. Prin urmare, *odihnă* numește aici scăparea din lumea aceasta, adică locuirea în lăcașurile cele de sus, întru care să ne sârguim și noi a intra. Acestea pomenindu-le dumnezeiescul Apostol, înalță glasurile Sfântului Duh, zicând: *Pentru aceasta, precum zice Duhul Sfânt, nu învățoșiți inimile voastre întru învârtire* (Evr. 3: 7-8). Deci dacă, după Pavel, Duhul Cel Sfânt zice *M-au ispitit în pustie* (3: 8), iar David mărturisește că Cel ce a fost ispitit în pustie este Dumnezeu Cel Preaînalt, s-au astupat dar gurile luptătorilor de Duh [pnevmatomahilor], arătat propovăduind și Apostolul Dumnezeirea Duhului”.

Însă a casei după robie este, istoricește, cea făcută de Zorobabel, a doua zidire a Bisericii din Ierusalim, după Teodorit. Iar după mai-înalta înțelegere [anagogic], prin zidire a casei se înțelege alcătuirea omeneștii luări⁶⁰ în care a locuit Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu după robia prin care Diavolul a robit omenirea, despre care a zis David: *Suindu-Te la înălțime, ai robit robime* (Ps. 67: 19), după Grigorie al Nyssei. Ori zidire a casei este adunarea Bisericii pe care a zidit-o Marele și Înțeleptul Arhitect – Fiul lui Dumnezeu. Că toate acestea pre-văzându-le David, îndeamnă pe Creștini prin psalmul acesta să cânte cu dulceață lui Dumnezeu laudă de mulțumire.

1. Cântați Domnului cântare nouă,

Ce este cântare nouă am spus la Psalmul 32, tâlcuind aceasta: *Cântați Lui cântare nouă*, adică cum că sunt cântările pe care le-au alcătuit Creștinii și pe care le cântă în sfintele biserici ale lui Hristos. Însă cântare nouă poate fi și acea slavoslovie pe care o au cântat îngerii, adică aceasta: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace!* (Luca 2: 14). Când însă au cântat aceasta? Când s-a zidit casa, adică atunci când S-a născut Hristos, după nenumitul tâlcuitor⁶¹.

cântați Domnului tot pământul.

„Cântați, zice, laude lui Hristos tot pământul, pentru că El a venit să slobozească tot pământul din robia Diavolului”. Aceasta însă nu se poate potrivi la simțita zidire a Bisericii din Ierusalim, fiindcă din acea zidire nu s-au folosit toate neamurile, de aceea ea se potrivește numai la Biserica cea de pretutindeni [sobornicească]⁶².

⁶⁰ Asumarea trupului – Întruparea.

⁶¹ După Atanasie și Chiril și Diodor: „Sfântul poruncește apostolilor ca cântarea cea nouă, adică Noul Testament, să-l tâlcuiască neamurilor celor din toată lumea; că cei din lege, silniciile cele din vremea lui Faraon le știau, zicând: *Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit* (Ieș. 15: 1), mai strălucite însă și fără asemănare mai înalte pre-văzând întru Duhul isprăvile Mântuitorului nostru, oarecari din sfinți au strigat: *Cântați Domnului cântare nouă!* Însă era aceasta [Pentru aceasta striga]: «*Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare* (Ps. 46: 5), prădând iadul, toate s-au făcut noi întru Hristos și cele vechi au trecut (cf. Rom. 6: 4; 7: 6; II Cor. 5: 17; Apoc. 21: 5)». Iar Teologul Grigorie zice: „Ni se poruncește a cânta Domnului cântare nouă, iar cei ce erau în Babilon și se târau de păcat în tulburarea cea rea, acolo, în pământ străin, nu puteau cânta dumnezeiasca cântare, aici însă, cântare și viețuire nouă alcătuiind cei ce rămân în bunătațe și sporesc, parte isprăvesc acum, iar cealaltă de către Sfântul Duh, Cel ce o înnoiește”.

⁶² Pentru aceasta a zis Teodorit: „Cum pot fi acestea zise de ludei, ca de unii ce se vrăjmășesc de toți oamenii? Căci cei ce au văzut slobozenia acelorora nu s-au îndulcit, ei,

2. Cântați Domnului, binecuvântați numele Lui,

„Binecuvântați. zice, numele lui Iisus, pentru că Acesta este Mântuitorul”, că Iisus se tâlcuiește Mântuitor, ori pentru că Acesta este Atotputernic la cei ce Îl numesc cu credință. De trei ori a zis David psalmul acesta – *cântați Domnului* – pentru ca să arate că Dumnezeuirea este în trei Fețe [Persoane], și o slujire și o cântare se cuvine Preasfintei Treimi⁶³.

binevestiți din zi în zi mântuirea Lui.

„Vestiți și propovăduiți mântuitoarea propovăduire a Evangheliei”. Cuvântul acesta se zice către apostoli și către moștenitorii [urmașii] acestora. Vezi însă și la Psalmul 39 tâlcuirea acestuia: *Adevărul Tău și mântuirea Ta am spus.*

3. Spuneți întru neamuri slava Lui, în toate popoarele minunile Lui.

„Propovăduiți, zice, la neamuri slava, adică înomenirea lui Dumnezeu-Cuvântul și patimile Lui cele pentru noi”. Iar că a pătimit Stăpânul pentru robii Săi este slavă a Lui. „Așijderea propovăduiți și lucrările cele minunate pe care le-a făcut petrecând împreună cu oamenii”⁶⁴.

---

dimpotrivă, s-au îngreuiat, pentru că potrivnicii lor s-au apucat să-i îmbrace cu toate felurile de răutăți; iar proorocescul cuvânt cheamă pe toată lumea la dănțuire, având făgăduință de bunătați noi și prosperitate, dar nu poporului Iudeilor, căci glăsuirea s-a făcut pentru tot pământul, căci pentru lucruri noi este trebuință și de cântare nouă de laudă”. Iar Eusebie zice: „*Toate s-au făcut noi întru Hristos și cele vechi au trecut* (II Cor. 5: 17), împlinindu-se și la noi cea scrisă în Cartea Psalmilor: *Înnoie-vor ca ale vulturului tinerețile tale* (Ps. 102: 5), căci ne-am înnoit întru Hristos, pe omul cel vechi adică dezbrăcându-l de cele ce se strică după poftele amăgirii. Îmbrăcându-ne însă cu cel nou, ne-am înnoit, după chipul Celui ce l-a zidit pe el”.

⁶³ Altul însă a zis: „Tuturor celor care cântă lui Dumnezeu li s-a poruncit să cânte și să-l binecuvânteze numele, iar dacă cineva ajunge să binecuvânteze și slăvească numele lui Dumnezeu, o face prin fapte bune și prin cunoștința adevărului”.

⁶⁴ Iar Eusebie zice: „Duhul Sfânt voiește ca ei să isprăvească lucrul evanghelicesc cu putere și cu necurmată sânguință; că zicerea *din zi în zi* aceasta arată: a binevesti ei neîncetat Mântuirea, despre care Mântuire s-a zis: *Acesta este cu adevărat Mântuitorul lumii* (Ioan 4: 42)”. Iar Apollinarie zice: „Este cu puțință ca prin zicerea *din zi în zi* să se înțeleagă cele două Testamente, Mântuitorul fiind Soarele dreptății; deci, de vreme ce cei ce li se porunceau a binevesti erau învățători de lege, având luminarea zilei dintâi (adică a Testamentului Vechi), după urmare, în cealaltă zi, cu altă zi, adică cu a Testamentului celui Nou luminându-se, vestesc mântuirea lui Dumnezeu, vestesc însăși Slava Lui, Care este Hristos, fiind rază a slavei Tatălui, despre care se scrie și la Isaia: *Și se va vedea*

4. Că mare este Domnul și laudat foarte, înfricoșător este mai presus decât toți dumnezeii.

„Pentru aceasta, zice, propovăduiți minunile Domnului, căci El este mare, adică ca un Atotputernic, iar laudat, ca un iubitor de oameni”. Este însă și înfricoșător, pentru că poate să pedepsească și în veacul acesta, și în cel viitor, și nu numai trupul, ci și sufletul, iar ceilalți dumnezei ai neamurilor, adică demonii, nu au acest fel de putere. Iar Domnul este cu adevărat înfricoșător, iar dumnezeii neamurilor sunt înfricoșători numai după nălucire, nu și în adevăr.

5. Că toți dumnezeii neamurilor sunt draci*; iar Domnul cerurile a făcut.

Cu adevărat Elinii numesc pe dumnezeii lor demoni [δαίμονες], fiindcă erau demoni [δαίμονες]*, adică „știutori de bine”, după înțelesul etimologic, iar

---

slava Domnului (Is. 40: 5). Li se mai poruncește însă să propovăduiască întru toate popoarele minunile Lui, despre care s-a zis către Dumnezeu în Psalmul 39: *Multe ai făcut Tu, Doamne, Dumnezeul meu, minunile Tale*. Pe Făcătorul minunilor laudându-L Isaia, zice: *Slăvescu-Te pe Tine, Doamne, Dumnezeul meu, lauda-voi numele Tău, că ai făcut lucruri minunate; sfatul Tău cel dintru început este adevărat* (Is. 25: 1)^{*}.

* δαίμονα = demoni, draci. De multe ori traducătorii mai vechi au preferat varianta draci, mult mai populară, mai ușor de înțeles și mai sugestivă în privința identității acestor îngeri răi (a se vedea în acest sens nota noastră de la Ps. 90: 13). Înainte de a primi un înțeles deplin în Noul Testament, termenul desemna atât în Vechiul Testament, cât și în lumea greacă fie diferite spirite sau entități, fie se referea la închinarea la idoli, fie diferite entități puternice care transcend experiența comună: o „manifestare” sau putere divină, un trimis ceresc etc. David anticipează aici ceea ce s-a zis de nenumărate ori în Noul Testament, anume că toate aceste „manifestări” sau ființe s-au săvârșit de-a lungul timpului și se săvârșesc în continuare cu lucrarea Diavolului și a îngerilor lui (deși nu se poate spune că lumea păgână era cu totul părăsită de Dumnezeu). Aceste manifestări, prin puterea imaginației creatoare a omului, pot lua diverse forme cultice, ceea ce noi numim astăzi religii sau credințe religioase, care, după mințile multor oameni de astăzi, au în centru un „dumnezeu” (sau o forță) la fel de autentic ca și ceilalți dumnezei, inclusiv Cel pe Care Creștinii Îl numesc Cel ce este (Ieș. 3: 14) sau Dumnezeul Cel adevărat, sau că de fapt este același Dumnezeu care Se manifestă diferit, în funcție de cultura unui popor dat etc. Pe scurt, Septuaginta folosește termenul ca o manifestare a disprețului față de închinarea la idoli și credinței în alte entități cerești deosebite de Dumnezeul Cel adevărat (cf. I Împ. 28: 13; Is. 8: 19; Deut. 18: 10; I Împ. 15: 23; Num. 23: 23; Is. 34: 14; 13: 21; Deut. 32: 17; II Paralip. 11: 17) prefigurând învățătura Evangheliei despre adevărata identitate a Dumnezeului Celui adevărat și în Treime slăvit și a vrăjmașului Diavol.

* Primul termen e de gen neutru, iar al doilea, de gen masculin (cf. Matei 8: 31) [...].

noi, Creștinii, îi numim pe ei demoni [δαίμονας] ca „știutori de rău”. „Astfel, zice, sunt dumnezeii neamurilor, iar adevăratul Dumnezeu a făcut cerurile și nu numai cerurile, ci și toate celelalte făpturi”, că *toate*, zice Ioan, *printru-Însul s-au făcut* (Ioan 1: 3). David însă numește aici *cerurile*, fiindcă ele sunt zidite mai cu mare cuviință decât celelalte și mai minunate⁶⁵.

6. Mărturisire și frumusețe este înaintea Lui,

David arată aici prin osebite înfățișări* pe cei ce le au: că *mărturisire* zice pe cei mărturisesc patimile lor, iar *frumusețe*, pe cei ce se fac frumoși cu sufletul, pentru că se curățesc și se înfrumusețează prin pocăință. „Aceștia dar, zice, stau înaintea lui Dumnezeu”, după cea scrisă: *Ochii Domnului spre cei drepti și urechile Lui spre rugăciunea lor* (Ps. 33: 14)⁶⁶.

* Altfel spus: lucrarea dracilor era odinioară socotită de omul cel rătăcit sau de păgân „bună”, ca a unora ce erau „știutori de bine”.

⁶⁵ Iar Chiril zice: „Aceasta îndeamnă mai ales neamurile la frica Domnului, care au văzut la ele părjolirea [ἐμπροσθόν, sau poate caracterul stricăcios, supus focului] dumnezeilor celor păruți; că au văzut că toți aceia nu sunt dumnezei, ci draci, adică duhurile viclene și necurate, care au răpit la ele slava lui Dumnezeu. Acesta dar este Însuși Dumnezeu, ca Făcător a toate, iar zeii cei ce nu au făcut cerul și pământul, după cea scrisă la Ieremia, să se piardă, ca unii ce au jefuit nume străin de ei”. Zice însă și nenumitul tâlcuitor: „*Mare este Domnul se zice, nu după mărime și grosime (că este netrupesc), ci după neasemănata covârșire a puterii ziditorești*”. A zis însă și Teodorit: „Negrăită mărime are Domnul tuturor, iar puterea Sa s-a arătat asupra pseudo-numișilor dumnezei și amăgirea acestora o a vădit. Că cei cu nume de dumnezeu s-au arătat draci vicleni, iar Dumnezeuul nostru S-a arătat Făcător al cerului; că, în vremea pătimirii celei de bunăvoie, nu numai soarele s-a întunecat și pietrele s-au sfărâmat, ci și catapetasma templului s-a rupt și puterile cerului s-au clătinat și, pe scurt fie zis, totul se îngrozea de neînțință [ἀνυπαξία], văzând pe Cel Unul, Care pe toate le poartă, spânzurat pe Cruce”.

* ἔξω = obicei, deprindere; stare, constituție (a trupului), înfățișare exterioară.

⁶⁶ Zice însă Eusebie: „Ce este aceasta: *înaintea Lui*? «Pe niciunul, zice, nu-l va învrednici Dumnezeu de privirea Lui, de nu va fi având în minte și în inimă frumusețea cea duhovnicească; știind a se și mărturisi, adică a slavoslovi după mare-cuviința și vrednicia slavei lui Dumnezeu». Aceasta este dar *mărturisire și frumusețe înaintea Lui*, adică «în vederea Lui»”. A zis însă și Diodor: „Cel ce a câștigat podoaba și frumusețea faptei bune și mărturisirea cea împreună-legată cu aceasta întru mulțumire se poate înfățișa înaintea lui Dumnezeu, după Proorocul Ilie, care a zis: *Viu este Domnul puterilor, înaintea Căruia am stătut* (I Împ. 17: 1); că tot cel ce a păcătuit fuge de la starea înaintea lui Dumnezeu, *că nu vor rămâne, zice, cei fărădelege înaintea ochilor Tăi* (Ps. 5: 5) (La Nichita)”.

sfințenie și mare cuviință întru sfințenia Lui.

Sfințenia lui Dumnezeu se arată în bisericile cele din parte, fiindcă se sfințesc de la Dumnezeu și sfințesc pe cei ce cu credință intră într-însele. „Deci, zice, întru aceste sfinte biserici petrece sfințenia și mare-cuviința, adică curăția și faptele cele cuviincioase bărbaților celor mari și sfinți”, că fiți sfinți, zice, că Eu, Domnul, Sfânt sunt! (Lev. 20: 7)⁶⁷.

7. Aduceți Domnului, moștenirile* neamurilor, aduceți Domnului slavă și cinste;

*Moșteniri sunt semințiile și rudenile oamenilor ori moșteniri ale neamurilor sunt părinții lor duhovnicești, adică Patriarhii, Arhieriei și dascălii ori învățătorii⁶⁸. Iar slavă numește slavoslovia cea prin laude, iar cinste, paza poruncilor lui Hristos. Căci dacă, după Apostolul, tu, creștinule, prin călcarea legii, necinstești pe Dumnezeu (Rom. 2: 23), arătat este că prin paza poruncilor cinstești pe Dumnezeu. „Deci astfel de slavă și cinste, zice, aduceți toți Creștinii Domnului”, precum aceasta o a zis întocmai Psalmul 28. Ori și altfel: „Aduceți lui Hristos slavă, ca unui Dumnezeu, căci a Lui însușire este de a fi slăvit”; de unde și Heruvimii același fel de cântare de laudă aduc Lui: *Binecuvântată este slava Domnului din locul Lui* (Iez. 3: 12), iar cinste l Se aduce ca unui Părinte, că zice: *Cinstește pe tatăl tău* (Ieș. 20: 12), fiindcă Hristos este și Dumnezeu al nostru, și Făcător, fiindcă prin Botez ne-a făcut fii ai Săi după har. Pentru aceasta a și zis despre El Isaia: *Părinte al veacului ce va să fie* (Is. 9: 6).*

aduceți Domnului slavă numelui Lui.

„Aduceți, zice, o, Creștinilor, slavă numelui lui Hristos prin faptele voastre cele lăudate”, precum am zis la Psalmul 28, tâlcuind însăși zicerea aceasta ce se află acolo. Ori se înțelege și altfel: îndeamnă David pe cei ce au numele lui Hristos, și care pentru aceasta se numesc Creștini, să slăvească numele lui Hristos cu o petrecere slăvită și lăudată. Pe acest aduceți îl zice aici de trei ori, pentru ca

⁶⁷ După Teodorit: „Sfințirea este luarea omenității de către Dumnezeire, prin care, arătându-Se Dumnezeu oamenilor, le trimite strălucirile marii Sale cuviințe și pe toți îi aduce la închinare”.

⁶⁸ πατριαι = descendența după neam.

⁶⁹ Pentru aceasta a zis și Chiril: „Moșteniri numește povățuitorii [lit.: egumenii] bisericilor, zic adică pe preoți și pe întâi-stătători, cărora li se și cuvine prin fapte bune a slăvi pe Dumnezeu, încă și a-L cinsti pe El din dreptele lor osteneți”.

noi, Creștinii, îi numim pe ei demoni [δαίμονας] ca „știutori de rău”. „Astfel, zice, sunt dumnezeii neamurilor, iar adevăratul Dumnezeu a făcut cerurile și nu numai cerurile, ci și toate celelalte făpturi”, că *toate*, zice Ioan, *printr-Însul s-au făcut* (Ioan 1: 3). David însă numește aici *cerurile*, fiindcă ele sunt zidite mai cu mare cuviință decât celelalte și mai minunate⁶⁵.

6. Mărturisire și frumusețe este înaintea Lui,

David arată aici prin osebite înfățișări⁶⁶ pe cei ce le au: că *mărturisire* zice pe cei mărturisesc patimile lor, iar *frumusețe*, pe cei ce se fac frumoși cu sufletul, pentru că se curățesc și se înfrumusețează prin pocăință. „Aceștia dar, zice, stau înaintea lui Dumnezeu”, după cea scrisă: *Ochii Domnului spre cei drepti și urechile Lui spre rugăciunea lor* (Ps. 33: 14)⁶⁶.

---

⁶⁵ Altfel spus: lucrarea dracilor era odinioară socotită de omul cel rătăcit sau de păgân „bună”, ca a unora ce erau „știutori de bine”.

⁶⁵ Iar Chiril zice: „Aceasta îndeamnă mai ales neamurile la frica Domnului, care au văzut la ele părjolirea [ἐμπροσθόν, sau poate caracterul stricăcios, supus focului] dumnezeilor celor păruși; că au văzut că toți aceia nu sunt dumnezei, ci draci, adică duhurile viclene și necurate, care au răpit la ele slava lui Dumnezeu. Acesta dar este Însuși Dumnezeu, ca Făcător a toate, iar zeii cei ce nu au făcut cerul și pământul, după cea scrisă la Ieremia, să se piardă, ca unii ce au jefuit nume străin de ei”. Zice însă și nenumitul tâlcuitor: „*Mare este Domnul se zice, nu după mărime și grosime (că este netrupesc), ci după neasemănata covârșire a puterii ziditorești*”. A zis însă și Teodorit: „Negrăită mărime are Domnul tuturor, iar puterea Sa s-a arătat asupra pseudo-numițiilor dumnezei și amăgirea acelorora o a vădit. Că cei cu nume de dumnezeu s-au arătat draci vicleni, iar Dumnezeul nostru S-a arătat Făcător al cerului; că, în vremea pătimirii celei de bunăvoie, nu numai soarele s-a întunecat și pietrele s-au sfărâmat, ci și catapeteasma templului s-a rupt și puterile cerului s-au clătinat și, pe scurt fie zis, totul se îngrozea de neînțință [ἀνομαρξία], văzând pe Cel Unul, Care pe toate le poartă, spânzurat pe Cruce”.

⁶⁶ ἔξω = obicei, deprindere; stare, constituție (a trupului), înfățișare exterioară.

⁶⁶ Zice însă Eusebie: „Ce este aceasta: *înaintea Lui*? «Pe niciunul, zice, nu-l va învrednici Dumnezeu de privirea Lui, de nu va fi având în minte și în inimă frumusețea cea duhovnicească; știind a se și mărturisi, adică a slavoslovi după mare-cuviința și vrednicia slavei lui Dumnezeu». Aceasta este dar *mărturisire și frumusețe înaintea Lui*, adică «în vederea Lui». A zis însă și Diodor: „Cel ce a câștigat podoaba și frumusețea faptei bune și mărturisirea cea împreună-legată cu aceasta întru mulțumire se poate înfățișa înaintea lui Dumnezeu, după Proorocul Ilie, care a zis: *Viu este Domnul puterilor, înaintea Cărui am stătut* (I Împ. 17: 1); că tot cel ce a păcătuit fuge de la starea înaintea lui Dumnezeu, că nu vor rămâne, zice, *cei fărădelege înaintea ochilor Tăi* (Ps. 5: 5) (La Nichita)”.

sfințenie și mare cuviință întru sfințenia Lui.

Sfințenia lui Dumnezeu se arată în bisericile cele din parte, fiindcă se sfințesc de la Dumnezeu și sfințesc pe cei ce cu credință intră într-însele. „Deci, zice, întru aceste sfinte biserici petrece sfințenia și mare-cuviința, adică curăția și faptele cele cuviincioase bărbaților celor mari și sfinți”, că fiți sfinți, zice, că Eu, Domnul, Sfânt sunt! (Lev. 20: 7)⁶⁷.

7. Aduceți Domnului, moștenirile* neamurilor, aduceți Domnului slavă și cinste;

*Moșteniri sunt semințiile și rudențiile oamenilor ori moșteniri ale neamurilor sunt părinții lor duhovnicești, adică Patriarhii, Arhieriei și dascălii ori învățătorii⁶⁸. Iar slavă numește slavosloviea cea prin laude, iar cinste, paza poruncilor lui Hristos. Căci dacă, după Apostolul, tu, creștinule, prin călcarea legii, necinstești pe Dumnezeu (Rom. 2: 23), arătat este că prin paza poruncilor cinstești pe Dumnezeu. „Deci astfel de slavă și cinste, zice, aduceți toți Creștinii Domnului”, precum aceasta o a zis întocmai Psalmul 28. Ori și altfel: „Aduceți lui Hristos slavă, ca unui Dumnezeu, căci a Lui însușire este de a fi slăvit”; de unde și Heruvimii același fel de cântare de laudă aduc Lui: *Binecuvântată este slava Domnului din locul Lui* (Iez. 3: 12), iar cinste I Se aduce ca unui Părinte. că zice: *Cinstește pe tatăl tău* (Ieș. 20: 12), fiindcă Hristos este și Dumnezeu al nostru, și Făcător, fiindcă prin Botez ne-a făcut fii ai Săi după har. Pentru aceasta a și zis despre El Isaia: *Părinte al veacului ce va să fie* (Is. 9: 6).*

aduceți Domnului slavă numelui Lui.

„Aduceți, zice, o, Creștinilor, slavă numelui lui Hristos prin faptele voastre cele lăudate”, precum am zis la Psalmul 28, tâlcuind însăși zicerea aceasta ce se află acolo. Ori se înțelege și altfel: îndeamnă David pe cei ce au numele lui Hristos, și care pentru aceasta se numesc Creștini, să slăvească numele lui Hristos cu o petrecere slăvită și lăudată. Pe acest aduceți îl zice aici de trei ori, pentru ca

⁶⁷ După Teodorit: „Sfințirea este luarea omenității de către Dumnezeire, prin care, arătându-Se Dumnezeu oamenilor, le trimite strălucirile marii Sale cuviințe și pe toți îi aduce la închinare”.

* *πατριαι* = descendența după neam.

⁶⁸ Pentru aceasta a zis și Chiril: „Moșteniri numește povățuitorii [lit.: egumenii] bisericilor, zic adică pe preoți și pe întâi-stătători, cărora li se și cuvine prin fapte bune a slăvi pe Dumnezeu, încă și a-L cinsti pe El din dreptele lor osteneți”.

să arate că una este Dumnezeirea, și una este slăvirea celor trei Fețe [Persoane] ale Sfintei Treimi⁶⁹.

8. Ridicați jertfe și intrați în curțile Lui,

„Luați, zice, o, Creștini, jertfe duhovnicești și intrați în bisericile lui Dumnezeu, că *Duh este Dumnezeu și cei ce se închină Lui se cuvine a l se închina în duh și în adevăr* (Ioan 4: 24). Iar *jertfele duhovnicești* sunt faptele cele bune, iar *curțile lui Dumnezeu* sunt bisericile cele de pe alocuri⁷⁰.

Închinați-vă Domnului în curtea cea sfântă a Lui.

Am tâlcuit zicerea aceasta la Psalmul 28, care asemenea se află acolo, însă *curte sfântă* numește Biserica lui Hristos cea de pe pământ, ori și pe cereasca Biserică. Ia aminte însă, o, cititorule, că David a zis mai sus *curți*, adică la plural, iar aici, după urmare, zice la singular, ca să arate că bisericile lui Hristos sunt multe, iar după credință este numai o Biserică; după locuri, bisericile sunt despărțite, iar după împreuna-slăvire, sunt unite.

---

⁶⁹ Iar Apollinarie zice: „Se cuvine a aduce cineva lui Hristos slavă și cinste prin slăvirea învățăturii Lui celei mântuitoare, strălucind cu fapte bune înaintea oamenilor, ca ei, văzând aceasta, să slăvească pe cerescul Părinte. Iar dacă cineva nu ar fi putincios, după cele zise, a slăvi pe Dumnezeu - cum ar zice cineva, după a doua plutire [πλοῦν, sau: călătorie pe mare; pesemne că e o expresie idiomatică] -, să aducă slavă numelui Lui, însuși numele Domnului slăvind cu sănătoasa și adevărata credință”. Iar altul zice că „David, zicând a doua oară *aduceți Domnului slavă numelui Lui*, prin slavă însemnează Crucea pe care voiește a se aduce lui Hristos, aceasta fiind slavă a Lui”. Pentru aceasta și ceilalți tâlcuitori slava au dat-o numelui Lui. Cum însă aducem Lui Crucea? Răstignindu-ne pe sine cu viața.

⁷⁰ Iar Teodorit zice: „*Jertfe* numește pe cele înțelegătoare și duhovnicești, pe care le vedem neîncetat aducându-se de cei bine-cinstitori, de sfinții preoți cu sfințenie slujindu-se; pentru aceasta a zis și prin Proorocul: *Jertfă din mâinile voastre nu voi primi, că de la răsăriiturile soarelui și până la apusuri numele Meu s-a slăvit întru neamuri și în tot locul se aduce numelui Meu tămâie și jertfă curată* (Maleahi 1: 10-11)”. Iar Chiril zice: „Bine încă a zis *ridicați jertfe*, adică «înălțați înțelegerea cea despre jertfe: nu cu râvnă de jos [pământească], jertfînd boi și celelalte dobitoace junghtiind, ci înalt gândind cele prin acestea». Numește jertfele cele duhovnicești și cerești cele ale căror închipuiri și umbre erau jertfele ce se aduceau simțitorește”. Iar Eusebie zice: „Iar despre ce fel de jertfe cere psalmodia, pomenește Fericitul Pavel, zicând: *Înfățișați trupurile voastre jertfă vie, bine-plăcută lui Dumnezeu, ca o închinare cuvântătoare* (Rom. 12: 1)”.

9. Să se clatine de fața Lui tot pământul,

„Tot pământul, zice, să se mute de la rătăcire la adevăr prin arătarea și înfățișarea Domnului”, după tâlcuitorul Timotei. Această clătinare și mutare Proorocul Agheu o a numit cutremur: *Voi cutremura încă o dată cerul și pământul și marea și uscatul și voi cutremura toate neamurile, și vor veni cele alese ale tuturor neamurilor* (Agheu 2: 6-7). Cineva însă poate zice că stihul acesta s-a plinit în vremea răstignirii, atunci când s-a clătinat tot pământul cu cutremurul cel a toată lumea. S-a împlinit însă și când S-a arătat Domnul prin omenitate, că atunci, din pricina propovăduirii Evangheliei, s-au clătinat popoarele și s-au tulburat neamurile.

spuneți întru neamuri că Domnul a împărățit⁷¹.

Această zicere o am tâlcuit la începutul Psalmului 92, unde se zice: *Domnul a împărățit*. Ori se tâlcuiește și altfel: pentru aceasta a împărățit Domnul, fiindcă până atunci împărăția Diavolul și păcatul, după Chiril. Se înțelege însă și altfel: Împărăția lui Hristos este supunerea cea de bună voie a oamenilor după credință.

10. Pentru că a întărit lumea, care nu se va clătina,

„A făcut, zice, Domnul lumea ca să stea drept întru buna-cinstire, ori o a întărit întru cunoștința de Dumnezeu și fapta bună”, iar *lume* numește biserica cea de pretutindeni [sobornicească], ce se află în toată lumea cea locuită, că *în tot pământul, zice, a ieșit vestirea lor, și la marginile lumii cuvintele lor* (Ps. 18: 4), iar Biserica *nu se va clătina*, fiindcă s-a slobozit de dracii care o clătinau și s-a întemeiat pe piatra cea tare a credinței. S-a zis însă și în Psalmul 92: *Pentru că a întărit lumea, care nu se va clătina*⁷².

⁷¹ Însemnează că dumnezeiescul Iustin Filosoful și Mucenicul zice, în *Dialogul cu Trifon Iudeul*, că în Scriptura evreiască era scrisă zicerea aceasta așa: *Spuneți întru neamuri că Domnul a împărățit de pe lemn*, iar Iudeii cei mai din urmă au șters zicerea *de pe lemn*, fiindcă proorocea limpede împărățirea Domnului cea de pe Cruce. Iar nenumitul tâlcuitor zice: „Pentru ce întru neamuri? Pentru că fiii Evreilor nu suferă auzirea aceasta: pentru aceasta, către dânșii, zic Pavel și Barnaba: *Vouă vi se cădea să vi se grăiască mai întâi cuvântul lui Dumnezeu, dar de vreme ce îl lepădați și nu vă judecați vrednici de viața veșnică, iată, ne întoarcem la neamuri* (Fapte 13: 46)”.

⁷² A zis însă Timotei: „Pământul nu se mai clătina, făcându-se locuit în loc de pământ, că, împărățind Domnul, nu rămâne simplu pământ, ci locuit, locuind într-insul Tatăl. Fiul și

judeca-va popoare întru dreptate.

„În ziua judecății, zice, va judeca Domnul popoarele cu adevăr și cu dreptate”. Însă și zicerea aceasta se află întocmai la Psalmul al nouălea, vezi deci tâlcuirea cea de acolo.

11. Să se veselească cerurile și să se bucure pământul, să se clatine marea și plinirea ei,

„Să se veselească, zice, cerurile și să se bucure pământul pentru Hristos, Care mai-nainte a fost ceresc, ca Dumnezeu, iar apoi, ca om, S-a făcut pământesc”, căci Dumnezeirea lui Hristos adică de sus s-a pogorât, iar omenirea de jos s-a suit⁷³. Iar *clătinare* numește aici săltarea inimii, care se pricinuieste din bucurie, iar *plinirea mării* a zis marginile ei; ori *plinirea mării* sunt râurile, iezerele și izvoarele și, de obște, toată firea și stihia apei. „Să salte, zice, și firea apei, pentru Botezul Mântuitorului”⁷⁴.

Sfântul Duh și dumnezeieștile daruri”. Zice însă și nenumitul tâlcuitor: „Mai întâi se clatină pământul de la fața Lui, apoi în urmă se îndreptează de către El, cuvântul arătând mai întâi sfârșitul lumii, apoi schimbarea cea spre mai bine, pe care și Proorocul o arată, zicând: *Va fi cer nou și pământ nou, pe care Eu le fac să rămână înaintea Mea*, zice Domnul (Is. 65: 17)”. Iar Didim zice: „Cu adevărat, de ar fi aceasta – a se clătina pământul și a se preface în cer, și noi a ne îmbrăca în chipul Celui ceresc, și a lepăda așezarea cea trupească și pământească –, am lua astfel deprindere [stare] duhovnicească și cerească”.

⁷³ Iar Teodorit zice: „Împărtășească-se toată zidirea cu oamenii de veselie, și cele cerești și cele pământești să se umple de bucurie, că, dacă îngerii se bucură pentru un păcătos ce se pocăiește, cu adevărat mai mare veselie au pentru prefacerea tuturor oamenilor”. Zice însă și Atanasie: „Pentru îndreptarea lumii, cereștile puteri ziceau, bucurându-se: *Slavă întru cei de sus, lui Dumnezeu!* Că începătorul răutății, Satana, semănătorul neghinelor, aflătorul și învățătorul a toată pângăraciunea, a răpit dintru început întru moarte firea omului prin călcarea de poruncă a lui Adam, însă din nou a închisuit-o pe ea întru nestricăciune Făcătorul a toate, stricând moartea întru Hristos și înlăturând păcatul lumii. Drept care și Duhul Sfânt poruncește a prăznuii acestea și cei ce sunt în cer, și cei ce sunt pe pământ”. Iar cel nenumit zice: „Și care e pricina veseliei? Venirea Mântuitorului”. Iar Teodorit zice: „Toată viața oamenilor, ceea ce urmează tulburării mării, va primi sunetul dumnezeieștilor propovăduiri; însă totodată spune de mai-nainte ridicările asupra-le ale necredincioșilor, cele făcute împotriva propovăduirii adevărului, precum am arătat și într-alt psalm”.

⁷⁴ Iar Chiril și Atanasie zic: „*Mare* numește mulțimea neamurilor, care, primind sunetul dumnezeieștilor propovăduiri, s-a clătinat, adică s-a pornit spre a primi propovăduirea ori și potrivnica putere”.

bucura-se-vor câmpiile și toate cele ce sunt într-însele.

„Se vor bucura, zice, câmpiile pământului, pentru că va să umble printr-însele Hristos, Cel ce le sfințește”, *că a stătut, zice, Hristos la loc șes* (Luca 6: 17), iar *toate cele din câmpii* sunt copacii, țarinile, dobitoacele și celelalte.

12. Atunci se vor bucura toate lemnele pădurii de la fața Domnului, că vine, vine să judece pământul,

„Atunci, zice, se vor bucura lemnele pădurii, pentru că dintr-însele va lua lemn mântuitoarea Cruce”, după Teodorit. Iar această bucurie și veselie se va face *de la fața Domnului*, adică pentru arătarea lui Hristos, pentru că, iată, vine spre iconomia cea după trup. Obişnuiesc însă proorocii a întrebuința personificarea, potrivit adică bucuria la cele neînsuflețite și necuvântătoare, adică lucrul celor însuflețite și cuvântătoare, atunci când vor să arate covârșirile veseliei, ca printr-un chip ca acesta să arate că chiar și cele neînsuflețite se veselesc. Însă cineva poate înțelege aceasta și altfel: *ceruri* numește pe îngerii cei din cer, iar *pământ*, pe oamenii pământești, iar *mări*, pe ostrovenii și corăbierii cei ce se află pe mare, iar *câmpii*, pe lucrătorii de pământ cei de pe câmpii, iar *lemne ale pădurii* pe tăietorii de lemne cei ce se află prin păduri și prin codri. Ori se înțelege și altfel: *ceruri* numește pe cugetătorii de cele cerești, iar *pământ*, pe cugetătorii de cele pământești, iar *mare*, pe cei ce se află în sărătura și amărăciunea păgânătății, iar *câmpii*, pe cei leneși și lesne porniți spre patimă, iar *lemne de codru*, pe cei învărtoșați și neroditori în fapta bună. Și, simplu fie spus, toți oamenii după închipuirile cele de mai sus se vor umple de veselie pentru înomenirea Domnului, prefăcându-se dintru necredință în credința Lui⁷⁵.

13. Judeca-va lumea întru dreptate și popoarele întru adevărul Său.

„Îndoită îndulcire, zice, vor lua oamenii: una pentru venirea cea dintâi a lui Hristos, când a venit ca să îndrepteze și să mântuiască lumea, și alta încă pentru a doua venire, când va veni să judece pământul și să răsplătească fiecăruia după faptele lui și să slobozească stihiile din stricăciune. Și *să judece lumea*, adică neamurile lumii, să judece încă și *popoarele*, adică pe evrei. Ori *lume și popoare* numește unul și același lucru, însă *popoare* zice la plural, pentru multele deosebiri

⁷⁵ Însă Teodorit zice: „Proorocescul cuvânt a întrebuințat personificarea, că nici cerul, nici pământul, nici marea, nici câmpiile, nici lemnele nu sunt cuvântătoare și însuflețite, ci cei ce sunt într-acestea, aceștia aduc lui Dumnezeu cântare de laudă”.

dintre neamuri și seminții. Va judeca însă *întru dreptate*, fiindcă este necăutător la față, și *întru adevăr*, fiindcă fără greș pe toate le știe⁷⁶.

PSALMUL 96

Psalm lui David, când s-a așezat pământul lui; nescris deasupra la Evrei.

Dici psalmul acesta nu are suprascriere la Evrei. Iar cei șaptezeci au scris această suprascriere socotind de la pricina pe care o cuprinde psalmul. Se suprascrie *lui David* pentru că se dă [atribuie] lui Hristos, Cel ce S-a născut din David, după dumnezeiescul Chiril. Și încă după alt chip: David înseamnă „puternic în mână”, și pentru aceasta și despre Hristos se poate înțelege că este „puternic în mână”, fiindcă este Atotputernic. Iar *s-a așezat pământul lui*, adică s-a împăcat și s-a liniștit, slobozindu-se din tirania demonilor, după dumnezeiescul Chiril, *că al Domnului este pământul și plinirea lui* (Ps. 23: 1). Iar psalmul, deși mult mai-nainte alcătuit, s-a potrivit atunci la Hristos⁷⁷.

1. Domnul a împărățit! Să se bucure pământul,

Despre graiul *a împărățit* am spus în psalmul trecut, tâlcuind zicerea *spuneți întru neamuri că Domnul a împărățit*. Însă Hristos a împărățit după ce S-a ostenit și a biruit pe Diavolul și a omorât păcatul care împărățea. Iar despre *bucuria pământului* am spus în psalmul trecut.

veselească-se ostroave multe.

„Să se bucure, zice, bisericile cele de pe alocuri, fiindcă au ieșit din marea cea sărată a necredinței, care mai-nainte se afunda dinspre toate părțile de valuri și de ispite, și care în urmă au luat stare statornică întru Hristos (după

⁷⁶ Însă Teodorit a zis: „Bine le-a pus pe amândouă, și *că vine*, și *vine*: că arătarea cea dintâi a dat oamenilor dumnezeiasca cunoștință, iar cea de-a doua va face deslușirea lucrurilor, drept aceea, graiul cel dintâi, *că vine*, arată venirea cea dintâi, iar cel de-al doilea, *vine*, pe a doua”.

⁷⁷ Zice însă Grigorie al Nyssei: „Noi însă toți suntem pământul lui Dumnezeu, care înainte vreme nu am stătut în pământul cel bun, și pentru aceasta am căzut în blestem; iar după aceasta, scoțându-ne din blestem, ne-am norocit iar de starea întru [pământul] cel bun, iar aceasta îndată la începutul psalmodiei o bine vestește, că Domnul, împărățind pământul, Se veselește; ca și cum ar zice cineva că soarele, strălucind pământul, se luminează, tot așa, stăpânind Împărăția Domnului, întru noi este veselia împărăției”.

dumnezeiescul Chiril⁷⁸. Ori trebuie să înțelegem simplu: *ostroavele* sunt sufletele cele ce au crezut, după același Chiril⁷⁹, iar *pământul*, noua zidire”.

2. Nor și negură împrejurul Lui,

Nor și negură este trupul cel luat din Dumnezeu-Cuvântul, după Didim, fiindcă într-însul se ascundea Dumnezeirea, după Sfântul Chiril. Însă aceasta este asemenea cu zicerea: *Pus-a întuneric ascunderea Sa, întunericul Său cortul Său* (Ps. 17: 13)⁸⁰.

dreptatea și judecata este întărirea scaunului Său.

„Dreptatea, zice, și judecata este întărirea Împărăției lui Hristos”. Căci acestea le-a isprăvit Hristos când a împărățit. Și, cu adevărat, dreaptă a fost judecata aceasta, a birui adică Hristos pe tiranul Diavol și a slobozi pe oamenii cei ce se tiraniseau de dânsul. Ori zice și altfel: că dreptatea, adică de obște toată fapta bună și dreapta judecată, adică deslușirea [discernământul], a învățat-o Împărăția lui Hristos⁸¹.

⁷⁸ Zice însă și Teologul Grigorie: „Se înnoiesc la Dumnezeu *ostroavele*, pe care cineva le-ar putea socoti drept bisericile cele din neamuri, fiind chiar acum așezate și temeinică înfigere [sau: statornicire] luând de la Dumnezeu”. Iar Eusebie zice: „A zis multe, dar nu toate, din pricina adunărilor celor rău-slăvitori, căci nu se cuvine ca și aceștia să se bucure”. Și Sfântul Chiril: „*Ostroave* se zic bisericile, căci în lumea aceasta sunt în mare, fiind bătute de valurile prigoanelor; suferă însă cu vitejie și de necazuri nu se afundă, *căci porțile iadului nu o vor birui* (Matei 16: 18)”.

⁷⁹ Pentru aceasta a zis cel nenumit: „Poți însă și sufletele celor adeveriți întru fapta bună să le numești *ostroave*, că, deși se învăluiesc de năvălirea și tulburarea patimilor, de dânsese nicidecum nu pătinesc”.

⁸⁰ Iar după Teodorit: „Prin *nor și negură* însemnează aici cuvântul nevederea dumnezeieștii ființe; că precum pe cel acoperit cu nor și negură este cu neputință a-l vedea, cu atât mai vârtos cu neputință este a privi nevăzuta ființă. Aduce aminte însă că El [Dumnezeu, așa cum este înțeles aici] este Cel ce în muntele Sinai prin nor și prin negură a făcut arătarea Sa, și învață că, deși fața este cu neputință de a fi văzută, cu toate acestea, este cu putință a se vedea puterea ei prin lucrare [*lit.*: energie]”. Adaugă însă Didim: „Omeneasca fire cea din Hristos se numește *nor*, ca una ce nicidecum nu are vreo greșeală sau păcat, și, pe acesta șezând Domnul, a venit în Egipt, plinind proorocia cea zisă: *lată, Domnul șade pe nor ușor și va veni în Egipt*, plinind proorocia (Is. 19: 1), care [Egipt] alegoric se numește lumea, pentru a aduna pe acest nor toată lumea, iar aceasta [firea omenească] *întuneric* se zice, deoarece este cu neputință a se vedea Dumnezeirea ceea ce este într-însa”.

⁸¹ Iar Atanasie zice: „Pricină a venirii Domnului s-a făcut aceasta: a judeca adică cu dreptate judecata noastră, cei ce o avem adică [îndreptată] către puterile cele rele și

3. Foc înaintea Lui va merge și va arde împrejur pe vrăjmașii Lui.

Acestea le zice David pentru vremea judecății cea a toată lumea, despre care și Daniil, pe acestea înseși văzându-le proorocește cu ochii săi, a scris: *Râu de foc curge înaintea Lui* (7: 10). Însă *vrăjmași ai lui Hristos* sunt cei ce se supun Diavolului; iar *împrejurul Lui* se înțelege în loc de „pretutindenea”.

4. Strălucit-au fulgerele Lui lumii,

Fulgerele lui Hristos sunt apostolii, care, luminându-se din adevărata lumină a lui Hristos, au strălucit și ei, arătându-se și ei ca niște lumini. Pentru aceasta și zice către ei Domnul (Matei 5: 14). Cu această zicere este unită și cealaltă a lui David, care zice: *Cărbuni aprinși s-au ațâțat de la El* (Ps. 17: 10)⁸².

văzut-a și s-a clătinat pământul.

„Pământul, zice, adică oamenii cei de pe pământ au văzut fulgerele acestea, pe apostoli adică, și, de bucurie, s-au clătinat, adică au săltat, după Chiril, ori s-au mutat de la rătăcire la adevăr și de la întuneric la lumină; ori s-au clătinat pentru ca mai mult să se întărească”; că și meșterii zidari, atunci când vor să înnoiască pereții lor cei învechiți, mai întâi îi clatină, pentru ca în urmă să-i facă mai frumoși și mai întăriți. Asemenea vedem și pe Evreii cei din Tesalonic ce

---

potrivnice”. Iar cel nenumit zice: „A împărățit peste noi Hristos, ca prin credință să îndrepteze pe cei ce erau în păcate, și a întrebuițat judecată iubitoare de bine, numai lui Dumnezeu cuviincioasă, că ne-a îndreptat nu din faptele dreptății, ci după mila Sa cea mare”. Și Teodorit zice: „Hristos a învățat pe oameni dreptate și pe cei ce făceau toate fără dreptă socoteală i-a învățat să petreacă cu dreaptă judecată; iar acestea nu le-a isprăvit decât scaunul și Împărăția Lui”.

⁸² Iar după dumnezeiescul Chiril: „Prin *fulgere* se înțeleg cuvintele dumnezeieștii propovăduiri, care strălucesc peste toată lumea”. Iar după Teodorit: „A pomenit de *foc* și de *fulgere*, adică de lumină și de văpaie, fiindcă focul are îndoită lucrare: că nu numai arde, ci și luminează. Și lumina adică dreptilor se împarte, iar focul s-a oșebit celor fărădelege; pentru aceasta și Domnul a zis că venirea Sa va fi ca fulgerul: *Precum fulgerul iese de la răsărituri și se arată până la apusuri...* (Matei 24: 27). Prin urmare acestea sunt cele ce vor fi la a doua arătare [ἐπιφάνεια]”. A zis încă și Eusebie: „*Focul Lui* adică merge înainte pentru vrăjmașii Lui, iar pentru harul bărbaților celor bine-cinstitori și de Dumnezeu iubitori sunt fulgerele, trimițându-se din a Sa lumină, care în locul soarelui vor lumina lumea. Dacă atunci soarele se va întuneca și luna nu-și va mai da lumina și stelele din cer vor cădea, după mântuitoarea învățătură, de unde din altă parte se va lumina lumea, dacă nu de la Dânsul, de vreme ce Domnul este lumina veșnică?”

ziceau despre Pavel și Sila: *Cei ce au tulburat* [clătinat] *toată lumea, aceștia au venit aici* (Fapte 17: 6).

5. Munții ca ceara s-au topit de fața Domnului, de fața Domnului a tot pământul.

Alegoric, *munții* sunt dracii, după Atanasie și după cel nenumit, din pricina mândriei și a înaltei cugetări pe care o au și după nerodirea și împietrirea și voia lor cea prăpăstioasă. S-a zis însă la Psalmul 67: *Precum se topește ceara de la fața focului, așa să piară păcătoșii de la fața lui Dumnezeu* (stih 1).

6. Vestit-au cerurile dreptatea Lui și au văzut toate popoarele slava Lui.

Ceruri sunt proorocii și apostolii, fiindcă au avut petrecere cerească. Iar *dreptate* zice pentru a nu se închide cunoștința lui Dumnezeu la singuri Evreii, ci la cunoștința adevărului să fie chemate și neamurile. Ori *dreptate a lui Hristos* numește osândirea Diavolului, care tiranisea, și slobozirea oamenilor cei ce se tiraniseau de dânsul, precum am zis mai sus, tâlcuind zicerea *dreptatea și judecata este întărirea scaunului Său*; dar citește și tâlcuirea zicerii *binevestit-am dreptate în adunare mare* (Ps. 39: 12). Iar *slavă a lui Hristos* numește lucrurile cele minunate și semnele pentru care S-a slăvit Hristos⁸³.

7. Să se rușineze toți cei ce se închină celor ciopliți, cei ce se laudă în idolii lor.

„Să se rușineze, zice, toți cei ce se închină idolilor, fiindcă Hristos, adevăratul Dumnezeu, a făcut astfel de lucruri minunate”. Ori: „Să se rușineze,

---

⁸³ Iar Teodorit zice: „A doua venire este cea care arătat îi va face pe toți oamenii să cunoască împărăția Stăpânului”. Și Chiril: „Alte proorocii însă vestesc zicând *în judecată*, căci Hristos este Dreptul Judecător, iar popoarele Îl vor vedea venind în slava Părintelui”. Iar cel nenumit zice: „De multe ori au vestit cerurile dreptatea lui Dumnezeu, adică pe Hristos, că glas a venit de la Dânsul, zicând: *Acesta este Fiul Meu Cel iubit*, și nu numai în vremea Botezului (Matei 3: 17), ci și pe Tabor, unde iarăși Domnul a strigat către Părintele: *Părinte, preaslăvește pe Fiul Tău! Și a venit glas din cer, zicând: «Și L-am preaslăvit, și iarăși Îl voi preaslăvi!»* (Ioan 12: 28), dar și Sfinții Îngeri au vestit dreptatea lui Dumnezeu și Părintele, căci a mântuit pe cei de pe pământ, îndreptându-i în credința cea întru Hristos”. Drept aceea, după Teodorit, arătându-se ceată de Îngeri, aduc laudă lui Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ în pace, întru oameni bunăvoie!* (Luca 2: 14).

pentru că prin minunile lui Hristos s-a vădit rătăcirea idolilor celor ce se închină de dânsii”, după Atanasie.

8. Închinați-vă Lui toți îngerii lui Dumnezeu;

„Închinați-vă, zice, lui Hristos toți îngerii, unii laudându-L pentru că S-a născut cu trupul și slavă întru cele înalte dând (cf. Luca 2: 14), iar alții cu cuvîntă de rob slujindu-I Lui în urma ispitelor celor din pustie: *Și iată, zice, a venit la El înger și-I slujea Lui* (Matei 4: 11), iar alții mergeau înaintea Lui cinstindu-L atunci când Se înălta la ceruri și strigând aceasta: *Ridicați, căpetenii, portile voastre* (Ps. 23: 7)⁸⁴.

9. Și s-au bucurat fiicele Iudeii

„Au auzit, zice, cerurile, adică pe prooroci și pe apostoli, care propovăduiau măririle lui Hristos, precum s-a zis mai sus, și s-a veselit și clătinat Sionul, ori Noul Sion, Soborniceasca Biserică a Creștinilor”. Așijderea s-au bucurat fiicele Iudeii. Acestea din vechime erau cele câteva cetăți ale Iudeii și sinagogile, iar acum, fiice ale Bisericii celei una [ca moștenitoare a Iudeii] sunt bisericile cele de pe alocuri, fiindcă acestea s-au născut din cea Una și Sobornicească Biserică. Că de vreme ce *Sion* se zice „pândă [veghere]”, iar *Iudeea*, „mărturisire”, pentru aceasta Biserica lui Hristos este și una și alta, adică este și pânditoare, și iubitoare a adevărului, se află și mărturisind pe Dumnezeu și mulțumindu-I. Deci s-a aflat Una și Soborniceasca Biserică a lui Hristos și s-au bucurat fiicele ei, Bisericile cele de pe alocuri⁸⁵.

pentru judecățile Tale, Doamne.

Aici David spune pricina pentru care mai sus a zis să se bucure Bisericile lui Hristos, adică: „Pentru că Tu, Doamne, vei răsplăti fiecăruia după faptele lui,

⁸⁴ Pentru aceasta a zis și Pavel, după Chiril și Teodorit, potrivit Mântuitorului proorocia aceasta, zicând în cea către Evrei: *Și iarăși, când aduce în lume pe Cel întâi născut, El zice: „Și să se închine Lui toți îngerii lui Dumnezeu”* (Evr. 1: 6). A zis însă și cel nenumit: „De nevoie a adus aici vorba de închinarea îngerilor, ca să nu ne rușinăm a ne închina lui Dumnezeu, Căruia I se închină îngerii, învățându-ne să cunoaștem că nu se cuvine a ne închina sau sluji oricui”.

⁸⁵ Ori prin *fiice ale Iudeii* se înțeleg, după Chiril, sufletele cele cuvioase, cele unite prin mărturisire cu Dumnezeu. Ori sufletele apostolilor cele născute din Iudei, ori *fiice ale Iudeii* se zic bisericile lui Hristos, deoarece cei ce le-au sădit erau din Iudei, adică apostolii, după Timotei și Teodorit.

credincioșilor adică și dreptilor le vei da odihnă veșnică, iar necredincioșilor și păcătoșilor le vei da muncă veșnică⁸⁶.

10. Că Tu, Domnul Cel Preainalt peste tot pământul, foarte Te-ai preainălțat mai presus decât toți dumnezeii.

„Tu, zice, ești Domnul și Preainaltul Stăpân a tot pământul, precum ești Stăpân și al cerului, și Tu Te-ai înălțat mai presus de pseudo-numiții dumnezei: căci aceia s-au înălțat din rătăcirea și necunoștința oamenilor, iar Tu Te-ai înălțat din adevăr și din atotputernică puterea Ta. Deci pe cât este mai mare adevărul decât rătăcirea, pe atâta și înălțimea Ta, Doamne, este mai mare decât înălțimea minciunoșilor dumnezei”. *Te-ai preainălțat* însă a zis în loc de „înalt Te-ai cunoscut”, iar zicând *foarte* și de două ori *prea*, a arătat prin toate acestea înălțimea lui Dumnezeu⁸⁷.

11. Cei ce iubiți pe Domnul, urâți cele rele; păzește Domnul sufletele cuvioșilor Săi, din mâna păcătosului îi va izbăvi pe dânșii.

„Urăște, zice, Domnul pe cei răi și iubește pe cei buni”. Deci cel ce voiește a iubi pe Dumnezeu, se cuvine ca și el să urmeze lui Dumnezeu, a urî adică cele rele și a iubi cele bune, ca cel asemenea să se unească cu Cel Asemenea. „Și păzește Domnul sufletele celor afierosiți Lui și-i va izbăvi când se vor bântui de cel păcătos”. *Păcătos* este Diavolul, pentru că el este pricinuitor a toată răutatea⁸⁸.

⁸⁶ După Chiril însă: „S-au bucurat pentru judecățile lui Dumnezeu, văzând adică goniți afară pe demonii cei ce tiraniseau, iar pe cei ținuți în robie, întorși într-o slobozenie”.

⁸⁷ Iar cel nenumit zice: „Nu numai *Înalt*, ci și Preainalt peste tot pământul a spus că este; iar prin *pământ*, din parte a numit toată zidirea; și S-a preainălțat prin Cruce peste toți pseudo-numiții dumnezei, căci, cu Crucea izgonindu-se, s-au învățat din cercare cât de înalt este Dumnezeu, încât prin păruta neputință păruții putincioși să se biruiască”.

⁸⁸ Zice însă cel nenumit: „Este cu neputință a iubi deodată și pe Domnul, și cele rele: pentru aceasta trebuie să isprăvim dragostea cea către Domnul prin a urî și a ne îngrejoșa de toate cele rele”. Și altul zice: „Urâți răutatea ca pe o potrivnică și vrăjmușă a lui Dumnezeu, nefiind fire ipostatică (căci nu se împarte [οὐ γὰρ ἀντιδιαίρεται] nu se poate face o dihotomie în cei ce se împotrivesc) răul cel dinafara firii cu bunătatea cea firească: și nici nu se poate socoti că este cu puțință să se arate în vreo fire [ca ipostas] ceea ce este numită răutate, că nici nu avem cunoștință de ceva de acest fel, pe care, știind-o, să o asemănăm), căci răutate cunoaștem că este tot lucrul cel rău, iar aceasta este ceea ce este vrednică de ură. Însă Domnul nu păzește sufletele tuturor, ci ale cuvioșilor Săi. Drept care, dacă ar nedreptăți cândva cineva pe cuvioși până la a face răutate trupului ori și de moarte de ar putea fi ispitirea, sufletul va rămâne nevătămat și nemicșorat, că cine nu ar

12. Lumină a răsărit dreptului și celor drepti cu inima, veselie.

„Omului celui drept, zice, i-a răsărit lumina adevăratei Lumini, adică a lui Dumnezeu, iar lumina duhovnicească, care povățuiește pe dreptul acesta la tot adevărul, ori lumina faptei bune celei practice răsare dreptului fapta bună văzătoare, iar celor drepti cu inima le răsare veselie și mângâiere duhovnicească”⁸⁹.

13. Veseliți-vă, dreptilor, întru Domnul și vă mărturișiți pomenirii sfințeniei Lui!

„Veseliți-vă, o, dreptilor, întru Domnul, lepădând toată veselia lumii acesteia ca pe o mincinoasă”. S-a zis însă și la sfârșitul Psalmului 31: *Veseliți-vă de Domnul și vă bucurați, dreptilor!*; caută dar acolo tâlcuirea aceea. „Și nu numai veseliți-vă, zice, ci și mulțumiți, aducându-vă aminte de sfințenia lui Dumnezeu, adică aducându-vă aminte pentru ce v-ați sfințit. Ori mărturișiți-vă greșelele și spurcăciunile sufletului vostru, de orice fel ar fi ele, aducându-vă aminte de curăția lui Dumnezeu”, căci, după Iov, *cine e curat de spurcăciune?* (Iov 14: 4)⁹⁰.

Toate zicerile de mai sus, *de la foc înaintea Lui va merge până la auzit-a și s-a veselit Sionul*, pot să se înțeleagă și pentru a doua venire a lui Hristos. „S-au arătat, zice, fulgerele Lui în lume, adică atunci când Se va pogori din ceruri”, că zice: *Precum fulgerul iese de la răsărituri și se arată până la apusuri, așa va fi venirea Fiului Omului* (Matei 24: 27). Și iarăși: *Soarele se va întuneca și luna nu-și va mai da lumina ei și stelele vor cădea din ceruri* (Matei 24: 29). De unde dar din altă parte s-ar putea lumina lumea dacă nu de la fulgerul venirii Domnului? Iar *au strălucit* se înțelege în loc de „vor străluci”, adică la timpul viitor, după însușirea proorocilor. Asemenea și următoarele graiuri se înțeleg cu

---

mărturisi că martirii adevărului nu s-au păzit cu sufletul de Domnul Cel ce se mărturisea de dânșii? Iar după folosul ce-l dobândim din iubirea cea curată către Dumnezeu – avuția cea mare a sufletului nostru ca să nu ne facem [punem] sub mâna vrăjmașului nostru”.

⁸⁹ Iar altul zice: „Lumină a răsărit dreptului și veselie – însoțirea acesteia –, adică celui ce a isprăvit practiceasca faptă bună, care se numește dreptate, iar celui ce are inimă îi răsare lumina cunoștinței”. Iar Marele Vasile zice: „Precum soarele nu răsare vietăților și celorlalte jivine ale nopții, tot așa și Domnul, nu răsare celor ce-și închid luminătorii sufletului, ci celor ce primesc razele Lui”. „Că nu toți oamenii, după Teodorit, au voit să câștige lumină, nici să primească veselia cea din credință”.

⁹⁰ Zice și Teodorit: „Toți dar cei ce au dobândit lumină și cei ce au îmbrățișat soarta [calea] faptei bune, bucurați-vă și lăudați pe Dumnezeu, povestind mulțimea facerilor de bine”, că *mărturisire* a numit aici mulțumirea”.

timp schimbat: *Văzut-a și s-a clătina pământul* de pogorârea Domnului și *s-a clătina* de frica ei. Ori: „Se va clătina pământul când vor învia morții degrab, iar atunci muntii se vor topi ca ceara, fiindcă stihiele se vor schimba. Însă *s-a topit pământul* s-a zis și la Psalmul 74, iar *vestit-au cerurile dreptatea Lui* zice adică despre proorocii, care vestesc că este Judecător drept. Atunci când va veni să judece, toate popoarele vor vedea slava lui Hristos, Care va veni întru slava Părintelui Său, precum Însuși a spus. Apoi poruncește închinătorilor la idoli să se rușineze atunci, iar îngerilor să se închine Lui, iar când I se vor închina îngerii, atunci și toți dracii, împreună și oamenii, deoarece, după Apostolul, *Acestuia I se va pleca tot genunchiul, al celor cerești și al celor pământești și al celor dedesubt* (Filip. 2: 10).

PSALMUL 97

Psalm lui David.

Si acest psalm cuprinde [învățături] despre amândouă veniri ale lui Hristos, după Eusebie. Pentru aceasta se și potrivește cu psalmul trecut, precum și acela se potrivește cu cel de dinaintea lui⁹¹.

1. Cântați Domnului cântare nouă, că [lucruri] minunate a făcut Domnul.

Despre zicerea *cântați Domnului cântare nouă* am zis la începutul Psalmului 95, și vezi acolo. Minunate lucruri a făcut Domnul, pentru că ce lucru este mai minunat, decât a Se face Dumnezeu om și a face toate celelalte minuni și a pătimi toate câte se scriu în Sfânta Evanghelie? Pentru aceasta dar a zis că trebuie cântare nouă, pentru lucrurile și minunile acestea noi⁹².

⁹¹ Zice însă Atanasie: „Nu în zadar s-a scris psalmul acesta de David, ci pentru că proorocește despre tainele lui Hristos, ca unul care se trage din seminția lui David”.

⁹² A zis însă Chiril: „Cu adevărat, minunat lucru este stricarea morții, și iarăși învierea neamului omenesc, că nu un neam s-a izbăvit, ca în vremea lui Moise, singur Israel. ci, mai vărtos, tot pământul”.

12. Lumină a răsărit dreptului și celor dreپți cu inima, veselie.

„Omului celui drept, zice, i-a răsărit lumina adevăratei Lumini, adică a lui Dumnezeu, iar lumina duhovnicească, care povățuiește pe dreptul acesta la tot adevărul, ori lumina faptei bune celei practice răsare dreptului fapta bună văzătoare, iar celor dreپți cu inima le răsare veselie și mângâiere duhovnicească”⁸⁹.

13. Veseliți-vă, dreپților, întru Domnul și vă mărturisiți pomenirii sfințeniei Lui!

„Veseliți-vă, o, dreپților, întru Domnul, lepădând toată veselia lumii acesteia ca pe o mincinoasă”. S-a zis însă și la sfârșitul Psalmului 31: *Veseliți-vă de Domnul și vă bucurați, dreپților!*; caută dar acolo tâlcuirea aceea. „Și nu numai veseliți-vă, zice, ci și mulțumiți, aducându-vă aminte de sfințenia lui Dumnezeu, adică aducându-vă aminte pentru ce v-ați sfințit. Ori mărturisiți-vă greșealele și spurcăciunile sufletului vostru, de orice fel ar fi ele, aducându-vă aminte de curăția lui Dumnezeu”, căci, după Iov, *cine e curat de spurcăciune?* (Iov 14: 4)⁹⁰.

Toate zicerile de mai sus, *de la foc înaintea Lui va merge până la auzit-a și s-a veselit Sionul*, pot să se înțeleagă și pentru a doua venire a lui Hristos. „S-au arătat, zice, fulgerele Lui în lume, adică atunci când Se va pogori din ceruri”, că zice: *Precum fulgerul iese de la răsărituri și se arată până la apusuri, așa va fi venirea Fiului Omului* (Matei 24: 27). Și iarăși: *Soarele se va întuneca și luna nu-și va mai da lumina ei și stelele vor cădea din ceruri* (Matei 24: 29). De unde dar din altă parte s-ar putea lumina lumea dacă nu de la fulgerul venirii Domnului? Iar *au strălucit* se înțelege în loc de „vor străluci”, adică la timpul viitor, după însușirea proorocilor. Asemenea și următoarele graiuri se înțeleg cu

---

mărturisi că martirii adevărului nu s-au păzit cu sufletul de Domnul Cel ce se mărturisea de dânșii? Iar după folosul ce-l dobândim din iubirea cea curată către Dumnezeu, să ne facem dar cuvioși și așa vom avea păzitor pe Dumnezeu – avuția cea mare a sufletului nostru ca să nu ne facem [punem] sub mâna vrăjmașului nostru”.

⁸⁹ Iar altul zice: „Lumină a răsărit dreptului și veselie – însoțirea acesteia –, adică celui ce a isprăvit practiceasca faptă bună, care se numește dreptate, iar celui ce are inimă îi răsare lumina cunoștinței”. Iar Marele Vasile zice: „Precum soarele nu răsare vietășilor și celorlalte jivine ale nopții, tot așa și Domnul, nu răsare celor ce-și închid luminătorii sufletului, ci celor ce privesc razele Lui”. „Că nu toți oamenii, după Teodorit, au voit să câștige lumină, nici să primească veselia cea din credință”.

⁹⁰ Zice și Teodorit: „Toți dar cei ce au dobândit lumină și cei ce au îmbrășsat soarta [calea] faptei bune, bucurați-vă și lăudați pe Dumnezeu, povestind mulțimea facerilor de bine”, că *mărturisire* a numit aici mulțumirea”.

timp schimbat: *Văzut-a și s-a clătina pământul* de pogorârea Domnului și *s-a clătina* de frica ei. Ori: „Se va clătina pământul când vor învia morții degrab, iar atunci *munții se vor topi ca ceara*, fiindcă stihiiile se vor schimba. Însă *s-a topit pământul s-a zis și la Psalmul 74*, iar *vestit-au cerurile dreptatea Lui* zice adică despre proorocii, care vestesc că este Judecător drept. Atunci când va veni să judece, toate popoarele vor vedea slava lui Hristos, Care va veni întru slava Părintelui Său, precum Însuși a spus. Apoi poruncește închinătorilor la idoli să se rușineze atunci, iar îngerilor să se închine Lui, iar când I se vor închina îngerii, atunci și toți dracii, împreună și oamenii, deoarece, după Apostolul, *Acestuia I se va pleca tot genunchiul, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt* (Filip. 2: 10).

PSALMUL 97

Psalm lui David.

Si acest psalm cuprinde [învățătură] despre amândouă veniri ale lui Hristos, după Eusebie. Pentru aceasta se și potrivește cu psalmul trecut, precum și acela se potrivește cu cel de dinaintea lui⁹¹.

1. Cântați Domnului cântare nouă, că [lucruri] minunate a făcut Domnul.

Despre zicerea *cântați Domnului cântare nouă* am zis la începutul Psalmului 95, și vezi acolo. Minunate lucruri a făcut Domnul, pentru că ce lucru este mai minunat, decât a Se face Dumnezeu om și a face toate celelalte minuni și a pătimi toate câte se scriu în Sfânta Evanghelie? Pentru aceasta dar a zis că trebuie cântare nouă, pentru lucrurile și minunile acestea noi⁹².

⁹¹ Zice însă Atanasie: „Nu în zadar s-a scris psalmul acesta de David, ci pentru că proorocește despre tainele lui Hristos, ca unul care se trage din seminția lui David”.

⁹² A zis însă Chiril: „Cu adevărat, minunat lucru este stricarea morții, și iarăși învierea neamului omenesc, că nu un neam s-a izbăvit, ca în vremea lui Moise. singur Israel, ci, mai: vârtos, tot pământul”.

2. Mântuitu-l-a pe el dreapta Lui⁹³ și brațul cel sfânt al Lui.

„Sprijinirea lui Dumnezeu, zice, a mântuit Luiși pe robii Săi, pe cei ce au fost robiți de Diavolul”, care *sprijinire dreaptă* se zice folositoare, dar și *braț*, ca o puternică. S-a zis însă și în Psalmul 43 aceasta: *Ci dreapta Ta și brațul Tău*. Însă scrie *mântuitu-l-a pe el dreapta Lui*, adică pe omul cel pierdut, pentru că și lucrul acesta este minunat – a mântui Stăpânul tuturor cu ale Sale pătimiri pe robul cel călcător de poruncă și pierdut⁹⁴.

3. Cunoscută a făcut Domnul mântuirea Sa,

„A arătat, zice, Domnul mântuirea cea de la Sine lumii, adică înomenirea Sa ori mântuitorul Său sfat”; *că nu a trimis, zice, Tatăl pe Fiul Său ca să judece lumea, ci ca lumea să se mântuiască printr-Însul* (Ioan 3: 17).

Înainte neamurilor a descoperit dreptatea Sa.

Aceasta este tâlcuirea zicerii de mai sus, fiindcă vestirea apostolilor a ieșit în tot pământul, propovăduind către toate neamurile au propovăduit mântuirea pe care o a făcut Domnul și dreptatea, precum am zis mai-nainte, la

⁹³ La Teodorit, și Chiril, și Eusebie, și Atanasie, și Eftimie se scrie „a mântuit Lui”, iar în altele „mântuitu-l-a pe el”. [Deosebirea dintre aceste variante constă poate în aceea că ἔσωσεν αὐτόν („a mântuit Lui”, αὐτόν fiind dativ,) a fost mai puțin inteligibil pentru unii și alții de-a lungul timpului, drept care s-a redat cu acuzativ, și nu numai în textul românesc, ci și în diferite ediții în grecește ale Psaltirii, după cum ne spune aici Sfântul Nicodim scriind despre „în altele”, deși, cum zice în notă, varianta cu dativ e și cea a lui Eftimie.]

⁹⁴ Iar dumnezeiescul Chiril zice: „A mântuit și a adus Hristos Părintelui Său pe cea de sub cer, Care Hristos este slava Părintelui, Făcătorul și Meșterul tuturor”. Cam acestea le zice și Marele Atanasie. Iar Teodorit zice: „Am spus de multe ori că prin *mână* zice lucrarea. Și zice deci că lucru al puterii Sale este mântuirea oamenilor. Iar pentru nemăsurata iubire de oameni însă, viața oamenilor o socotește câștig al Său. Pentru aceasta dar nu a zis «i-a mântuit pe ei dreapta Lui», ci «a mântuit Luiși» [vezi însemnarea noastră de la nota 93], adică pe cei păcătoși, că, din răstăcirea idolilor slobozindu-i și înălțimea Împărăției Sale arătând-o, a dat lor mântuire”. Și iarăși Chiril: „Dreapta Părintelui [Hristos], ceea ce pe toate le poate, a mântui și Luiși, și Părintelui. Dar ce a mântuit? Pe toată lumea cea de sub cer”. Și Eusebie: „Deci mântuiește Dreapta Lui Luiși și lui Dumnezeu pe cei ce se aduc la fericire; că nu tot cel ce se mântuiește Domnului, lui Dumnezeu se mântuiește, ci tot cel ce scapă după dreptul cuvânt de rele și de patimi și cel ce a primit cunoștința adevărului cu buna-cinstire de Dumnezeu”.

Psalmul 93. Se înțelege însă aceasta și altfel: Domnul a făcut cunoscută mântuirea Sa proorocilor și dreptatea Sa o a descoperit neamurilor⁹⁵.

4. Pomenit-a mila Sa lui Iacov, și adevărul Său casei lui Israel.

„După ce, zice, Dumnezeu de demult a făgăduit lui Avraam să miluiască neamul lui, adevărind prin jurământ că-Și va împlini făgăduința Sa, Și-a adus apoi aminte de mila aceasta pe care o a făgăduit și de acest adevăr întărit, adică a adus acestea întru împlinire noului Iacov, în casa lui Israel celui nou, care este neamul Creștinilor, pentru că Creștinii se zic *Iacov*, fiindcă sunt amăgitori ai vicleanului Diavol, împiedicându-l, doborându-l și biruindu-l, după Didim, că *Iacov* se zice «împiedicător cu piciorul»; încă și Israel se zic Creștinii, pentru că privesc pe Dumnezeu cu ochii cei gânditori ai sufletului pe cât le este lor cu puțință, fiindcă Israel se zice «minte văzând pe Dumnezeu»⁹⁶.

5. Văzut-au toate marginile pământului mântuirea Dumnezeului nostru.

„Toate marginile pământului, zice, adică oamenii cei ce locuiesc într-însele au văzut mântuirea pe care o a făcut Hristos, Care S-a descoperit lor prin apostoli”, precum s-a zis mai sus⁹⁷.

⁹⁵ Pentru aceasta a zis și Marele Atanasie: „Mântuire este Mântuitorul, după cea zisă de Simeon: *Că văzură ochii mei Mântuirea Ta* (Luca 2: 30)”. Și Chiril zice: „Mântuire și Dreptate numește pe Hristos, Care ne-a mântuit printr-Însul [ὁ ἑαυτοῦ] și într-Însuși [ἐν αὐτῷ], îndreptându-ne prin credință”, „dând afară, după Atanasie, pe stăpânitorul veacului acestuia, îndreptându-ne pe noi, cei ce de demult ne tiraniseam de el”. Iar Didim zice: „Altfel nu era cu puțință să se vadă taina aceasta, dacă nu s-ar fi descoperit lumii harul Domnului”.

⁹⁶ A zis însă Isihie: „Zicându-l pe *Iacov*, nu s-a îndestulat, ci a adăugat și *casa lui Israel*, ca să arate cu adevărat că Cel ce a făcut acum cele ce se proorocesc era Însuși Cel numit de *Iacov* și *Israel*, pentru că cu *Același* s-a luptat, vrând a preînchipui taina Întrupării, căci a trupului este a se lupta și a se împletici [περιπλέκεσται = lega, îmbrățișa, plia, cuprinde]”.

⁹⁷ Zice Isihie: „Deci la Iudei Domnul a venit ca la ai Săi; ei însă, închizându-și ochii, în locul lor au văzut mântuirea lui Dumnezeu marginile pământului, adică toate neamurile, căci mai-nainte nu vedeau”. Și Chiril: „Nimeni adică n-a rămas neîmpărtașit prin mântuirea cea în Hristos, că s-a chemat, precum am zis, prin credință tot pământul”. Și Atanasie: „Niciun loc n-a rămas neîmpărtașit de Împărăția lui Hristos”. Și Eusebie: „Cei ce au trecut pământul și s-au făcut mai presus de el, încât să nu mai cugete pământeste și cele materialnice, căutând a cugeta cele de sus, aceștia, margini ale pământului fiind, au văzut mântuirea și pe Dumnezeu-Cuvântul, Pricinitorul ei, ca Mântuire a lui Dumnezeu”.

6. Strigați lui Dumnezeu tot pământul, cântați și vă bucurați și cântați.

Despre *strigare* am spus la Psalmul 95 că este o laudă de biruință. „Deci cântați, zice, toți Creștinii cei de pe pământ lui Dumnezeu cu laude de biruință, pentru că a biruit pe Diavolul, și cântați Lui cântare nouă, pentru lucrările cele noi pe care le-a isprăvit. Și bucurați-vă pentru că v-ați slobozit din robia Diavolului”, și zice *cântați* de două ori. „căci este spre arătarea și semnul bucuriei voastre celei dinăuntru”.

7. Cântați Domnului cu alăută, cu alăută și cu glas de psalm,

Prin *alăută* trebuie să înțelegem anagogic virtutea practică, iar prin *glas de psalm*, pe cea văzătoare. „Slăviți, dar, zice, o, Creștini, pe Hristos, prin lucrare și prin vedere duhovnicească”. după tâlcuirea dumnezeiescului Chiril⁹⁸.

cu trâmbițe ferecate și cu glas de trâmbiță de corn.

„Trâmbițați, zice, o, Creștini, cu trâmbițe, adică cu glasurile Sfințelor Evanghelii” - care se zic trâmbițe la plural, patru fiind la număr; se numesc însă aceleași și la singular, adică trâmbiță, pentru că, deși se zic Evanghelii și sunt scrise de patru evangheliști, cu toate acestea, după conglăsuire și putere, o Evanghelie sunt, după Isihie. Iar *trâmbițe ferecate* a numit Evangheliile, fiind ferecate de Sfântul Duh, iar *trâmbiță de corn* a numit aceleași Evanghelii, fiindcă sunt dătătoare de viață și pricinuitoare de viață veșnică și pentru că trâmbița cea de corn se face din corn de dobitoc. Ori prin *trâmbițe de corn* se înțeleg poruncile Domnului cele cuprinse în Evanghelie. Asemenea, la singular înțelege și aceste porunci, căci acestea pricinuiesc viață veșnică⁹⁹.

⁹⁸ Iar Teodorit zice: „Să facem și noi gurile noastre alăută cuvântătoare și, în loc de strune, să întrebuițăm dinții, în loc de aramă, buzele, și decât tot arcușul, limba să isprăvească răsunarea lovirilor cea potrivită, iar limba să fie pornită de minte, ca de un cântăreț cu știință făcând mutarea ei. Această alăută este pentru Dumnezeu mai iubită decât cea însuflețită și martor este Însuși, zicând prin Proorocul: *Depărtează de la Mine glasul dinților tăi și psalmul organelor nu-l voi asculta* (Amos 5: 23). Iarși Teodorit: „Aceasta - *strigați Domnului tot pământul* - este laudă strigată și glăsuțită în vremea cea de taină (poate a Sfințitei Liturghii din Ziua Paștelui), pe care obișnuim să o aducem lui Dumnezeu cântând și psalmodiind și cu toată veselia săltând”.

⁹⁹ Iarși Teodorit zice: „De multe ori prin *trâmbiță* Sfânta Scriptură numește strigarea, după cea zisă: *Când faci milostenie, să nu trâmbițezi înainte-ți* (Matei 6: 2), adică să nu o propovăduiești. Iar prin *trâmbițe ferecate* zice pe cele de aramă și de corn, că acestea

8. Strigați înaintea Împăratului Domnului, să se clatine marea și plinirea ei, lumea și toți cei ce locuiesc într-însa.

„Cântați, zice, laude de biruință înaintea Împăratului Hristos, Biruitorul Diavolului”. Și *marea să se clatine*, adică să salte de bucurie, precum am zis la Psalmul 95, și citește acolo tâlcuirea. Iar *plinirea mării* unii au înțeles că sunt peștii mării, care umplu și plinesc marea, că și aceștia se zic că s-au clătinat de bucurie, după personificare adică¹⁰⁰.

9. Râurile vor bate din palme deodată,

„Râurile, zice, împreună vor bate din palme ca niște oameni cuvântători, împreună-bucurându-se unii cu alții”. Că și râurile cele neînsuflețite se vor bucura când va veni Hristos, bucuria cea a toată lumea. Iar anagogic, după Chiril, *râuri* sunt acei învățători cu apa cea răcoritoare a învățaturii lor, despre care, după Teodorit, a zis Hristos: *Cel ce crede întru Mine, râuri de apă vie vor curge din pântecele lui* (Ioan 7: 38). Ori *râuri* zice mulțimile Creștinilor, care ca niște râuri curg în toate zilele în sfintele biserici, după Didim¹⁰¹.

obișnuiesc Evreii să le întrebuițeze în sărbătorile de biruință. Iar *trâmbițele* noastre sunt dumnezeieștii apostoli și prooroci”. Iar Atanasie zice: „Prin *cele ferecate* însemnează înfocarea și întinderea evangheliceștii propovăduiri, iar prin *cea de corn*, pe cea împărătească. căci cornul era întrebuițat de împărași, dar strigarea împărăției o făceau și prin trâmbița de corn”. Iar Sfântul Grigorie al Nysei zice: „Trâmbița legii este Cuvântul; pentru aceasta și întru Înfigerea corturilor [sărbătoarea Corturilor], glasul cel din trâmbiță a fost cel ce a legiut, adică strigările proorocilor, pe care Legea le zice *trâmbiță de corn*, pentru că facerea lor era din adevăratul corn al inorogului”. Iar Eusebie zice: „*Trâmbițe ferecate* se zic cuvintele apostolilor Mântuitorului nostru, pentru învățatura cea cu multă cercetare și înfocare a învățaturii lor, iar *de corn* se zic pentru lucrarea lor, căci trâmbițele acestea erau de la coarnele boilor, iar boul este o vită lucrătoare, că și Pavel zice despre apostoli: *Au doară de boi Se îngrijește Dumnezeu? Sau în adevăr pentru noi zice?* (I Cor. 9: 9-10)”.

¹⁰⁰ Iar Atanasie zice: „Prin *mare* însemnează viața aceasta, din pricina sărăturii grijilor celor dintr-însa; căci aceasta s-a mutat de la starea ei cea de mai-nainte, adică din idolatrie”. Zice însă Teodorit: „Sfârșitul proorociei se poate vedea în cetățile cele cu mulți oameni: că mulțimea bine-cinstitoarelor popoare se aseamănă în biserici cu marea ce se învalăuiește, și la fel este încă și glasul psalților”.

* χείρα. Sau: cu mâinile. Vezi și tâlcuirile de la notă.

¹⁰¹ Iar și Atanasie: „*Râuri*, zice, sunt sfinții învățători cei de taină [lit.: mistagogii], a căror împreună-propovăduire cu osârdie o însemnează prin a bate din palme deodată”. Și Chiril zice: „Are obicei de Dumnezeu insuflata Scriptură ca prin *izvoare* și *râuri* să însemneze uneori pe Sfinții prooroci, pe apostoli și pe evangheliști; încă pe lângă aceștia

munții se vor bucura de fața Domnului, că vine,

„Chiar și munții se vor bucura, zice, de venirea Domnului”, precum s-a zis și în Psalmul 95: *Atunci se vor bucura toate lemnele pădurii*. Iar după o înțelegere mai înaltă [anagogic], după Isihie, se înțeleg proorocii, pentru înălțimea vederii lor. „Și se vor bucura proorocii văzând că cele proorocite de ei s-au împlinit în Hristos”¹⁰².

că vine să judece pământul.

10. Judeca-va lumea întru dreptate și popoarele cu îndreptare.

Acestea toate s-au tâlcuit la sfârșitul Psalmului 95; acolo se zicea și pe popoare întru adevărul Său, iar aici cu îndreptare, încât din aceasta se poate încheia că adevărul și îndreptarea este unul și același lucru, pentru că cel ce este adevărat, acesta este și îndreptat [drept], și invers, cel ce este îndreptat, acela este și adevărat¹⁰³.

și pe întâi-stătătorii Bisericii, pe cei ce solesc popoarelor dumnezeiescul cuvânt, și care sunt cunoscători ai sfințitelor dogme, și care au iscusința învățătoarească [*lit.*: mistagogiei; de notat e că, în trecut, nu orice preot era dăruit cu toate harismele de mai sus, așa cum se socotește azi, când tot mai mulți preoți cred că le știu pe toate, sau că au fost dăruți cu toate]. Când vei auzi dar despre sfintele râuri, că bat adică cu mâinile, aceasta să o înțelegi în loc de «se vor bucura și vor prăznui». Pentru care pricină? Pentru că Dumnezeu a mântuit lumea”. Iar Isihie zice: „Prin râuri să numești facerile de bine ale Duhului, iar pentru că bat cu mâinile *deodată*, de aceea se zice că în vremea venirii lui Hristos acestea s-au adunat oarecum în unime în vremea venirii lui Hristos. Poți zice însă că și simțitele râuri au plesnit cu mâinile și au săltat atunci când Iordanul a primit pe Hristos botezându-Se, că aceasta a fost obștească bucurie a râurilor și a apelor”.

¹⁰² Ori după Chiril: „Prin munți se înțeleg gânditele și înaltele puteri, care foarte se bucură pentru cei mântuiți întru Hristos, dar încă și toți cei ce au cugetare înaltă, așteptând răsplătirile ostenețelor, se bucură”. Aceleași le zice și Atanasie: „Prin munți se înțeleg puterile îngerești: *Că bucurie se face în cer*, zice, *pentru un păcătos care se pocăiește* (Luca 15: 7)”.

¹⁰³ Iar Teodorit zice: „Arătarea cea dintâi a lui Hristos a avut multă milă, iar cea de-a doua va avea dreptate, că toți ne vom înfățișa la divanul lui Hristos, ca fiecare să ia plata pentru cele ce a lucrat cu trupul: ori bune, ori rele”.

PSALMUL 98

Psalm lui David.

Si psalmul acesta este la Evrei fără suprascriere, iar cei șaptezeci l-au scris deasupra lui David, precum am zis și la suprascrierea Psalmului 96¹⁰⁴.

1. Domnul a împărățit, să se mânie popoarele;

Zice Evanghelistul Matei: *Iisus Hristos, născându-Se în Vitleemul Iudeii, iată, magii de la răsărituri au venit în Ierusalim, zicând: Unde este Împăratul Iudeii, Cel ce S-a născut?* Iar apoi a adăugat: *Iar auzind împăratul Irod, s-a tulburat, și tot Ierusalimul cu dânsul* (Matei 2: 1-3). Acestea dar pre-văzându-le David, zice aici că Domnul S-a născut Împărat, căci El singur a zis: *Eu spre aceasta* (spre a împărăți adică) *M-am născut* (Ioan 18: 37). Iar apoi popoarele Evreilor s-au tulburat și s-au mâniat¹⁰⁵.

---

¹⁰⁴ Iar după Teodorit: „Psalmul acesta proorocește despre întoarcerea Evreilor cea din Babilon, pre-zice însă și arătarea Mântuitorului nostru și necredința Evreilor”. Iar Isihie zice: „Toți ceilalți au dat psalmul acesta nescriș deasupra, iar cei șaptezeci l-au afierosit lui David, ca unul ce a proorocit despre gânditul David - Hristos”.

¹⁰⁵ Iar Atanasie zice: „A lui Hristos este Împărăția pe care nu o primesc Evreii mâniindu-se”. Iar Chiril zice: „Trimit săgețile zavistiei loroși asupra lui Hristos, se clatină vrăjmășitorii, dar nimic nu pot asupra Celui ce nu înțelege [οὐδὲν εἰδότες] să pătimească”. A zis însă și Eusebie: „Pentru că Dumnezeuul tuturor împărățește peste toate, nimeni, ar putea zice cineva, nu ar trebui să se mânie, dar psalmul acesta zice că pentru împărățirea lui Hristos să se mânie popoarele, însă zice despre cei tăiași împrejur și despre păgânii care n-au crezut într-Însul. Că scrâșnesc și se scârbesc cei necredincioși de râvna cea pentru mântuirea neamurilor: căci nu au înțeles prooroceștile glasuri cele despre Împărăția Lui; însă acum ei se mânie pentru Împărăția Mântuitorului nostru, dar va fi o vreme când și ei se vor mărturisi numelui Lui celui mare, când tot genunchiul se va pleca: și al celor cerești, și al celor pământești, și al celor de dedesubt (cf. și Filip. 2: 10)”. Cu un glas zice și Isihie: „Pe popoarele Iudeilor le-a pornit spre mânie Împărăția lui Hristos, încât au putut zice lui Pilat: *Nu scrie că este Împărat al Iudeii, ci că El a zis: Eu sunt împăratul Iudeilor* (Ioan 19: 21)”.

Cel ce șade pe heruvimi.

„Domnul, zice, a șezut pe heruvimi”. precum s-a zis și la Psalmul 79.
*Cel ce șezi pe heruvimi, arată-Te!*¹⁰⁶

să se clatine pământul.

2. Domnul în Sion este mare, și înalt peste toate popoarele.

„Să se clatine, zice, pământul Iudeii”; *că s-a tulburat, zice, tot Ierusalimul* (Matei 2: 3), precum am zis mai sus¹⁰⁷. Ori s-a tulburat tot pământul, unii tulburându-se și mâniindu-se, iar alții mutându-se din păgânătate. Istoricește însă, în Ierusalim Hristos era mare și vestit când învăța și făcea minuni: *Că ieșea, zice, vestea despre El* (Luca 4: 37), și iarăși: *A ieșit auzirea Lui îndată la toată împrejurimea Galileii* (Marcu 10: 28), și iarăși: *Și a mers auzirea Lui în toată Siria* (Matei 4: 24). Iar cu mai înaltă înțelegere [anagogic], Hristos este mare în Biserică, după Chiril, fiindcă *Sion* se numește „pândă [veghe]”, drept care și Biserica este pândă, deoarece noi, Creștinii, cei ce suntem în Biserică, nu pândim cele de pe pământ, ci cele din cer, precum zice Pavel. Iar Hristos *este înalt* în Biserică, mai înalt decât toți oamenii, fiindcă nu este numai om, ci este și Dumnezeu. Este încă Hristos și *mare* în simțitul *Sion* pentru darea Legii, și *înalt* întru toate popoarele, după Didim. Însă cuvântul acesta însemnează că Hristos, și

¹⁰⁶ Zice însă Teologul Grigorie: „În Scriptură se zice despre Dumnezeu că doarme și priveghează, că Se mânie și umblă și drept scaun are heruvimii. Spre a Se liniști El dinspre noi și oarecum a nu da atenție, pentru pricinile pe care numai El le știe, L-a pomenit ca dormind; că și somnul nostru astfel este: a nu lucra și a nu face. Iar pe a face bine îndată, ca o schimbare, l-a zis că priveghează, că dezlegare a somnului este privegherea, precum a întoarcerii este cercetarea, iar a bate, că L-am dezlegat să Se mânie; că așa nouă munca ne este din mânie; iar aceasta: acum pentru cutare, iar acum pentru cutare a face este mergerea, că mutarea de la un loc la altul o face mergerea; iar a se odihni întru sfintele puteri, și oarecum a Se zăbovi [sau a ședea, precum în v. nostru] petrecând și a Se înscăuna, și aceasta este lucru al nostru”. Că întru nimic nu Se odihnește Dumnezeirea așa de bine precum în sfinți, precum însuși Grigorie împreună cu Marele Vasile zic, că grabnica mișcare a lui Dumnezeu noi o am numit zbor, iar cercetarea o am numit față, iar darea, mână, iar auzirea, urechea, iar străvederea, ochi, iar acoperirea, aripi, și, alteori, osebite alte lucrări sau puteri ale lui Dumnezeu prin altceva din cele trupești Scriptura tot așa le-a însemnat”. A zis însă și Sfântul Chiril: „Zicerile omenești cele zise despre Dumnezeu nu trebuie să le înțelegem ca atare, după obiceiul cel dintre noi, ci precum se cuvine dumnezeieștii firi celei Preaînalte”.

¹⁰⁷ Iar Eusebie zice: „Demonii, cei ce din vechime puteau mult, s-au făcut în urmă neputincioși, că au slăbit toate puterile lor, iar lucrările lor au încetat”.

între Iudei, și între neamuri. Se va slăvi, adică și întru cei ce au crezut dintru tăierea-împrejur, și întru cei din neamuri¹⁰⁸.

3. Mărturisească-se numelui Tău Celui mare, că înfricoșător și Sfânt este;

„Mărturisească-se Tie, zice, toate popoarele numelui Tău, Doamne, Celui Mare”, iar *nume* zice pe cel al Dumnezeirii. *Că I-a dăruit Lui*, zice (adică adăugirea omenității), *nume mai presus de tot numele* (Filip. 2: 9). „Să mulțumească, zice, numai numelui Tău, fără a iscodi firea Dumnezeirii Tale, după Teodorit, ori chipul înomenirii Tale. Căci înfricoșător cu adevărat este numele Tău la toți vrăjmașii Tăi, pentru că izgonește și bate, iar celor ai Tăi și care Te cunosc el este *sfânt*, pentru că îi sfințește și îi curățește”. Ori *nume* zice pe Iisus, că mare este numele acesta, fiindcă este înfricoșător, sfânt și mântuitor, precum am zis¹⁰⁹.

și cinstea împăratului iubește judecata.

„Dregătoria [vrednicia], zice, fiecărui împărat, și mai ales a Împăratului Hristos, iubește dreapta judecată, pentru aceasta va și ajuta pe cei ce se tiranisesc de Diavolul și va doborî și va birui pe Diavolul cel ce tiranisea”¹¹⁰.

¹⁰⁸ A zis dar Isihie: „Slavă, zice, și cinste și pace tot celui ce lucrează binele, Iudeului mai întâi și Elinului, că, înălțându-Se Hristos de pe pământ, i-a tras pe toți către Sineși! (cf. Ioan 6: 44; 12: 32)”.

¹⁰⁹ Zice însă Sfântul Chiril: „*Mare* este numele lui Iisus, că se tâlcuiește «mântuirea poporului». Și *mare* iarăși este înaltul nume al Dumnezeirii, adică slava; că Ziditorul tuturor făpturilor nu este ca vreuna din zidiri, ci este cu deosebire mai presus de neasemănatele covârșiri ale tuturor: că nu este nimic asemenea Lui după fire”. Iar Sfântul Atanasie zice: „Numele lui Dumnezeu este înfricoșător asupra neamurilor celor urgisite, cele ce n-au primit Împărăția Lui, iar între cei ce cred într-Însul este Sfânt”.

¹¹⁰ Zice însă Sfântul Chiril: „Cinstele împăraților sunt puterea de a judeca și a pune lege; că acestea urmează cu adevărat cinstei împăratului; că strălucită este cinstea și slava împăratului iubind dreptatea. Adaugă însă Fiului să judece: că Părintele a dat Lui toată judecata și darea legii”. Și Isihie zice: „Ce e lucrul judecării? A slobozi pe cei nevinovați și a vădi pe cei nevinovați, și pentru aceasta [se zice că] cinstea împăratului iubește judecata (adică începătoria și stăpânia)”. Și Teodorit zice: „Se cuvine să ne temem de împărat ca de unul ce întrebuițează dreptatea: că însușirea adevăratei împărății este a îndrepta [dar și: a călăuzi, de la ἰθύω] pe cei supuși cu dreptate; că cinstea împăratului iubește judecata, adică iubirea dreptății face pe împărat cinstit”. [Aceea că Împăratul Hristos iubește judecata, aceasta îl umple de cinste în ochii celor ce-L iubesc, pentru că El vădește nedreptatea și slobozește pe cei nevinovați, cum se zice mai sus, drept care judecata nu mai pare înfricoșătoare decât pentru ochii celor ce simt că se primejduiesc în „siguranța” și mândria nedreptății lor.]

4. Tu ai gătit îndreptările, judecata și dreptatea întru Iacov Tu o ai făcut.

„Tu, Doamne, zice, ai dat legea Ta întru care se află îndreptări și drepte judecăți”. Aceasta o zice mai luminat în următoarele cuvinte, adică cum că „Tu Însuși, Doamne, ai făcut dreptate și judecată întru neamul lui Iacov, adică întru Israeliteni, prin legea cea dată”¹¹¹.

5. Înălțați pe Domnul Dumnezeuul nostru

„Înălțați, zice, înțelegeți, o, Creștinilor, despre Hristos. Înălțați pe Hristos cu laude și-L slavosloviți, înălțați-L cu păzirea poruncilor Lui”. Căci dacă pentru cei ce calcă poruncile lui Dumnezeu se hulește numele lui Dumnezeu între neamuri, precum prin Isaia, jeluindu-Se, zice Dumnezeu, arătat este că, dimpotrivă, pentru cei ce păzesc poruncile lui Dumnezeu, Dumnezeu Se înalță și Se slăvește¹¹².

și vă închinați așternutului picioarelor Lui, că sfânt este.

După Teodorit, *așternutul picioarelor Lui* este pământul, că *cerul*, zice, *este Mie scaun, iar pământul, așternut al picioarelor Mele* (Is. 66: 1), iar după omenitate, *așternutul picioarelor Lui* zice acum sfânta Golgothă întru care S-a răstignit Domnul, după Isihie, ori și Crucea, deasupra căreia au stătut picioarele Domnului Celui pironit pe dânsa. *Să ne închinăm*, zice, *locului unde au stătut picioarele Lui* (Ps. 131: 7). *Sfânt* este însă Hristos, pentru sfințitoarea

¹¹¹ Iar Isihie zice: „Cum a gătit? Mai-nainte trimișând legea, întru care a așezat poruncile îndreptării, iar cel ce umblă după acelea poate tăia [răzbate pe] calea vieții. Deci [zice de] legea cea dată întru Iacov (zice adică de neamul lui Israel), că aceasta a pus judecată asupra celor ce greșesc, spre osândire, iar celor ce fac cele bune le-a arătat dreptatea după care trebuie să petreacă”. Iar Eusebie zice: „Nimeni să nu socotească că Cel ce se slavoslovește aici este altul, afară de Cel ce a dat legea în pustie: «Că Tu, Doamne, zice, a Cărui Împărăție o cinstim, Tu Însuși ești, Care Te-ai aflat de poporul cel din tăierea-împrejur, căruia i-ai așezat judecată și dreptate, potrivit legii cea dată lor, care cuprinde îndreptări și judecăți; Tu Însuși ești Cel ce ai gătit și îndreptări în vremea răsplătirilor, prin care se vor răsplăti celor ce păzesc judecata și dreptatea». Iar Teodorit zice: „Ai arătat adevărul făgăduinței Tale, plinind făgăduințele cele date către strămoșii lui Israel și dăruind mântuirea cea prin sămânța lui Avraam”.

¹¹² Iar Sfântul Chiril zice: „Adică Preaînalt să credeți că este Cuvântul lui Dumnezeu Cel ce S-a înomenit și nimic smerit [ticălos] să nu cugetați despre El, precum cu adevărat cugetă ticăloșii Iudei”.

Dumnezeire. Și, fiind Sfânt, a sfințit și așternutul picioarelor Sale. Însă, de vreme ce și dreptii se zic sfinți, pentru aceasta arată David după urmare cât de mare este osebirea lui Hristos față de sfinți¹¹³.

6. Moise și Aaron întru preoții Lui și Samuil întru cei ce cheamă numele Lui.

¹¹³ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „Se cuvine să înălțăm pe Domnul pe cât ne este cu putință (...), însă mai-nainte de cuvânt să-L înălțăm cu gândirea; iar când veți ajunge la marginea cea mai de sus a puterii omenești și în înălțimea și mărimea în care se poate întinde gândirea omenească, atunci ea se va socoti a fi mai jos decât toată vrednicia pe care o poate socoti. Că, după ce se înalță, abia dacă i se închină așternutului picioarelor Lui, iar pricina este aceea a neatingerii și nepriceperii vredniciei; că nimic altceva nu zice psalmodia, decât că este Sfânt, pentru sfințitoarea Dumnezeire. Deci dacă toată înălțimea puterii este mai jos decât marea-cuviință a Celui căruia I se închină, că aceasta însemnează cuvântul prin așternutul picioarelor, care dar este depărtarea celor ce li se pare a avea oarecare putere întru sineși, așa încât să poată ei a hotări vrednicia cinstei pentru neprețuita fire?” Și iarăși zice: „Acestea le zice psalmodia: «O, oameni, vi s-a vestit că este cu putință omeneșului auz a primi dumnezeieștile Taine; voi însă, prin acestea povățuindu-vă către bine-cinstitoarea cunoștință de Dumnezeu, pe cât vă încapă [îngăduie] cugetarea, pe atâta înălțați și slava lui Dumnezeu, știind că, atunci când se întinde gândul vostru și întrece toată înalta închipuire întru socotințele cele despre Dumnezeu, ceea ce aflați și lucrul la care vă închinați nu este însăși măreția Celui căutat, ci așternutul picioarelor Lui, cel pogorât prin acesta, și care, pentru gândul nostru, se află jos, tâlcuind cu asemănarea înțelegerile [percepțiile] cele de neatins [cele neînțelese]”. Iar Sfântul Chiril zice: „Dar oare ce picioare ca acestea ale noastre are Dumnezeu puse asupra așternutului? Să nu socotești aceasta, căci cuvântul cel despre Dânsul s-a formulat din lucrările noastre, și din cele omenești; iar cele pentru Dânsul se înțeleg cu dumnezeiască cuviință. Și, fiindcă este obicei la cei ce se închină împăraților celor de pe pământ a le săruta picioarele, din acest obicei al oamenilor, cântătorul de psalmi aduce cuvântul la Dumnezeu”. Iar Isihie zice: „Pentru ce nu mai vărtos poruncește a ne închina scaunului lui Dumnezeu, decât așternutul picioarelor? Și, cu toate acestea, cărui așternut? Oare, pământului? Că cerul, zice, *Îmi este scaun și pământul, așternut picioarelor Mele* (Is. 66: 1, Matei 5: 34-35, Fapte 7: 49). Însă nouă nu ne este îngăduit a ne închina stihiiilor, iar aceasta o zice înțelegând locul, despre care în alt psalm zice mai limpede: *Să ne închinăm locului unde au stătut picioarele Lui* (Ps. 131: 7), zicând adică pe Golgotha, că acela cu adevărat a fost sub picioarele Trupului Său în vremea Crucii”. Alții însă, prin așternut al picioarelor Lui, înțeleg Crucea, care avea un loc sub picioare, pe care, sprijinindu-se picioarele Domnului, au fost pironite mai tare, precum zice Paisie al Gazei, în manuscrisul cu întrebările și răspunsurile cele către Alexei, împăratul Moscovei, spre adevărea acesteia aducând oarecari mărturii ale unor sfinți, pe Irineu adică, și pe Iustin. Iar Teodorit zice că așternutul picioarelor Lui din vechime se socotea Biserica din Ierusalim, iar acum, bisericile cele ce sunt în tot pământul și pe mare întru care aducem închinăciune Preasfântului Dumnezeu”.

7. Chemat-au pe Domnul și El i-a auzit pe ei,

„Moise, zice, și Aaron, și preoții legii vechi, și Samuil, și ceilalți care-l chemau pe Domnul, toți, zice, care erau ascultați de El au fost slugi și slujitori ai lui Hristos”. Pomeniște însă aici pe Moise ca pe un dătător de lege, pe Aaron, ca pe un Arhiereu și întâi între preoți, pe Samuil, ca pe un începător între prooroci. Ori *Moise și Aaron și Samuil* a numit de obște pe toți aceia care urmează faptele cele bune ale acestora, după Didim, că și la Iezechiil a zis Dumnezeu: *Sabie voi aduce pământului acesta. (...) De n-ar fi acești trei bărbați în mijlocul lui (Noe și Daniil și Iov), viu sunt Eu, zice Domnul, nu se vor izbăvi nici fiii, nici fiecele, numai de ar scăpa singuri (Iez. 14: 17-18)*. Iar aici Dumnezeu nu numește pe Noe cel vechi și pe Iov, căci cum i-ar fi numit, ei fiind morți cu mulți ani în urmă? Ci numește Noe și Iov pe aceia care prin fapte urmează petrecerea acelor¹¹⁴.

în stâlp de nor a grăit către dânșii.

„Dumnezeu, zice, grăia cu Moise și cu Aaron”; dar cu toate că Dumnezeu grăia numai cu Moise, cuvântul de aici este prea-cuprinzător*, pentru că cuprinde o față [persoană] alături de alta. Iar pildă a chipului acestuia este Apostolul Pavel care, după ce a enumerat pe toți aceia care au bine-plăcut lui Dumnezeu prin credință, apoi, după urmare, îi cuprinde pe toți la un loc, pe cei care prin credință au biruit împărății, au lucrat dreptate, au dobândit făgăduințele, au astupat gurile leilor și celelalte (cf. Evr. 11: 33). Dar toate isprăvile acestea nu

---

¹¹⁴ Iar Atanasie zice: „Acesta, Ce acum jos S-a arătat om, este Împărat al celor de pe pământ, este Cel pe Care din vechime și Moise și Aaron și Samuil Îl chemau”. Și Eusebie zice: „Nu altfel au dobândit atâta vrednicie arătații prooroci, fără decât prin aceea că păzeau mărturiile Lui și poruncile pe care le-a dat lor. Tot așa și nouă, Același, prin Testamentul cel Nou, ne-a dat porunci și mărturii, pe care de le-am păzi, și noi vom fi la fel de vrednici”. Și Didim zice: „Pe cei ce au aceleași fapte, cu un nume asemănător lor i-a numit, iar dacă aceasta este așa, arătat este că și cei ce se fac slugi credincioase, toți se vor afla ca și Moise, asemenea și ca ceilalți”. Iar Teodorit zice. „Nu a pomenit simplu [degeaba] de acești prooroci, iar pe ceilalți i-a lăsat, ci a vrut să arate turbarea și tirania cea asupra lor: că și la Moise, și la Aaron s-au ispitit să le răpească preoția; și în vremea lui Samuil: că, necinstind dumnezeiasca Împărăție, au iubit-o pe cea omenească (cf. Judec. și I Împ.). Deci cuvântul învață că Iudeii nu vor izbândi nimic turbând împotriva Mântuitorului și neprimind mântuitoarea Lui Împărăție (cf. Ioan 19: 14-16), căci nebunia lor le este obișnuită dintru început”.

* Inklusiv, cu acoperire mare.

le-au făcut toți, ci cei de care a zis mai sus, iar unele doar unii. Deci voiește dar David aici să arate că Dumnezeu grăia cu Moise și cu Aaron prin stâlp de nor¹¹⁵.

8. Că păzeau mărturiile Lui și poruncile Lui pe care le-a dat lor.

„Ale lui Hristos, zice, erau mărturiile și poruncile legii, și El le-a dat lui Moise și lui Aaron, și ei le păzeau ca niște robi¹¹⁶”.

9. Doamne, Dumnezeul nostru, Tu i-ai auzit pe ei; Dumnezeule, Tu milostiv Te-ai făcut lor

„Tu, Doamne, zice, ascultai pe Moise și Aaron și Samuil și Te făceai milostiv lor, celor ce Te rugau pentru poporul Iudeilor cel ce Te mânâia. Ori Te făceai milostiv și atunci când ei greșeau. Că și Moise a mânâiat pe Dumnezeu la apa certării, iar Aaron, pentru vițelul pe care l-au făcut Evreii.

și izbândind spre toate izvodirile lor.

„Tu, zice, Doamne, izbândeai, adică ajutai în toate izvodirile și isprăvile lui Moise, Aaron și Samuil, cele ce se făceau pentru popor, ori pedepseai toate viclenirile cele rele pe care Evreii căutau să le facă asupra lor¹¹⁷”.

¹¹⁵ Iar Didim zice: „De vreme ce cuvântul lui Dumnezeu este adevărat, potrivit se numește *stâlp*, ca Biserica ceea ce l-a primit pe el să fie stâlp și temelie ale adevărului (cf. I Tim. 3. 15). Iar fiindcă este adăpător și de roade pricinuitoare, ca o ploaie venind în gândurile oamenilor, este *stâlp de nor*. Poate că prin aceasta se pre-vestea aici pogorârea Mântuitorului, în care, pe nor ușor șezând (cf. Is. 19: 1), a venit în Egipt, adică pe pământ”.

¹¹⁶ Iar Chiril zice: „Pentru aceea i-a cinstit pe ei Dumnezeu ca pe unii ce l-au cinstit, i-a iubit ca pe niște slugi adevărate și ca pe unii ce s-au făcut păzitori ai legiurilor. Drept aceea neclătinată este ascultarea și mai ales pricinuitoare de cinstea cea preafaltă, pentru buna supunere și buna urmare după voia Stăpânului”. Iar Didim: „A păzi toate poruncile și mărturiile lui Dumnezeu este lucrul unuia desăvârșit, ce are toată fapta bună”.

¹¹⁷ Teodorit zice că Simmah a talmăcit așa: „Și izbânditor pentru toate asupririle lor». Dar pe cei ce s-au sculat asupra Marelui Moise i-a dat focului, iar pe cei ce au scăpat de bătaie i-a trimis de vii în mormânt: că a poruncit pământului să crape și locul lui l-a făcut mormânt de sineși închipuie al tiraniei. Și pe cei ce au trecut prin mare i-a făcut înghițiți de pământ, străine valuri întrebuițând. Iar pe cei ce s-au ridicat asupra lui Samuil i-a dat silniciei lui Saul și cu toate felurile de primejdii i-a înconjurat”.

10. Înălțați pe Domnul Dumnezeu nostru și vă închinați în muntele cel sfânt al Lui, că sfânt este Domnul, Dumnezeu nostru!

Iarăși zice și aici căci Creștinii înalță prin cuvinte și prin fapte pe Hristos. Iar munte sfânt al lui Hristos era la Evrei Ierusalimul cel de pe pământ, iar la noi, Creștinii, este Ierusalimul cel ceresc, despre al cărui popor a zis Pavel: *V-am apropiat de Muntele Sionului și de cetatea Dumnezeului Celui viu, de Ierusalimul cel ceresc* (Evr. 12: 22). Ori munte sfânt este Biserica, pentru înălțimea dogmelor și a petrecerii sale. „Închinați-vă dar lui Hristos în Biserică”; ori și Domnul zice cuvintele acestea, împreună-numărându-Se pe Sine cu noi, Creștinii; ori le poruncește acestea dinspre fața pleromei [plinătății] Creștinilor¹¹⁸.

Psalmul 99

Psalm lui David, spre mărturisire.

Si această suprascriere cei șaptezeci o au scris la psalmul acesta, cunoscând din zicerile cele cuprinse într-însul căci acesta se afierosește lui Hristos Cel din seminția lui David, Care este îndestulat cu mâna*, și că poruncește

¹¹⁸ Iar Grigorie al Nyssei zice: „Atât cât poate cuprinde cugetul nostru, pe atâta poate face și cele ce s-au zis, [adică, cum s-ar zice:] «înălțați slava lui Dumnezeu» și celelalte câte s-au aflat; iar sus-zisa și vă închinați așternutului picioarelor Lui o zice aici în muntele cel sfânt, însemnând înălțimea Dumnezeirii”. Ori poate prin sfânt zice înălțimea cunoștinței de Dumnezeu, după Teodorit, care zice: „Muntele cel sfânt din vechime era numit Sionul, iar acum – înălțimea cunoștinței de Dumnezeu. Că așa și Isaia, și Miheia au proorocit: *În zilele cele mai de pe urmă Muntele Domnului va fi arătat* (Is. 2: 2), adică cunoștința de Dumnezeu se va face arătată tuturor”. Iar Eusebie zice: „Înălțați-L pe El și înalți slăviți pentru [περι] Dânsul, fiindcă Domn este, ca Stăpân al robilor. Dar și Dumnezeu al nostru însuși Se află, fiindcă este Ziditor și Plăsmuitor al nostru”. Iar Isihie zice: „Și de ce trebuie a Se înălța Cel din ceruri? Și cum va fi înălțat de oameni Cel ce este în ceruri? «Dar înalți, zice, pentru [περι] El gândiți că înălțime [ύψος] este închinarea către Dumnezeu-Cuvântul, Cel din Muntele cel sfânt (adică al Golgothei)». Că precum sunt slavă împăratului semele de biruință cele din război, așa și lui Hristos, isprava cea prin Pătimire care s-a făcut în Muntele cel sfânt, care a primit Crucea. Iar sfânt zice Muntele nu de la sineși, ci din pricina venirii Celui ce S-a răstignit pe dânsul”. Iar Apollinarie zice: „Poruncește acum să se închine mai potrivit nu numai stăpânirii lui Dumnezeu, ci și puterii celei sfințitoare, dând ca simbol pentru aceasta închinarea cea în Muntele cel sfânt (La Nichita)”.

* Trad. lit. Poate: „care are destulă autoritate și bunăvoință”.

Creștinilor să slujească lui Hristos și să-l mulțumească, că mărturisirea înseamnă aici mulțumirea ori și mărturisirea păcatelor¹¹⁹.

1. Strigați lui Dumnezeu tot pământul, slujiți Domnului întru veselie,

„Cântați, zice, o, Creștini, lui Hristos laudă de biruință și de strigare, pentru biruința pe care o a făcut asupra nevăzuților vrājmași demoni, slujiți lui Hristos, Care v-a slobozit din robia demonilor! Însă cu veselie și cu bucurie slujiți lui Hristos, pentru că El v-a slobozit din tiranie și v-ați învrednicit a avea un Stăpân ca Acesta”, după Teodorit¹²⁰.

intrați înaintea Lui cu veselie.

2. Cunoașteți că Domnul, Acesta este Dumnezeuul nostru,

„Curat”, zice, slujiți lui Hristos, bucurați-vă și cunoașteți atât de la proorocii ce au proorocit despre El, cât și de la lucrările Lui cele minunate, că Domnul Iisus, Acesta este Dumnezeuul nostru¹²¹.

¹¹⁹ Iar Grigorie al Nyssei zice: „De te-a ars vreo pomenire de păcat, psalmodia sfătuieste curăția cea prin pocăință. Iar de ți se îndreptează viața spre mai bine, îți face hotărâtă [întărită] voia spre cele de sus prin mulțumirea cea către Dumnezeu”.

¹²⁰ Sau - urmând și tălcuirea de mai jos - „robiți-vă Domnului”.

¹²¹ Zice însă Chiril: „Adică nu uscați, nu posomorâți, nici leneși către facerea de bine, ci osârdnici mai ales fiți, și veseli, și cu nădejdea cea gătită Sfinților bucurându-vă”. „Că robia oamenilor, după Atanasie, li face acestora frică făcătoare de stricăciune, iar cea a Domnului, temere curată, din care se face sufletului veselie”. „Că a sluji Lui, după Eusebie, este asemenea cu a sluji luminii, vieții, adevărului, dreptății, sfințeniei, că Domnul reprezintă toate acestea. Deci robia Lui [față de El] nu o socoti posomorâtă [întristătoare], nici mahnicioasă și dureroasă, că este plină de veselie și de bucurie”. Și Teodorit zice: „Că nu după amara tiranisire a Diavolului, zice, este împărăția Dumnezeului și Mântuitorului nostru, ci stăpânirea Lui este blândă și iubitoare de oameni. Deci, bucurându-vă, veniți la robia Lui”. „Iar dacă cineva nu robește Lui cu veselie (zice Eusebie), să nu cuteze a se înfățișa înaintea Lui cu obrazul nespălat venind în Biserica Lui!”

¹²² γνησίως = în adevăr, autentic, sincer.

¹²³ Iar Didim zice: „A intra înaintea Lui este deosebit de zicerea a ieși de la fața Domnului. Că așa cum Cain a ieșit de la fața lui Dumnezeu, a trecut în alt loc (cf. Fac. 4: 16), dar pustiit făcându-se de dreptele înțelegeri cele despre Dumnezeu, s-a dus departe de la fața Lui, îmbrățișând nepronierea și ateismul, a ajuns până acolo încât să nu mai aibă închipuire sau gândire de a se prinde [εχελου] de arătarea lui Dumnezeu, tot așa a intra înaintea Domnului însemnează aceea că prin gândire El este socotit de față, după

El ne-a făcut pe noi, și nu noi.

„Deși se vede, zice, că născătorii fac, adică nasc pe fiii lor, Dumnezeu însă este Cel care îi face, ca un pricinuator”, iar născătorii sunt ca niște împreună-pricinuatori, că ei adică slujesc poruncii lui Dumnezeu celei dintru început, pentru aceasta mulți născători, vrând a face copii, nu pot, precum și Rahila, cea care-i zice lui Iacov: *Dă-mi copii, iar de nu, eu mă voi sfârși*. Dogmaticește însă, ca un înțelept a răspuns Patriarhul Iacov: *Au doar în loc de Dumnezeu sunt eu?* (Fac. 30: 1-2), precum Eusebie prea-drept tâlcuiește¹²².

3. Iar noi, poporul Lui și oile pășunii Lui.

Acestea se zic și la Psalmul 94, măcar că acolo se scrie *poporul pășunii și oile mâinii*, însă în aceasta nu se află vreo osebite vrednică de cuvânt¹²³.

Intrați în porțile Lui întru mărturisire, în curțile Lui întru laude

Precum se cuvine a intra cineva mai întâi în porțile casei celei dinafară și apoi în curțile Lui, așa, după Eusebie, se cuvine ca cineva mai întâi să-și

---

cea scrisă: *Viu este Domnul, Căruia m-am înfățișat astăzi înaintea Lui, care s-a zis de Proorocul Ilie (III Împ. 18: 15)*”.

” αἰτιος, sau: ca Unul Care Și-a asumat responsabilitatea principală a facerii lor.

¹²² Pentru aceasta zice același Eusebie: „Și Iov, și David, măcar că erau născuți din tată și din maică, amândoi zic: *Mâinile Tale m-au făcut și m-au plăsmuit* (Ps. 94: 5; 118: 73; Iov 10: 8). Iar către Ieremia, Dumnezeu zice: *Mai-nainte de a te plăsmui Eu pe tine în pântec te-am cunoscut* (Ier. 1: 5)”. A zis însă și Chiril: „Cel ce are fireasca stăpânire asupra tuturor, Însuși Acesta este Dumnezeu; că nimic și nimeni, precum am zis, dintre făpturi nu are stăpânire prin fire, ci toate sunt roabe ale Celui ce le-a zidit, că nu noi ne-am zidit pe sine, nici de la sine a răsărit pe pământ ființa cea cuvântătoare, ci de Dumnezeu s-au plăsmuit”.

¹²³ Iar Teodorit zice: „Nu este numai Stăpân, ci și Păstor al nostru, buna pășune dându-ne nouă, iar noi, *popor al Lui*, ca al Împăratului, și *oi*, ca ale Păstorului”. Iar după Eusebie: „*Popor* sunt cei mai buni și mai înțelegători [raționali], iar *oi* sunt cei ce se țin de rânduiala cea mai neînțelegătoare și care nu sunt în cercarea dumnezeieștilor cuvinte”. Iar Isihie zice: „Ale cui oi suntem? Află că ale Celui Unuia-Născut, Care zice: *Oile Mele ascultă glasul Meu* (Ioan 10: 27). Și *popor al Lui* suntem, Care pentru noi prin prooroceasca limbă zicea: *Și veți fi Mie popor și Eu voi fi vouă Dumnezeu* (Ier. 11: 4). Drept aceea, Domnul Însuși este Dumnezeu, că și una, și alta este Fiul, precum și Tatăl Se numește”. Și Atanasie: „Deci fiind Dumnezeu al tuturor și Făcător, pe toți îi cheamă și îi apropie, *că oameni și dobitoace mântuiește Dumnezeu* (Ps. 35: 7), pe unii, ca pe poporul Său, iar pe alții, ca pe niște oi ale pășunii Sale”.

mărturisească păcatele sale și apoi să laude pe Dumnezeu, ca prin mărturisire să se curățească limba și așa să aducă lui Dumnezeu laudă curată. Iar *porți și curți* ale lui Hristos sunt toate bisericile cele ce se află prin osebite părți ale pământului, după Teodorit, pentru că ele sunt casa Lui. S-a zis însă despre curți și în Psalmul 83: *Dorește și se sfărșește sufletul meu după curțile Domnului*¹²⁴.

mărturisiți-vă Lui.

4. Lăudați numele Lui!

Din nou David zice aici cele ce le-a zis și mai sus, mai mult îndemnând pe Creștini la slavoslovie lui Hristos. Ori prin *mărturisire* înțelege aici mulțumirea: „Mulțumiți, zice, lui Hristos, o, Creștinilor, pentru că mult bine vi s-a făcut de El, și lăudați numele Izbăvitorului și Stăpânului nostru!”

Că este bun Domnul, în veac este mila Lui, și până în neam și în neam adevărul Lui.

„Lăudați, zice, numele lui Hristos, pentru că El este bun și împreună-pătimitor”. Iar mila Lui este veșnică, și nu vremelnică, precum mila oamenilor, căci adevărul lui Hristos este veșnic, care nu a rămas numai în neamul vechiului popor al Evreilor, ci și în neamul noului popor, al Creștinilor¹²⁵.

¹²⁴ A zis și Didim: „*Porțile Domnului* sunt faptele cele bune, după felul lor, despre care într-altele s-a zis așa: *Deschideți mie porțile dreptății* (Ps. 117: 19), ca trecând cineva de porțile Lui în curțile lui Dumnezeu, adică intrând în laudele cuvântării de Dumnezeu, cu mulțumire să se mărturisească lui Dumnezeu”.

¹²⁵ Συμπαθής.

¹²⁶ Iar Eusebie a zis: „Mărturisiți ca unui doctoz ranele sufletului vostru, golindu-le prin mărturisirea păcatului. Însă îndrăznind faceți aceasta, această dogmă despre El învățându-vă că El este bun, și mila Lui este în veac”. Și Isihie zice: „Că așa cum este bun, ca iertător și iubitor de oameni a dat în veacul acesta mila, pentru ca, deși rățaciți noi prin trândăvire, prin iubirea Lui de oameni să ne întoarcem către Dănsul. Că din neamul de acum începându-se adevărul lui Dumnezeu, în neamul cel viitor să se arate, când va răsplăti fiecăruia după faptele lui, că acesta este adevărul cel neluptat și nemincinos”.

Psalmul 100

Psalm lui David.

Losia, împăratul Iudeilor, multe bunătați a îndreptat atunci când a împărățit, pe care, pre-văzându-le David, a alcătuit psalmul acesta, povestind dinspre fața aceluia îmbunătățita lui viață și dându-l pe el ca chip de petrecere dreaptă și pildă de desăvârșire înaintea oamenilor, după Teodorit¹²⁶.

1. Milă și judecată voi cânta Ție, Doamne.

„Cântare, zice, voi face mila Ta și judecata Ta, Doamne, și așa voi aduce-o Ție, cântând adică despre mila și judecata Ta; dar încă și Tu miluiește cu adevărat în viața aceasta, iar în cea viitoare judecă”. Ori zice aceasta: „Nici mila Ta nu este fără judecată, nici judecata Ta fără milă”, după Marele Vasile. „Și fiindcă acestea le voi cânta, acestea le voi și urma, miluind și totodată judecând drept”, după Eusebie¹²⁷.

¹²⁶ Iar Sfântul Chiril zice: „*Psalm lui David*, adică laudă și slavoslovie lui Hristos, Celui născut trupește din sămânța lui David. Însemnează însă aici cântătorul pe omul cel desăvârșit, pe cel ce petrece după Dumnezeu, învățându-ne ce petrecere se cuvine să urmeze cei ce doresc să câștige Împărăția cerurilor”.

¹²⁷ Iar Teologul Grigorie zice: „Să vedem dar ce fel de cuvinte grăiește cel desăvârșit către Hristos, dreptul Judecător, Căruia și milă de-l vom cânta, negreșit că împreună și judecata o cântăm”. Și Marele Vasile: „Împreunează milostivirea cu judecata, ca scumpătatea judecății să se îmbălânzească cu biruirea milei. *Că de vei căuta la fărâdelegi*, zice, *cine va suferi?* (Ps. 129: 3). Bun este Dumnezeu și drept: dreptatea însă este răsplătirea cea după vrednicie, precum este scris: *Fă bine, Doamne, celor buni, iar pe cei ce se abat la cele străambe îi va lepăda Domnul, împreună cu cei ce lucrează fărâdelegea* (Ps. 124: 4, 5). Milostiv și judecător: *Că iubeste*, zice, *milostivirea și judecata* (Ps. 32: 5), pentru aceasta și acum zice cântărețul: *Milă și judecată voi cânta Ție, Doamne*. Deci milostiv și drept este Domnul. Să nu-L cunoaștem doar pe jumătate [ἡμιθεός], nici iubirea Lui de oameni să o luăm prilej de lenevire”. A zis însă și Eusebie: „Mila Ta și judecata Ta le voi cânta, învățând chipul după care ai zis că nu se cuvine întâi a judeca și apoi a milui, ci întâi a milui și apoi a judeca, și așa a face hotărârile cu iubire de oameni și cu milă”. Și Sfântul Chiril: „«Te știu, zice, că ești milostiv și drept judecător și pentru acestea Te voi lauda». Că ne-a miluit Dumnezeu-Tatăl întru Hristos, îndreptându-ne cu credința, dăruindu-ne nouă iertarea greșalelor celor dintru început și judecată dreaptă pentru noi făcând”. Iar Isihie zice: „Fiindcă prin psalmodia aceasta voiește a pune în rânduială toată viața noastră, de nevoie pomenește judecata: că ochii nu vor suferi ca să vadă poticnirea cea întru dânsa, drept care ne ține departe de ea prin groaza fricii de ea. Însă mai-nainte de judecată rânduiește mila, că milostiv este Judecătorul nostru, nu

2. Cânta-voi și voi înțelege în cale fără prihană;

„Cântând, zice, și petrecând eu fără vreo prihană sau pără, așa voi cânta și voi înțelege ce cânt”, pentru că cel ce cântă trebuie să înțeleagă cele ce le cântă. Deci a umbla cineva, adică a petrece fără prihană, este însușire a faptei bune practice, iar a cânta cineva și a înțelege ceea ce cântă este însușire a celei văzătoare. Ori prin a cânta a arătat virtutea practică, iar prin a înțelege a arătat pe cea văzătoare, pe care amândouă de le isprăvește cineva cu socoteală, își va ajunge scopul prin dobândirea căii, adică petrecere neprihănită și negrăită de rău¹²⁸.

când vei veni către mine?

„Când, zice, vei veni către mine, Doamne, care petrec fără prihană și cânt și înțeleg ce cânt pentru singur scopul aceasta, pentru ca să mă învrednicesc de a Ta gândită venire? Ori când vei veni, Doamne, către mine, care cu înfocare doresc venirea Ta?” Că a zis Domnul: *De Mă iubește cineva, cuvântul Meu va păzi și Tatăl Meu Îl va iubi și vom veni și locaș la el Ne vom face* (Ioan 14: 23)¹²⁹.

3. Umblat-am întru nerăutatea inimii mele, în mijlocul casei mele.

însă când judecă, ci acum, când încă nu face judecată. Drept aceea, mila este a vremii acesteia, iar judecata, a celei viitoare. Acestea dar cântându-le noi, nu putem să ne deznădăjduim, nici să defăimăm poruncile Lui păcătuiind”.

¹²⁸ Sfântul Chiril însă zice: „Voi cânta, zice, Ție, o, Stăpâne, și Te voi slavoslovi neîncetat; voi înțelege însă și în cale fără prihană, adică cu înțelegere și cu înțelepciune voi umbla calea cea dreaptă și neînțoarsă și fără prihană». Căci noi, cei ce voim a bineplăcea lui Dumnezeu, trebuie să fim prea-înțelegători și a avea inima plină de înțelepciune: însă nu de înțelepciunea cea lumească și pământească, ci mai vărtos de cea pe care o dăruiește Hristos, că întru Dânsul sunt ascunse toate vistierile înțelepciunii și ale cunoștinței, căci El înțelepțește pe orbi și este Dătător a toată înțelegerea”.

¹²⁹ Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Cel ce a păzit calea faptelor bune fără de abatere într-amândouă părțile, cu nevătămată și bine-cinstitoare și dreaptă cunoștință se va păzi prin nepătimire când se va face venirea lui Dumnezeu către dânsul. Că voi cânta, zice, și voi înțelege în cale fără prihană, când vei veni către mine? Că psalmul arată lucrarea cea îmbunătățită, iar înțelegerea pe cunoșcătoarea știință cea întru fapta bună, după care, cel ce se stă cu priveghere așteptând pe Domnul său va simți dumnezeiasca venire”. A zis însă și Isihie: „Fericit lucru este a aștepta venirea lui Dumnezeu cu necurmare, ca, venind către noi, noi să fim bine-împodobii. Căci El va veni la noi atunci când noi vom fi ținut poruncile Lui”. Și Teodorit. „Când vei veni către mine? zice în loc de «împodobită Ți-am făcut împărăția sufletului, și așa doresc venirea Ta, o, Stăpâne; arătarea Ta o poftesc. dă-mi ceea ce voiesc!»”

4. N-am pus înaintea ochilor mei lucru fără de lege; pe cei ce făceau călcări de lege i-am urât.

„Eu, zice, petreceam în casa mea în curăția inimii mele și nici înaintea ochilor mei celor simțiți, nici a celor gândiți nu puneam lucru fără de lege, adică nu am suferit a-mi năluci și a-mi aduce aminte de vreo fărădelege. Și nu numai aceasta, ci și uram pe cei ce călcau dreptatea, atât cea către Dumnezeu, cât și cea către oameni”¹³⁰.

5. Nu s-a lipit de mine inima îndărătnică; pe cel ce se abate de la mine, pe cel rău, n-am cunoscut.

„Nu se una cu mine, zice, inima cea sucită și strâmbă, fiindcă strâmbul cu dreptul nu se potrivesc, după Isihie. Și de voia omul viclean a se duce de la

¹³⁰ Iar Sfântul Chiril: „Mulți dintre oameni se fățarnicesc prin târguri, arătându-se cucernici și blânzi, iar în casele lor încetează a-și mai scunde chipul, vădindu-se că sunt răi. «Eu însă, zice, nu aveam niciun cuget nedrept locuind împreună cu mine, ci cu curăția minții mă învăteam și afară și în casă». Însă zicând acestea, psalmistul ori omul cel desăvârșit nu vânează laude de la oameni, că neubitore de slavă este muntea sfinților și de iubirea de mândrie nicidecum nu se atinge, ci mai vârtos socoteala [scopul] lor privește către ei, iar către noi, cei ce am primit cuvintele lor, ele sunt grăite spre folos. Și vezi că nu a zis «n-am căzut nici odinioară în lucru fără de lege», căci aceasta ar fi fost minciună. Dar ce? Nu-mi statorniceam, adică nu aveam ca scop și lucru de urmat a face cu deadinsul fărădelege. Iar de se întâmpla ceva omenesc, aceasta se făcea nepunând eu temelie în ea”. [Adică „voința nu-mi era îndreptată către cele lumești ale fărădelegii, cu toate acestea, de făceam vreun lucru fără de lege, îl săvârșeam din slăbiciune, negrijă, lenevire, mândrie și lipsa fricii de judecată, și nu pentru că într-adevăr așa voiam”, după cum zic și Părinții de mai sus, cei ce au tâlcuit psalmul acesta. Prin *ceva omenesc* Sfântul Chiril pare a zice pe acele înclinații către păcat venite exclusiv din voința omenească, fără îndemnul vrăjmașului, căci acesta aduce ispite numai de îndată ce vom curma lauda și cântarea pe care suntem datori să o aducem neîncetat lui Hristos *în cale fără prihană*, căci, în lauda cea către El, calea ni se face fără prihană, curată, vrăjmașul neputând sta decât la margine, fără a se putea apropia spre ispitire, decât prin prilejurile oferite de *ceva omenesc*, precum s-a zis mai sus, ce nu are totuși fire să pună stăpânire pe noi, ca unii care nu urmăm „cu deadinsul” vreo fărădelege.] Zice însă Didim: „Arătat dar aici a oprit toată călcarea de lege, nu numai pe cea în faptă, ci și pe cea în cuget: că prin *ochi* a însemnat puterea cea văzătoare a sufletului, zicând: *N-am pus înaintea ochilor mei lucru fără de lege*. Iar dacă cineva ar săvârși de voie rele, măcar de s-ar opri de la săvârșirea lor, nu va scăpa de judecata răutății cea din socoteală. Că *uram, zice, pe cei ce făceau călcări de lege*, nu pentru că erau oameni, ci pentru că erau astfel”. „Că trebuie, după Marele Atanasie, nu numai a ne depărta de cele rele, ci și a ne întoarce fața dinspre cei ce le fac”. A zis însă și Didim: „*Făcători de călcări de lege* numește pe cei ce s-au lepădat de Hristos, pe care îndelung se cuvine să-i urăm, fiindcă au ales a fi vrăjmași ai Mântuitorului”.

mine, eu nu voiam să cunosc¹³¹. Că nimeni nu trebuie să aibă prieteșug cu cel viclean, însă, de va veni la noi vicleanul, trebuie să ne silim să-l îndreptăm, iar de se va duce de la noi, trebuie să-l defăimăm, fără a ne păsa de durerea lui, după Eusebie și Teodorit¹³¹. Această zicere însă se înțelege și despre Diavolul. Că adică „eu, nedând loc de intrare Diavolului spre a semăna întru mine cugetări rele, pentru aceasta nici atunci când se ducea de la mine nu luam de știre, cum am zice, nu simțeam nici când venea, nici când fugea”.

6. Pe cel ce clevețea în ascuns pe aproapele său, pe acela l-am gonit.

„Goneam, zice, de la sinemi pe omul ce în ascuns grăia asupra fratelui său, ca pe un rău neslobod⁸ și necinstit și ca o jiganie ce mușcă în taină”. Iar în ascuns a adăugat, deoarece cel ce grăiește asupra celui ce este de față nu păcătuiește cât cel care o face în ascuns, pentru că, fiind de față, el s-ar putea dezvinovăți de relele ce i s-ar zice¹³².

¹³¹ Iar Marele Vasile zice: „Nu s-a lipit de mine inima îndărătnică, una ca aceasta poate zice numai cel ce a rămas înând dreptatea, arătând astfel cugetarea prin care se poate pierde cel drept, că nu este adică potrivită nouă, căci năvălește din afară, trăgând-o spre noi atunci când lepădăm dreptatea”. Iar Marele Atanasie zice: „Astfel numește sfaturile Diavolului, anume că n-au nimic drept”. Și Didim: „Scris este la Ecclesiast: Dumnezeu a făcut omul drept (7: 29). Deci dacă din început a fost făcut drept și după fapta bună, toată strămbătatea năravurilor stă departe de el”. Și Isihie: „Precum toiagul strămb nu se poate lipi de cel drept, așa și cei ce au inimă strămbă nu se pot uni cu cel ce viază cu nerăutate”. Iar Chiril: „Zicerea nu l-am cunoscut se tâlcuiește așa: «Mă făceam că nici nu-i știu, că nu-i învredniceam a le fi prieten; dar oare ca un mândru? Nicidecum, zice, ci pentru că știam că întâhnirile rele strică năravurile bune (I Cor. 15: 33)». Că rodul minții celei sfințit-cuviințoase este să se lepede de cei vicleni, iar dovada răutății celei mai de pe urmă este grăirea de rău asupra fratelui”.

⁸ ἀνελεύθερος = trad. lit.; aici la fig., lingușitor.

¹³² Iar Eusebie zice: „Cel ce grăiește de rău pe cineva care nu este de față se măhnește pentru răutatea sa și așa nu este [se arată ca un] clevetitor, ci numai cel ce, grând împotriva altuia, are aceasta ca pe un lucru plăcut”. Iar Sfântul Dorotei: „Înure a osândi, a defăima și a cleveți este deosebire: că a cleveți este una cu a zice asupra cuiva că cutare a mințit, ori s-a mâniaț, ori a curvit, ori altceva de acest fel, căci a grăit cu patimă despre păcatul aproapelui; iar a osândi este una cu a zice că cutare este mincinos, curvar și mâniaș, osândind adică așezarea sufletului său și dând hotărâre asupra întregii sale vieți, zicând că așa este de fel, și nu altfel. Că una este a zice că s-a mâniaț, și alta că este mâniaș; iar a defăima este una cu a se îngreșoa de aproapele și a-l urî ca pe un nesuferit oarecare, care lucru este mai pierzător decât a osândi”. Iar Hrisostom zice: „Noi nu grăim de rău, iar celor ce grăiesc astfel nu le vom da ascultare. Că ascultare zadarnică, zice, să nu primești (Ieș. 23: 1); nu a zis «să nu crezi», ci să nu primești. Pentru aceasta și Proorocul zice că pe cel ce clevețea (...) l-am gonit; nu a zis «nu-l credeam ori nu primeam cele zise», ci îl goneam ca pe un vrăjmuș. Drept care, zi către cel ce grăiește asupra aproapelui: «Vrei să lauzi pe cineva? Deschid urechile ca să primesc

7. Cu cel mândru cu ochiul și cu cel nesățios la inimă, cu acesta n-am mâncat.

Ochi mândru zice pe cel fudul, din parte – totul. Asemenea și *inimă nesățioasă* numește pe omul nesățios și lacom de avuție. „Cu acesta dar, zice, adică cu cel mândru și cu cel lacom de avuție, eu n-am mâncat împreună”¹³³.

8. Ochii mei peste credincioșii pământului, ca să șadă ei împreună cu mine.

„Ochii mei, zice, priveau totdeauna la credincioșii pământului, adică la oamenii aceia care erau vrednici de a li se încredința cineva pentru dreapta lor pretrecere”. Ori *credincioși* numește pe oamenii cei buni, după Sfântul Chiril; că zice Solomon: *Om credincios cine a aflat?* (Pilde 20: 6). „Pentru că cel bun este rar, pe aceștia dar, zice, adică pe oamenii cei buni, îi căutam și cu aceștia ședeam”¹³⁴.

---

mirurile. Vrei să zici de rău? Voi astupa intrarea graiurilor, că nu voiesc să primesc balegă și noroi”. Iar Sfântul Maxim zice: „Astupă gura celui ce grăiește de rău în auzul tău ca să nu păcătuiești împreună cu el, îndoind păcatul, și pe tine să te obișnuiești la pierzătoarea patimă, și pe acela să-l lași neoprit bârfind asupra fratelui. Nu da auzul tău limbii grăitorului de rău, nici limba, auzului iubitorului de prihăni, ce cu dulceață grăiește sau aude cele împotriva aproapelui, ca să nu cazi din dragoste și să te afli străin de viața veșnică”. Și Marele Vasile: „Cel ce grăiește asupra fratelui și cel ce-l îngăduie pe acesta sunt amândoi vrednici de afurisire”. Iar Chiril zice: „Cel ce grăiește către noi împotriva altuia, acela nu se dă înapoi de a grăi către alții împotriva noastră; pentru aceasta, pe unul ca acela după cuviință trebuie a-l izgoni ca pe un vrăjmaș de obște, ca [pe] unul ce urmează balaurului celui din Rai, care, împotriva lui Dumnezeu grăind, pe Eva o a amăgit”.

¹³³ A zis însă și Sfântul Chiril: „Deși prea multe patimi sufletești sunt întru noi, una însă mai vârtos decât celelalte, mai afară de cuviință și tuturor nesuferită este, căreia și Însuși Dumnezeu îi stă împotrivă: aceasta este mândria, care are soră lăcomia de avere, adică cea care voiește să aibă cu neșaf. Aceste două prăpăstii ale sufletelor și porți ale pieririi sunt vrednice de focul cel nestins. Cine nu fuge de cel mândru? Cine nu se leapădă de cel ce cu mână nesățioasă adună venituri în bani și care se lăcomește să aibă mai mult decât toți”. Și Isihie zice: „Nu doream, zice, să am învoială de prieteșug cu aceștia, căci de cele mai multe ori masa se ia ca un zălog de iubire». De nevoie dar, pe cel nesățios cu inima, adică pe cel lacom de averi, împreună l-a împleticit cu cel mândru, căci nimeni nu va putea avea niște prieteni ca aceștia, amândoi fiind iubitori de sineși”.

¹³⁴ A zis însă Chiril: „*Peste cei credincioși*, adică către cei sfinți, *ca să șadă ei împreună cu mine*, adică împreună a fi și împreună a ne sfătui la cele trebuincioase. Că aleasă

Cel ce umblă în cale fără prihană, acela îmi slujea.

„Cel ce petrecea viața neprihănită, zice, acela îmi era slujitor”, că se cuvine a avea cineva nu numai prieteni buni, ci și slujitori buni; pentru aceasta a zis Solomon: *Un slujitor înțelept este primit de împărat* (Pilde 14: 35). Iar Sirah a zis despre cel înțelept și temător de Dumnezeu: *În mijlocul celor mari va slui* (Sirah. 39: 4).

9. Nu a locuit în mijlocul casei mele cel ce face mândrie;

Mai sus David a zis despre prietenul mândru, iar aici zice despre slujitorul mândru, că unul ca acesta nu locuia în palatul lui. Însă slujitorii mândri sunt cei despre care zice Isaia: *Iar slujitorii nu vor mai spune: „Taci!”* (Is. 32: 5).

cel ce grăiește nedreptăți, nu s-a îndreptat înaintea ochilor mei¹³⁵.

„Cel ce grăia lucruri nedrepte, acela nu isprăvea cele ce le dorea și se silea să le facă și nici nu se îndrepta înaintea ochilor mei”.

10. În dimineți am ucis pe toți păcătoșii pământului,

„Dimineața, zice, adică nu în vremea beției cei de vin, nici în vremea mâniei, când mintea, întunecată fiind, greșește, ci în vremea când eram treaz și luător-aminte, atunci omoram pe păcătoși, dar nu ai pământului întreg, ci numai ai aceluia pământ care era sub stăpânirea mea, și nu pe toți împreună, ci când pe unul, când pe altul”, după dumnezeiescul Isidor¹³⁶.

ca să pierd din cetatea Domnului pe toți cei ce lucrează fărădelegea.

---

bunătațe este omului sfătuitorul cel bun, că cinstit și vrednic de râvnit îl face, rânduind el unul ca acesta la orice fel din cele trebuincioase și spre mântuire a învăța cele de folos”. Și Isihie încă zice: „Nu e destul să ne întoarcem fața dinspre cei răi, ci să ne facem plăcuți celor buni, încât ochii spre dânșii să-i întindem, care însușire este a celor iubitori față de cei iubiți ai lor”.

¹³⁵ „A face mândrie este a lucra toate cu trufie; ar putea zice însă: «Nu locuia în inima mea cuget de mândrie»”, după Marele Atanasie.

¹³⁶ Pentru aceeași, Isidor Pelusiotul adaugă: „Și cu mână și cu socotință curată dar mă întrarmam asupra celor ce păcătuiau lui Dumnezeu, și nici beția de vin, nici cea de mânie nu puteau face socoteala să greșească”.

„Omoram, zice, pe cei păcătoși pentru următoarea pricină, adică pentru ca cu totul să pierd pe cei fără de lege”; precum am zice: „Văzând cei fără de lege pedeapsa cea atât de aspră ce o suferă păcătoșii, să se rușineze și să nu se mai arate”, după dumnezeiescul Maxim. Iar după mai înalta înțelegere, prin *pământ* se înțelege trupul și cele trupești, pentru că și acestea sunt pământești, iar *păcătoși ai pământului* celui de acest fel sunt cugetele cele rele. „Deci, zice David, când lumina soarele și lumina Sfântul Duh în sufletul meu – că aceasta este dimineața cea gândită –, atunci ucideam toate cugetele cele pătimășe care izbucneau din trupul meu cel pământesc și din cele pământești”. Iar *cetate a Domnului* cu adevărat se înțelege sufletul, că acesta este casa Sfântului Duh, precum zice Sfântul Atanasie¹³⁷.

---

¹³⁷ Iar Marele Vasile zice: „E limpede că aceasta s-a zis în ghicitură: «Că doar nu în fiecare început al zilelor îmi spurcam mâinile cu sânge omenesc», nu aceasta o zice cuvântul, că aceasta ar fi o pângăraciune, încă ar fi și de necrezut. Dar ce este aceasta ce zice? Să auzim mai cu înțelegere, ca să nu prihănim prooroceștiile cuvinte cu minciuna. *Cetatea Domnului* este alcătuirea firii omenești, iar *păcătoșii pământului* sunt gândurile cele rele, despre care zice Mântuitorul că dinăuntru, din inimă ies (Matei 15: 19). Pe acești păcătoși ai pământului, adică gândurile cele ce ies din pământescul trup, după fiecare cugetare de la Dumnezeu, cel ce s-a curățat pe sineși le nimicește cu totul. Că zori și *dimineață* în suflet se face în fiecare răsărit al mântuitoarei arătări, întru care trebuie să se piardă toate gândurile cele ce lucrează fărădelege. Că de nu se vor curma pornirile sufletelor către păcat, cele mai dintâi patimi urmează a spori în lucrare gândurile. Aceasta dar o zice David: «Gândurile cele pătimășe și păcătoase, cele ce odrăslesc din pământescul trup, cu rugăciunile cele de dimineață și cu starea-înaintea lui Dumnezeu le omoram și cu lumina cunoștinței și cu arătarea cea prin mărturisire patimile trupului le judecam și le pierdeam, [asemenea] și gândurile cele făcătoare de fărădelege din inima mea; că aceasta e cetatea Domnului - casa Sfântului Duh». Zice însă purtătorul de Dumnezeu Maxim: „Trebuie dar ca noi să fim nu numai ucigași ai patimilor celor trupești, ci și pierzători ai pătimășelor gânduri din suflet; că *păcătoși ai pământului* sunt trupestile patimi, iar cei ce lucrează fărădelegea și care sunt pierduți în cetatea Domnului sunt gândurile sufletului, cele ce omoară, precum și zice: «Ucideam, zice, pe cei păcătoși pentru a se pierde cei fără de lege». „Iar *dimineața*, după Apollinarie, însemnează sângea și graba, după cea zisă: *Și a trimis Domnul Dumnezeul Părinților noștri, prin mâna proorocilor Săi, cu mănecare, pe îngerii Săi* (II Paralip. 36: 15). Iar osebirea de cei răi este legiuită: *Stârpiți*, zice, *pe cei răi din mijlocul vostru!* (Deut. 19: 19; 17: 7)”. A zis însă și Isihie: „Cetatea lui Dumnezeu este cea întru care sunt și locuiesc toți sfinții cărora de folos le este ca păcătoșii să fie scoși din mijlocul lor, ori leneșii, sau ucigașii, ca întru nimic să nu-i vatâme pe dânșii cu împărțășirea”. Iar Grigorie al Nyssei, în *Omilia 12* la Cântarea Cântărilor, zice: „Toate gândurile [cele rele] sunt lucrute de fărădelege”.

CATISMA 14

PSALMUL 101

Rugăciunea săracului când se mâhnește și înaintea Domnului varsă rugăciunea sa.

Suprascrierea numește aici *sărac* pe omul ce are trebuință de ajutor; acestuia dar zice că i se potrivește rugăciunea psalmului acestuia: adică psalmul acesta îl zice atunci când se mâhnește, când se împuținează adică cu sufletul în vremea bântuirii nevăzuților vrăjmași, aducând rugăciunea sa înaintea lui Dumnezeu. „Că voi vărsa, zice, înaintea Ta rugăciunea mea”, pe care, tâlcuind-o apoi, zice: *Necazul meu înaintea Ta îl voi spune* (Ps. 141: 2). Însă psalmul acesta l-a scris mai ales pentru sineși, pentru vremea când era gonit și se împuțina cu sufletul și pentru aceasta se ruga lui Dumnezeu. Însă psalmul are printre altele¹ și proorocii despre Hristos semănat.

---

¹ După Teodorit însă: „Psalmul acesta proorocește ticăloșirea Evreilor cea din Babilon și întorcerea cea de acolo; spune însă și despre chemarea neamurilor”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „*Rugăciunea săracului*; ca să înțelegem de ce suntem săraci, de multe ori avem trebuință de suirea cea către Dumnezeu; că nu vom veni în dorirea adevăratelor bunătăți, nu vom înțelege sărăcia noastră care este întru noi, și de se va face tăria rugăciunii oarecum însuflețită și înlăuntru așezată [ἐνδιάθετος; vezi nota noastră de la Ps. 104: 19, unde se vorbește de ἐνδιάθετος λόγος și lucrarea acestuia; aici, în cazul rugăciunii, este aproape același lucru: propriu-zis; Sfântul Grigorie vorbește de rugăciune ca lucrarea firească a omului, ce-și folosește puterile și rațiunile sădite în el de Dumnezeu ca pe cele mai firești și proprii lucrări ale firii] și vom cunoaște de ce suntem săraci și nu ne vom opri zăbovind-ne pentru cele ce le dorim: așa se va revărsa rugăciunea noastră, încât în loc de glasuri vom întrebuișa lacrimi; că rugăciunea este vorbire a minții către Dumnezeu”. Iar Teologul Grigorie zice în versurile iambice: „Cererea o scotește pentru cele de lipsă, /iar rugăciunea să fie pentru cele mai bune”. Iar Didim zice: „Tot cel ce cere ceva, este sărac, neavând ceea ce cere. spre a dobândi aceasta vine prin cerere; iar tot cel ce se roagă lui Dumnezeu cere împărtășirea celor bune, neputând a o avea de la sineși; pentru aceasta și toți către Dumnezeu suntem săraci. Deci David, deși era mare și împărat, era însă sărac întru cele ce se dau de la Dumnezeu; pentru aceasta, cunoscându-se pe sineși cum de multe ori de toate cele ce se dau de la Dumnezeu este lipsit, se umplea de

1. Doamne, auzi rugăciunea mea și strigarea mea la Tine să vie!

Rugăciune zice aici pe ceea ce se aduce prin gură, iar *strigare* zice pe ceea ce se face cu mintea, din inimă. Iar Simmah a tălmăcit în loc de *strigare* „suspîn”. Însă strigarea cea de acest fel vine la Dumnezeu când I se face auzită, și se face auzită când este plăcută lui Dumnezeu².

2. Să nu întorci fața Ta de la mine,

„Să nu Te întorci, zice, o, Doamne, dinspre mine ca dinspre un nevrednic ce sunt”, care lucru, adică întoarcerea feței, obișnuiesc să-l facă cei ce nu vor să asculte pe cei ce se roagă³.

În orice zi mă necăjesc, pleacă către mine urechea Ta.

3. În orice zi Te voi chema, degrab mă auzi.

„Nu numai acum Te rog să nu Te întorci, ci în tot timpul vieții mele, mai ales în necazurile mele, că atunci este trebuință de mai mult ajutor”. Iar despre plecarea dumnezeieștii urechi am spus și în Psalmul 15, tâlcuind aceasta: *Pleacă urechea Ta către mine*, și în Psalmul 85, adică la aceasta: *Pleacă, Doamne, urechea Ta*⁴.

---

măhnicie, încât foarte se întrista”. Și Eusebie zice: „Tot cel afierosit lui Dumnezeu, sărac fiind de lucrurile vieții, iar la Dumnezeu este bogat, se măhnește întristându-se pentru răutatea și pieirea celor mulți; precum era cel ce zice (adică Miheia): *Vai mie, că a pierit cel evlavios de pe pământ și cel ce îndreptează întru oameni nu se află!* (Mih. 7: 2); însă, cu toate acestea, săracul, măhnindu-se și întristându-se, află pentru sine doftorie vindecătoare a patimii – și aceasta era rugăciunea cea către Dumnezeu, pe care singură o avea mângâiere”.

² Iar Didim zice că acestea [rugăciunea și strigarea] sunt bunătașile cele de temelie, pe care și lui Dumnezeu I se cuvine a le da, și celor ce le cer folosește a le lua. [Rugăciunea și strigarea în osebite chipuri este ceea ce este mai plăcut lui Dumnezeu, fiind în același timp, paradoxal, și niște bunătași vrednice de dobândit celor ce le caută cu osârdie.]

³ Iar Eusebie zice: „Lucru de cutezare este a zice *să nu întorci*, că, cel ce nu se știe vinovat pe sine cu vreun rău și faptele sale arătându-le, acela [poate] zice aceasta, [dar] și cel ce cere cele spre trebuință”.

⁴ „Aici trebuie să se zică cele ale lui Isaia, după Eusebie, adică *în necaz ne-am adus aminte de Tine* (Is. 26: 16). Însă trebuie ca, mai-nainte de a ne necăji, să ne zdrobim în rugăciuni, și nu numai în vremile cele întâmplătoare [la Biserică, la prăvilă sau când ne aducem aminte]; că sfântul se roagă nu ca să nu se necăjească – căci aceasta nu se poate –, ci ca, necăjindu-se, să nu se biruiască și ca, întru nădejde bucurându-se, să sufere necazurile; iar a *pleca Dumnezeu urechea Sa* se zice pentru că puterea omenească și

4. Că s-au stins ca fumul zilele mele

„Auzi-mă degrab, Doamne, zice, pentru că sărăcește și leșină sufletul meu”; iar în altă parte zice: *Degrab auzi-mă, Doamne, că a lipsit duhul meu* (Ps. 142: 7). „Au pierit, zice, ca fumul zilele mele, adică au trecut și au pierit ca un fum anii vieții mele”.

și oasele mele ca uscăciunea s-au uscat.

În loc de *uscăciune*, Simmah a zis „tăciune ars”. „Și înseși oasele mele, zice, s-au uscat ca un tăciune ars, pârjolindu-se de focul ispitelor”. Iar după o înțelegere mai înaltă [anagogic], prin *oase* se înțeleg cugetele care întăresc și în sufletul, precum oasele în trupul. „Cugetele acestea însă, pârлите de ispitele și de înfocarea patimilor sufletești, zice, s-au făcut slabe și neputincioase”⁵.

5. Pălit* am fost ca iarba și s-a uscat inima mea,

„Ca iarba, zice, când se păleşte și se veștejește, așa și eu, rânindu-mă de patimi, m-am veștejit cu inima, pentru că n-am dobândit nicio mângâiere care să-mi răcorească văpaia patimilor mele”.

încât am uitat să mănânc și pâinea mea.

„Am pierdut, zice, pofta mâncării pentru multa mea întristare”, căci cei vechi pofta mâncării o numeau aducere-aminte de hrană, iar nepofta, uitare⁶.

---

strigarea nu ajung la înălțimea Dumnezeirii Lui; pentru aceasta Însuși oarecum pogorându-Se din mărirea Sa, Își pleacă auzul la cei ce se învrednicesc a fi ascultați”.

Iar Teodorit zice: „Relele-întâmplări, cele ce urmează, le povestește ca și făcute și zice: «Asemenea cu fumul se va topi vremea vieții, și că din întristare trupul se va face tăciune uscat, ca de o învăluire oarecare de foc cuprinzându-se»; că așa și Achila a tâlcuit: «Și oasele mele zăcând, ca o ardere s-au pârjolit»”. A zis însă și Isihie: „Ce este *uscăciunea*? Simmah a arătat, căci a tâlmăcit-o așa: «O rămășiță de ardere» (adică tăciune). Că precum lemnul cel ars, de nu vom purcede să-l stîngem, degrab se sfărâmă cu lesnire, așa și sufletul, împreună-aprinzându-se cu patimile cele lumești, de nu va dobândi pe Dumnezeu, Care cu iubirea de oameni le stinge arderea, lesne se strică; și pentru aceasta dar s-a rugat, ca degrab a se auzi de Dumnezeu”. Iar Marele Atanasie: „Prin *oase* a înțeles toată puterea slujirii Evreilor cea după lege; iar aceasta era arhieria, biserica, jertfele și autonomia [αὐτονομία] neamului”.

* ἐπλήγη = lovit, rănit, pălit; nuanțele les în evidență în tâlcuire.

6. De glasul suspinului meu, s-a lipit osul meu de carnea mea.

„De glasurile suspinului meu, zice, s-au lipit oasele mele de carnea mea”; căci adevăratul suspin usucă și topește tot seul care se află între oase și între cărnuri. Unii însă prin carne înțeleg pielea: „Oasele mele, zice, s-au lipit de pielea mea, fiindcă și cărnurile cele dintre oase și pielea s-au mistuit de întristare”.

7. Asemănatu-m-am cu pelicanul din pustie,

„M-am făcut asemenea, zice, cu pasărea numită pelican, care fuge de petrecerile cu oamenii și caută singurătate, fiind o vietate iubitoare de pustie”.

făcutu-m-am ca corbul de noapte din ruine.

Corbul de noapte este o vietate fricoasă, pentru aceasta, fugind de oameni, locuiește în case stricate și părăsite de oameni, căci așa se numesc ruinele. „Așa, zice, și eu, fugind de oameni, locuiesc prin colibe pustii”. Ori se

---

⁶ A zis însă Teodorit: „Asemenea ierbii m-am stins, și floarea cea de mai-nainte am pierdut-o, și pofta a toată hrana o am lepădat, și de buna-petrecere cea de mai-nainte cu totul m-am golit; că de topirea cea din întristare mi s-a uscat trupul și peste oase goale este întinsă pielea mea”. Iar Isihie zice. „Pâinea sufletului nostru este cuvântul lui Dumnezeu: că precum pâinea cea din pământ hrănește trupul, așa cuvântul cel din cer hrănește ființa [ὄψια] sufletului; deci această pâine este cea pe care o a uitat adică a o lucra, că și mănucarea pâinii celei gândite este lucrare, că Domnul a arătat așa, zicând apostolilor: *Lucrați nu mănucarea ceea ce piere, ci pe ceea ce rămâne în viața veșnică!* (Ioan 6: 27); prin urmare, inima celui ce nu mănâncă pâinea acestuia se rănește ca iarba și se usucă; că precum iarba se păleşte și se usucă atunci când se rărește ploaia de deasupra ei, tot așa și inima, când bolește de lipsa dumnezeiescului cuvânt, atunci se rănește și se usucă, neputând a odrăslî floare de faptă bună”. Aceleași le zice și Teodorit.

⁷ Iar Sfântul Maxim zice: „Domnul Se aseamănă cu pelicanul, căci această vietate își face cuibul pe pietre prăpăstioase, temându-se ca nu cumva cineva să-i strice cuibul, iar șarpele, neputând a se sui în cuibul lui, pândește din ce parte suflă vântul și de acolo își varsă otrava către cuib, când lipsește pelicanul, și așa sunt omorâți puii lui; iar pelicanul, venind și văzându-și puii morți, zboară în înălțime deasupra cuibului și, lovindu-și tare coasta cu aripile, sloboade picături de sânge, iar acelea, picând către pui, le dau putere făcătoare de viață și așa îi înviază pe pui. Pelicanul este Hristos, puii sunt strămoșii cei întâi-zidiți, cuibul este raiul, iar șarpele este Diavolul, care și-a suflat veninul prin neascultare întru cei întâi-zidiți și i-a omorât; iar Hristos, înălțându-Se pe Cruce și împungându-Se cu sulița, a picat sângele Lui cel izvorâtor de viață și așa ne-a înviat pe noi”. Pentru aceasta se cântă și într-un tropar al înmormântării: „Ca un pelican, din rănită coasta Ta, Cuvinte, pe morții, fiii Tăi, i-ai înviat, picături de viață pe ei picând”.

înțelege și altfel: corbul de noapte, locuind prin case pustii, noaptea i se face frică și strigă, pentru aceasta se și numește corb de noapte. „Tot așa, zice, și eu strig noaptea către Tine, Dumnezeule, temându-mă ca nu cândva să vină vrăjmașii asupra mea”.

8. Privegheat-am și m-am făcut ca o pasăre singuratică pe acoperiș.

„Am privegheat, zice, ca o păsăruică mică, care, pentru frica de care e cuprinsă, priveghează noaptea petrecând singură pe acoperișul caselor”⁸.

9. Toată ziua m-au ocărât vrăjmașii mei și cei ce mă laudau asupra mea se jurau.

„În tot timpul, zice, vrăjmașii cei ce mă goneau mă ocărau, prihănindu-mă că sunt fricos și ticălos, jurându-se că-mi vor vrăjmăși viața”. Ori „se jurau asupra primejdiilor mele, după Atanasie și Eusebie, zicând așa: «O, de n-am pătimi și noi cele ce a pățimit David, măcar de nu ne-am face și noi ca dânsul!» Unii însă, zicerea aceasta o înțeleg ca zisă mai-nainte de Hristos, prin Proorocul, către Petru, care s-a jurat că nu știe pe omul Acela, adică pe Hristos”.

10. Că cenușă ca pâinea am mâncat și băutura mea cu plângere am amestecat,

„De gândeam, zice, să mănânc, amestecam pâinea mea cu cenușă, adică cu spuză caldă; iar apa pe care o beam o amestecam cu plângeri și cu lacrimi; că

---

⁸ Zice însă Teodorit. „Multe pilde întrebunțează, după cuviință voind să arate relele sale întâmplări. Iar prin fiecare pasăre din cele zise își arată temerea și lipsa Purtătorului de grijă. Că și pasărea, pentru nevoie, gonește de la sineși somnul și corbul cel de noapte, fugind de casele cele locuite, năzuiește la cele pustii și părăsite”. Zice însă și Isihie: „Minunat rod de priveghere a arătat nouă, că aceasta ne face pe noi ca o pasăre singuratică pe acoperiș, care unora li se pare a fi lucru de defăimat, dar însă este o petrecere aleasă și fericită; că cel ce trece în singurătate ca pasărea nu se îngrijește nici de hrană, nici de îmbrăcăminte, nu se teme nici de vrăjmășire, pentru că locuiește pe acoperișuri [δωματί sau: locuri înalte] și este mai presus de cei ce-l vrăjmășesc. Să înțelegi însă că, cu adevărat, acel acoperământ, așa cum îl zice și cântătorul de psalmi, este cel despre care Domnul, povestind despre sfârșitul lumii, a zis: *Cel ce va fi pe acoperișul casei, să nu se pogoare să-și ia haina sa* (Luca 17: 31) (adică cel ce este întru înălțimea nepătimirii și a vederii, să nu se pogoare cu gândul către ceva din cele pământeste)”.

⁹ Iar Isihie zice. „Cei ce păreau a fi prieteni, mai rele decât vrăjmașii făceau, că laudele și jurămintele cele asupra mea le prefăceau”.

așa făceam în covârșitoarele mele rele-întâmplări: nesuferind să pun în gură-mi hrana fără întristare”. Ori se înțelege că „cenușa o mâncam în loc de pâine și băutura o amestecam cu lacrimi și așa o beam”. Și când făcea David aceasta? Atunci când toți ceilalți, mâncând hrană, se bucurau și se veseleau, vreme în care el cădea cu fața în jos, și, avându-și gura pe pământ, trăgea colbul cu răsuflarea sa, frământându-l cu lacrimi¹⁰. Prin urmare, cu aceste cuvinte a vrut să arate dureroasa lui viață pe care o petrecea.

11. De către fața urgiei Tale și a mâniei Tale; că, înălțându-mă, m-ai doborât.

„Aceste lucruri întristătoare de mai sus, zice, mi s-au întâmplat din pricina urgiei Tale, Doamne, adică pentru că Tu m-ai urgisit; m-ai urgisit însă pentru că eu Te-am amărât cu păcatele mele”, după zicerea lui Isaia: *Tu Te-ai mâniat și noi am păcătuit* (Is. 64: 4), adică, „pentru că noi am păcătuit, Tu Te-ai mâniat”. Iar prin *fața urgiei* se înțelege însăși urgia. „Și, pe lângă acestea, mi-au urmat mie și altele, pentru că Tu, Doamne, după ce mai-nainte m-ai înălțat, când bine-viețuiam, apoi m-ai zdrobit la pământ, pentru că ai îngăduit ca să cad”. Asemenea este zicerea aceasta cu aceea ce zice: *Și, înălțându-mă, m-am smerit* (Ps. 87: 16).

12. Zilele mele ca umbra s-au plecat și eu ca iarba m-am uscat.

„Anii vieții mele, zice, au trecut și s-au pierdut în grabă, precum și umbra degrab se face nevăzută”. Și în altă parte același a zis: *Omul, deșertăciunii s-a asemănat, zilele lui ca umbra trec* (Ps. 143: 4). Și *m-am uscat*, zice, *ca iarba*, precum a zis mai sus, că *s-a uscat* adică *inima mea*, iar aici zice că s-a veștejit tot, ca de oftică¹¹.

¹⁰ Pentru aceasta zice altul: „Cei ce se află în covârșitoare rele-întâmplări s-au obișnuit ca, de-și vor aduce aminte cândva de hrană, să-și presare cenușă pe pâine, și așa cu lacrimi să o mănânce, ba și nici hrana care se aduce nu suferă a o mânca fără mahnire. «Aceasta, zice, și eu o făceam»; însă David, zicând acestea, își însușește luiși primejdiile cele întâmplate poporului pe locul Ierusalimului”. Zice Teodorit: „Asemenea cu acestea sunt și cele zise în Psalmul 79: *Hrăni-ne-vei pe noi cu pâine de lacrimi? Și ne vei adăpa cu lacrimi întru măsură?*; însă prin acestea arată covârșirea durerii: că, dacă vremea mâncării era plină de durere, cu neputință ar fi fost să fie slobodă de aceasta vreo altă vreme, «căci cu aceste rele mă înviforam, fiindcă Tu, Stăpâne, ai pornit urgia Ta asupra mea»”. Și Sevir încă a zis: „Nici vremea odihnei nu o făcea fără fericita și după Dumnezeu plângere”.

¹¹ Iar Marele Atanasie zice: „Zicerea *eu* este în loc de «poporul», că și-l însușește luiși [se asociază cu el, am zice noi], precum am zis, și toate ale poporului”. „La înșeși apusurile

13. Iar Tu, Doamne, în veac rămâi, iar pomenirea Ta în neam și în neam.

„Lucrurile mele, zice, adică cele omenești, sunt lesne-schimbătoare și nestatornice, iar Tu, Doamne, ești totdeauna neschimbat și pururea-vecuitor și pomenirea Ta este fără sfârșit, atât în neamul poporului celui vechi, al Evreilor, cât și în neamul poporului celui nou, al Creștinilor”¹².

14. Sculându-Te Tu, vei milui Sionul; că vremea este să Te milostivești spre el, că a venit vremea.

După cuvântul cel de dinainte, proorocia aceasta se înțelege ca zisă despre Ierusalimul cel simțit; că adică după ce s-a sfârșit hotărâta vreme a robiei, iarăși Se va milostivi Dumnezeu asupra Sionului, pentru că a venit vremea cercetării lui, care și aceasta s-a proorocit; iar după adâncimea cuvântului, proorocia aceasta se înțelege pentru Noul Sion, precum zice Didim, adică pentru Biserica credincioșilor: „Că Tu, Hristoase, sculându-Te din morți, precum zice Isihie, vei milui adunarea apostolilor și a Creștinilor, celor ce prin apostoli au crezut, și o vei ajuta, fiindcă i-a ajuns vremea în care cer apărarea și ajutorul Tău: căci toți vrăjmașii cei simțiți și gândiți se pun împotriva”¹³.

15. Că bine au voit robii Tăi în pietrele lui și de țărâna lui le va fi milă.

„Pentru că robii Tăi, Doamne, zice, apostolii, au gătit pietrele zidirii acestui Sion nou, adică ale Bisericii, cele mai tari și mai iscusite spre buna-cinstire și spre fapta bună, ale căror potriviri și uniri fac zidirea Bisericii, încă și de țărâna

---

vieții (zice Teodorit) mă aflu și mă asemăn cu umbra ce se apleacă și se sfârșește, încă cu uscăciunea ierbii mă seamănă, ce așteaptă mâinile secerătorilor”. A zis încă și Isihie: „Să nu ne înălțăm dar pentru lucrurile cele lumești; că pentru aceasta pe noi Proorocul ne-a numit umbră și iarbă, ca pentru nimic din cele de acum să ne bizuim, știind putrejunea și vremelnicia lor”.

¹² Iar Teodorit zice: „Dar eu am și firea într-acest fel și încă m-a înjugat cu atâtea primejdii, iar Tu, pururea-vecuitor fiind și veșnic, cu lesnire mi-ai dăruit oarecare schimbare din aceste rele”. Și Eusebie: „Iar Tu, Doamne, nimic muritor și stricăcios având, în veac rămâi pururea, întru aceleași și Același fiind”.

¹³ Eusebie zice: „Care este vremea aceasta și de trei ori dorită? Cea a învierii Domnului”.

Bisericii le va fi milă și vor purta grijă, adică de cei ce viețuiesc într-însa mai neputincioși și mai pământeste”¹⁴.

16. Și se vor teme neamurile de numele Domnului și toți împărații pământului de slava Ta.

„Neamurile, zice, se vor teme de numele lui Hristos, atât pentru semnele și minunile cele săvârșite de Dânsul, cât și de cele lucrute de ceilalți cu numele Lui; încă și toți împărații lumii se vor teme de slava Ta”. Se înțeleg însă prin *neamuri* aceia care au crezut dintre neamuri, iar prin *împărați* asemenea, cei ce au crezut în Hristos¹⁵.

17. Că va zidi Domnul Sionul și Se va arăta întru slava Sa.

„Cu adevărat, zice, va zidi și va alcătui Domnul Sionul cel Nou, Biserica, și iarăși Se va arăta în a doua și slăvita Lui venire, după Apollinarie, când va veni cu putere și cu slavă multă”, precum Însuși a zis în Evanghelie¹⁶.

¹⁴ Iar după Hrisostom și Teodorit, cuvântul acesta se zice ca de către Evreii cei robiți: „De trei ori dorit, zice, ne este nouă Sionul; măcar de s-ar fi făcut și pustii, iubite ne sunt pietrele cele rămase, spre pomenirea țărâniîi celei făcute din prădăciune și surpare, milostivire trezesc în noi”. Iar altul adaugă că și *țărâna*, adică cei din popor care viețuiesc mai pământeste, îi zice că sunt vrednici de milostivire, că rămășița Iudeilor care se va mântui prin Ilie este păzită pentru ziua cea mai de pe urmă.

¹⁵ Cuvântul însemnează aici cu prisosință schimbarea, și cea a tuturor neamurilor, și a împăraților, pe ale căror schimbări, pe unele le vedem că s-au făcut, iar altele nădăjduim să se facă. Că încă nu vedem toate supuse Lui, și negreșit că tot pământul se va supune Lui (I Cor: 15. 28). Ori *împărați* a zis în loc de împărăție, căci nu este niciun neam sau împărăție care să nu se închine slavei lui Hristos, ori peste tot, ori în parte. Iar Isihie zice: „Bine a zis că *se vor teme*, căci atunci neamurile nu aveau frica Lui; iar după ce a poruncit apostolilor: *Învățați toate neamurile!*, atunci și împărații pământului s-au temut. și nu unii, ci toți; pentru aceasta vei zice că împreună cu împărații se zic și dreptii; că aceștia sunt de sineși hirotoniți [adică cei care s-au ales singuri], dar mai vârtos de Dumnezeu sunt hirotoniți împărați, pentru că își stăpânesc îndulcirile și au păzit nestrict chipul cel împărătesc [socotesc că e vorba de dreptii cei de dinaintea arătării lui Hristos]”. Iar Apollinarie zice: „Și atunci cu adevărat se va întâmpla, căci deși împărații pământului nu au primit întâia venire a Domnului, va fi însă că la slăvita a doua venire a Lui vor vedea slava Lui”.

¹⁶ Va zidi Domnul Sionul, Biserica, după care s-au zidit neamurile prin credință, și atunci Se va slăvi întru ele. Zice încă Isihie: „Vezi că pricina supunerii împăraților și a cunoștinței neamurilor este zidirea Sionului (adică a Bisericii), pe care Hristos, nu cu pietre, ci cu minuni și cu daruri duhovnicești și cu Taine a slăvit-o”.

18. Căutat-a spre rugăciunea celor smeriți, nu a defăimat cererea lor.

„Domnul, zice, a căutat spre rugăciunea celor ce cugetă smerit și nu a trecut cu vederea cererea lor”¹⁷.

19. Să se scrie aceasta într-un alt neam, și poporul ce se zidește va lăuda pe Domnul;

„Rugăciunea aceasta, zice, adică psalmul acesta, după Apollinarie, unde se suprascrie *Rugăciunea săracului*, aceasta, zic, să se rânduiască și să se dea altui neam, adică neamului poporului celui nou al Creștinilor”, precum tâlcuiește Chiril; căci poporul cel vechi, al Iudeilor, nu a crezut proorociile cele ce se cuprind într-însa despre Hristos, iar Noul popor, al Creștinilor, va crede și va lăuda pe Hristos, că acesta este, după Teodorit, cel ce se zidește, despre care zice Pavel că este *zidirea cea nouă în Hristos* (II Cor. 5: 17); și nu a zis „cel zidit”, ci *cel ce se zidește*, pentru că cei ce cred în Hristos se vor zidi până la sfârșitul lumii și se vor adăuga. Iar prin *zidiri* se înțelege nu înființarea, ci prefacerea spre mai bine de la necinstirea de Dumnezeu la buna-cinstire și din răutate într-un faptă bună¹⁸.

20. Că a privit dintr-un înălțimea cea sfântă a Lui, Domnul din cer pe pământ a privit,

„Domnul, zice, S-a plecat din sfântă înălțimea Sa cea din cer, rămânând sus și arătându-Se jos”, fiindcă obiceiul celor ce se pleacă este să rămână sus și să se arate jos, după Chiril și Isihie. S-a arătat însă Domnul jos prin înomenire; iar *înălțime sfântă* numește cerul ori înălțimea Dumnezeirii. Și zice din nou că S-a

¹⁷ Iar Isihie zice: „Prin *smeriți* zice arătat pe cei smeriți-cugetători, despre care Înșuși Domnul zice: *Spre cine voi căuta, dacă nu spre cel smerit și liniștit și care se cutremură de cuvintele Mele?* (Is. 62: 2), prin care însemnează pe apostoli”.

¹⁸ Iar Teodorit zice: „Această facere de bine să o facem scrisă pentru veacuri, ca și cei ce vor fi să se învețe iubirea Ta de oameni”. Iar Isihie zice: „*Aceasta* care? Sionul cel dintr-un alt neam, adică la cel al păgânilor. Că, neprimind-o Iudeii pe ea, adică pentru că Sionul nu a primit după cuviință taina ceea ce este într-însa, Biserica s-a scris maică a păgânilor (cf. și Ps. 86: 4), pentru care se potrivesc cele următoare: că s-a zidit poporul cel din păgâni cu alt început de facere, primind a doua naștere, cea din scăldătoare; că este obicei ca o astfel de înnoire să fie numită de dumnezeiasca Scriptură *zidire*. Și Pavel mărturisește despre Hristos, zicând: *Ca pe amândoi să-i zidească într-un om nou, pace făcând* (Ef. 2: 15)”.

pogorât din cer pe pământ, prin privire și cercetare, prin care a arătat pogorârea și înfățișarea Domnului¹⁹.

21. Ca să audă suspinul celor ferecați și să dezlege pe fiii celor omorâți,

„Domnul, zice, S-a pogorât pe pământ, ca să audă suspinul dreptilor care suspinau pentru oamenii cei legați cu lanțurile și funiile păcatelor și pentru ca să dezlege din legăturile păcatului ori din robia dracilor pe fiii celor omorâți, adică ai celor ce au pierit cu păcatele lor”²⁰.

22. Ca să vestească în Sion numele Domnului, și lauda Lui în Ierusalim,

„Domnul, zice, S-a pogorât ca să propovăduiască în Muntele Sionului numele Părintelui Său, adică cum că este Părinte al Unui Fiu adevărat și firesc*”; despre Care Domnul a zis: *Arătat-am numele Tău oamenilor* (Ioan 17: 6). „Și încă, zice, S-a pogorât să propovăduiască cinstea Părintelui Său, care era Însuși numele Părintelui”. Ori și altfel: *laudă zice* pe ceea ce o lauda adeseori Domnul, dând[†] toate lucrurile Sale Părintelui Său, zicând că de la El a fost trimis; apoi le zice și vremea când le propovăduia acestea²¹.

---

¹⁹ Iar Atanasie zice: „Ne arată aici pricina chemării neamurilor; iar aceasta este arătarea Mântuitorului nostru, Hristos, pe care o a făcut plecând cerurile”. A zis încă și Apollinarie: „S-a plecat din înălțimea Sa cea sfântă, neîncetând nici a fi Sfânt, nici de a fi înalt”.

²⁰ Iar după Chiril și Atanasie: „*Fii ai celor omorâți* ar fi cei din păgâni; că părinții lor au murit întru păcatele lor, idolilor slujind [după Chiril]”. Iar Atanasie zice: „Și care sunt *cei ferecați*, dacă nu aceia pe care urătorul de bine demon i-a strâns cu lanțurile păcatelor?” Și Isihie zice: „Toți se aflau legați de păcat, fiecare cu legăturile păcatelor sale strângându-se, pe a căror întoarcere vestind-o Isaia, zice: *În urma Ta vor urma cei legați cu cătușe de mâini și vor trece către Tine și se vor închina Ție și se vor ruga întru Tine* (Is. 45: 14), iar aceștia sunt și *fiii celor omorâți*, care au suferit moartea cea grea și cumplită a slujirii idolilor”. Frumos însă a zis și Apollinarie: „Suspina întru pocăință cei ce poartă legăturile și obezile răutății; căci, atunci când făceau răul cu dulceață, se ridicau ușor și cu dulceață purtau obezile lor; iar când s-au depărtat de faptele răutății, se îngreuiază de însăși deprinderea răului, după cuviință fiind ferecați; pentru aceasta și suspina către Domnul, Cel ce poate să dezlege pe cei ferecați”.

* De o fire cu El.

† Atribuind.

²¹ Iar Isihie zice: „Nu ca [doar] până la cei de acolo să stea lauda și vestirea lui Dumnezeu, adică Evanghelia, ci, ca de acolo începându-se, să se împartă în tot pământul.

23. Când se vor aduna popoarele dimpreună și împărații, ca să slujească Domnului.

„Atunci, zice, propovăduia Fiul numele și lauda Părintelui, când popoarele și împărații cei ce crezuseră se adunau împreună ca să slujească Lui, Care după Dumnezeire este Domnul”. *Că în mijlocul adunării, zice, Te voi lauda* (Ps. 21: 23). Iar prin *împărați* acum zice pe apostoli, nu numai pentru că ei au împărțit peste patimi și au stăpânit pe draci, ci și pentru că în urmă au fost cinstiți mai mult decât împărații, atât de către toată lumea, cât și de către împărați²². Pentru aceasta s-a și zis despre ei în Psalmul 44: *Pune-i-vei pe ei stăpânitori peste tot pământul.*

24. Răspuns-a Lui în calea tăriei Lui: Împuținarea zilelor mele spune-mi.

După ce mai sus David a plinit proorocia cea despre Hristos, aici continuă șirul cuvântului și zice că săracul cel ce s-a întristat, după Didim, către care se face rugăciunea psalmului acestuia, acesta, zic, a *răspuns*, zic adică către Dumnezeu; că prin *răspuns* trebuie să înțelegem aici un cuvânt simplu ce se face fără întrebare (căci termenul *răspundere* posedă ceva ce semnifică acest lucru^{*}). Iar prin *calea tăriei* zice vremea, adică „săracul a grăit către Dumnezeu până când

---

Că zice Duhul Cel Sfânt prin Isaia: *Că din Sion va ieși legea și cuvântul Domnului din Ierusalim, și va judeca între neamuri* (2: 5)”.²²

Pentru aceasta și împăratul Constantin, fiul Marelui Constantin, a zidit în Constantinopol o biserică vestită întru cinstea Sfinților Apostoli; și cinstitele moaște ale multor apostoli de prin osebite locuri le-a adus și le-a învisterit întru ea; iar în pridvorul acestei biserici a pus la mare cinste moaștele părintelui său, Marele Constantin, precum scrie dumnezeiescul Hrisostom. Și era acest întâi și mare împărat al creștinilor ca un portar și păzitor al bisericii pescarilor apostoli. Iar cuvintele dumnezeiescului Părinte sunt acestea: „Însuși cel îmbrăcat cu hlamida (adică împăratul) mergea ca să îmbrățișeze trupurile Sfinților acelora și, lepădând mândria, stătea rugându-se Sfinților, ca ei să stea înaintea lui Dumnezeu și a făcătorului cortului (credem că zice de Sfântul Apostol Pavel), și se ruga, stând înaintea pescarului și a celui încoronat cu coroana împărătească și a celorlalți. Îndrăzni-vei dar, spune, să zici mort pe Stăpânul, ale Cărui slugi, și după ce s-au săvârșit, sunt apărători ai împăraților lumii? (...) Că și aici, pe Marele Constantin, pentru mare cinste l-a socotit fiul său, Constantie, și l-a înmormântat înaintea ușilor pescarilor. Și cei ce sunt portari împărăției împăraților, aceștia sunt împărați la înmormânturile pescarilor; iar aceștia, ca niște stâlpi ai locului, țin cele dinlăuntru, iar împărații, ca străini și vecini, au iubit a se afierosi porții curții lor (*Omilia 27 la Epistola a II-a către Corinteni*)”.

^{*} Are și această conotație.

a avut putere și n-a slăbit desăvârșit, nici n-a căzut cu totul de întristare”. Și ce a grăit? Acestea adică: „O, Doamne, arată-mi mie puținele mele zile pe care le voi mai trăi – aceasta fiind asemenea cu *fă-mi cunoscut, Doamne, sfârșitul meu și numărul zilelor mele care este, ca să știu ce-mi lipsește* (Ps. 38: 5-6) – fiindcă eu, zice, mă văd pe sinemi că sunt neputincios și împruținat cu sufletul și îngreuiat, pentru aceasta socotesc că puțină este vremea vieții mele, pe care mă rog să mi-o arăți, Doamne, pentru ca să întrebuițez mai cu osârdie purtarea de grijă a sufletului”, după Didim²³.

25. Nu mă duce [ridică] pe mine întru înjumătățirea zilelor mele,

Prin *duce*, David zice despărțirea sufletului de trup, căci sufletul se ridică prin aer (adică în văzduh); iar *înjumătățirea zilelor* este neîmplinirea, adică nerodirea zilelor vieții, care s-au dat omului de la Dumnezeu pentru ca să lucreze și să rodească fapte bune; că pentru aceasta s-au dat zilele vieții, pentru ca oamenii să rodească și să nu moară neroditori și fără nicio faptă. Deci se roagă săracul și împruținatul cu sufletul să nu moară fără aducere de roadă, ci încă să vieze și să aducă roade de fapte bune. Ori săracul zicea aceasta pentru cea zisă în Psalmul 54: *Bărbații sângiurilor și ai vicșugului nu-și vor înjumătăți zilele lor, și vezi acolo tâlcuirea acesteia*²⁴.

²³ Iar după Teodorit se tâlcuiește așa, ca din partea celor robiți: „Când vom dobândi, zice, întoarcerea, se vor aduna popoare și împărați mirându-se de puterea Ta, adică atunci când vom avea o veselie atât de mare, încât să ne rugăm și bunătății Tale, să ne dăruiești nouă adăugire de ani, și nu, înjumătățindu-ne vremea, să ne dai morții. Ori așa socotește, o, Stăpâne, cât de scurtă e viața ce o avem și să nu ne-o împarți, nici să o osebești în jumătate robie și jumătate întoarcere, ci degrab întoarce-ne”. Iar Isihie zice: „Ceva de acest fel însemnând Hristos, zice: *A venit ceasul ca să Se slăvească Fiul Omului* (Ioan 12: 23), însemnând vremea Crucii, care vreme, de nevoie, se zice *cale a tăriei*; căci tăria Crucii este putere nemincinoasă, iar Învierea cea din morți este cea care a făcut cale tăriei Crucii”. Iar Atanasie zice: „Se ruga ca să știe dacă va ajunge cu viața în zilele acelea în care urma a Se înomeni pe pământ Cel Unul-Născut”.

²⁴ Iar Marele Vasile zice: „Plinindu-se hotarele vieții, morțile năvălesc, pe care hotar, pentru fiecare dreaptă judecată a lui Dumnezeu le-a încheiat, acestea de departe și mai-nainte văzând folosul cel pentru fiecare dintre noi”. Iar Isihie zice: „*Ridicare* numește mutarea cea de aici, că aceasta este suirea sufletului. Așadar se roagă să nu se mute neîmplinit întru fapta bună, prin viață desăvârșită înțelegând pe cea împlinită întru fapta bună, căci aceasta nu se măsoară cu lungimea timpului: «Căci atunci voi fi luat plin de zile, ca și Avraam» (cf. Fac. 25: 8), când mă voi împlini cu cunoștința adevărului și a faptei bune”. Iar Atanasie zice: „Prin *înjumătățirea zilelor vieții sale* înțelege aceea că n-a ajuns să privească arătarea lui Hristos. Drept care se ruga să i se împlinească toată vremea lui și, de ar fi fost cu puțință, să i se întindă viața sa, ca doar de s-ar învrednici să vadă însăși plinirea lucrurilor, ca astfel să se poată împlini toată viața sa”.

în neamul neamurilor anilor Tăi.

Neamul neamurilor însemnează la Evrei „totdeauna”. Dumnezeiescul David însă, împreună cu rugăciunea aceasta, amestecă și dogme: „Tu, Doamne, zice, ești pururea vecuitor și veșnic și mai presus de Dumnezeire”, după Teodorit²⁵.

26. Întru început, Tu, Doamne, pământul l-ai întemeiat și lucrurile mâinilor Tale sunt cerurile.

27. Acelea vor pieri, iar Tu vei rămâne; și toți ca o haină se vor învechi și ca un veșmânt îi vei înveli și se vor schimba.

„Tu, Doamne, zice, de la începutul lumii ai întemeiat și ai întărit pământul; iar lucruri ale puterii Tale celei lucrătoare sunt cerurile, adică cerul cel dintâi și tăria”. *Că dintru început, zice, Dumnezeu a făcut cerul și pământul* (Fac. 1: 1). Și iarăși: *Și a numit Dumnezeu tăria cer* (v. 8)²⁶. Iar cerurile adică vor pieri, adică se vor schimba, făpturi fiind; iar Tu vei rămâne totdeauna neschimbat, Făcător fiind, și cerurile amândouă, ori împreună cu ele și pământul.

²⁵ Θεοτήτα. Dumnezeu transcende chiar și Dumnezeirea Sa, adică ființa Sa, nefiind determinat de ea precum oamenii de firea umană.

²⁶ Iar Teodorit zice: „Tu ai ființa nemărginită și lesne îți este a face și pe alții îndelung-viețuitori”. Iar Eusebie zice: „Mai-nainte zicând prooroceasca ceată să nu mă ridici întru înjumătățirea zilelor mele și rugându-se a i se prelungi viața până la plinirea celor prorocite, vede neputința cea din slăbiciunea firii celei muritoare din pricina scurtimii vremii și zice: «Eu cu adevărat voi adormi, muritor fiind, și numai singuri anii Tăi, Doamne, sunt din neam în neam, adică pururea, și Tu, Doamne, vei veni la neamul acela și la poporul cel ce se zidește, fiindcă Însuși ești Dumnezeu, Care și pe oameni ai făcut din început și pământul l-ai întemeiat”.

²⁷ Iar Marele Vasile zice: „Și care ar fi netrupeștile mâini ale Dumnezeului Celui fără de trup, Care a zidit cerurile? Cel Unul-Născut și Sfântul Duh, precum același Prooroc, tâlcuind, zice: *Cu cuvântul Domnului cerurile s-au întărit și cu Duhul gurii Lui, toată puterea lor* (Ps. 32: 6)”. Iar Teodorit zice: „Zidirea adică o prefaci precum voiești, Stăpâne, iar firea o ai neschimbată și mai presus de prefacere». Acestea însă dumnezeiescul Apostol I le-a pus împrejurul însușirii [ἰδιότητι] (adică al Ipostasului) Fiului, în Epistola cea către Evrei. Dar întru Fiul privim pe Tatăl; că cele ce Acela (adică Tatăl) face, așijderea și Acesta (adică Fiul); și aceeași fire și întru Unul și într-Altul se cunoaște; că o lucrare știm a Dumnezeieștii Treimi”. Iar Didim zice: „Zicerea întru început, așa aflându-se, surpă cunoștința celor ce zic că pământul este stihia (adică începutul) tuturor și că toate dintr-însul s-au făcut, sau că pare a nu avea început; iar ceea ce se zice despre Dumnezeu, că spânzură pământul pe nimic (Iov 38: 4), arată întinderea lui în mijlocul totului”.

se vor schimba din pricina multei și desei întrebuițări, dar și pentru îndelungata vreme prin care va fi trecut, precum și haina care se învechește cu trecerea vremii și cu deasa întrebuițare, după Isihie: că cerurile acestea le vei învălătuci și așa lesne le vei strânge, precum strânge cineva haina sa, iar acestea se vor schimba. Însă cu aceste cuvinte David arată puterea cea mare și tăria cea mai presus de toate a lui Hristos. Vezi însă că ceea ce mai sus a zis – adică *vor pieri* –, aceasta mai jos o zice [prin] *se vor schimba*; tâlcuind adică că *vor pieri*, însemnează că cerurile se vor schimba și se vor înnoi spre nesticăciune. Pentru aceasta zice și Pavel: *Trece chipul lumii acesteia* (I Cor. 7: 31), și Isaia: *Cerul se va învălătuci ca o carte* (Is. 34: 4). Alții însă, precum Didim, tâlcuiesc zicând că, precum haina se învălătucește după ce își împlinește rânduia ei întrebuițare, așa și cerul se va schimba întru mai bine atunci când întrebuițarea* lui se va face mai frumoasă și mai mare²⁷.

28. Iar Tu Același ești și anii Tăi nu vor lipsi.

„Cerurile, zice, se vor schimba; Tu însă, Doamne, Același ești totdeauna, nestrămutat și neschimbat, și anii Tăi nu se vor împuțina, adică, precum ești fără de început, așa ești și fără de sfârșit”. Anii însă, o dată dați lui Dumnezeu, trebuie să-i înțelegem ca întindere de ființare veșnică²⁸.

29. Fiii robilor Tăi se vor sălășlui

Robi numește David pe apostoli, despre care a zis mai sus *că bine au voit*

---

* Să notăm că *χρησά* înseamnă și nevoie, necesitate. Analogia de mai sus nu pare ușor de înțeles. Deși cele de dinaintea ei sunt de oarecare ajutor, prin așezarea acestui citat, Cuviosul Eftimie pare să facă un contrast cu cele de dinainte. Cu toate acestea, sensul cuvintelor nu poate să ne ducă în primul rând decât în Evanghelie, mai exact la Matei 13: 30, 39; Marcu 4: 29; Ioan 4: 35; Apoc. 14: 15, unde întrebuițarea întru rodire (cum zic și David, și Eftimie mai sus) face haina frumoasă și mare ca și spicele de grâu sau ca grăuntele de grâu, chip al trupului înnoit spre viață veșnică (cf. I Cor. 15: 37).

²⁷ Zice însă Didim: „*Lucrurile mâinilor Tale*, adică «ale puterilor Tale cele făcătoare de bine, care se numesc mâini»; că precum lucrurile meșterilor celor ce lucrează nouă cu mâinile îi arată curat pe ei că le-au făcut, tot așa și lucrurile lui Dumnezeu se arată că sunt zidirile, pentru că se zic lucruri ale mâinilor Lui”. Iar Eusebie zice: „Tot trupul, cu anii și cu îndelungatele veacuri, se învechește ca o haină învechită, însă cele învechite iarăși se vor înnoi cu sfatul Tău cel dumnezeiesc”. Iar Isihie zice: „*Ele se vor învechi*, ca unele ce cu adevărat s-au zidit, și *se vor schimba*, ca unele ce sunt de Dumnezeu zidite”.

²⁸ A zis încă și Didim: „Tu, o, Stăpâne, pururea Același și Asemenea fiind, mai presus de ființă Îți este ființa și fără de început ești și fără de sfârșit, că anii Tăi nici nu s-au început, nici nu se pot lua temporal, că fără de timp ești”.

robii Tăi în pietrele lui, iar fii ai apostolilor suntem toți Creștinii, care ne-am născut a doua oară de apostoli prin Evanghelie, fii adică prin învățătură și după potrivirea dogmelor și a viețuirii, după Didim. „Creștinii aceștia dar, zice, vor locui în Sion, adică în Biserica cea ce s-a miluit de Tine, Doamne”.

și sămânța lor în veac se va îndrepta.

„Sămânța apostolilor, zice, ori a fiilor apostolilor, adică Creștinii și fiii Creștinilor – că aici prin *sămânță* nu se înțelege cea după trup, ci cea după împărtășirea și moștenirea bune-cinstiri și a faptei bune –, deci această sămânță, zice, se va îndrepta bine în cale”, fiindcă porțile iadului nu vor birui Biserica Creștinilor, precum a zis Domnul (Matei 16: 18)²⁹.

PSALMUL 102

Psalm lui David.

salmul aceasta este mulțumitor către Dumnezeu, precum se arată din începutul ce-l are³⁰.

1. Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul și toate cele dinlăuntru meu, numele cel stânt al Lui.

„Mulțumește, zice, și laudă și slavoslovește, o, suflete al meu, pe Domnul, Care atâtea faceri de bine multe și mari ți-a făcut, și voi, toate cele dinlăuntru meu, slavosloviți numele Domnului!” Prin *cele dinlăuntru meu* David înțelege puterile sufletului, gândurile și cugetările inimii, după Teodorit. Ori

²⁹ Iar Eusebie înțelege zicând cum că fiii robilor lui Hristos vor locui în ceruri atunci când ele se vor înnoi și se vor schimba întru mai bine și că sămânța lor se va îndrepta [dăinui] în veac. Iar Atanasie: „Prin *sămânță a apostolilor* a înțelese evangheliceasca propovăduire, care rămâne în veac”. Iar Teodorit: „Prin *sămânță* înțelege pe Hristos, ca Unul ce este Sămânță din strămoși, despre Care a zis Pavel: *Nu zice «și semințiilor» ca de multe, ci ca de una: «și Sămânța lor»*, Care este Hristos (Gal. 3: 16), că Această Sămânță rămâne în veac, căci e unită cu ființa lui Dumnezeu-Cuvântul, care este nestrucată”.

³⁰ „Măcar că psalmul acesta, după Teodorit, se potrivește și evreilor celor robiți în Babilon, care, slobozindu-se din robie, mulțumesc printr-însul și laudă pe Făcătorul de bine, se potrivește mai bine la toți Creștinii cei din neamuri, după Chiril, fiindcă aceștia s-au slobozit dintr-o robie și mai amară, adică din cea a dracilor, și au luat faceri de bine mai multe decât Evreii”.

înțelege și toate mădularele cele dinlăuntru ale omului; că pe sineși tot se îndeamnă David să slavoslovească pe Dumnezeu și numele Lui cel sfânt, care sfințește pe cei ce-L slavoslovesc³¹.

³¹ Iar Didim zice: „Măcar că omul cel alcătuit nu este altul decât sufletul și trupul – căci din acestea este alcătuit –, cu toate acestea, zice despre suflet ca de un altul al lui. Deci omul cel alcătuit este cel ce cheamă sufletul său spre a binecuvânta pe Domnul”. [Omul în sine este suflet și trup, dar, pentru că i s-a înșuflet suflare de viață, adică harul Duhului, el a dobândit conștiință de sine, personalitate, putere de a transcende ceea ce e pur trupesc și sufletesc, sau imanent, care lucrări sunt cele ale duhului său. Acesta este, credem, sensul celor zise de Didim. Prin urmare, omul nu poate binecuvânta pe Dumnezeu decât dacă a ajuns să-L cunoască în oarecare măsură prin acest har sau prin alte daruri ale harului. Această conștiință de sine cu ajutorul harului a fost numită duh (deși termenul are și alte înțelesuri), după cum arată și Eusebie în fragmentul următor. Suflet au și animalele, dar nu sunt conștiente de el sau de lucrarea lui, nici de Dumnezeu, Care l-a dat, drept care nu degeaba se zice că ele privesc în jos, și nu în sus, către Dumnezeu, ca și omul. Ele, zice Sfântul Maxim, sunt purtate cumva de Dumnezeu, iar omul se poartă cu/de Dumnezeu. Duhul ar putea fi numit și partea înțelegătoare și cuvântătoare a sufletului, prin care omul se ridică cumva deasupra sufletului, devenind duhovnicesc și rațional prin Hristos (Rațiunea prin excelență) și prin Duhul, și nu pur sufletesc, după cum zice și Sfântul Apostol Pavel în I Cor. 2: 14, vorbind de omul (pur) sufletesc (ψυχικός ὁ δὲ ἄνθρωπος) sau asemănat dobitoacelor, care nu primește cele ale Duhului.] Ori, după Eusebie: „David însuși pe sine se deșteaptă spre laudă” și „poate că, după același, lăsându-se sufletul între trup și Duh [πνεύματος], trupul adică trage sufletul spre poftetele sale, de oareunde de sus coborându-l; iar duhul [πνεύμα] iarăși în sus către sineși îl trage, sus oareunde către Dumnezeu ridicându-l, și-l roagă să binecuvânteze pe Dumnezeu”. [În vechile lucrări bisericești ale limbii grecești, începând cu Biblia, nu se stabilise o regulă strictă privitoare la vremea când πνεύμα sau πνεύματος trebuie redat cu literă mare sau mică, de aceea înțelesul reieșea adesea din context sau după priceperea duhovnicească a fiecăruia. Deși aici am redat și originalul (interesant e că în fragmentul din Eusebie, pe care l-am aflat PG 23, col. 976, πνεύματος e cu literă mică, nu de tipar), nu e sigur totuși unde e vorba de duhul omului sau Duhul Sfânt (să avem în vedere și că în primele secole creștine Biblia a fost pusă în scris în caractere unciale, toate literele fiind de tipar, evoluând apoi în moduri dintre cele mai diverse) și, am putea zice, în cazul nostru nici nu e așa relevant, de vreme ce, atunci când omul încetează a mai fi sufletesc, devenind duhovnicesc, el se face una în Duhul cu Hristos, fără confuzie, voia lui făcându-se una cu voia Duhului sau urmând-o pe aceasta, că nu în zadar zicem: *facă-se voia Ta.*] „Fiindcă, după Teodorit, cei ce se află bine-cunoscători despre dumnezeieștile daruri, pe sineși se deșteaptă arătat spre cântarea de laudă, cu acestea răsplătesc Făcătorului de bine pe cât le este cu putință; dar este cu puțință și de-a pururea a lăuda, și cu glas a zice și a propovădui minunea facerilor de bine”. Iar Didim: „*Răsplătiri* numește facerile de bine pe care le înșiră mai jos, numind adică pe *Cel ce Se milostivește, pe Cel ce vindecă, pe Cel ce izbăvește, pe Cel ce încununează* și celelalte”.

2. Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul și nu uita toate răsplătirile Lui.

Iarăși și aici zice Prooroc-împăratul David aceasta – *binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul* – ca, prin îndesirea zicerii, mai mult să îndemne pe Creștini să slavoslovească pe Dumnezeu. „Să nu uiți, zice, suflete al meu, răsplătirile, adică facerile de bine ce ți-a dăruit ție Dumnezeu”, că așa a tălmăcit Simmah; pentru că noi, luând de la Dumnezeu bunătați și faceri de bine, I-am răsplătit cu rele, pentru neascultare, iar Dumnezeu iarăși nu ne-a răsplătit cu muncă și cu chinuri, precum ni se cuvine, ci, în loc de relele noastre, ne-a răsplătit cu bune, drept care, după urmare, David înșiră aceste răsplătiri și faceri de bine.

3. Pe Cel ce curățește* toate fărădelegile tale, pe Cel ce vindecă toate bolile tale,

„Binecuvântează, zice, o, suflete al meu, pe Domnul, Care Se milostivește și îndelung-rabdă spre fiecare nelegiuire a ta și nu te pedepsește de te vei pocăi pentru dănele; Același vindecă și toate neputințele tale, și pe cele sufletești, și pe cele trupești, atunci când Îl vei ruga fierbinte pentru dănele”.

4. Pe Cel ce izbăvește din stricăciune viața Ta, pe Cel ce te încununează cu milă și cu îndurări,

„Binecuvântează, zice, o, suflete al meu, pe Domnul, pentru că El te izbăvește de fiecare primejdie sufletească și trupească. Ori pentru că El îți va dăruia viață nestrucată întru învierea cea de obște³¹. Și pentru că El te încununează atunci când tu vei isprăvi calea faptei bune și vei păzi credința nestrucată; cu milă însă și cu îndurări te încununează”; pentru că nimeni nu se îndreptează, nici nu se încununează din singure faptele lui bune, *că de vei căuta la fărădelegi, zice, Doamne, Doamne, cine va suferi?* (Ps. 129: 3), și iarăși: *Că la Domnul este milostivirea, și multă izbăvire la El, și El va izbăvi pe Israel de toate fărădelegile lui* (v. 8); că, amestecând Dumnezeu iubirea de oameni și mila Sa cu bunele

* Vezi nota de la Psalmul 77: 42.

³² Iar Isihie zice: „«Și de stricăciunea cea de acum și de cea viitoare izbăvește-mă»: că acum adică năvălește stricăciunea indulgirilor, iar în urmă se învistierește cea a pedepselor, dintru care, pe cei ce se apropie de El îi izbăvește”. Și Didim: „*Pe Cel ce Izbăvește viața din stricăciune*, ca așa să nu mai viezi viață după stricăciune și pătimasă, ci întru nestrucăciune, iubind pe Domnul Iisus (...), Care și dându-ți trup nestrucată întru înviere, izbăvește din stricăciunea viața ta”.

lucrări ale fiecăruia, plinește lipsa celor bune ce trebuie să le aibă acela și așa îl mântuiește³³.

5. Pe Cel ce umple de bunătați pofta ta; înnoi-se-vor ca ale vulturului tinerețile tale.

„Binecuvântează, zice, o, suflete al meu, pe Domnul, pentru că El te satură de bunătațile după care flămânzești și le poștești”. Unii însă, precum Isihie, au înțeles aici prin *pofta bunătaților* aceea prin care omul voiește să se facă pe sine Dumnezeu, pe care și Adam pofind-o, s-a silit a și-o sătura cu cele rele ale neascultării³⁴.

„Precum Dumnezeu, zice, îți satură, zice, o, suflete, pofta cu cele bune prin ascultare, așa și tu, de toate facerile de bine acestea aducându-ți aminte totdeauna, slavoslovește pe Dumnezeul Cel ce ți-a făcut atâtea faceri de bine. Și precum vulturul se înnoiește și ia tinerețea sa, lepădându-și penele cele vechi și scoțându-și altele noi, așa și tu, o, suflete al meu, te vei înnoi și tânăr te vei face, lepădând bătrânețea pe care o pricinuiesc patimile și boala cea din patimi, luând a doua oară prin pocăință nouă fapte bune”³⁵.

³³ Iar Didim zice: „Ne încununează pe noi Dumnezeu nu atâta ținind [privind] către nevoița noastră, cât către mila și îndurările Sale”. Și Isihie: „De vei fi tu către aproapele îndurat și milostiv, va dărui ție drept cunună Împărăția cerurilor, zicând: *Veniți, binecuvântații Părintelui Meu, de moșteniți împărăția cea gătită vouă; că am flămânzit și Mi-ați dat să mănânc* (Matei 25: 34); și iarăși: *Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui* (Matei 5: 7)”.

³⁴ Cuvintele lui Isihie sunt acestea: „Și care este pofta noastră? A ne chema dumnezei. Că aceasta pofind-o Adam, a gustat din mâncarea cea oprită. Deci această poftă a noastră o a plinit Domnul prin *bunătați*, de un chip cu Sineși făcându-ne după darul Botezului; și pentru aceasta ne-a numit dumnezei după har”. Iar Teodorit zice: „Fiindcă este și poftă prihănită, pe care o oprește dumnezeiasca Lege, bine a adăugat pe *bunătați*, că poftele noastre cele bune le plinește Stăpânul: că, *cereți*, zice, și *vi se va da vouă* (Matei 7: 7)”. Iar Didim zice: „*Umple de bunătați pofta ta*, că toată pofta dreptului este bună”.

³⁵ Iar după Eusebie: „1. Dumnezeu a pus curățire a păcatelor. 2. Neputințele le-a vindecat. 3. Din stricăciune ne-a izbăvit prin sângele Fiului Său Cel Unul-Născut. 4. Milă întrebuițând, ne-a încununat cu darului înfierii – pentru că, după Teodorit, cununa este de har și iubire de oameni. 5. Și de duhovnicești daruri ne-am umplut”. Iar după Atanasie: „Prin *vultur* se arată darul învierii: că, semănându-ne întru stricăciune, ne sculam întru nestricăciune, ca să nu ne învechim, nici să începem întru stricăciune. Că prin *vultur* a asemănat pe cei ce se înnoiesc cu Cel zburător întru înălțime și împărătesc, și Care singur poate a privi curat în strălucirile soarelui”. „Însă prin aceasta însemnează, după Eusebie, înnoirea sufletului, zborul de pe pământ la cer, și că viața lui se va face întru lumina cea de sus; *vultur* Înșuși Hristos Se zice, după aceasta: *Ca un vultur care-Și acoperă cuibul Său* (Deut. 32: 11); și după aceasta: *Cu neputință-mi este a înțelege urmele vulturului* ca

6. Cel ce face milostenie, Domnul, și judecată tuturor celor ce li se face strâmbătate.

Aici lipsește graiul *este*, adică „Cel ce face milostenie este Domnul”, care este întocmai cu *a face*. „Face, zice, Domnul milostenie și judecată dreaptă celor ce se nedreptătesc”³⁶.

7. Cunoscute a făcut căile Sale lui Moise, fiilor lui Israel voile Sale.

„Dumnezeu, zice, prin legea cea dată de Moise, a arătat căile Sale, adică voile Sale prin care cineva poate merge la Dumnezeu ca pe drumuri”. Despre acestea am spus mai cu de-amănuntul la Psalmul 24, tâlcuind zicerea *căile Tale arată-mi, Doamne*. Mai întâi însă Dumnezeu a arătat voile Sale lui Moise, iar apoi, prin Moise, le-a arătat poporului israelitesc³⁷.

zboară (Pilde 30: 18-19), căci dumnezeiasca fire este de neatins tuturor gândurilor”. Iar Teodorit zice. „Prin înnoirea vulturului se însemnează întinerirea ceea ce se dăruiește prin Sfântul Botez; pe această întinerire iarăși nouă Stăpânul o a dăruit prin Preasfântul Botez și, bătrânețea păcatului curățind-o de la noi, tineri în loc de îmbătrâniți ne-a făcut”. Asemenea cu acestea zice Isaia Proorocul: *Iar cei ce așteaptă pe Domnul se vor îmbrăca cu țârie, se vor întraripa ca vulturii* (Is. 40: 31). Că de vreme ce atunci când ne-am zidit am primit firile [deci nu ființele sau ființa, ci χαρακτήρα] cele dumnezeiești și împărătești, apoi pe acestea le-am înnegrit și le-am stricat cu iscusințele cele de toate felurile ale păcatului, făgăduiește nouă acum proorocescul cuvânt câștigarea cea de-a doua oară a împărăției. Căci pasărea aceasta (vulturul adică) împărătească este și ei îi este încredințată împărăția păsărilor. Însemnează însă că vulturul, deși se înnoiește, moare însă atunci când partea cea de deasupra a pliscului se va întoarce peste cea de dedesubt a gurii sale din pricina învechirii, și astfel nu mai poate mânca, precum zice Aristotel începutul istoriei celei despre vietăți: „Vulturul moare plecându-i-se ciocul încovoiat”.

³⁶ Pentru aceasta, a zis Eusebie: „Aflăm din Scriptura lui Moise ce fel de judecăți a dat pentru cei ce se nedreptătesc: că cu dreptă judecată a certat pe Egipteni, cu bătaii de Dumnezeu date, pentru fiii lui Israel care se nedreptăteau de ei”. Și Teodorit zice: „Nu pentru dreptățile pe care le-am făcut, precum zice dumnezeiescul Apostol, ci pentru multă mila Sa ne-a mântuit prin baia nașterii celei de-a doua și prin înnoirea Duhului Sfânt (Tit 3: 5); și văzându-ne pe noi nedreptățindu-ne de vrăjmașul adevărului, nouă cu adevărat ne-a deschis izvoarele milei, iar împotriva aceluia a dat dreptă hotărâre”.

³⁷ Iar Isihie zice: „Căile Sale, adică poruncile cele ce le-a făcut cunoscute lui Moise, și, prin el, fiilor lui Israel voile Sale, că voia lui Dumnezeu este a nu preacurvi cineva [μη μοιχεύεις, a nu face adulter], a nu ucide, a nu fura, a nu mărturisi minciună, fiindcă prin ferirea de acestea ne mântuim”. Iar Didim zice: „Căci căile [se înțeleg] prin [ἐκ] alăturare cu faptele bune; căci cel ce zice *Căile Tale arată-mi* (Ps. 24: 4), acela roagă să se facă arătate faptele Sale cele bune”.

8. Îndurat și milostiv este Domnul, îndelung-răbdător și mult-milostiv.

9. Nu până în sfârșit Se va iuți, nici în veac Se va mânia.

„Domnul, zice, fiindcă este Împărat, simte durere pentru cei ce se nedreptătesc și se silnicesc; iar ca îndelung-răbdător, nu îndată dă la muncă și în mâinile vrăjmașilor lor pe cei ce greșesc; iar ca mult-milostiv, nu o dată miluiește, ci de multe ori. Dumnezeu, zice, nu Se mânie de-a pururea asupra păcătoșilor, ci Se împacă și Se împrietenește cu cei ce se pocăiesc; nu ține minte răul și nici nu ține mânie totdeauna asupra celor ce au păcătuit”³⁸.

10. Nu după fărădelegile noastre a făcut nouă, nici după păcatele noastre ne-a răsplătit nouă,

„Fiindcă Dumnezeu, zice, este suferitorului de rele ca un mult-milostiv, pentru aceasta nu ne pedepsește precum s-ar cuveni, după fărădelegile și păcatele noastre”. Cuvântul acesta însă, despre mila lui Dumnezeu, îl repetă David aici cu osebite ziceri, pentru ca cu acestea să arate covârșitoarea iubire de oameni a lui Dumnezeu.

11. Că, după înălțimea cerului de la pământ a întărit Domnul mila Sa spre cei ce se tem de El.

„Cât de înaltă, zice, și mare și nemăsurată este depărtarea cerului de la pământ, atât de înaltă și mare este mila pe care o a întărit Dumnezeu peste cei ce

---

³⁸ A zis însă Marele Atanasie: „Deși Dumnezeu S-a mâniat pentru călcarea cea întru Adam și a osândit neamuri cu moarte, însă nu întinde până în sfârșit mânia, că a trimis în anii cei mai de pe urmă pe Unul-Născut Fiul Său spre pierderea stricăciunii. Căci Cel ce a zis [despre] cât de lesne împăciuitoare este către cei ce se pocăiesc nu are mânia stăruitoare: *Căci când se va face mânie urgiei Mele, iarăși voi vindeca* (Is. 7: 4). Și, de Se mânie, nu face aceasta spre a strica de tot și a pierde, că aceasta ar însemna să Se mânie până în sfârșit și până la stricarea aceloră asupra cărora s-ar îndrepta mânia”. Zice însă și Teodorit: „Pricina bunătăților acestora este adâncul dumnezeieștilor bunătăți: nemăsurata milă și noianul iubirii de oameni”. Și Isihie zice: „Pentru aceasta nici mânia nu o întrebuițează pentru totdeauna (că aceasta însemnează zicerea până în sfârșit), nici mila nu o dăruiește neîncetat celor nevrednici. Căci cum ar putea fi Dumnezeu și drept, și tare? Ori cum ar putea răsplăti fiecăruia după faptele sale? Drege dar (adică amestecă) mânia cu mila. Când este vreme de milă, o pune înainte pe dânsa, iar când e vreme de urgie, o aduce în ziua mâniei și a dreptei judecăți. Pentru aceasta și zice că *nici în veac Se va mânia*, adică în veacul acesta: că judecata și mânia o a păzit pentru cel viitor”.

se tem de El"; adică mila lui Dumnezeu este nemăsurată și nepricepută; că nu a aflat David altă simțită depărtare mai mare și mai lungă, decât cea a cerului și a pământului, pentru ca să pună în cumpănă [compare] cu aceasta mila pe care o arată Dumnezeu peste cei ce se tem de El, după Teodorit.

12. Pe cât sunt de departe Răsăriturile de la Apusuri, depărtat-a de la noi fărădelegile noastre.

„Pe cât de departe este Răsăritul de Apus, zice, atât a depărtat Dumnezeu păcatele de la cei ce se tem de El”; fiindcă unde este frica lui Dumnezeu, acolo urmează să fie și paza poruncilor, precum a zis Teologul Grigorie: „Că unde este frică, acolo este și paza poruncilor”³⁹.

13. În ce chip miluiește tatăl pe fii, așa a miluit Domnul pe cei ce se tem de Dânsul.

„Se îndură și milostivește părintele cel după fire spre fiii lui: căci, atunci când ei greșesc, acela se îngrijește de ei suferindu-i, sfătuindu-i, rugându-i, înfricoșându-i, îndelung-răbdându-i, bătându-i, vindecându-i și în toate chipurile făcând pentru îndreptarea și mântuirea lor. Deci precum părintele după fire se îndură și se milostivește spre fiii săi, așa și în chip neasemănat Dumnezeu mai mult Se îndură și Se milostivește spre cei ce se tem de El și păzesc poruncile Lui”⁴⁰.

³⁹ Iar Didim zice mai înalt: „Luminate fiind faptele bune, le-a numit *răsărituri*, precum și păcatele le-a numit *apusuri*, din pricina întunerului. Deci cel ce s-a lipit de răsărituri are nelegiuirile departe de sineși, că departe sunt relele de faptele bune”. Zice și Teodorit: „De ar fi aflat depărtări încă mai îndelungate decât acestea, negreșit că și pe acelea le-ar fi adus în mijloc [atenție], silindu-se să arate nemărginita bunătate a lui Dumnezeu”. Zice însă și Isihie: „În *întuneric* și în *apusuri* sunt oamenii cei ce se află în păcate; scăpând însă de greșeale, se mută la lumină, încât potrivit pe izbăvirea de păcate o a numit mutare de la apusuri la răsărit, vrând împreună și pe noi a ne învăța care este osebirea păcatului de dreptate”.

⁴⁰ Zice însă și Hrisostom: „Nu că numai atâta, ci pentru că altă pildă nu avea pentru nemărginita iubire de fii; iar Isaia și mai multe decât acestea a învățat: că, luând *maica* spre pildă, care decât tatăl este mai duioasă către fii, zice așa: *Au doară uita-va femeia pe copilul său și de rodul pântecelui ei n-are milă? Însă și de acestea de va uita femeia, Eu nu te voi uita pe tine!* (Is. 49: 15), zice Domnul, arătând că și decât fireasca iubire de fii este mai presus mila lui Dumnezeu. Și aceasta însă ludeilor grăind-o, zice: *Deci dacă voi, este mai presus mila lui Dumnezeu. Și aceasta însă ludeilor grăind-o, zice: Deci dacă voi, răi fiind, știți a da daruri bune fiilor voștri, cu atât mai vărtos Părintele voștru Cel ceresc va da cele bune celor ce cer de la El* (Matei 7: 11), nimic altceva arătând prin acestea, decât că pe câtă osebire este între cei buni și între cei răi, atâta este osebirea purtării de grijă a lui Dumnezeu de cea părintească”.

14. Că El a cunoscut zidirea noastră, adusu-Și-a aminte că țărână suntem.

Aici David scrie pricina pentru care Dumnezeu, ca Părinte iubitor de fii, Se milostivește spre cei ce se tem de El: „Pentru aceasta, zice, rabdă Dumnezeu și arată iubire de oameni, fiindcă știe că facerea și alcătuirea omului este neputincioasă”. Iar aceasta o tâlcuiește mai arătat cu alta, zicând că *Dumnezeu Și-a adus aminte* că ne-am alcătuit adică din țărână, și că am fost făcuți neputincioși, și pentru aceasta Se milostivește asupra noastră. Iar zicerea *a cunoscut* și *Și-a adus aminte* este în loc de „știe”, aceasta fiind însușire a limbii evreiești a întrebunța graiuri de acest fel la o pricină de însemnătatea acesteia⁴¹.

15. Omul ca iarba, zilele lui ca floarea câmpului, așa va înflori.

„Zilele vieții omului sunt vremelnicești și lesne veștejicioase; și precum grădina acum se vede frumoasă cu florile cele osebite și de multe feluri, iar după puțină vreme se vede fără podoabă, din pricina veștejirii florilor ei, așa și omul, acum se vede frumos și împodobit, iar după puțin se veștejește și se strică prin moarte”. Așa socotește și Solomon zicând: *Mare este omul și cinstit bărbatul milostiv* (Pilde 20: 6). Să nu te tulburi pentru aceasta, iubitul, nici să socotești că David zice diferit de Solomon, tatăl și fiul său; nu! Că de vreme ce omul își are făptura îndoită, trupul adică din prostul^{*} pământ și din țărâna pământului, iar sufletul, din făcătoarea de viață insuflare a lui Dumnezeu, de aceea pentru stricarea trupului se smerește aici de David omul și se prostește, iar pentru nemurirea sufletului se mărește și se slăvește de Solomon: că se necinstește omul pentru bolile și ostenețile ce le suferă, însă se cinstește iarăși pentru bunătățile și îndreptările ce le isprăvește. Iar omul este mare cu adevărat prin aceea că, păzind poruncile lui Dumnezeu, se face după asemănarea lui Dumnezeu și moștenitor al

---

⁴¹ După Chiril însă: „Deci ca spre făptura Sa și ca spre lucrul mâinilor Sale Se îndură Dumnezeu spre om, și ca Unul Ce știe că cu neputință este ca, oameni fiind, și așa neputincioși, și viețuind viața cea în carne și în sânge, să nu cadă în puțină necuviință; pentru aceasta nu prea cu scumpătate cercetează Judecătorul și făgăduiește iertarea din fireasca iubire și facere de bine [καλοκάγαθία] către oameni”.

^{*} εὐτελής; mai jos, unde Eftimie vorbește de „prostirea” omului, termenul de față îl găsim la formă verbală. Altfel spus: omul, din pricină că este făcut din țărână proastă, stricăciosă, pentru aceasta, din pricina stricării păcătoase a trupului, el se prostește, adică se ticăloșește, lipsindu-se de vrednicia la care a fost chemat.

împărăției Lui. Și iarăși omul este prea prost prin aceea că, călcând poruncile lui Dumnezeu, se face rob al păcatului și vinovat muncii celei veșnice⁴².

16. Că duh a trecut printr-însul și nu va fi și nu-și va mai cunoaște încă locul său.

Duh numește David aici aerul (adică văzduhul), fiindcă fiecare vietate ce răsuflă și înghite văzduh este stricătioasă; prin urmare, și omul, ca un asemenea acestora, este stricătios, pentru că și în om intră și iese văzduhul prin însuflare și prin răsuflare. Ori prin *duh* trebuie să înțelegem sufletul, după Teodorit, care petrece în [pătrunde] tot trupul și care iarăși iese din trup în hotărâta vreme a morții, iar mai mult [departe], omul nu mai este în viața aceasta, pentru că moare. Iar omul nu mai *cunoaște locul* și lăcașul vieții acesteia, fiindcă se mută într-alt loc și locuință. Dar nici duhul, adică sufletul, după ce se desparte de trup, *nu va mai fi*, adică nu va mai locui în trup, precum locuia mai-nainte și era într-însul în viața aceasta, *nici nu va cunoaște mai mult locul locuinței sale*, adică trupul, deoarece, deși la Învierea cea de obște sufletele își vor lua trupurile lor, cu toate acestea, nu le vor lua în felul prin care au fost mai-nainte, adică stricătioase și

⁴² Zice însă Marele Vasile: „Deci când vei vedea iarbă și floare, vino la cugetarea despre firea omenească, aducându-ți aminte de icoana arătată de Proorocul Isaia: *Că tot trupul e iarbă și toată slava omului, ca floarea ierbii* (Is. 40: 6); că puțina vreme a vieții și bucuria și înflorirea omeneștii îmbelșugări cea în puțină vreme au aflat la Proorocul icoană prea potrivită: că cel ce astăzi este înflorit cu trupul, avându-și fața înflorită, același mâine este vrednic de jale, ori cu vremea veștejindu-se, ori cu boala muindu-se. Același acum e vestit pentru slavă și pentru bogăție, apoi, răpit, se duce și slava - și aceea, pierind ca un vis. Drept aceea s-a nimerit de Proorocul asemănarea slavei omenești cu floarea cea prea neputincioasă”. A zis însă și Chiril: „Însă noi, ticăloșii, deși ne-am făcut spre nesticăciune, apoi, în asemănarea umbrelor și cu verdeța ierburilor câmpului cu anevoie și abia înflorind, fără pregetare cădem ca către o maică la pământ, pe dânsul avându-l și hrănitor, și mormânt”. Iar Hrisostom zice: „După Isaia, omul e iarbă, iar după David, nici măcar iarbă, ci asemenea ierbii: *că omul, zice, ca iarba*, dar nu iarbă, ci «ca iarba»”. Iar Teologul Grigorie zice: „Astfel de vremelnică este viața noastră, a celor ce viețuim, ca un joc [παίγδιον - lucru de joacă, jucărie] de pe pământ, nefiind, să ne facem și, făcându-ne, să ne topim; vis suntem, nu ca un lucru statornic; ca o nălucire ce nu ține; floare o vreme văzându-se și cu vremea topindu-se. *Omul ca iarba, zilele lui*, bine a filosofat dumnezeiescul David despre neputința noastră”. Oarecari dascăli însă, mai cu luare-aminte tâlcuind zicerea aceasta a lui David, zic cum că nu a zis „ca floarea grădinii”, ci *ca floarea câmpului*, pentru ca așa să arate mai limpede puțina vreme a vieții omului: pentru că, deoarece florile grădinii, păzindu-se de grădinar, rămân nevătămate în mult mai multe vremi, în schimb, cele ale câmpului, ca unele ce nu sunt păzite de om și de dobitoace se calcă, și de oameni se fură, și de păsări se strică, se află prin urmare în mult mai puțină vreme [înflorite].

supuse la nenumărate schimbări. Deci, precum se cuvine, din pricina prefacerii, sufletele nu le vor cunoaște⁴³.

17. Iar mila Domnului din veac și până în veac spre cei ce se tem de El,

„Mila Domnului, zice, se întinde spre cei ce se tem de El, din veacul acesta până în cel viitor, adică și aici, și acolo Dumnezeu miluiește și nu încetează cândva, nici nu va înceta de a milui spre cei ce se tem de El”; aici cu adevărat Domnul îi mântuiește de osebitele primejdii ale vieții, iar acolo îi mântuiește de muncile cele ce vor să fie”.

18. Și dreptatea Lui spre fiii fiilor, spre cei ce păzesc așezământul de lege al Lui,

19. Și-și aduc aminte de poruncile Lui, ca să le facă pe ele.

Dreptate a lui Dumnezeu numește David aici răsplătirea isprăvilor celor îmbunătățite, că și Simmah așa a tâlcuit. Deci zice că și dreptatea cea de acest fel a lui Dumnezeu rămâne veșnică și se dă după moștenire la fiii fiilor și, după urmare, va curge la toate neamurile, până în veacul cel viitor, fiindcă Dumnezeu răsplătește celor buni și în viața aceasta, și în cea viitoare. „Însă această dreptate a lui Dumnezeu se dă ca răsplătire, zice, celor ce păzesc Testamentul poruncilor Lui, pe care l-a pus Dumnezeu pentru cei ce s-au făcut fii ai Lui după har și prin care Dumnezeu a făgăduit că le va da moștenire. Și încă Testamentul acesta și răsplătirea lui Dumnezeu se dă celor ce-și aduc aminte de poruncile Lui, dar nu numai ca simplu să le știe, ci și ca să le isprăvească prin fapte”. *Fii ai lor* nu sunt numai moștenitorii trupestii înrudiri a născătorilor lor, ci și moștenitorii buneicinstirii de Dumnezeu și a viețuirii celei îmbunătățite a părinților lor celor duhovnicești și moștenire întru lucrarea poruncilor, iar nu doar pentru pomenirea lor⁴⁴.

⁴³ Pentru aceasta, Teodorit zice: „*Duh* este sufletul, care, de față fiind trupul, viază și lucrează, iar zburând din trup, acesta se topește și se strică, fiindcă nu se mai cunosc semnele [χαρακτήρας = întipăririle] lui cele de mai-nainte, nici nu se mai cunoaște că acesta este al cutăruia, iar acela al cutăruia; iar aceasta am vedea-o mai cu de-amănuntul dacă ne-am uita în mormânturi: că toate trupurile se fac asemenea, mâncare a stricăciunii, și semnele cele de mai-nainte nu le mai au”.

⁴⁴ Zicerea aceasta este asemenea, după Eusebie, cu aceasta: „*Și fac milă până la al milea neam cu cei ce Mă iubesc pe Mine* (Ieș. 20: 6), că mila Domnului se întinde, alături de dreptate, soția ei, în toate neamurile, la cei ce se tem de El”. Iar Isihie zice: „*Și bine s-a numit legea lui Dumnezeu Așezământ [Testament], ca dintr-însul să nădăjduim moștenire cei ce păzim poruncile*”. Iar Didim zice: „*Așezământul s-a dat nu pentru ca noi să avem*

20. Domnul în cer a gătit scaunul Său, și Împărăția Lui peste toți stăpânește.

„Domnul, zice, a gătit, adică a întărit scaunul Său în cer, și dar câți vor să stea înaintea scaunului Său, aceia să cugete cele cerești și să defaima pe cele pământești”. Zicerea aceasta însă arată înălțimea scaunului și a Împărăției lui Dumnezeu. Vezi însă și tâlcuirea zicerii: *Cel ce locuiește în cer va râde de dâșii* (Ps. 2: 4)⁴⁵.

21. Binecuvântați pe Domnul, toți îngerii Lui, cei puternici la vârtute, care faceți cuvântul Lui, [și] auziți glasul cuvintelor Lui.

Fiindcă David a zis mai sus despre scaunul lui Dumnezeu, pentru aceasta, după urmare, acum, aici zice despre îngerii că stau înaintea aceluia scaun și ca pe niște împreună-slugi îi îndeamnă ca să binecuvânteze și să slavoslovească pe Stăpânul și Dumnezeuul a toate, bucurându-se pentru că atâtea faceri de bine dă neamului omenesc. Zice însă și că îngerii sunt *puternici și tari*, pentru că puterea lor nu îmbătrânește, nici nu se strică, pentru aceasta se și numesc puterni, pentru că au putere a săvârși poruncile Sfântului Dumnezeu, că fac cuvântul și porunca lui Dumnezeu îndată ce aud glasul cuvintelor Lui, care glas lor li se face lesne auzit⁴⁶.

---

goală pomenirea lui, ci pentru ca, pomenindu-l, să facem cele poruncite. Și cum că s-au dat spre a le face, arată Mântuitorul, zicând: *Cel ce are poruncile Mele și le păzește pe ele, acela este cel ce Mă iubește* (Ioan 14: 21); că făgăduințele sunt plată și moștenire pentru lucrarea poruncilor, iar nu pentru pomenirea lor”.

⁴⁵ După Teodorit însă, aceasta e asemenea cu aceasta: „*Cel ce locuiește întru cele înalte și spre cele smerite privește* (Ps. 112: 5-6). Iar aici zice că scaunul Domnului tuturor șade în cer, însă privește și ocârmuiește zidirea, al tuturor fiind Făcător și Împărat și Stăpân”. Iar Eusebie zice: „Stăpânește însă peste toate după alt înțeles, stăpânind și peste cei nevrednici de Împărăția Sa, fiindcă este Domn al tuturor”. Și Atanasie: „Sfânt fiind Dumnezeu, întru Sfinți Se odihnește, adică întru puterile îngerești”. Și Isihie zice: „Împărățește peste toți, fie că-L voiesc, fie că nu; fericit însă este cel ce de voie se supune: că unul ca acela primește plata robiei celei de bună voie – a împărați împreună cu Stăpânul”.

⁴⁶ Zice însă Eusebie: „David aduce la un sfârșit [τέλος] și sufletul său, și cereștile puteri: că pe același lucru al buneii-cuvântării îl rânduiește și sufletului său, și acelora. Învață încă și pe poporul cel ce a venit la credință că, întrebându-lă lauda lui Dumnezeu, vor avea dregătorie cu îngerii și cu dâșii vor sta”. Iar Teologul Grigorie zice, împreună cu Teodorit: „Cele asemenea cu tine, o, suflete, sunt neputincioase spre a lăuda pe Dumnezeu după cuviință; iar sfinții îngeri, avându-și viața slobodă de patimi și puternici fiind și întru tăria cea după fire, și în cea câștigată, și fără pociornie făcând cuvântul, și vrednici fiind a auzi glasul Lui, după cuviință îl binecuvântează, căci acestor lăudători

22. Binecuvântați pe Domnul, toate puterile Lui, slugile Lui, care faceți voia Lui.

După ce mai sus David a zis despre îngeri, acum, aici, zice și de celelalte cete ale puterilor celor netrupești: iar îngerii se zic *slujitori* fiindcă slujesc, adică fac voia lui Dumnezeu, în orice ceată a îngerilor s-ar afla⁴⁷.

23. Binecuvântați pe Domnul, toate lucrurile Lui;

Cum și în ce chip binecuvântează și slavoslovesc pe Dumnezeu lucrurile și făpturile Lui cele necuvântătoare și neînsuflețite? Răspundem zicând că acestea Îl slavoslovesc întrebându-l în loc de glas vederea*, frumusețea și mărimea și

---

lauda le este cu totul lesnicioasă". Trebuie însă să însemnăm că și îngerii aud oarecare cuvinte de învățătură, că și ei au grăiri potrivite lor, prin care dumnezeieștile porunci unii altora și le însemnează; de unde și Pavel zice: *De aş grăii în limbile îngerilor* (I Cor. 13: 1)". Iar Teodorit zice oșebit: „Deși multe și oșebite sunt cetele celor cerești. Proorocul le-a cuprins pe toate prin aceste două numiri: că i-a numit *îngeri*, ca pe cei ce slujesc dumnezeieștilor porunci și poartă ducând și aducând dumnezeieștile cuvinte, și *puteri*, ca unele ce sunt deștoinice a face cele ce li se poruncesc și care au luat putere în fire de la Cel ce le-a făcut". Iar Didim zice: „Duhul Cel Sfânt, Cel ce era în David, poruncește îngerilor să binecuvânteze pe Dumnezeu, ca Unul Care după ființă este deosebit de îngeri; și dacă e așa, cum au cutezat unii cu obrăznicie să-L zică pe El a fi din rânduiala îngerilor, El fiind cu totul altul?”

⁴⁷ Iar Eusebie zice: „Iar de ar fi unii dintre oameni petrecând viața asemenea cu îngerii, putând și ei să facă cuvântul Lui, și despre aceștia s-ar putea zice că-L binecuvântează. Însă nimeni din cei ce calcă cuvântul Lui și nu ascultă glasul Lui să nu cuteze cu obrăznicie a face aceasta!” Zice însă și Teologul Grigorie, împreună cu Marele Vasile: „Slujitori ai dumnezeieștii voi sunt, slujind lui Dumnezeu la cele ce voiește să facă printr-înșii spre facere de bine spre toate, trimițându-se în slujbă pentru cei ce vor moșteni mântuirea, la toate mergând, la toți de față pretutendeni fiind gata cu osârδια slujirii și cu ușurința firii. Vin însă la noi nu cu de la sine stăpânire [autoritate], nici ca niște stăpâni [deosebiți de Dumnezeu] cercetându-ne, căci, la bază, [προνοούμενος = în principiu] viața lor după fire este a privi la frumusețea lui Dumnezeu și pe El a-L slăvi neîncetat; iar lucrarea lor cea de întâmplare [περιστάτικος = lit.: circumstanțială, depinzând de nevoi și împrejurări (de regulă critice)] este întoarcerea cea către noi, oamenii, și purtarea de grijă”. Zice și Eusebie: „Fiindcă sunt și puteri potrivnice, foarte de nevoie adaugă David, zicând *slugile Lui*”.

* Θεωρία. Aici pesemne că ar trebui să se înțeleagă pe dinafară: adică lucrurile cele neînsuflețite Îl laudă pe Dumnezeu prin priveliștea sau contemplația cu care se înfățișează înaintea Făcătorului lor, grăind, așevind ca prin niște cuvinte înțelepciunea și puterea lui Dumnezeu. Dacă luăm aminte la forma verbală a termenului (θεωρέω) și a înțelesului

așezarea și întrebuintarea lor, asemenea și toate celelalte firești și minunate însușiri ale lor, care sunt adevărate întru înfățișarea înțelepciunii și puterii lui Dumnezeu celei făcătoare. Că acestea văzându-le, cuvântătorii oameni și îngerii se pornesc spre slavoslovie și lauda lui Dumnezeu, Celui ce le-a zidit. Și altfel încă: prorocii obișnuiesc de multe ori a lua împreună, sub formă de personificare, firea cea neînsuflețită și cuvântătoare spre slavoslovie lui Dumnezeu: o dată adică ca să arate cu aceasta că firea cea cuvântătoare nu este îndestulă spre lauda Ziditorului a toate Dumnezeu, și a doua încă pentru ca prin aceasta mai mult să îndemne pe oamenii cei cuvântători spre slavoslovie lui Dumnezeu. Căci dacă faptele cele necuvântătoare se cheamă spre lauda Făcătorului, cu atât mai vârtos oamenii cei cuvântători, care au dobândit de la Dânsul mult mai multe și mai mari bunătăți, după Isihie.

în tot locul stăpânirii Lui, binecuvântează, suflete ale meu, pe Domnul.

Și care loc nu este al stăpânirii lui Dumnezeu? Cu adevărat, niciunul. Deci, în orice loc ne vom întâmpla, fără șovăială și fără a ne sinchisi de ceva⁴⁸ se cuvine a binecuvânta și a slavoslovi pe Domnul. Ce vor zice dar Iudeii la zicerea aceasta, care se arată că nu pot să cânte cântare în pământ străin? Că David grăirea aceasta o zice arătat, prorocind despre slujirea lui Dumnezeu cea evanghelică și nouă, neamurilor, pe care o cinstește mai mult decât pe cea veche, dată prin Moise⁴⁸.

---

ei, am putea spune chiar că făptura teoretizează, face speculații trăgând concluzii în urma cărora ajunge să laude, oarecum ca și omul, înțelepciunea și puterea lui Dumnezeu. Nu întâmplător, în retorică, *θεωρία* înseamnă și expunere sau grăire continuă despre ceva.

⁴⁸ ἀπαρτήρητος = fără a ne lua vreo precauție; fără a ne îngriji de vreo eventuală primejdie sau piedică.

⁴⁹ Iar după Teodorit: „Unit este sfârșitul cu începutul psalmului”. Iar Eusebie zice: „De ar fi fost numai al îngerilor să binecuvânteze pe Dumnezeu, bine ar fi fost. o, suflete, a te sfinți și a te smeri pe sineși, lăsând locul bunei cuvântări celor mai buni; dar fiindcă se cuvine ca toată zidirea să dea laudă cuviincioasă lui Dumnezeu după puterea ei, ce aștepti, o, suflete? Că să nu socotești că pentru loc sunt unii îndemnați spre buna-cuvântare. că în tot locul stăpânirii Lui fapta bună te face vrednic de a binecuvânta”. Iar Isihie a zis: „Ori în tîrg de te vei întâmpla, ori în baie, ori în temniță, ori în palate împărătești, aducându-ți aminte că te afli călcând loc al stăpânirii lui Dumnezeu, să nu încetezi a binecuvânta pe Făcătorul a toate, ca fiecare loc să ți se facă biserică a lui Dumnezeu și adunare de îngeri și megieșie [vecinătate] a cerului”. Și Teodorit zice: „Nouă încă și dumnezeiescul Apostol ne poruncește ca, în tot locul rugându-ne, să ridicăm mâini cuvioase (cf. I Tim. 2: 8)”.

PSALMUL 103

Psalm lui David, despre alcătuirea lumii.

rin psalmul cel de mai sus, David înainte-slavoslovește pe Domnul, mulțumindu-I pentru facerile de bine ce s-au făcut nouă, iar prin acesta iarăși Îl slavoslovește, prealaudând mai vârtos facerea Dânsului ceea ce s-a făcut Zidire⁴⁹.

1. Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul! Doamne, Dumnezeul meu, măritu-Te-ai foarte!

„Binecuvântează, zice, și slavoslovește, o, suflete al meu, pe Domnul. Doamne, Dumnezeul meu, cunoscutu-Te-ai de noi, cei cuvântători, mare foarte, după toate dumnezeieștile Tale însușiri și desăvârșiri - de unde? -, din lucrarea cea mare și Pronia zidirilor Tale”⁵⁰.

2. Întru mărturisire și mare-cuviință Te-ai îmbrăcat,

Mărturisire numește aici David mulțumirea; iar *mare-cuviință*, cuvenita cinste a celui mare. „Cu acestea două, zice, Te-ai îmbrăcat, o, Doamne, prin lucrarea cea mare a zidirilor Tale, mulțumindu-Ți-se adică pentru că ai lucrat

⁴⁹ Teodorit însă zice: „Darul Preasfântului Duh dă oamenilor nu numai învățătură năvăalnică [moralicească] și dogmaticească, ci învață cu de-amănuntul și cum se cuvine a lăuda pe Făcătorul. Că pentru aceasta a scris și psalmul acesta, întrebuițând rob pe Fericitul David, ca toți să ne învățăm cu ce laude trebuie a răsplăti Făcătorului de bine”.

⁵⁰ Iar Hrisostom zice: „Nu numai Dumnezeu pe om, ci și omul pe Dumnezeu îl binecuvântează, dar nu cu aceleași: că Dumnezeu îl binecuvântează pe om punându-l în neprimejduire și mai strălucit făcându-l, precum pe Avraam; iar omul nu oricum, ci atunci când se face pe sineși mai luminat, atunci binecuvântează pe Dumnezeu. Că ori binecuvântează Dumnezeu pe om, ori omul pe Dumnezeu, din amândouă părțile câștigul la om trece, că Dumnezeirea nu are trebuință de nimic. Dar oare ce este aceasta: *Măritu-Te-ai foarte*? A mai luat oare mărire? Cum dar Se face mare Cel ce pururea este mare și Care nu are trebuință de adăugire? Când cei afierosiși Lui vor arăta viața prea bună: când Îl vor lăuda pe El și prin graiuri, și prin fapte, atunci Se va mări: nu luând El ceva spre mărire, ci arătându-Se mare celor ce nu-L cunosc, prin slujitorii Lui”. A zis și Teodorit: „După fire fiind mare, aceasta s-a arătat celor bine-cinstitori, și s-a arătat nu toată mărimea, ci atâta cât poate încăpea firea oamenilor, prin felurimea lucrării Lui celor mari și pronia zidirilor”.

astfel de zidiri minunate și cinstindu-Te pentru că ești un Ziditor cu atât de mare
cuvîință”⁵¹.

Cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină;

„Tu, Doamne, zice, Te-ai mărit foarte, pentru că Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină și Te acoperi de lumină”. Aceasta e asemenea cu cea zisă de Pavel: *Cel ce locuiește în lumina cea neapropiată* (I Cor. 5: 16). Însă cu acestea cuvinte și David, și Pavel învață cum că Dumnezeu este după fire nevăzut și neprinceput, care însușiri nu sunt potrivnice, după Teodorit, cu zicerea aceea: *Pus-a întuneric ascunderea Sa* (Ps. 17: 11), deoarece lumina care este neapropiată și nevăzută săvârșește aceeași lucrare pe care o săvârșește și întunericul cel nevăzut, pentru că și una, și alta opresc ochiul de a vedea printr-însele: că lumina cea neapropiată oprește adică ochiul din pricina covârșirii strălucirii, iar întunericul îl oprește din pricina lipsei luminii⁵². Și, dacă cea din afara dumnezeieștii lumini este nevăzută și

⁵¹ Iar Isihie, prin mărturisire și mare-cuvîință, înțelege întruparea Mântuitorului: „că, deși sunt destule spre arătarea lui Dumnezeu - zidirea îngerilor, întinderea cerurilor, întemeierea pământului și celelalte -, însă decât acestea mai destulă [mai cu mai multă încredințare] este întruparea Mântuitorului, adică a Se face El om și a rămâne Dumnezeu; și deși acestea sunt al doilea cu rânduiala [arătării/vădirii lui Dumnezeu], mai întâi decât celelalte le-a rânduit Dumnezeu, fiind mai întâi cu puterea [fiindcă sunt primele puteri și mărturisiri peste care dăm în calea cunoașterii marii-cuvîințe a Mântuitorului]”.

⁵² Alți Sfinți, care au grăit din experiența acestei lumini, au zis că întunericul - ca ascundere a lui Dumnezeu - e simțit astfel ca întuneric nu pentru că Dumnezeu ar fi înconjurat de, sau ar iradia întuneric (poate numai după socotița celor întunecați la minte cu patimile), ci din pricina covârșitoarei iradierii a luminii care îl orbește atât de mult pe cel ce a fost învrednicit a o vedea, încât acesta o experiază oarecum ca întuneric (aceasta, desigur, și din pricina limitelor firii umane), și deci, cum zice și Eftimie, aparent ca o lipsă a luminii; de fapt aici se oprește puterea firească de cunoaștere și vedere a lui Dumnezeu de către om, fie în viața aceasta, fie în cea viitoare, el ajungând la o cunoaștere mai presus de cunoaștere, prin care va cunoaște prin „necunoaștere”, care necunoaștere a fost numită adesea și întuneric, căci de acolo văzătorul nu mai poate cunoaște nimic în chip rațional, din pricina mărginirii puterii sale cunoscătoare, ci în chip mai presus de rațiune, nerămânându-i decât mirarea spre lauda lui Dumnezeu, în timp ce prin simpla vedere sau simțire a luminii (precum cântă și Biserica: *Am văzut lumina cea adevărată...*, după cum se cântă la dumnezeiasca Liturghie, sau *Luminează-te, noule Ierusalime...* etc.), văzătorul sau simțitorul acesteia, pe lângă că se îndeamnă spre mirare întru lauda lui Dumnezeu, el mai izvodește și cuvântare de Dumnezeu spre folosul său și al celorlalți. adică teologie, nedându-se astfel cu totul lui Dumnezeu, ci împărțindu-se între Dumnezeu și oameni. Cu toate acestea, în cunoașterea lui Dumnezeu în viața veșnică și, în parte, aici, aceste două „trepte” se vor întrepătrunde într-un chip negrăit, dar într-un plan mai înalt, omul înaintând la nesfârșit în cunoașterea lui Dumnezeu și în comunicarea luminii

neapropiată, cu mult mai vârtos, fiindă cea dinlăuntru a luminii acesteia. Alții însă, prin *lumină*, înțeleg aici nemărginita curăție, iar alții, cunoștința⁵².

3. Cel ce întinzi cerul ca un cort [piele];

„Doamne, zice, măritu-Te-ai foarte, căci ai întins cerul cu atâta lesnire, cu care cineva întinde o piele”. Că David prin *piele* a arătat lesnirea prin care Dumnezeu a zidit cerul, după Teodorit. Iar Isaia a arătat nemișcarea și forma cerului, zicând așa: *Cel ce ai pus cerul să stea ca o boltă* (Is. 40: 22). Și, de vei tâlcui *pielea* zicând că este un cort de piele, vei vedea că David arată prin cuvântul acesta forma cerului, după Atanasie, pentru că precum cortul este în chip de boltă, așa și cerul este ca o boltă⁵³.

acesteia către semenii lui (cf. Ioan 17: 3). În sfârșit, zice Eftimie de fiindă cea dinlăuntru a luminii acesteia, nimeni în niciun chip nu poate să o vadă sau să o cunoască, ea fiind izvorul personal al acestor revărsări covârșitoare. Toate acestea însă au putut fi cunoscute însă și prin analogie cu fiindă umană, care, de asemenea, nu poate fi ajunsă prin cunoaștere de nimeni, ci doar prin manifestarea ei (vezi și I Cor. 2: 10, 11).

⁵² Zice însă Eusebie: „Deci precum cel ce se îmbracă cu haină simțită dinspre toate părțile se învește, așa nedespărțirea luminii cea de lângă Dumnezeu arată fiindă ei cea de neînțeles”. Iar Hrisostom zice: „Ce zici, o, Davide? Evanghelistul zice că Acesta e *Lumina cea adevărată* (Ioan 1: 9), Pavel zice că *locuiește în lumină neapropiată* (I Tim. 6: 16), iar tu zici că lumina Îl îmbracă ca o haină? Vezi dar că, măcar prooroc de ar fi cineva, măcar Evanghelist, măcar Apostol, nu poate să se apuce să se arate desăvârșit? Prin urmare, vezi că, din numirile cele de la noi suindu-se câte puțin, mică oarecare înțelegere arată despre acea negrăită slavă: că de vreme ce Însuși El, cum ar fi în fiindă, nu știm, din cele strălucite către noi [numirile] se silesc a se prinde [sau: a se înțelege] de ea, pe cât este cu puțință”. Iar Teologul Grigorie zicerea *Te îmbraci o a tâlcuit așa*, zicând: „Pe Însuși Dumnezeu David Îl arată îmbrăcat cu puterea (cf. Ps. 92: 1), iar pe sine asemenea (Ps. 17: 35), (...) și așa cu socotința cuprinzându-L, așa cum îl cuprinde pe el puterea Lui ca și o haină, socotește a-L face cunoscut, arătând cu sfială că Se îmbracă cu lumina ca și cu o haină; că neapropierea de puterea Lui și de lumină cine o va spune? (În *Cuvântul 45, La Paști*)”.

⁵³ Zice însă Hrisostom: „Încă și altă noimă înaltă a însemnat aici, că mergem către altă viață, iar cele de acum sunt umbră a celor viitoare, și că nu am ajuns la cele neapuse, ci în viața aceasta încă suntem în *cort*: căci cortul este făcut din cele ce se schimbă și se topesc, tot astfel și cerul, schimbându-se, ia alt chip de viață, mai bun decât al acesteia, că va fi cer nou și pământ nou (cf. II Pt. 3: 13; Apoc. 21: 1), că nu a zis «ai întins», ci *Cel ce întinzi*”. Că, după Teologul Grigorie: „După fiindă, cu adevărat odată l-a întins, iar după Pronie, de-a pururea îl întinde, precum s-a zis: *Tatăl Meu până acum lucrează și Eu lucrez* (Ioan 5: 11); asemenea este zis și la Iov: *Cel ce face zorile și apusurile, că odată făcându-le, economisește apoi împreună-șinerea lor* (Iov 9: 9)”. Prin urmare, Hrisostom, din cuvântul acesta și din alte proorocești cuvinte, socotește cum că cerul nu este ca o sferă (adică rotund), ci numai ca o boltă, și că stă nemișcat și nu se întoarce înapoi, ci

Cel ce acoperi cu ape cele mai de deasupra ale lui;

„Tu, zice, ai acoperit cu apă părțile cele mai înalte ale cerului, adică cerul al doilea”, pe care Scriptura îl numește *tărie*: *Că a despărțit, zice, Dumnezeu apa de sub tărie de apa cea de deasupra tăriei* (Fac. 1: 7), după tâlcuirea lui Hrisostom. Însă lucru mai presus de mirare este cum de se ține nerevărsată curgătoarea și în jos pogorătoarea fire a apei deasupra tăriei celei rotunde, care și aceasta este ca o boltă, precum o arată vederea⁵⁴.

4. Cel ce pui nourii suirea Ta, Cel ce umbli peste aripile vânturilor;

„Tu, Doamne, zice, umbli pe deasupra norilor, întrebuițând-i ca pe o trăsură, precum Te-ai arătat în muntele Sinai; și umbli peste aripile vânturilor”. David arată însă cu cuvintele acestea că Dumnezeu este pretutindenea, căci vântul este [prin fire] ceva pornit, ce degrab ajunge de la o margine a lumii la cealaltă și iute foarte străbate totul⁵⁵.

---

numai singuri luminătorii și stelele cele de pe el se mișcă. Iar Marele Vasile și Grigorie al Nyssei și Damaschinul vor ca să fie rotund, și că prin mișcarea lui [a cerului] cea iute pământul este strâns legat împrejur din toate părțile, același pământ stând în mijloc nemișcat. Se vede însă că și Zorobabel arată cerul rotund, zicând: *Au nu este iute în cale soarele, că se învârtește în cercul cerului și iarăși aleargă la locul său într-o zi?* (I Ezdra 4: 34). Noi însă zicem că pe cunoștința cea cu de-amănuntul a acestora, singur Dumnezeu Cel ce le-a zidit o știe; și vezi zicerea Teologului Grigorie la Psalmul 8, unde zice *când privesc cerurile*. [Părinții vedeau deci pământul în centrul universului, iar cerul și celelalte stihii le vedeau ca așezate în jurul pământului, slujind omului și pământului, socotința lor fiind net superioară cărturarilor de astăzi, care nu mai văd universul ca slujitor al omului de la Dumnezeu, ci ca obiect de cercetare și de exploatare. Prin urmare, de vom spune că Sfinții Părinți au greșit în observațiile lor științifice despre univers și că nu erau așa de evoluati/cunoscători ca și noi, nu puțin am greși zicând acestea.]

⁵⁴ Iar Hrisostom zice: „Cu dumnezeiasca poruncă s-a întărit apa și nu curge, nici nu lasă; și, măcar că firea apei nu este de acest fel, iată, acest lucru prea-minunat s-a făcut în ceruri; dar nici pe soare nu l-a stins apa, nici soarele, atâta vreme umblând, pe apa cea de jos ce este sub soare nu o a uscat, încât aș putea zice cutezând că acestea nu sunt lucruri ale firii, ci ale Proniei celei mai presus de fire”. Iar Teologul Grigorie zice: „Unii însă (precum Didim) înțeleg prin cele cu care se acoperă cele mai de deasupra și ape dumnezeiești prin care este lăudat Dumnezeu, adică puterile cele bune [ingerii], vrednice fiind, pentru curăția minții celei stăpânitoare, a da cuvenita laudă Celui ce le-a zidit”. Iar Isihie zice: „Cele înalte [τὰ ὑψηλά] ale Tainelor Botezului le-a arătat”.

⁵⁵ Iar Teodorit zice: „Prin acestea a arătat Pronia lui Dumnezeu ceea ce pretutindeni ocârmuiește și că stăpânește și vânturile, și nourii, și că însuși le îndreptează și le învistierește pe acestea (cf. și Ps. 134: 7) și dă la vreme trebuința ceea ce din acestea se

5. Cel ce faci pe îngerii Tăi duhuri și pe slugile Tale pară de foc;

David propovăduiește prin aceste cuvinte pe Dumnezeu ca Făcător al firii celei gânditoare și nevăzute. Iar pe *îngeri* i-a numit David și *duhuri*, și *foc*, arătând cu aceste numiri mișcarea lor cea iute și grabnică; ori însemnând și firea, și ființa lor. Sunt însă *duhuri*, adică înțelegătoare, și *foc* nematerialnic⁵⁶.

6. Cel ce întemeiezi pământul pe întărirea Lui, nu se va clătina în veacul veacului.

„Tu, Doamne, zice ai întemeiat pământul, asupra căruiua i-ai întărit și temelii deasupra hotarului [ὄρον], adică a poruncii Tale, că aceasta se face

---

înfiiințază. Despre *nouri* și despre *vânturi* Moise nu a zis nimic, însă le-a însemnat împreună cu cele care le cuprind și pe acestea. Iar David, mai cu de-amănuntul cercetând, vorbește și se face pricinuitoare de mai multă slavoslovie”. Iar Hrisostom zice: „*Nourul* însă este simbol al cerului; pentru aceasta și Hristos S-a înălțat pe *nouri*, ca simbol al dumnezeieștii puteri, că nicăieri nu se vede pe *nouri* vreo altă oarecare dumnezeiască putere”. Și Isihie încă zice: „Aceasta s-a făcut Celui Unuia-Născut în vremea Înălțării Sale, când pe dedesubt L-au luat pe El *nouri*”. Aadaugă însă Hrisostom: „Vântul decât *nourii* este mai subțire și mai ușor; drept care nu s-a îndestulat cu zicerea despre vânturi, ci a căutat iarăși altceva mai iute și mai grabnic, adică numirea *aripilor*; și prin obiceiurile limbii, și pe cât era cu puțință, să arate ușurința, subțirimea și iuțimea voinței lui Dumnezeu cea de pretutindenea ori că vântul este o pornire a aerului”.

⁵⁶ Iar Marele Vasile: „Ființa îngerilor este duh de aer, iar când e nevoie [după împrejurări], foc nematerialnic, după cea scrisă; pentru aceasta pot fi și în locuri anume, și văzuți se fac în forma [εἶδες] trupurilor atunci când se arată celor vrednici; sfințenia însă este în afara ființei lor, că puterile cerului nu sunt prin fire sfinte, ci, după măsura covârșirii față de altele, își au măsura de la Duhul Sfânt”. Zice Teologul Grigorie: „Vezi dar că nu putem nici pe firea cea gândită și cerească să o vedem fără trup, deși ea este netrupească, *foc* și *duh* numindu-se ori făcându-se; că numai Cel ce-i face îi poate zice cu adevărat *duhuri* și pe slujitorii Săi, *pară de foc*; că a face înseamnă a-i păstra prin cuvântul prin care ele au fost făcute. Iar când auzi că sunt *duh* și *foc*, prima numire înseamnă firea [φύσις] inteligibilă, iar a doua înseamnă că este curățitoare; căci știm că și prima ființă [οὐσία] (adică a lui Dumnezeu) are aceleași numiri. Dar aceasta este pentru noi netrupească sau e foarte neapropiată. Una luminându-se într-un fel, alta, într-altul, după măsura firii și a rânduiei [treptei] fiecăreia”. Iar Hrisostom zice: „Nu arată (David adică) pe *îngeri* ce sunt adică cu ființa [οὐσία], ci cu lucrarea acestora prin stihii o arată”. Zice însă și Teodorit: „Pe *îngeri* însă, întrebuiințându-i Dumnezeu drept slujitori, pe cei vrednici îi miluiește iar pe cei potrivnici îi pedepsește; pentru aceasta Serafimii se tâlcuiesc «arzători», din care pricină a pomenit de foc, însemnând lucrarea cea pedepsitoare”.

pământului în loc de reazem și de temelie, pe care-l întărești pe însăși ea. Drept care și pământul, pe porunca Ta întemeiat fiind, nu se va abate niciodată, nici se va strămuta din locul său⁵⁷.

7. Adâncul ca o haină este îmbrăcămintea lui,

„Adâncul, zice, este ca o îmbrăcămintă și o haină a lui, adică a stihiei pământului⁵⁸. Adâncul însă este mulțimea apelor, adică marea și oceanul, care înconjoară tot pământul și-l face ca pe un ostrov aflat în mijloc. Zicerea aceasta însă se înțelege, după Didim, și pentru nemăsurata cunoștință și nepricepere a înțelepciunii și a puterii și a Proniei lui Dumnezeu. Căci, spăimântându-se David, a zis că adâncul nepriceperii este ca o haină a lui Dumnezeu Însuși, adică că Dumnezeu S-a îmbrăcat cu nepriceperea ca și cu o haină, nepriceput fiind de toate făpturile Sale⁵⁹.

---

⁵⁷ Zice și Marele Vasile: „Cum stă pământul întărit și neclătinat? Pe ce se poartă? Și ce este ceea ce-l sprijinește? Și iarăși aceea, pe ce? Că nici cuvântul nostru nu are pe ce să se reazăme, decât pe dumnezeiasca voie”. Iar Hrisostom zice: „Care întărire, o, Proorocule? Unde este atâta apă ce stă sub dânsul? Aceasta nu este întărire, ci temelie putredă. Care dar este întărirea? Puterea Celui ce l-a lucrat, hotărârea Făcătorului, voia lui Dumnezeu, care este mai tare decât toate”. Iar Teologul Grigorie: „Pentru aceasta n-a zis «Cel ce l-ai întemeiat» [așa cum prost se traduce în Biblia sinodală], ci *Cel ce întemeiezi*, precum nici la înger, «cel ce ai făcut», ci *Cel ce faci pe îngeri*, care însemnează iconomia și împreună-ținerea celor făcute, odată [cele deja] întemeiate și făcute: astfel îi este și tunetului întărirea (v. 8) și zidirea de către Duhul (v. 31) pe care le-a arătat odată cuvântul, drept care acum lucrarea le este necurmată”. Zice însă Isidor: „Nu este împotrivire între zicerea *Cel ce-l faci pe el de se cutremură și nu se va clătina în veac*, că nu se va clătina adică, dar se va clătina. Căci cutremurul, mărturisindu-și robia, nu iese din rânduiala sa, ci dumnezeiasca hotărâre o vestește”. Și Teodorit zice: „Pe însuși pământul pe dânsul întărindu-l, i-a dat lui nemișcare, și în acest chip va rămâne până când va voi Dumnezeu. Așa zice și în altă parte: *Cel ce spânzuri pământul pe nimic* (Iov 26: 6)”. [Prin întocmirea lui cu nemișcare nu a arătat, desigur, că pământul se ține singur pe sine în vârtutea acestei nemișcări, ci prin nemișcare a arătat nemișcarea în dependența de voia lui Dumnezeu și neabaterea printr-o mișcare oarecare de la porunca Lui.]

⁵⁸ Iar după Teodorit și alții, pronumele *lui* se înțelege în loc de „[a] pământului”, după obiceiul limbii evreiești, care întrebuițează numiri bărbătești în loc de femeiești [forme masculine în loc de feminine; τῆς γῆς, *pământului*, este adj. feminin, iar αὐτοῦ, *lui*, este pronume masculin; de aici și explicația lui Teodorit despre aparentul dezacord, ce vine din aceea că Scriptura grecească a tradus aici literal din cea evreiască]. Pentru aceasta și Achila a tălmăcit că „adâncul a îmbrăcat pământul ca și cu o haină”.

⁵⁹ Haina poate fi aici înțeleasă ca întuneric al necunoașterii, așa cum s-a zis mai sus.

peste munți vor sta ape

„Deasupra munților, zice, se vor aduna ape și de acolo vor izvorî, măcar că apele au firească însușire să curgă în jos din locurile cele înalte”. „Ori, după Teodorit, apele, adică valurile mării, se înalță atât de mult, încât ajung să se asemene cu munții”, precum mai curat zicea aceasta mai jos.

8. De certarea Ta vor fugi, de glasul tunetului Tău se vor înfricoșa.

„Apele, zice, care izvorăsc deasupra munților vor seca în fața strașnicului tunet al poruncii Tale, Doamne, iar valurile mării cele ce se înalță se vor alina și se vor sfii”. Pentru aceasta și în altă parte zice David: *Și a certat Marea Roșie și s-a uscat* (Ps. 105: 10). Dar și apele cele mai de sus, și valurile mării se vor înfricoșa, într-un chip oarecare firesc simțind glasul tunetelor; ori se vor înfricoșa și se vor strânge pentru folosul nostru, iar dacă apele se strâng și se înfricoșează de glasul tunetului, de ca și cum ar simți o mânie oarecare a lui Dumnezeu, cu atât mai vârtos noi, oamenii cei cuvântători, se cuvine să ne înfricoșăm de tunetul dumnezeieștii mâni și să ne înfrânăm de la răutate⁵⁹.

9. Se suie munții și se pogoară câmpiile în locul pe care l-ai întemeiat lor⁶⁰.

„Munții, zice, se suie, adică sunt înalți, iar câmpiile, adică șesurile, sunt josite, și așa și munții și câmpiile rămân în locul acela pe care l-ai rânduit lor, Doamne”. Iar de vei înțelege zicerea aceasta pentru apele mării, să știi că valurile

⁵⁹ Iar Marele Atanasie zice: „Ori poate că pentru aceasta s-au făcut tunetele, pentru ca adâncul apelor să ia oarecare frică, după oarecari pătimiri potrivnice, nepricepute nouă. Căci de strălucirea fulgerului și de bubuitul trăsnetului nu numai oamenii se spăimântează, ci și păsările și fiarele, și cele ce petrec în ape, toate după oarecare rațiune firească se strâng în ele (pentru aceasta vedem și atunci când se fac ploii multe și furtuni că stăpânește austrul [βότοϋ, vântul de sud-vest, personificat de cei vechi ca zeu; Auster în lat.], iar de se face tunet, vremea se prefacă și ploaia încetează și furtuna mării, iar această prefacere corăbierii obișnuiesc să o numească Προβέντζα [lit.: «de turmă», pesemne o expresie populară]”. Zice însă și Marele Vasile: „Prin loviriile cele cu vuiet din vremea tunetelor [intensificările vântului], Scriptura obișnuiește să înțeleagă tăria vântului, care, cuprins în găurile nourilor, pricinuieste, atunci când izbucnește cu zgomot, bubuitul tunetului [sau glasul lui, cum zice David; fragmentul e din *Hexaimeron*, Omilia a III-a]”. Iar Teodorit zice: „Precum noi ne înfricoșăm de tunet, așa și marea se teme de hotarul puș eiși”.

⁶⁰ După alte izvoade: „În locul în care le-ai întemeiat pe ele”.

mării se înalță ca munții și se pogoară, adică se smeresc și se josesc ca și câmpiile, după Teodorit.

10. Hotar ai pus, pe care nu-l vor trece, nici nu se vor întoarce ca să acopere pământul.

„Nici munții, zice, nici valurile mării nu vor trece peste hotarul pe care l-ai pus lor, Doamne, care este dumnezeiasca Ta poruncă și voie, că aceasta este cea care le ține, nici nu se vor strămuta din fireasca lor rânduială încât să acopere pământul, munții adică rostogolindu-se peste dânsul, iar valurile mării revărsându-se și înecându-l”⁶¹.

11. Cel ce trimiți izvoare în văi, prin mijlocul munților vor trece ape;

„Tu, Doamne, zice, faci să izvorască ape prin văi și prin gropi pentru ca să se adape vietățile cele ce trăiesc prin acele locuri, iar printre munți străbat râurile”⁶².

⁶¹ Marele Atanasie cuvintele acestea le înțelege ca zise despre valuri, zicând: „Înălțându-se ele, se aseamănă cu munții și, întinzându-se, iarăși după porunca Ta se fac ca un șes și pământ neted”. Și Eusebie zice: „Le-ai întemeiat lor loc pe care nu este cu puțință a-l trece; pentru aceasta nici nu pot să înece pământul, pentru hotarul cel pus lor din pricina poruncii ce zice: *Până la acesta vei veni și nu-l vei trece, ci întru sineși se vor sfărâma valurile tale* (Iov 38: 11)”. Iar Teologul Grigorie zice: „Ce este lucrul acela care adună marea, ce este ceea ce i-a legat ei? Cum se înalță și stă, de ca și cum s-ar rușina de megieșul pământ? Și cum primește toate râurile și aceeași rămâne prin multa ei adunare? Oare ce aș putea grăi pentru acestea? [Din *Cuvântul II Teologic*, sau XVIII, 27]”. Și Hrisostom: „«Ori de Mine nu vă veți teme, zice Domnul, de Cel ce am pus mării drept hotar nisipul?» De nisipul cel mai slab decât toate, marea, cea nesuferită pentru silele [puterile] ei, se înfrânează și dumnezeieștii porunci se supune. Hotarul însă nimic altceva nu este, decât cunoștința despre locul unde să stea; pe care, vrând Proorocul a-l arăta, zice că nu din tăria peretelui [materia ce o înconjoară], ci din porunca lui Dumnezeu, apele, sfîindu-se, se întorc, drept care pe aceasta o a numit hotar”.

⁶² Iar Hrisostom zice: „Izvoarele nu sunt roade ale munților, ci ale Celui ce a făcut să izbucnească din pământ, spre trebuința vietăților celor de pe acolo; pentru aceasta zice *Cel ce trimiți*, arătând și aici lesnirea. Că precum Cel ce este trimite (cf. Ieș. 3: 14), având multă lesnire, așa Același acestea făcându-le, să nu socotim că erau din cer. Pentru aceasta și Pavel zicea, arătând lesnirea: *Cel ce cheamă la ființă pe cele ce încă nu sunt* (Rom. 4: 17)”. Iar alții zic, tropologic, că Dumnezeu trimite izvoare de lacrimi în ochii oamenilor, care ochi sunt adânciți și făcuți ca niște văi.

12. Adăpa-se-vor toate fiare câmpului, nădăjdui-vor* colunii întru setea lor.

„Pricina pentru care, zice, face de izvorăsc și de curg râurile printre munți și printre dealuri este ca ele să adape toate vietățile, atât pe cele blânde, cât și pe cele sălbatice, de unde și colunii, adică asinii sălbatici vor primi apele acestea spre a-și potoli setea”, căci asinul sălbatic este un dobitoc prea uscat și prea însetat, după Teodorit, precum zice și Proorocul Ieremia, povestind despre lipsa ploii: *Asinii sălbatici au stătut prin văi și au tras vânt* (Ier. 14: 6). Au tras, adică au înghițit vântul, ca prin acesta să-și răcorească puțin setea, negăsind ape⁶³.

13. Peste acelea păsările cerului vor locui,

„Pe lângă ape, zice, și pe la marginile râurilor, vor locui păsările, câte adică iubesc apele, precum sunt găștele, rațele și cele asemenea”.

din mijlocul stâncilor vor da glas.

„Apele, zice, cele ce ies din pietre, vor da glas, deoarece, făcând sunet cu grabnica lor curgere, cheamă oarecum pe dobitoace spre a se adăpa, iar pe oameni îi îndeamnă spre a lăuda pe Dumnezeu, Care din pietrele cele uscate izvorăște cu îmbeșugare firea apei celei umede”⁶⁴.

* προοδέξονται; sau: aștepta-vor, primi-vor.

⁶³ Iar Isihie tropologic tâlcuiește zicerea aceasta, zicând: „Prin fiarele câmpului, adică ale lumii, îi numește pe păcătoși: căci precum fiarele câmpului se pot îmblânzi, așa și păcătoșii se pot schimba; pentru aceasta se și adapă cu prooroceștiile ape. Iar colunii a numit pe cei ce nu mai poartă ca sarcină păcatul, care s-au slobozit de acesta, pentru că pe aceștia i-a arătat și însetați de apele cele gândite. Pe aceștia i-a însemnat Dumnezeu către Iov, zicând: *Cine este cel ce a lăsat slobod pe asinul cel sălbatic? Și legăturile lui cine le-a dezlegat?* (Iov 39: 5)”. Zice însă Elianos (*Despre însușirile dobitoacelor*, Cartea a XIV-a, cap. 1 [E vorba de Aelianus Tacticus, scriitor militar roman (c. 175 - c. 235 d. Hr.), lucrarea citată este *De Natura Animalium*]) că asinii sălbatici ai Mavrusiilor/μαυρουσιων sunt atât de grabnici la alergare, încât par că sunt înaripați, însă obosesc degrab și stau nemișcați de parcă ar fi legați, iar din ochii lor scot lacrimi tulburi, nu atât pentru că vor fi omorâți de vânători, cât pentru slăbiciunea picioarelor lor. Iar vânătorii, punând funia în grumazul lor și legându-i dinapoia cailor lor, îi trag ca pe niște robi. Mavrusii însă sunt cei ce acum se numesc Mori [sau Mauri]”.

⁶⁴ A zis însă și Hrisostom: „Unii însă, această zicere (*din mijlocul pietrelor vor da glas*) spun că ar fi scrisă despre păsări, adică despre potâmichi sau alte oarecare din cele ce petrec în niște locuri ca acelea. Iar unli înțeleg apele cele ce răsună printre pietre, căci acest lucru este prea folositor: a privi adică pâraiele care răsună, și apa în liniște căzând și

14. Cel ce adăpi munții din cele mai de deasupra ale Tale,

„Tu, Doamne, zice, adăpi munții din nouri”, că pe aceștia îi numește *cele mai de deasupra*. Și dacă munții se adapă, arătat este că și câmpiile, și de obște tot pământul, se adapă, când cu bună-măsurare se dau de la Dumnezeu, de sus, prin nour, ploile⁶⁵.

din rodul lucrurilor Tale se va sătura pământul.

„Tot pământul, zice, adică cele din pământ și dobitoacele cele de pe pământ, se va sătura din roadele lucrurilor Tale”. Și numește așa toate roadele pământului, nu doar pentru că odrăslesc cu porunca lui Dumnezeu, ci și pentru că și locurile care fac astfel de roade au fost lucrate și zidite de Dumnezeu. Unii însă, precum Eusebie, zicerea *Cel ce adăpi munții din cele mai de deasupra* o au înțeles ca zisă despre singur munții, iar prin zicerea aceasta înțeleg că se zice și despre celălalt pământ, adică cum că și acela se va adăpa din roadele lucrurilor lui Dumnezeu, adică din ploaie, care este ca un rod al iconomiei lui Dumnezeu, după care iconomie Dumnezeu lucrează și adapă nouri din apele mării, și ale bălților, și ale râurilor, și din toată stihia apei⁶⁶.

---

lovind printre pietre, și zefirele suflând și printre frunze șuierând. Nu sunt oare acestea mai frumoase decât muzica, decât orice alăută, decât orice liră? Mult mai bune, că nu din meșteșug omenesc, din strune este armonia și conglaşuirea aceasta, ci din stihii și din înțelepciunea lui Dumnezeu. Însă apele dau glas, că nu simplu și în liniște fug, ci ca cele mai multe necuvântătoare să le poată afla: că pentru aceasta a poruncit să facă ele sunet: ca de departe să se cheme vietățile cele ce au trebuință să se adape”.

⁶⁵ După Hrisostom: „Unii zic că din apa cea mai presus de cer (poate din tările) ni se fac nouă în chip nevăzut și negrăit ploile (precum și Mitrofan, Mitropolitul Smirnei, se întărește să dovedească în *Tâlcuirea celei de-a doua Epistole a lui Petru*, zicând că apa potopului din acea apă s-a făcut), că aceasta înseamnă zicerea *din cele mai de deasupra ale Tale*; că, și începând, zicea: *Cel ce acoperi cu ape cele mai de deasupra ale lui* (v. 3), adică «ale cerului». Iar după Eusebie: „*Cele mai de deasupra* este aerul, că zice: «Ca să fie iubite cele mai de deasupra ale lui Dumnezeu, ca unele ce de El s-au făcut»; iar aerul să se înțeleagă ca îmbrăcat cu nouri”. Iar Isihie: „Prin *munți* înțelege anagogic pe prooroci, care nu de la sine, ci din ceruri (pe care Dumnezeu i-a pus mai presus de zidire) au darul Duhului”.

⁶⁶ Iar Hrisostom zice: „Unii însă numesc ploaia rod al lucrurilor lui Dumnezeu; și nu zic doar de ploaie, ci și de soare, de aer, de schimbări [sau solștiții] și de vremi [anotimpuri], că, dacă pământul nu s-ar îndestula de toate acestea, nu ar putea aduce întru plinire rodul”. Iar Isihie zice lucruri *ale lui Dumnezeu* nu numai făpturile, ci și semnele și minunile al căror rod este Evanghelia, din care a săturat pe om cu cunoștința de Dumnezeu”. Cam aceleași le zice și Eusebie.

15. Cel ce răsare iarbă dobitoacelor și verdeață spre slujba [robia] oamenilor,

Aici David spune trebuința pentru care se fac ploile. *Iarbă* dar numesc unii pe cea care odrășește în locuri nelucrate și în fânețuri, iar *verdeață*, pe cea care odrășește în locuri nelucrate. *Iarba* s-a dat ca să o mănânce dobitoacele cele slobode și sălbaticie mănăitoare de iarbă, iar *verdeața* s-a dat pentru ca să o mănânce acele dobitoace care slujesc oamenilor, adică boi, cai, măgari, oi, capre și cele asemenea; că toate acestea s-au numit de David spre *slujba oamenilor*, pentru că slujesc oamenii la felurite întrebunțări, după Hrisostom și Teodorit. Unii însă, iarăși altfel tâlcuiesc: prin *iarbă* înțeleg pe ceea ce nu face niciun rod, netrebnică pentru hrana oamenilor, iar prin *verdeață*, pe cea care face rod trebnic spre hrana oamenilor; drept care *iarba* răsare spre hrana dobitoacelor, iar *verdeața*, pentru oameni și pentru slujba lor, fiindcă slujește pământului oamenilor, pentru care s-a și făcut⁶⁷.

16. Ca să scoată pâine din pământ

„Pământul, zice, se va sătura de ploaie. Pentru ce? Pentru ca să odrășească grâu și prin grâu să facă pâine făcută din grâu⁶⁸”.

⁶⁷ Zice însă Grigorie al Nyssei: „Aici e bine să se zică despre cel ce robește pe cei de un neam cu sine; că una este slujirea oamenilor - cele iraționale; iar tu din acestea ai puțin; pentru aceasta, firea împărțind-o cu slujirea și cu domnirea, o ai făcut să o poți domni și să-ți robească ție, celui după asemănarea lui Dumnezeu și stăpân a tot pământul, pe care cine l-a vândut? Cine este cel ce l-a cumpărat? Numai a lui Dumnezeu este a putea aceasta; iar mai vârtos, nici a lui Dumnezeu, *că fără de cântă [părere de rău] sunt darurile Lui* (Rom. 11: 29); iar dacă Dumnezeu nu robește pe cel slobod, cine este cel ce se pune mai presus de Dumnezeu cu domnia [puterea] sa?” A zis însă și Teologul Grigorie: „Ajunge însă ca aceștia a sluji celor slobodi și atâta a fi osebirea, încât din acea jărână unul adică să stăpânească, iar celălalt să fie stăpânit; și așa să nu se îngreueze cumpăna [ζυγός = lit.: jugul], nici blestemul păcatului nostru celui dintâi”.

⁶⁸ Iar Hrisostom zice: „Pentru ce, după ce a zis David *Cel ce răsare iarbă dobitoacelor*, a adăugat *ca să scoată pâine din pământ*? Pentru că aceeași sămânță obștească mănăre se face și oamenilor, și celor necuvântătoare. Ia aminte însă: se seamănă grâu care este numai hrană a oamenilor, iar după ce odrășește, aduce și hrana celor necuvântătoare; că precum însăși viața, dobitoacele pentru noi o au luat, așa și hrana lor, din hrana noastră își are începuturile”. Iar Marele Vasile zice: „Mai întâi e răsărirea, apoi odrasla și verdeața, apoi creșterea ierbii, iar după aceasta, săvârșirea seminței”. Iar Isihie: „Prin pământ înțelege pe stăpânitorul [κυριακός] trup, că de acolo a scos pâinea cea tainică”.

și vinul veselește inima omului;

„Și vinul, zice, veselește inima omului, odihnind-o, hrănind-o, încălzind-o și bucurând-o”; pentru că și vinul este rod al pământului, pentru că via din pământ odrășește și din rodul viei se face vinul⁶⁹.

17. Ca să veselească fața cu untdelemn

„Pământul, zice, se satură de ploaie pentru ca să adape măslinii și din măslini să se facă uleiul, care moaie și arată veselă fața cea uscată a celui om care-l mănâncă sau se unge cu el”.

și pâinea inima omului o întărește.

„Vinul veselește și bucură inima omului, iar pâinea o întărește și o împuternicește atunci când este obosită de osteneți și slăbită de foame”, că și pâinea [tot] rod al pământului este; pentru că Dumnezeu, ca Făcător al tuturor fapturilor, pentru toate Se îngrijește: și de cele necuvântătoare, și de cele cuvântătoare, și însuflețite, și neînsuflețite. Că pentru aceasta satură pământul de ploaie, ca pământul, îngrășându-se și împuternicindu-se, să odrășească hrana cea potrivită tuturor vietăților⁷⁰.

⁶⁹ Zice încă Sfântul Chiril: „Firească adică și trează băutura de nevoie celor însetați este apa; iar vinul este mai trebnic: că este mai bun dres cu apă, că fierbinte fiind [pricinuind fierbințeală] și umezele [sucuri, umori] dulci având, dregându-se cu măsură, prisosințele cele rele le topește cu fierbințeala, iar umezelile cele ruși și rele cu bunele mireme le derege, că bine a zis: *Bucuria sufletului și veselia inimii este vinul, căci a fost statornicit din început ca să se bea la vremi anume și cu măsură. Iar amărărea sufletului este vinul când se bea mult întru certare și cădere* (Sirah 31: 33)”. Iar Hrisostom zice: „Nu a zis «hrănește trupul», măcar că și aceasta o face, ci, îndoită având lucrarea, el lucrarea zice că *veselește inima*”. A zis și Isidor: „Vinul, măsurat bându-se, se face oarecare doftorie și mângâiere și spre trebuința trupului, iar ce e mai mult decât aceasta, desfrănat și ocărător și neastâmpărat se numește: *Că vinul este beție neastâmpărată și ocărătoare* (Pilde 20: 10). Drept aceea, de vei trece hotarul și nu vei bea nemăsurat, doftoria se face otravă”. Zice însă și Isihie: „Este limpede că zice de vinul cel de taină; pentru aceasta, nu trupul, ci inima o veselește, că are iertare de păcate (din cele de iertat adică), de care mai ales inima oamenilor se veselește”.

⁷⁰ Lit.: proniază.
⁷⁰ Iar Hrisostom zice: „S-au învrednicit de pomenire mai întâi cele întăritoare ale vieții noastre, cele ce-] cinstesc pe om cu roadele lor, îndestulată așezare [sufletească și trepească] făcându-i; iar prin vin împreună cu acestea află mângâiere în scârbe; iar untdelemnul face viața sănătoasă și cu tărie îndelungată când întrebuințăm ungerea”. Iar Eusebie zice: „Se veselește și se netezește fața omului celui dinlăuntru cu undelemnul cel

18. Sătura-se-vor lemnele [copacii] câmpului, cedrii Libanului pe care i-ai sădit;

„Din ploaie, zice, care satură pământul, din aceea se vor sătura și vor înverzi și toate sadurile pământului și osebiții copaci”. Asemenea și cedrii muntelui numit Liban. Iar prin cedrii, care sunt copaci, David a arătat toți copacii, fiecare după felul lor, „pe care i-ai sădit Tu, Doamne, cu porunca Ta”⁷¹.

Acolo păsările își vor face cuib.

19. Locașul erodiului* le povățuiește pe ele.

„Pe saduri, și copaci, și cedri, zice, păsăruicile cele mici își vor face cuiburile lor”. Însă prin acestea mici să înțelegi, iubitele, și celelalte păsări, fiindcă copacii nu sunt trebnici numai oamenilor, dându-le materie pentru facerea caselor și a corăbiilor, ci și păsărilor, ca să zboare într-înșii și să șadă pe crengile lor și să-și facă cuiburi într-înșii. Iar pasărea numită erodiu, mai-nainte decât oricare altă pasăre, își face cubul ei în copaci⁷².

---

hrănitor al dumnezeieștii lumini și care vindecă boalele și durerile sufletului; iar vinul, deși deosebit de acesta prin meșteșugul prin care e făcut, prin scop și calitate, împreună cu el se dă de Dumnezeu prin cuvântul Său; că, precum este via, așa și măslinul, *că eu*, zice, *ca un măslin roditor în casa lui Dumnezeu* (Ps. 51: 7), căci învățătura Lui, după osebita țineră [οἶνον, după felul cum e urmată, după așezarea fiecăruia, după nevoi etc.], este și vin, și untdelemn, și pâine”. Iar Isihie zice: „*O întărește* întru împărțirea darurilor Sfântului Duh; că întru El se veselesc fețele credincioșilor. *Căci roada Duhului este dragoste, bucurie*, precum zice Pavel (cf. Gal. 5: 22), iar Pâinea cea de taină întărește inima, încredințare cu dânsa dând că și noi ne facem trup al lui Hristos prin împărțășirea Trupului Celui Tainic”.

⁷¹ Zice însă Hrisostom: „Și copacii cei neroditori sunt ai lui Dumnezeu; iar când zice că i-a sădit, aceasta însemnează că nu cu osteneala oamenilor, nici cu silința lucrării de pământ, ci cu porunca lui Dumnezeu cea din început dată firii pământului dă lor odrăslirea aceasta”. Dar Eusebie zice: „Scriptura evreiască și ceilalți au zis «copacii Domnului», și de aceea a zis că de Dânsul sunt sădiți, și nu de mână, ci cu dumnezeiescul cuvânt odrăsliti”. Iar Isihie a înțeles anagogic prin *lemne* pe cei ce cinstesc Legea ziua și noaptea, pe cei sădiți lângă izvoarele apelor, ca niște copaci care se satură de dumnezeiasca cunoștință; iar prin *cedrii Libanului* a tâlcuit pe cei din neamuri – Libanul fiind simbol al locurilor celor pline de idoli – care, sădindu-se apoi de Sfântul Botez și la Legea lui Dumnezeu cugetând, se satură de dumnezeiasca cunoștință (cf. și Ps. 1)”.
* ἐρωδιός (lat. Ardea, din specia sau familia *Ardeidae* sau Ardeidelor): e vorba de fapt de

ceea ce am putea numi astăzi bătlan sau, după alții, egretă.

⁷² Zice însă Atanasie: „Erodiul își face cuibul în copacii cei mai înalți”. Iar Hrisostom zice: „Și aceasta însă este lucru al înțelepciunii lui Dumnezeu: că nu toți copacii sunt de

Munții cei înalți cerbilor, piatra scăpare iepurilor.

Vezi aici, o, cititorule, că și munții cei înalți, și pietrele sunt trebnice, că Dumnezeu de toate făpturile Sale Se îngrijește* și le ajută, până și de cele mai mici și mai simple vietăți. Pentru că, de nu s-ar fi făcut munții și pietrele, ca vietățile să se ascundă într-însele, negreșit de mult ar fi lipsit osebitele specii și feluri [familii] ale vietăților celor mâncătoare de iarbă, mâncându-se de fiarele cele mâncătoare de cărnuri⁷³.

folos tuturor spre [construirea de] locuință, ci, precum hrana păsărilor, lucrările lor și viețile lor sunt osebite, așa și lăcașurile”. Aducă însă dumnezeiescul Maxim, zicând: „Erodiul are atât de multă întreagă înțelepciune (precum spun istoricii), încât, atunci când urmează să se împreuneze cu partea femeiască, plânge patruzeci de zile; și iarăși, după ce se împreunează, plânge alte patruzeci, iar cuibul și-l are înalt [la înălțime], ca să nu fie umbrat de ceva, arătându-se astfel pildă vie de întreagă înțelepciune, care povățuiește și covârșește multe fapte bune”. Iar Isihie prin *păsări* numește sufletele cele ce se gonesc de Diavolul și de cei ce lucrează împreună cu el, care [suflete] au putut scăpa pentru fapta bună de cursele lui, despre care a zis și David: *Sufletele noastre ca o pasăre s-au izbii de cursele vânătorilor* (Ps. 123: 7). Iar *erodiu* e Apostolul Petru, fiindcă neîncetat urma lui Hristos. Și precum erodiul povățuiește păsările, așa și Petru, pe ceilalți ucenici și apostoli, și precum erodiul arată păsărilor cum trebuie să zboare peste cursele vânătorilor, așa și Petru, trecând prin lepădare, prin pocăință a scăpat din cursă și pe alții îi învață să se pocăiască”.

* Lit.: pe toate le proniază.

⁷³ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Fiindcă temerea [δελδου] de fire pe cerbi și pe iepuri îi dă și-i face lesne prinși tuturor vânătorilor, pentru aceasta Dumnezeu le-a dăruit și iușime de picioare, și scăpare prin lucruri, că, de n-ar fi fost una din acestea două, cealaltă [iușimea] ar fi fost netrebnică”. Iar dumnezeiescul Maxim zice mai înalt: „Urmează cerbului mîntea cea cu dreaptă socoteală [δαιμωνστικός], alergând să dobândească dumnezeieștile noime, precum cerbul munții cei înalți; iar patimile cele asemenea cu fiarele cele otrăvitoare, care se încuibază în firea celor ce sunt [ființelor], cu cuvântul judecății le strică”. Iar Marele Vasile zice: „Piatra se face scăpare iepurilor, adică întărire a credinței celei în Hristos, despre care s-a zis: *Pe piatră m-ai înălțat* (Ps. 60: 2)”. Iar Didim zice: „Neamul cerbilor are război împotriva neamului șarpelui, căci se grăbesc să-i piardă; tot astfel sunt și ucenicii lui Hristos, gata fiind a se năpusti împotriva a toată neascultarea; aveau însă și putere a sta și împotriva gândișilor șerpi, de la Cel ce le-a dăruit stăpînirea a călca peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașilor (cf. Luca 10: 19)”. Iar Isihie zice: „Prin *cerbi* înțelege dreptii, fiindcă cerbii sunt vietăți curate, iar prin *ieपुरi*, pe păgâni și pe păcătoși, fiindcă iepurii sunt vietăți necurate (după Legea lui Moise) și slabe, că zice Scriptura: *Să nu mâncați cămila, porcul și iepurele* (Deut. 14: 7)”. Și Simmah zice: „Piatra, scăpare dihorului” [χοιροφυλλοι, termenul a fost tradus în osebite versiuni fie prin arici, fie chiar prin iepure de o specie anume (poate de deșert), fie prin dihor; același termen grecesc se găsește de fapt și în versetul nostru.

20. Făcut-ai luna spre vremi,

„Dumnezeu, zice, a făcut luna pentru ca să lumineze în vremea nopții”. Pentru aceasta însuși David a zis în altă parte: *Luna și stelele spre stăpânirea nopții* (Ps. 135: 9).

Soarele și-a cunoscut apusul său.

„Soarele, zice, cunoaște când trebuie să apună”. Cunoaște însă aceasta nu ca un însuflețit și cuvântător, fiindcă nu trece hotarul pe care i l-a rânduit Dumnezeu - ca ziua să lumineze, iar noaptea să se ascundă -, ci știe porunca lui Dumnezeu ca și cum ar fi un cuvântător, după Teodorit; că zicerea este metaforică, mutată de la cele cuvântătoare la cele necuvântătoare și neînsuflețite; și mai arată aici că soarele lucrează răsăritul și apusul său⁷⁴.

---

dar conform cu LXX, așa cum o avem acum, în schimb, în vers. lui Eftimie avem λαγώοισ, care pare-se că este tot un iepure, de o altă specie decât cea pe care o sugerează χοιροφύλλοι, iar dihorii sunt necurați, pentru aceasta zice și Solomon: *Și dihorii sunt un neam nu tare, care și-au făcut casele în pietre* (Pilde 30: 26).

⁷⁴ Iar Hrisostom zice: „În nicio parte a Scripturii nu zice că luna a fost făcută pentru altceva, decât spre deosebirea [διάγνωσιν] și numărarea luminătorilor [stelelor], că aceasta însemnează *spre vremi*”. Și la Facere încă se scrie despre luminători: *Să fie spre semne și spre vremi*, adică, după Marele Vasile, *spre semne* de ploaie multă, de secetă, de pornirile vânturilor; iar prin *spre vremi* înțelege schimbările vremilor, ale iernii, ale primăverii, ale verii și ale toamnei”. [Să se ia aminte însă că atunci când zice de vremi, καιρῶν, are în vedere mai puțin sau deloc timpul, κρόνος, adică modul omenesc născocit după/din păcat de socotire a vremii, care s-a călăuzit mai puțin de *vreme* sau ciclurile sau ritmurile naturii așa cum le-a lăsat Dumnezeu, cât de socotințele sale „temporale” în timp, după „ritmurile” naturii și gândirii sale cele întunecate. De aceea, și la începutul Cărții Facerii se vorbește de vremi, și nu de timpuri. Oricum, cele două căi de a socoti timpul s-au diversificat de-a lungul vremii în diferite ipostaze religioase cu conotații din cele mai diverse. Dacă am socoti duhovnicește această *vreme*, prosteștile socoteli ale „oamenilor de știință” n-ar mai trebui să tulbure pe nimeni.] Iar Isihie: „Prin *lună* să înțelegi sinagoga Iudeilor, pe care Dumnezeu o a pus până în vremile Legii și ale proorocilor, iar prin *Soare*, pe Hristos, Care și-a cunoscut apusul Său: căci cunoștea vremea în care se potrivea iconomia patimii, încât până să vină acea vreme, zicea: *Încă n-a venit ceasul* (Ioan 2: 4), iar când a ajuns să fie în vremea potrivită, zicea: *A venit ceasul ca să Se slăvească Fiul Omului* (Ioan 12: 23)”.

21. Pus-ai întuneric și s-a făcut noapte,

„Tu, Doamne, zice, ai hotărât să se facă întuneric, care se înființează din afară, atunci când lumina soarelui se duce și apune, și iarși întunericul se face noapte”. Pentru aceasta a zis Moise: *Și a numit Dumnezeu lumina ziua și întunericul l-a numit noapte* (Fac. 1: 5)⁷⁵.

Întru aceea vor trece toate fiarele pădurii;

Vezi, iubite cititorule, folosul ce-l are noaptea; pentru că ea nu pricinuieste numai oamenilor odihnă, nici nu-i face doar mai puternici cu somnul și cu odihna după ce-i primește oboșiți de ostenele zilei, ci și fiarelor le dă îndrăzneală de a umbla să-și caute trebuincioasa hrană⁷⁶.

22. Puii leilor răcnesc ca să apuce și să ceară de la Dumnezeu mâncarea lor.

„În vremea nopții, zice, umblă leii și puii lor urlând și răcnind cu mare glas, pentru ca să răpească și să afle trebuincioasa hrană cea de la Dumnezeu ori

⁷⁵ Zice însă Hrisostom: „Și aceasta nu este o mică parte a facerii de bine celei prin lumină – a odihni pe om, obosit fiind el, și a da loc nopții”. Dar zice și Marele Vasile: „Ceea ce umbra este ziua, aceea trebuie să socotim că este firea întunericului în vremea nopții: că nimic altceva nu este după fire, decât umbră a pământului, nu vreo întâmplare [ουμβραίνιον = proprietate, consecință, urmare, atribut; în sens modern: accident; ideea Sfântului pare a fi că umbră nu e din pricina vreunui proces irațional al firii: vezi și mai jos, la nota 81, unde se vorbește de aparenta răutate sau neorânduială din fire] a ființei, ci lipsa luminii, căci Dumnezeu lipsa lumii o a numit întuneric”. Iar Marele Atanasie zice: „Aceasta o a zis ca să nu socotim pe unul făcător al zilei, iar pe altul, făcător al nopții”. Iar Isihie zice: „Arătat vremea Răstignirii Mântuitorului o zice (David adică), întru care apune Soarele nostru, că atunci s-a făcut întuneric din ceasul al șaselea până la al nouălea”.

⁷⁶ Iar Hrisostom: „Zice că, depărtându-se soarele, atunci fiarele se adună în turmă. Și este a ne minuna de economia lui Dumnezeu și de rânduiala ce o a pus fiarelor: căci atunci când tu dormi, atunci ele lasă pustiul; noaptea își face ție odihnă, iar fiarelor le dă slobozenie ca să-și sature pânțele cele flămânde”. Marele Vasile însă zice mai înalt: „Prin pădure, dumnezeiasca Scriptură obișnuiește să numească viața oamenilor cea materialnică, care a scornit feluritele îndulciri ale patimilor, în care viață fiarele cele stricăcioase se încuibază și se ascund, a căror fire, în lumină și în soare rămânând nelucrătoare, pentru aceasta își au tăria întru întuneric: că, după ce apune soarele, zice Proorocul David, făcându-se noapte, întru aceasta ies fiarele pădurii din culcușurile lor: iar vrăjmașilor celor întunecați vremea li se face noapte și întuneric spre vrăjmașirea sufletelor, pentru care hrana lor cea rea și-o fac din turmele lui Dumnezeu”.

care li se dă de la Dumnezeu”, că de la Dumnezeu se dă hrana tuturor vietăților. Pentru aceasta, în altă parte același David a zis: *Cel ce dai hrană la tot trupul* (Ps. 135: 25)⁷⁷, ori zice că, „leii, răcnind, cer oarecum de la Dumnezeu hrana lor”. Pentru că de multe ori mulți oameni, luând aminte, au văzut cum multe dobitoace, flămânzind sau însetând, ridică capul către cer și cu negrăit cuvânt roagă pe Făcătorul a toate să le dea hrană. Pentru aceasta și în altă parte a zis David: *Cel ce dai hrană dobitoacelor și puilor de corb, celor ce-L cheamă pe El* (Ps. 146: 10).

23. Răsărit-a soarele și s-au adunat și în culcușurile lor se vor culca.

„Când răsare soarele dimineața, zice, atunci și dobitoacele cele sălbatice toate, și fiarele se adună și se ascund prin culcușurile și locuințele lor, fiindcă din fire știu flegăduita lor vreme cea slobodă de a umbla”, după Hrisostom.

24. Ieși-va omul la lucrul său și la lucrarea sa până seara.

„Când răsare soarele, zice, dobitoacele cele sălbatice și fiarele se adună prin culcușuri, iar omul cel cuvântător, sculându-se din somn, iese din casa sa pentru a face lucrul și meșteșugul său până seara, că atunci iarăși se întoarce în casa sa pentru a se odihni de osteneală, știind că ziua s-a rânduit de la Dumnezeu omului și vitelor celor domestice, iar noaptea s-a rânduit celor sălbatice, ca nu unindu-se să se mănânce și să se strice cele domestice de cele sălbatice”, după Hrisostom⁷⁸.

⁷⁷ A zis însă dumnezeiescul Chiril: „Se zice și aceasta, că leii, când văd vreuna din dobitoacele cele mai neputincioase, mai întâi răcnesc, și așa, pe aceea îngrozind-o, năvălesc asupra-i și o fac vânat și mâncare. Pentru aceasta dar și aici s-a zis că puii leilor răcnesc ca să răpească”. Iar Isihie zice: „*Fiare ale pădurii și pui de leu* a numit pe demoni, care în vremea patimii Domnului răcneau, socotind că atunci aveau vreme de vânat; văzând pe Iuda că a vândut pe Domnul, pe Petru că s-a lepădat de El, pe ceilalți apostoli că au fugit și s-au împrăștiat, răcneau dar dracii ca să rănească și să ceară de la Dumnezeu pe apostoli. Pentru aceasta a și zis Domnul: *Simone! Simone! V-a cerut pe voi Satana* (de la Tatăl Meu) *să vă cearnă ca pe grâu și Eu M-am rugat pentru tine, ca să nu piară credința ta* (Luca 22: 31-32)”.

⁷⁸ Zice Hrisostom: „Dormind stăpânii oameni, se scoală fiarele; sculându-se ei, fiarele se depărtează. Văzuși buna-rânduială a Făcătorului? S-a deșertat stăpânul și niciuna din cele stricătoare nu află, ci, apucând mai-nainte soarele, pe toate le-a gonit. Că precum robii cei fugari, atunci când se arată stăpânul lor, sar și fug în ascunzătorile lor, tot așa și omul, soarele răsărind, osteneala zilei trecute prin somn lepădând-o, întinerit merge iarăși la lucrări cu osârdie mare”. Zice și Teologul Grigorie: „Noaptea îl strânge pe om cu somnul, iar fiarele se înfățișează și cer fiecare hrana ce li se dă de la Cel ce le-a zidit; ziua fiarele se adună, iar omul se grăbește la lucrare, unii altora (adică noi lor și ele nouă) dăm loc în rânduială de lege și de rațiune firească”. Iar Isihie, înțelesul său cel înalt urmându-l, zice:

25. Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate întru înțelepciune le-ai făcut!

Mirându-se și uimindu-se aici de lucrurile lui Dumnezeu, Proorocul David strigă din așezarea sufletului său așa: „Multe, minunate s-au făcut, Doamne, lucrurile și fapăturile Tale, fiindcă acestea una către alta sfătuindu-se și toate către toate, în bine se leagă spre alcătuirea și împlinirea unei lumi, precum a zis Teologul Grigorie. Și toate fapăturile Tale le-ai făcut cu înțelepciune nepricepută, pentru că niciuna din ele, nici cea prea mică, nu s-au făcut în deșert și de prisos, ci toate au cuvânt și pricini și împliniri [scopuri] minunate pentru care s-au făcut; măcar deși împlinirile acestea sunt de neînțeles”⁷⁹.

„Atunci când S-a sculat Hristos din morți, s-au adunat – adică s-au depărtat, precum a zis Simmah – fiarele și demonii în întunecatele lor culcușuri; iar apostolii, cei ascunși pentru frica Iudeilor, au ieșit și s-au înfățișat, luând îndrăzneală de la Învierea lui Hristos; încă și toți credincioșii până seara, adică până la sfârșitul vieții lor, lucrează lucrurile lor, adică fapta bună, că aceasta o a dat nouă Domnul spre lucrare”. Prea înalt însă a înțeles zicerea aceasta Sfântul Grigorie al Tesalonicului, scriind către Xenia: „Iar luminându-se de ziuă și Luminător răsărind în inimile noastre, după Verhovnicul apostolilor (cf. Matei 13: 6: 16: 2) și acest proorocesc cuvânt, vine Omul Care este cu adevărat [ὁ ὄντως ἀληθινός] la lucrarea Sa cea adevărată și, lumina întrebuițând-o drept cale, merge sau Se suie la munții veșnici și la lucrările cele mai presus de lume întru lumina aceasta. O, minune! Despărțindu-Se de stăpânirea materiei celei dintâi, Se face locuitor în cer și privitor pe pământ, nedespărțindu-Se de acesta, precum numai El știe calea!”

⁷⁹ εὐοδῶν = se susțin, se aparțin, se au.

⁷⁹ Marele Vasile zice: „Când vom auzi despre Dumnezeu zicându-se că toate întru înțelepciune le-a făcut, învățăm să înțelegem meșteșugul Lui cel atotefăcător. Iar Apostolul numește înțelepciune pe Fiul, zicând: Care S-a făcut nouă Înțelepciune de la Dumnezeu (I Cor. 1: 30), că întru Dânsul s-au zidit toate”. Zice și Hrisostom: „Hristos este Înțelepciunea lui Dumnezeu, întru Care toate s-au făcut și s-au împodobit: cele mici, cele mari, cele sălbatice, cele blânde, cele roditoare, cele neroditoare, cele înalte, cele întinse, cele întoarse și toate celelalte. Și ceea ce zice Moise, că toate câte s-au făcut sunt bune foarte, aceasta de aici asemenea cu aceea a zis, anume că toate întru înțelepciune le-ai făcut”. A zis și Teodorit: „Fiecare din cele zise socotind-o Proorocul și multa purtare de grijă a lui Dumnezeu înțelegând-o, în mijlocul povestirii a înălțat laudă minunată foarte și cuvinte vrednice de laudă și pline de înțelepciune, zicând despre toate că sunt fapăturile lui Dumnezeu; căci a aflat că și noaptea, ceea ce se clevește de oarecari răi credincioși, a fi foarte trebuincioasă, că și lemnele cele roditoare aduc trebuință, și că felurile neamuri ale fiarelor la multe sunt potrivite și trebuincioase oamenilor”. Pentru aceasta și Teologul Grigorie, tâlcuind pentru ce Se zice Fiul Cuvânt, zice: „Pentru că înțelegă în cele ce sunt, cineva n-ar greși în cuvânt de L-ar zice Cuvânt; că ce lucru din cele ce sunt este, care să nu se fi făcut cu Cuvântul? (Cuvântul 2, Despre Fiul)”. Și iarăși

Umplutu-s-a pământul de zidirea Ta.

„Tot pământul, zice, este plin de zidirile cele minunate și bune, Doamne”, precum a zis Teodorit⁸⁰.

26. Însăși marea aceasta este mare și largă, acolo se găsesc târâtoare
cărora nu este număr,

27. Vietăți mici și mari.

„Iată, zice, cât este de mare însăși marea pe care o vedem! Și cât de mare și largă! Căci într-însa se află atâtea și atâtea târâtoare, adică pești mulți și chiți, care după număr sunt nenumărați; acolo, în mare, se află vietăți mici și mari”⁸¹.

Acolo corăbiile umblă,

28. Balaurul acesta pe care l-ai zidit ca să se joace* în ea.

---

zice: „Și *Întelepciune* se zice Fiul, ca știință [ἐπιστήμη] a dumnezeieștilor și omeneștilor lucruri, căci cum ar fi cu puțină ca Cel ce a făcut să nu știe cuvintele [rațiunile] celor ce le-a făcut?”

⁸⁰ Mai potrivit însă se scrie la Nichita: „Zicerea *umplutu-s-a* este asemenea cu ce s-ar zice despre pământ și făpturile de pe dânsul; îndestul ni s-a spus că s-a împlinit cuvântul cel despre el (cf. Ps. 23: 1; 88: 12) și are o margine; vino dar acum să trecem către megieșa lui mare”. Iar Isihie, mai cu înaltă înțelegere [anagoric], a zis: „*De zidire*, adică de înnoire și de tinerețe, că, de este vreo zidire nouă în Hristos, cele vechi au trecut, și iată, toate s-au făcut noi (cf. II Cor. 5: 17)”.

⁸¹ Zice însă Hrisostom: „Dumnezeu nu a făcut lucruri deșarte, ci le-a umplut de toate felurile de vietăți, aerul, pământul, marea – pe acelea [aerul și pământul] adică numai de păsări și de cele zburătoare, de cele cu câte patru picioare și de cele zburătoare, iar marea, de nenumărați pești, din care unii mai mari, iar alții mai mici, ce se fac hrană celor mai mari, iar neamul nu se cheltuiește”. Și Teodorit: „Și aceasta însă este o dovadă a dumnezeieștii iconomii: a petrece împreună cu neamurile cele mici și cu cele mari și a nu se pierde desăvârșit de către acelea, că cei mai puternici mănâncă pe cei mai slabi și totuși nu se pierd, ci mulțimea biruiește cheltuirea”. Zice însă și Marele Vasile: „Cu aceștia (cu peștii adică) se aseamănă câți din oameni înghit pe cei mai slabi, dar, cu adevărat, peștilor nu le este vinovăție, că întâmplarea [συμβαλλον, vezi nota 75] este a firii; în schimb, tu, pentru ce este cinstit și cu Lege și cuvânt, nu vei avea nicio dezvinovățire și așa te vei trage pe sineși către tulburarea celor iraționale [vezi pe larg în *Omilia VII la Hexaïneron*]”.

* Sau: a-l batjocori/înșela/ocări pe el. ἐπαίζεω de la παίζω este un verb mai greu de înțeles doar printr-o singură traducere. Noi am redat urmând în primul rând tâlcuirea de mai jos. El a fost tradus printr-o variantă sau alta, în funcție de context. Fericitul Augustin, de pildă, în Tâlcuirea lui la Psalmi, dar și Sfântul Ioan Gură de Aur (vezi mai

„Acolo, zice, în mare plutesc osebite caice și corăbii, acolo se află și balaurul, adică chitul, pe care l-ai zidit, Doamne, pentru a se juca și a sălta într-însa, adică în apa mării”. Prin *balaur* însă a numit chitul, pentru că este mai mare între peștii și vietățile de acolo, precum și balaurul este mare foarte între vietățile uscatului, după Teodorit⁸².

jos), înțelege prin *balaur* pe Diavolul, verbul fiind deci cu atât mai tainic și mai de netălcuit, cu cât arată modul relației dintre Dumnezeu și Diavolul, care, ca și un chit, înoată pe marea vieții cea sărată cu păcate.

⁸² Zice însă Teodorit: „Prin meșteșugul corăbieresc și prin iscusința cârmuirii cărăm unii de la alții cele trebuitoare; și rodul cel ce odrăsleşte la noi îl ducem altora și-l primim în schimb pe acela ce se face la acela, încât nici prisosul nu este nefolositor, nici lucrul trebuincios neafiat”. Iar Sfântul Chiril: „Cu *corabia* aseamănă Biserica cea una și sobornicească, iar prin *corăbii* numește bisericile cele din parte, prin *mare*, viața omenească, prin *târătoare*, neamurile și mulțimea cea nenumărată și de multe forme și fețe ale oamenilor, prin *înotători [pești]*, pe sfinții și credincioșii creștini, că bisericile, ca niște corăbii înotând pe marea aceasta gândită, primesc pe cei ce cred și îi duc pe un alt pământ și țară, spre Împărăția cerurilor și în Patria Sfinților. Însă cu navigatorii este și Hristos, căci atunci când se face vifor și furtună în mare, iar Hristos, după iconomie, pare că dormitează, atunci se cuvine să strigăm: *Deșteaptă-Te, pentru ce dormi, Doamne?* (Ps. 43: 25), căci așa El Se va scula și va certa vânturile și marea și se va face alinare”. Iar Hrisostom zice: „*Mare* a numit marea, pentru că este mai mare decât pământul, de vreme ce ca și cu o haină l-a învelit pe el”. Iar Isihie: „*Marea* o înțelege anagogic a fi darul cel mare al Botezului, ca unul ce cuprinde mari taine, iar că e *largă* zice pentru că primește pe toți oamenii, iar *târătoare*, pentru cei păcătoși care-și spală păcatele în Botez, iar *vietăți mici și mari* numește pe dreptii cei măsuțați și pe cei după covârșire, că Botezul pe toți îi primește, că nu numai păcătoșii, ci și dreptii au trebuință de baia nașterii celei de-a doua, pentru că, de nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intra în Împărăția lui Dumnezeu”. Iar Marele Vasile numește *corăbii* pe cei ale căror trupuri sunt aruncate și clătinate încoace și-ncolo de marea sărată a acestei vieți; iar vrednice de toată lauda sunt acele corăbii ce străbat marea și nu rămân într-o dânsa, nici nu se afundă de valuri: că cei ce sunt în trup, dar nu se oștesc după trup, biruind furtuna vieții, fac lucrare în ape multe, căci aceștia se pogoară nevoindu-se spre a dobândi pe unii din cei afundați. Iar despre *balaur* zice Hrisostom: „A făcut, zice, balaurul ca să se joace într-însa, adică pe Diavolul, dar nu te-a făcut să te zavistuiești pentru stăpânirea aceasta (adică nici ție nu ți s-a oprit această stăpânire, creștine, a-l batjocori adică pe Diavolul); de voiești, joacă-te și tu într-însa, că poți a-l lega ca pe o pasăre (vezi și Matei 12: 29; 16: 19; Marcu 3: 27)”. Și Marele Vasile zice: „S-a făcut cu adevărat obștescul nostru vrăjmaș pentru a se batjocori de Sfinți; acum însă, întorcându-se împrejurul nostru, ceea ce el era dator a pătimi, cu aceasta ne stăpânește prin păcate”. Dar și Atanasie, și Chiril au înțeles prin *balaur* pe Leviatan [termen evreiesc, aflat de cinci ori în Vechiul Testament, tradus în gr. prin δράκων sau κήτος (balaur, chit, șarpe etc.) și mai rar redat prin transliterare ca atare; el a fost preluat de autorii biblici din mitologia păgână ca metaforă pentru Diavol sau diferite

Toate către Tine aşteaptă ca să le dai lor hrană la bună vreme.

„Toate vietăţile, zice, şi cele cuvântătoare, şi cele necuvântătoare, şi cele de uscat, şi cele zburătoare, şi cele ce vieţuiesc pe apă şi uscat, la Tine, Doamne, nădăjduiesc, ca să le dai lor hrana cea de nevoie”, că şi înseşi cele necuvântătoare, după o oarecare firească raţiune, nădăjduiesc a-şi lua hrana lor de la Dumnezeu în vremea de trebuinţă, precum am zis mai sus, tâlcuind zicerea *şi să ceară de la Dumnezeu mâncarea lor*.

29. Dându-le Tu lor, vor aduna, deschizând Tu mâna Ta, toate se vor umplea de bunătate;

„Când vei da, zice, Tu, Doamne, hrana cea de nevoie vietăţilor, atunci şi ele o adună şi mângâie foamea; iar când Îţi vei deschide mâna, adică puterea Ta cea dătătoare şi îmbelşugătoare, atunci şi toate făpturile cuvântătoare şi necuvântătoare se vor sătura de Pronia şi bunătatea Ta”⁸³.

---

personaje sau imperii ameninţătoare; *lit.*, înseamnă «încolăcit», «înfăşurat», fiind vorba cel mai adesea de o fiinţă mitologică sau zeitate, precum dragonul sau şarpele], stăpânitorul celor din ape, după Iov, adică pe Satana. Şi, cu adevărat, nu numeşte atât chitul, cât pe Satana, începătorul răutăţii, care spre nimic altceva nu s-a făcut [prin apostazia sa], decât spre a fi batjocorit, precum este scris la Iov: *Pe pământ nu este nimic asemenea lui, făcut spre a se batjocori de îngerii Mei* (Iov 40: 19; a se vedea tot cap. 40 şi 41, deoarece Cartea lui Iov a fost numerotată divers, de la o trad. la alta), care este amar şi otrăvitor, pe lângă aceasta şi fricos, că el dintotdeauna e obișnuit a fugi; cumplit este şi iubitor a face răul, căci umblă strâmb ca fiara; în sfârșit însă, el va fi sfărâmat de sabia lui Dumnezeu”. „Se scrie ca să se joace într-însa, adică în mare, căci, după Teodorit, şi Scriptura evreiască, şi cea Siriană așa numește, cu nume masculin, precum a zis și mai sus: *Adâncul ca o haină este îmbrăcămintea lui*, adică adâncul ei, al mării”. Zice însă Sfințitul Augustin: „Acesta este, Doamne, balaurul cel mare și roșu, șarpele cel din început, care se numește Satana și Diavolul, având șapte capete și zece coarne, pe care l-ai făcut să se joace în marea aceasta mare și largă, dar și în corăbii, întru care sunt târătoare cărora nu este număr și dobitoace mici și mari, adică osebite neamuri de demoni, care noaptea și ziua nu fac nimic altceva, decât umblă împrejur căutând pe cine să înghită, și pe toți i-ar înghiți de nu i-ai izbăvi Tu”.

⁸³ Iar Hrisostom și Teodorit zic: „Este obicei al Scripturii ca prin *mână* să arate lucrarea cea dătătoare; deci și aici, puterea cea dătătoare de bunătați o a numit *mână*, asemenea și lesnirea dării bunătaților prin *deschiderea mâinii* o a arătat. Că precum lesne este a întinde degetele, strânse fiind ele (adică a deschide mâna), așa lesne este Lui a dăruia aducerea tuturor bunătaților”. (Pentru aceasta se povestește că prin mâna Mergătorului-Înainte se făcea o minune ca aceasta: când ea se deschidea și se întindea, era semn că în acel an urma să fie bună-norocire, iar când ea se strângea, era semn că acel an urma să

30. Iar întorcându-Ți Tu fața Ta, se vor tulbura; lua-vei duhul lor și se vor sfârși, și în țărâna lor se vor întoarce.

„Iar când vei întoarce, zice, Doamne, fața Ta de către făpturile Tale, adică cercetarea și Pronia Ta, atunci și făpturile, împreună-lipsindu-se de Pronia și bunătaea Ta, se vor tulbura, adică se vor măhni pentru lipsire; iar când vei lua duhul lor, adică sufletul oamenilor, și-l vei despărți de trupurile lor, atunci și trupurile lor se vor face moarte și se vor topi în mormânt, din carele s-au și făcut”, căci cuvântul acesta este osebit pentru oameni, nu și pentru celelalte vietăți⁸⁴.

31. Trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi

„Tu, Doamne, zice, vei trimite pe Duhul Tău Cel Sfânt, Cel făcător de viață, și așa, prin lucrarea Acestuia se vor scula toți oamenii”. Ori se înțelege și altfel: „Tu, Doamne, vei trimite pe Duhul Tău, Care va veni peste Creștini prin Sfântul Botez; și așa se vor zidi cei ce-L iau pe Acesta printr-o zidire nouă și duhovnicească și întru popor nou se vor dezbrăca de omul cel vechi, după Isihie”.

---

fie rău-norocit.) Iar isihie zice: „Toate bunățiile cu mâna Ta, Dumnezeuule, se strâng, că, atunci când se deschide, toate le umple și le satură de bunății. Iar *deschidere a mâinii Lui* se potrivește a socoti și întinderea de pe Cruce, de la care toate s-au umplut de bunătaea, adică de iubire de oameni, pentru că tot păcatul prin Cruce s-a iertat”

⁸⁴ Iar Atanasie: „Prin aceasta arată că El este Stăpânul vieții și al morții”. Iar Maxim zice: „Viețile celor necuvântătoare și ale sadurilor nu sunt dumnezeiești; ci ale focului și ale suflării celei legate de materie; despre acestea s-a zis aceea a lui David: *Lua-vei duhul lor și se vor sfârși* și celelalte, pentru singur simțitorescul suflet și pentru viața vegetală [φυτικῆς] pe care acestea le primesc”. Iar Dionisie Areopagitul zice: „Nu înțelege acestea despre viața celor gândite [inteligibile, viața puterilor cerești] și despre cea a noastră; căci, făcând Dumnezeu viața aceasta funțial pentru nemurire și pentru cele gândite și pentru sufletele noastre, nu le mai ia lor însușirea de a vieții”. [Citatul e din *Numirile Dumnezeiești VI*, vezi pentru aceasta ed. rom., Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere*, trad. de Pr. Dr. D. Stăniloae, Ed. Paideia, 1997, pp. 161 și 210. Dat fiind faptul că scoliile Sfântului Maxim la scrierile Sfântului Dionisie erau în trecut confundate de unii pe alocuri cu scrierile Sfântului Dionisie, de aceea precizăm aici că cele două fragmente de mai sus (de după cel din Sfântul Atanasie) aparțin de fapt Sfântului Maxim, ele formând de fapt o singură scolie a lui; vezi p. 210 din *op. cit.* Cei doi sfinți mai zic acolo că, deși toate se împărtășesc din viața lui Dumnezeu, animalele și plantele nu sunt dumnezeiești, ele împărtășindu-se de viață sau au viețuirea „ca ecoul cel mai îndepărtat al vieții”, ele neavând toată împărtășirea de aceasta din pricina „slăbiciunii participării la ea”; iar dacă ele se retrag prin moarte de la ea, la ea se vor întoarce altele, care se reînnoiesc din pământ și din participarea la viață (vezi *ref. cit.*.)]

Prin urmare, zicerea aceasta se înțelege și pentru scularea cea din morți, și pentru nașterea cea de-a doua prin Sfântul Botez.

Și vei înnoi fața pământului.

„Prin trimiterea Sfântului Tău Duh, zice, vei înnoi, Doamne, fața, adică podoaba pământului, care sunt oamenii cei de pe pământ”. După Hrisostom și Sevir însă, se înțelege și altfel, anume că și pământul se va înnoi slobozindu-se din robia stricăciunii, după Apostolul Pavel. Încă și Petru a zis: *Pământ nou, după făgăduința Lui, așteptăm* (II Pt. 3: 13)⁸⁵.

32. Fie slava Domnului în veac!

„Fie, zice, slava Domnul veșnică și nesfârșită, care, din facerile de bine cele zise mai sus, pe unele le-a făcut cu adevărat, iar pe altele le face până acum, iar pe altele le va face în viitor”⁸⁶.

⁸⁵ Zice însă Marele Vasile: „*Trimitere a Duhului* numește pogorârea Lui cea spre a lucra, nu mutarea cea din loc în loc, că Duhul Domnului a umplut lumea, de Care se înnoiește fața pământului”. Iar dumnezeiescul Dionisie Areopagitul zice: „După urmare, și vietățile și sadurile își au viața în cel mai de pe urmă ecou [ἀπὸ ἡχῆμα] al vieții, care, luându-li-se, după cuvântul zis, le lipsește de toată viața, către care cele rămase cu neputința cea spre împărțășirea de dânsa, iarăși întorcându-se, se fac iarăși vii. Dar și nouă, oamenilor, ne dăruiește viața, viață apropiată de cea în chipul înțeresc, revărsându-se din iubirea de oameni și care ne reîntoarce și ne recheamă la ea însăși atunci când ne depărtăm, și, ceea ce e și mai dumnezeiesc, ne-a făgăduit că pe noi, întregi, suflete și trupuri unite împreună, ne va strămuta la viața cea desăvârșită și la nemurire. E un lucru care celor vechi li se părea contrar firii, dar mie și ție și însuși adevărului ne apare ca dumnezeiesc și mai presus de fire. Zic mai presus de fire, o dată pentru că numai lui Dumnezeu Îi este propriu să fie viu după fire, și a doua pentru că este unită și cu firea noastră, nu numai cu viața dumnezeiască atotputernică. Căci fiind a tuturor viețuitoarelor prin fire, și mai ales a celor dumnezeiești, nicio viață nu e în afara firii sau mai presus de fire (vezi și în *op. cit.* mai sus, p. 162)”. Zice însă și Chiril: „Aud pe oarecare zicând: «Duhul Dumnezeiesc Cel ce m-a făcut». Cântă încă și David despre cele ce se află pe pământ: *Trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi*. Deci atunci când Duhul zidește și înnoiește pe cel pierdut, acesta se face a doua oară ceea ce a fost dintru început; o fire dar este făcătoare a tuturor, cea mai presus, cea mai înaltă. Cum oare nu sunt necuvioși cei ce pogoară pe Duhul din dumnezeieștile tronuri și zic pe Cel după fire slobod că este rob, de ca și cum ar fi făcut?”

⁸⁶ Zice însă Sfântul Grigorie al Nyssei: „Poate că, aducându-și aminte de Înviere, a unit împreună cu ea slava Domnului care se va face în veacul cel viitor, când se va pleca Lui tot genunchiul. Noi însă, învățându-ne puțin prin Proorocul despre chipul darului (adică cel al Învierii), prin cele ce zice – *Trimite-vei Duhul Tău și se vor zidi* –, zicem împreună

Veseli-Se-va Domnul de lucrurile Sale.

„Domnul, zice, Se va veseli atât pentru zidirea și facerea lumii, cât și pentru lucrurile pe care le-a isprăvit și urmează a le isprăvi prin iconomia întrupării”⁸⁷.

33. Cel ce caută spre pământ și-l face pe el de se cutremură;

Această zicere se plinește atunci când se fac cutremure; pentru că Dumnezeu caută spre pământ cu urgie, pentru păcatele oamenilor; iar pământul, nesuferind urgia cea cu mânia a lui Dumnezeu, se clatină și se cutremură după o oarecare simțire firească ori, mai bine zis, după o oarecare simțire nepricepută, mai presus de cea firească*, precum zice Marele Atanasie⁸⁸.

Cel ce Se atinge de munți și fumeză.

„Dumnezeu, zice, Se atinge de munți, de unde aceștia, nesuferind

---

cu Proorocul: „*Fie slava Domnul în veac, a Celui ce pe unele din cele zise le-a făcut, iar pe altele le face, iar pe altele le va face!*”

⁸⁷ După Didim și Grigorie al Nyssei: „Dumnezeu a adus întru a fi pe cele făcute, neavând trebuință de ceva, ci ca ele, de El după măsură împărțându-se, să se îndulcească, iar El să Se veselească văzându-le pe ele că se veselesc. (...) Veselia lui Dumnezeu este nepătimașă, fiindcă nepătimașă este Dumnezeirea; iar celui ce n-ar socoti niciodată că este ceva ce i s-ar putea întâmpla de năprasnă și celui pe care nicio răutate nu-l supără; ci toată bunătatea și tot orice bine ar fi îi urmează, unul ca acesta s-ar veseli, după cuvânt [sau: în chip rațional], cu veselie nepătimașă și neoprită, că veselia este următoare faptei bune și bunătății”. Și Hrisostom încă zice: „David arată pe Dumnezeu bucurându-Se de viața celor ce sunt, și nu de pieirea lor, că nu Se veselește pentru pieirea celor vii”. Zice însă și Teodorit: „A proorocit prin aceasta cunoștința de Dumnezeu a oamenilor care va să fie: că, scăpând oamenii din amăgirea cea de mai-nainte și primind cunoștința de Dumnezeu, Se va veseli Dumnezeu, nu pentru că I se închină, ci pentru că-i vede că se mântuiesc”.

* Mai exact: suprafirească.

⁸⁸ Zice însă Hrisostom: „Iar tu, rogu-te, înțelege câtă mărime de trup [a muntelui] întâmpină Dumnezeu, căutându-i asupra-i, și-l face de se cutremură, și așa socotește de aici negrăirea puterii; împăratul, de ar voi să mute o stâncă, de nu va întrebuița o mașină [un mijloc oarecare], nu va putea să o miște din loc, iar Dumnezeu, căutând spre pământ, îl face pe el de se cutremură”. Iar Atanasie zice: „Poate că, zicând despre înviere, unește cu aceasta și judecata cea de obște, care și frică va da tuturor celor de pe pământ. Iar *munți* numește puterile cele potrivnice, pe care le va și arde în vremea judecății, semn al lucrării ei fiind fumul”.

înfățișarea lui Dumnezeu, fumegă, precum și iarba, când se atinge de foc, fumegă”. Aceasta însă cu lucrul s-a făcut în Muntele Sinai, care fumega tot, precum zice Scriptura, pentru că S-a pogorât Dumnezeu pe el în foc, iar fumul s-a suit ca un fum de cuptor (Ieș. 19: 18). După dumnezeiasca cuvîință însă, se cuvine să înțelegem și graiul *Cel ce caută pe pământ, și Cel ce Se atinge de munți*.

34. Cânta-voi Domnului în viața mea, cânta-voi Dumnezeului meu până ce voi fi.

„Până ce voi via, zice, și mă voi afla în lumea aceasta, voi cânta Dumnezeului meu”. David întrebuițează aici o formă de repetare a cuvintelor, arătând același înțeles, pentru mai multă întărire și ca semn al așezării lui celei fierbinți către Dumnezeu⁸⁹, că *voi cânta Domnului în viața mea* este același lucru cu *voi cânta Dumnezeului meu până ce voi fi*.

35. Îndulcească-se Lui vorba mea, și eu mă voi veseli de Domnul.

„O, de ar plăcea, zice, vorba mea lui Dumnezeu, ceea ce se face prin cântări și prin psalmi, adică vorbirea mea cea către Dumnezeu și gândurile mele, că, de va plăcea lui Dumnezeu vorba mea, mă voi veseli și eu, cel ce vorbesc cu El, căci a plăcut lui Dumnezeu”⁹⁰.

---

⁸⁹ Zice însă Hrisostom: „Aici, prin *cântare* nu zice pe cea prin graiuri, ci pe cea prin fapte. Că, de vreme ce David s-a aflat pe sine vinovat lui Dumnezeu pentru multe și nicio răsplătire vrednică neputând pune înaintea lui Dumnezeu, ceea ce avea, aceea o pune, adică a-L lăuda neîncetat și toată viața sa întru aceasta a o cheltui. Să audă cei ce prin dughene și prin crășme se tăvălesc toată ziua și niciodată nu se întorc către rugăciune; căși sunt vinovați lui Dumnezeu, să știe că aceasta este dobânda vieții: a binecuvânta pe Dumnezeu și întru aceasta [întru binecuvântare] se cuvine a și viețui”. Iar Teodorit zice: „Potrivit a adus zicerea *în viața mea și până cei voi fi*, că nu este întru moarte cel ce-L pomenește pe El, și în iad cine se va mărturisi Lui? (cf. Ps. 6: 5)”. „Însă multă dovadă arată, după Eusebie, și apropiere către Dumnezeu adăugirea: că nu a zis «cânta-voi lui Dumnezeu», ci *Dumnezeului meu*; căci pare să zică așa: «Celui ce m-a zidit și m-a crescut și Celui ce mi S-a făcut pricinuitoare a toate bunătățile (vezi ziceri asemănătoare și la Sirah 24: 8; Evr. 9: 11)»; iar *cântarea*, aici, o zice pe cea din fapte, nu pe cea din graiuri”.

⁹⁰ Și ce este *îndulcească-se*? Zice Hrisostom: „Bine-primită și plăcută și prea-dulce și prea-veselitoare să se arate lui Dumnezeu rugăciunea, care nimic altceva nu este, decât vorbire către Dumnezeu; deși prin psalmo-cântare se înțelege că întru sineși își are răsplătirea, că ce ar fi asemenea cu vorbirea cu Dumnezeu?” [A cânta sau a se ruga cineva lui Dumnezeu este mai ales un dar, căci cântarea și rugăciunea sunt atât veselitoare pentru om, cât și dăruitoare de alte daruri de la Dumnezeu.] Iar Marele Vasile zice: „Pentru aceasta, știindu-se pe sine ca având împreună-vorbirea cu Dumnezeu, David zice aceasta: «Îndulcească-se Ție vorba mea», că împreună-vorbirea celui ce cu întăritare și cu

36. Lipsească păcătoșii de pe pământ și cei fără de lege, ca să nu mai fie ei.

„O, de ar pieri^{*}, zice, păcătoșii de pe pământ și cei fără de lege, să se facă adică păcătoșii drepti, iar cei nelegiuți să se facă legiuți, încât să nu mai fie astfel precum sunt păcătoșii și nelegiuți, ci să se prefacă prin pocăință”. Se roagă dar Proorocul să nu piară oamenii, ci să piară răutatea oamenilor. după Hrisostom și Teodorit. Ori prin *păcătoșii și cei fără de lege* zice pe demoni. Ori zice să piară aceia care rămân întru răutate nevindecați și neîndreptați, pentru că ei își împart răutatea lor și celor buni, ca și ciurmații ce molipsească pe cei sănătoși⁹¹.

Binecuvântează, suflete al meu, pe Domnul!

Potrivit cu începutul a făcut David și sfârșitul psalmului acestuia; că a început de la slavoslovie și iar la slavoslovie l-a sfârșit, după Hrisostom, Teodorit și Isihie⁹².

încăpățănare se bagă în pricini dialectice nu este dulce, ci amărătoare”. Și iarăși zice Hrisostom: „Cum se poate să se îndulcească lui Dumnezeu vorba noastră? Prin a fi viața curată, prin a filozofa sufletul [cele dumnezeiești] și prin altele ca acestea. Căci atunci când vei fi cheltuit toată viața rugându-te, iar petrecerea ta ar face toate împotriva, nu te va auzi cu lesnire; nu numai însuși nu vei putea face aceasta [îndulcirea adică], ci nici altul pentru tine nu o va putea face. Acestea le zic însă nu ca să nu ne mai rugăm, nici ca să nu mai cântăm, ci ca împreună cu cântarea să ne îngrijim și de viață, și de petrecere”. Și Isihie a zis: „Că, de va avea Dumnezeu plăcere de zicerile noastre atunci și noi potrivit ne vom veseli de El, bunătați luând de la El, unele adică acum, iar altele așteptându-le, iar atunci vom putea să împlinim și zicerea «Bucurați-vă întru Domnul!» (Filip. 4: 4)”.

* Această variantă la optativ (ἐκλείπειν) este de fapt și cea pe care o avem în Septuaginta, în ediția Rhalfs, cea din uzul actual, spre deosebire de cea la imperativ de la Eftimie. Cea la optativ credem că e de fapt una interpretativă. La fel și în cazul lui *îndulcească-se* (h'dunqei,h).

⁹¹ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Drept aceea aici nu se roagă să se piardă ființa, nici a se da oamenii de tot pierzării, ci răutatea și viclenia: să piară păcătosul, așa încât să nu mai fie păcătos, ci să se prefacă, să nu se mai afle cel nelegiuit, așa încât să nu mai fie nelegiuit, ci să se schimbe; că așa sunt sufletele Sfinților: nu numai pentru eiși, ci pentru toată lumea își înalță rugăciunea”. Iar Teodorit zice: „Să lipsească în acea vreme când vor auzi: *Duceți-vă de la Mine, blestemaților!* (Matei 25: 41)”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „Poate că prin David însemnează așezarea cea după Înviere, când și Domnul Se va veseli de lucrurile Sale, însuși zicând: *Lipsească păcătoșii de pe pământ*, căci cum se va numi cineva din păcat, păcatul nefiind?”

⁹² Zice însă Isihie: „De această bună cuvântare către Dumnezeu să ne jinem și noi cu osârdie, că buna cuvântare cea neîncetată îndreptează viața noastră spre buna-viețuire”.

Aceasta este tâlcuirea ce am făcut-o eu la psalmul acesta. Știu însă și alegoriile ce le-au făcut unii la psalmul acesta, dar le-am lăsat de voie și nu le-am arătat, pentru că sunt silite [forțate] și cu anevoie de primit.

PSALMUL 104

Aliluia.

m spus în *Precuvântare*, la capitolul 5. despre acei psalmi care au scris deasupra *Aliluia*; iar aceasta vrea să zică „Lăudați pe Cel ce este, adică pe Domnul”; și îndeamnă psalmul aceasta pe oameni să slavoslovească pe Dumnezeu și-i învață pe Creștinii cei din neamuri despre acele faceri de bine pe care le-a făcut Dumnezeu poporului celui vechi al Evreilor, și ce fel a fost mai-nainte poporul acesta, și cum l-a făcut Dumnezeu să fie în urmă⁹³.

1. Mărturisiți-vă Domnului, și chemați numele Lui,

Zicerea aceasta este asemenea cu *mărturisiți-vă Lui, lăudați numele Lui*, pe care o am tâlcuit la Psalmul 99: „Mulțumiți Domnului, o, oamenilor, pentru mulțimea facerilor de bine ce vi s-a făcut de către El și întotdeauna chemați numele Izbăvitorului și Stăpânitorului vostru”⁹⁴.

---

⁹³ Zice însă Grigorie al Nyssei, împreună cu Eusebie: „Din psalmii cei suprascriși *Aliluia*, acesta este cel dintâi. Prin *Aliluia* se înțelege lauda care-și are înălțarea către Dumnezeu; iar ea este din numirile celor tâlcuitoare ale dumnezeiescului glas; ea se află în multe din suprascrierile cele de acest fel ce se află la psalmii cei mai din urmă ai Cărții Psalmilor (adică în Cartea a cincea a Psaltirii [vezi la *Precuvântare* despre împărțirea psalmilor], prin care se poate înțelege cum că celor ce au ajuns acum către desăvârșirea viețuirii celei către fapta bună li se potrivește a lăuda pe Dumnezeu și că se află întru aceea în care și furii îngerilor i s-a încredințat a fi. Că n-am învățat altceva, decât că și acelora nu li s-a dat să aibă altă îndeletnicire, decât a lăuda pe Dumnezeu, nici celor desăvârșiți întru fapta bună nu li se cuvine a se sârgui întru altceva, decât ca viața lor a o face să fie laudă lui Dumnezeu”. Iar Atanasie zice: „Sfântul Duh poruncește în psalmul acesta Sfinților Apostoli să facă arătate poporului celui din neamuri toate minunile câte a făcut Domnul, întru arătarea Sa”.

⁹⁴ Zice însă Hrisostom: „De te vei mărturisi și vei lepăda păcatele, vei putea, cu îndrăzneală chemând numele Lui, să lucrezi mari bunătăți”. Și Isihie zice: „Nu în zadar voiește ca mai întâi să ne mărturisim și al doilea a-L chema, ci ca, curați prin mărturisire făcându-ne, din organ curat să-l aducem laudă”.

Vestiți între neamuri lucrurile Lui.

Cam aceeași o zice David și în Psalmul 95: *Vestiți întru neamuri slava Lui*, iar lucrările și slava lui Dumnezeu sunt minunile acelea pe care le spune David mai jos.

2. Cântați-I Lui și-L lăudați* pe El. Povestiți toate minunile Lui.

Am spus în mai multe locuri că *cântați* însemnează a cânta cineva cu singur glasul, iar *a lăuda* însemnează împreună a lovi și organul psaltirii. „Cântați dulce, zice, cu glasul și cu organul cântați lui Dumnezeu și povestiți tuturor minunile Lui”; precum a zis și în Psalmul 95: *Vestiți la toate neamurile minunile Lui*.

3. Lăudați-vă întru numele cel sfânt al Lui;

„Mare-cugetați și lăudați-vă, zice, întru numele lui Hristos, de la Care și voi vă numiți Creștini”; că cuvântul acesta se zice către apostoli și către arhierii, învățătorii și moștenitorii apostolilor⁹⁵.

Veselească-se inima celor ce caută pe Domnul.

„Veselească-se, zice, inima celor ce caută și cheamă pe Domnul, pentru că se vor ajuta din chemarea și căutarea aceasta”⁹⁶.

4. Căutați pe Domnul și vă întăriți, căutați fața Lui pururea.

„Întăriți-vă, zice, și împuterniciți-vă întru a căuta totdeauna pe Domnul; și nu vă leneviți întru aceasta, după Teodorit; și căutați fața Domnului, adică pe Domnul (după perifrază) ori dumnezeiasca Lui cercetare; ori pe Fiul Lui, pe Iisus Hristos, Care este fața și chipul cel neschimbat al Părintelui și pecetea Ipostasului

* ψάλατε = lit.: psalmo-cântați, psalmodiați.

⁹⁵ Pentru aceasta a zis Pavel: *Cel ce se lauda, întru Domnul să se laude* (II Cor. 10: 17). Aceasta o zice și Anna, și Ieremia (I Împ. 2: 10 ș.u.; Ier. 9: 23 ș.u.), după Teodorit.

⁹⁶ A zis însă dumnezeiescul Augustin: „Veselească-se dar inima celor ce Te caută, Doamne”. Dacă întru a Te căuta este veselie, ce fel de veselie va fi întru a Te afla? Deci voi căuta cu fierbințeală și neincetat fața Ta, ca așa să mi se deschidă ușa și poarta dreptății”.

* χαρακτήρ.

Lui". după Didim: *Că cel ce M-a văzut pe Mine, zice, a văzut pe Tatăl* (Ioan 14: 6)⁹⁷.

5. Aduceți-vă aminte de minunile Lui, pe care le-a făcut, de înfricoșările Lui și de judecățile gurii Lui.

„Aduceți-vă aminte, zice, de lucrurile minunate pe care le-a făcut Dumnezeu și, învățând neamurile, povestiți-le acestea; așijderea, aduceți-vă aminte și de înfricoșările lui Dumnezeu, adică de minunile cele mai presus de minuni și de semne; asemenea încă, și de judecățile, adică de hotărârile, lui Dumnezeu, pe care le-a arătat prin legea Sa”⁹⁸.

---

⁹⁷ Zice însă Hrisostom: „Ce este aceea a căuta pe Dumnezeu? Pe cele ale Lui a le cugeta, pe Dânsul pururea a-L gândi, în minte de-a pururea a-L avea, niciodată a înceta a vorbi cu El prin rugăciune și prin faptele cele bune, că cel ce caută are în minte pe cel ce-l caută. Deci trebuie ca cel ce caută pe Domnul să se mărturisească mai întâi printr-o pocăință curată și prin roadele ei, că unul ca acesta și a-L căuta poate, și, căutându-L, a-L afla, după făgăduință. Căci nu este lucru al tuturor a ști să-L caute: că dacă la pietrele cele scumpe este de trebuință de cei ce știu a le lucra și la înot trebuie multă iscusință, cu mult mai vârtos a căuta cineva pe Dumnezeu; că multe sunt cele ce-l opresc a-L afla: mulțimea lucrurilor, zburdările trupului, boalele sufletului, vrăjmășirile dracilor și lenevirea socrinței; iar de ne vom izbăvi degrab de toate acestea, atunci îl vom afla pe El și de răutate ne vom dezbăra și fapta bună o vom dobândi”. Zice însă Teodorit, împreună cu Eusebie: „Căutați-L pentru totdeauna, nu de trei ori pe an, după legea dată lui Moise, înaintea Lui arătându-ne (cf. Ieș. 23: 14, 17), ci în toată viața”. A zis însă și Isihie: „Voiește iar ca cel care caută pe Domnul să ia tărie în suflet cu înfrânarea îndulcirilor; iar prin *față* nu zice pe cea a ființei (*că aceasta nimeni nu o poate vedea*, zice către Moise, și *să fie viu* [Ieș. 33: 20]), ci prin fața lui Dumnezeu se înțelege cunoștința cea despre El”. Iar Hrisostom zice: „Prin *față* înțelegem aici arătarea, Pronia, purtarea de grijă, ajutorul, apărarea și înțelegerea cea despre El”.

^{*} Pentru înțelesurile termenului *τέρατα* (minuni, grozăvii, lucruri de mirare etc.), vezi nota noastră de la Ps. 70: 8.

⁹⁸ Zice însă Hrisostom: „Aici mi se pare că arată calea prin care este cu putință și a căuta, și a afla pe Dumnezeu. Și care este calea? De-a pururea a purta în minte preaslăvitele Lui lucrări, și legile, și poruncile: că prin *judecări* pare a zice legile cele din cer și de pe pământ și cele ce sunt în mare, căci, cu adevărat, nu singur omul a luat lege, ci toate cele ce se văd: pentru mare, ca să nu treacă marginile, pentru munți, să fie închegați; pământul, ca să stea; soarele, pentru a alerga; luna, spre a sa bună-rânduială; la fel pentru felurita ceată a stelelor, pentru firea celor fără de trup, pentru cea a sadurilor și a tuturor celorlalte”. Ori, după Teodorit: „*Judecări* numește pe cele ce s-au lucrat cu minuni, cu dreaptă hotărâre, spre pedeapsă; că, fiindcă urmează a povesti cele ce s-au făcut în Egipt, arată de mai-nainte dreptatea cu care s-au pedepsit Egiptenii”. Iar Atanasie zice: „*Înfricoșări* numește minunile cele ce s-au făcut de Mântuitorul, iar *judecări ale gurii*, poruncile Noului Testament”.

6. Sămânța lui Avraam, robii Lui, fiii lui Iacov, aleșii Lui.

Sămânța lui Avraam, zice, și *fiii aleși ai lui Iacov*; prin aceștia numește pe apostoli, după Atanasie, fiindcă apostolii erau și robi ai lui Hristos, Cel ce Se pogora din seminția lui Avraam și a lui Iacov, după ceea ce zice: *Deci dacă Eu, Domnul și Învățătorul, am spălat picioarele voastre, și voi sunteți datori să vă spălați unii altora* (Ioan 13: 14). Aceștia înșiși erau și aleși ai lui Hristos, după ceea ce zice: *Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi* (Ioan 15: 16), precum zice Eusebie.

7. Acesta este Domnul Dumnezeuul nostru, în tot pământul judecății Lui.

„Hristos, zice, este Domnul și Dumnezeuul nostru, iar judecățile și Legea Lui nu s-au dat numai Evreilor, ci și tuturor neamurilor pământului”.

8. Adusu-Și-a aminte în veac de Așezământul Legii Lui, de cuvântul pe care l-a poruncit la mii de neamuri,

„Dumnezeu, zice, Și-a adus aminte de veșnicul Său Testament (ori Așezământ), cel nestrămutat și neschimbat”. Începând însă David de sus, de la Avraam, a numit facerile de bine pe care le-a făcut Dumnezeu Evreilor; iar *cuvânt* zice iarăși Testamentul și făgăduința pe care o a dat Dumnezeu cu privire la pământul făgăduinței. „Și-a adus aminte Dumnezeu, zice, de cuvântul pe care l-a dat, care ajunge la mii de neamuri, adică ajunge la multe neamuri și în mulți ani”; că prin *mii* numește acum cele multe, după Hrisostom și Isihie. Iar zicerea a *poruncit* încă se înțelege în loc de „l-a făgăduit”.

9. Pe care l-a așezat lui Avraam, și jurământul Său lui Isaac.

„Și-a adus aminte Dumnezeu de cuvântul pe care l-a făgăduit lui Avraam și de jurământul cu care a jurat lui Isaac”; că înseși făgăduințele ce le-a dat Dumnezeu lui Avraam, aceleași le-a dat și lui Isaac, atât pentru pământul făgăduinței, cât și pentru înmulțirea seminției Lui. Iar ce este jurământul lui Dumnezeu am spus la Psalmul 88, tâlcuind aceasta: *Juratu-M-am lui David, slugii Mele*⁹⁹.

⁹⁹ Că a zis Dumnezeu lui Avraam: *Asupra Mea M-am jurat, zice Domnul, pentru aceea cu adevărat blagoslovind, te voi blagoslovi, și înmulțind, voi înmulți seminția ta, și se vor blagoslovi toate neamurile pământului* (Fac. 22: 17 ș.u.). Zice însă Hrisostom: „Când zice

10. Și l-a pus pe el lui Iacov, spre poruncă, și lui Israel, spre Așezământ veșnic,

„Cuvântul cel de mai sus, zice, și făgăduința pe care o a dat Dumnezeu, o a pus ca să fie poruncă necălcată lui Iacov, și să fie Testament veșnic și nestrămutat”¹⁰⁰.

11. Zicând: „Ție-ți voi da pământul lui Hanaan, funia [partea] moștenirii voastre”.

12. Când erau ei puțini la număr, împutinați și nemernici într-însul

„Dumnezeu, zice, a zis lui Avraam: Eu voi da ție Palestina, pe care atunci o locuiau Hanaaneii, adică *funia*, măsura de împărțire a moștenirii, atât ție, cât și strănepoților tăi”¹⁰¹. Când însă a zis acestea și le-a făgăduit? Atunci când neamul lui Avraam și al lui Isaac și al lui Iacov erau prea puțini la număr și nemernici în pământul făgăduinței, adică atunci când locuiau vremelnic, ca niște străini, în pământul Hanaaneilor. *Că ție, zice, și seminției tale voi da pământul în care nemernicești, tot pământul Hanaan spre stăpânire veșnică* (Fac.17: 8).

13. Și au trecut din neam în neam și de la o împărăție la alt popor,

„Avraam, zice, și Isaac și Iacov petreceau și pribegeau prin multe neamuri și schimbau locuri și locuri”; că Avraam a mers din pământul Haldeilor în pământul Hanaaneilor, și de la pământul Hanaaneilor în pământul Egiptului și al Gherarei. Asemenea și Isaac, și Iacov, precum istorisește Cartea Facerii. *Și de la o împărăție la alt popor*, adică de la unele țări care aveau împărat la altele, care nu aveau împărat și monarhie, dar care aveau democrație.

14. Nu a lăsat om să le facă strâmbătate

însă *jurământ*, nu zice aceasta de ca și cum Dumnezeu S-ar jura, ci, precum se zice că Se mânie nemâniindu-Se, așa cu adevărat pentru *Se jură* se zice nejurându-Se, că așa, când voiește să arate adevărul și neclătinarea făgăduinței Lui, întrebuițează această zicere”. [Altfel zis: Precum se zice după omenească-cuviință că Se mânie, dar, după dumnezeiască cuviință, nu Se mânie, așa și aici, unde se zice că *Se jură*.]

¹⁰⁰ Că zice Teodorit: „Este o însușire a celor ce au avere să supună pământul măsurii”.

¹⁰¹ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Dar însă a făgăduit ca acolo unde erau puțini să-i înmulțească ca stelele cerului și în loc de nemernici să-i facă stăpâni, dar nu când s-au făcut mulțime mare, ca să nu scrie cineva în piatră biruința din puterea mulțimii, ci când erau puțini, ca să se arate tăria Celui ce a făgăduit”.

„Nu a lăsat Dumnezeu, zice, pe niciun om ca să-i nedreptățească, adică să vatăme pe strămoși”; că pe Faraon în Egipt l-a certat cu certări mari și rele, și casa lui, pentru Sara, femeia lui Avraam (Fac. 12: 17). Iar lui Abimelec, împăratul Gherarilor, i S-a arătat Dumnezeu noaptea și i-a zis multe și înfricoșate, pe lângă care i-a zis și aceasta: *Dă înapoi omului femeia, că este prooroc, și el se va ruga pentru tine și vei fi viu* (Fac. 20: 7). Iar pe Isaac și pe Laban Dumnezeu nu i-a lăsat ca să-l nedreptățească pe Iacov, încă și pe mulți alții nu i-a lăsat Dumnezeu să nedreptățească pe Iacov sau să vatăme pe acești ziși Patriarhi¹⁰².

Și a certat pentru dânșii împărați.

15. „Nu vă atingeți de unșii Mei și întru proorocii Mei nu vicleniți”.

„Dumnezeu, zice, a certat, adică a rușinat și a spăimântat, pentru Patriarhii cei de mai sus, pe împărați”: pe Faraon, împăratul Egiptului adică, și pe Abimelec al Gherarilor, precum am zis. *Și a zis Dumnezeu lor: Să nu vă atingeți de unșii Mei, nici să nu vicleniți întru proorocii Mei* (1 Paralip. 16: 22). Cu adevărat, unși i-a numit pe Patriarhi, pentru că erau unși cu Sfântul Duh ori cu darul proorociei, iar *prooroci*, pentru că au proorocit multe, și mai ales Iacov, cel ce a proorocit ce urmau să fie cei doisprezece fii ai săi. Însă și Însuși Dumnezeu a zis anume despre Avraam către Abimelec că este prooroc (Fac. 20: 7). Însă cuvintele lui David nu se află chiar întocmai în Cartea Facerii, adică acestea: *Nu vă atingeți de unșii Mei și întru proorocii Mei nu vicleniți*, ci acolo se află cu alte cuvinte, dar la înțeles se potrivesc cu cele ale lui David¹⁰³.

16. Și a chemat foamete pe pământ și toată întărirea pâinii o a sfărâmat.

¹⁰² A zis însă și Hrisostom: „Greutățile și nevoile lucrurilor puteau să-i și răpună, însă Pronia cea de sus i-a păzit întru neprimejduire, încât și nemerniciile lor pentru aceasta li se făceau, ca mai vederată să se arate purtarea de grijă și puterea lui Dumnezeu”.

¹⁰³ Zice dar Sfântul Chiril: „Fiindcă este dintre lucrurile cele nefirești ca cei mai străluciți în viața aceasta să nu arate vreo purtare de grijă pentru adevăratele lor slugi, nefiresc este și pentru Domnul puterilor, Căruia toate-I sunt lesnicioase spre isprăvire, să nu facă nicio purtare de grijă pentru cei ce-L iubesc”. „Deci unși îi numește în loc de aleși, că ceea ce face ungerea - a osebi adică pe cel uns -, aceea face și alegerea, mai deosebiți făcând pe cei aleși”, după Teodorit. Iar după Marele Atanasie: „Unși se zic cei de pe lângă Avraam, pentru că s-au învrednicit de comuniunea [μετοχή] cu Dumnezeu-Cuvântul în vedenii”; „că nu s-au uns cu untdelemn simțit, după Isihie, ci din comuniunea cu Dumnezeu-Cuvântul, Cel ce i-a osebit, și așa [unși] s-au numit, încât au putut zice: *Părtași ai lui Hristos ne-am făcut* (Evr. 3: 14), iar din împărțirea Duhului s-au zis *prooroci*”.

„Dumnezeu, zice, a chemat, adică a trimis foamete în pământul Hanaan, unde locuiau Iacov și fiii lui, ca să pregătească cu bună-iscușință pogorârea lui Iacov în Egipt cu pricina foamei, atunci când cei șapte ani ai îmbelșugării au fost urmați de alți șapte ani de nenorocire și foamete; și a sfârșit Dumnezeu toată puterea hranei și toată întărirea pe care o poate pricinui pâinea în inima omului”

104

17. Trimis-a înaintea lor om;

„Mai-nainte, zice, de a veni foametea și mai-nainte de a se pogori Iacov și neamul lui în Egipt, a trimis Dumnezeu înaintea lor om”, adică pe preafrumosul Iosif, întrebându-l la această trebuință și nevoie vicleșugul și zavistia fraților lui Iosif; și vânzarea pe care au făcut-o aceia lui Iosif ca rob, Dumnezeu o a făcut trimitere, după Teodorit. Pentru aceasta și în urmă a zis Iosif către frații săi: *Iar acum nu vă întristați că m-ați vândut aici, că spre viață m-a trimis Dumnezeu înaintea voastră* (Fac. 45: 5) ¹⁰⁵.

Rob s-a vândut Iosif.

¹⁰⁴ Zice însă Hrisostom: „Deși foametea era răsplătire a păcatelor, cu toate acestea însă, blândul Dumnezeu și bătaia aceasta spre facere de bine o a întrebuițat”. Zice și Teodorit: „Toată *întărirea pâinii*, adică tot ce putea să hrănească a făcut să se rărească, nu numai grâul, ci și orzul și legumele și celelalte cu care trăiesc oamenii”. Zice însă iarăși Hrisostom: „Mai ales aceasta e bună-meșteșugire a lui Dumnezeu: ca prin cele potrivnice să facă bine; iar apoi foametea însăși o a trimis; iar ca să nu socotească oamenii că întâmplarea a venit din urmarea firii [din pricini firești], a spus mai-nainte despre foamete, adăugând și pricina. Dar care era pricina? Ca toți, de pretutindeni, să cunoască *tăria lui Dumnezeu*”. Adaugă însă Atanasie și aceasta, vrednică de luat aminte: „Și aceasta după urgia lui Dumnezeu s-a obișnuit a se întâmpla: în foamete adică a nu se întări oamenii mâncând; că nici pâinea cea puțină nu-i îndestula, zice, căci toată *tăria hranei o a pierdut*, ca, și de s-ar arăta ca pâine, să nu întărească pe cei plini de dânsa”.

¹⁰⁵ Zice însă Hrisostom: „Și, dacă l-a trimis El, de ce sunt învinovați frații? Pentru că au vrăjmășit lui Iosif? A întrebuițat răutatea lor, dar nu ca și cum ar fi vrând să împlinescă iconomia lui Dumnezeu, nici pentru a-i scăpa pe dânșii de învinovățire”. A zis însă și Isihie: „De aici se arată că cele ce se întâmplă sfinților se fac din oarecari iconomii minunate și care slăvesc și pe Însuși Dumnezeu, și pe cei ce le pățimesc. Că iată, și Iosif spre robie s-a vândut de frați Ismailitenilor, apoi lui Putifar în Egipt, ca să fie trimis înaintea celui alt neam, adică ca mai-nainte să apuce și bine să gătească lor pogorârea în Egipt, din care atât de mari și multe minuni au urmat. Așa se cuvine să ne încredințăm, cum că sunt oarecari cuvinte [rajiuni] de neajuns pentru noi, în vârtutea cărora Dumnezeu adesea iconomisește întru-tot-înțeleapta Lui Pronie, pe care firea noastră muritoare necunoscându-le, obișnuiește să se mârhească”.

18. Smerit-au în obezi picioarele lui; prin fier au trecut sufletul lui, până ce a venit cuvântul Lui.

19. Cuvântul Domnului l-a aprins pe el;

„Iosif, zice, a fost vândut de frații săi Ismailitenilor și de Ismailiteni iarăși a fost vândut în Egipt lui Putifar¹⁰⁶ și l-au obijduit pe el stăpânul său și oamenii lui, punându-l în temniță pentru clevetirea stăpânei sale; sufletului lui, zice, adică însuși Iosif, a trecut prin fier, că a scăpat de sabia ce ajunsese până la acesta, adică a venit și s-a primejduit până într-acolo, încât era să fie ucis cu sabia, după Teodorit, măcar deși el a scăpat¹⁰⁷. Dar a suferit acestea până ce a venit în ispravă* și s-a plinit cuvântul și dumnezeiasca lui înțelepciune cu care a dezlegat visurile celor legați împreună cu el, adică al marelui Putifar și al marelui paharnic ai împăratului Faraon. Ori prin *cuvânt* zice purtarea de grijă și Pronia lui Dumnezeu pentru Iosif, care voia să-l slăvească pe el și neamul lui¹⁰⁸. Cuvântul Lui însă, cu care l-a înfocat pe Iosif, este cuvântul firesc cel dinlăuntru sădit* al

¹⁰⁶ Iar Hrisostom zice: „Nimeni din cei ce cad în robie să nu se întristeze, ori din cei ce se iau de vrăjmași. Că ce te întristezi? Pentru că ești la barbari? Cu legea oștirii te-ai luat; iar dreptul, de frații săi vânzându-se, către acest fel de tiranie este trimis, ca de aici și tu să te înveți să nu deznădăjduiești când vei cădea în primejdie”.

¹⁰⁷ Pentru aceasta, Simmah a zis: „În fiare a venit sufletul lui”.

* Până ce s-a învrednicit de cuvântul lui Dumnezeu.

¹⁰⁸ Ori după Isihie: „Prin *cuvânt* zice cel pentru dânsul, pe care Dumnezeu l-a pus în iconomia cea pentru dânsul; cu cuvântul pe toate le economisește: căci cu oarecare cuvânt a dat și slobozenia, și sfârșitul ispitelor celor ce se împărțeau asupra lor; pe care ei, neștiindu-l de mai-nainte, la urmă din ispravă l-au înțeles”. Iar Eusebie zice: „*Cuvântul Lui* zice pe acela despre visurile pe care văzându-le, a spus părintelui său și fraților, zicând că snopii acelora se închinău snopului său”.

* *Trad. lit.*, ἐνδιάθετος... λόγος; mai liber: rațiune, cuvânt, gând, idee, noțiune, concept, sens; sugestie, îndemn, semn. Vezi despre același la Psalmul 129: 1. E vorba, la bază, de rașiunile dumnezeiești, care se vădesc în sau se manifestă în diverse forme în creație - cea mai cuprinzătoare numire, precum socotesc, fiind acest ἐνδιάθετος... λόγος. Strict vorbind, aceste rașiuni (λόγοι) vădesc cuvintele (λόγια), de care David va grăi adesea în Psalmul 118, echivalându-le uneori cu poruncile, îndreptările, judecățile sau legile lui Dumnezeu) lui Dumnezeu din inima omului cu deosebire și, în general, în alte felurite lucrări ale Proniei Sale. Chipul uman (și toată făptura de obște) cel făcut după cel dumnezeiesc le are înnașcute, sau în chip firesc, și le poate actualiza neîncetat în comuniune cu Rașiunea, Logosul suprem care le-a sădit, din/cu care omul își alcătuiește așa-numitul προφορικὸς λόγος, adică cuvântul rostit, exprimat în anume fel și pentru un scop anume prin λόγια, precum am zis. El le poate „actualiza” de asemenea în comuniune cu stricătorul acestora, Diavolul, care le deturneză de la scopul lor. Pe lângă această asumare firească a lucrurilor, omul a fost învrednicit și de comuniunea directă și conștientă cu Dumnezeu, ca o plinire personalizată a „rașiunilor” firești ale lumii, spre

„Dumnezeu, zice, a chemat, adică a trimis foamete în pământul Hanaan, unde locuiau Iacov și fiii lui, ca să pregătească cu bună-iscușință pogorârea lui Iacov în Egipt cu pricina foamei, atunci când cei șapte ani ai îmbelșugării au fost urmați de alți șapte ani de nenorocire și foamete; și a sfârșit Dumnezeu toată puterea hranei și toată întărirea pe care o poate pricinui pâinea în inima omului”¹⁰⁴

17. Trimis-a înaintea lor om;

„Mai-nainte, zice, de a veni foamea și mai-nainte de a se pogori Iacov și neamul lui în Egipt, a trimis Dumnezeu înaintea lor om”, adică pe preafrumosul Iosif, întrebându-l la această trebuință și nevoie vicleșugul și zavistia fraților lui Iosif; și vânzarea pe care au făcut-o aceia lui Iosif ca rob, Dumnezeu o a făcut trimitere, după Teodorit. Pentru aceasta și în urmă a zis Iosif către frații săi: *Iar acum nu vă întristați că m-ați vândut aici, că spre viață m-a trimis Dumnezeu înaintea voastră* (Fac. 45: 5)¹⁰⁵.

Rob s-a vândut Iosif.

¹⁰⁴ Zice însă Hrisostom: „Deși foamea era răsplătire a păcatelor, cu toate acestea însă, blândul Dumnezeu și bătaia aceasta spre facere de bine o a întrebuițat”. Zice și Teodorit: „Toată *întărirea pâinii*, adică tot ce putea să hrănească a făcut să se rărească, nu numai grâul, ci și orzul și legumele și celelalte cu care trăiesc oamenii”. Zice însă iarăși Hrisostom: „Mai ales aceasta e bună-meștesugire a lui Dumnezeu: ca prin cele potrivnice să facă bine; iar apoi foamea însăși o a trimis; iar ca să nu socotească oamenii că întâmplarea a venit din urmarea firii [din pricini firești], a spus mai-nainte despre foamete, adăugând și pricina. Dar care era pricina? Ca toți, de pretutindeni, să cunoască tăria lui Dumnezeu”. Adaugă însă Atanasie și aceasta, vrednică de luat aminte: „Și aceasta după urgia lui Dumnezeu s-a obișnuit a se întâmpla: în foamete adică a nu se întări oamenii mâncând; că nici pâinea cea puțină nu-i îndestula, zice, căci toată tăria hranei o a pierdut, ca, și de s-ar arăta ca pâine, să nu întărească pe cei plini de dânsa”.

¹⁰⁵ Zice însă Hrisostom: „Și, dacă l-a trimis El, de ce sunt învinovați frații? Pentru că au vrăjmășit lui Iosif? A întrebuițat răutatea lor, dar nu ca și cum ar fi vrând să împlinescă iconomia lui Dumnezeu, nici pentru a-i scăpa pe dânșii de învinovățire”. A zis însă și Isihie: „De aici se arată că cele ce se întâmplă sfinților se fac din oarecari iconomii minunate și care slăvesc și pe Însuși Dumnezeu, și pe cei ce le pătimesc. Că iară, și Iosif spre robie s-a vândut de frați Ismailitenilor, apoi lui Putifar în Egipt, ca să fie trimis înaintea celui alt neam, adică ca mai-nainte să apuce și bine să gătească lor pogorârea în Egipt, din care atât de mari și multe minuni au urmat. Așa se cuvine să ne încredințăm, cum că sunt oarecari cuvinte [rajiuni] de neajuns pentru noi, în vârtutea căroră Dumnezeu adesea iconomisește întru-tot-înțeleapta Lui Pronie, pe care firea noastră muritoare necunoscându-le, obișnuiește să se măhnească”.

18. Smerit-au în obezi picioarele lui; prin fier au trecut sufletul lui, până ce a venit cuvântul Lui.

19. Cuvântul Domnului l-a aprins pe el;

„Iosif, zice, a fost vândut de frații săi Ismailitenilor și de Ismailiteni iarși a fost vândut în Egipt lui Putifar¹⁰⁶ și l-au obijduit pe el stăpânul său și oamenii lui, punându-l în temniță pentru clevetirea stăpânei sale; sufletului lui, zice, adică însuși Iosif, a trecut prin fier, că a scăpat de sabia ce ajunsese până la acesta, adică a venit și s-a primejduit până într-acolo, încât era să fie ucis cu sabia. după Teodorit, măcar deși el a scăpat¹⁰⁷. Dar a suferit acestea până ce a venit în ispravă* și s-a plinit cuvântul și dumnezeiasca lui înțelepciune cu care a dezlegat visurile celor legați împreună cu el, adică al marelui Putifar și al marelui paharnic ai împăratului Faraon. Ori prin *cuvânt* zice purtarea de grijă și Pronia lui Dumnezeu pentru Iosif, care voia să-l slăvească pe el și neamul lui¹⁰⁸. Cuvântul Lui însă, cu care l-a înfocat pe Iosif, este cuvântul firesc cel dinlăuntru sădit^{*} al

¹⁰⁶ Iar Hrisostom zice: „Nimeni din cei ce cad în robie să nu se întristeze, ori din cei ce se iau de vrăjmași. Că ce te întristezi? Pentru că ești la barbari? Cu legea oștirii te-ai luat; iar dreptul, de frații săi vânzându-se, către acest fel de tiranie este trimis, ca de aici și tu să te înveți să nu deznădăjduiești când vei cădea în primejdie”.

¹⁰⁷ Pentru aceasta, Simmah a zis: „În fiare a venit sufletul lui”.

* Până ce s-a învrednicit de cuvântul lui Dumnezeu.

¹⁰⁸ Ori după Isihie: „Prin *cuvânt* zice cel pentru dânsul, pe care Dumnezeu l-a pus în iconomia cea pentru dânsul; cu cuvântul pe toate le economisește: căci cu oarecare cuvânt a dat și slobozenia, și sfârșitul ispitelor celor ce se împărțeau asupra lor; pe care ei, neștiindu-l de mai-nainte, la urmă din ispravă l-au înțeles”. Iar Eusebie zice: „*Cuvântul Lui* zice pe acela despre visurile pe care văzându-le, a spus părintelui său și fraților, zicând că snopii acelora se închinau snopului său”.

* *Trad. lit.*, ἐνδιάθετος... λόγος; mai liber: rațiune, cuvânt, gând, idee, noțiune, concept, sens; sugestie, îndemn, semn. Vezi despre același la Psalmul 129: 1. E vorba, la bază, de rațiunile dumnezeiești, care se vădesc în sau se manifestă în diverse forme în creație - cea mai cuprinzătoare numire, precum socotesc, fiind acest ἐνδιάθετος... λόγος. Stricți vorbind, aceste rațiuni (λόγοι) vădesc cuvintele (λόγια, de care David va grăi adesea în Psalmul 118, echivalându-le uneori cu poruncile, îndreptările, judecățile sau legile lui Dumnezeu) lui Dumnezeu din inima omului cu deosebire și, în general, în alte felurite lucrări ale Proniei Sale. Chipul uman (și toată făptura de obște) cel făcut după cel dumnezeiesc le are înnăscute, sau în chip firesc, și le poate actualiza neîncetat în comuniune cu Rațiunea, Logosul suprem care le-a sădit, din/cu care omul își alcătuiește așa-numitul προφορικὸς λόγος, adică cuvântul rostit, exprimat în anume fel și pentru un scop anume prin λόγια, precum am zis. El le poate „actualiza” de asemenea în comuniune cu stricătorul acestora, Diavolul, care le deturneză de la scopul lor. Pe lângă această asumare firească a lucrurilor, omul a fost învrednicit și de comuniunea directă și conștientă cu Dumnezeu, ca o plinire personalizată a „rațiunilor” firești ale lumii, spre

conștiinței, după Isihie, pe care l-a dăruit Dumnezeu nouă, oamenilor, după care ne numim cuvântători [raționali]. Cu acest cuvânt firesc sau lege a cercat pe Iosif în cuptorul ispitelor și l-a arătat pe el curat și ales ca aurul; pentru că acest cuvânt firesc a învățat pe Iosif în conștiința sa că nu se cuvine să se atingă de femeie străină.

Trimis-a împăratul și l-a slobozit pe el, boierul poporului, și l-a lăsat pe el.

20. Pusu-l-a pe el domn casei lui și boier a toată avuția lui,

21. Ca să învețe pe boierii lui ca pe sine însuși și pe cei bătrâni ai lui să-i înțeleptească.

„Când a văzut, zice, împăratul Faraon visurile, atunci a trimis și a dezlegat pe Iosif din legăturile temniței, iar după ce Iosif a tâlcuit visurile lui Faraon, atunci acesta l-a pus domn și stăpânitor al palatului și al împărăției sale; și i-a dat stăpânire să fie al doilea după Faraon în tot Egiptul, pentru ca să povățuiască pe mai-marii lui și să dea cunoștință și înțelepciune bătrânimii lui, Dumnezeu toate iconomisindu-le”, precum acestea toate le povestește Cartea Facerii¹⁰⁹.

mântuirea sa de stricăciunea și neorânduiala adusă în lume de vrăjmașul. Despre acest „cuvânt firesc sau lege”, cum e numit de Eftimie mai departe, și lucrarea lui, se dă aici pilda lui Iosif. O pildă însemnată găsim și la Ieremia (cf. 20: 9; 23: 29 ș.u.), la Apostolul Pavel și la mulți alții. Prin urmare, lumina, prezența lucrătoare a lui Dumnezeu în om alungă pe de-o parte întunericul iraționalității sădit de vrăjmaș (sau prezența acestuia) din conștiința omului, iar pe de alta, împuternicește pe om prin harul Său să-și actualizeze sau întărească rațiunile sale întru dobândirea gândului/minții [νοῦς] lui Hristos (cf. I Cor. 2: 16), a visteriei sale de rațiuni și de daruri, ca astfel să se facă, ca și Iosif și ceilalți prooroci, o „gură” și un fiu al lui Hristos prin cuvântul cel rostit (προφороικὸς λόγος) întru lauda Lui și spre folosul tuturor, după cum și Sfântul Ioan Gură de Aur întărește mai jos vorbind de slujitorii lui Dumnezeu ca „guri” ale Lui. Aceasta lucrare a lui Dumnezeu este ceea ce Apostolul Pavel și aproape toți Sfinții Părinți de după el numesc îndreptarea omului prin credința lucrătoare prin iubire, iar nu prin faptele legii, care îndreptare este, tot după aceeași, una cu dobândirea virtuților. Iar aceasta se face, cum zice mai sus Isihie, nu pasiv, ci prin conștiință, conștient, sau prin conștiința lucrării lui Hristos, Izvorul tuturor rașiunilor și al virtuților și Ființa acestora. Cu un termen mai general, această lucrare a lui Dumnezeu poate fi numită Pronie sau grijă a iconomieii dumnezeiești, cum zice Eftimie mai jos.

¹⁰⁹ Pentru aceasta zice Hrisostom: „Ce e mai minunată decât aceasta? Pe robul, pe străinul, pe cel părut că ar fi nedreptățit unele ca acelea, împăratul îl slobozește. Văzut-ai rodul ispitelor? Văzuta-i rodul primejdiilor? Vezi cum prin vrăjmășii i se împletește cunună, că, de nu ar fi spus visurile, cum l-ar fi slobozit împăratul? Dar cum ar fi spus visurile, dacă n-ar fi căzut în temniță? Și în temniță cum ar fi căzut, dacă n-ar fi fost

22. Și a intrat Israel în Egipt și Iacov a nemernicit în pământul lui Ham.

David arată pe scurt istoria, că după ce s-a făcut Iosif domn și stăpânitor al Egiptului, s-a pogorât Israel, părintele său (împreună cu toată familia și cu slugile sale, de toți fiind în Egipt 75 de suflete), și a locuit ca străin în pământul lui Ham, iar *Egipt și pământul lui Ham* este unul și același, fiindcă Egipt, de la care s-a numit Egiptul, a fost strănepot al lui Ham, pentru aceasta același pământ avea numirile amânduror acestora: și a lui Egipt, și a lui Ham.

23. Și l-a înmulțit pe poporul său foarte și l-a întărit pe el mai mult decât pe vrăjmașii lui.

„Dumnezeu, zice, a adăugat [sporit] foarte poporul lui Israel în Egipt”. Ori l-a adăugat ca popor al Său, fiindcă atunci singur Israelitenii credeau în adevăratul Dumnezeu. „Și i-a întărit pe Israeliteni, zice, mai mult decât Egiptenii, vrăjmașii lor, care și pe Israeliteni urau, și pe Dumnezeu”¹¹⁰.

---

clevetit? Și cum ar fi fost clevetit, dacă n-ar fi intrat în casa egipteană? Și întru aceasta cum ar fi intrat, de nu l-ar fi vândut mai departe Ismailitenii? Și aceștia cum l-ar fi revândut, de nu l-ar fi vândut pe el frații săi? Vezi cum, prin vrăjmășirea fraților, ca prin oarecare șirag, ispitele cele din mijloc ca de mână l-au dus pe el la scaun? Deci nimeni să nu deznădăjduiască, măcar deși cu rea bănuială de s-ar alege - fără numai conștiința să nu-l prihănească - cu acestea, strălucit va fi”. Iar Teodorit zice: „Iosif a povățuit la cunoștința de Dumnezeu pe ceilalți nu numai prin cuvinte, ci și cu faptele bune, spre buna-cinstire trăgându-i”. Pentru aceasta a zis și Eusebie: „Cuvântul învață însă că nu atât pentru sarcina împărțirii roadelor a înaintat Iosif spre începătorie, cât pentru folosul cel sufletesc al celor ce urmau a se înțelepi și a-l urma pe el. Căci vedem cum tânărul învața pe cei mai bătrâni și pe cei ce mult se făleau întru înțelepciune; copilandrul Evreu porunca spre îndreptare, robul pe cei slobozi; și întru acestea biruia atunci când lucrurile Egiptenilor se păreau a fi mari”. Pentru aceasta potrivit adaugă Hrisostom: „Fapta bună [la început] întru puțin se vrăjmășește, iar apoi, mai lesne rupe vrăjmășirile decât o pânză de păianjen, prin acestea mai strălucită făcându-se. Nimeni dar să nu deznădăjduiască, măcar cu vreo rea bănuială de s-ar alege, numai conștiința să nu-l prihănească, și cu aceasta mai strălucit va fi”. [Parțial, citatul se regăsește și mai sus.]

¹¹⁰ Însă zice Hrisostom: „Arată însă cuvântul că sporirea nu a fost a firii, ci a făgăduinței lui Dumnezeu; căci, atunci când trebuiau să se facă mai puțini - bătându-se de zapcii lucrărilor, copiii în râu aruncându-li-se, firea batjocorindu-li-se -, atunci mai vartos au sporit așa de mult, încât și înfricoșători li se făceau acelora între care locuiau: robii - stăpânilor; cei ce erau goniți - gonitorilor; străinii - cetățenilor; cei neînarmați - celor întrarmați. *Că pe cât, zice, îi smereau pe dânșii, cu atât mai mulți se făceau și se întăreau foarte, foarte*”.

24. Întors-a inima lor, ca să urască pe poporul Său, ca să viclenească întru slugile Lui.

„Dumnezeu, zice, a întors inima lui Faraon, nu a aceleia care ura pe Iosif, ci a altuia, născut mai în urmă și de un nume cu Faraon, *care nu știa pe Iosif*, precum zice dumnezeiasca Scriptură: *Și s-a ridicat alt împărat peste Iosif, care nu știa pe Iosif* (Ieș. 1: 8), și acesta ura pe Israel și-l tiranisea foarte. *Că a învățat, zice, Dumnezeu inima lui Faraon* (Ieș. 10: 20), adică l-a lăsat să se întărească asupra Israelitenilor, pentru ca ei, tiranisindu-se foarte, cu fierbințeală să dorească a ieși din Egipt și să se dezbare de necazul și tirania Egiptenilor”. Și același Faraon viclenea împotriva Israelitenilor, adică îi vrăjmășea și cugeta viclenii împotriva lor; că a zis Faraon Egiptenilor: *lată, neamul fiilor lui Israel s-a înmulțit foarte și poate mai mult decât noi* (Ieș. 1: 9), iar pentru aceasta a poruncit ca să se omoare copiii născuți de parte bărbătească ai Evreilor¹¹¹.

25. Trimis-a pe Moise, sluga Sa, și pe Aaron, pe care l-a ales Luiși.

26. Pus-a întru dânșii cuvintele* semnelor Sale și ale înfricoșărilor* Sale în pământul lui Ham.

„Dumnezeu, zice, a trimis în Egipt la Faraon pe Moise, sluga Sa, și pe Aaron, fratele lui, căroră le-a rânduit poruncile cele despre semne și poruncile cele despre înfricoșări, adică i-a rânduit să lucreze în Egipt semnele și înfricoșările ori le-a arătat lor pricinile semnelor și ale înfricoșărilor celor groaznice și chipurile prin care trebuie să lucreze”. Unii zic că prin *semne și înfricoșări* numește același lucru, iar alții, că *semne* au numit pe cele câte urmau după fire și vătămau, precum

---

¹¹¹ Zice însă Atanasie, împreună cu Eusebie: „De vreme ce întru a se cinsti de Egipteni au căzut asemenea cu dânșii în slujirea idolilor, pentru aceasta [Dumnezeu] a făcut a fi urăți de dânșii și a li se pune asupra-le cele mai grele lucrări, ca să se învețe a nu lua aminte la acelea, nici la frica de zei [δαιοειδαιμονία, sau: superstiții], ci, prigonindu-se, să nădăduiască către Dumnezeu și să afle loc pentru a se plini făgăduința cea către Avraam”. Zice însă și Hrisostom: „Ce zice? Dumnezeu este pricinuitoare al acestora? Ba, zice, că aici a întors însemnează «a îngădui». Nu i-a lăsat dar din început să se facă iubiți Egiptenilor, ca așa să nu petreacă mult în Egipt; și vezi aici buna lor meșteșugire: pe cei urăți, iarăși, când I S-a părut Lui, așa de năprasna a făcut să le fie lor iubiți și vrednici de crezare, încât a li se da toate lucrurile lor și întru nimic a-i bănuî”. Pentru aceasta a zis și Isihie: „A întors, adică a îngădui să se întorcă. Că așa este obicei în dumnezeiasca Scriptură să se zică atunci când este cu puțință a opri [ceva sau pe cineva]: a îngădui; nu însă fără de vreun cuvânt [rațiune], ci altele iconomisind”.

* Sau mai degrabă „rațiunile”. Vezi însă și tâlcuirea de la notă.

* Vezi nota de la Psalmul 77: 42.

a fost boala dobitoacelor Egiptenilor, iar *înfricoșări*, cele câte s-au făcut mai presus de fire, precum a fost schimbarea apelor în sânge, precum am spus la Psalmul 77, tâlcuind stihul 48: *Că a pus în Egipt semnele Sale și înfricoșările Sale*, fiindcă acolo a istorisit David facerile de bine pe care le-a făcut Dumnezeu Evreilor; însă acolo a început a le istorisi după ce [a povestit cum] Israelitenii au ieșit din Egipt și cu alt chip¹¹².

27. Trimis-a întuneric și i-a întunecat,

Măcar că înainte de întuneric Dumnezeu a dat alte bătăi Egiptenilor, David pe aceasta a scris-o mai întâi, fără a face și a socoti ordinea, fără a păzi vreo rânduială. Ori, pentru că lucrul cel mai bun și mai de nevoie oamenilor este lumina, pentru aceasta a pus întunericul ca întâia bătaie a Egiptenilor, ca pe una ce este cea mai grea, precum și în Psalmul 77 – cu neluarea-aminte povestind rănile cele de acest fel și bătăile Egiptului, precum am spus tâlcuind zicerea¹¹³.

Căci au amărât cuvintele Lui;

„Pentru aceasta, zice, a pedepsit Dumnezeu pe Egipteni, pentru că au călcat poruncile Lui, cele care rânduiau să slobozească pe poporul Său cel Israelitenesc ca să iasă din Egipt”. *Și au amărât cuvintele lui Dumnezeu*, pentru că nu s-au supus lor; ori se înțelege și altfel: „Că Egiptenii, amărând cuvintele lui Dumnezeu prin cuvinte, pe Însuși Cel ce le-a grăit L-au amărât”. Unii însă tâlcuiesc graiul *au amărât* în loc de „l-au călcat”, fiindcă la Evrei zicerea *au amărât* are și înțelesul de „au călcat”. Însă oarecare manuscrise redau prin „că nu au amărât cuvintele Lui”, Moise adică și Aaron.

28. Întors-a apele lor în sânge și a omorât peștii lor;

---

¹¹² Zice însă Hrisostom: „*A pus întru dânzii cuvintele semnelor*, adică alegându-i pe ei slujitori ai slobozeniei celor de o seminție cu ei, încredinșându-le puterea de a face minuni; însă aceia erau doar slujitori, Dumnezeu fiind Cel ce isprăvea totul, povătuind peste popor: limba o mișcau, gura împrumutând-o lui Dumnezeu; graiurile le rosteau; iar toată puterea de la Dumnezeu se trimitea”. „*Semnul* însă, după Vasile, este lucrul arătat [făcut cunoscut prin ceva], având în sineși arătarea vreunui lucru nearătat și ascuns, precum semnul lui Iona arată pogorârea în iad și iarăși scularea din morți celor ce pot lua tainicul cuvânt al celor ce se fac [sau: tainica rațiune; vezi și nota noastră de la v. 19]. Scriptura însă numește lucrările cele de mirare și arătătoare de vreun cuvânt tainic *semne*”.

¹¹³ Zice însă Hrisostom: „Cu adevărat era lucru foarte de mirare: pretutindeni strălucind raza în Egipt ca apoi să se arate întunericul, dar nu în tot Egiptul, ci numai unde erau Egiptenii”.

Despre acestea am zis la Psalmul 77, stih 49, și vezi acolo.

29. Scos-a pământul lor broaște în cămărilor împăraților lor.

Am zis despre bătaia broaștelor la Psalmul 77: *Și a scos pământul lor broaște târătoare*. Ori se înțelege și altfel, anume că apele au făcut broaște, precum istorisește Cartea Ieșirii: *Că iată, zice, Eu lovesc cu toiagul cel ce este în mâna Mea asupra apei râului și se va preface în sânge* (Ieș. 7: 17). Iar a scos pământul este în loc de „s-a acoperit cu broaște”¹¹⁴. Broaștele acestea însă se aflau nu numai în osebitele locuri ale Egiptului, ci chiar și în vistieriile palatului împărătesc, unde de nevoie era mare pază și mulțime de slugi și de ostași, care puteau goni broaștele, după Isihie.

30. Zis-a, și a venit muscă câinească și mușiță în toate hotarele lor.

Despre *musca câinească* a zis și în Psalmul 77, la stihul 44, și vezi acolo¹¹⁵.

31. Pus-a ploile lor grindină, foc arzând în pământul lor;

¹¹⁴ Poate însă pentru aceea că broaștele trăiesc în apă și pe uscat și mai ales pentru că ele se nasc și se hrănesc prin bălți și prin locuri mlăștinoase, pentru aceasta a zis aici David că a scos pământul broaște. Zice însă și Hrisostom: „Văzuși negrăita putere a lui Dumnezeu cum bate cu cele mici? Căci ce ar fi mai de nimic decât broaștele?”

¹¹⁵ Despre *musca câinească*, Filon Iudeul zice acestea: „Iar musca câinească, îndrăzneala amânduror vietăților luând-o (și pe a câinelui, și pe a muștei), se arată ca o vietate mușcătoare și supărătoare, și de departe cu sunet ca cu o săgeată venind împunge și, cu silă [în forță] căzând asupra-le, împunge mult mai tare; atunci însă era slobozită rana și de la Dumnezeu, ca să se îndoiască vătămarea cea de la Dânsul”. Iar despre *mușiță* zice Hrisostom: „Aici însă vrăjitorii n-au putut nimic, ca acolo unde amăgeau cu vederea [ὄψιν, poate: priveliștea] care înșela ochii celor ce lesne se amăgesc, precum la toiagul cel ce s-a prefăcut în șarpe și la apa cea schimbată în sânge. În schimb, unde era mărturia lucrului ce se făcea prin simțire, n-au putut nimic, pentru că mușițele mușcau, ca să te înveți că nici întru cele dintâi n-au înființat vietăți vii, ci amăgeau vederea celor fără de minte”. Iar despre grindină și despre foc a zis Teodorit: „Norii au schimbat obișnuitele lor nașteri și, în loc de ploi, au născut grindină și trăsnete. Și împreună cu grindina se aduceau săgeți arzătoare. Și firi potrivnice una alteia - apă și foc - una pe alta nu se vătămau, că nici focul nu putea topi apa cea înghețată a grindinii, nici apa nu stingea văpaia, ci, lepădând ele vrajba cea firească, aduceau asupra Egiptenilor unită bătaie și sălbăticia lor cea de fiară o mustrau, că, oameni fiind, nu se rușinau de fire, ci pe cei de o ființă cu dâștii cu amar îi silniceau să robească”.

32. Și a bătut viile lor și smochinii lor și a sfărâmat tot lemnul hotarului lor.

33. Zis-a, și a venit lăcustă și omidă, cărora nu era număr.

34. Și au mâncat toată iarba în pământul lor și au mâncat tot rodul pământului lor.

35. Și a bătut pe tot întâiul-născut, pârga a toată osteneala lor.

Tâlcuirea tuturor bătăilor acestora se află la Psalmul 77, și dar, o, cititorule, vezi-le acolo, ca să nu zicem iarăși aici cele de acolo¹¹⁶.

36. Și i-a scos pe ei cu argint și cu aur

„Dumnezeu, zice, a scos pe Evrei din Egipt cu vase de argint și de aur, pe care le-au împrumutat de la Egipteni, precum a poruncit Dumnezeu, ca acelea să se socotească ca o plată Evreilor în locul cărămizilor și a celorlalte slujbe pe care le-au făcut Egiptenilor¹¹⁷.”

Și nu era întru semințiile lor bolnav.

„Niciunul din Evrei, zice, nu s-a aflat neputincios și bolnav când a ieșit din Egipt”, iar aceasta s-a făcut cu dumnezeiasca iconomie, pentru ca să nu rămână niciunul în Egipt oprit de boală. Moise însă nu scrie aceasta anume [nu o pomenește ca atare], dar ea se înțelege și se potrivește, fiindcă în niciun loc din cele cinci cărți ale sale nu se arată cum că era atunci vreun bolnav. Se înțelege însă și altfel, anume că cei ce urmează lui Dumnezeu nu bolesc, fiindcă toate le

¹¹⁶ Iar Isihie zice: „Bine a numit *pârga a toată osteneala lor* moartea celor întâi născuți, că, deși au fost cei de pe urmă cu rânduiala, pentru puterea cu care s-a făcut și pentru durerea cea pricinuită, aceasta s-a socotit a fi cea dintâi bătaie; că aceasta singură a atins pe Egipteni și i-a înduplecat să trimită pe Evrei. Aici însă David înșiră numai opt bătăi”. Iar Nichita zice: „Tu însă, rogu-te, vezi cum că Aaron este cel ce aduce asupra-le bătăile cele din pământ și cele din apă, sângele, broaștele și mușițele, iar la bătăile cele din aer și din cer slujea Moise, adică la cea prin grindină, prin trăsnete, prin lăcuste și la cea prin întuneric, iar de obște [împreună] el și Aaron una au poruncit, cea prin bășicile cele prin cenușa din cuptor; alte trei bătăi însă sunt lucrate fără de slujirea oamenilor: cea prin musca câinească, pieirea vitelor și moartea celor întâi-născuți”.

¹¹⁷ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Fiindcă nici cele ale lor [lucrurile] nu le dădeau Egiptenii voie să le ia, de aceea, pe lângă acestea, au luat cu ei și din bogăția Egiptenilor”. A zis însă și Isihie: „Nu nedreptățind pe Egipteni - că nu se cuvine lui Dumnezeu unora a face bine nedreptățindu-se alții -, ci, atunci când poruncește Evreilor să-i jefuiască, prin aceasta primeau răsplata pe care Egiptenii le-o datorau pentru facerea cărămizilor”. Aceleași le zice și Eusebie.

pot întru Hristos, Cel ce-i împuternicește¹¹⁸. Se poate însă ca David să fi luat aceasta din altă parte și să o fi învățat, ori dintr-o carte ascunsă [apocrifă], ori din predanie, ori din descoperirea Sfântului Duh, precum și multe altele de felul acesta a învățat.

37. Veselitu-s-a Egiptul întru ieșirea lor; căci căzuse frica peste dânșii.

„S-au bucurat, zice, toți cei rămași în Egipt, și care nu s-au afundat ducându-se după Evreii care au ieșit din Egipt; fiindcă căzuse peste dânșii frica Evreilor, din pricina rănilor ce le-a dat Dumnezeu pentru Evrei”¹¹⁹.

38. Întins-a nor spre acoperirea lor, și foc ca să lumineze lor noaptea.

39. Cerut-au, și au venit cristei și cu pâine cerească i-a săturat pe ei.

40. Desfăcut-a piatra și au curs ape, curs-au râuri întru cele fără de apă.

După ce David a povestit pe scurt bătăile ce le-a dat Dumnezeu Egiptenilor, acum întoarce cuvântul spre facerile de bine ce le-a făcut Dumnezeu Evreilor, adică cum că îi acoperea cu nor ziua și noaptea îi lumina cu stâlp de foc¹²⁰, și că le-a dat cristei și mană, căci aceasta o numește aici pâine cerească¹²¹.

---

¹¹⁸ Zice însă Teodorit: „Din bătăile cele ce se aducea asupra Egiptenilor, Evreii nu au gustat niciuna”. Iar Hrisostom și Eusebie zic: „Iar aceasta era o pricină de mult mai multă frică: că, după atâta mare ticăloșie, niciunul nu era bolind, luând seama mai ales la mulțimea bătăilor ce au căzut asupra Egiptului; iar aceasta [ticăloșia sau mulțimea bătăilor] a trecut chiar și peste rânduiala firii: nevăzându-se într-atâta mulțime (că cei ce aveau vârstă de bărbat erau peste șase sute de mii, iar cealaltă mulțime de bătrâni, de copii și de femei nu era cu puțină a o număra) niciun bolnav cu trupul”. Și Apollinarie zice: „Mare lucru este ca, dintr-o țară ce a pățimit cele mai rele, niciunul din Evrei să nu cadă în vreo pătimire de boală, ci toți să scape”. Zice însă și Isihie: „Dovadă vederată este că mâna lui Dumnezeu era cea care scotea pe Israel din Egipt, căci cum a fost altfel cu puțină ca, din mii și mii, niciunul să nu ajungă bolnav? Și mai ales în toate zilele rău-pățimind ei și ticăloșindu-se cu lucrările?”

¹¹⁹ Zice însă Isihie: „Atâta prefacere a dat Dumnezeu lucrurilor, încât cei ce sileau mai-nainte pe Evrei, stăpânindu-i, acum au ajuns a se ridica și a-i îndemna să plece. Pentru aceasta și noi cu nimic nu suntem datori a ne îngriji de puterea vrăjmașilor, ca unii care avem pe Dumnezeu luptându-Se pentru noi”. Iar după Teodorit: „Atât de mult s-au înfricoșat Egiptenii de pedepsele cele de toate felurile, încât slobozirea Evreilor și-au socotit-o ca o facere de bine”.

¹²⁰ La aceasta zice Hrisostom: „Văzuși viață neticăloșită? Văzuși lucru preaminunat și preaslăvit? Văzuși slujirea slujită? Când soarele acoperea toată ziua mai fierbinte

și cum că din piatră le-a scos apă și, însetați fiind, i-a adăpat. Iar prin *râuri* numește osebitele revărsări ale apei care curge din piatră, după Teodorit, iar *locuri fără de apă* sunt acele locuri unde nu se poate afla niciun semn de umezeală, după Hrisostom. Dar despre toate acestea am zis câte ceva la Psalmul 77, și vezi acolo tălcuirea acestora acolo, ca să nu zicem aici aceleași.

41. Că Și-a adus aminte de cuvântul Lui cel sfânt, cel către Avraam, robul Său.

„Facerile de bine cele de mai sus, zice, le-a făcut Dumnezeu Evreilor pentru că Și-a adus aminte de făgăduința aceea ce o a dat lui Avraam, robul Său. Adică cum că va înmulți seminția lui și cum că lui îi va da pământul lui Hanaan, adică Palestina¹²²”.

42. Și a scos pe poporul Său întru bucurie și pe aleșii Săi întru veselie.

43. Și le-a dat lor țările păgânilor și ostenelele popoarelor le-au moștenit,

44. Ca să păzească dreptățile Lui și legea Lui să o caute.

„Dumnezeu, zice, a scos poporul evreiesc din Egipt, bucurându-se că a scăpat de sugrumarea Egiptenilor, și pe aleșii Săi i-a slobozit cu veselie”, iar *aleși* numește același popor, ca pe unul ce era ales de Dumnezeu. „Și a dat lor locurile neamurilor megieșe care locuiau în Palestina, moștenind ostenelele și avuțiile neamurilor celor zise¹²³. Toate acestea însă, zice, le-a făcut Dumnezeu Evreilor.

---

slobozind raza, Evreilor în loc de acoperământ li se fac norii, iar stâlpul de foc risipea de la dânsii întunericul, împreună și lumină, și povățuitor făcându-se lor; că stâlp de nor era umbrindu-i ziua și stâlp de foc luminându-i noaptea, și amândoi povățuindu-i”.

¹²¹ Zice însă Isihie: „*Manna* era nu ca din însuși cerul, ci din văzduhul cel mai presus de capul nostru (pe care de multe ori Sfânta Scriptură îl numește cer), care mană era icoană a Pâinii celei cerești ce s-a dat Bisericii prin dumnezeiasca Taină”.

¹²² Zice însă Hrisostom: „Aceasta o zice ca să nu socotească ei că acestea s-au întâmplat pentru vrednicia lor și astfel să li se facă prilej de nebulie [ἀπόνοια, sau: cârtire]”. Pentru aceasta, după Eusebie, Moise a zis Evreilor: *Să nu zici în inima ta, când a pierdut Domnul Dumnezeu neamurile acestea dinaintea feței tale, zicând: „Pentru dreptatea mea m-a adus Domnul ca să moștenesc pământul acesta bun”. Nu pentru dreptatea ta, ci pentru păgândătatea neamurilor acestora le izgonește Domnul de la fața ta, și ca să așeze Testamentul cu care S-a jurat Dumnezeu părinților noștri (Deut. 9: 5).*

¹²³ De unde a zis Teodorit: „Nu numai din robia Egiptenilor i-a slobozit, ci și pământul Hanaaneilor le-a dăruit lor și ostenelelor celor străine s-au făcut stăpâni, că nu pământ pustiu și neumblat le-a dăruit lor, ci gras și îmbelșugat, și bine-lucrat, ca să nu se

Cu ce scop? Pentru ca să-i îndemne [ca îndemn] să păzească poruncile Lui și să caute legea Lui". Prin *căutare* însă să înțelegi „dorul”, pentru că ceea ce dorește cineva, aceea și caută.

---

ostenească nici la vreo lucrare a pământului". Zice însă și Hrisostom: „Și care sunt *dreptățile Lui*? Buna-cinstire, filosofia [după cele dumnezeiești] și curățirea sufletului; acest fel de răsplătire să ceară de la Dânsul, care iarăși la dânsii se va întoarce, la cei ce o au dat". [Ca și mai sus, în cazul cântării, mijloacele cunoașterii lui Dumnezeu și dobândirii dreptăților Lui sunt una cu răsplătirile sau dreptățile Lui, care, desigur, vor crește peste măsura ostanelilor sau mijloacelor acestea; precum mai general zice Sfântul Maxim că Hristos este pricina/fința virtuții, mijlocul de dobândire al ei și scopul ei.] Iar Isihie zice: „*Legea Lui să o caute*, adică Evanghelia, că ce mai erau să caute: lucrul ce deja îl aveau? Drept aceea, negreșit, cel de-al doilea Testament îl însemnează". Pentru aceasta, după Eusebie: „Fiindcă se învredniciseră de atâtea faceri de bine, dar n-au păzit cele zise, s-a luat de la dânsii darul, și nu numai pământul l-au pierdut, ci și de la Dumnezeu au căzut, robi făcându-se neamurilor și vrăjmașilor lor”.

CATISMA 15

PSALMUL 105

Aliluia.

Si psalmul acesta este asemenea cu cel de mai-nainte, pentru că și acesta povestește ca și acela lucrările cele minunate ale lui Dumnezeu. Pe lângă acelea, acesta arată și nemulțumirea și vicleșugul Evreilor, și îndelunga-răbdare și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, după Teodorit. Pentru aceasta, asemenea cu acela are și suprascrierea.

1. Mărturișiți-vă Domnului, că este bun,

„Mărturișiți-vă, zice, o oamenilor, Domnului, păcatele voastre, pentru că El este bun și nepomenitor de rău celor ce I se mărturisesc”¹.

Că în veac este mila Lui.

„În veacul acesta, zice, se dă mila lui Dumnezeu celor ce se pocăiesc, iar în veacul cel viitor se pune în lucrare judecata Lui”. Pentru aceasta mai-nainte a zis să ne mărturisim în veacul acesta. Ori zice că „Dumnezeu totdeauna miluiește, pentru aceasta și trebuie ca totdeauna să ne mărturisim Lui”, ori și altminteri: „Că mila lui Dumnezeu este veșnică la cei vrednici de milă”².

---

¹ Iar Hrisostom zice: „Ce este că este bun? Pentru aceasta, anume că voiește, zice, să te prihănești pentru păcate, ca să nu te muncască, ci ca să te încununezi; ca să te izbăvească de răutăți. Că adică judecătorii, pe cel ce se mărturisește, prinzându-l, îl muncesc; iar Dumnezeu, când prinde pe cel ce tăgăduiește, îl pedepsește, iar când mărturisește, de mângâiere și de iertare îl învrednicește”.

² Zice însă Eusebie: „Îndeamnă dar cu osârdie către mărturisire prin a spune că bun este Domnul, că în veac este mila Lui: „Pentru aceasta, zice, cu osârdie mărturișiți-vă, că El este gata spre iubirea de oameni, știind că lucrurile veacului acesta de milă au trebuință, muritoare și stricătoare fiind”.

2. Cine va grăi puterile Domnului; cine va face auzite toate laudele Lui?

„Cine, zice, este vrednic să spună facerile de bine cele cu mari puteri pe care le-a făcut Dumnezeu poporului lui Israel? Cu adevărat, nimeni; pentru că acestea sunt de nepovestit în cuvinte”. Ori *puteri* zice simplu lucrările cele mari și minunate ale Domnului. Că și David a zis în altă parte: *Dumnezeul nostru în cer și pe pământ, toate câte a voit, a făcut* (Ps. 113: 11). Ori prin *puteri* înțelege puterile cele de-Dumnezeu-cuviincioase pe care le face când Se va face om. Ori zicerea aceasta este proorocie despre minunile Domnului: „Cine oare, zice, va spune laudele și slavosloviile cele ce se potrivesc la fiecare din minunile Domnului? Nimeni, adică”³.

3. Fericiți cei ce păzesc judecata și fac dreptate în toată vremea.

„Fericiți, zice, și bine-norociți sunt aceia care păzesc lega lui Dumnezeu, ori cei ce au judecată, adică dreaptă-socoteală [discernământ] spre a judeca drept, nu numai pe alții, ci mai întâi pe sineși, încât a nu lăsa a se oști patimile trupului împotriva sufletelor lor și a se birui binele de rău; așijderea, fericiți sunt aceia ce fac totdeauna dreptate și loruși, și altora”, precum am zis⁴.

4. Adu-Ți aminte de noi, Doamne, întru bunăvoința poporului Tău, cercetează-ne pe noi întru mântuirea Ta.

Pre-văzând David tainele iconomiei Întrupării și pe noul popor al Creștinilor, se roagă ca atunci să-Și aducă aminte Dumnezeu și de el, *bunăvoință* numind alegerea acestui popor nou, după Teodorit: „Adu-Ți aminte, zice, o, Doamne, și de noi, ca împreună cu Acela [Hristos, Care a săvârșit iconomia Întrupării] să ne numeri și pe noi”, ori *bunăvoință* numește pe aceia despre care zic îngerii la Nașterea Domnului: *Întru oameni bunăvoire* (Luca 2: 14), însăși aceasta vrând să o arate cu cea următoare, spre mai multă creștere a cererii sale: „Cercetează-mă, zice, și pe mine, Doamne, cu mântuirea aceea ce se va face de

³ Pentru aceasta a zis și Hrisostom: „Dar ce este *va face auzite*? Adică să învețe, să arate, să tâlcuiască. Și ce este *laudele Lui*? Adică mulțumirile [aduse] Lui, cu prisosință arătând cum că mărirea bunătăților covârșește tot cuvântul, de ca și cum ar fi zis: «Cine poate după vrednicia a povesti bunătatea cea atât de mare?»”

⁴ Un altul dintre tâlcuitori [poate tâlmăcitori; deși *lit.* înseamnă tâlcuitori, în vechime tâlmăcitorul era numit uneori și tâlcuitor], în loc de *cei ce fac dreptate*, a redat prin „cei ce fac milostenie”; că amândouă acestea caută mai ales Domnul: păzirea dreptății și darea iubirii de oameni [*lit.* filantropia]. Zice Teodorit: „Fericește nu pe cei ce o dată au întrebuințat milostenia, ci pe cei ce pururea și neîncetat urmează urmelor acesteia”.

Tine în lume", care este înomenirea lui Hristos, după Hrisostom; „că El, zice, va mântui pe poporul Său” (Matei 1: 21)⁵.

5. Ca să vedem bunătatea aleșilor Tăi, să ne veselim întru veselia neamului Tău și să ne lăudăm cu moștenirea Ta.

„Pentru aceasta, zice, cercetează-mă și pe mine, Doamne, pentru ca să văd în vremea facerii de bine a noului Tău popor, adică al Creștinilor, Tainele și acele duhovnicești bunătăți pe care le vor vedea aceia - pentru aceasta și Domnul zice către ucenicii Săi: *Mulți prooroci și drepți au dorit să vadă cele ce vedeți, și n-au văzut, și să audă cele ce auziți, și nu le-au auzit* (Matei 13: 17) - și ca să mă bucur și eu împreună cu neamul Tău, cu Creștinii, că așa a zis îngerul despre bucuria aceasta către păstori: *Că iată, vestesc vouă bucurie mare, care va fi la tot poporul* (Luca 2: 10), și, pe lângă acestea, pentru ca să am și eu, zice, împărtășire de bunătățile cele zise și laudă în moștenirea noului popor al Creștinilor, care va crede în Hristos”⁶.

6. Greșit-am cu părinții noștri, nelegiuit-am, făcut-am nedreptate.

Cuvintele acestea se înțeleg - așijderea și cele de mai sus - ca zise din fața acelor Evrei care urmau să creadă în Hristos; că din partea acestora zice David acestea, precum l-a povățuit harul Sfântului Duh; pentru aceasta și mărturisește păcatele Evreilor cele ce le-au făcut încă mai-nainte de a crede în Hristos⁷.

7. Părinții noștri în Egipt n-au înțeles minunile Tale, nu și-au adus aminte de mulțimea milei Tale.

8. Și Te-au amărât, suindu-se la Marea Roșie.

⁵ Zice iarăși Hrisostom: „Se poate ca și în pedeapsă să cerceteze; pentru aceasta, cercetarea cere pe cea pentru mântuire [exprimare eliptică; poate: se cere după mântuirea celor cercetați]”.

⁶ Iarăși Hrisostom: „Prin bunătatea celor aleși înțelege iubirea de oameni ceea ce s-a făcut de la Dumnezeu; căci, așa de multă fiind, i-a primit spre alegere pe curvari, pe vameși și pe păcătoși, pe săraci, ba și pe pescari; pe aceasta dorea Proorocul a o vedea, că vrednică de privire [contemplație] era minunea, și a se veseli întru veselia neamului ca să se îndulcească de împărtășirea Tainelor”.

⁷ Zice însă Teodorit: „Părinți însă numește nu pe Sfinții Patriarhi, ci pe cei ce au fost după aceștia; că aceasta a arătat-o prin cele adăugate”. Iar Hrisostom zice: „Nu zice aceasta vrând a-i cleverti pe părinți, ci mila lui Dumnezeu a o trage asupra-și”.

„Strămoșii noștri, zice, Evreii, zice, n-au cunoscut minunile pe care le-ai făcut pentru dânșii. Doamne⁸, nici n-au pus în mintea lor mila ce le-ai arătat-o lor”, de ca și cum ar zice David: „Totdeauna au uitat strămoșii lor acestea: când, apropiindu-se adică de Marea Roșie, au văzut pe Egipteni venind în urmă asupra lor; căci atunci, foarte temându-se, au zis cu cârtire lui Moise: *Oare nu erau mormânturi în Egipt, de ce ne-ai scos pe noi ca să ne omoare în pustie* (Ieș. 14: 11), și iarăși: *Lasă-ne ca să robim Egiptenilor, că mai bine este nouă a robi Egiptenilor decât a muri în pustia aceasta* (v. 12). Pentru aceasta, cu cuvinte cârtitoare ca acestea au mâniat pe Dumnezeu aproape de Marea Roșie. *Suindu-se la Marea Roșie: suindu-se* însă a zis deoarece Egiptul dintru care ieșiseră este mai jos decât Marea Roșie prin așezarea sa⁹.

9. Și i-a mântuit pe ei pentru numele Său, ca să cunoască puterea Lui.

„Dumnezeu i-a mântuit, zice, și nu a închis pe Evrei în mâinile Egiptenilor, prigonitorii lor, pentru ca să nu se hulească numele Lui de neamuri și chiar de Evrei cum că ar fi neputincios și amăgitor, măcar că Evreii nu erau vrednici de o mântuire ca aceasta, ca învârtoșați la inimă⁸ și nemulțumitori ce erau. Aceasta însă, zice, o a făcut Dumnezeu ca să arate puterea cea mare pe care o are, nu numai la Evrei și Egipteni, ci și la toate celelalte neamuri”¹⁰.

10. Și a certat Marea Roșie și a secat, și i-a povățuit pe dânșii întru adânc ca în pustie.

11. Și i-a mântuit pe ei din mâna celui ce îi ura, și i-a izbăvit pe ei din mâna vrăjmașilor.

⁸ Zice Hrisostom: „Nu a zis «nu au știut», ci *nu au înțeles*, adică nu au cunoscut cum trebuie, au priceput orbește. Și care erau *acestea*? A izbăvi pe cei din rătăcire și a străluci în fapta bună”.

⁹ Iar altul zice: „Aici, pornind de la loc, întărește prihănirea; că nu a trecut mult timp și, facerile de bine îndată uitându-le, năravul lor iarăși l-au întrebuințat”.

¹⁰ ἀγνώμων, Veniamin a tradus literal prin „necunoscători”. La forma verbală (ἀγνωμονέω) termenul înseamnă: a se comporta fără simțire, cu mândrie, aroganță, în chip nedrept, cu răutate, în necunoștință. Cu alte cuvinte, lipsa adevăratei simțiri și cunoștințe a lui Dumnezeu a Evreilor a fost născută de mândrie și de toate cele pomenite mai sus, care atitudini nasc la rândul lor o „nesimțire” și o „necunoaștere” și mai mare, ca într-un cerc vicios. Această nesimțire a mers până la capăt (dacă se poate vorbi de capăt):uciderea chiar a Dumnezeului Cel ce i-a scos din Egipt, Care apoi S-a făcut Dumnezeu-Om.

¹¹ Zice Hrisostom: „Pricina mântuirii nu era vrednicia acelora, ci cea a iubirii sale de oameni”.

12. Acoperit-a apa pe cei ce-i prigoneau pe ei, niciunul dintr-înșii n-a rămas.

13. Și au crezut cuvântului Lui, și au cântat laudei Lui.

„Dumnezeu, zice, a lovit Marea Roșie prin toiagul lui Moise și s-a uscat prin mijloc¹¹, și așa a povățuit pe Evrei prin mare, ca prin pustii¹²”. Întru adânc însă a zis pentru că Evreii umblau prin mijlocul și pe fundul mării, unde mai-nainte de a se despica era adânc și multă mulțime de apă. Și i-a izbăvit de Faraon cel ce îi ura și de vrăjmașii lor, de Egipteni¹³. Fiindcă apa Mării Roșii i-a acoperit pe toți, n-a mai rămas niciunul¹⁴. De unde văzând Evreii acestca, au crezut făgăduințelor lui Dumnezeu și au cântat cântare de biruință pe care o a învățat Moise, adică *Să cântăm Domnului, căci cu slavă S-a preaslăvit* (Ieș. 15: 1), iar Moise era capul danțului bărbaților, iar Mariam, sora lui, capul danțului femeilor¹⁵.

¹¹ Iar altul zice: „A lovit marea ca pe una înșuflețită și s-a uscat prin mijloc”. Zice și Isihie: „Nu atingerea toiagului, ci porunca lui Dumnezeu a făcut noianul uscat”.

¹² Teodorit zice: „Cu cuvântul golind fundul mării, acel adânc l-au făcut pustiu de umblat pentru ei; fiindcă în pustietăți este multă lesnire celor ce aleargă, nici saduri fiind, nici îngrădire împiedicând; de aceea cu asemănarea pustuiului a arătat lesnirea trecerii”.

¹³ Hrisostom zice: „Aici pune [înainte] două [lucruri]: și că erau vrăjmași, și că-i puteau vrăjmăși; că ce este mai greu decât robirea aceasta, când stăpânirea este cu ură și vrăjmașul are stăpân? Dar încă din toate acestea i-a izbăvit”.

¹⁴ Iarăși Hrisostom: „Atunci vrăjmășirea era omenească. căci atunci când pruncii Evreilor erau omorâți după porunca lui Faraon, mulți au scăpat; dar fiindcă aici hotărârea se aducea de sus, niciunul n-a putut să scape. Pentru aceasta zicerea *niciunul dintr-înșii n-a rămas* arată bătaia cea dată de Dumnezeu”.

¹⁵ Iar mai înalt: „Precum în marea aceasta nestatornică, pătimașă și tulburătoare a vieții, toată mintea cea apostată (adică potrivnică), după asemănarea Egiptenilor, ca o piatră se afundă în adânc; iar pe cât se putea numi iubit și străvăzător al adevărului, cel ce Israel de istorie s-a numit, singur acesta o trece pe ea ca pe uscat, nicăieri neatingându-se de amărăciunea și sărătura lucrurilor celor lumești. Așa, cu închipuire de Lege povățuitoare (căci Moise era tip al Legii ce va să vină), Israel a trecut marea neudat; iar cu aceasta împreună trecând Egipteanul, a fost afundat; și unul și altul călătorind în adânc cu așezarea ceea ce era împreună cu sine: cel dintâi ușor petrecând, iar cel de-al doilea la fund fiind tras, că ușor lucru și plutitor este fapta bună, și toți cei ce viază după dânsa zboară ca nourii, după Isaia, și ca porumbeii la cuiburi (60: 8), iar păcatul este greu, precum zice unul din prooroci (Zah. 5: 8; Iez. 22: 18), ca un plumb șezând pe cumpână [deși citatul pare al Sfântului Nicodim - căci aproape toate fragmentele cele fără vreun autor pomenit îi aparțin lui -, el aparține de fapt Sfântului Grigorie al Nyssei, din *Despre fectorie*, cap. 18]”. Zice însă Hrisostom: „Pentru aceasta însă, întru cântare de mulțumire a încheiat Moise, ca neuitată să aibă Israelitenii pomenirea și, des cântând-o, să-și aducă aminte de facerile de bine ale lui Dumnezeu”. Iar altul zice: „Timpanul Mariamei cu care

14. Grăbitu-s-au, uitat-au lucrurile Lui, n-au suferit sfatul Lui.

„Degrabă, zice, au uitat Evreii facerile de bine ce le-a arătat Dumnezeu către dânșii!"; că, flămânzind după trecerea Mării Roșii, și-au adus aminte de cazanele Egiptului cele cu cărnuri, și de mulțimea pâinilor din Egipt, și cărteau, fără a aștepta sfatul, adică voia lui Dumnezeu, care avea să facă o iconomie, și pentru aceasta i-a lăsat să flămânzească¹⁶.

15. Și au poftit poftă în pustie, și au ispitit pe Dumnezeu în loc fără de apă.

16. Și le-a dat lor cererea lor, și le-a dat lor sațiu în sufletele lor.

„Au poftit, zice, Evreii cărnuri și pâini, precum am zis, și au ispitit pe Dumnezeu în loc fără de apă, cerând cu cârtire și cu ispită apă ca să bea, precum e scris și în Psalmul 77: *Amărât-au pe Cel Preaînalt în loc fără de apă, și au ispitit pe Dumnezeu în inimile lor*¹⁷. Pentru aceasta Dumnezeu a dat cererea lor, atât pentru mâncare cât și pentru băutura. Iar *cerere* zice cârtitoarea lor poftă, fiindcă [de fapt] nu au cerut, ci au poftit și au grăit împotriva și au cârtit, după Teodorit. Însă nu le-a dat simplu, ci cu îmbelșugare și cu sațiu, atât carnea cristeilor, cât și pâinea mannei, și apa cea din Merra îndulcind-o (cf. Ieș. 15: 23), și pe ceea ce a izvorât din piatră”.

17. Și au mâniat pe Moise în tabără, și pe Aaron, Sfântul Domnului.

„Evreii, zice, s-au împotrivit lui Moise cu tabăra lui Datan și Abiron”, precum arată Cartea Numerilor la cap. 16. Asemenea s-au împotrivit și lui Aaron. Sfântul, adică cel afierosit lui Dumnezeu, Core și cei împreună cu dânsul.

---

ea cânta cântarea, trup mort fiind, însemna murirea: că precum doba sloboade mult sunet, lipsită fiind de toată umezeala și prea uscată făcându-se, așa și curăția se face strălucită și vestită, nicio umezeală de viață așteptând întru sineși în viața aceasta”.

¹⁶ Zice însă Isihie: „Lucru însușit de necredincioși și de nebăgători de seamă este aceasta: a nu aștepta adică voia lui Dumnezeu - când El voiește toate ale iconomiei cu îndelungă-răbdare -, ci a deznădăjdui pătîmind de uitarea minunilor celor mai-nainte făcute”.

¹⁷ Unde zice Isihie: „A unit aici două păcate ale Evreilor: unul, că cu poftă trupească au poftit în pustiu, în care trebuia a filosofa și de toată pofta a se înfrâna; iar al doilea, că, având trebuință de apă, nu cereau, ci ispiteau, însă Dumnezeu nu a încetat a face minuni”. A zis însă și Hrisostom: „În acest fel fiind ei, nu i-a trecut totuși cu vederea, ci a făcut pogorământ, toate lucrându-le, ca să-i tragă pe ei la Sine; și, ca pe niște copii ce în zadar și în deșert plâng, pe care părintele cel iubitor de fii îi suferă, așa cu adevărat și Dumnezeu pe aceia”.

gâlcevindu-se să se preoțească* și ei, precum istorisește aceeași Cartea a Numerilor.

18. S-a deschis pământul și a înghițit pe Datan, și a acoperit întru adunare pe Abiron.

„Pământul, zice, s-a deschis și a înghițit pe Datan de viu, și a acoperit peste adunarea lui Abiron”; măcar că Cartea Numerilor la cap. 16 zice: *A înghițit pământul împreună pe Datan și pe Abiron și toată adunarea lor și dobitoacele și corturile și toate averile lor*, David i-a împărțit și a zis că a înghițit deosebi pe Datan și deosebi pe Abiron, ca astfel mai mult să mărească nenocirea lor¹⁸.

19. Și s-a aprins foc în adunarea lor, văpaie a ars pe păcătoși.

„Foc, zice, s-a aprins întru adunarea lui Core, fiindcă a ieșit foc de la Domnul și a ars pe cei două sute cincizeci de oameni care au adus tămâie după asemănarea preoților, și așa ars pe acei păcătoși și nelegiuți care s-au apucat să răpească preoția”, precum aceeași Carte a Numerilor mărturisește în cap. 16.

20. Și au făcut vițel în Horeb, și s-au închinat celui cioplit.

Cartea Ieșirii povestește că Evreii au silit pe Aaron să toarne vițelul.

---

* *lepretebov*, sau: să se sfințească întru preoție.

¹⁸ Pentru aceasta, zice Nichita: „Această pedeapsă o a adus asupra lor silind pe ceilalți a se înțelepți; că, din cele groaznice, pe unele le aduce ca pe niște nevoințe, spre dovada bărbăției, precum asupra lui Iov prin lipsirea avuțiilor, iar pe altele, ca o vindecare pentru cele greșite, precum cele asupra lui David pentru rușinea cea din casa lui, ce a luat răsplătire pentru nelegiuita poftă, și pe altele pentru a face mai înțelepți pe cei rămași, precum aici, în felul în care au fost cele asupra lui Datan și Abiron: că, aici, nu aceștia s-au făcut ceva mai buni cu chipul pedepsirii, căci cum s-ar fi făcut mai buni cei ce s-au pogorât în Iad? Cei care, crăpăturile pământului mai mult deschizându-se, au fost înghițiți și îngropați? Ci pe ceilalți i-a făcut mai înțelepți cu pilda, văzând ei familii întregi în jos trăgându-se că se pogoară în iad”. „Fii cu luare-aminte, zice însă Eusebie, că atunci când Evreii au amărât pe Dumnezeu suindu-se către Marea Roșie, a făcut lor cunoscută puterea Sa, așijderea și atunci când au ispitit pe Dumnezeu în loc fără de apă, le-a dat lor cererea lor, iar când au mâniat pe Moise și pe Aaron, s-au pedepsit și s-a deschis pământul și a înghițit pe Datan și pe Abiron, că slujitorii lui Dumnezeu nu se cuvine a fi defăimați, căci la singur Dumnezeu fiind bunătatea și asprimea, întâi a dat cele ale bunătății, iar fiindcă nu s-au folosit după cuviință, a adus asupra lor pe cele ale asprimii”. Pentru aceasta, după Isihie: „Fiindcă l-au nesocotit pe cel ce a despărțit Marea Roșie, pentru aceasta, pământul deschizându-se, au pierit”.

căruia ei i s-au închinat ca unui dumnezeu. Însă David nu întrebuițează după rânduiala istoria celor ce s-au făcut în pustie, ci păcatele și păgânătățile Evreilor le-a înșirat aici după cum i-a venit¹⁹.

21. Și au schimbat slava Lui întru asemănare* de vițel ce mănâncă iarbă.

„Au prefăcut, zice, Evreii cinstea lui Dumnezeu în asemănare de vițel ce mănâncă iarbă”. Aceasta însă o a adăugat ca mai mult să prihănească nebunia Evreilor, adică că ei, cuvântători [raționali] fiind, au slăvit și s-au închinat la idol de dobitoc necuvântător²⁰. Oarecari manuscrise însă au „slava lor”, iar slava Evreilor era Dumnezeu, Care i-a slăvit prin zisele minuni și slăvitele faceri de bine. „Ei însă, zice, ca niște nebuni, au schimbat pe Dumnezeul lor Cel viu și adevărat cu asemănarea unui vițel”^{*}.

22. Și au uitat pe Dumnezeu, Cel ce i-a mântuit pe dânșii; pe Cel ce a făcut [lucruri] mari în Egipt.

23. Minunate în pământul lui Ham, înfricoșătoare în Marea Roșie.

---

¹⁹ Zice Teodorit: „Nu simplu a pomenit Muntele Horeb, ci arătând covârșirea păgânătății: că întru acesta s-a arătat Domnul tuturor, întru acesta i-a umplut pe ei de frică cu mulțime de foc arătându-Se, trâmbiță întrebuișând și cu trăsnete lovind și cu multă înspăimântare dând Legea, întru acesta și ei au cugetat păgânătatea și s-au închinat celui cioplit; că aceasta este prihănire a unei nebunii străine, anume că cei ce vedeau că prin omenescul meșteșug s-a dat chip [εἶδος], celui lucru i-au adus dumnezeiască cinstire”. [Ca și astăzi, și dintotdeauna, omul a adus cinstire chipului dat de meșteșugul lui (*lit.* tehnica sa), privind, ca și animalele, în jos, la formele sale, dar, ca și aceia, nimeni din cei ca ei nu vor scăpa de înghișirea pământului, de pogorârea în iad, de înghișirea de viermele cel neadormit al acestuia, care nu este decât propria nesăturare întru ale tehnicii închipuirii de idoli (cf. Marcu 9: 44 ș.u.)]

* ὁμοίωματι = imagine, copie, asemănare (ceea ce este de același fel cu altceva), reprezentare.

²⁰ Pentru aceasta, zice Teodorit: „Vițelul însă, a cărui fire este necuvântătoare, și hrana îi este iarba, iar slujirea lui s-a dăruit oamenilor, are icoană de nimic: că nu este numai irațional, ci și neînsușit, neputând nici să rumege, nici să mănânce. Cu toate acestea, pe acest chip așa de neputincios ei l-au cinstit mai mult decât pe Dumnezeul tuturor”. Sevir însă spune: „David zice nu numai despre asemănarea dobitocului, ci pomenește și de masa lui, zicând *ce mănâncă iarbă*, înfricoșând pe cei nesimțitori”.

* Altfel spus: Cinstea cea cuvenită lui Dumnezeu și-au arătat-o către un alt „dumnezeu”, conferindu-i aceluia slava ce I se cuvenea adevăratului Dumnezeu sau închinându-se acestui idol în chip asemănător închinării către adevăratul Dumnezeu.

24. Și a zis să-i piardă pe dânșii, de n-ar fi stătut Moise cel ales al Lui întru zdrobire înaintea Lui

25. Ca să întoarcă mânia Lui, ca să nu-i piardă pe ei.

„Închinându-se, zice, Evreii vițelului celui turnat, au uitat pe Dumnezeu, Care i-a izbăvit din Egipt și Care a făcut pentru dânșii minuni atât de mari, atât în Egipt cât și în Marea Roșie și în pustie”. Pentru aceasta a și zis Dumnezeu către Moise: *Și acum lasă-mă, ca, mâniindu-Mă cu urgie asupra lor, să-i zdrobesc pe ei* (Ieș. 32: 9). Iar Moise, rugându-se și împlânzind pe Dumnezeu, zice: *Rogu-mă, Doamne, a păcătuit poporul acesta păcat mare și și-a făcut dumnezei de aur, și acum, de vei ierta lor păcatul lor, iartă, iar de nu, șterge-mă pe mine din cartea Ta în care m-ai scris* (Ieș. 32: 31). Zic unii că, deși Scriptura zice de un vițel, cu toate acestea, se zice că s-au făcut mai mulți viței; pentru aceasta și Evreii jucând ziceau: *Aceștia sunt dumnezeii tăi, Israele, care te-au scos pe tine din pământul Egiptului* (Ieș. 32: 4). Și Moise încă *dumnezei de aur* a zis, precum s-a zis mai sus. Iar alții zic că acest cuvânt l-a întrebuițat la plural în loc de singular, după obiceiul limbii evreiești²¹.

26. Și au defăimat pământul cel dorit, n-au crezut cuvântului Lui;

„Și-au întors fețele, zice, Evreii și au defăimat pământul cel bun al făgăduinței, fiindcă nu au crezut cuvintele și făgăduințele ce le-a dat Dumnezeu strămoșilor lor despre pământul acesta”. Defăimarea aceasta a pământului făgăduinței o vei afla în Cartea Numerilor, la cap. 14, unde se scrie că cei doisprezece iscoditori, întorcându-se din pământul făgăduinței, povesteau despre el, iar Evreii, auzind, s-au înfricoșat și plângeau.

și au cârtit în corturile lor, n-au ascultat glasul Domnului.

„În corturile lor, zice, au cârtit Evreii”, că zice Cartea Numerilor: *Și înțelegând toată adunarea, au slobozit glas, și plângea tot poporul în noaptea aceea, și cârteau asupra lui Moise și Aaron* (Num. 14: 1), adică atunci când cei

²¹ Zice însă Hrisostom, împreună cu Teodori: „Lucru însușit iubirii de oameni a lui Dumnezeu este a nu aduce asupra cuiva pedepse cu tăcere, ci mai-nainte a le propovădui prin îngroziri, chemând la pocăință pe cei ce au păcătuit: precum s-a făcut Ninivitenilor prin Iona, și în Evanghelie la smochinul cel spre pildă. Așadar, arătându-se și aici îngrozirea, nu este însă și vreo hotărâre de a se plini totul, ci îngrozire ce face întoarcere de la păcat; că, păcătuiind Israel, nu cu tăcere a adus asupra-i piere, ci, pornind pe sluga sa la rugăciunea cea pentru popor, a spus de mai-nainte, zicând: *Și acum lasă-mă și celelalte. Iar aceasta s-a zis către Moise ca să se arate curata așezare a lui Moise cea pentru popor*”.

doisprezece iscoditori ce s-au trimis să vadă pământul făgăduinței, întorcându-se, au povestit poporului puterea neamurilor celor ce locuiau într-însul. „Au cârtit, zice, și n-au ascultat glasul Domnului, nici nu l-au crezut, Cel ce făgăduise să le dea numitul pământ”.

27. Și a ridicat mâna Sa asupra lor, ca să-i surpe* pe ei în pustie.

28. Ca să surpe sămânța lor întru neamuri și să-i risipească prin țări.

„Dumnezeu, zice, a pornit asupra Evreilor mâna Sa, adică puterea Sa cea pedepsitoare și chinuitoare, pentru ca să-i omoare și să-i sădească pe fiii cârtitorilor Evrei în pământul neamurilor, al Hanaaneilor adică și al celorlalte, și așa să-i împrăstie în țările aceluia. Că a zis, zice, Domnul către Moise: *Toți bărbații care M-au ispitit acum a zecea oară și n-au ascultat glasul Meu, cu adevărat nu vor vedea pământul pe care Eu cu jurământ l-am făgăduit părinților lor, fără numai fiilor care sunt aici cu Mine* (Num. 14: 22).

29. Și au jertfit lui Belfegor, și au mâncat jertfele morților.

„Isprăvire”, zice, ca o sărbătoare și praznic au făcut Evreii lui Belfegor; ori s-au învățat în tainele lui Belfegor; ori s-au afierosit lui, care era idol al Madianiților”, precum istorisește Cartea Numerilor: *S-a afierosit, zice, Israel lui Belfegor* (25: 3), atunci când au poțit Evreii pe ficele Moabitenilor și ale Madianiților și s-au înduplecat de dănsule a se închina idolilor lor; pentru aceasta au și mâncat jertfele morților, adică acelea ce se aduceau la idoli ai morți și nesimțitori și nelucrători, după Hrisostom și Teodorit²².

* καταβαλεῖν de la καταβάλλω înseamnă atât *a surpa, distruge* etc., cât și *a așeza, a pune, a sădi*. În cazul de față, ambele conotații sunt valabile. Vezi pentru aceasta tâlcuirea de mai jos.

* τελετή = rit, inițiere în mistere, rituri practicate la inițiere; sărbătoare însoțită de rituri mistice sau inițiatice; proșje sau oficiu sacru. Aici cred că Eftimie are în vedere mai mult sensul din urmă. Veniamin a legat termenul de τέλος socotind că este un derivat al acestuia, drept care l-a redat prin „isprăvire” sau „sfârșit”, poate la fel de valabil în cazul nostru; în chip asemănător îl folosește și Apostolul Pavel în 1 Cor. 10: 11, unde vorbește de un moment sau o perioadă culminantă (isprăvire, sfârșit) la care ajung oamenii prin lucrarea lui Dumnezeu sau prin depărtarea de Acesta, adică în idolatrie și imoralitate.

²² Zice Marele Atanasie: „*Belfegor* este idol al Moabitenilor, care la Elini e numit Cronos”. Și Apollinarie spune: „Zice de idolul Baal, din locul Fegor, pe care Elinii în numesc Baal Bil și pe care îl zic a fi Cronos. Se vede însă că Fegor se numește și Fogor: *Învrăjbiți-vă cu Madianiții, zice Moise, vrăjmașii voștri, și omorâți-i, bateți-i, că ei vrăjmășesc vouă cu viclesugurile cu care v-au viclenit pe voi în Fogor și prin Hasvi, fiica*

30. Și L-au întăritat pe El întru izvodirile lor, și s-a înmulțit întru dânsii căderea.

„Evreii, zice, cu faptele lor cele rele de mai sus, au mâniat pe Dumnezeu și, pentru aceasta, mulți dintre ei au căzut, adică au murit”²³.

31. Și a stătut Finees, și L-au îmblânzit, și a încetat bătaia.

32. Și i s-a socotit lui întru dreptate, din neam și în neam până în veac.

„Când au căzut, zice, Evreii asupra fiicelor Moabitenilor, atunci Finees, văzând pe un israelitean pe nume Zambri [*ebr. Zimri*] curvind cu neomenie cu o Moabiteancă numită Hasbi [*ebr. Cozbi*] înaintea lui Moise și a fiilor lui Israel, s-a sculat din cortul său și, luând o suliță, a trecut-o prin amândoi, și așa a încetat urgia lui Dumnezeu, adică căderea și moartea poporului”. Finees însă era fiu al lui Eleazar, care era fiul lui Aaron, adică nepot al lui Aaron, drept care, râvna aceasta pe care o a arătat Finees i s-a socotit drept faptă bună și de mare vitejie, încă și cunună a luat de la Dumnezeu: să aibă preoția veșnică, el și fiii lui, și nu numai acestea, ci și neîncetat să laude numele Lui pentru aceaucidere ce a făcut-o pentru buna-cinstire de Dumnezeu; dar vezi la cap. 25 al Numerilor²⁴.

---

marelui Madiam (Num. 25: 17). Însă Fogor este de fel un munte, precum este scris: *Și au luat Valak pe Valaam la vârful lui Fogor, ce se întinde în pustie* (Num. 23: 28). Se vede dar că de vreme ce în Muntele Fogor era așezat idolul lui Baal, pentru aceasta Moise mai sus l-a numit Fogor, după apropierea locului, arătând pe idolul cel poreclit după loc”. Pentru aceasta a zis și Teodorit: „Fegor se numește locul idolului, iar pe acest idol Baal, numit după acel loc, cu numele elinesc se zice că se cheamă Cronos. Iar jertfele morților, adaugă Teodorit, sunt cele ce la Elini se numesc *turnări* [*libații*], care s-au obișnuit a se aduce morților”; „ori și pentru că cu vrăji de morți [*lit.: necromanție*] făceau slujbe idolilor, și pomeniri de oameni morți”, precum zice altul. Iar Teodorit încă adaugă cum că „n-ar greși cineva de ar numi *morți* pe aceștia ce sunt numiți dumnezei”.

²³ Iar Hrisostom zice: „Aici însemnează că nu numai acestea au păcătuit, ci multe altele, pe care n-ar putea suferi vreodată să le povestească cu totul, că, deși nu numai o dată, nici de două ori, nici de trei ori, ci de zeci de mii de ori păcătuint ei și cu osebite chipuri păgânătățind, el îi suferea cu îndelungă-răbdare”.

²⁴ Zice însă Filon Iudeul: „Pilda lui Finees urmând-o și alți câțiva râvnitori ai bunei-cinstiri și ai înfrânării, după porunca lui Moise, într-o zi au omorât 240000 de mii de Evrei, care se însemnaseră și jertfiseră idolilor, și așa au curățit neamul Evreilor de obșteasca spurcăciune. Însăși aceasta o zice și Scriptura: *Și s-au făcut cei ce au murit întru bătaia aceasta 240000* (Num. 25: 9)”. „Tu însă, rogu-te, ia aminte, zice Hrisostom, că niciunul dintre ei (adică nici Moise, nici Finees) nu au câștigat simplu iertare pentru cei ce au

33. Și L-au mâniat pe El la apa grăirii-împotrivă [certării], și s-a dosădit Moise pentru dânșii, că au amărât duhul lui.

34. Și au osebit întru buzele sale,

„Evreii, zice, au mâniat pe Dumnezeu în pustiu Cadisului [ebr. Cadeșului]; fiindcă acolo a însetat poporul, și se tânguia și plângea și grăia-împotrivă, de unde apa ce a ieșit din piatră s-a numit *apa grăirii-împotrivă*. Iar Moise s-a dosădit pentru Evrei din pricină că i-a fost poruncit de Dumnezeu să ia toiagul său și să adune tot poporul și să grăiască către piatra aceea ce se afla acolo prin preajmă ca să scoată apă; el însă, luând toiagul său și adunând tot poporul, a zis către dânșii: *O, nesupușilor, ascultați-mă, au doară din piatra aceasta voi scoate vouă apă?* (Num. 20: 10); apoi a lovit apa cu toiagul său de două ori și a ieșit apă multă; dar, fiindcă nu a grăit către piatră, precum i-a zis lui Dumnezeu, spre slava lui Dumnezeu, ci a grăit către popor cu mânie și cu împușinare de suflet, pentru aceasta a fost dosădit de Dumnezeu, Care a zis către Aaron și către Moise: «Fiindcă nu ați crezut întru Mine ca să Mă sfințiți, adică să Mă slăviți înaintea fiilor lui Israel, pentru aceasta nu veți scoate adunarea aceasta în pământul făgăduinței pe care l-am dat lor». Pricina pentru care a grăit Moise a fost aceea că, apucând mai-nainte Israelitenii, au amărât sufletul lui Moise pentru că le grăia împotrivă și-i ocăra și, din aceasta fiind silit, s-a împușinat cu sufletul, adică puțin a purtat grijă de porunca ce i-a dat-o Dumnezeu, îndoindu-se cu buzele la ceea ce voia să zică, căci cu îndoială și cu nedumerire a grăit Moise, necrezând cum că negreșit va ieși apă din piatră; că socotesc cum că a presupus că este cu puțință ca piatra să nu scoată apă; iar Evreii de obște adeseori se arătau nemulțumitori către Dumnezeu Acesta care le făcea bine cu atâtea și atâtea faceri de bine²⁵».

---

păcătuit (cf. Num. 25); iar eu acestea le zic, ca să nu ne biziim numai pe rugăciunile sfinților, ci să aducem și din partea noastră pocăință”.

²⁵ Pentru aceasta zice Hrisostom: „Pentru aceasta se tânguia și Moise către Israeliteni, zicând: *Și Domnul Dumnezeu S-a mâniat pe mine pentru cele ce se zic de voi și S-a jurat că eu nu voi trece Iordanul acesta și nu voi intra în pământul pe care Dumnezeu îl dă fie întru moștenire* (Deut. 3: 21). Și iarăși: *Și m-a defăimat pe mine Domnul pentru voi, și nu m-a ascultat, și a zis Domnul către mine: Ajungă-ți, că nu mai adaugi a grăi cuvântul acesta* (Deut. 3: 26); numai ce nu a zis: «Trezviți-vă și îndeletniciți-vă, că dacă pe Mine, pe Dătătorul de lege, nu M-au cruțat pentru păcatul acela, socotiți ce fel de pedeapsă veți suferi voi de veți rămâne întru aceleași răutăți». De aici ne învățăm că, deși mari de ar păcătui cineva, însă de ar face aceasta într-ascuns, pe nimeni smintind, ia pedeapsă mai mică decât cel ce ar păcătui mici, în arătare însă și pe mulți smintind”. Se minunează și Marele Vasile zicând: „Eu, cu adevărat, când văd pe marele Moise, slujitorul lui Dumnezeu, la apa certării, pentru nimic altceva, ci numai pentru că a zis poporului celui ce cârtea pentru lipsa apei: *Au doară din piatra aceasta scoate-voi vouă apă?*; pentru

[și] n-au pierdut neamurile de care le-a zis lor Domnul.

35. Și s-au amestecat între păgâni, și au deprins lucrurile lor,

„Evreii, zice, nu au pierdut toate neamurile care erau în pământul făgăduinței, precum le-a zis lor Dumnezeu să facă, ca să nu se învețe adică faptele lor cele rele și să slujească idolilor, precum istorisește aceasta Cartea Judecătorilor, ci, încă amestecându-se cu neamurile*, s-au învățat faptele lor cele rele și păgânești”. Vezi însă și la Psalmul 77 la stihul ce zice: *Și s-au întors, și au călcat legământul ca și părinții lor*²⁶.

și au slujit celor ciopliți ai lor, și li s-a făcut lor spre sminteală.

36. Și au jertfit pe fiii lor și pe fiicele lor dracilor.

37. Și au vărsat sânge nevinovat, sângele fiilor lor și ale fiicelor, pe care i-au jertfit celor ciopliți ai lui Hanaan.

„Evreii, zice, au slujit idolilor păgânilor, și așa s-au făcut lor idoli spre sminteală. Slujirea ceea ce o aduceau idolilor li s-a făcut împiedicare a cercetării și a ajutorului lui Dumnezeu, și, după urmare, s-a făcut lor spre cădere. Și au jertfit Evreii pe fiii și pe fiicele lor dracilor vărsând nevinovat sângele lor. Însă a

---

singur cuvântul acesta primind îngrozire că nu va intra în pământul făgăduinței, care aceasta era capul făgăduințelor celor către Evrei, când îl văd pe acesta rugându-l și neiertându-i-se, văd cu adevărat asprimea lui Dumnezeu, după Apostolul (cf. Rom. 11: 22), și, cu adevărat, mă încredințez că adevărat este cuvântul acesta: adică dacă dreptul abia se mântuiește, necinstitorul de Dumnezeu și păcătosul unde se vor arăta?” „Se pare, deci, cu adevărat, după Teodorit, că Dumnezeu tuturor a pus asupra lui Moise ca o pedeapsă moartea și mormântul său în afară de templu, însă o a lucrat aceasta altele iconomisind: că știind înainte de toate nebulnia Iudeilor, nu a lăsat ca printr-însul să ia sfârșit toată făgăduința, ca așa să nu-l ia pe el drept Dumnezeu; că pentru aceasta și mormântul lui a făcut Dumnezeu să fie neștiut, iar pe lângă aceasta a voit ca din cele ce s-au întâmplat însuși dătătorului de Lege să arate și vremelnicia dării Legii”. Și dumnezeiescul Chiril însă zice: „Altfel însă vom primi: pe Moise la Lege, însă la preoție pe Aaron, iar frumusețea slujirii celei întru Lege o vom pune asupra Mariamei. Deci nu numai Legea, nici preoția cea după Aaron, nici slujirea cea în corturi nu ne va introduce pe noi întru moștenirea Sfinților și în pământul cel mai adevărat al făgăduinței, ci mai vărtos vom merge către cetatea cea de sus, și vom veni întru moștenirea Părinților. Povățuitor având pe Iisus Hristos, precum Evreii pe Isus al lui Navi”.

* Mai exact, cu unele dintre ele, dacă avem în vedere ce a zis la început, adică că nu au pierdut toate neamurile.

²⁶ Zice Hrisostom: „Nu numai că n-au pierdut acele neamuri, ci și s-au amestecat întru ele, și către păgânătate de voie mergeau, și nu numai că pe aceia nu i-a făcut mai buni, ci și ei de la aceia mai răi s-au făcut”.

face Evreii acestea le-a fost ca un lucru următor, pentru că se învățaseră lucrările păgânilor, că păgânii jertfeau în oarecari vremi pe fiii lor idolilor²⁷.

38. Și s-au pângărit în pământul lor de sângele uciderii, și s-au spurcat în faptele lor, și au curvit întru izvodirile lor.

S-au spurcat este tâlcuire a lui *s-au pângărit*. „S-a spurcat, zice, pământul, de ucideri și de sânghiuri, și de faptele cele rele ale Evreilor; pentru aceasta, despărțindu-se ei de Dumnezeu, s-au lipit de draci”, că slujirea idolilor și a dracilor David și alții prooroci o numesc curvie²⁸, însă cuvântul se înțelege și pentru neastâmpărările lor cele trupești²⁸.

39. Și S-a mâniat cu iuțime Domnul asupra poporului Său, și a urât moștenirea Sa.

40. Și i-a dat pe dânșii în mâinile vrăjmașilor, și i-a stăpânit pe ei cei ce îi urau pe ei.

„Drept aceea, zice, pentru slujirea idolilor și pentru nelegiuitele fapte ale Evreilor S-a mâniat Domnul asupra poporului Său și a urât moștenirea Sa, adică iarăși pe înșiși Evreii, pentru aceasta i-a și dat în mâinile vrăjmașilor lor, care i-au stăpânit”, precum istorisește Cartea Judecătorilor²⁹.

---

²⁷ Zice însă Hrisostom: „Îndoită este vinovăția, și că au jertfit fii, și că nevinovat [sânge au vărsat]; dar mai vârtos, nici vinovat de ar fi fost, n-ar fi trebuit să-i muncească; iar acum și nevinovat, și a treia decât aceasta mai cumplit, anume că dracilor, care le ziceau să junghie fii, iar ei ascultau; iar Dumnezeu le zicea să piardă pe păgâni, iar ei grăiau-impotrivă. Dumnezeu însă voia aceasta ca să nu aibă ei iarăși învățători ai răutății”.

²⁸ πορνείαν = adulter, desfrânare și cele ce mai decurg de aici; dar și, cum se arată apoi. neastâmpăr, în general, și din osebite pricini.

²⁹ Zice Teodorit: „Curvie numește aici nu numai neastâmpărarea trupească, ci și slujirea idolilor”. Iar Hrisostom zice: „Tulburarea aceasta, sau idolatria, proorocii s-au obișnuit a o numi curvie, împreună arătând purtarea de grijă a lui Dumnezeu și necunoștința acelorora. Căci câtă purtare de grijă arată un bărbat [adevărat, n.n.] pentru femeia sa, atâta arată și Dumnezeu pentru dânșii; dar ei și așa s-au depărtat de Dânsul, și de idol de voie s-au apropiat”. Iar Isihie zice: „Depărtarea de Dumnezeu o numește curvie”.

³⁰ Hrisostom însă zice: „De vreme ce slobozenia nu o au întrebuințat spre trebuință, îi face robi barbarilor, ca prin aceasta mai buni să se facă, care lucru cu adevărat s-a întâmplat: că atunci și s-au rușinat, și mai apropiaji s-au făcut”. Zice însă Eusebie: „Nu dă Dumnezeu în mâinile altora pe poporul Său, dacă mai-nainte nu-l urăște; îl urăște însă pentru faptele cele mai-nainte zise. Iar când Domnul îl dă, cine nu l-ar putea stăpâni? Adică îl stăpânesc toți”.

41. Și i-au necăjit pe ei vrăjmașii lor, și i-au smerit sub mâinile lor.
De multe ori i-a izbăvit pe dâșii.

42. Iar ei L-au amărât pe El întru sfatul lor și s-au smerit întru fărădelegile lor.

„De multe ori, zice, Dumnezeu a izbăvit pe evrei din mâinile vrăjmașilor lor, precum mărturisește Cartea Judecătorilor; ei însă au mâhnit pe Dumnezeu, Izbăvitorul lor cu sfatul lor cel viclean și cu socotița lor cea nemulțumitoare; și au căzut și au slăbit din pricina mulțimii fărădelegilor lor”³⁰.

43. Și a văzut Domnul când se necăjeau ei, când a auzit El rugăciunea lor.

44. Și Și-a adus aminte de Așezământul de Lege al Lui, și S-a căit^o după mulțimea milei Sale.

45. Și i-a dat pe ei spre milostivire înaintea tuturor celor ce i-au robit pe dâșii.

„Dumnezeu, zice, a văzut cum se necăjeau Evreii și a ascultat rugăciunea lor; pentru aceasta Și-a adus aminte de Testamentul și făgăduința pe care le-a dat lui Avraam, lui Isaac și lui Iacov, și ca un Mult-milostiv a schimbat urgia Sa întru milă - că aceasta însemnează zicerea *S-a căit* -, pentru aceasta S-a îndurat și i-a miluit, nu în ascuns și nearătat, ci arătat și fățiș, încât au priceput dumnezeiasca Lui milă cea către dâșii toți aceia la care au robit”, deoarece, precum istorisește Cartea Judecătorilor, multor neamuri în osebite vremi le-au fost robi. Aceasta însă, după Eusebie și Atanasie, s-a făcut în vremea împăratului Cirus, a lui Darius și a lui Artaxerxe, precum istorisește Ezra³¹.

46. Mântuiește-ne pe noi, Doamne, Dumnezeul nostru, și ne adună din neamuri.

³⁰ Iar Isihie zice: „Împreună a lăudat și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, și răutatea acelorora o a jelit: că Dumnezeu, bine-făcându-le, de cele mahnicioase nu înceta a-i izbăvi; ei, în schimb, și mâniindu-L, și amărându-L, stăruiau în chip asemănător”.

³¹ μετεμελήθη, sau: I-a părut rău.

³¹ „Că împărașii aceștia, biruind pe Evrei, apoi nu numai din robie i-a slobozit, ci și bani le-au dat spre zidirea dumnezeieștii biserici. *Căință* însă numește curmarea pedepsei”, după Teodorit. Zice însă Isihie: „Vezi cât de mare lucru este bunăvoința lui Dumnezeu? Cum ne face nouă și pe vrăjmași de bine voitori, și nu doar pe unii, ci pe toți? Și pe vrăjmașii cei ce i-au făcut robi, ca pe niște părinși iubitori către cei robiți? Încât arătat este că cea dintâi [bunăvoință] a fost a mâniei lui Dumnezeu, iar cea din urmă a iubirii de oameni, că de amândouă avem trebuință spre îndreptare”.

47. Ca să se ne mărturisim numelui Tău celui sfânt, ca să ne fălim întru lauda Ta.

48. Bine este cuvântat Dumnezeuul lui Israel, din veac și până în veac, și va zice tot poporul: fie, fie.

Iarăși aici David se întoarce la rugăciunea cea de mai-nainte; însă socotesc că rugăciunea aceasta se face dinspre fața Bisericii celei din neamuri, dar poate și dinspre fața Evreilor acelora care au fost robiți în osebite locuri după robia Babilonienilor. „Adună-ne, zice, o, Doamne, pentru ca să-Ți mulțumim ca Izbăvitorului și Mântuitorului nostru și pentru ca să ne fălim slăvindu-Te, pentru că mare lucru este, cu adevărat, a Te lăuda cineva pe Tine și fală adevărată este acelora ce Te laudă, pentru că se învrednicesc a se face lăudători Unuia Atotputernic și nemărginit de bun Dumnezeu de acest fel”. „Lăudat, zice, și bine-cuvântat totdeauna este Dumnezeu”. Și tot poporul va zice aceasta: „Binecuvântat este Domnul”; ori: „Fie binecuvântat”³².

PSALMUL 106

Aliluia.

Si psalmul acesta are aceeași suprascriere ca și cel de mai-nainte, pentru că și acesta, ca și acela, povestește facerile de bine ale lui Dumnezeu, după Isihie și Didim³³.

1. Mărturișiți-vă Domnului, că este bun, că în veac este mila Lui.

2. Să zică cei mântuiți de Domnul, pe care i-a izbăvit din mâna vrăjmașilor și din țări i-a adunat pe dânșii.

³² Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai rodul căderii în robie? Văzut-ai rodul întoarcerii din robie? «Atâta pedeapsă am luat, zice, izbăvește-ne dar de vrăjmași, dă-ne ca, prin cuviincioasele legi obișnuitele laude să le aducem noi numelui Tău; dă-ne a ne împodobii întru slujirea Ta». Iar despre *fie, fie* (ori *facă-se, facă-se*) zice Teodorit: „Se cuvine ca tot poporul a adăuga la glasul celor ce laudă pe *Amin*, că aceasta Scriptura evreiască o numește *Amin*; de unde a rămas obicei și în Biserică ca la slavoslovie preotului poporul să se unească zicând *Amin*, și împărtășirea de aici să o aducă, și așa să ia blagoslovenia”. Zice însă Isihie: „Întru acestea fiii Evreilor hotărâsc și a patra carte a Psalmilor, având sfârșit ca și cele trei de mai-nainte pe *fie, fie* (ori *facă-se, facă-se*)”.

³³ După Teodorit încă: „Psalmul acesta proorocește și slobozirea Evreilor, și slobozirea tuturor oamenilor o pre-vestește”. Iar după Atanasie: „Psalmul acesta arată lucrările lui Isus al lui Navi și pe ale Judecătorilor”.

3. De la răsărituri și de la apusuri, și de la mieznoapte și de la mare.

Însăși pre-cuvântarea [introducerea] aceasta o are și psalmul de mai-nainte; și vezi tâlcuirea acesteia acolo. „Să spună, zice, cei ce s-au izbăvit de Domnul. Ce să spună? Că e bun Domnul³⁴. De unde s-au izbăvit? Din mâinile Diavolului”. Cuvântul acesta însă se înțelege și despre Creștini, cei ce au crezut în Hristos, după Atanasie și Eusebie, care s-au adunat în Biserica lui Hristos din toate neamurile, măcar că Evreii se sfădesc și zic că psalmul acesta se înțelege despre Evreii care s-au slobozit din robia Babilonului. Oarecari manuscrise însă au „din mâna vrăjmașului”, adică a Diavolului: „Domnul, zice, a adunat pe Creștini într-o singură adunare din osebite țări și neamuri, adică din cele patru colțuri ale lumii, fiindcă în tot pământul a ieșit vestirea apostolilor și la marginile lumii, graiurile lor (cf. Ps. 18: 4)³⁵”.

4. Rătăcit-au în pustiu fără de apă; calea cetății de locuit n-au aflat³⁶.

„Creștinii cei din neamuri, zice, au rătăcit mai-nainte într-o viață și într-o petrecere pustiiată de tot rodul faptei bune și fără de apă, pentru că nu avea adăpare de dumnezeiasca învățătură”, iar *cetate de locuit* este cerul, a cărui cale păgânii nu o au aflat, pentru că se rătăceau în păgânătate și în răutate, iar *calea cerului* este cunoștința de Dumnezeu și buna-cinstire și faptele cele bune.

³⁴ Zice însă Eusebie: „Domnului trebuie a ne mărturisi, și cu mărturisirea păcatelor noastre ca doftorului, și cu a mulțumi Lui pentru facerile de bine cele către noi, având chezașuirea iubirii de oameni cea de la Dânsul, iar El nu numai că este bun, ci și mila Sa o întinde în tot veacul acesta”.

³⁵ Zice însă Hrisostom: „Nu zice simplu «cei ce s-au mântuit», ci *cei mântuiți*, arătând că a dat pentru dânșii prețuri de răscumpărare; că pentru noi s-a vărsat sângele; iar despre aceia (adică de ucigașii Domnului), ascultă pe Proorocul ce zice: *Și voi da oameni pentru tine, și începători [stăpânitori] pentru capul tău* (Is. 43: 4), adică pe Iudeii cei ce L-au dat spre moarte, Dumnezeu i-a dat spre pedeapsă”. Zice și Atanasie: „Din cele patru părți ale lumii s-au adunat neamurile cele ce din vechime erau pustiiite [lipsite] de dumnezeiasca cunoștință, și neîmpărtașite nici de umezeala [vortidos] dumnezeiască, și care se aflau în multă sete” [poate zice adică: nu aveau nicio brumă de cunoștință dumnezeiască].

³⁶ Iar Eusebie: „*Cetate de locuit* a numit fapta bună și înțelepciunea lui Dumnezeu”. Iar Teodorit: „*Cetate* zice pe cea bine-cinstitoare de Dumnezeu”.

5. Flămânzind și însetând, sufletul lor într-înșii se sfârșea.

„Păgânii, zice, mai-nainte erau flămânzi și însetați, pentru lipsa cunoștinței de Dumnezeu, ori pentru învățatura care hrănește și adapă sufletele cele cuvântătoare, pentru aceasta și sufletul lor se amăra și boala foarte în păcat”³⁷.

6. Și au strigat către Domnul când se necăjeau ei, și din nevoile lor i-a izbăvit pe ei.

7. Și i-a povățuit pe ei la calea dreaptă, ca să meargă în cetatea cea de locuit.

8. Mărturisească Domnului milele Lui, și minunile Lui fiilor oamenilor.

9. Că a săturat suflet deșert, și suflet flămând a umplut de bunătați.

„Proorocii, zice, au strigat către Dumnezeu pentru neamuri, după Eusebie, așijderea și dumnezeieștii îngeri, apărătorii fiecărui neam; pentru aceasta Dumnezeu i-a ascultat și a izbăvit neamurile, adică pe Creștinii cei din păgâni i-a izbăvit din tirania dracilor și i-a povățuit în calea cea dreaptă care suie la cer; că pe aceasta mai-nainte neamurile nu o puteau afla, fiindcă se aflau în rătăcire; că Domnul, făcându-Se om, i-a învățat adevărul și i-a povățuit ca să afle cetatea cea de locuință, adică cerul. Pentru aceasta, Creștinii cei din păgâni să mulțumească și să povestească oamenilor ce nu știu minunile cele ce le-a făcut Dumnezeu cu dânșii. Ce să mărturisească? Că a săturat sufletele lor cele deșerte și flămânde de dumnezeiasca pâine și de băutura cea izvorătoare de viață, adică de evangheliceasca învățătură, și de bunătațile și tainele cele duhovnicești”³⁸.

³⁷ Zice însă Atanasie: „Nu aveau nici pâinea ceea ce întărește inima omului (cf. Ps. 103: 17), nici apa cea vie, despre care s-a zis: *Cel ce bea din apa pe care o voi da Eu nu va înseta în veac* (Ioan 4: 14)”. Iar Isihie: „Când sufletul va flămânzi și va înseta, neavând auzire de dumnezeiescul cuvânt, de nevoie leșină și se împușinează, căci hrana sufletului este pâinea dumnezeieștii cunoștințe”. „Cu această foamete a îngrozit Dumnezeu pe Iudei, după Teodorit, zicând: *lată, Eu voi aduce foamete pe pământ, nu foamete de pâine. nici însetare de apă, ci foamete de a auzi cuvântul Domnului* (Amos 8: 11)”.

³⁸ Zice însă Grigorie al Nyssei: „Arătat este că proorocia nici pâinea nu o zice hrană, nici apa băătură, ci hrană [zice] adevărata mâncare, și băătură pe apa cea duhovnicească: iar acestea două le face Domnul, potrivit și după cuviință dându-le celor ce au trebuință de El, hrană adică celor ce flămânzesc și izvor de apă celor ce însetează făcându-Se. Deci, ce dezlegare s-a aflat acestei lipsiri? A rătăcirii? A pustiirii? A ticăloșiei celei în loc fără de apă? Ale mișcării celei ce se face din foame? O, minune! Un glas de întoarcere făcându-se către Dumnezeu, acestea spre bine le-a prefăcut. Că zice: *Au strigat către Domnul*

10. Pe cei ce ședeau întru întuneric și în umbra morții, pe cei ferecați cu sărăcie și cu fier.

11. Că au amărât cuvintele lui Dumnezeu, și sfatul Celui Preaînalt l-au întăritat.

„Povestească, zice, Creștinii cei din păgâni milele lui Dumnezeu; pentru că Dumnezeu i-a umplut de bunătați și i-a luminat; că ședeau în întunericul rătăcirii, aceasta fiind icoană a morții; căci aceasta desparte sufletul de adevărata viață precum și moartea îl desparte de această vremelnică viață. Povestească încă milele lui Dumnezeu: căci ei erau legați cu sărăcia de fapte bune, și cu fier, adică cu lanțul cel tare și greu al păcatelor, că zice Paremia: *Cu lanțurile păcatelor sale se strânge cel fără de lege* (Pilde 5: 22)”. S-au dezlegat însă legăturile acestea de către Mântuitorul Hristos. Povestească încă Creștinii milele lui Dumnezeu: căci ei mai-nainte au amărât cuvintele lui Dumnezeu, adică pe Dumnezeu, Care grăia și învăța pentru mântuirea lor: că Dumnezeu învățat pe toți oamenii binele și fapta bună prin firescul cuvânt*, prin conștiință și prin Legea cea scrisă ce s-a dat

---

când se necăjeau ei și din nevoile lor i-a izbăvit pe ei”. Pentru aceasta zice și Hrisostom: „Vezi iarăși purtarea de grijă a lui Dumnezeu: nimic mai mult n-au făcut aceștia, ci au strigat numai, ca în Egipt, și cu osârdie L-au chemat, și toate relele s-au pierdut; nu au arătat isprăvi, ci o singură adevărată rugăciune, iar rugăciunea o a lucrat necazul. Deci și noi, când ieșim din viața aceasta, nu cu trupul, ci cu petrecerea, cu chipul viețuirii, să nu ne tulburăm, de vreme ce prin ispite avem să ne suim la cer; că, de vreme ce cei ce atâția ani au fost în Babilon, urmând a dobândi aceeași țară, au întâmpinat greutate la întoarcere, cu mult mai vărtos noi, prin pustie mergând, unde nu este cetate, unde nu este cale desfătă [larg-deschisă], ci strâmtă și necăjită. Pentru aceasta trebuie să fim treji și să priveghem și cu chemarea Domnului să ne îndeletnicim, ca să ne ușureze ticăloșia călătoriei și degrab să ne întoarcă pe noi în cetatea cea de locuit, că cetatea aceea este spre locuință, iar aceasta, de pribegie și înstrăinare”. Iar Eusebie zice: „Boala lor cea dintâi era cea a rătăcirii; a doua, că nu aflau cale de locuință; și a treia, că erau flămânzind și însetoșând și leșinând. Pentru aceasta Domnul mai-întâi i-a povățuit la calea cea dreaptă; al doilea, le-a arătat lor cum că au să meargă la cetatea cea de locuit; și a treia, a săturat sufletul lor cel flămând”. Iar Atanasie *cale zice* credința cea în Hristos, iar *cetate de locuit* numește Biserica sau Ierusalimul cel ceresc. „Vezi însă, zice Hrisostom, ce plată cere: prin lucrări făcându-li-se bine, prin cuvinte cere răsplătirea și poruncește tuturor să vestească cele ce s-au făcut. Pentru care pricină? Și pentru ce? Ca și aceștia să se facă bine-cunoscători și pe alții la aceeași râvnă să-i aducă”.

* φυσικῶν λόγων, sau: rațiunile, sensurile, gândurile, intențiile lui Dumnezeu vădite în chip negrăit omului prin firea omenească sau prin firea lucrurilor; vezi și nota noastră de la Ps. 104: 19. Neamurile, păgânii, dacă au ajuns să se închine stărilor sau altor entităților, deci unor lucruri socotite superioare, „divine”, mai presus de stricăciunea vieții, aceasta s-a făcut datorită asumării sau înțelegerii rațiunilor sădite de Dumnezeu Cel adevărat în

Israelitenilor, și prin prooroci, și prin faceri de bine, și prin îngroziri, și prin bătăi, și prin celelalte, prin care toate acestea un lucru se căuta: răutatea să se piardă, precum zice Teologul Grigorie, din care acestea, lucru ce cu osârdie se caută, era să se piardă răutatea. Și pentru că ei au mâniat pe Dumnezeu, Care voia mântuirea lor - că prin *cuvintele lui Dumnezeu* trebuie să înțelegem pe Dumnezeu, Cel ce le zice aici, așijderea și prin *sfatul Celui Preaînalt* voia Lui, adică pe Cel preaînalt care voia, după perifrază.

12. Și s-au smerit întru osteneli inimile lor, slăbit-au și nu era cine să le ajute.

13. Și au strigat către Domnul când se necăjeau ei, și din nevoile lor i-a mântuit pe dânșii.

14. Și i-a scos pe ei dintru întuneric și din umbra morții, legăturile lor le-a rupt.

15. Mărturisească Domnului milele Lui și minunile Lui fiilor oamenilor.

16. Că a sfărâmat porți de aramă și zăvoare de fier a frânt.

„Sufletul, zice, celor ce din păgâni au crezut s-a ticăloșit de ostenelele păcatului³⁹; au slăbit cu sufletul, și nu era cine să-i izbăvească din tirania Diavolului; pentru aceasta au strigat către Dumnezeu în necazul lor, și Dumnezeu i-a izbăvit din nevoile lor”. Însăși aceasta o a zis mai sus David, și chiar de patru ori o zice în psalmul acesta, pentru ca cu ea să arate mărimea facerii de bine a lui Dumnezeu. „Așijderea i-a izbăvit din întunericul rătăcirii, care este umbră a morții”, precum a zis mai sus; „pentru aceasta să povestească cei din neamuri

---

făptură și concepțiilor despre acestea în chip despărțit de relația personală cu Dumnezeu, iar fiindcă aproape toate aceste credințe au degenerat în învățături și practici contra firii și necuviințioase sau iraționale se datorează întunericului necunoștinței și umbrei morții sau rătăcirii de care se vorbește mai sus. Nu întâmplător foarte multe dintre ele au și dispărut de tot sau au dat naștere altora asemănătoare, care continuă acest lanț al rătăcirii și a nesiguranței până la sfârșitul veacurilor. Eftimie zice apoi și cum Dumnezeu „S-a îngrijit” și de toate aceste rătăciri, ceea ce arată că lucrarea Lui s-a extins și se extinde în tot pământul, fără a se vădi nicidecum prin aceasta că El a și făcut cu puțință mântuirea efectivă în tot pământul, adică prin orice și oricum, ci, cum zice undeva mai sus, numai în cetatea de locuit, adică în cer, cer sau cetate care se coboară NUMAI în Biserică - sau se face una cu ea prin sfințele slujbe -, în care Biserică se intră numai prin „dumnezeiasca pâine, băutura cea izvorătoare de viață și evanghelică învățatură”, cu care se dobândesc „bunătățile și Tainele cele duhovnicești”.

* Cf. *Cuvântul 38, la Teofanie sau Nașterea lui Hristos.*

³⁹ Zice Hrisostom: „Văzut-ai cum îți arată de la leac firea boalei? Că zicând s-au smerit în osteneli a arătat că defăimarea suferită era din trufie”.

milele pe care le-a făcut Dumnezeu lor”, precum și aceasta s-a zis mai sus, pe care mai vârtos David o zice în psalm de patru ori, ca așa să sporească mulțumirea cea către Dumnezeu. Și pentru ce să povestească milele lui Dumnezeu? Adică ale lui Hristos? „Pentru că Hristos, zice, a sfărâmat porțile cele tari și nesfărâmate ale iadului; pentru că Hristos, pogorându-Se la iad, le-a sfărâmat și a scos sufletele cele ce erau ținute acolo, după Atanasie, așijderea a rupt și zăvoarele ușilor iadului cele de fier”. Iar prin *porți ale iadului și zăvoare* se arată nescăparea și neslobozenia din iad, după Teodorit, fiindcă nimeni nu putea scăpa din iad⁴⁰.

17. Sprijinitu-i-a pe ei din calea fărădelegii lor, că pentru fărădelegile lor s-au smerit.

18. Toată mâncarea o a urât sufletul lor; și s-au apropiat până la porțile morții.

19. Și au strigat către Domnul când se necăjeau ei, și din nevoile lor i-a mântuit pe dânșii.

„Dumnezeu, zice, a ajutat pe cei ce au crezut din păgâni încă din vremea când ei umblau întru nelegiuire⁴¹; pentru că s-au ticăloșit și s-au arătat vrednici de

⁴⁰ Atanasie zice: „Prin a rupt legăturile lor se înțelege că arată năprasnica stricare a păcatului”. Și Hrisostom: „Vezi grabnică scăpare? N-a dezlegat legăturile, ci le-a rupt, adică cu mare putere s-au scos de la vrăjmași, și legăturile le-a rupt ca nimeni alții să nu le mai poată lega; și, precum a zis că «nu le-a dezlegat» ci le-a rupt, așa și porțile, «nu le-a rupt», ci le-a sfărâmat, nici «zăvoare n-a ridicat», ci le-a rupt”.

⁴¹ Pentru aceasta a zis Pavel: *Că încă păcătoși fiind noi, Hristos a murit pentru noi* (Rom. 5: 8). Iar Grigorie al Nyssei zice: „Smerire este nelegiuirea; și bine zice că i-a smerit, că la noima cea de acest fel se potrivește un alt cuvânt al unui prooroc, care zice că ca un plumb șade nelegiuirea în cumpănă (cf. Zah. 5: 6, 7), arătând că este oarecum greu și cu răutatea jos atârănând, care răutate pe cel ce este întru cele înalte pentru asemănarea cea către Dumnezeire l-a tras în adâncul său”. [Literal, în grecește, smerenie înseamnă josire, starea de a fi (mai) jos decât alții; această „josire”, de e făcută pentru a da loc slavei lui Dumnezeu - prin izgonirea plumbului nelegiuirilor și defăimarea celor lumești pentru iubirea lui Dumnezeu -, este una înălțătoare spre Dumnezeu, sau care face loc slavei și descoperirii Acestuia; iar dacă în schimb omul își adună fărădelegi ce cad peste el ca plumbul în cumpănă, atunci el se va smeri fie căutând pe Dumnezeu pentru a-l izbăvi de această smerire a fărădelegii întru a se înălța din ea, fie se va smeri - lăsându-se adică pradă urmărilor propriilor nelegiuiri -, ticăloșindu-se mai departe întru depărtarea de Dumnezeu. Mai exact, a fi smerit înseamnă a te afla într-o stare în care nu te simți deasupra cuiva, iar aceasta nu e o anulare de sine, ci dimpotrivă, o împlinire de sine, căci numai printr-o plecare (care e una cu smerenia) a unora în fața altora ne putem înțelege și iubi unii pe alții.] Iar Didim zice așa: „Stihul acesta, adică *sprijinitu-i-a pe ei din calea fărădelegii lor*, se potrivește la tâlharul cel ce a mărturisit pe Cruce: că încă în calea nelegiuirii fiind el (că pentru tâlhărie a fost osândit), smerindu-se cu munca pentru

milă și de sprijinire; că s-au îngreșat și au urât toată mâncarea sufletească, adică tot cuvântul dumnezeiesc și învățătura din pricina covârșirii boalelor; fiindcă se dezgustau și se îngreșau de înseși dogmele filosofilor Elini⁴². Și au ajuns până la porțile morții celei sufletești, care dădeau sufletul muncii celei veșnice”. Iar *porțile morții* numește păcatele cele mari și de moarte, după Didim și Isihie, care aduc pe om la moartea cea sufletească: ori *porțile morții* zice însăși moartea, după perifrază. Apoi zice iarăși că cei din neamuri au strigat către Dumnezeu întru necazul lor, și i-a izbăvit, precum am zis mai sus⁴³.

20. Trimis-a Cuvântul Său și i-a vindecat pe ei, și i-a scos din stricăciunile lor.

„Dumnezeu, zice, a trimis pe Cuvântul Său Enipostatic, adică pe Fiul Său, fiindcă Se trimite Cuvântul Cel cu Ipostas și viu, și nu cel neipostatic care pierie în aer^{*}, care este cuvântul nostru cel grăitor”. Pentru aceasta și Acest Cuvânt Ipostatic (adică Fiul) zice adeseori că *Tatăl M-a trimis* (Ioan 20: 21 etc.). Acesta

---

nelegiuirile ce le făcuse, l-a sprijinit pe el Domnul, zicând: *Astăzi vei fi cu mine în rai* (Luca 23: 43)”.

⁴² Pentru aceasta, zice Teodorit: „Cuvântul cel ce iscusea nu mai putea a-i hrăni pe ei, drept pentru care unii adică au hotărât chiar moartea lui Socrate, iar pe Anaxarh l-au dat la străină și neobișnuită pedeapsă [după istorici, primul a murit prin otrăvă, iar a doilea, bătut cu pisăloage de fier într-o pivă], alții, pe moștenitorii lui Pitagora amar muncindu-i, au adus asupra-le moarte fără de vreme. Dar însă și acestora Dumnezeu tuturor a făcut a li se împărtăși nemuritoare hrană”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „A ajuns însă Cuvântul și până la porțile morții, mână de mântuire întinzând celor ce căzuseră până la aceasta; pentru că s-au întors la atotputernica hrană a Aceluia despre Care s-a zis lui Adam: *Din tot pomul ce este în rai să mănânci*; că precum acolo numește prin *tot pomul* plinirea a toată bunătatea, așa aici mâncarea cea adevărată și atotputernică Cuvântul o numește tot mâncare, pe care întoarcerea de către aceasta face [pricinuieste] boala ceea ce se sfârșește în moarte, dar iarăși strigarea cea către Dumnezeu întoarce primejdia în prăznuire. Că zice: *Și au strigat către Domnul și celelalte*”. Și Isihie zice: „Prin *toată mâncarea* înțelege toată hrana înțelegătoare [rațională]; că omul a urât toate felurile acesteia, că nici legea cea firească, nici cea scrisă nu le-a păzit, și pentru aceasta până la porțile morții s-a apropiat”.

⁴³ Iar Hrisostom zice: „Vezi că, adeseori, pune dobânda necazului: că pentru aceasta la fiecare zice că după strigare s-au mântuit și că, crezând, au alergat către Dumnezeu ca să arate că mult folos le-a făcut lor din robire”.

* A fost trimis Cuvântul Enipostatic, adică Cel ce este de o ființă cu Tatăl și cu Duhul, care asumă/are din veci în Ipostasul Său toată Dumnezeirea împreună cu Tatăl și cu Duhul. Cuvântul neipostatic sau aipostatic este cel fără ipostas sau ființă, care se pierde în aer.

dar a vindecat toată boala și toată neputința și a izbăvit pe cei din păgâni de păcatele lor⁴⁴.

21. Mărturisească Domnului milele Lui și minunile Lui fiilor oamenilor.

Iarăși zice și aici același cuvânt pe care l-a zis mai sus de două ori.

22. Și să jertfească Lui jertfă de laudă, și să vestească lucrurile Lui întru bucurie.

23. Cei ce se pogoară la mare în vase, cei ce fac lucrare în ape multe.

24. Aceștia au văzut lucrările Domnului și minunile Lui întru adânc.

„Creștinii cei din neamuri, zice, să jertfească lui Dumnezeu jertfă înțelegătoare și evanghelicească, după Teodorit, laudându-L și binecuvântându-L și mulțumindu-I⁴⁵; aceștia dar ce știu lucrările cele minunate ale lui Dumnezeu povestescă-le celor mai noi”. Iar prin *lucrări* se înțelege facerile de bine ale lui Hristos: mila, înomenirea și celelalte taine ale mântuitoarei iconomii. Iar *cei ce se pogoară la mare* sunt dumnezeieștii apostoli, după Eusebie, care mai-nainte au fost pescari și oameni ai mării: „Că ei, pogorându-se la mare cu haimele și făcând lucrare, adică lucrându-și meșteșugul pescăresc în apele multe ale mării, aceștia, zice, au văzut mai mult decât ceilalți oameni lucrările Domnului nostru

⁴⁴ Iar Grigorie al Nyssei și Didim zic: „Vezi că Cuvânt viu și Ipostatic se trimite spre mântuirea celor pierduți, și stricarea păcatului pe cei ce se aflau în el i-a mântuit? Ca să nu rătăcească după vechime [urmând cele vechi], nici sufletele să flămânzească pentru lipsa hranelor celor înțelegătoare, nici a mai veni către porțile morții, ci să știe a călători în calea ce duce la cereasca cetate”. Zice însă și Isihie: „Ce e decât aceasta mai vederat spre arătarea Întrupării Mântuitorului? Căci *Cuvânt trimis* zice pe Cel ce S-a intrupat. Care zice: *Cel ce Mă primește pe Mine primește pe Cel ce M-a trimis pe Mine* (Ioan 13: 20), Care a vindecat neamul nostru din stricăciuni, adică de păcate, și l-a izbăvit, că stricăciune a tot omul sunt păcatele, de vreme ce, *dacă cineva strică Biserica lui Dumnezeu, îl va strica pe El Dumnezeu* (I Cor. 3: 17)”. Altul însă, după istorie, prin *Cuvânt al lui Dumnezeu* a înțeles porunca lui Dumnezeu cea despre slobozirea robilor, ca să se învețe [cei ce citeș și Iudeii] iarăși că nu Cyrus era cel ce i-a dezlegat, ci Însuși Dumnezeu, Cel ce le-a dăruit lăsar și Care socotința aceluia o a pornit spre aceasta.

⁴⁵ Zice însă Hrisostom: „Deci nu jertfă de viței și de oi, ci de laudă caută Proorocul: că de vreme ce acelea nimic n-au putut, spre slujirea [leitourgyia] aceasta în locul aceleia o aduce, arătând că duhovniceasca slujire de sus luminează”. Iar Atanasie zice: „Întoarce cuvântul la Sfinții Apostoli, că aceștia sunt cei ce au predanșit nouă tainele Noului Testament”. Iar Hrisostom zice: „Bine a zis *întru bucurie*, că trebuie cu bucurie și cu veselie a propovădui Pronia lui Dumnezeu”.

Iisus Hristos și minunile pe care le-a făcut în adâncul mării". Și care sunt acestea? Ascultă⁴⁶!

25. Zis-a și a stătut duhul viforului, și s-au înălțat valurile ei.

26. Se suie până la ceruri și se pogoră până în adâncuri;

„Stăpânul Hristos, zice, a poruncit (adică a îngăduit) și s-a ridicat furtună, încât se făcea, zice Evanghelistul Marcu, vifor de vânt mare, iar valurile năvăleau asupra vasului, încât și acesta se umplea (Marcu 4: 37). Iar valurile mării, când se înălțau suindu-se foarte, iarăși smerindu-se, se pogorau, precum urmează în vremea furtunilor celor mari”. Iar zicerea *se suie până la ceruri și se pogoră până la adâncuri* s-a zis în chip de covârșire^{*}, precum este și aceea: *Spăla-mă-vei și mai vărtos decât zăpada mă voi albi* (Ps. 50: 7), și aceasta: *Acolo*

---

⁴⁶ Zice însă dumnezeiescul Isidor: „*Cei ce se pogoră la mare* pot fi purtătorii de Dumnezeu apostoli, fiind ei din acest meșteșug de mai-nainte și din lucrul pescăriei în viață. Că de vreme ce treburile oamenilor ca niște ridicări de valuri se umflă și se domolesc, potrivit dumnezeieștilor proroci, nepotrivirea mișcărilor [ἀνωμαλία = anomalia; vezi și însemnarea noastră de la Psalmul 72, la suprascriere] s-a numit *mare*. Iar despre cei ce au vânat-o pe aceasta, s-a zis că ei *fac lucrare în ape multe*, că aceștia, trimițându-se de Mântuitorul la Evangheliceasca propovăduire, s-au dat pe sineși mării vieții celei omenești, întrebuițându-și trupurile lor ca pe niște vase și căruțe, ori mai vărtos prin acestea însemnează bisericile cele de pretutendeni de dânsii alcătuite, întru care băgau pe cei vânați de dânsii. Și așa multă lucrare au făcut pentru mântuirea celor smulși și luați de vânt în adâncul rătăcirii prin năvodul cel mult-împletit al dumnezeieștilor și sfințitelor învătățuri”. Iar Vasile zice: „*Vase de mare* cu anevioie povățuite sunt trupurile cele ce, cu îmbelșugată hrană și cu multe cărnuri încercându-se, așa se afundă în adâncul pieirii. Iar *vase* laudate sunt cele ce slujesc celor ce se pogoră la mare pentru a face lucrare în ape multe, ca pogorându-se cu viața pentru a câștiga pe oarecari din cei afundați, au văzut pentru aceasta lucrările Domnului, drept plată a lucrării luând cunoștința lucrărilor Domnului și a minunilor celor dintru adânc”. A zis însă și Grigorie al Nysssei: „Aici iarăși zice despre nevoirea oamenilor: că, părăsind viața cea statornică și neînvișorată, de voie s-au băgat în noian. «Că *cei ce se pogoră la mare în vase*, zice, în loc de a lucra Raiul întru care au fost rânduiți mai-nainte, fac lucrare afundată». *Mare* însă zice viața aceasta materialnică, care se tulbură de toate vânturile ispitelor, «dar și în acestea, zice, s-au văzut lucrările Domnului: că, afundați făcându-se în răutatea vieții și de multe ori pătîmind rele primejduri de răsturnări, corăbiile sufletului au văzut spre sine lucrările iubirii de oameni ale Celui ce ne mântuiește din adâncurile păcatelor”.

^{*} Ca hiperbolă.

am văzut pe uriași, și eram înaintea lor ca niște lăcuste (Num. 13: 34), și multe alte pilde ale acestei forme de covârșire se află în Scriptură, după Didim⁴⁷.

sufletul lor întru răutăți se topea.

27. Tulburatu-s-au, clătitu-s-au ca cel ce se îmbată și toată înțelepciunea lor s-a înghițit.

28. Și au strigat către Domnul când se necăjeau ei, și din nevoile lor i-a scos pe dâșii.

„Sufletul apostolilor, zice, aflându-se cu frică sub primejdia furtunii (că prin răutăți se înțeleg aici nu păcatele și faptele cele rele, ci dosădirile cele asupritoare [osebitele vătămări], după Isihie), se topea [muia] și leșina când Domnul dormea în barcă; iar apostolii, apropiindu-se de Domnul, L-au deșteptat, zicând: *Doamne, mântuiește-ne că pierim* (Marcu 8: 25). Că atunci, de acea frică mare, s-au clătinat și s-au cutremurat cu mintea, precum se clatină cel beat de multa băutură, și toată înțelepciunea și iscusința pe care marinarii o aveau s-a

---

⁴⁷ Iar altul zice: „Prin *ceruri* se înțelege aici aerul, precum se zic și păsările cerului. Prin *până la ceruri* dar vrea să zică că mulți sunt aceia care se înalță în văzduh; că și obșteasca vorbă a oamenilor multa înălțime o zice *cer*, precum și cei vechi au zis despre trup: *Veniți să ne zidim nouă cetate și trup al cărui vârș să fie până la ceruri* (Fac. 11: 4)”. Zice însă Grigorie al Nyssei: „Poate că a zis și a stănut *duhul viforului* l-a zis nu despre Dumnezeu, ci despre vrăjmașul, că glasul potrivnicului lucrează duhul viforului celui înțelegător. Iar *vifor* se zice silnicul vânt [vântul puternic], care nu lovește de-a dreptul, ci trăgând spre sine printr-o iute învârtoșare [vârtej], care atunci când cade cu silă asupra apei ca o piatră ce se afundă de greutate, apa se desparte de nevoie cu sila [forța] vântului. Deci ridicarea la înălțime a valurilor celor de acest fel, zic adică a patimilor, se face pricină a *pogorării în adânc*; despre *adânc* însă ne învățăm din Scriptură că este petrecerea dracilor”. Iar Hrisostom zice: „Te sfătuieste încă și pe tine cuvântul: că, de vei vedea că lucrurile au venit la cea mai de pe urmă, să nu cazi, nici să te deznădăjduiești, că se va face grabnică prefacere, căci aceasta se întâmplă și în mare”. Iar Isihie zice: „Prin *mare* înțelege viața, iar prin *vase* bisericile, despre care Dumnezeu a zis către Iov: *Și tot vasul plutitor, împreună venind, nu vor putea trage nicio bucată din coada lui, nici în vasele pescarilor capul lui* (Iov 41: 7) [e vorba de Leviatan; vezi pentru aceasta nota noastră de la Psalmul 103: 28]. Prin aceasta vrea să zică că meșteșugirea oamenilor se biruiește și nu poate ține sau suferi nici pielea cozii Diavolului; iar capul lui, adică idolatria, care era capul [principiul] răutății lui, pe acesta, zic, l-au omorât pescarii, adică apostolii, în vasele bisericilor. Iar apostolii au văzut lucrurile și minunile lui Hristos câte în adânc, adică în adâncă înțelepciune, le-a iconomisit pentru mântuirea noastră. Iar *valuri ale mării* zice ispitele: că precum alinarea e moștenirea valurilor, așa și pacea e față de ispite”. Iar Teodorit zice: „Cu pilde le-a spus acestea Proorocul și prin ele învață că la semnul lui Dumnezeu se fac cele întristătoare, iar cele dorite se adaugă”.

pierdut; pentru aceasta au strigat către Domnul când erau să se afunde, și i-a izbăvit Domnul de frica și de primejdia aceea⁴⁸.

29. Și a poruncit viforului, și a stătut întru liniște, și au încetat valurile mării.

30. Și s-au veselit că s-au alinat, și i-a povățuit pe dânșii la limanul voii Lui.

31. Mărturisească Domnului milele Lui, și fiilor oamenilor minunile Lui.

32. Să-L înalțe pe Dânsul întru adunarea poporului și în scaunul bătrânilor să-L laude pe El.

Aici spune și chipul prin care i-a izbăvit pe apostoli de primejdie, zicând: *A poruncit Domnul vânturilor și mării, și s-a făcut liniște mare*, precum zice Evanghelistul Matei (8: 26)⁴⁹. Pentru aceasta, apostolii și ceilalți care se aflau împreună în vas, văzând liniștea, s-au veselit, pentru că a alinat valurile mării, și așa Domnul i-a povățuit la liman; iar *liman* cu adevărat sunt poruncile Domnului, pentru că păzesc mai presus de toate furtunile pe cei ce rămân într-însele. „Pentru aceasta și apostolii, zice, să propovăduiască și să vestească tuturor milele și minunile Domnului, și să-L înalțe în adunările și Bisericile creștinilor, și să-L slăvosească în sinedriul [sfatul] bătrânilor, adică al celor ce covârșesc cu anii și cu cinstea⁵⁰.

33. Pus-a râurile întru pustie și curgerile apelor întru sete.

---

⁴⁸ Iar Teodorit zice: „Prin acestea însă însemnează primejdiile cele de tot felul ale firii pe care nimeni nu este atât de putincios și îndestul cu omeneasca înțelepciune ca să le dezlege. Că nici cărmuitorii de corăbii ce încoace și-ncolo se poartă ca niște beți, când valurile mării covârșesc de vânturi nu pot să biruiască silniciile”. Zice și Isihie: „Ispitele înfruntă, adică covârșesc puterile oamenilor; pentru aceasta zice Domnul: *Rugați-vă ca să nu intrați în ispite* (Matei 26: 41). Drept care, precum marinarii, din pricina viforului prăpădindu-și tot meșteșugul [tehnica de la vas] și bunurile, prin chemarea lui Dumnezeu se mântuiesc, așa trebuie ca și cei ce cad în ispite să nu se bizuie pe puterea lor, ci singură nădejdea în Dumnezeu să o întrebuințeze”.

⁴⁹ Zice însă și Grigorie al Nyssei: „Poate că zicând *s-au alinat valurile ei*, cu numirea alinării însemnează că valurile sunt oarecari puteri cu voie proprie prin care arată firea cea potrivnică, adică pe cea a dracilor”.

⁵⁰ Iar Teodorit zice: „Aceasta se poate vedea adică făcându-se totdeauna la cei ce au crezut din neamuri; că în toate bisericile cele din toată lumea adunarea sfințitului povățuitor, povestind minunile dumnezeieștii iubiri de oameni, tot poporul laudă pe Făcătorul de bine”.

34. Pământul cel roditor întru sărătură, de răutatea celor ce locuiesc pe dânsul.

35. Pus-a pustiul întru iezere de apă și pământul cel fără de apă întru curgeri de ape.

„Dumnezeu a făcut, zice, pe înțelepții Elini pustii de înțelepciune, a căror limbuție curgea ca o apă; fiindcă pescarii și necărturarii apostoli le astupau gurile; iar iezerele cuvintelor elinești le-a uscat Dumnezeu, după Isihie, iar pământul, adică adunarea Israelitenilor care aduceau roadă pe prooroci [zice poate de mucenicirea lor], o a prefăcut Dumnezeu în sărătură și în nerodire”, după Atanasie, Chiril și Isihie; că pământul sărat este neroditor, „iar pricina nerodirii acesteia, zice, a fost răutatea Evreilor ce locuiau pământul, din pricina cărora pământul lor nu mai rodește bărbați duhovnicești și sfinți ca aceia; că nu mai este întru dânsii preot, ori prooroc ori alt rod al viețuirii lor celei dintru început. Iar pe Biserica Creștinilor celor din păgâni cea mai-nainte pustiită de roadele bunei-cinstiri și ale faptei bune o a schimbat Dumnezeu în iezere de apă, adică în scâldătorile [colimvitrele] Sfântului Botez, ca să se reverse și să țâșnească totdeauna din aceste duhovnicești ape. Așijderea iarăși, pe această Biserică a Creștinilor, ce mai-nainte era fără de apă, de dumnezeiescul Cuvânt a fost făcută să izvorască ape vii de dumnezeiești dogme”, după Sfinții Părinți cei de mai sus și după Didim⁵¹.

⁵¹ Iar Grigorie al Nyssei zice: „De la Dumnezeu, unele râuri se fac, iar altele pier; căci curgerile răutății se pierd, iar izvoarele faptelor bune umplu locurile cele uscate. De ape a zis că a pus râurile în pustii și celelalte. Prin râuri zice năvălirile patimilor, iar prin curgeri de ape, urmările relexor: când oamenii îngrămădesc pururea rele peste rele, lungesc curgerea răutății ca pe un râu oarecare. Dar și pământul cel roditor, zice, întru sărătură l-a făcut, că suflul cel roditor, prefăcându-se din răutăți, s-a făcut însetat, de dumnezeiasca sare a învățaturii dregându-se, ca așa să nu mai crească răutatea celor ce locuiesc hrânindu-se cu relexor năvăliri ale apelor; însă săratul și însetatul suflul cel ce primește fericitul plâns se face iezere strălucind cu întoarcerea apelor. În care plâns se sălășluiesc cei ce flămânez de dreptate”. Iar altul zice cum că Proorocul voiește a fi laudat Dumnezeu mai simplu și mai obștește, că toate, precum voiește, le preface: și cum pustiul adică îl face a se revârsa de râuri, alteori usucă izvoarele apelor, încât să se facă însetare unde mai-nainte era îmbelșugare de adăpare. Însă putem lua acestea mai însușite Iudeilor și celor din păgâni: că se potrivește de ca și cum s-ar mira Proorocul de felul cum Sinagoga lor cea din vechime bine-roditoare s-a prefăcut în sărătură, iar Biserica celor din păgâni cea mai-nainte fără de apă se revârșă de ape bune. Zice și Isaia: *Face-voi pustiul în iezere de ape, și pământul cel însetat în curgere de ape* (Is. 41: 16). Și Solomon, la Cântarea cântărilor: *Ochii tăi ca iezerele din Esevon, la porțile fiicei multora* (7: 4), prin fiică a multora înțelegând Biserica, după Isihie, că nu numai apostolilor s-a făcut fiică, ci și proorocilor.

36. Și a sălășluit acolo pe cei flămânzi; și a așezat cetății de locuit.

37. Și au semănat țarine, și au sădit vie, și au făcut rod de sămânță.

38. Și i-a binecuvântat pe ei și s-au înmulțit foarte, și dobitoacele lor nu le-a împuținat.

„Dumnezeu, zice, a locuit în Biserica Sa pe cei din neamuri, adică pe cei mai-nainte flămânzi și lipsiți de hrana duhovnicească, care s-au săturat apoi într-înșea de cuvântul dumnezeieștii învățături. Drept aceea, și ei au așezat, adică au zidit, cetății de locuire duhovnicească, adică biserici pe alocuri. Așa curat toate le proorocește David⁵²: au semănat însă apostolii sufletele oamenilor cu sămânța dumnezeieștii propovăduiri, care suflete erau mai-nainte înțelenite și nesemănate; au sădit încă și vie, adică sufletele Creștinilor, care rodesc struguri de fapte bune și au făcut roade de semințe duhovnicești⁵³, care s-au adus Stăpânului Hristos, pe care-L veselesc, Care a binecuvântat pe apostoli. Zice dumnezeiescul Luca: *Ridicând mâinile Sale, i-a binecuvântat pe ei* (24: 50). Și arătat este că prin apostoli a binecuvântat și pe cei ce au moștenit credința și propovăduirea apostolilor. Pentru aceasta și s-au înmulțit foarte: pentru că din apostolii cei 12 și cei 70 s-au înmulțit Creștinii în nenumărate zeci de mii. Dar dobitoacele apostolilor nu le-a împuținat: dobitoace însă ale apostolilor sunt ucenicii lor, după Isihie și Teodorit, care ca niște dobitoace cu nedumerire urmează apostolilor unde îi povățuiesc pe ei și primesc de la dâșii hrana duhovnicească ca niște cuvântătoare. Că și înșiși ucenicii apostolilor cei simpli după chipul petrecerii s-au înmulțit și s-au adăugat, că zice Luca la Fapte: *Iar Domnul adăuga pe cei ce se mântuiesc în toate zilele în Biserică* (Fapte 2: 47)⁵⁴.

⁵² Zice Isihie: „Nu cetate, ci *cetății*: că osebite feluri de petreceri are poporul cel din neamuri; întru care sunt sălășluirile faptelor bune care păzesc pe omul nostru cel dinlăuntru”.

⁵³ Zice Atanasie: „Ce sunt *țarinile* să înțelegi de la Cel ce a zis: *Ieșit-a semănătorul să semene sămânța sa* (Matei 13: 3). Iar prin *vii* să înțelegi bisericile, precum s-a zis: *Viile noastre înfloresc* (Cânt. Cânt. 2: 13)”. Ori, după Isihie: „*Țarină* este filosofia ceea ce duce către Împărăția Cerurilor; că a zis Domnul: *Asemenea este Împărăția Cerurilor unei comori ascunse în țarină, pe care, gășind-o omul, o a ascuns* (Matei 13: 44); pe aceeași Împărăție însă și vie prin pilda năimiților lucrători o a arătat. Iar *rod de sămânță* să înțelegi pe cel în treizeci, în șaizeci și în o sută, pe care îl lucrează cei ce s-au învățat filosofia cea întru Hristos și fapte bune au sădit întru aceasta”.

⁵⁴ Grigorie al Nyssei zice: „*Iar dobitoace* zice slujirea cea supusă a mișcărilor sufletului, când fiecare din ceea ce este întru noi trebnicește spre fapta bună. Mânia, când se face supusă rațiunii, este dobitoc bun; alt dobitoc ca acesta este pofta - purtând oarecum în spate și ținând sufletul, îl ridică către înălțime, fiind bun atunci când îndreptează frâiele minții către cele de sus; și celelalte toate [părți ale sufletului] tot dobitoace sunt, crescându-se cu blagoslovenia, atunci când cu slujirea cea către dâșul [suflet] ni se fac

39. Și s-au împuținat și s-au dosădit de necazul relelor și de durere.

După ce David a propovăduit până aici despre sporirea și creșterea Bisericii lui Hristos, acum, aici, proorocește și despre ispitele și prigoanele ce aveau să urmeze asupra ei, după Isihie. „S-au împuținat, zice, Creștinii, pentru că dintre ei au fost omorâți sute de mii de către tirani cu felurite munci și prin mucenicie pentru numele lui Hristos, și s-au dosădit de necazurile, ispitele și ostenețile ce le-au suferit de la acei tirani: răpindu-li-se averea, izgonindu-se, bătându-se și nenumărate alte rele pătimind”⁵⁵.

40. Vărsatu-s-a urgisire către mai-marii lor, și i-a făcut pe ei să rătăcească în loc neumblat, și nu în cale.

41. Și a ajutat celui lipsit din sărăcie, și i-a pus pe ei ca pe niște oi de moștenire*.

„Stăpânitorii, zice, și împărații și domnii sub care erau supuși Creștinii pe care îi prigoneau s-au defăimat și s-au făcut ca niște netrebnici înaintea lui Dumnezeu, după Isihie; pentru că Dumnezeu i-a lăsat pe acești stăpânitori să rătăcească”; că este însușire a Scripturii să numească slobozirea, lucrare. Dar unde i-a slobozit să rătăcească? În cale părăsită și în prăpastie, și nu în cale netedă și umblată, adică Dumnezeu S-a depărtat ca ei să rătăcească în dogmele cele păgânești și pierzătoare ale rătăcirii idolilor⁵⁶. „Stăpânitorilor adică și tiranilor așa

---

nouă trebnice către mari lucruri”. Ori după Atanasie: „*Dobitoace* numește pe cei mai necuvântători ai Bisericii, care sunt păstorii de apostoli”.

⁵⁵ Iar după Teodorit și Atanasie și Eusebie, acestea se zic pentru Iudei, adică că mulțimea neamului Iudeilor a ajuns la atâta rărimă de bunătați, încât cei bine-plăcuți lui Dumnezeu se aflau pușini și cuprinși de număr, iar mai-marii lor, Cărturarii, zic, și Fariseii au fost aruncați în rușine, dându-se defăimării: că cei din veacuri vestiți și lăudați, pentru danșii sunt cu totul neînsemnați”.

* πατριώσ = familie, neam, seminție, descendență; a se vedea de pildă Ieș. 12: 3; Luca 2: 4; Ef. 3: 15.

⁵⁶ Zice însă Teodorit: „Aceasta și Iudeii o au pățimit: că, lăsând calea cea dreaptă la care au fost chemați, urmează cugetelor lor și se rătăcesc necunoscând calea cea împărătească”. Ori, după Grigorie al Nyssei: „Zicerea *i-a făcut pe ei să rătăcească* este în loc de «i-a împărășiat», ca pe unii ce au ales răutatea. Poate însă că Proorocul strigă și pentru firea omenească, ceea ce se rătăcea în cea neumblată și nu umbla în cale; că alta este calea cea nerătăcită și mântuitoare, al cărei nume este adevărul, lumina, viața și nestricăciunea; «iar aceasta pe care sunteți acum alergând, zice, este neluminată și cuprinsă de întuneric și vă duce în prăpăstii”. Și Teodorit zice: „Evreii adică rătăcesc pe o cale care nu e cale [ἀνοδία], iar neamurile cele ce din vechime erau sărace au dobândit

le-a făcut Dumnezeu, iar poporului Creștin, care era sărac din pricina prădăciunii și lipsit, pe care [sărăcie] el o a ales pentru Hristos, acestuia, zice, i-a ajutat Dumnezeu și l-a așezat ca pe niște oi ale Sale, *moștenirile* ce erau răspândite pe alocuri, adică pe adunările fiecărei biserici⁵⁷. Iar *moșteniri* le-a numit datorită înrudirii prin credință, fiindcă toți Creștinii un Părinte au, pe Hristos, Care Se numește și Păstor bun, pentru că-Și pune sufletul Său pentru oile Sale⁵⁸.

42. Vedea-vor dreptii și se vor veseli, și toată fărădelegea își va astupa gura sa.

43. Cine este înțelept și va păzi acestea, și va pricepe milele Domnului?

„Toate cele proorocite mai sus, zice, ca lucrări ale Domnului le vor vedea dreptii - adică bine-cinstitorii Creștini, cei ce umblă pe calea cea dreaptă și netedă a Domnului - și se vor veseli. Iar *fărădelegea*, adică cei fără de lege și necinstitorii de Dumnezeu le vor vedea și-și vor astupa gura lor, neavând ce zice de mirarea și de dumerirea lor; adică când vor vedea că se lățește propovăduirea Evangheliei și credința lui Hristos chiar până la împărați și la ighemoni [domni]⁵⁹. Adaugă însă David în sfârșit și zice: „Care înțelept va lua aminte la

---

dumnezeiasca purtare de grijă și duhovniceasca bogăție o au câștigat; Dumnezeu nu aduce asupra cuiva rătăcirea, ci oprește rătăcirea, iar pe cei ce nu se supun îi lasă neocârmuiți, iar ei, nefiind ocârmuiți, purtându-se ici și colo împrejur, se rătăcesc încoace și-ncolo”. Iar Isihie zice: „După socotința stăpânilor celor necinstitori de Dumnezeu, aceasta nu era calea”. „Că nici nu știau, după Hrisostom, care este calea cea adevărată, pentru aceasta neumblată era calea lor în care Dumnezeu i-a rătăcit; că, socotind ei să oprească credința ce se lăcea, alergau prin omorârea mucenicilor și se rătăceau, fiindcă râvna mucenicilor se făcea spre slava credinței și sporirea Tainei”.

⁵⁷ Iar Isihie zice: „*Săracului*, adică prigonitului popor, că era sărac, neavând nicio avere de care să poarte de grijă, dar din sărăcia aceasta i-a ajutat lui: că, de vreme ce ușurare de oameni nu avea - că toți, și gloatele și împărații și stăpânitorii îl vrăjmașeau -, singur Dumnezeu îi era ajutor, spre Care el nădăjduind, pe toți vrăjmașii i-a biruit”.

⁵⁸ Zice însă Isihie: „Iar *oi* a numit adunările mucenicilor, fiindcă aceștia se întâmplau a fi din osebite stări și dregătorii, i-a pus ca pe niște oi, moartea lor primind-o în loc de jertfă”.

⁵⁹ „*Fărădelege*, după Eusebie, nu însăși fapta o zice, că așa aceasta ar fi zicere neînțeleasă, ci adică pe tatăl și învățătorul fărădelegii, Diavolul, ori și pe tot cel făcut după dânsul. Se scrie însă și la Zaharia (cf. Zah. 5: 7-8) foarte drept cum că fărădelegea e ca *femeia*, pentru că slăbește mintea celui ce păcătuiește, care apoi se vrăjește înspre îndulcire, iar *cumpăna de plumb* ceea ce astupă gura fărădelegii este Domnul, că astfel este puterea lui Hristos întru noi, că, de ajunge a fi aceasta în mintea și inima noastră, toată întinăriunea o șterge”. Iar Grigorie al Nyssei: „Cât de fericită este viața aceea în care gura nelegiurii ca un izvor de noroi pentru totdeauna se va astupa nemaispurcând cu

acestea, crezând că toate acestea se vor face, atunci cei ce cred vor pricepe aceste mile ale Domnului când se vor împlini la vremea lor”⁶⁰.

PSALMUL 107

Cântare de psalm lui David.

Despre suprascrierea aceasta am spus și în *Precuvântarea cărții și în multe alte părți ale psalmilor*⁶¹.

putoarea viața oamenilor: că aceasta este vârful bunătaților, capul nădejzii, marginea a toată fericirea, a nu se mai bântui adică firea de răutate, ci a se scoate toată fărădelegea (că aceasta – răutatea – ar fi aflătoarea fărădelegii, că pe aceasta o însemnează cuprinzătorul glas), să-și astupe gura al cărei glas s-a făcut la început oamenilor materie de moarte. Deci când se va scoate din mijloc toată împotrivirea față de bunătațe, atunci ne va primi pe noi acea așezare a cărei vestire niciun cuvânt nu se poate afla vrednic a o face”.

⁶⁰ Iar Grigorie al Nyssei zice: „Fiindcă lucrarea înțelepciunii este îndoită, una este cercetătoare și căutătoare de cele folositoare, iar alta, păzitoare de cele aflate. Lucrarea cea una a înțelepciunii, cea căutătoare zic, va înceta atunci, adică în veacul viitor, că la ce vom întrebuința căutarea, lucrul căutat fiind de față? Că numai lucrat poruncește a fi cel rămas ca să se păzească binele cel câștigat, către aceasta ajutându-ne nouă înțelepciunea. Și ce este înțelepciunea? Și ce este păzirea bunătaților? A nu avea fără înțelegere [ἀνοητος, fără simțire; a avea nebunește] dumnezeiasca iubire de oameni: că cel ce înțelege cele de care s-a norocit nu va pierde binele de care s-a învrednicit; iar cel ce are darul fără înțelegere va păși aceleași pe care le pășesc orbii, care, luând în mâini mărgăritarul, ori vreun smarald, ori vreo piatră din cele scumpe ca pe o pietricică din cele proaste, o aruncă din neștiința bunului, fără voie [ἀκούσιως, printr-o lucrare involuntară] păgubindu-se de câștig”. Și Teodorit zice: „Nu este lucru al oricui a cunoaște și a înțelege iubitoarele de oameni iconomii ale Mântuitorului, nici a păzi dumnezeieștile dări de lege, ci a celui ce întrebuințează înțelepciunea și înțelegerea și care strigă către Stăpânul: *Deschide ochii mei, și voi înțelege minunile din legea Ta* (Ps. 118: 18)”. Și Hrisostom zice: „Vezi că de înțelegere și de înțelepciune este trebuință, încât așa a cunoaște iubirea de oameni a lui Dumnezeu?” Iar Isihie zice: „Tu dar aflând că pe păzitorul Legii l-a numit înțelept, de dorești înțelepciunea, lucrează Legea, că sporirea celor cu înțelegere este lucrarea, iar câștigul nu e nimic [degeaba], pentru că tu, păzind Legea, alții vor înțelege milele lui Dumnezeu”.

⁶¹ Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta are înrudire cu cel al cincizeci și șaselea și cu cel al cincizeci și nouălea”, precum mai jos zice și autorul Eftimie. Iar Atanasie zice: „În psalmul acesta se propovăduiește cunoștința de Dumnezeu ceea ce s-a făcut între neamuri”.

1. Gata este inima mea, Dumnezeuule, gata este inima mea, cânta-voi și voi lăuda întru slava mea⁶².
2. Deșteaptă-te slava mea! Deșteaptă-te psaltire și alăută! Deștepta-mă-voi dimineața.
3. Mărturisi-mă-voi Ție întru popoare, Doamne, cânta-voi Ție întru neamuri,
4. Că mare este mila Ta deasupra cerurilor și până la nouri adevărul Tău.
5. Înălță-Te peste ceruri, Dumnezeuule, și peste tot pământul slava Ta

Toate acestea se scriu asemenea și în Psalmul 56, pe care le-am tâlcuit acolo; și vezi acolo tâlcuirea lor. Că aceeași este și zicerea *măritu-s-a până la ceruri mila Ta cu mare este mila Ta deasupra cerurilor*. Iar *deșteaptă-te și deștepta-mă-voi* pot să se înțeleagă și pentru Învierea lui Hristos, după dumnezeiescul Chiril și Isihie: că David îndeamnă și zice către Hristos: „Deșteaptă-Te și scoală-Te, Doamne, Care ești psalmodia și dulcea mea cântare”. Iar Hristos răspunde făgăduind și zicând: „Așa Mă voi scula în vremea dimineții”, fiindcă, după Evanghelistul Luca, Domnul S-a sculat în dimineață adâncă. Iar *slavă a lui David* este Hristos, după Isihie, fiindcă din sămânța lui S-a născut⁶³.

⁶² Iar Teologul Grigorie zice: „Fericit de atâta laudă mare este acela a cărui inimă s-a gătit spre lauda dumnezeieștii slave, încăpând într-însul pe Cel neîncăput, căruia cu adevărat i-a izvorât a se umple limba de veselie și a se face instrument al dulcii-viersuri celei dumnezeiești, celui ce se deșteaptă cu slava, ce mănecă de dimineață și lucrează până ce lipeste limba de grumazul său încât să zică cu David către Dumnezeu: *Gata este inima mea*”. Zice însă și Teodorit: „S-a curățit vasul sufletului meu, gata este spre primirea Sfântului Tău Duh, să vie dar harul Tău, ca slava mea, darul cel proorocesc iarăși luându-l, iarăși să slujesc cântarea”. Iar altul zice: „Precum, curate fiind pânzele, se lipsesc vopselele de ele – iar de este vreo rămășiță de necurăție, îndată se face de lepădat răul cel ascuns într-însele –, așa și împărtășirea lui Hristos în sufletele cele sfinte și curate intră, iar cu cele ce nu sunt așa, nu se unește nici cătuși de puțin; *Sfântul Duh* [în altele variante ale LXX găsim în loc de ἅγιον Πνεῦμα (Sfântul Duh), σοφία!] *fuge de viclesug*, după cea scrisă, și nu va locui în trup prea îngreuiat cu păcate (Înț. lui Sol. 1: 4) ”.

⁶³ Iar Grigorie al Nyssei zice: „Simțind dar Proorocul venirea Duhului, cheamă organele sale cele vii, pe omul cel ascuns și pe cel ce strălucește [φανομένων] spre slujirea cântării celei de laudă”. Iar Eusebie prin *psaltire* înțelege puterile sufletului, iar prin *alăută*, simțirile trupului, pe care David le deșteaptă pentru ungerile dumnezeiescului Duh ce urmau să se facă întru el”. Iar Isihie zice: „Fericit lucru este a găti lui Dumnezeu inima, că cel ce o gătește Îl va avea întru sine locuind. Însă datori suntem a aduce îndoită gătire: că, precum cei ce urmează a primi pe împărat, mai întâi gâtesc casa curățind-o, iar al doilea, lucruri de trebuință pun într-însa, așa și noi avem trebuință a face lui Dumnezeu îndoită gătire: una adică prin a curăți locașul inimii, iar al doilea, bunătăți și fapte bune adunând într-înșea; că așa Dumnezeu nu numai că va veni întru noi, ci și Se va zăbovi îndelung”.

pentru ca să se izbăvească cei iubiți ai Tăi.

Aceasta întocmai se scrie și în Psalmul 59. Iar *cei iubiți* sunt poporul cel nou al Creștinilor, pentru aceasta și scris este: *Iubind pe ai Săi care erau în lume, până în sfârșit i-a iubit* (13: 1).

6. Mântuiește-mă cu dreapta Ta și mă auzi. Dumnezeu a grăit în cel sfânt al Său:

7. „Înalța-Mă-voi și voi împărți Sichemul și valea locașurilor o voi măsura.

8. Al Meu este Galaadul, al Meu este Manase, și Efraim, sprijinirea capului Meu.

9. Iuda, împăratul Meu; Moab, căldarea nădejzii Mele;

10. Spre Idumeea voi pune încălțăminteă Mea. Mie cei de alt neam Mi s-au supus”.

11. Cine mă va duce la cetatea îngrădirii? Sau cine mă va povățui până în Idumeea?

12. Au, nu Tu, Dumnezeule, Cel ce ne-ai lepădat pe noi? Și, au, nu vei ieși, Dumnezeule, întru puterile noastre?

13. Dă-ne nouă ajutor în necaz, că deșartă este mântuirea omului.

14. Întru Dumnezeu vom face putere și El va urgisi pe vrăjmașii noștri.

Și toate aceste ziceri asemenea se scriu în Psalmul 59; pentru aceasta caută tâlcuirea lor acolo. Și, deși se deosebesc de acelea după unele ziceri, au totuși același înțeles. Și să nu te nedumerești, o, cititorule, dacă David scrie aceleași cuvinte în osebiți psalmi! Fiindcă acesta este obicei și însușire a limbii evreiești, și mai ales a dumnezeieștilor prooroci, a zice adică aceleași și de multe ori a le zice pentru mai multa pricepere a celor ce le aud.

Iar Atanasie zice: „Slava Proorocului este deprinderea cea văzătoare și practică, după care se află către moraliceasca și înțelegătoarea [διδασκαλικός] faptă bună”. Iar Isihie zice: „Deșteaptă-te? De unde? Dintre cei morți, la care pogorându-Se Hristos, i-a cercetat de acolo, ca să Se scoale împreună cu ei și să-i înalțe: că voiește a ne împărtăși cu Dânsul de slava cea cerească; că nu numai că ne-a sculat pe noi împreună cu El, ci și împreună ne-a pus de-a dreapta Sa întru cele cerești”.

PSALMUL 108

Întru sfârșit, psalm lui David.

Despre suprascrierea aceasta am spus de multe ori la osebiți psalmi; însă psalmul acesta este alcătuit în formă de blestem, iar blestemele sunt acestea: proorocii despre relele ce urmau să le ia vânzătorul Iuda și alți oarecare; pentru că forma aceasta de formulare a blestemului este obișnuit în proorociile proorocilor, precum pildele acestora se află în nenumărate locuri în Sfânta Scriptură: că și lui Isus al lui Navi, când a împărțit cele douăsprezece seminții la vremea când au intrat în pământul făgăduinței, i s-a poruncit de Dumnezeu pe unele seminții să le binecuvânteze, iar pe altele să le blesteme; și înseși binecuvântările și blestemele au fost proorocii ale blestemelor și binecuvântărilor ce aveau să le urmeze acelora, și nu cu adevărat blesteme și binecuvântări, deși ele s-au adus în formă de binecuvântări și blesteme, precum pe larg dovedește dumnezeiescul Hrisostom în precuvântarea la psalmul acesta⁶⁴.

1. Dumnezeule, lauda mea să nu o taci,

Ziceam că psalmul acesta s-a alcătuit și se zice dinspre fața Stăpânului Hristos, după Teodorit, Care roagă pe Tatăl ca om să viețuiască încă, și zice așa: „Tu, Dumnezeule și Părinte al Meu, să nu-Mi curmi lauda, care prin Mine se aduce Ție de aceia ce văd minunile pe care Eu le fac și prin care Te slăvesc”. Ori: „Să nu încetezi cu tăcere lauda Mea cu care Eu Te laud pe Tine, fiindcă toate câte

⁶⁴ Iar Eusebie zice: „Psalmul acesta se zice dinspre fața lui Hristos”. Iar Atanasie și Teodorit zic că „însemnează patimile lui Hristos și pedepsele ce aveau să fie asupra lui Iuda și asupra a însuși poporului Iudeilor, iar câte se zic cu chip rugător ori poruncitor – precum *Diavolul să stea de-a dreapta lui, și când se va judeca să iasă osândit* –, acestea, zic, se zic cu chip pre-zicător și proorocesc în loc de «va sta» și «va ieși», că nu se roagă să se facă acestea, ci ceea ce urmează a se întâmpla pentru răutatea lui, aceasta mai-nainte o spune”. Zice însă Teodorit: „La acest înțeles ne povățuiește pe noi și Marele Petru, vorbind între apostoli și prihânind vânzarea lui Iuda, și dovada proorociei de aici făcând-o”. Oarecari cercetători însă, enumerând blestemele cele cuprinse în psalmul acesta, le încheie pe ele în trezeci, care [blesteme] se dau lui Iuda în locul celor trezeci de arginți, pe care luându-i ticălosul, a vândut pe Mântuitorul Dumnezeu. Împreună măturisește aceasta și înțeleptul Nichita în Catena Psaltirii, zicând: „Tu însă, rogu-te, să afli, cercetând cu de-amănuntul blestemele ce se dau asupra lui Iuda, că sunt în număr de trezeci, adică câți arginți s-a întâmplat a primi el pentru vânzare”.

isprăvesc, laudei și slavei Tale le datorez”, după Eusebie. Ori zice: „Cererea Mea cea cu laudă să nu o treci cu tăcerea”⁶⁵.

că gura păcătosului și a vicleanului s-au deschis asupra Mea.

Prin *păcătos* și *viclean* înțelege aici pe Iuda, după Teodorit și Eusebie, care a deschis gura asupra Mântuitorului Hristos și a vorbit cu Arhieriei și cu bătrânii poporului despre vânzare⁶⁶.

2. Grăit-au împotriva Mea cu limbă vicleană și cu cuvinte de urâciune M-au înconjurat și s-au luptat cu Mine în zadar.

„Iuda, zice, și Iudeii au grăit împotriva Mea, gătind viclenii și vrăjmășii și zicând cuvinte ale urâciunii”; pentru că Iudeii, de multe ori înconjurându-L pe Domnul, ziceau cuvinte ca acestea pricinuitoare de urâciune, prihănindu-L și ocărându-L și întrebându-L cu rea și vicleană așezare, și vrăjmășindu-L zadarnic și fără vreo pricină binecuvântată⁶⁷.

3. În loc să Mă iubească, Mă cleveteau; iar Eu Mă rugam.

„Iudeii, zice, în vremea în care se cuvenea a Mă iubi - pentru că în toate zilele făceam bine cu cuvântul și cu lucrul -, ei cu totul dimpotrivă Mă grăiau de

⁶⁵ Zice însă Teodorit: „Stăpânul Hristos zice acestea omenește, că Se roagă ca om, măsurile firii omenești plinind, iar ca Dumnezeu, rugăciunile celor ce se roagă cu curăție, le primește; iar *laudă* numește pătîmirea, fiindcă în dumnezeieștile Evanghelii pe aceasta o numește slavă: *Că a venit, zice, ceasul ca să Se slăvească Fiul omului* (Ioan 12: 23)”.

⁶⁶ Zice însă și Isihie. „Pe Iuda îl însemnează, a cărui gură s-a deschis mai întâi ca unui păcătos, iar al doilea, ca a unui om viclean s-a deschis asupra Domnului, căci ca păcătos și fără de lege zicea Iudeilor: *Ce voiți să-mi dați, și eu Îl voi da pe El vouă?* (Matei 26: 15), iar ca viclean a zis către Iisus: *Bucură-Te, Rabi! Și L-a sărutat* (Matei 26: 49), dând arvună celor ce-L luau pentru sărutarea vânzării”.

⁶⁷ Zice însă Hristosom: „Văzut-ai viclenie îndelungată? Aceasta mai mult mânia pe Dumnezeu, când relele din sfat și din gândiri și din multa iscusință se lucrează de către cei ce le fac. Că una este a jefui cineva pe cineva și, amăgît fiind, să se împiedice, și alta e a face lucrul cu viclenie. Este însă și altă vinovăție prea mare, când oarecari fac rău asupra celui ce nu le-a făcut rău și asupra făcătorului de bine, mai ales când acesta este vrednic [de cinste] și iubit”. Zice însă și Isihie: „Niciun prilej de vrăjmășie și de ură având pentru a-L omorî, cu cuvinte de urâciune L-au înconjurat, anume când, în adunarea curții lui Caiafa stând împrejur, au ridicat mărturia mincinoasă și au grăit asupra Lui cu limbă vicleană: când s-a sculat Arhierul și a zis către El: *Te jur pe Dumnezeu Cel viu ca să ne spui nouă de ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu* (Matei 26: 63); că, întrebându-L unele ca acestea, nu voiau a afla, ci a împleti vinovăție de hulă urmăreau”.

rău și Mă cleveteau, numindu-Mă amăgitor și nelegiuit și potrivnic lui Dumnezeu⁶⁸. Eu însă nu pomeneam răul lor, ci Mă rugam pentru dânșii”. (De aici și Domnul în Evanghelie a legiuit să ne rugăm pentru cei ce ne asupresc și ne supără în vreun fel.) Ori: „Mă rugam cerând ajutorul Tău cel de la Tine, Părintele Meu”. Că povesteau dumnezeieștii evangheliști că cu osebire și de multe ori Fiul Se ruga către cerescul Părinte.

4. Și au pus împotriva Mea rele în loc de bune și urâciune în locul iubirii Mele.

„Iudeii, zice, au meșteșugit asupra Mea rele în locul facerilor de bine ce le-au luat de la Mine; în locul iubirii cu care Eu îi iubeam, ei, dimpotrivă, M-au urât”.

5. Pune peste dânșul pe cel păcătos,

Zicerea *pune* și cele asemenea sunt poruncitoare și rugătoare numai în formă, însă ele se zic proorocește și au însemnare de timp viitor, în loc de *pune-se-va* și *va sta*, după Teodorit și Atanasie. „Pune-se-va, zice, păcătosul, adică Diavolul în Iuda”, precum este scris, *că a intrat Satana într-însul* (Ioan 13: 27). Ori zicerea *pune* se înțelege în loc de „depărtează-te, ca să se pună într-însul”, după însușirea ce o are Scriptura, a numi adică depărtarea lui Dumnezeu „lucrare”, precum de multe ori am zis⁶⁹.

și Diavolul să stea de-a dreapta lui.

„Diavolul, zice, va sta de-a dreapta lui Iuda, adică se va împrieteni cu el”, fiindcă starea de-a dreapta se dădea prietenilor⁷⁰. Pentru aceasta și dreptii la

---

⁶⁸ Zic însă Isihie și Eusebie că, trebuind a-L iubi pe El ca pe un Făcător de bine și ca pe un vindecător nu numai al trupurilor, ci și al sufletelor, ei însă împleteau clevetiri împotriva Lui și L-au clevetit către Pilat.

⁶⁹ Același Isihie zice: „Precum S-a numit Dumnezeu drept și că se zice că Se bucură de dreptate (*că drept este Domnul, zice, și dreptății a iubit* [Ps. 10: 7]), așa și Diavolul este păcătos, ca un iubitor de păcate, și nu numai el păcătuind, ci și povățuind a păcătui pe cel ce-i îngăduie aceasta, drept care pe acesta voiește a-l pune asupra lui Iuda, ca să-l stăpânească pe el precum stăpânește pe draci, fiindcă, ca și aceia, de partea lui s-a făcut vânzătorul”.

⁷⁰ Iar Marele Vasile zice: „Însă Diavolul stă de-a dreapta slăbănogind cele drepte, adică jefuind faptele lor cele bune; că nu vrăjmășește asupra lucrurilor noastre celor deșarte, ci asupra celor drepte și de laudă”. Zice însă și Isihie: „Nu numai ucenic fiind a vândut pe Învățătorul, ci nici patima iubirii de argint n-a putut să o înlăture, că lui i-a încredințat

Dumnezeu se învrednicesc stării de-a dreapta. Se înțelege însă și altfel: „Va sta Diavolul de-a dreapta lui, furându-i faptele lui”, după Vasile și Eusebie. Cu toate acestea, fiindcă la Zaharia este scris despre fiul Arhierului celui mare, cum că Diavolul stătea de-a dreapta lui, acolo însă se adaugă aceasta: *Spre a se împotrivi lui. Și mi-a arătat mie Domnul pe Iisus Preotul cel mare, stând înaintea feței îngerului Domnului, și Diavolul stătea de-a dreapta lui spre a se împotrivi lui* (3: 1), adică stătea de-a dreapta lui luptându-se și oștindu-se împotriva faptelor lui cele drepte.

6. Când se va judeca el, să iasă osândit.

„Iuda, zice, când se va judeca de conștiința sa, va ieși osândit, și din sfatul conștiinței, și din sfatul Iudeilor”, că scris este: *Căindu-se, a întors cei treizeci de arginți Arhierilor și bătrânilor, zicând: Am greșit de am dat sânge nevinovat. Iar ei au zis: Ce ne pasă nouă, tu vei vedea* (Matei 27: 3). Că s-a osândit ticălosul și de a sa conștiință, și de Iudei, căci cuvânt de prihănire și de osândire este zicerea *tu vei vedea*⁷¹.

Și rugăciunea lui să se facă întru păcat.

„Rugăciunea lui Iuda, zice, se va face spre neîmplinire, pentru că el, când se pleca în partea Iudeilor, vrăjmașii lui Hristos, negreșit că se ruga și el

---

Hristos punga, făcând pogorământ pentru neputința lui; drept aceea, vânzătorul nu se afla lipsit de bani”. [Mai exact: Nici ucenicia nu și-a urmat-o după cuviință, nici patima iubirii de argint n-a putut să o înlăture, iar pentru neputința lui întru ale uceniciei, Hristos i-a încredințat punga, ca poate de la ascultarea aceasta mai mică să vină la cele mai mari. Cuvântul e deosebit de pilduitor, de unde putem învăța că, ca și în cazul lui Iuda, pentru neputința multora, Dumnezeu face pogorământ și le încredințează negoțul sau prilejul facerii de milostenie, în vârtutea averilor încredințate, lucru prin care, până astăzi, mulți continuă să-L vândă pe Hristos pentru bani, neînțelegând sensul acestui pogorământ. Prin urmare, dacă nu suntem ucenici așa de buni prin cele de dreapta, adică prin iubire și vedere duhovnicească, măcar prin virtutea practică să mișcăm bunăvoința lui Hristos.] Și Didim zice: „Nu tuturor aceleași sunt de-a dreapta, ci celui osârduitor îi sunt cele inteligibile și cele ale faptei bune; iar celui rău, cele simțite și cele ale răutății. Deci de-a dreapta celui drept stă Dumnezeu, iar de-a dreapta păcătoșului, Diavolul”.

⁷¹ Altul însă zice: „La judecata ce va să fie, zice, nu va avea niciun cuvânt spre dezvinovățire: pentru că era iubit Învățătorului și de bani nu avea lipsă, de Dânsul încredințându-i-se punga”.

împreună cu dânșii ca să se piardă Hristos și pomenirea Lui”. Ori zice simplu că „Iuda nu va câștiga ceea ce cere pentru răzvrătirea lui”⁷².

7. Fie zilele lui puține, și dregătoria lui să o ia altul.

Zice degrab cum că Iuda va muri: pentru că, puțin după vânzare viețuind, îndată s-a dus și s-a spânzurat, după Teodorit. Iar apostoleasca sa dregătorie o va lua altul, adică Matia, cel ce a fost ales în locul lui; precum a spus Petru Verhovnicul zicerea aceasta a lui David la Fapte (cap. 1: 20); pentru că apostolii erau episcopi și păzitori și păstori ai celor ce credeau în Hristos⁷³.

8. Să fie feciorii lui săraci și femeia lui văduvă.

Zicerea aceasta și cele următoare nu se înțeleg pentru Iuda, fiindcă în Scriptură nu se pomenește nimic despre femeia și fiii lui Iuda. Pentru aceasta zice Hrisostom că David proorocește acestea despre un altul oarecare care zavistua preoția, după ce Iudeii s-au întors din Babilon în Ierusalim, pentru care acestea s-au și plinit arătat⁷⁴.

---

⁷² Iar altul zice: „Ba și rugăciunea necinstitorilor de Dumnezeu [păgânilor], a celor ce se apucă de dansa, întru păcat se socotește, și li se face lor adăugire de rele pentru că cutează cu nevrednicie a vorbi către Dumnezeu; căci cât de bine s-ar putea ruga iubitorul de argint?” Zice însă Teodorit: „Aici zice în loc de «se va face», căci vânzătorul a rămas pustiu de toată răspunderea [dezvinovățirea]: judecându-se, se osândește, iar rugăciunea ceea ce se aduce de către el îi crește prihana. Că Făcătorul de bine n-a rămas necunoscut de către El, încă și de dumnezeieștile cuvinte s-a îndulcit, și de minuni prea mari, la care nu numai că a fost văzător, ci și lucrător s-a făcut, luând de la Acesta stăpânire”.

⁷³ Iar Teodorit zice: „Acestea nu numai lui Iuda, ci și tuturor Iudeilor celor necredincioși li s-a întâmplat: că trecând puțini ani după Răstignire (adică patruzeci), tot neamul lor a fost tulburat, unii adică au fost omorâți, iar femeile și copiii au fost luați în robie”. Iar altul zice că episcopia Iudeilor o au moștenit Creștinii. Iar Didim zice: „Tuturor vânzătorilor adevărului zilele se fac puține, anume cele ce le aveau mai-nainte de a vinde adevărul”. Și Isihie zice: „Hirotonit fiind pentru veșnicie, Apostol ca și ceilalți apostoli, mai-nainte de vânzare dregătoria a păzit-o doar pentru puține zile”.

⁷⁴ Adaugă însă Hrisostom și acestea: „Pentru că erau mai osârdnici, au știut aceasta, după istorie (unde se scrie aceasta, nu știu. [Paranteza Sfântului Nicodim. Cercetând și originalul gr., nu am reușit să aflăm la ce se referă. Vezi și Omilia Sfântului Ioan la Ps. 108, cap. 3, de unde e luat citatul. Precum se vede și mai jos, dar și în tâlcuirea lui Eftimie, versetul are tâlcuiri diferite.]). Iar Eusebie: „Însă potrivit și cu de-amănuntul acestea s-au plinit asupra vânzătorului după spânzurarea Sa - și copiii i-au rămas orfani, și femeia în văduvie”. Iar altul zice că este însă și orfanie folositoare, psalmul rugându-se pentru fiii lui Iuda, ca să fie lipsiți de un părinte rău ca acesta, ca așa să nu aibă învățător

9. Clătinându-se, să se strămute fiii lui și să ceară; să se scoată din curțile casei lor.

„Fiii, zice, celui ce a vrăjmășit preoția, bătându-se, se vor scoate din casa lor și se vor face cerșetori; și, pe lângă orfanie, vor pătimi și fugă și sărăcie, și se vor izgoni din casele lor, fără a fi lăsați de ceilalți a locui într-însele, că și fiii unuia ca acesta se vor pedepsi, că și ei s-au împărțășit din răutatea părintelui lor”.

10. Să cerceteze împrumutătorul toate câte sunt ale lui și să jefuiască străinii ostenelele lui.

„Împrumutătorul, zice, celui ce a vrăjmășit preoția, va cerceta după moartea lui câte averi are, căutând împrumuturile pe care i le-a dat încă pe când trăia; și străinii, și păgânii vor răpi cele ce i-au rămas după împlinirea împrumutului”⁷⁵.

11. Să nu-i fie lui sprijinitor, nici să fie îndurător spre orfanii lui.

„Nu se va afla, zice, după moartea lui, nimeni care să-i fie ajutător și apărător lui; nici nu va fi cineva care să se milostivească sau să se îndure către orfanii lui, pentru că și ei s-au împărțășit de răutatea părintelui lor”⁷⁶.

12. Să fie feciorii lui într-o pierzare, într-un neam să se stingă numele lui.

„Fiii acestuia, zice, se vor pierde, și nu simplu, ci fără roade, fără a lăsa moștenitori neamului lor; că, zice după urmare, se va stinge pomenirea lui într-un

---

râu al vieții, și, pentru boala iubirii de argint, să moștenească ocările tâlharului și ale vânzătorului.

⁷⁵ Poate: după ce-și va achita toate datoriile.

⁷⁶ Iar după Teodorit: „Acestea se zic și despre Iudei, ale căror averi au fost răpite de Romani. Pentru aceasta, Simmah a zis așa: «Să scuture zapciul toate averile lui». Iar zapcii sunt împărații Romanilor care luau birul pus asupra lor, după Eusebie și Teodorit, iar aceștia au răpit toate ale Iudeilor, după ce au cercetat cu de-amănuntul, încât și cele ascunse le-au aflat și le-au jefuit”.

⁷⁶ Zice Teodorit: „Făcându-se dar acestea, și războinicii împărțind cele cuvenite lor, nimeni nu va mai purta de grijă pentru dânșii, nici fiii lor nu vor fi învredniciți de vreo milostivire”. Și Isihie zice: „Îndurătorul Dumnezeu, întorcându-și fața dinspre ei, a zis: *Iată, casa voastră vi se lasă pustie* (Matei 23: 38); drept care, cine oare urma să se mai îndure de ei și să se milostivească?”

singur neam îngrădindu-se, adică în singur neamul fiilor lui, fără a-i rămâne nepoți”⁷⁷.

13. Pomenească-se fărădelegea părinților lui înaintea Domnului, și păcatul maicii lui să nu se șteargă.

„Pomeni-se-va, zice, fărădelegea acestor strămoși, adică a celor ce l-au născut, fiindcă și aceia împreună cu el au lucrat ori l-au învățat răutatea; și se va pomeni păcatul lui, adică nu se va trece cu vederea, nici nu se va ierta. Ba nici păcatul maicii sale nu se va șterge, pentru că și ea asemenea cu părinții lui se va osândi. Și fărădelegea și păcatul, zice, pentru că împreună au lucrat ori l-au învățat răutatea”⁷⁸.

14. Să fie înaintea Domnului pururea și să piară de pe pământ pomenirea lui*,

„Fărădelegea, zice, și păcatul născătorului acestuia nu se vor uita, ci totdeauna se vor afla știute la Dumnezeu și se va pierde de pe pământ pomenirea acestuia, adică a lui Iuda”. Că David a întors iarăși proorocia la Iuda (că și aceasta este un fel de proorocie, după Hrisostom, adică a curma proorociei pricină* la mijloc și a băga altă pricină, precum îi învață pe ei Duhul Sfânt Cel ce grăiește

⁷⁷ Acestea, după Teodorit, s-au plinit și la Iudei, al căror nume s-a stins într-un neam, fiindcă după patruzeci de ani de la înălțarea lui Hristos au suferit desăvârșită pierzare. împărați n-au mai avut, nici nume de Farisei și de ceilalți”.

⁷⁸ Încă și acestea, după Teodorit, s-au plinit la neamul Iudeilor: „Că păcatul părinților. zice, a venit asupra capului lor, că au omorât pe prooroci, după cea zisă de Domnul: *Că tot sângele dreptului, de la Abel până la Zaharia, se va cere de la neamul acesta* (Luca 11: 51)”. Deci, precum fapta bună a părinților, de multe ori și pe fii, chiar și greșind ei, i-a folosit, așa pe Iudei credința lui Avraam, așa pe Solomon buna-cinstire a lui David, așa și răutatea părinților asupra fiilor celor asemenea lor va trage și spori pedeapsa, că niciun prilej de cruțare din nicio parte nu li se află”. Însă *părinți ai evreilor* numește pe cei ce s-au făcut rău-cinstitori de Dumnezeu în osebite vremi, iar *maică* pe rudenia cea rea, ori și Ierusalimul, dintru care au săvârșit urâciunea vărsării de sânge a lui Hristos”. Iar Didim zice: „*Părinți ai lui Iuda* ar putea fi cei ce l-au născut pe el după [κατὰ] vânzare, fie cei ce prin darea arginților l-au pornit pe el spre aceasta, fie încă și Satana cel ce a pus în inima lui ca să-L vândă pe Domnul, și boierii cei ce aveau înțelepciunea veacului acestuia (a iudeilor adică), despre care zice Pavel: *Că de ar fi cunoscut ei pe Domnul slavei, nu L-ar fi răstignit* (I Cor. 2: 8)”.

* În alte versiuni avem *lor* (αὐτῶν).

* Subiectul sau obiectul în discuție (ὁπόθεν).

într-înșii). „Și va pieri pomenirea lui Iuda, fiindcă nici pământul moșiei sale, nici neamul lui cel după moștenire nu vor ține pomenirea lui”⁷⁹.

pentru că nu și-a adus aminte a face milă.

15. Și a gonit pe omul cel lipsit și sărac și străpuns la inimă* ca să-l omoare.

Toate cele mai sus zise le va pătimi Iuda pentru că nu i-a fost milă de Hristos, Care cu nedreptate Se vrăjmășea de Iudei; care mai vârtos a și lucrat împreună cu cei ce-L vrăjmășeau, și pentru că nu și-a adus aminte de facerile de bine pe care le-a luat de la Hristos, și așa, pentru pomenirea acelora, să se îndure și să-i fie milă de El; ba și L-a vânat, luând mulțime multă cu arme și cu săbii de la Arhieri și de la bătrânii poporului, ducându-se și căutându-L ca să-L afle și să-L prindă. Iar *sărac și lipsit* era Hristos, din pricina amărăciunii trupului, și pentru că nu avea casă unde să-Și plece capul. Citește însă și tâlcuirea zicerii *fericit este cel ce înțelege pe cel lipsit și pe sărac* de la Psalmul 40, ca să pricepi că *lipsit* cei vechi îl numesc pe cerșetor ori pe cel căzut din bogăția pe care o avea, iar *sărac*, pe cel ce-și câștigă cele de nevoie spre viață prin lucrul mâinilor și prin osteneți; iar *străpuns la inimă* era Hristos, după zicerea: *Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima* (Matei 11: 29)⁸⁰.

⁷⁹ Iar Eusebie și Teodorit zic: „De aici este arătat că nu numai pentru Iuda, ci pentru toți cei ce n-au crezut, a zis acestea, că a mutat fața de la una singură la cea a multora [a mutat cuvântul de singular la plural, vorbind de mulți], și n-a mai zis *pomenirea lui*, ci *pomenirea lor* [vezi în acest sens nota noastră la v. cu pricina], precum se scrie în altele”. Zice însă și Isihie: „*Piară de pe pământ*. De pe care pământ? De pe al celor vii, despre care Însuși David zicea: *Cred că voi vedea bunătățile Domnului în pământul celor vii* (Ps. 26: 19). Însă poate că zice că «se va pierde de pe pământul acesta pomenirea cea spre bine a lui Iuda [ca unul care a fost Apostol și celelalte]», fiindcă și acum se grăiește despre pomenirea lui Iuda, însă spre rău”.

* *κατανευυμένος*; vezi mai jos interesanta comparație a lui Eftimie cu *ταπεινός τῆ καρδίας* de la Matei 11: 29, expresie ce o echivalează cu cea din versetul nostru - *străpuns la inimă*.

* *εὐτέλειαν* = *lit.*: ieftinătatea, caracterul sărăcăcios; la Veniamin și la alții din cei vechi, termenul era tradus prin „prostimea”. La fel se zicea undeva despre viitorul Mitropolit Veniamin că se ducea la mănăstirea Neamț ca „să se prostească”, desigur fără vreo conotație negativă.

⁸⁰ După Atanasie: „Domnul se străpungea din pricina Iudeilor și pentru Iuda, că Se mânia văzând pieirea lor; și era smerit, pentru că între oameni a petrecut viață smerită”. Și iarăși: *Însuși Domnul, zice, Care, bogat fiind, a sărăcit, ca pe noi să ne îmbogățească și sărăcia Sa* (II Cor. 8: 9). Și Isihie: „*Nu și-a adus aminte a face milă*. Cui? Arătat că luiși, că nici în pocăință n-a știut să facă milă, de unde putea câștiga milă și a dobândi

16. Și a iubit blestemul, și-i va veni lui; și n-a voit binecuvântarea, și se va depărta de la dânsul.

17. Și s-a îmbrăcat cu blestemul ca și cu o haină, și a intrat ca apa în măruntaiele* lui, și ca untdelemn în oasele lui.

„Iuda, zice, prin fapte a iubit și a tras asupra sa blestemul⁸¹, și nu a voit, drept care s-a întors dinspre binecuvântare⁸²”. Pentru aceasta până astăzi bine-cinstitorii creștini blestemă pe ticălosul Iuda și nimeni dintre ei nu se află ca să-l binecuvânteze: că s-a îmbrăcat ticălosul cu blestemul ca și cu o haină, peste tot cuprinzându-l pe el și pedepsindu-se de la el; s-a îmbrăcat însă Iuda cu blestemul prin urâciunea vânzării, pentru care toți îl blestemă, urându-l ca pe vânzătorul Domnului. Pentru aceasta a și intrat blestemul ca o apă în măruntaiele lui, și nu l-a cuprins numai pe dinafară, ci a încăput și în cele dinlăuntru ale lui, și încă adânc, ca untdelemnul în oasele lui. Crește însă David lucrul pentru ca să arate greutatea blestemului; și prin apă ghicitoarește arată puterea blestemului, iar prin untdelemn arată neștergerea și statornicia blestemului, după Teodorit⁸³.

iubire de oameni. Iar cel ce nu s-a miluit pe sineși, cum poate oare a se milui de Domnul? Iar lipsit și sărac era Domnul, căci, bogat fiind, pentru noi a sărăcit, și nu numai că a sărăcit, ci, pentru neascultarea Iudeilor, S-a făcut atât de sărac, încât a zis: *Vulpile au vizuini, iar păsările cerului cuiburi, iar Fiul Omului nu are unde să-și plece capul* (Luca 9: 58), care este dovadă de o covârșitoare sărăcie. Însuși însă era cu inima străpuns pentru noi, pentru care zicea: *Întristat e sufletul Meu până la moarte* (Matei 26: 38)”. Iar Eusebie zice: „Iuda L-a omorât, zice, făcându-se pricinuitoare pentru a fi dat la moarte”. „Însă, zice Teodorit, acestea le vor suferi ucigașii Lui, că au făcutuciderea Domnului cu cruzime și cu sălbăticie, și până la moarte au gonit pe Cel ce a întrebuițat toată smerenia și blândețea”.

* Sau: *cele dinlăuntru*; vezi tâlcuirile.

⁸¹ Zice Teodorit: „Aici arătat a schimbat forma cea rugătoare și pe amândouă le-a pus în chip prezicător: «Că și blestemul pe care l-au iubit, îl vor lua, și de binecuvântarea, pe care n-au voit să o ia, vor fi lipsiți»”. Iar isihie zice: „Care blestem? Cel al Celui Unul Născut, care s-a auzit când au cugetat vânzarea, zicând: *Vai omului aceluia prin care se vinde Fiul Omului; bine ar fi fost de nu s-ar fi născut omul acela* (Matei 26: 24)”.

⁸² „Binecuvântarea nu o au primit, după Eusebie, adică pe cea pe care o a zis Dumnezeu în fața Mântuitorului către Iacov: *Cel ce te va binecuvânta, binecuvântat va fi* (Fac. 27: 29)”. Iar Isihie zice: „Zice de binecuvântarea apostolilor pe care Însuși Hristos o a zis: *Amin zic vouă, cei ce ați urmat Mie, la înnoirea lumii, veți ședea pe douăsprezece scaune, judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israel* (Matei 19: 28)”.

⁸³ Așa zice Teodorit: „Iudeii sunt cuprinși de rele nu numai pe dinafară, ci și pe dinlăuntru, și de acestea sunt împresurați ca de ape. Apoi, fiindcă apa udă trupul și-l răcorește, dar nu are umezeală statornică, a adăugat și ca untdelemn în oasele lui, căci untdelemnul rămâne mai mult timp în trup. „Că va veni asupra-le, zice, o perioadă de rele

18. Să-i fie lui ca o haină cu care se îmbracă și ca un brâu cu care pururea se încinge.

19. Acesta este lucrul celor ce Mă clevetesc pe mine la Domnul și a celor ce grăiesc rele asupra sufletului Meu.

„Blestemul, zice, se va face lui Iuda ca o haină și ca un brâu ca cuprinzându-l peste tot și strângându-l”. Apoi David zice o pecetluire ca aceasta: „Pedeapsa și osânda lucrului se va face lui Iuda și Iudeilor de la Domnul celor ce mă clevetesc cu nedreptate, ori mă clevetesc numindu-mă potrivnic al lui Dumnezeu; și celor ce grăiesc rele asupra sufletului meu, adică pedeapsa aceasta se face, zice, de la Domnul asupra acelor care grăiau asupra mea cuvinte aducătoare de moarte”. *Că sfat, zice, au făcut toți arhierii și bătrânii poporului asupra lui Iisus ca să-L omoare* (Matei 26: 1). A zis însă și în Psalmul 40: *Asupra mea cugetau rele mie*⁸⁴.

20. Și Tu, Doamne, Doamne, fă cu Mine pentru numele Tău, că bună este mila Ta.

„Tu, Doamne, zice, fă milă cu Mine (că aceasta lipsește pe dinafară), nu că Eu aș fi vrednic, ci pentru Sineți și pentru numele Tău, adică pentru că ești iubitor de oameni și milostiv⁸⁵”. Aici însă Domnul roagă pe Tatăl ca om, ca să ne

---

care va urma iuțimea apei și statornicia untelemnului”. Iar Isihie: „Prin *cele dinlăuntru* înțelege puterile cele cuvântătoare [raționale] ale sufletului, ca pe unele ce adeseori se schimbă, iar prin *oase*, pe cele lucrătoare [practice], ca unele ce sunt tari”. Iar altul zice: „Dar și în loc de băutură cu adevărat blestemul îl beau aceștia (Iuda și Iudeii), și în loc de ungere, cu dânsul se ung, și în loc de haină, cu el se îmbracă, iar pricina este că de binecuvântarea făgăduită mai întâi lor prin Hristos și dată lumii s-au lepădat”.

⁸⁴ Iar ceilalți tâlcuitori, în loc de zicerea *celor ce mă clevetesc*, au pus „celor potrivnici”. „Judecata aceasta, zice, a celor ce grăiesc rele asupra sufletului Meu, se face pedepse pentru graiuri, și nu oarecare, ci pedepse prea amare. Iar cel ce zice astfel, luiși își zice, căci, având lesnire a Mă binecuvânta, mă clevește drept potrivnic lui Dumnezeu, și călcător de lege Mă numește”, că prin aceasta până acum oftează Evreii. „Pentru aceasta, toate cele mai-nainte zise se vor face lor, și cei ce au arătat ură asupra Mea roade ca acestea vor aduna”, după Teodorit.

⁸⁵ Iar după alt tâlcuitor: „Mila oamenilor nu e de acest fel, că este câteodată când aceasta e întrebuițată spre vătămare, iar Dumnezeu [o întrebuițează] pretutindenii spre folos”. Iar Isihie zice: „Deși cele smerite se potrivesc lui Hristos pentru omenitatea Lui, [se poate socoti că] și cele înalte se însoțesc împreună cu cele smerite; că a adăugat *pentru numele Tău*, adică «pentru vrednicia Mea», că nume al Tatălui este Fiul, și pentru aceasta se și zice: *Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului* (Matei 23: 39 etc.), că Cel ce

învețe să fim smerit-cugetători, și atunci când suntem nedreptățiți să ne smerim, și așa prin smerenie să tragem ajutorul lui Dumnezeu către noi. S-a zis însă și în Psalmul 40 dinspre fața lui Hristos: *Și Tu, Doamne, miluiește-mă!* Așijderea și în Psalmul 21 multe ca acestea de omenescă-cuviință și smerite s-au zis din partea omenității Domnului.

21. Izbăvește-mă, că sărac și lipsit sunt Eu, și inima Mea S-a tulburat înlăuntru Mea.

Am spus mai sus ce este *lipsit* și ce este *sărac*, și că acestea se zic dinspre fața Domnului după omenitate, după Teodorit. S-a zis însă și în Psalmul 21: *Izbăvește de sabie sufletul Meu*. Încă și în Evanghelie este scris: *Părinte, izbăvește-Mă de ceasul acesta* (Ioan 12: 27), așijderea scris este într-înșă și aceasta: *Acum sufletul Meu s-a tulburat* (Idem), și iarăși: *Întristat e sufletul Meu până la moarte* (Matei 26: 28).

22. Ca umbra când se abate Ms-am pierdut*, împrăștiatu-M-am* ca lăcustele.

„Eu, zice, așa degrab am fost ucis și ridicat din mijloc ca și umbra ce trece degrab și se pierde, atunci când soarele ajunge la apusuri și apune”. Ori se înțelege așa: „În locul bunătăților ce le-am făcut Iudeilor, am fost omorât de dânșii: precum lăcustele lesne zboară și sunt împrăștiate de vânt din loc în loc, așa și Eu am fost izgonit, zice, din viața aceasta cu moartea”⁸⁶.

---

este întocmai cu Tatăl neschimbat, și pentru aceasta vrednicia Tatălui luând-o asupra-Și, așijderea iarăși milă a Tatălui se numește pe Sine, fiindcă prin venirea Sa ne-am miluit”.

* ἀνταρρέθη, verbul înseamnă și a fi înlăturat, oprit, dat la o parte, și a fi ucis, pierdut, nimic, drept care în numeroase alte locuri s-a redat după context.

* ἐξελύχθη de la ἐκτινάσω. Avem în acest verset ca în sute altele un paralelism sintetic sau sinonimic. Verbul de aici e mai bogat; pentru a înțelege tâlcuirea de mai jos, adăugăm că el însemnează și a îndepărta, a izgoni (ca pe un proscris) și chiar a ucide”, precum în Judec. 16: 20; Ieș. 14: 27 etc.

⁸⁶ Pentru aceasta, zice Teodorit: „Ca niște lăcuste ce se vântură de vifore, și încoace și-ncolo se poartă, neavând cetate, nici sat, nici casă, ci o dată într-una trecând, iar altă dată într-alta, iar alteori încă și în munți și prin pustii alergând”. Iar Sfântul Maxim, moralicește tâlcuind zicerea, zice: „Cu lăcusta arată aceasta, că, precum se zice că ea nu leapădă mai-nainte coada cea pe dinafară, nici pielea ceea ce este deasupra nu o scutură, până ce în sfârșit nu leapădă baliga cea dinlăuntru, așa nici vreunul din oameni, de nu va lepăda mai-nainte desăvârșit iubirea cea către cele ce se strică, ce este înăuntru, în gândul său, ca pe o baligă împuțită, nu va putea să se dezbrace de omul cel vechi”. Iar cel nenumit zice: „Se poate însă zice și pentru toți ucenicii Domnului: «Ne-am împrăștiat ca

23. Genunchii Mei au slăbit de post și carnea Mea s-a schimbat pentru untdelemn.

„Genunchii Mei, zice, au slăbit de post - fiindcă Stăpânul Hristos ducea o viață de strămtorări, fără a Se spăla și fără a Se îngriji; iar dovadă la aceasta este postul cel de patruzeci de zile, pâinile cele de orz și spicele cele ce se frecau de Uenici din pricina foamei, după Teodorit, măcar că deși uneori, după iconomie, Se împărtășea și de o masă mai grasă - și carnea Mea, zice, s-a schimbat în uscăciune și în nefrumusețe din lipsa untdelemnului, adică pentru neungere”, fiindcă cei vechi, atunci când se spălau, se ungeau cu untdelemn⁸⁷.

24. Și M-am făcut ocară lor, văzutu-M-au, clătinat-au capetele lor.

„Eu, zice, M-am făcut ucigașilor Mei Evrei ocară și defăimare - căci ei Îl ocărau pe Domnul și-L batjocoreau, precum povestesc Sfințitele Evanghelii; ei, zice, văzându-Mă spânzurat pe Cruce - după Atanasie și Isihie - își clătinau capetele, precum zice Evangelistul: *Iar cei ce treceau pe cale Îl huleau clătînându-și capetele lor și zicând: Cel ce strici biserica și în trei zile o zidești, mântuiește-te pe sineți* (Matei 27: 39)⁸⁸.

lăcustele»; fiindcă izgonindu-se și alungându-se de către cei ce voiau să le facă rău, nu se ticăloșesc, ci se poartă zburând mai presus de cele pământești; dar și toți Mucenicii, ca niște lăcuste împrăștiindu-se, lăsând cele de jos, aleargă către darurile chemării celei de sus”.

⁸⁷ Pentru aceasta, Simmah a zis așa: „Carnea mea S-a schimbat pentru lipsa ungerii”. Iar Sfântul Maxim tropologic tâlcuiește aceasta: „Cel ce se depărtează de toată răutatea și postește de simțitorii idoli ce se aduc în suflet prin fiecare simțire face slabi genunchii legii păcatului, zic adică biruitoarele deprinderi ale patimilor, nemaiputând ei cu lesnicioasă mișcare a sălta lucrările celor rele și a isprăvi relele cele necuviincioase și făcătoare de pierzare; iar carne e aici puterea cea poftitoare; iar untdelemnul e puterea răutății, iar cel ce o unge pe aceasta sporește [μαίωσις, sau: se grijește de, face neînfrănată, lărgeste] pofta spre îndulcire. Deci cel ce taie prilejurile cele către îndulcire schimbă rațiunea cărnii, adică puterea cea poftitoare o mută către Dumnezeu”. A zis însă și Isihie: „Deși ostenit de călătorie, precum zice Ioan, nu-i de mirare că genunchii Lui au slăbit de post, că spre adevierea trupului pe care L-a primit a suferit fără de păcat cele omenești. Însemnează că și Proorocul Daniil se ungea cu untdelemn, după obiceiul celor vechi, iar când postea și se ruga pentru poporul lui Israel, nu se ungea, precum singur zice: *Și cu ungeri nu m-am uns* (10: 3)”.

⁸⁸ Sfântul Maxim tropologic tâlcuiește aceasta: „Cel ce fuge de răutatea demonilor cu pomenirea păcatelor celor de mai-nainte se ocărăște de dânsii, meșteșugind ei a-l aduce în deznădejde, așa ca să-i pară lui a-i fi cu iertare pocăința ce o urmează. Iar ocară demonilor este și cel ce paște cu iubire de Dumnezeu întru faptele cele bune moravurile

25. Ajută-Mi Mie, Doamne, Dumnezeuul Meu; și Mă mântuiește după mila Ta.

26. Și să cunoască că mâna Ta este aceasta și Tu, Doamne, o ai făcut pe ea.

Precum ca om a pățimit Domnul, așa și acum ca om roagă pe Dumnezeu. Iar după mila Ta zice în loc de „cu mila Ta”, ori „ca un milostiv”⁸⁹. „Cunoască, zice, Iudeii, Doamne, că ajutorul Tău este, adică al Tău este ajutorul acesta și sprijinirea pe care o ai arătat către Mine, ajutându-Mi ca Fiului Tău Cel iubit și netrecându-Mă cu vederea ca pe un potrivnic Ție, lui Dumnezeu, precum ei Mă numesc în chip mincinos”⁹⁰.

---

trupului și mișcările sufletului, că urâciune, zice, este Egiptenilor tot păstorul de oi (Fac. 43: 34). Iar capete ale demonilor celor răi sunt începăturile patimilor pe care ei le pornesc, vrând a trage printr-insele la ei pe cel ce sporește într-insele”.

⁸⁹ Aceasta însă tropologic o tâlcuiește Sfântul Maxim, zicând: „Domnul Se zice adică Dumnezeu al celor ce lucrează virtutea practică, că unii ca aceștia sunt însă din rânduiala celor ce li se poruncește; iar Dumnezeu se zice adică al celor ce se nevoiesc în filosofia cea cunoscătoare [γνωστικῆν], ca al unora ce se fac cunoscători ai științei celor ce sunt. Deci cel ce simte fireasca slăbiciune, deși sporește în fapta bună, se roagă însă lui Dumnezeu să-i ajute. Iar mila lui Dumnezeu și Tatăl este îndurarea Celui Unuia-Născut prin trup către om, Care prin Sineși a făcut a Se da pentru noi plată de isprăvire; neluând nimic în dar, a mântuit firea oamenilor. Prin urmare, după taina aceasta, cel ce cunoaște [διδασκω, termen dificil, poate mai degrabă așa: cel ce cugetă întru dobândirea dreptei socoteli/discernământului] se roagă să se mântuiască, că fără de adevărata milostivire nu este cu putință a dobândi mântuirea”. Iar Isihie zice: „Și al Său ajutor, și mântuirea noastră S-a făcut, ca Cel ce S-a făcut mijlocitor al nostru și Arhiereu către Dumnezeu-Tatăl; pentru aceasta, deci, zice că Tatăl este Domnul și Dumnezeuul Său - care lucru se potrivește cu fețele [persoanele] noastre - pentru că este însușit [propriu] Mijlocitorului și Arhierelui a lua adică asupra Sa fețele acelora pentru care ierurghisește și mijlocește”.

⁹⁰ Dumnezeiescul Maxim iarăși tropologic tâlcuiește aceasta, zicând: „Mână a lui Dumnezeu socotesc că zice dumnezeiasca putere pe care Domnul o a făcut întru cel drept, izbăvindu-l din răutate și mântuindu-l prin fapte bune, pe care mână, dreptul, cunoscând-o necurații draci, voiește să se depărteze de ocările cele de mai-nainte [aruncate] asupra. cunoscând izbăvirea și mântuirea ceea ce s-a făcut prin mila lui Dumnezeu”. Iar Atanasie zice: „Aici, mână zice lucrarea pe care o a făcut sculându-Se pe Sineși din morți”. Și Isihie zice: „Mână numește iconomia Crucii și a Învierii, că, de vreme ce minunile cele mari le numește deget, de nevoie, spre asemănarea cu cele zise și tâlcuirea lor, prea mare fiind minunea Crucii și a Învierii, o numește mână”.

27. **Blestema-vor ei, și Tu vei binecuvânta, cei ce se scoală asupra Mea să se rușineze, iar sluga Ta se va veseli.**

Ziceau luptătorii de Dumnezeu Iudei: *Au doară crezuta-au într-Însul vreunii din boieri? Au din Farisei? Dar gloata aceasta care nu cunoaște legea, blestemată este* (Ioan 7: 49)⁹¹. „Însă cei ce se scoală împotriva Mea se vor rușina, ori când Eu Mă voi scula din mormânt, ori când voi veni la a doua venire; iar Eu Mă voi veseli pentru oamenii care se vor mântui prin iconomia Mea”.

⁹¹ Iar Teodorit zice: „Iudeii până astăzi continuă să grăiască hulele cele asupra Mântuitorului Celui Îndelung-răbdător. Dar aceia, hulindu-L, fac cumva mai vestită propovăduirea în toate zilele, iar cele ale binecuvântării se revarsă peste toate neamurile”. Iar dumnezeiescul Maxim tropologic tâlcuiește, zicând: „Necurații draci pururea blestemă pe cei drepti spre ocări pomenindu-le păcatele cele de mai-nainte, ori, spre întăritare, altele mai rele spunându-le. Dumnezeu însă îi blagoslovește fie prin virtuțile cele ce sunt mângâindu-le mintea cea oboșită, ori chipuri de alte virtuți mai înalte dându-le, și puterea cea spre lucrarea lor dăruindu-le, ori dându-le cuvânt de înțelepciune și de cunoștință mai tainică, și așa, biruind deznădăjduirea de cele de mai-nainte, le dă sporirea întru cele de-al doilea”. Și iarăși zice: „Se scoală cu adevărat dracii asupra tuturor dreptilor, mai întâi războindu-i prin ațâțările alegerii celei slobode a voinii [προαίρεσις] și către necuratele îndulciri [plăceri] trăgându-i, iar atunci când nu nimeresc cu ispitirea aceasta, se întind asupra-le cu împresurătoarele chinuiri ale ispitelor celor fără de voie și afară de alegerea cea slobodă a voinii [zice poate de ispitele cele de-a dreapta și de cele de-a stânga]; după care, sfântul [sau sluga, cum zice în psalm] se veselește cu dreptate, căci a biruit și îndulcirea și chinuirea cu bărbăție, prin înfrânare și răbdare, și pentru că a păzit Stăpânului întregă virtutea care prin amândouă [ispitiri] s-a cercat”. Zice însă Hrisostom: „De aici învață pe ascultători oarecare filozofie: că și zeci de mii de blestemuri de ar arunca ei, blagoslovind Dumnezeu, nicio vătămare nu va fi către aceștia, ci rușinea și ocările se vor întoarce asupra lor”. „Iar slugă aici Domnul se numește, după Teodorit, fiindcă și Pavel a zis: *Pe Sineși S-a deșertat, chip de rob luând* (Filip. 2: 7), și prin Isaia strigă: *Cel ce din pântec m-a făcut rob al Său* (Is. 49: 5), și Însuși zice: *Fiul omului n-a venit să l Se slujească, ci ca să slujească* (Matei 20: 28). Deci sluga sau robul este nume al firii celei luate, dar nu pentru că aceea robește - căci cum ar fi roabă firea omenească cea unită cu Dumnezeu-Cuvântul și care a primit stăpânirea tuturor?-, ci ca să se arate osebirea [trăsăturile] firii acesteia. Deci zicerea slugă sau rob nu e aici arătătoare a vredniciei, ci a firii [adică osebirea sau însușirea firii umane s-a arătat în aceea că ea, fără de păcat fiind însușită de Hristos-Dumnezeu, s-a făcut roabă a Lui și a Tatălui prin Duhul, suferind cele omenești prin robia față de voia dumnezeiască, slujind tuturor, ca pe toți să-i robească (cf. și Ef. 4: 8)]”. Iar Isihie zice: „*Blestem* numește aici Crucea, căci în Lege era scris: *Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn* (Deut. 21: 23), și pentru aceasta au cerut Iudeii ca Hristos să nu fie [simplu] omorât, ci prin Cruce [să fie răstignit], vrând a-L ocări cu blestemul cel scris în Lege, însă Părintele l-a întors în binecuvântare”.

28. Îmbracă-se cu rușine cei ce mă clevetesc pe Mine și să se învelească ca și cu un veșmânt cu ocara lor.

„Iudeii, zice, care Mă clevetesc ca pe un potrivnic lui Dumnezeu, se vor rușina înaintea neamurilor, împrăștiindu-se și robindu-le lor, și de toți ocărându-se; aceia se vor îmbrăca cu rușinea ca și cu un veșmânt”⁹².

29. Mărturisi-Mă-voi Domnului foarte cu gura Mea și în mijlocul multora Îl voi lăuda pe El.

„Eu, zice, ca un om voi mulțumi lui Dumnezeu, ca Mântuitorului și Izbăvitorului Meu, și în mijlocul multora Îl voi lăuda”. Și, cu adevărat, Mântuitorul Hristos ca om mulțumește și laudă pe Dumnezeu în mijlocul a multor oameni atunci când în biserică se citește sfânta Evanghelie, prin care slăvește pe Dumnezeu și Părintele Său⁹³.

---

⁹² Hrisostom zice: „Vezi cum se roagă a nu se da ei muncii sau rușinii, ca să se facă lor învățătură de îndreptare și pricină de schimbare spre mai bine”. Zice și Sfântul Maxim tropologic: „Cel drept pururea se roagă ca demonii să se îndurereze și să se nenorocească de cele ce poftesc, și așa, pentru că s-au biruit, rușinea de la unul sau de la altul demonii nu o mai pot suferi”. Iar după Eusebie: „Îndoită e învelirea în haină, adică pe deasupra [pentru apărare], și pentru rușine, care este o mahniciune a minții care se face pentru o nenorocire a [nereușită a obținerii] vreunui lucru poftit”. A zis și Isihie: „Să se rușineze Iudeii văzând pe Cel de dânșii răstignit închinat de toți. Iar Hristos Cel răstignit și înviat Se bucură nu atât pentru rușinea iudeilor, cât Se veselește pentru mântuirea lumii; iar ei se îmbracă cu rușine, că pe Cel ce după trup era cu dânșii și Care voia să-i mântuiască L-au răstignit. Se îmbracă însă ca cu un veșmânt, pentru îndrăznirea [πολιμήματι, sau: rușinea] Crucii, care s-a numit haină, se leapădă de Cel ce prin scularea cea din morți lumea o a sculat, și acestea lor ca o îndoită rușine potrivit li se face îmbrăcămintă și veșmânt”.

⁹³ După Sfântul Maxim: „Foarte Se mărturisește Domnului cu gura Sa cel ce din tot sufletul și puterea aduce lui Dumnezeu rugăciune înțelegătoare, pentru desăvârșita curăție ce s-a făcut întru el, și răsplătește cu mulțumirea facerii de bine; că lauda cea prin mărturisire este mulțumirea de bunătățile ce se aduc dreptului de la Dumnezeu, iar gură, lucrarea cea gânditoare a puterii celei cuvântătoare [rațiunii], iar laudă e cuvântul cel în lucrare, prin laude arătător de bunătățile cele câștigate, care [bunătăți] sunt mai alese decât orice bunătăți ale altora. Deci prin laudă dreptul după putere și cu fapta și cu cuvântul covârșitoarea putere a lui Dumnezeu aratăată făcând-o multora, vădește că nu cunoștința tuturor e curată întru aceasta [întru lauda sau puterea lui Dumnezeu adică]”. Iar Isihie prin gură a lui Hristos înțelege Biserica, al cărei Cap este, că printr-însă făgăduiește să se mărturisească Tatălui.

30. Că a stat de-a dreapta celui lipsit, ca să Mă mântuiască* de cei ce gonesc sufletul Meu.

„Dumnezeu, zice, a stat în partea dreaptă a Mea, a săracului, adică Mi-a ajutat Mie”, că de-a dreapta omului stau cei ce-l ajută. Ori se înțelege și altfel, anume că Dumnezeu S-a înfățișat [a stat] pentru faptele Mele de-a dreapta, și de faptele mele bune S-a tras ca să-Mi ajute; și M-a mântuit de la vrăjmașii mei Iudei, înviindu-Mă din morți”⁹⁴.

---

* σωσαι, verbul e la aorist, drept care unii au redat fie prin *să Mă mântuiască*, fie prin *să-Mă mântuiască*. Cu toate acestea, în amândouă cazurile se zice despre Mântuitorul Hristos.

⁹⁴ Zice Teodorit: „Firea cea dumnezeiască, nedespărțită făcând unirea, de față era lângă firea omenească, pe care și săracă o numește; dar o lăsa însă să pătimească, lucrând mântuirea oamenilor. Că lesne era Lui, odată ce a luat firea omenească, să o facă nemuritoare, dar, de vreme ce Patima era mântuirea lumii, a îngăduit să se facă însăși Patima, iar după patimă a împărtășit nemurirea și nesticăciunea”. Iar dumnezeiescul Maxim tropologic tâlcuiește acestea: „Dreapta dreptului este duhovniceasca cugetare, la care se înfățișează Dumnezeu mântuindu-l de cei ce gonesc pe de-a stânga, adică de pământeasca cugetare. Iar *sărac* este cel ce de-a pururea poartă în mintea sa smerita-cugetare cea potrivită firii celei făcute din cele ce nu erau și care cunoaște că nimic nu are al său, afară de Dumnezeu, spre lucrarea fapte bune”. Zice însă și Isihie: „Că precum Fiul nu numai că șade de-a dreapta Tatălui, ci stă și de-a dreapta [oamenilor] - că a zis Ștefan: *Iată, văd cerurile deschise și pe Fiul Omului stând de-a dreapta lui Dumnezeu* (Fapte 7: 56) -, așa și Tatăl se zice că a stătut de-a dreapta Fiului, ca noi să ne învățăm a cunoaște o singură vrednicie: a Fiului și a Tatălui”.

CATISMA 16

PSALMUL 109

Psalm lui David.

Despre suprascrierea aceasta am spus de multe ori, însă psalmul acesta se aduce la Hristos¹.

1. Zis-a Domnul Domnului meu:

„Dumnezeu și Tatăl, zice, a zis către Dumnezeu meu și Fiul Său după ce S-a înălțat la ceruri”. Iar de este scris (Deut. 6: 49): *Domnul Dumnezeuul nostru Unul este*, aceasta nu s-a scris spre lepădarea Unuia-Născut. Să nu fie! Ci spre osebite și despărțire de cei ce nu sunt dumnezei. Cu dumnezeiască cuviință însă se cuvine să înțelegem că Domnul Dumnezeu a zis către Fiul, și nu după omenească-cuviință, adică ca și către Dumnezeu, și nu ca și către un om. Și această zicerea astupă gurile Evreilor, căci care sunt cei doi domni ai lui David dintre care unul S-a născut din pânțele mai-nainte de lucașfâr (cf. v. 3) și S-a cinstit cu preoție

¹ Însemnează Teodorit: „Că și Domnul în Evanghelie psalmul aceasta la Sineși îl aduce, întrebând pe Farisei și zicând: *Ce vi se pare vouă despre Hristos? Al cui Fiu este? Zis-au Lui: Al lui David. Zis-a lor: Cum dar David întru Duhul îl numește Domn, zicând: «Zis-a Domnul Domnului meu: Șezi de-a dreapta Mea până ce voi pe vrășmașii Tăi așternut picioarelor Tale?» Deci, dacă David îl numește pe El Domn, cum este Fiu al Său? Și niciunul nu l-a putut răspunde Lui cuvânt?* (Matei 22: 42); că Fariseii mărturiseau pe Domnul a fi Fiu al lui David, iar că era și Domn al lui David (după Dumnezeire adică), aceasta n-o știau [drept care credeau că El va fi un fel de erou național sau eliberator din robia romană]. Deci cealaltă [zicere] o adaugă Domnul, netăgăduind cea mărturisită [în psalm], ei învățând că Același este și Fiu al lui David după trup, și Domn al lui, ca Dumnezeu și Făcător a toate. Să zică dar Evreii cei ce aduc psalmul acesta la Avraam [ca zis] dinspre partea robului; și Arienii și Eunomenii cei ce aduc psalmul acesta la Dumnezeu de dinainte de a Se întrupe; și Pavlicienii, și Sabelienii, și Fotinienii cei ce au adus aceasta la Hristos ca la un om gol [oarecare]; că ce vor zice dar la aceasta: *Din pânțele mai-nainte de lucașfâr Te-am născut?* (v. 4)”. Și Atanasie zice: „Psalmul acesta proorocește nașterea Domnului și suirea la ceruri”.

după rânduiala lui Melhisedec? Nici n-au aflat, nici nu au ce să zică², căci este prea arătat că Acesta este Hristos, Care este și Dumnezeu și om.

Șezi de-a dreapta Mea.

Precum prin zicerea *Domn* și *Domn* se arată cinstea cea întocmai pe care o are Tatăl cu Fiul, tot așa, prin șederea cea de-a dreapta, prin scaun împărătesc, aceeași cinste deopotrivă asemănătoare a Acestora asemenea se arată, a Cărora ședere este obștească, Cărora și Împărăția le este obștească; Aceștia să astupe dar gurile lui Arie și a lui Eunomie care flecăresc zicând că Fiul este neîntocmai cu Tatăl, fiindcă Dumnezeu și Tatăl este fără de trup și nescris-împrejur [necircumscriș], și nu are dreaptă și stângă, că acestea sunt proprii trupului. Așijderea dar aici însemnează odihna Lui și câștigarea dumnezeieștii Împărății, iar zicerea *de-a dreapta* arată adevăritatea Fiului și apropierea și potrivirea cinstei.

² Zice însă și Teodorit: „Dacă împăratul David, împărat bine-cinstitor de Dumnezeu, care și de dar proorocesc s-a învrednicit, numește Domn al său pe Stăpânul Hristos, nu era dar numai om, după nebuneasca zicere a Evreilor, ci și Dumnezeu, ca Făcător și Domn al lui David. Că și obștimea numelui arată însușirea ființei: că Domnul nu zice Domnului și Tatăl Fiului Său «Domnul zidirii», nici «Domnul făpturii». Iar alții, pe Cel ce a zis îl zic Dumnezeu, iar pe cel ce a auzit îl zic Zorobabel. Dar ce, Zorobabel a fost Domn al lui David? Dar cum ar avea aceasta vreo rațiune, care și el, în loc de mare cinste, David s-a numit? Și de unde a avut preoția, și mai ales una străină [neobișnuită] și preaslăvită? Deci aceasta, *zis-a Domnul Domnului meu*, s-a zis despre Hristos. În Scriptura evreiască însă e scris: „Zis-a Iehova [Ιεχωβά, termen ce transliterează relativ exact cuvântul evreiesc] lui Iehova”, care este zicere arătătoare a ființei celei de o potrivă a Tatălui și a Fiului; fiindcă nicio zidire nu se numește Iehova, că singur lui Dumnezeu se dă numele acesta, și numai Dumnezeieștii și neziditei firi, și nu vreunei alte firi zidite”. [Nu se cunoaște cu precizie redarea evreiască a numelui lui Dumnezeu. Iehova sau Iahve sau altele - cum adesea se zice - sunt variante ce conțin vocale adăugate în chip cel puțin subiectiv de Evreii de mai târziu, vrăjmașii lui Hristos, la textul evreiesc nevocalizat. Importantă e însă redarea greacă a numelui, Dumnezeu mărturisind că este: „Cel ce sunt” (ὁ ὢν, cf. Ieș. 3: 14). adică El este Cel ce este/ființează, sau ființa prin excelență, Cel ce ființează cu adevărat. Ce are ființa absolută și nemărginită; de aceea s-a și zis mai sus că numele denotă deoființimea și egalitatea în Dumnezeire a Treimii.]

³ Zice însă și Marele Vasile: „Dacă scaunul lui Dumnezeu, precum cu adevărat noi credem, este nume de vrednicie oșebită, șederea de-a dreapta Tatălui cea hotărâtă Domnului ce altceva poate însemna dacă nu cinstea cea deopotrivă a vredniciei? Iar *de-a dreapta* însemnează apropierea cea către Cel asemenea, nu trupește luându-se *dreapta*, căci așa ar fi ceva necuvenit lui Dumnezeu, ci cuvântul, arătând marea-cuviință a cinstei. a zis așa din numirile cele cinstite ale înainte-șederii. Deci, luând aminte de aici, nu zicem pe Fiul mai mare decât Tatăl din pricina șederii de-a dreapta și preacinstită, nici tu să nu o zici că e mai jos și mai puțin, ci întocmai cinstit și asemenea, că pe aceasta o arată

2. Până ce voi pune pe vrăjmași Tăi așternut picioarelor Tale.

Prin *vrăjmași* înțelege aici, după Teodorit și Atanasie, pe Iudei, pe Elini, pe eretici și pe demoni. Iar *până* nu e pus întotdeauna pentru timp viitor, ci, cu adevărat, de multe ori înseamnă „până la oarecari vremi”, iar partea cea rămasă a timpului nu se tăgăduiește, ci și pe aceea împreună o cuprinde, precum este acum, aici, despre care și Teologul Grigorie în *Întâiul cuvânt despre Fiul* a filosofat: „Și noi, la evanghelică zicere a lui Matei - adică aceasta: *Până ce a născut pe Fiul Său Cel Întâi-Născut* (Matei 1: 25) -, urmând Părinților am tălcuit⁴: pentru că dacă Împărăția Lui ar fi fost hotărnicită până la oarecari vremi și nu ar fi fost veșnică, cum s-ar mai ține zicerea aceea a lui Daniil: *Și Împărăția Lui va fi Împărăție veșnică* (Dan. 3: 33)? Și iarăși: *Va ridica Dumnezeu cerului o Împărăție care nu se va strica* (Dan. 2: 44). Ori cum se va adevăra ceea ce a zis Arhanghelul Gavriil către Fecioara: *Și împărăției Lui nu va fi sfârșit* (Luca 1: 33)?” Iar deși auzi, o, cititorule, aici că Tatăl pune pe vrăjmași sub picioarele Fiului Său, iar la Pavel că Fiul îi pune sub picioarele Sale - *Că se cuvine, zice, a împărății El până ce va pune pe toți vrăjmașii sub picioarele Sale* (1 Cor. 15: 25), de auzi, zic, aceasta, să nu te tulburi, fiindcă obștească este lucrarea și puterea

---

împărtășirea șederii”. Și Chiri! încă zice: „Iar locul cel de-a dreapta înseamnă cinstea cea deopotrivă și [de o] vrednicie”. Și Sevir zice: „Cinstea cea întocmai a Fiului și a Tatălui o înțelegem prin șederea cea de-a dreapta; că la finița cea netrupească nu e cu puțință a înțelege dreapta ori stânga”. Aceasta o zice și Ishie: „Fiul nu-și răpește Luiși vrednicie de Împărăție și de Dumnezeu (pentru aceasta zice Pavel *nu răpire s-a socotit a fi întocmai cu Dumnezeu* [Filip. 2: 6]), ci bine voind Tatăl și bucurându-Se de vrednicia Fiului are Împărăția și cinstea cea deopotrivă către Tatăl”. „Deci scaunul, după Eusebie, înseamnă vrednicia Lui cea împărătească: iar șederea, adevărarea și întărirea și neclătinarea stăruirii în Împărăție: iar *de-a dreapta* înseamnă că este părtaş al bunătaților și al darurilor celor drepte ale Tatălui”. Iar Teodorit zice: „Mare lucru cu adevărat este a se pune să șadă firea omenească de-a dreapta, și nu numai mai presus de alte firi, ci mai presus de toată zidirea. Însă și aceasta s-a zis omenește: că Fiul, ca Dumnezeu, are scaunul veșnic: *Că scaunul Tău, zice, Dumnezeule, este în veacul veacului* (Ps. 44: 8). Că nu S-a învrednicit cinstet acesteia după Cruce și după patimă ca Dumnezeu, ci a luat ca om ceea ce avea ca Dumnezeu: deci ca om aude *șezi de-a dreapta Mea*, căci ca Dumnezeu are veșnic stăpânirea”. A zis însă și în altă parte dumnezeiescul Vasile: „Dar ce, de-a dreapta șezând, este mai cinstit? Mai cinstit este a avea cinstea prin Sineși, iar dacă, să zicem, nu a avut-o, luând-o de la Cel ce L-a născut, harul este al Celui ce L-a dat”.

⁴ Înseamnă că Domnul Eftimie, acest mai cinstit între filosofi, are tălcuire și la Evanghelie, prea pe scurt, care cu pușini ani mai în urmă s-a tipărit în Lipsca [sau Lipsia], iar acum se află în biblioteca sfintei mănăstiri Cutlumuș, despre care tălcuire însă vorbește aici.

Amânduror, a Tatălui și a Fiului, și obștești sunt către Amândoi isprăvile, pentru că toți se vor supune Fiului; unii de voie, alții de silă, când vor vedea pogorându-se din ceruri întru A Doua Sa Venire, despre care mai multe a învățat Pavel, zicând: *Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor dintru adânc* (Filip. 2: 10). Iar prin *așternut al picioarelor* vrea să zică „supuși”, adică „până ce voi pune pe vrăjmașii Tăi supuși sub picioarele Tale”⁵.

3. Toiagul puterii va trimite Ție Domnul din Sion,

Uneori prin *toiag* se ia însemnare de pedeapsă, precum aceasta: *Ce voiți? Să vin la voi cu toiag ori cu dragoste și cu duh de blândețe?* (I Cor. 4. 24), iar alteori spre semn de păstorie, iar pentru aceasta zice: *Vei paște pe ei cu toiag de fier* (Ps. 2: 9), iar alteori spre semn al Împărăției, precum aceasta: *Ieși-va Toiag din rădăcina lui Iesei* (Is. 11. 1), iar alteori spre semn al puterii, precum este zicerea de față: „A trimis, zice, Domnul, ca unui om putere din Sionul cel din ceruri, ori din Sionul cel din Ierusalim, pentru că din Sion a început puterea isprăvilor lui Hristos și a propovăduirii Evangheliei Lui”. Se poate însă prin *toiagul puterii* să se înțeleagă și Crucea, după Hrisostom, fiindcă ce altceva este mai puternică decât Crucea, care așa lesne biruiește și doboară pe simțiii și gândiții vrăjmași⁶?

⁵ Și Teodorit zice: „Deci zicerea *până* nu e însemnătoare de timp, ci e o însușire a [idiom al] dumnezeieștii Scripturi, precum aceasta: *Eu sunt, și până ce veți îmbătrâni Eu sunt* (Is. 46: 4); și arătat este că nu se poate alătura ființarea [existența] lui Dumnezeu cu bătrânețea oamenilor, că, și îmbătrânind ei și sfârșindu-se, Făcătorul tuturor rămâne”. Zice însă și Hrisostom: „Auzind pe Proorocul zicând că Tatăl pune sub picioarele Fiului, să nu te tulburi, că nu de ca și cum neputând Fiul s-au zis acestea. Că Pavel zice că Însuși Hristos va pune sub picioarele Sale, că de obște le sunt lucrările, și pentru aceasta zice că *toate ale Mele sunt ale Tale, și ale Tale ale Mele* (Ioan 17: 10)”. Zice însă și Eusebie: „În sfârșit, zice, lângă Mine împărățește, și cinstea și slava cea de la Mine o ține; să tacă însă cei ce acum prigonesc Biserica și stau împotriva numelui Tău surpându-se, și sub picioarele Tale să se supună, că va fi vreme când vei lua Împărăția întregă”. Iar Isihie zice: „În viața aceasta, și Tatăl supune Fiului, și Fiul supune Tatălui omenirea. Iar când se va sfârși veacul acesta, și Dumnezeu Se va face toate celor ce sporesc întru toate, atunci, suindu-ne noi întru deplinătatea vederii și a cunoștinței, vom vedea pe Tatăl întru Fiul și pe Fiul întru Tatăl. Pentru aceasta și Domnul zicea că atunci va veni întru slava Părintelui Său (cf. Matei 16: 28)”.

⁶ Zice și Teodorit: „Arată aici stăpânirea mântuitoarei Cruci, că prin aceea toată tabăra potrivnicilor o a supus; însă aceasta s-a înfipt în Sion”. Aduăgă însă Hrisostom zicând că *toiagul* acesta al Crucii tot pământul și marea le-a întors [spre Dumnezeu] și de multă putere a umplut pe apostoli: cu acest *toiag* ieșind ei, în toate părțile lumii au lucrat toate acelea, cu aceasta înconjurând ei, toate le-au biruit, luând stăpânirea de la Ierusalim. Iar

și stăpânește în mijlocul vrăjmașilor Tăi.

„Stăpânește, zice, Doamne Iisuse Hristoase, în mijlocul vrăjmașilor Tăi, supunându-i și stăpânindu-i, și cu jugul evangheliceștilor Tale porunci trage-i sub Tine”; și iată ce lucru de mirare* era acesta: că apostolii Domnului, deși erau înconjurați din toate părțile de vrăjmași, cu toate acestea îi biruiau pe ei, după Teodorit, și nu simplu, ci cu covârșire și cu adăugire îi stăpâneau pe ei⁷.

4. Cu Tine este începătoria* în ziua puterii Tale,

„În ziua aceea, zice, în care se arată puterea lui Dumnezeu, atunci cu Tine va fi începătură, adică la Tine va fi Împărăția, căci aceasta nu-Ți vine din afară, după Hrisostom, ci este unită cu firea Dumnezeirii Tale”. Prin începătorie se poate înțelege și Fiul lui Dumnezeu, ca Pricinuitor a toate, adică ca Făcător al tuturor, Care este nedespărțit împreună cu Tatăl. Iar ziua puterii este cea dintâi

---

Atanasie împreună cu Eusebie prin *toiag al puterii* au înțeles cuvântul evanghelicesc ce s-a trimis, care pe toate neamurile le-a stăpânit”. Și Isihie zice: „Fiindcă toiagul are îndoită lucrare - că și bate și povățuiește -, pentru aceasta și Crucea pe noi ne povățuiește și pe demoni îi bate, drept care de nevoie s-a zis *toiag al puterii*, fiindcă lucrează unele ca acestea. Și de unde l-a trimis pe acesta lui Hristos? *Din Ston*, zice, că acolo S-a jertfit pe Sineși Cel Unul-Născut”.

* παράδοξον = paradoxal.

⁷ Zice însă Hrisostom: „Vezi proorocie care strălucește mai mult decât soarele; că ce este zicerea *stăpânește în mijlocul vrăjmașilor Tăi*? Este în loc de «în mijlocul Elinilor și în mijlocul Iudeilor». Că așa s-au sădit bisericile în mijlocul cetăților, așa au stăpânit și au biruit; aceasta este dovada strălucitei biruinți: că în mijlocul vrăjmașilor s-au ridicat jertfelnicele, ca oile în mijlocul fiarelor și ca miei în mijlocul lupilor. Și nu a zis «biruiește», ci *stăpânește*, ca așa să arate că biruința ce s-a făcut nu a fost din tăbărare de oști, ci a fost stăpânire din poruncă, și așa stăpâneau apostolii, pe Hristos având întru Dănșii”.

* ἀρχή, trad. lit., în sens larg: putere, stăpânire, autoritate.

⁸ Iar altul zice: „Prin aceasta însemnează vremea judecării, în care cu dumnezeiască putere toate le va judeca, venind cu îngerii Săi întru slava Părintelui Său”. Și Chiril însă zice: „Va veni însă ziua Aceluiași Care este din Tatăl și are în Sineși pe Tatăl, ca început neînceput al ființei Sale, care început îl zice cu osebire numai din zicerea *din Care*, pentru că este din Tatăl”. [*Din Care* traduce pe ξὺ οὐ, adică din Care este/S-a născut/a venit. Textul de aici e luat din Tâlcuirea Sfântului Chiril la Ioan, la cuvintele: *La început era Cuvântul*. De notat e că zicerea *din Care* nu apare în textul grecesc de azi al Evangheliei lui Ioan, ci doar în textul evanghelic citat de Sfântul Chiril.] Iar Isihie înțelege prin începătorie Crucea lui Hristos, fiindcă întru dânsa s-a biruit începătorul (adică stăpânitorul și împăratul lumii), așijderea și prin *ziua puterii* înțelege ziua Crucii (adică

venire a lui Hristos și a nenumăratelor Lui minuni, ori cea a venirii sale celei de-a doua, după Teodorit, și a trâmbeitei celei de pe urmă, care va scula pe cei morți; că și o venire și alta a Lui este dovadă de o putere prea mare, după Hrisostom

întru strălucirile sfinților Tăi;

„Când va veni, zice, ziua puterii Tale, Doamne, și a arătării Tale Celei dintâi, atunci vor străluci sfinții Tăi”; că ce a fost mai strălucit decât apostolii, după Hrisostom, care alergau împrejur strălucind lumea și luminând-o cu propovăduirea Evangheliei și cu faptele lor bune? Așa cum soarele strălucește lumea cu razele sale, în acest fel au fost apostolii de străluciți întru întâia arătare a Domnului și în veacul acesta; dar mult mai strălucit va fi Domnul întru a doua Lui arătare și în veacul viitor, când dreptii vor străluci ca soarele întru slava Părintelui lor, precum a zis Domnul (cf. Matei 13: 43). Că ori la arătarea cea dintâi a Domnului, ori la cea de-a doua, de vei înțelege zicerea aceasta, cu nimic nu vei greși, că și una și alta este dovadă a unei mari puteri, după Hrisostom⁹.

din pânțele mai-nainte de luceafăr Te-am născut.

Zicerea *șezi de-a dreapta Mea* ce a zis-o mai sus, precum și aceasta ce o zice aici, *din pânțele mai-nainte de luceafăr Te-am născut*, acestea se zic dinspre fața Tatălui către Fiul, precum au înțeles toți în chip bisericesc, după Didim. Iar *toiagul puterii va trimite Ție Domnul și cu Tine este începătoria* se zic dinspre fața lui David către Fiul. Iar zicerea *din pânțele* arată adevărarea nașterii, după Hrisostom, Didim și Sevir, și că este de o ființă cu Tatăl, după Teodorit, pentru că cei ce se nasc, cu adevărat din pânțelele născătorilor lor se nasc (deci arată prin aceasta că Domnul Fiul adevărat și după fire este al Tatălui, și nu fiu înfiat și după har, precum zice Didim). Iar zicerea *mai-nainte de luceafăr* însemnează [vremea de] mai-nainte de a se face soarele, precum zice și în Psalmul 71, *mai-nainte de*

---

venirea cea mare), pentru semnele și minunile ce s-au făcut într-înșea, că întru această zi a avut Domnul începătoria, adică Crucea, cu Sineși, nu numai fiind pironit pe ea, ci și pe umeri purtând-o. Aceasta mai luminat arătând-o, Isaia zice: *A cărui începătorie (adică stăpânire) s-a făcut pe umerii Lui* (Is. 9: 5), pe care, tâlcuind-o Teologul Grigorie, a zis: „Cu Crucea împreună Se înalță”.

⁹ Iar Atanasie zice: „Zicerea *întru strălucirile sfinților Tăi* nimic altceva nu însemnează decât cetele sfinților Îngeri pe care ni le arată nouă, care în noaptea aceea în care S-a născut Hristos strigau: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu*”. Iar Hrisostom: „*Strălucire* zice aici frumusețile sfinților: că cine e mai strălucit decât Pavel? Și cine mai laudat decât Petru? Care înconjurau lumea mai mult decât soarele strălucind și semințele bunei-cinstiri arătând? Căci ea îngerii din ceruri pogorându-se, așa erau neapropiați tuturor, că *nimeni*, zice, *nu îndrăzne să o oprească, ci poporul îi mărea pe ei* (Fapte 5: 13)”.

soare rămâne [este] numele Lui. Dar ce, numai mai-nainte de soare L-a născut Tatăl? Ba, că și în altă parte zice despre El: *Și din veac și până în veac ești Tu* (Ps. 89: 2), și măcar că nu numai din veac, ci și mai-nainte de veac este, și nu numai până în veac este, ci și mai presus de veac și fără de sfârșit. Deci ziceri ca acestea trebuie înțelese cu dumnezeiască cuviință, adică din ele trebuie să înțelegem că Fiul este mai-nainte de toate cele ce sunt, și că este mai-nainte de veacuri; iar cei ce înțeleg *mai-nainte de luceafăr* că este acea noapte în care Fecioara a născut pe Hristos, rău înțeleg! Că trebuia să se zică nu numai mai-nainte de luceafăr, ci și de răsăritul soarelui. Căci întotdeauna zicerea *mai-nainte de soare* însemnează simplu „mai-nainte de existența soarelui”, precum și prin „mai-nainte de răsăritul soarelui” se însemnează zorile¹⁰.

¹⁰ Iar Hrisostom zice: „A pomeni însă de pântece ca să arate adevărea nașterii și că din însăși părinteasca ființă S-a născut Fiul; că și noi, adevărea nașterii din pântece o avem, iar lucrările cu mâinile le facem. Deci pântecele și inima însemnează însușirea [ceea ce e propriu, proprietatea] și adevărea”. A zis însă și Sevir: „Zicerea că *din pântece L-a născut* însemnează că e de o ființă, iar *mai-nainte de luceafăr* însemnează că e mai-nainte de veacuri”. Și Teodorit zice: „*Mai-nainte de luceafăr* însemnează că El este mai-nainte de vremi și de veacuri, iar *din pântece* învață că este de aceeași ființă: «Că nu de aiurea, zice, ci din a Mea ființă S-a născut (pântecele înțelegându-se prin analogie): că precum oamenii din pântece nasc, și cei ce se nasc au aceeași fire cu cei ce i-au născut, așa și Tu din Mine Te-ai născut, și ființa Născătorului întru Sineți o arăți”. Iar după Atanasie: „*Mai-nainte de luceafăr* însemnează că chipul nașterii s-a închis oarecum în neurătare și nepricepere și ca-ntr-un întuneric adânc. Că ce este lucrul [acesta] cuviincios Dumnezeirii, de s-ar înțelege că Fiul S-a născut mai-nainte de luceafăr? Că dacă pentru vechime, cum nu ar fi fost mai bine a zice «mai-nainte de cer și de pământ»?” [Categoriile temporale nu pot povesti în adevăr sau destul de bine modul și vremea nașterii lui Hristos, dar, paradoxal, toate trimit cugetul către ceea ce este necuprins de acesta - nașterea din veșnicie, care veșnicie nu poate fi cugetată decât într-o măsură foarte mică, după omeneasca-cuviință.] După Nichita, și acest fel de zicere are un înțeles oarecare, că zice Ioan în Apocalipsă despre Hristos: *Eu sunt rădăcina și neamul lui David, steaua cea strălucitoare și de dimineață* (22: 16). Deci dacă steaua cea de dimineață, adică din zori, este neam al lui David, arătat este că nașterea cea după trup a Mântuitorului s-a zis *luceafăr*, față de care nașterea cea din Dumnezeu a fost mai-nainte, precum una ca aceasta este ceea ce se zicea aici, adică «din Sinemi Te-am născut mai-nainte de arătarea Ta cea după trup», că zicerea *mai-nainte de luceafăr* asemenea este cu cea mai-nainte de întrupare”. Și Eusebie zice: „Eu însă știu, auzind pe oarecine, că în loc de *din pântece*, [Scriptura] cea Romanicească [în latină] a zis «din Mariam», pomenind anume de Născătoarea de Dumnezeu. De unde unii zic că aici s-a închipuit de Tatăl nașterea cea după trup a Unuia-Născut. Fiindcă cu a Sa putere mai presus de fire s-a lucrat nașterea. Iar zicerea *mai-nainte de luceafăr* este pentru că Domnul S-a născut noaptea și mai-nainte de zori. Iar unora nu le place aceasta, zicând că Domnul nu la iconomia cea după trup, ci la nașterea cea după Dumnezeire a scotit psalmul acesta”.

5. Juratu-S-a Domnul și nu-I va părea rău [nu Se va căi],

Precum mânia, zicându-se la Dumnezeu, nu însemnează patimă, ci însemnează pornirea puterii celei pedepsitoare. așa și jurământul lui Dumnezeu însemnează adevărarea și ceea ce negreșit are să fie, și nu jurământul cel ce se face la noi, la oameni; iar *nu-I va părea rău* că nu va preface Dumnezeu, nici nu va schimba ceea ce a adevărit (precum de multe ori face la multe lucruri, prefăcând hotărârile sale pentru alte iconomii folositoare, precum a zis Teodorit). Și ce s-a jurat și cu adevărire a hotărât? Ascultă!¹¹

Tu ești preot în veac după rânduiala lui Melhisedec.

Preot cu adevărat a fost Domnul după rânduiala lui Melhisedec, pentru că a împărțit apostolilor pâine și vin la Cina cea de taină, precum și Melhisedec a împărțit pâine și vin lui Avraam și celor împreună cu el, atunci când s-a întors de la lupta și biruința ce a făcut-o asupra împăratului Hodologomor, precum se vede la capitolul 14 al Facerii. Și este *preot în veac* Hristos fiindcă nici început de zile, nici sfârșit de viață nu are, după Dumnezeire, precum și Melhisedec nu a avut început și sfârșit, după istoria Scripturii, dar Melhisedec nu le are pe acestea pentru aceea că istoria Scripturii le-a trecut sub tăcere, și n-a arătat din ce născători s-a născut și când a murit, iar Hristos după adevăr nici început nu are, nici sfârșit¹².

¹¹ Zice însă și Atanasie: „Jurământul este către Dumnezeu-Cuvântul, încredințând pe cei ce aud, și crezare dând fiecăruia, că ceea ce s-a făgăduit și zis negreșit se va face”. Și Teodorit zice: „Acestea cu scumpătate le-a tâlcuit dumnezeiescul Apostol în Cartea cea către Evrei: arătând nemărginirea arhieriei acesteia, zice că preoția levitică nu a primit făgăduințele cu jurământ, iar aceasta s-a întărit cu jurământ. Aceasta însă o a zis omenește, că Dumnezeirea este neîmpărțășită de patimi, că părerea de rău e și ea patimă”.

¹² Zice însă dumnezeiescul Chiril: „După limba elinească, este [se zice despre] *Melhi* împăratul, iar *Sedec* înseamnă dreptate, iar *Salim*, pace. Și să se vadă că, întru numirea sa, Melhisedec e îmbogățit după amestecarea celor însemnate de cuvinte în numele lui, și de aceea s-a zis împărat al dreptății și al păcii”. A zis însă și Teologul Grigorie: „Se zice dar Hristos *Melhisedec* ca Unul fără maică, după nașterea cea mai presus de noi, și fără de tată, după cea ca a noastră, și ca fără de neam [genealogie], de neam de cel de sus – *că neamul Lui cine-l va povesti?* (Fapte 8: 33) – și ca împărat al Salimului, adică al păcii, și ca Unul Care a luat zeciuială de la Patriarhi, făcând vitejie asupra puterilor celor rele”. Citește și la capitolul al șaptelea al Cărții celei către Evrei, unde Pavel minunat alegorisește în Hristos cele ale lui Melhisedec. Am subînsemnat însă și eu destule la capitolul acesta, traducând tâlcuirea celei către Evrei. Iar Teodorit zice: „Melhisedec însă nu a fost preot al Evreilor, ci al neamurilor. Așa și Stăpânul Hristos, nu numai pentru Evrei, ci și pentru toți oamenii S-a adus pe Sineși jertfă lui Dumnezeu. Aflăm însă despre Melhisedec că era și preot și împărat; deci dacă Hristos este după trup din David, iar

6. Domnul este de-a dreapta Ta, sfârâmat-a în ziua mâniei Sale împărați.

„Domnul, zice, va fi cu Tine, ajutându-Te ca pe un om”, precum zice și în Psalmul 15, *văzut-am mai-nainte pe Domnul înaintea mea pururea, că de-a dreapta Mea este, ca să nu Mă clatin*. „Însuși, zice Domnul, va zdrobi în Ziua Judecării pe necredincioșii împărați, și hotărâtele munci cele veșnice [le va aduce]. Iar de va zdrobi pe împărați, cu mult mai vârtos va zdrobi pe ceilalți necredincioși”¹³.

7. Judeca-va întru neamuri, plini-va căderile, zdrobi-va capetele multora de pe pământ.

„Domnul va judeca, zice, neamurile, ori va judeca întru neamuri pe cei vrednici de judecată, și va înmulți stârvurile (ori leșurile), pentru că va doborî spre folos, și pe mulți va smeri”, că ceea ce mai sus a zis osebit pentru împărați, aceasta acum, aici, o zice peste tot pentru ceilalți. Acestea însă se înțeleg nu numai pentru judecata din urmă, ci și, după alt chip [alt înțeles], arată puterea cea de nesuferit a lui Dumnezeu, căci atunci când Dumnezeu urgisește, atunci zdrobește și împărați și toate celelalte le face¹⁴.

David din Iuda, iar Hristos a luat arhieria după rânduiala lui Melhisedec, a încetat cu adevărat preoția levitică și s-a mutat blagoslovenia preoției celei mai mari la seminția lui Iuda. Iar acum preoțește Hristos, Cel ce a odrăslit după trup din Iuda, nu aducând El ceva, ci fiind cap al celor ce aduc. Că trup al Său numește Biserica, și prin aceasta preoțește ca om, iar ca Dumnezeu primește pe cele ce se aduc”.

¹³ Iar Isihie zice: „Vezi că zicerea *zezi de-a dreapta Mea* nu e arătătoare de vreun loc oarecare, ci de unire a Fiului cu Tatăl și de asemănare după toate? Că dacă Fiul șade de-a dreapta, cum de zice iarăși că Tatăl este de-a dreapta Lui? Iar zicând că *împărați va zdrobi în ziua mâniei* arată pe aceia care s-au adunat împreună împotriva Domnului și asupra Unsului (adică Hristosului) Său, Irod adică, și Pilat, Anna și Caiafa și cei împreună cu dânșii”. „Ori prin *împărați*, după Didim, însemnează pe cei gândiți, adică pe începătoriiile și stăpânirile întunericului și stăpânitorii lumii, care, zdrobindu-se, vor înceta de a mai fi vrăjmășitori, stricându-se de Domnul în Ziua Judecării toată stăpânirea lor”. Iar Teodorit zice: „*Domnul este de-a dreapta Ta* spune în loc de «nedespărțită ai Dumnezeirea cea unită»”.

¹⁴ Iar Hrisostom zice: „*Va judeca*, adică va osândi pe demoni, pentru cele ce au păcătuit și au păgânătățit”. „Nu a zis însă, zice Isihie, «*va judeca neamurile*», ci *va judeca* [κρίνει], adică va osândi pe Diavolul întru neamuri; că, văzând puterea lui întru neamuri și înfruntând-o, l-a osândit. Și a înmulțit stârvurile demonilor, că împreună cu el [cu Diavolul] și pe oastea lui o a doborât. Că, îngropându-Se în pământ prin moartea Sa, și moartea stricând-o, a zdrobit capetele gândiților balauri”.

8. Din pârâu pe cale va bea, pentru aceasta va înălța capul.

După Hrisostom, prin aceste cuvinte David proorocește despre sărăcia* petrecerii și a vieții lui Iisus Hristos, adică cum că El, ducând o viață simplă* și fără prisosiri, va bea din pârâu și din torențele ce curg în calea vieții acesteia; ori se înțelege prin aceea că, umblând în calea vieții acesteia, va bea din pârâu. Anagogic însă prin *pârâu* să înțelegi iarna, mulțimea și puhoiul ispitelor, după Didim: iar prin *cale*, viața aceasta trecătoare și hotarele ei, prin *băuturi* [va bea], împărtășirea și primirea ispitelor*. „Deci, zice, Hristos va bea, adică va cerca în viața Sa și va suferi puhoi și mulțime de ispite”, *că prin ceea ce Însuși a pățimit, ispitit fiind, zice, poate și celor ce se ispitesc să le ajute* (Evr. 2: 18); însă pentru simplitatea și smerenia aceasta și pentru ispite Se va înălța și Se va slăvi suindu-Se la cer și șezând de-a dreapta lui Dumnezeu; iar sărăciile acestea nu numai că nu L-au vătămat cu nimic, ci și L-au înălțat la înălțime și slavă negrăită, după Hrisostom¹⁵.

* Despre termenul grecesc folosit aici, vezi notele de la Psalmul 108: 15 și Psalmul 102: 15.

* ἀπνεύτων, întrucâtva sinonim cu termenul de mai sus, cuvântul de față aduce alte nuanțe: simplu, fără pretenții și fără exagerări, fără a stârni de voie tulburări. Descrierea de aici se potrivește cu zicerea lui Isaia (53: 2): *fără chip, fără frumusețe, ca să ne [facă să ne] uităm la El, și nicio înfățișare [prin] care să ne fie drag.*

* Desigur nu și căderea în ele, nici fuga de ele din pricina vreunor neputințe, precum la oameni, ci primirea lor spre biruire, spre pildă nouă. Deși Hristos sfătuia undeva pe apostoli să se roage neîncetat ca să nu intre în ispită (cf. Luca 22: 40), căci e mai bine să fim acoperiți cu rugăciunea ca și cu un scut, decât să cădem în ispite. Dar, după Apostolul Petru (cf. I Pt. 1: 6) și alți apostoli, Dumnezeu îngăduie să dăm și de ispite, căci cine oare se poate ruga neîncetat?

¹⁵ Aduagă încă Hrisostom și acestea: „În felul în care-I era masa și băutura - masa cu pâine de orz și băutura apă din pârâu -, prin acesta, zic, a venit să ne învețe filosoficeasca dietă: pântecele a-l stăpâni, închipuirea (φαντασίαν; aici zice poate de închipuirile deșarte, de aparențele înșelătoare sau de fala de care se pot umple unii din osebite pricini) a o călca, mândria a o strica: «Că multă sărăcie, zice, va întrebuița înomenindu-Se, ca, celor ce se află pe cale, cu apă să le vindece setea»”. Iar Teodorit zice: „Se pare însă că are și o altă mai adâncă proorocie, că și taina Patimii o însemnează. Că prin *pahar* îi este obicei a numi Patima, după ceea ce zice: *Treacă de la Mine paharul acesta* (Matei 26: 39). Iar *pârâu* îi numește pe Iudei, fiindcă câștigaseră dumnezeiescul har, dar nu s-au îndulcit de el pururea, precum și pârâul, nu necurmată are curgerea apei, ci se alcătuieste din ploile ce se nasc din nori, așa și Iudeii au avut vremelnic darul Legii, care se dăruia lor de prooroci ca de niște nori. Deci în calea vieții acesteia trecătoare, paharul Patimii îl bea de la Iudei, cei ce ca paharul s-au uscat, lipsit fiind de toată umezeala. Asemenea cu aceasta [poate mai vârtos cu *că va înălța capul*] este și ceea ce a zis Sfântul Apostol Pavel: *S-a*

PSALMUL 110

Aliluia.

salmul aceasta este de mulțumire¹⁶.

1. Mărturisi-mă-voi Ție, Doamne, cu toată inima mea,

„Eu, zice, voi mulțumi Ție, Doamne, nu numai cu cuvinte, nici numai cu limba și cu gura, ci și cu toată inima mea, cu suflet înfocat și prea osârduitor, și cu gând luător-aminte, slobod fiind de toată grija cea lumească și înălțându-mi mintea către Tine, și voi mulțumi Ție atât pentru facerile Tale de bine cele făcute către mine, cât și pentru cele ce le-ai făcut tuturor oamenilor; că această mulțumire a mea către Tine este o jertfă îndemânatică^{*}. Aceasta este aducerea cea

---

smerit pe Sineși, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe Cruce. Pentru aceasta și Dumnezeu L-a preainălțat pe El (Filip. 2: 8); iar ca Dumnezeu, nu smerit fiind S-a înălțat, ci înalt fiind, S-a smerit pe Sineși, iar ca om, înălțimea ceea ce nu avea o a luat”.

¹⁶ Iar Atanasie zice: „Dinspre fața apostolilor se aduce psalmul acesta în chip mulțumitor, povestind ei câte și ce fel de lucrări ale economiei Mântuitorului s-au făcut”. Iar Teodorit dă socotință cum că psalmul acesta se aduce dinspre fața împăratului Iosafat ca laudă și mulțumire către Dumnezeu pentru biruința ce a făcut asupra Moabitenilor, Ammanitenilor și Idumeilor. Iar Hrisostom și Origen zic că psalmul acesta și cel următor cuprind câte slove are alfabetul evreiesc, adică cele 22 de litere. Drept care, și literesc și începătoresc se zice psalmul acesta [vezi și nota noastră de la începutul psalmului următor]. Aceleași le zice și Isihie: „Luminată cu adevărat e inscripția [suprascierea] psalmului acestuia, că *aliluia* se tâlcuiește laudă lui Dumnezeu. Are însă și încă ceva, mai luminat, că Evreilor s-a scris după litere”. Zică însă și Ioan Litin în Psaltărea sa cea din nou tipărită: „Fiindcă stihurile psalmului acestuia sunt numai 10, pentru aceasta în stihurile lui cele 8 se pun două litere ale alfabetului evreiesc, câte una la fiecare stih, iar la cele 2 de pe urmă se pune câte trei litere ale aceluiași alfabet, și așa în aceste 10 stihuri se pun cele 22 de litere ale alfabetului evreiesc”.

^{*} πρόχειρος, *trad. lit.*; cuvântul îl găsim în Scriptură doar la Pilde 11: 3. Mai liber s-ar putea traduce prin „jertfă de toată vremea, desăvârșită, gata întotdeauna spre laudă și spre facerea de bine”, deși traducerea literală e și ea în sine foarte sugestivă sau plină de înțeles pentru cei ce pot să înțeleagă.

lesnicioasă și aceasta este o lucrare de nevoie trebuincioasă, care cu îndatorire se cere totdeauna de la noi de către Dumnezeu”, după Hrisostom¹⁷.

în sfatul dreptilor și în adunare. 2. Mari sunt lucrurile Domnului,

„În sfatul, zice, și în adunarea oamenilor celor ce cugetă drept, toate lucrurile Domnului sunt mari, adică cele ce le face lucrând minuni, atât cele vechi cât și cele din urmă, lucrurile făcute prin zidirea lumii din ceea ce nu era întru a fi”; că zicerea aceasta se înțelege și pentru minunile lui Dumnezeu, și pentru fapăturile Lui; pentru că cei ce cugetă drept, dreptii și cei îmbunătățiți, adunându-se la un loc și sfătuindu-se, adică socotind lucrurile cele de acest fel ale Domnului, nu află printre ele a fi vreunul cât de mic, nici nevrednic de Dumnezeu. Cel ce le-a făcut, ci toate li se arată lor că sunt mari și că au mare și adâncă socotință*, măcar deși altora de multe ori li se pare că nu sunt astfel de mari, pentru strâmba și înrăutățita lor minte¹⁸.

dovedite întru toate voile Lui.

Alt tâlcuitor însă a zis: „Zicerile cele de mai sus, lucrurile cele cu de-amănuntul ale lui Dumnezeu, acestea dar sunt gătite și cu scumpătate săvârșite, adică sunt iscusite întru toate voile lui Dumnezeu, îndemnând pe cei pricepuți și înțelepți să facă voile Lui”. Că cine, văzând și auzind acest fel de lucrări ale Domnului, nu se va îndemna spre a săvârși toate voile Dumnezeului Celui ce face acest fel de lucruri? Din acestea omul cel înțelept înțelege că, cu adevărat,

¹⁷ Iar Isihie a zis: „Cu toată inima a zis - ca nu cumva una din lucrările noastre să se mărturisească, iar alta să se abată spre păcat - dinspre [περί] care să ne mărturisim; nici pe vreun picior al sufletului nostru să-l mișcăm spre dreptate, iar pe celălalt să-l lăsăm în noroiul păcatelor, ci toată inima, Lui să o afierosim, Celui ce este ziditor și făcător al ei, și Care nu învrednicește a primi dar pe jumătate făcut”. Și Hrisostom zice: „Așa legiuiește și Moise, zicând: *Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău din toată inima ta și din tot cugetul tău* (Deut. 6: 5 etc.). Aici însă mi se pare că *mărturisire* zice mulțumirea. «Voi lauda, zice, și voi mulțumi» (La Nichita)”.

* λογασμασίων, adică sunt făcute cu bună-chibzuință și iscusință.

¹⁸ Unde a zis Hrisostom: „Nu se arată mari, ci de sineși sunt mari, de vor avea deslușitor drept; căci și soarele de sineși este strălucit și luminat, și toată lumea o luminează. Dar celor ce bolesc de vederi, nu este astfel, iar soarele nu este cu vinovăție, ci meteahna vine din boala aceluia. Pentru aceasta a zis și Sirah: *Lucrurile Domnului sunt bune toate, și toată trebuința, la vremea ei o va da. Și nu se poate zice că aceasta e mai rea decât aceasta, că toate la vreme se vor cinsti* (Sirah 39: 33-34). Și iarăși: *Nu e cu puțină a zice: Ce e aceasta? Pentru ce aceasta? Că toate spre folosul lor s-au zidit* (v. 32)”.

Dumnezeu este Cel ce le face. Și că Cel ce lucrează acestea este iubitor de oameni. Voile lui Dumnezeu sunt însă poruncile Lui cele făcătoare de viață¹⁹.

3. Mărturisire și mare-cuviință este lucrul Lui,

„Lucrurile Domnului, zice, sunt mulțumire și laudă și mare-cuviință”; nu lucrul acela e al Domnului, iar acela e osebit de al Lui, ci lucrurile Domnului sunt peste tot în tot pământul, fiindcă fiecare lucru este îndestul să pornească spre mare-cuviințioasă slavoslovie și mulțumire lui Dumnezeu, Celui ce le-a făcut toată mintea cea cuvântătoare care Îl vede și-L aude. Cu osebit chip însă, prin lucrul Domnului se înțelege înomenirea Sa²⁰.

și dreptatea Lui rămâne în veacul veacului.

Această zicere o scrie David spre mângâiere, adică celor ce se nedreptățesc, și spre înțeleptirea și îndreptarea celor ce nedreptățesc. Că zice cum că dreapta judecată a lui Dumnezeu, veșnică fiind, așteaptă și pe cei ce nedreptățesc și pe cei ce se nedreptățesc, ca celor ce se nedreptățesc să le dea

---

¹⁹ Pentru aceasta zice Hrisostom: „Că așa sunt săvârșite lucrările lui Dumnezeu, încât pun întru cei ce iau aminte prea limpede cunoștința cea despre El, în loc de cărți făcându-se celor ce văd; și ele învață nu numai cunoștința de Dumnezeu, ci și buna rânduială”. Iar Apollinarie, prin lucrurile ale lui Dumnezeu, înțelege nu doar pe cele ce sunt zidire, ci și minunile cele ce s-au făcut după osebite vremi și chipuri; iar prin voi ale lui Dumnezeu înțelege virtuțile. Zice și Teodorit: „Toate cele făcute de Dânsul, și zidirea a toate și iconomia, sunt de mare-cuviință și mai presus de fire și vrednice de cântare de laudă de la toți oamenii; că mărturisire zice aici mulțumirea”. Iar Isihie: „[Drept] lucru a lui Dumnezeu a stătut mântuirea noastră, despre care zice Hristos către Tatăl: *Lucrul pe care Mi l-ai dat Mie să-l fac l-am săvârșit* (Ioan 17: 4). Iar lucrul acesta oare oarecare îndoită facere: una adică din punerea noastră [πρόθεσις, sau: așezarea/jertfa noastră, scopul. planul nostru] înaintea lui Dumnezeu, iar cealaltă e luată din iubirea de oameni a lui Dumnezeu; că lucrul nostru este a cere, iar apoi vine a da [δούναί, sau: iar al lui Dumnezeu a da]. Drept aceea, prin mărturisirile noastre, arătăm depărtare de la petrecerea cea rea, și dorirea cea bună. Iar marea-cuviință a lui Dumnezeu este că celui ce e mare i se cuvine a milui pe cei mici, și pe cei smeriți a-i înălța, încât lucrul lui Dumnezeu să se facă din amândouă părțile – și din a Sa mare-cuviință adică, și din mărturisirea noastră (La Nichita)”.

²⁰ Iar Hrisostom zice: „Fiecare din lucrurile Lui este îndestul să trimită pe privitor la mulțumire, că nu este cu puțință a zice: *Ce e aceasta? Și pentru ce aceasta?* (Hrisostom pomenește și mai sus de acest citat; a se vedea totuși întreg cap. 39 de la Sirah.) Că și noaptea și ziua, și foamea și îmbeșugarea, și viața și moartea, și toate cele ce se văd îndestulate sunt a ne deștepta spre slavoslovie. Că bine făcând, a îngrozit și cu gheena; și precum părinții, și bătând și ocrotind, nu sunt mai puțin părinți, așa și Dumnezeu”.

odihnă, iar celor ce nedreptătesc să le dea muncă. Ori zice că dreptatea lui Dumnezeu este veșnică, adică nestrâmbată și neclătinată²¹.

4. Pomenire a făcut minunilor Sale.

Adușu-și-a aminte și pomenire a făcut și celelalte ziceri de acest fel, proorocii le iau la facerea de bine a lui Dumnezeu, precum am spus și în altele. Zice dar David că „Domnul lucrează minunile Sale și nu încetează de a face minuni în fiecare neam; ca prin minunile acestea să tragă la cunoștința Sa pe oamenii cei mai groși cu mintea”, precum a făcut astfel de minuni și în vremea potopului, și a amestecării limbilor, și a arderii Sodomei, și în vremea lui Avraam și a lui Isaac și a lui Iacov, precum unele de acest fel a făcut și în Egipt, în pustie, în pământul făgăduinței, în Babilon, după slobozirea din Babilon și în vremea Macabeilor, și mai ales precum a făcut astfel de minuni la venirea lui Hristos și după venirea Lui, în vremea apostolilor și a Mucenicilor și a celorlalți Sfinți, și până astăzi face minuni ca acestea, de obște, în parte, prin case, prin cetăți și în toate părțile lumii, precum povestește Hrisostom²².

Milostiv și îndurat [este] Domnul,

„Domnul, zice, Cel ce face minunile cele de mai sus, este milostiv și îndurat pentru că, miluind și îndurându-Se spre oameni, face acestea voinde veșnica lor mântuire”.

hrană a dat celor ce se tem de Dânsul.

²¹ Pentru aceasta zice Hrisostom: „Deci nu te tulbura văzând oameni clevetindu-se, ispițiți peste cuvînță și rău-pățimind, că judecata rămâne nemitarnică. Așteaptă dar o hotărâre curată care dă fiecăruia după vrednicie. Iar de o cauți pe aceasta acum, vezi să nu tragi asupra ta vreă hotărâre”. Și Teodorit zice: Nimic din cele ce se fac nu este nedrept, ci toate de Cel drept se împodobesc, că, în veac dreptatea întrebuișând-o, pe toate le ocârmuiește”.

²² Iar Apollinarie zice: „De toate cele din vechime pre-zise de prooroci aducându-și aminte Hristos, a plinit cele pre-zise; că aceștia cu Dumnezeiescul Duh mai-nainte spuneau descoperind cele ce urmau să se facă de El. Că acum zice Isaia: *Și vor fi semne și minuni în casa lui Israel* (Is. 8: 18)”. Iar după Teodorit, ar zice și împăratul Iosafat: „Că pomenire a făcut Dumnezeu de minunile cele din început, cele din vremea strămoșilor noștri, că prin biruința noastră ne-a adus aminte, precum Egiptenilor, că apa a acoperit pe Amaleciți, cu întinderea mâinii lui Moise i-a înfrânt și celelalte. Și facerile de minuni cele mult-vestite, care de cei necredincioși se socotesc neadevărate, adevărate le-a arătat”.

Cineva s-ar putea nedumeri și aici pentru ce zice David: căci cum dă Domnul hrană celor ce se tem de El, de vreme ce dă hrană și celor ce nu se tem de El? Noi însă, dezlegând nedumerirea, răspundem zicând că *hrană* aici David zice pe cea sufletească și cuvântărească și duhovnicească, adică pâinea cea cerească, care mai cu osebire o dă Domnul numai celor ce se tem de El. Prin *hrană* însă se poate înțelege și Cina cea de Taină a Trupului și sângelui Domnului; ori Prooroc-împăratul zice aceasta fiindcă Dumnezeu hrănește de multe ori cu simțitoarea hrană pe cei ce se tem de El atunci când se află în nevoie și în lipsă, precum l-a hrănit pe Ilie, pe Daniil, pe poporul Evreilor și pe mulți alții, după Didim²³.

5. Aduce-Și-va aminte în veac de Așezământul de Lege al Său;

Evreii tâlcuiesc zicerea aceasta zicând că Dumnezeu Și-a adus aminte de Testamentul Său, adică că a lucrat și nestrămutat a făcut Testamentul Său, care cuprinde cele despre înmulțirea seminției lui Avraam și despre moștenirea pământului făgăduinței. Iar noi, Creștinii, tâlcuim zicând că zicerea aceasta este proorocie despre Hristos, după Apollinarie: deci Dumnezeu Își va aduce aminte în veacul cel convenit de Testamentul pe care l-a dat lui Avraam și celorlalți Patriarhi, zicând că *întru sămânța Ta* (adică întru Hristos) *se vor blagoslovi toate neamurile* (Fac. 22: 18).

tăria lucrurilor Sale o a vestit poporul Său.

6. Ca să le dea lor moștenirea neamurilor;

Poporului celui vechi al Evreilor a arătat adică Dumnezeu tăria lucrurilor Sale, adică puterea în lucrări, prin minunile ce se făceau atunci, dar noului popor al Creștinilor i s-a arătat tărie în lucrări prin minunile cele ce se fac în toate zilele după ce El S-a făcut Om. Dar pentru ce a făcut aceasta? Ca Evreilor să le dea pământul făgăduinței, în care mai-nainte locuiau neamurile, iar nouă Creștinilor să ne dea și pământul făgăduinței, și pe cel al celorlalte neamuri, câte le-au stăpânit adică împărații Creștinilor²⁴.

²³ Pentru aceasta, și cuvintele acestea ale lui David potrivit se zic de preot în mulțumirea cea după masa prânzului.

²⁴ Isihie zice: „Această tărie cutezând apostolii, mergeau în toate neamurile propovăduind, și au primit moștenire pentru ostenețile lor tot pământul, întorcându-l către Dumnezeu cu cuvintele lor”. Iar Atanasie zice: „Apostolicească ceată, zice, a spus poporului celui chemat la credință tăria lucrărilor lui Hristos, adică cum că aceste lucrări pururi le face cu însăși tăria Sa”.

lucrurile mâinilor Lui, adevărul și judecata.

Prin *mâinile Tatălui*, unii au înțeles pe Fiul și pe Sfântul Duh, fiindcă sunt făcătoare ale tuturor, iar acestea sunt: ale Sfântului Duh, adică adevărul - că a zis Domnul: *Acela* (adică Mângâietorul) *vă va povățui pe voi la tot adevărul* (Ioan 14: 13) - iar lucru al Fiului este judecata - că *toată judecata, zice, o a dat Fiului* (Ioan 5: 22); că acestea două, *adevărul și judecata*, Scriptura de multe ori le pomenește la Duhul Sfânt și la Fiul. Ori zice că lucrările lui Hristos sunt adevărate și nu după nălucire; și *drepte*, adică pline de dreptate și de dreaptă-socoteală [discernământ] și de iconomie, după Didim. Pentru aceasta, despre Dânsul a zis și Isaia: *Va scoate adevărul și judecata* (42: 3). Iar Hrisostom, tâlcuind zicerea aceasta, arată că Scriptura de multe ori numește *adevărul* iubirea de oameni, după care însemnare trebuie să înțelegem că lucrările lui Dumnezeu sunt pline de iubire de oameni și de dreptate, pentru că Dumnezeu totdeauna și pretutindeni pe acestea două le amestecă; căci de ar întrebuița singură iubirea de oameni, am cădea cu toții în lenevire, și iarăși, de ar întrebuița singură dreptatea, am pieri cu toții și niciunul nu s-ar mântui, după Hrisostom.

7. Credincioase toate poruncile Lui,

Poruncile Domnului sunt vrednice de a fi crezute²⁵; ori, fiindcă a zis *toate poruncile Lui*, întâi^o sunt poruncile făpturii, pe care le păzesc [țin] cerul, soarele, luna, stelele, ziua, noaptea, vremile, munții, pământul, râurile, iezerele, izvoarele, copacii, ierburile și, peste-tot-cuprinzător [în chip universal], toate cele neînsuflețite și cele însuflețite și necuvântătoare^o. Iar al doilea sunt cele sădite din

²⁵ Zice însă Hrisostom: „Ce vrea să zică *credincioase*? Adevărate, dăinuitoare. Că de s-ar și călca, urmează pedepsele, iar ele nu se clatină. De le-ar călca și oamenii, Dumnezeu însă, pentru cănsele, va izbândi, ca să nu zici, rogu-te, că spre îngrozire s-au zis cele zise ori că cu covârșire [ca simple hiperbole]; că nimeni, dând lege, nu zice numai spre îngrozire, ci și spre înțelepțire”. A zis însă și Marele Vasile: „Iar deși sunt credincioase toate poruncile Lui, arătată cădere din credință este și prihană de mândrie, ori de ar strica cineva ceva din cele scrise ori de ar adăuga ceva din cele ce nu sunt scrise”.

^o Sau primul rând sau tip de porunci. E demnă de luat aminte această împărțire a poruncilor. Sfântul Apostol Pavel, referindu-se la același lucru, scrie în Epistola către Romani 2: 15 de τῷ ἔργῳ τοῦ νόμου (lucrul, fapta legii sau, având în vedere contextul discursului paulin, manifestarea și dovada practică a legii în viața păgânilor). Prin urmare, putem vorbi de un fel de așezământ special de lege urmat în chip lucrător prin „porunci” de păgâni.

^o Se referă, credem, pe de-o parte, la natură în general, iar pe de altă parte la vietățile cele însuflețite dar iraționale, adică dobitoacele.

început în firea oamenilor, pe care le păzesc chiar și păgânii, cei ce nu au lege scrisă. Iar al treilea sunt cele scrise în legea cea dată prin Moise. Iar al patrulea și cel de pe urmă sunt poruncile Evangheliei, care sunt credincioase, adică adevărate și nemișcate. Pentru că, deși oarecari porunci ale Legii celei vechi a lui Moise s-au schimbat cu Legea cea nouă a Evangheliei, s-au schimbat însă într-un bine mai înalt, pe care nimeni nu-l poate stinge. Că a zis Domnul: *Amin zic vouă, până ce va trece cerul și pământul, o iotă sau o cirtă nu va trece din Lege* (adică din cele zece porunci) *până ce nu se vor face toate* (Matei 5: 18). Și iarăși: *Cerul și pământul vor trece, iar cuvintele Mele nu vor trece* (Matei 24: 35).

întărite în veacul veacului, făcute într-un adevăr și într-o dreptate.

„Poruncile Domnului, zice, sunt întărite și veșnice și nemișcate și nicio minciună nu se află într-însele, nici strâmb sau nedrept”, după Hrisostom. Și altfel, prin *adevăr* se înțelege luminarea și curățirea, iar prin *dreptate*, dreapta creștere*, pentru că toate poruncile Domnului sunt adevărate și limpezi și învață cum se cuvine ca cineva să umble pe calea cea dreaptă a faptei bune.

8. Izbăvire a trimis poporului Său; poruncit-a în veac Așezământul de Lege al Său.

„Tatăl, zice, a trimis pe Fiul, adică pe Hristos, izbăvire și slobozire poporului Său”. *Că a binevesti săracilor, zice. M-a trimis pe Mine, a propovădui robilor slobozire* (Is. 61: 1), și iarăși: *Că Acesta va mântui pe poporul Său de păcatele lor* (Matei 1: 21). Și Pavel a zis: *Care S-a făcut nouă Înțelepciune de la Dumnezeu și Dreptate și Sfințenie și Izbăvire* (I Cor. 1: 30)²⁷. „Tatăl, zice, a

* ὀρθοτομίαν. Altfel spus: prin dreptate se înțelege dreapta creștere a căii de urmat sau îndreptarea ei (trecând peste toate piedicile).

²⁶ Iar Didim zice: „Pentru ce *întărire*? Pentru că poruncile lui Moise au fost vremelnice, iar cele ale Evangheliei, statornice, nu numai în veacul acesta, ci rămânând și în cel viitor”. Iar Hrisostom zice: „Ce este *întru adevăr și dreptate*? Nimic strâmb sau sucit nu este într-însele, nimic neluminat, nimic pentru vreun hatâr oarecare sau spre ură, ci toate spre folos”.

²⁷ Zice însă Isihie: „*Izbăvire* zice pe ceea ce s-a făcut prin Mântuitorul, despre care și Zaharia, atunci când Se zămislise Hristos, prorocind nașterea Lui, zice: *Bine este cuvântat Domnul Dumnezeu al lui Israel, că a cercetat și a făcut izbăvire poporului Său* (Luca 1: 68)”. Și Didim zice: „*Izbăvirea* aceasta nu e a ta, ci a Celui ce a zis că *Fiul omului nu a venit ca să se slujească, ci ca să slujească și să-și dea sufletul Său plată de izbăvire în locul multora* (Marcu 10: 45). *Că prin scump sângele Lui ne-am izbăvit din zadarnică petrecerea noastră cea din Părinți predanisită, după Verhovnicul Apostol* (I Pt. 1: 18-19)”.

rânduit în veac noul și evanghelicescul Său Testament, ori veșnicul Lui Testament". *Că voi da vouă, zice, Testament veșnic* (Is. 55: 39, fiindcă Testamentul lui Dumnezeu cel dat prin Moise a fost vremelnic, după partea slovei, adică ceea ce se vede, și după închipuirea și umbrirea Noului Testament pe care o cuprindea. Căci atunci când a venit Cel Nou, Cel Vechi a încetat.

9. Sfânt și înfricoșător este numele Lui;

„Numele lui Hristos, zice, este *Sfânt* cu adevărat, fiindcă face nenumărate minuni, și *înfricoșător*, fiindcă gonește demonii și vindecă patimile”. Iar de este Sfânt, apoi trebuie guri sfinte ca să-l zică și să-l slavoslovească²⁸.

începutul înțelepciunii este frica de Domnul.

10. Iar înțelegerea [priceperea] este bună tuturor celor ce o fac pe dânsa;

„Izvor și rădăcină, zice, și pricină (adică obiect) a înțelepciunii este frica de Domnul”, fiindcă, după Teologul Grigorie, aceasta este unde este ținerea poruncilor, iar unde este ținerea, urmează curăția, iar unde e curăție, se află iluminare, iar iluminarea este plinirea dorinței²⁹; „celor ce fac^o înțelepciunea și o

²⁸ Zice însă și Hrisostom: „*Sfânt* este numele Lui și înfricoșător, adică plin de multă înspăimântare și mirare. Iar de este înfricoșător numele Lui, cu atât mai vărtos ființa Lui. Acest nume întrebuițându-l apostolii, lumea toată o au îndreptat; acesta și David în loc de armă întrebuițându-l, pe acel înfricoșător [poate pe Goliat] l-a doborât; prin acesta nenumărate lucrări s-au isprăvit și prin acesta ne învățăm sfințita și tainica slujire [μυσταγωγίαν]”. A zis însă și Isihie: „*Sfânt* adică, că *Uns* se numește, iar ungerea Domnului este plinirea a toată sfințenia, despre care zice Ioan: *Și voi ungere aveți de la Cel Sfânt* (I Ioan 2: 20), iar *înfricoșător*, pentru că I se zice și Judecător. *Că Tatăl, zice, pe nimeni nu judecă, ci toată judecata o a dat Fiului* (Ioan 5: 22)”. Și Teodorit zice: „Celor ce cred, Sfânt este și prea dorit și izvorând venirea bunățăților, iar celor ce nu cred și care trăiesc în călcare de lege îi osândește și-i muncește”.

²⁹ Iarăși zice Teologul Grigorie: „*Ce este începutul? Izvor, rădăcină, pricină. Că ceea ce este temei și temelie spre isprăvire este evlavia, și, cum ar zice cineva, scutecele cele dintâi, și cele elementare (slovele). Că, începând de la vedere, trebuie să ajungem la frică și, cu frica începând și curățindu-ne și, ca să zic așa, subțindu-ne, să ne ridicăm la înălțime (La Nichita)*”. Iar Teodorit zice: „*Prin înțelepciune nu zice buna-limbuție, ci cunoștința celor dumnezeiești. Deci frica este pentru cei ce se introduc (începători), iar celor desăvârșiți, avuția iubirii*”.

^o ποιοῦσι, *trad. lit.* Cum adică fac înțelepciunea? Urmând celor de mai sus, zicem că și-o pricinuiesc sau o dobândesc cu frica de Dumnezeu pe care o iau din lucrarea poruncilor, sau chiar de-a dreptul prin lucrarea poruncilor. Aceasta pare că o vedește și tâlcuirea v. 1 din psalmul următor.

lucrează și o dobândesc, acelora, zic, li se dă înțelegere bună", pentru că este înțelegere rea, despre care s-a scris: *Sunt înțelepți întru a face rău* (Ier. 4: 22). Ori se înțelege și altfel, anume că înțelegerea e bună, adică folositoare, însă nu celor ce simplu o au pe ea, ci celor ce o folosesc în fapte și în cuvinte bune³⁰.

lauda Lui rămâne în veacul veacului.

„Lauda, zice, și slavoslovia lui Hristos rămâne veșnică și nesfârșită între îngeri și între oameni”, pentru aceasta dar se cuvine și noi a lauda și a mulțumi totdeauna³¹.

PSALMUL III

Aliluia.

Eu socotesc că precuvântarea [prologul] și începutul psalmului acestuia este una cu sfârșitul psalmului de mai-nainte. Pentru aceasta și psalmul

³⁰ Iar altul zice, împreună cu Teodorit: „Așa se face dumnezeiasca frică începătură de înțelepciune introducătoare: fiindcă iarăși, aici, *înțelepciune* nu zice pe cea în graiuri, ci pe cea în lucruri, nu buna-limbușie, cunoștința celor dumnezeiești. Fiindcă și cei din afară, aceasta au hotărât că este înțelepciune: deosebirea [priceperea] dumnezeieștilor și omeneștilor lucrări, iar meșteșugul acesta îl învățăm din frica de Dumnezeu, răutatea pierzând-o, fapta bună sădind-o și către cer mutându-ne. Că ce este mai înțelept decât un suflet ca acesta? Nu ajunge însă cunoștința, după același Teodorit, ci trebuie și vederea lucrărilor de făcut [cunoștința lucrurilor e deșartă fără vederea sau înțelegerea lor duhovnicească cu simțurile sufletului]; și se cuvine ca cel ce s-a învrednicit de dumnezeiasca pricepere, cu lucrurile să-și arate cunoștința, și așa adevărata și întâia înțelepciune să o isprăvească. Iar aceasta este nu priceperea care strălucește prin cuvânt, ci ceea ce se vedește prin fapte, *că priceperea este bună, zice, tuturor celor ce o fac pe ea, și nu celor ce o propovăduiesc, adică celor ce o arată prin fapte, și nu celor ce o vestesc prin cuvinte, că nu îl caută numai pe auzitorul legii, ci și pe făcătorul ei (La Nichita)*”. Zice și Eusebie: „Priceperea e bună atunci când se săvârșește cu fapte. Pentru aceasta, nu a zis simplu «priceperea este bună», ci și *tuturor celor ce o fac pe ea*”. „Că celor ce fac pricepere, după Didim, nestrăină de fapta bună, aceasta este folositoare, din care folos înțeleg binele ei”.

³¹ Zice și Hrisostom: „Care *laudă*, spune-mi? Mulțumirea, slavoslovia cea prin fapte”. Și Eusebie: „Sfârșitul celor fericiți este a fi către Dumnezeu și a sta înaintea Lui și a se zăbovi cu singură cuvântarea de Dumnezeu [teologia] și lauda Lui”. Iar Didim zice: „Aceasta e potrivită teologilor să o zică, că lauda Lui adică, teologhisindu-se, rămâne în nemărginire; și fiindcă Cel ce Se laudă este nemuritor, negreșit că și lauda [adusă] Lui e fără sfârșit, ca una ce petrece întru toți vecii”.

acesta are aceeași suprascriere ca și celălalt, ca o parte a aceluia; că sfârșitul aceluia zice: *Începutul înțelepciunii este frica de Domnul*; iar începutul acestuia zice: *Fericit bărbatul care se teme de Domnul*. Zic unii, precum Hrisostom și Origen, că psalmul acesta cuprinde cele douăzeci și două de litere ale limbii evreiești, iar începuturile stihurilor psalmului acestuia au în Scriptura evreiască literele evreiești ale alfabetului, iar psalmul trecut cuprinde numărul aceluiași litere, precum am zis; de aceea, și acesta se zice începătoresc* și alfabetic, după Origen; iar fiindcă literele evreiești ale alfabetului sunt în număr de douăzeci și două, iar stihurile psalmului acestuia sunt numai zece, pentru aceasta, la fiecare stih din cele opt, se pun două litere din alfabet, precum zice Litinos în de curând tipărită lui Psaltire: și așa, în zece stihuri, se cuprinde alfabetul evreiesc, precum am zis și la psalmul trecut; se vede însă că psalmul acesta se scria cu literele alfabetului evreiesc pentru că grăiește despre cele moralicești³².

1. Fericit bărbatul care se teme de Domnul,

În psalmul trecut, David a zis că frica de Domnul face înțelept pe cel ce o are – *începutul înțelepciunii este frica de Domnul* –, iar la acesta zice că frica Domnului face fericit pe cel ce se teme de El – *fericit bărbatul care se teme de Domnul*; însă nu e fericit cel care simplu se teme de Domnul, pentru că în acest chip și demonii se tem, ci cel ce se teme de Dumnezeu pentru ca să păzească poruncile Lui, că simpla frică de Dumnezeu este o frică goală și moartă, iar frica care face pe om să păzească poruncile lui Dumnezeu, aceasta e frică lucrătoare și vie³³.

* στοιχείωσις, adică în ordinea literelor care pun început fiecărui stih.

³² Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta aduce învățătură despre buna-cinstire de Dumnezeu celor ce o voiesc”. Iar alții zic că psalmul acesta este aproape o tâlcuire a zicerii aceleia a Apostolului Pavel, care zice: *Iar buna-cinstire de Dumnezeu la toate e folositoare, având făgăduința vieții acesteia de acum și a celei viitoare* (I Tim. 4: 8), care făgăduințe sunt aici împreună-adunate.

³³ După Marele Atanasie: „Bărbăția nu e virtute a trupurilor, ci a sufletelor, unde nu este parte bărbătească și femeiască; că toate (sufletele adică) cele făcute după chipul lui Dumnezeu au aceeași închipuire [τύπος = arhetip, model, conținut; adică: au aceleași însușiri, după chipul lui Dumnezeu, ca arhetip al lor] și se împărtășesc de aceeași fire; pentru aceasta nu către trupuri se deslușește cuvântul, ci se unește către [e legat de] alegerea cea slobodă a sufletului, că multe femei, mai neputincioase fiind cu trupul, cu toate acestea însă, cu credința sufletului s-au făcut mai viteze decât bărbații, precum Suzana asupra judecătorului, precum Iail [sau Iaela] asupra lui Sisara; încă și la începutul psalmilor, Duhul Sfânt, povestind obștea fericire a tuturor în Hristos, îi statornicește bărbatului aceasta, zicând: *Fericit bărbatul...*; și nu în zadar, ci pentru că nu socotea pe femei străine de această făgăduință, și că nu numai bărbaților li se potrivește aceasta, ci,

întru poruncile Lui va voi foarte.

„Cel ce se teme de Dumnezeu, zice, acela se va bucura și se va veseli întru poruncile Lui, că aceasta însemnează zicerea *va voi foarte*; că și în altă parte arătând David îndulcirea ce o are de poruncile Domnului, zicea: *Ridicat-am mâinile mele către poruncile Tale pe care le-am iubit* (Ps. 118: 48); și iarăși: *Cât de dulci sunt gâtteleului meu cuvintele Tale, mai mult decât mierea gurii mele* (Ps. 118: 103)³⁴.

2. Puternică pe pământ va fi seminția lui; neamul dreptilor se va binecuvânta.

„Seminția celui ce se teme de Domnul, zice, se va face puternică pe pământ, fiindcă se împuternicește de Dumnezeu [împotriva] celor ce-i supără și-i bântuiesc”. Iar *seminții ale lui* sunt ucenicii și următorii faptei bune, după Ișihie, și cei ce păzesc asemănarea și curăția lăudatei lui petreceri și care moștenesc

---

știind că una este virtutea bărbăției, pentru aceasta a folosit obșteșc nume de oameni, zicând *fericit bărbatul*, pentru ca, de la bărbăție numindu-se numirea bărbatului, bărbății și femeile să socotească fericirea de obște; așa și aici, nu numai pe bărbat fericeste, ci cu numele bărbăției cuprinde și femeile (La Nichita)”. [Tot astfel, adeseori, când se pomenea un număr mai mic sau mai mare de oameni, Sfânta Scriptură pomenea doar numărul bărbăților, neînsemnând prin aceasta că femeile n-au fost luate în seamă, dimpotrivă, ele participau ca și bărbății la o lucrare sau alta, fiind luate în seamă de Dumnezeu, chiar dacă nu erau pomenite cu numărul. De aici și Apostolul Pavel zice în Gal. 3: 28 că în Hristos nu mai e nici bărbat, nici femeie, căci fiecare are aceeași haină – Hristos.] Iar Eusebie zice: „Când David obișnuia să numească pe cel ce se teme de Domnul, numea pe tot cel ce din neamuri s-a apropiat de Dumnezeu; că în Psalmul 134, după Israel și Aaron și Levi, cheamă spre laudă pe cei ce se tem de Domnul. Drept aceea, și în psalmul acesta, cel ce se fericeste nu poate fi altul decât poporul cel din păgâni ce s-a apropiat de Dumnezeu, pe care îl numește [zicând] că se teme de Domnul. Iar unul ca acesta nu va fi și fericit de nu va urma pe cea dintâi – adică a voi foarte întru poruncile Lui: că și demonii se tem de Dumnezeu după o frică goală de cunoștință”.

³⁴ Iar Hrisostom zice: „Cum s-ar face să voim foarte întru porunci? Când cu scumpătate, și ne temem, și iubim pe Dumnezeu. Că a zis întru poruncile Lui *va voi foarte* și nu «poruncile Lui va face», căutând ceva mai mult. Dar ce e aceasta, a le face adică pe ele cu osârdie [προθυμία]? A fi noi iubitori de ele foarte; a le iubi nu pentru plata ce se află pentru ele, ci pentru Cel ce l-a pus, nici pentru frica Gheenei, nici pentru îngrozirea muncii, nici pentru fângăduința Împărăției, ci pentru Cel ce le-a legiuit cu toată osârdia să plinim poruncile. Că greutate nu o face firea lucrurilor, ci a obișnuit a o face lenevirea celor mulți, că, dacă cineva ar primi dumnezeieștile porunci cu osârdie, va vedea că sunt ușoare și lesnicioase chiar și cele [ce par că sunt] aspre”.

[primesc], ca pe o moștenire, faptele bune ale învățătorilor lor. Se va lăuda însă seminția celor drepti cu inima de către seminția celor nespurcați, dar și a celor drept cugetători³⁵.

3. Slavă și bogăție în toată casa lui, și dreptatea lui rămâne în veac.

„Slavă, zice, de la Dumnezeu și bogăție întru faptele bune se vor afla în casa omului care se teme de Dumnezeu”, după Hrisostom. Ori: „*Slavă* se va da lui de la acei oameni care îl cinstesc pentru faptele lui bune; iar *bogăție*, pentru că se îmbogățește din acele bunătăți ce le va câștiga, că și acestea le va lua ca dar când va voi, pentru credința și îndrăzneala ce o are către Dumnezeu; dar și *dreptatea* lui, adică fapta lui bună, care-l face drept, va rămâne nestrucată după moarte împreună cu dânsul în veacul ce va să vie”³⁶.

³⁵ De unde a zis Hrisostom: „Adică este cu puțință ca și mai-nainte de ducerea de aici, și mai-nainte de cercarea bunătăților de acolo; ca virtutea să-și aibă adică în sineși răsplătirea și mai-nainte de darurile nevoinelor; și de este mai statornică decât piatra, și decât diamantul mai tare, pentru cele ce a lucrat este cu puțință a dobândi răsplătire în pământul celor blânzi”. Iar Teodorit zice: „Fiindcă aceasta se părea vrednică de iubit oamenilor din acea vreme, acest dar se făgăduiește să-l dea celor ce se tem de El. Pe care cu adevărat l-a și dat: pentru Avraam – lui Israel; pentru David – celor dintr-însul; iar pentru Israel – strănepoților, măcar că s-au făcut și călcători de lege”. Zice însă și Didim: „Omul cel ce se fericește - fiindcă are frica de Dumnezeu ca sămânță, pe care o seamănă în pământul cel bun, în inima sa cea osârdnică și bună - este cu puțință a aduce rod însutit; iar semințele celor răi, care seamănă în trup materialnic și pământesc, le vor fi lor neputincioase, pentru aceasta vor și secera din trup stricăciune [φθορά = pervertire, ruină]; iar celor ce seamănă întru Duhul, puternică le e sămânță, de unde și vor secera viață veșnică”.

³⁶ Zice însă Hrisostom: „Știe Scriptura a numi bogăție pe cea în lucrurile cele bune, precum atunci când zice: *Să se îmbogățească în fapte bune* (I Tim. 6: 18). Și iarăși: *Ori lumea, ori viața, ori cele de acum, ori cele viitoare, toate ale noastre sunt* (I Cor. 3: 22). Văzuși mărime de bogăție? Că aceasta este cu adevărat bogăție, precum cealaltă lume: pustie de bogăție, de lucruri. Și, tot astfel, cine era mai bogat decât apostolii, cărora ca din izvoare de apă toate le curgeau, iar bogăția banilor pe ei nu-i stăpânea? Dar mai ales acest lucru este bogăție: a nu avea trebuință de bogăție. Și încă *slavă* aveau, cea de la Dumnezeu, că și aceasta le urma, după făgăduință, și li se adăuga”. Iar alt tâlcuitor, în loc *dreptate*, a zis „milostenia lui rămâne în veac”, „că astfel este puterea milosteniei, după Hrisostom, fiind lucru nemuritor și nestruciat și care niciodată nu se poate stinge, că toate cele omenești se trec, iar puterea milosteniei cu omul împreună-călătorește, care și pentru aceasta [om] al dreptății și al milosteniei s-a numit, și că rămâne nemuritor în veac, de nicio greutate a vremilor vătămându-se, ci în veacul cel viitor împreună-zăbovind, ori mai-nainte călătorind și sălășluiri gătind”. Iar Atanasie zice: „Și slava și bogăția celui ce se teme de Dumnezeu să nu se socotească a fi din cele trecătoare, că la sfinți nu se află

4. Răsărit-a întru întuneric lumină dreptilor; Cel îndurat, milostiv și drept [este].

„Dumnezeu, zice, celor ce sunt în întunericul ispitelor și necazurilor le-a răsărit lumină de slobozenie și de mângâiere”. Ori se înțelege că „Hristos a răsărit din pământ lumină și adevăr celor ce se află întru întunericul rătăcirii”. Pentru aceasta și zicea: *Eu sunt lumina lumii* (Ioan 8: 12); însă lumina aceasta a răsărit celor drepti, adică celor ce pot să cugete drept, pentru că aceștia sunt cei ce cunosc lumina cea de acest fel³⁷. „Dumnezeu, zice, este milostiv și îndurat, fiindcă este bun, iar drept, fiindcă este Judecător”. Vezi însă și tâlcuirea ce am făcut-o Psalmului 100, adică acolo unde zice: *Milă și judecată voi cânta Ție, Doamne*³⁸.

---

niciun lucru de acest fel”. Și Teodorit zice: „Și aceste făgăduințe le face ca și către cei încă nedesăvârșiți, care nu pot ajunge la cele mai desăvârșite; că pe cei desăvârșiți Stăpânul Hristos cele dimpotrivă îi învață, zicând: *Să nu câștigați aur, nici argint, nici aramă la brâiele voastre, nici să aveți traistă pe cale, nici încălțăminte, nici toiag* (cf. Matei 10: 10, 11). Și iarăși: *Cel ce nu se va lepăda de toate bogățiile sale nu poate fi ucenicul meu* (Luca 14: 33). Tot așa lui Solomon a adus slavă și bogăție, așa fiilor lui Israel a dăruit bogăția Egiptenilor”. Și Didim zice: „Aceasta să o înțelegeți auzind pe Pavel zicând: *Săraci, dar pe mulți îmbogățind, nimic având, și toate avându-le* (II Cor. 6: 10). Că cine s-ar putea face mai bogat decât moștenitorul lui Dumnezeu și împreună-moștenitorul lui Hristos?”

³⁷ Iar Teodorit zice: „Uneori Scriptura numește *întuneric* necunoștința, iar altelei primejdiile, așijderea și *lumina*, acum numește cunoștința, iar altădată scăparea din cele rele. Deci zice că Dumnezeu va arăta adevărul și celor ce nu-l cunosc, și celor aflați în ispite și în necazuri, cărora le va întinde ajutorul Său”. Zice însă Isihie: „Dar pentru ce neamurilor [διὰ τῶν ἔθνων]? Pentru că cei ce fac cele rele urăsc lumina, ca unii ce se vădesc de dânsa, căreia nu vor a-i da ochii”. [Aici pare că se asociază *neamurile* cu *drepții*, de care scrie David. Dar, aparent, întrebarea lui Isihie nu se explică limpede. Poate că textul grecesc e rupt de un context oarecare sau conține greșeli. Poate că Isihie întreba de fapt: „Dar pentru ce nu și neamurilor sau păgânilor, ci doar drepților?” Deși în Biblie se zice că vestirea luminii a ieșit în tot pământul, totuși apostolii și cei de după ei (cel puțin o perioadă sau deloc) n-au vestit acolo unde lumina părea că nu va fi primită, aceasta fiind urâtă de ei dintotdeauna (cf. și Fapte 16: 6, unde se pare că avem un caz asemănător), după îndemnul Duhului, Cel ce-i călăuzea peste tot.]

³⁸ Iar Hrisostom zice: „Că dacă este milostiv, și pe cei păcătoși de multe ori îi învednicește iertării, cu atât mai vărtos nu va îngădui ca pe cei ce au isprăvit fapta bună să-i lase să se ducă neîncununați. Iar dacă aici nu le-a răsplătit, negreșit le va răsplăti și, de este drept, plata fiecăruia după vrednicie o va da, chiar dacă nu o dă aici, iar aceasta este mai cu seamă o dovadă a învierii: că atunci când mulți din cei îmbunătățiți se văd că au pățimit nenumărate rele, și din cei răi mulți îndulcindu-se de multă slobozenie, unde va dobândi fiecare plata cea după vrednicie de nu ar urma înviere, judecată și răsplătire?”

5. Bun este bărbatul care se îndură și împrumută, tocmi-va cuvintele sale la judecată;

„Bun este omul acela ce se milostivește și miluiește pe cei ce sunt în nevoi și împrumută pe cei ce au nevoie de împrumut”. Că scris este și în Psalmul 36: *Dreptul toată ziua împrumută și miluiește*. Însă cel milostiv de acest fel bine își va întrebuița cuvintele sale grăind cu dreaptă-socoteală, și nu simplu, la întâmplare și fără socotință; ori va pune bine în rânduială lucrările sale cu dreaptă judecată. Că și Simmah așa a tălmăcit: „Bine își așază răspunsurile la judecata din urmă”. adică își va găti prin milostenie ajutorări și apărări la judecata din urmă, după pilda credinciosului și înțeleptului iconom din Evanghelie³⁹.

³⁹ Unde zice Marele Vasile: „Bun este și cel ce întru iubirea lui Dumnezeu împărtășește celor de aproape din darul cel dat lui de la Dumnezeu, care, după înțeleptul iconom, dă la vreme slugilor celor împreună cu dânsul măsură de grâu, și nu, în chip nesocotit și simplu, pune înaintea tuturor cuvântul tainicei propovăduiri, auzind că zice: *Să nu aruncați cele sfinte câinilor* (Matei 7: 6)”. Iar Hrisostom zice: „Vezi câte plăți de nevoie pune Iubitorul de oameni: că rămâne rodul fără sfârșit; căci se va izbăvi de ispite; că aceasta însemnează că-i va răsări lui lumină, adică va râvni lui Dumnezeu; că și Dumnezeu e îndurat, că va lua iertare de păcatele sale și-și va găti luiși ajutor la judecata viitoare; că cu acesta își va iconomisi cuvintele sale la judecata viitoare, unde va câștiga apărare, va câștiga dezvinovățire; pentru el atunci nu va fi osândire, fiindcă cu milostenia își adună bună apărare”. Iar alt tâlcuitor a zis: „Iconomisind lucrările sale cu judecată, adică, după Hrisostom, dobândind multă bogăție (εὐμπερία), nu va suferi ceva din cele necuvenite, fiindcă s-a făcut iconom prea bun. Căci ce e mai trist ca un om care, văzându-se cu sufletul în primejdie, să se teamă să-și dea toate ale sale? Și nu e oare nebunia cea mai mare ca cineva să-și dea toate avuțiile pentru a scăpa de primejdiile care-i amenință viața și, urmând a se da în primejdie și în muncile veșnice, să nu întrebuițeze astfel de iconomii? Pentru aceasta dar, înțelept iconom îl zice pe cel milostiv, ca pe unul ce cu puțini bani a cumpărat cerul, cu o haină, împărăția, cu pâinea și cu un pahar cu apă rece, bunătațile cele viitoare. Că ce poate fi asemenea iconomiei acesteia?” [Hrisostom potrivește versetul nostru la pricina iconomului cel înțelept de la Luca 16.] Iar Teodot zice: „Cel ce urmează Stăpânului Celui de obște cu bucurie folosește pe cei împreună cu el robi, milostivindu-se ca un pătaș al aceleiași firi, și împrumutând ca unul care așteaptă plată de la Stăpânul de obște. Și unul ca acesta nu face nimic fără dreaptă socoteală, ci, drept întrebuițându-și cugetarea, și cuvintele și faptele le împodobeste”. Zice și Isihie: „Nu pe cel ce simplu împrumută, ci pe cel ce [împrumută] cu milostivire îl numește *bun*, după cuviință: că cel dintâi o face cu nădejde de câștig, iar cel de-al doilea cu legea milostivirii împarte și împrumută. Arătat dar spune aici despre Iubitorul de săraci: acesta pe Dumnezeu îndatorește, milostivindu-se spre cel sărac, precum zice Solomon în Pilde: *Cel ce pe sărac miluiește pe Dumnezeu îndatorește* (19: 17)”.

că în veac nu se va clătina.

„Omul cel milostiv, zice, care se teme de Dumnezeu nu se va clătina în veacul acesta de ispite, fiindcă se întemeiază statornic pe piatra credinței în Dumnezeu și a nădejzii și a dragostei; și fiindcă are conștiința sa neclătinată ca o ancoră”. Iar după Hrisostom, „nu a zis «nu se va băntui [ispiti]», pentru că multe sunt necazurile drepților (Ps. 33: 19), ci că nu se va clătina. Iar aceasta este lucru de mirare: cum sfinții, nenumărate rele pătimind, nu se abat, ci-și păzesc în chip neclătinat și nemișcat până în sfârșit dreapta lor cugetare; aceasta cu adevărat e biruință lăudată, aceasta e vestire strălucită și propovăduire a virtuții nevoitorilor⁴⁰. Ori se înțelege prin aceea că cel milostiv nu se va clătina în veacul cel viitor: Că m-am gătit, zice, și nu m-a tulburat (Ps. 118: 60), necunoscând în conștiința sa vreă necuviință.

6. Întru pomenire* veșnică va fi dreptul, de auzul rău nu se va teme.

„Omul cel drept, zice, va fi pomenit de oameni pentru faptele lui bune, nu numai viu fiind, ci și după moarte⁴¹. Milostivul cel de acest fel însă nu se va

⁴⁰ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Aceasta este cea de mirare, când nu în lipsă de ispite se află în siguranță, ci atunci când, în desimea meșteșugirilor, rămâne neblruit totdeauna”. * μνημόσυνον = pomenire, amintire (necurmată) de, păstrarea memoriei cuiva (spre pomenire), sau cererea către Dumnezeu pentru a-l pomeni / a-și aminti de el / a nu-l uita. Mai jos, la notă, Pahimeres pune termenul (relativ diferit) în contrast cu ἀνάμνησις, care înseamnă a pomeni/aminti cuiva de ceva, el dând pildă pe prooroci, care obișnuiau să facă pomenire / să amintească lui Dumnezeu de un lucru sau altul (făcând o cerere, o rugăciune sau aducând o jertfă ce însoțea cererea și rugăciunea). Pilduitor ne stă Mântuitorul, Care la Cina cea de Taină folosește ἀνάμνησιν (Luca 22: 19, spre/întru pomenirea Mea, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν; termen care, am văzut, se referea la lucrarea de mijlocire a proorocilor și, desigur, a altor persoane cu îndrăznire înaintea lui Dumnezeu). Dacă proorocii nu reușeau (din osebite pricini) întotdeauna să miște pe Dumnezeu spre milostivirea de ei, de popor sau de cineva anume, Hristos – numit în Legea Veche și Prooroc (cf. Deut. 18: 19 etc.), Proorocul prin excelență – ia locul omului ce se arăta neputincios în a îndura pe Dumnezeu spre milostivire față de popor, reușind, prin jertfa Sa, să împace pe Dumnezeu cu oamenii prin mijlocirea și viața Sa. Prin urmare, pentru aceasta zice Mântuitorul la Cina cea de Taină: *faceți aceasta spre pomenirea Mea*, o dată pentru a avea în cuget lucrarea Sa mântuitoare, iar al doilea, spre pomenire înaintea lui Dumnezeu a jertfei Sale ca om, în care ne includem și noi ca trup al lui Hristos prin puterea Dumnezeirii Sale la fiecare dumnezeiască Liturghie și chiar după aceasta.

⁴¹ Iar Teodorit zice: „Unul ca acesta e prea vestit, și de toți pururea-pomenit, și care-și va lăsa lauda pururi-pomenită, pomenit fiind pentru virtutea lui, și nu numai viu fiind, ci și după moarte”. Iar Hrisostom adaugă: „Deci cum va păumi acesta ceva rău în viață, când și până în moarte se face altora învățător al bunăvoinței? Ci ca să învețe și cei

spăimânta de auzire și vestire înfricoșătoare”. „Nu a zis nici aici simplu de vestire înfricoșătoare, după Hrisostom, ci că nu se va teme de acea vestire, fiindcă bogăția aceea s-a trimis mai-nainte la loc neșefuit, adică la cer, prin milostenie; și acolo se sârguiește să meargă și însuși după moarte. Că, după cuvântul Domnului: *Unde va fi comoara voastră, acolo va fi și inima voastră* (Matei 6: 21). Pentru aceasta dar, cel drept și milostiv nu se va teme încă nici de cei ce omoară numai trupul, iar sufletul nu-l pot omori⁴².

necredincioși că rodul lui cel nemuritor rămâne în cer, aici dă încercarea; ca îngropându-se trupul lui, și pământului dându-se, pomenirea lui pretutindenea să se poarte: că astfel este puterea virtuții: nu se duce cu vremea, nu se veștejește cu mulțimea zilelor, iar aceasta se face pentru mântuirea celor mulți; iar acela nu are trebuință de lauda [εὐθymία] cea de la alții [căci e îndestulat de cea de la Dumnezeu]; iar cei ce viețuiesc cu răutate au trebuință de lauda aceluia, ca din lauda celor isprăvite de alții să se facă mai osârdnici și să scape oarecând din răutate”. Și Pahimeres, în *Scoliiile* cele la Dionisie Areopagitul [Pahimeres are în vedere fragmentul din *Ierarhia Bisericească*, cap. III, 9; ed. cit. (vezi nota 84 la Psalmul 103)], zice: „Deci noi nu numai că-i pomenim pe cei cuvioși, ci și cu pomenirea lui Dumnezeu pe aceștia îi punem înainte; iar ceea ce se zice la prooroci «a pomeni [ἀναμνησσαι] înaintea Domnului» nu trebuie să înțelegem așa, anume că această amintire [μνήμη] făcută lui Dumnezeu se amintește în închipuirea [φαντασία] pomenirii. precum este în înțelegerile celor legați cu trup, precum se întâmplă adică la noi, oamenii, ci pomenirea lui Dumnezeu [a dreptului] potrivit s-ar zice «cunoștința lui Dumnezeu», după care cunoaște pe cei ce desăvârșit s-au făcut întru sineși după chipul lui Dumnezeu prin viața cea îmbunătățită și s-au învrednicit de neuitata cunoștință cea pentru dânșii”. [Vezi și nota noastră de mai sus. Deci Dumnezeu „nu face pomenire de ceva/cineva” (ἀναμνησσαι), așa cum fac oamenii (fie ei prooroci sau altceva, cei din Legea Veche cu deosebire) în închipuirea lor printr-o pomenire a cuiva sau a ceva într-o jertfă, ci așa-zisa pomenire a lui Dumnezeu (în v. nostru, *pomenirea veșnică a dreptului*) este de fapt „neuitata cunoștință cea pentru dânșii”, respectiv necurmata lor cunoștință sau cunoaștere a lui Dumnezeu prin care viețuiesc în El, ca unii care s-au înveșnicit întru pomenirea Lui cea veșnică sau pentru vecie. Având în vedere deosebirea dintre cei doi termeni ce am făcut-o în nota mai sus, am putea conchide zicând că Hristos a făcut, face și va face pomenire de frații Săi în locul omului și pentru om, ca Dumnezeu-Tatăl să facă pomenire veșnică de cei îndreptați de Hristos, adică dreptii. Iar după pilda Sa și puterea mijlocirii Sale, noi facem și vom face pomenire de frații noștri întru/spre pomenirea lor de către Dumnezeu pentru o nevoie oarecare; iar atunci când facem în chip liturgic pomenire de Maica Domnului și de sfinți, îi pomenim tot ca pe niște mijlocitori, după pilda și chipul lui Hristos, ca unii care se află întru pomenirea veșnică a lui Dumnezeu.]

⁴² A zis însă și Atanasie: „Pentru sfinți, frica celor ce se muncesc este nimic”. Iar Isihie: „Ori de cuvintele cele despre moarte, ori de căderea din avuții, de nimic din cele zise nu se va teme cel milostiv; și la toate cele ce i s-au întâmplat va mărturisi ca Iov, zicând: *Gol am ieșit din pântecele maicii mele, gol mă voi și duce* (Iov 1: 21)”.

7. Gata este inima lui a nădăjdui în Domnul; întăritu-s-a inima lui, nu se va teme,

Simmah a zis: „Întărită este inima lui”. „Inima dreptului și a milostivului, zice, este întărită și nemișcată din nădejdea ce o are întru Dumnezeu, că nădăjduiește cum că va birui prin ajutorul lui Dumnezeu și va dobândi mântuirea, fără a se teme de vreo răutate”⁴³.

până ce va privi asupra vrăjmașilor săi.

Vrăjmașii dreptului și ai milostivului sunt demonii. „Inima unuia ca acesta e întărită până ce va vedea asupra vrăjmașilor săi demoni relele pe care ei urmează să le pătimească, după Hrisostom, și nu se va teme până ce nu vor cădea și se vor prăpăstui vrăjmașii lui. și cu mult mai vărtos nu se va teme după ce se vor prăpăstui”. Pentru că, zicând David pentru îndoire și neîncredere, că adică dreptul nu se va teme până ce se vor prăpăstui vrăjmașii lui, a trecut sub tăcere pe cealaltă [zicere] ca pe una adevărată și fără îndoială: adică, cum s-ar zice, că cu mult mai vărtos nu se va teme dreptul după prăpăstuirea vrăjmașilor săi. Înșușire însă a Scripturii e și aceasta, a întrebuița zicerea *până ce* în chip nehotărât*. precum am zis și în altă parte⁴⁴.

⁴³ De aceasta zice Hrisostom: „Văzut-ai pe cel ce a zidit casa pe piatră? Că de ce poate a se teme cel gol și bine încins, și care nu dă nimănui niciun prilej de apucătură? De ce poate a se teme cel ce are pe Dumnezeu milostiv și de-bine-voitor? Nu se va băntui, nu se va cleveti, că nu are de unde să se vatăme, de aici repezindu-se la locul cel din cer, la cel neatins de nicio băntuire; că știe curat că toate vrăjmășirile pentru bani și asupra banilor se fac”.

* *Lit.*: cu aorist. Adică David implică prin zicerea *până ce* - folosindu-se de un verb la mod subjonctiv și timp aorist (în cazul nostru ἐπιθή, de la ἐφοράω), care timp verbal e tradus în osebite limbi la diverse timpuri, ca unul ce, ca atare, nu exprimă un timp anume bine definit, el fiind dedus din context - nu pentru a arăta un punct terminus, ci, dimpotrivă, îl folosește pentru a exprima continuitatea, timpul nedefinit, din trecut sau din viitor, sau mai bine zis „timpul” fără sfârșit, pentru nădejdea și dragostea dreptului de care zice mai sus. A se vedea de pildă și alte locuri, precum Ps. 109: 1; Evr. 10: 13; Matei 16: 28 etc.

⁴⁴ Iar Teodorit zice: „Milostivul nu numai că nu se teme de vrăjmași, ci și așteaptă biruința cea asupra lor pentru nădejdea cea întru Dumnezeu”.

8. Împrăștiat-a. dat-a săracilor, dreptatea lui rămâne în veacul veacului.

„Cel milostiv și drept a împrăștiat săracilor avuțiile sale”; însă cu zicerea *a împărțit* a arătat, după Hrisostom, bogata dare a milosteniei, ce aduce bogată răsplătire, care pricinuieste milostenie celui milostiv; căci ea a fost numită *sămânță* (cf. II Cor. 9: 9 ș.u.), care dă rod însutit, pentru că cei ce seamănă împrăștie sămânța pe holde; de unde, după urmare, și dreptatea celui milostiv, adică răsplătirea și plata lui, rămâne totdeauna și veșnică, că acestea le zice David spre adevărea cuvintelor sale; ori *dreptate* numește în chip deosebit aici virtutea ce se pricinuieste din milostenie care îndreptează pe cel milostiv⁴⁵.

9. Cornul lui se va înălța întru slavă,

„Cinstea dreptului, zice, și a milostivului se va mări”, iar ce însemnează cornul am spus la Psalmul 85, tâlcuind zicerea și *întru numele Meu se va*

---

⁴⁵ Iar Hrisostom zice: „Vezi însă că și Proorocul a întrebuițat zicerile cele mai bune: că nu a zis «a dat» ori «a împărțit», ci *a împrăștiat*, împreună-arătând și îmbeșugarea celor ce dau, iar lucrul lui numindu-l *sămânță* (din nou, cf. II Cor. 9: 9 ș.u.). Că una ca aceasta fac cei ce seamănă: împrăștie pe cele adunate [semințele] și pe cele arătate [roadele] le împart, ca pe cele viitoare să le ia. Aceasta e mai bună decât adunarea, și a împrăștia așa e mai bine decât a aduna: a împrăștia bani adică și a aduna dreptate. Aceasta o fac și lucrătorii de pământ, dar aceia pentru cele neștiute; că cel primit este pământ; iar tu [primești] din mâna lui Dumnezeu, de unde nimic nu se poate pierde. Că cel ce plugărește cerul poate nădăjdui și pentru cap [κεφάλαιον = capital] și pentru dobândă [τόκον], dacă putem numi una ca aceasta dobândă, dar nu atât de mult pentru cap, căci capetele au fost bani și bogăție, iar împărăția cerurilor este dobândă. Văzut-ai fire de împrumut și îndatorire? Ce lucru ar putea fi mai minunat decât acesta? Cele ce se adună pier, iar cele ce se împrăștie rămân”. Zice însă și Marele Vasile: „De mirare cu adevărat este ceea ce voiesc să zic, însă decât toate mai adevărat: că bogăția, ținându-se, pier, iar împrăștiindu-se după chipul arătat de Domnul, nu numai că se păstrează, ci se și înmulțește și cu sporire de rod se întoarce. Aceasta și Apostolul o zice: *Cel ce seamănă cu blagoslovenie. cu blagoslovenie va secera* (II Cor. 9: 6)”. Zice și Teodorit: „Cel împodobit cu dumnezeiasca frică nu întinde simplu mila sa către cei nevoiași, ci face aceasta cu mullă îmbeșugare [φιλοτιμία = mărime de suflet, generozitate] și urmează celor ce împrăștie semințele cu necruțare, semănându-le întru nădejdea spicelor”. Iar Isihie anagogic înțelege zicerea aceasta, zicând: „Prin *săraci* să înțelegi aici pe cei lipsiți de dumnezeiescul cuvânt, adică pe păgâni, la care apostolii ca niște plugari au semănat cuvântul cel înțelegător”.

păcătosul va vedea și se va mânia; cu dinții săi va scrâșni și se va topi, pofta păcătoșilor va pieri.

„Omul cel rău și nemilostiv, zice, ori și Diavolul, văzând pe cel milostiv că miluiește pe cel sărac, se mânie, pentru că socotește iubirea de oameni a celui milostiv rușinare a neomeniei lui”. „Căci astfel se arată lucrul virtuții, după Hrisostom: îngreuiază adică și e potrivnică răutății; pentru aceasta, omul neîndurat va scrâșni cu dinții săi asupra celui îndurător și milostiv, arătând cu aceasta durerea și scârba inimii sale. Însă nu va cuteza să zică vreun cuvânt împotriva lui, pentru că virtutea milostivului îi va astupa gura; pentru aceasta, neîndurătorul se va topi cu totul, scârbindu-se pentru isprăvile și faptele bune ale celui milostiv, topindu-se din pricina pizmei sale, călău și ucigaș făcându-se luiși”⁴⁷. Iar *pofta lui va pieri*, „căci, după Hrisostom, ea pofteste lucruri stricacioase și muritoare, pentru aceasta, când acestea se strică și pier, împreună se strică și pier și pofta nemilostivului”⁴⁸. Unii însă, și zicerea *răsărit-a lumină celor dintru întuneric*, o

⁴⁶ Iar Isihie zice: „*Cornul dreptilor* este nădejdea cea în Dumnezeu, căci cu aceasta străpungem pe vrăjmași când vin asupra-ne; acesta și acum este înalt, iar cei mai mulți nu-l știu; se va înălța însă întru slavă în veacul viitor, arătându-se câtă mărime și slavă are”. Și Didim zice: „*Corn* [κέρας] numește pe Dumnezeu, căci toți dreptii zic că întru Acesta nădăjduiesc: *Întru Tine pe vrăjmașii noștri îi vom împunge* [κερατιοῦμεν] (Ps. 43: 6). Iar cel ce se fericește astfel – care pe vrăjmași i-a biruit întru Domnul –, cornul prin care i-a biruit pe aceștia, îl are înălțat întru slavă”. Iar Teodorit zice: „*Corn* numește puterea, din asemănare cu dobitoacele cele într-armate cu coarne, cu care biruie pe cei ce năvălesc asupra-le. Deci zice că «putemic și vestit va fi cel ce are bogăția virtuții»”.

⁴⁷ Iar Atanasie zice: „*Păcătos* îl numește pe Diavolul, de care, mântuindu-se păgânii, se va mânia, fiindcă însetează de pieirea tuturor”. Și Isihie prin *păcătos* a înțeles pe Diavolul, asemenea și Sevir, că Diavolul scrâșnește din dinți, căci aceasta îi este propriu, ca unui leu neîmblânzit ce este (cf. și I Pt. 5: 8); dar și el se va topi în focul Gheenei, căruia i s-a dat focul drept moștenire, unde e scrâșnirea dinților, precum zicea Domnul. [Acest foc e numit de unii Părinți fie focul poftelor neîmplinite sau nesaturate, sau al materiei după care tânjim în chip asemănător Diavolului, pentru a o stăpâni, care-i va chinu asemenea unui foc ce se înalță neîncetat întru găsirea materiei de ars sau de stăpânit, dar care într-un sfârșit nu o va mai găsi; fie focul neputinței de a mai iubi pe Dumnezeu și a afla mila Lui, ca unii care s-au închis acesteia cu învarțoare încă din viață.] Iar Eusebie zice *păcătoși* pe Iudei și pe necredincioșii păgâni, pe cei dintâi scrâșnind cu dinții pentru procopseala credincioșilor păgâni, iar pe cei necredincioși, pentru că dintr-înșii s-au mutat cu credincioșie la petrecerea cea după Dumnezeu.

⁴⁸ Pentru aceasta zice Hrisostom. „Astfel e răutatea, măcar la împărăție de s-ar sui, decât toți e mai ticăloasă și mai fricoasă și se aseamănă cu un noian și cu o mare ce se

dau tot la omul cel temător de Dumnezeu pe care l-a fericit David la începutul psalmului, și nu la Dumnezeu; adică cum că omul cel milostiv va lumina sufletele cele întunecate ale celor nesupuși și netemători de Dumnezeu. Așijderea, și stihurile cele următoare la dânsul le dau, că cel milostiv adică miluiește și se îndură și judecă drept.

PSALMUL 112

Aliluia.

Si acest psalm e mulțumitor față de Dumnezeu, precum a fost și cel trecut, pentru aceasta are aceeași suprascriere ca și acela⁴⁹.

1. Lăudați tineri* pe Domnul, lăudați numele Domnului.

Aici prin *tineri* numește slugile, după Teodorit, pentru că și în Psalmul 134 zice: *Lăudați numele Domnului, lăudați slugi pe Domnul, că pe cei ce aici îi zice tineri, acolo i-a zis slugi*. Unii însă prin *tineri* au înțeles pe cei fără de răutate și fără de vicleșug, ori pe ucenicii lui Hristos și pe ucenicii apostolilor. „Lăudați însă, zice, pe Domnul și slăviți-L, nu numai prin cuvinte, ci și prin fapte”, că zice: *Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca, văzând faptele voastre, să slăvească pe Părintele vostru Cel din cer* (Matei 5: 16)⁵⁰.

înnoiește. Că ce e mai ticălos decât a trăi cu răutatea? Când slujește pentru bani, și de isprăvile altora se topește, și norocirea altora o socotește pedeapsă a sa? Dar ce înseamnă *pofta păcătosului va pieri*? Aceea că stă pe nimic [οὐδαμοῦ ἵσταται, sau: nu stă nicăieri/nicidecum/pe nimic]. Și dacă aici cele ale păcătosului sunt astfel, gândește-te ce fel vor fi cele din veacul viitor!”

⁴⁹ Iar după Atanasie: „Întru aceasta se învață poporul cel nou a aduce neîncetată laudă Izbăvitorului său; încă împreună cu aceasta însemnează și chemarea tuturor neamurilor”.

* *Lit.: copii* (παῖδες), cei de până la vârsta pubertății.

⁵⁰ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Se cuvine ca, întâi viața curățindu-și (creștinul), așa să cânte laude lui Dumnezeu, *căci lauda cea din gura păcătosului nu e frumoasă* (Sirah 15: 9), iar al doilea, să ia seama că lauda nu e numai prin graiuri, ci și prin fapte, și mai ales această laudă o cere Dumnezeu; așa laudă Heruvimii; pentru aceasta și Proorocul, auzind dulcea cântare cea tainică, se ticăloșește pe sineși zicând: *Vai mie! Că om fiind, și necurate buze având, și mijlocul unui popor ce are buze necurate locuiesc* (Is. 6: 5). Pentru aceasta, și David de la puterile cele de sus începe și zice: *Lăudați pe Domnul din ceruri. Lăudați-L pe El toți îngerii Lui*, încât pentru aceasta trebuie să ne facem îngeri și așa să lăudăm. Să nu socotim dar simplă lauda aceasta, ci mai-nainte decât gura noastră să

2. Fie numele Domnului binecuvântat, de acum și până în veac.

„Să fie, zice, între noi, cei bine-credincioși, numele Domnului binecuvântându-se și nebulindu-se”. Cum? Și în ce chip? Atunci când noi îl slăvim cu cuvinte și fapte bune, precum s-a arătat mai sus. „Că numele Domnului, după Hrisostom, este de Sineși binecuvântat, se face însă între noi binecuvântat atunci când îl binecuvântăm și-l slăvim nu numai cu cuvintele cele bune, ci și cu faptele cele bune; pentru că, văzând necredincioșii faptele și cuvintele cele de acest fel, slăvesc și ei numele Stăpânului nostru Iisus Hristos”⁵¹.

3. De la răsăriturile soarelui până la apusuri, lăudat este numele Domnului.

„Numele Domnului, zice, este prealăudat și preaslăvit nu numai în Palestina și în Ierusalim, ca mai-nainte, ci în toate părțile lumii”. Proorocește David cu cuvintele acestea, după Hrisostom și Teodorit, grăirea evangheliceștii propovăduiri care a ieșit în toată lumea.

4. Înalt este peste toate neamurile Domnul, peste ceruri slava Lui.

„Înalt, zice, Se va face Domnul - nu că atunci Se va face înalt, ci că atunci Se va arăta înalt la Creștinii cei din neamuri, pentru că aceștia au să dogmaticească [cuvinte] înalte despre Domnul, și să-L înalte cu slavoslovii lui-Dumnezeu-cuviincioase”. *Slava Domnului* însă este în ceruri, pentru că în ceruri se slăvește de sfinții îngeri. Tot aceasta însă se înțelege și despre îngerii

---

răsune viața noastră, și mai-nainte limbii să strige petrecerea [cea după Dumnezeu], că astfel și tăcând putem lăuda pe Domnul, așa și grăind unită vom face dulcea cântare cu viața”. Iar Eusebie a înțeles prin *tineri* pe copiii de paisprezece ani, zicând că: „Neștiind copiii cum trebuie a lăuda pe Domnul, ca un învățător și pedagog predanisește glasurile acestea, pentru ca ei să laude”.

⁵¹ Zice însă și Teodorit: „Se cuvine, zice, ca voi, care sunteți slugi și de la Dumnezeu l-ați luat pe *a fi* [ființarea], să lăudați numele Lui, măcar deși nu știți firea Lui, că fără de început și pururea-vecuitoare are lauda», că *din veac și până în veac* aceasta înseamnă. Se cuvine dar și noi să-I aducem Făcătorului nostru lauda de mulțumire”. Și Hrisostom: „Ce zici? Nu e blagoslovit dacă tu nu te vei ruga? Vezi că nu pentru buna cuvântare zice cea cuvenită Lui și cea proprie firii Lui [de ca și cum ar fi lipsit de ele], ci se face pentru cea de la oameni. Pentru că zice și Pavel: *Slăviți dar pe Dumnezeu în trupul și în duhul vostru* (I Cor. 6: 20)”.

care laudau pe Dumnezeu la nașterea Domnului și ziceau: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace, întru oameni bunăvoire!* (Luca 2: 14)⁵².

5. Cine este ca Domnul Dumnezeu nostru? Cel ce locuiește întru cele înalte [cei înalți] și spre cele smerite privește, în cer și pe pământ.

Acestea le zice David spre ocara și batjocura mincinoșilor dumnezei ai Elinilor și ai Păgânilor. „Care alt Dumnezeu, zice, este ca adevăratul Dumnezeu nostru? Negreșit, niciunul. Acesta locuiește întru cele înalte și în cer, privește însă și spre cele de jos de pe pământ”. Dar cum locuiește Dumnezeu întru cele înalte și în ceruri, de vreme ce El a măsurat cerul cu mâna Sa și pământul cu palma Sa, după Isaia (cf. 40: 12), și plinește cerul și pământul, și Se află pretutindenea în toate părțile. și este necircumscriș și neîncăput? Răspundem cu dumnezeiescul Hrisostom că David, după ce a făcut pogorământ pentru grăsimea și grosimea minții Iudeilor și a zis că locuiește în cer și de acolo privește pe pământ, mai în urmă a înălțat puțină minte a Iudeilor la o înțelegere mai cuvenită lui Dumnezeu, și a zis *în cer și pe pământ*, de ca și cum ar zice: „Dumnezeu este totodată și în cer și pe pământ, și sus și jos, adică Dumnezeu este pretutindenea”. Vezi însă și la Psalmul al doilea tâlcuirea zicerii *Cel ce locuiește în ceruri va râde de dânșii*. Alții însă, zicerea *în cer și pe pământ*, o unesc cu aceasta, *cine este ca Dumnezeu nostru? Adică „Cine este ca Domnul Dumnezeu nostru în cer și pe pământ? Negreșit, nimeni”*⁵³.

⁵² Iar după Teodorit: „Și aici stihurile acestea însemnează că toate neamurile s-au încredințat că Acesta este Dumnezeu și e preainalt, și Făcător al tuturor, și e laudat de îngerii din ceruri”. Zice însă și Hrisostom: „Dar cum *înalt întru neamuri* ori *peste toate neamurile*? Că noi Îl mărim nu adăugând Lui înălțime. Să nu fie! Ci cu dogmele, cu slujirea, cu închinăciunea și cu toate celelalte, nimic smerit [de jos, inferior] înțelegând despre El, precum Iudeii, ci cu mult mai înalte și mai mari decât dânșii”. Și Isihie zice: „Deși aici Se slăvește, slava însă se suie la cer, unde are jertfelnicul cel nefăcut de mână, unde oștile îngerilor neîncetat Îl slăvesc, iar noi ne-am învățat a-L slăvi după urmarea lor”.

⁵³ Zice însă Marele Vasile: „*Cerul* zice scaun al lui Dumnezeu din aceea că puterile cerești au cunoștința lui Dumnezeu cu statornicie așezată întru ele; iar *pământul* zice *așternut picioarelor* pentru că, pe pământ, oamenii abia dacă pot încăpea cele mai de pe urmă din cele despre Dumnezeu”. Zice însă și Hrisostom: „Oare nu se pare a fi mare ceea ce s-a zis? Dar când vei înțelege pentru cine s-a zis, vei cunoaște că e foarte smerită [κατεδέε̅ς, lit.: cu îngăduință]. Căci cum locuiește în ceruri Cel ce e pretutindeni de față? Cel ce zice: *Dumnezeu apropiat sunt Eu, și nu depărtat* (Ier. 23: 23)?” Iar Atanasie zice: „Se învață poporul cel nou că, deși Domnul nostru S-a înălțat, cu toate acestea, și așa pământul e plin de slava Sa și se folosește de cercetarea Lui”. Iar Isihie: „*Înalți* zice pe sfinți, iar aceștia sunt înalți pentru că n-au urmat nimic pământesc, despre care zice anume Isaia: *Acestea zice Cel Preainalt, Cel ce locuiește în veac întru cele înalte, Sfinți e*

6. Cel ce ridică de la pământ pe cel sărac și din gunoi înalță pe cel lipsit.

Pământ și gunoi numește aici David nenorocirea. Laudă însă puterea lui Dumnezeu, Care cu lesnire preface lucrurile în cele ce voiește, după Teodorit, și pe cel sărac și ne-cinstit [ocărât] îl face bogat și cinstit, iar pe cel nenorocit și lipsit îl face slăvit și vestit.

7. Ca să-l așeze pe el cu stăpânitorii, cu stăpânitorii poporului Său;

„Dumnezeu, zice, nu numai că îmbogățește pe cel sărac și slăvește pe cel lipsit, ci încă îi pune ca să șadă împreună cu stăpânitorii poporului Său și îi ridică în cinste și la stăpânirea stăpânitorilor”. Prin *sărac și lipsit* se înțelege și poporul cel din păgâni, după Atanasie și Eusebie⁵⁴. Pe acesta, Hristos îl ridică din necinstea patimilor și, din Evanghelie învățându-l, îl face de aceeași cinste cu apostolii, care sunt începători ai Bisericii lui Hristos, după ceea ce zice: *Pune-i-vei pe ei stăpânitori peste tot pământul* (Ps. 44: 18). Pentru aceasta și Petru Verhovnicul și Apostolul scrie Creștinilor: *Celor ce au dovedit împreună cu noi credință întocmai cinstită* (II Pt. 1: 1)⁵⁵.

Cel ce face a locui cea stearpă în casă, maica ce se veselește de feciori.

Cu cuvintele acestea David laudă puterea lui Dumnezeu, pentru că El preface nu numai lucrurile lumii acesteia, ci și înseși firile și legile firii, pentru că Dumnezeu pe femeia cea stearpă și fără copii o face să locuiască în casă ca o maică veselindu-se de copii, adică pe cea fără copii o face maică veselindu-se de copii, făcând-o maică a multor copii, precum pe Ana, maica lui Samuil, și pe multe altele și în Legea veche și în Darul cel nou al Evangheliei. Pentru aceasta, a

---

numele Lui întru sfinți odihnindu-Se (57: 15)”. Zice însă și Teodorit: „Și fericitul Moise a zis: *Cine este asemenea între dumnezei, Doamne? Cine este asemenea, preaslăvit întru sfinți?* (Ieș. 15: 11). Iar prin toate acestea ne învățăm a cunoaște neasemănarea Dumnezeului a toate, anume cum că niciuna din cele ce sunt nu se poate asemăna cu firea lui Dumnezeu, ori cu puterea, ori cu lucrarea”.

⁵⁴ Despre aceasta a zis și Isaia: *Pentru aceasta Te va binecuvânta poporul cel sărac* (Is. 25: 3).

⁵⁵ Iar altul zice: „Nu numai apostolii, ci și Patriarhii sunt stăpânitori ai poporului Evreilor, cu care se vor sălășlui cei ce au crezut dintre neamuri. Și aceasta o zice și Domnul: *Muli de la răsărituri și de la apusuri vor ședa la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov întru împărăția cerurilor* (Matei 8: 11)”.

multe altele și în Legea veche și în Darul cel nou al Evangheliei. Pentru aceasta, a copii, făcând-o maică a multor copii, precum pe Ana, maica lui Samuil, și pe multe altele și în Legea veche și în Darul cel nou al Evangheliei. Pentru aceasta, a zis prin Isaia: *Eu născătoare și stearpă am făcut* (66: 9). Iar unii prin *casă* au înțeles aici familia fiilor⁵⁶.

⁵⁶ Iar Teodorit zice: „Mai vădit și mai adevărat se poate vedea aceasta în Biserica Creștinilor: că, stearpă fiind ea din vechime și fără copii, o a făcut maică care se veselește de nenumărați copii, după proorocia ce zice: *Veselește-te cea stearpă care nu naști, înalță glas și strigă, ceea ce nu aveai dureri, că mai mulți sunt fiii celei părăsitate decât a celei cu bărbat* (Is. 54: 1)”. „Căci cu adevărat, după Didim, cu mai mulți fii, și fii buni, s-a făcut Biserica cea din neamuri decât Sinagoga Evreilor ceea ce are Legea drept bărbat”. „Aceasta s-a făcut și *casă* duhovnicească, după Atanasie, fiindcă are pe Domnul locuind întru dânsa; s-a făcut dar *maică*, și de mulți veselindu-se, și s-au mântuit fiii ei prin credința în Hristos. Are însă oarecare deosebire de Sinagogă, fiindcă aceea nu s-a veselit de fiii săi, pentru că s-au dat pieirii”. Zice însă Grigorie al Nyssei: „Socotesc însă că întru acestea se însemnează și fecioria, iar lucrul împreunării trupești este facerea trupurilor muritoare; iar al împărtășirii celei de Duhul e viața și nesticăciunea, care se face în loc de fii. Că de multe feluri sunt virtuțile, ale căror maici sunt sufletele cele iubitoare de Dumnezeu; și bine este să zicem la aceasta apostolescul glas (cf. I Tim. 2: 15), că aceasta se mântuiește prin naștere de fi, anume maica cea veselă a fiilor celor de acest fel, precum a vestit cântarea de psalm; căci Fecioara care se veselește cu adevărat e maica ce poartă în pânțece fii nemuritori prin lucrarea Duhului, care de prooroc se numește stearpă pentru întreaga-curăție” [aici zice de sterpiciumea cea roditoare întru fii, ca virtuți veșnice, dobândite prin întreaga-curăție, și nu prin împreunarea trupească]. Didim încă anagogic tâlcuiește aceasta, zicând: „Fiecare suflet însă, din pricina sterpiciumii fiind fără fii, se pune de Dumnezeu în *casă*, adică în Biserica Dumnezeului Celui viu, care suflet [suflet în gr. e de gen fem.] se face maică a faptelor, a învățăturilor și a înțelesurilor de cuvinte, spre a se veseli împreună de nașterea celor ce le are împreună cu Dumnezeu-Cuvântul cu Care locuiește”. Iar Isihie potrivește zicerea aceasta și la toată firea oamenilor care era stearpă din pricina idolatriei, dinspre fața căreia a zis Isaia: *Strămt îmi este locul, dă-mi loc ca să locuiesc. Și vei zice în inima ta: Cine mi-a născut mie pe aceștia, că eu sunt fără de copii și văduvă, nemernică și închisă, și pe aceștia cine i-a hrănit mie? Eu am rămas singur, iar aceștia unde au fost?* (Is. 49: 20, 21). Iar altul zice la subînsemnările lui Teodorit: „Se poate înțelege aici și schimbarea cea bună, că cel ce ședea în gunoaiul patimilor, și era sărac de toată bunătate, și suflet, sterp și nenăscător fiind, acesta, schimbându-se cu schimbarea cea bună, se ridică mai presus de cele pământești și se îmbogățește de bunătăți, și naște pe fiii cei buni ai virtuților”.

PSALMUL 113

Aliluia.

ulțumitor este și psalmul acesta către Dumnezeu. Povestește însă facerile de bine pe care din vechime le-a făcut Dumnezeu neamului evreiesc, și laudă puterea lui Dumnezeu, și prihănește neputința idolilor, după Teodorit⁵⁷.

1. Întru ieșirea lui Israel din Egipt, a casei lui Iacov din popor barbar.
2. Făcutu-s-a Iudeea sfințirea Lui, Israel, stăpânirea Lui⁵⁸.

Israel și casă a lui Iacov numește neamul Evreilor, iar *Egipt și popor barbar* numește neamul Egiptenilor. Achila l-a zis „popor din limbă străină”. Deci David zice că, după ce Evreii au ieșit din Egipt, țara Iudeii s-a făcut sfințenie a lui Dumnezeu, adică afierosire a lui Dumnezeu, iar poporul Evreilor s-a făcut moștenire a lui Dumnezeu pentru că se stăpânea și se povățuia obștește și se apăra de Dumnezeu. Dar deși ceilalți oameni erau și ei stăpânire a lui Dumnezeu după fire, adică pentru că sunt zidiri ale lui Dumnezeu, singur Evreii erau stăpânire a lui Dumnezeu - și după apropiere, și după alegere - ca popor ales al lui Dumnezeu⁵⁹.

3. Marea a văzut și a fugit;

„Marea Roșie, zice, a cunoscut puterea lui Dumnezeu, că a simțit de ca și cum ar fi fost însuflețită și cuvântătoare în chip negrăit de voia lui Dumnezeu. pentru aceasta, împărțindu-se în două, a fugit din mijloc și a dat pământul cel uscat din dânsa ca loc de a trece neudați Israelitenii, când i-a scos Moise din Egipt”. Zicând însă că *a fugit*, a arătat frica și grăbirea mării, după Hrisostom, după care s-a împărțit în două și a stătut perete de-a dreapta și de-a stânga.

⁵⁷ Iar după Eusebie: „Psalmul acesta arată că unul e Dumnezeu, și al Vechiului și al Noului Testament”. Prin acesta se însemnează și chemarea neamurilor, după Atanasie.

⁵⁸ Aceasta este alcătuirea cea netedă a zicerii: „Din ieșirea lui Israel din Egipt și din poporul barbar, Israel și casa lui Iacov s-au făcut”, și celelalte.

⁵⁹ Iar Isihie zice: „Iudeea se tâlcuiește mărturisire, iar *Israel*, minte ce vede pe Dumnezeu. Deci mai întâi se cuvina e ne mărturisă pentru a ne face sfințenie a lui Dumnezeu, casă și biserică a Lui făcându-ne, și așa să ne desăvârșim prin vederea adevărului, prin care să dovedim că ne-am făcut Israel, și fericirii să ne învrednicim, văzând pe Dumnezeu cu inimă curată”.

Iordanul s-a întors înapoi.

Această minune a urmat în vremea lui Isus al lui Navi, când râul Iordanului și-a oprit curgerea sa și a dat loc la pământ uscat, pentru ca să treacă neudat Chivotul lui Dumnezeu și tot poporul lui Israel. Însă David a arătat aceste două minuni în Psalmul 65, zicând: *Cel ce întoarce marea în uscat, în râu vor trece cu piciorul*⁶⁰.

4. Munții au săltat ca berbecii, și dealurile, ca mieii oilor.

Void David să arate covârșirea bucuriei ce a urmat Israelitenilor, atunci când au trecut Marea Roșie neudați și când au trecut râul Iordanului, potrivește și la cele neînsuflețite și nesimțitoare simțire de bucurie și de veselie, zicând că încă înșși munții și dealurile, adică atât Sinaiul și Horebul, cât și munții și dealurile Iudeii au săltat, adică s-au bucurat ca berbecii și ca mieii atunci când saltă; pentru că berbecii și mieii, atunci când saltă, își arată bucuria, ca săltările și săriturile cele din afară ce le fac prin câmpiile cele înflorite. Am zis însă și noi la Psalmul 95 despre bucuria celor neînsuflețite, tâlcuind zicerea aceasta: *De la fața Domnului, că vine, unde se scrie și aceasta: Veselească-se cerurile și să se bucure pământul, să se bucure câmpiile și toate cele ce sunt într-însele.*

5. Ce este ție, mare, că ai fugit? Și tu, Iordane, că te-ai întors înapoi? 6. Munților, că ați săltat ca berbecii, și dealurilor, ca mieii oilor?

Întrebuințând David formă retorică de personificare, după Teodorit, vorbește împreună cu stihiile și cu lucrurile cele neînsuflețite, și întreabă Marea Roșie și Iordanul și munții și dealurile, zicându-le: „Pentru ce ați făcut aceasta? Și tu, mare, pentru ce ai fugit din mijloc? Iar tu, Iordane, pentru ce ai întors înapoi curgerile tale? Și voi, munți, pentru ce ați săltat ca berbecii? Și voi, dealuri, pentru

---

⁶⁰ Isihie însă anagoric a tâlcuit, zicând: „Marea să socotim petrecere a vieții celei rele, ca pe o nestatornică, iar Iordanul, darul Botezului. Fuge dar marea vieții de cel ce se mărturisește, sărată fiind oarecum și neputincioasă a se amesteca cu cel ce s-a depărtat de sărătura păcatelor. Iar Iordanul nu fuge, ci se întoarce înapoi la cei ce se mărturisesc, la cei ce se schimbă în lacrima pocăinței, fiindcă pocăința se lucrează cu puterea Botezului. și cu nimic nu s-ar folosi cineva căindu-se, de nu s-ar noroci mai întâi de a fi botezat. Pentru aceasta și Ioan, propovăduind pocăința, a adăugat la pocăința botezul. Și pentru ce se întoarce Iordanul la cele dinapoi? Pentru că cel ce s-a pocăit aleargă înapoi pocăindu-se, părăsind drumul cel dinainte”. (Deci Iordanul se ia spre închipuirea pocăinței.)

ce ați săltat ca mieii cei mici?" Însă cu întrebarea aceasta arată că lucrul acesta a urmat lor în chip preaslăvit* și mai presus de fire⁶¹.

7. De fața Domnului s-a clătit pământul, de fața Dumnezeului lui Iacov.

Aici însuși David dă răspunsul în locul celor neînsuflețite la cele ce le-a întreat mai sus, căci acelea, necuvântătoare fiind, nu puteau să răspundă, după Teodorit; și zice că pentru arătarea Domnului s-au clătinat, adică au săltat munții și dealurile, iar prin arătare să înțelegi pe cea din Sinai și din Horeb și arătarea lui Dumnezeu din Munții Iudeii; precum zice și în Psalmul 95: *Atunci se vor bucura toate lemnele pădurii de fața Domnului, că vine. Iar Dumnezeul al lui Iacov a zis după cea scrisă: Eu sunt Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov (Ieș 4: 6)*⁶².

8. A Celui ce a întors piatra în iezere de apă, și cea vârtoasă* în izvoare de apă.

„De arătarea Domnului, zice, a săltat pământul, care a prefăcut piatra cea după fire vârtoasă și uscată, ca să fie ca iezerele pline de apă, și piatra cea atât de vârtoasă – din marginea căreia abia s-ar fi putut rupe puțin cu un ciocan de fier – o

* Lit.: în chip paradoxal.

⁶¹ Iar Hrisostom zice: „Învață-te obiceiul Scripturii, căci atunci când voiește a spune ceva mare, vreun lucru bun, sau măhnicios, zice și despre cele neînsuflețite că simt. nu că ar simți cu adevărat, ci ca să arate mărimea celor ce se întâmplă. Așadar și noi obișnuim să zicem că «însăși cetatea s-a întristat, însăși fața pământului s-a făcut posomorâtă, înseși pietrele au slobozit glas». A zis și Teologul Grigorie: „Scriptura știe mult a personifica și pe cele neînsuflețite, precum aceasta: *Marea a zis acestea și acelea. Și: Adâncul a zis: Nu este întru mine (Iov 28: 14). Și: Cerurile spun slava lui Dumnezeu. Și: Că munții și dealurile se întreabă cuvinte de săltare*”. Și Isihie anagoric tâlcuiește zicerea aceasta, zicând: „Se bucură toți proorcii văzând întoarcerea celui ce se mărturisește, din care munții ca berbecii – ca unii ce se împărtășesc de o mai mare bucurie – iar ceilalți, dealurile, ca miei, ca unii ce se împărtășesc de o mai mică bucurie, dar care se zic ca despre niște rudenii ai celor mari”.

⁶² Iar Eusehie zice: „Prin cuvântul acesta se însemnează chemarea neamurilor; că din vechime adică, întru oarecare puțină simțire s-a făcut [chemarea, și] mării și râului și munților și dealurilor. Iar acum zice ca toată stihia pământului să se miște și să se clătească; iar după Achila, «să se chinuască ca într-o naștere», ca să se plinească cea zisă de Isaia: *Cine a auzit una ca aceasta, cine a văzut ca o țară să se nască într-o zi și un popor deodată? Că s-a chinuit Sionul și a născut pe fiii săi (Is. 66: 8)*”.

* ἀκρότομον = lit.: netedă, ascuțită; de aici și vârtoasă.

a făcut izvor de ape". Acestea le zice însă David și le mărește, ca să arate minunea cea mare⁶³.

**9. Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci numelui Tău dă slavă.
10. Pentru mila Ta și adevărul Tău,**

După ce David a povestit mai sus vechile faceri de bine ce le-a arătat Dumnezeu către Evrei, acum, aici, roagă pe Dumnezeu pentru Iudeii cei din vremea Sa și zice: „Să nu faci milă cu noi, Doamne, pentru bunătățile noastre; pentru că noi suntem pustii de fapte bune și cu totul nevrednici, precum au fost și strămoșii noștri cei de demult, care au luat facerile Tale de bine cele zise mai sus; dar dă, adică fă să se slăvească numele Tău. Cu ce? Cu mila Ta, și cu mila Ta cea adevărată, adică miluindu-ne pe noi, și cu adevărat miluindu-ne". Că prin *milă* și *adevăr* numește David de multe ori mila cea adevărată, însăși mila lui Dumnezeu (adică cea ființială [ὀμοιωστικόν] pe care aici o zice prin epitete), atâta cât după asemănarea milei omenești se poate înțelege, care, față de [în cumpănă cu] cea dumnezeiască, este mincinoasă, și numai după împărtășire⁶⁴.

⁶³ Și Teodorit așa a tâlcuit piatra cea vârtoasă: „Pe cea lipsită de toată umezeala – și care, din pricina nvârtoșării, nu suferă rupere dintr-însa – El o a acoperit cu vărsare de apă, poruncind a ieși de acolo izvoare îmbelșugate”. Iar Sfântul Grigorie al Nyssei anagogic tâlcuiește aceasta: „Împietrită fiind firea de gerul idolatriei (cea omenească adică), înghețată fiind și nemișcată spre mai bine, încălzindu-se însă de Duhul și înfierbântându-se de raza Cuvântului, s-a făcut iarăși apă-săltătoare spre viața veșnică; iar Cea împietrită din pricina gerului idolatriei S-a sculat spre a Se face Fiu al Patriarhului, prin virtute asemănându-se cu el!” [Gerul idolatriei a făcut pe Piatra-Hristos, Cel încă neîntrupat, să Se învârtoșeze ca o piatră față de idolatria oamenilor, și așa să-Și întoarcă oarecum fața pentru o vreme față de ei: dar Piatra-Hristos S-a făcut prin întrupare și Înviere – ca oarecând, ca tip, prin toiagul lui Moise (cf. și I Cor. 10: 4) - izvor de apă-săltătoare spre viață veșnică prin Duhul. Iar prin aceasta S-a asemănat și Patriarhului David, și el pre-închipuire a lui Hristos.] Iar Isihie zice *piatră vârtoasă* pe Hristos, după Pavel (cf. mai sus, dar și Rom. 9: 32), Care S-a prefăcut pe Sine în iezere și în izvoare de apă; că, deschizându-I-se coasta cu sulija, a scos iezerele Botezului, încă și izvoarele tainelor, că a curs apă și sânge – una fiind simbolul Tainei (al Euharistiei adică), iar cealaltă, închipuirea [χαρακτήρ, sau pecetea, semnul] Botezului, care a curs din coasta Lui.

⁶⁴ Iar Eusebie zice: „Poate că David pe furis se bagă cu fața la cei din Israel, rugându-se a se număra împreună în chemarea neamurilor prin cele ce le zice. „Noi adică suntem nevrednici de darul de care s-au învrednicit toate neamurile, dar să nu faci asta pentru noi. Stăpâne, ci pentru numele Tău cel ce din început s-a chemat peste noi, și nu pentru dreptățile noastre; pentru aceasta, fă har pentru mila Ta și pentru adevărul Tău”. Iar Hrisostom zice: „«Nu ca pe noi să ne faci mai străluciți și vestiți, ci ca Însuși să faci puterea Ta pretutindenți arătată». Că precum numele Lui se slăvește, apărând și ajutând. așa iarăși Se slăvește când noi viețuim întru fapta bună și strălucim cu petrecerea”. Iar

ca nu cândva să zică neamurile: Unde este Dumnezeuul lor?

„Miluiește-ne pe noi, Doamne, zice, și nu lăsa să se stăpânească vrăjmașii și neamurile, ca să nu se întâmple să Te ocărăscă ele și a zice cu batjocură: «Unde este Dumnezeuul Evreilor, ca să le ajute?» Adică să zică cum că ești neputincios, și pentru aceasta nu ne-ai ajutat”.

11. Iar Dumnezeuul nostru, în cer și pe pământ, toate câte a vrut a făcut.

„Neamurile toate, zice, vor bârfi și vor zice cele de mai sus, după Didim, iar Tu, Dumnezeuul nostru, ai zidit făpturile ce le-ai voit, atât în cer cât și pe pământ. Însă de multe ori rabzi-îndelung și suferi răutățile oamenilor după iconomie, pentru ca să dai vreme păcătoșilor să se pocăiască”⁶⁵.

12. Idoli neamurilor, argint și aur, lucruri de mâini omenesti.

13. Gură au, și nu vor grăi; urechi au, și nu vor auzi; nări au, și nu vor mirosi.

14. Mâini au, și nu vor pipăi; picioare au, și nu vor umbla; nu vor glăsui cu gătjejul lor.

Cu aceste cuvinte, David batjocorește pe idoli și pe mîncinoșii dumnezei ai neamurilor, și înșiră toate mădularele lor, ca mai mult să mărească prihănirea lor, după Hrisostom. Iar mai întâi prihănește închipuirile cele din afară ale

---

Isihie: „Prin milă și adevăr înțelege pe Hristos; și zice că slavă Își dă Tatăl Luiși pentru întruparea Fiului Său, prin El slăvindu-Se și arătându-Se; că aceasta și Domnul o zice în Evanghelie: *Părinte, preaslăvește numele Tău!* (Ioan 12: 28). Și cum L-a preaslăvit? Măntuindu-ne pe noi”.

⁶⁵ Iar Hrisostom zice: „Ce este aceasta, în cer câte a vrut a făcut, dacă nu puterile cele de sus? Ori zice poruncile pe care cu lesnire le isprăvește” Zice și Didim: „Zice în cer, nu ca despre un loc, ci din covârșirea mărimii, că de ar fi numai în locul cel de sus, în alte părți s-ar opri de a mai fi. Este însă întru toate cerurile și pe pământ, că, fiind ca Altul față de toate, nu e cuprins de toate, ci e și afară din toate și Se află întru toate, după rațiunea facerii tuturor și a Proniei. Și dacă toate cu voia lui Dumnezeu au venit întru ființa, unii, în chip neevlavios, înțeleg că existența [ὄντας] Fiului atarnă de voia lui Dumnezeu-Tatăl; să audă dar rău-credincioșii că de voia lui Dumnezeu a atarnat singură zidirea”. [Arienii și alții ca ei ziceau că Fiul S-a născut din voia Tatălui, ca și cele zidite în timp, și nu din ființa Tatălui, adică din veșnicie, ca Dumnezeu egal cu Tatăl.] Iar Isihie zice: „Este în cer și pe pământ, nu numai toate plinindu-le, ci cu trup făcându-Se pe pământ, și nu simplu, ci pe demoni supunând și zidirea care suspina slobozind-o”.

simțirilor lor: gura, ochii, urechile, nasul, mâinile și picioarele; iar apoi prihănește simțirile lor, zicând că sunt fără de nicio lucrare și materie neînsuflețită. Însă cineva s-ar putea nedumeri: pentru ce nu a zis și despre gura idolilor, pentru ce nu mănâncă, precum a zis și despre ochi că nu văd, și pentru urechi că nu aud, și pentru celelalte simțiri ale lor? Răspundem zicând că și nouă ni se pare că de multe ori zicem la Dumnezeu că nu vede și nu aude, și că miroase și umblă și grăiește, însă nu zicem că și mănâncă (poate pentru că aceasta [zicerea] e prea groasă); pentru aceasta, David, în loc să zică că gura idolilor nu mănâncă, a zis că nu grăiește, și pentru aceasta și întâi, și în urmă a zis despre grăire și glas. Pentru că graiul și glasul sunt dovada cea prea curată a vieții cuvântătoare, adică prin cele ce grăiește dovedește curat că este viu și cuvântător; și, de vreme ce idolii nu au grai, sunt prin urmare neînsuflețiți și necuvântători și morți⁶⁶.

15. Asemenea lor să fie cei ce-i fac ei și toți cei ce nădăjduiesc spre dânșii.

„Cei ce fac idolii, zice, și apoi li se închină ca unor dumnezei și nădăjduiesc într-înșii să-i măntuiască, sunt și orbi și surzi și nesimțitori, ca și idolii pe care ei îi fac. Idolii neamurilor sunt așadar în acest fel nesimțitori, zice, asemenea și cei ce li se închină sunt nebuni, că nu pot dobândi de la dânșii niciun fel de ajutor⁶⁷. Noi însă, cei ce ne închinăm adevăratului Dumnezeu, nu suntem în acest fel.

⁶⁶ Iar Teodorit zice: „Tu faci câte voiești, iar idolii cei ce se închină de neamuri, aceia nu fac ce se pare că fac, ci sunt făcuți, și din materia din care sunt își au cinstea, că se fac din aur și din argint, și de la meșteșug își dobândesc frumusețea, căci îi fac argintarii și aurarii și zlătarii”. Și iarăși zice: „Fiindcă demonii cei ce lucrează prin idoli și care întrebunțează vrăji mincinoase nu au adus acelea prin idoli cei neînsuflețiți, ci prin oamenii cei cuvântători, ori le vesteau acestea prin oarecari semne. Pentru aceasta potrivit a zis *nu vor glăsuî cu gâtlejul lor*, că idolii sunt cu totul nemișcați și neînsuflețiți”. [Deci puterea demonică lucra prin oameni, și nu prin idoli, iar din această putere Se fățarea că ar lucra prin idoli. Zicând că din meșteșug (τέχνη = artă, tehnică, cum am zice noi) își dobândesc frumusețea, ba și lucrarea, credem că, astăzi, unul ca Teodorit nu s-ar fi dat înapoi să zică cuvinte asemănătoare nici despre progresele sau avatarurile drăcești ale meșteșugului acesta, anume că, dacă atunci ei nu aveau grai, ochi și altele, acum, vrăjile acestora au făcut să pară că ar avea (așa cum, să ne amintim, vrăjitorii din Egipt le năluceau Evreilor că fac minuni ca și Dumnezeul lor), omul aducând astăzi poate mai multă închinăciune „meșteșugului” său decât în vechime; dar Dumnezeu, ca și de demult, nu Se va lăsa prea mult așteptat, și va arăta „închinătorilor” cine este mai puternic. *Dar vine ceasul, și acum este...* (Ioan 4: 23). Exemplele ar fi de prisos.]

⁶⁷ Pentru aceasta a zis Teodorit: „Cei ce au fost cinstiți prin cuvânt și care au căzut într-atâta necuvântare [iraționalitate], e drept să ia nesimțirea celor cărora li se închină”. Zice și Eusebie. „Erau asemenea cu idolii; că de ar fi văzut, nu ar fi socotit pe idoli dumnezei.

16. Casa lui Israel a nădăjduit spre Domnul, ajutorul și apărătorul lor este.

17. Casa lui Aaron a nădăjduit spre Domnul, ajutorul și apărătorul lor este.

18. Cei ce se tem de Domnul au nădăjduit spre Domnul, ajutorul și apărătorul lor este.

„Noi, Israelitenii, zice, nu în zadar am nădăjduit spre Domnul, pentru că Domnul ne ajută și ne apără”. Împarte însă pe Evrei în poporul lui Israel de obște, în neamul preoțesc și în prozeliți, adică în cei ce din neamuri veneau la slujirea Legii. *Casă a lui Israel* numește de obște pe Israeliteni, pe care îi și pune mai întâi, din pricina mulțimii lor, iar *casă a lui Aaron* numește neamul preoțesc, fiindcă mai-nainte decât toți preoții Legii Vechi a preoțit Aaron și așa s-a făcut rădăcina a preoților celor născuți mai în urmă, iar *temători de Domnul* numește pe prozeliții cei din neamuri, fiindcă aceștia s-au apropiat de credința iudeilor și pentru aceasta se tem de Domnul, după Atanasie⁶⁸.

19. Domnul, pomenindu-ne pe noi, ne-a binecuvântat.

20. Binecuvântat-a casa lui Israel, binecuvântat-a casa lui Aaron.

21. Binecuvântat-a pe cei ce se tem de Domnul, pe cei mici cu cei mari.

„Domnul, zice, Și-a adus aminte de noi, robii Săi, și pentru aceasta ne-a

---

de nu ar fi auzit, nu ar fi socotit că cei neînsuflețiți grăiesc și iau prinosuri; de ar fi umblat pe calea cea dreaptă, s-ar fi lepădat demult de rățacirea idolească”. Zice însă și Hrisostom: „Și măcar că aceasta, asemănarea cu Dumnezeu, este virtute, aici s-a făcut blestem. Socotește dar cine au fost aceștia [dumnezeii, idolii], când asemănarea cea cu dânșii se zice în locul blestemului celui mai de pe urmă”. Și Didim zice: „Nu blestemă pe oameni, ci ca să arate că aceasta urmează idolatriilor: că lor aceasta nu li se părea blestem, ci lucru vrednic de rugăciune, a fii făcuți dumnezei, precum socotesc, și a avea cele de laudă”.

⁶⁸ Pentru aceasta zice Hrisostom: „Împarte cuvântul între Israel și neamul preoțesc și între cei ce din neamuri s-au apropiat de Domnul, că preotul nu e asemenea cu cel de rând, ci preotul are ceva mai mult”. Și Didim: „Tot neamul cel străvăzător, pentru că are mîntea văzând pe Dumnezeu, se zice *casă a lui Israel*, pentru că se află ca o biserică a Dumnezeului Celui viu”. Iar Teodorit zice: „Învață cuvântul că, chiar dacă cineva nu are dregătoria preoției, nici nu se împărtășește de rudenia israelitească, împodobindu-se cu dumnezeiasca frică și sânguindu-se la fapta bună, va dobândi și el de la Dumnezeu toată purtarea de grijă”.

* Sau: *aducându-și aminte de*.

binecuvântat". Dar ce vrea să zică prin *ne-a binecuvântat*? „Adică ne-am umplut de nenumărate bunătăți, după Hrisostom⁶⁹. Fiindcă din început, de la strămoșii noștri și până la noi, strănepoții aceloră, nu a încetat Dumnezeu făcând bine neamului nostru, al Israelitenilor". Împarte aici, ca și mai sus, pe popor în trei părți, iar *pe cei mici cu cei mari*, aceasta o zice de obște pentru cele trei părți. *Mari și mici* însă zice nu numai după vârsta trupului și după anii vieții, ci și după putere și neputere, așijderea și după bogăție și sărăcie, și după slavă și neslavă, și după slobozenie și robie; adică i-a blagoslovit și pe cei înalți cu trupul și pe cei scurți, și pe bătrâni și pe tineri, și pe tari și pe neputincioși, și pe bogați și pe săraci, și pe slăbiți și pe neslăbiți, și pe stăpâni și pe slugi.

22. Adaugă Domnul spre noi, spre noi și spre fiii noștri.

„Binevoiască Domnul, zice, a ne crește pe noi și pe fiii noștri, și a adăuga nouă încă și alte bunătăți". Oarecari manuscrise au însă și persoana a doua, adică „*spre voi și spre fiii voștri*". Drept care, din aceasta este arătat că David roagă pe Dumnezeu pentru adăugirea și creșterea Creștinilor, că aceștia sunt cei ce au sporit mai mult decât Evreii și acestora li s-a adăugat mai mult decât Evreilor bunătățile cele adevărate și cerești.

23. Binecuvântați sunteți voi de Domnul, Cel ce a făcut cerul și pământul.

Și zicerea aceasta trebuie să o înțelegem că este pentru Creștini, pe care i-a blagoslovit Stăpânul Hristos atunci când S-a înălțat la ceruri, precum

---

⁶⁹ Adaugă însă Hrisostom și aceasta: „Ce este *a binecuvântat*? «De nenumărate bunătăți, zice, i-a umplut». Dar și omul binecuvântează pe Dumnezeu, precum atunci când zice: *Binecuvântează, suflète al meu, pe Domnul*. Dar cel ce binecuvântează pe Dumnezeu însuși câștigă, mai strălucit pe sine făcându-se, fără a da Aceluia ceva. Iar Dumnezeu, binecuvântându-ne, mai strălucite ne face, nu luând El ceva: că Dumnezeirea nu are trebuință de nimic, încât de amândouă părțile folosul este al nostru". Iar Teodorit zice: „Această împărțire a făcut-o și aici, și rodul nădejdiei l-a arătat, că a însoțit binecuvântarea cu nădejdea și că de aceasta nu va împărțasi numai casa lui Israel și a lui Aaron, ci și pe cei ce se tem de El". Zice însă Isihie: „Când a primit Dumnezeu uitare de oameni? (Niciodată.) Că acesta e ceea ce se însemnează prin cele zise: că, de vreme ce suntem sub blestem, nu putem să ne slobozim dintr-însul altfel și a lua binecuvântare, dacă Hristos, spânzurându-se pe lemn, nu ar fi purtat blestemul nostru; potrivit zice dar că Și-a adus aminte de noi Domnul, și așa pe noi ne-a binecuvântat [ἐμνήσθη. Pentru sensul *pomenirii* în general, a se vedea tâlcuirile de la Psalmul 111: 6]".

istorisește Luca: *Și ridicându-și mâinile Sale, i-a blagoslovit pe ei* (Luca 24: 50), căci așa a blagoslovit pe apostoli și prin ei a blagoslovit pe toți Creștinii⁷⁰.

24. Cerul cerului Domnului, iar pământul l-a dat fiilor oamenilor.

„Primul cer, zice, pe care l-a zidit Dumnezeu la început, la facerea simțitoarei lumi, pe care cer îl are drept învelitor și acoperământ cerului ce se vede, care de Scriptură se numește tărie, după Teodorit, acela, zice, este locuința a Domnului”. Și vezi tâlcuirea zicerii *Cel ce locuiește întru cele înalte*, la Psalmul 112. Iar pământul l-a dat oamenilor spre locuire și desfătare⁷¹.

⁷⁰ Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai cât de puternică este tăria blagosloveniei? Cu graiul lui Dumnezeu [binecuvântările] se fac lucruri. Că cerul graiul Lui l-a făcut, că zice: *Cu cuvântul Domnului cerurile s-au întărit*. Cu acel cuvânt te blagoslovește, cu care poate atâtea”.

⁷¹ Iar Teodorit: „Domnul a toate petrece în cer, neavând firea circumscrișă, ci bucurându-Se de cetele sfinților îngeri care petrec acolo”. Și Hrisostom încă zice. „Nu luând și având pe cele din înălțime, pe cele de aici ni le-a hotărât nouă; nu este aceasta, să nu fie! Ci cuvântul este de pogorământ; că, de ar fi aceasta, cum ar sta cealaltă de Dumnezeu zisă: *Cerul și pământul Eu le umplu, zice Domnul* (Ier. 23: 24), că aceasta este potrivnică celeilalte. Cuvânt de pogorământ dar întrebuițează, nu închizând în cer pe Dumnezeu, ci arătând că întru cele de acolo se odihnește”. Iar altul zice (poate Didim): „Cel ce poate afierosi mai adânc acestea va zice că ceea ce se zice *cer* în Scriptură este ceva mai deosebit, mai apropiat de Dumnezeu, întru care stă singur Dumnezeu. Căci, cu adevărat, Diavolul fiind în cer mai-nainte de călcarea poruncii Sale, de ca și cum era oareunde jos, zicea: «În cer mă voi sui, deasupra cerului voi pune scaunul meu». Într-acest cer nu s-a suit, fără numai Cel ce S-a pogorât din cer, căci, de acolo trimițându-Se, a venit, zicând: *M-am pogorât din cer* (cf. și Ioan 6; Ef. 4). Dar și Sfântul Duh din cerul acesta S-a trimis, precum zice Petru: *Cu Duhul Sfânt trimis din cer* (I Pt. 1: 12), că unde este Tatăl, acolo este și Fiul și Sfântul Duh. Cerul acesta nu se cugetă după loc, nu e al unui loc anume, ci, așa-zicând, este covârșirea [ὑπεροχή] cea dintâi a lui Dumnezeu și așezarea”. Dar și sfințitul Augustin cam aceleași le zice în capitolul 31 al *Soliloquiilor* sale, scriind așa: „Necuştat și nevăzut, și mai presus de cuvânt și de înțelegere, și prea neapropiat și prea neschimbat și prea neîmpărțit se crede a fi acela pe care nimeni, niciodată, din oameni sau din îngeri nu l-a văzut și nici nu-l poate vedea – acesta este cerul Tău. Doamne; cerul cel mai bun, lumina cea mai presus de începuturi și mai presus de înțelegere, și mai presus de cuvânt, și mai presus de fire, despre care se zice: *Cerul cerului*, către care cer este pământul, că mai presus de orice minune și mai presus decât toate cerurile, acela îl atârână și pe însuși acesta înfocat. Pentru aceasta s-a zis *cerul cerului Domnului*, că nimănu alcuiva nu-i este cunoscut, decât Domnului, întru care nimeni nu s-a suit fără numai Cel ce S-a pogorât din cer. Că nimeni n-a văzut pe Tatăl fără numai Fiul și Duhul Lor, și nimeni n-a cunoscut pe Duhul, fără numai Tatăl și Fiul, al Cărora este Duhul”. A zis însă și Isihie: „Vezi cum a împărțit Făcătorul zidirea către noi? Și precum însuși este nevăzut, are nevăzut și cerul cerului, și așa a împărțit nouă văzuta zidire”.

25. Nu cei morți Te vor lăuda pe Tine, Doamne, nici toți cei ce se pogoară în iad.

26. Iar noi, cei vii, binecuvânta-vom pe Domnul de acum și până în veac.

Zicerea aceasta este asemenea cu ceea ce a zis în altă parte: *Au doară fărâna Te va mărturisi pe Tine? Au va vesti adevărul Tău?* (Ps. 29: 9), și cu aceasta: *Au doară va spune cineva în mormânt mila Ta?* (Ps. 86: 12). Iar celor ce socotesc mai adânc li se pare că morți zice David pe aceia care s-au omorât după lucrarea faptei bune și, mai-nainte de a se strica de fireasca moarte a trupului, s-au stricat de moartea cea de voie a păcatului, iar vii iarăși numește pe cei care viază în fapte bune și trec din această viață josită la viața cea înaltă și dumnezeiască. Pentru că cei ce sunt morți de fapta bună nu vor lăuda pe Dumnezeu în viața aceasta. Căci, după Sirah, *nu e frumoasă lauda în gura păcătosului* (15: 9). Dar nici în cealaltă viață nu vor lăuda pe Dumnezeu, pentru că se vor munci neîncetat. Iar cei ce viază cu fapte bune vor lăuda pe Dumnezeu și aici și acolo, *de acum, zice, și până în veac* (Ps. 112: 2). Cei morți de fapta bună se pogoară în iad, iar cei ce au viață în aceasta se vor sui la cer⁷². Zicând însă David *noi, cei vii*, a arătat pe cei ce erau asemenea lui după fapte bune, adică pe cei ce erau îmbunătățiți precum era și el.

PSALMUL 114

Aliluia.

Si psalmul acesta este mulțumitor față de Dumnezeu, precum a fost

---

⁷² Pentru aceasta a zis Hrisostom: „*Morți nu pe cei sfârșiți îi zice, ci pe cei ce au murit în păgânătate ori pe cei ce au căzut în păcate. Fiindcă și Avraam era sfârșit, și Isaac, și Iacov, cu toate acestea însă, ei au viețuit în așa fel încât pomenirea lor o face cu cei vii, și curat pe cei drepți îi zice vii; că precum Dumnezeu este Viață și Dreptate, așa și drepții, după împărțirea de El, se numesc așa*”. Iar Teodorit și Atanasie numesc aici *morți* pe cei ce slujesc idolilor celor morți, și care nu au viață întru sine, adică cunoștința singurului Dumnezeu, iar *vi* numesc pe cei ce se închină Dumnezeului Cel viu, căroră li s-a sorțit dumnezeiască laudă. Și, pe lângă aceasta, învață că se cuvine cu toată osârdia cei ce slujesc lui Dumnezeu să-L laude cât încă vor fi vii, fiindcă moartea oprește a face aceasta: *Voi lăuda, zice, pe Domnul în viața mea, cânta-voi Dumnezeului meu până ce voi fi* (Ps. 145: 2)”.

și cel zis mai-nainte⁷³.

1. Iubit-am, că va auzi Domnul glasul rugăciunii mele.

2. Că a plecat urechea Sa spre mine, și în zilele mele Îl voi chema.

„Eu, zice, am iubit pe Dumnezeu (că aceasta lipsește, și de aceea trebuie să se înțeleagă pe dinafară) și m-am veselit, pentru că El a auzit glasul rugăciunii mele și pentru că a plecat urechea Sa, pogorându-Se spre neputința mea – precum am zis și la Psalmul 16, tâlcuind aceasta: *Pleacă urechea mea spre mine și ascultă graiurile mele* –, pentru aceasta și de acum înainte voi chema numele Domnului în toate zilele vieții mele”⁷⁴.

⁷³ Iar altul zice așa: „Psalmul acesta cuprinde mulțumirea întoarcerii din Babilon” ori, după Teodorit, „proorocește relele pe care le-a făcut Ierusalimului Antioh Epifanul”.

⁷⁴ Iar Isihie zice: „În psalmul cel zis mai-nainte, dacă cineva s-a numărat între cei ce se tem de Domnul, acesta, acum, sporind din frică la iubirea de Dumnezeu, ar putea zice *iubit-am*; că nu e al tuturor a zice aceasta, ci celui ce acum s-a desăvârșit și care a trecut peste frica cea din robie și a ajuns a fi întru Duhul înfierii”. Zice însă și Marele Vasile: „Zicerea *iubit-am* nu se potrivește sau se zice oricui, adică «iubit-am pe cineva», ci se înțelege de către noi că însuși lucrul de iubit este Dumnezeu a toate; că ceea ce este iubit (sau bun) este ceea ce toți doresc (după Aristotel). Deci bun e Dumnezeu, și Cel dintâi și mai desăvârșit dintre bunătăți. Pe acest Dumnezeu L-a iubit, fiind vârful celor dorite, și pătimirile cele pentru El cu bucurie le-am primit. Dar care sunt acestea? Le spune mai apoi: chinurile morții, primejdiile iadului, necazul, durerile, care toate i s-au părut [lui David] iubire pentru dragostea de Dumnezeu, și pentru nădejdea ce se păstrează pentru cei au primit patimi pentru buna-cinstire de Dumnezeu. «Nu fără de voie, nici de nevoie sau silnicit am răbdat nevoințele, zice, ci cu oarecare dragoste și cu așezare sufletească am primit cele dureroase, și ca să pot zice: *Pentru Tine suntem omorâți toată ziua*; și: *Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos?* (Rom. 8: 35 ș.u.). Am iubit dar toate acestea știind că sub Stăpânul cel privitor și dătător de nevoie sufăr primejdiile cele pentru buna-cinstire. Am iubit și am fost ascultat, și plata iubirii am primit”. Zice și Hrisostom: „Cine, fiind ascultat, nu va iubi? Mulți din oamenii cei lumești nu vor să audă acestea, care lor le sunt de folos, ci roagă a li se face lor cele de folos, apoi, când li se face, se supără și se măhnesc. Căci cele de folos sunt cele pe care numai Dumnezeu le știe a fi de folos, măcar sărăcie de ai zice, măcar foamete, măcar boală, măcar orice altceva de acest fel. «Că eu, zice, pentru chinuri și pentru primejdie am iubit pe Dumnezeu, că m-a auzit și a făcut mie cele de folos». Și iarăși: «A plecat, zice, urechea Sa spre mine, ca să arate neputința mea»; că, jos zăcând, i s-a pogorât întru iubire de oameni”. Iar altul zice: „Dumnezeiescul auz nu are trebuință de glas prin simțire, că știe și întru mișcarea inimii a cunoaște cele ce se cer. Au n-ai auzit că Moise, nimic grăind, ci cu negrăitele lui suspinări rugând pe Domnul, a auzit pe Domnul zicându-i: *Ce strigi către mine?* (Ieș. 14: 15). Că îndrăzneala faptelor celor drepti este pentru Dumnezeu strigare”.

3. Cuprinsu-m-au durerile* morții, primejdiile iadului m-au aflat.
 4. Necaz și durere am aflat, și numele Domnului am chemat.

Eu socotesc că zicerile acestea sunt asemenea cu cele ce se zic în Psalmul 17; că David zice acolo *iubi-Te-voi, Doamne*, apoi scrie și pricina pentru care scrie că-L va iubi, adică: „Pentru că, zice, ești tăria mea, întărirea mea și scăparea mea” și altele asemenea. Apoi, după urmare, zice *lăudând voi chema pe Domnul*, iar la urmă povestește și primejdiile pentru care a chemat pe Domnul și că a fost ascultat. Că zice: *Cuprinsu-m-au durerile morții*. Iar aici acestea le zice iarăși, *iubit-am, că va auzi*, în loc de „că m-a auzit Domnul când L-am rugat”, ori zice că „încă mă va auzi Domnul, pentru că și acum m-a auzit”. Iar pricina iubirii sale către Dumnezeu zice că este aceea că Domnul îl va asculta. Apoi, asemenea cu cea din Psalmul 17, zice: *Și în zilele mele Îl voi chema*. Și așa, la urmă, povestește și aici primejdiile pentru care, necăjindu-se, iarăși a chemat pe Domnul și s-a izbăvit de ele. Și pentru aceasta a zis că a iubit. Iar după ce David a zis mai sus despre durerile morții și primejdiile iadului, tâlcuiește ce sunt acestea, adică că sunt necazuri și dureri, *că necaz, zice, și durere am aflat*. Iar despre chinurile morții și primejdiile iadului am zis pe larg la Psalmul 17, tâlcuind zicerea *cuprinsu-m-au durerile morții, și vezi acolo*⁷⁵.

* ὀδύνης; termenul are în vedere durerile nașterii, travaliul nașterii unui prunc. Vezi în acest sens Is. 26: 17, Matei 24: 8; Fapte 2: 24, sau la Sfântul Vasile, în tâlcuirea sa la acest verset, pe care, din pricina mărimii, Sfântul Nicodim nu o ia cu totul.

⁷⁵ Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai armă tare? Văzut-ai mângâiere care pe toate cele grele le stinge? Văzuși suflet înfocat de dorul Stăpânului? «Destul mi-a fost, zice, spre scăparea relor ce m-au cuprins a chema pe Dumnezeu». Pentru ce dar nu chemăm de multe ori pe Dumnezeu, ca să ne izbăvim de rele? Pentru că nu-L chemăm cum trebuie a-L chema, că El gata este pururea a da, și atât de mare e bunătatea Lui, încât a noastră, în asemănare cu aceea, se vede a fi răutate. Pentru aceasta te lasă să cazi într-un rău neașteptat, pentru a-L chema, ca mai cu scumpătate să te apropie de El. Că și maicile, pe copiii mai nesupuși, cu felurite răstiri sperându-i, îi silesc a scăpa la sânul lor, nevrând să-i mâhnească, ci meșteșugind apropierea lor”. Zice însă și Marele Vasile: „«Pentru că *m-au cuprins chinurile morții și durerile iadului m-au aflat*, atât de departe eram de a mă feri și a cădea în ispitele acestea, încât m-am supus de voie la și mai multe decât ispitele acestea; adică *necaz și durere*, care, venind, m-au aflat de bună voie primindu-le, dar fără voia mea n-am fost cuprins de ele. Că mai-nainte, zice, *primejdiile iadului m-au aflat*, iar apoi, *necaz și durere am aflat*. Că, de vreme ce acolo fără scăpare fiind, m-am aflat la cele aduse asupra-mi de ispititor, ca să arăt bogăția iubirii celei către Dumnezeu, am adăugat necazuri la necazuri și durere la durere; nu prin puterea mea sculându-mă împotriva celor dureroase, ci pentru că am chemat numele Domnului. Astfel este cuvântul Apostolului care zice: *Întru acestea toate biruim prin Cel ce ne-a iubit pe noi* (Rom. 8: 37). Căci biruiește cu adevărat cel ce nu se înduplecă durerilor celor ce cu sila îi vin asupra-i: biruiește însă cel ce de voia sa trage dureri asupra-i spre arătarea răbdării. Cel ce a căzut

5. O, Doamne, izbăvește sufletul meu; milostiv este Domnul și drept și Dumnezeu nostru miluiește.

„O, Doamne și Dumnezeule, încă și încă izbăvește-mă de relele ce vor să vină, ce are să-mi urmeze”⁷⁶. Vezi însă, o, cititorule, cum învață David pe cel ascultător și îi zice: „Dumnezeu e milostiv, nu te deznădăjdui, dar, o, păcătoșule, pentru că ai păcătuțit”. Și iarăși îi zice: „Dumnezeu e și drept. Drept aceea să nu te rezem [pea mult] întru mila Lui și așa să te trândăvești sau să defaimi, ci să nădăjduiești și să te temi”, precum tâlcuiește Hrisostom. Apoi, pentru ca David să arate că Dumnezeu Se pleacă mai mult spre iubirea de oameni decât spre dreptate, după Teodorit⁷⁷, a adăugat zicând și că *Dumnezeul nostru miluiește*. Iar *Dumnezeul nostru s-a zis spre osebire de dumnezeii neamurilor*.

în oarecare păcat de moarte să zică *cuprinsu-m-au durerile morții*, că *tot cel ce face păcatul*, zice, *de la Diavolul s-a născut* (I Ioan 3: 8). «Deci, când eram lucrător al păcatului, zice, eram în pântecul morții, și atunci m-au aflat și primejdiile iadului. Deci cum m-am izbăvit pe sineși? Fiindcă am aflat necaz și durere, și de reaua-pățimire prin pocăință m-am izbăvit. Pe măsura mărimii păcatului, prin pocăință mi-am născocit mie necaz și durere, și așa am cutezat a chema numele Domnului». A zis însă și Isihie: „*Necaz și durere* a numit pocăința, *necaz* adică, ca unul ce are aducere-aminte de păcat, iar *durere*, pentru chinurile prin care se obișnuiește a se isprăvi: sac, cenușă și privegheri. «Că aceasta aflând-o, adică cu aceasta alergând, am chemat după cuviință numele Domnului, că rugăciunea este ipostasul [temeiul, încredințarea] pocăinței»”.

⁷⁶ Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai suflet filosof? Că lăsând cele lumești, una cere, a-i rămâne sufletul nevătămat și a nu pătimi nimic din cele ce-l vatămă. Că acesta bine aflându-se, toate celelalte trec. Că precum el neaflându-se bine, niciun folos nu ne este nouă din cealaltă bună-norocire. Pentru aceasta trebuie și a face și a zice ca el să stăruie și să se păzească; că aceasta e ceea ce s-a zis: *Fiiți înțelepți ca șerpii*; că precum șarpele trece cu vederea celălalt trup [restul trupului] pentru a-și păzi capul, așa și tu trebuie ca toate celelalte să le dai pentru mântuirea sufletului”. Însemnăm aici că Sfântul Teofilact, tâlcuind zicerea evanghelicească pe care o a zis Domnul: *Acum sufletul Meu s-a tulburat; și ce voi zice? Izbăvește-mă, Părinte, de ceasul acesta?* (Ioan 12) și cea apostolească ce zice: *Care în zilele întrupării Sale, cereri și rugăciuni cu mare strigare și cu lacrimi aducea Celui ce putea să-L izbăvească pe El din moarte* (Evr. 5: 7), acestea tâlcuindu-le, zice că aceste cuvinte ale Apostolului și ale Domnului le-a proorocit David în psalmul acesta și a zis: *În zilele mele Îl voi chema; cuprinsu-m-au durerile morții, primejdiile iadului m-au aflat, necaz și durere am aflat, și numele Domnului am chemat: o, Doamne, izbăvește sufletul meu!*

⁷⁷ Cuvintele lui Teodorit sunt acestea: „De două ori pomenind mila, dreptatea o a pomenit doar o dată, arătând pe Dumnezeu mai pornit spre iubire de oameni; că iubirea de oameni a lui Dumnezeu biruiește hotărârea dreptății, și o ia oarecum pe aceasta spre mijlocire”. Zice însă Marele Vasile: „*Mila* însă e un simțământ care se face la cei ce sunt smeriți mai

6. Cel ce păzește pe prunci Domnul,

Aici se înțelege pe dinafară, adică adăugând „este Domnul”. Că David laudă și această Pronie a lui Dumnezeu pe care o are către prunci. Căci, după Marele Vasile și după Hrisostom, de nu ar păzi Pronia lui Dumnezeu pruncii cei mici, mai ales atunci când se află în scutece, cu lesnire i-ar omorî și șarpele, și scorpia și multe alte jigării otrăvitoare, și degrab s-ar strica, ori căzând în gropi, și în fântâni, și în prăpăstii, și într-alte locuri primejdioase ca acestea. Unii însă, precum Teodorit, au înțeles cuvântul acesta pentru pruncii cei ce sunt în pântecel maicilor lor, care se mișcă în locurile întunecoase și umede ale mitrasului, precum și peștii se mișcă în adâncul mării, unde nu pot nici răsufla; că numai după ce se nasc pot răsufla, și iarăși, după ce ies din căldura mitrasului în aerul acesta rece și neobișnuit lor, de nu s-a păzi de dumnezeiasca Pronie, nu ar putea viețui nici câteva clipe. Ori și alt fel, prin *prunci* să înțelegi pe cei nou-începători întru fapta bună, pe care, din pricina neiscușinței lor, îi păzește dumnezeiasca Pronie, până ce sporesc și se fac puternici să lupte împotriva patimilor și împotriva dracilor, vrăjmașii lor cei nevăzuți⁷⁸.

smeritu-m-am și m-am mântuit.

„M-am ticăloșit, zice, de ispite, și pentru aceasta m-am mântuit, adică Domnul m-a izbăvit de ele. Că m-a lăsat să pățimesc rău pentru a mă face mai

---

mult decât li se cuvine; se face, zic, de către cei ce se află cu împreună-pățimire față de cei ce pățimesc: că miluim pe cel ce a căzut dintr-o mare bogăție în sărăcia cea mai de pe urmă, și ne este milă de cel ce se bucura de sănătate și de frumusețea trupului, dar care acum se strică de patimile cele mai rele. Deci, fiindcă și noi eram oarecând slăviți cu petrecerea cea din rai, dar ne-am făcut însă neslăviți și smeriți din pricina căderii. Dumnezeu nostru ne miluiește văzându-ne în ce fel ne-am făcut din cele ce eram; pentru aceasta și pe Adam l-a chemat înapoi cu glasul milei: *Adame, unde ești?* (Fac. 3: 9). Că Cel ce pe toate le știe nu căuta să-l afle, ci voia ca el să înțeleagă în ce fel s-a făcut, întrebându-l *unde ești?*, în loc de «în ce cădere te-ai pogorât dintr-atâta înălțime?»”. A zis însă și Origen: „Fiindcă Domnul miluiește cu dreptate, este milosărd și drept; însă nu drept întru a milui a fost Saul miluind pe Agag (cf. I Împ. 15). Și, de ar fi drept fiecare întru a milui, nu ar fi zis Legea degeaba: *Să nu miluiești [părtinești] pe sărac în judecată* (Leș. 23: 3)”. Și cel nenumit: „Ca milostiv, Dumnezeu nu-Și întoarce fața de către cel păcătos care se roagă, iar ca drept, nu-l primește altfel decât prin pocăință”.

⁷⁸ Zice însă Teodorit: „*Prunci* numește pe cei ce s-au născut a doua oară prin Sfântul Duh întru Hristos, pe cei ce sunt prunci după porunca lui Iisus, pentru că s-au întors și s-au făcut ca copiii, pe care Însuși Dumnezeu îi păzește, nelăsându-i să se bântuiască de vrăjmași, neavând ei încă vreme de nevoie”.

filosof. A stins însă ispitele, ca să cunosc harul și Pronia ce o are către mine, și din amândouă părțile mi-a făcut bine". După Hrisostom însă se înțelege și altfel, anume că Dumnezeu mântuiește pe cei ce au isprăvit virtutea smereniei⁷⁹.

7. **Întoarce-te, suflete al meu, la odihna ta, că Domnul bine a făcut ție.**

8. **Că a scos sufletul meu din moarte, ochii mei din lacrimi și picioarele mele din alunecare.**

Unora li se pare că prin cuvintele acestea David se îndeamnă pe sineși să se întorcă la odihna și slobozenia din ispitele cele pe care le suferea până atunci, ca pentru aceasta să se mângâie pe sineși, căci atunci i se făcuse bine și se slobozise din așteptata moarte și de lacrimile ce le vărsa din pricina multului său necaz, și din cursele ce le întinsese împotriva sa vrăjmașul și în care de multe ori se prindea. De va înțelege însă cineva zicerile acestea anagogic, prin *odihnă* va zice, după Hrisostom, că este ducerea din lumea aceasta a sufletului omului drept, care [ducere] îl slobozește de toate cele mahnicioase: că această ducere și odihnă este o facere de bine a lui Dumnezeu către oamenii cei drepti, că prin aceasta se slobozesc din greutate și din toate celelalte patimi ale trupului. Despre aceștia zice și Pavel: *Fiindcă cei ce suntem în cortul acesta suspinăm, îngreuiți fiind* (II Cor. 5: 4), și iarăși: *Că mai vărtos și mai bine îmi este de m-aș slobozi și împreună cu Hristos a fi* (Filip. 1: 23). Se potrivesc dar zicerile acestea dreptilor celor ce se despart de greutatea și multa sarcină a trupului acestuia, și care se odihnesc în lăcașurile cerești. Drept aceea, după ce David a zis *că Domnul a făcut bine ție*, a adăugat *că a scos*, adică „a izbăvit sufletul meu din moarte, adică din păcatul meu, care este moartea sufletească, pentru că aceasta omoară lucrurile sufletului meu celor întru fapta bună. A izbăvit însă și ochii mei din lacrimi, și așa nu vor mai lăcrima din multele și desele mele necazuri. A izbăvit și picioarele mele de împiedicările și alunecările care au fost puse înaintea mea de văzuții și nevăzuții vrăjmași care mă vrăjmășeau⁸⁰”.

⁷⁹ După Marele Vasile însă, aceasta trebuie înțeleasă așa: „«Fiindcă m-am smerit, și m-am întors, și m-am făcut ca un prunc, și am primit Împărăția cerurilor ca un copil, și prin nerăutate m-am pogorât pe sinemi în smerenia copiilor. Domnul, Cel ce păzește pruncii, m-a mântuit de durerile morții și de primejdiile iadului». Nu a zis «nu m-a lăsat să cad în primejdie», ci «m-a mântuit după ce am căzut». Adaugă însă Hrisostom: „Îndoită e aici mulțumirea: și că a îngăduit a cădea în primejdie, și că, căzând, nu l-a părăsit, ci dinspre amândouă părțile i-a făcut bine: că amândouă sunt un fel de facere de bine, și cea dintâi decât a doua nu e mai mică: dar trebuie a zice ceva de mirare și mai mare: o dată, că prin primejdie a trecut, iar cealaltă, că a făcut sufletul mai filosof”.

⁸⁰ Adaugă însă Hrisostom și acestea: „Că de vreme ce moartea a intrat din pricina păcatului, cu toate acestea, Dumnezeu o a întrebuințat spre facerea noastră de bine, care

9. Bine voi plăcea înaintea Domnului în latura celor vii.

Latura celor vii este cerul, ori lumea ce va să fie, unde niciun om nu va muri; iar lumea aceasta este latura și locul celor morți⁸¹. Zice dar că „bine voi plăcea în nesticata latura aceea, împreună cu sfinții slujind fără încetare lui Dumnezeu, fără a fi cineva care să mă vrăjmășească”. Ori *bine voi plăcea* a zis în loc de „bine-plăcut voi fi judecat la Dumnezeu”. Zicerile acestea s-au tâlcuit și altfel, la Psalmul 55, unde se scrie că *a izbăvit sufletul meu din moarte, ochii mei din lacrimi și picioarele mele din alunecare, bine-plăcând în lumina celor vii*⁸².

[moarte] având scăpare din relele cele de aici, și de multe ori mută către viața cea de sus, nu știu dacă se poate numi cu adevărat moarte, groaza având-o mai mult în nume decât în lucru; iar de se pare un lucru înfricoșător, se află așa pentru neputința celor ce li se pare așa, cărora nu moartea este cea care face întristare, ci conștiința cea rea; încetează dar de a fi păcătos, și va fi ție moartea dorită”. Zice însă Marele Vasile: „*Odihnă luiși* zice dreptul lacrimile cele de sus, prin care va lua plata nevoințelor sale; pentru aceasta, nevoitorul cel bun luiși își aduce cuvintele cele mângâietoare, asemenea cu Pavel zicând: *Nevoința cea bună m-am nevoit (...), deci se păstrează mie cununa dreptății* (II Tim. 4: 7); că odihnă veșnică stă înaintea celor ce după Lege s-au nevoit în viața aceasta, nu dându-se după vreo datorie a lui Dumnezeu pentru faptele lor, ci după harul Marelui Dumnezeu dându-se celor ce nădăjduiesc într-Însul. Și bine a zis *întru odihna ta*, ca a sa, și nu ca străină, că cele de Dumnezeu gătite lor sfinții le câștigă ca pe niște averi ale lor”. Aduagă iarăși Hrisostom: „*Și picioarele mele din alunecare*; aceasta e mai mare decât cea dintâi, că nu numai de întristare suntem izbăviți, ci și de a fi împiedicați și vrăjmășiți. Deci cel ce s-a dus cu isprăvile a stătut pe piatră, a apucat limanul, toate împiedicările au pierit, apoi nicăieri nu mai e gâlceavă, nici tulburare, ci cel ce s-a dus rămâne de-a pururea întru buna voință”. Zice însă Isihie: „*Odihna sufletului este tăierea păcatelor*, că păcatul îl întinde și toate puterile lui le sfarmă. Pentru aceasta și Botezul, ca unul ce are scăpare de păcate, David l-a numit *apa odihnei*. Deci îndeamnă pe sufletul cel ce s-a rătăcit în păcate să se întoarcă către odihna cea prin Botez, sau prin lacrimi, sau prin pocăință”. Iarăși Marele Vasile zice: „*Cu asemănarea celor de aici închipuiește odihna cea viitoare: «Că aici m-au cuprins durerile morții, iar acolo a izbăvit sufletul meu din moarte; aici ochii mei varsă lacrima cea din necaz, iar acolo nu este lacrimă, că a șters Dumnezeu toată lacrima de pe toată fața* (Is. 25: 8); aici multă e primejdia alunecării, pentru aceasta și Pavel zicea: *Celui ce i se pare că stă, să ia seama să nu cadă* (I Cor. 10: 12), iar acolo trainice sunt temeliiile, neschimbată viața, că nu va mai veni primejdie către păcat”.

⁸¹ Pentru aceasta a zis Teodorit: „*Latura celor vii* nu a zis viața aceasta, în care sunt plângeri și tânguiri și boli și morți și păcate și primejdii, ci viața cea scăpată de toate acestea, în care câștigarea virtuții e neticăloșită și bogăție dreptății se adaugă fără osteneală”.

⁸² Hrisostom zice: „Bine zice *în latura celor vii*, că aceea e chiar viața scăpată de moarte, neamestecate având bunătățile; *că vrăjmașul cel mai de pe urmă, zice, moartea, se va*

PSALMUL 115

Aliluia.

Si psalmul acesta este mulțumitor către Dumnezeu, precum au fost și cei ziși mai-nainte, pentru aceasta și acesta are aceeași suprascriere ca și aceia.

1. Crezut-am, pentru aceea am grăit,

Zice Marele Vasile că, de vreme ce Proorocul David a zis la sfârșitul psalmului de mai-nainte *bine voi plăcea înaintea Domnului în latura celor vii*, pentru aceasta acum zice la începutul acestui psalm că „am crezut pentru ceea ce am proorocit acolo, la celălalt psalm, adică am crezut că voi bine-plăcea înaintea Domnului în latura celor vii, pentru aceasta am și grăit așa, că nu cu ochii trupului am privit latura aceea, ci credința mi-a făcut-o mie bine-arătată”, după Teodorit. Dar și în Psalmul 26 zice iarăși: *Cred că voi vedea bunătățile Domnului în pământul celor vii*, măcar că și aceasta s-a tâlcuit acolo după alt înțeles.

iar eu m-am smerit foarte.

„Eu însă, zice, norocindu-mă de la Dumnezeu de această înainte-cunoștință, că voi bine-plăcea adică lui Dumnezeu, foarte m-am smerit, socotind că sunt

---

strica (I Cor. 15: 26)”. Și Eusebie: „Lumea aceasta însăși e muritoare și loc al muritorilor, și sufletul încă în trup muritor este închis, și pe pământ umblând, nu se află în locul viilor, ci se află oarecum pe jumătate mort, mort cuvântului său [sau: rațiunii sale], și cu firea îmbrăcat cu trup stricacios; așa încât tot omul să fie împleticit din om mort și viu [*trad. lit.*; sau: dintr-o parte moartă și una vie; sau: din oameni ce odată sunt morți, iar apoi vii, sau invers]. Drept aceea, petrecerea pe pământ nu e loc al celor vii, nici viața cea în trup muritor. Pentru aceasta, dreptul cunoaște ca străină latura cea de aici pentru sufletul său, că sufletul nu din pământ s-a luat, nici în pământ nu încape, ci este din alt loc, din cel ce se numește *latura celor vii*”. Iar Marele Vasile zice: „*Latura celor vii* este aceea în care Proorocul făgăduiește ca va bine-plăcea lui Dumnezeu, fiindcă urmează a nu se opri de nimic din cele din afară: acela e locul celor vii, în care nu e noapte, nu este somn ca închipuire a morții, nu va fi mâncare și băutură – întăriturile slăbiciunii noastre – nu ceva din întâmplările cele dinafară, ci loc al viilor, care nu mor din pricina păcatului, ci viață pentru adevărata viață cea în Hristos”.

nevrednic de un dar mare ca acesta, temându-mă ca nu cumva să mă mândresc și să pierd darul acesta atât de mare”⁸³.

2. Și am zis întru uimirea⁸⁴ mea: tot omul este mincinos.

Uimire numește David aici înspăimântarea și mirarea, după Marele Vasile. „Că eu, zice, înspăimântându-mă și mirându-mă de acea minunată latură a celor vii, care mi s-a făcut cunoscută prin Sfântul Duh, am zis arătat că fiecare om ce se află în lumea aceasta e mincinos, după omeneasca fericire”, pe care și Teologul Grigorie o a numit mincinoasă bună-norocire, fiindcă aceasta nu rămâne, ci ca un vis mincinos și neipostatic degrab trece și se topește. Că toate sunt deșertăciune a deșertăciunilor, după Ecclesiast. Pentru că cu lesnire se preface și se

⁸³ Marele Vasile zice: „Credință să se socotească a fi cea în cuvintele despre Dumnezeu, credință, și nu dovadă; adică credința cea mai presus de meșteșugirile cele raționale care trag sufletul spre înduplecare. O, de s-ar face și mie să cred în chip vrednic, ca să grăiesc acum Bisericii lui Dumnezeu celei mari cinci cuvinte din mintea mea! Și nimeni să nu ia în răs cuvântul, de ca și cum noi fără cercetare înjugăm pe cei ce aud spre înduplecare pentru cele ce le zicem. Trebuie să este dar ca începăturile [primele noțiuni ale] fiecărei învățături să fie necercetate de cei ce se învață [învățăcei]; ca în întregime sufletul cel neputincios bine să grăiască și să nu bârfească în zadar, neaducând cuvântul asupra niciunei fețe; deci începătura cuvântului de înțelepciune [ἐμφρωνος] este credința cea bine întărită în inima celui ce grăiește. Apoi, de acolo de unde a fost cu puțință a isprăvi desăvârșit credința, pentru aceasta adaugă zicând *iar eu m-am smerit foarte*. Că cel ce nu se smerește pe sineși cu mintea sa nu urmează nici Apostolului ce zice: *Fraților, eu pe sine încă nu mă socotesc să fi ajuns* ([îndreptarea adică] Filip. 3: 13), ci cu cugetul său măsoară cele neatınse, drept care nu poate a zice aceasta: *Crezut-am, pentru aceea am grăit*, și nici pe cea de aici nu e cu puțință să o adauge – *iar eu m-am smerit foarte*”. [Iar dar cu ce frică și cu câtă evlavie îndemna Sfântul Vasile să se apropie cineva de tainele credinței! Ierarhia sau treptele propuse de el sunt astăzi din păcate în bună măsură răsturnate.] A zis însă și Hrisostom: „Având în minte acest cuvânt, Apostolul îl arată Corintenilor: *Având, zice, același duh al credinței - după cea scrisă: «Crezut-am, pentru aceea am grăit» - credem și noi, și pentru aceea grăim; duh al credinței* zicând deprinderea ceea ce se face din credință, ori pe Duhul ce se dă de Dumnezeu celui ce are credință; că zicerea *crezut-am, pentru aceea am grăit* se unește cu aceasta: *Cu inima adică se crede spre dreptate, iar cu gura se mărturisește spre mântuire* (Rom. 10: 10)”.
⁸⁴ ἐκστάσει de la ἐκστασις = ecstaz. [Urmând unor teologi de azi sau mai vechi, scriem ecstaz fără x, pentru a deosebi experiența creștină de osebite extaze romantice sau năluciri lumești; la fel avem și experiențe, și nu experiență, iconomie, și nu economie, ipostas, și nu ipostază, Iisus, și nu Isus etc. Căci așa cum, după cuvântul Scripturii, gândurile sau sfaturile (βουλαί) lui Dumnezeu nu sunt ca gândurile oamenilor (cf. Is. 55: 8), tot așa și cele ale Bisericii tind să fie ca cele ale lui Dumnezeu, în chip divino-uman, și nu strict uman.]

strică, iar bunătățile cele ce se află acolo în locul celor vii sunt cu adevărat adevărate, pentru că sunt statornice și neschimbate și nemuritoare⁸⁴.

3. Ce voi răsplăti Domnului, pentru toate câte mi-a răsplătit mie?

„Ce răsplătire, zice, să fac lui Dumnezeu, Care, pe lângă atâtea nenumărate faceri de bine ce mi-a dat mie, mi-a dăruit și acest dar, mie, ticălosului, de a vedea adică în uimire pe nevăzutul loc al celor vii?” Iar graiul a răsplăti este în loc de „a da”, precum am zis și la Psalmul al șaselea, tâlcuind zicerea de am răsplătit [cu rău] celor ce-mi răsplătesc mie rele⁸⁵.

⁸⁴ Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice mai înalt: „Ce este binele [frumosul] care este cu adevărat? Fiecare are trebuință de ochii săi ca să vadă binele acela, pe care bine, cel ce-l vede după oarecare dar dumnezeiesc și insuflare netălcuită, vederea cea de negrăit o înțelege întru înspăimântarea conștiinței; iar cel ce nu o vede nu va cunoaște paguba. Și bine mi se pare că Marele David, această neputință [ἀνρηχάτιον = lit.: această lipsă de mijloace sau resurse] vrea să o arate. Dar, odinioară, ea s-a înălțat cu mintea prin puterea Duhului și a văzut într-aceea fericită uimire frumusețea cea negrăită și necuprinsă de minte, și a văzut cu adevărat cât e cu puțință omului a vedea, afară din aceperământurile trupului [afară din trup]; însă fiindcă a dorit să spună și ceva vrednic din ceea ce s-a arătat, a strigat glasul acesta, pe care toți îl știu, anume că *tot omul e mincinos*. Iar aceasta înseamnă, pe cât socotește rațiunea mea, că tot omul ce o glas se îndeamnă la tâlcuirea lucrului celui negrăit cu adevărat mincinos este, și nu ca o dovadă a urii față de adevăr, ci pentru slăbiciunea povestirii despre acesta”. Zice însă și Marele Vasile: „Nu cade Proorocul deșert după cuvântul aceasta, precum unii dintre sofiști se apucă să-l mustre, zicând: «Dacă tot omul este mincinos, iar David era și el om, mincinos adică era și acesta, iar de este mincinos, nu se cuvine să-i credem lui cele ce le-a zis». Iar adevărul este așa precum vom zice: *Oameni* se zic cei ce încă sunt stăpâniți de patimile cele omenești; iar cel ce de acum s-a făcut mai presus de patimile trupești și a ajuns la desăvârșirea minții și a trecut către starea îngerilor, acesta, când vorbește despre cele omenești, se osebete adică pe sine de ceilalți. Nemincinos este dar cel ce a zis: *Eu am zis: dumnezei sunteți și toți fiți ai Celui Preainalt* (Ps. 81: 6), și, cu adevărat, de este pentru altcineva, și lui David îi este potrivită o astfel de numire: pentru că *fiu al Celui Preainalt* este cel ce prin fapta bună s-a înfiat lui Dumnezeu, iar acesta nu moare ca un om, căci are pe Dumnezeu în sineși”. Însemnează că Achila a zis: „Eu am zis când mă necăjeam: Tot omul este minciună”. Iar Teodoțion: „Tot omul e deșert”. Iar Simmah: „Eu am zis mahnindu-mă: Tot omul minte”. Și nu simplu am pus toate tâlmăcirile, ci vrând să arăt că omeneasca bună-norocire o numește minciună, că trece prea degrab și nu are nimic statornic (acestea sunt cuvintele lui Teodorit). Pentru aceasta a zis și Solomon, care, deși a petrecut prin toată buna-norocire, de fiziologia lucrurilor omenești apucându-se, a pus înainte prologul aceasta: *Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciuni* (Eccl. 1: 2).

⁸⁵ Spune Hrisostom: „Pe ale celor robiji însușindu-le luiși, zice: «Mult bine mi-ai făcut, Stăpâne; ce voi răsplăti Ție? Paharul mântuirii voi lua și voi jertfi Ție pentru mântuirea poporului jertfa ce zice *jertfa* [σπονδή; a se vedea pentru aceasta nota noastră de mai jos].

4. Paharul mântuirii voi lua, și numele Domnului voi chema⁸⁶.

mântuirii, și numele Tău voi chema, și voi da făgăduințele pe care pentru mântuirea poporului le-am făgăduit». Aceasta este o socotință mulțumitoare: a umbla adică împrejur și a căuta să dea ceva Făcătorului de bine pentru cele ce a pățimit; și toate dându-le, să socotească că nimic vrednic nu a dat”. Iar Marele Vasile zice: „Deci aici nu s-a zis că «a dat», ci că Marele Dăruitor a răsplătit, ca și cum n-ar fi El Cel ce a început a cinsti mai întâi cu darul, ci ca și cum El ar răsplăti celor au apucat a-I oferi Lui daruri, că mulțumirea față de El se socotește spre facerea de bine a celor ce au luat; căci Dumnezeu, dând avuții, cere de la Tine milostivirea prin mâna săracilor; astfel, deși Își primește înapoi bunurile Sale, de ca și cum le-ar lua pe ale lor, întreg îți plătește darul, ca pentru ale tale”. [Din *Omilia a V-a la Sfânta Muceniță Iulita*, cap. 5. Vezi și trad. rom. în „Sfântul Vasile cel Mare”, *Scrieri*, partea întâi, PSB 17, 1986, unde acest fragment e tradus astfel: „În aceste cuvinte nu se spune că marele Dăruitor «a dat», ci că a răsplătit, ca și cum n-ar fi El Cel ce a dăruit pentru prima dată, ci ca Și cum El ar răsplăti pe cei care l-au oferit Lui daruri, că mulțumirea pentru cele primite este socotită tot o binefacere. Dumnezeu, Care ți-a dat averea, îți cere milostenie prin mâna săracului; deși Dumnezeu primește înapoi bunurile Sale, totuși îți mulțumește pe deplin, ca și cum ai fi făcut milostenia din propriile tale bunuri”.]

⁸⁶ Iar Hrisostom zice: „Cu adevărat, nu am ceva vrednic de a pune înainte, dar ceea ce am, aceea pun – jertfă mulțumitoare către Dumnezeu, și, pentru mântuire, pe El să-L pomenesc”. Și Marele Vasile zice: „Nu va fi nouă răsplătire pentru cele ce am luat de la Domnul decât a suferi moartea cea pentru Dânsul și a urma Stăpânului; această moarte este dar din cele foarte cinstite la Dumnezeu; că pătimirea cea întru nevoințele cele pentru buna-cinstire – a sta adică împotriva păcatului până la moarte – o a zis pahar. Că paharul mântuirii voi lua, zice, adică: «Însetând, vin la săvârșirea cea prin mărturisire, ca pe o băutură de viață nemuritoare bând din ea; socotindu-mă că gust odihna sufletului și a trupului, și nu dureri, sufăr chinurile cele ce se aduc asupra-mi întru nevoință pentru buna-cinstire”. Asemenea și Teodorit: „Pahar de mântuire a numit moartea cea pentru buna-cinstire. Deci și aici, acest pahar, vitejii și nevoitorii bunei-cinstiri, loruși își poruncesc să-l bea”. Iar Atanasie: „Pahar de mântuire numește împărtășirea de Taine”. Asemenea zice și Hrisostom. Iar Marcu al Efesului se nedumereste: „Pentru ce acest stih al lui David – *paharul mântuirii voi lua, și numele Domnului voi chema* – se cântă ca Chionic la Praznicele Născătoarei de Dumnezeu?” Și dezlegând nedumerirea aceasta, însuși zice: „Acesta este de obște pentru toate zilele, și mai ales potrivit împărtășirii [de la fiecare dumnezeiască Liturghie]. Se cântă însă cu deosebire la Născătoare de Dumnezeu nu pentru prima parte, adică pentru *paharul mântuirii voi lua* – că aceasta este obștească, precum s-a zis –, ci pentru cea de-a doua, adică și numele Domnului voi chema, căci aceasta este o pre-zicere convenită Născătoarei de Dumnezeu, care și la dânsa a luat sfârșit (precum și aceasta: *Pomeni-voi* [după altele, avem la plural, $\mu\eta\theta\eta\sigma\omicron\nu\tau\alpha\iota$, *pomeni-voi*] numele tău în tot neamul și neamul – Ps. 44: 18, care se cântă înaintea Evangheliei [sau Cântării, cum se mai zice] Născătoarei de Dumnezeu, întru care este scrisă rugăciunea și chemarea ei), că atunci a chemat numele Domnului, când a zis: *Mărește, suflete al meu*.”

De vreme ce mai sus David nu a aflat vreo răsplătire vrednică de a fi adusă lui Dumnezeu, pentru aceasta zice aici că va lua paharul mântuirii; iar *pahar* numește moartea cea pentru Hristos prin mărturisire [mucenicie], după Vasile, pentru că și Hristos în sfintele Evanghelii *pahar* a numit moartea, zicând către Iacov și Ioan, fiii lui Zevedeu: *Puteți bea paharul pe care Eu îl beau?* (Matei 5: 22). Iar *mântuitor* l-a zis David fiindcă moartea cea pentru Hristos mântuiește și face vii cu mult mai vărtos pe cei ce mor. „Pentru Hristos dar, zice, voi muri, fiindcă însetez de moartea cea pentru Dânsul, Care m-a învrednicit de atât de multe faceri de bine, fiind Fiul Cel Unul-Născut al lui Dumnezeu. Și numele lui Hristos voi chema pentru a-mi dărui aceasta, a muri adică pentru Dânsul”. Și dar dumnezeiescul David, cât din partea sa și a voii sale slobode, a murit pentru dragostea lui Hristos.

5. Rugăciunile mele Domnului voi da înaintea a tot poporului Lui;

„Eu, zice, voi da după datorie lui Dumnezeu făgăduințele cele ce le-am făgăduit Lui înaintea mulțimii poporului, pentru că, după puțin, mă voi duce din viața aceasta”⁸⁷.

scumpă [cinstită] este înaintea Domnului moartea cuvioșilor Săi.

„Eu, zice, mă bucur, căci mor, pentru că moartea celor ce sunt osebiți și afierosiți lui Dumnezeu este scumpă”. Căci dacă viața bărbaților celor de acest fel este scumpă, cu mult mai vărtos este moartea lor, care îi suie la Stăpânul lor și Dumnezeu: că, atunci când mor, cei afierosiți lui Dumnezeu sunt cinstiți cu întâmpinarea și cu întovărășirea sfinților Îngeri⁸⁸.

---

pe Domnul, și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu, că iată, de acum, mă vor fericii toate neamurile, că a făcut mie măriri Cel Puternic, și Sfânt este numele Lui. Și nu ar greși cineva de ar înțelege prin pahar și dumnezeiescul dar al Duhului, ca unul ce e făcător de veselie și de înspăimântare, precum s-a zis și de David: Paharul Tău este îmbătându-mă ca un puternic (Ps. 22: 3), de care umplându-se Născătoarea de Dumnezeu, și mai ales plin fiind el, a glăsuț cantarea aceasta (din Tâlcuirile la dumnezeieștile Slujbe, tipărită împreună cu cea a lui Simeon al Tesalonicului)”

⁸⁷ Iar Marele Vasile zice: „Aceste făgăduințe – cele pentru a bea eu paharul mântuirii – gata sunt sub mărturia a tot poporul să le plătesc”.

⁸⁸ Iar Marele Vasile zice: „Și cinstită cu adevărat e moartea cuvioșilor: căci atunci când sufletul va fi curățit și preaslăvit prin nevoințele pentru buna-cinstire, strălucind cu frumusețea faptei bune, se va înfățișa înaintea Judecătorului, cum nu va cinstită înaintea Domnului moartea unui astfel de om? Deci să nu ne tânguim pentru ducerile de aici ale cuvioșilor bărbați, ci mai vărtos să jelim nașterile și căile de intrare ale vieții acesteia; că

6. O, Doamne, eu, robul tău; eu, robul Tău, și fiul roabei Tale.

„O, Doamne, zice, eu sunt afierosit și hotărât stăpânirii Tale”. De două ori însă s-a numit pe sineși rob al lui Dumnezeu, pentru ca să arate că se bucură să se numească rob al lui Dumnezeu. Și propovăduiește aceasta și mărturisește fără nicio rușine, după Hrisostom. Iar fiu a zis că este al roabei lui Dumnezeu; cu deosebire însă a pomenit numai de numele maicii sale și nu și de al tatălui, ori a zis aceasta numai pentru că, dintre copiii roabelor, el era mai cinstit la stăpânii lor⁸⁹.

7. Rupt-ai legăturile mele: Ție voi jertfi jertfă de laudă, și întru numele Domnului voi chema.

8. Rugăciunile mele Domnului voi da înaintea a tot poporul Lui, în mijlocul casei Domnului, în mijlocul tău, Ierusalime.

„Tu, Doamne, zice, ai spart și ai rupt legăturile păcatelor mele cu sabia pocăinței⁹⁰. Pentru aceasta voi jertfi Ție jertfă de laudă și de slavoslovie, care este

---

intrarea în lume este prin necinste, prin spurcăciune și prin putoare, iar ieșirea și scăparea de aici este cinstită și laudată, dar nu la toți oamenii, ci la cei ce au petrecut viața de aici cu cuvioșie și cu osârdie. Când mureau iudaicește (sau firește), leșurile erau urâte, iar când moartea era pentru Hristos, moaștele erau cinstitute. Încă și acum, cel ce se atinge de moaște de mucenic ia oarecare împărtașire de darul cel ce petrece în trupul acela”. Zice însă și Pahimeres în *Scoliile* la Sfântul Dionisie Areopagitul: „*Cinstită este înaintea Domnului moartea cuvioșilor, dar nu simplu ca o moarte și ca o despărțire a sufletului de trup, ci pentru că dumnezeieștii bărbați (adică oamenii cei sfinți) se săvârșesc întru cuvioșie*”. Iar Teodorit zice: „Iar de este cinstită înaintea lui Dumnezeu, cărui dintre cuvioși nu-i va fi scumpă?” Iar altul zice: „Vezi că *pahar de mântuire* a numit moartea cea prin mărturisire întru Dumnezeu? Care, cât e de cinstită, o arată cinstea mucenicilor cea ce se dă în toată lumea. Arată însă aceasta și graiurile Domnului ce au zis: *Oricine Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, și Eu îl voi mărturisi pe el înaintea Tatălui Meu Cel din cer* (Matei 10: 32)”.

⁸⁹ Zice însă Hrisostom: „Nu zice de robia cea de obște, ci pe cea după multa așezare și iubire ce se înfierbântă de dor, care e o cunună prea mare și mai strălucită decât toate cununile. Pentru aceasta și Dumnezeu, în loc de cunună prea mare, o pune, zicând: Moise, *robul meu, s-a săvârșit* (Iosua 1: 2)”. Iar după Eusebie: „De două ori s-a numit pe sineși rob, ca prin robia cea firească, prin care ca Făcătorului suntem datori, fii fiind ai roabei Lui, adică ai firii, a voit, zic, să arate și pe cea din alegerea cea slobodă, prin care singur dreptii slujesc”.

⁹⁰ Zice însă Hrisostom: „Care legături, dacă nu păcatele? Căci fiecare se strângea cu lanțurile păcatelor sale; sau, după istorie, cele ale durerii. Este însă cu adevărat și legătură bună, cu care bine ar fi să se strângă cineva, precum atunci când zice cineva: Cu *legătura*

lucrare și roadă a inimii mele. Și unde voi jertfi jertfa aceasta? Deasupra jertfelnicului sufletului meu. Și voi chema numele Tău, al Domnului meu, pentru ca să-mi ajute la această duhovnicească jertfă". Pentru aceasta, iarăși zice: „Și voi răspândi după datorie făgăduințele ce le-am dat Ție, Doamne". A zis însă aceasta și aici, și mai sus, pentru ca prin repetarea cuvântului să adevereze și mai mult cuvântul său. Spune însă și locul unde-și va plăti făgăduințele, adică în curțile casei Domnului. Fiindcă cortul lui Moise are osebite curți, care atunci se aflau înăluntru în Ierusalim⁹¹.

Aceasta este tâlcuirea psalmului acestuia pe care o am făcut urmând psalmului celui mai-nainte zis. Însă rămâne să însemnăm aici și tâlcuirea lui Hrisostom: că zice dumnezeiescul părinte că David, mai-nainte văzând câte rele urmau să pătinească Iudeii venindu-le asupra vrăjmașii cu oști și lovindu-i în Babilon, apoi aducându-și aminte de chemarea și slobozenia pe care iarăși urmau să le dobândească, zice în psalmul acesta: „Am crezut că Iudeii, neamul meu, vor

---

păcii (Ef. 4: 3), și care e legătura desăvârșirii (Col. 3: 14), și legatul lui Hristos (Ef. 3: 1)".

⁹¹ Iar Marele Vasile zice: „Întru sporire ajungând David, de jertfele cele prin sânziuri se apără, iar cele prin laudă făgăduiește a le împlini, și zice: „«Fiindcă m-ai izbăvit din legăturile păcatelor pogorându-Te în iad, și omenirea o ai dezlegat, legată fiind morții și afundată în nemilostivele lanțuri ale iadului, pentru aceasta voi jertfi Ție nu din cele cu câte patru picioare, cu două unghii și care rumegă, nici zburătoare curate, nici făină curată, dresă cu untdelemn, că acestea se aduc Ție, Stăpânului, de la pământ, ci ceea ce este însăși avuția mea, roada inimii mele, slavoslovia aceasta, pe care voi aduce-o din mîntea mea ca de pe un jertfelnic care nu cere jertfe trupești în care covârșesc cei cu bogății mai multe, ci mărturisirea cea din așezare și din inima adevărată, de care deopotrivă se împărtășesc toți cei ce voiesc". Iar altul zice: „Că și cel ce primește Tainele Testamentului Celui Nou – zic adică Trupul și Sângele cel mântuitor – se împărtășește din jertfa cea fără de sânge și înțelegătoare prin care se răspândește lui Dumnezeu prin laudă și mulțumire, și acesta, zic, poate zice: «Paharul mântuirii voi lua și voi jertfi Ție jertfă de laudă, și nu cele rânduite de Moise»". Zice însă și Hrisostom: „*Voi jertfi Ție jertfă de laudă*, adică «voi mulțumi, Te voi lauda», că decât toată jertfa mai bine-primită este la Dumnezeu mulțumirea, lucru lesne de avut, și de care se poate îndestula și cel ce e lipsit de toate". Zice însă și Marele Vasile: „Jertfesc Ție lauda înaintea a tot poporul, nu ca rușinându-mă pe ascuns și nedumerindu-mă unde și în ce loc întunecat voi jertfi, fugind de prihanile păgânilor, ci înaintea a tot poporul – părtași la această slujire luându-i pe toți – și în curțile casei Domnului. Auziți toți cei ce lăsați Biserica și vă învățați prin casele de obște ticăloasele lepădături ale cinstitului trup că nu e cu puțință să fie îngăduit cuiva a-și zidi jertfelnic după slujirea cea veche, ci, pentru cei ce voiesc a jertfi, s-a rânduit numai unul singur?" Iar Teodorit zice: „Se poate să ne învățăm și de aici, că și atunci când stăpâna Legea, cei mai duhovnicești, luând aminte la Lege, cinsteau mai mult jertfele cuvântătoare decât pe cele necuvântătoare, închipuind umbros Noul Testament. Se potrivește însă psalmul acesta și tuturor bunilor-biruitori Mucenici".

fi robiți și iarăși se vor slobozi, învățându-mă aceasta de la Sfântul Duh. Pentru aceasta am și grăit despre acestea în mai mulți psalmi: *m-am smerit*, adică *m-am ticăloșit** pentru robia neamului meu. Eu însă am zis întru uimirea mea: *Tot omul este mincinos*, adică «eu am zis întru întristarea mea», fiindcă întristarea scoate pe cel ce se întristează din cugetarea cea așezată și tare care, când se varsă mai adânc în om, îl face nesimțitor. Socotind însă mai ales neadeverirea omeneshii bunei-norociri asupra pildei schimbării bunei-norociri a Iudeilor – care pe cât de bine-norociți erau mai-nainte, pe atât de nenorociți s-au făcut mai în urmă – aceasta, zic, socotind-o David, a zis: „Cu adevărat, tot omenescul bine este mincinos, fiindcă nu are fire statornică”. Și iarăși: „Fiindcă nădăjduiesc că neamul meu va afla întoarcere și slobozenie, mă bucur foarte, și pentru aceasta zic: *Ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte a răsplătit mie?*” Că David propria facere de bine o socotește facere de bine a neamului său.

„Mult bine mi-a făcut Dumnezeu, și eu, dar, ce voi răsplăti Lui?” Arată însă cuvântul acesta multa bucurie și buna-cunoștință a sufletului lui David. *Paharul mântuirii voi lua*, adică „potirul” (paharul de mulțumire), zice, voi lua și-l voi turna înaintea lui Dumnezeu ca pe o jertfă pentru mântuirea poporului meu”. Că la Evrei erau felurite chipuri de aducere a jertfelor, dintre care unul era potirul (adică paharul) mântuirii. *Și numele Domnului voi chema* spre mântuirea poporului meu. *Rugăciunile mele le voi da Domnului înaintea a tot poporul Lui*, adică făgăduințele le voi plini Domnului, pe care, în primejdie aflându-mă, le-am făgăduit pentru mântuirea mea. *Scumpă este înaintea Domnului moartea cuvioșilor Lui*. Aceasta este o învățătură după care de la Dumnezeu se cinstește moartea robilor Săi cu înfățișarea îngerilor și a mulțimii de sfinți, pentru multa cinstire a celor ce mor. Însă despre cei a căror moarte este cinstită se înțelege și aceea că viața lor a fost mai cinstită [decât a celor mai mulți]: pentru că, în viață făcând bunătățile, slujeau Stăpânului lor. *O, Doamne, eu, robul Tău, și fiul roabei Tale*. Nu înțelege însă prin cuvintele acestea obșteasca robie, după care toți sunt robi ai lui Dumnezeu – *că toate*, zice, *împreună sunt slujitoarele Tale* (Ps. 118: 91) –, ci pe cea de voie și de dor și de dragoste; însă David, în locul a toată vrednicia, socotește mai bine a fi rob al lui Dumnezeu, mai vârtos împodobindu-se cu robia aceasta decât cu împărăția sa. Iar Hrisostom a tâlcuit *fiu al roabei Tale* precum am tâlcuit și noi. Iar *Rupt-ai legăturile mele*, adică pe cele ale întristării și

* Trad. lit.; altfel spus: „Am simțit o rușine cumplită pentru neamul meu, ajungând la o mâhniciune asemănătoare celei în care au căzut ei”.

* σπονδεῖον, un fel de potir sau pahar special, întrebuințat pentru jertfe în general sau libații. Cu el se oferea σπονδή, sau jertfa de vin, de unde și denumirea lui. Termenul este pus în contrast cu ποτήριον (pahar, potir) din versetul nostru, el sugerând pare-se mai limpede ideea de jertfă de felul celei descrise mai sus. Paranteza care urmează aparține Mitropolitului Veniamin, care încearcă astfel o traducere a termenului.

ale ispitelor, care mult mă stăpâneau împresurându-mă și strâmtorându-mă, o tâlcuiește Hrisostom precum am tâlcuit-o și noi. „Voi jertfi Ție jertfă de laudă pentru ruperea ce ai făcut-o legăturilor și ispitelor mele cu sabia iubirii Tale de oameni”. Iar *jertfă de laudă* numește slavoslovيا și mulțumirea. Și *întru numele Domnului voi chema*, adică „numele Domnului voi chema și întru alte ispите ce-mi vor urma de aici înainte, pentru că am înțeles câtă putere are numele lui Dumnezeu cel atât de înfricoșător și înfiorător [φρικτός]”. Iar celelalte ziceri ale psalmului le tâlcuiește Sfântul Părintele acesta precum am tâlcuit și noi. *Înainte a tot poporul își plinea David făgăduințele*, dar nu pentru mândrie și fală, ci pentru a aduce și pe ceilalți Iudei la râvna sa, ca să-i ia și pe ei împreună-părtași ai acestei răsplătiri. Iar decât toată jertfa, mai bine-primită lui Dumnezeu este mulțumirea, care e lucru lesne de câștigat și pe care-l poate câștiga și omul cel mai nenorocit și sărac.

PSALMUL 116

Aliluia

mulțumitor este și psalmul acesta, deoarece cheamă toate neamurile spre slavoslovيا și mulțumirea lui Hristos, Care a făcut bine tuturor neamurilor, cu atâtea și atâtea faceri de bine și daruri, prin iconomia întrupării Sale.

1. Lăudați pe Domnul toate neamurile, lăudați pe Domnul toate popoarele.

„Lăudați, zice, și slavosloviți pe Domnul toate neamurile care ați crezut în Hristos, pentru că v-ați povățuit de El și ați ieșit din întunericul rătăcirii și al idolatriei; v-ați mutat însă la lumina adevărului și a dumnezeieștii cunoștințe. Și toate popoarele lăudați pe Hristos”. Zice însă ceea ce a zis mai sus, pentru ca să mărească slavoslovيا lui Hristos⁹². Ori prin *popoare* numește pe cei din Evrei care

⁹² Iar Eusebie zice: „Este cu totul arătat că cele zise sunt proorocie despre bunățile Bisericii și mai-nainte-zicere despre propovăduirea care a cuprins toată lumea; că nu un neam, două sau trei, ci pe tot pământul și marea cheamă psalmul; care [chemare a psalmului] cu adevărat atunci s-a făcut, când venirea lui Hristos a strălucit”. „Că atunci, după Teodorit, tuturor neamurilor le-a dat drept prilejuri de mântuire pe slujitorii facerii de bine, întrebându-l pe Sfinții Apostoli, care, toată lumea înconjurând-o, întunericul necunoștinței l-au risipit și pe Soarele dreptății l-au arătat. *Că mergând*, zice, *învățați toate neamurile* (Matei 28: 19)”. Adaugă însă același Teodorit: „Că de vreme ce Evreii

au crezut în Hristos; ori *popoare* numește de obște pe toți oamenii: că se cuvine de toți oamenii de obște a mulțumi lui Hristos, fiindcă pentru mântuirea tuturor oamenilor S-a făcut om și a primit a suferi mântuitoarele patimi, și mai ales pentru mântuirea tuturor Evreilor: *Că n-am fost trimis, zice, fără numai către oile cele pierdute ale casei lui Israel* (Matei 15: 24).

2. Că s-a întărit mila Lui peste noi, și adevărul Domnului rămâne în veac.

„Mila Domnului, zice, s-a făcut puternică și tare, și cu covârșire s-a turnat peste toți oamenii, pentru multa Sa iubire de oameni”, măcar deși mulți dintre oameni s-au întors dinspre dânsa și nu au voit a o primi. Împreună însă se numără David pe sine cu cei ce au primit mila lui Dumnezeu, precum și într-alți psalmi obișnuiește să se numere pe sine împreună cu Creștinii cei din neamuri, socotindu-se chiar unul din cei ce au crezut în Hristos. Însă *adevărul Domnului rămâne în veac*, adică cel prin Evanghelie, și cel prin Hristos predănit apostolilor; pentru că legea a fost umbră a adevărului Evangheliei, după Hrisostom. Pentru aceasta, după ce a venit și adevărul Evangheliei, umbra legii a încetat, precum încetează și închipuirea cea dintâi și umbroasa scriere a icoanei*, după ce se pun deasupra ei de către zugrăvi adevăratele culori. *Că darul și adevărul prin Hristos s-au făcut* (Ioan 1: 17)⁹³.

---

s-au împrăștiat în toată lumea, învățați fiind a cunoaște un singur Dumnezeu, și nu mai locuiau în Palestina, nici nu mai erau supuși unui popor sau rânduiți sub un singur împărat, ci erau împrăștiați în toate neamurile, potrivit nu-i zice lui «popor», ci *popoare*. „Ori poate, după Eusebie, îi cheamă astfel și pe cei din neamuri, după cea scrisă de Zaharia: *Și vor năzui neamuri multe la Domnul, și vor fi Lui popor* (2: 11); căci la sfârșit, neamuri fiind Evreii, nu mai erau popor al Lui; însă, schimbându-se din viața cea de mai-nainte, se fac Lui *popoare*”. Însemnează că Apostolul Pavel zicerea aceasta o aduce în Cartea cea către Romani, pentru ca să arate că atunci s-a plinit, că zice așa: *Iar neamurile să slăvească pe Dumnezeu pentru mila Lui, precum este scris: Lăudați pe Domnul toate neamurile, lăudați-L pe El toate popoarele* (Rom. 15: 9, 11)”.

* Schița.

⁹³ Zice însă Hrisostom: „Spune și pricina mântuirii, că nu din a lor ispravă, nici din îndrăzneala vieții, ci din singură iubirea de oameni s-au mântuit”. „Că mila singură întrebuițând-o, după Teodorit, a lucrat mântuirea noastră. Așa a zis și Fericitul Pavel: *Nu pentru dreptățile noastre pe care le-am fi făcut noi, ci după mare mila Sa ne-am mântuit* (Tit 3: 5). Și iarăși: *În dar sunteți mântuiți* (Ef. 2: 8). Potrivit însă a zis proorocescul cuvânt că nu s-ar fi norocit neamurile de o prefacere ca aceasta, de nu s-ar fi făcut mai puternică mila lui Dumnezeu decât păcatele noastre, de nu ar fi fost mai tare decât răutatea neamurilor, încât să biruiască toată frica de zei, superstițiile și rătăcirea”. Zice însă și Isihie: „Pune împreună adevărul și mila ce s-a întărit peste noi, că în multe locuri numirile acestea, *mila și adevărul*, se zic la Mântuitorul, precum și în acesta: *Trimis-a*

PSALMUL 117

Aliluia.

Si psalmul acesta este mulțumitor către Dumnezeu, pentru facerile de bine pe care David le-a luat de la El⁹⁴.

1. Mărturisiți-vă Domnului, că e bun, că în veac este mila Lui.

Înseși cuvintele acestea le-a zis David și în Psalmul 105, și s-au tâlcuit acolo. „Mărturisiți, zice, Domnului toate păcatele voastre, pentru că El este bun și nepomenitor de rău către cei ce se mărturisesc; și mila Lui e veșnică și necurmată asupra celor ce se pocăiesc”, după Eusebie.

2. Zică dar casa lui Israel că este bun; că în veac e mila Lui.

3. Zică dar casa lui Aaron că este bun; că în veac e mila Lui.

4. Zică toți cei ce se tem de Domnul că este bun, că în veac e mila Lui.

„Să spună, zice, poporul cel simplu al lui Israel, și neamul lui Aaron, adică cel preoțesc, și toți cei ce se tem de Domnul, prozelii adică, cei ce din neamuri au năzuit la credința Israelitenilor. Ce să spună? Că Domnul este bun celor ce se mărturisesc și că mila Lui este veșnică peste cei ce se pocăiesc; pentru că aceștia toți s-au îndulcit de bunătatea și mila lui Dumnezeu, după osebite vremi și chipuri”. A împărțit însă aici pe Evrei în trei, precum i-a împărțit și în Psalmul

---

Dumnezeu mila Sa și adevărul Său, și a izbăvit sufletul meu din mijlocul puilor de lei (Ps. 56: 5); de aceea, și strălucind ea peste neamul oamenilor, cheamă la laudă toate neamurile și popoarele, învățându-le să mulțumească Părintelui Celui ce a întărit Mila Sa și a făcut Adevărul să rămână până în veac”. Iar Hrisostom zice: „S-a întărit mila Lui peste noi, adică s-a adus, tare s-a făcut, decât piatra mai statornică, fiindcă în toate zilele sporește”.

⁹⁴ Iar Teodorit zice: „Lauda aceasta o aduc Evreii lui Dumnezeu drept mulțumire după întoarcerea din Babilon, când toți vecinii lor se adunaseră asupra-le, încă și alte neamuri barbare se ridicaseră împreună asupra lor, dar care cu bătăi de Dumnezeu slobozite s-au topit. Dar, de vreme ce întru acelea s-au însemnat cele ale noastre, cântarea acesteia de laudă se potrivește mai mult celor ce au crezut din neamuri”. Zice însă și Isihie: „Adică David cântă lui Dumnezeu mărturisirea, știind că aceasta este mare spre ajutorul păcătoșilor și doftorie rânilor celor sufletești”.

113, în stihul *casa lui Dumnezeu a nădăjduit spre Domnul*⁹⁵. Iar după ce David a făcut pe toți Evreii o ceată, după ce le-a poruncit să mulțumească lui Dumnezeu (că *mărturisire* însemnează și mulțumire) și să zică că este bun și că mila lui rămâne în veac, povestește lor mai jos lucrările Sale. Că se cuvenea Evreilor să mulțumească lui Dumnezeu, pentru David, împăratul lor, de vreme ce el se lupta pentru dânșii și cădea în ispite pentru dragostea lor, din care se izbăvea de Dumnezeu cu preaslăvire.

5. Din necaz am chemat pe Domnul și m-a auzit întru desfătare.

„Eu, zice, am chemat pe Domnul când mă strâmtoram de necazuri și de ispite, și Domnul nu simplu m-a auzit, ci și întru desfătare, adică din strâmtorare m-a pus la odihnă și în slobozenie”. A zis însă și în Psalmul 4: *Întru necaz m-ai desfătat*, și caută tâlcuirea acestuia acolo⁹⁶.

⁹⁵ Zice însă Eusebie: „Trei fiind cetele cele ce se chemau în mijloc, cuvântul a luat-o pe cea mai cinstită, pe cea preoțească, într-o parte punând pe Israel, iar în cealaltă punând pe cei ce se tem de Domnul, iar la mijloc pe preoți, pe care i-a numit *casa lui Aaron*”. Zice însă Hrisostom: „Ce este zicerea *în veac este mila Lui*? Necurmându-se niciodată și prin toate strălucind și arătându-se, iar dacă mulți nu o văd, aceasta o pățimesc pentru neputința cugetărilor lor; că cei ce bolesc la vedere nici soarele nu-l văd”. Zice însă Teodorit: „Pentru venirea lui Hristos trebuie să mulțumească mai ales Evreii, că, deși au suferit cele dimpotrivă, nu au suferit însă de la Cel ce a venit, ci de la necunoștința lor”. Și după cel nenumit: „Fiindcă evanghelicescul dar s-a revărsat peste toate neamurile, o parte din neamuri era și poporul cel din tăierea-împrejur, partea cea mai dintâi; după cuviință dar, cuvântul îi cheamă pe dânșii la mărturisire, apoi pe cei din neamuri care au venit la Evanghelie, după cea zisă: *Iudeului mai întâi, și Elinului* (Rom. 1: 16)”.

⁹⁶ Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai bunătate și iubire de oameni? Nu a zis «că eram vrednic», nu a zis «că am arătat isprăvi», ci numai că *am chemat*, și a ajuns rugăciunea să dezlege primejdia; care și la cei ce erau în Egipt o zice: *Văzând, am văzut pătımirea cea rea a poporului Meu, și M-am pogorât ca să-i scot pe ei* (Ieș. 3: 7). Nu a zis «am văzut fapta bună a poporului Meu», ci *necazul*. Vezi, Părinte milostiv, ce ajutor numai în primejdii? Că dreptul, ajungând a fi în necaz, nu se roagă să fie scos dintr-însul, ci cu vitejie și liniște voiește să-l sufere”. [*Primejdii* traduce pe συμφοράν, care denotă orice fel de întâmplare nefericită. De aici nu înseamnă desigur că Domnul îi ajută numai pe cei în necazuri, iar pe drepti îi părăsește. Prin drepti înțelege pe cei ce se cred drepti după cugetul lor, dar care nu sunt drepti în ochii lui Dumnezeu (cf. Matei 9: 13; 23: 28 etc.); că pe cei cu adevărat drepti Dumnezeu nu-i părăsește niciodată (cf. I Pt. 3: 12, unde se citează din Psalmi). Pe acești din urmă drepti, Domnul îi va părăsi numai atunci când vor înceta rugăciunea și lauda și nu vor mai voi să sporească în dreptate, bizuindu-se astfel pe vitejia și liniștea lor atunci când se primejduiesc, precum zice mai sus.] Zice însă Origen: „Cel ce călătorește pe calea cea strâmtă și necăjicioasă din necaz cheamă pe Domnul, iar cel ce umblă pe calea cea desfătată nu-L mai cheamă. Cel ce-L cheamă se mântuiește. că

6. Domnul este mie ajutor, și nu mă voi teme, ce-mi va face mie omul?

Zicerea aceasta este asemenea cu cea pe care David a zis-o în Psalmul 26: *Domnul este lumina mea și mântuirea mea, de cine mă voi teme? Vezi însă, o, cititorule, că nu a zis David „nu voi pătimi vreun rău de la om”, ci „nu mă voi teme de voi pătimi ceva, pentru că, de voi pătimi, aceasta nu vine din slăbiciunea lui Dumnezeu, Care mă ajută, ci din depărtarea lui Dumnezeu, Care lasă să pățimesc pentru păcatele mele, ca să mă pedepsesc și să mă îndreptez”*⁹⁷.

7. Domnul este mie ajutor, și voi privi asupra vrăjmașilor mei.

„Dumnezeu, zice, se va lupta pentru mine, și eu numai voi vedea pe vrăjmașii mei căzând și doborându-se: pe vrăjmașii mei cei simțiți îi voi vedea cu ochii mei cei simțiți, iar pe vrăjmașii cei gândiți, pe demoni, îi voi vedea cu ochii cei gândiți ai sufletului meu”. Se potrivește însă zicerea aceasta și la toți cei ce nădăjduiesc fără îndoială întru Domnul.

8. Bine este a nădăjdui spre Domnul, decât a nădăjdui spre om.

9. Bine este a nădăjdui spre Domnul, decât a nădăjdui spre boieri.

„Fericit, zice, este acel om ce nădăjduiește întru Domnul și nu în om”. Pentru aceasta zice și Ieremia: *Blestemat este cel ce are nădejdea sa spre om* (17: 5). A zis însă și înțeleptul Sirah: *Priviți la neamurile cele din început și luați aminte: cine s-a nădăjduit spre Domnul și s-a rușinat?* (2: 10). Iar de se va rușina cineva și nu va lua ceea ce nădăjduiește, acela nu a nădăjduit în Dumnezeu cum se cuvine. Pentru aceasta și Pavel, adevărind cuvântul, a zis: *Iar nădejdea nu rușinează* (Rom. 5: 4). A zis însă David că este [mai] bine^{*} a nădăjdui cineva în

---

tot cel ce va chema numele Domnului se va mântui (Rom. 10: 13), iar cel ce nu-L cheamă nu se va mântui”.

⁹⁷ Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai înălțime de gând? Văzut-ai cugetare ce se suie mai presus de neputința omenească? Cum pe toată firea o a trecut cu vederea? Acestea nu numai să le cântăm, ci și cu fapta să le arătăm. Nu a zis *nimic nu voi pătimi, ci nu mă voi teme, ce-mi va face mie omul?*”, „și pătimind, zice, nu m-am temut”, care și Pavel o zice: *De este Dumnezeu pentru noi, cine va fi împotriva noastră?* (Rom. 8: 31)”.

* Deși strict gramatical *ἀγαθόν* este aici fără grad comparație, din context se poate înțelege ca și comparativ de superioritate. În acest sens zice și Eftimie mai departe, afirmând că nu poate fi asemănare sau comparație între Dumnezeu și om, adică între omul cel făcut din nimic spre viață și nemurire și Dumnezeu care este Nemurirea și Însăși Viața, drept care, cum zice apoi, aceasta s-a zis după pogorământ. Am putea limpezi ceva

Dumnezeu, decât în om, după asemănare. Fiindcă unul către celălalt este neasemănat, a zis aceasta după pogorământ, pentru neputința celor ce aud, după Hrisostom⁹⁸.

10. Înconjuratu-m-au toate neamurile, și întru numele Domnului i-am înfrânt pe ei.

11. Înconjurând, m-au înconjurat, și întru numele Domnului i-am înfrânt pe ei.

„Toate neamurile, zice, cele ce locuiau în Palestina s-au unit împreună și din toate părțile m-au înconjurat, precum pescarii înconjoară peștii în lăuntru în mreje, eu însă cu numele Domnului i-am înfrânt și i-am biruit”. Ori prin *neamuri* zice felurile și nenumărata mulțime a dracilor. Pentru că, uneori, toți dracii, împreună adunându-se, înconjoară și dau război dreptului, spăimântându-l și în toate chipurile ispitindu-l⁹⁹. „De multe ori, zice David, m-au înconjurat și eu

---

mai mult ideea zicând că, într-adevăr, nu putem nădăjdui în ce este schimbăcios și stricăcios, adică în om, dar a nu avea niciun fel de nădejde în om - fie ea spre vreun lucru pământesc, fie ceresc sau de mântuire - înseamnă a ne însingura în chip absolut, lucru de altfel cu neputință (am călca chiar un șir întreg de sfaturi și porunci biblice). Totuși, îndemnul lui David trebuie să stea cumva în picioare, așa cum a fost grăit. Graiul lui ar putea fi înțeles și așa: „Bine este a nădăjdui spre Domnul, și nu spre omul ce nu umblă nădăjduind spre El, iar de vreodată nădejdea se va clătina, iarăși bine este a nădăjdui în Domnul (și) prin acela ce-și are nădejde neclintită în El, și așa a câștiga din nou nădejdea”.

⁹⁸ Zice dar același: „Acestea nu le zice după asemănare [!], căci curat și chiar a nădăjdui spre Domnul bine este, iar spre om nu este bine; că nimic nu e mai slab decât nădejdea aceasta, că nu e numai neputincioasă, ci și înșelătoare [ἐπιπολαής, precară, gata de a cădea, nestatornică, primejdioasă, îndoielnică]. Și aceia câți de multe ori au nădăjduit în oameni, cu înșiși aceia împreună s-au dus [în pierzare]. Iar nădejdea în Dumnezeu nu e numai tare, ci și fără sminteală, neavând vreo prefacere. Mai bine este dar, lăsând purtarea de grijă a oamenilor, să cerem dumnezeiescul ajutor”. Zice însă și Teodorit: „Dumnezeu cu adevărat bun este și iubitor de oameni, și, cele bune vrând, poate să le facă, și stăpânirea o are nepieritoare. Iar oamenii sunt și pieritori după fire, și cu socotința schimbăcioși; și, măcar deși stăpânesc, vremelnică au stăpânirea. Mai bine dar, lăsând ajutorul oamenilor, să cerem dumnezeiescul ajutor”.

⁹⁹ Iar Isihie: „Prin *neamuri* înțelege osebitele vieți ale oamenilor, fiindcă între neamuri sunt osebite vieți; pe cel drept dar, și cei vicleni, și iubitorul de argint îl înconjoară, și zavistnicii cei mândri, și făjarnicii, obțesc vrăjmaș socotindu-l pe el, pentru musturarea lor cea din buna-viețuire a acelora; dar aceasta [înconjurarea] din mulțimea acestora o biruiește cu numele lui Dumnezeu; iar pentru dânsul *nume* este Hristos, Care spre biruirea a toată vrăjmașia e destul, că Acesta Se face *πῶμα* și pavază și trup al celui ce-L poartă”. Iar Teodorit zice: „Biserica a primit cu adevărat atacurile tuturor neamurilor, iar

i-am biruit", pentru a arăta astfel cât de mare și minunată e puterea numelui Domnului, care a izbăvit cu adevărat pe David din nescăpata primejdie a înconjurării vrăjmașilor. I-a înfruntat însă și i-a biruit pe vrăjmași în chip preaslăvit.

12. Înconjuratu-m-au ca albinele fagurul, și s-au aprins ca focul în spini, și întru numele Domnului i-am înfrânt pe ei.

David arată cu cuvintele acestea mărimea relelor ce le pătimea, iar cu asemănarea *albinelor* arată ghicitorește multa osârdie pe care o aveau vrăjmașii asupra lui, iar cu cea a *focului în spini* arată nemăsurata lor mânie, după Hrisostom. Pentru că albinele, atunci când găsesc din întâmplare vreun fagure de miere, cu mare osârdie îl înconjoară sugându-i mierea, iar focul, atunci când cade asupra spinilor, se face neastâmpărat¹⁰⁰.

13. Împins fiind, m-am povârnit să cad, și Domnul m-a sprijinit.

„Eu, zice, am fost împins de vrăjmași, și m-am povârnit să cad, adică m-am primejduit și am fost aproape de a cădea; însă Domnul mi-a ajutat mie, pentru a arăta mai mult din puterea și Pronia Sa. Fiindcă m-a răpit din gura morții, unde din toate părțile eram deznădăjduit”¹⁰¹.

Ierusalimul nu ale tuturor, ci ale unora. La Biserica noastră dar se aduce cuvântul, că cei ce din fiecare neam au crezut tulburările și primejdiile cele ce de la cei necredincioși le-au suferit, dar însă, în Dumnezeu nădăjduind, pe potrivnici i-a biruit”.

¹⁰⁰ Așa găsește Hrisostom și aceasta: „Însemnează dar și grăbirea pierii lor, că precum albinele, boldul întrebuijând spre izbândire, pentru lovirea boldului mor, așa, zice, și vrăjmașii, prin a loruși răutate, pe sineși se omoară. Și precum focul de spini atingându-se, nu rămâne, ci după ardere îndată se trece, așa și aceștia, mai cu înfocare năvălind, degrab s-au stins și au pierit”. Iar cel nenumit zice: „Prin *albine* zice alegoric despre Biserică, care, miere adunând și faguri făcând, a cinstit înțelepciunea lui Dumnezeu, care, deși după tărie este neputincioasă – pentru că propovăduirea ei nu este în cuvinte de înduplecare ale înțelepciunii omenești – are însă boldul întru arătarea Duhului și a puterii; iar *ca albinele*, căci sunt și care nu sunt albine, adică ereticii, care, deși au asemănarea albinelor, sunt trântori, care nici miere nu adună, nici faguri nu fac, ci, mâncând mierea, vrăjmășesc Albinei-Biserici. Iar Biserica îi pierde ca printr-un bold în numele Domnului și-i taie în două cu mustrea adevărului”.

¹⁰¹ Zice însă Isihie: „Ne împing pe noi spre păcat câte din cugetări se povărnesc spre îndulcire, care din starea cea tare din lege ne povărnesc, lesnicioși făcându-ne a ne prapăstui de demoni, dar, de vom fi treji, vom avea pe Dumnezeu sprijinitor, că Acesta și sufletul nostru îl poate întări, și pe cei ce vor a ne opri a-i izgoni”.

14. Tăria mea și lauda mea este Domnul, și S-a făcut mie spre mântuire.

„Domnul, zice, este puterea mea și lauda și slava mea, fiindcă prin Domnul mă cinstesc și mă slăvesc de către toți, pentru că am câștigat un Ajutător atotputernic ca Acesta”. Ori zice: „Pe Domnul Îl laud și-L slăvesc totdeauna, pentru că mi S-a făcut Mântuitor”¹⁰².

15. Glas de bucurie și de mântuire în corturile dreptilor.

Iarăși și aici se înțelege din afară: „Că Domnul S-a făcut mie glas de bucurie și de mântuire, care bucurie și mântuire cu dulceață se cântă în lăcașurile dreptilor; pentru că eu, mântuindu-mă în chip preaslăvit de Dumnezeu, pentru aceasta m-am îndemnat spre a-L lăuda, bucuria aceasta și mântuirea dăruindu-mi El”. Iar *corturi ale dreptilor* socotesc că cu duh proorocesc numește David aici colibele [καλύβας] nevoitorilor care urmau să se facă după iconomia cea din trup, pentru că mai ales în acestea se cântă și se citește în toate zilele Psaltirea aceasta a lui David. Ori prin *corturi* numește bisericile cele de pe alocuri¹⁰³.

¹⁰² Pentru aceasta zice Hrisostom: „Ce e *lauda mea*? Slava mea, fala mea, podoaba mea, înfățișarea mea [în lume]; că nu numai că izbăvește de primejdie, ci și străluciți și vestiți face pe cei ce se tem de El, cu slavă dându-le mântuirea”. Iar Origen zice: „*Tăria mea și lauda mea e Domnul* este un glas de mucenic îndrăzneț”. „Iar *că S-a făcut mie spre mântuire*, după alt tâlcuitor, se înțelege astfel: «Că, făcându-Se Domnul spre mântuire, nu ia început de ființare, că pururea-vecurilor și veșnic este, ci Se face spre mântuire pentru că primește asupra-Și apropiere către cei ce se mântuiesc. Pentru aceasta, toate cele ce se zic că S-a făcut Hristos se supun acestui înțeles, că Dumnezeu **nu** S-a făcut Cuvânt, Adevăr, Înțelepciune sau Fiul, ci Înțelepciune și celelalte S-a făcut **pentru noi**; deci nu simplu făcându-Se Înțelepciune, ci pentru noi; asemenea și Dreptate și Sfințenie și Izbăvire, după arătarea cea către noi. Tot așa și Hristos și Domn L-a făcut Dumnezeu: Hristos (Uns), adică împărat și Preot peste cei care se împărățesc de El pentru care Se aduce jertfă, și pentru cei care aduc jertfele, și care voiesc a-I sluji Lui, și, sobornicește, cele ce se zic despre El și se țin de toți, și așa înțelegând, nu vei păgânătăți”.

¹⁰³ Zice însă Hrisostom: „Când Dumnezeu isprăvește totul, cei ce se îndulcesc de veselie se bucură și saltă, îndoit veselindu-se, și pentru că s-au mântuit, și că prin Dumnezeu s-au mântuit”. Și Eusebie zice: „Însă mai înalt [înțelegându-se], acum, pierzându-se vrăjmașii cei gândiți, cei ce după vremi au gonit poporul lui Dumnezeu, pace de aici apucând și corturile lui Dumnezeu, adică bisericile cele zidite prin toată lumea, potrivit de aici se aud glasurile cele de bucurie și mulțumitoare, și nu de undeva de aiurea, ci în corturile dreptilor, care sunt bisericile lui Hristos. Care însă sunt glasurile cele ce se aud în biserici și se dau lui Dumnezeu, veselindu-se cei ce se mântuiesc? Și ce se se aude zicându-se? *Dreapta Domnului a făcut putere și celelalte*”. Iar cel numit *corturi* numește lăcașurile cele ce sunt la Tatăl, despre care Mântuitorul, sfătuind milostenia, a zis: *Că atunci când*

16. Dreapta Domnul a făcut putere,

„Dreapta Domnului, zice, adică ajutorul și împreună-lucrarea Lui au isprăvit biruința asupra vrăjmașilor mei și au înfipt semnul cel de biruință”. Acesta este glasul cel de bucurie și de mântuire ce l-a zis mai sus, ce se va zice în corturile dreptilor.

dreapta Domnului m-a înălțat, dreapta Domnului a făcut putere.

„Ajutorul lui Dumnezeu, zice, m-a ridicat de unde căzusem; ori și m-a slăvit ca pe unul ce aș fi biruit pe vrăjmașii mei”. Și iarăși zice aceasta de bucurie - *dreapta Domnului a făcut putere* -, pentru ca să mărească mulțumirea cea către Dumnezeu. Ori zicând de trei ori *dreapta Domnului*, tănuit a arătat întreitul ajutor de la Întreit-ipostaticul Dumnezeu¹⁰⁴.

17. Nu voi muri, ci voi fi viu și voi povesti lucrurile Domnului.

„Eu, zice, nu voi muri din pricina vrăjmașilor mei care m-au înconjurat, precum socoteau ei, nu, ci va fi cu totul dimpotrivă: ei vor muri și vor pieri, iar eu voi fi viu și voi povesti minunile lui Dumnezeu celor ce nu le știu”. Ori zice că: „Nu voi muri cu moartea cea sufletească, ci voi fi viu cu viața cea după Dumnezeu, și voi fi nemuritor, fiindcă cei ce se vor naște în urmă vor cânta

---

veți lipsi (adică când veți muri) *să vă primească* (săracii pe care i-ați miluit) *în corturile cele veșnice* (Luca 16: 9); în aceste corturi sunt toți dreptii bucurându-se, că au dobândit bunătățile cele așteptate”.

¹⁰⁴ Iar Hrisostom zice: „Vezi pricina bucuriei, că Dumnezeu toate le-a îndreptat: vezi că întru izbăvirea de rele, dar și întru câștigarea laudei, facerea Lui de bine s-a făcut? Că nu numai că i-a făcut puternici, ci și slăviți. Acesta e glasul bucuriei: a mărturisi că singură puterea Domnului a făcut biruința, și a înfipt steagul cel de biruință: pe cei ce se nevoiau i-a mântuit și mai înalți i-a arătat”. Iar *dreapta* este, după Teodorit și Eusebie, lucrarea bunătăților și Unul-Născut, Fiul Părintelui. Iar nenumitul tâlcuitor zice: „Aici a arătat luminat taina Sfintei Treimi, numind de trei ori *dreapta Domnului*. Că așa închipuiește și întreitele lucrări ale lui Dumnezeu, fiindcă trei oarecari iconomii a lucrat Dumnezeu la noi: a făcut putere, luând țărână din pământ și făcând pe om după chipul Său; și a făcut și alta: înălțându-l și împreună cu Sineși ridicându-l și împreună punându-l să șadă de-a dreapta întru cele cerești, precum zice Pavel; a făcut și a treia putere: dând omului darurile Sfântului Duh”. „Face însă putere dreapta lui Dumnezeu, după alt tâlcuitor, întru tot cel ce cugetă și face cele de-a dreapta; încă îl și înalță, ca și a doua putere să se facă în- tr-însul pe lângă cea dintâi, pentru care, câștigând nemurire, zice: *Nu voi muri, ci voi fi viu*”.

totdeauna psalmii mei, și nu vor înceta cântându-i și citindu-i până la sfârșitul veacului". Ori cuvântul acesta, după Eusebie, proorocește despre viitoarea înviere a lui David. „Adică eu, zice, nu voi muri așa încât să nu mă scol, ci voi viețui iarăși prin înviere împreună cu toți oamenii. Pentru aceasta, voi povesti lucrările Domnului, împreună cu celelalte minuni ale Lui, și învierea ce mi-a dăruit”¹⁰⁵.

18. Certând, m-a certat Domnul, și morții nu m-a dat.

„Domnul, zice, m-a pedepsit^{*}, îngăduind să cad în primejdie, ca să mă fac mai bun și să mă îndreptez din frica primejdiei și a nevoii, și să mă fac mai întreg-înțelept decât înainte. Însă nu m-a lăsat să mor, ci m-a răpit din moarte, precum am zis mai sus, pentru ca să-mi arate puterea și purtarea de grijă cea pentru mine”, după tâlcuirea lui Hrisostom¹⁰⁶.

---

¹⁰⁵ Zice însă Eusebie: „Glasul acesta, *nu voi muri*, ar putea fi al celor bine-cinstitori, care după vremi erau prizoniți de către vrăjmașii Bisericii și care veneau chiar la moarte; însă cu nădejdea că vor fi vii și că vor lua adăugire de zile, pentru ca să mărturisească lucrările lui Dumnezeu celor ce nu le-au văzut cu ochii lor”. „Că aceasta este mai ales viața, după Hrisostom, a-Lăuda pe Dumnezeu și tuturor a vesti minunile și lucrările Lui”.

^{*} Precum am zis și în altă parte, *m-a certat* și *m-a pedepsit* traduc același verb, παιδεύω = a crește, a educa, a învăța, a instrui etc. pe cineva cu osebite mijloace în scopul îmbunătățirii. Din rațiuni stilistice, el a fost tradus de-a lungul timpului în diverse feluri. A pedepsi, a certa, a chinui pe cineva, a te răzbuna pe el, a-l înfrunta etc., așa cum le înțelegem noi astăzi, în sens mai mult sau mai puțin negativ, sunt verbe exprimate mai bine de grecescul τιμωρέω (cf. Evr. 10: 29) sau κολάζω (cf. Matei 25: 46; II Pt. 2: 9) și altele, în schimb, pentru cei vechi, uneori sensul sau direcția acestora din urmă putea fi implicat și în primul verb, toate putând fi însumate în ceea ce Apostolul Pavel numea în chip personificat pedagog (παιδαγωγός) către Hristos, adică legea sau lucrarea lui Dumnezeu din Vechea Lege (cf. Gal. 3: 24), în schimb, în Legea Nouă, s-a făcut cumva invers: Hristos, risipind aparentul impersonalism al Legii, S-a făcut Pedagogul prin excelență, prin legea și lucrarea Sa mântuitoare, directă și personală, către oameni.

¹⁰⁶ Zice Hrisostom: „Câștigul ispitei, care dar este acesta? Că întru certare m-a certat Domnul, adică: «Întru ispite mai bun m-a făcut, încât să mărturisesc că spre folosul meu se fac cele ce se par scârbelnice; drept aceea, îndoită mântuire am câștigat, și izbăvirea de primejdie, și scăparea de răutate». Pentru aceasta și Pavel scria: *De sunteți fără de certare, apoi din curvie sunteți, și nu fii adevărați* (Evr. 12: 5)”. Zice și Teodorit: „Arată însă cuvântul că nici prigoana Bisericii nu s-a făcut în zadar și la întâmplare, ci spre folos și spre cercare celor ce se ispiteau”. Zice și Eusebie: „Cel ce este certat cu dumnezeiască certare și cu mare folos de Domnul, făcându-se mai bun și cu socotința și cu fapta, nu cade în moartea care stăpânește pe cei ce păcătuiesc: că pe cei necertați îi întâmpină moartea, iar cel ce este certat cu certare de Domnul nu se dă morții, care ia pe cei dați în patimile necinstei și în mintea cea nebună”. Zice și Didim: „Și, cu adevărat, pentru ce l-a certat? Pentru că pe cel pe care îl iubește, Domnul îl ceartă (Pilde 3: 12). Și nu-l dă

19. Deschideți mie porțile [ușile] dreptății, și intrând într-însele mă voi mărturisi Domnului;

„Deschideți mie, o, preoți și leviți, porțile cortului, întru care se află dreptatea, legile și îndreptările legii, ca intrând într-însele să mulțumesc Domnului și să-L slavoslovesc, precum mai-nainte m-am făgăduit”. Prin *porți ale dreptății* să înțelegi și colibele pustnicilor celor mai-sus ziși, și bisericile cele de pe alocuri, înlăuntrul cărora se urmează și dreptatea și toată fapta bună, pentru ca, intrând David în ele, să mulțumească Domnului prin psalmii săi cei ce se cântă¹⁰⁷.

morții, că nu îngăduie să fie doborât el de vrăjmași, ci împreună cu ispita îi dă și scăparea. Însă Domnul pentru aceasta ceartă, după Solomon, *căci sufletele necertate s-au rătăcit* (Sol. 17: 1). Iar Teodorit zice: „A îngăduit a năpădi asupra mea cele scârbelnice, certându-mă Părintele, dar a risipit norul cel îndesit al acestora, și de vătămarea cea din ele cu totul m-a slobozit”.

¹⁰⁷ [Deci lauda lui David se săvârșea și în biserica din Ierusalim, și în continuatoarea acesteia, Biserica creștină, în care se vedea în vedere duhovnicească, despre care a și proorocit atâtea și atâtea.] Zice însă Hrisostom: „Celor ce sunt pedepsiți li se deschid porțile, care s-au și dezbrăcat de păcate. Deci cel certat poate zice cu îndrăzneală: *Deschideți mie porțile dreptății*. Iar această zicere trebuie să o luăm anagogic și prin *porți* să înțelegem pe cele ale cerului, care celor răi le sunt închise și la care trebuie să batem numai cu fapta bună, prin milostenie și prin dreptate”. Iar după Teodorit: „Mai înalt, *porți ale dreptății* numește osebitele feluri ale faptei bune, și sporirile acesteia, prin care umblă cei ce au suferit în vremile necazurilor”. Aduăgă însă Eusebie, zicând: „Vezi dar că, vieșuind noi după voia lui Dumnezeu, trebuie să umblăm prin toată calea virtuții ca prin multe porți, pe care cea mai de pe urmă poartă și una (*μία*) le primește, dinspre care mai încolo nu e cu puțință a merge, și fie aceasta vederea lui Dumnezeu, după cea scrisă: *Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Matei 5: 8)”. [Calea virtuții cheamă la intrarea pe mai multe porți întru dobândirea mai multor virtuți; aceste virtuți sunt luate de la Hristos, ființa virtuții, la a Cărui poartă batem (cf. Matei 7: 7); toate aceste virtuți alcătuiesc (și au ca țință) dreptatea, ultima poartă și una/singura/cea dintâi (*μία*, adică principiul, temelia celorlalte; precum la Fac. 1: 5, unde se vorbește de lumina lui Dumnezeu ce alcătuiește *ziua cea una*, care este temelia și scopul făpturilor). Iar această poartă din urmă, dreptatea, este poarta principală către cer, prin care nu intrăm decât dacă am dobândit virtuțile prin curăția inimii, cum se zice mai sus, prin care vom vedea pe Dumnezeu, Soarele dreptății, *Dreptatea noastră* (Ier. 33: 16; Baruh 2: 6 etc.) și ființa acesteia, pe a Cărui poartă către Împărăție intrăm tocmai pentru urmarea dreptății Lui sau a Lui Însuși (cf. Matei 5: 10). Acestea le întărește și Sfântul Atanasie mai departe, în nota următoare.] Iar Atanasie, *ușa* cea de pe urmă și una, înțelege pe Hristos, Care a zis: *Eu sunt ușa* (Ioan 10: 9), ca Povătuitor și Învățător al virtuții. Iar Isihie prin *uși* a înțeles Legea și proorocii, iar prin *ușă*, credința prin care ne aducem la Dumnezeu.

aceasta este poarta [ușa] Domnului, dreptii vor intra într-însa.

Eu socotesc că David numește aici prin *poartă* pe cea strămtă despre care a zis Domnul în Evanghelie: *Intrați pe ușa cea strămtă* (Matei 7: 13). De aceea, David, pre-văzând-o aici pe aceasta, a zis că aceasta e *poarta Domnului*, despre care va învăța Domnul Iisus venind, [prin] Care duce pe oameni la Domnul. A adăugat însă și că prin această poartă strămtă *vor intra dreptii*, că și Domnul a zis că *puțini sunt cei ce o află* (v. 14) și că *puțini sunt cei aleși*, precum iarăși Domnul a zis: *Mulți* sunt chemați, și puțini aleși* (Matei 20: 19)¹⁰⁸.

20. Mărturisi-mă-voi Ție*, că m-ai auzit, și Te-ai făcut mie spre mântuire.

---

* În unele locuri din Scriptură prin *mulți* se înțelege „toți”, precum la Marcu 14: 24 și în altele.

¹⁰⁸ Dar și Chiril prin *ușă* înțelege pe Hristos: „Că nu e cu puțință cu vreun alt chip a veni la cunoștința lui Dumnezeu și Tatăl decât prin Însuși Acesta, Care și zice: *Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine* (Ioan 14: 6)”. Zice însă și Atanasie: „Cei ce umblă prin virtute, ba mai vârtos întru virtuți (căci trebuie mai cu seamă în ele a petrece), aceia ajung la însăși poarta care îi duce la vederea Domnului. Și care e aceasta? Curăția inimii, că *fericiți sunt*, zice, *cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Matei 5: 8)”. Iar Hrisostom adaugă: „Sunt porți ale morții, sunt porți ale pieirii (cf. Ps. 9: 13), sunt și porți ale vieții, cele strămte și necăjicioase; și, fiindcă sunt multe, pentru aceasta spune semnul porții Domnului, ca prin aceasta să intre cei pedepsiți [vezi pentru aceasta nota noastră de la Psalmul 117: 18], că cei ce se necăjesc prin aceasta umblă, nu prin porțile morții și ale pieirii și ale căilor celor desfătate și late, că acelea nu sunt ale Domnului, ci prin calea cea strămtă”.

* Mulțimea zicerilor de mărturisire sau de alte lucrări la timp viitor nu arată desigur că acestea nu au loc și în clipa când sunt rostite: deja dorința de a face aceasta pune deodată în lucrare și fapta sau lucrarea celor ce o rostesc, altminteri nu putem vorbi de o rugăciune adevărată, ci de o pornire cu îndoială spre aceasta, privind-o ca pe o lucrare opțională sau o eventualitate față de care nu avem vreo obligație. Așa cum zicea și Eftimie, aceasta este și ea un fel de exprimare specifică Scripturii, a folosi adică un timp verbal pentru a arăta altul, sau chiar mai multe, ba și timpul nedeterminat, continuitatea. Dacă mesajul Scripturii ar fi fost îngrădit strict în exprimarea lui de niscăi reguli gramaticale precise și accesibile tuturor - lucru de altfel cu neputință chiar și în celelalte tipuri de texte, ale filosofiei „din afară” -, Scriptura ar fi devenit o carte plictisitoare și neinteresantă, pe care degrab am da-o la o parte pentru a lua alta. Dumnezeu nu a lăsat oamenilor o „bibliografie” sau niște „reguli precise”, ci S-a arătat și a grăit oamenilor într-un mod propriu numai Lui, adică cu putere, cu minuni, cu cuvinte, cu fapte, ca om (omenește) și ca Dumnezeu, amestecând cele dumnezeiești cu cele omenești. Pe scurt, a arătat modul comuniunii Sale cu oamenii ca pildă pentru modul nostru de comuniune între noi, și între noi și El. Iar dacă cele ale Lui au fost puse și în scris, aceasta s-a făcut pentru neputința

Iarăși cu aceste cuvinte făgăduiește David că va mulțumi lui Dumnezeu că l-a mântuit din primejdie, precum și mai sus a făgăduit să-l mulțumească.

21. Piatra pe care n-au băgat-o în seamă ziditorii, aceasta s-a făcut în capul unghiului.

Zicerea aceasta este proorocie arătată despre Hristos. Nu urmează însă după înlănțuire* cu zicerile cele de mai sus, pentru că proorociile obișnuiesc a curma înlănțuirea cuvântului și a se pune în mijloc, pentru a fi trecute cu vederea de către Evrei, sau ca nu cumva, pentru proorociile acestea, cărțile proorocilor să fie pierdute [nimitate] de Evrei, vrăjmașii lui Hristos. *Ziditori* dar numește pe Arhieri și Cărturari și pe dascălii Evreilor, după Teodorit, ca pe niște aleși ai lui Dumnezeu spre a zidi și îndrepta poporul pe temelia legii. Iar *piatră nebăgată în seamă* numește pe Hristos: *piatră*, pentru statornicie, și pentru neînduplecare către

---

multora de se adăpa de la tradiția vie, orală pe care o a lăsat Dumnezeu prin Hristos în Duhul, drept care cele scrise nu sunt referința ultimă în viața cu Dumnezeu, ci pur și simplu un ajutor. Toate cele ale Lui au fost adevărate de lumina Învierii și slava Duhului Sfânt de Care S-a umplut și ca om după patima Sa; drept care, fapta este și criteriul și temeiul cuvintelor și făgăduințelor Sale. Așadar, faptele sunt cele ce au vorbit în primul rând, și apoi cuvintele. Drept care, nimeni în niciun chip n-ar fi îndreptățit să tâlcuiască după niscai procedee – fie ele logice, literare, gramaticale sau stilistice – cuvintele Scripturii fără a dobândi într-o oarecare măsură ceea ce a dobândit El, sau fără a face apel la cei ce au lucrat la înțelegerea Scripturii după criteriile și temeiurile de mai sus. Prin urmare, a învăța cuvintele lui Dumnezeu fără a le vedea transpuse în faptă de cineva și/sau prin viu grai – ca mod de viață și expresie a trăirii și bucuriei de ele, de unde să luăm și noi pildă – e cum nu se poate mai riscant. Sfântul Vasile de la Poiana Mărului scria și el undeva că în vremea lui (el scria în sec. XVIII) atât de mare era lipsa unor povățuitori buni, încât oamenilor nu le mai rămăsese decât sfințele cărți, ce erau singure vrednice de a plini această lipsă. Într-o epocă a confuziilor și a neîncrederii, Sfinții Părinți de ieri și de azi care au tâlcuit Scriptura rămân călăuze temeinice spre calea cunoașterii lui Dumnezeu, așa încât să putem zice și noi despre ei, ca și Iudeii oarecând despre Hristos: *Niciodată n-a vorbit un om așa cum vorbește acest Om* (Ioan 7: 46), căci *El învăța ca unul Care avea putere, iar nu cum îi învățau cărturarii* (Matei 7: 29); iar cine nu recunoaște această putere și chip de grație a Sfinților Părinți arată limpede lipsa dorinței de cunoaștere a lui Hristos-Dumnezeu - Cel ce i-a dăruit pe ei cu puterea de a grăi cuvântul adevărului -, respectiv căutarea de *certuri și sfădiri pentru lege* (Tit 3: 9) și *înțelepciune trupească* (II Cor. 1: 12), de lucruri „firești” ([venite strict din lucrarea simțurilor firii] I Cor. 2: 14) proprii unor oameni *sufletești* (ψυχικοί, cf. Iuda 1: 19) ce alegă după *înțelepciunea lumii* (I Cor. 3: 19), și nu după *cea a lui Dumnezeu, făcută acum cunoscută prin Biserică* (Ef. 3: 10).

* Aparent nu se leagă logic sau semantic de cele de mai sus.

păcat, că *fărădelege*, zice, *nu a făcut* (Is. 53: 9), iar *nebăgat în seamă*, pentru că nu L-au băgat în seamă și L-au defăimat Arhieriei și Cărturarii Iudeilor ca pe o piatră netrebnică spre zidire, că îi zicea Lui: *Samarinean ești și ai demon* (Ioan 8: 48). Și iarăși: *Omul Acesta nu este de la Dumnezeu* (Ioan 9: 16), ci *amăgește mulțimea* (Ioan 7: 12).

Piatra aceasta, adică Hristos, Cel defăimat de dănșii, atât de vrednică de luat în seamă și bine-trebnică, s-a luat în seamă spre zidire și S-a făcut Piatră în capul unghiului, adică s-a pus în unghiul peretelui și al zidirii. Dar nu toată piatra se pune în capul unghiului, ci numai cea mai aleasă și mai tare decât celelalte și mai trebnică, pentru ca împreună să lege cu amândouă părțile ei într-un unghi pereții zidirii. Dar cum S-a făcut Hristos piatra din capul unghiului? S-a făcut unind cele două popoare – pe cel evreiesc și pe cel păgânesc – într-o credință. Pentru aceasta zice Pavel: *Hristos este pacea noastră, cel ce a făcut pe amândouă una* (Ef. 2: 17). Însă și Însuși Domnul a zis: *Am și alte oi, care nu sunt din staulul acesta, și pe acelea Mi Se cade a le aduce; și glasul Meu vor auzi, și va fi o turmă și un păstor* (Ioan 10: 16). Ori *unghi* numește Biserica credincioșilor: pentru că precum unghiul unește prin sineși într-o lipitură amândoi pereții, așa și Biserica lui Hristos face unirea amânduror popoare, al Evreilor și al Păgânilor. Iar *capul* ei este Hristos, ca al unui trup, și nu este numai cap al ei, ci și legătură și temelie¹⁰⁹.

---

¹⁰⁹ Iar altul zice: „Aceasta și la început s-a făcut cu închipuire: că Avraam s-a făcut Patriarh amânduror neamurilor, și al celor netăiași-împrejur, și al celor din tăierea-împrejur. Dar acelora ca închipuire, iar acestora într-o adevăr”. Zice însă de Dumnezeu purtătorul Maxim: „Hristos S-a făcut în capul unghiului, a legat adică împreună amândouă neamurile, și S-a făcut Cap al Bisericii. Că, după Scripturi, Biserica este unghi: că precum unghiul se face unire a doi pereți, strângând pe unul cu altul împreună spre nedezlegată ținare, așa și Biserica s-a făcut unire amânduror neamurilor, al celui din Păgâni și al celui din Evrei, și, împreună legându-le pe ele după o rațiune a credinței, le-a strâns spre o împreună-cugetare, a cărei piatră din capul unghiului este Hristos, ca și Cap al întregului trup. Că în ce chip se află piatra de unghi ca legătură a doi pereți – spre nedespărțita unire legându-i pe amândoi –, așa pe amândouă popoare ale lumii iconomia întrupării Stăpânului nostru împreună unindu-le într-o om nou, și într-un trup și duh împreună întocmindu-le, Însuși S-a făcut în capul unghiului, păzind neclătinată unirea ei (a Bisericii) cu mijlocirea Sa”. Zice însă Teodorit: „Această zicere, măcar de nenumărate ori de s-ar obrăznicii, Evreii nu pot a o potrivea altuia. Că deși Zorobabel domnea peste semințiile din vechime despărțite, stăpânirea lui nu a ținut însă multă vreme. Iar Stăpânul Hristos acești doi pereți ce erau foarte despărțiți unul de altul îi unește. Despre această piatră a vestit Dumnezeu și prin glasul lui Isaia: *Iată, pun în Sion piatră aleasă de mult preț, în capul unghiului, cinstită în temeliiile lui* (Is. 28: 16). Aceasta a zis Fericitul Pavel: *Zidindu-vă pe temelia apostolilor și a proorocilor, piatra din capul unghiului fiind Iisus Hristos* (Ef. 2: 20). Pe această piatră o a văzut și Daniil tăindu-se fără de mâini (cf. Dan. 2: 45), și Domnul încă zicerea aceasta a lui Daniil o a zis către Iudei: *Au doară niciodată*

22. De la Domnul s-a făcut aceasta, și este minunată întru ochii noștri.

„Unghiul acesta, zice, unirea aceasta a amânduror popoarelor, și legătura aceasta s-au făcut de Dumnezeu, și nu de un om oarecare, și aceasta e minunată în ochii noștri, care ne-am învrednicit a o vedea”. Căci cum nu e lucru minunat, atât de mare și de puternic?¹¹⁰

23. Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întru ea.

Zi numește aici fericirea și buna-norocire a lumii. Căci atunci când zicem și „zi rea”, nu zicem măsurând după drumul soarelui, ci relele care urmează în acea zi, după Origen și Hrisostom. Iar când zicem „zi bună”, arătăm bunătățile cele ce urmează în ea. Drept aceea, David proorocește și acum isprăvile, bunătățile și biruințele pe care le-a făcut Domnul nostru Iisus Hristos în ziua Învierii Sale. Pentru că în această zi Hristos a împăcat pe oameni cu Dumnezeu, a încetat tirania Diavolului, a stricat puterea morții. Pe cei ce erau nevrednici pământului, i-a făcut vrednici cerurilor. A stins întunericul rătăcirii, a izgonit păcatul și a sădit virtutea și de alte nenumărate bunătăți duhovnicești a umplut lumea. Pentru aceasta, după urmare, David îndeamnă pe toți cei ce au crezut în Hristos să se bucure și să se veselească în ziua învierii Lui, pentru că s-au învrednicit întru El de duhovnicești bunătăți ca acestea¹¹¹.

---

n-ați citit în Scripturi că piatra pe care n-au băgat-o în seamă ziditorii, aceasta s-a făcut în capul unghiului?(Matei 21: 42)”.

¹¹⁰ Iar Hrisostom zice: „Cine nu s-ar spăimânta? Cine nu s-ar mira că, de unde S-a răstignit Hristos, acolo se și închină lui Hristos? Și că cei ce L-au răstignit sunt în necinste, iar cei ce I Se închină întru slavă? Și că cuvântul s-a răspândit în toată lumea pentru a uni pe toți întru adevăr? Cu adevărat, și celor ce cercetează câtuși de puțin este minunată aceasta, iar mult mai cu scumpătate celor ce cred; pentru aceasta zice în ochii noștri, că ce s-a făcut nu a fost lucru omenesc, acest fel de unire a unghiului nu a fost al vreunuia din cei mulți, nu a fost al îngerilor, nici al arhanghelilor, ci ispravă a lui Dumnezeu; lucrul acesta a fost însușit [propriu] Lui”. Și cel nenumit zice: „Este minunată întru ochii noștri. Cum a născut Fecioara! Cum Cel răstignit a înviat și pe cei morți i-a înviat! Cum Cel pământ și scuipat a supus Luiși lumea! Iar deși are trup ca și noi, se află însă lângă Tatăl! Și încă toată Taina cu puterea Dumnezeirii s-a făcut”.

¹¹¹ Iar Atanasie zice: „Care e aceasta, dacă nu cea mântuitoare a tuturor neamurilor, întru care Piatra cea lepădată S-a făcut în capul unghiului? Ziua, zic, de Înviere a Mântuitorului, ceea ce s-a făcut de un nume cu Ziua Domnului [Duminică; sau așa: „care s-a făcut eponim al Duminicii”]. Zice Teodorit: „Adică «zi făcută de Dumnezeu», cea în

care a înviat după Patimă. Că îndată după Înviere a poruncit apostolilor să învețe toate neamurile. Că dacă pe celelalte zile, luminând soarele, le isprăvește și lumina cea dintr-însul o dă trupurilor, și nu sufletelor; iar lumina Mântuitorului Cuvânt e luminătoare sufletelor cuvântătoare. Cu adevărat aceasta e zi nouă; ea s-a făcut la toată lumea zi nouă de lumină și de bună-cinstire, că toate zilele ale Domnului sunt; însă mai cu deosebire aceasta zice că s-a făcut de bunul Dumnezeu, fiindcă dintru început întru aceasta a făcut Dumnezeu lumina și tot întru aceasta a înviat Mântuitorul; această înviere primind-o ea, a slobozit razele Soarelui dreptății. Că și lumina zidind-o Dumnezeu, a numit ziua *lumină*, și nimic altceva n-a mai făcut într-acea zi. Potrivit dar a zis că aceasta e ziua pe care a făcut-o Domnul. Căci dacă în ziua întâi/cea una [vezi pentru aceasta și însemnarea noastră de la nota 107] a făcut lumina, iar din aceea s-au făcut apoi toate spre bucurie și veselie omului, după cuviință zice și aici *să ne bucurăm și să ne veselim întru ea*, fiindcă întru dânsa am primit toate bunătățile". Acestea s-au scris la Nichita. Alții însă, mai cu iscodire, zic că zilele a doua și a treia a săptămânii le-a făcut lumina cea dintâi, care s-a făcut în ziua cea dintâi. Iar pe a patra, a cincea, a șasea și a șaptea le-a făcut soarele cel ce s-a făcut în a patra zi. Iar întâia zi, adică Duminica, singur Domnul a făcut-o dintru neființă întru ființă, că aceasta s-a făcut început al vremii în care a făcut cerul și pământul: că lumina care a fost în ziua întâi n-a fost zidită îndată la începutul zilei, adică ca dimineață, ci după trecerea a câteva ceasuri, după teologi; că trecerea de oarecare vreme se vede între începutul Domneștii făcutei zidiri a cerului și a pământului și a celor din mijloc, și facerea luminii cea din ziua întâi, precum dă a înțelege Scriptura, zicând: *Întru început a făcut Dumnezeu cerul și pământul, iar pământul era nevăzut și netocmit, și întuneric era deasupra adâncului, și Duhul lui Dumnezeu Se purta peste ape. Și a zis Dumnezeu: Să fie [Facă-se] lumină!* Căci zicerea *se purta peste ape* arată întindere de vreme. Iar Teodor zice: „Să înțelegi că s-a zis *aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul*, știind că întru facerea întregii lumi întru întâia zi nu se scrie că Dumnezeu a făcut altceva decât ziua aceasta. Că a zis Dumnezeu: Să fie lumină! Și s-a făcut lumină. Și a numit Dumnezeu lumina zi (La Nichita)". „*Vesellie* zice aici pe cea duhovnicească, după Hrisostom, pe cea a minții, a gândurilor. *Să ne bucurăm și să ne veselim într-însa*, că atât de multe bunătăți am dobândit; că nu e mică ispravă a ne bucura pentru bunătăți, a sălta și a ne veseli și a primi cu îndulcire facerile de bine ale Lui Dumnezeu". [Cele zise mai sus de tâlcuitori s-ar putea înțelege și așa: În chip asemănător pământului de la Facere 1: 2 – *netocmit* (neorganizat, fără o formă demnă de om și Dumnezeu) și *nevăzut* (nu invizibil, ci întunecat, *căci întuneric era deasupra adâncului*, cu lucruri ascunse, precum zice în chip asemănător Isaia, 45: 3) – în acest chip, zic, era și pământul de dinaintea venirii lui Hristos, îndreptându-se cu repeziciune către un astfel de pământ din pricina întunericii păcatelor și a păgânătății. La Facere, Cuvântul a zis: *Să fie lumină!* (leagă aceasta de Prologul de la Ioan), adică: Să se arate lumina Mea peste tot pământul, ca toate să crească și să se înmulțească cu puterea ei (cf. Fac. 1: 28), și nu din puterea adâncului de întuneric al neființei. Iar omul n-a ascultat, și a întors spatele, căutând să vadă ce e în „spatele” luminii. Ziua cea una nu și-a ajuns scopul, drept care Dumnezeu a făcut alta, Ziua Învierii, prin care a înviat cu trupul, ca lumina acesteia să risipească adâncul întunericii păcatelor ca pe un fum (cf. Ps. 67). O nouă făptură, ca și oarecând la Facere, își făcea apariția. Pentru aceasta și zice Teodor al Antiohiei mai jos că Dumnezeu nu a făcut cu

24. O, Doamne, mântuiește! O, Doamne, sporește*!

„O, Doamne, zice, mântuiește pe poporul Tău cel creștin! O, Doamne, sporește pe poporul Tău și credința propovăduirii Evangheliei Tale!”¹¹²

Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului.

Și zicerea aceasta e proorocie despre Hristos. Pentru că Hristos a venit întru numele Domnului, adică a venit de la Domnul și din ființa Domnului. Pentru aceasta și zice către Iudei: *Eu am venit întru numele Tatălui Meu, și voi nu Mă primiți* (Ioan 5: 43). Și iarăși: *Eu de la Dumnezeu am ieșit și am venit* (Ioan 8: 42). Ori zicerea întru numele Domnului însemnează „întru numele lui Dumnezeu”, adică „am venit având nume de Dumnezeu, și Dumnezeu fiind”¹¹³.

---

deosebire decât o zi (deși nu se poate zice, desigur, în mod evoluționist, că toate celelalte au venit singure de nicăieri sau din „explozii” oarecare) iar celelalte au venit de la sine (și nu de sine) prin împreună-lucrarea luminii Cuvântului în Duhul. Teologii citați de Sfântul Nicodim dau a înțelege că, cu deosebire, prin această lumină a Cuvântului au fost făcute ziua a doua și a treia, și bine zic, pentru că în acestea s-au făcut tăria și apele, prin care s-a pus început (principiu) vieții. Iar celelalte zile, le-a făcut, zic ei, cu deosebire soarele, ca unul care joacă un rol important în nașterea și dăinuirea vieții pe pământ. Dar soarele apare în a patra zi (Fac. 1: 19), când deja verdeața și pomii ieșiseră înaintea lui, ceea ce arată lucrarea de viață făcătoare a luminii dumnezeiești; nu întâmplător despre soare se zice în Scriptură că la Ziua cea Una, a Învierii, menită să dăinuie veșnic, soarele nu va mai fi, căci lumina lui Hristos luminează în lume, și întunericul nu o va cuprinde, așa cum n-a cuprins-o nici la venirea ei în lume (cf. Ioan 1: 5 ș.u.).]

* εὐδοκῶν, sau: bine-sporește.

¹¹² Iar Hrisostom zice: „Fiindcă știa buna-norocire a Iumii (David adică), și schimbarea lucrurilor, și prefacerea spre mai bine, împreună-îndulcindu-se cu cei ce se îndulcesc, zice: *O, Doamne, sporește!* Adică «mântuiește pe cei ce le-au dobândit, lesnicioasă fă-le lor calea, încât să arate că s-au îmbelșugat cu adevărat de roadele vrednice ale darului, iar după ce le-au dobândit să nu cadă din bunățile cele de acest fel”. Iar Didim a zis: *„Mântuiește de cele rele, adică de păcat și de amăgire, și bine-sporește, lesnicioasă făcându-ne nouă calea faptelor bune”.*

¹¹³ Zice însă Teodorit: „Cui i se dă această cântare de laudă au aflat pruncii din Ierusalim, căci acest glas l-au adus copiii Stăpânului spre înfruntarea celor ce se făgăduiseră că învață cele dumnezeiești, dar care nu voiau să cunoască înțelegerea cea adevărată. Căci Cărturarii îl numeau pe Stăpânul *samarinean*, iar pruncii îl mărturiseau a fi *Cel ce vine*, și-l numeau binecuvântat; încă și *osana* se află în proorocia aceasta, că zicerea *mântuiește* în Scriptura evreiască au aflat-o scrisă *osana*. Și, de aici, și Botezătorul, pe ucenicii săi către adevăr povăluindu-i, întreba prin aceia pe Domnul: *Tu ești «Cel ce vine», ori pe altul să așteptăm?* Și Domn fiind, întru numele Domnului a venit, și este

25. Binecuvântatu-v-am pe voi din casa Domnului,

„O, voi, zice, cuvântătoarele fapuri ale Bisericii lui Hristos, noi, proorocii, cei ce credem și știm tainele lui Hristos cele ca acestea, v-am blagoslovit și v-am fericit, Creștinilor, care sunteți oameni din casa Domnului, fiindcă aveți să dobândiți astfel de bunătăți și de taine dumnezeiești. Căci casa Domnului este Biserica credincioșilor”¹¹⁴.

Dumnezeu este Domnul, și S-a arătat nouă.

„Dumnezeu, zice, este Hristos, și S-a arătat oamenilor prin întrupare”¹¹⁵. În loc să zică la timp viitor „Dumnezeu este Domnul și Se va arăta”, a zis la timp

---

binecuvântat, fiindcă este Fiul al Celui binecuvântat. Așa și arhiereul Îl întreba: *Tu ești Fiul Celui binecuvântat?* (Marcu 14: 61)”. Zice și Chiril: „Ce este întru numele Domnului? Adică întru slava lui Dumnezeu cuvenită Domniei și covârșire mai presus de toate”. Zice și Hrisostom: „*Bine*, și încă aceasta, *Cel ce vine* s-a zis, că ale noastre nu stau până la cele ce s-au făcut, ci trec la altele mai multe, la Înviere, la Împărăție, la odihna cea cu Hristos, Care, pe toate voind a le arăta, zicea: *Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului*. Aceasta și Hristos o zice Iudeilor: «Voi veți mărturisii că nu sunt potrivnic lui Dumnezeu, când Mă veți vedea venind pe nori, și acest glas îl veți slobozi în graiuri de binecuvântare, înșivă învinovățindu-vă» [graiurile acestea par o parafrază a unor cuvinte adunate din Evanghelii]”. Zice și cel nenumit: „*Bine* s-a zis *Cel ce vine* și nu «*Cel ce a venit*», că de-a pururea vine la neamul oamenilor (deși nu cu trup), nu mișcându-Se, nu Însuși mutându-Se (că este plinind cerul și pământul cu a Sa înfățișare), ci noi, cu ținerea și cu așezarea apropiindu-ne de El, ori depărtându-ne de Dânsul”.

¹¹⁴ Zice însă Hrisostom: „*Arătare* numește întruparea, și se miră că Dumnezeu, și Domn fiind, și din aceeași ființă, ne-a învrednicit cu arătarea, și pentru aceasta dar ne-a binecuvântat, că am dobândit un astfel de dar. Aceasta și Hristos însemnând-o, zice: *Mulți prooroci și drepți au dorit a vedea cele ce vedeți voi, și nu au văzut, și a auzi cele ce auziți, și nu au auzit* (Matei 13: 17)”. Iar Teodorit zicerea *din casa Domnului* o tâlcuiește așa: „Blagoslovenia *pietrei* acesteia aducem vouă, care piatră s-a făcut casă a lui Dumnezeu-Cuvântul, a Celui ce era într-însa. Căci *Cuvântul*, zice, *trup S-a făcut, și S-a sălășluit întru noi*”.

¹¹⁵ Zice Teodorit: „Arătat însă L-a teologhisit pe stăpânul Hristos; că dacă mai sus L-a numit *piatră*, iar apoi *binecuvântat*, și *venind întru numele Domnului*, aici L-a numit *Domn* și *Dumnezeu*, și că arătarea Lui s-a făcut prin trup, și că a dăruit mântuirea celor ce au crezut”. Zice însă Origen: „*Aceea că a venit*, nu înseamnă că a luat alt loc, ci că S-a arătat nevăzut [și] mai-nainte, fiindcă chipul lui Dumnezeu Celui nevăzut, fiind nevăzut, luând chip de rob, și Cuvântul trup făcându-se, S-a văzut, ca, așa arătându-Se, să ne povățuiască pe noi spre a vedea și slava Lui, slava ca Unuia-Născut din Tatăl”.

trecut, *S-a arătat*, după însușirea proorociei, care întrebuițează pe cele viitoare ca trecute*.

26. Tocmiți sărbătore întru împodobire cu cele frumoase*, până la cornurile jertfelnicului.

Un tâlcuitor zice la Hrisostom: „«Prăznuiți întru cele ce acoperă», adică cu jertfele cele ce acoperă jertfelnicul până la cornul lui». Iar altul zice: „«Prăznuiți cele ce odrăslesc», adică cu cununi de flori și de ramuri”. Iar unii, precum Origen, zic că „cele ce acoperă” însemnează îndesirea. Iar alții, precum Didim, zic că însemnează „odrăslire”. Deci cuvântul lui David îndeamnă aici pe Iudei să prăznuiască strălucit, iar pe noi, Creștinii, să prăznuim cu jertfe duhovnicești, care acoperă prin mulțimea lor sufletul, tainicul jertfelnic, și cu cununi de virtute și cu ramurile facerii de bine¹¹⁶.

---

* La fel vedem de pildă și în cazul lui Avraam (cf. Ioan 8: 56). Cu alte cuvinte, în vederea lui Dumnezeu și cunoașterea duhovnicească a tainelor Lui, viitorul devine neîncetat trecut, făcându-se de fapt prezent continuu, drept care, pentru cunoscătorul de Dumnezeu, nu mai există venituri sau arătări ale lui Hristos în trecut, acum sau în viitor, ci pentru el Hristos este pur și simplu, iar dacă în Scriptură întâlnim totuși și periodizări, acestea marchează cumva aceste chipuri osebite ale prezenței lui Hristos între oameni – în chip mai apropiat sau mai depărtat. Când pare mai depărtat, din pricina păcatelor și neputințelor noastre, atunci mijloacele de cunoaștere și căutare a Lui devin mai omenești, temporale, urmând categoriile timpului, după omeneasca-cuviință. Stricta urmare a acesteia din urmă nu poate duce decât la „omenizarea” lui Hristos, „lipsirea” Lui de Dumnezeire în ochii noștri și ai multora.

* ἐν τοῖς πυκάζουσιν = *lit.* ar fi (având în vedere și cadrul liturgic evreiesc): întru împodobire/acoperire de ramuri și cununi, deși în alte locuri e redat oarecum altfel, după context, precum la Iov 15: 23; Os. 14: 9 și III Mac. 4: 5. Sensurile multiple ale expresiei sunt bine redate și de Eftimie. Mitropolitul Veniamin redă prin „în desigur”, variantă ce nu e și ea departe de adevăr, fiind folosită mai jos de Teodorit și Grigorie al Nyssei. Prin urmare, înșiși Părinții tâlcuitori înțelegeau relativ diferit sensul termenului.

¹¹⁶ Iar Teodorit zice: „Adunați-vă toți împreună săvârșind praznic prea mare, prăznuind mântuirea voastră, încât mulțimea, strămtorându-se, să ajungă până la capul altarului. Că a zis întru *desime*, în loc de «îndesați și strămtorați de mulțime»”. Mai înalt însă tâlcuiește aceasta Grigorie al Nyssei, zicând: „Toată zidirea este un palat oarecare, zidire a Stăpânului; dar, fiindcă a încăput păcatul, și a astupat gurile celor stăpâniți de el, și a încetat glasul cel de bucurie, și s-a rupt conglăsuirea prăznuitoilor, omeneasca fire neprăznuind cu firea cea mai presus de lume, pentru aceasta *S-a arătat* Domnul, ca să se facă o conglăsuită prăznuire prin îndesirea cortului zidirii celei de jos cu puterile cele începătoare de dănuire, pusă fiind împrejurul jertfelnicului celui de sus. Căci coarnele jertfelnicului celui înțelegător sunt puterile cele înainte-puse și mai înalte ale firii celei înțelegătoare, cu care, cu împărțășirea prăznuirii, se împreună și firea omenească prin

27. Dumnezeuul meu ești Tu, și mă voi mărturisi Ție; Dumnezeuul meu ești Tu, și Te voi înălța.

28. Mărturisi-mă-voi Ție, că m-ai auzit, și Te-ai făcut mie spre mântuire.

„Tu, zice, ești Dumnezeuul meu, și pentru aceasta numai Ție voi mulțumi, și pe Tine Te voi slăvi, măcar de nu aș fi luat de la Tine nicio facere de bine”, după Hrisostom. Că se cuvine ca făpturile să multumească Făcătorului lor și pentru că le-a făcut, și pentru că poartă grijă de ele. „Îți voi mulțumi totdeauna nu numai pentru că ești Făcătorul meu, ci și pentru că ești Făcătorul meu de bine: că, rugat fiind de mine, ai ascultat rugăciunea mea și de multe primejdii m-ai mântuit”¹¹⁷.

29. Mărturisiți-vă Domnului, că este bun, că în veac este mila Lui.

Din stihul prin care psalmul a făcut început, dintr-acesta face și sfârșitul, după Isihie. Și urmează formă de cerc [circulară], care cerc de la ce semn începe la același se sfârșește. Că așa și psalmul acesta a început cu îndemn către popor, și tot așa se și sfârșește, îndemnând a mărturisi Domnului păcatele lor, pentru că e bun celor ce se mărturisesc, și mila Lui este veșnică către cei ce se pocăiesc. Ori să se mărturisească Domnului, după Didim și Hrisostom, pentru că e bun celor ce-I mulțumesc, și mila Lui e veșnică¹¹⁸.

înfigerea cortului din Ziua Învierii, trupul îndesindu-se cu înnoirea. Că îndesirea este asemenea cu împodobirea ori cu îmbrăcarea, precum tâlcuiesc cei ce știu acestea”. Iar altul zice: „*Jertfelnic* este trupul Domnului: că precum jertfelnicul primea toate jertfele arderilor de tot, și cea de mântuire, și cea pentru păcate, așa și trupul lui Hristos, pe toate arderile de tot ale noastre, și jertfa de mântuire, prin care primește la Sine toată virtutea noastră ca să o sfințească, și cea pentru păcate, prin care cu trupul Său păcatele noastre le-a ridicat. Iar *cornuri* ale Lui sunt brațele Crucii, căci *cornuri*, zice, *sunt în mâna Lui* (Avacum 3: 4)”.

¹¹⁷ Și Hrisostom zice: „Și fără faceri de bine trebuie a mulțumi lui Dumnezeu, și pentru aceasta a-L slăvi pentru mărire, pentru ființă și pentru slava Lui cea negrăită. «Că zicând de facerile de bine, ori fără acestea, voi mulțumi și mă voi mărturisi, că acest fel de Stăpân am, așa înalt, așa mare, așa nevăzut, așa de neînțeles». Iar prin *voi înălța se* înțelege «voi slăvi»”.

¹¹⁸ Iar Hrisostom zice: „Nu se îndestulează a aduce numai jertfa aceasta, ci cheamă și pe mulți alții părtași ai buneii cuvântări și a mulțumirii; și iubirea de oameni a lui Dumnezeu o propovăduiește pretutindenea, lăudând stăruirea ei [dănuirea ei în veac] și mărirea, și face aceasta ca și noi să rămânem mulțumindu-l Iubitorului de oameni Dumnezeu”. „Că mărturisirea (păcatelor adică) în toată viața să o păzim”, după Isihie. Iar după Eusebie: „Aducându-ne aminte cine S-a făcut mântuirea noastră, să nu ne mai întoarcem către vrăjmașul, care s-a făcut nouă spre pieire”.

CATISMA 17

PSALMUL 118

Aliluia.

Qulte prefaceri de lucruri a primit în viața sa dumnezeiescul David, după Hrisostom și Teodorit, precum am povestit în *Precuvântarea cărții*, la capitolul 1. Fiindcă el uneori fugea de vrăjmașii săi, iar alteori cădea în necazuri și felurite întâmplări, iar alteori avea viață de bucurie; acum umbla pe calea cea după Dumnezeu, iar altă dată se poticnea într-însa. Însă toate aceste schimbări ale vieții le-a adunat în psalmul acesta, însemnând într-însul și rugile nescrise ce le aducea lui Dumnezeu în fiecare zi, spre învățatura și folosul celor ce le citesc. Potrivit dar și desăvârșit este psalmul acesta, pentru că și pe cei îmbunătățiți îi aduce la desăvârșire, și pe cei ce viază cu lenevire îi deșteaptă spre lucrarea virtuții. Și fiindcă adeseori David pomenește aici Legea, și mărturiile, și poruncile, și îndreptările, și cuvintele, și judecățile aproape în fiecare stih, despre acestea este toată materia psalmului acesta, și, spre deosebire de alți psalmi, întru acestea îl cheltuiește în chip deosebit. Pentru aceasta caută, o, cititorule, la Psalmul 17, la stihul ce zice: *Că toate judecățile Lui înaintea mea sunt*, și acolo vei afla ce vrea să zică fiecare din acestea. Drept care, atunci când vom afla vreun cuvânt de acest fel, nu este dar trebuință să-l tâlcuim iarăși în psalmul acesta. Trebuie însă să se știe că deși cuvintele cele de mai sus, adică mărturiile, poruncile, îndreptările și celelalte se deosebesc una de alta, de cele mai multe ori arată Legea lui Dumnezeu, după sinecdoca și metonimia de care acestea sunt cuprinse¹.

¹ Zice însă dumnezeiescul Chiril: „În psalmul acesta David însemnează petrecerea sfinților, nevoințele, necazurile, prăpăstuirile, ridicările, asuprelile demonilor, nenumăratele cugetări ce năpădesc asupra lor, cursele, vânarile, dar încă și cele prin care ar putea ei birui, adică Legea, cuvintele, răbdarea, ajutorul cel de sus, ba încă și darurile cele după ostenele, cununile și răsplătirile”. Că psalmul este introducător și arătător de începerea cea după Dumnezeu; pentru aceasta s-a și așezat după literă [alfabet], după glasul Evreilor, precum zice Origen: că de opt ori aceeași literă începe la opt stihuri, adică la fiecare opt stihuri ale psalmului acestuia se scrie o literă din alfabetul evreiesc; precum, de pildă, la cele dintâi opt stihuri ale psalmului se scrie litera *alef*, aceasta punându-se la fiecare stih; așijderea și la cealaltă grupă de opt stihuri se pune litera *bif*, aceasta

1. Fericiți cei fără prihană în cale, care umblă în legea Domnului.

Cale numește David viața aceasta trecătoare și întâmplătoare, după Teodorit. Deci fericește aici Proorocul pe Creștinii aceia care petrec viața aceasta

punându-se la fiecare stih. Și așa, înainte, până la sfârșit, la toate cele o sută șaptezeci și șase de stihuri ale psalmului acestuia se scriau cele douăzeci și două de litere ale alfabetului evreiesc, împărțindu-se câte una, fiecare luând câte opt stihuri". Pentru aceasta, psalmul acesta se suprascria și *alfabetic* [στοιχειώσις = după o expunere/învățătură elementară, „pe litere”: aici: după stihurile și literele lor; sau „literesc”, cum se mai zice], după Hrisostom, pentru că la fiecare stih se începea cu o literă a alfabetului evreiesc. Zice și Ioan Litin în Psaltirea sa cea din nou tipărită: „În Massora [*lit.*: tradiția; e vorba de notele marginale ale Masoreților evrei la Biblia evreiască, pe care au alcătuit-o astfel cândva după sec. VII d.Hr., aceștia adăugându-i în plus vocale și accente] se numește «marele alfabet»; pentru aceasta, și copiilor evrei psalmul li se dădea spre învățătura elementară; precum și noi dăm celor ai noștri ca învățătură pe *Sfinte Dumnezeule*... [adică rugăciunile începătoare, elementare] și cele ce se numesc *bucoavne* [abecedare]”. Pentru aceasta zice și Origen: „Psalmul acesta este loc dumnezeiesc și început al cuvintelor lui Dumnezeu, precum zice și Pavel, și loc moralicesc, ce cuprinde toată teoria numirilor celor moralicești din Sfânta Scriptură. În psalmul acesta fiecare literă se înmulțește de opt ori. Pentru că întru fiecare literă a lui ne desăvârșim, după același Origen, și sufletul nostru se curățește. Că numărul șapte este simbol al grosimii materialnice, iar opt este început al vieții celei nematerialnice și mai bune. Că mai-nainte de a veni ziua a opta a lui Hristos, adică cea de Înviere, toată lumea era necurată și netăiată-împrejur [la inimă; cf. Rom. 2: 29]; iar când a venit cea a Învierii, toți ne-am curățit, și împreună-îngropându-ne, și împreună-murind cu El”. „*Fără prihană* încă se mai zice psalmul acesta, după Hrisostom, pentru că cei ce iau aminte și cercetează cu scumpătate luminarea acestuia, aceasta îi îndreptează la deplinătatea vieții [viața desăvârșită], și, după numirea sa, îi face desăvârșiți și fără prihană. Iar *neprihănit* este tot cel izbăvit de toată spurcăciunea și ura și întinăciunea, și care e afară de toată pala și nelegiuirea și păcatul”. Pentru aceasta, fiindcă desăvârșește făcându-i fără prihană pe cei ce-l cinstesc și-l fac pe el, pentru aceasta, zic, și Biserica lui Hristos îl citește în toate zilele la rugăciunea de miez de noapte [la Miezonoptică]. Iar Duminica, fiindcă se cântă canonul Sfintei Treimi, acesta se citește în loc de a treia catismă. Psalmul acesta însă se numără ca unul [fără stări sau grupe], iar alții l-au împărțit în trei stări”. [Nu se știe sigur dacă tâlcuirea la Psalmul 118 atribuită lui Hrisostom îi aparține de drept, deși vedem că Sfântul Nicodim aduce ceva fragmente din ea. De fapt, tâlcuirea lui Hrisostom la acest psalm s-a păstrat separat de corpul tâlcuirii la psalmi sub formă de 3 omilii. De altfel, Sfântul Nicodim preia foarte puține fragmente din aceste 3 omilii ale lui Hrisostom. În altă ordine de idei, zicem că nu întâmplător psalmul se citește la Miezonoptică, căci slujba aceasta are caracter eshatologic, iar de acest caracter dă seama și tâlcuirea lui Eftimie de la începutul lui, unde citează din Hrisostom și Teodorit.]

fară de prihană și viază drept, și pe aceia ce petrec legiut și după legea lui Dumnezeu².

2. Fericiți cei ce cearcă mărturiile Lui, cu toată inima Îl vor căuta pe Dânsul.

„Fericiți, zice, și bine-norociți sunt Creștinii aceia care cinstesc legea și cuvintele lui Dumnezeu cu cercetare, luare-aminte și pricepere și înțeleg duhovniceasca vistierie cea ascunsă într-însele; pentru că ei, din cercetarea aceasta, vor căuta pe Dumnezeu cu toată inima lor, fiindcă au văzut gânditor frumusețea Lui și s-au îndulcit de prea-dulce lumina Lui; pentru aceasta și tot dorul îl întind către Dumnezeu, și lucrurile cele din viață și lumești le trec cu vederea și le defaimă. Se silesc însă și se nevoiesc a cunoaște pe Dumnezeu prin a se face bine-plăcuți Lui”. Prin urmare, cineva caută pe Dumnezeu atunci când aleargă la El prin calea dumnezeieștilor Sale porunci care îl duc la Dumnezeu³.

² Zice Origen: „Ce rânduială frumoasă! Că, mai-nainte de a veni la cercetarea dumnezeieștilor cuvinte, trebuie a isprăvi și a petrece viața moralicească; căci mărturiile lui Dumnezeu trebuie cercetate cu suflet curat; *semănați-vă*, zice Proorocul Osea, *vouă spre dreptate, și culegeți roada spre viață. Luminați-vă vouă lumina cunoștinței, că este spre vreme* (10: 12-13). Deci ce zice întâia fericire? Că se cuvine ca mai întâi să călătorim și apoi să ajungem la sfârșitul pentru care apucăm calea, și nu simplu a călători, ci fără prihană, ca așa să venim la sfârșit curat. Iar *fără prihană* călătorește cel ce se întinde către cele dinainte, iar pe cele din urmă le uită (cf. și Filip. 3: 14), adică cel ce, după Hrisostom și Teodorit, nu se întoarce la cele din urmă, nici nu se abate în stânga sau în dreapta, ci călătorește neabătut pe calea cea împărătească. Iar *care umblă*, după aceeași, a zis pentru aceea că nu trebuie ca uneori a isprăvi Legea, iar alteori a se face călcători ai ei. Pentru aceasta, nu cei ce au umblat oarecând se fericesc, ci cei ce umblă de-a pururea și cu necurmare”. Iar Simmah a zis „fericiți cei desăvârșiți”, adică „cei ce calea lor de acum, cea a muritoarei vieți, cu neprihănire o au săvârșit”. Însemnează încă că în vremea morții sale, Teodor Studitul, stihul acesta îl zicea mai vârtos, adică: *Fericiți cei fără prihană în cale, care umblă în Legea Domnului*, precum scrie Patriarhul Dositei [al Ierusalimului] în cele douăsprezece cărți ale sale.

³ Zice Eusebie: „Cu cale și rânduială sporește: mai întâi trebuie a cerceta mărturiile lui Dumnezeu și apoi din toată inima a-L căuta pe El. Deci cei mai întâi fericiți sunt *cei fără prihană în cale*, ce nu umblă nicăieri afară de Lege; iar cei al doilea, ca pe o mai bună și mai înaltă treaptă suindu-se, altminteri se fac fericiți: că nu au isprăvit numai chipul cel moralicesc, ci au ajuns a cerceta și adâncul mărturiilor lui Dumnezeu”. Zice însă Marele Vasile: „Prea bine s-a zis că *cu toată inima Îl vor căuta pe El*, că, de vreme ce se poate ceva bine și din obișnuință, pentru aceasta, pe cei ce fac aceasta din toată inima lor îi ferește aici, [adică] pe cei ce cu sârguință se iscusesc în virtute, pe cei ce umblă cu judecată rațională și cu cercetarea mărturiilor Lui”. Iar după Hrisostom și Teodorit: „Această lucrare nu e a oricui, ci a celui ce a apucat a se sui pe vârful virtuții (ori a faptei

3. Că nu cei ce lucrează fărădelegea au umblat în căile Lui.

Atunci când David zice simplu *căi* în chip nehotărât⁴, de cele mai multe ori arată viața aceasta, iar când zice hotărât *cale*, sau *căile lui Dumnezeu*, arată Legea și poruncile lui Dumnezeu. Drept aceea, cei ce calcă poruncile lui Dumnezeu în ceva, în vreo mică parte, nu umblă, nici petrec, în căile lui Dumnezeu, pentru că, din pricina acelei mici greșeli pe care o fac, se abat de la căile lui Dumnezeu⁴.

4. Tu ai poruncit poruncile Tale ca să le păzească foarte.

„Tu, Doamne, zice, ai poruncit în Legea Ta ca să o păzim, și blestem dai celor ce se lenevesc a o păzi”, că *blestemat*, zice Ieremia, *cel ce face lucrul Domnului cu lenevie* (Ier. 48: 10)”. Pentru aceasta trebuie ca toți Creștinii să ne temem de Dumnezeu, Care a dat poruncile, și să le păzim cu toată luarea-aminte și cu toată scumpătatea, după Teodorit, fără a călca nici cât de puțin în vreo lucrare⁵.

5. O, de s-ar îndrepta căile mele, ca să păzesc îndreptările Tale!

„Măcar, zice, de s-ar îndrepta căile mele, ca să păzesc poruncile Tale, Doamne”. Se roagă însă David pentru paza dumnezeieștilor porunci, știind că nimeni nu poate să isprăvească vreo poruncă fără ajutorul lui Dumnezeu. Că zice Pavel: *Nici al celui ce voiește, nici al celui ce aleargă, ci al lui Dumnezeu, Care miluiește* (Rom. 9: 16)⁶.

---

bune), că unul ca acesta nu-și împarte gândul între Dumnezeu și îngrijări pentru cele din viață, ci pe acestea le trece cu vederea, iar pe sineși tot se afierosește lui Dumnezeu”.

⁴ Vag, nedefinit. Expresia revine adesea.

⁴ De unde a zis și Origen: „De face cineva nelegiuire, acela nu umblă în calea Domnului, pentru aceasta nici nu este fără prihană în cale”. Iar cel nenumit zice: „Unde se zice *căi* la plural se arată Legea cea Veche și proorocii, iar unde se scrie *cale*, se arată calea Noului Testament, adică Iisus Hristos, Cel ce a zis: *Eu sunt Calea*. Pentru aceasta zice și Ieremia: *Opriți-vă, zice, de la căile voastre, și întrebați de cărările Domnului cele veșnice, și vedeți care este calea cea bună și umblați într-însa* (6: 16)”.

⁵ De aceasta a zis Teodor: „Cine păzește poruncile foarte? Cel ce nu suferă a călca nici pe cea mai mică dintr-însele; cel ce cu toată vârtutea urmează cele poruncite”.

⁶ Zice însă Origen: „Ale Acestuia (adică ale lui Dumnezeu) sunt și începuturile și sfârșiturile. Căci, ca să încep a călători pe cale, trebuie ca să-mi ajute - *că de la Domnul pașii omului se îndreptează* (Ps. 36. 23). Muritorul însă cum ar înțelege căile sale, așa ca să nu se abată de la căile drepte și să o ia pe cele strâmbe? Iar o este în loc de *fie* [sau *facă-se*, adică *drepte facă-se căile mele*], că așa se împodobește calea, pierzându-se

6. Atunci nu mă voi rușina, când voi căuta spre toate poruncile Tale.

„Când se vor îndrepta, zice, și se vor tocni căile petrecerii mele – precum a zis mai sus – atunci nu mă voi rușina, pentru că atunci voi căuta să păzesc toate poruncile Tale, și le voi isprăvi pe toate”. Ori se înțelege și altfel: „Nu mă voi rușina atunci când voi căuta la toate poruncile Tale, și le voi păzi pe toate”. Căci chiar și numai o singură poruncă de o va trece cu vederea cineva, își pricinuieste luiși rușine și osândă de la Dumnezeu⁷.

7. Mărturisi-mă-voi Ție întru îndreptarea inimii, întru învățarea judecăților dreptății Tale.

„Când mă voi învăța, zice, Legea Ta, atunci voi mulțumi Ție, Doamne, după dreptate, cu toată inima mea și cu tot sufletul meu, după Teodorit, pentru că din învățătura Legii Tale mi s-a luminat mintea și mari faceri de bine mi s-au făcut din această⁸.

împiedicările, după cea zisă: *Ridicați smintelile din calea poporului Meu* (Is. 57, 14) – adică precum s-a făcut dumnezeiescului David femeia sminteală și cădere vederii la vreme, altuia fiertura s-a făcut spre îndulcire; altuia slava, precum lui Saul; altuia moșie, precum via lui Nabot pentru Ahab, asupra tuturor cărora este trebuință de Dumnezeu. Care le strică pe acestea – iar osârdia cea iubitoare de Dumnezeu o apără. Iar cel ce se încredințează pe sine ca vrednic de a umbla pe calea lui Dumnezeu fără de ajutorul cel de sus, acela nu-și are căile îndreptate”.

⁷ Pentru aceasta a zis și Teodorit: „Rodul nelegiuirii este rușinea. Așa a zis și dumnezeiescul Apostol: *Deci atunci, care rod aveți? Cele de care acum vă rușinați*. Iar cei ce plinesc toate poruncile au îndrăzneala conștiinței”. „Că de cele pe care cineva nu le vede, zice Nichita, de acelea se rușinează. Că a zis dumnezeiescul Iacov: *De ar ține cineva toată Legea, și ar greși întru una, se face vinovat față de toate* (Iac. 2: 10), iar cel ce ține toate nu se va rușina atunci, adică în ziua Judecății, că nu va auzi: *Nu te știu pe tine* (Luca 13: 27 etc.). Deci dacă căile mele se îndreptează de Dumnezeu, nădăjduiesc că nu mă voi abate, nici nu voi umbla afară de cale, nici, căzând, nu mă voi rușina”.

⁸ Zice însă Teodorit: „După rugăciune, pune și pe cele ale voii celei slobode; iar începutul mântuirii este mărturisirea păcatelor celor de mai-nainte”. Iar Origen zice: „Cel ce n-a primit niciodată îndreptarea inimii [prin mărturisire], ci încă o are strâmbă, încă nu s-a mărturisit vreodată spre a fi primită lui Dumnezeu mărturisirea lui”.

8. Îndreptările Tale voi păzi, nu mă părăsi foarte*.

„După ce, zice, mă voi învăța întru Legea Ta, Doamne, atunci o voi păzi, pentru aceasta Te rog să nu mă părăsești multă vreme - că aceasta înseamnă zicerea *foarte* - de ai judecat cumva a mă părăsi pentru oarecari economii spre folos, precum de multe ori obișnuiești a face pentru folosul celor ce se părăsesc⁹”.

9. Întru ce își va îndrepta tânărul calea sa? Întru păzirea cuvintelor Tale.

Aici David este și cel ce întreabă, și cel ce răspunde. Că de vreme ce tinerețea este fără multă înțelepciune, ușoară și lesne-amăgită, pentru aceasta are trebuință de paza poruncilor lui Dumnezeu, că paza aceasta a poruncilor îndreptează viața tânărului și o păzește¹⁰.

* Trad. lit. Unii traducători au tradus liber prin *până în sfârșit*, variantă redată în tâlcuirea lui Eftimie.

⁹ Tot așa, după Hrisostom și Teodorit, și Marele Ilie, fiind cu nebăgare de seamă, a căzut în patima temerii, și așa a cunoscut neputința firii omenești, și îndată iarăși a dobândit dumnezeiescul dar. Tot așa și dumnezeiescul Petru a alunecat, lepădându-se de Hristos, și îndată Stăpânul l-a primit iarăși slujitor; iar Iuda, gol cu desăvârșire făcându-se de dumnezeiasca purtare de grijă, s-a făcut vânat gata al Diavolului. Tot așa a fost lăsat și fericitul David după păcatul acela, și a căzut în acele întâmplări cumplite, dar iarăși a luat îndrăzneală către Dumnezeu. Iar Saul, pustiu de aceasta făcându-se cu totul, s-a golit de darul lui Dumnezeu și s-a înjugat cu duhul cel rău. Deci potrivit zice: „Nu mă părăsi foarte și vreme îndelungată, că credincios ești, neîngăduind să ne ispitim mai mult decât putem”.

¹⁰ Zice însă Teodorit: „Lesne povârnită este tinerețea și către răutate iute-plecată, că se înviforează de felurite valuri de pătimiri. De aceea are nevoie de povăzitor care să-l îndrepteze la limanuri; iar acesta este propriu dumnezeieștilor cuvinte: că acestea abătând de la căile cele potrivnice, sunt destule a îndrepta și a povăzui către dumnezeiasca cale. Și ceea ce este zăbala la calul de herghelie și frâul, aceasta se face tinerilor dumnezeiescul cuvânt”. Zic însă Marele Vasile și Eusebie: „Să se învețe cei ce acum plinesc cuvântul, ori sunt încă tineri care încă nu viază cu fărădelege, dar spre care a venit porunca lui Dumnezeu, pe care păcatul a început a-i mișca și a-i tulbura, să se învețe, zic, a-și îndrepta cale loruși, iar atunci când se dumiresc și caută cum s-ar face aceasta, să se învețe a păzi cuvintele lui Dumnezeu, răspunzând cu rugăciune și zicând lui Dumnezeu: «Îndreptăm calea vieții noastre când păzim cuvintele Tale cele semănate în dumnezeieștile Scripturi». Că păzindu-se acestea nu lasă pe cel mai tânăr a călători strămb, nici a se face în așa fel încât să zică: *Păcatele tinereții mele și ale neștiinței mele să nu le pomenești, că bine este omului, precum zice Ieremia, din tinerețile sale să poarte un jug* (Plângeri 3: 27), căruia nici nu i se va zice: *Cele ce nu le-ai adunat în tinerețea Ta*.

10. Cu toată inima Te-am căutat, să nu mă lepezi de la poruncile Tale.

„Cu toată inima mea, zice, Te-am căutat, Doamne, fără să împart inima mea la grijile și dragostile lumii acesteia, pentru aceasta te rog să nu mă lepezi de la poruncile Tale ca pe un nevrednic”. Smerită-cugetare arată însă cuvântul acesta, care păzește nejeftuite isprăvile și faptele cele bune. „Ori să nu mă lepezi de la poruncile Tale pe mine, care păcătuind întru vreme am fost rece față de ele, iar de voi mai pătimi vreo răcire ca aceasta, înfierbântă-mă iarăși cu căldura harului și a iubirii Tale”¹¹.

11. Întru inima mea am ascuns cuvintele Tale, ca să nu greșesc Ție.

Cuvinte numește David aici dumnezeieștile porunci. „Poruncile Tale, Doamne, zice, le-am ascuns în cămara mea, întipărindu-le în ea, spre a fi neștearsă pomenirea lor și aducerea aminte de ele; ca, pe acestea totdeauna văzându-le și aducându-mi aminte de ele, să nu greșesc, pentru că poruncile Tale nu îngăduie a greși acel om ce le are în inima sa și le ține minte”¹².

---

cum le vei afla la bătrânețe? (Sirah 25: 3)”. Iar Isihie prin *mai tânăr* înțelege poporul cel păgânesc, care călătorea strâmb încă mai-nainte de tinerețe; că acesta este cel ce-și îndreptează calea sa întru păzirea cuvintelor lui Dumnezeu. Că înțelegerea dumnezeieștii Legi e tuturor curățitoare și păzitoare; căci de multă necurăție e plină tinerețea, și pentru aceasta are nevoie de curățire; pe aceasta însă căutând-o, a aflat chipul, adică *întru păzirea cuvintelor Tale*”.

¹¹ Iar Hrisostom cu Teodorit zice: „Mulți caută pe Dumnezeu, dar nu cu toată inima, ci în treacăt și fățarnic: căci pe aceasta [căutarea] o împart nu numai grijile de lucrurile omenești, ci și poftele cele necuviincioase (care, după Marele Atanasie, se și leapadă de dumnezeieștile porunci ca niște ostași netrebnici): iar iubitorul de cele dumnezeiești tot gândul său îl asferosește lui Dumnezeu, iar purtarea de grijă [Pronia] de acolo o dobândește”. Iar altul zice: „Ar putea întreba cineva: «Ar putea Dumnezeu să lucreze întru a îndepărta cumva pe cineva de la dumnezeieștile porunci, lipsindu-l oarecum de ajutor? Răspundem zicând că cel ce are poftă a căuta pe Dumnezeu cu toată inima nu va rămâne niciodată fără împreună-lucrarea firii omenești, cu care va plini toată porunca lui Dumnezeu; iar de la cel ce nu are plecare a căuta pe Dumnezeu cu toată inima, dar face lucrurile Domnului, însă cu lenevie, i se va lua și ceea ce părea că făcea oarecând prin lenevie lucrurile Domnului (cf. și Luca 8. 18)”.

¹² Pentru aceasta a zis și Domnul: *Cel ce are* (adică în inimă făcând și de-a pururea pomenind) *poruncile Mele și le păzește pe ele...* (Ioan 14: 22). Zice însă și Teodorit împreună cu Hrisostom: „Precum cel ce a agonisit aur ori pietre scumpe nu le pune afară, ci le ascunde înlăuntru în vistierii și în cămări, ca să scape de mâinile tâlharilor, așa și cel ce a agonisit bogăția virtuții, o ascunde pe ea în suflet, ca nu prin slavă să o jefuiască pe

8. Îndreptările Tale voi păzi, nu mă părăsi foarte*.

„După ce, zice, mă voi învăța întru Legea Ta, Doamne, atunci o voi păzi pentru aceasta Te rog să nu mă părăsești multă vreme - că aceasta înseamnă zicerea *foarte* - de ai judecat cumva a mă părăsi pentru oarecari economii spre folos, precum de multe ori obișnuiești a face pentru folosul celor ce se părăsesc”⁹.

9. Întru ce își va îndrepta tânărul calea sa? Întru păzirea cuvintelor Tale.

Aici David este și cel ce întreabă, și cel ce răspunde. Că de vreme ce tinerețea este fără multă înțelepciune, ușoară și lesne-amăgită, pentru aceasta are trebuință de paza poruncilor lui Dumnezeu, că paza aceasta a poruncilor îndreptează viața tânărului și o păzește¹⁰.

---

* Trad. lit. Unii traducători au tradus liber prin *până în sfârșit*, variantă redată în tâlcuirea lui Eftimie.

⁹ Tot așa, după Hrisostom și Teodorit, și Marele Ilie, fiind cu nebăgare de seamă, a căzut în patima temerii, și așa a cunoscut neputința firii omenești, și îndată iarăși a dobândit dumnezeiescul dar. Tot așa și dumnezeiescul Petru a alunecat, lepădându-se de Hristos, și îndată Stăpânul l-a primit iarăși slujitor; iar Iuda, gol cu desăvârșire făcându-se de dumnezeiasca purtarea de grijă, s-a făcut vânat gata al Diavolului. Tot așa a fost lăsat și fericitul David după păcatul acela, și a căzut în acele întâmplări cumplite, dar iarăși a luat îndrăzneală către Dumnezeu. Iar Saul, pustiu de aceasta făcându-se cu totul, s-a golit de darul lui Dumnezeu și s-a înjugat cu duhul cel rău. Deci potrivit zice: „Nu mă părăsi foarte și vreme îndelungată, că credincios ești, neîngăduind să ne ispitim mai mult decât putem”.

¹⁰ Zice însă Teodorit: „Lesne povârmită este tinerețea și către răutate iute-plecată, că se înviforează de felurite valuri de pătimiri. De aceea are nevoie de povătuitor care să-l îndrepteze la limanuri; iar acesta este propriu dumnezeieștilor cuvinte: că acestea abătând de la căile cele potrivnice, sunt destule a îndrepta și a povătui către dumnezeiasca cale. Și ceea ce este zăbala la calul de herghelie și frâul, aceasta se face tinerilor dumnezeiescul cuvânt”. Zic însă Marele Vasile și Eusebie: „Să se învețe cei ce acum plinesc cuvântul, ori sunt încă tineri care încă nu viază cu fărădelege, dar spre care a venit porunca lui Dumnezeu, pe care păcatul a început a-i mișca și a-i tulbura, să se învețe, zic, a-și îndrepta cale loruși, iar atunci când se dumiresc și caută cum s-ar face aceasta, să se învețe a păzi cuvintele lui Dumnezeu, răspunzând cu rugăciune și zicând lui Dumnezeu: «Îndreptăm calea vieții noastre când păzim cuvintele Tale cele semănate în dumnezeieștile Scripturi». Că păzindu-se acestea nu lasă pe cel mai tânăr a călători strâmb, nici a se face în așa fel încât să zică: *Păcatele tinereții mele și ale neștiinței mele să nu le pomenești, că bine este omului, precum zice Ieremia, din tinerețile sale să poarte un jug* (Plângeri 3: 27), căruia nici nu i se va zice: *Cele ce nu le-ai adunat în tinerețea Ta*.

10. Cu toată inima Te-am căutat, să nu mă lezezi de la poruncile Tale.

„Cu toată inima mea, zice, Te-am căutat, Doamne, fără să împart inima mea la grijile și dragostile lumii acesteia, pentru aceasta te rog să nu mă lezezi de la poruncile Tale ca pe un nevrednic”. Smerită-cugetare arată însă cuvântul acesta, care păzește nejezuite isprăvile și faptele cele bune. „Ori să nu mă lezezi de la poruncile Tale pe mine, care păcătuiind întru vreme am fost rece față de ele, iar de voi mai pătimi vreo răcire ca aceasta, înfierbântă-mă iarăși cu căldura harului și a iubirii Tale”¹¹.

11. Întru inima mea am ascuns cuvintele Tale, ca să nu greșesc Ție.

Cuvinte numește David aici dumnezeieștile porunci. „Poruncile Tale, Doamne, zice, le-am ascuns în cămara mea, întipărirându-le în ea, spre a fi neștearsă pomenirea lor și aducerea aminte de ele; ca, pe acestea totdeauna văzându-le și aducându-mi aminte de ele, să nu greșesc, pentru că poruncile Tale nu îngăduie a greși acel om ce le are în inima sa și le ține minte”¹².

---

cum le vei afla la bătrânețe? (Sirah 25: 3)”. Iar Isihie prin mai tânăr înțelege poporul cel păgânesc, care călătorea strâmb încă mai-nainte de tinerețe; că acesta este cel ce-și îndreptează calea sa întru păzirea cuvintelor lui Dumnezeu. Că înțelegerea dumnezeieștii Legi e tuturor curățitoare și păzitoare; căci de multă necurăție e plină tinerețea, și pentru aceasta are nevoie de curățire; pe aceasta însă căutând-o, a aflat chipul, adică *întru păzirea cuvintelor Tale*”.

¹¹ Iar Hrisostom cu Teodorit zic: „Mulți caută pe Dumnezeu, dar nu cu toată inima, ci în treacăt și fărnice: căci pe aceasta [căutarea] o împart nu numai grijile de lucrurile omenești, ci și poftele cele necuviincioase (care, după Marele Atanasie, se și leapădă de dumnezeieștile porunci ca niște ostași netrebnici); iar iubitorul de cele dumnezeiești tot gândul său îl afierosește lui Dumnezeu, iar purtarea de grijă [Pronia] de acolo o dobândește”. Iar altul zice: „Ar putea întreba cineva: «Ar putea Dumnezeu să lucreze întru a îndepărta cumva pe cineva de la dumnezeieștile porunci, lipsindu-l oarecum de ajutor? Răspundem zicând că cel ce are poftă a căuta pe Dumnezeu cu toată inima nu va rămâne niciodată fără împreună-lucrarea firii omenești, cu care va plini toată porunca lui Dumnezeu; iar de la cel ce nu are plecare a căuta pe Dumnezeu cu toată inima, dar face lucrurile Domnului, însă cu lenevie, i se va lua și ceea ce părea că făcea oarecând prin lenevie lucrurile Domnului (cf. și Luca 8. 18)”.

¹² Pentru aceasta a zis și Domnul: *Cel ce are* (adică în inimă făcând și de-a pururea pomenind) *poruncile Mele și le păzește pe ele...* (Ioan 14: 22). Zice însă și Teodorit împreună cu Hrisostom: „Precum cel ce a agonisit aur ori pietre scumpe nu le pune afară, ci le ascunde înlăuntru în vistierii și în cămări, ca să scape de mâinile tâlharilor, așa și cel ce a agonisit bogăția virtuții, o ascunde pe ea în suflet, ca nu prin slavă să o jefuiască pe

12. Binecuvântat ești, Doamne, învață-mă îndreptările Tale.

Slavoslovește David pe Dumnezeu și-L laudă pentru că s-a folosit de Legea Lui; se roagă însă ca să se învețe și să afle vreun înțeles încă și mai încredințare despre acestea și mai înalt¹³.

13. Cu buzele mele am vestit toate judecățile gurii Tale.

„Nu numai eu, zice, m-am învățat poruncile și legile Tale, Doamne, ci și altora le-am propovăduit”¹⁴.

14. În calea mărturiilor Tale m-am desfătat, ca pentru toată bogăția.

„Nu a zis simplu «ca pentru bogăție», ci ca «pentru toate felurile de bogăție». „Eu, zice, umblând în calea poruncilor Tale, Doamne, m-am bucurat într-însa de ca și cum aș fi dobândit toată bogăția”. Ori zice: „Atât m-am bucurat în calea poruncilor Tale, precum și alt om iubitor de bogăție se bucură și se veselește întru toate bogățiile”¹⁵.

ea prădătorii sufletelor”. Că de nu va ascunde cineva ca în tezaure, zice Nichita, în inima sa poruncile lui Dumnezeu, vine vicleanul Diavol și le răpește, ca păsările sămânța cea semănată pe cale (cf. Matei 13: 4)”. Zice însă și Chiril: „Că precum nu este fără folos a pomeni spre viață cuvintele lui Dumnezeu totdeauna, tot așa a le uita este pricină de piere. Pentru aceasta scrie Moise: *Și să grăiești întru el șezând pe cale, și umblând pe cale, și culcându-te și sculându-te* (Deut. 6: 7)”. Iar după Teodorit, cuvântul ne învață încă ceva: să aducem dumnezeieștile cuvinte tuturor; dar și zice: *Nu dați cele sfinte câinilor, nici nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor* (Matei 7: 6)”. Iar după Origen: „Nu numai a zice cele mincinoase [este nepotrivit], ci și pe cele adevărate a le vesti celor cărora nu li se cuvine, că nu trebuie a arunca mărgăritarele înaintea porcilor”.

¹³ Iar Origen zice: „Binecuvântează pe Dumnezeu, mulțumindu-l pentru cele de care s-a învrednicit acum, că, având cuvinte tainice, negrăite și vrednice de bucurie, binecuvântează pentru acestea pe Domnul”. Iar cel nenumit zice: „De-Dumnezeu-învățați sunt cei ce păzesc învățăturile Legii și le isprăvesc”.

¹⁴ De unde a zis cel nenumit: „Aduce dar în aceștia și în alții aceeași fericită dorire a bunătații”.

¹⁵ Zice însă Teodorit: „Ostenicioasă este calea faptei bune, și de trei ori donță celor desăvârșiți. Aceștia jugul Domnului este dorit și povara ușoară (cf. Matei 11: 29-30). Aceasta o a zis și proorocul cuvânt, că nimic nu mai avea din cele ale vieții acestora, nici aurul, nici dregătoria, nici stăpânirea, «că mie, zice, în loc de toate, bucurie și bogăție îmi sunt mărturiile Tale». Iar zicerea pentru toată bogăția nu se află simplu, ci arată felurile bogăției: că bogat se numește cel ce are aur, dar și cel ce are argint, și cel ce are haine, și cel ce are pământ mai mult, care o parte sădit, iar alta a semănat, și cel ce are

15. Întru poruncile Tale mă voi îndeletnici și voi cunoaște căile Tale.

Despre îndeletnicire am spus mai pe larg la Psalmul 54, tâlcuind stihul acesta: *Măhuitu-m-am întru îndeletnicirea mea*, unde și ziceam că îndeletnicirea se zice și citirea cea deasă și stăruitoare, precum acest fel de însemnare are și aici zicerea *mă voi îndeletnici*. „Deci, zice David, adeseori mă voi îndeletnici citind poruncile Tale, și din citirea aceasta deasă voi înțelege mai cu scumpătate”¹⁶.

16. Întru îndreptările Tale voi cugeta, nu voi uita cuvintele Tale.

17. Răsplătește robului tău, via-mă-vei¹⁷ și voi păzi cuvintele Tale.

„Eu, zice, voi cugeta întru poruncile și îndreptările Tale, Doamne, și nu le voi uita, pentru că deasa lor citire ține pomenirea lor în închipuirea mea. Deci în locul îndeletnicirii ce o am întru poruncile Tale și în locul citirii ce o fac întru îndreptările Tale, răsplătește-mi mie, Doamne, robului Tău, iar eu, luând răsplătirea cea de acest fel, voi viețui viață mai bună, întinzându-mă către cele dinainte și sporind în și mai mari măsuri de virtute de măriri”¹⁸.

dobitoare și altele; pe toate acestea cuprinzându-le Proorocul și către dumnezeieștile mărturii alăturându-le, a zis că mai vrednice de iubire sunt lui dumnezeieștile mărturii decât iubitorilor de bogăție toate felurile de bogăție”. „Cale a mărturiilor acestea poate fi, după Atanasie, a umbla după voia lor, nu cu mahniciune, nici de silă, ci cu toată veselia”.

¹⁶ Zice însă cel nenumit: „Prin acestea ne învățăm că nu e cu puțină a înțelege căile lui Dumnezeu decât a cerceta cele despre poruncile lui Dumnezeu, și a le cerceta pe acestea așa de mult, încât pe ceea ce se numește îndeletnicire a o preface în cercetare a poruncilor, mai ales atunci când și îndeletnicirea este fără prihană, după cea scrisă: *A ieșit Isaac la câmp să se îndeletnicească* (Fac. 24: 63)”. [Pentru ideea de cercetare a poruncilor s-a folosit verbul *εξετάζω*, verb ce implică nu numai o cercetare și căutare întru cunoaștere ci și ideea de cercare, probare, experiență a lor printr-un fel oarecare. Prin urmare, cercetarea e mai mult decât îndeletnicirea.]

¹⁷ Iar în altele se zice *viază-mă*.

¹⁸ Zice însă Origen: „De cercetează cineva întru poruncile lui Dumnezeu, să nu o facă întru cuvinte de răsfăț și ziceri iscoditoare, că nu auzitorii îndreptării lui Dumnezeu vor fi drepți înaintea lui Dumnezeu, ci făcătorii lor și cei ce le cugetă cu lucrurile”. Zice și Teodorit: „Nu e a oricui a întrebuița glasul acesta, că nimeni, purtând conștiința rea, să nu cheme pe Judecătorul spre răsplătire, pe lângă aceasta, nici nu zice «răsplătește-mi mie», „că de-i va răsplăti, după cel nenumit, îl va munci negreșit, iar cel ce întrebuițează cugetări curate, încredințându-se în conștiința sa că nu se știe pe sineși întru nimic vrednic de muncă, acesta cu îndrăzneală va întrebuița glasul acesta. Iar ca să nu se pară că cuvântul este trușaf, cuvântul are o siguranță, anume că nu zice «răsplătește mie», ci *răsplătește robului Tău*, adică «de este cineva rob al Tău și slujește Tie». Iar mai cu seamă *răsplătește* s-a zis în loc de «dă», după obiceiul Scripturii, precum am zis la

18. Descoperă ochii mei, și voi cunoaște minunile din Legea Ta.

„Scoate, Doamne, zice, acoperământul ochilor sufletului meu, adică grosimea legii, care oprește și acoperă duhovnicescul ei înțeles, și voi înțelege minunatele noime cele ascunse în Lege”¹⁹.

19. Nemernic [pribeag] sunt eu pe pământ, să nu ascunzi de mine poruncile Tale.

„Viață trecătoare întrebuițez, Doamne, în lumea aceasta, și alerg către altă viață, pentru aceasta arată-mi mai adânc poruncile Tale, ca să le lucrez cu mai multă sârguință și să alerg la acea viață cu mai multă osârdie”²⁰.

20. Dorit-a sufletul meu, ca să iubească judecățile Tale în toată vremea.

Psalmlul 7, tâlcuind aceasta: *De am răsplătit celor ce-mi răsplătesc mie rele*. Zice și Origen: „Celui ce dă îi răsplătește precum lui Avraam [cărui a i-a dat] pe Isaac, și celui ce i-a adus cei zece arginți, acestuia i-a răsplătit Stăpânul (cf. Luca 19)”. Și Teodor zice: „«Răsplătește-mi dumnezeiasca și fericita viață, ca, după ea petrecând, să păzească cuvintele Tale»; căci, după pomenirea lor, urmează păzirea lor”.

¹⁹ Iarăși Teodor zice: „Mai întâi zicând *voi păzi cuvintele Tale* (v. 16), a adăugat apoi *descoperă ochii mei*; că nimeni, petrecând viață necuviincioasă, nu poate primi vreo descoperire a dumnezeieștilor minuni, ci numai cel ce-și va îndrepta viața sa după Legea lui Hristos întru dragoste și întru toată cealaltă virtute; acesta dar, îmbogățindu-se în minte cu dumnezeiasca lumină, va înțelege dumnezeieștile minuni, care lumină și altora va fi trebnică, și chipul povățuirii tainelor [lit.: mistagogiei] fără prihană îl va face către dânșii”.

²⁰ Zic însă Hrisostom și Teodorit: „Pe pământul aceasta noi nu locuim, ci pribegim, că, puțină vreme viețuind, ne mutăm la altă viață. Însă mulți nu vor să știe de aceasta, anume cei ce cu bunătățile acestea de acum ca de niște statornice și mult-petrecătoare se fălesc. Iar cel învățat întru cele dumnezeiești știe de vremelnicia vieții, și pentru aceasta se și numește pe sine pribeag, și se roagă ca nicidecum a-i fi necunoscute dumnezeieștile porunci”. Iar altul zice: „Seamănă de ca și cum ar fi zis: «Nu am viețuit ca cei mulți, nici nu m-am silit pentru lucrurile pământului, pentru aceasta nimic din cele de pe pământ nu cer, ci ceea ce și Ție-Ți este drag a dăru și mie de folos a lua». Dar ce este aceasta *să nu ascunzi de la mine poruncile Tale?* Cele ascunse celor mulți”. „Că celor ce pribegesc pe pământ, după Teodorit, de aceia Dumnezeu nu ascunde poruncile Sale, ci după cuviință le face cunoscute, ca unora ce vor și pot a le face cunoscute, ca unora ce vor și pot a le lucra. Deci, de vreme ce voim a nu se ascunde de la noi Legea lui Dumnezeu, pe cele de acum să nu le socotim ca statornice”.

„Mult am dorit, zice, în sufletul meu, ca să doresc totdeauna judecățile și dreptățile Tale, Doamne, adică mult am iubit dorul de judecățile Tale, Doamne; pentru aceasta le-am și dorit în toată vremea, adică le doream cu înfocare”. Ori se înțelege și așa: „Dorit-a sufletul meu judecățile Tale în toată vremea, încât să le poftesc, ori ca să le doresc”²¹.

21. Certat-ai pe cei mândri; blestemați sunt cei ce se abat de la poruncile Tale, Doamne.

„Tu, Doamne, zice, în cartea Legii Tale ai înfricoșat că vei da muncilor pe cei care din mândrie defaimă Legea Ta, ori i-ai blestemat, precum zice după

---

* ἐπεπόθησεν ἡ ψυχὴ μου τοῦ ἐπιθυμῆσαι τὰ κρίματά σου ἐν παντὶ καιρῷ. Cercetând sensul celor două verbe de aici, am aflat că între ele sunt oarecari deosebiri, mai mult sau mai puțin semnificative. Primul implică mai mult nevoia, adică dorul dintr-o nevoie, iar al doilea, dorul de dragul a ceva sau cuiva. E vorba deci de un paralelism sinonimic sau climatic, pe care-l accentuează și Eftimie în tâlcuirea sa. Prin urmare, psalmistul dorește să se dorească după Dumnezeu și dintr-o nevoie ființială după Dumnezeu, și de dragul Lui, adică pentru El, pentru iubirea Lui. Sau, cum zice apoi Eftimie, el a dorit judecățile Lui ca să (ὡσεὶ) le poftescă. Propriu-zis putem vorbi și de un dor după dor, pentru că dorul, pe lângă că aduce pe cineva lângă altcineva, sau întru ceva al cuiva (judecățile etc.), întreține, înfierbântă comunicarea, relația dintre persoane, apropiindu-le. Acest dor e dovada dorinței ființiale, cum ziceam mai sus, după veșnicie a omului, pe care a sădit-o Dumnezeu în el. Dacă, cugetând prin absurd, nu ar fi existat aceasta, n-am mai fi putut vorbi de vre-o relație om-Dumnezeu, căci atunci omul n-ar fi cugetat decât cele limitate ale firii sau lumii, stricăciunea. În vremurile moderne, de mai multe veacuri încoace, „izgonirea” lui Dumnezeu din propria Lui creație sau din cugetarea umană, excluderea putinței de a fi al unui Dumnezeu personal și creator a dus la dorirea exclusivă a celor „de aici”, ba mai degrabă a doririi după dorirea vieții limitate și a morții fără sens, adică a doririi mijloacelor și nu a scopurilor, a lucrurilor care nu merg nicăieri, pe care omul a ajuns să le îndumnezeiască ca pe niște lucruri veșnice, precum în vechiul păgânism.

²¹ Iar Teodorit zice: „Mulți doresc dumnezeieștile judecăți și Împărăția cerurilor o poftesc, însă nu cu înfocare și nu pururea, ci acum le plac dumnezeieștile judecăți. adică poruncile, ori judecățile cele pentru fiecare lucru, iar acum urmează patimilor trupului. Iar Proorocul dorește a avea necurmat dorul acestora, și zice: «Dorește sufletul meu a pofti pururea, și, dorind să poftescă, pofteste pururea». Iar Teodor zice: „Dintru poftirea judecăților lui Dumnezeu se va întâmpla să trebuiască să suferi vitejește și înțelepește toate, nu numai cele îndulcitoare, ci și cele dureroase și neplăcute, și către toată lucrarea a fi osârdnic cu dorul”.

urmare, fiindcă scris este: *Blestemat e cel care nu rămâne în toate cuvintele legii acesteia ca să le facă pe ele (Deut. 27)*²².

22. Ia de la mine ocară și defăimarea, că mărturiile Tale am căutat.

„Doamne, zice, ridică de la mine ocară și defăimarea, pe care mi le-au pricinuit mie lenevirea mea cea de mai-nainte, și păcatul, pentru care m-au ocărat gândiții mei vrăjmași, demonii”. Ori *ia* a zis în loc de „gonește de la mine ocară și defăimarea, și să nu Te depărtezi, ca apoi să mi se pricinuiască mie acestea, de mă vor birui vrăjmașii mei”²³.

23. Pentru că au șezut boierii, și asupra mea clevețeau, iar robul Tău se îndeletnicea întru dreptățile Tale.

„Acei vrăjmașii ai mei mă prihăneau luându-mă în răs, pentru că citeș din Legea Ta, iar eu mai mult o citeam, știind câștigul și folosul pe care-l iau din citirea aceasta”. Prin *boieri* se poate înțelege și începătoriile și stăpânitorii de lume ai întunericului acestui veac, adică demonii²⁴.

---

²² Iar Didim zice: „Unde este poruncă, poate fi vorba de abatere? Că porunca Domnului este dreaptă. Deci nu numai de a căzut cineva din poruncă este blestemat, ci și cel ce cătuși de puțin s-a abătut dintr-însa”. Zice însă Hrisostom: „Duhul Cel Sfânt strigă, zicând: *Blestemați sunt cei ce se abat de la poruncile Tale*. Să ne temem dar, fraților, să nu vină peste noi blestemul Sfântului Duh. Să luăm aminte ca nu cândva, pe alții zicându-i blestemați, noi înșine să ne facem abatere de la poruncile lui Dumnezeu”. Zice și Eusebie: „Maica fărădelegii este mândria, că pentru aceasta nu sufăr a asculta cu supunere poruncile lui Dumnezeu în felul în care era nesupus și poporul lui Dumnezeu cel ce zicea: *Nu ne vom stăpâni și nu vom veni către Tine (Ier. 2: 31)*”.

²³ Iar după Teodorit: „Nabal a ocărat pe David (cf. I Împărați 25), numindu-l rob fugar. I-au ocărat pe dânsul și Semein [ebr. Șimei], după păcat, și Gheteii, pentru care, durându-l, se roagă să se abată de la dânsul ocările, de vreme ce a căutat dumnezeieștile mărturi”. Zice Didim: „Păcatele sunt vrednice de ocară, pentru aceasta și întru Înviere păcătoșii se vor scula spre ocară și rușinare veșnică, după Daniil”. „Deci cel ce după păcat se pocăiește cu cuviință va zice lui Dumnezeu, după Isihie: «Să nu mă mai judeci vrednic de ocară și de defăimare». Iar Atanasie zice: „Și păgânii în vremea prigoanei ocărau defăimând pe cei ce se vrăjmășeau de dânsii, și care îi biruiau pe ei”. „Două feluri de defăimare sunt, după Didim, fiindcă cele defăimate ale lumii le-a ales Dumnezeu (cf. I Cor. 1: 27), iar tot cel ce face vicleșug a fost defăimat înaintea Lui. «Deci defăim defăimarea cu care mă defăimă pe mine oamenii cei fără de minte pentru cele vrednice nu de defăimare, ci de cinste; și fug de defăimarea cu care s-a defăimat cel ce face vicleșug»”.

²⁴ După Teodorit: „*Boieri ai nedreptății* sunt cei ce grăiau împotriva lui David: Saul, Avenir, Ahitofel, Abesalom și alții care batjocoreau citirea lui cea în Lege”. Încă și tot

24. Că mărturiile Tale cugetarea mea sunt, și sfaturile mele, îndreptările Tale.

„Vrăjmașilor mei, zice, alte lucruri zadarnice le sunt cugetarea și luarea-aminte, iar mie, cugetarea și sfătuirea sunt Legea Ta, Doamne”²⁵.

25. Lipitu-s-a de pământ sufletul meu, viază-mă după cuvântul Tău.

„Puțin, zice, de nu m-am lipit de fața pământului, adică foarte m-am smerit, pentru aceasta dar fă-mă să viez după Legea Ta”. Ori: „Lipitu-m-am de cele pământești, și m-am pironit de dânsle”²⁵.

---

sfantul poate zice: „Boierii întunerului sfătuesc asupra mea, iar eu, robul Tău, care cu scump sângele Tău m-ai răscumpărat, cercetam dumnezeieștile Tale Scripturi”. Și e lămurit că la toate cele bune urmează a fi zavistie. Potrivit e dar a se da pe sine în citire și în cercetarea cuvintelor lui Dumnezeu, că s-a ridicat asupra-i pentru zavistie nu oricare s-ar fi întâmplat, ci boierii, și-l pizmuiesc pe el nu pentru altceva, ci pentru că ei nu fac cele pe care le văd la dânsul făcându-le”.

²⁵ Iar Teodorit zice: „Toată omeneasca învățătură depărtând-o de la mine, așezămintelor Tale urmez”.

²⁶ Altul însă zice: „Aceasta zicând David, arată împărțirea sufletului cu trupul, țărâna fiind din pământ”. „Iar apoi, după Teodorit, arată și covârșirea smereniei sale celei de bunăvoie, pe care o a arătat pentru cele ce a păcătuit, nădăjduind să vieze prin aceasta după cuvântul lui Dumnezeu, al Celui ce învață pe cel ce se smerește; că nu nehotărât [oricum] zice *viază-mă*, ci zice să vieze după Lege. Căci a cere aceasta este lucru al celui smerit, care cere aceasta ca o răsplătire a smereniei”. „Poate însă, după cel numit, că Proorocul mărturisește despre sufletul său, pe care înainte nu l-a mai lăsat a se lipi de Dumnezeu, când s-a făcut întru răutate, din care pricină s-a lipit de pământ, și către cele pământești s-a pironit și așa și-a doborât fireasca sa înălțime și mărire. Că tot sufletul, păcătuint, se lipește de pământ, că s-a zis în Lege: *În urma Domnului Dumnezeului tău să umbli și către Dânsul să te lipești* (Deut: 10: 20)”. Iar Teodor zice: „Cântătorul de psalmi arată aici oarecum smerita-cugetare și rodul cel dintr-însa: căci atunci când cineva se va lipi de pământ smerindu-se, zicând, ca Avraam, *iată, eu sunt pământ și cenușă*, va fi viu, după cuvântul lui Dumnezeu, adică după acea fericire pe care Însuși o a glăsuț în Evanghelie, zicând: *Fericiți cei săraci cu duhul, că acelora este Împărăția cerurilor*”. Iar Origen zice: „Acum sufletul s-a lipit de pământ și s-a făcut carne, iar întru Înviere, carnea se va lipi de suflet și se va face de ca și cum [olovei] ar fi suflet, care, lipindu-se de Domnul întru Înviere cea de obște, se face în duh și se face trup duhovnicesc. Însă aceasta este asemenea cu aceea ce zice: *S-a smerit sufletul nostru în șărână, lipitu-s-a de pământ pântecelul nostru* (Ps. 43: 26)”. [Am redat cum nu se putea mai literal, pentru a se înțelege cât mai bine această frumoasă cugetare asupra prefacerilor omului, a cărei adâncime numai la Origen - în ciuda greșelilor lui - și la pușini alții se poate afla.]

26. Căile Tale le-am vestit și m-ai auzit, învață-mă îndreptările Tale.

„Mărturisit-am Ție, Doamne, zice, păcatele mele și am cerut iertare pentru ele, și Tu m-ai ascultat – *Că spune, zice, mai întâi tu păcatele tale, ca să îndreptezi* (Is. 44: 26) –, pentru aceasta învață-mă de acum mai cu scumpătate și mai adânc poruncile Tale, ca nu să greșesc iarăși”²⁷.

27. Calea îndreptărilor Tale fă să o înțeleg, și mă voi deprinde întru minunile Tale.

„Doamne, zice, fă-mă să înțeleg calea Legii Tale, căci, cu adevărat, de acum înainte, de mă voi îndulci din înțelegerea acesteia, voi citi minunile cele făcute de Tine, pe care înțelegere Însuși mi-ai dăruit-o”²⁸.

28. Dormit-a sufletul meu în trândăvie*, întărește-mă întru cuvintele Tale.

„M-am trândăvit, Doamne, pentru lenevirea și împruținarea sufletului meu, pe care obișnuiesc a o face prin îngrijirile de lucrurile lumii, ori din necurmatul război al demonilor; pentru aceasta, întărește-mă și împuternicește-mă întru cuvintele Tale, adică întru cugetarea poruncilor Tale, ca să nu mă despart de ele; că prin cugetarea aceasta voi putea să lepăd de la mine somnul trândăviei”²⁹.

²⁷ Iar Eusebie zice: „Cel ce călătorește după voia gândului și a trupului, în căile sale umblă, iar când se va depărta de la a păcătui, atunci va umbla în căile lui Dumnezeu”. Zice însă și Hrisostom că zicerea aceasta: „*Căile mele este asemenea cu aceea ce zice: Zis-am: mărturisii-voi asupra mea nelegiuirea mea Domnului* (Ps. 35: 5)”.

²⁸ Zice însă Hrisostom: „Potrivit se roagă Proorocul să primească de la Dumnezeu înțelegere, ca să cunoască calea dreptății, ca nu cumva să greșescă și, în loc de virtute, să se țină de răutate; pentru că aproape de uși și oarecum alăturate sunt și virtuțile și răutățile (care adică sunt leșne-amăgitoare de a depărta de la cele bune)”. Iar Teodorit zice: „Nouă ne este trebuință de dumnezeiasca înțelegere, ca fapta bună să o lucrăm după dumnezeiasca Lege; iar cel ce întrebuițează iubire de oameni să nu caute spre slava-deșartă; cel ce urmează viață pustnicească să nu vâneze laudă lumească; cel întreg-curat [înfrânat] să nu o întrebuițeze spre rușinea desfrânării, ci pentru dorul virtuții să urmărească întreaga-înțelepciune. Potrivit dar se roagă să dobândească dumnezeiasca înțelegere ca să cunoască calea dreptății”.

* ἀκηδία = achedie, lehamite, starea adusă, după Sfinții Părinți, de așa-numitul drac al amiezii.

²⁹ Iar Teodor zice: „Cuvântul învață că pe duhul lenevirii nu se poate altfel a-l da afară decât prin citirea dumnezeieștilor cuvinte. Trebuie dar să fim treji, ca să nu ajungem în

29. Calea nedreptății depărtează-o de la mine, și cu Legea ta mă miluiește.

Calea nedreptății este lucrarea care aduce pe om la nedreptate, pe care umblă nedreptii. „Această lucrare nedreaptă, zice, gonește-o de la mine, Doamne, și, după legea iubirii Tale de oameni, miluiește-mă”. Că legea iubirii de oameni a lui Dumnezeu va milui pe acela care se căiește și-L roagă din suflet³⁰.

30. Calea adevărului am ales și judecățile Tale nu le-am uitat.

Calea adevărului numește David adevăratele dogme ale credinței prin care umblă drept-credinciosul Creștin; fiindcă adevărul este Hristos, *că Eu*, zice, *sunt Adevărul* (Ioan 14: 6). Iar calea lui Hristos este petrecerea evanghelicească pe care Însuși Hristos o a deschis credincioșilor Creștini, după dumnezeiescul Chiril. Deci această petrecere evanghelicească zice David că a iubit-o ca pe una mai-nainte cunoscută de el. Așijderea și *judecăți* zice poruncile lui Hristos, pe care le-a cunoscut³¹.

---

dormitarea cea oprită, *că nu va da*, zice, *somn ochilor tăi, nici genelor tale dormitare* (Pilde 6: 4)”. „Că precum, după Isihie, dormitarea este începutul dormirii, așa și sufletul, ajungând la începutul păcatelor, se zice că trândăvie, doborât adică de păcat și covârșit apoi de somn, însă, ca din somn deșteptându-se, se scoală prin pomenirea celor mai bune”. Iar după Hrisostom și Teodorit: „Necurmata năvălire a păcatului stinge de multe ori tăria cugetelor și-l face pe nevoitor a se trândăvi, făcându-l să lucreze ceea ce se numește trândăvie [achedie], iar sufletul, trândăvindu-se, primește somnul, iar somnul aduce moartea asupra lui. Pentru aceasta și Proorocul se roagă să se întemeieze și să se întărească. Aceasta însă o a zis și în alți psalmi: *Luminează ochii mei ca nu cândva să adorm întru moarte* (Ps. 12: 4), *moarte numind păcatul*”. După Nichita însă: „La cel ce se îndeletnicește întru citirea celor dumnezeiești, trândăvia îl poate înșela și altfel, anume atunci când nu înțelege cele ce se cuprind în ele”.

³⁰ Zice însă Eusebie: „Zicerea *cu legea Ta mă miluiește* este asemenea cu ceea ce ar zice cineva doftorului «adu-mă la sănătate»”. Iar Origen a spus: „Nu a zis «depărtează-mă pe mine de la nedreptate», ci *calea nedreptății depărtează-o de la mine*, ca pe una ce s-a întâmplat întru mine, și se află în mine. Că atâtă timp cât suntem răi, calea nedreptății este întru noi, drept care pe toate să le facem ca pe aceasta să o izgonim din sufletul nostru. Iar mai ales pe Dumnezeu să-L rugăm a ne fi ajutor în aceasta, ca, aceasta depărtându-se de la noi, să putem zice: *Și cu Legea Ta miluiește-mă*”.

³¹ Zice însă Eusebie: „Încă și tot iubitorul de adevăr, și cel ce nu a zis niciodată cuvânt mincinos în gura sa, ci toate le zice și le face cu îndrăzneală, ar putea zice *calea adevărului am iubit*; dar și cel ce întru toată lucrarea își aduce aminte și înaintea ochilor săi pune judecățile și poruncile lui Dumnezeu va putea zice *judecățile Tale nu le-am uitat*”. Iar Origen zice: „Stihul aceasta îl zice singur cel care defaimă pe cele ce se văd, ca

31. Lipitu-m-am de mărturiile Tale, Doamne, să nu mă rușinezi.

„Nu pot să mă despart, zice, de poruncile Tale, Doamne, că oarecum m-am lipit și m-am pironit într-însele; pentru aceasta, să nu mă rușinezi; căci de ai îngădui să mă biruiesc de vrăjmașii mei, aceasta mi s-ar pricinui, să mă despart de poruncile Tale”³².

32. Pe calea poruncilor Tale am alergat, când ai desfătat inima mea.

„Doamne, zice, când ai slobozit sufletul meu din strâmtorarea ispitelor, atunci am alergat în calea poruncilor Tale, adică cu sânguință și cu osârdie am umblat într-însele, după Legea Ta viețuind”³³.

33. Lege pune mie, Doamne, calea îndreptărilor Tale și o voi căuta pe dânsa totdeauna.

---

pe niște vremelnice și mincinoase, și pândește [priveghează pentru] pe cele ce nu se văd, ca pe niște veșnice și singure adevărate, și către acelea aleargă; dar calea adevărului nu este aceea pe care o alege cel ce neguțătorește bogăția cea de jos și slavele cele de pe pământ, ci cel ce alege a călători, precum am învățat, în calea adevărului, și numai acesta. neuitând judecățile lui Dumnezeu și răsplătirile Lui, poate face una ca aceasta”.

³² Zice Teodorit: „Cel ce sloboade glasul acesta arată aici covârșitoarea sa așezare sufletească ce o are către dumnezeieștile cuvinte: că nu a zis simplu «le-am urmat», ci *m-am lipit*, adică «cugetarea mea nu o am despărțit cătuși de puțin de acestea»; și așa caută să culeagă rodul acestei așezări prea mari, ca să nu ia cercare de nicio rușine”.

³³ Teodorit însă zice: „De amândouă este de trebuință: și de osârdia noastră, și de purtarea de grijă a lui Dumnezeu, pentru a alerga nu pe calea uneia dintre porunci, ci spre toate poruncile; și cele zise de dânsule cu lucrurile și cu faptele a le isprăvi, încât a putea zice: «Calea o am isprăvit». Că dumnezeiescul dar nici nu se dă celor ce nu au osârdia cea bună, nici firea omenească nu poate isprăvi ceva fără de ajutorul cel de sus. Aceasta și Proorocul o învață: «Fără oprire alergam pe calea poruncilor Tale, de la Tine luând înlesnire», că înlesnire numește *desfătarea*, precum și în altă parte a zis: *Întru necaz m-ai desfătat* (Ps. 4: 1), și iarăși: *Lărgit-ai pașii mei sub mine, și nu au slăbit urmele mele* (Ps. 17: 37)”. Iar Origen zice: „Cale strâmtă și necăjicioasă este cea care duce la viață, iar *inimă desfătată* și bine-încăpătoare, lărgită de către Cuvântul, este cea sfântă, care privește pe Dumnezeu și aleargă drumul cel bun al căii poruncii lui Dumnezeu. Iar inima cea strâmtă și care nu încapă într-înșea locașul Părintelui și al Fiului desparte de Dumnezeu pe cel ce o a făcut astfel cu răutatea sa”. Zice însă și cel nenumit: „Și cum se lărgeste inima noastră? Prin ispite și prin necazuri, că acestea pe spinii gândurilor din noi îi taie, și inima o fac mai încăpătoare spre primirea dumnezeieștilor legi”.

* Lit.: „legiuiește”.

Pentru ce zice David aici să-i legiuiască Dumnezeu calea poruncilor Tale, de vreme ce aceasta era legiuită mai-nainte de Moise? Răspundem zicând că graiul *lege pune* este în loc de „învață-mă”. Iar Simmah a zis „arată-mi”, iar Achila, „luminează-mă”, că cel ce învață legiuiește oarecum pe cel care învață, îndemnându-l la cele bune și oprindu-l de la cele rele. Și însuși David a zis mai sus *învață-mă îndreptările Tale*. Ori *pune lege* a zis în loc de „arată-mi calea îndreptărilor Tale și o voi căuta totdeauna, pentru că aceasta este ascunsă de cei mulți, pentru că li se pare a fi nedescoperită”³⁴.

34. Înțelepțește-mă și voi căuta Legea Ta, și o voi păzi pe ea cu toată inima mea.

„Doamne, zice, dă-mi priceperea și luminarea Duhului Tău ca, prin cercetarea aceasta, să cercetez Legea Ta cu stăruință și cu luare-aminte și, după ce o voi înțelege cu scumpătate, după urmare o voi păzi, că paza Legii este una cu urmarea ei, și plinirea prin lucrări”³⁵.

35. Povățuiește-mă în cărarea poruncilor Tale, că pe aceea am voit.

„Povățuiește-mă, zice, Doamne, în cărarea poruncilor Tale, pentru că cei ce au osârdie a umbla întru poruncile Tale, Însuși Tu, Dumnezeule, ești Cel Care îi povățuiești”. A numit-o *cărarea poruncilor Tale* pentru că aceasta nu este nouă și neobișnuită, ci veche și obișnuită, și bătută de atâția și atâția drepti care au umblat pe dânsa”³⁶.

³⁴ Zice însă Origen: „Una cere de la Dumnezeu, iar pe cealaltă făgăduiește a o da de la sine. «Tu, Doamne, zice, legiuiește-mi calea îndreptărilor Tale, și eu în toată vremea vieții mele mă voi da pe sine în căutarea ei». Iar Teodor zice: „Fiindcă nu este puțină calea îndreptărilor Tale, o voi căuta, a zis, nu în două zile, ori în trei, ori în zece, ci totdeauna», că abia îi ajungea vremea vieții”.

³⁵ A zis și Teodorit: „Și Domnul a poruncit, zicând: *Cercetați Scripturile* (Ioan 5: 39). Dar cei ce le cercetează au trebuință de luminarea cea de sus și așa să afle ceea ce caută și pe cele vâdate de dânșii să le păzească”. A zis însă și Apollinarie: „De are trebuință cineva de pricepere ca să cerceteze Legea, nu de altă pricepere are nevoie decât de cea care i se dă de la Dumnezeu, și așa să cunoască scopul Legii”. Și Teodor: „Fiindcă mă înțelepțiși întru cele ascunse în Lege, nu o voi mai păzi cu gura, ci în minte și în toată inima, ca pe un zălog prea de nevoie”.

³⁶ Zice însă Atanasie: „*Cărare* se zice calea cea bătută, pe care mulți din cei drepti în fapta bună au umblat; și de nu va întrebuija cineva drept povățuitor pe cel drept, nu poate să călătorească după poruncile lui Dumnezeu; că trebuie a ne face următori lui Hristos, ridicând Crucea și urmând în urma Lui”. Și Didim zice: „Când vom voi calea poruncilor lui Dumnezeu, adică când vom alege mai mult decât toate lucrarea celor bune,

36. Pleacă inima mea spre mărturiile Tale, și nu la lăcomie.

„Întoarce, Doamne, zice, inima mea în iubirea poruncilor Tale, ajutând osârdiei ei prin harul Tău. și să nu o lași să se întoarcă în lăcomia iubirii de averi, nici să se biruiască de lucrurile lumii”. Vezi însă, o, cititorule, că dumnezeiescul David de la Dumnezeu le cere pe toate, și fuga de cele rele, și iubirea celor bune, pentru ca prin aceasta să ne învețe că Dumnezeu este Cel ce isprăvește totul, că *fără Mine, zice, nu puteți face nimic* (Ioan 15: 5). Aceasta însă să-ți fie ție canon de obște la toate celelalte ziceri asemănătoare zise de David în psalmul acesta. Însă Dumnezeu nu ajută tuturor, ci celor ce sunt vrednici, și celor ce înșiși de sineși aleg să facă după rațiune și osteneală ceea ce pot³⁷.

37. Întoarce ochii mei ca să nu vadă deșertăciune; în calea Ta mă viază.

„Doamne, zice, întoarce ochii mei ca să nu vadă lucruri vătămătoare de suflet și frumusețe deșartă [zadarnică] - înțelege aici însă și ochii trupului, și ochii sufletului - și cu Legea Ta fă-mă viu”; fiindcă adevărata lege pricinuieste viață celor ce pretrec după ea. Iar viața trupului pricinuieste singură moartea^{*38}.

---

atunci Îl vom avea pe Dumnezeu drept povățuitor, încât să nu ne putem rătăci dintr-însa, nici să o greșim. Însă bine o a numit *cărare*, ca să cunoști că nu e una neobișnuită, și nici străină, ci, mulți drepti călătorind pe dânsa, s-a făcut bătătorită și arătată s-a făcut celor ce vor voi în urmă a o călători”.

³⁷ Zic Hrisostom și Teodorit: „Precum firea apei [curgătoare] este înființată a se purta prin desimi, iar de întâmpină ceva în curgerea ei, toată încape pe acolo, tot așa și firea oamenilor: Diavolul, deschizând calea spre păcat, [firea] curge spre mai rău, și așa se obișnuiește a fi cu împătımire către lăcomie, încât, de multe ori, și voia cea slobodă biruindu-se de patimă, se rătăcește tulburându-se. Deci Proorocul se roagă numai potrivit a i se pleca inima spre dumnezeieștile mărturii și a scăpa de încercarea pornirii celei în amândouă părțile; *fiindcă gândul omului cu sânghință este plecat spre cele rele din tinerețile lui* (Fac. 8: 21), precum este scris”. Iar Origen zice: „Dar cineva ar putea zice: «Dacă toate se dau la Dumnezeu, unde este cea din partea noastră, adică stăpânirea de sine? Auzi dar că a se da la Dumnezeu arată bunăvoirea [εὐμέλειαν] cea de acolo și că de sus se dă sporirea celor ce se isprăvesc, și spre tine [ἐνί σοί, pentru/către tine, din pricina ta, pe temeiul tău] este pornirea cea spre bine și întoarcerea de către cele rele. Drept care prin această rugăciune nu se strică stăpânirea de sine, că de la Dumnezeu cerem a ni se face nouă acelea, după ce și din partea noastră facem ceea ce se cuvine”.

* Scriind despre *viață*, Eftimie folosește peste tot în tâlcuirea acestui verset termenul ζωή, acesta fiind folosit de mulți scriitori biblici, Sfinți Părinți și autori antichi în general, pentru a-l deosebi de βίος, care înseamnă viața fizică, dusă aproape exclusiv prin mijloace materiale. Dar termenii au fost folosiți și interschimbabil, desigur, cu nuanțările de

38. Pune robului Tău cuvântul Tău întru frica Ta.

„Doamne, zice, întărește întru mine, robul Tău, stăpâneasca Ta lege, întru frica Ta, adică spre a se face Legea Ta aceasta, pricinuind întru mine frică și temere”³⁹.

rigoare. Totuși, pentru viața dumnezeiască sau veșnică sau cea cu Dumnezeu în general (cf. Ioan 5: 26; 1 Ioan 5: 20 etc.) s-a folosit, cel puțin în Evanghelii și mai ales la Ioan, termenul ζωή, accentuându-se calitatea și/sau natura diferită a vieții în/cu/pentru Dumnezeu. Dacă Eftimie și alții folosesc ζωή pentru a arăta viața trupului întru moarte și nu întru viața lui/cu Dumnezeu, aceasta arată că ea, viața, sau mai degrabă harul (precum la Fac. 2: 7, πνοήν ζωής, *sufflare de viață*) ca dar al lui Dumnezeu pentru viețuire sau trăire (și, desigur, cu deosebire, pentru trăire întru El întru ascultare și laudă), poate fi folosită și împotriva Lui, ceea ce atrage după sine moartea, precum zice Eftimie, întâi a sufletului (aducând incoștiența și robia/slujirea satanică a lumii și a sinelui în chip egoist) și apoi a trupului, care a pierdut harul vieții în urma depărtării de Izvorul lui - Dumnezeu.

³⁸ Zicerea în calea Ta viața-mă se înțelege, după Hrisostom, astfel: „După legile Tale dă-mi să viețuiesc și să petrec”. Iar altul zice: „Precum inima omenească este plecată spre lăcomia de avere, pentru că se biruiește de patimă și pierde stăpânirea de sine, tot așa și vederea noastră de multe ori se biruiește și se rănește de deșertăciunea celor ce se privesc: că pe cele frumoase cu trupul și care se arată ca bune ochilor trupului, pe acestea le numește deșertăciune, precum a zis și Solomon: *Și iată, toate sunt deșertăciune*”. „Că deșertăciune și zădărnice, după Teodorit, este tot lucrul necăstigător și nefolositor, iar astfel sunt cele părut-veselitoare ale vieții”. Zice și Origen: „Deșertăciune este vederea celor necuvenite și necuviincioase, închipuirea cea din gând, pe care Pavel o arată, zicând: *Întru deșertăciunea minților, întunecați la cuget fiind* (Ef. 4: 17); vezi dar deșertăciunea minții de care se zice, adică atunci când, având cineva minte, nu o folosește pe ea la vederile celor adevărate, ci o dă pe ea lui Satana celui ce o leagă. Acesta dar, rugându-se, zice: *Întoarce ochii mei ca să nu vadă deșertăciune*, că și aceasta a darului lui Dumnezeu este”. „Această deșertăciune a vieții acesteia, după cel nenumit, se roagă Proorocul să nu o vadă, aducându-și aminte de cele zise către Lot: *Să nu te uii la cele din urmă, mântuiește-ți sufletul tău* (Fac. 19: 17)”.

³⁹ Iar după Teodorit: „Povățuitor (*lit.*: pedagog) de nevoie în porunci este frica de Dumnezeu; pentru aceasta roagă pe Dumnezeu să o pună pe aceasta asupra-i, și zice: «Să șadă asupra mea frica Ta, spăimântându-mă și neplecându-mă a mă abate din cuvintele Tale». Iar Simmah zice: „Pune peste robul Tău graiul Tău cel despre frica de Tine”. Iar după Apollinarie: „Dumnezeu pune cuvântul Său întru frica Sa, adevărind prin dovezi celor evlavioși ca nici frica să o aibă fără cuvânt, nici cuvântul lui Dumnezeu fără frică; că precum sunt oarecari care au râvnă, dar nu după cunoștință, tot așa sunt și alții care au frica de Dumnezeu, dar nu după cunoștință”. Iar Eusebie zice: „Se roagă Proorocul a se întări pe sineși întru frica de Dumnezeu, că frica Celui ce a poruncit e destulă spre paza legii”.

39. Șterge ocară Mea de care mă tem*, că judecățile Tale sunt bune.

„Doamne, zice, ridică din sufletul meu ocară ce mi s-a pricinuit din păcatul ce l-am făcut, că de ocară aceasta mă tem și n-am liniște, căci demonii mi-o vor aduce în Ziua Judecății; ori din ocară cea din ticăloșia pe care o pățimesc, socotesc cu temere că mă vor înfrunta vrăjmașii care-mi vrăjmășesc viața. pentru că Tu judeci drept și știi că m-am căit de păcatul acela și întru Tine am nădărdit, și cu totul Ție pe sine m-am afierosit”⁴⁰.

40. Iată, am dorit poruncile Tale, întru dreptatea Ta viază-mă.

„Flămânzesc, zice, și însetez de poruncile Tale, Doamne, pentru această viază-mă cu dreptatea Ta”. Asemenea e aceasta însă cu cea de mai sus, unde s-a zis: *în calea Ta viază-mă*⁴¹.

41. Și să vină peste mine mila Ta, Doamne, mântuirea Ta după cuvântul Tău.

„Binevoiește, Doamne, zice, să vină mila Ta și mântuirea Ta peste mine”. Că sfârșitul* milei, după Teodorit, este mântuirea. „O, de ar veni după cuvântul și făgăduința Ta, că Însuși ai făgăduit în legea Ta să vii și să mântuiești

---

* Biblia 1914 traduce liber și relativ inexact *ὅν ὑπόπτευσά* prin *de care-mi pare rău*. Mai exact ar fi așa: *Pe care o privesc/trăiesc cu suspiciune/grijă/temere/grijă/neliniște*.

⁴⁰ Iar Isihie zice: „De ocară cea de către păcătoși se teme tot dreptul pe care aceia obișnuiesc a-l ocări, atunci când greșesc puțin cu ceva în vreo faptă bună. Dar Dumnezeu, întrebându-l judecăți bune și iubitoare de oameni, nu trece cu vederea ocară lor, ci o ia de la dânșii, îndreptându-i, chiar de se va fi întâmplat să greșescă puțin”. Iar cel nenumit zice: „Când mă ocărăsc pentru Hristos, acea ocară nu este a mea, ci a lui Hristos. Iar când pentru păcatele mele, sunt dator a zice: «Ridică de la mine ocară mea de care mă temeam și la care mă așteptam». Și nu a zis «că judecățile Tale am păzit», că, păcătuiind, nu le-a păzit, pentru care era și ocărător, ci *că judecățile Tale sunt bune*”. Zice Teodorit: „Nu numai pe cei ce păcătuesc îi îngrozește cu munca, ci și celor ce se căiesc le făgăduiește mântuire, *că judecăți ale lui Dumnezeu* numește dreptele Lui hotărâri”.

⁴¹ Iar Teodor zice: „Fiindcă am dorit poruncile Tale, pentru această viază-mă după dreptatea Ta și răsplătește-mi, nu numai pentru că Ți-am făcut poruncile Tale, ci și pentru că cu dragoste m-am aflat către ele; și nu pentru hatărul altcuiva, ci numai pentru ele mă aflu săvârșindu-le». *Întru dreptatea Ta viază-mă*, adică «dă-mi să viez după fapta bună, ori să mă fac viu întru Hristos». Căci Dumnezeu și Tatăl este Cel ce ne face vii întru *dreptatea Sa*, iar aceasta este Hristos”.

* Împlinirea, calea, scopul.

pe cei ce păzesc poruncile Tale”, *că fac milă, zice, în milă la cei ce Mă iubesc și păzesc poruncile Tale* (Ieș. 20: 6)⁴².

42. Și voi răspunde cuvânt celor ce mă ocărăsc, că am nădăduit întru cuvintele Tale.

„Celor ce mă ocărăsc, zice, că pățimesc pentru fapta bună și pentru că păzesc poruncile Tale, le voi răspunde acest cuvânt, că eu în cuvintele lui Dumnezeu am nădăduit, Care făgăduiește că multe bunătăți va da celor ce păzesc poruncile Lui; pentru aceasta dar, pățimesc rău și mă ticăloșesc și pentru aceasta păzesc poruncile Lui, pentru că mă hrănesc cu acest fel de bune-nădejdi”⁴³.

43. Să nu iei din gura mea cuvântul adevărului până în sfârșit; că întru judecățile Tale am nădăduit.

„Doamne, zice, să nu ridici de la mine darul cel proorocesc în vreme îndelungată, dar și de se va oprî acesta la o vreme, după o economie oarecare, iarăși să se așeze întru mine”. Ori zice: „Ca să nu Te depărtezi, Doamne, ca așa să se ridice din gura mea adevărul. Pentru că se poate întâmpla ca vreodată să zic, ca un om, vreo minciună. Ori să nu ridici adevărul de la mine, ca apoi să-l aștept

---

* *χιλιάδας*, adică „fac nenumărate mile sau miluiesc de nenumărate ori nenumărați oameni care cer aceasta”.

⁴² Iar Hrisostom și Teodorit zic: „Toți suntem săraci de dumnezeiasca iubire de oameni. De iubirea Lui de oameni are trebuință și cel ce a apucat pe vârful cel mai de sus al faptei bune; fiindcă și cei ce păcătuiesc, și cei ce și-au îndreptat viața avem trebuință de mila lui Dumnezeu”. A zis încă și Teodor: „*Să vină peste mine mila Ta după cuvântul Tău, împreună cu mila Ta și mântuirea Ta, ca, de aceasta miluindu-mă, să mă mântuiesc. Că sfârșitul [scopul] milei celei de la Dumnezeu este mântuirea cea de la El, și pentru aceasta nu se roagă cerând mai întâi mântuirea lui Dumnezeu și apoi mila, bine-făcând așa, «și nu atât, zice, pentru zisele fapte bune mă mântuiesc, cât pentru mila Ta și darul Tău mă mântuiesc»*”.

⁴³ Iar Hrisostom și Teodorit zic: „Că cel ce se află în rele-întâmplări suferă ocările tăcând, iar cel ce viază o viață dorită [după voia lui] înfruntă pe cei răi. «De mă voi noroci dar, cu mila Ta, zice, iar mila aceasta mi se va face prin mântuirea Ta, voi avea îndrăzneală către cei ce se ridică asupra mea și mă ocărăsc». A zis și cel nenumit: „De va veni peste mine, zice, mila și mântuirea Ta, voi fi îndestulat de cuvânt, încât voi putea răspunde celor ce mă ocărăsc; că nu este de cuviință a se ocări cel ce are astfel de dogme, pe care cei străini de credință la ia în răs ca pe niște lucruri nebunești, iar eu le voi dobândi, că acestea sunt pline de pricepere și de înțelepciune”.

vreme îndelungată, adică să nu mai vină niciodată. Pentru că eu mult am nădăjduit în Legea Ta, socotind că mă voi păzi întru darul adevărului, de-l voi păzi și eu⁴⁴.

44. Și voi păzi legea Ta prin toate în veac și în veacul veacului.

„Prin toate, adică în fiecare lucru, voi păzi legea Ta, Doamne”, iar în veac și în veacul veacului este creștere și întindere [augmentare] a zicerii în toate. Ori zice că „voi păzi Legea Ta nu numai în viața aceasta, ci și în cea viitoare, care este veac al veacului acestuia, fiind mai cinstită decât viața aceasta”. Însă cu aceste cuvinte, David a arătat multa sa osârdie ce o are spre păzirea legii lui Dumnezeu⁴⁵.

45. Și am umblat întru lărgime, că poruncile Tale am cercetat.

„Bine-călătoream, zice, și întru toate zicerile bine-spoream și aflam lățime și înlesnire, pentru că am iubit poruncile Tale. Și măcar că mă necăjeam de ispite, nu mă strâmtoram, fiindcă buna-mărturie a conștiinței mele care dinăuntru

---

⁴⁴ [Luarea darului (harismei) proorocesc, David o socotește o lucrare deosebită a lui Dumnezeu, făcută fie pentru păcatele lui, fie dintr-o economie oarecare. Deci scopul acestei lucrări este ori folosul lui David, ori al altcuiva, ori de obște, totul pentru o apropiere cât mai mare a tuturor de Dumnezeu. Această economie sau Pronie a lui Dumnezeu nu va fi înțeleasă niciodată deplin de oameni; ca și în cazul lui Iov, răsplătirea lui Dumnezeu pentru orice încercare la care ne supune va fi întotdeauna nu numai pe măsura celor suferite, ci mult mai mare, fie aici, fie în viața de veci, căci, precum zic Părinții, cu Dumnezeu facem negoțatorie duhovnicească, și nu după legile din afară.] Iar altul zice la Nichita: „Este trebuință de ajutorul lui Dumnezeu întru a nu ne lipsi de ajutorul lui Dumnezeu întru vreme îndelungată, adică spre a păzi noi adevărul lui Dumnezeu cu scumpătate și până la răsufierea cea mai de pe urmă și a nu grăi gura noastră în două părți: uneori adevărind, iar alteori mințind”. „Că așa de cinstit este adevărul, după Hrisostom, încât și Hristos a zis: *Eu sunt Adevărul și Viața* (Ioan 14: 6)”. Vezi și tâlcuirea și subînsemnarea zicerii *să nu mă lepezi de la fața Ta, și Duhul Tău Cel Sfânt să nu-l iei de la mine* de la Psalmul 50. Și Didim încă zice: „Cuvânt al adevărului să înțelegi propovăduirea bunei-cinstiri, care de este luată în puțină vreme, pentru oarecare sminteală sau greșală întâmplată ca unor oameni, dreptii vor tăcea; întocmai și darul proorociei cel ce este întru ei, de se oprește puțină vreme, de vor nădăjdi în judecățile lui Dumnezeu, iarăși pe cei ce au greșit prin pocăință îi primește, adică nu până în sfârșit vor suferi luarea darului, ci iarăși îl vor primi, venindu-și întru sine și trezindu-se”.

⁴⁵ Pentru aceasta a zis Atanasie: „Voi fi păzitor al Legii Tale, zice, nu uneori isprăvind-o, iar alteori nu, ci și în viața aceasta, și în cea viitoare o voi isprăvi”. „Că întru aceea, după Teodorit, se va da tuturor întreagă și curată paza dumnezeieștilor porunci”.

mă adevereză că am cercetat și am iubit poruncile Tale, aceasta mă desfăta întru necazul meu". Căci conștiința bună mângâie pe cel ce o are⁴⁶.

46. Și am grăit întru mărturiile Tale înaintea împăraților, și nu m-am rușinat.

„Grăiam, zice, legea Ta înaintea împăraților, și eram cinstit, și luam îndrăzneală întru poruncile Tale, fără a mă teme de slava și de puterea stăpânilor”. Se potrivește însă aceasta și la mucenicii lui Hristos, după Eusebie, cei aduși înaintea demonilor și a împăraților pentru numele lui Hristos⁴⁷.

47. Și am cugetat la poruncile Tale, pe care le-am iubit foarte.

48. Și am ridicat mâinile mele spre poruncile Tale, pe care le-am iubit, și mă îndeletniceam întru îndreptările Tale.

„Cugetam, zice, întru poruncile Tale, Doamne, citindu-le, pentru că mult le-a iubit sufletul meu”. Încă și mâinile mele am ridicat întru poruncile Tale, Doamne, făcându-le adică și prin lucruri plinindu-le - că *mâinile* sunt simbol al faptei -, însă și din dragostea cea către poruncile Tale îndemnându-mă, adeseori și

---

⁴⁶ Zice însă Origen: „Dragostea cea către Dumnezeu face în sufletele oamenilor bună-în-căpere, căci dragostea nu se strâmtorează. Iar această dragoste către Dumnezeu este căutarea și isprăvirea poruncilor lui Dumnezeu. Că a zis Domnul: *De mă iubiți, țineți poruncile Mele* (Ioan 14: 15). Drept aceea, cel ce caută după dreptate poruncile lui Dumnezeu întru desfătare *umblă*, adică viețuiește întru lărgime. Fiindcă cel ce iubește pe Domnul toate le suferă și toate le rabdă și, după cuviință [în chip firesc], nu are nicio strâmtorare”.

⁴⁷ Zice însă Hrisostom: „Viața cea întru Lege este făcătoare de îndrăzneală. Astfel s-a făcut și Pavel, astfel și Petru, astfel ceata Sfinților Apostoli. Astfel au defăimat pe păgânii împărați mucenicii și cei bine-biruitoari”. Asemenea zice și Teodorit, adăugând și aceasta: „Martor la aceasta e Marele David, că viața cea după Lege este maica îndrăznelii, că înainte de păcat cu multă îndrăzneală îi vorbea lui Saul, iar după păcat, de batjocoritorul de tată fugind, se pleca la pământ și umbla cu capul acoperit”. Zice și Didim: „Trebuie ca cel ce grăiește cuvintele lui Dumnezeu cu gura să-și aibă mintea mucenicească gata spre a pătimi; că pentru aceasta a numit Proorocul dumnezeieștile cuvinte *mărturiilor* [μαρτυριῶν, sau *mucenicii*]”. Adaugă însă și cel nenumit pentru ce se cuvine cu îndrăzneală a grăi mărturiile lui Dumnezeu înaintea împăraților: „Fiindcă, zice, mai mare decât toți împărații și mai cu seamă Împărat al împăraților este Cel ce grăiește întru noi atunci când grăim cele ale lui Dumnezeu. Căci atunci când vom fi chiar vrednici de cele ce grăiește întru noi, nu se va întâmpla cu noi ceva vrednic de rușine, încât nu numai din cuvinte, ci și din fapte cele ce se grăiesc întru noi să le cunoaștem și să le facem cunoscute”.

cu stăruire le citeam pe ele". Că aceasta însemnează zicerea *mă îndeletniceam*, precum am zis mai sus⁴⁸.

49. Pomenește cuvintele Tale robului Tău, de care mi-ai dat nădejde.

„Pentru mine, robul Tău, zice, adu-Ți aminte, Doamne, de cuvântul Tău, asupra căruia m-ai făcut să nădăjduiesc”. Dar care este cuvântul acesta? „Adică cum că vei milui și vei mântui pe cei ce păzesc poruncile Tale”. *Că fac, zice, milă întru mii, celor ce Mă iubesc și păzesc poruncile Mele* (Ieș. 20: 6). Însă, după dumnezeiască cuviință, graiul trebuie să-l înțelegem la Dumnezeu: *pomenește* în loc de „săvârșește și adu întru plinire cuvântul acesta”⁴⁹.

50. Aceasta m-a mângâiat întru smerenia mea, că cuvântul Tău m-a viat.

Aceasta care? „Adică nădejdea că ai să-mi faci mie aceasta, zice, m-a mângâiat, și m-am însuflețit întru smerenia mea, adică în pătimirea cea rea și în ticăloșia în care eram din pricina ispitelor și necazurilor. Și cuvântul pe care l-am

---

⁴⁸ A zis însă Hrisostom împreună cu Teodorit: „Împărăția lui Dumnezeu nu e întru cuvânt, ci întru putere, pentru aceasta dar și dumnezeiescul prooroc lângă cugetare a adăugat și fapta, că zicând și am cugetat la poruncile Tale, pe care le-am iubit foarte, arătându-și și dorul cel fierbinte, a adăugat și am ridicat mâinile mele spre poruncile Tale, «că cele ce mă învățam prin dumnezeieștile cuvinte, acelea prin fapte le urmam»”. Zice însă și Origen: „Sfârșitul [scopul] cugetării la porunca lui Dumnezeu este lucrarea și fapta cea după porunci, pentru care se vede că bine a adăugat aceasta: *Cugetam întru poruncile Tale și am ridicat mâinile mele spre poruncile Tale, pe care le-am iubit*; pentru că, după cugetarea și repetarea cuvântului, bine este a ridica mâinile la lucrările cele după porunci, dând lucru poruncilor fără de mahnire sau de nevoie, ci din dragoste și din osârdie”. Și Teodor zice: „Cugetarea la poruncile lui Dumnezeu nu înseamnă doar citirea lor, ci și isprava. Că cel ce iubește ceva, acela negreșit își și plinește. Iar dacă și foarte le iubește (precum zice David aici), nu se lenevește întru nimic pentru a pătimi și pentru a adevări că are ceea ce iubește”. A zis însă și Marele Atanasie: „*Mâini* numește aici lucrările cele practice, iar prin *mă îndeletniceam* zice adică «mai mult vorbeam cele despre îndreptările Tale»”.

⁴⁹ Zice și Teodorit: „Legiuind Dumnezeu, a făgăduit bunăvoința celor ce păzesc Legea, iar călcătorilor de Lege, pedeapsa. Deci roagă pe Dumnezeu ca să-Și aducă aminte de făgăduințele Sale”. Iar Origen zice: „Și ce cuvânt este cel pentru care Îl roagă să-și aducă aminte, dacă nu cel de a fi cu ei, după făgăduința ce le-a dat-o, care s-a făcut lor și mângâiere în prigoane? Că zice aceasta: *Iată, Eu sunt cu voi până la sfârșitul veacului* (Matei 28: 20)”.

zis mai sus, că vei milui pe cei ce păzesc poruncile Tale, acesta m-a făcut viu, că eram aproape mort din pricina covârșirii necazurilor”⁵⁰.

51. Cei mândri au făcut călcare de lege foarte; iar eu de la legea Ta nu m-am abătut.

„Cei mândri, zice, călcau legea Ta vreme îndelungată, eu însă nu am urmat răutatea lor și fărădelegea lor. Ori cei mândri făceau călcare de lege pentru că mă luau în râs, căci totdeauna cuget la Legea Ta cea dumnezeiască⁵¹. Eu însă nu am lăsat cugetarea Legii Tale pentru batjocurile acelorora”. *Mândri* însă numește pe defăimătorii și călcătorii Legii dumnezeiești, pentru că mândri se arată astfel ca și călcători de lege⁵².

52. Adusu-mi-am aminte de judecățile Tale cele din veac, Doamne, și m-am mângâiat.

„Mi-am adus aminte, Doamne, zice, de drepte judecățile Tale, pe care din început le întrebuințezi, și pe cei ce pentru fapta bună rău-pățimesc, îi cinstești și slăvești. Iar pentru cei norocoți pentru răutatea lor îi necinstești. Și din această aducere-aminte m-am mângâiat în necazurile și relele mele pătimiri”⁵³.

⁵⁰ Zice însă și cel nenumit: „Nimic altceva nu face pe sufletul cel cuvântător a vieții viața cea cuvenită lui precum cuvântul lui Dumnezeu, și luându-se, și înțelegându-se în sufletul omului; că după această înțelegere se va ruga cerând și cele ale vieții”. Și Origen zice: „Numai aceasta este destulă a ne mângâia pe noi în relele-pățimiri: când vom avea încredințare de adevărata viață. *Că, dacă nădăjduim în Hristos numai pentru viața aceasta, suntem mai jalnici decât toți oamenii* (I Cor. 15: 19), căci viața cea viitoare este învierea cea de-a doua a sufletului”.

⁵¹ Iar după Hrisostom și Teodorit: „*Mândri* numește pe Saul, pe Abesalom și pe împăratul Amonitenilor, care au făcut nelegiuirile acestea celor trimiși de David spre mângâiere (cf. II Împ. 10: 4)”. Pentru aceasta a zis și Eusebie: „Maica călcării de Lege este mândria”.

⁵² Zice însă Teodorit: „Acestea le-ar putea zice și bunii-biruitori mucenici, când pătimeau de la oamenii cei păgâni și tirani acele rele și cumplite”. Iar Teodor zice: „Tiranii, nu simplu călcând legile, ci și foarte, eu nu m-am abătut niciun pic de la Legea Ta, ci petreceam întru aceasta păzindu-mi lucrarea cea stăpânitoare a sufletului, ca să nu se facă în inima mea vreun grai ascuns de neleguire”. Iar cel nenumit zice: „De nevoie Proorocul a înțeles că *neleguire foarte* este adică cea covârșitoare, a nu călca cineva Legea singur, ci a ațâța și pe alții, luând în râs și batjocorind pe cei ce viază după Lege”.

⁵³ Zice însă Teodorit: „Adusu-mi-am aminte de cele ale lui Abel, de ale lui Avraam, de ale lui Isaac, ale lui Iacov, ale lui Iosif, ale lui Iov, ale lui Moise, cum au fost lăsați a cădea în felurite ispite, iar în urmă i-ai arătat străluciri și vestiți, și de aici am adunat destulă mângâiere”.

53. Mâhnire m-a cuprins dinspre cei păcătoși, care părăsesc Legea Ta.

„Eu, Doamne, zice, m-am mâhnit pentru cei păcătoși, întâi mâhnindu-mă asupra lor, pentru că au călcat Legea Ta, și al doilea, pentru că prin defăimarea Legii Tale ei pier și se dau muncilor”⁵⁴.

54. Lăudate erau de mine îndreptările Tale, în locul pribegiei mele.

„Poruncile Tale, Doamne, zice, erau cântate de Tine, adică le cugetam în tot locul, oriunde mă aflam”. Ori și altfel: „Poruncile Tale îmi erau în psalmi, ori le făceam psalmi, și, cântându-le, mă veseleam”⁵⁵.

55. Adusu-mi-am aminte noaptea de numele Tău, Doamne, și am păzit Legea Ta.

„Mi-am adus aminte, Doamne, de numele Tău și de Legea Ta în vremea nopții. Că de vreme ce demonii supără sufletul mai mult noaptea, cu cugetările trupezții necurății, după Didim, pentru aceasta eu, aducându-mi aminte de Tine, mă înfrânam pentru frica Ta”. Ori „mi-am adus aminte de Tine, Doamne, zice, în noaptea patimilor, când de acestea se întuneca sufletul meu”⁵⁶.

---

⁵⁴ Zice însă Teodorit: „Pățimind eu rău, cu pomenirea judecăților Tale mă mângâiam; mă supăram însă și mă aflam cu nerăbdare, văzând pe mulți călcând cu nerușinare Legile Tale”. Zice și Didim: „Dacă pătimește un mădular, pătimește toate mădularele, drept aceea se cuvine a ne mâhni pentru frații care sunt astfel, și așa a ne afla ca Sfântul acesta”. „Că, după cel nenumit, păcătosului îi este de răs cinstirea de Dumnezeu, iar cinstitorilor călcarea de Lege le este înfricoșătoare, pentru că pre-vestește înfricoșătoarea muncă”.

⁵⁵ Zice însă Origen: „Viața aceasta o zicem *loc de pribegie*; „«însă, cântând îndreptările Tale, mă veseleam». „Și numai lucrul acesta l-am socotit bun [lauda, adică], după Teodor, în locul pribegiei mele, în locuirea cea străină pribegind, și care nimic bun și adevărat nu puteam avea; căci străinului cele casnice îi sunt dorite, iar mai înainte de întoarcerea la ele toate îi sunt mâhnicioase”.

⁵⁶ Zice însă Teodorit: „De-a pururea sculându-se noaptea ceata sfinților, se roagă și laudă pe Dumnezeul tuturor, cu dorul poruncilor și al dumnezeieștilor cuvinte, nici somnului dând loc; că nu doar în fiecare zi, ci și dormind, cugetarea cea de toată ziua o găsesc, isprăvind zicerea și în *Legea Domnul va cugeta ziua și noaptea* (Ps. 1: 2). Dar se pare că *noapte* numește aici vremea ispitelor, că aduce întuneric asupra-le, și vine peste oameni ca o noapte. Întru aceasta însă este de nevoie mai cu osebire de pomenirea Dumnezeului tuturor, Care îmbărbătează și mângâie și gonește cugetările cele potrivnice”. A zis însă și Origen: „În toată vremea am trebuință de pomenirea cuvintelor lui Dumnezeu, și mai ales

56. Aceasta s-a făcut mie, că îndreptările Tale am căutat.

„Această aducere-aminte, zice, ce mi-a venit noaptea”, după Teodorit. Că de multe ori David obișnuiește a schimba graiul în nume, precum aici, graiul *mi-am adus aminte* l-a schimbat în nume, adică *aceasta*, zicând *această aducere-aminte*, precum a zis și la stihul 49 [și 50], *de care mi-ai dat nădejde, aceasta (nădejdea adică) m-a mângâiat întru smerenia mea*. Deci David zice că „această pomenire a Ta, Doamne, mi s-a făcut, fiindcă totdeauna am căutat cu multă osârdie poruncile Tale, și din această aducere-aminte am luat frica Ta în inima mea”.

57. Partea mea ești, Doamne, zis-am să păzesc Legea Ta.

„Doamne, zice, Tu ești partea și moștenirea și bogăția mea, pentru că eu am defăimat partea de pe pământ și vremelniceasca moștenire și pământesca bogăție; pentru aceasta dar am zis, adică tocmeală am făcut și am făgăduit să păzesc legea Ta necălcată”⁵⁷.

58. Rugatu-m-am feței Tale cu toată inima mea: miluiește-mă după cuvântul Tău.

„Doamne, zice, rugatu-m-am feței Tale, adică Ție, cu toată inima mea pentru păcatul meu, pentru aceasta miluiește-mă după cuvântul Tău”. Că scris este în Lege că cei ce se pocăiesc se miluiesc, ori miluiește-mă după făgăduința ce mi-ai dat, ori după dreapta Ta socoteală”⁵⁸.

---

când e întuneric împrejurul meu, și pereții mă acoperă (Sirah 23: 25), după prooroceasca zicere, când mă aflu întru necurata poftă, care tulbură partea cea stăpânitoare”.

⁵⁷ Pentru aceasta a zis Teodorit: „Dumnezeu nu e parte a multora, ci a celor ce îmbrățișează desăvârșirea. Așa S-a făcut parte de moștenire preoților și leviților. *Că fiilor lui Levi nu va fi parte în mijlocul fraților lor, că partea lor e Domnul* (Num. 18: 30)”. A zis însă și Eusebie: „Cel ce s-a lepădat de toate lucrurile pentru Domnul, acela poate zice: *Partea mea ești, Doamne*, Căruia urmează a-l zice: *Zis-am să păzesc Legea Ta*, adică cea duhovnicească, despre care a zis Pavel: *Știm că Legea este duhovnicească* (Rom. 7: 14). Căci cum nu vor păzi Legea ori poruncile Domnului cei ce după leviți au parte de El?”

⁵⁸ Iar Hrisostom și Teodorit tâlcuiesc așa: „Nu se roagă în chip nehotărât [vag], ci după dumnezeiescul cuvânt a dobândi milă. Aceasta însă o ar fi putut zice și un bolnav înțelept doftorului: «Precum știi, vindecă, după cum te povățuiește meșteșugul». Iar un negustor înțelept ar putea zicea aceasta cărmaciului unei corăbii: «După legile meșteșugului, îndreptează vasul, după cum îți poruncește știința». Tot așa ni se cuvine și nouă a cere dumnezeiasca milă, că Dumnezeu, de la Care cerem, știe chipul milei, că, de multe ori,

59. Cugetat-am la căile Tale, și am întors picioarele mele la mărturiile Tale.

„Cugetând, Doamne, zice, Legea Ta, am îndreptat calea viețuirii mele către poruncile Tale”. Însă oarecari manuscrise au „cugetam căile mele”, adică „mai întâi socoteam ce trebuie să fac și trebuie să zic, pentru aceasta și umblam întru poruncile Tale”⁵⁹.

60. Gătitu-m-am și nu m-am tulburat a păzi poruncile Tale.

„Eu, zice, m-am gătit și m-am arătat osârdnic spre a păzi poruncile Tale, Doamne. Pentru acesta nu m-am tulburat de asprimea și greutatea ce li se pare leneșilor și trândavilor că au poruncile acestea. Pentru că lucrul ce se așteaptă și se nădăjduiește se face mai bine-întrebuințat și mai ușor”. Ori zice că „nu m-am tulburat când au năvălit asupra mea demonii și ispitele, fiindcă știam de mai-nainte că vor năvăli asupra mea, și pentru aceasta eram pregătit spre a răbda”⁶⁰.

---

prin pedeapsă lucrează mântuire, și certarea se face iubire de oameni. Precum și doftorul taie și arde lucrând sănătate bolnavului, tot așa și noi trebuie să cerem milă, că uneori ea se dă prin sărăcie și prin boală, prin care se dăruiește iubire de oameni, și, după doftoricescul cuvânt, cu cele potrivnice se vindecă cele potrivnice”. Zice și Origen: „Fața lui Dumnezeu este chipul Ipostasului Său. Deci cel ce cu toată inima se lasă în voia Domnului, ca prin curată inimă Îl privește pe El, și dintru privire se miluiește, după cuvântul învățurii, și acesta dar ar putea zice zicerile acestea de față. Iar despre felul în care cineva ar putea vedea fața lui Dumnezeu, învață Iisus, zicând: *Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu*”.

⁵⁹ Iar Origen zice: „Niciodată n-am grăit cu obrăznicie, fără a socoti mai întâi de-mi este îngăduit a grăi sau a tăcea. Niciodată n-am făcut ceva cu semeție, fără a socoti dacă fapta este cuvenită. Toate cu socotință le-am făcut, și pentru aceasta am întors picioarele mele la mărturiile Tale, ca să nu călătoresc afară de ele”. Se vede însă că Origen a citit *căile mele* și nu *căile Tale*, precum Teodorit, iar Scriptura evreiască și cei șaptezeci în Hexapla, precum și alți tâlcuitori, au *căile Mele*.

⁶⁰ Pentru aceasta Hrisostom împreună cu Teodorit zic: „Gata pe sinemi făcându-mă împotriva năvălirilor celor grele, din năprasnica lovire nu am suferit tulburare. Că pregătit fiind, după Teodor, vitejește am suferit cele ce-mi cădeau în gând, pe care de mai-nainte le bănuiam să mi se întâmple. Că știind cea zisă: *Fiule, de te apropii a sluji Domnului Dumnezeu, gătește sufletul tău spre ispită* (Sirah 2: 1), și aceasta totdeauna cugetând-o. Întru năvălirile celor ce zavistuesc calea cea după Dumnezeu, ori întru cea a ispitelor, nu mă tulburam”. La Everghetinos, în foaia 300, Cuviosul Zosima însemnează zicerea aceasta așa: „M-am gătit și nu m-am tulburat, fiindcă începutul biruinței cuiva este cel împotriva mâniei, a se tulbura adică când este necinstit, dar a nu grăi. Iar dintru a nu grăi vine apoi și la a nu se tulbura nicicum de mânie în inimă. Precum Avva Moise, când întâi

61. Funiile păcătoșilor s-au înfășurat împrejurul meu, și Legea Ta n-am uitat.

Funiile păcătoșilor demoni sunt săgețile cele rele, după Teodor, prin care apucă să ispitească pe cei ce se nevoiesc. „Aceste funii dar, și relele cugetări ale demonilor, s-au înfășurat împrejurul meu, măcar că eu iarăși nu am uitat Legea Ta, ci cu frica Legii Tale ca cu o sabie am tăiat funiile acestea, și așa m-am izbăvit de dânsle”⁶¹.

62. În miezul nopții m-am sculat, ca să mă mărturisesc Ție, pentru judecățile dreptăților Tale.

„În miezul nopții mă sculam, zice, atunci când demonii mai mult dau război oamenilor, pe unii îndemnându-i spre a cugeta și a gândi rele, iar pe alții spre păcate trupești”. Ori zice: „Că atunci când este somnul mai dulce la ochi, atunci eu mă sculam din patul meu spre a mă mărturisi Ție, adică pentru a-Ți mulțumi pentru judecățile dreptății Tale. Pentru că acestea le-ai legiuit, purtând de grijă de mai-nainte de noi, oamenii. Ca, temându-ne de ele, să fim înțelepți. înfruntându-le, și nu, păcătuiind, să ne osândim”. Ori: „Mă sculam din somn ca să mărturisesc Ție păcatele mele, pentru judecățile dreptății Tale, temându-mă de ele”⁶².

---

a fost defăimat de părinții săi s-a tulburat cu adevărat, dar nu a grăit, iar apoi, când a fost ocărât de clerici, nicidecum nu s-a tulburat”. [*Evergetinosul* este o carte editată de Sfântul Nicodim pe la sfârșitul secolului XVII, la puțin timp după editarea *Filocaliei*; și nu întâmplător, căci *Evergetinosul* este, într-un fel, o *Filocalie* aranjată tematic, dar care totuși cuprinde și multe alte scrieri neafiate în *Filocalie*. Cartea a fost scrisă de Pavel Monahul în secolul XI, circulând numai în manuscrise până la tipărirea ei de către Sfântul Nicodim. Din cele 4 volume ale cărții, a apărut în 2006 la Editura Eghemenița volumul II. ce va fi urmat și de celelalte.]

⁶¹ Iar Teodorit zice: „Vrăjmășirile demonilor și ale oamenilor le-a numit *funii*. luând pricina asemănării de la împleticire. Așa zice și Isaia: *Vai celor ce-și trag păcatele lor ca niște funii lungi* (Is. 5: 18) (pentru aceasta și unii dintre părinții mai înțelepți [zice de cei din *Pateric*] au numit pe demoni împletitori de funie, pentru împleticirile, vicleniile și vrăjmășirile lor pe care le împletesc împotriva oamenilor)”. Iar Origen zice: „*Funii* numește păcatele cele împreună-împletite [ce stau] unele peste altele; că cela ce a făcut un păcat, pentru acela se silește a împleti și altul, precum David, pentru preacurvie, a adăugat și ucidere, iar Cain, pentru ucidere de frate, a mai adăugat și minciună. Dar chiar și acestea, deși l-au împleticit pe David, el nu a uitat dumnezeiasca Lege; că fără șovăială privind la pocăniță și întorcându-se, funia păcatului o a rupt”.

⁶² A spus Teodorit: „Nu numai ziua, zice, ci și noaptea, încă și în însuși miezul nopții, când mai cu multă dulceață vine somnul peste oameni, mă afluam laudându-Te, și slăveam

63. Părtaş sunt eu tuturor celor ce se tem de Tine, și celor ce păzesc poruncile Tale.

64. De mila Ta, Doamne, este plin tot pământul, îndreptările Tale mă învață.

„Părtaş sunt, zice, celor ce se tem de Tine, Doamne, și păzesc poruncile Tale, pentru că și eu, asemenea, mă tem de dânsii, și asemenea păzesc poruncile Tale⁶³. Tot pământul Tău. Doamne, îl miluiești, pe toți îi hrănești, pentru toți proniezi și pe toți îi rabzi îndelung, pentru aceasta miluiește-mă și pe mine. după Teodorit, și învață-mă îndreptările Tale mai înalt și mai adânc”. Măcar că și David se miluia de Dumnezeu împreună cu ceilalți, aceasta o a zis așa pentru a face cuvântul mult mai îndemnător⁶⁴.

65. Bunătate ai făcut, Doamne, după cuvântul Tău cu robul Tău.

„Bine ai făcut mie, zice, robului Tău, Doamne”, că așa a talmăcit Simmah, „după cuvântul Tău cel scris în Lege, că adică bine se va face celor ce

---

hotărârile Tale cele drepte (și aceasta nu o dată, ci în fiecare miez de noapte, ceasul vremii aceleia aflându-l îndemânatic spre rugăciune, pentru că ziua mă îmbulzeau grijile)». Aceasta și dumnezeiescul Apostol împreună cu Sila o a făcut, aflându-se legați de picioare în butuci: după bătăile și caznele ce le suferiseră, cu rugăciunea au amestecat și cântarea de laudă, și așa au cules rodul bunei-privegheri, și au dobândit dumnezeiasca bunăvoință”.

⁶³ Iar Didim zice: „Cel desăvârșit se poate face părtaş al lui Hristos, după cea zisă: *Făcutu-ne-am părtași ai lui Hristos* (Evr. 3: 14). Iar aducându-se cel de față, se zice pe sineși a fi părtaş celor ce se tem de Domnul, și nu simplu al celor ce se tem, ci al celor care, pentru că se tem, păzesc poruncile lui Dumnezeu. Căci dovada dumnezeieștii temeri este paza poruncilor. Deci prin *părtaş* să înțelegem pe cel iubit și prieten (precum și Scriptura siriacă în loc de *părtaş* a zis *prieten*, după Teodorit). Pentru aceasta a zis și Ecclesiastul: *De va cădea unul, celălalt să ridice pe părtaşul său* (4: 19). Deci acesta nu voiește nicidecum a zice simplu că «sunt prieten și părtaş al tuturor celor ce se tem de Domnul», ci «și celor ce păzesc poruncile Lui». Așa a zis și Teodor: „Părtaş și prieten aveam pe cei ce aveau poruncile la mare preț și voiau a viețui după Lege. Aceasta o a zis și într-alt psalm: *Iar eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Doamne* (Ps. 138: 17)”. Iar cel nenumit zice: „Din cei ce se tem, sunt oarecari care păzesc mai mult poruncile, care sunt întrecându-se în dragoste, părtași fiind ai dragostei lui Dumnezeu”.

⁶⁴ Zice Eusebie: „De vei înțelege mulțimea celor ce păcătuiesc, a celor ce nu cinstesc pe Dumnezeu, a celor ce grăiesc asupra noastră nedreptate, și vei vedea îndelunga-răbdare a lui Dumnezeu cea asupra atâtor păcate - cum și după toate acestea răsare soarele Său și peste cei răi și peste cei buni, cum plouă și peste cei drepți și peste cei nedrepți - vei zice: *De mila Ta este plin tot pământul, îndreptările Tale mă învață*”.

vor bine-plăcea Ție”. Ori după cuvântul Tău însemnează în loc de „după cum se cuvine Ție”. Că mulțumește David lui Dumnezeu pentru că așa se cuvenea, căci i s-a făcut bine de la Dumnezeu⁶⁵.

66. Bunătate și învățătură și cunoștință mă învăț, că poruncile Tale am crezut.

„Învăț-mă, Doamne, zice, să am bunătate către cei de un neam și de o credință cu mine”. Iar *învățătura*^{*} zice virtutea practică. Iar *cunoștință*, pe cea a vederii, după Didim. „Deci înțelepțește-mă către aceste fapte bune, fiindcă m-am încredințat întru poruncile Tale și am crezut că acestea mă vor înțelepi⁶⁶”.

67. Mai-nainte de ce m-am smerit, eu am greșit; pentru aceasta, cuvântul Tău am păzit.

„Mai-nainte de a pătimi eu rău, zice, am păcătuit, că întâi păcătuiind, apoi m-am pedepsit și m-am smerit; pentru aceasta am păzit Legea Ta, ca să nu păcătuiesc iarăși și să mă pedepsesc”. Pentru că păcatului îi urmează smerenia ispitei și a pedepsei. Ori prin *smerenie* trebuie să înțelegem virtutea smereniei,

---

⁶⁵ Zice Didim: „Întru acestea se învăț cel iscusit în cele dumnezeiești a nu avea cu nesimțire facerea de bine a lui Dumnezeu care i s-a făcut, a ști că bunătatea lui Dumnezeu, ajungând la el, s-a învrednicit a se face rob al lui Dumnezeu, și așa a mulțumi pentru bunătățile ce i s-au făcut. Iar după cuvântul Tău se află însemnând că cu cuvânt și cu pricină rațională se face bunătatea Domnului”.

* παιδείαν. E de luat aminte că la tâlcuirea versetului următor, Eftimie pune în gura lui David acestea „apoi m-am pedepsit” și „și să mă pedepsesc”, folosind termenul de aici la formă verbală. Precum am mai zis, pedeapsa era adesea aceeași cu învățătura, deși în alte locuri *pedeapsa și învățătura* traduc alți termeni grecești, sugerând alte nuanțe.

⁶⁶ Zic însă Hrisostom și Teodorit: „A știut Proorocul trebnicia iscusinței [παιδείας]: că, iubire de oameni întrebuițând Stăpânul, o aduce pe aceasta asupra oamenilor. Pentru aceasta dar se roagă a se împărtași din ea: că, bunătate întrebuițând Dumnezeu, aduce iscusința din bunătate, iar iscusința aduce cunoștință. Tot așa se roagă și Ieremia: *Iscusește-ne pe noi, Doamne, însă cu judecată și nu cu mânie* (Ier. 10: 24). Tot așa și bolnavul, dorind sănătate, și tăiere de cuțit, și arsură cere”. Iar după altul: „Bunătatea este adevărata cunoștință a celor ce s-au făcut de Dumnezeu: iar iscusința (adică pedeapsa cea spre învățătură) este măsurarea patimilor (îngrădirea lor întru oarecari margini; pare-se că aici zice mai degrabă de afecte, care pot lua forma împătimirii sau păcatului) (cf. și Luca 6: 38 etc.), iar cunoștința este vederea Sfintei Treimi. Însă de voiești bunătatea, înțelege dragostea, iar de voiești iscusința, înțelege smerenia, iar de voiești cunoștința, dobândește înțelegerea dumnezeieștilor Scripturi”. „Aceasta însă este asemenea, după cel nenumit, cu zicerea: *Dorit-ai înțelepciunea? Păzește poruncile* (Sirah 1: 25)”.

care se pricinuieste în inima celor ce iau aminte din socotința* și conștiința că au păcătuit. Că omul se smerește când gândește că a păcătuit, drept aceea, păcatul și greșeala s-au făcut lui David pricină de smerită cugetare⁶⁷.

68. Bun ești, Doamne, și întru bunătatea Ta învață-mă îndreptările Tale.

„Doamne, zice, fiindcă ești bun și iubitor de oameni și iubitor de a face bine, pentru aceasta mai curat învață-mă fireasca Ta bunătate și iubire de oameni, pentru ca și eu să le urmez după putere”. Înseși cuvintele ce le-a zis David mai sus, le zice și aici, pentru a-și crește rugăciunea și pentru că mult dorește să se învețe de-a dreptul de la Dumnezeu⁶⁸.

69. Înmulțitu-s-a asupra mea nedreptatea celor mândri; iar eu cu toată inima mea voi cerceta poruncile Tale.

---

* στοιχοῦν = *lit.*: ghicire; atenție, grijă față de ceva. Smerenia adică vine la cei ce, după oarecari socotințe, s-au grijit de păcat, conștientizându-l ca atare. Cât despre smerenie, din tâlcuirile cele de aici și de la nota reiese că ea este mai întâi o rea-pățimire pricinuită de păcat, sau o stare „critică” la care ajunge păcătosul ce conștientizează păcatul, suferind urmările lui, din care rea-pățimire se naște întoarcerea către Dumnezeu.

⁶⁷ Zic însă Hrisostom și Teodorit: „Eu însumi, zice David, mi-am pricinuit pedeapsă de învățătură [iscusință]; că hotărârea pedepsei e slobodă de nedreptăți; pedeapsa a urmat păcatului, iar pedepsei i-a urmat paza poruncilor. M-am îmbolnăvit, m-am tăiat, m-am însănătoșit”. Zice însă și Teologul Grigorie: „Între greșeală și îndreptare David pune smerenia, fiindcă din prima e pricinuită smerenia, iar apoi se naște a doua, căci păcatul este maica smereniei, iar a întoarcerii este smerenia”. Iar Chiril înțelege zicerea altfel. greșeală zicând păcatul cel cu mintea, iar smerenie, pe ceea ce se face cu fapta. Că, mai-nainte de a cădea omul în păcatul cel cu fapta, păcătuiește cu mintea și cu cugetele. și zice așa: „Deci aceasta însemnează zicerea *mai-nainte de a mă smeri eu, am greșit*, anume că «mai-nainte de a pătimi desăvârșit păcatul, noi păcătuim cu gândurile priceperii, cinstind-l și primindu-l, și prin păcat dăm loc de intrare Satanei. Iar închipuire și icoană a lucrului e patima lui Iuda vânzătorul, căci întru noi răsar mai întâi îndulcirile isprăvilor de săvârșit, fiindcă mai-nainte de a isprăvi mintea cu lucrul, se face cu totul întru greșeale, mergând înainte cu îndulcirea, însă păcatul, doar în poftă aflându-se, mintea stă în cumpănă, privind în amândouă părțile, slobodă avându-și plecarea, ori spre una, ori spre alta, însă până ce-și va da roadele cele născute întru răutate, încă nu pătimește omorâre”.

⁶⁸ Iar Isihie zice: „Lucru al celui drept este ca toate cele sortite lui de la Pronie, cu bucurie primindu-le, să zică lui Dumnezeu (chiar și la cele ce par mai amare): *Bun ești, Doamne, și a cere de la Domnul cunoștințelor să se învețe cuvintele îndreptării Lui. Și întru bunătatea Ta, zice, pentru că întru Dumnezeu este și asprime, adică urgie, după Pavel (cf. Rom. 11: 22)”*.

„Cei mândri mă nedreptătesc, zice, eu însă nu voi urma lor, nici nu mă voi osebi de poruncile Tale, ci le voi cerceta și din acelea voi lua mângâiere în sufletul meu”. Prin *mândri* să înțelegi și pe demoni, și pe oamenii care defăimă dumnezeiasca Lege, că din mândrie se naște defăimarea dumnezeieștii Legi⁶⁹.

70. Închegatu-s-a ca laptele inima lor; iar eu la Legea Ta am cugetat.

„S-a învârtoșat, zice, și s-a împietrit asupra mea inima oamenilor celor mândri ca laptele”, că laptele, când se încheagă și se face brânză, se împietrește. Ori: „Că inima celor mândri s-a îngrășat, hrănindu-se cu nedreptăți”, pentru că și laptele, după ce se prinde smântâna, se vede mult mai gras⁷⁰.

71. Bine este mie că m-ai smerit, ca să învăț îndreptările Tale.

„De folos, zice, mi-a fost că m-ai pedepsit, Doamne, cu ispitele, ca din pedeapsa aceasta să mă înveți dreptatea Ta, cu care bați pe cei ce păcătuiesc, și ca să mă învăț că, dacă aici îi pedepsești, cu mult mai vărtos acolo”⁷¹.

⁶⁹ Zice și Origen: „Oricât de drept este cineva, cu cât se apropie mai mult de Dumnezeu, și cu atât se înmulțește întru el pacea lui Dumnezeu; tot așa și un nevoitor, că pe cât de mult se înmulțește nedreptatea de la cei mândri ce voiesc a-l nedreptăți, ori de la potrivnicii demoni, ori de la oamenii cei răi, făcându-se aceasta, cel drept nicum nu se va da lor, pe atât de mult va cerceta cu toată inima poruncile lui Dumnezeu spre a le face”.

⁷⁰ Zice însă Teodor: „Achila însă, în loc de *închegatu-s-a*, a zis «s-a îngrășat ca seul inima lor». «Inima lor, zice, se desfăta în desfătarea aceasta, iar eu Legea Ta am cugetat, din a cărei citire am vânat cunoștința Proniei Tale”. Iar după cel nenumit: „Mai-nainte de mândrie, zice, vrăjmașii mei erau oarecum ascultători și înfrâșiți cu inima, încât se asemănau cu laptele cel prea hrănitor; iar când s-au îmbrăcat cu mândria, s-au împietrit cu toții, prefăcându-se oarecum ca din lapte în brânză”.

⁷¹ Iar Simmah a zis: „Le-a venit în gând că m-am deosebit pentru a mă învăța poruncile Tale”. Iar Teologul Grigorie zice: „*Mai-nainte de sfârșimare merge semeția, iar mai-nainte de cădere, gândirea cea rea* (Pilde 16: 20) sau, mai limpede, nimicirea urmează după mândrie, iar slava după smerenie. Acestea știind David, întru cele bune pune și umilința, și mărturisește har Celui ce l-a făcut a se umili, că din aceasta i s-a făcut se învăța îndreptările. Și iarăși, lucru al oamenilor înțelepți este atunci când se pedepsesc cu relele-întâmplări, și ca aurul în foc se curățesc, și care zic: *Bine este mie că m-ai smerit*, că smerenia naște cunoștința îndreptărilor, precum și pătimirea lui Petru s-a chemat după mântuire, când urma să se piardă (în *Cuvinte către cetățenii Nazianzului*)”. Zice și Chiril: „Mai întregi-înțelepți ne fac pe noi necazurile și ne scot pe noi din groapa trândăviei, înduplecându-ne a iubi chipurile blândeții. Și pe cel cu anevioie hăjuit [trupul adică], ca de nevoie și de frică îl supun jugului cuvioșiei și al ascultării: bine-plăcându-i dar și

72. Bună este mie Legea gurii Tale, mai vârtos decât mii de aur și de argint.

„Bună, zice, adică mult mai prețioasă este Legea Ta, Doamne, pe care o ai grăit⁷² lui Moise cu gura, mai mult decât mii de aur și de argint, pentru că Legea Ta povățuiește trupul, îndreptează moravurile și înțelepțește sufletul”, după dumnezeiescul Chiril⁷².

Starea întâi

73. Măinile Tale m-au făcut și m-au zidit, înțelepțește-mă și voi învăța poruncile Tale.

„Doamne, zice, Tu Însuși m-ai zidit, pentru aceasta tot Tu înțelepțește-mă și Însuși mă învață, ca din înțelepțirea Ta aceasta să mă învăț a isprăvi poruncile Tale”. Unii însă prin *măini ale lui Dumnezeu și Tatăl* înțeleg pe Fiul și pe Duhul Cel Sfânt prin Care toate s-au făcut⁷³.

---

cântătorului de psalmi cele dureroase, pe care *smerenie* le numește, binevoiește a fi întru neputință și în nevoie, ca din suferirea acestora să se socotească vrednic a învăța îndreptările lui Dumnezeu; niciunul nu le va ști pe acestea, de nu se va smeri mai-nainte și în multe se va necăji”. Adaugă însă iarăși Teologul Grigorie: „Bărbații întreg-înțelepți se pedepsesc [iscusesc] cu relele-întâmplări, ca mai mult să se apropie de Dumnezeu, pentru dureri, și pe Făcătorul de bine Îl împrietenesc prin necaz; fiindcă sufletul slăbit și neputincios este aproape de Dumnezeu și, pentru ceea ce-i trebuie, se întoarce către Cel ce poate a-i da (adică la Dumnezeu), pe toate defăimându-le pentru îmbelșugarea darului”.

* ὑπαγόρευσα de la ὑπαγορεύω, termenul e cumva mai bogat: a dicta, a sugera; a implica în oarecare fel. Cât privește numeralul *mii*, unii adaugă după el „de comori”, pentru o limpezire oarecare a sensului.

⁷² Adaugă iarăși Chiril: „Bogăția pământească abia dacă se întinde împreună cu viața trupului; murind însă trupul, piere și ea, căci este slujitoare a poftelor trupești; iar cel ce cinstește mai mult dumnezeieștile cuvinte decât aurul și argintul, și cereasca bogăție o adună în inima sa, de trei ori fericit este, și neclătinată își va avea de la Dumnezeu nădejdea cea pentru toate bunătățile”. Iar cel nenumit zice: „Legea lui Dumnezeu dă cu îndestulare celor ce iau aminte la ea, iar miile aurului și argintului așâță pe cel ce le are spre pofta bogăției și dorul lăcomiei de averi, iar unul ca acesta se află întotdeauna lipsit, iar poftind mai mult, pentru aceasta se face în sărăcie și în lipsă”. Iar Didim: „Lege zice pe cea evanghelică, iar *gură* pe Hristos, Care cu gura Sa a grăit Evanghelia”.

⁷³ Zice Marele Vasile: „De câtă cinste s-a învrednicit omul, de la Dumnezeu învățat [cuvântul] cel ce se aduce de aici; că celelalte vietăți s-au făcut prin poruncă, iar omul s-a învrednicit să se facă din mâinile lui Dumnezeu, și altă vrednicie i s-a dat: a fi primitor și

încăpător al învățurii și al priceperii celor de la El. O mână a lui Dumnezeu o arată Iov, zicând: *Duhul Dumnezeiesc, Cel ce m-a făcut* (Iov 33: 4), iar pe cealaltă o arată Solomon, zicând: *Dumnezeule al Părinților, Cel ce toate le-ai făcut cu Cuvântul Tău, și cu înțelepciunea Ta l-ai alcătuit pe om*; cu adevărat dar, Hristos, Puterea lui Dumnezeu, l-a făcut pe omul cel dinăuntru, și l-a zidit pe cel dinafară (cf. și Rom. 7: 22; II Cor. 4: 16)". Zice însă și Grigorie al Nysei: „Zidirea se cuvine lutului, iar facerea, celui după chip. Drept aceea, carnea adică s-a zidit, iar sufletul s-a făcut”. [Ce spune Sfântul Grigorie se potrivește aici foarte bine cu zicerea Sfântului Vasile de mai-nainte. Carnea (σάρξ, precum la Fac. 2: 23) este zidită (ἐπλάσθη de la πλάσσω = a zidi ceva, dându-i o formă anume, dintr-un material anume și după un chip sau tipar, a modela, precum la Rom. 9: 20; I Tim. 2: 13) din lut de mâna lui Dumnezeu, iar sufletul a fost făcut (ἐποίηθη), care verb apare pomenit și în descrierea facerii celor de pe pământ (cf. Fapte 4: 24; 7: 50 etc. unde verbul a face redă pe ποιέω). Ce vor să spună acestea? (Vezi în acest sens și nota 111 de la Psalmul 117.) Că Dumnezeu, prin puterea Sa, a înființat cele ale lumii prin poruncă (cf. Ps. 148: 5 unde avem paralelismul: zicere/poruncire → naștere/zidire sau întemeiere, precum la Fac. 1), dar le-a și făcut (cf. ref. de la Fapte) - ca și un poet (câci cel ce face - ποιέω - nu poate fi decât un fel de poet sau artisan) ce nu poate alcătui vreo operă decât prin ceva și pornind de la ceva, ceva ce, în cazul nostru, tot Dumnezeu a făcut -, dându-le o formă și un conținut mult variate față de pământul netocmit și gol, la a cărui formă, printr-o sinergie oarecare, a participat și făptura, pe care David și alții o personifică adesea prin laude - care făptură se resimte cumva și ea de lucrarea Ziditorului (cf. Ps. 148; Ps. 18; Rom 8 etc.) -, dar nu ca pe o însuflețită, ci pentru a arăta covârșirea lucrării lui Dumnezeu. În chip oarecum asemănător a fost și facerea omului: Omul a fost zidit (ἐπλασεν) din lut în chip deosebit prin „mâna” lui Dumnezeu, adică carnea (nu trupul!), precum zice Sfântul Grigorie al Nysei mai sus; iar cel după chip (adică chipul omului făcut după cel al lui Dumnezeu, omul conștient de sine și menirea sa) a fost făcut (ἐποίηθη), omul fiind făcut și pe dinafară și pe dinăuntru, cum zice Sfântul Vasile: *dinlăuntru*, adică sufletul, după Sfântul Grigorie, prin care omul, prin însuflarea harului acestei faceri, s-a făcut și pe *dinafară*, trup (σώμα) adică cu suflet viu (Fac. 2: 7), har ce a dat deci și va da viață personală cărnii spre asemănarea cu Dumnezeu ca trup rațional după rațiunile/scopurile lui Dumnezeu, și nu cu dobitoacele (cf. Ps. 48), ce sunt numai carne cu suflet, suflete vii (ψυχῶν ζώων, Fac. 1:20), adică „trupuri” iraționale, dar nu după chipul și spre asemănarea cu Dumnezeu.]. Iar după Sfântul Iustin [Martirul]: „[Dumnezeu] Făcătorul se deosebește de {Dumnezeu} Ziditorul, adică Plăsmuitorul: că Făcătorul, de nimic altceva neavând trebuință, din a Sa putere face lucrul ce se face; iar Ziditorul, puterea zidirii luând-o din materie, alcătuiește lucrul ce se face [γινόμενον], care se naște, care ia ființă”. Iar altul zice: „Poate, zicând *ca făcut* [ἐποίησεν], tâlcuiește apoi și ceea ce zice, adică: «Tu, Cel ce m-ai făcut, și ca primitor de înțelepciune m-ai lucrat, înțelepțește-mă ca să cunosc poruncile Tale». Iar Teodorit: „Dumnezeu se zice că a făcut firea oamenilor, nu întrebându-i mâini, căci este fără de trup, ci arătând pentru facerea [ποίημά] aceasta mai multă așezare [διάθεσιν = așezare în ordine, cu un efect, o stare sau forță deosebite. Poate că Teodorit vrea să arate de fapt că lucrul *manual* e superior celui făcut în alt chip; altfel zis: zicerea lucrătoare a lui Dumnezeu e ca un *poem*, adică altceva

74. Cei ce se tem de Tine mă vor vedea și se vor veseli, că întru cuvintele Tale am nădăjduit.

„Doamne, zice, cei ce se tem de Tine mă vor vedea că sporesc dacă însă mă vei și înțelepți. Iar după urmare se vor veseli, pentru că eu în cuvintele Tale am nădăjduit, și nu în vreun alt lucru lumesc”⁷⁴.

75. Cunoscute-am, Doamne, că drepte sunt judecățile Tale și întru adevăr m-ai smerit.

„Am cunoscut, zice, din cercare, Doamne, că judecățile Tale sunt drepte și, pentru aceasta, după acest drept cuvânt, m-ai smerit cu ispitele, ca să mă înțeleptesc, că am păcătuit”⁷⁵.

76. Facă-se dar mila Ta ca să mă mângâie, după cuvântul Tău robului Tău.

„O, Doamne, zice, facă-se mila Ta mie, robului Tău, pentru a mă

---

decât o înșirare de cuvinte oarecare]”. Iar cel nenumit zice: „Dumnezeu, pe toate zidindu-le cu Cuvântul, când a venit spre om, a zis: *Să facem om după chipul și după asemănarea noastră*. Cui altuia îi zice *să facem om* dacă nu Fiului Unul-Născut și Duhului Sfânt, pe care acum și Mâini Îi numește? Și la Iov este scris: *Mâinile Tale m-au făcut și m-au zidit, după aceasta, schimbându-mă, m-ai bătut* (10: 8)”. Unii însă, graiul *să facem*, îl dau celei dintâi zidiri, iar graiul *a zidit* îl dau la baia nașterii de-a doua și a zidirii de-a doua.

⁷⁴ Zice Origen: „Cei ce se tem de Dumnezeu cu temerea cea curată, pentru că nu le lipsește nimic, sunt desăvârșiți; *că nu este lipsă*, zice, *celor ce se tem de El* (Ps. 33: 10). Acest fel fiind însă, se află buni, după frica ce o au, pentru aceasta și pe toți îi vor să sporească și să aibă folos, și se veselesc de cei ce plac lui Dumnezeu”. Și Didim: „Nu toți cei ce văd pe cel drept se veselesc, că unora le este greu și văzându-l, *căci viața lor e nepotrivită cu a celorlalți, și cărările sunt schimbate* (Înț. lui Sol. 2: 15), și, pentru aceasta, nu privesc cu plăcere. Și pe cât de grea e acestora privirea aceasta, pe atât de primită e celor bine-cinstitori veselia; iar vederea se înțelege fie ca simțitoare, fie gânditoare, după suflet; ca așa să poată zice că cuvântul [rațiunea] lui vede înțelegerile (noimele), înțelepciunea ce o are; să căutăm dar să-l vedem așa și să ne veselim cu această înțelegere”.

⁷⁵ Iar Apollinarie zice: „Cel credincios crede că judecățile lui Dumnezeu sunt drepte, dar nu ar fi cunoscut aceasta de nu ar fi luat cuvântul cunoștinței; iar necredinciosul nu crede așa, ci învinuiește Pronia; dar mai bun nu este cel ce doar crede, ci cel ce și cunoaște; iar din acestea [din credință și din cunoștință] cunoaște judecata lui Dumnezeu”.

mângâia, că am pățimit rău și m-am mâhnit; și să mi se facă mie aceasta după făgăduința Ta, că Însuți ai făgăduit în Lege că ajuți celor ce se pocăiesc”⁷⁶.

77. Să-mi vie mie îndurările Tale, și voi fi viu; că Legea Ta cugetarea mea este.

„Să vie, Doamne, zice, îndurările Tale peste mine, cel ce mă nădușesc de mândniciune, și voi fi viu cu dânsule. Să-mi vie dar, pentru că Legea Ta cugetarea mea este, și nu vreun alt lucru lumesc”⁷⁷.

78. Să se rușineze cei mândri, că cu nedreptate au făcut fărădelege asupra mea; iar eu mă voi îndeletnici întru poruncile Tale.

„Doamne, zice, rușinează-se cei mândri, biruindu-se și nimic isprăvind – mândri însă numește pe cei ce s-au însemnat mai sus, adică pe demoni și pe cei ce defaimă dumnezeiasca Lege –, pentru că cu nedreptate au păcătuit asupra mea, împotrivindu-se numai din pizmă”⁷⁸.

---

⁷⁶ Iar Teodorit zice: „Celor ce întrebuițează căință, le-ai făgăduit blândețea Ta. Aceasta o a zis și prin Isaia: *Atunci când, întorcându-te, vei suspina, atunci te vei mântui* (Is. 30: 15)”. Ori după Atanasie: „Mila lui Dumnezeu-Tatăl este Fiul, Care a și mângâiat inimile ce se tiranizau de Satana”. „Vezi, zice Timotei, căci, ca un viteaz nevoitor și învățat a suferi relele-întâmplări, se roagă a nu se depărta de el cele ce-l mândnesc, ci a i se da cuvânt tare de mângâiere în vremea ispitelor, se roagă, zic, Celui ce-i poate a-i da lui ca cu toată bucuria și netulburarea să sufere întâmplarea cea rea: «căci în aceasta, zice, miluiește-mă, ca să se facă mie mângâiere»”. Aduagă însă Atanasie: „Mulți, dobândind mângâiere, se amăgesc, de ca și cum din a lor pricepere și din cugetarea lor o ar avea. «Deci, ca nu cumva și eu să mă amăgesc asemenea acestora, facă-se dar mila Ta robului Tău mângâiere»”.

⁷⁷ Iar după Sfântul Chiril: „Cu dreptate se roagă să primească îndurările, ca unul ce pe cele din partea sa le împlinește, mai cu seamă în însăși smerenia, adică poporul cel nou ce *cugetă la Lege* în vremea ispitelor, adică la cea Evanghelică; căci am însemnat odată că psalmul acesta se zice dinspre fața poporului cel nou”. Iar Teodorit zice: „Mort se socotește pe sineși, fiind lipsit de dumnezeiasca blândețe; pentru care se roagă să învieze cumva a doua oară prin dumnezeiasca iubire de oameni”.

⁷⁸ Zice Teodorit: „Nu blestemă pe vrăjmașii cei simțiți, ci pentru aceștia se roagă; că rușinea pentru păcate neguțătoarește mântuirea”. Zice și Teodor: „Se roagă Proorocul pentru dânsii - că cel ce păcătuiește, câtă vreme nu simte că a păcătuit, nu se rușinează, iar când își vine întru simțirea păcatelor sale, atunci se rușinează. «Să vină, dar, zice, spre a se rușina, să se și învețe, că cu nedreptate au nelegiuit asupra mea»”.

79. Să mă întorcă pe mine cei ce se tem de Tine și cei ce cunosc mărturiile Tale.

„Dacă, zice, cândva m-aș rătăci din poruncile Tale, să mă întorcă în calea cea dreaptă a lor cei care se tem de Tine, Doamne, și care știu cuvintele Tale”⁷⁹.

80. Fie inima fără prihană întru îndreptările Tale, ca să nu mă rușinez.

„Doamne, zice, facă-se inima mea neprihănită și desăvârșită, pentru că cugetă întru îndreptările Tale, și să se curățească cu frica acestora, ca să nu mă rușinez făcând vreun lucru rău, vrednic de rușine și de ocară”⁸⁰.

81. Stingă-se spre mântuirea Ta sufletul meu, întru cuvintele Tale am nădăjduit.

„Doamne, zice, sufletul se înstrăinează oarecum de trup și se moaie și leșină nesuferind covârșirea și înfocarea dumnezeiescului tău har”. *Mântuire* numește însă mântuitoarea înomenire a lui Hristos, după Eusebie. Deci zice: „Că foarte doresc mântuirea aceasta și nădăjduiesc în cuvintele Tale că negreșit se va face aceasta”, adică în cuvintele cele scrise în Lege despre înomenirea lui Hristos. Unii însă, precum Teodorit, înțeleg că David vorbește aici despre mântuirea sa, adică: „Că doresc, Doamne, de mântuirea cea de la Tine și nădăjduiesc în

---

⁷⁹ Zice Marele Atanasie: „Să dobândesc învățătura de la slugile Tale, care va fi în acest fel încât va putea să întorcă sufletele, pentru că este îmbogățită cu frica Ta”. Iar Teodorit zice: „Se roagă de ca și cum ar fi fost, din pricina păcatului, departe de ceata dreptilor, și pentru că toți aceștia și-au întors ca și Dumnezeu fețele dinspre el, se roagă dar ca iarăși să se unească cu dânsii și împărtășirea cea cu dânsii să o dobândească”. Iar Origen zice: „Proorocul voiește ca toți cei ce se tem de Dumnezeu să se întorcă și să vină către el, ca să le dea și lor din darul ce este întru el”.

⁸⁰ Iar Teodor zice: „Toate păcatele sunt vrednice de rușine; deci, până când inima este nedesăvârșită, îi trebuie multă purtare de grijă și nevoință, ca nu cumva să bolească și să se facă mai rea decât este; iar când va ajunge la marginea desăvârșirii, așezându-se întru obișnuire de fapta bună, nu se mai teme ca nu cândva să se rușineze. Pentru aceasta, și începând psalmul îndată, pe cei fără prihană i-a fericit. Iar aceasta e asemenea cu cea scrisă: *Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule*”.

poruncile Tale - ca unul care le păzesc - că mă voi mântui". Însă nu este vreo osebire de ar zice cineva ori cuvânt la singular, ori cuvânt la plural⁸¹.

82. Sfârșitu-s-au ochii mei întru cuvântul Tău, zicând: „Când mă vei mângâia?”

„Au slăbit, zice, și s-au slăbănogit gânditorii ochi ai sufletului meu; privind cu totul la Legea Ta, au slăbit, însă [nu simplu, ci] întrebând: Când mă vei mângâia, înțelepțindu-mă, și bogăția cea ascunsă întru poruncile Tale, când o vei descoperi mie?”⁸²

83. Că m-am făcut ca un foale în brumă; îndreptările Tale nu le-am uitat.

Unii zic că foalele, când se răcește în brumă, se strânge. „Astfel, zice, m-am făcut și eu, ca un foale strângându-mă și înțelepțindu-mă de ispite; și pentru aceasta de acum nu voi uita îndreptările lui Dumnezeu, ca să nu cad iarăși în ispite”. Iar alții oarecari zic dimpotrivă, anume cum că foalele, atunci când se află în brumă, se moaie și se face slăbănog și moale. „Astfel, zice, m-am făcut și eu, că, aflându-mă în ispite, am slăbit și m-am slăbănogit, însă, în ciuda slăbiciunii mele, nu am uitat îndreptările Tale, Doamne, încât să fac ceva în afara Legii”. Ori se înțelege și altfel: „Că m-am făcut ca un foale, mort întru patimi și în păcate, însă încăpător al dumnezeieștilor cuvinte, precum și foalele este încăpător de umezeli. M-am făcut însă astfel cu bruma și roua dumnezeieștilor daruri care s-au pogorât de sus în sufletul meu și au răcit intrarea patimilor; pentru aceasta nu

---

⁸¹ Iar Teodorit zice: „Cei ce doresc ceva și sunt lipsiți de ceea ce doresc, despre ei se zice că se sfârșesc [se sting]. Tot așa și cei ce însetează foarte și sunt lipsiți foarte de apă, așa cei ce așteaptă pe oarecari din cei cunoscuți să vină din înstrăinare, și, neavând parte de ei, se topesc de dorul lor; tot așa și cei ce se luptă cu oarecari rele-întâmplări și așteaptă dumnezeiasca bunăvoință, văzând ei că aceasta întârzie, se sfârșesc”.

⁸² Zice însă Teodor: „Cuvântul de Care se va mângâia Îl zice pe Domnul nostru Iisus: pe Acesta Îl avem Mângâietor către Tatăl; Acesta este curățitor pentru păcatele noastre, după Ioan”; pe Acesta dar, așteptându-L cu zdrobiți ochi ai sufletului și cu totul fiind întru vederea Lui, se roagă a se noroci de mângâierea cea de la El”, precum zice Eusebie. Iar Teodorit zice: „Cuvânt și făgăduință se zice de Dumnezeu insuflata Scriptură. Deci se sfârșește nu numai cel ce așteaptă dumnezeiasca făgăduință și dezlegarea relilor ce-i sunt asupra-i, ci și cel ce se îndeletnicește în dumnezeieștile cuvinte și dorește a se învăța cu scumpătate înțelesul acestora, aflarea acestora socotind-o mângâiere și odihnă a sufletului”.

m-am deosebit de Legea Ta, știind că prin dumnezeiasca Ta Lege m-am învrednicit a lua darul Tău cel de sus”⁸³.

84. Câte sunt zilele robului Tău? Când vei face mie judecată de către cei ce mă gonesc?

„Doamne, zice, câte sunt zilele mele? Negreșit, puține. *Că zilele anilor noștri, zice, sunt șaptezeci de ani* (Ps. 89: 10). Apoi, fiindcă puțină vreme am a vieții, când vei face mie judecată despre vrăjmașii cei ce mă vânează? Atât despre demonii cei nevăzuți, cât și despre oamenii cei văzuți? Vei face însă izbândă când îi vei întoarce și-i vei goni departe de la mine”⁸⁴.

85. Spusu-mi-au mie călcătorii de lege bârfe, dar nu sunt ca Legea Ta, Doamne.

„Călcătorii de Lege oameni, zice, mi-au spus bârfiri de dogme, dar acestea erau împotriva Legii Tale, Doamne. Ori mi-au spus bârfe prin care

---

⁸³ Iar după Hrisostom și Teodorit: „Foalele, înfierbântându-se, se moleșește, și umflându-se, crește, iar răcindu-se în brumă, se răcește și se strânge. Tot așa e și firea trupului, se trândăvește cu desfătare și crește și se ridică asupra sufletului; iar cu reaua-pățimire cea pustnicească și cu bruma darului celui de sus, se smerește, se tescuiește și se face mort către patimi. Tot așa și Proorocul, fiindcă era gonit de Saul, era mai puternic decât patimile și se sfia, iar dobândind pacea, de zădăririle cele din desfătare s-a vindecat, după care, smerind trupul, a înnoit pomenirea dumnezeieștilor legi”. Iar Origen zice: „În multe locuri vei vedea că Scriptura aseamănă trupul cu foalele, precum aceasta: *Nu pun vin nou în foale [burduf] vechi* (Matei 9: 17), căci cuvântul nu voiește ca dogmele cele noi să încapă în omul cel vechi, care se strică după poftele amăgirii, ci în cel ce se înnoiește cu mântuitoarea învățătură. «Am omorât, zice, mădularele mele cele de pe pământ; fierbințeala trupului o am răcit cu dumnezeiescul Cuvânt, nu mai sunt fierbinte spre pofta îndulcirilor pântecelui, ori către cele trupești»”. Iar Marele Atanasie: „*Foale în brumă se face tot cel ce-și topește trupul, și nimic înfocat și pofitor nu mai află într-însul, ci-l răcește ca bruma*”. Și Teodor: „Cuvântul lui Dumnezeu, brumă fiind (fiindcă și rouă și ploaie în multe locuri se zice [cf. Judec. 6: 37; Pilde 19: 12; Ps. 71: 6 etc.]), îngheață neînfrânată mea aprindere cea din patimi, ca așa să port omorârea lui Iisus în trupul meu”.

⁸⁴ Zice însă Origen: „«Toate zilele omenești sunt puține, de aceea, pentru că puțină vreme viez pe pământ, voiesc a vedea judecându-se pe cei ce mă gonesc; și Te rog a nu se întârzia aceasta». Iar cei ce ne gonesc sunt Satana și duhurile răutății; iar când se pare că și vreun om ne gonește, cel dintâi care ne gonește nu este om, ci este Diavolul, al cărui următor este omul”.

tâlcuiiau Legea Ta, însă nu erau unite cu Legea Ta". Această zicere se poate zice de obște însă pentru toate cuvintele ereticilor⁸⁵.

86. Toate poruncile Tale sunt adevăr; cu nedreptate m-au gonit, ajută-mi.

„Toate poruncile Tale, zice, sunt adevărate, prin care poruncești ca nimeni să nu nedreptățească pe nimeni. Eu însă sunt nedreptățit, pentru aceasta ajută-mi, dar mai vârtos ajută-mi și izbândește legilor Tale, care se calcă de cei nedrepti”. Această zicere este însă pentru nevăzuții vrăjmași⁸⁶.

87. Puțin de nu m-au sfârșit pe mine pe pământ; iar eu n-am părăsit poruncile Tale.

„Puțin a lipsit, zice, să nu mă omoare vrăjmașii, Doamne”, dar *sfârșit* se zice și plinirea vieții. „Deci au hotărât, adică au făcut să se sfârșească cu viața mea; ori au hotărât și m-au doborât la pământ. Eu însă, și așa pătimind, nu m-am deosebit de citirea și păzirea poruncilor Tale”⁸⁷.

⁸⁵ De unde a zis și dumnezeiescul Chiril: „Dar și poporul cel nou depărtează de la sine basmele [*lit.*: miturile] cele băbești ale ludeilor, învățăturile și poruncile oamenilor, ori și bărfelile înțelepților veacului acestuia, care nu au niciun adevăr”. [Sfântul Chiril se referă poate la faptul că ludeii, neputincioși în a împlini Legea lui Dumnezeu dată prin Moise, rămânând în final și fără Ierusalim, au scornit osebite învățături dintre cele mai rătăcite, ce au luat forma Talmudului și a altor cărți; cât privește înțelepciunea veacului acestuia, aceasta, deși pare că înlesnește o viață morală și social-politică folositoare, ea nu are niciun adevăr, ci e cu totul mincinoasă, creând o ordine socială artificială și mincinoasă, care în final va duce la tulburări dintre cele mai vătămătoare.] Zice și Teodorit: „Se cuvine nouă a fugi nu numai de basmele Elinilor și de necredința Evreilor, ci și de hulitoarele dogme ale ereticilor”. Și Origen zice: „Mulți se apucă a tâlcui dumnezeieștile Scripturi, dar nu toți zic bine, că rareori este cel ce are de la Dumnezeu darul întru aceasta. Mulți, arătându-se că vestesc și învață, însă nu bine-viețuind, ci cu călcare de legi. Orice ar zice dar unii ca aceștia, zăbavă deșartă este și bărfire: că nu poate fi cuvânt puternic și sănătos și mântuitor în sufletul călcătorului de lege”.

⁸⁶ Zice însă Apollinarie: „Nu închipuire, nu simbol sunt poruncile Tale; cu nedreptate m-au gonit». Se poate însă a se goni și cu dreptate, și cu nedreptate: cu dreptate se gonește cel ce viază cu călcări de lege, iar cu nedreptate, dreptul și iubitorul de adevăr, pentru adevăr făcându-se vrăjmaș oamenilor”.

⁸⁷ „A se sfârși la pământ nu este, după Didim, a muri de obște, ci a ajunge în deprindere materialnică, pe care o a numit pământ, încât, la sfârșit ajungând, să se facă ca pământul”.

88. După mila Ta viază-mă, și voi păzi mărturiile gurii Tale.

„Doamne, zice, viază-mă cu mila Ta, că milostiv ești, ca, prin mila Ta ajutându-mă, să păzesc mărturiile gurii Tale, pe care Însuți le-ai grăit* lui Moise, iar el le-a scris”.

89. În veac, Doamne, cuvântul Tău rămâne în cer.

90. În neam și în neam adevărul Tău. Întemeiat-ai pământul și rămâne.

„Doamne, zice, porunca Ta rămâne totdeauna neclătinată în cer, adică cea după rânduială, pentru că aceasta ține cerul după acea rânduială prin care s-a zidit dintru-nceput*. Dar și adevărul poruncii Tale adeverește în toate neamurile

* Vezi nota noastră de la v. 72.

⁸⁸ Zice însă Teodorit: „Cu smerita-cugetare a împodobit cuvântul: că nu a cerut viață ca răsplătire a dreptății săvârșite, ci s-a rugat a o lua pe aceasta ca dar de milă, făgăduindu-se a păzi mărturiile lui Dumnezeu”.

* Atunci când Biblia vorbește strict despre porunci, ea folosește *ἐντολή*, precum la Ieș 24: 12 și în altele, unde poruncile țin de Legea lui Moise, arătându-se ca niște cerințe speciale ale Legii în ansamblu, cu deosebire cele 10 porunci. Dar Eftimie, vorbind de poruncă, redă termenul prin *πρόστιγμα* (care este sinonim relativ cu *ἐντολή*, pe care aici Eftimie îl echivalează cu *λόγος* din versetul nostru), numai că acesta semnifică mai mult o hotărâre, un canon care funcționează după o *rânduială*, termen redat de Eftimie prin *τάξις*, care denotă o succesiune fixă, un fel de tipic după care se țin rânduielele, canoanele sau hotărârile de la templu sau cele din viața în Dumnezeu în general (cf. Luca 1: 8; Evr. 5: 6; I Cor. 14: 40; Col. 2: 5 etc.). Urmând și altor Părinți, credem că zicerile Psalmistului și ale lui Eftimie se limpezesc astfel: „Cuvântul sau rațiunea (sensul, ordinea) lui Dumnezeu, cum zice David, este și va rămâne în cer, dar și pe pământ, cum zice undeva tot David despre o zicere eliptică asemănătoare (cf. Ps. 102: 19; 113: 11). Acesta este una cu adevărul Său, pe care-l vedește din neam în neam prin porunca (*πρόστιγμα*) sau poruncile Lui, după o rânduială (*τάξις*) bine-așezată de Dumnezeu. Pe această rânduială se întemeiază pământul și cei de pe el ca pe o temelie, precum la Psalmul 103: 6. Prin urmare, rațiunea, sensul lucrărilor lui Dumnezeu rămâne în cer, în Hristos, Rațiunea supremă, iar prin facerea lumii, și pe pământ (cf. Ps. 18; 113: 11 etc.), printr-o rânduială, un tipic (*τάξις*) plin la rândul lui de alte „rânduiele” (*προσταγμάτων*) pe care le alcătuiesc poruncile, hotărârile sau alte lucrări legate de rânduiala sau tipicul principal. Rânduiala sau tipicul a luat diferite forme: liturgice, morale, politice și de altă natură, prin care se adeverește și se propovăduiește adevărul lui Dumnezeu (cf. Ps. 18: 4), după care adevăr se întemeiază, se întărește și dăinuie pământul și toți cei de pe el, prin care toți oamenii învață despre Dumnezeu-Cuvântul, Care, ca o poruncă – cum vedește Eftimie – Se

fără a se strâmba acea rânduială ce s-a hotărât și s-a legiut dintru-nceput. Tu, zice, ai întemeiat pământul, și rămâne nestrămutat, precum l-ai rânduit⁸⁹.

91. Cu rânduiala Ta rămâne ziua, că toate sunt slujitoare Ție.

„Cu rânduiala, zice, și cu porunca Ta, Doamne, rămâne ziua, păzindu-și rânduiala sa, precum ai poruncit. Pricină însă a rămânerii de acest fel este aceea că nu numai acestea, adică cerul și pământul și ziua sunt roabe ale Tale, ci împreună toate zidirile. Pentru aceasta se supun poruncii Stăpânului lor, precum și robii cei cuvântători stăpânului lor⁹⁰. Iar după o vedere mai înaltă, zicerile acestea se înțeleg prin aceasta: „Cuvântul Tău rămâne totdeauna în cer, adică întru îngeri - că zice: *Cei puternici la vârute, zice, care fac cuvântul Lui* (Ps. 102: 20). Rămâne însă adevărul Tău atât în neamul Legii celei Vechi cât și în al Celei Noi a Evangheliei”. Că întru amândouă Legile cuvântul lui Dumnezeu Se mărturisește ca adevărat. Și ai întemeiat pământul, adică Biserica, după Origen, și o ai întărit pe ea cu credința Evangheliei - că Biserica mai-nainte era pământ, pentru că cugeta cele pământești și la cele pământești zăbovea - pentru aceasta și a rămas precum o ai rânduit - că multe ispite venind asupra Bisericii, nu o au biruit, *că porțile iadului, zice, nu o vor birui pe ea* (Matei 17: 18). Rămâne însă ziua, adică lumina bunei-cinstiri de Dumnezeu care a răsărit prin propovăduirea Evangheliei.

înfățișează, este și rămâne în cer și pe pământ pentru totdeauna spre întemeierea și rânduirea întregii lumi. Toate acestea le arată David o dată mai mult în continuare.

⁸⁹ Iar după Atanasie, Vasile și Chiril: „Aici *cuvântul* nu e grai ce se topește, ci, precum zice cel ce cântă, *rămâne în veac*”. Iar mie mi se pare că Proorocul se atinge de ghicituri mai înalte”, după Teodorit. „Știu, zice, că Cuvântul Tău, prin Care pe toate le-ai făcut, rămâne întru tot veacul”. Așa, pomenește de Cuvântul pururea-vecuitor al Tatălui, de Cel ce era dintru început, mai-nainte de facerea totului. Și numește arătat *slujitoare a Lui* toată zidirea împreună. Iar Teodorit zice: „Că graiul însemnează că mulțimile îngerilor, în cer locuind, păzesc dumnezeiasca Lege, și slobozi sunt de toată călcarea de poruncă”. Zice însă și Origen: „De voiești a cugeta mai cu scumpătate cea zisă de prooroc, cercetează, rogu-te, cele cerești și cele pământești: nu vei afla nicio călcare de poruncă a razei soarelui, că drumul său soarele cu neabatere îl ține; uită-te și la drumurile lunii, rânduiala ei și formele suite; după aceasta, și la celelalte stele, și la cealaltă zidire, și pe toate le vei afla că se îndreptează cu cuvântul Celui ce le-a împodobit”. Zice însă Didim: „Bine însă a zis *în veac*, și nu «în veacul veacurilor»; că după veacul acesta cerul și pământul vor trece”. Iar *în neam și în neam* Teodorit și cel nenumit numesc pe cel de mai-nainte al Israelitenilor și pe cel din neamuri. Căci atunci când cel al Evreilor a lepădat adevărul și a zis: *Ridică-L pe acesta de pe pământ* (Fapte 22: 22), atunci s-a mutat adevărul de la neamul acela la neamul acesta”.

⁹⁰ Zice însă Teodorit: „«Că toate slujesc Ție, și voilor Tale urmează, că Tu ești Făcătorul tuturor», căci lucrul este slujitor al celui ce l-a făcut”.

și nu se poate nici curma, nici stinge de puterea potrivnicilor demoni și ai necredincioșilor oameni. Însă David zicea aceasta cu dar proorocesc.

92. Că de n-ar fi fost Legea Ta gândirea mea, atunci aș fi pierit întru smerenia mea.

„De nu m-aș fi slobozit, zice, din ispite, pentru că am avut Legea Ta cugetarea mea, negreșit aș fi murit din pricina smereniei, adică de pătimirea rea ce o sufeream atunci, căci ispite puternice au venit asupra mea”⁹¹.

93. În veac nu voi uita îndreptările Tale, că într-însele m-ai viat.

„În tot veacul acesta, zice, nu voi uita poruncile Tale, Doamne, pentru că prin acestea m-ai făcut viu pe mine, care eram sugrumat de ispite, de care m-am și slobozit, căci cugetarea mea era dumnezeiasca Ta Lege”⁹².

---

⁹¹ Zic însă Hrisostom și Teodorit: „Acestea le-ar putea zice fiecare dintre cei bine-cinstitori atunci când cad în primejdie. Iosif, fiind în robie, de preacurvie ferindu-se, a scăpat și de robie, și de clevetire; și pe Daniil, de asemenea, au vrut să-l oprească de la rugăciune (Dan. 6), și purtătorii de biruință mucenici, toate felurile de munci suferindu-le, acum se fericesc. Potrivit dar a zis acestea David, că, izgonit fiind de Saul, a fost silit a petrece împreună cu oamenii cei de altă seminție și vrăjmași, iar de n-ar fi purtat împreună cu sine cugetarea dumnezeieștilor legi, s-ar fi împărțit de păgânătate”. Zice și Apollinarie: „Vremea ispitelor și a întâmplărilor nepriincioase se numește *smerenie*. Deci lucrurile bărbatului fericit este a cădea în smerenie și a nu pieri. Adică: «Am venit întru ispita mărturisirii, de ar fi Legea lui Dumnezeu cugetarea mea pururea mai-nainte de a cădea în ispită, venind în smerenie și în ispita mărturisirii, nu voi pieri». Tot așa se potrivește să se zică și la toată ispita: «De nu s-ar fi făcut Legea Ta sprijinire mie, dându-mi război relele-cugetări și potrivnicele puteri, aș fi pierit»”.

⁹² Zice însă Hrisostom: „Fericit e acela ce glasul acesta îl înalță către Dumnezeu întru adevăr și care viază pe lumea aceasta întru îndreptările lui Dumnezeu. Că păcătosul nu poate să zică: *În veac nu voi uita îndreptările Tale*, călcând poruncile lui Dumnezeu”. Și Teodorit: „Cu cercare învățându-se Proorocul, zice: «Că îndreptările Tale odrăslesc viață, iar pomenirea acestora o voi păzi nestinsă»”. Iar Didim zice: „Precum cel ce dintr-o mare boală prin oarecari doftorești ajutorări primindu-și iarăși sănătatea nu uită doftoriile acelea, așa și sfântul acesta, înviat fiind [dăruit cu viață] de Dumnezeu prin îndreptările ce le avea de la El, zice că nu le va uita întru tot veacul, pricina dând-o că întru acestea l-a înviat pe el Dumnezeu. Că așa va face viu pe om, după cum a zis: *Omul ce le va face pe acestea va fi viu într-însele* (Lev. 18: 5) în loc de «printr-însele»”. Zice însă și Atanasie: „«Întru cuvintele Tale voi avea viață». Viu dar e singur dreptul, măcar de s-a părut că moare. Iar morții sunt cei nedrepți, măcar deși se par că viețuiesc. Că cei ce au întărirea vieții întru sineși sunt cei ce au dreptatea, iar nedrepții, neavând-o pe aceasta, se aseamănă cu cele neînsuflețite, care nu se mișcă de sineși, ci din afară”.

Mijlocul

94. Al Tău sunt eu, mântuiește-mă, că îndreptările Tale am căutat.

Scris este în Lege: *Omul care va face acestea, viu va fi printr-însele* (Lev. 18: 5). „Deci, de vreme ce eu, zice, sunt al Tău. Doamne, pentru aceasta mântuiește-mă de cei ce-mi vrăjmășesc viața, căci al tău sunt, pentru că caut îndreptările și poruncile Tale”⁹³.

95. Pe mine m-au așteptat păcătoșii ca să mă piardă, mărturiile Tale am cunoscut.

„M-au vrăjmășit, zice, păcătoșii și au pândit calea mea, așteptându-mă ca să mă omoare. Că cei ce vrăjmășesc și pândesc așteaptă și râvnesc să prindă pe cel ce-l vrăjmășesc, eu însă, înțelepțit de Tine și învățându-mă mărturiile Tale, mă mângâi cu acestea”⁹⁴.

⁹³ După Teodorit: „Nu toți putem a întrebuița glasul acesta, căci robul păcatului minte lui Dumnezeu de se numește rob al Lui. Că de ce s-a biruit cineva, acelaia îi este rob. De vom scăpa dar de păcat, și vom alege mai mult dumnezeieștile legi, și de vom umbla prin înțelegerile, cuvintele și faptele cele după Dumnezeu, atunci putem zice lui Dumnezeu: *Al Tău sunt eu*. Și de unde e arătată aceasta? «Că îndreptările Tale le țin». Iar unul ca acesta se vrăjmășește de către păcătoși, de care se roagă să se mântuiască”. Însă această zicere se poate auzi după osebite chipuri, după Eusebie și Atanasie; că *al Tău sunt* poate zice și ca un rob al Stăpânului, și ca un fiu al Tatălui, și ca o oaie a păstorului. Așa înduplecă pe Dumnezeu în toate chipurile, zicând: „Păzește la Tine averea Ta”. Căci, după Atanasie, se înțelege pe dinafară: „Că robii Tăi suntem. ori fii după har, ori slujitori”. Zice însă și Hrisostom: „De ești al lui Dumnezeu, fă cele ale lui Dumnezeu, pentru singur El oștește-te, caută îndreptările cele de la Dânsul, nimic lumesc să nu cauți, nimic pământesc, că nimeni nu poate sluji la doi domni, lui Dumnezeu și lui Mammona, nimeni nu are prieteșug și cu tiranul și cu împăratul. Să fim dar numai ai lui Dumnezeu, depărtându-ne de prieteșugul lumii, căci aceasta este vrăjmășie față de Dumnezeu; și atunci vom putea zice cu îndrăzneală către El: *Al Tău sunt eu, mântuiește-mă*; iar El va zice: *Încă Tu grăind, iată, Eu de față sunt* (Is. 58: 9)”. [Acest verset, ce revine adesea în tâlcuirile Părinților la psalmi, pare că se potrivește de minune cu cel de la Marcu 11: 24.]

⁹⁴ Iar Teodorit zice: „Zicerea *m-au așteptat* Simmah și Teodoțion o au zis «au nădăjduit». «Păcătoșii adică au nădăjduit să mă dea morții, eu însă, de mărturiile Tale luând-aminte, viața cea de aici o dobândeam»”.

96. A toată isprava am văzut marginea^{*}; desfătăta e porunca Ta foarte.

„Am cunoscut, zice, sfârșitul tuturor, al sânguințelor și al meșteșugurilor, atât pe cel al oamenilor, cât și pe cel al demonilor. Pentru că porunca Ta, Doamne, este foarte desfătăta și nu strămtorează mintea, ci o lărgește spre cunoștință; din aceasta dar, și eu, lărgit fiind cu mintea, am cunoscut sfârșitul a tot meșteșugul și mișcarea”. Ori se înțelege și altfel: „Că am văzut sfârșitul fiecărei răsturnări⁹⁵”, că *sfârșit* se zice și răsturnare, după Didim, care este adică sfârșitul morții păcătoșilor. Apoi se citește aceasta: *desfătăta e porunca Ta foarte*. „Porunca Ta, Doamne, zice, lărgește pe cel ce se află și viază cu strămtorare de necaz”, după Eusebie. Celor ce o urmează nu le pricinuieste deci strămtorare și ticăloșie, măcar că celor leneși li se pare ostensicioasă și obositoare⁹⁵.

---

^{*} πάσης συντελείας εἶδον πέρας πλατεῖα ἢ ἐντολὴ σου σφόδρα. Biblia sinodală: *La toi lucrul desăvârșit am văzut sfârșit*. Biblia 1914: *La toi sfârșitul am văzut sfârșit*. Biblia 1688: *A toată săvârșirea am văzut marginea*. Dată fiind bogăția de înțelesuri, am redat urmând mai degrabă tâlcuirile Părinților de mai jos și textul grecesc, decât unele traduceri. Începând-și tâlcuirea, Eftimie echivalează *πέρας* (sfârșit, margine, limită) cu *τέλος*, termen ce include toate sensurile lui *πέρας*, dar care merge mai departe decât ele (scop, urmare, consecință, împlinire, concluzie), precum cineva sporește în virtute: ajungând la un început, acesta nu-l poate începe decât pornind de la o ispravă (*συντελείας*), sau sfârșit (*τέλος*), pe care Dumnezeu a făcut-o încă de la facerea lumii și pe care continuă să o facă pentru noi prin neîncetate începuturi și sfârșituri ale lucrărilor Sale, care sunt deci ca niște pricini pentru începutul nostru. După chipul Lui facem și noi, împreună-lucrând cu El întru sporirea virtuților și împlinirea poruncii Sale, care spre deosebire de Lege, precum zice Sfântul Chiril mai jos, este desfătăta, adică încăpătoare de alte și alte începuturi și isprăvi ale sporirilor, după cum zice apoi și Timotei.

^{*} Lit.: catastrofe.

⁹⁵ Iar Simmah a zis: „Am văzut sfârșitul a toată gătirea [*κατασκευάς*, sau: a toată încercarea și isprava: Teodorit explică mai jos pe larg sensul cuvântului]”, desfătăta [lit.: largă, încăpătoare] e porunca Ta foarte. „Că toate, zice Teodorit, cele omenești, și bogăția, și sărăcia, și stăpânia, domniile și voievoziile oștenești, tiraniile și împărățiile au sfârșit, și încă sfârșit grabnic, iar porunca Ta este desfătăta și nepieritoare, iar celor ce o păzesc le pricinuieste viața cea nemărginită și nepieritoare, și bunătățile cele ce nu primesc nicio schimbare”. Zice însă și Atanasie: „*Sfârșit* zice adică al vrăjmășiei celei de la demoni, iar marginea acesteia o am văzut întru nimic împlinită; atunci și porunca mi s-a făcut desfătăta pentru a umbla într-însa. Că deși cineva poate umbla pe calea cea strămtă și necăjicioasă, întru lărgimea poruncilor umblă; că nimeni umblând întru porunca lui Dumnezeu nu se strămtorește, făcându-se mare-de-suflet și cu minte-mare umblând într-însa. «Deci mie, zice, desfătăta mi s-a făcut porunca Ta, pentru isprăvirea ei»; că cel ce umblă pe cea împotriva poruncilor lui Dumnezeu, și întru răutate întinzându-se, strămtă și necăjicioasă socotește că este isprăvirea poruncilor lui

97. Cât am iubit Legea Ta, Doamne, toată ziua cugetarea mea este.

„Jubit-am foarte, zice, Legea Ta, Doamne, și toată ziua o cuget, adică în toate zilele, uneori citind-o, iar alteori făcând-o, alteori încă gândind” la ea⁹⁶.

Dumnezeu, iar cel ce a ajuns a fi desăvârșit întru fapta bună păzește fără osteneală apoi porunca lui Dumnezeu, și pentru aceasta zice că luiși îi este desfătăta porunca lui Dumnezeu”. Iar după Chiril: „A toată isprava am văzut marginea. Va să zică: «A toată fapta mai-nainte de început i-am cercetat sfârșitul, și am cugetat. De unde vine și la ce ispravă duce?» Iar desfătăta e porunca Ta zice defăimând strămtorarea Legii, că Legea este strămtă. Noi însă ne desfătăm prin credință și prin dragoste, căji suntem împrejurul lui Hristos; iar calea buneivoințe se lărgește și celui mic și celui mare, fiecare rodind după măsura puterii sale. Că Dumnezeu primește toată duhovniceasca bărbăție: înfrânarea, răbdarea, și celelalte fapte bune”. Zice și Timotei: „Deși sfârșitul fiecărei fapte bune este cel făcut cu toată sporirea, cu toate acestea, și la fiecare sporire este ispravă; deci cel ce prin toată sporirea s-a lăsat la sfârșitul faptei bune poate zice: A toată isprava am văzut marginea, adică a celui ce merge către desăvârșita bunătate, a celui care a trecut prin multe începuturi și sfârșituri. Că circumscrierea sporirii celei dintâi este începutul celei ce se ține de ea și sfârșitul aceleia este început al celei următoare. Pentru aceasta s-a zis: Când omul va isprăvi, atunci începe, iar când va înceta, atunci nu se va vedumeri (Sirah 18: 7). De cum ar zice David: «Am ajuns la sfârșitul a toată sporirea și virtutea duhovnicească, însă porunca Ta, Doamne, este desfătăta și sfârșit nu are. Pentru aceasta nici eu n-am putut să ajung la împlinirea ei desăvârșită». Căci atunci când omul caută să se facă desăvârșit în porunci, astfel se vede pe sine rob netrebnic și că e departe de săvârșirea acelora (cf. și Luca 17: 10)”.

⁹⁶ συλλογίζομενος, pentru cugetare însă, David a folosit μελέτη. Legea lui Dumnezeu în general, sau în cele de suprafață ale ei, e îndemnătoare spre cugetare întru slava, cunoașterea și propovăduirea lui Dumnezeu, iar cele mai adânci ale ei, legate de miezul acesteia, stârnește, ne atrage spre gândirea la ea, adică la cântărirea sau socotirea, cugetarea, discutarea și aflarea osebitelor ei puțințe sau virtualități, care pentru o simplă cugetare nu ies la iveală, ci doar, cum zice mai sus, prin citirea ei, cugetarea la ea și facerea ei, din care se nasc apoi alte și alte înțelesuri, păstrate în Sfânta Tradiție, dar nu ca altceva sau despărțit de Legea lui Dumnezeu, ci ca o extindere și o împlinire neîncetată a acesteia, după pilda lui Hristos (cf. Matei 5: 17).

⁹⁶ Iar Teodorit zice: „Nu oricine însă, plinind dumnezeiasca Lege, o plinește iubind-o, ci unii, de frică și de temerea de muncă, iar alții, pentru a lua slavă de la oameni. Iar iubitorii cei adevărați ai virtuții, cu așezarea cea sufletească pentru iubirea de cele bune se silesc a plini dumnezeieștile porunci”. Zice și Teodor: „Ca dovadă de iubire a Legii dumnezeiești a făgăduit că se dă pe sine spre citirea ei în toate zilele; căci aceasta este dovadă de iubire cu scumpătate și cu neîndoire este, adică ca în toate zilele a se zăbovi și a ședeia lângă acela pe care cineva îl iubește. Drept aceea, cei ce citesc în treacă cele legiuite, nu din iubirea legii le citesc, ci din dorința de a se arăta oamenilor”. Și Origen zice: „Legea se citește nu numai în ziceri și în glasuri, ci și în fapte; căci atunci când cineva citește

98. Mai mult decât pe vrăjmașii mei m-ai înțeleptit cu porunca Ta, că în veac a mea este.

Vrăjmașii celor ce păzesc Legea lui Dumnezeu sunt cei ce nu le păzesc. „Mai mult, dar, zice, și mai adânc decât pe aceia, Doamne, pe mine m-ai învățat porunca Ta, pentru aceasta îmi este iubită; din care pricină aceia mă nedreptățesc, fiindcă m-ai învățat în chip mai înțelept decât pe aceia”⁹⁷.

99. Mai mult decât toți cei ce mă învață am înțeles, că la mărturiile Tale cugetarea mea este.

„Eu, zice, și decât înșiși învățătorii mei m-am făcut mai priceput, pentru că Legea Ta o am necurmată cugetare, care știe a lumina și a înțelepti pe om”⁹⁸.

100. Mai mult decât bătrânii am priceput, că poruncile Tale am căutat.

Înțelegând cele ce se zic și făcându-le, nelăsând de-o parte vreo lucrare, ci în toate făcând ceea ce voiește Legea, acesta, și zicând cele ce le citește și făcându-le, se zice că cugetă Legea lui Dumnezeu, de unde se și zice: *Toată ziua cugetarea mea este*. Deci începătorul, ba și cel sporit cugetă Legea ziua și noaptea. Iar cel desăvârșit nu poate fi în noapte, precum zice Pavel: *Noaptea a trecut, iar ziua s-a apropiat, și ca ziua cu bună cuviință să umblăm* (Rom. 13: 12-13)”. Iar Didim zice: „*Toată ziua* o putem gândi în loc de *toată vremea vieții noastre*”.

⁹⁷ Zice însă Teodorit: „Mărturisind Proorocul că iubește cu înfocare dumnezeiasca Lege, afierosește totul dumnezeiescului dar. «Că de la Tine, zice, am primit înțelepciunea și cunoștința, am îndrăgit Legea Ta, că mai multă știință mi-ai dat decât vrăjmașilor mei”. Iar Origen: „*Vrăjmași* zice pe Iudei, că din porunca lui Dumnezeu mai mult decât aceștia s-a înțeleptit creștinul, duhovnicește înțelegând Legea și păzind-o”.

⁹⁸ Zice însă Origen: „Dumnezeieștile Scripturi ale Iudeilor au fost primele cărora li s-au încredințat cuvintele lui Dumnezeu; despre ei se zice că au fost învățători, fiindcă ei au luat Legea și proorocii. Însă noi, din neamuri, zicem [cu o singură gură]: «Mai mult decât cei ce mă învață am priceput. Din care pricină? Pentru aceea că mărturiile Tale cugetarea mea sunt, aflu mărturiile noi, afară de cele de multe ori zise; că cugetarea mea sunt mărturiile lui Iisus Hristos; căci am primit mărturiile acestea și, pentru aceasta, eu mai mult decât cei ce mă învață am priceput». Și Eusebie zice: „Iar de zice oareunde Mântuitorul: *Nu este ucenicul mai presus decât învățătorul său* (Matei 10: 24), putem zice că acestea s-au zis de Mântuitorul îndemnând totodată și oprind: *Să nu chemați învățători pe pământ, că Unul este învățătorul vostru, Cel ce este în cer* (Matei 23: 8). Către Acel învățător dar nu este ucenicul mai bun. Iar învățătorii ce aici se arată mulți la număr se află ca niște străini, decât care ucenicul se face de multe ori mai bun, pentru mai multa și necurmata iscusință cea întru dumnezeieștile cuvinte”.

„Mai priceput, zice, și mai înțelept decât cei mai vechi cu anii și cu vârsta decât mine m-am făcut”. Cu cuvintele acestea însă David arată pe Saul, care era mai vechi decât el, după Teodorit. Unul ca acesta a fost și Daniil, care a priceput și a deslușit judecata Suzanei mai mult decât Iudeii cei mai bătrâni decât dânsul. „Iar pricina unei astfel de priceperi, zice, s-a făcut mie căutarea dumnezeieștilor Tale porunci, Doamne, adică cercetarea lor cea cu de-amănuntul și păzirea lor”. Aceste cuvinte se pot zice și dinspre fața noului popor al Creștinilor, căci vrăjmașii acestora sunt Iudeii, care totdeauna vrăjmașesc pe Creștini. Dar iarăși și ca învățători ai Creștinilor au stătut, fiindcă apostolii cei dintâi dintr-înșii au fost, care au învățat pe Creștinii cei din neamuri care au crezut despre Legea lui Dumnezeu, și au dat acestora Cărțile legilor și ale proorocilor. Care Evrei sunt și mai bătrâni decât Creștinii, precum scrie: *Israel este fiul Meu, cel întâi născut* (Ieș. 4: 22): „Mai mult dar decât Evreii, ne-am înțelepțit noi, Creștinii, din Legea lui Dumnezeu, că mai înțelepțește decât dânsii înțelegem noima cea ascunsă a Legii; pentru aceasta, după urmare, iubim și mai mult dumnezeiască Legea aceasta; și, mai mult decât oricare altele, mai vârtos pentru că proorocește despre Mântuitorul Hristos⁹⁹”.

101. De la toată calea cea rea am oprit picioarele mele, ca să păzesc cuvintele Tale.

„Am oprit, zice, picioarele mele de a umbla în vreo cale rea. Aceasta însă o am făcut ca să nu calc poruncile” Tale, Doamne, care poruncesc să nu

⁹⁹ Iar Teodorit zice: „Lucru osebit împărățiilor este a învăța, iar a se învăța este al slugilor. Deci a împărășit Saul, și cu vremea era mai bătrân, cu toate acestea, nici stăpânia împărăției, nici vremea vârstei nu l-a făcut pe el a fi întreg-înțelept, ci se silea să-l omoare pe făcătorul său de bine. Iar Marele David, încă fiind rânduit împreună cu supușii, tânăr fiind cu vârsta, a iubit filosofia și n-a suferit a face nedreptate cuiva, nici a-i munci pe cei ce-l nedreptățeau”. Zice și Origen: „Pe cei ce mai sus i-a zis *învățători*, pe aceștia acum îi zice și *bătrâni*”. Iar cel numit zice: „Isav era mai mare decât Iacov, blagoslovenia era a lui Isav, dar eu, Creștinul, ca un alt Iacov, ascultând sfaturile Rebecăi, ale duhovniceștii mele maici, Biserica, ori ale Ierusalimului celui de sus, care este maica noastră, mă îmbrac cu podoaba ce bună a lui Isav, adică a poporului celui vechi al Israelitenilor (fiindcă acela, părăsind petrecerile blânde, a ieșit la fiară [Fac. 25: 28]), iar podoaba lui cea bună era Legea și prorocii. Și așa îmbrăcându-mă, mă apropii la duhovnicescul meu Părinte Hristos și-l aduc hrană blândă, iezi tineri și buni (cf. și Fac. 27: 9); căci Părintele meu Se hrănește cu cele blânde, și nu cu fiare sălbătice; și așa iau blagosloveniile poporului celui întâi-născut, și astfel mă fac mai priceput decât cel bătrân”.

* Ca și la v. 88 (vezi și nota) și în altele. Eftimie echivalează *cuvintele* lui Dumnezeu cu *poruncile* Lui. Prin urmare, cuvintele lui Dumnezeu nu sunt „ceva” de aflat, ci ceva de făcut și împlinit - porunci.

umblă cineva în calea răutății”¹⁰⁰.

102. De la judecățile Tale nu m-am abătut, că Tu ai pus mie lege.

„Cătuși de puțin, zice, nu m-am abătut de la poruncile Tale, pentru că nu om, ci Tu Însuși, Dumnezeuule, ai legiut poruncile Tale acestea, pentru aceasta, de Tine temându-mă, nu m-am abătut de la ele”.

103. Cât sunt de dulci gâtlejului meu cuvintele Tale, mai mult decât mierea, gurii mele.

„Dulci foarte, zice, sunt cuvintele gurii Tale, Doamne, atât gâtlejului și gurii mele celei simțitoare, cât și celei gândite a sufletului meu; pentru că cu gâtlejul meu și cu gura mea cele simțitoare se grăiesc dumnezeieștile Tale cuvinte, iar cu [simțirile] cele gândite ale sufletului meu, acestea se înțeleg”^{*}. Arată deci David întru acestea dulceața ce o are în cuvintele lui Dumnezeu, care se pricinuieste celor ce au sănătoase și zdravene simțirile sufletului lor; căci celor cu

---

¹⁰⁰ „Nu este cu puțință, după Teodorit, a călători pe două căi în aceeași vreme, adică pe cea a desfrânării și pe cea a întregii-înțelepciuni, prin dreptate și prin nedreptate, ci trebuie a fugi de cele potrivnice, și pe cea dreaptă a călători, că numai așa e cu puțință să ne facem păzitori ai dumnezeieștilor legi; că aceasta este păzirea dumnezeieștii Legi, a o plini cu faptele”. Și Origen zice: „Pe căi rele călătorim, slujind poftelor și îndulcirilor; glasul acesta proorocesc este al celor desăvârșiți: căci până când încă păcătuim nu putem a-l zice pe acesta; că numai dintru oprirea picioarelor noastre dinspre toată calea cea rea vom putea păzi cuvintele lui Dumnezeu. Care cuvinte? Cele din Lege, înțelegându-le duhovnicește și cunoscând pe Iisus Hristos, Cel ce se propovăduiește printr-însele. Zicerea *am oprit picioarele mele* arată slobozenia voii de sine: că precum de la Dânsul este mișcarea picioarelor spre a umbla, ori și a le opri, așa a zis și aceasta”. Zice însă și Didim: „Căi rele sunt cele către răutate. Cale rea este desfrânarea și beția, fiindcă amândouă povățuiesc ca de mână spre curvie; cale rea este și mânia, fiindcă uneori scoate pe om spreucidere, iar altelei către hulă și către cele asemenea acestora”.

^{*} Deci cuvintele dumnezeiești se înțeleg nu cu simțirile cele trupești (sau mai puțin cu ele, ori doar în chip strict rațional, „intelectualist”, cum se mai zice), ci cu cele sufletești, primele fiind oarecum niște mijloace. Despre felurile simțirilor am scris în nota de la cap. XVI din *Precuvântare*, în Vol. 1. Folosind sinecdoca, Eftimie dă aici ca exemplu stomacul stricat (după o zicere proverbială). Prin urmare, cei ce nu înțeleg și nici nu pot grăi cuvinte dumnezeiești, ajungând chiar la nesuferirea lor, nici pe cele dulci ale lumii nu le mai suferă (folosindu-le cel mult cu silă, sau dintr-o nevoie trupească, sau într-un scop material).

stomacul stricat, și mierea cea dulce li se pare amară, după parimia [zicerea, proverbul] de obște¹⁰¹.

104. Din poruncile Tale am cunoscut, pentru aceasta am urât toată calea nedreptății.

„Eu, zice, m-am înțeleptit din poruncile Tale și m-am făcut mai priceput, de aceea, din această pricepere mi-am întors fața și am urât toată calea răutății”¹⁰².

105. Făclie* picioarele mele este Legea Ta și lumină cărărilor mele.

„Legea Ta, Doamne, zice, mă povățuiește la cele bune ca o lumină și ca o făclie, care în noaptea vieții acesteia și în întunericul patimilor îmi arată calea faptei bune, și nu mă lasă să mă poticnesc în păcat”. Iar *picioare și cărări* numește

¹⁰¹ „Nu așa îmi îndulcește, zice Teodorit, dulceața mierii simțirea gurii, precum o face cugetarea dumnezeieștilor Tale cuvinte». Însă *gâtlejul* l-a pus ca pe un organ al glasului, iar prin glas, cugetarea. Acestea întrebându-le sufletul, culege folosul cel din dumnezeieștile cuvinte”. Iar altul zice: „Harul celor scrise are în chip firesc buna-primire și tuturor inimilor este drag și iubit, ale aceloră adică ce cinstesc mai mult adevărul încredințării; precum și psalmistul, preamănat arătând dulceața cea din adevăr, zice: *Cât sunt de dulci gâtlejului meu cuvintele Tale*. Căci cuvântul înțelept și folositor este ca mierea sufletelor, fiind putincios a pierde și amărăciunea cea din răutate”. Zice însă și Marele Atanasie: „Deci *dulci* sunt cuvintele lui Dumnezeu, pentru bucuria cea cuvântărească de ele; dar mai dulci decât mierea, covârșind toate cele ce oamenilor li se par dulci”. Și Apollinarie zice: „În ce chip simțirea cea sănătoasă primește dulceața mierii, iar cel bolnav și înfocat [febril] mai mult se amărăște de dânsa, în același fel, de-și este sănătoasă simțirea gustului, se îndulcește de cuvântul lui Dumnezeu, iar de boală, nu-l primește, căci nu se îndulcește. Pentru aceasta s-a zis: *La urechile nebunilor să nu zici nimic, ca nu cumva să ia în râs înțeleptele tale cuvinte* (Pilde 23: 9)”. Și Didim: „*Miere* numește învățătura cea din afară, pentru dulceața și frumusețea zicerii, încă și pentru lingușire, care năvălește și îndeamnă la îndulciri; mult mai dulci decât aceasta sunt cuvintele lui Dumnezeu gurii și gâtlejului dreptului pentru înghițire, adică pentru lucrare. Că lucrătorul celor legiuite se mulțumește cu cele ce mântuiesc și nu se îndulcește de cele ce-l desfată”.

¹⁰² Altul însă zice: „Mi-am întors fața, zice, dinspre toată răutatea, prin alăturarea către cele mai bune, văzând-o pe ea urâtă și pierzătoare și vrednică de toată urăciunea”. Și Teodorit zice: „Înțelegând cele ce-i plac, m-am întors dinspre toate felurile răutății”.

* *λύχνον* = *lit.*: însemnează un vas oarecare pus pe un postament pentru a lumina în oarecare fel. Termenul însă a fost folosit de multe ori ca metaforă pentru lumină în general, sau pentru o sursă de lumină, alta decât cea materială (II Împ. 21: 17; Luca 11: 34, 12: 35 etc.). Drept care și folosirea lui de Părinți mai jos e destul de nuanțată. Biblia 1688 redă poate cel mai sugestiv prin *luminător*.

calea care duce la Dumnezeu pe cei ce umblă într-însa. Se înțelege însă și altfel: „Că Legea cea dată prin Moise, trupește și după slovă înțelegându-se, se face făclie celor ce umblă în virtutea practică, iar înțelegându-se duhovnicește, se face lumină celor ce se suie la vedere și la cunoștință”¹⁰³.

Cei din Legea Veche, care înțelegeau după slovă și trupește, ca unii ce erau trupești și înțelegeau numai slovele și înțelesurile lor mai groase, urmau virtutea practică, vederea și adevărata cunoștința a lui Dumnezeu fiind-le celor mai mulți străină, după economia lui Dumnezeu, pentru omul cel vândut păcatului (Rom. 7: 14), Care ceea ce era mai bun (cf. Evr. 8: 6; 11: 40) rânduise la plinirea vremii (cf. Gal. 4: 4), adică un Testament sau o Lege mai bună (cf. Evr. 7: 22). Dar ce este plinirea vremii? Este vremea când deznădejdea de izbăvirile cele din lumea aceasta și-a ajuns la capăt, iar nebunia idolatriei a ajuns în starea cea mai jalnică, întregul pământ făcându-se vrednic de mila lui Dumnezeu, milă mișcată și de rugăciunile dreptilor din Legea Veche.

¹⁰³ A zis însă și Chiril: „Trebuie dar a ne desfăta în dumnezeieștile cuvinte cu necurmare, care ca o făclie oarecare se fac pe cărțile cele sfințite”. Și Marele Atanasie zice: „Întru lumina dumnezeieștilor legi umblând, face umblare dreaptă și neîmpiedicată, ca în noapte și în întuneric, în locul cel de pe pământ. Că Pavel arătat a zis: *Împotriva stăpânitorilor de lume ai întunericului veacului acestuia* (Ef. 6: 12), că prin *întuneric* a arătat văzduhul cel de deasupra pământului”. Frumoasă însă este și asemănarea ce o aduce la aceasta Marele Vasile, zicând: „Precum corăbierii iau povățuirea corăbiei noaptea de la Nord, ori de la alt luceafăr ce pururea se arată, și cu acestea totdeauna își săvârșesc îndreptarea, așa și cel ce se îndreptează cu poruncile Domnului ca cu oarecari luceferi luminoși nu dă somn ochilor săi, ca necurmată să aibă povățuirea cea din porunci. Că de vreme ce fapta bună nu e tuturor lesne de isprăvit, nici chipul dreptății tuturor lesnicios, cine oare ne-ar putea arăta pe noi înțelepți, și binele nu l-ar face arătat, ca, cunoscându-l, să-l săvârșim? Cine, dacă nu arătat că Hristos și legiuirile Lui, adică lumina evangheliceștilor propovăduiri?” „Însă se cuvine a ști că Legea s-a numit *făclie*, și că aceasta de abia dacă a luminat un neam. Iar Mântuitorul, Soarele Dreptății, toată lumea a luminat”. Iar după Didim: „*Făclie* este cuvântul lui Dumnezeu pe care l-a primit cineva, prin care a crezut în Dumnezeu. Acesta dar să fie arzând, și ca niciodată să nu se stingă, *că lumina dreptilor e pururea, iar lumina necredincioșilor se stingă* (Pilde 13: 9). Făclia cădea și cuprindea cortul mărturie, luminându-l, ca cei ce slujeau lui Dumnezeu, văzând făclia, să isprăvească slujbele, luminându-se de ea. Tot așa și în biserică se aprinde și candelă (făclia)”. Și Teodor zice: „De are cineva cuvântul lui Dumnezeu, și-l întrebuițează în toate lucrările - precum am zice despre cineva care, la fiecare pas ridicându-și piciorul ca să umble, nu se poate împiedica, căci are făclia și o întrebuițează -, de a primit și făclia și tinde să creadă în ea, dar însă nu o întrebuițează în toate lucrările, și nu veghează cu cuvântul în tot pasul său, unde-și va pune piciorul sufletului său? Iar acesta îndoit păcătuiește: că are cuvântul și nu-l întrebuițează pretutindenea. Căci venind Cuvântul din ceruri, fiecare din cei credincioși, nefiind [încă] învățat de Acela, aprind întru sineși făclia și lumina, și așa între oameni s-au făcut multe făclii. La toate dar, ori în faptă, ori în gândire, să întrebuițăm făclie înaintea noastră, că *nimeni, zice, aprinzând făclie, nu o acoperă* (Matei 5: 15)”. Zice și Timotei: „Făcliile s-au luat spre întrebuițare mai mult

106. Juratu-m-am și am pus ca să păzesc judecățile dreptății Tale.

„Fiindcă am cunoscut prin cercare folosul pe care-l au poruncile Tale, Doamne, pentru aceasta am jurat, adică m-am făgăduit - și făgăduința aceasta o am făcut nemișcată - să păzesc poruncile Tale”. Iar punere numește întărirea jurământului de mai sus, adică a făgăduinței¹⁰⁴.

107. Smeritu-m-am până în sfârșit, Doamne, viază-mă după cuvântul Tău.

„Foarte m-am smerit, zice, Doamne, ori din silnica mea ticăloșie, ori din voita mea rea-pățimire. Drept aceea, fiindcă m-am ticăloșit atâta, viază-mă după făgăduința ce ai dat, Doamne, că Tu ajuți pe cei ce rău-pățimesc”. Ori și după cuvântul scris în cea leviticească [Levitic]: *Omul care va face cele poruncite va fi viu într-însele* (Lev. 18: 5)¹⁰⁵.

108. Cele de bună voie ale gurii mele binevoiește-le, Doamne, și judecățile Tale mă învață.

„O, Doamne, zice, primește și adu la bună-ispravă făgăduințele ce le-am făcut nu de silă, ci din alegerea mea cea de bunăvoie și de bună-cunoștința mea.

---

noaptea, fiindcă petrecerea cea de acum se aseamănă cu noaptea, pentru tulburarea și întunericul păcatului. De aceea s-a dat de la Dumnezeu Legea drept făclie, nelăsându-ne a ne împiedica pe noi, cei ce călătorim către Dânsul, Care și Lumină Se face pașilor noștri, adică umblărilor și faptelor noastre”.

¹⁰⁴ Zice și Marele Vasile: „Scriptura numește pretutindeni *jurământ* nestrămutata adevărire despre fiecare lucru, precum a numit aici *jurământ* adevărata și nestrămutata judecată a sufletului, fiindcă cu *jurământ* se adevărează cele mai multe din lucrări. «Am pus, zice, nu de a călca, ci de a păzi poruncile Tale». Trebnică însă este zicerea aceasta celor ce s-au jurat a face ceva rău, și celor cărora li se pare doar că au jurat bine că ar face ceva”. Zice însă Origen: „Zicerea *am pus* însemnează aici că a hotărât cu adevărat, iar prin aceea că *s-a jurat* însemnează că aceasta nestrămutată o a pus și lucrul a-l păzi fără călcare. Că zice dreptul: «Judecățile lui Dumnezeu le pun sufletului meu, iar când le voi pune pe acestea, voi fi zicând: *Gândurile dreptilor sunt judecăți* (Pilde 12: 5)”.

¹⁰⁵ Iar Apollinarie zice: „«Deși aveam prilej a mă înălța, zice, ca un împărat și înțelept și proroc, cu toate acestea, m-am smerit foarte», *că Dumnezeu celor mândri le stă împotriva, iar celor smeriți le dă har* (Pilde 3: 34)”. Zice și Teodor: „*Smerenie-foarte* este mărturisirea păcatelor după cuviință, chiar și fără trebuința muștrărilor, ci a se pări cineva pe sineși, care este covârșire de smerenie. Pe aceștia făgăduiește Cuvântul lui Dumnezeu să-i facă vii, că întrebuițează bunătate și iubire de oameni către noi, după mărturisire; că *mărturisiiți-vă*, zice, *Domnului, că este bun, că în veac este mila Lui*”.

Acestea însă erau ca să se păzească poruncile Tale. Pentru aceasta învață-mă judecățile și hotărârile Tale, care sunt cu anevoie de înțeles, *că judecățile Domnului sunt, zice, adânc mare* (Ps. 35: 6). Ori învață-mă mai adânc poruncile Tale”¹⁰⁶.

109. Sufletul meu în mâinile Tale este pururea și legea Ta n-am uitat.

„Ție, Doamne, zice, îmi încredințez și-mi dau de-a pururea sufletul meu, și pe Tine Te fac păzitor și apărător și ocârmuitor al sufletului, pentru că pentru aceasta am păzit Legea Ta, ca să nu cad din mâinile Tale”¹⁰⁷.

110. Pus-au păcătoșii cursă mie și de la poruncile Tale n-am rătăcit.

„Ticăloșii demoni și oamenii cei fără de lege, zice, mi-au pus cursă, silindu-se a mă prinde, eu însă nu m-am rătăcit, nici nu m-am abătut de la poruncile Tale, temându-mă ca nu cumva, depărtându-mă de ele, să cad în cursa vrăjmașilor celor de mai sus. Pentru că cel ce umblă în Legea și în poruncile lui Dumnezeu, acela nu cade în cursă”¹⁰⁸.

---

¹⁰⁶ Altul însă zice: „Fiindcă dintre păcate, unele se întâmplă de voie, iar altele fără voie, se întâmplă însă de multe ori a greși și cu gura, nu de voie, ci după oarecare părere [prejudicată, pripeală], sau din neștiință. Însă David roagă pe Dumnezeu ca singure pe cele de voie să le primească, iar una din aceasta era că s-a jurat să păzească judecățile”. Iar după Teodorit, Eusebie și Origen, isprăvile faptei bune, pe cele mai multe, adică dumnezeieștile legi, le spun, iar altele sunt adăugate de socotințele omului, precum și jertfele, unele erau din socoteala și voia omului, care jertfe s-au numit *daruri*. Așa și acum, dreptatea și întreaga-înțelepciune se învață de legile evanghelicești; iar fecioria, neagoniseala și viața singuratică și petrecerea în pustietăți sunt lucruri ale voinții slobode [γνώμη], care trec peste lege; pe cele ca acestea dar le-a numit *de bună voie* și slobode de toată sila, pentru care și se roagă să se facă vrednice de primire la Dumnezeu”. Zice însă și Chiril: „Fără vreo stăpânire este fapta bună, de voie slobodă de toată sila. Una ca aceasta avea David, care se ruga lui Dumnezeu să-i fie singure plăcute cele ce de voie se făceau de dânsul”.

¹⁰⁷ Zice însă Teodor: „Mai mare dovadă a osârdiei este ca cineva prin primejdie să nu socotească să se depărteze de Lege și, întru vrăjmășiri fiind, să nu se tragă de la dreptate din pricina urgiei și întărâtării de la vrăjmășitori”. Și cel nenumit zice: „De vom afierosi sufletul nostru în mâinile lui Dumnezeu, încât de acolo el să primească și hrana, și viața, și cinstea, și slava, să nu suferim nici cea mai mică uitare a Legii lui Dumnezeu; și de-L vom pomeni pe El de-a pururea, niciuna din cele lumești nu ne va sili să ne lenevim dinspre cele dumnezeiești”.

¹⁰⁸ Zice însă Origen: „Multe și osebite curse împletesc păcătoșii dreptilor: precum lui Iosif egipteanca și frații, lui Daniil cei ce au luat stăpânire de la Darie. Dar dreptii nu s-au

111. Moștenit-am mărturiile Tale în veac, că bucurie inimii mele sunt.

„Moștenire veșnică, zice, am socotit, Doamne, poruncile Tale, și câștig, pe care nimeni nu le poate lua de la mine”. Însă cuvântul acesta îl arată din prea multa sa iubire ce o are întru poruncile Domnului¹⁰⁹.

112. Plecat-am inima mea ca să fac îndreptările Tale în veac, spre răsplătire.

„Eu, zice, am întors inima mea spre a face totdeauna poruncile Tale, Doamne, pentru răsplătirea cea mare ce se va face celor ce le lucrează pe ele”¹¹⁰.

113. Pe călcătorii de lege am urât și Legea Ta am iubit.

114. Ajutorul meu și sprijinitorul meu ești Tu; întru cuvintele Tale am nădăjduit.

---

rătăcit de la poruncile lui Dumnezeu, și pentru aceasta s-au făcut mai presus de cursele lor”. Și Teodor: „Precum vânătorii necuvântătoarelor dobitoace pun capcane ca să le prindă, așa și Diavolul și îngerii lui toate le-au umplut de curse, și toată viața este plină de curse. «Aceia cu adevărat, zice, mi-au pus curse pretutindenea, eu însă mă țineam foarte de poruncile Tale și nu m-am rătăcit de la ele”. Iar cel nenumit zice: „Când cu bucurie mărturisind și încredinșându-se adevărul și nerușinându-se de numele lui Hristos înaintea oamenilor, și până la moarte nevoindu-se pentru a mărturisi adevărul, atunci poate cineva zice acestea”.

¹⁰⁹ Zice însă Origen: „Cei câți se bucură de poruncile lui Dumnezeu și îmbrățișează dreapta-lucrare, aceștia moștenesc mărturiile Lui pentru totdeauna, agonisindu-le pe acestea ca soartă și parte în locul tuturor celor ce sunt pe lume, și pentru că se veselesc chiar și pătimind pentru dănsule”. Și Apollinarie zice: „Bucuria inimii apostolilor erau mărturiile lui Dumnezeu, când au ieșit ei de la fața adunării bucurându-se că s-au învrednicit a se necinsti pentru numele lui Iisus”.

¹¹⁰ Zice însă Teodorit: „Bine a zis însă că a plecat, ca să arate voia cea de sineși, căci sfatul sufletului se aseamănă cumpenei, iar mințea ține cumpăna, [minte] căreia i s-a dat să stăpânească; și, de se va întâmpla să se îngreueze cu gânduri bine-credincioase, cumpăna se va pleca către cele bune; și aceasta mărturisește Proorocul că o făcea: «Că Domn fiind mie, celui ce voiesc a pleca inima către ce voiesc, o am întors pe ea la poruncile Tale, punându-mi ca scop răsplătirea cea de la Tine». Zice însă și cel nenumit: „Iar răsplătirea este Împărăția lui Dumnezeu și bunătățile, pe care ochi nu le-a văzut, și urechi nu le-a auzit și la inimă de om nu s-au suit, pe care Dumnezeu le-a gătit celor ce-L iubesc”.

„Doamne, zice, pe cei fără de lege am urât și Legea Ta am iubit și am nădăjduit în ea, care îndreptează pe cei ce o săvârșesc și făgăduiește lor că vor lua multe bunătăți în ceruri”¹¹¹.

115. Depărtați-vă de la mine cei ce vicleniți, și voi cerceta poruncile Dumnezeului meu.

„Abateți-vă de la mine, zice, voi, oamenii cei vicleni, și demonii și necuviincioasele cugetări, pentru ca să pot cu liniște a cerceta poruncile Dumnezeului meu. Fiindcă supărarea voastră mă oprește de la mântuitoarea și întru adânc cercetare a acestora”¹¹².

116. Apără-mă după cuvântul Tău și mă viază, și nu mă rușina pe mine de la așteptarea mea.

„Ajută-mi mie, Doamne, zice, după făgăduința Ta, pentru că ai făgăduit în Legea Ta să ajuti celor ce o păzesc. Ori și simplu, viază-mă după făgăduința Ta prin cercetarea Ta, și nu mă lăsa să mă rușinez, pe care [rușine] negreșit o voi pătimi dacă mă voi nenoroci de nădejdea pe care o am întru Tine ca să mă ajuti”¹¹³.

¹¹¹ Iar Teodorit zice: „David numește *călcători de lege* pe înțelepții veacului acestuia, ori pe începătorii eresurilor, ori cugetele viclene ce îndeamnă la fărădelegi. Cu toate acestea, fiindcă sufletul are puteri prin care iubește și prin care urăște, lucrul de făcut este acela de a le întrebuința pe acestea după rațiune; se cucernicește însă Proorocul și puterea iubirii o pune la Legea lui Dumnezeu, iar puterea urii la potrivnicia Legii. Pentru aceasta zice către Dumnezeu: «Că aceasta o am isprăvit nu fără de ajutorul Tău, ci dobândind înduplecarea Ta». Iar Hrisostom zice: „Astfel sunt cele cu care se laudă sfinții, precum zice și într-alt psalm: *Au nu i-am urât, Doamne, pe cei ce Te urăsc pe Tine* (Ps. 138: 21), și asupra vrăjmașilor Tăi mă topeam? Că, precum cel ce iubește lumina urăște întunericul, tot așa cel ce iubește Legea lui Dumnezeu, cugetele și faptele cele nelegiuite le urăște”.

¹¹² Pentru aceasta a zis și cel nenumit: „Cugetele cele rele, zice, de care este plin omul cel ascuns al inimii noastre – că din inimă ies gândurile cele rele: uciderile, curviile și celelalte care spurcă pe om –, acestor cugete le zice dar: *Depărtați-vă de la mine*”.

¹¹³ Zice însă și Teodor: „Zicând *depărtați-vă de la mine cei ce vicleniți* (adică *cei ce faceți răutate*), cheamă după urmare pe Dumnezeu la aceasta, ca cu puterea Lui să se izgonească din sufletul lui cugetele cele făcătoare de răutate și, dobândind liniște, să se norocească de viața cea după Dumnezeu și de mântuire, și să nu cadă din așteptarea Sa”. Iar după Didim: „Așteptarea sfinților este viața cea veșnică și Împărăția Cerurilor. Prin urmare, atunci când cineva se face nevrednic, neurmând cuvântul Celui pe Care L-a socotit să-L creadă, se rușinează dinspre așteptarea sa”.

117. Ajută-mi, și mă voi mântui, și voi cugeta întru îndreptările Tale pururea.

„Doamne, zice, Însuți de vei ajuta mie, mă voi mântui de vrăjmășirea văzuților și nevăzuților mei vrăjmași și, după urmare, voi cugeta totdeauna întru îndreptările Tale”¹¹⁴.

118. Defăimat-ai pe toți cei ce se depărtează de îndreptările Tale, că nedrept este gândul lor.

„Doamne, zice, întorsu-Ți-ai fața de la toți cei ce se depărtează de la poruncile Tale ca dinspre niște netrebnci, pentru că ei, gândind să facă fărădelege, nu păzesc Legea Ta”¹¹⁵.

119. Călcători de lege am socotit pe toți păcătoșii pământului, pentru aceasta am iubit mărturiile Tale.

„Eu, zice, am socotit că toți păcătoșii pământului sunt călcători ai poruncilor Tale. Pentru aceasta, ca să nu mă fac și eu călcător, am iubit Legea Ta, Doamne”. Iar *păcătoșii ai pământului* îi zice pentru că sunt din [ἀπὸ] pământ, ori pentru că, pe pământ fiind, păcătuiesc¹¹⁶.

¹¹⁴ Zice însă Teodorit: „Dobândind mântuire, nu mă voi face nelucrător al îndreptărilor Tale, ci totdeauna voi face cugetare la ele». Iar *cugetare* zice nu numai pe cea în cuvinte, ci și pe cea în lucruri”. Și Apollinarie: „Mai sus a zis *ajutorul meu și sprijinitorul meu ești Tu*, iar aici *ajută-mi*. «Nu mi-e destul, zice, ajutorul cu care m-am ajutat, ci încă neîncetat am trebuință de ajutor. Neîncetat ajută-mi!». Iar *zicerea și mă voi mântui* este că, până când suntem aici, aceasta [mântuirea] nu se va face desăvârșit, iar când vom scăpa de viața aceasta, atunci va fi cu puțință să ne mântuim, când vom viețui împreună cu Sfinții Îngeri”. Iar cel nenumit zice: „*Pururea*, adică nu numai în veacul acesta, ci și în cel viitor, că acolo vom cugeta îndreptările față către față; nu însă după umbră, ci după adevăr”.

¹¹⁵ Iar Didim zice: „*A se depărta* nu este întocmai cu *a păcătu*; că cel ce s-a depărtat, desăvârșit s-a depărtat de a sluji pe Dumnezeu, și celor ca aceștia li s-a zis: *Vai vouă, fiilor depărtați!* (Is. 30: 7), și iarăși: *Vai lor, că au fugit de la Mine!* (Os. 7: 13). Pe unii ca aceștia dar pedepsindu-i, nemaicertându-i ca pe fiii cei iubiți de El, îi defaimă, zicând către fiecare: *Te va pedepsi depărtarea ta și te va mustra răutatea ta* (Ier. 2: 19)”. „Dar eu, zice Teodorit, voi avea multă osârdie în poruncile Tale, știind cum s-au batjocorit, cum s-au ocarât și cum s-au lepădat călcătorii acestora”. „Că, după Atanasie, acesta e sfârșitul celor ce strică Legea lui Dumnezeu - că vor fi defăimați. Și care e pricina? Că nedrept este gândul lor, căci se sfătuiesc să calce dumnezeiasca Lege”.

¹¹⁶ Zice Teodorit: „În loc de *călcători de lege am socotit*, Teodoțion a zis [a adăugat] «întru nimic», Achila a zis «tescovine [borhot]», iar Simmah a zis «rugină». Proorocul a arătat însă că el, ca și Dumnezeu, defăimând pe călcătorii de Lege ca pe o rugină

120. Pătrunde cu frica Ta cărnurile mele, că de judecățile Tale m-am temut.

„Din citirea pe care o fac, zice, în judecățile și hotărârile Tale, Doamne, m-am temut cu sufletul, însă am și trupul sfiindu-se cu o astfel de temere mântuitoare. Pentru aceasta, Însuși pironeste-l și omoară-l cu frica Ta. Pentru ca să nu se mai abată la porniri și fapte necuviincioase”¹¹⁷.

121. Făcut-am judecată și dreptate, nu mă da pe mine celor ce-mi fac strâmbătate.

„Eu, Doamne, zice, am făcut judecată dreaptă, pentru aceasta, ca pe unul ce drept am judecat, să nu mă dai celor ce-mi vrăjmășesc cu nedreptate, nici cei fără de lege să mă stăpânească ca pe un legiuit”.

---

lepădată, sau ca pe niște tescovine netrebnice, toată osârdia o a adus întru împlinirea dumnezeieștilor cuvinte, fiindcă știa paguba călcării de Lege”. Iar Origen zice: „*Călcătorii de Lege* se zic nu numai cei ce s-au lepădat după credință, ci și cei ce au păcătuit cumva oarecând. Iar *păcătoșii ai pământului* sunt oamenii cei ce păcătuiesc pe pământ; căci păcătoșii Cerului sunt alții, cei către care este lupta noastră, împotriva duhurilor răutății dintru cele cerești; că mai întâi acolo păcătuind, apoi au făcut aceasta pe pământ”. Zice și cel nenumit: „Tot păcătosul se va rândui între călcătorii de Lege, fie că va călca puțin din Lege, fie mult. Pentru aceasta a scris Ioan Teologul: *Tot cel ce face păcatul face și nelegiuirea, și păcatul este nelegiuirea* (I Ioan 3: 4)”.

¹¹⁷ Iar Marele Vasile zice: „Frica este curăția sufletului, după rugăciunea Proorocului; că unde locuiește frica, a șezut toată curăția sufletului, de toată fapta rea ferindu-se. mădularele trupului neputând a se porni spre lucruri necuviincioase, căci sunt părunse cu frică; că precum cel ce are înfipte întru sine piroanele cele trupești este nelucrător, fiind stăpănit de durere, tot așa cel pătruns de frica lui Dumnezeu, nici ochiul nu-l poate folosi spre cele ce nu se cuvin, nici mâinile a le mișca spre fapte oprite, nici vreun lucru mic sau mare de ar face afară de cuviință nu poate face, ca de oarecare durere fiind pătruns din așteptarea îngrozirilor”. Iar Atanasie zice: „*Pătrunde zice în loc de înfige. «Înfige dar întru curăție cărnurile mele»*”. Și Origen zice: „Cel pătruns [e cel ce] se răstignește. «Deci caut crucea, o caut întrebând: Nu cumva aceasta este frica lui Dumnezeu, că și Mântuitorul a zis: *Tot cel ce nu-și va lua crucea sa și nu-Mi va urma Mie nu este vrednic de Mine*. Dar fiindcă am zis că mai desăvârșit este cel ce iubește decât cel ce se teme de Dumnezeu și că acolo de unde va intra iubirea cea desăvârșită, aceasta aruncă afară frica, de aceea caut să află dacă nu cumva cel răstignit se teme, pătruns fiind de frică, ca să-și omoare mădularele cele de pe pământ. Însă când va veni desăvârșita dragoste, se pogoară de pe cruce, se îngroapă și se scoală din morți, ca întru înnoirea vieții să umble nu cu frică, ci după dragostea cea în Hristos Iisus”.

122. Primește pe robul Tău întru bunătate, ca să nu clevetească cei mândri.

„Rabdă-mă îndelung, zice, Doamne, pe mine, robul Tău, pentru bunătate, adică pentru ca prin curata și adevărata mea pocăință să pot spăla de la mine întinăciunea păcatului meu, și să nu clevetească cei mândri, adică cei ce trec cu vederea și defaimă Legea Ta, [zicând] că mă ticăloșesc adică de ispite așa după întâmplare, și nu pentru păcatul pe care am cutezat să-l fac. Ori să nu mă clevetească [zicând] că în zadar mă pocăiesc, ori că în deșert nădăjduiesc mântuire”¹¹⁸.

123. Ochii mei s-au stins spre mântuirea Ta și spre cuvântul dreptății Tale.

„Au slăbit, zice, și au obosit ochii sufletului meu privind la ajutor acela ce nădăjduiesc să-l dăruiești mie și la făgăduința dreptății Tale”¹¹⁹.

124. Fă cu robul Tău după mila Ta și întru îndreptările Tale mă învață.

„Doamne, zice, miluiește pe robul Tău, că milostiv ești. Ori arată cu mila Ta facerea Ta de bine și, după ce mă vei milui, învață-mă îndreptările Tale”¹²⁰.

¹¹⁸ Zice însă Teodorit: „Crede robului Tău, celui ce făgăduiește, Însuși fă-Te primitor și chezaș al făgăduinței mele, că mă voi sili a plini legile Tale». Iar fiindcă clevetirea este dureroasă, măcar deși are plată mare, cere de aceea a se izbăvi de ea, mai ales de a celor mândri și puternici, dinspre care ea se face mai puternică: că, luând lângă sine puterea, nedreptatea face vătămare și mai mare”. „De nevoie însă, după Eusebie, roagă pe Dumnezeu a i se face primitor și chezaș, și ca Însuși să se facă și păzitor al lui; ca, ținând chezașia Sa, să nu dea nicio pricină de prindere clevetitorilor celor ce-l pândesc”. Zice însă Origen: „Cum se fac clevetitoare puterile cele rele? Ele au lucrat și m-au plecat a mă face păcătos, și ei îmi vor fi și părâși, toată pricina păcatului dându-mi-o mie”. Zice și Didim: „Cel ce a făcut judecată și dreptate nu se dă celor ce-l nedreptătesc; Dumnezeu însă îl primește cu bunătate, rob al Său făcându-se, și așa nu-l lasă a se cleveti de cei mândri”.

¹¹⁹ Și Teodorit: „Și aici, *cuvânt* zice făgăduința. «Neîncetat aștept, zice, mântuirea cea de la Tine și sfârșitul făgăduinței». Iar că *s-a stins* a zis însemnând dorul cel întins”.

¹²⁰ Zice însă Teodorit: „Lucrătorul fapte bune celei atât de mari se roagă să câștige milă și, prin aceasta, să se îndulcească de mântuire, și nu o cere ca pe o plată a unei datorii, ci din iubire de oameni”. Și Didim zice: „Omul întru îndurările lui Dumnezeu se numără pe sine după cuviință, ca să învețe îndreptările Lui. Că nici nu suntem vrednici de o cunoștință ca aceasta, călcători ai legii firești făcându-ne, dar însă pentru mila lui Dumnezeu ne învățăm”. Și Apollinarie: „Vezi cum cei câți aleg a-l sluji lui Dumnezeu,

125. Robul Tău sunt eu, înțelepțește-mă și voi cunoaște mărturiile Tale.

126. Vremea este a face Domnul; stricat-au Legea Ta.

„Doamne, zice, eu sunt robul Tău, și, de mă voi înțelepți, voi cunoaște mărturiile Tale¹²¹. Însă vremea este Ție, Doamne, a face. Ce? Izbândă (că aceasta lipsește, și trebuie a se înțelege pe dinafară)! Fiindcă cei fără de lege au stricat și au călcat Legea Ta”¹²².

127. Pentru aceasta am iubit poruncile Tale mai mult decât aurul și topazul.

„Fiindcă oamenii cei fără de lege, zice, au stricat Legea Ta, pentru aceasta eu o am iubit mai mult decât aurul și pietrele cele scumpe și decât multa bogăție”¹²³.

---

singuri se învață Legea Lui, lepădându-se de celelalte slujiri? Iar pe aceștia îi înțelepțește, punând întru dânșii cunoștința mărturiilor Sale, încât nu numai să citim, ci și să cunoaștem noima celor ce le citim”.

¹²¹ Zice însă Teodorit: „Toți oamenii sunt după fire robi ai lui Dumnezeu; iar [robi] după așezare sunt cei ce cu drag aleg stăpânirea lui Dumnezeu. Din această însoțire fiind și Proorocul, *rob* pe sine se numește, și de pricepere se roagă a se învrednici, ca să cunoască mărturiile lui Dumnezeu”. Zice și Origen: „Nimeni, rob fiind al păcatului, nu poate fi rob al lui Dumnezeu. Deci cel ce întru toate faptele și gândurile slujește lui Dumnezeu, și toate le face după cuvântul Lui, acela să zică: *Robul Tău sunt eu*. Astfel fiind Proorocul, se roagă să ia plata slujirii: *înțelepțește-mă*; căci este o înțelepciune ce se dă de la Dumnezeu și se păstrează la Dumnezeu ca într-o vistierie; *că duhul înțelepciunii, zice, și al priceperii și celelalte dăruiri se vor odihni peste el* (Is. 11: 2)”.

¹²² Pentru aceasta a zis Teodorit: „Dumnezeu, Cel ce pe toate cu cumpănă și cu măsură le cumpănește, suferă cu îndelungare păcatele oamenilor, iar când vede că răutatea a crescut întru îndelunga-răbdare, atunci aduce în bună-vreme bătaie asupra-le. Aceasta dar o zice și aici: «Vremea este, o, Stăpâne, a Te scula spre cercetarea celor ce se nedreptătesc. Vreme este Ție, Domnului, a face izbândă, că acum vrăjmașii au călcat Legea Ta»”. După cel nenumit: „Aici se arată și chemarea noului popor. «Vremea este a face chemarea neamurilor, căci cei ce au luat Legea Ta o au stricat», adică Evreii cei din tăierea-împrejur. *Că în vreme primită, zice, te-am ascultat, și în ziua mântuirii am ajutat Ție* (Is. 49: 8)”. Și Didim zice: „Strică Legea nu cei ce fac o fărădelege, ci cei ce fac osebite și multe și pe toți îi întărită spre multe feluri de răutăți, mai ales când aceștia se întâmplă să fie stăpânitori de noroade ori învățători; atunci dar trebuie cineva a face dreptate și a-și îndrepta viața cu sârguință în buna-cinstire de Dumnezeu”.

¹²³ Zice dar Teodorit: „Acea au defăimat Legea Ta, iar eu mai vrednice de iubire socotesc poruncile Tale decât aurul și decât pietrele cele de mult preț». Că topazul este

128. Pentru aceasta spre toate poruncile Tale m-am îndreptat; toată calea nedreaptă am urât.

„Eu, zice, mă îndreptam și spoream ori într-o poruncă deosebită, ori în cea de obște pentru toate poruncile”. Și spoream întru toate ca să-Ți slujesc Ție, că Tu însuși le-ai poruncit pe toate. Pentru că cei ce calcă numai una dintr-însele Te pornesc spre urgie. Și nu numai că spoream întru toate poruncile Tale, ci și toată calea rea o uram. Pentru că cine iubește poruncile lui Dumnezeu, acela de nevoie urăște toată nedreptatea, care este potrivnică poruncilor. Că neconglăsuite și neînvoite sunt fapta bună și răutatea, lumina și întunericul, sănătatea și boala, și nu se pot arăta amândouă la o persoană¹²⁴.

129. Minunate sunt mărturiile Tale, pentru aceasta le-a cercetat pe ele sufletul meu.

---

unul din acelea; căci de la piatra topazului, care în vremea aceea era mai cinstită, le-a arătat pe toate”. „Se zice însă, după Nichita, că piatra aceasta este una prea strălucită și galbenă, aflându-se cu deosebire în cetatea Topaza, din Indii; iar frecându-se cu piatră de tocilă [de ascuțit], dă puțină umezeală gălbui-arâmie, care poate umple și un pahar, după cum vrea cel ce freacă, și nu pare că se micșorează, nici la măsură, nici la cumpănă, care lucru e de mirare. Unii zic că topazul are culoare asemenea aurului, și pentru aceasta și David a numărat-o după aur”. Zice însă și Atanasie: „Acestea se potrivesc cu zicerea: *Bună este mie Legea gurii Tale mai mult decât mii de aur și de argint. Și cu aceasta: Luați învățătură, și nu argint, și cunoașteți mai mult decât aurul cel lămurit* (Pilde 8: 10). Că mai bună este înțelepciunea decât pietrele cele de mult preț, și toate cele scumpe nu sunt vrednice de ea”. Iar Origen, zicerea *pentru aceasta*, o dă la zicerea *vremea este a face*. Adică: „Fiindcă vremea este să faci izbândă, Doamne, asupra celor ce au stricat Legea Ta, pentru, aceasta eu, temându-mă să nu cad în vremea izbândirii Tale, am iubit poruncile Tale mai mult decât toate cele scumpe”.

^{*} Spre una ce le cuprinde pe toate, precum iubirea etc.

¹²⁴ Zice însă Nichita: „Iar în chip minunat s-a zis că aceasta – spre toate poruncile tale *m-am îndreptat* – ține de desăvârșire, iar acestui lucru îi urmează urărea oricărei căi nedrepte, fiecare virtute fugind de răutatea potrivnică ei. Pentru că nu era cu puțință să iubească și toată calea cea nedreaptă, și poruncile, ci din două trebuia să iubească una singură”. Dar ce vrea să zică *m-am îndreptat*? Ne răspund Origen și Eusebie: „Sufletul omenesc, chiar după ce a plinit cuvântul [poate e o aluzie la v. 130], se face întru răutate, după ce se face răutatea, se strâmbă și sufletul, și atunci el are trebuință de îndreptare. Dar sufletul nu se poate îndrepta până la capăt [deplin] fără a împlini în același timp și toate poruncile; iar dacă sufletul rămâne prins în strâmbătate, nu se mai îndreaptă prin nicio poruncă, ci prin foc, prin întuneric sau prin tăiere în două sau prin alt oarecare lucru din cele măhnicioase”. A zis și Sinesie Cirenianul: „A fi potrivit răutății de tot felul înseamnă a fi casnic [prietenu] faptei bune”.

„Minunate, zice, sunt poruncile Tale, Doamne. Căci cum nu vor fi minunate când ele învață toate felurile virtuții și izgonesc toate felurile răutății?”, după Didim. Pentru aceasta, nu simplu le-a căutat pe ele sufletul meu, ci le-a și cercetat cu toată deplinătatea* cu puțință și cu toată scumpătatea”¹²⁵.

130. Arătarea* cuvintelor Tale luminează și înțelepțește pe prunci.

„Tâlcuirea, zice, și arătarea cuvintelor Tale, Doamne, luminează și înțelepțește chiar și pe cei ce sunt încă prunci cu vârsta și nedesăvârșiți”. De e așa, cu atât mai mult luminează pe bărbați, care au măsurile cuvântului și dreaptă-socoteală. Ori luminează pe prunci la minte. Ori pe cei ce au crezut din păgâni, ca pe niște din nou lipsiți și prunci întru cunoașterea lui Dumnezeu. Și, simplu zicând, luminează pe poporul cel nou”¹²⁶.

* τελειότης, *trad. lit.*; mai liber ar fi fost: „cu toată sinceritatea și după adevăr”, precum la Iudec. 9: 6, unde avem același termen.

¹²⁵ Iar după Teodor: „Unii se minunează de aur și pietre, eu însă, de laudă și singure bune știind numai dumnezeieștile porunci, de acestea mă țin și le păzesc mai mult decât pe toate vistieriile”. „Și de vreme ce, după Origen, multă înțelepțire au, pentru aceasta nu iau aminte la ele după cum s-ar întâmpla, ci sufletul meu le cercetează cu întindere, până când voi câștiga preastrălucitul adevăr al științei acesteia”. „Nu în zadar le-a iubit David pe acestea, după Hrisostom și Teodorit, că sunt vrednice de iubit și îndestulate de a trage și a chema spre iubire pe cei ce pot să le înțeleagă”.

* δῆλωσις = arătare întru tâlcuire/descoperire, simbol spre dezvăluire. Termenul e tâlcuit mai jos de Teodor, care aproape sigur că s-a gândit la Lev. 8: 8, unde se vorbește tot de arătarea și adevărul cu care era încins arhiereul; termenii traduc din *ebr. Urim și Thunim*, care după unii ar însemna „lumina și desăvârșirea”. Dincolo de semnificație, este vorba de un fel de platoșă sau ceva asemănător, care se purta pe piept de arhiereu, ca unul ce era mijloc al descoperirilor de la Dumnezeu sau vestitor și tâlcuitor al legilor Lui.

¹²⁶ Iar Achila, în loc de arătarea cuvintelor Tale, a zis „deschiderea graiurilor”, iar Simmah a zis „ușa cuvintelor Tale”. „De lumina Ta, zic Teodorit și Eusebie, luminându-mă, am primit cunoștința aceasta a poruncilor Tale ca printr-o ușă, și introducerea și întâia deschidere și predanșire a cuvintelor Tale». Iar acestea s-au făcut după venirea lui Hristos; căci El a venit să plinească și Legea și proorocii, și a arătat și toate cuvintele cele din Lege și din prooroci, pe de o parte cu împlinire plinind proorociile, iar pe de alta. descoperind Legea, pentru a nu se mai vedea ea după literă și după umbră, ci ca duhovnicească”. „Pentru aceasta zice: Pentru apostoli mărturisescu-Mă Ție, Părinte, că ai ascuns acestea de la cei înțelepți și pricepuți, și le-ai descoperit pe ele pruncilor (cf. Matei 11: 25)”, după Hrisostom. Zice însă Atanasie: „Prunci se zic cei ce se țin întru curăție, și care se aseamănă pruncilor, «că întru aceștia încapă cuvântul înțelepciunii Tale»”. Și Teodor zice: „S-a poruncit ca arhiereul să poarte arătare și engolpion și adevăr. Deci această arătare luminează și înțelepțește pe prunci”.

131. Gura mea am deschis și am tras duh, că de poruncile Tale am dorit.

„Gura sufletului meu, zice, adică gândirea [διδάσκων] mea, după Teodorit, am închis-o dinspre relele-cugetări și am deschis-o bunelor-cugetări, și pentru aceasta am tras în mine Duhul priceperii și darul înțelepciunii, că pe aceasta o doream cu covârșire, și mult cercetam poruncile Tale, și am nădărdit întru ele foarte”¹²⁷.

Starea a doua

132. Caută spre mine și mă miluiește, după judecata celor ce iubesc numele Tău.

Fiecare om are trebuință întotdeauna de mila lui Dumnezeu, pentru aceasta și zice David aici: „Caută spre mine, că mă bântuiesc de ispite și mă necăjesc, și miluiește-mă, adică după măsura [ἔργον] pe care o ai către cei ce Te iubesc. Judecând adică și hotărând să-i miluiești și să-i ajuți, și mai ales când sunt în necazuri și în ispite”¹²⁸.

---

¹²⁷ Zice însă Teologul Grigorie: „Trebuie dar a dobândi duhovniceasca urmare, mai întâi cu filosofia cea din fapte a se curăța cineva, și abia apoi, deschizând gura gândului, să tragă Duh, și apoi să scoată cuvânt bun și să grăiască înțelepciunea lui Dumnezeu întru cele desăvârșite”. Iar Sfântul Nil zice: „Când, întocmai ca și păsările cele mici, vom deschide gura minții, venind către noi, darul Domnului ne va da hrană ca unor pui ce cască gura”. Iar după Grigorie al Nyssei și Vasile: „Gura sufletului poate fi puterea lui cea gânditoare, care, gândind, vorbește cuvântul cel ce este în gând. Deci Proorocul nu trebuie să grăiască din singură gândirea sa, ci din cuvintele cele date lui de la Dumnezeu cuvântul lui Dumnezeu deschide gura sa, ca să ia cuvânt întru deschiderea gurii. Nu se deosebește întru nimic a lua cuvinte cu a trage Duh, că graiurile Domnului duh sunt și viață sunt. Iar pricina cea pentru a trage duhul cel de la Dumnezeu o a dat zicând *că de poruncile Tale am dorit*. Însuși dorul acesta silind și trăgând pe Duhul Cel ce zboară peste toți cei ce doresc poruncile”. Pentru aceasta a zis și Origen: „Plata dării duhului este grăierea poruncilor lui Dumnezeu și isprăvirea lor”.

¹²⁸ Mai arătat a zis Teodorit: „Se roagă a dobândi dumnezeiasca bunăvoință; nu simplu, ci precum obișnuiește Dumnezeu a da milă celor ce-L iubesc. «Că precum ai judecat, zice, și ai hotărât a căuta, și de multă cercetare ai învrednicit pe cei ce iubesc numele Tău, care s-au suit mai sus decât cei ce se tem, tot așa, de aceeași cercetare și de aceeași milă învrednicește-mă, și de același fel de hotărâre, după aceeași judecată». „Că de vreme ce, după Timotei, din cei ce se miluiesc de Dumnezeu, unii se miluiesc prin pocăință, degrab mărturisindu-se și depărtându-se de păcate, iar alții că au sporit în alergarea către însuși sfârșitul faptei bune, David [în schimb] cere a se milui nu după judecata celor ce se

133. Pașii mei îndreptează-i după cuvântul Tău, și să nu mă stăpânească toată fărădelegea.

„Tocmește-mi, zice, Doamne, și îndreptează calea vieții mele după dumnezeiască legea Ta, și să nu mă stăpânească nicio nelegiuire, ca nu cândva să o fac pe ea - pentru că, după cuvântul Domnului, *tot cel ce face păcat este rob al păcatului* (Ioan 8: 34) - ori să nu mă stăpânească vreun om fără de lege și să mă facă rob al său”. Iar prin *toată fărădelegea* a zis adică de orice fel ea, de ca și cum ar zice „să nu mă stăpânească nicio fărădelege”¹²⁹.

134. Izbăvește-mă de clevetirea oamenilor, și voi păzi poruncile Tale.

„Izbăvește-mă, Doamne, zice, ca niciunul dintre oameni să nu mă clevetească, nici eu pe dânsii”. Că clevetirea este lucru greu și cu anevoie de suferit, și de multe ori pricinuieste deznădăjduire celor puținii la suflet, și lepădare de Pronia cea de sus de la Dumnezeu. Iar pentru izbăvirea aceasta, David făgăduiește să aducă răsplătire lui Dumnezeu paza poruncilor Sale. Ori se înțelege și altfel: „Izbăvește-mă, Doamne, de clevetirea care mă supără, și voi păzi

---

pocăiesc, ci după a celor ce au sporit în fapta bună; și pentru aceasta și cutează a se arăta Domnului, căci de aceea zice: *Caută spre mine*”.

¹²⁹ Zice însă Teodorit: „Noi dar, aducând ca primos osârdia, și Dumnezeu dând ajutorul, și calea îndreptând-o, nu mai are loc silnicia păcatelor”. Iar Vasile zice așa: „Ești călător? Ești asemenea cu cel ce se roagă, zicând: *Pașii mei îndreptează-i*. Ia aminte a nu te da în lături din cale, să nu te abați în dreapta sau în stânga; spre calea împărătească mergi”. Zice și Eusebie: „Noi trebuie a pune înaintea calea cea bună și așa a începe, iar lucru al lui Dumnezeu este a îndrepta pe cei ce călătoresc. Căci de va îndrepta El calea și de va ocârmui petrecerea noastră, după Legea Lui vei spori, și niciun păcat nu ne mai poate stăpâni”. „Că cuvântul lui Dumnezeu, zice Apollinarie, îndreptează pașii mei, trecând astfel din răutate și din neștiință la fapta bună și la cunoștința adevărului”. Însemnează că ceea ce zic aici Eusebie și Teodorit - că noi adică aducem osârdia ca primos la cele bune și începem calea cea bună -, acestea, zic, ei le zic după noima cea mai la îndemână [simplu de înțeles]; însă după acrivie, Dumnezeu este Cel ce începe și Dumnezeu este Cel ce săvârșește tot binele și El este Cel care împuternicește cu darul Său voia și osârdia noastră spre a voi cele bune. Pentru aceasta Pavel, adeverind acestea, zice: *Cel ce a început în voi lucrul cel bun îl va duce și la capăt, până în ziua lui Hristos Iisus* (Filip. 1: 6). Și iarăși: *Dumnezeu este Cel ce lucrează întru noi pe a voi și pe a lucra, pentru bunavoință* (Filip. 2: 13). Și Solomon: *Voirea se gătește de la Domnul* (Pilde 8: 35). Și Domnul încă a zis: *Fără de Mine nu puteți face nimic* (Ioan 15: 15)”.

poruncile Tale¹³⁰, pentru că clevetirea obișnuiește a opri pe oamenii cei mici la suflet și puțin-credincioși de la paza poruncilor lui Dumnezeu¹³⁰.

135. Fața Ta arat-o peste robul Tău și mă învață îndreptările Tale.

„Arată-mi, Doamne, zice, puterea Ta cea văzătoare, adică caută spre mine și învață-mă îndreptările Tale, pentru că, de nu mă vei învăța Tu, eu de la sinemi nu pot a le învăța”. Se înțelege însă și altfel, după Chiril și Atanasie, anume că fața lui Dumnezeu este Dumnezeu-Fiul, că zice: *Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl* (Ioan 14: 9), fiindcă Fiul se numește înfățișare¹³¹ a Tatălui. Deci David roagă pe Dumnezeu-Tatăl să arate pe Fiul Său întrupat, Care are să Se facă om și să-l învețe îndreptările Evangheliei cu un astfel de chip, precum voiește El să le legiuască. Ori David roagă dinspre fața noului popor pe Tatăl ca să trimită la dâșșii pe Fiul Său, spre a-i învăța evangheliceștile Sale porunci¹³¹.

136. Pâraie de apă au izvorât ochii mei, pentru că n-au păzit Legea Ta.

Pâraie de apă se zice orice curgere a șuvoaielor. Deci zice David: „Ochii mei, lacrimând, s-au adâncit și s-au făcut vâlcele, adică s-au uscat de mulțimea lacrimilor pe care le varsă. Pentru ce? Pentru că oamenii cei răi nu au

¹³⁰ Iar altul zice: „Nu este durere a sufletului mai grea decât clevetirea - ori în credință de s-ar cleveti cineva, ori asupra vieții. Pentru aceasta scris este: *Clevetirea împrejur poartă pe cel înțelept* (Eccl. 7: 8), și nimeni nu o poate defăima, fără numai cel ce privește la Dumnezeu, ca și Suzana, ca Cel ce poate și din nevoie a izbăvi, și pe oameni a încredința, și pe suflet cu nădejde a-l mângâia”. „Că și Stăpânul Hristos, după Teodorit, pe cei ce se clevetesc și se ocărăsc, râvniți [întă a pizmei] și fericiți i-a numit, zicând: *Fericiți veți fi când vă vor ocări pe voi (...)* și vor zice tot răul împotriva voastră, mintind pentru Mine. Dar și a ne ruga ne-am chezușuit, ca să nu cădem în ispită; se potrivește dar rugăciunea Proorocului și cu evangheliceștile cuvinte”. „Că se roagă, după cel nenumit, să se izbăvească de clevetire și, drept plată pentru că se va răscumpăra - și mai ales ca mulțumire - păzirea poruncilor o făgăduiește; că mare fiind darul, tot așa e răsplătirea”. Iar Chiril și Atanasie *clevetire* zic învățătura ereticilor și a înțelepților veacului acestuia. „De s-ar izbăvi oamenii într-un chip oarecare de Diavolul și de puterile lui cele rele, de clevetirea lor adică, acesta este singur lucrul lui Dumnezeu de a izbăvi”, după cel nenumit.

¹³¹ χαρακτήρ = pecete, formă, reprezentare, dezvăluire.

¹³¹ Iar Teodorit zice: „Dumnezeirea este fără trup, simplă și necompusă din părți. Dumnezeiasca Scriptură însă grăiește despre ea mai trupește și mai gros, măsurând cuvintele după firea omenească. Drept aceea, prin arătarea dumnezeieștii fețe să se înțeleagă dezlegarea celor mahnicioase și darea celor bune”.

păzit Legea Ta, Doamne. Că toată noaptea, zice, eu plâng și mă tânguiesc pentru ticăloșii aceia”. Se înțelege cuvântul acesta și pentru Iudei, care, făcând călcări de lege, au omorât pe Hristos, că pe aceștia îi plângea David, fiind de un neam cu el¹³².

137. Drept ești, Doamne, și drepte sunt judecățile Tale.

Această zicere, adică *drept ești, Doamne, și drepte sunt judecățile Tale*, este bine și de folos a o gândi noi totdeauna și a o zice la fiecare întâmplare, după Eusebie, și să credem și să o mărturisim. Că, de o vom avea pe aceasta în minte, nu ne vom tulbura văzând noi oarecari lucruri că sunt îngăduite de Dumnezeu, crezând noi că, atâtea câte iartă Dumnezeu să se facă, se fac cu dreptă judecata Lui.

138. Poruncit-ai dreptatea [a fi] mărturiile Tale, și adevărul Tău foarte*.

„Doamne, zice, ai poruncit a se păzi de oameni poruncile Tale, pentru că ele sunt însăși dreptate și adevăr”. Ori zice: „Că ai poruncit [ca] mărturiile Tale, Doamne, [să fie] foarte drepte”. Pentru că Legea răsplătește fiecăruia: și celui îmbunătățit, și celui păcătos, din care pricină a grai adevărul este una cu a primi făgăduința [răsplătirii]¹³³.

139. Topitu-m-a râvna Ta, că au uitat cuvintele Tale vrăjmașii mei.

¹³² Iar Teodorit zice: „Apostolească este și Legea aceasta. *Că voi plânge, zice, pe mulți din cei ce au păcătuit mai-nainte și nu s-au pocăit* (II Cor. 12: 21). *Și cine este bolnav, și eu să nu bolesc?* (II Cor. 11: 29). *Și iarăși: De pătimește un mădular, împreună-pătimesc toate mădularele* (I Cor. 12: 26). Proorocul dar evangheliceasca petrecere o întrebuințează, tânguindu-se de fărădelegile altora, ai cărui ochi vărsau pâraie de lacrimi, că *pâraie de apă* a numit mulțimea lacrimilor, în loc de «văzând fărădelegile oamenilor, vărsam lacrimile ca un pârâu». Însemnează și că în alte scrieri se scrie la persoana întâi, că adică eu n-am păzit Legea Ta, și pentru aceasta plâng și lacrimez”.

* Formularea e eliptică, iar traducerea e literală. Biblia sinodală vine cu o parafrază: *Poruncit-ai cu dreptate mărturiile Tale și cu tot adevărul*. S-ar putea reda și așa: *Poruncit-ai ca mărturiile Tale să fie cu dreptate, și adevărul Tău foarte*.

¹³³ Iar Teodorit zice: „Cu dreptate pe toate le ocârmuiești, o, Stăpâne, purtând de grijă oamenilor. Și vrând a-i arăta lucrători ai dreptății, ai dat și Lege, și ai mărturisit pentru cei ce o vor călca ce fel de munci vor lua; și ai făgăduit celor ce o păzesc bunele-răsplătiri, pe care le și adeverești cu lucrurile», că aceasta arată *adevărul Tău foarte*”. Zice însă Didim: „Pentru că drepte sunt judecățile Tale, drept ești și Tu; după canoanele prea dreptelor judecăți judeci pe toți cei ce primesc judecățile Tale”.

„Doamne, zice, când Tu ești defăimat, eu mă topesc cu totul de râvnă, pe care o pătimesc pentru defăimarea Ta”. Ori zice: „Că dreaptă mânia Ta ceea ce se face pentru defăimarea poruncilor Tale, aceasta mă usucă și mă topește, pentru că oamenii cei fără de lege au uitat poruncile Tale și nu le cinstesc, și care numai pentru aceasta s-au făcut vrăjmași ai mei”¹³⁴.

140. Cu foc lămurit este cuvântul Tău foarte, și robul Tău l-a iubit pe el.

„Doamne, zice, Legea Ta este preacurată și neprihănită ca aurul cel curat și lămurit în foc și în topitoare”. A zis însă și la Psalmul 11: *Cuvintele Domnului sunt cuvinte curate, argint lămurit prin foc*. „Iar Legea Ta, zice, o a iubit singur acela care este rob și slujitor al Tău și care Te slujește cu frică”¹³⁵.

¹³⁴ Zice însă Teodorit: „Văzându-L defăimat pe Dătătorul de Lege, Proorocul se mânie după dreptate și plânge pentru cei ce trăiesc în fărădelege. Râvna aceasta l-a înălțat pe Finees, pe Marele Ilie l-a făcut vrednic de veșnică pomenire, cu râvnă râvnind Atoțțitorului Dumnezeu și înfocat cu aceasta bine-biruitorul Ștefan a mustrat necredința Iudeilor, pe aceasta purtând-o în suflet dumnezeiescul Pavel, se atingea de Corinteni, zicând: *Râvnesc spre voi cu râvnirea lui Dumnezeu* (II Cor. 11: 2). Și iarăși: *Cine se smintește și eu să nu mă aprind?* (II Cor. 11: 29)”.

¹³⁵ Iar după Teologul Grigorie și Sfântul Chiril: „Cel ce s-a aprins cu inima de curatele și ca prin foc lămuritele cuvinte ale lui Dumnezeu cele fierbinți și care nimic apos și rece nu au în ele, atunci când de dânsul se deschid Scripturile, are mintea lui Hristos, iar cel ce nu are cuvântul lui Dumnezeu cel viu și înfocat - cel ce-i face pe cei ce-L iubesc vii cu Duhul -, acela poate fi de-a pururea răcit și mort; căci dragostea multora se va răci, zice Domnul, pentru că se va înmulți nelegiuirea (Matei 24: 12)”. Zice însă și Origen: „Fără vicleșug este Legea lui Dumnezeu, înfocată fiind cu Însuși Duhul. Pentru aceasta nu măgulește, nu folosește gluma, ci înfrunțează arătat pe cei ce păcătuiesc, și pe cei ce se lenevesc de ea îi întristează, că viu e cuvântul lui Dumnezeu, și lucrător și mai ascuțit decât toată sabia cea cu două ascuțisuri. Dacă într-adevăr prin acesta suntem robi ai lui Dumnezeu, și noi să-l iubim neviclenindu-l, și curat să-l grăim din topitoarea Sfântului Duh”. Zice și cel nenumit: „Ce trebuie să socotim despre cuvintele lui Dumnezeu? Cum că sunt lămurite, cum că nicio sitabă nu s-a aruncat în zadar și la-ntâmplare în Scripturi, ci toate așa sunt scrise, ca argintul cel lămurit prin foc. Pentru aceasta și Mântuitorul ne învață să nu defăimăm nicio cirtă scrisă în Scriptură, zicând: *Nicio iotă sau vreo cirtă nu va trece din Lege, până ce nu se vor face toate* (Matei 5: 18)”.

141. Mai tânăr sunt eu și defăimat, iar îndreptările Tale nu le-am uitat.

După istorie, David era mai tânăr decât ceilalți frați ai săi, pentru aceasta, atunci când a mers Samuil să-l ungă împărat, s-a și defăimat de către frații săi pentru puținii săi ani și pentru vârsta tânără, după Teodorit. Dar și decât Saul era mai tânăr David, și se defăima de el și se vrăjmășea. Cu toate acestea, acest defăimat își aducea aminte de poruncile lui Dumnezeu și le citea mai mult decât toți aceia. Se înțelege însă zicerea aceasta și ca zisă dinspre fața noului popor al Creștinilor, care era ocărât și defăimat de poporul cel vechi al Evreilor, dar însă acesta ține și păzește Legea cea Veche mai mult decât poporul cel vechi al Evreilor, adică partea cea moralicească a Legii, care cuprinde cele zece porunci, și nu pe cea slujitorească, care cuprinde cele despre osebitele jertfe și curății¹³⁶.

142. Dreptatea Ta este dreptate în veac și Legea Ta, adevăr.

„Doamne, zice, dreptatea Ta este dreptate veșnică, și însăși dreptatea. Căci pe cel ce Tu ai voit să-l îndreptezi veșnic în chip drept, cu adevărat, îl și îndreptezi. Iar dreptatea oamenilor nu este dreptate adevărată, pentru că este vremelnică, și de multe ori greșește și cade din dreptul cuvânt. Legea Ta însă este chiar adevărul, pentru că se adevărează foarte întru toate cuvintele sale”. *Adevăr și dreptate se înțeleg însă și după zisa: Drept ești, Doamne, și drepte sunt judecățile Tale*, adică adevărate; că a zis și în Psalmul 18: *Judecățile Domnului sunt adevărate, îndreptate împreună*¹³⁷.

¹³⁶ Iar Teodor zice: „*Mai tânăr* este și cel ce a făcut început întru dumnezeieștile cuvinte, și *defăimat*, pentru că se smereste pe sine; acesta este caracterul cinstitorilor de Dumnezeu, care în viața aceasta se smeresc, iar de cei mai mulți dintre oameni se defăimă, pentru nemândria și blândețea vieții pe care o petrec”.

¹³⁷ Iar Sfântul Chiril zice: „*Dreptate și adevăr* a numit propovăduirea cea nouă și evanghelicească, ca una ce e a Legii acesteia”. Zice însă Teodorit: „Cel ce se supune omeneștilor legi, nici în viața aceasta nu dobândește vreo cinste de la dătătorii de lege, iar cel ce urmează dumnezeieștilor legi, are drept plată a osteneților viața cea veșnică. Și legile omenești nu toate sunt drepte cu adevărat, iar Legea lui Dumnezeu e luminată cu adevărul, drept care potrivit a zis: *Dreptatea Ta este dreptate în veac, și Legea Ta adevăr*”. Și Eusebie zice: „Dumnezeu are dreptatea judecând, și răsplătește veșnic cele ale dreptei judecăți. Pentru aceasta dar se și zice *dreptatea Ta este dreptate în veac*, că neschimbat și neprefăcut este Dumnezeu, nu uneori având, iar alteori neavând dreptate, izvor și născător al ei fiind. Așa și Legea ceea ce a fost la Iudei, pe care o socoteau a fi adevăr, nu era adevăr, ci închipuire [prefigurare]; însă la noi, cei ce ne-am întors către Dumnezeu, nu mai e închipuire, ci adevăr”. [Era închipuire a adevărului, căci privea mai

143. Necazuri și nevoi m-au aflat; poruncile Tale sunt gândirea mea.
144. Drepte sunt mărturiile Tale în veac; înțelepțește-mă și voi fi viu.

„În necazurile și nevoile în care mă găesc, zice, am drept cugetare poruncile Tale, care mă mângâie, după cel nenumit, și-mi ușurează mahniciunea. Și poruncile Tale acestea sunt drepte veșnică”, precum a zis mai sus. Deci David pomenește buna-cuvântare și lauda dumnezeieștii Legi; pentru aceasta, după urmare zice: „Înțelepțește-mă cu poruncile Tale, ca prin înțelepțirea aceasta să viez după adevăr; căci cei ce nu se vor înțelepți de Tine nu viază cu adevărat prin faptele cele bune și prin dumnezeiescul Tău dar, ci viază rău și în păcate”¹³⁸.

145. Strigat-am cu toată inima mea, auzi-mă, Doamne, îndreptările Tale voi căuta.

„Când aveam necaz, zice, am strigat către Tine, Doamne, însă nu simplu, ci cu toată inima mea; pentru aceasta auzi-mă, că de mă vei auzi, voi căuta îndreptările Tale”¹³⁹.

146. Strigat-am către Tine, mântuiește-mă, și voi păzi mărturiile Tale.

Însăși ceea ce a zis mai sus, zice și acum, aici, adăugându-și [întărinduri] rugăciunea și adevărindu-și făgăduința. „Mântuiește-mă, Doamne, zice, că mă

---

mult viața cu Dumnezeu aici și mai puțin sau aproape deloc viața cu El în veșnicie, căci omul cel vechi al păcatului nu-și putea închipui decât în oarecare măsură, foarte mică, viața veșnică cu Dumnezeu în Hristos; simplu zis: burduful cel vechi și murdar nu putea primi vinul cel nou, căci burduful s-ar fi stricat, iar vinul s-ar fi vărsat (cf. Matei 9: 17).]

* εὐφραία, reputația bună, cum zicem noi, sau vestea bună despre ceva/cineva.

¹³⁸ Zice însă Teodorit: „Acestea (necazurile) s-au însoțit cu iubitorii faptei bune. «Dar din învățătura poruncilor mă învăț bărbăția și sufăr vitejește cele mahnicioase». Și Atanasie: „Mărturiile cele ce mi le-ai dat mie nu în puțină vreme sunt folositoare: sunt drepte în veac, îndreptând pe cel ce cu așezarea inimii se apropie de ele”. Zice și Didim: „În toate acestea, Proorocul cere de la Dumnezeu pricepere, pe cea mai de nevoie din darurile lui Dumnezeu. Și zice: «Înțelepțește-mă ca să viez, că la acea fericită viață cel fără de minte ori cel nepriceput nu va veni», de aceea pentru aceasta trebuie a cere pricepere de la Dumnezeu, Care o dă tuturor celor ce o cer de la El din tot sufletul”.

¹³⁹ Zice Teodorit: „Strigare iarăși osârdia sufletului o numește, și pentru aceasta adaugă zicând cu toată inima mea. Așa și Moise, tăcând, striga, dar, cu mintea rugându-se, Dumnezeu i-a zis: *Ce strigi către Mine?* (Ieș. 14: 15)”.

primejdiesc de văzuții și nevăzuții mei vrăjmași, și spre răsplătirea mântuirii voi păzi poruncile Tale”.

147. Apucat-am înainte fără de vreme*, și am strigat; întru cuvintele Tale am nădăjduit.

„Eu, zice, mai-nainte de a veni ceasul rânduit al dimineții, am apucat și m-am sculat afară de ceasul rânduit al nopții, până să se scoale ceilalți oameni; și, sculându-mă, am strigat către Tine, Doamne, și am nădăjduit întru cuvintele Tale, care au răsunat în urechile mele prin Sfântul Tău Duh”. Cuvintele lui Dumnezeu însă sunt acelea pe care le poartă suferind însuși David, zicând: *Striga-va către Mine și-l voi auzi* (Ps. 90: 15)¹⁴⁰.

148. Apucat-au ochii mei către dimineață, ca să cuget la cuvintele Tale.

* Lit.: în nevreme.

¹⁴⁰ Zic însă Hrisostom și Teodorit: „Cu adevărat, străin lucru: că împărat fiind David și cu nenumărate griji învăluit și, pe lângă acestea, arătând și nevoințele oștenești, aducea rugăciuni lui Dumnezeu nu numai după ce se lumina de ziuă, ci și în miezul nopții, neașteptând cântările cocoșilor, așa dorea de Dumnezeu, Făcătorul său, cu așa mare osârdie cerea ajutorul de acolo”. Iar Nichita: „Nu-i de mirare însă dacă cineva, bătrân fiind și nemaibântuindu-se de poftele cele trupești, s-ar da pe sine la nevoința cinstirii de Dumnezeu, ci este de mirare aceea că, tânăr fiind, calcă patimile tinereții și mai-nainte apucă fără de vreme, voind a birui tinerețea cu bătrâneasca socoteală. Căci atunci aș putea zice despre unul ca acesta că duhovnicește a facut mai-nainte, apucând fără de vreme”. Zice însă și Didim: „Nevremea nopții are cele mai mari bântuiri din partea vrăjmașilor celor gândiți, fiindcă întunericul ajută spre toată fapta de rușine și spurcată și necuviincioasă. Dar Proorocul zice să apuce mai-nainte și să strige, chemând pe Dumnezeu; și astfel s-a pus pe sineși în siguranță, nădăjduind în cuvintele lui Dumnezeu. Cel ce zice: *Că spre Mine a nădăjduit, și-l voi izbăvi pe el* (Ps. 90: 14)”. [În chip firesc, noaptea e vreme de odihnă, și nu de altceva, dar viața în Dumnezeu o preface în nevreme, în timp afară de rânduiala cea după fire a lucrurilor; la fel ca și mai-nainte, unde s-a zis despre tinerețe și bătrânețe, căci nevremea (ἀνομία) înseamnă literal vreme nepotrivită, nelalocul ei, greșită. Prin urmare, asprimea vieții duhovnicești, ticăloșia în care a ajuns firea umană și năvălirea ispitelor cheamă la biruirea rânduiei firești a anilor și a zilei (ce sunt de altfel întocmite în bună măsură de tulburarea adusă de păcat), prin inversarea, biruirea sau transcenderea lor, prin prefacerea *cronosului* (a timpului măsurat după legea firii) în *kairos* (în vreme după viața cu Dumnezeu), în rânduială duhovnicească, cum zice Didim mai sus. Pentru aceasta, cum pare că zice tot Didim, Dumnezeu ne cheamă la lucruri de mirare, minunate, nelumesci.]

„Apucat-au mai-nainte de zi ochii mei, în vremea zorilor, ca să citesc
Legea Ta, Doamne¹⁴¹. Că în vremea și în miezul nopții se ruga, iar dimineața citea
dumnezeiasca Lege¹⁴¹”.

**149. Glasul meu auzi-l, Doamne, după mila Ta, după judecata Ta
mă viază.**

**150. Apropiatu-s-au cei ce mă goneau fărădelege^o, și de la Legea Ta
s-au depărtat.**

„Ascultă, Doamne, glasul meu¹⁴², după mila Ta, fiindcă ești milostiv. Și
după cum învață Legea Ta, fă-mă să viez, adică fă-mă ca să viez în chip legiuit.
Iar cei ce mă vânează, zice, cu cât se apropie de fărădelege, cu atât mai mult se
depărtează de Legea Ta”. Oarecari manuscrise însă au „fărădelege”, iar prin
aceasta se înțelege că „vrăjmașii mei au adus fărădelegea aproape de mine și puțin
a lipsit ca să nu mă prindă, unele ca acestea vrăjmășind ei împotriva mea¹⁴³”.

151. Aproape ești Tu, Doamne,

Același David zice în altă parte: *Aproape este Domnul de toți cei ce-L
cheamă pe El* (Ps. 144. 19). Iar Dumnezeu a zis prin Ieremia: *Dumnezeu apropiat
sunt Eu, și nu depărtat, și iarăși: Au nu cerul și pământul le plinesc Eu?, zice*

¹⁴¹ Zice Teodorit: „Dar David adică nu numai în vremea somnului celui dulce, ci și către
zori făcea cugetare la dumnezeieștile cuvinte, deși era împărat. Iar noi, cu sarăcie
viețuind, și scăpați de toată purtarea de grijă, toată noaptea o petrecem tăvălindu-ne pe
pat, și nici după ce se începe ziua nu aducem laudă Dătătorului de bunătați”.

^o ἀνομία ἀπό δὲ τοῦ νόμου, aici, *lege* este nominativ. Adesea, în traduceri, el s-a luat ca
adverb (*mă goneau cu fărădelege, fără dreptate, pe nedrept* etc.). Mai jos, Eftimie zice că
este și o variantă cu acuzativ, ἀνομίαν, din aceasta el dând o tâlcuire cu adăugarea lui „au
adus”.

¹⁴² Iar după Teodorit: „Numai cât nu zice David: «Multe meșteșuguri ai cu care să faci vii
pe cei nevrednici de viață; auzi-mă, dar, după mila Ta». Iată, și acest îmbogățit cu atâtea
bunătați (David) se roagă să dobândească milă, și nu în chip nehotărât cere mila, ci după
hotărârea cea aducătoare de folos”. [Nu oricum, oricând și pentru orice lucru la
întâmplare și nefolositor cere mila, ci după folos, după socotința lui Dumnezeu.]

¹⁴³ „Departate de dumnezeieștile legi sunt însă cei ce se ispitesc a vrăjmași pe cel drept, zice
Teodorit, *că cel ce se leapădă de voi, zice, nu de voi se leapădă, ci de Cel ce M-a trimis
pe Mine* (Luca 10: 15); și *voi vrăjmași vrăjmașilor Tăi, și voi sta împotriva potrivnicilor
Tăi* (Ieș. 23: 22)”. Și Origen zice: „Din cuvântul cel ce zice ne învățăm să știm ce
pătimeste cel ce gonește pe cel drept. Că cu cât se apropie a goni pe cel drept, cu atât mai
departe se face de Legea lui Dumnezeu, și cu cât se depărtează de Lege, cu atât se
depărtează de viață”.

Domnul (Ier. 23: 23, 24). Și Isaia zice: *Încă grăind Tu, iată, Eu sunt de față* (Is. 58: 9). Aproape dar este Domnul. De cine? De cei ce se apropie de El. Pentru că dreptii se apropie de Dumnezeu prin sporirea și suirea faptelor bune, iar păcătoșii se depărtează de Dumnezeu, despre care s-a zis: *Iată, cei ce se depărtează de Tine pier* (Ps. 70: 26)¹⁴⁴.

și toate căile Tale sunt adevăr.

„Toate poruncile Tale, Doamne, sunt adevărate și încredințate. Ori toate proniiile prin care ocârmuiești lumea sunt adevărate, ori toate judecățile și toate hotărârile Tale sunt adevărate, și întărite, și drepte, și sfinte”.

152. Din început am cunoscut din mărturiile Tale, că în veac le-ai întemeiat pe ele.

„Întâi am cunoscut din mărturiile Tale, Doamne, că veșnic le-ai întărit. Și când am început a le gândi, am înțeles că nimeni nu le poate clătina și nimeni nu le poate întoarce sau strica”. Iar deși se pare că cele mai multe au fost stricate de Evanghelie, s-a stricat însă numai partea umbroasă și pe dinafară a literei, și nu după noima cea duhovnicească ascunsă într-însele¹⁴⁵.

¹⁴⁴ Iar altul zice, adică Nichita: „Dumnezeu se apropie după rațiunea facerii și a Proniei, dar de nu vom lucra și noi a ne apropia de El după măsura alegerii de voie și a desăvârșirii, nu vom dobândi apropierea Lui; pentru aceasta dar sunt păcătoșii departe de El”.

¹⁴⁵ [Legea (veche) e duhovnicească, zice Apostolul Pavel (Rom. 7: 14). S-ar putea zice mai înalt și că Legea lui Dumnezeu este una, căci unul este Dumnezeu, nu una veche și una nouă, sau una care apare și alta care dispare (acest fel de afirmații sunt mai mult după omeneasca-cuviință, chiar dacă le găsim și în Biblie), ci doar că odată se revelează într-un fel, iar altă dată într-alt fel, odată e înțeleasă într-un fel, altă dată într-altul, căci nu pot fi mai multe Legi de ca și cum ar fi mai mulți dumnezei, ci o Lege și un Dumnezeu Întreit în Persoane, cu un unic scop pe care-l lucrează în diferite chipuri. Această Lege unică are același scop - unirea cu Dumnezeu și toate cele ce decurg de aici, sau care premerg acestei uniri, doar că mijloacele, legile, date de Dumnezeu în acest scop au variat de la o epocă la alta, depinzând de puterea sau de vrednicia omului în fața lui Dumnezeu. Mare parte din aceste cunoștințe despre Lege, numite cunoștințe în parte sau parțiale, vor lua sfârșit (cf. I Cor. 13: 8), va rămâne doar premiul sau scopul (I Cor. 9: 24), Care este Dumnezeu.] Iar după Hrisostom și Teodorit: „Mărturiile numește cerul și pământul. «Pogorându-Te, zice, pune mărturiile lor cerul și pământul». Pentru aceasta și Marele Moise, începând cântarea, a zis: *la aminte cerule și voi grăi și să asculte pământul graiul gurii mele* (Deut. 32: 1). Că precum cerul și pământul rămân în veac, așa și poruncile lui Dumnezeu. *Că peste aceștia, zice, nu este cu puțință a se adăuga, nici din acestea nu se poate a lua* (Deut. 12: 32). A zis însă și Domnul: *Cerul și pământul vor trece, iar*

153. Vezi smerenia mea, și mă scoate, că Legea Ta n-am uitat.

„Vezi, Doamne, zice, reaua-pățimire pe care o sufăr, și scoate-mă din ispite, fiindcă pentru Legea Ta pătimesc-rău, și iarăși, nu o am uitat. Și nici n-am suferit să o calc ca să scap de ispite și de reaua-pățimire, care pentru dânsa le sufăr, nici n-am primit să urmez răutăților acelor care mă vrăjmășesc”. Ori zice: „Vezi, Doamne, virtutea smereniei mele, și izbăvește-mă de ispite, că nu am uitat Legea Ta, care poruncește ca oamenii să cugete smerit”¹⁴⁶.

154. Judecă judecata mea și mă izbăvește; pentru cuvântul Tău mă viază.

„Judecă, Doamne, judecata ce o am cu cei ce mă vrăjmășesc și viază-mă pentru Legea Ta, pentru care mă primejdiesc să mor bătându-mă de vrăjmași mei, atât de cei văzuți cât și de cei nevăzuți”.

155. Departe este de la cei păcătoși mântuirea, că îndreptările Tale n-au căutat.

„Departe, zice, este mântuirea - și cea trupească, și cea sufletească - de la călcătorii dumnezeieștii Tale Legi, Doamne. Pentru că, de nu se vor pocăi, se

---

cuvintele Mele nu vor trece. Întru acestea dar se vede neîncetat Pronia lui Dumnezeu; că toate după rânduială se mișcă. «De aici, zice, cu scumpătate am cunoscut că aproape ești și de față la cele făcute de Tine, și niciunul din lucruri nu este neștiut de Tine». Zice și Origen: „Din început începând eu a fi cinstitor de Dumnezeu, din mărturiile Tale mi-a venit cunoștința; că împreună-lucrând din înțelegerea mărturiilor celor predanisite, așa mă luminam; și am cunoscut că mărturiile Tale în veac le-ai întemeiat”. Zice și Didim: „Mărturiile s-au întemeiat de Dumnezeu, așa ca nimeni să nu le clatine, ori să le răstoarne. «Că Cuvântul Tău, Înțelepciunea și Fiul Tău fiind, este temelie acestora»”.

¹⁴⁶ „Îndoită e smerenia, după Eusebie, că una s-a rânduit pentru ispite, iar a doua se împotrivesc mândriei. Deci Sfântul David, știind Legea ceea ce poruncește a cugeta-smerit, roagă pe Dumnezeu pentru vederea smereniei celei laudate și isprăvite în sufletul lui, dar încă și pentru răbdarea cea întru ispite” [așadar, smerenia se dobândește fie prin biruirea ispitelor, fie prin alungarea mândriei]. „Deci cu smerenia cea mai sus zisă, după Teodorit, Proorocul și-a împodobit și celelalte virtuți ale sale; și decăt aceasta cinstește mai mult dumnezeiasca făgăduință, iubirea de oameni și ajutorul; și se roagă să se izbăvească de vrăjmași”. Zice însă și Origen: „Fericit lucru este a se smeri cineva înaintea lui Dumnezeu. Că zice Iacov: *Smeriți-vă înaintea Domnului, și vă va înălța pe voi* (Iac. 4: 10). Deci când așa ne vom smeri, chiar și de draci de ne vom vrăjmăși, măcar și de oamenii cei ce urăsc fapta bună ne vom goni, avem pe Dumnezeu izbăvindu-ne, numai Legea Lui să nu o uităm, nici în ispite să ne deznădăjuim”.

primejduiesc să moară vremelnicește [înainte de vremea firească] și să se muncească în iad pentru veșnicie, pentru că au defăimat poruncile Tale. Și dimpotrivă: Aproape e de mine mântuirea, și cea a vieții, și cea sufletului. Că voi scăpa de pieirea pe care o pățimesc călcătorii de Lege, căci cu toată inima am căutat poruncile Tale”. Ori cuvântul acesta este și învățătoresc: căci învață că păcătoșii nu se vor mântui în veac, nici în cealaltă viață, măcar deși s-ar bine-roci ei cumva. Ori zice că păcătoșii nu vor lua ajutor de la Dumnezeu, trecând cu vederea și defăimând îndreptările Lui¹⁴⁷.

156. Îndurările Tale multe sunt, Doamne; după judecata Ta mă viază.

„Mult-milostiv ești, Doamne, pentru aceasta în vremea judecății Tale celei a toată lumea fă-mă să viez viața cea fericită și veșnică, când dreptii vor merge, după cuvântul Tău, în viața veșnică (cf. Matei 25: 46). Ori și aici fă-mă vremelnicește să viez după Legea Ta, ajutându-mi prin darul Tău mie, care mă sârguiesc a o păzi”¹⁴⁸.

157. Mulți sunt cei ce mă gonesc și mă necăjesc; de la mărturiile Tale nu m-am abătut.

„Mulți din vrăjmașii cei văzuți, zice, și din cei nevăzuți caută să mă stăpânească, ridicând asupra mea tot felul de ispite; eu însă, nădăjduind întru Tine,

---

¹⁴⁷ Zice însă Teodor: „Drept aceea, mântuirea fuge de la ei și ei fug de mântuire”. Zice și Atanasie: „Care e pricina? Că îndreptările Tale nu le-au căutat”. „Din care, după Didim, unii puteau să ia leacul de mântuire și prilejuri spre pocăință. Precum nu fără judecată au căzut din adevărata mântuire, și dreptățile lui Dumnezeu a le cerceta – și, de aici, acum a se tocni [pregăti] – nu au voit, nu dar toți păcătoșii se află departe de mântuirea lui Dumnezeu; ci câți nu caută îndreptările lui Dumnezeu”.

¹⁴⁸ Pentru aceasta a zis cel nenumit: „Mila omului se face către aproapele său, iar mila Domnului peste tot trupul”. Iar după Teodorit: „Multe sunt îndurările lui Dumnezeu, mulți fiind și cei către care se fac. Că de mila Lui are trebuință oricine, măcar de s-ar părea foarte drept. Că adevărată este zicerea: *De Te vei uita la fărădelegi, Doamne, cine va sta înaintea Ta?* (Ps. 129: 3). Iar după judecata Ta s-a zis pentru aceea că Dumnezeu nu face nimic fără judecată. Aceasta de multe o a zis Proorocul în psalmul acesta, uneori zicând după judecata Ta, iar alteori, după cuvântul Tău; iar apoi, ca pe amândouă împreună să le zică, judecata cu cuvânt o zice (v. 154)”. Zice însă și Origen: „Mulțimea îndurărilor lui Dumnezeu cine o poate număra sau gândi? Că pe cei ce în toate zilele nu-L ascultă, El în toate zilele îi mângâie; pe cei ce-L hulesc, ca pe niște fii îi sfătuiește; pe cei ce s-au deznădăjduit, Dumnezeu nu-i deznădăjduiește”.

Doamne, câtuși de puțin nu m-am abătut de la poruncile Tale". Însă cele mai sus zise, David le zice și acum, aici și în alte părți, după osebite vremi¹⁴⁹.

158. Văzut-am pe cei neînțelegători și mă topeam, că cuvintele Tale nu le-au păzit.

159. Vezi că poruncile Tale le-am iubit, Doamne; după porunca Ta mă viază.

A zis și mai sus: *Topitu-m-a râvna Ta, că au uitat cuvintele Tale vrăjmașii mei*¹⁵⁰. „Vezi, Doamne, zice, cât am iubit poruncile Tale, pentru aceasta viază-mă cu mila Ta". Că uneori David se roagă să se facă viu pentru paza poruncilor lui Dumnezeu, iar alteori, pentru mila lui Dumnezeu. Iar paza poruncilor o pune [îndeamnă], oarecum îndreptându-se [astfel]. Iar mila lui Dumnezeu o pune, smerit-cugetând. Însă mai desăvârșită este aceasta a doua decât cea dintâi, adică a pune cineva mila lui Dumnezeu mai-nainte de păzirea poruncilor lui Dumnezeu. Fiindcă, după Apostolul, nimeni se îndreptează din faptele Legii (Gal. 2: 16). Caută însă, o, cititorule, și tâlcuirea zicerii de la Psalmul 102: *Pe Cel ce te încununează cu milă și cu îndurări*¹⁵¹.

¹⁴⁹ Iar Nichita zice: „Ar putea zice și poporul cel nou al Creștinilor, care ca într-o nevoie și războire își petrece toată viața gonindu-se de vrăjmași. «Că mă necăjeau stăpânitorii cei după vreme, vrăjmașii adevărului, și puterile cele potrivnice; dar socoteam întru nimic necazurile de la ei, de cuvântul Tău temându-mă, o Stăpâne». Și care e acesta, dacă nu aceasta? *Să nu vă temeți de cei ce omoară trupul* (Luca 12: 4), că scris este că și toți cei ce viețuiesc cu buna-cinstire în Hristos vor fi prizoniți (cf. Matei 5)". „Însă, după Didim, pe lângă [prizoniriile] din afară, care au și încetat, sunt altele dinlăuntru, făcându-se de către potrivnicii demoni: prin casnici, prin muiere gâlcevitoare, prin slugă fără rânduială sau prin păcatele inșeși". „De aceea, după Origen, cel drept nu este acela care nu este prizonit, care nu mărturisește despre nevăzutele puteri întru ascunsul inimii prin mucenicia conștiinței, ci cel ce stă întru dumnezeieștile mărturii, neînduplecându-se dintr-însele, nici abătându-se. Că de nu mă voi nevoi să mărturisesc pe Dumnezeu prin întreaga-înțelepciune și prin celelalte virtuți, mă voi face lepădat de Dumnezeu; că de câte ori ar urmări cineva luptele mucenicilor cu scopul nevoinței celei asemenea, de atâtea ori acesta se face mucenic al lui Dumnezeu".

¹⁵⁰ Zice și Atanasie: „De am văzut pe cineva neînțelegând, eu pentru acela mă topeam de râvna cinstirii de Dumnezeu". Și Teodorit: „Așa se tânguia și Fericitul David pentru Iudei, tot așa Însuși Stăpânul jelea Ierusalimul, așa și dumnezeiescul Ieremia plângea de fărădelegea poporului". Și Teodor: „Dreptul trebuie a se tângui pentru fiecare din cei ce fac fărădelege; dar cu mult mai vărtos pentru cei care au pus niște tocmeli către Dumnezeu, de vreo viață, ori de vreo credință, ori de feciorie, ori de întreaga-înțelepciune în însoțire, ori de înfrânare, și care apoi le calcă, și cuvintele lui Dumnezeu nu le păzesc".

¹⁵¹ Iar după Eusebie: „Chem, zice, fața Ta ca să mă înțelepțească, după chipul în care am păzit poruncile Tale; că nu simplu, nici ca pe 'o poruncă ce cu anevoie și silit le

160. Începătura cuvintelor Tale este adevărul;

Cu zicerea aceasta David voiește să arate că cuvintele lui Dumnezeu sunt adevărate. Căci dacă începutul cuvintelor lui Dumnezeu este adevărul, de nevoie urmează să fie adevăr și cele ce merg în urma începutului acesta. „Însă poate că, după dumnezeiescul Hrisostom, David zice graiul acesta pentru cuvântul și porunca cea dintâi pe care o a grăit Dumnezeu către Adam, zicând: *Din tot pomul ce este în rai poți să mănânci mâncare, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu măncați, căci în ziua în care veți mânca dintr-însul, cu moarte veți muri* (Fac. 2: 16), căci cuvântul aceasta e început [principiu] al tuturor cuvintelor pe care le-a zis Dumnezeu către om. Și s-a făcut atât de adevărat, încât moartea a stăpânit în tot neamul omenesc, după moștenire, până la sfârșitul lumii”¹⁵².

întrebuijam, ci cu așezare iubitoare, și cu curată și iubitoare primire le primeam; pe care acestea, a le socoti și a le judeca este lucru numai al Tău, care singur știi mișcările sufletului”. „Că e cu puțință, după cel nenumit, a le păzi din scârbă și din silă, și nu din iubire, care lucru este al celui desăvârșit; măcar deși se fericește cel ce-și are voia în Legea Domnului, mai mult decât voia este dragostea. «Însă, deși am iubit poruncile Tale, zice, întru nimic mai prejos mă rog să dobândesc mila Ta, ca să viez Ție; că oricâte ar isprăvi omul, tot are trebuință de mila Ta»”.

¹⁵² Iar după Chiril și Atanasie: „Cuvântul cel dintâi și în-ființat în Dumnezeu-Tatăl este adevărul, adică Fiul; Acesta e încă și dreptate. Ori și așa: «Aceasta, zice, s-a dat întâi între poruncile Tale, și aceasta e întâia poruncă: adevărul întru toate - și în faptă, și în cuvânt, și în minte”. [παράγγελμα = lit.: se referă la o veste transmisă de o lumină, de un semnal luminos printr-un far sau o făclie; poruncă, îndemn, precept. Termenul e doar de câteva ori folosit în Scriptură. Prin urmare, această primă poruncă este lumina celorlalte porunci, cea care le adevărește în adevăr, cuvânt și minte. Luând aminte la cele de mai sus, zicem că Hristos Însuși este începutul, porunca, lumina, dreptatea și adevărul în toate, și mai puțin o lege sau vreo învățătură oarecare impersonală, care ar avea pretenția să cuprindă începutul sau principiul tuturor și a toate.] Iar după Teodorit: „Începătură a cuvintelor numește poate și făgăduințele cele către Avraam, că din acela s-a alcătuit neamul Evreilor. Iar făgăduințele s-au împlinit, și poporul a crescut cu mulțimea ca stelele cerului; și întru seminția lui, după făgăduință, a binecuvântat toate neamurile, căci aceasta a însemnat zicând și în veac toate judecățile dreptății Tale, adică veșnice și neclătite. Că prooroc fiind, vedea stăpânirea cea veșnică a lui Hristos; și pentru aceasta a zis că începătura dumnezeieștilor cuvinte s-a împodobit cu adevăr și că dreptatea este neclătinată”. „În multe feluri însă, după Nichita, luându-se începătura, după un înțeles se zice că începătură este adevărata cunoștință a cuvintelor [rațiunilor] lui Dumnezeu, ce se face pe temeiul ei; că, întru a se cunoaște aceasta, și goală o voi pune a se arăta, că cuvintele Testamentului celui Vechi și ale Celui Nou s-au dat ca, prin acestea iscusindu-ne și ca de mână povățuindu-ne, după duhovniceasca lor voie a ajungem să vedem adevărul față către față; iar dacă începătura este pricina celor ce duc spre adevăr - și

și în veac toate judecățile dreptății Tale.

„Veșnice și neclătinate, zice, sunt toate judecățile și hotărârile dreptății Tale, Doamne, precum a zis și mai sus: *În veac le-ai întemeiat pe ele.*

161. Boierii [stăpânitorii] m-au gonit în zadar și de cuvintele Tale s-a înfricoșat inima mea.

„Sufletul meu, zice, nu s-a temut de începătorii și stăpânitorii aceia care omoară trupul, iar sufletul nu-l pot omorî, ci de cuvintele Tale s-a temut, Doamne, care pot să piardă și sufletul și trupul cu munca cea veșnică, precum Însuși ai zis în Evanghelii (cf. Ioan 12: 48; Matei 10: 28). Adică mai mult m-am temut de poruncile Tale decât de oamenii ucigași și vărsători de sânge, drept aceea, de frica acelora n-am făcut niciun lucru afară de poruncile Tale”. Prin *boieri* însă se înțeleg Saul și cei împreună cu dânsul: că pe acesta de multe ori avându-l în mâini David și putând a-l omorî, nu l-a omorât, temându-se de poruncile lui Dumnezeu, care poruncesc aceasta: *Pe stăpânitorul poporului tău să nu-l grăiești de rău* (Ieș 24: 28). Și dacă nu se cuvine cuiva a grăi de rău pe stăpânitorul său, cu atât mai mult nu se cuvine a-l omorî¹⁵³.

---

pentru aceasta s-au și făcut -, aduc dar la adevăr și dumnezeieștile cuvinte (că pentru adevăr s-au zis). Potrivit s-a zis că începătura lor este adevărul, iar de vreme ce, și după altă rațiune, începătură se zice ceea ce este în oarecare; prin urmare, în dumnezeieștile cuvinte este adevărul, din acesta fiind adevărate, iar după această rațiune, aceasta [începătura] se zice că este adevărul lor”. [ἀρχὴ τῶν λόγων σου ἀλήθεια καὶ εἰς τὸν αἰῶνα πάντα τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου, zice David aici. Pentru înțeleșurile implicate de aceste dumnezeiești cuvinte - ce par, într-un fel, atotcuprinzătoare - , cugetarea evlavioasă nu s-ar putea opri niciodată din mirare și slăvire; iar încercând să priceapă un înțeles mai simplu, rațiunea nu poate decât să se prăbușească nedumerită întru slăvirea Cuvântului, ale Cărui începuturi sunt în toate, pentru/în toți și pentru/în toate.]

¹⁵³ Cuvântul acesta însă se înțelege și după vedere, precum zice Origen: „Că de vrăjmașii cei stăpânitori, adică tiranizatori și demonicești, nu este cu puțință a scăpa altfel nevătămați decât numai întăriți fiind cu frica lui Dumnezeu, care frică ne face să ne abatem de la rău și de la împotririle omenești. Vezi, rogu-te, spre pildă, un om chemat la mucenicie, gonit fiind de stăpânitorii veacului acestuia și privind felurile unelte de muncă; dar el nu se teme de ele, aducându-și aminte de judecata lui Dumnezeu, și de aici temându-se, cu totul și-o închipuiește în minte, cugetând că muncile cele de acolo se păstrează pentru cel ce se leapădă de Dumnezeu. Acesta va zice dar: «*Boierii m-au gonit în zadar*, dar nu ca pe un tâlhar, nici ca pe un ucigaș, nici ca pe unul ce ar fi făcut ceva din cele necuvenite, ci pentru că cinstesc pe adevăratul Dumnezeu. Eu însă, de aceștia ce omoară trupul nu mă tem, mă tem însă de îngrozirile pe care le-ai pus pentru cei ce se vor

162. Bucura-mă-voi de cuvintele Tale, ca cel ce află jafuri [dobânzi] multe.

„Precum se bucură ostașii, zice, după ce biruiesc pe vrăjmașii lor, prădând lucrurile celor biruiți, și se bucură de multe jafuri, așa și eu, Doamne, mă veselesc când citesc și cuget cuvintele Tale, pentru că-mi luminează mintea și-mi dăruiesc bogăție și vistierie de cunoștință”¹⁵⁴.

163. Nedreptatea am urât și m-am scârbit; iar Legea Ta am iubit.

„Nu simplu, zice, am urât păcatul, Doamne, ci m-am îngreșat de el”. Iar a se îngreșoa cineva de păcat este mai mult decât a-l urî. Și mai sus încă a zis: *Pe cei fără de lege am urât, iar Legea o am iubit*¹⁵⁵.

---

lepăda de Tine». Și bună cu adevărat e temerea aceasta, precum bună și mântuitoare e frica de Dumnezeu». Iar Didim: „Îndoită este temerea, una fără rațiune, care se află în partea mînoasă a sufletului, iar alta rațională, care se statornește la inimă și la înțelegere în chip rațional; aceasta e poate [τάχα] cea dumnezeiască”. [Cea din urmă așezare e desigur frica cea mai cu adevărat dumnezeiască, cu toate acestea, nici prima nu pare exclusă de Didim: de frică, de disperare, sufletul se poate mânia pe tiranii de care se zice mai sus, dintr-o oarecare nesiguranță, neîncredere sau nehotărâre în fața a ceea ce-l așteaptă. Iar aici rațiunea trebuie să precumpănească; dar ea poate izbândi și prin mânie, printr-o sfântă mânie - ce o vedem adesea și în viața Mântuitorului și a mucenicilor - prin care putem alunga ceața neîncrederii, a nesiguranței și a temerii de munci, și chiar defăima pe chinători, căutând să ascușim rațiunea, pornind de la gândul cel bun al inimii de la Dumnezeu și ajungând la înțelegerea sensului celor ce trebuie să se isprăvească.]

¹⁵⁴ Zice însă Teodorit: „Fiindcă a pomenit de vrăjmașii prigonitori, potrivit a adus și pomenirea jafurilor; căci ele se află în jurul morților celor căzuți în războaie, fie arme, fie haine, fie alte lucruri de-ale ucigașilor. Zice dar: «Că de i-aș fi omorât pe toți cei ce mă prigoneau, și prea multe aș fi jefuit, oricâte prăzi aș fi luat, nu m-aș fi veselit așa precum mă bucur de legile Tale, care îmi dăruiesc vistierie de cunoștință»”. Zice și Teodor: „Nu numai de frică, zice, a făcut ascultare de dumnezeieștile cuvinte, ci și cu bucuria cea pentru ele. Căci față de bucuria cuiva de multa bogăție, mai adevărată este păzirea cuvintelor ceea ce se face cu bucurie. Vrednic lucru de cercetat este însă pentru ce a alăturat pe cel ce se bucură pentru cuvinte cu cel ce a aflat jafuri. De vei privi pe cei care aveau cuvintele lui Dumnezeu și pe cei care le au acum, vei vedea că Creștinii i-au jefuit pe Iudei, căci Hristos a zis: *Se va lua Împărăția lui Dumnezeu de la voi și se va da neamului celui ce va face rodul ei* (Matei 21: 43); însă jafuri multe, căci multe sunt cărțile Scripturii, pe care ei nu le au, ca unii ce nici înțelegerea [νοῦν] lor nu o știu”.

¹⁵⁵ Zice Marele Vasile către unul ce l-a întrebat: „Cum ar putea cineva din așezarea sufletului și din osârdie să facă poruncile Domnului? Prin cercarea după fire a îndulcirii și a folosului, ba și însăși așteptarea celor de acest fel face în suflet așezarea și pofta cea

164. De șapte ori pe zi Te-am lăudat, pentru judecățile dreptății Tale.

Zicerea de șapte ori la Evrei însemnează „de multe ori”. Deci zice David: „De multe ori în zi Te-am lăudat, Doamne, pentru judecățile dreptății Tale, și pentru iconomiile Tale cele cu judecată. Fiindcă toate lucrările și judecățile Tale le faci cu dreptate și cu cuviință”. Însă de vom lua zicerea de șapte ori după câtime și după număr, ziua o vom înțelege împreună cu noaptea, iar numărul rugăciunii în cuprinsul celor douăzeci și patru de ceasuri, adică miezul nopții [Miezonoaptea], rugăciunea de dimineață [la Utrenie], ceasul întâi, cel al treilea, al șaselea și al nouălea, rugăciunea de seară [la Vecernie] și cea după cină [Pavecernița]¹⁵⁶.

dinspre aceasta. De va urî dar cineva nedreptatea și-i va fi greață de dânsa, așa se va curăți de tot păcatul; precum și trupul, care, ca de puțină boală, pătimizește nepoftire și îngreșoare de mâncări, tot așa și sufletul, lepădând lenevirea și trândăvirea cea dinspre îndreptările lui Dumnezeu și încredințându-se că porunca Domnului e viață veșnică, se întocmește cu această așezare a celui ce zice: *Judecățile Domnului adevărate sunt* (Ps. 18: 10), și mai dulce decât mierea și fagurul (Ps. 18: 11)”. Iar Teodorit zice: „Adevărat este cuvântul acesta, că cel ce se află cu înfocare către cele dumnezeiești, cele dimpotrivă le urăște”. „Că amândouă aceste puteri se află în suflet - cea a iubirii și cea a urii -, după Nichita, iar dreptul le folosește după fire”. Zice și cel nenumit: „Cam în acest fel este și ceea ce se zice, anume că Evreii se îngreșează de porc, de mortaciune, de trup mort de om și de iepure, iar eu, de lucrul cel cu adevărat vrednic de urât; că ce folos este în îngreșarea de acelea? De nedreptate dar m-am îngreșat, care îngreșare dă mare folos. Că eu legea Ta am iubit, nu trăgând-o ca aceia la cele pământești: că noi, ca cei ce ne-am sculat împreună cu Hristos, cele de sus le căutam, nu cele pământești, și Legea duhovnicește o înțelegem”. Și Eusebie zice: „Cu adevărat ura nedreptății este însoțită cu iubirea Legii. Trebuie dar ca cel ce voiește a iubi Legea să se îngreșeze de nedreptate, că așa bune se vor arăta nouă cele ale Legii; încă și Mântuitorul ne învață că nu putem sluji la doi domni”.

¹⁵⁶ Zice însă Marele Vasile: „Nu trebuie a se trece cu vederea nici de noi rânduitele vremii ale rugăciunii, noi cei care de nevoie le-am ales, fiecare având osebă pomenire de bunătațile cele de la Dumnezeu: dimineața adică, ca mișcările cele dintâi ale sufletului să fie așezate lui Dumnezeu; iar în ceasul al treilea, spre aducere-aminte de darul Sfântului Duh; iar la al șaselea, după urmarea cuvântului cel sfânt care zice: *Seara și dimineața și la amiază voi povesti* (Ps. 54: 18); iar în al nouălea, că și apostolii în aceste vremi se suiă la biserică, precum scrie la Fapte. Astfel împlinindu-se ziua, avem mulțumirea celor ce ni se dau într-însa, ori de cele isprăvite și mărturisirea celor trecute. Și iarăși noaptea începându-se, se face cerere de a fi nouă odihna fără poticnire și fără nălucire. Iar miezul nopții, David, ba și Pavel și Sila, de nevoie ni l-au dat nouă să-l avem spre rugăciune, și ei întru acea vreme asemenea rugându-se”. Iar Apollinarie zice: „Nu se cuvine a înțelege

165. Pace multă este celor ce iubesc Legea Ta, și nu este lor sminteală.

„Doamne, zice, cei ce iubesc Legea Ta au pace, nu cu vrăjmașii cei nevăzuți, cu demonii, ci cu Dumnezeu, și nu se află la ei vreo sminteală sau vreo împotrivire, deoarece calea virtuții lor le-o îndreptează Legea lui Dumnezeu, ridicând din mijloc toată piatra și împiedicarea păcatului”. Ori se înțelege că cei ce iubesc Legea lui Dumnezeu au pus totdeauna pace cu Creștinii cei de o credință cu ei, măcar că aceia nu vor întotdeauna să se împace cu dâșșii, pentru pizma și socotința lor cea rea”¹⁵⁷.

166. Așteptat-am mântuirea Ta, Doamne, și poruncile Tale am iubit.

167. Păzit-a sufletul meu mărturiile Tale și le-a iubit foarte.

---

hotărâtor [literal], că adică suntem datori a lăuda pe Dumnezeu numai de șapte ori, și nu în toate ceasurile zilei. Că la Evrei *de șapte ori* se obișnuiește a se zice «de multe ori». Pentru aceasta proorocește a zis Ana despre Biserica cea din neamuri și despre Sinagoga Evreilor, că *cea stearpă a născut șapte, iar cea cu mulți fii a slăbit* (I Imp. 2: 5), iar de aici nu înțelegem că Biserica a născut numai de șapte ori cu numărul, ci mai vârtos mulți și nenumărați fii. Încă și David arătat zice că Domnul va fi lăudat în toată vremea, și zice: *Binecuvânta-voi pe Domnul în toată vremea* (Ps. 33)”. Zice și Origen: „Dreptul în toată vremea vieții sale se va lumina și în zi desăvârșită va fi, necurmându-se de noapte”. Și Teodorit: „Unii *de șapte ori* l-au tâlcuit prin «de multe ori»; însă și una și alta arată iubirea cea fierbinte a Proorocului, că pentru dumnezeiasca laudă și pentru dănțuire nu alegea vreo vreme anume”.

¹⁵⁷ Zice însă și dumnezeiescul Chiril: „Legea lui Dumnezeu era și făclie celor ce voiesc a vieții după ea. Că precum cel ce merge în lumină nu se împiedică, ci mai vârtos sare peste cele ce se întâmplă înainte, măcar groapă de ar fi, măcar piatră, măcar altceva asemenea, tot așa și cel ce a primit în minte Dumnezeiasca lumină, de toate smintelile Diavolului trece pe alături”. „Că multă pace este celor ce iubesc Legea, după Teodor, nu atât cea din afară, că aceea nu e a noastră, ci cea în gânduri, după care urmează a avea netulburare și nesupărare din nepățimire”. Iar Teodorit zice: „Cei ce au câștigat pacea cea către Dumnezeu din păzirea poruncilor Lui, măcar de s-ar vrăjmași de toți oamenii, ferită viață viază. Și martor e Pavel, zicând: *Întru toate necăjiți fiind, să nu ne strâmtorăm* (II Cor. 4: 8); și Domnul încă, trimițând pe apostolii Săi în toată lumea ca pe niște oi în mijlocul lupilor, le-a zis: *Pace las vouă, pacea Mea o dau vouă* (Ioan 14: 27)”. Adaugă însă Teodor, zicând: „Având dar pacea pentru numele lui Dumnezeu, cei ce sunt desăvârșiți nu au într-înșii sminteală; că a avea sminteală se întâmplă celor mici, nu celor mari, precum zice Mântuitorul: *Vedeși să nu smintiți pe vreunul din aceștia mici* (Matei 18: 6, 10)”. Zice și cel nenumit: „Cei ce au pacea lui Dumnezeu, nicio sminteală din cele obișnuite altora nu suferă: că la Legea lui Dumnezeu privind - care pe cei dreپți îi încununează în vremea viitoarei judecări, iar pe cei păcătoși îi miluiește -, nicio împiedicare din cele ce se întâmplă acum nu suferă”.

„Eu, zice, am iubit poruncile Tale, Doamne, ca prin iubirea aceasta să-mi vie nădăjduita și adevărata și veșnica mântuire cea de la Tine. Și sufletul meu nu numai că a păzit poruncile Tale, ci le-a și iubit, și nu simplu le-a iubit, ci cu covârșire”¹⁵⁸.

168. Păzit-am poruncile Tale și mărturiile Tale, că toate căile mele înaintea Ta sunt, Doamne.

Mai sus David a zis deosebi că a păzit mărturiile lui Dumnezeu, acum însă a unit acestea împreună cu poruncile, pentru a arăta că una și aceeași lucrare însemnează amândouă. Arată încă și care pricină a stăut, pentru care a păzit poruncile. Și zice că este aceasta: „Pentru că toate căile petrecerii mele și ale faptei bune se fac înaintea Ta, Doamne, și așa petrec viața mea, de ca și cum ai fi Înșuși martor și privitor la aceasta - precum și în altă parte zicea: *Văzu-am pe Domnul înaintea mea pururea* (Ps. 15: 8) -, pentru aceasta și mă temeam de Tine, că vezi toate faptele Mele, și așa păzesc poruncile Tale și mărturiile Tale”¹⁵⁹.

169. Să se apropie rugăciunea* mea înaintea Ta, Doamne, după cuvântul Tău mă înțelepțește.

¹⁵⁸ Zice însă Origen: „Fericit e cel ce așteaptă mântuirea lui Dumnezeu, iubind însă și poruncile Lui; că acesta sporește spre viața desăvârșită și spre vârful fericirii. Iar poruncile cu deosebire li s-au sortit apostolilor, către care Domnul zicea: *Fie mijloacele voastre încinse, și făcliiile voastre aprinse* (Luca 12: 35), și așa vor fi asemenea oamenilor celor ce așteaptă pe Domnul”. Și Teodor: „Iar de așteaptă pe Mântuitorul - despre Care S-a zis: *Și va vedea tot trupul mântuirea lui Dumnezeu* (Luca 3: 6) -, după urmare iubește și poruncile lui Dumnezeu, pe a Cărui mântuire o au așteptat, ca și cu fapta să fie curat, și așteptarea să o vadă împlinită”.

¹⁵⁹ Zice Didim: „Cel ce căile faptelor bune le aleargă înaintea lui Dumnezeu, ca după scopul lui Dumnezeu să le isprăvească, ca pentru binele însuși, și nu după vreo neguțătorie sau arătare [fudulie], acesta a păzit poruncile lui Dumnezeu, milostenia aducând-o din dreptate, și fără a se arăta pe sineși; pentru post arătându-se cu față veselă, și nu posomorât, și altele câte s-au rânduit de Legea lui Dumnezeu”.

* Pentru rugăciune în general se folosește *ἰσχυροῦς*. Totuși nu acest termen e folosit aici, ci *δέησις*, iar în versetul următor *ἀξιωμα*. Primul termen (*δέησις*) accentuează cel mai mult ideea de cerere, iar al doilea (de altfel rar folosit în Scriptură), deși conține și ideea de cerere, sensul prim e acela al unei evaluări juridice făcute după vrednicie, după caz, sau după cuviință (precum la Ieș. 21: 22, unde, literalmente, se zice că bărbatul trebuie să dea vrednicia, adică un dar conform unei hotărâri judecătorești sau rânduieli anume, după nelegiuirea săvârșită). Prin urmare, cererea lui din v. 169 e urmată de o întindere spre Dumnezeu, de o intensificare a cererii ce ia forma altei cereri însoțite de pomenirea vredniciei sale, pe care, așa cum am văzut, adeseori el nu o lua în seamă (atât de mult),

„Să nu se întoarcă, zice, rugăciunea mea cea către Tine, Doamne, ca o neprimită, ci să se apropie și să se primească de Tine. Și care e rugăciunea mea aceasta? Este aceea să mă înțelepțești, nu după meșteșugul omenesc, nici după știința lumească, ci după cuvântul Tău, ca să înțeleg adică cuvintele Tale și să cunosc cu scumpătate Legea Ta”¹⁶⁰.

170. Să intre vrednicia mea înaintea Ta, Doamne, după cuvântul Tău mă izbăvește.

Mai sus, David a zis *să se apropie rugăciunea mea*, aici însă zice să intre, pentru că, dacă rugăciunea se va apropia la Dumnezeu, negreșit că va și intra la El¹⁶¹.

171. Vărsa-vor buzele mele laudă, când mă vei învăța îndreptările Tale.

„Doamne, zice, buzele mele vor aduce Ție laudă mulțumitoare, când mă vei învăța îndreptările Tale mai cu pricepere și mai adânc, adică laudă osebită și

---

apelând la singură mila lui Dumnezeu. Credem că despre acest fel de cerere vorbește și Teodor mai jos.

¹⁶⁰ Zice însă Origen: „După literele cele mai dintâi, călătorul către Dumnezeu încă nu era aproape de El; iar când a ajuns către sfârșitul psalmului, și la litera cea mai de pe urmă la Evrei, atunci se roagă ca rugăciunea să se apropie de Dumnezeu și să ajungă la El. Însă rugăciunea se suie la Dumnezeu, trimisă fiind numai din voia slobodă cea îndreptătoare. Iar despre apropierea de Dumnezeu am aflat osebirile acestea, că anume numai cel desăvârșit se suie la Dumnezeu, după cea scrisă: *Iar către Dumnezeu să se apropie singur Moise, iar ceilalți să nu se apropie* (Ieș. 24: 2), însă este și rugăciunea prin care se poate apropia, precum zice aici David: *Să se apropie cererea mea înaintea Ta, Doamne*. Însă Dumnezeu nu este în loc, nici trup nu este, ci ființă negrăită, nespusă și nevăzută, iar de nu este în loc, atunci dar este apropiere de Dumnezeu, adică ne apropiem de El întru noi prin cel [omul] ascuns al inimii, zic adică de apropierea prin fapte bune, de care, cu cât cineva se lipsește mai mult, cu atât e mai departe de Dumnezeu”. Zice și Eusebie: „De era simplă zicerea *înțelepțește-mă*, ce trebuință era de zicerea *după cuvântul Tău*? Trebuința adăugirii o vei înțelege din alteilde, precum ar zice cineva: «După meșteșugul doftoresc. o, învățătorule, înțelepțește-mă!»”

¹⁶¹ Iar Teodor zice: „Cel ce voiește să vină trebuie întâi să se apropie, iar apoi să intre; de s-a apropiat cineva de casa unui stăpân de casă, după ce s-a apropiat, de este prieten și vrednic de împărțășirea cu stăpânul casei, intră la el. Tot așa și rugăciunea cea aleasă și neosândită se apropie de scaunul darului și intră înaintea lui Dumnezeu, suindu-se unde voiește; rugăciunea e întraripată de fapta bună, pe care o călăuzește pe ea, până ajunge înaintea lui Dumnezeu; iar păcatul, greu fiind, o trage în jos și o îngreunează”. Iar după Eusebie: „Dreptii prea adeseori zic aceasta - *mă izbăvește* -, știind că cu viața aceasta, după nevoința ce le stă înainte, sunt în oștire și în tulburare”.

mulțumitoare pentru această facere de bine a Ta". Se roagă însă David ca să mulțumească lui Dumnezeu, pentru ca să arate dorul ce-l avea către mulțumirea către Dumnezeu¹⁶².

172. Spune-va limba mea cuvintele Tale, că toate poruncile Tale sunt drepte.

„Bine ar fi, zice, de ar grăi limba mea totdeauna cuvintele Tale, Doamne, uneori adică citindu-le, iar alteori altora învățându-le, și a nu se zăbovi la vreun alt lucru zadarnic; pentru că toate poruncile Tale sunt drepte, care întocmește și îndreptează viața oamenilor, aducându-i la măsura faptei bune". Și mai sus încă a zis: *Dreptate sunt mărturiile Tale*¹⁶³.

173. Fie mâna Ta să mă mântuiască, că poruncile Tale am voit.

„Să vină, zice, mâna și puterea Ta, Doamne, pentru ca să mă mântuiască,

¹⁶² Fiindcă Teodot a găsit în cea elinească „izbucnit-au buzele mele”, pentru aceasta zice că: „Izbucnirea (râgâirea) e potrivită cu hrana. «Că, îndreptările Tale învățându-le, adu-ce-voi Ție, Învățătorului unor astfel de îndreptări, cântare de laudă»”. „Că dacă, după Origen, nu mă voi învăța astfel îndreptările Tale, nu pot zice o astfel de izbucnire, ca peste tot la cei sături». Că, săturându-ne noi, așa râgâim aerul hranei pe care am luat-o. Este încă și hrană duhovnicească, că Însuși cuvântul zice că este pâine și are trup, de Care îndestulându-ne izbucnim laudă din buzele omului celui dinlăuntru”. Iar dacă izbucnirea este cântare de laudă adusă lui Dumnezeu, zice Nichita, e limpede că începutul ei se face prin mâncare, iar aceea este teologia cea desăvârșită”. [Verbul e ἐξηρδύξαστο, același cu cel de la Psalmul 44: 1, pentru care să se vadă și nota. Unii autori antici au luat verbul, folosindu-l pentru a descrie revărsarea apelor, lucru pe care l-am arătat și în acea notă. Vedem însă că Teodot ia verbul din metafora hrănirii, la fel și Origen. În versetul nostru însă avem φθέγγαστο, oarecum sinonim cu cel folosit de Teodot și Origen.]

¹⁶³ Iar Nichita zice: „Vezi rugăciunea Proorocului, că rugându-se a se înțelepji de cuvintele lui Dumnezeu și a se izbăvi de cel viclean, se roagă să i se dăruiască ca nimic altceva în viață să grăiască, decât numai lauda lui Dumnezeu. Și, cu adevărat, mare vrednicie cere de la Dumnezeu, ca buzele și limba sa să se facă organe ale lui Dumnezeu, oșebit hotărâte spre slavosloviea lui Dumnezeu. Și precum din argint sau din aur se oșebesc oarecari vase bisericești și se aferosesc lui Dumnezeu, spre a nu se lua la altă trebuință, ci numai la obșteasca slujbă, tot așa acum roagă Proorocul a i se aferosi buzele sale și limba sa, ca de-a pururea să izbucnească laudă, iar limba să nu grăiască niciun alt grai, decât cuvintele lui Dumnezeu”. Iar după Apollinarie: *Deschide gura ta cuvântului lui Dumnezeu* (Pilde 31: 3). Iar după același Nichita, „toate poruncile sunt drepte, fiindcă întru aceeași poruncă și întru aceeași dreptate se plinesc toate poruncile: întru a iubi pe aproapele ca pe sine. Dar și fiecare poruncă este dreptate, fiindcă după dreptate este legiuită. S-ar putea zice și toate faptele bune dreptate, pentru că una urmează altele, că cel ce are una le poate avea pe toate”.

adică facă-se spre a mă mântui”, precum a zis și în altă parte: *Fă-te mie Dumnezeu izbăvitor* (Ps. 30: 3)¹⁶⁴.

174. Dorit-am de mântuirea Ta, Doamne, și Legea Ta cugetarea mea este.

„Dorit-am cu covârșire, zice, de mântuirea cea de la Tine, Doamne, și nu de ajutor omenesc, pentru aceasta și Legea Ta îmi este drept cugetare, ca pentru aceasta să mă izbăvesc de vrăjmașii mei”¹⁶⁵. Se poate însă ca, după Atanasie, David să zică aici despre înomenirea Mântuitorului, că aceasta s-a dat lumii de mântuire. *Că S-a născut, zice, nouă astăzi Mântuitor* (Luca 2: 11), și Simeon zice: *Că văzură ochii mei mântuirea Ta* (Luca 2: 30). „Deci această mântuire a Ta, Doamne, am dorit să o văd”, precum despre aceasta am zis și în altă parte. Iar *„Legea Ta, a zis, este cugetarea Mea, pentru că ea cuprinde umbros cele despre mântuirea și înomenirea Ta aceasta”*.

175. Viu va fi sufletul meu și Te va lăuda; și judecățile Tale vor ajuta mie.

„Sufletul meu, zice, va viețui viața cea adevărată, Doamne” - *că dreptii, zice, vor trece la viața veșnică* (Matei 25: 16) -, și atunci Te va lăuda mai înalt și mai desăvârșit, iar judecățile Tale cele gândite îmi vor ajuta mie când le voi păzi pe ele, pricinuindu-mi îndrăzneală”. Oarecari manuscrise au: „Să vieze sufletul meu” și „judecățile Tale să-mi ajute”, după care se însemnează că Proorocul

¹⁶⁴ Cel nenumit zice: „Poate că, precum se zice că împăratul are «mână mare», adică oștenească, așa și mâna lui Dumnezeu, toată oastea cea cerească, toată puterea îngerească și sfântă este trimițându-se spre mântuirea oamenilor. Iar zicerea *facă-se mâna Ta* nu însemnează facerea ei după ființă, ci pârținirea către cei ce se mântuiesc; și nu ar greși cineva de ar înțelege *mână a lui Dumnezeu* pe Hristos, și atunci graiul *facă-se* se va zice în loc de «să vină spre a Se face, să se intrupeze Mâna Ta spre a ne mântui». Zice și Teodorit: „*Mână* numește dumnezeiasca lucrare de la care se roagă să se învrednicească spre mântuire”. Zice însă și Origen: „Mâna lui Dumnezeu, fiind El adevărat drept judecător, unora li se face spre a se mântui, iar altora spre a-i certa și a-i munci; dar de vom alege să păzim poruncile lui Dumnezeu - și de ne-ar opri și alții, de ne-ar bântui și vrăjmașii cei văzuți -, dreapta lui Dumnezeu ne poate mântui; căci dacă am ales Legea Lui, negreșit că ne va face a o și isprăvi”.

¹⁶⁵ Zice însă Didim: „Cei mai mulți dintre oameni doresc mântuirea, dar nu pe cea a lui Dumnezeu, ci pe cea a trupului, care este în lume. Cu anevoie însă este a dori mântuirea lui Dumnezeu, odihna în Dumnezeu, moștenirea celor sfinte; că mântuirea lui Dumnezeu aceasta este - viața veșnică”.

voiește să vieze viață îmbunătățită, că aceasta este însăși viața, și se roagă să se fapta bună, precum am zis mai-nainte¹⁶⁶.

176. Rătăcit-am ca o oaie pierdută, caută pe robul Tău, că poruncile Tale nu le-am uitat.

„Doamne, zice, am rătăcit ca o oaie pierdută, și nu doar pentru că am pierdut calea poruncilor Tale, ci și că trupește petreceam în munți și în codrii, și mă mutam din loc în loc, pentru că mă gonea Saul și Abesalom și vrăjmașii mei cei împreună cu dânșii. Pentru aceasta caută-mă și întoarce-mă la locuința mea cea de mai-nainte, în Ierusalim, oprind pe cei ce mă gonesc, pentru că nu m-am lenevit dinspre poruncile Tale”¹⁶⁷. Ori David zice cuvântul acesta dinspre partea noului popor al Creștinilor. „Rătăcit-am ca o oaie pierdută, fiindcă nu umblam pe calea cea dreaptă și adevărată a bunei-cinstiri și a virtuții, ci umblam pe căile cele străme și prăpăstioase ale necinstirii de Dumnezeu și ale răutății, care-mi pricinuiau pieire și pierdere [ruină]. Pentru aceasta, caută-mă pe mine, cel ce sunt robul Tău după facere - *că toate, zice, sunt roabe ale Tale* (Ps. 118). Caută-mă, Păstorule Cel bun, Care-Ți pui sufletul pentru oi, și Care, după pilda cea din Evanghelie, ai căutat pe oaia cea rătăcită din o sută și o ai numărat împreună cu cele nouăzeci și nouă, și împreună adună-mă în staulul Tău”. Iar cea următoare pe care o zice, adică *că poruncile Tale nu le-am uitat*, se pare că nu s-ar potrivi noului popor al Creștinilor, pentru că poruncile nu le poate uita cel ce nu le-a învățat, ci numai cel ce le-a învățat mai-nainte. La noul popor s-ar potrivi numai atunci când s-ar schimba zicerea, tâlcuindu-se cu schimbarea timpului, și *nu le-am uitat* se va înțelege în loc de „nu voi uita”, adică „eu, poporul Tău cel nou, Doamne, nu voi uita poruncile Tale”.

¹⁶⁶ Zice însă Origen: „Viața sufletului o a întins în timpul viitor; că viața noastră este ascunsă [acum] împreună cu Hristos întru Dumnezeu, iar atunci [în viitor] va lăuda cu adevărat pe Dumnezeu”. [Acum viața cu Hristos se desfășoară mai mult lăuntric, în ascuns, iar atunci, în viața viitoare, și pe față și într-ascuns, după cum și Apostolul Pavel a zis adeseori.] Zice și Apollinarie: „Știu bine că, zice, judecățile Tale unora le sunt înfricoșătoare, dar mie îmi vor ajuta, că fiecăruiua vei răsplăti după faptele lui”.

¹⁶⁷ Iar Atanasie: „După ce a zis despre sine că s-a îndreptat prin fapte, iarăși zice despre sineși că este oaie rătăcită, în smerita-cugetare iscusindu-se, și de nevoie singur pe sineși oprindu-se și smerindu-se, pentru ca să nu se înalțe, după cea zisă de Domnul, atunci când toate le va isprăvi: *Să ziceți: Robi netrebnicii suntem* (Luca 17: 10). Pentru aceasta și încheierea a tot psalmul o descrie întru a sa prihănire, mărturisindu-și rătăcirea ce i s-a făcut de oarecând; și că din turma lui Dumnezeu s-a pierdut oarecând”. „Aceasta însă, după Teodorit, se cuvenea a o zice Proorocul după păcat, dar și toată firea oamenilor. «Deși am rătăcit, zice, și am călcat unele din poruncile Tale, nu am primit uitare desăvârșită a acestora; pentru aceasta caută-mă, află-mă, primește-mă iarăși, vino, iarăși ca să mă ai, Păstorule cel bun”.

adică facă-se spre a mă mântui”, precum a zis și în altă parte: *Fă-te mie Dumnezeu izbăvitor* (Ps. 30: 3)¹⁶⁴.

174. Dorit-am de mântuirea Ta, Doamne, și Legea Ta cugetarea mea este.

„Dorit-am cu covârșire, zice, de mântuirea cea de la Tine, Doamne, și nu de ajutor omenesc, pentru aceasta și Legea Ta îmi este drept cugetare, ca pentru aceasta să mă izbăvesc de vrăjmașii mei”¹⁶⁵. Se poate însă ca, după Atanasie, David să zică aici despre înomenirea Mântuitorului, că aceasta s-a dat lumii de mântuire. *Că S-a născut, zice, nouă astăzi Mântuitor* (Luca 2: 11), și Simeon zice: *Că văzură ochii mei mântuirea Ta* (Luca 2: 30). „Deci această mântuire a Ta, Doamne, am dorit să o văd”, precum despre aceasta am zis și în altă parte. Iar „*Legea Ta*, a zis, este cugetarea Mea, pentru că ea cuprinde umbros cele despre mântuirea și înomenirea Ta aceasta”.

175. Viu va fi sufletul meu și Te va lăuda; și judecățile Tale vor ajuta mie.

„Sufletul meu, zice, va viețui viața cea adevărată, Doamne” - *că drepții, zice, vor trece la viața veșnică* (Matei 25: 16) -, și atunci Te va lăuda mai înalt și mai desăvârșit, iar judecățile Tale cele gândite îmi vor ajuta mie când le voi păzi pe ele, pricinuindu-mi îndrăzneală”. Oarecari manuscrise au: „Să vieze sufletul meu” și „judecățile Tale să-mi ajute”, după care se însemnează că Proorocul

---

¹⁶⁴ Cel nenumit zice: „Poate că, precum se zice că împăratul are «mână mare», adică oștenească, așa și mâna lui Dumnezeu, toată oastea cea cerească, toată puterea îngerească și sfântă este trimițându-se spre mântuirea oamenilor. Iar zicerea *facă-se mâna Ta* nu însemnează facerea ei după ființă, ci părăsirea către cei ce se mântuiesc; și nu ar greși cineva de ar înțelege *mână a lui Dumnezeu* pe Hristos, și atunci graiul *facă-se* se va zice în loc de «să vină spre a Se face, să se întrupeze Mâna Ta spre a ne mântui”. Zice și Teodorit: „*Mână* numește dumnezeiasca lucrare de la care se roagă să se învrednicească spre mântuire”. Zice însă și Origen: „Mâna lui Dumnezeu, fiind El adevărat drept judecător, unora li se face spre a se mântui, iar altora spre a-i certa și a-i munci; dar de vom alege să păzim poruncile lui Dumnezeu - și de ne-ar opri și alții, de ne-ar bântui și vrăjmașii cei văzuți -, dreapta lui Dumnezeu ne poate mântui; căci dacă am ales Legea Lui, negreșit că ne va face a o și isprăvi”.

¹⁶⁵ Zice însă Didim: „Cei mai mulți dintre oameni doresc mântuirea, dar nu pe cea a lui Dumnezeu, ci pe cea a trupului, care este în lume. Cu anevoie însă este a dori mântuirea lui Dumnezeu, odihna în Dumnezeu, moștenirea celor sfinte; că mântuirea lui Dumnezeu aceasta este - viața veșnică”.

voiește să vieze viața îmbunătățită, că aceasta este însăși viața, și se roagă să se fapta bună, precum am zis mai-nainte¹⁶⁶.

176. Rătăcit-am ca o oaie pierdută, caută pe robul Tău, că poruncile Tale nu le-am uitat.

„Doamne, zice, am rătăcit ca o oaie pierdută, și nu doar pentru că am pierdut calea poruncilor Tale, ci și că trupește petreceam în munți și în codrii, și mă mutam din loc în loc, pentru că mă gonea Saul și Abesalom și vrăjmașii mei cei împreună cu dânșii. Pentru aceasta caută-mă și întoarce-mă la locuința mea cea de mai-nainte, în Ierusalim, oprind pe cei ce mă gonesc, pentru că nu m-am lenevit dinspre poruncile Tale”¹⁶⁷. Ori David zice cuvântul acesta dinspre partea noului popor al Creștinilor. „Rătăcit-am ca o oaie pierdută, fiindcă nu umblam pe calea cea dreaptă și adevărată a bunei-cinstiri și a virtuții, ci umblam pe căile cele strâmbe și prăpăstioase ale necinstirii de Dumnezeu și ale răutății, care-mi pricinuiau pieire și pierdere [ruină]. Pentru aceasta, caută-mă pe mine, cel ce sunt robul Tău după facere - *că toate, zice, sunt roabe ale Tale* (Ps. 118). Caută-mă, Păstorule Cel bun, Care-Ți pui sufletul pentru oi, și Care, după pilda cea din Evanghelie, ai căutat pe oaia cea rătăcită din o sută și o ai numărat împreună cu cele nouăzeci și nouă, și împreună adună-mă în staulul Tău”. Iar cea următoare pe care o zice, adică *că poruncile Tale nu le-am uitat*, se pare că nu s-ar potrivi noului popor al Creștinilor, pentru că poruncile nu le poate uita cel ce nu le-a învățat, ci numai cel ce le-a învățat mai-nainte. La noul popor s-ar potrivi numai atunci când s-ar schimba zicerea, tâlcuindu-se cu schimbarea timpului, și *nu le-am uitat* se va înțelege în loc de „nu voi uita”, adică „eu, poporul Tău cel nou, Doamne, nu voi uita poruncile Tale”.

¹⁶⁶ Zice însă Origen: „Viața sufletului o a întins în timpul viitor; că viața noastră este ascunsă [acum] împreună cu Hristos întru Dumnezeu, iar atunci [în viitor] va lăuda cu adevărat pe Dumnezeu”. [Acum viața cu Hristos se desfășoară mai mult lăuntric, în ascuns, iar atunci, în viața viitoare, și pe față și într-ascuns, după cum și Apostolul Pavel a zis adeseori.] Zice și Apollinarie: „Știu bine că, zice, judecățile Tale unora le sunt înfricoșătoare, dar mie îmi vor ajuta, că fiecăruia vei răsplăti după faptele lui”.

¹⁶⁷ Iar Atanasie: „După ce a zis despre sine că s-a îndreptat prin fapte, iarăși zice despre sineși că este oaie rătăcită, în smerita-cugetare iscusindu-se, și de nevoie singur pe sineși oprindu-se și smerindu-se, pentru ca să nu se înalțe, după cea zisă de Domnul, atunci când toate le va isprăvi: *Să ziceți: Robi netrebnici suntem* (Luca 17: 10). Pentru aceasta și încheierea a tot psalmul o descrie întru a sa prihănire, mărturisindu-și rătăcirea ce i s-a făcut de oarecând; și că din turma lui Dumnezeu s-a pierdut oarecând”. „Aceasta însă, după Teodorit, se cuvenea a o zice Proorocul după păcat, dar și toată firea oamenilor. «Deși am rătăcit, zice, și am călcat unele din poruncile Tale, nu am primit uitare desăvârșită a acestora; pentru aceasta caută-mă, află-mă, primește-mă iarăși, vino, iarăși ca să mă ai, Păstorule cel bun”.

CATISMA 18

PSALMUL 119

Cântarea treptelor.

ântările treptelor sunt 15, și toate au o suprascriere. Alt tâlcuitor însă, în loc de *cântarea treptelor* scrie „cântarea de suișuri”. Iar psalmii aceștia se zic *trepte* fiindcă prorocesc de suirea din Babilon la Ierusalim a Iudeilor celor robiți acolo; cum adică cei ce se aflau în necaz au rugat pe Dumnezeu și, fiind ascultați, au primit iarăși patria lor. Iar treptele încep de la strigarea și ruga pe care o făceau Iudeii către Dumnezeu când se necăjeau și sfârșesc cu așezarea lor cea desăvârșită în Ierusalim, că de aceea se zic după istorie psalmii aceștia *trepte*. Iar tâlcuindu-se după o mai înaltă înțelegere, psalmii se suprascriu *trepte* pentru că, mai mult decât ceilalți, suie din Babilon, adică din tulburarea vieții acesteia (că *Babel* se tâlcuiește tulburare), pe poporul lui Dumnezeu, adică cel creștinesc, care este robit în robia patimilor. Unde însă suie? La Ierusalimul cel de sus. Căci cel ce citește și înțelege psalmii aceștia, văzând ce fel de dragoste fierbinte avea poporul cel vechi al Evreilor către Ierusalim, patria lor cea pământească, și cât plângea acela, și ce fel de glasuri mahnicioase slobozea către Dumnezeu, și ce fel suspina pentru lipsa Ierusalimului celui de jos, acestea, zic, văzându-le, se înfierbântă și el și se aprinde spre iubirea și dragostea Ierusalimului celui de sus, patria sa cea adevărată¹.

---

¹ Iar după Hrisostom: „Unii (adică Origen și Eusebie) au luat treptele acestea spre suirea cea după fapta bună. Căci calea care duce acolo se potrivește cu treptele, suind puțin câte puțin pe omul cel îmbunătățit și filosof din Babilonul tulburării vieții acesteia către cer, ca și către alt Ierusalim. Aceasta o însemnează și scara lui Iacov, cea întărită de la pământ la cer. Că precum o scară înaltă ce are trepte una peste alta, tot așa Duhul Cel Sfânt prin Proorocul a pus Cartea Psalmilor; că astfel și locurile cele neumblate și mai înalte, se fac umblate prin trepte și prin scări; dar, fiindcă cei ce se suie, atunci când ajung la o înălțime mai înaltă, se întâmplă a și luneca, pentru aceasta nu numai de suire este trebuință, ci și de întărire și de ajungere la vârf. Întărire însă, adică neprimejduire [*ἀσφάλεια*, sau: asigurare, siguranță, statornicie], este atunci când nu vom cerceta cât ne-am suit, și așa să ne mândrim, ci vom căuta a afla cât ne mai lipsește pentru a ne mai sui privind către ceea ce ne întindem, pe care, și Pavel, arătând-o, zicea: *Cele din urmă uitându-le. spre*

cele dinaintea ma întind (Filip. 3: 14)". Zice însă Eusebie: „Tot sufletul ce este întru păcate, jos este, iar de acolo nu se va scula cu lesnire, ci întrebuițând oarecari trepte ale virtuții după chipul sporirii; și fiindcă sfârșitul pogorătorilor este Babilonul, care se tâlcuiește tulburare, iar al suitorilor este Ierusalimul, care este vederea păcii, cei ce se suie cântă cântările treptelor, iar cei ce se pogoară, plângerile lui Ieremia". Adaugă însă același și zice: „Să se știe că biserica cea din Ierusalim avea cincisprezece trepte, și, la fiecare treaptă suindu-se, cei rânduiți spre a lăuda ziceau o cântare, și, pentru aceasta, și cântările sunt întocmai la număr cu treptele bisericii [din Ierusalim]". Iar Teodorit: „Nu fiecare psalm [din cei ai treptelor] proorocește aceleași, ci unul relele-întâmplări din Babilon, altul bunele-vestiri ale întoarcerii, altul veselia cea de pe cale, altul războaiele cele ce s-au făcut după întoarcere, altul zidirea bisericii, multa felurime a proorociei îndepărtând sajiul dulcii cântări de laudă". Însemnăm însă aici că Teodor Studitul, din treptele acestea culegând, a melurghisit Antifoanele [a pus pe note, le-a făcut cântări] cele din Octoih spre cântare în toate Duminicile în cele patru glasuri, a melurghisit, zic, după cele 12 trepte ale lui David, plinind în fiecare glas câte trei trepte - căci în fiecare Antifon a melurghisit câte o treaptă -, fiindcă fiecare glas are trei Antifoane. Prin urmare, cele patru glasuri, cuprinzând douăsprezece Antifoane, cuprind douăsprezece trepte, însă pe aceste douăsprezece trepte le-a melurghisit și în celelalte patru glasuri alăturate, începând iarăși de la treapta cea dintâi și de la glasul al cincilea [glasul cinci fiind, cum se știe, plagalul celui dintâi, cu o octavă mai sus, drept care, se poate numi și el *întâi*]; însă spre plinirea celor douăsprezece trepte lipseau trei psalmi. Pentru aceasta, pe două dintre trepte: ale psalmului *Adu-Ți aminte, Doamne, de David* (Ps. 131) și pe *iată acum binecuvâțați pe Domnul* (Ps. 133) le-a lăsat, și poetul nu le-a judecat vrednice a le melurghisi; iar treapta ce a rămas (Ps. 132), adică *iată acum ce este bun și ce este veselitor*, în două împărșind-o, o a adus la glasul al optulea, făcându-i patru Antifoane. Iar tâlcuitorul Antifoanelor Octoihului, Nichifor Xantopol, zice că acești 15 psalmi ai lui David îi cântau antifonic cei ce stăteau pe cele cincisprezece scări ale bisericii [din Ierusalim]". Și de aici și Cuviosul Teodor Studitul a numit Antifoane treptele cele melurghisite de el. Adaugă însă și aceasta, anume că Cuviosul Nichita Stithatul, ucenicul Sfântului Simeon Noul Teolog, are o frumoasă tâlcuire, osebită de Catena lui Nichita, aflată în manuscrise, la toate treptele, din care voi însemna aici câteva. Zice dar aici acest dumnezeiesc Părinte la suprascrierea treptelor acestora: „Până când socotința noastră se zăbovește în nepotrivite amestecări și în gâlcevii, iar sufletul se ridică asupra-i cu patimile, afară de fire pornindu-se puterile lui, nu poate cânta cântare curată lui Dumnezeu cu sușuri înalte ale inimii. *Căci cum, zice, vom cânta cântare Domnului în pământ străin?* (Ps. 136). Adică cu inimă stăpănită de patimi? Căci, cu închipuire [lit.: figurat], inima se numește pământ, iar *cântare* este ceea ce se cântă de noi lui Dumnezeu, rugăciunea cea curată și nerăspândită (*că sușuri, zice, în inima sa a pus* [Ps. 83: 6]) și sporirile sufletului: când dar mîntea noastră - slobozindu-se de legături și de robia cea amară a Babilonienilor demoni - face prin înfățișarea Sfântului Duh întoarcere către nobilitatea [εὐγένειαν] cea de mai-nainte, și iarăși se prea împodobește ca să vadă Ierusalimul cel gândit, atunci cântă cu curățenie lui Dumnezeu și se roagă". Adaugă însă Hrisostom și acestea: „Cum au scăpat Evreii din robie? Cu dorul Ierusalimului; că de nu ar fi isprăvit ei aceasta, n-ar fi câștigat nimic cu harul lui Dumnezeu, ci ar fi rămas în

1. Către Domnul am strigat când m-am necăjit, și m-a auzit.

„Eu, zice, poporul cel vechi al Evreilor, am strigat către Dumnezeu întru necazul robirii mele și al pătimirii mele celei rele din necaz, și Dumnezeu m-a auzit”. *Strigare* numește aici Proorocul pe ceea ce se face din sufletul cel plin de durere și din inimă zdrobită către Dumnezeu, Care singur poate slobozi pe cei ce aleargă la El, că acest fel de strigare după dreptate o aude Dumnezeu. Se aduc însă cuvintele acestea din partea poporului Evreu cel bine-cinstitor, după Teodorit².

2. Doamne, izbăvește sufletul meu de buze nedrepte și de limba vicleană.

Aceasta se vede că o a cerut poporul de la Dumnezeu când a strigat întru necazul său, precum a zis mai sus, ori a cerut aceasta împreună cu altele. Iar *buze viclene* numește pe cele ce grăiesc nedreptate la înălțime, precum este scris în Psalmul 72: *Nedreptate la înălțime a grăit*. Asemenea, buzele viclene sunt și cele

---

robie și ar fi murit într-însa. Așa și noi, de nu ne vom ține stăpânindu-ne de dragostea celor cerești, și a Ierusalimului celui de sus, ci ne vom pironi de viața aceasta, nu vom putea să ne dobândim patria”.

² Zice Hrisostom: „Precum apele, atunci când curg către loc șes și au multă încăpere [au albie mult-încăpătoare], nu se ridică către înălțime, iar când le opresc pe ele de jos și le strâmtorează, strâmtorate fiind, mai iute se suie către înălțime decât toată săgeata, tot așa și mintea omnească, până ce are multă slobozenie, se revarsă și se împrăștie, iar când o întâmplare de lucruri o va strâmtora pe ea, în jos îngreindu-se, atunci cu curăție și cu tărie își trimite rugăciunile către înălțime. Că ascultă ce zice Proorocul: *Către Domnul am strigat când m-am necăjit, și m-a auzit*”. Acestea le zice Sfântul și în *Cuvântul despre Pronie și despre cele de necuprins*, iar în tâlcuirea psalmului acestuia zice așa: „Văzut-ai câștigul necazului? Văzut-ai plinirea cea gata a iubirii de oameni? Câștigul adică, că a adus Evreilor robiji rugăciune curată; isprava cea gata a iubirii de oameni: că, încă chemând ei, Dumnezeu îndată a căutat spre ei, ca și în Egipt: *Văzând, zice, am văzut reaua-păținare a poporului Meu și am auzit suspinul lor, și M-am pogorât ca să-i scot pe ei* (Ieș. 3: 7). Și dar, iubitul, când te afli în necaz, nu te deznădăjdui, ci mai vărtos atunci deșteaptă-te, fiindcă și rugăciunile atunci se fac mai curate, și mai multă bunăvoință iei de la Dumnezeu”. Încheie însă și Sfântul Chiril, zicând: „Armă a dreptilor se află dar necazul, care-i îmbărbătează spre buna-viețuire, ca, strigând către Dumnezeu, să fie ascultați”. Și Cuviosul Nichita zice: „Vezi dar cum se ascultă rugăciunea ceea ce cu lacrimi și cu durere de suflet se aduce lui Dumnezeu. «Când m-am necăjit, zice, am strigat către Domnul și m-a auzit». Ia aminte însă și că viața aceasta a sfinților de-a pururea e în necaz și în durere, necăjindu-se ei și de oameni și de demoni”.

ale clevetitorilor, și, de obște, ale tuturor celor fărădelege. Iar *limba vicleană* este a clevetitorilor și celor fără de lege, ori și a vrăjmășitorilor³.

3. Ce se va da ție? Și ce se va adăuga ție către limba vicleană?

Se vede însă că David răspunde cu cuvintele acestea celui ce s-a rugat mai sus, zicând: *Doamne, izbăvește sufletul meu*. Și zice către el: „Ce bunătate se va da și ce se va adăuga ție, omule, destul împotriva limbii viclene?” Adică niciuna. Cuvântul acesta arată însă că limba vicleană este cu anevoie biruită, pentru covârșitorul vicleșug pe care-l are. Ori, după cel nenumit: „Arată că ție, o, omule, care ceri să te izbăvești de limba vicleană, nu ți se va da certare îndestulă asupra [κάρτα] ei”, pentru că limba vicleană însăși de sine este îndestulă bătaie omului celui viclean⁴.

4. Săgețile celui puternic sunt ascuțite cu cărbuni pustiitori.

Și aceasta s-a zis de David spre mângâierea celui de mai sus ce se ruga să se izbăvească de limba vicleană. Că zice către el să nu se mâhnească, pentru că săgețile puternicului Dumnezeu sunt ascuțite asupra oamenilor celor fără de lege și vicleni împreună cu cărbuni pustiitori, adică care pustiesc și pierd, ca deodată să-l și junghie, iar cărbunii să-l ardă și să-l piardă. *Săgeți* însă și *cărbuni* a numit felurilele bătăi. Unii însă prin *puternic* au înțeles pe Diavolul, că el biruiește și silnicește pe cei leneși și trândavi, iar prin *săgeți ascuțite* și *cărbuni pustiitori* au

³ Iar Teodorit zice: „Unii ca aceștia erau și cei ce au pus curse lui Daniil pentru rugăciune, și cei ce au clevetit către Nabucodonosor pe cei trei tineri”. Zice însă Hrisostom: „Vezi aici strălucire evanghelică, că zice: *Rugați-vă, ca să nu intrați în ispită* (Matei 26: 41), că nimic nu se aseamănă cu ispita aceasta, a cădea adică în mâna omului viclean. Că acesta e mai cumplit decât fiara: că ceea ce este arătat se vede, iar acesta de multe ori a ascuns otravă sub acoperirea blândeții, ca și cursa să-i fie cu anevoie arătată, și pe cel ce-l cade în mână lesne să-l arunce în prăpastie. Iar *buze nedrepte* ar putea zice cineva pe cele care vatămă virtutea și care duc către răutate”. Iar Nichita Stithatul zice: „*Buzele* demonilor celor ce năpădesc asupra noastră gânditor se înțeleg a fi gândurile cele pătimase și necurate, iar *limbă*, gândul cel ce-l pornește pe suflet afară de fire; cu care [buze și limbă] vorbesc în inimile noastre toată nedreptatea și pornesc pe omul cel dinlăuntru”.

⁴ Iar Nichita Stithatul zice: „Zice Dumnezeu către cel ce voiește a se izbăvi de limba vicleană: «Ce se va da ție mai mult decât puterea și ajutorul Meu? Și, pe lângă acestea, ce se va adăuga ție spre ajutor asupra unei limbi viclene ca acestea? Au doară nu se păstrează întru tine aflându-se armele Mele, ale Celui puternic? Acestea întrebuițându-le, taie buzele cele viclene și limba lui Satana ceea ce rău grăiește întru tine hulă, fiind ascuțite mai mult decât sabia cea cu două ascușuri”.

înțeles gândurile cele pătimase, pe care le aduce Diavolul și care iute intră în suflet și ard fapta bună, după Grigorie al Nyssei, că pe acestea și Apostolul Pavel *săgeți înfocate ale celui viclean* le-a numit (Ef. 5: 16)⁵.

5. Vai mie! Că nemernicia mea s-a îndelungat; sălășluitu-m-am în sălășele lui Chedar;

Iarși cuvântul acesta se zice din partea poporului Evreilor celor robiți, care se tânguia și zicea: „Vai mie, că robia mea s-a îndelungat în Babilon timp de șaptezeci de ani; că atâta a zis Proorocul că este viața cea desăvârșită a oamenilor, după Teodorit: *Zilele anilor noștri sunt șaptezeci de ani* (Ps. 89: 10)”. „Robia mea, zice, s-a prelungit, și eu am locuit între sălășele Chedarului”. Chedarul este o țară vecină Babilonului, în care locuiesc oameni spurcați și pângăriți, cu care Babilonienii i-au pus pe Evrei să locuiască; fiindcă prin Chedar, după Origen, vrea să zică întunecare, și pentru aceasta plâng cei ce locuiesc în locașurile întunecării. Iar alegoric, lăcașurile întunecării sunt petrecerea în patimile cele ce întunecă mintea⁶.

⁵ Iar Marele Vasile zice: „*Săgețile ascuțite ale celui puternic* le cere spre vindecarea de limba vicleană; cere însă a fi de față și cărbunii cei pustiitori, pentru ca, de cei ce nu s-ar atinge săgețile cele cuvântătoare, din pricina orbirii inimii aceloră, acestea să le fie gata de muncă, pe care și *cărbuni pustiitori* o a numit: căci căți s-au făcut pe sineși pustii de Dumnezeu, acestora de nevoie le este trebuitoare gătirea cărbunilor pustiitori”. Iar Teodorit zice: „Drept aceea, nu te măhni, rămindu-te de limba vicleană, că gata sunt pedepsele ce se trimit de Dreptul Judecător, ce lucrează cu iuțimea săgeților celor prea ascuțite și arde precum cărbunii cei pustiitori”. „Deci, după Nichita, ce se va da ție mai mult? Ori ce altceva voiești a se adăuga ție după atâta mare gătire a Celui Puternic asupra necinstitorilor de Dumnezeu?” Iar altul a zis: „Cu cărbuni de cedru aprinși, pentru că aceștia sunt mai tari decât alți cărbuni și jin multă vreme”. Iar Cuviosul Nichita, prin *săgeți ascuțite ale celui puternic*, înțelege cele patru virtuți capitale: înțelepciunea, dreptatea, bărbăția și întreaga-înțelepciune [cumpătarea]. Iar prin *cărbuni aprinși* înțelege Trupul și Sângele Domnului, Cel cu Care noi ne împărtășim. Și, de aici, și focul lacrimilor, și înfocatele suspinuri ale inimii, și rugăciunea cea cu umilință, căci de acestea se rănește și se arde Diavolul și se pustiește toată tăria demonilor, și se taie buzele cugetelor viclene”.

⁶ Zice însă Hrisostom: „Aceasta este mai cu seamă întâia învățătură a faptei bune, a ști adică cum că nemernici suntem în viața aceasta, că viața aceasta este pribegie, ba și mai proastă decât pribegia. Că Hristos pe aceasta o a numit *cale*, încă și necăjicioasă (Matei 7: 14); pentru aceasta mărturisesc și cei vechi că nemernici sunt, și pentru aceasta mai vârtos s-au făcut minunați: că cel străin de cele de aici va fi cetățean al celor de sus. Deci dacă Evreii doresc de Ierusalim, ce iertare am avea noi de nu ne-am stăpâni de mai tare dor de Ierusalimul cel de sus?” [Dacă așa era dorul Evreilor după Ierusalimul cel pământesc, cu atât mai mult nouă ni se cuvine a avea un dor mult mai mare ca aceia, căci și Ierusalimul

mult a nemernicit sufletul meu.

„Mulți ani, zice, am pribegit ca un străin în robie”⁷.

6. Cu cei ce urau pacea, făcător de pace eram;

„Eu, zice, eram în pace cu locuitorii Chedarului cei gâlcevitori și fără de lege, nestându-le împotriva pentru niciun lucru lumesc, ci, ca un rob, îi lăsam de făceau ceea ce voiau”. Însă cuvântul acesta ne învață să ne facem și noi în acest fel, și să avem pace cu toții; pentru că, dacă se cuvine să avem pace cu cei ce urăsc pacea, cu mult mai vărtos se cuvine să fim în pace cu cei ce iubesc pacea. Și astfel ne vom face pașnici dacă în lumea aceasta ne vom afla ca niște străini, și pe

---

nostru cel ceresc e plin de multe bunătați, dar de mai multe decât acela.] Iar Marele Vasile zice: „Deci cel ce și-duce aminte de Dumnezeu și caută patria Sa va suspina, zicând: *Vai mie! Că nemernicia mea s-a îndelungat*. Căci are poftă să se dezlege de trup și a fi împreună cu Hristos, căci are nemernicia împiedicare bucuriei”. Se mârșește, zice Cuviosul Nichita, glasul acesta și plângerea aceasta este lăudată celor ce au ajuns la vârsta bărbatului desăvârșit; fiindcă sufletele celor desăvârșiți sunt nevoitoare pururi, strălucite și pline de lumini bune; iar când mintea lor cea curată se umple de vederea cea de sus, pentru vreo oarecare nevoie a trupului și din veselia și îndulcirea cea de acolo va cădea, atunci ei pe cele de acum le văd întuneric adânc, ca, de pildă, după asemănarea celor ce privesc în sus către razele soarelui, care, uitându-se apoi către cele de jos, văd întocmai și cele de aproape și cele de departe, pentru aceasta și nemernicia lor cea de aici depărtată o socotesc, și locuința lor cea întunecată, viața aceasta, mai grozavă decât tot întunericul”. Aducă și Teodorit: „Chedarul este locuit de neamul Saracinilor, mai sălbatic decât fiarele, ce folosesc vase cu corturi și colibe. Iar Chedar a fost al doilea fiu al lui Ismail. Dar fiindcă Ismail a fost izgonit de Avraam cu roaba Agar, mama lui, potrivit se tânguiau Evreii că, din slobozenia cea mai dinainte căzând, petreceau lângă cei pe jumătate robi, siliți fiind a le sluji”.

⁷ Zice însă Hrisostom: „Nu din pricina mulțimii numește anii mulți, ci pentru greutatea și grozăvia lucrurilor; că și pușini de ar fi, se par mulți. Tot așa trebuie a ne afla și noi, măcar puțin de am vieții aici, mult să socotim, pentru dorul celor ce vor să fie. Acestea însă le zic nu prihănind viața aceasta, ci îmbărbătându-vă pe voi către dorul celor viitoare”. Mai înalt însă tâlcuiește aceasta dumnezeiescul Maxim: „Până când sufletul face trecere din putere în putere și din slavă în slavă, adică de la virtute la virtute spre mai mare sporire, și de la cunoștință la cunoștință spre mai mare suire, nu va înceta nemernicind, după cea zisă: *Mult a nemernicit sufletul meu*. Că multă este lungimea și lăjimea cunoștințelor celor ce trebuie a le petrece după datorie până ce va trece în locul cortului celui minnat, până la casa lui Dumnezeu”. Iar Nichita zice în Catenă: „Pe suflet zice că-l nemernicește aici, că trupul, din pământ fiind, nu nemernicește, ci singur sufletul”.

pământ vom petrece ca niște nemernici și vremelnici, fără a ne pironi către lucrurile vieții acesteia și fără să luăm aminte la ele ca la niște lucruri adevărate și statornice⁸.

când grăiam lor, se luptau cu mine în zadar.

„Când eu, zice, grăiam cuvinte de pace cu locuitorii Chedarului, ei mă vrăjmăseau în zadar, adică fără a avea vreo pricină binecuvântată; și nici atunci nu arătau iubire de oameni către mine. Ei însă, chiar și așa cu asprime purtându-se cu mine, eu eram în pace către dânșii”⁹.

---

⁸ Zice însă Hrisostom: „Acesta era în pace și cu cei ce urăsc pacea. Iar noi ce vom pătimi de ne vom arăta către prieten cu cele proprii vrăjmașilor? Dar cum vom isprăvi aceasta? Dacă vom petrece ca niște nemernici, ca niște străini, dacă de nimic din cele de față nu vom fi stăpâniți, că nimic altceva nu face lupta și războiul ca iubirea celor de aici, și ca pofta slavei, ori a banilor, ori a desfătării. Când însă vei tăia funiile [către] acestea, de unde va mai lua început războiul?” Iar Cuviosul Nichita zice: „Trebuie ca noi, ai lui Hristos fiind și de la Hristos numindu-ne, din ambele părți să fim în pace, dinafară adică cu oamenii cei ce urăsc pacea să fim pașnici, că nu se cuvine robului lui Dumnezeu a se gălcevi; iar dinlăuntru, cu însuși sufletul, și cu Dumnezeu și cu îngerii Lui: că în pace fiind puterile sufletului nostru, și după fire mișcându-se în Duhul Sfânt, vom avea pace întru sine și conștiința nu o vom avea gălcevindu-se ori deznădăjduindu-se, și, nedeznădăjduindu-ne de dânsa, avem pace și îndrăzneală către Dumnezeu, după cel ce a zis; având pace cu Dumnezeu prin curăție, avem apropiere către puterile cele de sus, și făcători de pace suntem cu cei ce urăsc pacea”. Aduagă însă Hrisostom: „Și nu zice că «e rău și nu pot suferi»; căci mai ales atunci trebuie a se arăta blândețea, când o avem pe ea către cei sălbatici, atunci se arată tăria ei, atunci strălucește lucrul și isprava și rodul ei”.

⁹ Iar Hrisostom zice: „Astfel trebuie a fi noi, măcar de ne-ar răpi alții, măcar de ne-ar abate; măcar iubindu-i noi, de ne-ar urî și ne-ar vrăjmăși, noi cele din partea noastră să le arătăm, aducându-ne aminte de pilda ce ne poruncește ca oile și ca porumbeii să fim în mijlocul lupilor (cf. Matei 10: 16), ca pe aceia mai buni să-i facem, iar noi plata ceea ce este în cer să o luăm”. Zice și Eusebie: „Omul cel iubitor de Dumnezeu, și întru nemernicie fiind - departe de cei din Ierusalim, care se tâlcuiește vedere a păcii -, pornit fiind, pașnic este către toți, iar cei gălcevitori, casnici ai Chedarului fiind, adică ai întunecării, urăsc pacea, vrăjmași fiind ai Ierusalimului”.

PSALMUL 120

Cântarea treptelor.

1. Ridicat-am ochii mei la munți, de unde va veni ajutorul meu.

Această cântare proorocește cuvintele pe care le ziceau Evreii când au început a se sui de la Babilon către Ierusalim. Însă *munți* zice cerurilor, căci de la ceruri nădăjduiau a veni obișnuitul lor ajutor de la Domnul, ca să-i trimită pe ei nevătămați către patria lor, Ierusalimul. Apoi, după urmare, tâlcuiește cuvântul¹⁰.

2. Ajutorul meu de la Domnul, Cel ce a făcut cerul și pământul.

„Ajutorul meu, zice, va veni de la Domnul, Cel ce a făcut cerul și pământul”, că zidirea totului e a Însuși adevăratului Domn. Și noi, Creștinii, de vom ridica ochii sufletului nostru la cer, osebindu-i de la lucrurile cele pământești, va veni nouă ajutor de la Domnul¹¹.

¹⁰ Zice însă Hrisostom: „Că dacă Evreii cei groși și pironiți către pământ din robie și din ticăloșie așa de osârdnici s-au făcut, și priveau către cer, cu mult mai vărtos pe noi ne va îndrepta necazul”. Zice însă și Cuviosul Nichita: „Glasul acesta îl înalță cel ce acum se întoarce din robia patimii Babilonienilor și a demonilor către Ierusalim, gândita cetate a nepătimirii, adică fiecare dintre noi, cei credincioși, iar *munți* sunt înaltele porunci ale lui Dumnezeu. Acesta dar își ridică ochii și mâinile la munții cei înalți ai poruncilor lui Dumnezeu, și la lucrarea acestora, de unde vine tot ajutorul împotriva demonilor și a patimilor, spre ajutorarea slăbiciunii lui”. Prin *munți*, și Teodor Studitul a înțeles legile și poruncile lui Dumnezeu, zicând: „La munții legilor Tale m-ai înalțat, cu fapte bune luminează-mă, Dumnezeule, ca să Te laud pe Tine” [din Antifoanele duminicale].

¹¹ Zice însă Hrisostom: „Cei mai-nainte de aceasta, lemnului zicându-i «dumnezeul meu ești» și pietrei, «tu m-ai născut», acum, pe Făcătorul a toată lumea Îl cunosc și zic: «Ajutorul meu de la Domnul, nu de la oameni, nici de la cai, nici de la aliaji, ci de la Domnul». Această alianță e nebiruită, și nu numai nebiruită, ci și grabnică, numai de va căuta cineva la înălțime. Că pentru aceasta, pe singură vietatea aceasta (adică pe om) l-a făcut Dumnezeu să stea drept și l-a așezat să-și aibă ochii către înălțime, învățând și din cele simțitoare că trebuie a privi către înălțime și a filosofa despre cele cerești”. Aceleași le zice și dumnezeiescul Vasile, adăugând: „Precum dar te-ai alcătuit, omule, așa filosofează. Aceasta și oarecare înțelept o zice: *Ochii înțeleptului în capul lui* (Eccl. 2: 14)”. Zice însă Origen: „«Eu, zice, am ridicat ochii mei la munți, adică la sfinții îngeri, ca așa să mă ajutorez de vreunul dintr-înșii, însă ajutorul a venit la mine de la Domnul, Cel ce a făcut cerul și pământul». Că nu simplu a adăugat aceasta - *Cel ce a făcut cerul și*

3. Să nu dai întru clătinare piciorul tău, nici să dormiteze Cel ce te păzește.

Această zicere este despre însăși iubirea de frați; adică să se roage fiecare lui Dumnezeu pentru fratele său. „Să nu dai, tu, frate, piciorul sufletului tău întru abatere și întru prăpăstuire, nici să lași calea cea dreaptă a faptei bune, ca nu și Dumnezeu, Cel ce te păzește, să dormiteze și să te lipsești de darul și cercetarea Lui. Și, de vreme ce tu ai alunecat pentru neluarea ta aminte la păcat, teme-te, ca nu cumva să înceteze de a te mai păzi”. Ori zice: „Nu da, o, omule, petrecerea vieții tale la lucruri care te clatină și care nu au nicio temelie și întărire, precum bogăția, slava și îndulcirile și toate celelalte lucruri stricăcioase ale lumii acesteia, ci să umbli totdeauna pe calea cea statornică și dreaptă, care e virtutea și lucrarea poruncilor lui Hristos, că aceasta te face să alegi calea vieții acesteia drept și fără primejdie”¹².

---

pământul: «Pretutindena, zice, poate și în pământ străin a ajuta, și între barbari a întinde mâna»”.

¹² Zice însă Hrisostom: „Atunci când voim să dobândim ceva, trebuie ca și noi cele din partea noastră să le aducem, chiar mici și proaste cu adevărat fiind, trebuie însă a le aduce. Că așa voiește Dumnezeu; nu nelucrând noi, nici dormind ori sforăind, nici cu fața în sus căzând, ci lucrători și sârguitori să ne aflăm. Din această însă arată și alta: că chiar de vom aduce cele din partea noastră, avem însă trebuință de încuviințarea [πόμο] Lui prin rugăciune, pentru a ne afla în siguranță. Însă cine își dă piciorul în clătinare? Cel ce umblă în lucruri alunecoase și care nu au temei tare, precum iubirea banilor, precum dorul celor lumești”. Zice și Marele Vasile: „Îndoită e puterea sufletului: una care viază trupul, iar cealaltă, cea văzătoare, care se mai numește și socotitoare; prin ea să priveghezi, că, precum zice Proorocul: *Nu va dormita Cel ce te păzește*. Îndoit sunt tocmita și patimile [πάθη, sau: poftele, afectele, sentimentele] trupului: una adică care se sârguiește la vederea celor mai bune și potrivite, iar cealaltă, necuviințele trupului pândindu-le, le înjelenește și le înfrânează. Iar de va fi să îmbrățișeze nelucrarea și va avea puterea văzătoare nemișcată, aflând patimile puterea sufletului cea dătătoare de viață întru nelucrare, nefiind nimeni stăpânitor asupra-i și oprind-o, trupul trage sufletul către pornirile și lucrările sale”. Prin urmare, după dumnezeiescul Vasile, aici *păzitor* se înțelege a fi mintea. Iar Stihatul zice: „Clătinare este adică a lucrărilor vieții, din care se nasc ispitele și prilejurile păcatelor. Iar *piciorul* - care se socotește al sufletului - e mintea, cu care alergăm gânditor în calea poruncilor. Iar *păzitor* e îngerul păcii, credinciosul nostru păzitor. Drept aceea, Sfântul Duh sfătuiește pe toți cei ce fug acum de marea cea sărată a vieții să fugă cu totul de apucarea lucrurilor celor lumești. *Nu da întru clătinare piciorul tău* - adică la tulburări și răspândiri lumești, din care, cu gânditorul picior al sufletului, omul începe a se poticni în piatra păcatului - și așa *nu va dormita* îngerul cel ce te păzește, nici *nu va adormi*, adică să tragă către sineși lumina atunci când noi întoarcem toată pornirea sufletului la cele ce nu folosesc”.

4. Iată, nu va dormita, nici nu va adormi cel ce păzește pe Israel;

„Omule, zice, de te-ai feri de lucrurile vieții acesteia cele neadevărate și vremelnice și de vei umbla calea cea dreaptă și primejdioasă a virtuții, să știi că nici Dumnezeu nu va dormita, nici nu va adormi, adică nu va înceta a te păzi ca lumina ochiului cu harul și Pronia Sa; că Însuși El este și Cel care l-a păzit pe Israel oarecând, și Același este și acum Cel ce păzește totdeauna pe noul Israel, adică pe noi, Creștinii”. Vezi însă și tâlcuirea zicerii: *Deșteaptă-te, pentru ce dormi, Doamne?* la Psalmul 43.

Domnul Te va păzi pe tine.

5. Domnul este acoperământ ție peste mâna ta cea dreaptă.

„Omule, zice, de vei umbla așa pe calea virtuții, Domnul te va păzi și te va acoperi, și va sta de-a dreapta Ta, și va fi ajutorul și acoperitorul tău, acoperindu-te atunci când vei lucra faptele cele bune”, că aceasta însemnează cu *mâna dreaptă*. Ori zice: „Că Domnul va fi acoperământul Tău, ca să lucrezi sub acoperământul Lui faptele cele de-a dreapta, adică lucrările bune”¹³.

6. Ziua soarele nu te va arde, nici luna noaptea.

„Atâta purtare de grijă, zice, va arăta Dumnezeu pentru tine, frate, de vei umbla în calea virtuții, încât nici pe soare nu-l va lăsa să te ardă ziua – precum făcea din vechime Israelitenilor –, nici luna nu o va lăsa să te ardă noaptea, ca să te slăbănogească cu trupul”. Cu acestea însă arată David nemărginita purtare de grijă ce o arată Dumnezeu către cel îmbunătățit, după Hrisostom. Urma însă, după același Hrisostom, a se îndulci de la Dumnezeu și simțitoarește de acest dar deosebit; de care acum însă, cu mult mai vârtos, urmează a se îndulci de aceleași și prietenii lui Dumnezeu. Zic însă fiziologii [naturaliștii] că și luna înfierbântă trupurile, căci ea nu e numai umedă, ci și dogoritoare, și, după urmare, poate umezi și încălzi trupurile. Ori că *nu te va arde* se înțelege în loc de „nu te va vătăma nici soarele, nici luna”¹⁴.

¹³ Zice însă Hrisostom: „Vezi că și aici voiește să fii lucrător? Luând această metaforă din petrecerea ostașilor, psalmistul ți-l arată pe Dumnezeu stând la dreapta ta pentru a te face lucrător nebiruit, încât să înfigi apoi semnul biruinței; căci mai mult decât toate, aceasta [mâna dreaptă] e cea prin care le lucrăm pe toate. Și nu numai că va sta alături de tine, ci se va și lupta și va fi apărător al tău”.

¹⁴ Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Atunci când prin faptele bune și prin cunoștința cea adevărată se înalță întru noi Soarele dreptății, atunci firea noastră – care, ca și luna, este supusă schimbării și prefacerii – ia rânduială stabilă”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „În

7. Domnul te va păzi pe tine de tot răul, păzi-va Domnul sufletul tău.

„De multe ori, zice David, că Domnul păzește sufletul o dată pentru mai multa tărie, iar a doua, pentru ca mai mult să îndemne pe Creștini să umble în calea cea dreaptă a virtuții”, căci oamenii doresc a se păzi de Dumnezeu ca de Unul Care păzește pe cei ce umblă în calea cea de acest fel a virtuții. Ori zice: „Că Dumnezeu va păzi și sufletul și trupul de toată primejdia”¹⁵.

8. Domnul va păzi intrarea ta și ieșirea ta, de acum și până în veac.

„Domnul, zice, te va păzi și când intri în casa ta, și când ieși, adică va păzi toată viața ta, și adunările cele împreună cu alții, și toate mișcările tale cele bune”. Ori se înțelege și altfel: „Că va păzi Dumnezeu și intrarea ta în viața aceasta, adică nașterea ta, și ieșirea ta din viața aceasta, adică moartea ta și sfârșitul, ori și toată viața ta de acum și de după ea”, că toată viața omului se privește [socotește] și se schimbă cu intrări și ieșiri¹⁶.

---

cântarea a doua a treptelor s-a prihănit soarele. Astfel deci se numește potrivit atac al ispitei; însă celui ce are ajutor de la Domnul, aceasta El o face binecuvântare spre a nu se arde el ziua de soare. Deci soarele se face ca unul care vatâmă când nu se îngreșește arderea cea de la el de norul luminos Duhului Sfânt, pe care nor Domnul l-a întins peste unii ca aceștia spre acoperământ lor. Asemenea, puterea cea potrivnică se zice și luna, care nu are vreo lumină a sa, ci una mincinoasă. Că, nefiind Dumnezeu, Satana s-a scotit de către cei neînțelepți a fi Dumnezeu al veacului acestuia, ce se prefacă în înger de lumină”. Iar Origen încă a zis: „Fiindcă soarele nu are drept lucrare numai luminarea, ci și arderea, la fel și Dumnezeu este lumină dreptilor, iar păcătoșilor este foc, drept care se primește și la El zicerea: că Soarele dreptății luminează adică peste cei ce fac bunătate, însă arde pe cei ce cad sub asprimea lui Dumnezeu. Aceleași dar va face și luna, adică Sfânta Biserică cea împreună cu Dânsul: împreună bine făcând și împreună mâniindu-se cu El”. Zice însă și Hrisostom: „Din prisosință dar, voind a arăta purtarea Sa de grijă, nu numai de cele rele te va păzi, ci nici cele omenești nu va îngădui să pătimești, și de aceea a adăugat aceasta, pentru că îmbelșugată e darea ajutorului Său”. Și Teodorit: „Dobândind de la Dânsul purtarea de grijă, nevătămat te vei păzi și ziua și noaptea”.

¹⁵ „Cutează dar, zice un altul în Catena lui Nichita, cutează, o, frate, să iei păzitor pe Dumnezeu spre a nu te birui de cei ce năvălesc din răutate, nici a te stăpâni de răutate; iar de ni se întâmplă vreo pagubă sau primejdie trupească, fii încredințat că nu va lăsa Domnul sufletul tău, precum nici pe cel al lui Iov, pentru care a zis către Diavolul: *Numai sufletul să i-l păzești* [nevătămat] (Iov 2: 6)”.

¹⁶ După alt tâlcuitor însă, zicerea aceasta se înțelege mai înalt: „Se însemnează că sufletul nostru are trebuință de pază - și adică de-a pururea -, iar mai cu deosebire în vremea ieșirii din această viață și la intrarea în cetatea lui Dumnezeu, decât pentru abaterrea de la rău și către intrarea spre a face binele; că ce folos ar fi dacă cădea cineva pierind în

PSALMUL 121

Cântarea treptelor.

1. Veselitu-m-am de cei ce mi-au zis mie: În casa Domnului vom merge.

Acest stih l-au zis Evreii cu mare bucurie când umblau pe calea cea dorită și se întorceau de la Babilon la Ierusalim, după Teodorit.

2. Stând erau picioarele noastre în curțile Tale, Ierusalime;

Stihul acesta este ca un răspuns către cel de mai sus. „Când am auzit, zice, noi zicându-ne cei împreună-călători cu noi că vom merge la Ierusalim, în Biserica Domnului, îndată cu cuvântul acesta ne-am închipuit în minte cum picioarele noastre stăteau în curțile Ierusalimului, căci dorul nostru cel covârșitor întru mergerea în Ierusalim așa ne făcea să socotim”¹⁷.

---

mijlocul căii? Pentru aceasta s-a zis: *Nu ferici pe om înainte de sfârșitul lui!* (Sirah 11: 28)”. Zice însă și Grigorie al Nyssei: „Aceasta cu adevărat este ieșirea împreună și intrarea ceea ce se face păzită de Dumnezeu: că ieșirea din ceea ce suntem se face intrare a bunătaților celor ce se află mai presus de noi. Această ieșire o face cineva întrebuițând drept povăzuitor pe Cel ce a zis: *«Eu sunt Calea și Eu sunt Ușa. De va intra cineva prin Mine, va intra și va ieși din răutate în fapta bună, din neștiință întru știință, dintr-o virtute într-alta»*, și niciodată nu va conteni cineva a intra și a ieși, ci totdeauna prin sporirea la cele mai înalte va intra și de-a pururea din cele apucate va ieși”. Zice însă și Hrisostom: „Văzut-ai ajutor necurmat pretutindeni fiind de față și la intrare și la ieșire? Ce poate fi asemenea cu dragostea aceasta, ce, cu iubirea de oameni? Aici, cu adevărat, toată viața o însemnează, că întru aceasta este toată viața, întru intrări și ieșiri”. Și Teodorit zice: „Prin cele zise a însemnat Pronia lui Dumnezeu cea în toate felurile, care, de față fiind, ne facem mai buni decât neîmpăcații vrăjmași și așa scăpăm de cursele celor văzuți și nevăzuți”.

¹⁷ Iar Eusebie zice: „Că tinerii cei ce s-au născut în cei treizeci de ani ai robiei din Babilon întrebau pe cale pe bătrânii ce rămăseseră în robie, care cunoșteau Ierusalimul: «Unde mergem?»; iar aceia le-au răspuns, zicând: «Mergem la biserica Domnului ce este în Ierusalim», iar tinerii, auzind de aceasta, s-au bucurat. Au întrebat și a doua oară, zicând: «De unde știți aceasta?»; iar aceia au răspuns: «Din însăși vederea noastră știm aceasta, și nu din auzire, căci înșine eram oarecând în Ierusalim, iar picioarele acestea ale noastre ce acum umblă împreună cu noi au stătut în curțile Ierusalimului; încă și chipul zidirii cetății îl știm și locul și forma ei o ținem minte»”. Aducă însă Teodorit: „Al bunei-cinstiri de

Ierusalimul, cel zidit ca o cetate, a cărui împărtășire e împreună.

„O, Ierusalime, zice, patria noastră cea dorită, care te-ai zidit ca o cetate cu adevărat domnească, după vechile timpuri”. Iar în loc de *a cărui împărtășire e împreună*, alt tâlcuitor a zis „a cărui împreunare este împreună”, adică metocurile¹⁷ Ierusalimului și celelalte zidiri, care erau aproape, erau unite împreună, pentru mulțimea locuitorilor, după Hrisostom¹⁸.

3. Că acolo s-au suit semințiile, semințiile Domnului,

Aceasta este lauda cea mai mare pe care poporul Evreilor o face Ierusalimului. „Pentru că Ierusalimul, zice, nu se împodobește atât pentru lărgimea cea mare pe care o avea și pentru zidiri, precum se împodobește – că de trei ori pe an se suiau și se adunau într-însul toate cele douăsprezece seminții ale lui Israel – în vremea sărbătorilor celor mari, prăznuite de tot poporul, adică la Paști, la

---

Dumnezeu e glasul acesta: se veseleşte dar și se bucură nu că-și vor dobândi casele lor, ci pentru că vor vedea casa lui Dumnezeu”. Iar Hrisostom zice: „Dar acum mulți se mâhnesc la graiul acesta: că dacă s-ar sui cineva la locul nelegiuirii, și ar face chemare, mulți ar fi cei ce ar alerga împreună, iar de ar chema cineva la casa de rugăciune, mulți ar fi cei ce se lenevesc; dar Iudeii n-au fost așa, decât care ce ar fi mai cumplit atunci când decât aceia Creștinii se văd mai trândavi? Dar de unde s-au suit aceia ce erau mai buni? De la robie: că și lucrurile lor dobândindu-le, și de înseși graiurile se bucurau, cu mult dor îmbrățișând [sau: legându-se de] casa cea de rugăciune și cetate. Că astfel S-a obișnuit Dumnezeu să facă: atunci când, având noi bunătățile, nu le simțim, le scoate pe ele din mâinile noastre, ca ceea ce nu a făcut dobândirea să o facă lipsirea”.

* μετόχια; același termen a fost tradus și prin împărtășire, precum avem în versetul nostru. Termenul a dat românescul metoc, adică o clădire oarecare, un schit, chiar un loc, care ține de un oraș (precum aici, Ierusalimul) sau de o mănăstire. Termenul a fost folosit și în cazul împărtășirii duhovnicești, de rău sau de bine, precum la II Cor. 6: 14-16.

¹⁷ Zice și Eusebie: „Cetatea nu era răspândită încoace și-ncolo, nici despărțită și împărțită în multe părți, ci era zidită în așa fel încât se părea a fi o casă pentru împreunarea zidirilor celor dintr-însa”. Iar Stihatul înțelege prin *casă* așezarea cea dinlăuntru a sufletului, iar *Ierusalim*, pământul nepătimirii, iar *zidire a casei* [părțile ce alcătuiesc casa], pe cea alcătuită din multe fapte bune, a cărei temelie e smerenia și sărăcia cea duhovnicească, iar *împărtășirea* acesteia este împărtășirea de lumină, care prin iubire și prin smerita-cugetare se păzește neîmpuținată”. Iar Hrisostom zice: „Că, întorcându-se Iudeii și văzând pustiirea cetății, cheamă înapoi vechea bună-norocire și povestesc laudele, zicând că această vestită și strălucită cetate, care avea mulți singlitici [lit.: senatori; aici pare că zice de cei adunați în sfatul bătrânilor sau în alte adunări], acum are o înfățișare tristă”. Iar Origen zice: „Când inima și sufletul celor ce cred este una, iar mădulele unuia poartă grijă de ceilalți, ei sunt Ierusalim, a cărui împărtășire este împreună”.

Cincizecime și la Înfigerea Corturilor. Acolo, zice, în Ierusalim, mai-nainte de robie adică, se suiau din vechime toate semințiile Domnului și se adunau împreună. Și le-a numit *seminții ale Domnului* ca pe un popor ales Domnului și ca pe niște supuse Domnului.

mărturia lui Israel.

4. Ca să se mărturisească numelui Domnului.

„Adunarea cea din fiecare an, zice, a celor douăsprezece seminții ale lui Israel în Ierusalim era la poporul lui Israel o dovadă că s-a plinit făgăduința lui Dumnezeu cea dată lui Avraam, adică de a se înmulți seminția lui și a moșteni pământul făgăduinței”. Ori prin *mărturie* se înțelege aceea pe care Dumnezeu o a dat poporului lui Israel. Că Dumnezeu a mărturisit și le-a poruncit lor să se adune în Ierusalim în trei vremi ale anului, adică la cele trei praznice zise. Iar alcătuirea cea netedă a zicerii e aceasta: „Acolo se suiau semințiile, semințiile Domnului, mărturisirea lui Israel”. „S-au suit, zice, pentru mărturie și poruncă, adică după porunca lui Dumnezeu”. Însă pentru ce s-au suit? Pentru a mulțumi numelui lui Dumnezeu, adică lui Dumnezeu, cu prilejul de Dumnezeu legiuitei slujiri a Legii¹⁹.

5. Că acolo au șezut scaunele la judecată; scaunele din casa lui David.

Iată și altă laudă a Ierusalimului. „Acolo, zice, în Ierusalim, au stătut scaune de împărăție spre a judeca pe popor”; adică *scaune din casa lui David* vrea să zică din palatele împărătești ale lui David; ori *scaune* zice întâi despre cele ale

---

¹⁹ Iar Teodorit zice: „*Mărturie a lui Israel* a numit dumnezeiasca Lege, pe ceea ce arătat poruncește ca Israelul să alerge împreună la locul pe care îl va alege Domnul Dumnezeu”. Zice însă dumnezeiescul Hrisostom: „A se aduna toți la Ierusalim, aceasta se face prilej de dumnezeiască cunoștință, ca nu pretutindenea rătăcindu-se să afle prilejuri și ieșiri către slujirea idolilor, pe care, cu adevărat aceasta arătând-o, zice: *Acolo s-au suit semințiile, (...) mărturia lui Israel*, așa ca o muștrare, și spre a nu le fi lor dezvinovățire spre alergarea către idoli”. Zice însă și Stithatul: „Precum semințiile cele ce au fost despărțite în vremea lui Ieroboam – cele zece despărțindu-se de davidiceasca împărăție -, după întoarcerea din Babilon, s-au făcut o singură ighemonie și toți alergau împreună la Ierusalim cu veselie, după Lege aducând lui Dumnezeu obișnuita slujire, într-aceiași chip puterile sufletului fiecăruia, de la cea firească la cea afară de fire abătându-se, s-au despărțit de împărăția lui Dumnezeu, iar după pocăință se fac sub o firească ighemonie și împărăție a lui Hristos, aducând lui Dumnezeu jertfă curată, obișnuită și cu duh zdrobit fireștile mișcări și lucrările lor”.

arhieriei și preoților, iar al doilea zice despre scaunele împăraților, după tâlcuirea lui Hrisostom.

6. Întrebați dar cele ce sunt spre pacea Ierusalimului,

„Fericiți, zice, Ierusalimul cu urare de pace și ziceți lui: Pace fie ție, o, cetate Ierusalim! Pace fie poporului tău! Căci de acum înainte va avea pace adâncă și bucurie covârșitoare”. Iar alt tâlcuitor a zis „îmbrățișați-l”²⁰.

și îndestulare celor ce te iubesc pe tine.

„Fericiți, zice, Ierusalimul, și ziceți și aceasta: O, cetate Ierusalim, fie bună-norocire și îmbeșugare nu numai cetățenilor Tăi, ci și tuturor celor dimprejur, dintre neamurile care te iubesc”. Aceasta este însă și proorocie pentru cea ce era să se facă²¹.

7. Fie pace întru puterea ta și îndestulare întru zidurile* tale.

Alt tâlcuitor a zis „să se facă”, ori „se va face”. „Fericiți, zice, Ierusalimul și ziceți: O, Ierusalime, pace întru puterea ta, adică întru ostașii tăi”, că puterea cetății stă în oștile cele de război. Iar pacea acestora stă întru a nu se gălcevi, nici a avea vrăjmași²². Iar în loc de *îndestulare întru zidurile tale*, alt tâlcuitor a zis „și bogăție întru împărățiile tale”, iar altul „întru îngrăditurile Tale”, că zidurile sunt tăria cea mai puternică a cetății²³.

²⁰ Iar Hrisostom zice: „*Întrebați*, adică rugați-vă ca să vă întoarceți iarăși la însăși buna-norocire cea de mai-nainte, ca să vă izbăviți de dese războaie, pentru nimic altceva rugându-vă și cerând decât [pentru] cele ce îndeamnă și ajută către însăși pacea”.

²¹ Zice însă Hrisostom: „Multă e aici avuția îndestulării când nu stau bunătățile slobode până la dânsa, adică la cetatea Ierusalimului, ci când sunt cei ce le dobândesc și le iubesc pe ele. Și care sunt aceștia, dacă nu cei ce vor să lucreze împreună cu ei, ori și înșiși cetățenii?”

* πυργοβάρεσιν; sau *turnurile*, sau *fortificațiile*, sau, după Biblia 1688, *băștile turnului*, adică toate cele făcute pentru apărarea cetății.

²² Zice însă Hrisostom: „*Ce e întru puterea ta?* Adică cu ipostasul tău [temelia ta], cu locuitorii tăi, fiindcă războiul e făcător de stricăciune, iar acela a pierdut odinioară Ierusalimul, drept care Proorocul se roagă pentru pacea lui”.

²³ „Căci, după Hrisostom, nu proorocește Ierusalimului numai scăparea de cele rele, ci și adăugirea de bunătăți, pace, îndestulare și roade îmbeșugare: că ce folos ar fi de pace în vremea foametei, ori de îndestulare în vreme de război?” Zice însă și Stihatul: „Că, de nu va fi pace întru puterile sufletului nostru – care se face prin Sfântul Duh –, nici Dumnezeu nu va locui întru noi, nici îndestulare nu va fi de roadele Duhului, cele ce prin luminările

8. Pentru frații mei și pentru vecinii mei, am grăit adică pace pentru tine.

Cuvântul acesta îl zice din partea sa Proorocul David Ierusalimului, adică: „O, Ierusalime, eu m-am rugat pentru pacea ta, pentru Iudei, rudeniile mele, și pentru semințiile lui Israel, ca, în pace petrecând ei, să slujească înlăuntrul tău și să mulțumească lui Dumnezeu”²⁴.

9. Pentru casa Domnului Dumnezeului nostru, am căutat cele bune ție.

„Pentru casa Domnului, zice, cea zidită înlăuntrul tău, am cerut, o, Ierusalime, ca și tu să ai liniște și îndestulare; ca adică să dobândești podoaba ta cea mai dinainte și slujirea lui Dumnezeu cea legiuită”²⁵.

PSALMUL 122

1. Către Tine am ridicat ochii mei, Cel ce locuiești în cer.

Si acest cuvânt se proorocește dinspre fața Evreilor celor aflați pe cale, întorcându-se de la Babilon la Ierusalim²⁶. Se zice însă că Dumnezeu locuiește în cer pentru că Se odihnește întru curatele și Sfintele Puteri cele de acolo, după Hrisostom; pentru că și despre sfinții cei ce se află pe pământ s-a zis: *Voi locui și voi umbla întru dâșii* (Luca 16: 12).

Lui se fac în inimile noastre. Iar de vei înțelege prin ziduri (turnuri) și virtuțile cele capitale, nu vei greși din cuviință”.

²⁴ Zice însă Teodorit: „Acestea, zice, le rog pentru tine, nepetrecând eu întru tine – căci cum ar fi putut, de vreme ce el și-a primit sfârșitul vieții cu multă vreme înainte? –, ci dorind ca cei de o seminție cu mine să dobândească pace și casa Dumnezeului meu să-și câștige frumusețea cea de mai-nainte”.

²⁵ Zice însă Hrisostom: „Vezi cum potolește mândria lor? Căci, ca să nu socotească ei cum că după dreptate și vrednicie au luat cele bune, le face cunoscut că pentru slava lui Dumnezeu s-au întors iarăși în patria lor; și cunoscând aceasta, să rămână cu multă neprimejduire, ca nu păcătuind iarăși să cerce aceleași pedepse; drept care, pentru aceasta, a adăugat zicând *că pentru casa Domnului am cerut cele bune ție*”.

²⁶ Ori aceștia au fost cei de pe lângă Zorobabel, ori cei de pe lângă Iisus al lui Iosedec, ori cei de pe lângă Neemia și Ezdra. Că, obosind pe cale, se roagă să câștige de la Dumnezeu milă și îndurare, ca niște defăimați ce erau”.

2. Iată, precum sunt ochii slugilor în mâinile stăpânilor lor.

3. Precum sunt ochii slujnicei în mâinile stăpânei sale, așa sunt ochii noștri către Domnul Dumnezeu nostru, până ce Se va milostivi spre noi.

Cu pildele acestea ale slugilor și ale slujnicei, Evreii arată că ei cu totul și cu totul totdeauna privesc la Dumnezeu și cum că din nicio altă parte nu nădăjduiesc ajutor decât de la Dumnezeu; pentru aceasta nici nu vor să se despartă de El până ce-i va milui. Iar graiul *se va milostivi* are formă rugătoare și însemnare de timp viitor*. Iar unii zic, precum Teodorit, că pentru aceasta au adus Evreii în mijloc pilda slujnicei, spre întinderea și covârșirea iubirii: pentru că slujnicele, fiind mai neputincioase cu firea, și fiindcă se află în odăile lor pe lângă stăpânele lor, ele mai mult caută la mâinile lor decât slugile la mâinile stăpânilor lor, iar ele doresc de stăpânele lor mai mult decât slugile de stăpânii lor²⁷.

4. Miluiește-ne pe noi, Doamne, miluiește-ne pe noi; că prea mult ne-am umplut de defăimare.

„Miluiește-ne, zic, și iar miluiește-ne, Doamne, pe noi, cei robiți, pentru că ne-am săturat, de atâta îndelungare de ani (adică de 70), de defăimările și batjocurile atât ale Babilonienilor celor ce ne-au robii, cât și de ale celorlalte neamuri vecine acestora, care se bucură și se veselesc de relele noastre întâmplări, ori de ale celorlalte neamuri prin ale căror locuri treceau Evreii întorcându-se la Ierusalim”. Repetarea graiului *miluiește-ne* arată, după Teodorit, înfierbântarea sufletelor Evreilor; și pentru aceasta dar se roagă ca cu ceva vreme mai-nainte să se miluiască și mai degrab să se așeze în patria lor, Ierusalimul²⁸.

* ἔως οὗ οἰκτιρήσῃ, adică, pentru că e verb optativ aorist și pentru prepoziția ce-l însoțește, se ia la viitor.

²⁷ Zice însă Hrisostom: „A zis până ce se va milostivi spre noi și nu «până ce ne va plăti», nici «până ne va da răsplătire», ci «până ce Se va milostivi să ne miluiască». Deci și tu, omule, așteaptă neîncetat: ori de vei lua, ori de nu vei lua, să nu te depărtezi, și negreșit vei lua. Nu vezi slujnicele cum atârnă de doamnele lor? Nici ochiul, nici gândul lăsându-l a se rătăci pe afară? Așa fă și tu, urmează numai lui Dumnezeu, și, toate celelalte lăsându-le, fă-te din cei ai Lui, și negreșit vei lua cele ce le ceri spre folos”.

²⁸ Iarăși Hrisostom zice: „Văzut-ai minte zdrobită? Evreii se roagă să se mântuiască din milă, și nu după vrednicia lor. «Dar pentru că, zice, multă bătaie am suferit și jelanca cea mai de pe urmă am răbdat, pentru acestea dar îngăduie-ne pe noi și ne miluiește»”. Însemnează că zicerea aceasta a lui David o pomeneste în parte și Proorocul Isaia, zicând: *Doamne, miluiește-ne spre noi, că spre Tine am nădăjduit* (Is. 33: 2). Pentru aceasta, și Biserica lui Hristos din zicerea lui David a alcătuit acel tropar ce se zice la Paraclise, ce zice: „Miluiește-ne pe noi, Doamne, miluiește-ne pe noi, că, nepricepându-ne de niciun

5. Prea mult s-a umplut sufletul nostru;

„Prea mult, zice, și cu mare covârșire s-a umplut și s-a săturat sufletul nostru de defăimarea și necinstea Babilonienilor și ale celorlalte neamuri rele; pentru aceasta, mai mult nu putem suferi”²⁹.

ocară celor ce se îndestulează și defăimare celor mândri.

„De s-ar întoarce, zice, Doamne, ocara celor bogați și bine-norociți cu care ne ocărau aici pe noi, cei robiți și nenorociți; și de s-ar întoarce defăimarea și necinstea peste acei mândri care ne-o făceau nouă, celor smeriți! Ca nu prin buna-norocire și mândrie a lor să ne defaima încă [iarăși] pe noi, nenorociții și smeriții”. Se potrivește însă psalmul acesta și tuturor creștinilor care urmează calea ce duce la Ierusalimul cel de sus și care se bântuiesc de văzuții și nevăzuții vrăjmași³⁰.

---

răspuns, (...). Iar din zicerea lui Isaia a alcătuit celălalt tropar, ce zice: „Doamne, miluiește-ne pe noi, că spre Tine am nădăjduit”.

²⁹ Pentru aceasta zice Hrisostom: „Și însuși sufletul nostru s-a slăbănogit și s-a tulburat de mărimea relex; că se află pătimind multe rele, chiar suferind cu vitejie. Dar noi însă și aceasta o am pierdut, fiindcă nu precum trebuie am întrebuițat cinstele». Cu cele dimpotrivă îi îndreptează Dumnezeu, acestea făcându-le pretutindenea. Așa, cu adevărat, a făcut lui Adam: fiindcă locuirea Raiului nu o a întrebuițat spre cele de folos, cu scoaterea din Rai l-a îndreptat”.

³⁰ Iar Simmah a zis: „S-a săturat sufletul nostru de luarea în răs a celor ce ne defăimează și de ocara celor mândri”, de unde stihul acesta va avea un înțeles ca acesta: „Săturatu-s-a sufletul nostru de mândrii și trufașii Babilonieni care ne batjocoresc și ne ocărăsc”. Iar după cei 70, are alt înțeles, precum zice Teodorit: „Dimpotrivă întoarce lucrurile. Stăpâne, și relele noastre întâmplări adaugă-le peste cei ce se trufesc acum, pentru buna-norocire întru care se află”, precum și Eftimie a tâlcuit stihul. „Că nimic nu e mai rău decât mândria, după Hrisostom: pentru aceasta [avem] ispite și necazuri și trup muritor și multe întâmplări ale lucrurilor, pentru aceasta patimi și boale, ca cu nenumărate zăbale să se înfrâneze sufletul, care lesne se mândrește și către mărime se înalță”. Iar cel nenumit zice: „Ocara e întru cei ce se îndestulează cu cele lumești, iar defăimarea întru cei mândri, precum a Fariseului care defăima pe Vameș”.

PSALMUL 123

Cântarea treptelor³¹.

1. De n-ar fi că Domnul era întru noi, zică dar Israel.

2. De n-ar fi că Domnul era întru noi, când s-au ridicat oamenii asupra noastră, iată, de vii ne-ar fi înghițit pe noi.

uvintele acestea zic despre Evrei, când s-au întors la Ierusalim și la patria lor. Pentru că, mulțumind Sfântului Dumnezeu, poruncesc poporului să zică cum că: „Întorcându-ne noi la Ierusalim, s-au sculat asupra noastră neamurile vecine, încă mai-nainte de a se înconjura cu zid Ierusalimul. Și, cu adevărat, de nu ar fi fost Domnul împreună cu noi ajutor, nu am fi scăpat din mâinile lor, ci neamurile vecine, îndemnându-se de pizmă, ne-ar fi înghițit de vii. Însă cuvântul a ne înghiți de vii arată grăbirea pieirii și a pierzării Evreilor³²”.

³¹ Zice însă Teodorit: „Că după întoarcerea din Babilon a Evreilor, tuturor celor de prin țările dimprejur părându-le rău pentru întoarcerea aceloră, au ridicat obștesc război asupra lor; și neamuri barbare împreună cu ele aducând, au pornit alături de aceia oștire asupra lor”.

³² [Exprimarea e mai eliptică. Metafora e luată deci din năvălirea apelor, care, ca niște năvălitori, mătură totul în cale prin aluviunile cele aduse cu ele. Evreii, ca niște piedici în calea apelor celor pline de stricăciune și fără rânduială ale năvălitorilor, s-au izbăvit de toată stricăciunea adusă de acestea, ca de niște arme cu care voiau să-iucidă.] Eusebie însă zice: „Acei bătrâni ce încă erau vii după slobozire învățau pe tinerii cei născuți în Babilon să zică cuvintele acestea”. Iar Origen zice: „Era obișnuit ca oarecare din preoți, stând pe una din trepte, să zică atunci când poporul venea de dimineață la biserică ceva de acest fel: «Zică dar Israel, că de nu ar fi fost Domnul întru noi», poporul făcând ceea ce i se porunca, începând de la graiul acesta”. Iar Hrisostom zice: „Că David, ca un stăpător [conducător] prea bun al cetei de cântăreți, le porunca adeseori să zică acestea. Că, după ce le zicea el mai întâi, le porunca apoi și aceloră, ca dascălul ucenicilor, zicând: «Zică dar Israel, că de nu ar fi fost Domnul întru noi, mult am fi pățimit»; eu însă, ceea ce adeseori am zis, o zic și acum: că mare a fost rodul robiei: că cei ce erau alergând la idoli și pe Dumnezeu defăimându-L, auzi-i ce zic acum, și cum pe a loruși mântuire o afierosesc lui Dumnezeu, și ca Unui Făcător de biruință cântare de mulțumire și de biruință Îi cântă». Aceasta și noi acum o zicem: «Că de nu ar fi Domnul întru noi, cu adevărat de vii ne-ar fi înghițit pe noi pierzătorii demoni; că ce nu a făcut vrăjmașul nostru Diavol, care de multe ori și pe apostoli i-a cerut să-i cearnă. Că vicleană și nesăgioasă e fiara și, de nu s-ar înfrâna adesea, toate le-ar răsturna și le-ar tulbura”. Iar

Când s-a iuțit mânia Lui asupra noastră.

3. Iată, apa ne-ar fi înecat pe noi.

Apă numește venirea și puternica năvălire a neamurilor vecine asupra Ierusalimului. „Când s-au mâniat, zice, neamurile cele vecine, din pricină că noi ne-am câștigat iarăși Ierusalimul, patria noastră, cu adevărat (că *iată* aceasta însemnează) năvălirea lor ne-ar fi înecat ca o apă, de nu ar fi fost Dumnezeu ajutorul nostru”.

4. Pârâu a trecut sufletul nostru;

Pârâu sau puhoi de primăvară* numesc Evreii aici grabnica și neorânduita pornire a neamurilor vecine; care puhoi târăște cu el orice află în cale-i, și toată vremelnica lor stricăciune, precum mai sus o a numit apă. „Și a trecut sufletul nostru (adică noi), zice, adică s-a izbăvit de năvălirea cea fără rânduială a neamurilor dimprejur”³³.

iată, sufletul nostru a trecut apa cea fără de stare.

„Sufletul nostru, zice, adică noi am trecut cu adevărat (că *iată* aceasta însemnează) nesuferita năvălire a neamurilor dimprejur și am rămas în neprimejduire, Domnul fiindu-ne nouă de ajutor”³⁴.

Teodorit, *zicerea de vii ne-ar fi înghițit pe noi*, o tâlcuiește zicând așa: „Că nici de îngropare nu ne-am fi învrednicit, ci ca de fiară de vii ne-am fi înghițit”.

* De fapt, cel care se formează la sfârșitul iernii spre primăvară.

³³ De unde a zis Teodorit: „Precum puhoiul, adunându-se din multe ploi, mai strașnic se face, dar nu ține multă vreme, tot așa, când s-au adunat aceia din multe și osebite neamuri ca să lovească Ierusalimul, s-au stricat și risipit de dreapta hotărâre. Că aceasta învață Proorocul, zicând: «Că de nu s-ar fi arătat ajutorul lui Dumnezeu mai puternic decât dâșșii, nimic nu i-ar fi oprit să ne târască pe lângă dâșșii și să ne piardă»”. Zice însă Hrisostom: „Să nu cădem dar jos atunci când vin cele rele: fie că este puhoi, de orice fel ar fi, ori nori alergători, ori alt lucru ce aduce mahnire, nu e fără sfârșit, ci degrab pier. Orice râu ai zice că e, către sfârșit ajunge, că de nu ar avea sfârșit, firea nu ar fi ajuns până acum. Dar vei zice că «acesta târăște pe mulți, că nu urmează fireasca lui curgere». Dar pricina e înfricoșarea de el și nu puterea cu care năvălește, ci trândăvia celor ce se lasă lesne doborâți. Dar puhoiul până la o vreme e înfricoșător, iar apoi se liniștește, pierind fără de veste”.

³⁴ Zice însă dumnezeiescul Chiril: „*Apă fără de stare* reprezintă cele mai nesuferite dintre ispite și care au goana neostoită; dar cei ce s-au învrednicit a trece cu nevătămare de ispitele Diavolului ca prin oarecari râuri revărsate, pentru însăși aceasta, ar putea zice

5. Binecuvântat este Domnul, Care nu ne-a dat pe noi spre vânarea diștilor lor.

Cu numirea *diștilor*, Iudeii numesc sãlbãticia cea de fiarã și puterea neamurilor vecine, care voiau sã-i înghitã pe ei de vii, precum fiarele sãlbaticice îi mãnãncã de vii pe oameni³⁵.

6. Sufletul nostru ca o pasãre s-a izbãvit din cursa vãnãtorilor.

7. Cursa s-a sfãrãmat și noi ne-am izbãvit.

Precum a arãtat David cu cuvintele cele de mai sus puterea și cruzimea și sãlbatica mãnãie a neamurilor vecine care vrãjmãseau pe Iudei, tot așã cu cuvintele de aici aratã dimpotrivã slãbiciunea și neputința Iudeilor, dupã Hrisostom. Cã precum pasãrea e micã și neputincioasã și cu lesnire se prinde de vrãjmași, tot așã și Iudeii au fost de neputincioși și lesne spre a fi prinși de vrãjmași când s-au întors în Ierusalim, patria lor. *Cursã* însã zice pãndirile și meșteșugirile ce le gãteau neamurile împotriva Iudeilor, care, sfãrãmându-se și stricându-se, Evreii s-au izbãvit nevãtãmați de dãnsele³⁶.

---

bucurându-se: *Pãrãu a trecut sufletul nostru*". Și Grigorie al Nyssei zice: „Cã deși apa diavoleștii bãntuiri e farã de stare, și de minșile noastre nebiruitã, adicã revãrsarea cea prin patimi, cu ajutorul lui Dumnezeu vom putea trece, ca printr-un pãrãu oarecare, pornirea rãzvrãtirii lui. Fiindcã viața omeneascã este plinã de tot felul de tulburãri și neliniști, de-a pururea se poartã asupra lucrului ce este înainte, drept care mai de folos ne-ar fi sã ne aflãm departe de o astfel de curgere, ca nu, înconjurându-ne de cele farã de stare, la cele pururea cu stare sã ne lenevim". [A se nota în acest sens cã *fãrã de stare* traduce pe ἀνυπόστατον, care înseamnã și copleșitor, covãrșitor și/dar farã ipostas, farã temei, farã substanțã, farã încredințare, farã realitate, farã ființã, nestatornic, ca o nãlucire, precum se zice și în continuare.] Iar altul zice: „Apa cea farã de stare cineva nu o ar putea trece farã de Hristos. Aceastã apã e una cu rãutatea, ca una care nu are vreo ființã sau statut al sãu. Cã întâmplare [accident] fiind, întru cei ce o lucreazã se aflã, neavând ființã de sine". Iar Nichita Stithatul: „Prin apã *fãrã de stare* a înțeles pãcatul cel în lucrare, și clevetirile și prihãnirile cele asupra celor nevinovați. Cãci ca o rãutate farã de stare e de nesuferitã clevetirea de care se ruga David, zicând: *Izbãvește-mã de clevetirea oamenilor și voi pãzi poruncile Tale* (Ps. 118: 134)". Zice și Origen: „*Fãrã de stare* e, adicã cu neputințã de a fi opritã, și cum poate omul a se împotrivi unui diavol atãt de mare?"

³⁵ Iar Hrisostom zice: „Vãzuși cum a arãtat și neputința lor, și tãria acelora? Cã aceia ca niște fiare și lei au venit asuprã-le, gãtiți a prãnzi din cãrnurile lor, cu putere și cu mãnãie fiind întrarmați, iar aceștia se aflau mai neputincioși decãt toatã pasãrea. Dar atunci se aratã mai vãrtos minunile lui Dumnezeu, când cei neputincioși biruiesc pe cei tari".

³⁶ Cuviosul Nichita Stithatul înțelege însã prin *pasãre* sufletul fiecãrui sfãnt, care e ușor și întraripat ca pasãrea și prea iute întru a zbura, care, când vede viclesugul și cursa

8. Ajutorul nostru întru numele Domnului, Cel ce a făcut cerul și pământul.

„Ajutorul nostru, zice, al ludeilor celor ce ne-am izbăvit de vrăjmășirile neamurilor celor vecine, nu s-a făcut cu care și cu cai de la oameni sau cu vreo altă putere de oști, ci cu singur numele adevăratului Dumnezeu, fiindcă noi Îl numim, adică Îl chemăm cu credință”. Ori *întru numele Domnului* se înțelege în loc de „întru Domnul”, după perifrază. Însăși aceasta o a zis și la Psalmul 19: *Aceștia în căruțe și aceștia pe cai, iar noi întru numele Domnului Dumnezeului nostru ne vom mări*. Se potrivește însă psalmul acesta și la toți Creștinii, pe care dumnezeiasca Pronie și ajutorul îi vor izbăvi de ispite³⁷.

---

vânătorilor oameni și demoni, zboară. Însă nu în acest fel este sufletul păcătosului, îngrășat fiind cu greutatea păcatelor și neputincios a zbură, și, pentru aceasta se face lesne prins în cursa Diavolului. Iar *cursă a vânătorilor* diavoli e păcatul cel în lucrare. „Însă, după Nichita cel din Catenă, mâncare și vânat se fac dinților celor necredincioși cei ce se prind cu cuvintele aceloră, pe care rău, cel ce nu l-a pățimit, având întru sine pe Domnul lui Israel, mulțumește. *Cursă* însă pot fi și lingușirile și făgăduințele cele mai bune [de izbândă] ale ispititorilor, adică cuvintele acelea amăgitoare, bogăția, copiii, femeia, averea și dregătoriile; însă decât toate acestea, mai presus făcându-se omul lui Dumnezeu, mulțumește lui Dumnezeu, Cel ce le-a sfărâmat pe ele și pe el l-a izbăvit, mărturisind că nu cu puterea sa a scăpat de ispitele cele atât de mari, ci cu ajutorul lui Dumnezeu, Cel ce a făcut cerul și pământul”. Și Hrisostom zice: „Izbăvitu-ne-am de cursa demonilor celor ce vânează, Hristos sfărâmând pe Diavolul. Dar de unde biruiește de atât de multe ori? Din lenevirea celor ce dorm. Că cine nu putea birui pe cel ce doarme, măcar de ar fi mai neputincios decât toți? Deci, pentru ce te temi de el? Nu înțelegi ce fel de ajutor ai? Că nu numai că neputincios s-a făcut vrăjmașul, ci și ajutorul s-a făcut ție mai mare!” Zice însă și cel nenumit: „Ori de câte ori, chemându-ne spre a păcătui, vom birui, de atâtea ori cursa s-a sfărâmat și noi ne-am izbăvit”.

³⁷ Zice însă Hrisostom: „Vezi ce fel de Strateg ai? Ce fel de Împărat? Pe Făcătorul a toate, Cel ce cu cuvântul atâtea trupuri a adus întru ființă. Deci să nu cazi, ci stai vitejește, nevoiește-te, nu dormi, curăță-ți armele și osârda îmbărbătează-o, lovește neîncetat pe vrăjmașul, căci Hristos cu Crucea a sfărâmat toată cursa lui, cel tare a fost legat, lucrurile lui s-au răpit, puterea lui s-a stricat. Pentru ce te temi de el? Din ce pricină tremuri, spune-mi? Ți s-a poruncit a călca peste vrăjmașul, a cărui putere e neputincioasă, de unde dar de multe ori el biruiește? Din mișelia noastră; dar de ai voi să stai împotriva, nu va îndrăzni să-ți tabăre înainte-ți. Iar dacă tu dormind, el biruiește, aceasta nu urmează din puterea lui, ci din lenevirea ta, încât fără de răspundere îți este doborârea”.

PSALMUL 124

Cântarea treptelor.

1. Cei ce nădăjduiesc în Domnul, ca muntele Sion;

uvintele acestea le urmează celor din psalmul trecut. Pentru că și acestea sunt mulțumitoare și aduc laudă de biruință pentru isprava ce o au făcut, și pentru slobozenia ce o au câștigat Evreii de la neamurile cele vrăjmașe. „Ca Muntele Sion, zice, neclătinat și nedoborât, așa sunt neclătinați și neprimejduiți cei ce nădăjduiesc spre Domnul”³⁸.

nu se va clătina în veac cel ce locuiește în Ierusalim.

³⁸ Iarăși Hrisostom zice: „Ce zice prin adăugirea *Sionului*? De ce nu a zis simplu «ca un munte», ci a pomenit de muntele acela? Învățând să nu ne smerim în relele-întâmplări, nici să ne afundăm, ci, atârnați fiind de nădejdea cea întru Dumnezeu, toate să le suferim vitejește. Că și muntele acesta, pustiu și gol făcându-se, iarăși s-a întors la buna-norocire cea de mai-nainte”. Zice însă și Marele Vasile: „Omul cel viteaz, măcar nenumărate rele de ar pătimi, nu se schimbă; că păcătosul se spulberă ca jărâna, iar dreptul, ca și Muntele Sionului, niciodată nu se va clătina”. Iar Hrisostom adaugă acestea: „Precum ori de câte ori vei arunca cu sulița, vrând a răsturna muntele, așa pe acela niciodată nu-l vei birui. Cum oare? Toate meșteșugurile tale le vei strica și țaria o vei pierde. Astfel e și dreptul: oricâte lovituri ar primi, el nu pătimește niciun rău, iar puterea demonilor și a vrăjmașitorilor oameni o strică. Să nu căutăm dar odihna, nici viața cea plină de desfătare, că această poftă nu e a omului viteaz, ci e proprie viermelui, mai mult unuia necuvântător decât unuia care are cuvânt. Drept care roagă-te să nu cazi în ispită, iar de vei cădea cândva, nu te întrista, nici tulbura, ci fă-le pe toate în așa fel încât să te faci strălucit. Nu ai auzit pe Proorocul zicând: *Cei ce nădăjduiesc spre Domnul, ca Muntele Sion?* Prin aceasta se arată neabaterea de la iubirea cea întru Dumnezeu, iar nădejdea cea întru Dumnezeu este mai întărită decât muntele”. Și Teodorit zice: „Cel ce s-a îngrădit cu nădejdea cea întru Dumnezeu rămâne nemișcat și neclătinat ca și Muntele Sionului, vestit și laudat”. Iar Nichifor Xantopol zice: „Muntele Sionului era mai întărit decât ceilalți munți; iar pentru că era înconjurat și de alți munți, precum o zice David mai jos, pentru aceasta îl mai numește undeva și bine-întrădăcinat (cf. Ps. 47: 2), fiindcă poalele lui nu se sfărâmau în câmpii de șes, ci într-alți munți; că zice: *Munții Sionului, coastele de miazănoapte* (idem). Precum dar Muntele Sionului are împrejur alți munți, așa și cei ce nădăjduiesc spre Domnul au pe Dumnezeu împrejurul lor păzindu-i, și Domnul, zice, *împrejurul poporului Său*”.

„Cel osebit de Domnul, zice, nu se va clătina, în tot veacul”. adică cei ce locuiesc în Ierusalim. Însă cu adevărat stihul acesta se înțelege mai mult pentru cei ce locuiesc în Ierusalimul cel de sus, căci aici, după ce vor dobândi fericirea, nu se vor clătina niciodată³⁹.

2. Munți împrejurul lui, și Domnul împrejurul poporului Său, de acum și până în veac.

Ierusalimul cel de jos și simțitor cu adevărat are propășirea și siguranța sa de la munții ce se află împrejurul lui, dar are și paza și ajutorul cel de la Domnul; și mai vărtos și cu deosebire pe această păzire o are adevărată, după Hrisostom. Pentru aceasta, cei ce locuiesc în Ierusalim nu se vor clătina în veacul veacului, adică până în veacul cel hotărât de la Dumnezeu spre mântuirea Ierusalimului⁴⁰.

3. Că nu va lăsa Domnul toiagul păcătoșilor peste soarta dreptilor;

David spune aici pricina pentru care Dumnezeu va păzi Ierusalimul și pe cei ce locuiesc într-însul. „Dumnezeu, zice, nu va lăsa toiagul, adică împărăția, după Hrisostom, și puterea păcătoșilor, adică a oamenilor celor păgâni și răi – de felul neamurilor celor învecinate cu Ierusalimul –, ca să împărâtească peste cei dreپți care viețuiesc întru Legea lui Dumnezeu și sunt moștenire și parte a lui

³⁹ Iarăși Hrisostom: „Deci ce? Deși odată au locuit departe de Ierusalim, oare cei trei tineri împreună cu Daniil nu s-au clătinat? Să nu fie! Că din patrie au căzut, și robie au suferit, iar clătinare niciuna, niciodată, ci într-atâta tulburare de lucruri, și într-atâta mulțime de valuri fiind, de ca și cum ar fi stând pe piatră, și în liman lin ajungând, așa, nimic neplăcut n-au pătimit. Nu numi dar *clătinare* întâmplarea lucrurilor, nu aceasta e clătinare, ci pieirea sufletului și căderea din fapta bună, pe care cei ce sunt în primejdie și care se țin treji nu o pătinesc”. Iar Eusebie zice: „Dintru început Sionul era o cetate simplă, săracă în cele ale traiului și nu prea cinstită, iar Ierusalimul era una împărâtească, întru care era sfințenia”. [Cetatea Sionului a aparținut inițial Iebuseilor, după care a fost cucerită de David.] Iar Teodorit zice: „Cel ce locuiește în Ierusalim, trebuie să petreacă după legile Ierusalimului; că celor ce locuiesc așa și care se supun scopului Legii, Proorocul le făgăduia întărirea”.

⁴⁰ Iar Origen zice: „Munții dimprejurul Ierusalimului socotesc că sunt dumnezeieștile puteri. *Că străjui-va*, zice, *îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de El* (Ps. 33: 7), iar împrejurul poporului Său, *Însuși Domnul*. Unul dar e poporul Domnului, deosebit de cei ce se tem de Domnul. Că una este *casa lui Israel binecuvântați pe Domnul* (Ps. 134: 19) și alta, *cei ce vă temeți de Domnul binecuvântați pe Domnul* (Ps. 134: 20)”.

Dumnezeu". Iar *păcătoși* se zic și demonii, cărora nu li se îngăduie de la Dumnezeu să ispitească până în sfârșit pe robii Lui ce drepti⁴¹.

ca să nu-și întindă dreptii întru fărădelegi mâinile lor.

„Nu îngăduie Dumnezeu, zice, oamenilor păcătoși și demonilor să bântuiască până în sfârșit pe cei drepti, ca dreptii, dobândind păzirea și ajutorul cel de la Dumnezeu, *să nu-și întindă mâinile*, adică să nu facă fărădelegile și faptele cele rele, ci totdeauna să slujească lui Dumnezeu prin faptele cele bune⁴²”.

4. Fă bine, Doamne, celor buni și celor drepti cu inima.

În rugăciune încheie Proorocul psalmul acesta și zice: „Fă bine, Doamne, dă bunătăți oamenilor celor buni, celor ce au inimă dreaptă, celor nevicieni și celor neînrautățiți⁴³”.

---

⁴¹ Iar Teodorit zice: „*Toiag* a numit urgia și biciul vrăjmașului. Pentru aceasta și pe Asirieni, Dumnezeu, prin Isaia, *toiag al mâinii* i-a numit: *Vai, zice, Asirienilor, toiagul mâinii Mele, și urgie e în mâinile lor, urgia mea la neam nelegiuit o voi trimite* (Is. 10: 5-6)”.

⁴² Iar Teodorit zice: „Apoi arată și pricina, ca dreptii să nu învețe răutatea, adică să nu socotească că toate sunt fără rânduială și neocârmuite, și așa să se abată spre mai rău, și vătămarea cea de acolo să și-o tragă”. Și Hrisostom zice: „Cu ispita înțeleptindu-se dreptii și cu dăruirea bunătăților mai buni făcându-se, așa să petreacă întru fapta bună și să nu se atingă de răutate, dinspre amândouă părțile învățându-se”. Iar Cuviosul Nichita Stithatul înțelege prin *toiag al păcătoșilor* atacul păcatului ce vine de la draci; că pe acesta nu-l va îngădui Dumnezeu să stăruie în inima dreptilor, fiindcă acesta mai mult decât *toiagul* și *biciul* îi chinuie și-i face să se întristeze, ca nu cumva, acesta zăbovind mai mult, dreptii să-și întindă mâinile lor la nelegiuri, adică să vină la lucrarea răului, și moartea cea de gând să o tragă asupra-le”. Iar Origen zice: „Să întrebuițăm zicerea aceasta atunci când, în vreme de prigoană, mulți se leapădă de Dumnezeu, zicând: «De vreme ce cei care s-au lepădat nu erau drepti, a lăsat Domnul *toiagul păcătoșilor* peste soarta lor ca să-și întindă întru fărădelegi mâinile lor»; *că de la cel ce nu are, și ceea ce i se pare că are i se va lua* (Luca 8: 18)”. [Înțelesul poate fi acesta: Cei în pragul desăvârșirii dreptății lor, adică pe cale de a primi mucenicia, pot cădea în deznădejde zicând că Dumnezeu i-a părăsit și a lăsat *toiagul păcătoșilor* asupra lor, ca asupra unor nedrepți care astfel își primesc pedeapsa și osânda. drept care se leapădă de Dumnezeu, zicând că și cei ce s-au lepădat înainte, din aceeași pricină s-au lepădat; în plus, dacă nu aveau nicio faptă bună a dreptății, sau aveau una părelnică sau fără vrednicie, Dumnezeu e acum îndreptățit să le ia și ceea ce li se pare că are.]

⁴³ Zice însă Teodorit: „Nimic nedrept nu a cerul Proorocul, ci ca cei buni cele bune să dobândească, iar cei ce au lăsat calea cea dreaptă, întrebuițând cele strâmbe și

5. Iar pe cei ce se abat la îndărătnicii, duce-i-va Domnul cu cei ce lucrează fărădelege.

„Pe oamenii, zice, care se aplecă la lucrurile cele îndărătnice și strâmbe și la gândurile cele răzvrătite și rele, pe unii ca aceștia, zic, Domnul îi va da la munca iadului, ori Își va și întoarce fața dinspre ei, întocmai ca și dinspre cei fără de lege”⁴⁴.

Pace peste Israel.

„Pace, zice, fie peste poporul lui Israel”.

Astfel se arată și tâlcuirea psalmului acestuia după istorie. Se potrivește însă și Creștinilor celor ce locuiesc în Biserica lui Hristos cea înaltă și nebiruită, împrejurul căreia sunt îngrădind-o și păzind-o înalții învățători. Dar și Hristos se află împrejurul poporului Său cel creștinesc⁴⁵.

încâlcite, să afle sfârșitul potrivit lor”. Iar Origen zice: „Buni sunt cei ce au îndreptat moravurile, iar cu inima dreaptă sunt cei ce au dogme sănătoase; iar Dumnezeu nu tuturor face bine, ci celor buni și drepti cu inima”.

⁴⁴ În loc de *îndărătnicii*, Achila a tălmăcit „încurcături”, iar Simmah „strâmbături”, iar Teodoțion „răzvrătiri”. Hrisostom însă zice: „Fapta bună e netedă și lesnicioasă; precum dar răutatea e lucru al răzvrătirii, de multe feluri și netrecută [*ἀδιεξόδευτον* = ce nu are niciun loc, trecere sau curgere; niciun mijloc, centru sau ipostas (cum se zicea mai-nainte) limpede; contradictorie și fără sens]. Socotește dar pe cel ce voiește să mintă și să împletească viclesuguri, de câte trebuie să se apuce, câtă împeștrire de amăgitori îi trebuie! De câte cuvinte prefăcute are trebuință! De câtă iscusință în grăire! Iar cel ce grăiește adevărul, nici de osteneală, nici de greutate, nici de fățarnicie, de nimic de acest fel nu are trebuință! Adevărul de sineși strălucește! Pentru aceasta, răutatea și mai-nainte de munca iadului aduce muncă asupra celui ce o întrebuițează, iar fapta bună și mai-nainte de răsplătire dă plată!”

⁴⁵ A zis însă Hrisostom: „În rugăciune a sfârșit cuvântul, că astfel sunt sufletele sfinților, după îndemnare și sfătuire adaugă și rugăciunea, mare ajutor aducând celor ce ascultă”.

PSALMUL 125

Cântarea treptelor⁴⁶.

1. Când a întors Domnul robia Sionului, făcutu-ne-am ca niște mângâiați.

Si psalmul acesta este următor celui dinainte. *Întoarcerea* zice adică așezarea cea în Sion, patria fiilor lui; că aceștia au fost robia Sionului. Iar *mângâiere* zice slobozenia lor. „Căci, zice, când ne-am întors noi, Iudeii, în Sion, patria noastră, atunci foarte ne-am mângâiat”. Că zicerea *ca niște mângâiați* este întinzătoare*, în loc de „foarte”, după Teodorit, precum avem la Psalmul 72: *Cât e de bun Dumnezeu lui Israel! Iar ne-am făcut*, adică precum se fac cei mângâiați, adică ne-am făcut în veselie și în bucurie⁴⁷.

2. Atunci s-a umplut de bucurie gura noastră și limba noastră de veselie.

„Când ne-am întors în Ierusalim, zice, patria noastră, gura noastră s-a umplut de cuvinte îmbucurătoare, care arată bucuria cea dinlăuntru a sufletului

---

⁴⁶ Zice însă Teodorit: „Împărăind Cyrus, a poruncit ca toți iudeii să se întoarcă. Însă cei mai mulți, având socoteală rea și întru toate împotrivindu-se dumnezeieștilor legi, nu au voit să se întoarcă. Iar câți se sârguiau pentru strămoșeasca buna-cinstire și doreau de slujirea cea după Lege au făcut întoarcerea cu toată dragostea. Aceștia dar văzându-și slobozenia în psalmul acesta s-au bucurat și se roagă să o dobândească și cei de o seminție cu dânșii”.

* De intensitate.

⁴⁷ „De patru feluri e robia, după Hrisostom: 1. Bună, după cea scrisă: *Robind toată înțelegerea spre ascultarea lui Hristos* (II Cor. 10: 5). 2. Rea, precum atunci când zice: *Robind femeiuștile* (II Tim. 3: 6). 3. Este și simțitoare, despre care zice aici David 4. Este și gândită, despre care se zice: *A propovăduii celor robiți iertarea* (Is. 61: 1). Însă, decât cea simțită, mai cumplită e cea gândită, că cei ce cu legea războiului iau în robie, de multe ori se milostivesc către ceilalți, fără a-i vătăma cu ceva la suflet; iar cel luat rob de păcat a căpătat stăpân barbar și nemilostiv, ce-l trage la lucrurile cele mai necinstite, că tiranul acesta nu știe să cruțe, nici să se milostivească. Pentru aceasta dar să fugim cu multă sârguință de stăpânirea lui și să-i dăm război, neîncăpându-ne niciodată cu dânșul, iar după ce ne vom slobozi, să rămânem în slobozenie”.

nostru; și limba noastră s-a umplut de veselie". Însă David, pe cele ce au să fie, le spune ca trecute, după legea proorociei⁴⁸.

3. Atunci vor grăi întru neamuri.

„Atunci, zice, când ne vor vedea oamenii cei din neamuri, adică neamurile, că ne-am întors și ne-am așezat în patria noastră, se vor mira de așezarea noastră cea vrednică de mirare și vor zice acestea ce urmează”.

4. Mărit-a Domnul a face cu dânșii;

„Neamurile vor zice despre noi, Evreii: că mare lucru a făcut Domnul Evreilor, pentru că a făcut milă cu ei”. Apoi întoarce cuvântul și în fața Evreilor celor ce ziceau acestea.

mărit-a Domnul a face cu noi;

„Cu adevărat, zice, precum au zis cei din neamuri, așa zicem și noi: că mare lucru a făcut Domnul întru noi”, după tâlcuirea lui Teodorit. Însă aceasta e însușire a limbii evreiești: a zice după lipsă [eliptic] căci cutare a făcut, fără însă a adăuga și ce a făcut; adică a făcut milă.

---

⁴⁸ Iar Teodorit zice: „Îndată de bucurie veselindu-ne, am pornit limbile noastre spre cântarea de laudă». Iar *veselie* Achila l-a tâlmăcit prin «laudă», iar Simmah prin «bună cuvântare». Iar Nichita Stithatul zice: „Precum poporul Israel, slobozindu-se din acea îndelungată robie, se umplea de veselie la întoarcerea în cetatea Ierusalimului, tot așa și cel ce mai-nainte nu era popor, în urmă s-a numit popor al lui Dumnezeu, cel Creștin, adică din neamuri: slobozindu-se din păgânătatea idolilor, s-a întors către cereasca cetate Ierusalim și la Biserica lui Dumnezeu; tot așa încă și fiecare dintre noi, învrednicindu-ne de slobozenia de patimi, purcezând de la robia celui viclean și a păcatului, se întoarce la Ierusalim, cetatea nepătimirii cu veselie și cu bucurie”. Iar Origen zice: „Se proorocește că apostolii vor zice acestea pentru sineși și pentru cei din neamuri: *Mărit-a Domnul a face cu dânșii* (v. 4), iar cei din neamuri se învață a le zice, mulțumind pentru sineși și zicând: *Mărit-a Domnul a face cu noi și la râul Babilonului acolo șezând și plângând, iar când a întors Domnul robia Sionului, s-a umplut de bucurie gura noastră* (cf. Ps. 136: 1 și 125: 1)”. Zice însă și cel nenumit: „Când vom fi făcut aceasta: *Zis-am: Păzi-voi căile mele ca să nu păcătuiesc cu limba mea*, atunci se va umple de bucurie gura noastră. S-a umplut însă de bucurie și gura lui Filip, când, începând de la zicerea ca o oaiie spre junghiere *S-a adus, a binevestit famenului etiopian pe Iisus* (cf. Fapte 8: 30 ș.u.; mai exact, din context aflăm că Filip, deschizându-și gura sa și citind, a făcut ca în cele din urmă famenul, după cateheză și Botez, să se ducă bucurându-se; și cum dar se putea bucura dacă nu de bucuria sau buna vestire adusă de Filip?)”.

ne-am făcut veselindu-ne.

„Ne-am bucurat, zice, pentru că ne-am așezat iarăși în patria noastră și pentru că s-a arătat puterea lui Dumnezeu ceea ce s-a făcut întru noi la neamurile cele ce locuiesc împrejurul Ierusalimului”.

5. Întoarce, Doamne, robia noastră, ca pâraiele în austru.

Deși mai sus a zis *când a întors Domnul robia Sionului*, acum, aici, zice *întoarce robia noastră*, că Iudeii cei ce s-au întors în Ierusalim se roagă și pentru cei ce încă au rămas în Babilon. Căci mulți au rămas acolo, pentru care se roagă să se întoarcă și ei. Că două, ba și trei sușuri li s-au făcut lor, după Hrisostom. „Întoarce, zic, Doamne, pe robiții rămași Iudei, cei ce au rămas în urmă, și așa degrab mișcă-i și-i pornește să se întoarcă, precum pornești pâraiele iernii cu vântul austrului”, pentru că austrul, topind grosimea nourilor prin fierbințeala sa, pogoară ploi și pornește pâraiele cele secate spre a curge cu mare repejune. Ori *ca pâraiele* a zis ca rugând pe Dumnezeu să se întoarcă la Ierusalim Iudeii cei rămași, să se aducă adică cu repejune și cu grabă, precum pâraiele curg cu mare grabă; ca toți cei robiți în grabă să se deșarte din Babilon și nimeni să nu rămână acolo, pentru că și pâraiele degrab se deșartă și seacă. Ori *austru* numește Ierusalimul, după Teodorit, precum de multe ori îl numesc și proorocii (Iezechiil și Avacum), căci vine dinspre Miazăzi, după așezarea Babilonului, care este la Nord. „Întoarce, dar, Doamne, zice, în austru, adică în Ierusalim, pe frații noștri cei robiți ce au rămas în Babilon”⁴⁹.

6. Cei ce seamănă cu lacrimi, cu bucurie vor secera.

„Cei ce seamănă, zice, lacrimile rugăciunii cu nădejdea mântuirii, aceștia vor secera cu bucurie și rodul mântuirii, care e slobozenia din necazul care-i

⁴⁹ Zice însă Sfântul Grigorie al Nyssei: „Iar mai înalt, *crivăț [Miazănoapte]* se alegorisește Diavolul, iar *austru*, Domnul, după cea zisă în Cântarea cântărilor de Mireasă: *Scoală-te, crivățule, și vino, austrule* (4: 16), că (mireasa, adică Biserica) se leapădă de Satana și se nuntește cu Hristos. Și noi dar, ca dintr-un loc geros și ca de crivățul păcatului și al Diavolului, tatăl său, ne întoarcem la fapta bună și la Domnul, și înfierbântați cu Duhul ne facem”. Iar Cuviosul Nichita Stithatul zice: „Așa și sfinții neîncetat și stăruitor se roagă să se întoarcă din robia loruși, zic adică din cea a minții în austru, adică întru Duhul, Care dă lacrimile pocăinței, încât ea să se facă cu un cuget lin și neînvăluit, curgând spre ei valurile umilinței, asemenea râului”.

supără". Obștesc însă este cuvântul acesta și se potrivește tuturor celor ce se află în nevoi și în ispite⁵⁰.

7. Mergând, mergeau și plâneau, aruncând semințele lor.

Din cuvântul cel obștesc de mai sus, David a trecut la cea din parte, că zice despre Iudeii cei robiți: că mergând ei în robie, mergeau și plâneau semănând, precum am zis, prin lacrimi, nădejdea slobozeniei și a mântuirii lor⁵¹.

---

⁵⁰ Zice însă Hrisostom: „Sămânța bunătăților ce vor să fie sunt necazurile cele ce se fac pentru Dumnezeu și mai toată reaua-pățimire cea de aici; aceasta este pricinuitoare a veșnicilor bunătăți. Că un astfel de lucru e fapta bună, răsplătirile pentru osteneți avându-le strălucite, iar noi trebuie să ne ostenim și să ne ticăloșim și abia atunci să căutăm odihna”. Și altul încă zice (poate Marele Vasile): „Lacrima aceasta se face sămânță și arvună a cereștii bucurii; și fiindcă din ceea ce seamănă cineva din aceasta va și secera, cel ce seamănă cu pocăința cea vrednică de cuvânt [demnă de toată lauda] întru Duhul milostenie, îndurare, rugăciune, dreptate, lacrimă necurmată, acesta, semănând cu lacrimi, cu bucurie va secera, luându-și mănunchiurile pocăinței”. Și Hrisostom iarăși zice: „Să semănăm dar lacrimi, ca să secerăm bucurie, că nu precum pogorându-se ploaia pe semănături le răsare și le face să crească, nu întocmai, zic, face ploaia lacrimilor să răsare și să se împodobască sămânța bunei-cinstiri”. Încă și Cuviosul Nichita Stîthatul zice: „Că cei ce pururea în veacul acesta aleargă pe calea poruncilor lui Dumnezeu cu plângere se lărgesc cu inima spre iubirea lui Dumnezeu și a celor de aproape ai lor și se mângâie de venirea Sfântului Duh către dânșii, că *fericiți, zice, cei ce plâng, că aceia se vor mângâia* (Matei 5: 4)”. Zice însă și Origen: „Cel ce seamănă cu lacrimi, întru duhul (adică în suflet) seamănă, aceștia sunt care lacrimează fericindu-se, însă cu adevărat întru bucurie vor secera viața veșnică, căci, aflând-o pe aceasta, vor rade”.

⁵¹ Zice însă Hrisostom: „Tot omul ce va urma să isprăvească un lucru trebnic are trebuință de osteneală și de ticăloșie. Deci ceea ce zice Proorocul e aceasta: că trebuie să se bucure nu numai pentru întoarcere, ci și pentru robie, și pentru amândouă a mărturisiri har [a mulțumiri]; că cea dintâi a fost sămânță, iar cea din urmă rod. Când dar zice *aruncând semințele*, nu vorbește despre grâu, ci despre lucruri, învățând pe ascultător a nu se întrista în necazuri; că precum cel ce seamănă nu se mârhește, măcar deși grele sunt ostenețile, căci are înaintea ochilor nădejdea unor roade îmbelșugate, așa nici cel ce se necăjește nu trebuie să se mârhească: măcar deși multe de-ar fi cele necăjicioase, să se mângâie în așteptarea roadelor, a teascurilor pline, a belșugului care i se face din necaz”. Zice însă Marele Vasile: „Lacrima și bucuria nu-și au nașterea din aceleași pricini. Că cea dintâi, curgând oarecum dintr-o lovire venită fără veste, bate și strămtorează sufletul, iar înghesuind duhul [πνεύματος, sau aerul] dimprejurul inimii, face ca ea să se nască firește; când cavitățile encefalului din cap se umflă de aburii și suflările cele din scârbă, pe care străngerea cea din adânc a fierbințelii le înalță ca prin oarecare canale prin porii ochilor, atunci aceștia din urmă deșartă umezeala cea grea; că precum norul prin picături, așa și grosimea aburilor în lacrimi se topește. Iar bucuria e ca o săltare a sufletului, veselindu-se

8. Și venind, vor veni cu bucurie, luându-și mănunchii lor.

„Când vor veni, zice, Evreii din robie și se vor întoarce la Ierusalim, patria lor, atunci vor aduce întru bucurie cu sineși secerișul și mănunchii semănăturilor lor; adică vor secera rodul nădejzii slobozeniei lor pe care cu lacrimi l-au semănat”. Căci precum sămânța grâului are trebuință de ploii pentru a rodi, așa sămânța nădejzii are trebuință de lacrimi pentru a face rod. Și precum holda trebuie arată și sfășuită [discuită] în brazde cu plugul, ca să nu odrăslească buruieni sălbatice, așa și sufletul are trebuință de ispitiri și de necazuri pentru ca să se moaie asprimea lui, ca să nu odrăslească spinii și ciulinii patimii și alte buruieni ale păcatelor, după dumnezeiescul Hrisostom.

PSALMUL 126

Cântarea treptelor⁵².

1. De n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce zidesc.

ând s-au întors Evreii din Babilon la Ierusalim și au început a zidi Biserica și cetatea lor, erau oprîți de către neamurile vecine, cele din țările apropiate: că-i zavistuiiau și se temeau de ei, ca nu iarăși să se bine-norocească și să se mărească ca mai-nainte. Pentru aceasta au trebuit să treacă 46 de ani până ce să se zidească biserica și Ierusalimul⁵³. Zidind deci Evreii cu multă osârdie, iar

---

de cele ce le are în cunoștință, și numai ce nu sare, împingându-se afară din pricina plăcerii (în *Cuvântul despre mulțumire*)”.

⁵² Ia aminte că Teodorit suprascrie psalmul acesta „Cântarea treptelor lui Solomon”, și aceasta tâlcuind-o însuși Teodorit, zice: „Din vechime, cu adevărat, Solomon a zidit dumnezeiasca biserică, iar stricându-se ea de Babilonieni, Zorobabel a ridicat-o iarăși. Pe aceasta dar socotesc că o zice *Solomon*, pentru că a înnoit lucrul lui Solomon; că nici cuvântul proorocesc nu se potrivește la zidirea lui Solomon, ci la cea care s-a făcut de Zorobabel după întoarcere. Deci cei de pe lângă Zorobabel și Iisus, fiul lui Salatiil, împodobiți fiind cu cinstirea de Dumnezeu, aceștia, zic, aduc acest prinos de învățură din psalmul acesta”.

⁵³ De unde zice Hrisostom: „Ceea ce Iudeii, arătând, ziceau: *În patruzeci de ani s-a zidit biserica aceasta* (Ioan 2: 8), nu zic despre zidirea cea de mai-nainte, cea făcută de Solomon, ci de cea din urmă, ce s-a făcut după împăcarea cu Perșii”. Iar Nichita în Catenă, aducând ca mărturie pe Hrisostom, zice: „Atât de mulți din cei de alte neamuri au ucis Iudeii, din cei ce împiedicau zidirea bisericii și a Ierusalimului, încât din mulțimea de

neamurile oprindu-i în toate chipurile, David îi învăța să năzuiască la Dumnezeu și să-L cheme spre ajutor la zidire, zicând acestea: „Că de nu ar zidi Dumnezeu casa prin apărarea și ajutorul Său, în zadar se ostenesc cei ce o zidesc”. Însă Dumnezeu, pentru apărarea și ajutorul evreilor, a întârziat și a zăbovit mulți ani de atunci înainte, ca așa să-i deștepte pe ei puțin câte puțin și ca să nu-i lase să se facă mai leneși din odihnă - și din aceasta să se întoarcă iarăși la răutatea lor cea de mai-nainte - pentru grabnicul ajutor ce l-ar fi câștigat. Zicerea aceasta dar din această pricină a luat început. Se zice însă și mai de obște, căci se potrivește a se zice la toate lucrurile⁵⁴.

sânge pământul s-a udat până în adânc și multă tină s-a făcut din sângele lor; iar trupurile cele moarte, atât ale oamenilor cât și ale dobitoacelor, acopereau cu mulțimea lor mai tot pământul acela; și iarăși, atât de mare era mulțimea viermilor ce izvorau din trupuri, încât toate erau așa de acoperite, că nici nu puteau fi văzute de viermi. Pentru aceasta scrie și Neemia că meșterii, cu o mână țineau uneltele meșteșugului ziditoresc și zideau, iar cu cealaltă țineau armele, pentru a se lupta cu vrăjmașii care-i opreau (cf. 4: 17)

⁵⁴ Zice însă Hrisostom: „Nimeni - nici cei ce zidesc, nici cei ce păzesc - să nu se bizuie pe puterea sa, ci să cheme dumnezeiescul ajutor; cu acesta împreună-lucrând, și una și alta se fac lesne; iar întârziind Dumnezeu ajutorul, zadarnică e sârghiunța oamenilor. Toate se fac zadarnice de nu vom trage ajutorul lui Dumnezeu. Trebuie dar ca cuvântul acesta (al lui David) a-l potrivea la toate, nu ca noi să ne lenevim, ci, cele din partea noastră făcându-le, să dăm totul la Dumnezeu. Că, precum nu se poate neajutând Dumnezeu, să aducem noi lucrurile la scop, tot așa, de ar ajuta Dumnezeu, lenevind-ne noi și cu fața în sus căzând [aruncându-ne], nu e cu puțință a ajunge la scop și a isprăvi ceva. Drept aceea, făcând noi ceva, totul să-l dăm nu la noi, ci la Dumnezeu, Cel ce săvârșește. Nici, iarăși, totul lăsând pe seama lui Dumnezeu (lăsând pe Dumnezeu cu toate), noi să petrecem nelucrători; căci pe amândouă acestea le însemnează zicerile cele ce ne stau înainte: și lucrul cel din partea noastră, și ceea ce se face de la Dumnezeu”. Zice însă și Teodor Studitul (adică la Antifoane): „De nu va zidi Domnul casa sufletului, și pe cea a faptelor bune, în zadar ne ostentim”. „Iar de zidește cineva casa sufletului, după Nichita Stithatul, cu pietrele cele de multe feluri ale faptelor bune și cu lucrarea poruncilor, în zadar va zidi prin singură nevoița trupească de nu va avea și pe Domnul împreună-zidind, prin dragoste, prin nădejde și prin credință; și în zadar va păzi cetatea bunei-cinstiri de Dumnezeu și a faptelor bune, de nu o va face cu Domnul prin păzirea smeritei-cugetări spre neclătinarea ei de duhurile mândriei; iar El o va păzi prin venirea Preasfântului Duh”. A zis însă și Origen: „Mai întâi a zidit Domnul coasta, pe care o a luat din Adam spre facerea femeii, care, fiindcă nu a zidit împreună cu Cain, care a zidit cetate pe numele lui Enoh, fiul său, în zadar a zidit (cf. Fac. 4: 17). Dar și cei ce au purces de la răsărituri și au zis: *Să ne zidim nouă cetate și turn*, în zadar s-au ostentit zidind, fiindcă Domnul nu zidea împreună cu dânșii (cf. Fac. 11). Au suspinat Evreii în Egipt zidind, fiindcă în deșert se osteneau. Cei ce zideau biserica în Ierusalim, în zadar au ostentit, pentru aceasta a fost stricată [se gândește poate la Ier. 13: 18]. Au zidit și apostolii biserica, casa lui Dumnezeu, dar nu s-au ostentit în zadar, că Domnul o a zidit. Zidesc și cei de altă credință [ετερόδοξοι = eterodocși] peste adunarea celor ce viclenesc, dar în zadar se ostenesc”. A zis însă și Ioan

2. De n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cei ce o păzește.

„Și ce zic, zice, despre zidirea casei: că, de nu o ar zidi Domnul, în deșert se ostenesc cei ce o păzesc? Dar și după ce se va zidi și se va isprăvi cetatea, iarăși nimeni nu o poate păzi, de nu o va păzi Dumnezeu cu Pronia și împreună-lucrarea [sinergia] Sa”⁵⁵.

În deșert este vouă a mâneca.

3. Sculați-vă după ce ați șezut, voi, cei ce mâncați pâinea durerii.

„Deci, o, Iudeilor, voi, cei ce zidiți Ierusalimul și-l păziți, voi care nici pâinea voastră nu o mâncați fără osteneală și durere și voi care viețuiți în necazuri și știți că, fără de ajutorul și împreună-lucrarea lui Dumnezeu, în zadar vă este a mâneca de dimineață ca să zidiți și a vă scula îndată după ce ați șezut. Adică: în zadar vă este să vă siliți atât de mult ca să isprăviți, mănecând degrab, și zidirea Ierusalimului și a bisericii, iar ziua să primiți odihnă”. Iar copleşii de durere erau nu numai pentru că se osteneau cu așa covârșire, ci și pentru că se luptau cu vrăjmașii, precum am zis, și totodată și zideau, luptându-se deci cu neamurile vecine care-i opreau de la zidire, iar de aici, din aceasta sufereau îndoită ticăloșie⁵⁶.

Scărarul: „Cel ce voiește a se lupta împotriva trupului său, de sineși în deșert aleargă, că de nu va strica Domnul casa cărni și nu va zidi casa sufletului, în zadar a privegheat și a postit cel ce o strică”.

⁵⁵ Zice însă Eusebie: „Casa aceea va rămâne atâta timp cât o va păzi Domnul, depărtându-Se însă cândva de păzire (după ceea ce s-a zis: *Se va lăsa casa voastră pustie* [Matei 23: 38]), atunci va ajunge a fi pustie, sârguința și ajutorul oamenilor făcându-se în zadar și de prisos”.

* Lit.: ar fi fost „dureroși”, „suferinzi”, zicând adică de cei ce mănâncă pâinea durerii, de unde-și pricinuiesc și suferința.

⁵⁶ [Altfel spus: ostenelele zidirii sunt ca niște dureri ale nașterii de fii; și precum s-a zis că de nu va zidi Domnul casa și celelalte, așa și aici, de nu va lucra Domnul, în zadar s-ar osteni ei și la facerea de prunci, precum și astăzi, mai mult ca odinioară, se ostenesc mulți și rămân cu osteneala fără rod, și la facere de fii, și la zidirea de cetăți. Căci Domnul e Cel ce le-a dat pe toate - ca niște „materii prime” am zice noi, ba și mai mult - și numai El știe pentru ce le-a dat, și cum trebuie folosite, așa încât, venind vrăjmașii cei simțiți și cei gândiți ca niște ape (cf. celor de mai sus, dar și Luca 6: 48), să nu poată strica nimic, nici facerea de fii, nici zidirea casei trupesti, nici a casei sufletești, căci dacă Domnul nu va locui în ele, ce vom face în fața apelor?] Iar Hrisostom: „Iar dacă aceea - ca să zidească cetate și ziduri - avea trebuință de atâta ajutor de sus, cu mult mai vărtos noi, care călătorim în calea ce duce la cer”. Teodoțion însă, zicând „cei ce mâncați pâinea idolor”,

4. Când va da iubiților săi somn, iată moștenirea Domnului, fiii,

„Când va da Dumnezeu, zice, iubiților Săi robi somn dulce și slobozenie de toată îngrijirea, adică când va da odihnă și slobozenie, după Teodorit, vouă, Iudeilor, de vrăjmașii cei ce vă supără și vă dau război (iar aceasta o va face când va fi de folos). atunci nu numai Biserica și Ierusalimul se vor zidi cu lesnire, ci și fii vi se vor naște, care vor fi moștenire și popor ales al lui Dumnezeu”. Aceasta dar o a pus David drept încheiere a tuturor bunățăților, pentru că la Evrei nașterea de fii era lucru iubit și dorit. Așa deci, cu adevărat, zicerea aceasta se înțelege ca osebită pentru Evrei, iar în chip mai cuprinzător [sobornicește] se înțelege că atunci când Dumnezeu va da somn iubiților robilor săi, adică slobozenie și odihnă, precum am zis, atunci lucrurile acelea la care se sârguiesc de le lucrează nu numai că vor lua sfârșit, ci, pe lângă aceea, și fiii cei nemoșteniți se vor face lor [moșteniți], care sunt moștenirea cea dată lor de la Domnul, adică sunt moștenitori ai osârdiei și a virtuții părinților lor⁵⁷.

plata rodului pântecelui.

„Fiii, zice, care se vor da vouă de la Domnul spre moștenire, aceștia sunt plata cinstirii voastre de Dumnezeu și a rodirii pântecelui. Adică aceștia sunt

---

a zis potrivit tâlcuirii lui Eusebie: „Că nimic nu le va folosi locul, luați fiind dintre vrăjmași, că după ce se vor împotrivi, din nou amăgindu-se, iarăși către acela se vor sârgui, iar vina și osânda va fi din aceea că iarăși se vor face slujitori ai idolilor, care mai apoi s-au și făcut”.

⁵⁷ Iar Eusebie zice: „Învață pe Evrei, care se mândreau pentru locul bisericii și pentru cetatea Ierusalimului, că moștenirea lui Dumnezeu nu e în pietre neînsufleșite, nici în colțuri de pământ și de cetate, ci, oarecând, moștenire a Domnului vor fi fiii cei ce se vor naște dintr-însa, pe care trebuie a-i aștepta atunci când va da iubiților Săi somn, adică după sfârșitul alegerii poporului celui de mai-nainte. Căci atâta timp cât între Evrei se aflau iubiți ai lui Dumnezeu - în felul în care erau proorocii și ceilalți oameni iubitori de Dumnezeu și drepți -, nu era cu puțință a se face lepădarea lor și chemarea neamurilor spre intrarea în locul lor. Pentru aceasta zice că, atunci când va trece neamul aleșilor lui Dumnezeu celor ce sunt între Evrei, atunci tot neamul se va lepăda, și mai-nainte se va lua sămânța cea bună dintr-înșii, care va fi moștenire a Domnului; însă prin aceasta însemnează nașterea după trup a Domnului și a apostolilor din care și prin care s-a alcătuit Biserica lui Dumnezeu și casa cea nouă și nezidită de oameni, cea de Însuși Domnul, din pietre vii și din suflete cuvântătoare, pentru care se și numește *cetate a lui Dumnezeu*. Altfel zis, petrecerea cea cinstitoare de Dumnezeu s-a întărit prin Hristos întru toată lumea și de Însuși Domnul s-a păzit”. Iar Grigorie al Nyssei zice moralicește: „Fericit e cel ce a scăpat cu pace de patimi și a dobândit somnul cel îndatorat iubiților către adormirea cea de obște”.

răsplătirea virtuții voastre, care vii se va da prin multa naștere de fii". Se înțelege zicerea aceasta și după o noimă mai înaltă: că Creștinii aceia care s-au înfiat lui Dumnezeu prin Botezul nașterii a doua au fost răsplata înomenirii lui Hristos, iar Hristos [la rândul Lui] e rod al pântecelui Născătoarei de Dumnezeu, fiindcă prin singură ea S-a născut, fără sămânță bărbătească⁵⁸.

⁵⁸ [Precum oarecând roada osteneilor Evreilor și a chemării lui Dumnezeu au fost cetatea Ierusalimului și roada pântecelui, fiii, așa și la venirea lui Hristos, osteneala și primirea lucrării lui Dumnezeu a Născătoarei de Dumnezeu, ca sol al întregului pământ ce aștepta zidirea din nou a acestuia, a adus rod dumnezeiesc-omenesc, pe Hristos, Care a răsplătit cu înomenirea Sa tuturor celor ce L-au primit, născându-i a doua oară prin Botez, ca roade noi spre zidirea Bisericii Sale și a Ierusalimului ceresc.] Iar alt tâlcuitor zice: „Plata, rodul pântecelui”, pe care cuvânt, tâlcuindu-l Hrisostom, zice: „Această plată și răsplătire a cinstirii de Dumnezeu și a faptei bune, adică fiii cei buni, aceasta, zic, o vor lua; dar deși ceea ce se face e lucru al firii, Dumnezeu însă, când dă cele de la Sine, și firea mai mult lucrează, că și ea are trebuință de ajutorul cel de sus”. „Iar binecuvântarea pentru fi va fi, după Teodorit, ca o plată a celor ce au nădăjduit întru Dumnezeu”. Iar dumnezeiescul Chiril zice: „Eu socotesc că David îi cântă pe cei ce s-au dat oarecând lui Emanuil: *Iată moștenirea Domnului, plata rodului pântecelui, căci s-au dat lui Hristos, ca o plată oarecare, atât cei ce au crezut din sângele lui Israel, cât și cei din cealaltă mulțime, zic dar de cei din neamuri. Domn însă numind pe Iisus, și rod al pântecelui L-a zis că S-a făcut, după asemănarea noastră: că S-a născut din femeie și S-a arătat rod al pântecelui fecioresc; drept aceea, Hristos i-a câștigat pe cei ce au crezut și ca în rânduială de plată s-au dat Lui de la Dumnezeu și Tatăl. Că cere, zice, de la Mine, și-Ți voi da neamurile moștenirea Ta (Ps. 2: 8)”. Iar Teodor Studitul în Antifoane zice: „Rodul pântecelui (cei născuți din rodul pântecelui, adică cei născuți în Colimvitra Sfântului Botez, care e ca un pântec al Bisericii prin care se nasc a doua oară fiii lui Hristos) cu Duhul fii se fac Ție, Hristoase, ca și Tatălui, sfinții pururea sunt [în traducerea din Anastasimatarul românesc exișghisit de Macarie avem așa: «ca unui tată, sfinții pururea»; aici, în schimb, traducerea e literală]”. Și iarăși: „[Ca] rodul pântecelui, sfinții cu duhovnicească mișcare odrăslesc dogme părintești ale facerii de fii [lit.: ale înfierii]”. Iar Cuviosul Nichita Stithatul numește moștenire a Domnului „pe cei ce au sporit în rânduială de fii; acestora însă le este și plata rodului pântecelui. Iar pântecel numește aici mintea cea încăpătoare de noime, ale cărei roade și nașteri sunt plata sânguinței celor ce lucrează virtuțile. «Că pentru frica Ta, Doamne, zice, noi am zămislit în pântec și ne-am chinut și am născut Duhul mântuirii, pe care l-am făcut pe pământ»”. [Precum rodul pântecelui unei femei, tot așa și Sfinții fac arătat prin viața lor pe Duhul mântuirii, care-i umple de bucurie precum pruncul pe mamă, sau precum fiii Bisericii pe maica lor ce i-a născut prin pântecelul Colimvitrei, precum s-a zis mai sus.]*

5. Ca niște săgeți în mâna celui puternic, așa fiii celor scuturați*.

„Precum se văd, zice, înfricoșătoarele săgeți în mâna ostașului celui puternic, pentru tăria și iscusința aceluia, în același chip și fiii celor scuturați, adică ai Iudeilor celor slăbiți de robie, după Teodorit, se vor arăta de înfricoșători vrăjmașilor, pentru nebiruita putere a lui Dumnezeu ceea ce este cu dânșii”, după tâlcuirea lui Hrisostom. Iar mai înalt, se înțelege și pentru fiii cei duhovnicești ai învățătorilor noștri, ai celor ce sunt slăbiți de robia cea gândită a dracilor, care, ca și aceia, se vor arăta înfricoșători dracilor⁵⁹.

6. Fericit cel care-și va împlini pofta sa dintr-înșii;

„Fericit, zice, va fi Iudeul acela ce-și va plini pofta sa din acestea. Din care? Adică din zidirea și dobândirea bisericii și a cetății Ierusalimului, din odihna

* Proscriși.

⁵⁹ Iar Hrisostom zice: „Nu numai întru acestea, zice, vor fi cele ale bunei-norociri, adică în zidire, păzire și în naștere de fii, ci și în buna naștere de fii, iar pe lângă acestea se vor adăuga și altele. Dar care sunt acestea? Înfricoșători vor fi vrăjmașilor lor ca săgețile”. Iar dumnezeiescul Chiril: „Prin scuturați să înțelegi pe cei din Israel, fiindcă au căzut din dumnezeiescul har, pentru că au batjocorit pe Hristos. Însă fiii cei dintr-înșii, dumnezeieștii ucenici, s-au făcut săgeți, ca niște trimiși din mâna Celui Puternic, adică s-au făcut puternici și viteji. Că, pe aceștia, Domnul Cel Puternic (despre Care s-a zis: *Săgețile Tale sunt ascuțite, Puternice* [Ps. 44: 6]) îi va întrebuișa spre doborârea a toată înălțarea care se mândrește; însă, fiindcă S-a pus și întru mântuirea Iudeilor, scuturați se numesc fiii și puternicii spre război, precum ne învățăm de la Neemia: *Jumătate din cei scuturați făceau lucru, iar cealaltă se lupia împotriva vrăjmașilor* (Neemia 4: 16)”. Potrivit însă zice și Didim: „Că cei care au scaturat dintr-înșii pe omul cel vechi împreună cu faptele lui, următori făcându-se Celui Puternic cu faptele lor ce se fac împreună cu cuvântul, se numește că le au în mâini ca niște săgeți ascuțite, adică cuvintele, pe care puternici sunt a le arunca. Ne învățăm dar că fiii celor scuturați, când zideau casa Domnului, țineau la sine săgeți și săbii și alte arme, ca cu o mână să facă lucrul zidirii, iar cu cealaltă să arunce cu săgețile asupra celor ce voiau a opri zidirea dumnezeieștii case. Astfel este sârguința dumnezeieștilor învățaturi, a zidi totodată lui Dumnezeu casă în fiecare suflet al celor ce se învață și a da război cugetelor și puterilor celor rele, care se apucă să oprească creșterea zidirii”. Iar Nichita Stithatul zice: „Fiii celor scuturați, adică ai celor ce au slăbit și s-au ticăloșit în pocăință, chemând înapoi prin pocăință pe cel după chip și după asemănare, și cu Hristos îmbrăcându-se, se fac ca niște săgeți în mâna puternicului Dumnezeu, lovind și răpind pe cel viclean, de care răpiți fiind de mai-nainte, petreceau în multă neputință și ticăloșie”.

și slobozirea de vrăjmașii ce-l băntuiau, din multa naștere de fii, și de fii buni, și de alte daruri asemenea acestora și bunătăți de la Dumnezeu⁶⁰.

nu se vor rușina când vor grăi vrăjmașilor lor în porți.

„Evreii aceia, zice, care-și vor plini pofta de bunătățile cele mai sus zise, aceia nu se vor rușina de vreo neputință sau nenorocire a lor când vor vorbi împreună cu vrăjmașii lor în porțile cetății Ierusalimului. Căci toate treburile lor – și cele dinăuntru, și cele dinafară – vor fi bine norocite. Ori Evreii nu se vor rușina [atunci când li se va zice] că au un Dumnezeu neputincios – căci cu aceasta îi ocărau pe ei vrăjmașii lor cei din neamuri mai-nainte de a se săvârși zidirea Bisericii și a cetății Ierusalimului –, ci le vor vorbi lor cu multă îndrăzneală și strălucire. Căci cetățenii obișnuiau a nu primi înăuntru, în cetate, pe solii vrăjmașilor, ci îi primeau în afara porților Ierusalimului, după Teodorit, și le vorbeau acolo⁶¹.

PSALMUL 127

Cântarea treptelor.

1. Fericiți toți cei ce se tem de Domnul,

 i psalmul acesta e următor și conglăuit cu cel trecut. Căci după ce David a fericit pe cel ce-și va sătura pofta sa, precum s-a zis, acum, aici, după

⁶⁰ Iar Sfântul Chiril zice: „Fericește pe cel ce vrea să-și plinească pofta sa, pe care o avea pentru învățatura celor dumnezeiești. [zicându-i] să și-o plinească dintr-înșii, adică din învățatura sfinților povățuitori de taine [mistagogi]”. Iar Teodorit: „Fericit va fi cel ce-și va plini pofta sa din înșiși vrăjmașii. «Că nu numai, zice, că nu ne vom birui, ci îi și vom birui pe ei, și tuturor vom fi răvniți”.

⁶¹ Iar după Sfântul Chiril și Eusebie: „De atâta îndrăzneală și înfățișare se vor împărtași, încât nu numai în biserica lui Dumnezeu vor grăi cele potrivite, ci și între cei ce stau în afara porților, care sunt vrăjmași ai cuvântului adevăratului; cu mustrare le vor putea grăi, și așa vor doborî toate cuvintele lor mîncinoase. Și fericit va fi cel ce se va îndestula de Noul Testament și-l va face [practica]; că unii ca aceștia, când ies din viața aceasta și grăiesc către potrivnicele puteri în porțile cerești, în care tot sufletul se cercetează dinafară de către demoni, atunci nu se vor rușina”. Iar după Stihatul: „Cel ce și-a plinit pofta din dumnezeiasca dragoste și a îmbrățișat mișcarea cea după fire nu se va rușina când va grăi vrăjmașilor demoni prin cugete în porți, adică în atacurile prin care ei lovesc prin simțiri; că simțirile sunt porțile prin care intră către noi moartea cea gândită”.

urmare, mai cuprinzătoare și mai desăvârșită face fericirea, zicând: „Ferițiți sunt cu adevărat toți care se tem de Domnul”. Iar *toți* s-a adăugat, după Hrisostom, ca să arate că cei ce se tem de Domnul, și robi de vor fi, și săraci, măcar pe jumătate iubiți, de nimic nu se vor opri de a fi norociți și bine-feriți. Căci cel ce nu se teme de Dumnezeu, măcar de ar avea toate bunătățile câte se fericesc și se răvnesc de oameni, e mai nenorocit și mai ticălos decât toți, și, dimpotrivă, cel ce se teme de Dumnezeu, de ar avea relele acelea de care oamenii fug și se îngrețosează de ele, e cel mai bine-norocit și mai fericit decât toți. Și altfel încă se înțelege zicerea: că frumusețea trupului, și puterea, și bogăția, și slava, și multa naștere de fii, și a avea copii buni, și toate bunătățile trușești cele de acest fel nu sunt cu adevărat vrednice de fericire [de a fi fericiți], pentru că sunt nestatornice și vremelnice și lesne schimbăcioase. Drept care, după urmare, curat arată David care sunt cei ce se tem de Domnul.

care umblă în căile Lui.

„Acea sunt cei ce se tem de Domnul, zice, care umblă în căile care sunt legiuite de Dumnezeu și care sunt arătate prin poruncile Domnului”⁶².

⁶² Zice însă Hrisostom: „Care sunt căile lui Dumnezeu? Petrecerea cea după fapta bună. Iar *căi ale Lui* se zic fiindcă prin acestea se cuvine a merge către Dumnezeu. Și nu a zis «cale», ci *căi*, că multe căi și osebite sunt, ca lesnicioasă să se facă intrarea. Că pentru aceasta a împărțit în multe, pentru îmbelșugarea călătoriei, lesnicioasă făcând nouă ducerea cea de aici. Că unii strălucesc în feciorie, iar alții se încuviințează prin nuntă, alții se împodobesc întru văduvie, alții de toate s-au dezbrăcat, alții numai de jumătate; și unii prin viață dreaptă, iar alții prin pocăință. N-ai putut după Botez să-ți păzești trupul curat? Poți însă prin pocăință a-l face curat prin bani, prin milostenie. Nu ai bani? Poți însă a cerceta pe cel bolnav. Ești dar neputincios cu trupul și nu poți să umblî? Suferă-le toate acestea cu mulțumire, și mare plată vei câștiga. Fiindcă și isprava lui Lazăr a fost aceasta, și de aici cu adevărat se îndulcea de sânurile lui Avraam”. Iar Nichita Stithatul zice: „Cei ce umblă în căile Domnului, aceștia sunt care se tem de Domnul; iar cei ce umblă în căile Lui, nu fac aceasta întru lumina lor; că tot cel ce se teme de Domnul se cunoaște din lucrarea poruncilor lui Hristos și pentru aceasta se fericește de Scriptură. *Că fericit e bărbatul*, zice, *care se teme de Domnul, întru poruncile Lui va voi foarte* (Ps. 111: 1)”. Și Teodorit zice: „După ce a zis *ferițiți toți cei ce se tem de Domnul*, proorocescul cuvânt a arătat și ce e propriu acestei temeri, adăugând pe *care umblă în căile Lui*, căci însușire a celor ce se tem de Domnul e a nu păși afară de dumnezeieștile căi, ci întru dânsule pururea a-și face umblarea”. A zis însă și Origen: „De sunt fericiți toți cei ce se tem de Domnul, cei ce nu se tem de Domnul nu-s fericiți; și dacă cei ce se tem de Domnul umblă în căile Lui, cel ce nu umblă nu se va teme”. Zice și cel nenumit: „*Cei ce se tem de Domnul* sunt cei din neamurile netăiate-împrejur, care sunt fericiți fără a fi din tăierea-împrejur și fără îndatoririle lăsate de Moise. «Că cei ce se tem de Domnul, zice, spre

2. Ostenelile roadelor tale vei mânca;

După ce David a învățat care e cel cu adevărat fericit și după ce a arătat cine e cel ce se teme de Domnul, și din acestea a îndemnat pe popor să umble în căile poruncilor lui Dumnezeu, acum, aici, întoarce cuvântul la cel ce se teme de Dumnezeu și proorocește bunătățile pe care le va dobândi. Iar unii, precum Teodorit și Origen, prin *roade* au înțeles nu rodurile*, ci mâinile omului, din parte, întregul, fiindcă parte a mâinii este palma (care, elinește, se zice și καρπός, care cuvânt se zice și rodul tuturor semănăturilor*), adică partea care începe de la degetele mâinii și până la cot, iar zicerea o tâlcuiesc așa: „Adică tu, cel ce te temi de Domnul, vei culege ostenelile mâinilor tale, fără a fi cineva să te oprească”. Că și Achila și Simmah așa au tâlmăcit, „ostenelile mâinilor tale”. Iar alții au numit zicerea aceasta împotriva-însemnare*, fiindcă aici osteneli însemnează roade, iar roadele iarăși însemnează osteneli, după Nichita Stithatul. Adică de-a-ndărâtelea* față de cum este scris, adică „roadele ostenelilor tale vei mânca”⁶³.

Domnul au nădăjduit». Mai bun însă decât cel ce se teme de Domnul e cel ce a ajuns în desăvârșita dragoste, că dragostea aruncă frica afară”.

* ἐπι καρπία = profitul, dobânda, răsplata ce se ia de pe urma unei proprietăți sau a unei bogății oarecare.

* Nota Mitropolitului Veniamin. Alții însă, precum zice și Eftimie apoi, zic că καρπός este încheietura mâinii.

* ἀντισημασίαν. Adică o zicere cu două sensuri, care, deși sunt cumva diferite, se presupun unul pe altul, unul putând înlocui pe celălalt, după gândul autorului și priceperea cititorului; căci ἀντί însemnează și „în locul”.

* Lit., ca o antistrofă (ἀντιστροφή).

⁶³ Altul însă, adică Nichita, zice: „Trebuincioasă însă e în toată viața psalmiceasca cântarea aceasta. «Că purtând grijă, zice, de cucernicie și sfințenie, veți mânca roadele ei, cu cununi nestrucate de la Dumnezeu cinstindu-vă; iar cei neînfrânați și nedrepti vor câștiga plățile faptelor celor rele. Că ceea ce va semăna cineva, aceea va și secera; și potrivită cu ostenelile fiecăruia este câștigarea bunătăților, deși, pentru iubirea de oameni a lui Dumnezeu, cu mai multă măsură, *că măsură*, zice, *bună, îndesată și cu vârf vor da în sânul vostru* (Luca 6: 38). Ca despre un plugar însă a zis aceasta, care adună cele ce a plugărit; precum e arătat că cei șaptezeci de tâlmăcitori, nu au numit *roade* «buna-rodire [rodnicia, fertilitatea]», ci «partea mâinilor»; că, precum plugarul dobândește răsplătirile ostenelilor sale și din ostenelile sale, mănâncă, așa și fiecare dintre cei ce se ostenesc întru cinstirea de Dumnezeu, potrivit cu ostenelile sale adună luiși hrană în viața ce va să fie lângă Dumnezeu. Ai putea zice și altfel: că însăși virtutea hrănește sufletul lui, încât înșeși ostenelile cele după Dumnezeu se fac hrânitoare și veselitoare de suflet”.

fericit ești, bine-ți va fi.

„O, omule, zice, de te temi de Dumnezeu, vei fi fericit și bine-norocit”. Însăși aceea ce a zis-o mai sus o zice iarăși aici, spre mai multa adevărire a cuvântului. *Și bine-ți va fi*, adică „te vei bine-noroci”.

3. Femeia ta ca o vie bine-roditoare în laturile casei tale.

„Femeia ta, zice, a celui ce te temi de Dumnezeu, va fi ca o vie îmbelșugată de struguri; adică femeia ta va fi îndestulată de fii. *în laturile*, adică în cale patru părți ale ogrăzii casei tale”. Iar alt tâlcuitor a zis „întru cele mai dinlăuntru ale casei tale”, adică în cămara de nuntă a casei tale, unde se află patul de odihnă.

4. Fiii tăi ca niște tinere odrasle de măslin împrejurul mesei tale.

„Fiii tăi, zice, vor fi bine-înfloriți, fragezi și frumoși împrejurul mesei tale, ca niște odrasle de măslin tinere și fragede”⁶⁴.

5. Iată, așa se va binecuvânta omul cel ce se teme de Domnul.

„O astfel de binecuvântare, zice, va dobândi de la Dumnezeu omul care se teme de El”. *Binecuvântare* înseamnă acum darul și facerea de bine a lui Dumnezeu, ca pe una ce e vrednică de buna-cuvântare. „Ce zici, o, dumnezeiescile David? Numai un astfel de dar va câștiga de la Dumnezeu cel ce se teme

⁶⁴ Iar după Teodorit: „Pe copiii i-a asemănat cu tinerele odrasle de măslin, ca pe unii ce încununează masa și primesc ploaia bunei-cinstiri de Dumnezeu și aduc rodul copt și frunzele lor nu le leapădă”. Iar după Cuviosul Nichita Stithatul: „*Femeia* bărbatului celui ce se teme de Dumnezeu e buna-cinstire de Dumnezeu, iar *fiii și copiii*, cei ce sunt născuți și cresc cu învățătura ei, iar casa lui este viața aceasta, întru care strălucește ca o făclie în casă. Prin buna-cinstire de Dumnezeu a lui poți înțelege iarăși, după însuși aceasta, curata minte a omului celui după Dumnezeu, din care ca niște odrasle și roade odrălesc noimele cunoștinței celei cerești, iar *casă*, lumina lui Dumnezeu de care se acoperă și se luminează, iar *masă*, vederea după fire, în care ca niște felurite mâncări se află rațiunile celor ce sunt și vasul înțelepciunii [*vasul* traduce pe κρατήρ, ce era un fel de bol în care se făcea amestecul vinului cu apa, care apoi se turna în pahare]”. Iar celălalt Nichita, cel de un nume cu Stithatul, în Catena la Psaltire zice: „Psalmistul numește *vie* Biserica, zicând ghicitoarește către Mirele Hristos: «Femeia ta va fi ca o femeie bine-îndestulată, ale cărei roade sunt credincioșii, odrăslind din Biserică ca dintr-o maică». Iar Origen, prin *femeie*, înțelege înțelepciunea, iar prin *fii*, făptuirea.

de El? Da, zice, fiindcă eu vorbesc către oamenii lui de cei nedesăvârșiți, care iubesc cele zise mai sus, adică femeii și copiii și bunătățile cele asemenea”. Însă și după alt chip este cuvântul acesta, ca din partea adăugirii, după Hrisostom: că adică Dumnezeu, pe lângă bunătățile cele cerești ce va da celor ce se tem de El, le va adăuga și pe acestea pământești. Că, zice, *căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu, și acestea toate se vor adăuga vouă* (Matei 7: 33). Iar anagogic, *femeia* omului celui cinstitor de Dumnezeu și temător de Dumnezeu, și soția lui, e sufletul⁶⁵ lui, cel ce se află în trupul său, care este plin de fapte bune ca și o vie îmbelșugată. Iar *fii ai lui* sunt ucenicii, următorii, moștenitorii bunei-cinstiri de Dumnezeu și faptei lui celei bune, care înfloresc și înverzesc ca niște tinere odrasle de măslin odată cu creșterea vârstei duhovnicești, și stau împrejurul lui atunci când îi învață, și pe care-i ospătează cu mâncarea dumnezeieștilor cuvinte⁶⁵.

6. Binecuvânta-te-va Domnul din Sion

„Binevoiască Domnul, zice, a te blagoslovi, că te temi de El, adică să te laude și să te umple de dar”. Pentru că, pe acela pe care Domnul îl primește, pe acela îl și laudă, și pe acela ce-l laudă, pe acela îl și umple de daruri. Iar prin *Domnul Cel ce locuiește în Sion* a zis adică „în casa cea din Sion”, că acolo se zicea că locuiește Domnul, pentru că în biserică vorbea cu preoții.

și vei vedea bunătățile Ierusalimului în toate zilele vieții tale.

Adică bunătățile Ierusalimului celui de jos, ale căruia erau bogățiile și avuțiile, puterea oștilor, biruința asupra vrăjmașilor, slava cea de la toți, și alte bunătăți ca acestea. Iar bunătățile Ierusalimului celui de sus sunt cele pe care ochii nu le-au văzut, urechile nu le-au auzit și la inima omului nu s-au suit (cf. Cor. 2: 9)⁶⁶.

* Precum am mai zis, substantivul *suflet* e de gen feminin în limba greacă.

⁶⁵ Iar Teodorit zice: „Așa se va binecuvânta omul cel ce se teme de Dumnezeu, căci după viețuire judecă Dumnezeu, nu după neam. Așa și pe Iov, care se trage din neamul lui Isav, de cununi l-a învrednicit. Așa și pe Abimelec l-a povăluit către adevăr. Așa și pe Iamen. Așa și pe Cornilie, așa pe toate neamurile”.

⁶⁶ Însemnează că, după Grigorie al Nysssei: „Zicerea *vei vedea* se înțelege în loc de «vei dobândi»; precum e și aici: *Ridica-se-va din mijloc necinstitorul de Dumnezeu, ca să nu vadă de slava Domnului* (Is. 26: 10) (adică ca să nu o dobândească, ori să se îndulcească de ea); sau aici: *Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu*, adică «se vor îndulci, se vor împărtăși». Dar și «curat a vedea» să înțelegi aici, adică în loc de «a se îndulci, a se împărtăși». Iar după Teologul Grigorie: „La această măsură mă aduce aici lumina adevărului, ca să văd și să mă îndulcesc de strălucirea lui Dumnezeu”. Zice însă și

7. Și vei vedea pe fiii fiilor tăi.

„Binevoiască dar Domnul, zice, a dobândi tu, cel ce te temi de Dumnezeu, simțitor adică, fii și nepoți moștenitori ai neamului tău”. Iar anagogic și gânditor: „Să dobândești moștenitori și ucenici ai buneii-cinstiri de Dumnezeu și ai virtuții tale, pe care să-i înveți și să-i naști a doua oară duhovnicește”⁶⁷.

Pace peste Israel.

Însăși aceasta o a zis și la sfârșitul Psalmului 124. Iar Israel nu e numai poporul cel vechi al Evreilor, ci și cel nou al creștinilor, precum de multe ori am zis. Iar deși după vreme s-a curmat și a lipsit pacea lui Dumnezeu și de la Noul Israel, pricina lipirii acesteia au fost înșiși Creștinii, care cu lenevirea lor se fac nevrednici de acest fel de pace a lui Dumnezeu. Căci, chiar și atunci când Dumnezeu ne înfricoșează că ne va munci, nu trebuie a ne deznădăjdui, ci prin pocăință să îmblânzim mânia lui Dumnezeu, ca și Ninivitenii. Nici iarăși, atunci când făgăduiește să ne dea bunătați, nu trebuie a ne lenevi, ci cu mai multă osârdie și îndreptare a vieții noastre trebuie să tragem spre noi făgăduitele bunătați. Căci și lui Iuda a făgăduit Dumnezeu că va sta pe scaun împreună cu ceilalți ucenici curați și apostoli, ca să judece cele 12 seminții ale lui Israel (cf. Matei 19: 28). Dar însă el, în urmă făcându-se iubitor de argint și vânzător, a oprit făgăduința lui

---

cel nenumit: „Cel ce se află la începutul sporirii, acela este cel ce se teme de Dumnezeu și care încă n-a văzut bunătațile Ierusalimului celui de sus. Pentru aceasta, cuvântul îi roagă lui sporire întru a se învrednici de vederea celor de sus. Din aceasta însă se arată că sfârșitul faptei bune se încheie în vederea cu mintea”.

⁶⁷ Zice însă Hrisostom: „Mulți, temându-se de Dumnezeu, întru neînvățătură [neiscusință] s-au săvârșit; și atunci adică erau plățile nevoinței [adică mai mult cele ale lumii], iar acum sunt cerul și bunătațile cele din ceruri. Că dacă, temându-te de Dumnezeu, nu ai avea totuși copii, de unde ai putea ști că nu-ți dă altele mai mari decât facerea de bine aceasta? Că nu într-un singur chip face Dumnezeu bine tuturor, ci în multe feluri, bogat fiind. Câți, având copii, au fericit pe cei ce nu au? Că pentru aceasta și s-a poruncit a avea o rugăciunea ca aceasta, cu care poți face numai o cerere simțitoare, și mai mult nu. Că toate celelalte cu adevărat sunt pentru cer și pentru împărăția cea de acolo, pentru petrecerea cea cu acrivie și pentru scăparea de păcate ni se zic nouă, iar pentru cele simțitoare ni se poruncește a zice o cerere. Și care e aceasta? *Pâinea noastră cea spre ființă, dă-ne-o nouă astăzi*. Iar de aceste bunătați simțite, măcar deși ar curge, să scăpăm pe cât putem de mult”. Și Teodorit încă zice: „Iar cum că nici din vechime nu au cunoscut folosul câștigării celor întru cele simțite, precum ne învață Isaia, zicând: *Să nu zică famenul: lemn uscat sunt eu. Că acestea zice Domnul către fameni: Voi da lor în casa Mea și în zidul Meu loc vestii, și fiilor, și fiilor lor* (56: 3)”.

Dumnezeu, făcându-se pe sine nevrednic de aceasta, precum tâlcuiește Hrisostom.

PSALMUL 128

Cântarea treptelor.

1. De multe ori s-au luptat cu mine din tinerețile mele.

Si psalmul acesta se zice dinspre fața poporului Evreilor, atunci când de multe ori i se dădea război de neamurile vecine Ierusalimului, care, pentru pizma lor, împiedicau zidirea bisericii și a Ierusalimului. *Tinerețe* însă numește începuturile, adică vremea când se întorceau din Babilon la Ierusalim. Iar de vei înțelege zicerea aceasta pentru războiul cel de gând al demonilor, prin *tinerețe* vei înțelege vârsta tânără a omului. Fiindcă din vârsta cea dintâi îndată ne dau război demonii. Fericit este cel ce poate zice: *Și nu m-au biruit.*

Să zică dar Israel.

2. De multe ori s-au luptat cu mine din tinerețile mele

---

⁶⁸ Zice însă Teodorit: „Roagă pace pentru Israel; însă adevărata pace e cea cu Dumnezeu, dar, căzând trupescul Israel din aceasta, și de cealaltă s-a lipsit”. Și Eusebie zice: „Pace peste Israelul cel ascuns, a cărui laudă nu e de la oameni, ci de la Dumnezeu; că Israel nu însemnează nici numire de neam, nici seminție, ci chip îndreptător al iubirii de Dumnezeu, precum și pe doctor, nu numele, ci știința îl face să fie așa”. Aducă însă Hrisostom: „Ce folos e lor de celelalte, nefiind pacea? Deci capul bunătaților celor de atunci și siguranța ce se făgăduia lor era pacea, și aceasta necurmată”. Iar după Stithatul: „Mintea ceea ce cu desăvârșită curăție vede pe Dumnezeu – că Israelul aceasta însemnează –, atunci când ajunge a se face blândă și întru împărtășirea de pacea cugetelor, încetează toate lucrurile sale, și dinspre filosofia practică, și dinspre fireasca vedere, intrând în adâncurile vederii prin Sfântul Duh și odihnindu-se întru Dumnezeu”. [Se enumără aici bine-cunoscutele trei trepte ale urcușului duhovnicesc, ce pot fi descrise și așa: despățimirea prin/și dobândirea virtuților, vederea și cunoașterea după și prin fire a rațiunilor lui Dumnezeu din făpturi, sau a lucrării Proniei, sau cunoașterea lui Dumnezeu prin slava și înțelepciunea Lui, ce se vădesc în făpturile cu firea curățită întru vedere și cu dreaptă-socoteală, și cunoașterea și vederea lui Dumnezeu în lumină, în adâncurile rugăciunii și odihna în El, stare ce arvunește sau anticipează odihna în Dumnezeu de după viața aceasta.]

După ce Evreii cei mai bătrâni au zis mai sus *de multe ori s-au luptat cu mine din tinerețe*, acum spune și celorlalți mai tineri să zică și ei același cuvânt, ca să cunoască toți de oște de ce fel de primejdie i-a izbăvit pe ei Domnul.

și nu m-au biruit [nu au putut asupra mea].

„Ne-au vrăjmășit, zice, neamurile vecine, dar însă nu au putut întru noi, adică nu ne-au biruit desăvârșit, pentru că Dumnezeu nu a îngăduit să isprăvească aceasta, măcar că ei cu o astfel de socoteală dădeau adeseori război, silindu-se ca desăvârșit să ne piardă”⁶⁹.

3. Pe spatele meu au lucrat păcătoșii, îndelungat-au fărădelegea lor.

„Necinstitorii de Dumnezeu și păgânii cei răi, vecinii Ierusalimului, meșteșugeau pe la spatele meu – adică nu numai pe dinaintea mea – răutățile lor, ci și pe la spate și pe ascuns. Dar și aproape de noi aflându-se, și înseși cărnurile noastre le strujeau, și așa multă vreme ne vrăjmășeau”⁷⁰.

⁶⁹ Iar după Teodorit: „Acestea însă mai adevărat se potrivesc la noul popor, care, primind multe năvăliri ale războaielor, pe toate le-a biruit”. Iar după Nichita, în Catenă: „Zicerea *de multe ori s-au luptat cu mine din tinerețile mele* o zice David pre-zicând și despre desele ridicări ce urmau să se facă împotriva Bisericii, pre-vestind nebiruirea cea întru nevoie. Și adaugă: *Că nu au putut asupra mea*. Iar de trupescului Israel nu ar greși cineva dacă va zice aceasta: «pe care Egiptenii l-au robit, cei de altă seminție de multe ori i-au biruit: și Babilonienii, și Macedonenii și Romanii la cea mai de pe urmă». Iar de Israelul cel ce cu adevărat vede pe Dumnezeu, poporul cel nou, zic, al Creștinilor, a cărui închipuire a fost Iacov, ar putea zice după cuviință: «De multe ori m-au vrăjmășit din tinerețile mele, dar însă nu m-au biruit, că îndată asupra acestuia încă de la întâia vârstă nenumărate tabere de război s-au ridicat, năvălind asupra lui, însă nu l-au biruit, ci nesurparea acestuia au arătat-o, iar pe a loruși neputință o a mustrat”. [De ar fi trăit Cuviosul Eftimie și ceva vreme după 1453 (anul căderii Constantinopolului), ar fi cugetat poate zicând că neputința păgânilor s-a mutat la Creștini, Satana, pentru lenevia Creștinilor, nemaiputând fi legat de Dumnezeu așa ca înainte, ci lăsat să se dezlănțuie câțeva vreme (cf. Apoc. 20: 3), vreme tâlcuită de unii teologi ca fiind mileniul al doilea, dar, totuși, după cuvântul Domnului, „porțile iadului” nu vor birui Biserica, așa cum nu au reușit să o biruie cu totul pe cea iudaicească până la năvălirea romană din anul 70, dar care, cu toate acestea, ca și „grupările” creștine din afara Ortodoxiei, dăinuie până azi, în ciuda izgonirii ei din Ierusalim.] Pentru aceasta a zis și Marele Vasile: „Că precum cei ce cu adăugirea materiei celei arzătoare mai mult înalță flacăra, așa pururea cei ce se silesc a nimici Biserica cu prigoanele o au adus pe ea în măsuri și mai mari de slavă și de putere”.

⁷⁰ Iar după Hrisostom: „*Peste spatele meu* adică se apucau să zdrobească însăși puterea mea, că simbolul spatelui e puterea”. Iar Teodorit zice: „Cuvântul acestea însemnează bătăile și muncile cele ce se aduceau peste purtătorii de biruință mucenici de către

4. Domnul cel drept

„Cu adevărat, zice, drept este Domnul, pentru că pe noi, Evreii, ne-a lăsat să pătimim, ca să ne îndreptăm și să ne facem mai întreg-înțelepți. Iar pe vrăjmașii noștri i-a cercetat, pentru că cu nedreptate și cu pizmă s-au sculat asupra noastră”.

a tăiat grumazul păcătoșilor.

„Domnul, zice, a tăiat grumazul cel înalt și mândru al vrăjmașilor celor vicleni care ne vrăjmășeau și a ridicat din mijloc mândria lor, arătându-ne pe noi prin ajutorul Său mai puternici decât dâșii”⁷¹.

5. Să se rușineze și să se întoarcă înapoi toți cei ce urăsc Sionul.

Acest *să se rușineze și să se întoarcă* se înțelege fie rugător, adică: „O, de s-ar rușina și s-ar urî de Dumnezeu toți cei ce urăsc Sionul”, fie se zice

---

necinstitorii de Dumnezeu”. Anagogic însă, după Nichita în Catenă, se înțelege așa: „Nu mică laudă e drepților că se vrăjmășesc de Diavolul, cei răi neavând aceasta, că sunt prieteni și supuși ascultători ai lui. Iar că *nu a putut asupra mea* o va zice singur Cel ce a luat Stăpânire de la Dumnezeu [ca om], adică Cuvântul, ca să calce toată puterea vrăjmașului; că bine s-a zis că dinapoi Lui meșteșugea (cf. Matei 16: 23), ca să nu îndrăznească demonii a sta în fața celui drept, ori a se lupta împotriva-i, ci pe ascuns să ispitească a vrăjmăși, că de ar meșteșugi păcătoșii din față, ar vătăma inima de moarte, cu cugete rele lovind-o și fața umplând-o de priviri pierzătoare, și pe celelalte simțiri prin cele ale lor simțite. Dar pe aceștia îi va avea dinapoi cel ce le uită pe cele din urmă (cf. și Filip. 3: 14) și către cele dinainte se întinde, și merge în urma Domnului Dumnezeu”. Zice însă și Marele Vasile: „Își îndelungă nelegiuirea lor cei ce-și împletesc păcatele ca un lanț de fier și adaugă păcate peste păcate, pe care-i jelește Isaia, zicând: *Vai celor ce-și târăsc păcatele lor ca și cu o funie lungă, și ca funia junicii celei de jug nedreptățile lor* (5: 18)”. Zice și Origen: „Cu cât își îndelungă cineva nelegiuirea sa, cu atât se depărtează pe sine de la Dumnezeu”.

Zice însă Didim: „Taie dar grumazul celor nesupuși ce nu-l pleacă jugului celui bun, Domnul Cel drept, cu bună așezare făcând aceasta, ca, lepădând vitejia și tăria cea către cele rele, să se supună Domnului”. Iar Teodorit zice: „Achila și Simmah au tălmăcit *grumajii* «lanțuri», iar Teodoțion, «zgarde». Toate însă sunt adevărate, că și lanțurile ce le-au gătit vrăjmașii sfinților Dumnezeu le-a tăiat acestora, și zgardele ce le-au pus împrejurul lor le-a zdrobit, și înșși grumajii păcătoșilor le-au tăiat”.

proorocește, în loc de „unii ca aceștia se vor rușina”. Acestea însă e potrivit a le înțelege și a le zice și pentru Noul Sion, adică pentru Biserica Creștinilor⁷².

6. Facă-se ca iarba de pe casă,

„O, de s-ar face, zice, cei ce urăsc Biserica lui Hristos, nu simplu, ca iarba ce răsare pe casă, ci ca ceea ce lesne se veștejește și degrab pierе, neavând rădăcină adâncă în pământ. O, de s-ar face, zice vrăjmașii Bisericii lesne sfărâmați și degrabă morți și neroditori, ca și iarba cea zisă”. Iar după urmare, David zice și câte alte urmează de aici, din asemănarea cu iarba de case.

care mai-nainte de smulgere s-a uscat.

„Iarba caselor, zice, se usucă mai-înainte de a veni vremea rodului ei, neavând adâncime și umezeală”. Căci celelalte ierburi ale pământului, după ce fac rod, se usucă, după care se seceră ori se cosesc de lucrătorii de pământ, ca unele ce-și au rădăcină adâncă, și, prin urmare, își trag umezeală din adâncime.

7. De care nu și-a umplut mâna sa cel ce seceră și sânul său cel ce adună mănunchii.

„Adică iarba caselor, zice, nu a secerat-o nimeni ca să-și umple dintr-însa mâna sa – precum se face când se seceră cealaltă iarbă a pământului –, pentru că mai-nainte de a se secera s-a uscat și a pierit; dar nici secerătorul, de o va fi secerat, nu și-a umplut brațul său de mănunchiurile de iarbă”⁷³.

⁷² Iar la Hrisostom altul zice: „Abată-se înapoi”, adică, după Teodorit „să cadă și să greșească din apucăturile lor cele rele și să se pornească la fugă cei ce vrăjmășesc Sionul”. Iar Eusebie zice: „Precum Ierusalimul nu este una cu pietrele sau zidirile nici fața pământului, ci petrecerea cea de acest fel a cinstirii de Dumnezeu, așa și Sionul, că Ierusalimul se tâlcuiește «vederea păcii», iar Sionul, «pândă [veghere]»: cel dintâi arată podoaba moravurilor și chipul cel statornic și pașnic, iar Sionul, pe cel ce trece, și pe cele de mai încolo de cele ce se văd pândind, de felul celeia ce zice: *Nepândind noi cele ce se văd, ci pe cele ce nu se văd* (II Cor. 4: 18)”. Zice însă și Hrisostom: „Aceasta s-a făcut și la Biserică, că, începând ea a se sădi, adeseori asupra ei se puneau mulți: la început adică popoarele și tiranii, iar după acestea, vrăjmășirile eresurilor, și din toate părțile se vânturau asupra-i multe și felurite războaie, dar însă nimic n-au isprăvit, ci prigoanele vrăjmașilor s-au dezlegat, iar dreptățile Bisericii înfloresc”.

⁷³ Altul însă zice: „De care nu s-a umplut palma sa”. A zis însă și Origen: „Învățătura celor ce se ridică asupra cunoștinței de Dumnezeu este iarbă de case, ce se usucă mai-nainte de a se secera, nici mâinile făcându-le întru lucruri bune, nici sânul întru cunoștință”.

8. Și cei ce treceau n-au zis: „Binecuvântarea Domnului peste voi!”,
[sau] „Binecuvântatu-v-am pe voi întru numele Domnului!”

„Acestor culegători de iarbă, zice, de pe case, călătorii nu le ziceau binecuvântarea și lauda pe care călătorii obișnuiesc a o zice când trec pe lângă holde și văd pe secerători secerând”. Dar ce obișnuiesc a le zice? Binecuvântarea și darul Domnului să fie peste voi, secerătorilor, noi v-am binecuvântat și v-am lăudat cu numele Domnului, chemându-L pentru a vă binecuvânta și a crește secerișul vostru”⁷⁴.

PSALMUL 129

Cântarea treptelor*

1. Dintru adâncuri am strigat către Tine, Doamne,

Acest psalm l-a scris Proorocul David povestind în ce chip și cu ce fierbințeală se ruga când avea ispite și ce cuvinte zicea rugându-se. Învață însă și pe Evreii care s-au întors din Babilon la Ierusalim să urmeze lui când le vin ispite și să nădăjduiască întru Dumnezeu⁷⁵. „Eu, zice, am strigat către Tine, Doamne, din adâncul inimii mele, și nu din marginile buzelor mele”, că a se ruga cineva din adâncul inimii sale e lucrare de rugăciune prea fierbinte, iar a se ruga numai cu buzele și cu gura este lucrare prea rece. Iar rugăciunea ce se face din adâncul inimii, aceea înalță cuvintele cele ce se grăiesc jos în inimă prin cuvântul cel așezat înlăuntru*, cu durere și cu putere; pe care le străntorează, și toată mintea celui ce se roagă o întinde către Dumnezeu. Iar rugăciunea care se face numai cu buzele și cu limba înalță către Dumnezeu numai cuvintele goale ale rugăciunii, fără durere și putere, și mișcă doar organele cele dinafară ale glasului. Iar *strigare*

⁷⁴ Zice însă și Teodorit: „Cei ce privesc țarinile pline de roade obișnuiesc a lăuda silința plugarului, iar trecând pe cale, binecuvântează pe cei ce seceră cele de acest fel, iar celor ce adună iarba de pe case, nu le-au zis vreodată ceva de acest fel”.

* Psalmul constituie parte integrantă din stihologia de la Vecernia de fiecare zi, și nu întâmplător, ci pentru că rugăciunea de aici e proprie mai mult dreptilor celor din Noul Legământ, precum se zice și mai jos.

⁷⁵ Iar Teodorit zice: „Această rugăciune o aduce lui Dumnezeu ceata dreptilor”.

* Pentru cuvântul *launtric* sau *sădit/așezat înlăuntru* al inimii, vezi nota noastră de la Psalmul 104: 19.

numește aici glasul cel mare, însă nu pe cel mare după puterea [cel zgomotos] și lovirea aerului celui dinafară, ci pe cel mare după puterea și tăria așezării celei dinlăuntru a inimii⁷⁶.

Doamne, auzi glasul meu.

2. Fie urechile tale luând aminte spre glasul rugăciunii mele.

„Auzi, Doamne, zice, glasul meu cel ce se înalță din adâncul inimii, și puterea Ta cea auzitoare să ia minte la rugăciunea mea, ca o binecuvântată și fierbinte, care se aduce cu putere”⁷⁷.

3. De te vei uita la fărâdelegi, Doamne, Doamne, cine va suferi?

⁷⁶ A zis însă și Hrisostom: „Că precum un copac tare, ce-și are rădăcina mult-adâncită în pământ, stă împotriva a toată sila vânturilor, iar tulpina ceea ce este deasupra pământului cu crengile ei se clatină la o mică suflare de vânt, tot așa, cu adevărat, și rugăciunile cele ce se înalță de jos și sunt înrădăcinate în adânc, măcar deși mii de gânduri de s-ar apropia, măcar toată tulburarea Diavolului, rămân întărite și neinduplecate, nici într-o parte abătându-se; iar cele ce ies din gură și din buze, nici către vreo înălțime, nici către Dumnezeu nu pot a se sui, pentru lenevirea celor ce le zic. Că pe unul ca acesta, și vreo mică lovitură de s-ar face, îl abate, cel mai mic zgomot, cea mai mică tulburare, se duce de la rugăciune; gura răsună, iar inima e deșartă și mintea pustie”. Zice însă și cel nenumit: „Se scrie la Pilde: *Apă adâncă e cuvântul din inima omului* (18: 4), și la Iudita: *Adâncul inimii omului e de neaflat, iar cuvintele cugetelor lui nu le vești pricepe* (8: 14), și Samarineanca a zis: *Puțul e adânc* (Ioan 4: 11), și Apostolul: *Duhul pe toate le cercetează, și pe cele adânci ale lui Dumnezeu* (I Cor. 2: 10). Deci, de vreme ce adâncul (de cele mai multe ori) se ia întru laudă, pentru aceasta zice și Proorocul: *Dintru adâncuri am strigat către Tine*”. Și Teodorit zice: „Dumnezeiasca Scriptură prihănește pe cei ce întrebuițează singure buzele: *Și acum, cu adevărat, zice Proorocul Ieremia către Dumnezeul a toate, aproape ești Tu de gura lor, și departe de rărunchii lor* (Ier. 12: 2)”. Dar cum și Însuși Dumnezeu, prin Proorocul Isaia, prihănește, zicând: *Acest popor cu buzele Mă cinstește, iar cu inima lor e departe de Mine* (Is. 29: 13). Iar cei ce acum se roagă, din adânc înalță rugăciunea.

⁷⁷ „Două lucruri ne învățăm de aici, zice Hrisostom, că nu putem dobândi simplu [oricum] cele de la Dumnezeu de nu vor fi și cele din partea noastră; pentru aceasta și mai întâi zice *dintru adâncuri am strigat*, după care adaugă *auzi-mă*: că rugăciunea întinsă și lacrimile pline de umilință au multă putere spre a îndupleca pe Dumnezeu să ia aminte la cele ce se zic, iar *Doamne, auzi glasul meu* zice de ca și cum ar fi isprăvit oarecare lucru mare”. Iar Teodorit: „Zicând ca urechile să ia aminte la noi, a numit puterea cea văzătoare și pe cea auzitoare, că ochilor li s-a încredințat puterea cea văzătoare, iar urechilor pe cea auzitoare, iar Dumnezeu, cu puterea cu care aude, cu aceea și vede, și cu ceea ce vede, cu aceea și aude. «Ține, zice, urechile luând aminte», fiindcă lucrarea aceleiași puteri unice a lui Dumnezeu este și a auzi și a vedea”.

„Doamne, zice, de Te vei uita și vei cerceta cu scumpătate toate fărădelegile oamenilor, care dintre ei va putea suferi cercetarea aceasta? Ori cine se va afla nevinovat și curat? Cu adevărat, nimeni”. Că zice Solomon: *Cine se va fâli că are inimă curată? Ori cine va cuteza să zică că e curat de păcat?* (Pilde 2: 9). Și Pavel încă zice: *Toți au greșit și se lipsesc de slava lui Dumnezeu* (Rom. 3: 23). Și iarăși: *Cu nimic nu mă știu pe sinemi greșit, dar nu cu aceasta m-am îndreptat* (I Cor. 4: 4). Iar repetarea zicerii *Doamne, Doamne* e un cuvânt al celui ce se minunează de multa iubire de oameni și bunătate a lui Dumnezeu⁷⁸.

4. Că la Tine este milostivirea⁷⁹.

Acest *că* aici este adevărat, în loc de „cu adevărat, la Tine, Doamne, este milostivirea cea adevărată, mila cea adevărată, pentru aceasta și cercetezi păcatele oamenilor cu milostivire și cu iubire de oameni”⁷⁹.

Pentru numele Tău Te-am așteptat, Doamne.

„Doamne, zice, Te-am așteptat ca să-mi ajuți, nu dar pentru virtuțile și isprăvile mele, că nu am unele ca acestea, pentru că sunt păcătos, ci pentru numele Tău, adică pentru a nu se necinsti Sfânt numele Tău de vrăjmașii mei, care vor zice cum că Tu nu ai putere să măntuiești pe poporul Tău”. Că zice și prin Iezechiil: *Nu pentru voi fac Eu casa lui Israel, ci pentru numele Meu cel Sfânt*

⁷⁸ Pentru aceasta a zis și Hrisostom: „Nu e cu puțință ca nimeni, cu de-amănuntul dând seamă de faptele sale, să se poată învrednici cândva de milă și de iubire de oameni”. Și Teodorit zice: „Că, de vom ține cu dreptate cumpenele dreptății, cine va fi destoinic să sufere hotărârea care se dă de la aceasta? Negreșit, toți ar suferi pieire”.

⁷⁹ ἰλασμός, sau curățirea. Precum am mai zis, cuvântul denotă și curățirea, ambele nuanțe contopindu-se în ceea ce se numește jertfă împăciuitoare sau măntuitoare de ispășire pentru păcate, precum zice și Origen mai jos, dând referință Epistola I a Sfântului Ioan 2: 2 (vezi și 4: 10), unde se folosește același termen, care jertfă a fost pre-închipuită în Legea Veche (cf. Lev. 25: 9; Num. 8: 2.) și desăvârșită în cea nouă, când curățirea sau milostivirea se identifică cu Hristos, ca mijloc prin Care s-a făcut măntuirea, care S-a adus pe Sine jertfă în locul jertfei mielului (cf. I Cor. 5: 7).

⁷⁹ „Nu pentru isprăvile noastre (zice Sfântul Hrisostom), ci pentru bunătatea Ta e cu puțință să scăpăm noi de iad». Aceasta și prin Proorocul însemnând-o, zice (Dumnezeu): *Eu sunt Cel ce șterg nelegiuirile tale* (Is. 43: 25), adică «al Meu e lucrul acesta, al bunătății Mele, al iubirii Mele de oameni; căci ale tale nu vor fi destule cândva spre scăparea de muncă, de nu se vor adăuga cele ale iubirii Mele de oameni»”. Zice însă și Origen: „Curățirea nelegiuirilor ce se face de la Domnul Hristos e [în vârtutea faptului] că însuși e Curățitorul Cel pentru păcatele noastre”.

(Iez. 36: 22). Și în altă parte zice: *Am făcut aceasta pentru ca numele Meu să nu fie spurcat înaintea neamurilor* (20: 9)⁸⁰.

5. Așteptat-a sufletul meu spre cuvântul Tău;

„Sufletul meu, zice, Doamne, a nădăjduit întru făgăduința ce ai dat către patriarhii și strămoșii noștri, că adică vom moșteni pământul făgăduinței și că, de Te vom asculta, vom mânca bunătățile pământului, zicând: *De veți vrea și mă veți asculta, bunătățile pământului veți mânca* (Is. 1: 19). Ori și întru făgăduința Ta a nădăjduit sufletul meu, pe care o ai făcut, după care vei mântui pe aceia care-ți vor bineplăcea și se vor pocăi de păcatele lor”⁸¹.

Nădăjduit-a sufletul meu spre Domnul.

„Întru singur Domnul, zice, a nădăjduit sufletul meu și întru niciun alt lucru al lumii acesteia”.

6. Din straja dimineții până în noapte, din straja dimineții până în noapte, să nădăjduiască Israel spre Domnul.

„Poporul israelitenesc, zice, să nădăjduiască spre Domnul, Care singur poate a izbăvi și mântui pe om”. *Străji* însă cei vechi numeau părțile nopții, căci în patru părți sau străji împărțeau străjerii noaptea, iar fiecare parte și strajă cuprindea 3 ceasuri, de unde, după urmare, trecea și a patra parte a nopții, adică trecea de trei ori, iar pe cea care era către ziuă, o numeau a dimineții, că aceasta vestea că straja zilei e aproape. Sfătuiește dar Proorocul pe tot poporul israelitenesc să nădăjduiască întru singur Domnul în toată viața sa, după Hrisostom. Că prin cursul zilei și al nopții a arătat toată viața: că, începând de la straja dimineții și ajungând până la noapte, apoi iarăși ajungând la aceeași strajă a dimineții, a asemănat cu cercul curgerea și perioada zilei și a nopții, începând de dimineață și sfârșind în dimineața următoare”⁸².

⁸⁰ Zice însă Origen: „Așteptarea și răbdarea cea pentru numele lui Dumnezeu e mai bună decât cea pentru orice altceva, iar sufletul cel ce nădăjduiește în cuvântul Domnului rabdă în chip lăudat”.

⁸¹ Zice însă Hrisostom: „«Asupra cuvântului Tău am bune-nădejdi». Asupra cărui cuvânt? Asupra celui al iubirii de oameni, că Însuși zice: *Pe cât e de departe cerul de pământ, așa e departe calea Mea de căile voastre, și gândurile voastre de gândul Meu* (Is. 55: 9)”. Și Teodorit zice: „Cuvânt a numit aici făgăduința cea bună, că iubire de oameni a făgăduit celor ce se pocăiesc”.

⁸² Zice însă Teodorit: „În loc de «peste toată ziua», că straja dimineții e cea mai de pe urmă a nopții, că străjerii cei desăvârșiți până la acea vreme străjuiesc”. Și Hrisostom: „Să

7. Că la Domnul este mila și multă mântuire la El,

„La Domnul, zice, se află adevărata și grabnica și puternica milă cea prea sigură, care se dă celor ce sunt vrednici de acest fel de milă”⁸³.

și El va izbăvi pe Israel de toate fărâdelegile Lui.

Domnul, zice, va izbăvi poporul israelitenesc de toate fărâdelegile Lui, atunci când și el se va pocăi pentru ele și va plăcea lui Dumnezeu și când va petrece după legi”. Se potrivește însă zicerea aceasta, și tot psalmul, și la Noul Israel, adică la poporul Creștinilor⁸⁴.

nădăjduiască în toată viața, adică zi și noapte. Că nimic nu e asemenea către mântuire precum în toată vremea a privi către Dumnezeu, și a atârna de nădejdea cea de acolo, măcar deși nenumărate rele de ar cădea asupra-ne spre a ne arunca în deznădejde: aceasta [privirea] e zid nesurpat, aceasta e siguranță neprimejduită, aceasta e turn nebiruit. Deci măcar cu moartea de ar îngrozi întâmplările și cu primejdie de desăvârșită pierire, nu înceta nădăjduind întru Dumnezeu, așteptând mântuirea cea de la El”. Zice însă și Origen: „Sufletul cel ce dintru început a viețuit bine nădăjduiește spre Domnul din straja dimineții până în noapte, când nu poate să mai lucreze. Iar de nu va plini aceasta, nu se numește că a nădăjduit spre Domnul până în noapte. Îndemnându-se dar a păzi buna-cinstire de Dumnezeu din vârsta cea dintâi, zică dar: *Din straja dimineții până în noapte, să nădăjduiască Israel spre Domnul*”. Zice și cel nenumit: „Îndemnându-ne pe noi din tinerețe și din început a ne nevoi, pentru aceasta zice David că din straja dimineții trebuie a nădăjdi spre Domnul”. [Zicerea lui David se aseamănă cu cea de la Ps. 103: 24, unde seara e luată de tâlcuitori ca sfârșit al vieții, de unde omul nu mai poate lucra fapta bună spre mântuire, nici a săvârși laudă, precum aici, în vreo nădejde de mântuire. Bine zic cei de mai sus că începutul bun se pune de dimineată sau în tinerețe, și nu mai târziu, când seara se apropie și cele ale luminii lui Hristos abia se mai văd (cf. Ioan 9: 4).]

⁸³ „Ce e că la Domnul e mila? întreabă Hrisostom. Adică că acolo e izvorul și vistieria iubirii de oameni izvorând neîncetat. Iar unde e milă e și izbăvire, și nu simplu izbăvire, ci multă, acolo e și noian de nemărginită iubire de oameni. Deci, măcar de am fi și dedați către păcate, nu trebuie să cădem cu fața în sus, nici a deznădăjdi, că unde e milă și iubire de oameni, și cercetările greșelilor se fac cu de-amănuntul de către Cel ce judecă; iar pentru multa Lui milă și pentru plecarea din iubirea de oameni cele mai multe le trece cu vederea. Că astfel e Dumnezeu spre a milui neîncetat: și plecat, și gata de a da iertare”. Și Teodorit zice: „Nu se îndestulează dreptii numai din a avea bogăția nădejdi cea întru Dumnezeu, ci și pe ceilalți toți îi îndeamnă către un câștig asemenea, iar folosul cel din aceasta odrăsește și-l fac arătat; că iubitor de îndurări și iubitor de oameni e Stăpânul, și celor ce se pocăiesc le dă mântuire”.

⁸⁴ Zice însă Teodorit: „Cuvântul e proorocie pentru Stăpânul Hristos, că Acesta e Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii. Așa a zis și dumnezeiescul Gavriil: *Și vei chema numele lui Iisus, că Acesta va mântui pe poporul Său de păcatele lor* (Matei 1: 21)”.

PSALMUL 130

Cântarea treptelor.

1. Doamne, nu s-a înălțat inima mea, nici ochii mei nu s-au înălțat.

Si psalmul acesta l-a scris David pentru sineși. Că povestește într-însul ce fel de smerenie avea atunci când se afla slobod de ispite. Învață însă cu dânsul și pe poporul Evreilor, pe cei care s-au întors din robia Babilonului, ca și ei să aibă smerită cugetare, asemenea lui David, și să nu nădăjduiască în isprăvile și virtuțile lor, ci să nădăjduiască întru Domnul. „Doamne, zice, nu s-a înălțat inima de mândrie și de trufie, nici ochii mei nu s-au înălțat privind din boala mândriei”⁸⁵. Dar ce? Se fălește oare Proorocul cu cuvintele acestea? Da, se fălește, după Hrisostom. Căci atunci când vremea și trebuința o cere, cineva trebuie să se laude cu isprăvile sale, atunci când lauda se face nu pentru arătare și înalta cugetare, ci pentru folosul auzitorilor și pentru a-i atrage și pe ei la o astfel de urmare a faptei bune⁸⁶. Zicând însă David mai întâi că *nu s-a înălțat inima mea*, iar apoi că *nici ochii mei nu s-au înălțat*, din aceasta a arătat că inima este cea care se înalță întâi, și apoi ochii, adică văd înalt și pe sus⁸⁷.

⁸⁵ Zice însă Marele Vasile: „De o răutatea asemenea cu cel mândru este și cel înalt cu privirea și privitor peste, osebindu-se de acela numai prin așezare: că acela adică asupra altora întrebuițează ocara și mândria, iar al doilea, și singur fiind, pe sineși se înalță și cu deșertăciunea minții mai presus se socotește. Și ca să înțelegi rogu-te mai cu scumpătate pe cel cu adevărat înalt [cu privirea], adu-ți aminte de sineși când erai în deșertăciunea tinereții tale, de s-a întâmplat cândva să fii deosebi, și ai gândit la viață și la planuri pentru ea, cât de lesne alergai cu închipuirea minții tale de la stăpâniri la stăpâniri, din putere în putere, cu bogăție te îmbrăcaai, casă zideai, argintul și aurul îl lepădai, și celelalte; mintea cea de acest fel e înaltă și pe sus privitoare, nicăieri nu se statornicește; deci păcat este înălțarea. Dar auzi și pe Domnul zicând: *Nu vă înălțați* (Luca 12: 29). Și Fericitul David întru isprăvi enumeră pe a nu căuta de sus și a nu se înălța”.

⁸⁶ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Nu pretutideni s-a oprit lauda, îngăduind-o acolo unde este de nevoie: că cel ce nu se laudă cu Crucea este mai nebun decât toți; cel ce nu se laudă pentru credință este mai ticălos decât toți. Pentru aceasta, zice Pavel, *cel ce se laudă, întru Domnul să se laude* (II Cor. 10: 17). Dar cum e rău a ne lăuda? De vom face aceasta ca Fariseul”.

⁸⁷ Pentru aceasta zice Hrisostom: „Nu s-a înălțat inima mea, nici nu s-a atins de sufletul meu vicleșugul [πονηρία, răutatea, vicleșugul], care e pricinuitor al tuturor relelor și rădăcina a fărâdelegii celei de pe urmă - nici ochii mei nu s-au înălțat, adică nu am suit

2. Nici n-am umblat întru cele mari, nici întru cei mai minunați decât mine.

„Doamne, zice, eu nu m-am adunat împreună cu oamenii mai mari și mai minunați decât mine, nici nu petreceam cu oamenii ce erau de stare mai înalți decât mine, după Hrisostom, pentru că mă socoteam a fi nevrednic de adunarea aceluia, afară numai dacă, nevrând eu să mă adun împreună cu ei, unii dintr-înșii mă sileau la aceasta”. Ori și *mari și minunați* numește pe acei oameni care se socotesc pe sineși astfel, adică mândri și înalt-cugetători, de ca și cum ar zice: „Eu nu numai că mă feream de patima mândriei, ci nici împreună cu cei ce aveau patima aceasta nu mă adunam”⁸⁸.

3. De nu m-aș fi smerit, ci aș fi înălțat sufletul meu.

4. Ca cel înțărcat de maica lui, așa să răsplătești sufletului meu!

„Doamne, zice, de nu mă smeream cu cugetul precum pruncul cel abia înțărcat se smerește lângă maica sa; dar și de m-am înălțat sau m-am mândrit, precum m-am mândrit, așa să-mi răsplătești și să-mi faci după cuviință pedeapsa mândriei mele, ori rău să răsplătești și să pedepsești sufletul meu”⁸⁹.

---

sprâncenele mele, nici n-am întins grumazul meu -, că din izvorul cel dinlăuntru al patimii este izbucnind boala, iar trupul îl preface după aprinderea cea dinlăuntru”.

⁸⁸ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Nu e mică isprava aceasta: a fugi de cei umflați de mândrie, a urî pe cei fuduli, a se feri de ei și a se îngreșoșa; ci mare e siguranța faptei bune, care e păzirea de cugetarea prea mare”. Iar dumnezeiescul Calist Tilicude, în capetele sale cele netipărite, întoarce zicerile psalmului acestuia, zicând așa: „Doamne, de nu s-a înălțat inima mea, și de nu s-au înălțat ochii mei, și de nu am umblat întru cele mari și minunate ce sunt mai presus de mine, adică întru înaltele și negrăitele taine ale Duhului, și de nu m-aș fi învrednicit de vederea duhovnicească a lui Dumnezeu, nu m-aș fi smerit cugetând, precum Isaia adică, când s-a învrednicit adică de înalta vedere a lui Dumnezeu, atunci s-a smerit cu adevărat și a zis: *O, ticălosul de mine!* (Is. 6: 5); asemenea și Avraam când a grăit cu Dumnezeu a zis: *Pământ sunt și cenușă!* (Fac. 18: 27), așijderea și Iov. De nu se va sui dar cineva cu mintea la duhovnicească privire a nemărginirii lui Dumnezeu, nu poate dobândi adevărata smerenie” [Calist Tilicude e prezent cu unele scrieri în *Filocalia românească*, Vol. VIII].

⁸⁹ Zice însă Hrisostom: „Zicerea ce se zice e în chip inversat [după hiperbat]: «De nu m-aș fi smerit ca cel înțărcat înaintea maicii mele, ci am înălțat inima mea, așa să mi se răsplătească sufletului meu». Iar ceea ce zice este astfel: «Nu numai că eram curat de răutate, din laudă zic, nici numai străin de cei ce o aveau, ci și virtutea cea potrivnică mândriei cu multă covârșire o am primit, pe smerita-cugetare o zic, a fi

5. Să nădăjduiască Israel spre Domnul de acum și până în veac!

„Să nădăjduiască, zice, întru Domnul poporul israelitenesc, acum și în viitor, urmând mie, care nădăjduiesc întru Domnul, fie că mă aflu în necaz sau în odihnă, și în toată vremea”. Se potrivește psalmul acesta și la noul Israel, adică la poporul Creștinilor. Se poată însă ca David să fi scris și psalmul acesta și pe cei de dinaintea acestuia dinspre fața poporului Evreilor, celui mai bine cinstitor de Dumnezeu care se întorcea din robie, care popor, prin psalmul acesta, povestește cu ce fel de rugăciuni se ruga atunci când se afla în ispite și ce fel de smerită cugetare avea atunci când era slobod de ispite, pentru a ne învăța pe noi, Creștinii, cu pilda lui, cum să ne rugăm în vremea ispitelor și cum să ne smerim pe noi, zic, cei care ne-am slobozit din gândita robie a patimilor și a demonilor⁹⁰.

---

adică smerit; o astfel de cugetare, zice, am câștigat și eu: precum și pruncul cel înfărcat se ține de maica sa și se smerește și care de toată mândria este curat». Aceasta o a poruncit Domnul ucenicilor Săi, zicând: *De nu vă veți întoarce și nu vă veți face ca copiii, nu veți intra întru împărăția cerurilor* (Matei 18: 3). Și nu simplu [degeaba] a pomenit de cel înfărcat, ci vrând a arăta necazul: «Că precum pruncul abia smuls de la jâjă, nici așa nu voiește a se depărta de la maica sa, ci se chinuie, suspină și strigă, fiindu-se mai departe de născătoarea lui, așa și eu, zice, și în necaz aflându-mă, și în strâmtorare, și în primejdii, mă țineam totuși de Dumnezeu, și de nu am fost așa, zice, să-mi răsplătească sufletului meu după cuviință, adică cu judecata cea de pe urmă». Iar Cuviosul Nichita Stithatul: „Cuvântul cel firesc și cu har despre pruncul celui înfărcat cercetându-l împrejur, zice: „Astfel m-am făcut către Tine, Doamne, prin smerenie iubindu-Te, precum pruncii cei de curând smulși de la țâțele maicii lor, care, fiinduși fiind de pomenirea dulceleii laptelui, cu toate mișcările rugămintilor se agață de născătoarele lor ca să se apuce de țâțe și de obișnuita hrană să se îndestuleze”. Și Teodorit zice: „De nu m-am temut și eu de Tine și nu m-am suspus Ție pe sinemi asemenea pruncului celui abia înfărcat de maica sa, așa să se răsplătească sufletului meu”.

⁹⁰ Zice însă Origen: „În cântarea cea mai-nainte de aceasta s-a zis: *Din straja dimineții până în noaptea să nădăjduiască Israel spre Domnul*, iar acum zice și până când, *că de acum, zice, și până în veac*, că după acela dobândește cineva cele nădăjduite”. Și Teodorit zice: „Proorocescul cuvânt a arătat pentru ce a făcut povestirea isprăvilor: că nu cinstindu-se pe sine își povestesc fapta lor bună, ci deșteptându-i pe ceilalți la o râvnă asemenea. Pentru aceasta l-a și rugat pe tot Israelul a se ține de această nădejde, și cu necurmăre a o avea, și roadele cele ce odrălesc dintr-înșă a le culege”.

PSALMUL 131

Cântarea treptelor.

1. Adu-Ți aminte, Doamne, de David și de toată blândețea lui.

Si acest psalm l-a scris David dinspre fața poporului celui mai bine cinstitor de Dumnezeu al Evreilor, atunci când s-a întors din Babilon la Ierusalim. Că prin psalmul acesta el roagă pe Dumnezeu ca iarăși să se zidească biserica, dacă nu de dragul lor, măcar pentru sânguința și silința ce o aveau încă fiind David viu, strămoșul și împăratul lor, căutând, mai-nainte de zidire, să afle un loc prielnic de o biserică ca aceasta, care în urmă adică s-a zidit de Solomon, fiul său⁹¹. Iar *blândețe* numește nepomenirea de rău și îndelunga-răbdare a lui David pe care o arătat către Saul și către cei împreună cu dânsul; asemenea și către femeia care-l ocăra, și către mulți alții. Însă ludeii pomenesc singură blândețea lui David, pentru că această faptă bună David o a isprăvit într-un chip mai deosebit, ori și că prin mijlocirea virtuții acesteia se arată și celelalte bunătăți ale lui David. „Doamne, zic ei, adu-Ți aminte de David cel preablând, care prin blândețea sa a bine-plăcut Ție”⁹².

⁹¹ Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta are multă asemănare cu cel de-al optzeci și optulea (adică cu cel ce zice: *Milele Tale, Doamne...*). Că cele ce se zic aici se zic și acolo: cei robiți în Babilon roagă pe Dumnezeul tuturor, aducând în chip rugător făgăduințele cele ce s-au făcut de Dumnezeu către Marele David, și rugându-se a se învrednici de mare iertare. Are însă și proorocie despre Mântuitorul lumii, Cel ce urma să odrăslească după trup din neamul lui David”.

⁹² Altul însă zice: „Precum Iov, drept fiind întru toate și iubitor de Dumnezeu, covârșea încă și în răbdare și întru bărbăție, iar Iosif întru întreaga-curăție, și Solomon în filosofie, iar Avraam a fost credincios, așa și David covârșea întru blândețe. Dar și despre Moise este scris: *Și omul Moise era blând foarte, mai mult decât toți oamenii cei ce sunt pe pământ* (Num. 12: 3)”. Zice însă și Cuviosul Nichita Stithatul: „Nu este cu puțință să se facă cineva vreodată blând, de nu înainte prin multa smerenie și prin lucrarea poruncilor ar ajunge în adâncurile smeritei-cugetării: că aceste virtuți pururea se țin una pe alta, și nu este cu puțință să se despartă una de celelalte, că ori blând de ar fi cineva, iar nu smerit, ori iarăși, smerit, dar nu blând [nu isprăvesțe astfel nimic], ci cel cu adevărat blând este și smerit, și cel cu adevărat smerit este și blând, după Dumnezeu, Care a zis: *Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima* (Matei 11: 29)”. [Cum poate fi cineva blând fără a fi smerit și invers? A fi blând, după o accepție literală, este a nu se socoti cineva pe sine ca având vreo vrednicie oarecare, iar a fi smerit este a se socoti cineva mai jos decât toți,

5. Să nădăjduiască Israel spre Domnul de acum și până în veac!

„Să nădăjduiască, zice, întru Domnul poporul israelitenesc, acum și în viitor, urmând mie, care nădăjduiesc întru Domnul, fie că mă aflu în necaz sau în odihnă, și în toată vremea”. Se potrivește psalmul acesta și la noul Israel, adică la poporul Creștinilor. Se poată însă ca David să fi scris și psalmul acesta și pe cei de dinaintea acestuia dinspre fața poporului Evreilor, celui mai bine cinstitor de Dumnezeu care se întorcea din robie, care popor, prin psalmul acesta, povestește cu ce fel de rugăciuni se ruga atunci când se afla în ispite și ce fel de smerită cugetare avea atunci când era slobod de ispite, pentru a ne învăța pe noi, Creștinii, cu pilda lui, cum să ne rugăm în vremea ispitelor și cum să ne smerim pe noi, zic, cei care ne-am slobozit din gândita robie a patimilor și a demonilor⁹⁰.

---

adică smerit; o astfel de cugetare, zice, am câștigat și eu: precum și pruncul cel înfărcat se ține de maica sa și se smerește și care de toată mândria este curat». Aceasta o a poruncit Domnul ucenicilor Săi, zicând: *De nu vă veți întoarce și nu vă veți face ca copiii, nu veți intra întru Împărăția cerurilor* (Matei 18: 3). Și nu simplu [degeaba] a pomenit de cel înfărcat, ci vrând a arăta necazul: «Că precum pruncul abia smuls de la jâță, nici așa nu voiește a se depărta de la maica sa, ci se chinuie, suspină și strigă, ținându-se mai departe de născătoarea lui, așa și eu, zice, și în necaz aflându-mă, și în strămătorare, și în primejdii, mă țineam totuși de Dumnezeu, și de nu am fost așa, zice, să-mi răsplătească sufletului meu după cuviință, adică cu judecata cea de pe urmă». Iar Cuviosul Nichita Stithatul: „Cuvântul cel firesc și cu har despre pruncul celui înfărcat cercetându-l împrejur, zice: „Astfel m-am făcut către Tine, Doamne, prin smerenie iubindu-Te, precum pruncii cei de curând smulși de la jățele maicii lor, care, fiind de pomenirea dulceleii laptelui, cu toate mișcările rugămintilor se agață de născătoarele lor ca să se apuce de jățe și de obișnuita hrană să se îndestuleze”. Și Teodorit zice: „De nu m-am temut și eu de Tine și nu m-am suspus Ție pe sinemi asemenea pruncului celui abia înfărcat de maica sa, așa să se răsplătească sufletului meu”.

⁹⁰ Zice însă Origen: „În cântarea cea mai-nainte de aceasta s-a zis: *Din straja dimineții până în noapte să nădăjduiască Israel spre Domnul*, iar acum zice și până când, că *de acum, zice, și până în veac*, că după acela dobândește cineva cele nădăjduite”. Și Teodorit zice: „Proorocescul cuvânt a arătat pentru ce a făcut povestirea isprăvilor: că nu cinstindu-se pe sine își povestesc fapta lor bună, ci deșteptându-i pe ceilalți la o răvnă asemenea. Pentru aceasta l-a și rugat pe tot Israelul a se ține de această nădejde, și cu necurmăre a o avea, și roadele cele ce odrăslesc dintr-însa a le culege”.

PSALMUL 131

Cântarea treptelor.

1. Adu-Ți aminte, Doamne, de David și de toată blândețea lui.

Si acest psalm l-a scris David dinspre fața poporului celui mai bine cinstitor de Dumnezeu al Evreilor, atunci când s-a întors din Babilon la Ierusalim. Că prin psalmul acesta el roagă pe Dumnezeu ca iarăși să se zidească biserica, dacă nu de dragul lor, măcar pentru sângele și silința ce o aveau încă fiind David viu, strămoșul și împăratul lor, căutând, mai-nainte de zidire, să afle un loc prielnic de o biserică ca aceasta, care în urmă adică s-a zidit de Solomon, fiul său⁹¹. Iar *blândețe* numește nepomenirea de rău și îndelunga-răbdare a lui David pe care o arătat către Saul și către cei împreună cu dânsul; asemenea și către femeia care-l ocăra, și către mulți alții. Însă Iudeii pomenesc singură blândețea lui David, pentru că această faptă bună David o a isprăvit într-un chip mai deosebit, ori și că prin mijlocirea virtuții acesteia se arată și celelalte bunătăți ale lui David. „Doamne, zic ei, adu-Ți aminte de David cel preablând, care prin blândețea sa a bine-plăcut Ție”⁹².

⁹¹ Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta are multă asemănare cu cel de-al optzeci și optulea (adică cu cel ce zice: *Milele Tale, Doamne...*). Că cele ce se zic aici se zic și acolo: cei robiți în Babilon roagă pe Dumnezeul tuturor, aducând în chip rugător făgăduințele cele ce s-au făcut de Dumnezeu către Marele David, și rugându-se a se învrednici de mare iertare. Are însă și proorocie despre Mântuitorul lumii, Cel ce urma să odrăslească după trup din neamul lui David”.

⁹² Altul însă zice: „Precum Iov, drept fiind întru toate și iubitor de Dumnezeu, covârșea încă și în răbdare și întru bărbăție, iar Iosif întru întreaga-curăție, și Solomon în filosofie, iar Avraam a fost credincios, așa și David covârșea întru blândețe. Dar și despre Moise este scris: *Și omul Moise era blând foarte, mai mult decât toți oamenii cei ce sunt pe pământ* (Num. 12: 3)”. Zice însă și Cuviosul Nichita Stithatul: „Nu este cu puțință să se facă cineva vreodată blând, de nu înainte prin multa smerenie și prin lucrarea poruncilor ar ajunge în adâncurile smeritei-cugetări; că aceste virtuți pururea se țin una pe alta, și nu este cu puțință să se despartă una de celelalte, că ori blând de ar fi cineva, iar nu smerit, ori iarăși, smerit, dar nu blând [nu isprăvește astfel nimic], ci cel cu adevărat blând este și smerit, și cel cu adevărat smerit este și blând, după Dumnezeu, Care a zis: *Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima* (Matei 11: 29)”. [Cum poate fi cineva blând fără a fi smerit și invers? A fi blând, după o accepție literală, este a nu se socoti cineva pe sine ca având vreo vrednicie oarecare, iar a fi smerit este a se socoti cineva mai jos decât toți.

2. Cum s-a jurat Domnului, a făgăduit Dumnezeu lui Iacov.

„Adu-Ți aminte, Doamne, zice, că David a făgăduit Ție, Doamne, cu jurământ ca să isprăvească cele ce se vor zice de aici înainte”.

3. De voi intra în lăcașurile casei mele, de mă voi sui pe patul așternutului meu.

4. De voi da somn ochilor mei și genelor mele dormitare.

5. Și odihnă tâmplelor, până ce voi afla loc Domnului, lăcaș Dumnezeului lui Iacov.

„Adu-Ți aminte, Doamne, zice, că David a râvnit într-o vreme cu sufletul său – că lauda lui Dumnezeu se rătăcea din loc în loc – și s-a făgăduit cu jurământ că nu va face aceasta și aceasta până ce nu va afla loc vrednic, adică locuință prielnică lui Dumnezeu, loc de biserică”. Și, cu adevărat, nu s-a odihnit dumnezeiescul David până ce nu aflat loc prielnic pe care Solomon în urmă a zidit biserica cea vestită, precum istorisește Cartea întâi a Paralipomenii (adică a rămășițelor) la cap. 28, până ce n-a dat locul lui Solomon, și pilda⁹³ bisericii întregi. Iar *de e în loc de*, „nu voi intra în lăcașul casei mele, nu voi da somn ochilor mei”, precum am zis și la altele: că acesta, luându-se de la jurământ, se înțelege „nu”. Iar prin *lăcaș și casă a lui David se poate zice biserica*, pentru că de acolo vorbea Dumnezeu cu preoții cei vrednici, dându-le dumnezeieștile vestiri, precum am zis și în altă parte⁹³.

---

fără a avea pretenții de ridicare la o înălțime oarecare; în amândouă cazurile pilda unei astfel de așezări este Hristos ca om, Ce nu făcut nimic fără Tatăl (cf. In 8: 38; 14: 10), fără a căuta să Se învrednicească de vreo dregătorie lumească și socotindu-se a fi dintre cei mai de jos (Is. 53: 3; Luca 9: 58; Filip. 2: 7); o așezare sau alta a sufletului nu poate fi dobândită fără a urma pilda lui Hristos, fără de care am ajunge, ca și Evreii, să credem că „slujim” lui Dumnezeu, făcând de fapt voile tatălui minciunii - Diavolul - și al trimisului său - antihrist (cf. Ioan 8: 48; 5: 43).]

⁹³ Adică planul pentru zidire, cf. I Paralip. 28: 12.

⁹³ Zice însă Hrisostom: „Pe cel ce a zidit biserica (adică pe Solomon) îl trece sub tăcere. iar pe cel ce a făgăduit să o zidească îl pune în mijloc, ca așa să cunoști cât de mare e voința și că Dumnezeu pururea obișnuiește a hotărî plată voinței; pentru aceasta dar, nu de Solomon, ci de David pomenește mai mult, pentru că mai degrabă el este cel ce o a zidit, și nu fiul său, că David a făgăduit, dar fiul a urmat”. A zis însă și Teodorit: „Că mai întâi el fost care s-a rugat să zidească dumnezeiasca biserică, iar fiindcă a fost oprit prin Proorocul Natan, spunându-i-se de mai-nainte că biserica se va face de Solomon, s-a stânjenit de zidire, dar nu s-a lenevit, ci a adunat argint, fier și aramă și pietre, precum istorisește Cartea I a Paralipomenelor”. Iar după Eusebie și Chiril: „Luând David

6. Iată, I-am auzit pe el în Efrata;

„Noi, Evreii, zice, am auzit de la părinții și strămoșii noștri, ori și de prin cărți, cum că Chivotul Legii, purtându-se din loc în loc, a ajuns a se statornici în locul ce se numește Efrata, adică în Vitleem”. Că scrie în Cartea Facerii că Iacov a îngropat pe Rahila, femeia sa, în Efrata: *Și a murit Rahila și s-a îngropat în calea către Efrata; acesta este Vitleemul* (Fac. 35: 16). Căci locul purta numele lui Vitleem, cel ce a locuit mai întâi într-însul; dar și locul Efrata avea numele lui Efrata, cel ce a locuit mai întâi acolo⁹⁴.

cunoștință prin Duhul Sfânt că, cu adevărat, va fi cândva venirea Domnului la oameni, așa de tare se necăjea pe sineși, încât se lepăda de așternutul său și de casa sa și se arunca pe sineși cu fața la pământ, zăcând înaintea lui Dumnezeu pe fața pământului, aruncat jos și rugându-se să cunoască locul Domnului; și cu jurământ a făgăduit că nu se va mai scula de pe fața pământului și nu se va depărta de locul în care, căzând, se rușina mai-nainte până ce nu va afla care ar fi locul cel mai-nainte cunoscut al venirii Domnului la oameni și care e gătit Lui. «Că nu voi înceta, zice, scurgând sudorile cele din osteneală, până nu voi afla locul întru care se va face nașterea cea după trup a Celui Unul Născut sub vreme din femeie». Așa stăruind el în rugăciune, și cu jurământ prin adevărită topindu-se pe sine, Dumnezeu Se pleacă spre El, fiindu-I milă de el, ca așa să nu se îndoiască – de vreme ce odată s-a jurat – că va dobândi cele ce dorea, pentru aceasta dăruiește lui cunoștința celor ce le-a cerut prin proorocescul Duh. Pentru aceasta, și după urmare zice: *Iată, I-am auzit și cele ce urmează*”. Iar după Nichita Stithatul: „Locul Domnului, întru care au umblat picioarele Lui, gânditor se zice a fi inima cea acum curățită de patimile cele lipite de ea, și slobozenia ceea ce se face sufletului prin venirea Sfântului Duh și desăvârșita nepătimire. Iar locul *Dumnezeului lui Israel și lăcașul Dumnezeului lui Iacov* sunt sufletul și cugetarea cea în chipul luminii, care, acum luminându-se de Dumnezeiescul Duh și cu împărtășirea dumnezeiescului foc, acum se fac cu totul foc, iar acum izvor de apă vie, și celor însetați curată băutură a cuvântului dându-le; căci un suflet ca acesta se face loc încăpător al neîncăputului Dumnezeu”.

⁹⁴ Însă după Chiril și Eusebie: „Zice de nașterea Domnului, ceea ce urma să se facă pe neștiute, fiind oarecum ascunsă, dar pe care noi o am aflat în Efrata, care e în Vitleem, după proorocia lui Miheia, care zice: *Și tu Vitleeme, casa lui Efrata, dintru tine va ieși mie povățuitor* (Mih. 5: 2). Deci cine nu se va mira de nemințirea cuvântului, cu însuși ochii văzând peștera Nașterii Mântuitorului nostru cea din Vitleem?” „Deci fericitul David, după Teodorit, s-a rugat să zidească biserică lui Dumnezeu, iar Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu Cel Unul-Născut i-a făgăduit că din rodul coapsei lui își va zidi luiși biserică însuflețită și cuvântătoare. Și, fiindcă erau două corturi, unul din lemne și din pietre, iar altul de suflet și de trup, primul făcut de Solomon în Ierusalim, iar al doilea în Vitleem, Iesut de darul Preasfântului Duh, iar cei bine-cinstitori de atunci pe unul îl vedeau, iar pe celălalt îl așteptau, potrivit dar a zis cuvântul cel proorocesc: *Iată, I-am auzit pe el în Efrata, adică că se va face de Duhul Sfânt*”.

aflatu-l-ani pe el în câmpiile dumbrăvii.

Zicerea *am aflat* însemnează „că am aflat de la pomeniții strămoșii noștri că Chivotul lui Dumnezeu. mai-nainte de a se zidi biserica, locuia prin câmpii și prin codrii, adică se purta încoace și-ncolo, când în Silom [*ebr. Șilo*], când la cei de alte seminții, neavând un loc hotărât”. Acestea însă le zic Iudeii ca să arate că David a fost silit a râvni pentru Chivotul lui Dumnezeu ce se purta încoace și-ncolo; iar locul Ierusalimului l-a aflat loc prielnic de biserică și de locuire a Chivotului. Pentru Ierusalim dar și pentru biserică roagă ei aici pe Dumnezeu⁹⁵.

7. Intra-vom în locașurile lui, închina-ne-vom în locul unde au stătut picioarele Lui.

Aceste cuvinte se zic dinspre fața sfinților ce erau dintre Iudei, care prooroceau acestora că biserica se va zidi și vor intra într-însa și se vor închina și vor sluji lui Dumnezeu ca și mai-nainte de robie. Iar *locaș* numește ori curțile bisericii, ori însăși biserica, numind-o la plural pe cea una. *Locașuri* însă și *picioare* și *stare* a zis după omeneasca cuviință, pentru grosimea minții auzitorilor. Pentru că dinlăuntrul bisericii se auzeau înfricoșătoarele glasuri și proorociriile lui Dumnezeu pentru pricinile și lucrurile Iudeii, care tâlcuiau cele nearătate* și spuneau mai-nainte cele ce erau să fie, după Hrisostom⁹⁶.

---

⁹⁵ „Iar *câmpiile dumbrăvii* numește poate și peștera în care a fost Nașterea, și locul bisericii celei din Ierusalim, care din vechime era pustiit și nu avea nicio zidire”, după Teodorit. Însemnăm aici și din Paralipomene că *Efrata, tatăl lui Vitelem* (I Paralip. 4: 4), este cel de la care s-a numit locul. Că Chivotul Legii, după multă trecere de vreme s-a adus la seminția lui Iuda, iar din seminția lui Iuda S-a născut Domnul. Se mai zice însă că la Evrei Efrata însemnează Maria, din care s-a născut Domnul (La Nichita). Și Barinul [Lexiconul Barin] încă aceasta o zice la zicerea Efrata, anume că acest nume însemnează numele Mariei.

* ἀσαφής = cele nelimpezi, obscure, neclare, mai greu de înțeles; cele adânci ale Legii.

⁹⁶ Zice însă Eusebie: „David cu adevărat a cerut să afle un locaș; însă din multe se învață despre unul singur, care sunt bisericile cele de prin toată lumea”. Iar după Sfântul Chiril al Ierusalimului și după dumnezeiescul Ioan Damaschinul, ar fi sălașele osebite ale lui Dumnezeu la care se închină cinstitorii de Dumnezeu: Peștera, mântuitoarea Golgothă, făcătorul de viață Mormânt și Sionul, biserica cea din marginea cetății; însă locul unde au stătut picioarele Lui este cel ce încă și acum se arată în Muntele Măslinilor, iar Crucea e însemnată de cea următoare: *Scoală-Te, Doamne...*, că după Cruce urmează sculare”.

8. Scoală, Doamne, întru odihna Ta, Tu și Chivotul sfințirii Tale.

„Scoală-Te, zice, Doamne, și ajută spre a se zidi biserica înlăuntrul căreia Te odihnești. Scoală-Te, zice, Doamne, Tu și Chivotul sfințirii Tale”. O dată adică pentru că și Chivotul are putere, fiindcă de multe ori a săvârșit multe minuni prin dumnezeiescul său dar cel ce locuiește într-însul, și a doua, pentru că și casa Chivotului a fost biserica cea zidită în Ierusalim. Iar *Chivot al sfințirii* se numea fiindcă era plin de sfințenie, prin care sfințea și pe ceilalți; pentru că și cele ce se aflau în el erau sfinte, adică năstrapa ceea ce avea manna, și toiagul lui Aaron, și tablele Legii. Dar mai vărtos și cu deosebire tablele erau sfinte, adică cele zece porunci, fiindcă sfințeau pe cei ce le foloseau și le lucrau pe ele. Ori *sfințenie* zice biserica, fiindcă era sfințită și aferosită lui Dumnezeu și fiindcă cuprindea sfintele sfinților, acolo unde se afla Chivotul. Că aceasta o a zis *sfințenie* și în Psalmul 73: *Ars-au cu foc sfințitorul Tău*⁹⁷.

⁹⁷ Altul însă zice: „Mai înalt însă zicând *scoală-Te Tu și Chivotul*, grăbește suirea lui Hristos cea în cer; că *Chivot al sfințirii* numesc Sfântul Lui Trup, cu care S-a înălțat, al cărui simbol făcându-l Moise, a alcătuit Chivotul din lemne neputrezitoare, iar jertfelnicul cel curățitor din aur curat, prin *jertfelnic curățitor* adică preînchipuind pe Cuvântul lui Dumnezeu Cel Strălucitor și Preacurat, pe Care Dumnezeu L-a pus înainte drept curățitor prin credință, iar prin *Chivot* a preînchipuit Trupul pe care l-a luat Luiși după ce a venit între oameni și l-a prefăcut întru nestrucăciune. Pentru aceasta se și zice că Chivotul s-a făcut din lemne neputrezitoare”. Iar Sfântul Grigorie al Tesalonicului, tâlcuind zicerea aceasta în cuvântul despre Adormirea Născătoarei de Dumnezeu, zice: „Că precum a înviat Hristos, așa și Chivotul Lui cel însuflețit, adică Sfânta Lui Maică, a înviat din mormânt după trei zile, după asemănarea Fiului Său, și nu numai că a înviat, ci s-a și suit la ceruri, iar acum cu preacuratul său trup împreună-impărățește cu Fiul său și Dumnezeu”. Aceasta împreună-mărturisește și Sfântul Cosma în Canonul cel la Adormirea Născătoarei de Dumnezeu, zicând: „Pentru aceasta, Preacurată, împreună cu Fiul te scoli, pururea-vecuind”. Aceasta o adeverează și Sfântul Ioan Damaschinul în oarecare din cele trei laude ale sale la Adormirea ei, asemenea și Marcu al Efesului în cele opt Canoane la Adormire, și Sfântul Teodor Studitul. Din parte însă și Iosif Vrienie. Drept aceea, Născătoarea de Dumnezeu nu numai că s-a mutat, ci și a înviat și s-a înălțat, și mutarea ei se vestește ca parte a propovăduii Bisericii, iar învierea și înălțarea ei se socotește ca o dogmă. „Căci, după Marele Vasile, dogmele se țin în taină și tăcere, iar propovăduirile se vestesc”. Zicerile Părinților celor de mai sus le-aș fi putut arăta aici [cu totul], dar, pentru lungimea vorbelor, le-am lăsat. Vezi-le însă în *Grădina darurilor* cea de noi adunată, la a noua cântare a Născătoarei de Dumnezeu, unde tâlcuim stihul acesta: *Că a făcut mie măriri Cel Puernic*.

9. Preoții Tăi se vor îmbrăca cu dreptate și cuvioșii Tăi se vor bucura.

„Dacă se va zidi, zice, biserica Ta, Doamne, zice, preoții Tăi se vor îmbrăca cu dreptatea slujirii Tale ca și cu o haină, ori cu toată dreptatea, adică cu fapta bună, slujind Ție și viețuind întru fapta bună, dar și cuvioșii Tăi cei ce sunt afierosiți Ție, adică poporul Tău, se vor bucura”. Ori *cuvioși* zice pe cei mai îmbunătățiți.

10. Pentru David, sluga Ta, să nu întorci fața unsului Tău.

Iarăși la virtutea lui David năzuiesc Iudeii, socotindu-se nevrednici pe sineși. „Pentru virtutea lui David, zice, a slugii Tale, să nu Te întorci, Doamne, de către povățuitorul poporului, care s-a uns și s-a hotărât de Tine spre a ne povățui pe noi, adică de Zorobabel”. Iar *unsul Tău* l-a numit ca să arate cu aceasta buna-voință a lui Dumnezeu către dânsul. Ori zice: „Pe cel uns prin Tine și prin Legea Ta să nu-l întorci nelucrător, pe cel care se roagă împreună cu noi, atât pentru biserică, cât și pentru cetate și împărăție”⁹⁸.

11. Juratu-S-a Domnul lui David adevăr*, și nu Se va lepăda.

„Cu adevărat, zice, a făgăduit Dumnezeu lui David făgăduință adevărată, pe care nu o va tăgădui, pentru că El este adevărat și Însuși Adevărul”. Care însă este făgăduința aceasta? Ascultă⁹⁹.

⁹⁸ Iar Teodorit zice: „*Uns* numește aici împărăția Iudeilor. Și fiindcă în acele vremi împărății lor erau rău-cinstitori, pentru aceasta David se roagă să nu se stingă neamul împărăției”.

* ἀλήθειαν; sau adverbial: *cu credincioșie*.

⁹⁹ Zice însă Marele Vasile: „Cu adevărat jurământul e un cuvânt ce prin sineși încredințează adevărul celui ce aude; precum aceasta: *Juratu-S-a Domnul lui David adevăr*, căci aici încredințarea făgăduinței o leagă cu jurământ, ori altminteri, prin jurământ arată nevoia de a nu minți niciodată: precum de către Avraam se jură sluga, ca lui Isaac să-i potrivească cuviincioasă însoțire, așa S-a luat și Fiul de către Tatăl ca întru jurământ, adică taina cea pentru Dânsul”. Iar Sfântul Chiril zice: „Obiceiu de a Se jura al Tatălui ca pe a Sa putere este adică a Se jura pe Fiul, căci Fiul nu e osebit de Tatăl după ființă. Că și Moise, când ne-a arătat că s-a jurat lui Dumnezeu, a adăugat, zicând: *Că voi ridica mâna mea la cer, și așa mă jur pe dreapta mea* (Deut. 32: 40); căci Dreapta Tatălui este Fiul, prin care le ține pe toate”. Iar Eusebie zice: „Fiindcă David s-a jurat după cele arătate mai sus, primindu-l Dumnezeu, cu cele asemenea îl răsplătește. Pentru aceasta și Însuși se jură lui David adevărul, adică i-a făgăduit cu încredințare făgăduință adevărată.

Din rodul pântecelui Tău voi pune pe scaunul Tău.

„O, Davide, dintre fiii tăi, zice, voi pune pe scaunul împărăției tale”. Și nu numai aceasta, ci și altele încă, pe care le zice în continuare¹⁰⁰.

12. De vor păzii fiii tăi așezământul de Lege al Meu și mărturiile Mele acestea pe care îi voi învăța pe ei.

13. Și fiii lor până în veac vor ședea pe scaunul tău.

„O, Davide, zice, de vor păzi fiii tăi Testamentul Meu și mărturiile Mele, adică Legea Mea – precum astfel se numește Legea în Psalmul 118 – îi voi învăța pe ei Legea aceasta prin citirea ei. De vor păzi Legea Mea fiii tăi împărățind după moștenire după tine, să știi că nu numai ei vor împărăți, ci și fiii fiilor tăi totdeauna vor împărăți, după moștenire¹⁰¹. Acest fel cu adevărat e făgăduința lui

---

ca prin două lucrări nestrămutate, prin făgăduință adică și prin jurământ – în care cu neputință este ca să mintă Dumnezeu – să primească David puternică mângâiere pentru cele ce s-a rugat. Dar unde s-a jurat Dumnezeu lui David? Când a zis către el prin Proorocul Nathan: *Când se vor plini zilele tale și vei adormi cu părinții tăi, și voi ridica după tine sămânța ta, care va fi din pântecul tău, și voi găti împărăția Lui. Acela va zidi Mie casă numelui Meu, și voi îndrepta scaunul Lui până în veac, și celelalte ce s-au scris (cf. II Împărați 7: 12) (cuvintele acestea însă sunt numai făgăduință a lui Dumnezeu către David, iar nu jurământ). Dar, cu adevărat, pe lângă făgăduință, Dumnezeu a adăugat către David și jurământ, lucru ce se arată din psalmul acesta și din mulți alți psalmi, dar și din cuvântul acela ce l-a zis Avenir, arhistrategul oștilor lui Saul, către Ieboste [ebr. Ișboșet], fiul lui Saul: *Așa și așa să faci Dumnezeu lui Avenir și acelea se vor adăuga lui. Că precum S-a jurat Domnul lui David, așa voi face lui în ziua aceasta; că voi lua împărăția de la casa lui Saul și voi ridica scaunul lui David peste casa lui Israel* (II Împărați 2: 9). Iar unde anume S-a jurat Dumnezeu nu am putut afla – nici în cea de-a doua a Împăraților, nici în Paralipomena; și, cu toate că am cercetat cu deasupra, zicerea juratu-S-a se poate înțelege și în loc de «cu adevărat e făgăduit».*

¹⁰⁰ Zice Teodorit: „Aceasta este făgăduință, și plinirea o a primit: că nu singur Solomon, ci și cei din Solomon s-au învrednicit de scaunul împărătesc; și au adevărat sfârșitul făgăduinței Stăpânului Hristos, întărind împărăția lui David. Că aceasta și Isaia o a prevestit, zicând: *Prunc S-a născut nouă* (Is. 9: 5), iar apoi, după puțin, *iar scaunul și împărăția lui David să le îndrepteze de acum și până în veac*”. Făgăduința aceasta, cu adevărat, precum s-a zis, o a adevărat Hristos, pe cealaltă însă, adică pe cea de mai jos, nu nehotărâtă o a dat Dumnezeu, ci cu oarecare hotărâre”.

¹⁰¹ Zice însă Teodorit: „Făgăduința Stăpânului însă a fost astfel (iar fărădelegea acelorora a curmat drumul împărăției): căci îndată când Solomon întru necinstire de Dumnezeu și-a aras asupra-și dumnezeiasca urgie, pentru care scaunul a căzut în tiranie, atunci și cele zece seminții au primit împărăție străină: pe a lui Ieroboam adică în Samaria, iar la

Dumnezeu. Dar, de vreme ce fiii și moștenitorii lui David nu au năzuit la Legea Domnului, pentru aceasta au căzut din Împărăție. Acestea le voi zice celor mai îmbunătățiți dintre Iudei de după scăparea din robie, aducând aminte lui Dumnezeu de făgăduința Sa cea de acest fel și rugându-L să o plinească". Ori și cu făgăduința aceasta se mângâie unul pe altul și dau bune-nădejdi poporului Domnului, de vreme ce zic și următoarele cuvinte, care și acestea s-au zis lui David de Dumnezeu.

14. Că a ales Domnul Sionul, osebitu-l-a pe dânsul spre locaș Luiși.

„Fiii tăi, zice, și fiii fiilor tăi vor șede pe scaunul Tău; pentru că și Sionul, cel apropiat de Ierusalim, întru care e scaunul împărăției tale, și pe acesta, zice Domnul, l-am ales Eu, Cel ce am dat făgăduința aceasta”^{*}.

15. Acesta e odihna Mea în veacul veacului; aici voi locui, că l-am ales pe el.

„Sionul acesta, zice, e odihna Mea, și întru dânsul voi locui, pentru că Eu l-am ales”. Acestea însă și cele următoare le zic ei ca pe unele de asemenea făgăduite de Dumnezeu¹⁰².

---

mutarea din Babilon, a fost gollită de davidiceasca împărăție”. Despre aceasta scrie Ieremia, anume despre împăratul Iehonia, cel ce a fost în vremea mutării din Babilon, zicând: *Pământule, pământule, ascultă cuvântul Domnului, scrie pe bărbatul acesta «om lepădat», căci nu se va mai adăuga din seminția lui bărbat șezând pe scaunul lui David, stăpânitor în Iuda* (Ier. 22: 29). Cu toate acestea însă, stăpânirea s-a curmat, s-au dezbinat în robie de la seminția lui Iuda; nu însă lipsind cu desăvârșire, că, robiți fiind Evreii în Babilon, începătoria o avea seminția lui Iuda; asemenea și după robie, căci povătuitorul poporului celui robit era Zorobabel, ce se trăgea din seminția lui Iuda, și așa până la venirea lui Hristos; căci de atunci, de la aceasta înainte a lipsit cu desăvârșire începătoria și stăpânia. *Că nu va lipsi, zice, începător din Iuda, și povătuitor din coapsele lui, până ce nu va veni Acela căruia I se păstrează* (Fac. 49: 10)”

^{*} De notat că stihul de față este cântat ca și Chinonic la unul din Praznicele închinat Maicii Domnului. Sionul este Născătoarea de Dumnezeu ca biserică întru care S-a sălășluit Cuvântul lui Dumnezeu prin întrupare.

¹⁰² Zice însă Chiril: „După slovă, dintru început Dumnezeu a cinstit Sionul mai mult decât pe celelalte cetăți și l-a arătat ca locuință a Sa, iar prin Duhul a făcut cunoscută Biserica cea din neamuri, întru care locuiește Hristos, făcând cetate cinstită și pe cei sfinți făcându-i să locuiască în ea; că de aceea zice *aici voi locui*”. Iar Teodorit zice: „Și altfel a luat sfârșit făgăduința: că, deși biserica cea veche din Ierusalim s-a făcut pustie pentru îndrăcirea Iudeilor, între case s-a făcut oarecare schimbare, că, prin dumnezeiescul dar, locurile de acolo s-au învrednicit de Cruce, de Înviere și de Înălțare; și dar de pe tot pământul și marea toți împreună aleargă acolo unde e locul Răstignirii și al Învierii, ca să

16. Vănatul lui, binecuvântându-l, îl voi binecuvânta;

Vănat a numit adunarea și bogăția hranei și toate cele de nevoie vieții, după Hrisostom. Iar prin *binecuvântându-l, îl voi binecuvânta* se înțelege „că voi hărăzi și voi adăuga, spre a fi toate cele trebuincioase spre hrană, bogate, sfinte și îmbelșugate”¹⁰³.

pe săracii lui îi vor sătura de pâine.

17. Pe preoții lui îi voi îmbrăca cu mântuire; și cuvioșii lui cu bucurie se vor bucura.

„Pe săracii cei ce locuiesc în Ierusalim, zice, îi voi sătura cu pâine, adică îi voi îmbogăți; pe preoții lui îi voi îmbrăca cu sănătate și cu neprimejduire¹⁰⁴. Și cuvioșii cei din Ierusalim, adică cei afierosiți lui Dumnezeu, cu bucurie se vor bucura”. Iar despre repetările acestea, adică *cu bucurie se vor bucura și binecuvântându-l, îl voi binecuvânta* și cele asemenea, unii zic că sunt însușire a limbii evreiești și a Scripturii, iar alții zic că repetarea aceasta arată creșterea ori adevărarea [întărirea] bucuriei și a binecuvântării.

---

se îndulcească de binecuvântarea ce izvorăște din acelea”. „Însă nu toți Iudeii au fost la fel, după cel nenumit, că și din ei, mulți păzind îndreptările lui Hristos, adică Noul Testament (pentru care s-a și zis: *pe care îi voi învăța pe ei* [v. 12]), s-au așezat la scaunul lui Hristos, pe cel al episcopiei zic, că peste acest Ierusalim pe scaunul lui Iacov au șezut cincisprezece episcopi dintre Iudei, iar cei ce nu au păzit înșiși s-au făcut pe sineși străini de făgăduință și au căzut din împărăția cea gătită”.

¹⁰³ Iar după o înțelegere mai înaltă: „*Vănatul Sionului*, adică al Bisericii este, după nenumitul tâlcuitor, cei ce în toate zilele ca niște pești se vânează de apostoleștile și evangheliceștile mreje. Iar *săracii Sionului* sunt cei ce de Dumnezeu se fericesc cu duhul, care au Pâinea cea gândită, Care S-a pogorât din cer”.

¹⁰⁴ Iar Teodorit zice: „Ceea ce mai sus a numit dreptate, aici o a numit mântuire; că mântuirea este rod al dreptății”. „De vreme dar ce aceștia, după Nichita, înșiși pe sine s-au îmbrăcat cu dreptate, după cuviință și Dumnezeu îi îmbracă cu mântuire. Mai înalt însă se înțelege că Hristos, Cel numit mai sus Dreptate, acum S-a numit Mântuire, cu Care se îmbracă preoții Bisericii, după cea zisă: *Îmbrăcați-vă cu Domnul Iisus* (Rom. 13: 14); căci Aceasta se pare că este locuința noastră, cu care dorim a ne îmbrăca, după Apostolul (cf. II Cor. 5: 2), cu îmbrăcămintea veseliei, haina mântuirii, după glasul lui Isaia (cf. 61: 10)”.

18. Acolo voi răsări corn lui David, gătit-am luminător* unsului Meu.

„Acolo, zice, în Sion, voi găti - iarăși din numele lui David - înălțime și cinste, pentru că după acestea îl vor slăvi toți oamenii, căci neamul lui împărătește pentru totdeauna. Și, pe lângă acestea, împăratului Meu David (că zicerea *unsului Meu* arată apropiere [alăturare, paralelism]) i-am gătit luminător, adică slavă și laudă seminției lui, care ca o făclie va arăta tuturor slava lui și ca o lumină se va arăta tuturor neamurilor ce vor veni, ca un strămoș al neamului și seminției celei de acest fel”. Ori *luminător* numește strălucirea neamului lui David, care strălucește între neamuri¹⁰⁵. Acestea toate vor urma moștenitorilor lui David, de vor păzi dreptatea și poruncile lui Dumnezeu, precum a zis mai sus¹⁰⁶.

19. Pe vrăjmașii lui îi voi îmbrăca cu rușine, iar peste dânsul va înflori sfințenia Mea.

---

* λύχνον = candelă, lampă, făclie sau altă sursă de lumină; metaforic: lumina cuiva sau a ceva, precum am zis și în altă parte.

¹⁰⁵ Altul însă zice: „Cornul lui David e pârga lui David, iar *făclia*, trupul cel de lut, ce are în loc de feștilă sufletul, iar lumină aprinsă pe Dumnezeirea Ceea ce locuia în trup”. „Că de vreme ce lui Zorobabel nu i se potrivește proorocia, după Teodorit (fiindcă nici strănepoșilor, nici fiilor nu le-a lăsat ighemonia, de aceea nimeni n-ar avea pricină să-l numească *corn*, el stăpânind puțină vreme, căci cornul însemnează ceva tare și dăinuitor), de vreme ce dar, zic, proorocia nu i se potrivește lui Zorobabel, cuvântul aceasta dar prevestește nașterea cea după trup a lui Hristos, după ceea ce se scrie: *Ridicat-a nouă corn de mântuire în casa lui David, slugii Sale* (Luca 1: 69). «Că întru acea vreme, zice, când se va arăta mântuirea adică, va răsări slava lui David, slăvindu-se el din cei mai din urmă pentru Hristos, Cel ce a răsărit dintr-însul». Ori, după Sfântul Chiril: „Făclie oarecare este dumnezeiescul Botezător mergând oarecum înaintea lui Hristos, pe care și Însuși Mântuitorul l-a mărturisit, zicând despre el învățătorilor Iudei: *Acela era luminătorul cel ce ardea și lumina* (Ioan 5: 35)”.

¹⁰⁶ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Bunătățile ni le dau doar făgăduințele lui Dumnezeu. Dar de nu vom face și noi cele din partea noastră, la acestea nici nu trebuie să ne uităm, căzând cumva cu fețele în sus [a nepăsare] și întorcându-ne cu fața la pământ (adică a ne lenevi). Că multe din bunătățile pe care le-a făgăduit Dumnezeu, nu le face și arătate [nu le lucrează], nevrednici aflându-se cei ce ar voi să primească bunătățile; precum și cele rele cu care i-a îngrozit, nu le aduce în lucrare atunci când cei ce L-au mâniat în urmă se schimbă și mânia o depărtează de la El. Acestea dar știindu-le, nici pentru făgăduință să nu ne lenevim, ca să nu cădem, nici pentru îngroziri să nu ne deznădăjduim, ci să ne schimbăm întru mai buni”.

„Eu, zice, voi rușina pe vrăjmașii lui David, adică ai neamului lui David; iar peste David, adică seminției și strănepoților lui, va înflori și va stăpâni Legea Mea”. Ori prin *peste dânsul* se înțelege în loc de „lui”, adică „neamului lui și întru moștenirea împărăției lui”.

Unii însă prin *corn* au înțeles pe Zorobabel, ca pe un povățuitor al poporului, și că în vremea acestuia, zice-se, se vor rușina vrăjmașii lui, și în vremea împărăției lui va odrăsli iarăși Legea cea ce din vechime se vestejise. Alții iarăși zic că zicerea *a ales Domnul Sionul* și celelalte ziceri ce urmează sunt proorocii pentru aceia ce urmau să se învrednicească a lua darul proorociei în biserica Ierusalimului¹⁰⁷.

Aceasta este tâlcuirea cea după istorie și după slovă a psalmului acestuia. Trebuie însă să tâlcuim și acele ziceri ale psalmului care pomenesc de Hristos: *Intra-vom în locașurile Lui, închina-ne-vom în locul unde au stătut picioarele Lui*. Aceasta este proorocie despre Creștinii care zic acestea unii către alții, *locașurile* numindu-le pe cele din Palestina și din Ierusalim, unde a petrecut și a locuit Stăpânul Hristos, iar *loc pe care a stătut picioarele Lui* zic ori locurile în care a umblat Domnul, ori numesc Crucea, asupra căreia s-au pironit picioarele Lui, pe care Cruce în Psalmul 98 o a numit *așternutul picioarelor Lui*. Și vedem dar proorocia aceasta plinită: că din toate părțile lumii merg Creștinii și se închină la sfintele locurile acelea. *Scoală-Te, Doamne, întru odihna Ta, Tu și Chivotul sfințirii Tale*. „Scoală-Te, zice, Doamne, din morți și suie-Te la scaunul Împărăției Tale cel din cer; Tu, Dumnezeule, și adăugirea omenității pe care o ai primit, că acesta e Chivotul sfințirii, adică locașul Dumnezeirii Tale”. Că precum Chivotul

¹⁰⁷ Iar Teodorit zice: „S-a plinit însă și altfel zicerea *pe vrăjmașii lui îi voi îmbrăca cu rușine, iar peste dânsul va înflori sfințenia Mea*, căci, cu adevărat, martori ai rușinii sunt Iudeii, vrăjmășirea cea către Hristos primind-o și rușinea secerând-o. Iar martori ai sfințeniei sunt bisericele cele din tot pământul și marea, ca unele ce sunt trup al Stăpânului Hristos ce iau de la El izvoare de sfințenie”. Iar Nichita în Catenă zice: „Poate că, zicând de înflorirea sfințeniei, astfel făgăduiește învierea din morți. Că a zis *va înflori*, adică iarăși va străluci; iar locuirea înlăuntrul trupului a Dumnezeirii, adică unirea ei cu trupul, necurmată o va avea, decât toate mai bună făcându-se și de nimic nefiind stinsă de aici înainte. *Sfințenie* însă se poate afla că se numește Dumnezeirea; că cei vechi ai Evreilor, scriind dumnezeieștile cuvinte, pentru evlavie și cinstirea de Dumnezeu, negrăitul nume al lui Dumnezeu, pe care s-au obișnuit să-l scrie cu patru litere (adică *Ιεχωβα* [despre Iehova a se vedea nota noastră de la Ps. 109: 1]), aveau obicei să nu-l însemneze nici cu literele omenesti, ca nu cumva cinstirea să fie lesne înțeleasă tuturor”, „nici prin limbă nu-l glăsuiau simplu, după Teologul Grigorie, ci sfințenie îl numeau. Dar și până acum, cei învățați mai cu de-amănuntul întru cele dumnezeiești așa numesc. Pentru aceasta, și tăblița șlefuită a arhierelui, adică cea din față și cea din dos, Domnul a toate a poruncit să se numească sfințenie, zicând: *Și să faci tăbliță de aur curat, și să sapi într-înșă chip de pecete: sfințenie Domnului. Aceasta va fi și în fata mitrei, și pe fruntea lui Aaron* (leș. 32: 36). Deci arătat este că prin *sfințenie* a însemnat Dumnezeirea”.

Legii s-a alcătuit din lemne neputezicioase și peste tot era ferecat cu aur curat, într-acest chip era și luarea omenității Domnului, încheată din trup nepăcătos și nestricat, care a și fost îndumnezeit din adevărata Dumnezeuire cea după fire, adică din unirea cea după Ipostas a adevăratului Dumnezeu. „*Preoții Tăi, zice, se vor îmbrăca întru dreptatea Evangheliei, adică se vor împodobi cu toată virtutea, și cuvioșii cei după preoți și iubitorii de virtute se vor bucura, petrecând îngerește.*

Pentru David, zice, sluga Ta, să nu întorci fața unsului Tău. „Adică de nu pentru altceva, măcar pentru mine, sluga Ta, să nu întorci arătarea lui Iisus Hristos, a Fiului Tău, Ce urmează a Se arăta oamenilor prin înomenirea Sa, ci să Se arate”. *Adevărul cel jurat lui David* arăta ghicitoarește pe Hristos, care urma să Se nască din seminția lui David și să șadă pe scaunul împărăției lui. Că Acesta e adevăratul Împărat al lui Israel, Care cu adevărat după maică este din seminția lui David. Care se trage din neamul lui David. Este însă și Împărat, căci a pus Lege Creștinilor, supușilor Lui, pe care-i îndreptează și-i păzește, și Care a murit pentru ei: căci acestea sunt însușirile care adeverează și caracterizează pe adevăratul împărat. „*De vor păzi fiii tăi așezământul Meu cel evanghelicesc și mărturiile Mele acestea pe care-i voi învăța* (cuvântul acesta însă se zice de către Dumnezeu-Tatăl către Fiul Său Cel Unul-Născut, adică către Hristos, Cel ce după omenitate este din David, pentru ucenicii și apostolii Săi, pe care Hristos în Evanghelie i-a numit *fii*, ca unii ce s-au făcut fii ai Lui prin învățătură și prin credință), de vor face, zice, apostolii aceasta, și nu numai ei, ci și Creștinii, ucenicii lor și cei următori, vor șede în păstorescul și apostolescul scaun prin arhierie. *Că-i vei pune, zice, pe ei începători și stăpânitori peste tot pământul* (Ps. 45: 16). Ori vor șede Creștinii, ucenicii apostolilor, întru odihna și îndulcirea cereștii Tale Împărății, care aceasta până astăzi se plinește la cei ce păzesc așezământul și poruncile Evangheliei.

Iar *odihnă veșnică a lui Dumnezeu* e Biserica, pe care porțile iadului nu o vor birui, iar *vânatul Bisericii* e năvodul propovăduirii, prin care vânează și prinde ca pe niște pești pe cei ce înoată în sărătura rătăcirii. *Vânat* e însă și *vânarea* * cu care apostolii au vânat mulțimile, iar *săraci ai Bisericii* sunt cei săraci cu duhul, pe care Tatăl îi va sătura cu pâinea cea cerească, adică cu Împărăția cerurilor. *Iar preoții Bisericii se vor îmbrăca cu mântuire* după ce mai întâi înșiși se vor îmbrăca cu dreptate, precum am zis. Iar *cuvioșii ei* se vor bucura cu bucurie veșnică, după ce vor muri și vor ieși din lumea aceasta. *Și va răsări David în Biserica lui Dumnezeu* cu înălțime și cinste, pentru că David se laudă și se slăvește ca strămoș al lui Hristos. Ori și *în Sion va răsări corn al împărăției lui David*, înalt și puternic, care împunge și omoară pe toți aceia ce stau împotriva lui; cornul acesta e Împărăția lui Hristos, iar *luminător* ce s-a gătit lui Hristos este

* ὀρνυν însemnează atât acțiunea de a vâna, cât și vânatul (ceea ce este prins) și modul prin care se face vânărea: cursa.

Preasfântul Trup ce I s-a alcătuit, fiind luminos pentru strălucirea nepăcătuirii. Ori *luminător* e Evanghelia care luminează pe cei ce se află în întunericul rătăcirii și povățuiește la buna-cinstire de Dumnezeu și la virtute; *că făclie*, zice, *picioarelor mele este Legea Ta* (Ps. 118), ori făclie e Înainte-mergătorul Ioan, *că acela*, zice, *era făclie luminoasă* (Ioan 5: 35). Iar *vrăjmași ai lui Hristos* sunt demonii și toți vrăjmașii adevărului, care cu toții se vor rușina, și mai vârtos în vremea Învierii a toată lumea. Lui Hristos însă *Îi va înflori* Sfânta Biserică, care sfințește pe cei ce vin la dânsa cu dreptate și care va avea pe Hristos ca floare a sa și podoabă.

PSALMUL 132

Cântarea treptelor.

1. **Iată acum ce este bun ori ce este veselitor, fără numai a locui frații împreună?**

Inainte-cunoscând așezarea cea mai de pe urmă a Iudeilor celor de un neam cu el, anume că, după ce se vor slobozi de neamurile dimprejur care-i vrăjmășeau, vor zidi biserica și cetatea Ierusalimului și vor petrece supunându-se unui povățuitor și stăpânitor, pentru aceasta cu psalmul acesta îi sfătuiește să nu se despartă unii de alții (precum s-au oșebit mai-nainte cele 10 seminții, făcându-și împărat al lor pe Ieroboam, sluga lui Solomon, și s-au mutat din Ierusalim în Samaria; iar cele două seminții, a lui Iuda și a lui Veniamin, aveau împărat al lor în Ierusalim, precum este scris în Cartea a III-a a Împăraților la cap. 12; care despărțire s-a făcut Iudeilor pricină de multe fărâdelegi și de războaie și de primejdii). Pentru aceasta, zic, sfătuiește David pe frații săi cei de un neam să nu fie despărțiți, ci să locuiască toți împreună sub ocârmuirea și povățuirea unei ocârmuirii, zicând: „Ce altceva este mai bun și atât de veselitor, decât a locui împreună frații și cei de un neam, ori într-unul și același loc, și a petrece împreună cu unire, cu dragoste și cu un suflet?”¹⁰⁸ Zice însă că locuirea-împreună a fraților e totodată și lucru *bun*, și lucru *veselitor*, căci multe lucruri sunt bune, dar nu sunt veselitoare și, dimpotrivă, multe lucruri sunt veselitoare, dar nu sunt totodată și bune, adică priincioase și folositoare sufletului. Iar împreuna-locuire,

¹⁰⁸ Iar Teodorit zice: „Că în vremea împăratului Roboam, fiul lui Solomon, semințiile s-au despărțit, și cele zece seminții au urmat lui Roboam, iar cele două au îmbrățișat davidiceasca împărăție. Iar după întorcerea din Babilon, s-au adunat iarăși împreună și au iubit unirea, și aveau o stăpânie, și petreceau sub un stăpânitor, iar slujba cea de obște o săvârșeau împreună”.

Legii s-a alcătuit din lemne neputrezicioase și peste tot era ferecat cu aur curat, într-acest chip era și luarea omenității Domnului, încheată din trup nepăcătos și nestruciat, care a și fost îndumnezeit din adevărata Dumnezeire cea după fire, adică din unirea cea după Ipostas a adevăratului Dumnezeu. *„Preoții Tăi, zice, se vor îmbrăca întru dreptatea Evangheliei, adică se vor împodobi cu toată virtutea, și cuviosii cei după preoți și iubitorii de virtute se vor bucura, petrecând îngerește.*

Pentru David, zice, sluga Ta, să nu întorci fața unsului Tău. „Adică de nu pentru altceva, măcar pentru mine, sluga Ta, să nu întorci arătarea lui Iisus Hristos, a Fiului Tău. Ce urmează a Se arăta oamenilor prin înomenirea Sa, ci să Se arate”. *Adevărul cel jurat lui David* arăta ghicitoarește pe Hristos, care urma să Se nască din seminția lui David și să șadă pe scaunul împărăției lui. Că Acesta e adevăratul Împărat al lui Israel. Care cu adevărat după maică este din seminția lui David. Care se trage din neamul lui David. Este însă și Împărat, căci a pus Lege Creștinilor, supușilor Lui, pe care-i îndreptează și-i păzește, și Care a murit pentru ei; căci acestea sunt însușirile care adeverează și caracterizează pe adevăratul împărat. *„De vor păzi fiii tăi așezământul Meu cel evanghelic și mărturiile Mele acestea pe care-i voi învăța* (cuvântul acesta însă se zice de către Dumnezeu-Tatăl către Fiul Său Cel Unul-Născut, adică către Hristos, Cel ce după omenitate este din David, pentru ucenicii și apostolii Săi, pe care Hristos în Evanghelie i-a numit fii, ca unii ce s-au făcut fii ai Lui prin învățătură și prin credință), de vor face, zice, apostolii aceasta, și nu numai ei, ci și Creștinii, ucenicii lor și cei următori, vor șede în păstorescul și apostolescul scaun prin arhierie. *Că-i vei pune, zice, pe ei începători și stăpânitori peste tot pământul* (Ps. 45: 16). Ori vor șede Creștinii, ucenicii apostolilor, întru odihna și îndulcirea cereștii Tale Împărății, care aceasta până astăzi se plinește la cei ce păzesc așezământul și poruncile Evangheliei.

Iar *odihnă veșnică a lui Dumnezeu* e Biserica, pe care porțile iadului nu o vor birui, iar *vânatul Bisericii* e năvodul propovăduirii, prin care vânează și prinde ca pe niște pești pe cei ce înoată în sărătura rătăcirii. *Vânat* e însă și *vânarea** cu care apostolii au vânat mulțimile, iar *săraci ai Bisericii* sunt cei săraci cu duhul, pe care Tatăl îi va sătura cu pâinea cea cerească, adică cu Împărăția cerurilor. *Iar preoții Bisericii se vor îmbrăca cu mântuire* după ce mai întâi înșiși se vor îmbrăca cu dreptate, precum am zis. Iar *cuviosii ei* se vor bucura cu bucurie veșnică, după ce vor muri și vor ieși din lumea aceasta. *Și va răsări David în Biserica lui Dumnezeu* cu înălțime și cinste, pentru că David se laudă și se slăvește ca strămoș al lui Hristos. Ori și *în Sion va răsări corn al împărăției lui David*, înalt și puternic, care împunge și omoară pe toți aceia ce stau împotriva lui; cornul acesta e Împărăția lui Hristos, iar *luminător* ce s-a gătit lui Hristos este

* θήραν însemnează atât acțiunea de a vâna, cât și vânatul (ceea ce este prins) și modul prin care se face vânărea: cursa.

Preasfântul Trup ce I s-a alcătuit, fiind luminos pentru strălucirea nepăcătuirii. Ori *luminător* e Evanghelia care luminează pe cei ce se află în întunericul rătăcirii și povățuiește la buna-cinstire de Dumnezeu și la virtute; *că făclie*, zice, *picioarelor mele este Legea Ta* (Ps. 118), ori *făclie* e Înainte-mergătorul Ioan, *că acela*, zice, *era făclie luminoasă* (Ioan 5: 35). Iar *vrăjmași ai lui Hristos* sunt demonii și toți vrăjmașii adevărului, care cu toții se vor rușina, și mai vârtos în vremea Învierii a toată lumea. Lui Hristos însă *Îi va înflori* Sfânta Biserică, care sfințește pe cei ce vin la dânsa cu dreptate și care va avea pe Hristos ca floare a sa și podoabă.

PSALMUL 132

Cântarea treptelor.

1. Iată acum ce este bun ori ce este veselitor, fără numai a locui frații împreună?

Inainte-cunoscând așezarea cea mai de pe urmă a Iudeilor celor de un neam cu el, anume că, după ce se vor slobozi de neamurile dimprejur care-i vrăjmășeau, vor zidi biserica și cetatea Ierusalimului și vor petrece supunându-se unui povățuitor și stăpânitor, pentru aceasta cu psalmul acesta îi sfătuiește să nu se despartă unii de alții (precum s-au osebit mai-nainte cele 10 seminții, făcându-și împărat al lor pe Ieroboam, sluga lui Solomon, și s-au mutat din Ierusalim în Samaria; iar cele două seminții, a lui Iuda și a lui Veniamin, aveau împărat al lor în Ierusalim, precum este scris în Cartea a III-a a Împăraților la cap. 12; care despărțire s-a făcut Iudeilor pricină de multe fărădelegi și de războaie și de primejdii). Pentru aceasta, zic, sfătuiește David pe frații săi cei de un neam să nu fie despărțiți, ci să locuiască toți împreună sub ocârmuirea și povățuirea unei ocârmuiri, zicând: „Ce altceva este mai bun și atât de veselitor, decât a locui împreună frații și cei de un neam, ori într-unul și același loc, și a petrece împreună cu unire, cu dragoste și cu un suflet?”¹⁰⁸ Zice însă că locuirea-împreună a fraților e totodată și lucru *bun*, și lucru *veselitor*, căci multe lucruri sunt bune, dar nu sunt veselitoare și, dimpotrivă, multe lucruri sunt veselitoare, dar nu sunt totodată și bune, adică priincioase și folositoare sufletului. Iar împreuna-locuire.

¹⁰⁸ Iar Teodorit zice: „Că în vremea împăratului Roboam, fiul lui Solomon, semințiile s-au despărțit, și cele zece seminții au urmat lui Roboam, iar cele două au îmbrățișat davidiceasca împărăție. Iar după întoarcerea din Babilon, s-au adunat iarăși împreună și au iubit unirea, și aveau o stăpânie, și petreceau sub un stăpânitor, iar slujba cea de obște o săvârșeau împreună”.

după Hrisostom, și unirea fraților au amândouă aceste bunătăți, care unire dintre ele nu e prea lesnă, ci cu greu¹⁰⁹. Împreună-locuirea aceasta o aseamănă însă și cu pilda următoare.

2. Ca mirul pe cap, ce se pogoară pe barbă, pe barba lui Aaron.
3. Care se pogoară pe marginea îmbrăcăminteii lui,

„Lucru atât de bun și de veselitor este, zice, a petrece împreună frații și a avea unire între dânsii, întocmai ca și mirul Legii, care ungea pe preoți, și se turna pe capul preotului. Că precum mirul acela era bun, fiind sfânt, așa era și veselitor și frumos-mirositor, asemenea e bună și sfântă și veselitoare și frumos-mirositoare împreună-locuirea fraților și unirea lor cea spre bine”. Căci, cu adevărat, bună e aceasta, pentru că firea și Legea lui Dumnezeu așa o cere; și veselitoare iarăși este, ca folositoare vieții și sufletului. Iar pentru că mirul acela, turnându-se pe capul preotului, se pogoară pe barba lui, pentru aceasta zice aici *ce se pogoară pe barba lui Aaron*, adică pentru că el a fost cel dintâi care s-a uns cu această ungere a Legii. Ori prin Aaron zice tot preotul Legii Vechi, fiindcă din Aaron se trăgea. Însă de vreme ce mirul acela se pogoară, după urmare, pe marginea îmbrăcăminteii lui, ceilalți tâlcuitori *marginie* au zis gura îmbrăcăminteii, fiindcă mirul se pogoară până acolo¹¹⁰.

¹⁰⁹ Pentru aceasta a zis și Hrisostom: „Întru împreună-locuirea fraților au urmat amândouă acestea, și îndulcirea, și pe cea mai bună; că dragostea pe aceasta o are cel mai mult; împreună cu folosul are și lesnirea, și cu dulceață cu adevărat o laudă pe aceasta de aici; că nu a zis simplu locuire, nici adunarea împreună într-o casă, ci *locuirea-împreună*, adică cu conglăsuire și cu dragoste, că aceasta face pe cei mulți a fi un suflet”. Zice însă și Teodorit: „«Prin înseși lucrurile ne-am învățat că nimic nu e mai vrednic de iubire ca frățeasca conglăsuire». Semințiile le numește frați, fiindcă începătorii semințiilor acestora au fost fii ai unui părinte, de unde și-au luat și numirea, ai lui Iacov”. După Nichita din Catenă: „David a zis stihul acesta prevestind și despre monahii cei ce trăiesc în împărțășire, adică cei din chinovii, că cu binele adică arată viața priincioasă, iar cu bucuria arată veselia cea din unirea minții”. Iar cel nenumit zice: „Iată, vor fi de o credință, după ce vor fi avut și o îndemânică [ageră] minte, atunci iată binele, iar când și cu lucrurile se vor conglăsi, iată și bucuria; însă prin *frați locuind împreună* să înțelegi cele trei puteri ale sufletului (adică mintea, cuvântul [rațiunea] și duhul), ori sufletul și trupul. Deci când acestea se conglăsuiesc după cunoștința celor dumnezeiești, atunci este binele, iar când și după faptele bune, atunci e bucurie”.

¹¹⁰ Zice însă Teodorit: „Untdelemnul arhieresc, adică mirul, se alcătuiă din osebite mirodenii, din smirnă, din chimen, din scorțișoară, din rădăcină de iris (care sad este un fel de crin, având rădăcină bine-mirositoare), dar niciuna din acelea nu slobozea de sineși atât de multă bună-mireasmă cât dregerea și amestecarea tuturor; iar cu aceasta, potrivit a asemanat fireasca conglăsuire, căci împreună-lucrarea mai multor isprăvi face buna-mireasmă a desăvârșitei virtuți. «Deci, zice, așa de bună este trebnicia unirii, ca și mirul

ca roua Ermonului, ce se pogoară pe munții Sionului.

Ermonul e un munte apropiat de muntele Libanului, după Didiu. Iar acest munte iarna adună la sine mult omăt pe care-l ține o vreme. Din acest omăt izbucnesc aburi, care, ridicându-se în aerul ce se află peste Sion, pricinuesc multă rouă în vremea secerișului și a arșiței. Deci așa cum roua aceasta este bună, fiind trebuincioasă pământului, și veselitoare, și îmbucurătoare, pentru că se pogoară cu dulceață și lin peste oameni, asemenea și împreună-locuirea fraților e bună și veselitoare. Și de vreme ce roua aceasta are începere și pricină în Muntele Ermonului, pentru aceasta o a numit David *rouă a Ermonului*¹¹.

Legii care-i ungea pe preoți, care se turna pe capul preotului”. Zice însă și Teologul Grigorie: „Am și alt mir, cu care se ung numai preoții și împărații, întru felurimea și preascumpă deșertare cea pentru noi; însă este alcătuit cu meșteșugul Marelui Făcător de mir. O, de m-aș noroci de mireasma mirului acestuia spre a mă apropia de Dumnezeu”. [Jertfa mielului era în Legea Veche mireasmă bine-plăcută ce se ridică prin ardere la Dumnezeu spre iertarea păcatelor poporului, iar jertfa Legii noi, Hristos, Mielul lui Dumnezeu, a vărsat mir bine-plăcut lui Dumnezeu prin îndumnezeirea firii umane, pe care astfel a ridicat-o la cer (cf. și Matei 26: 7 ș.u.; Ioan 11: 2; 12: 3). Din puterea acestei jertfe se sfințește și mirul Bisericii prin Duhul Sfânt, cu a Cărui putere se săvârșesc și sfintele slujbe, care slujbe folosesc și mir; mir alcătuit cu meșteșug dumnezeiesc, dat și folosit spre apropierea de Dumnezeu.] Iar altul zice: „Ceea ce numim noi epitrahil este în loc de *margină*, adică gura hainei”. „Precum dar, după Teodorit, de pe cap, prin barbă, până la marginile preotului curgând mirul, umplea preotul de buna-mireasmă, tot așa și de la stăpânire până la supuși ajunge folosul cel din unire”. Iar după Origen: „Duhul Cel Sfânt, despre Care e scris: *Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a uns...* (Luca 4: 18 etc.), mai întâi l-a plinit pe capul trupului, care era Înșuși Hristos, după care se pogoară către ceata apostolilor, care este podoaba feței lui Hristos, care [mir] n-a stătut numai până la aceia, ci a împărțit buna-mireasmă și peste haine, peste mulțimile cele dinafară ce împodobesc Sfântul trup, despre care zice Pavel: *A lui Hristos bună-mireasmă suntem* (II Cor. 2: 15); de aici e și ungera ce se primește pentru cei născuți a doua oară lui Hristos (adică peste cei ce se botează). Despre acestea proorocește și Isaia: *Bea-vor vin, și se vor unge cu mir; da-va acestea la toate neamurile, că sfatul acesta este pentru toate neamurile* (Is. 25: 7). Iar Sfântul Maxim zice: „Mirul e Duhul Sfânt, iar capul e mintea, iar barba lui Aaron, rațiunea care taie patimile și ierurhisește lui Dumnezeu faptele cele bune; iar harul Duhului se pogoară peste marginea îmbrăcămintei, adică filosofia practică se dă prin cea morală, căci marginea îmbrăcămintei este și sfârșitul [desăvârșirea] acesteia”. [Aici pare-se că Sfântul Maxim, urmând și altor autori, împarte urcușul în două, deși cel mai adesea îl împărțea în trei, dar pentru că cea de-a doua se aseamănă mult cu a treia și sunt în general unite, poate de aceea a pomenit doar de două. Sau poate că el arată două aspecte ale treptei întâi, a despătimirii sau a dobândirii virtuților.]

¹¹ Zice și Sfântul Chiril: „Asupra Bisericii se pogoară roua din cer, care îngrașă; adică cea gânditoare prin Duhul”. Iar Teodorit zice: „Atât de multă e roua cea din Ermon, încât

4. Că acolo a poruncit Domnul binecuvântarea

Acolo unde? În împreuna-locuire a fraților și întru unirea și iubita frăție și dragoste, după Hrisostom. Că aceasta e capul virtuților. „Acolo, zice, a trimis Dumnezeu binecuvântarea”. Însă *binecuvântarea* care se dă oamenilor de la Dumnezeu este harul, iar cea de la oameni către Dumnezeu este slavoslovie și lauda, iar cea ce de la oameni se dă oamenilor este rugăciunea ceea ce se face către Dumnezeu și cererea oamenilor pentru oameni¹¹².

și viața până în veac.

Aici zicerea se ia pe dinafară, zicându-se și *acolo a poruncit*, adică „acolo întru iubire frățească și dragoste a trimis Dumnezeu viață de ani îndelungați până în veacul și în timpul hotărât, adică în toată hotărâta vreme a vieții fiecăruia”. Că precum vrajba și tulburarea pricinuieste morți, așa dimpotrivă pacea și dragostea pricinuieste oamenilor viață, după Hrisostom. Că cei ce au pace și dragoste între sineși nu seucid unul pe altul, nici de vrăjmașii lor nu se vatămă și se strică, fiind între sineși păziți și întăriți prin unire și dragoste¹¹³.

---

sloboade picături și pe cărămizi. Iar Ermonul este munte al Palestinei, care se deosebește întrucâtva de pământul lui Israel (și vezi despre aceasta zicerea: *Pentru aceasta îmi voi aduce aminte de tine în pământul Iordanului și al Ermonului* (Ps. 41: 8), și: *Taborul și Ermonul întru numele Tău se vor bucura* [Ps. 88: 13]). Iar Origen zice: „Munți ai Sionului sunt cei ce pândesc cele înalte, peste care se pogoară roua, iar *Ermonul* se tâlcuiește fuga fiarelor. Se zice însă că și Iordanul oarecând de acolo s-a născut, și aceasta însemnează darul Sfântului Botez, că acesta pururea se pogoară peste sfinți și prin acesta se face fuga fiarelor celor gândite”.

¹¹² Iar Hrisostom zice: „Că aceasta – a fi uniți într-un gând – e și ea binecuvântare, precum cu adevărat cea dimpotrivă e blestemul. Pentru aceasta, oarecine o și laudă, zicând: *Frumoasă e înaintea Domnului și a oamenilor unirea fraților, și iubirea fraților celor de aproape, și femeia și bărbatul care se înțeleg unul cu altul* (Sirah 25: 1). Aceasta și altul ghicitorește o laudă: *De vor dormi doi, cald le va fi* (Eccl. 4: 11), apoi zice și de tăria iubirii: *Furia înreită nu se va rupe degrab* (4: 12), iar *frate pe frate ajutându-se fac o cetate tare* (Pilde 18: 19). Și Mântuitorul Hristos zice: *Unde sunt doi sau trei adunați împreună întru numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor* (Matei 18: 20); căci unde e dragoste e multă siguranță; ajutorul cel mult de la Dumnezeu e maica bunătăților; aceasta e rădăcina și izvorul lor, aceasta e pieirea războaielor, și pentru aceasta zice *viața până în veac*”.

¹¹³ Iar Teodorit zice: „Acolo a poruncit Domnul binecuvântarea, nu în Ermon, zice, ci în Sion, întru care și roua Preasfântului Duh cea de viață făcătoare s-a trimis peste Sfinții Apostoli, prin care toți cei ce cred câștigă binecuvântarea cea veșnică; căci inima și

PSALMUL 133

Cântarea treptelor.

1. Iată acum binecuvântați pe Domnul toate slugile Domnului.

Intr-acest psalm a săvârșit David cele cincisprezece cântări ale treptelor, încheind cuvântul întru mulțumirea lui Dumnezeu; pentru că prin treapta aceasta poruncește lui Iuda să mulțumească lui Dumnezeu, Care nu numai că i-a slobozit din robie, ci i-a făcut și să petreacă nevățamați într-atâtea neamuri și să vină la Ierusalim, patria lor; dar încă i-a izbăvit de vrăjmășirile păgânilor celor dimprejurul patriei, și i-a împuternicit să zidească biserica și Ierusalimul, și să locuiască slobozi cu toată voia și odihna, și să viețuiască fără frică. „Mulțumiți dar, zice, voi, robii și slujitorii lui Dumnezeu”. Rob al lui Dumnezeu e acela care se supune și ascultă poruncile lui Dumnezeu și-L slujește prin faptele cele bune¹¹⁴.

2. Cei ce stați în casa Domnului, în curțile casei Dumnezeului nostru.

„Mulțumiți, zice, și slavosloviți pe Dumnezeu, voi, cei ce stați în biserica

---

sufletul acelora erau una cu darul cel ce se dă prin Sfântul Duh, care este arvună și a tuturor bunătăților, și a vieții celei pururea-vecuitoare”.

¹¹⁴ Iar după Eusebie: „De vreme ce soborul Bisericii lui Hristos nu urma să se alcătuiască numai din cei unși, ci și din cei ce încă nu erau astfel, potrivit cheamă pe cei de jos împreună cu cei mai buni; cum ar zice cineva, pe cei ce încă se învață credința, care stau înaintea primelor uși, începătorești și introducătorești, pe care îi numește și slugi, fiindcă nu au luat Duhul înfierii, căci trebuie ca aceștia să stea în porți, și nu întru cele dinăuntru, nici întru Sfintele Sfinților, întru care au intrat cei unși. Pentru aceea zice și că în *nopti* sunt aceștia (v. 3), neîncredincându-se încă de luminarea cea prin Sfântul Duh. Iar zicerea *iată acum* este în loc de «nu zăboviți, nici nu întârziați despre buna-cuvântare cea către Dumnezeu»; că rodul vieții celei după Dumnezeu acesta e, a zice ceva bun despre Dumnezeu, a zice lucruri mari despre El din cele ce le știm. Dar ce lucru cinstit ar putea zice cineva despre Dumnezeu? Însă trebuie a zice ceva, și nu a rămâne cu totul fără glas și nesimțitor la facerea Lui de bine”. Iar Teodorit zice: „A lăuda pe Dumnezeu nu e lucru al tuturor, ci al celor ce îmbrățișează dumnezeiasca stăpânire, și a avea slujirea Stăpânului la mare preț. Iar lucru propriu celor ce au primit rănile păcatelor este de a lăcrima și a suspina și a cere dumnezeiasca iubire de oameni. Iar *slugi ale Domnului* viește a fi cineva nu numai după dogme, ci și după scumpătatea viețuirii”.

lui Dumnezeu și intrai într-însa de acum înainte, acum când s-a săvârșit și și-a luat podoba sa și slujirea ce se săvârșește într-însa¹¹⁵.

3. În nopți ridicați mâinile voastre la cele sfinte și binecuvântați pe Domnul.

„Nu cheltuiți, zice, fraților, toată noaptea în somn, ci, deșteptându-vă noaptea, ridicați mâinile voastre către sfințele sfinților, unde se zice că locuiește Dumnezeu, pentru harul cel de acolo, și slavosloviți pe Domnul mai mult [vârtos] în vremea nopții, pentru că atunci mintea e mai curată și are mai multă liniște și slobozenie”. Iar dacă David poruncește vechilor Iudei să se scoale noaptea din așternut și să meargă în biserica Domnului ca să se roage, ce iertare va lua Creștinul acela ce nu-și face rugăciunea nici măcar în casa sa (după dumnezeiescul Hrisostom) și care doarme toată noaptea? Cu adevărat, nicio iertare¹¹⁶.

---

¹¹⁵ Zice însă Hrisostom: „Celui necurat și spurcat nu i se îngăduie a pași peste îngrădirile cele sfinte, tot așa și cineva, de ar fi vrednic a intra într-însule, e vrednic a și binecuvânta, căci casa lui Dumnezeu se aseamănă cerului; și precum acolo niciuneia dintre potrivnicele puteri nu i se îngăduie a pași, așa și în casa lui Dumnezeu”.

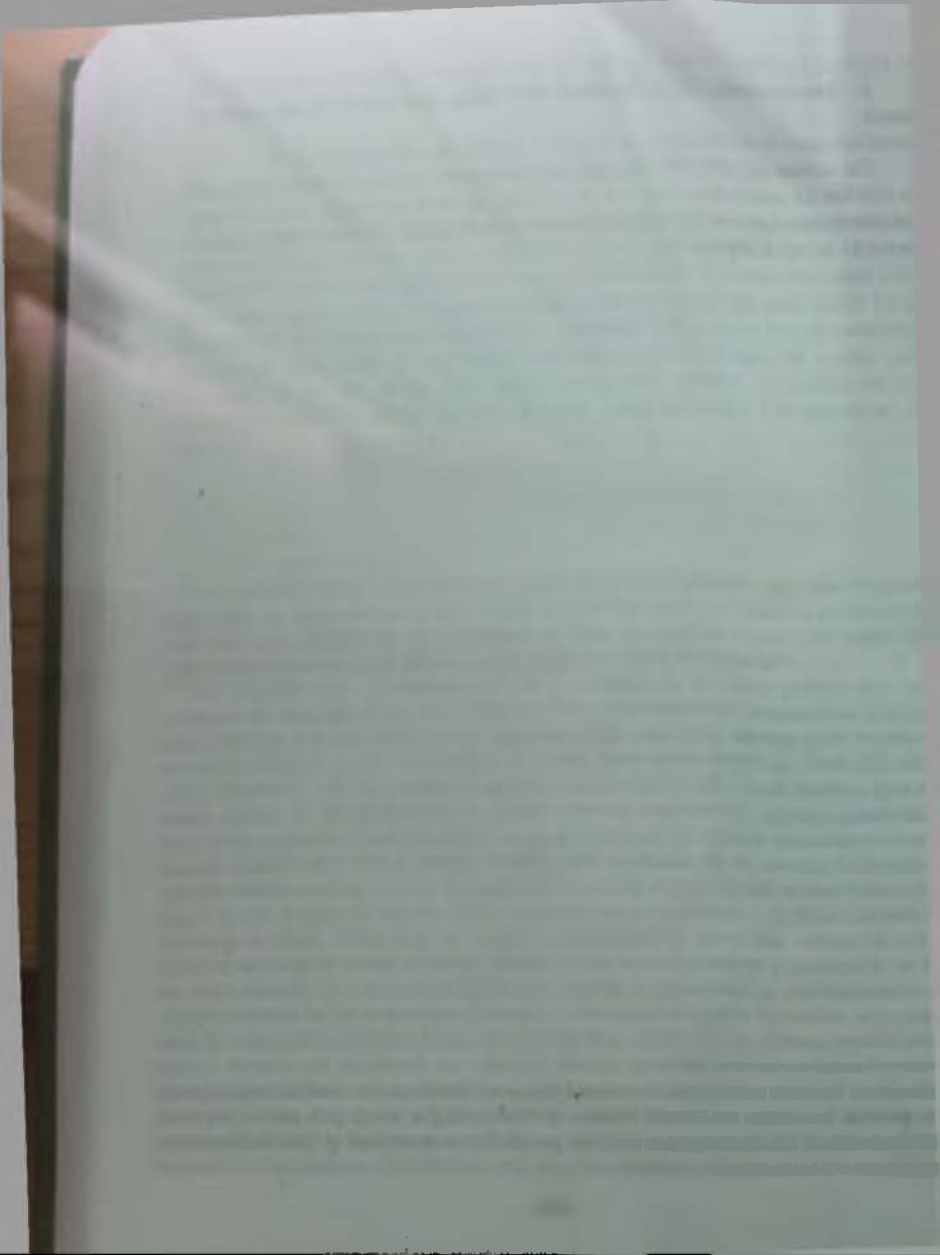
¹¹⁶ Iar Teodorit zice: „Dumnezeiescul Pavel a legiuit să se ridice pretutindeni mâini cuvioase, dar mai ales se cuvine a aduce lui Dumnezeu îndatorită închinăciune în locurile cele aferosite Lui. Iar după ce a învățat de chipul rugăciunii, învață și de vremea ei, anume că noaptea e potrivită cântării de laudă, dând multă liniște și fiind slobodă de multe tulburări”. „Că de o astfel de așezare are nevoie sufletul, după Nichita, spre a se aduce aminte de Însuși Dumnezeu; pentru aceea și rugându-ne, plecăm genunchii și vederile le acoperim, aducând vederea ca într-o noapte, ca nu cumva, arătându-se ceva, să smulgă mintea”. Zice însă și Marele Vasile: „Însă ia aminte, că nu s-a zis «întindeți», ci *ridicați mâinile voastre*, că cel ce caută cele de sus le ridică, iar cel ce are trebuință de ajutor la cele trupești le întinde. Deci forma aceasta a rugăciunii – a ridica mâinile – e obișnuită la sfinți. Poate însă că cuvântul însemnează și ceva mai adânc, că cel ce lucrează cele mari și cerești și înalte, ridicată având oarecum puterea practicească, se zice că ridică mâinile, iar cel ce lucrează lucruri smerite și pământești și stricăcioase își are mâinile atârinate în jos și spurcate. Aceasta o a însemnat și istoria lui Moise, căci atunci când își ridică mâinile, biruia Israel, iar când își lăsa mâinile în jos, biruia Amalic, adică puterea noastră cea lucrătoare era doborâtă, biruind puterile cele ce se luptă împotriva noastră; dar, înălțându-se și ridicându-se, puterea cea străvăzătoare din noi se face mai puternică”. Iar altul zice: „*Ridicați mâinile*, adică faptele voastre și lucrările cu îndrăzneală arătați-le lui Dumnezeu. Întreaga-înțelepciune o învață cuvântul, că nimeni, noaptea înverșunându-se [desfrânându-se], nu poate să ridice mâinile către Dumnezeu”.

4. Binecuvânta-te-va Domnul din Sion, Cel ce a făcut cerul și pământul.

Cu aceste cuvinte David roagă pe Dumnezeu pentru tot poporul, ca să-l binecuvânteze Domnul din Sion, că se socotea că acolo locuiește Cel ce a zidit cerul și pământul. Am zis însă despre aceasta și la Psalmul 127. Iar psalmul acesta se potrivește la toți Creștinii¹¹⁷.

---

¹¹⁷ Zice însă Teodorit: „Ca să nu socotească cineva că Dumnezeu a toate Se îngrădește în Sion, potrivit L-a arătat pe Dânsul Făcător al tuturor, că prin cer și prin pământ a primit toată firea zidirii; că în cer sunt îngerii, iar pe pământ sunt oamenii și cele făcute pentru dânșii”.

CATISMA 19

PSALMUL 134

Aliluia.

Despre suprascrierea *Aliluia* am spus mai-nainte că psalmii câți au această suprascriere sunt mulțumitori lui Dumnezeu¹.

1. Lăudați numele Domnului; lăudați slugi pe Domnul.

„Voi, zice, toți robii Domnului, și pentru că sunteți zidiri ale Lui, și pentru că sunteți casnici ai Lui, slavoskoviți numele Domnului, pentru că Acesta sfințește și binecuvântează pe cei ce-L binecuvântează”. Am zis însă despre aceasta și la Psalmul 82².

2. Cel ce stați în casa Domnului, în curțile casei Dumnezeului nostru.

Însăși aceasta o a zis și mai sus, în psalmul de mai-nainte. Dar și acum, aici însemnează pe toți aceia ce intră totdeauna în Biserica lui Dumnezeu; că celor ce nu stau în Biserica lui Dumnezeu, nu li se îngăduie să laude pe Dumnezeu. Din ce pricină? Pentru că, văzând ei biserica și sfințele cele ce sunt într-însa, care sunt

¹ „Iar *Aliluia* vrea să zică, după Eusehie, «Lăudați pe Domnul», că *Allu* se tălcuiește «lăudați», iar *ia*, se tălcuiește «Domnului». Drept aceea, psalmul acesta cuprinde cântarea și laudă lui Dumnezeu; în ea e cuprinsă încă și cateheză și învățătură, de care au trebuință cei ce din neamuri vin la cuvântul Dumnezeu, către care se și întinde porunca aceasta, robi încă fiind ei, și încă nevăzând pe Duhul înfieri, și nici intrând în cele mai dinăuntru ale casei, ci încă stând în afara celor dinăuntru, unde oarecând vor intra ca fiu, cu hărăzire fiind arbițați prin Duhul Sfânt”.

² Iar *Terdre* zice: „Fiindcă Dumnezeul nostru este nevăzută, și pe ea o lăuda porunca, pentru aceasta potrivit a ză *Lăudați numele Domnului*. «Îndestulată vă, zice, cu numirea lui Dumnezeu și nu căutați să știți ceea ce nu e îngăduit a ști”.

„Acum la Dumnezeu, nu uită să-l laude pe Dumnezeu, ci mai vârtos se îndeamnă s-l laude”.

3. Lăudați pe Domnul, că e bun Domnul.

„Slavosloviești, zice, pe Domnul, pentru că e iubitor de oameni; pentru că e izvorul prin de bine Făcător, dar mai ales celor ce îl laudă și-L slavoslovesc”⁴.

4. Cântați numele Lui, că este bun.

⁴ Prin aceste cuvinte, acest înțelept tăcutitor nu oprește a lăuda cineva pe Dumnezeu, fie de var afla în casa sa, fie în alt loc. Nu! Ci prin acestea îndeamnă pe Creștini să meargă în biserică lui Dumnezeu și acolo să se roage împreună cu ceilalți frați ai lor, atunci când nu-i oprește vreo nevoasă de boală sau altă întâmplare oarecare. Fiindcă prin obșteasca conglăsură a Creștinilor rugăciunea ceea ce se aduce lui Dumnezeu se face mai primită. [Această nedumerire a Sfântului Nicodim e într-adevăr motivată de aparenta ambiguitate a cuvintelor lui Eftimie. Poate că Eftimie socotește că, spre deosebire de cei din Biserică, ce au Duhul înferii – de care vorbea și Eusebie mai-nainte –, cei din afara Bisericii, sau care privesc totuși cu oarecare interes la ea, fără a fi totuși în ea, nu pot să laude pe Dumnezeu după cuviință, fie din pricina uitării (ca unii care nu sunt fii deplin ai ei și nu sunt pătrunși de slava ei, care-i face să nu uite de lauda lui Dumnezeu), fie pentru că nu au trecut prin cateheză și învățătură, cum zice tot Eusebie, drept care nu li poate îngădui a lăuda pe Dumnezeu, căci astfel s-ar primejdui sufletește și pe sineși, și pe ceilalți, pentru pricina lesne de înțeles celor ce au primit Duhul înferii, de Care s-a zis mai sus (vezi de pildă Matei 7: 6; I Cor. 11: 28 etc.).] Pentru aceasta zice Hrisostom, tâlcuind zicerea așa: „Dacă și noaptea se cuvine a merge la cele sfinte, gândește-te ce iertare oare ar putea dobândi cel ce nici în casă nu-și săvârșește rugăciunile întru acea vreme! Că dacă la biserică cea iudaicească au tuturor le era îngăduit a umbla oricând și în tot locul, ci multe și osebite erau rânduielile umblării: un loc adică era pentru cei ce se apropiu de Legea evreiască, iar altul pentru Evreii cei dintru început, altul pentru preoți și altul pentru singur arhiereul, gândește-te câtă sfințenie îți trebuie ție, celui ce ai primit simboalele (adică semnele credinței), că sunt mult mai mari decât cele primite în Sfintele Sfințelor! Că nu ai pe Heruvimi, ci pe Însuși Stăpânul locuind înăuntru; nici năstrapa și manna și tablele de piatră și toiagul lui Aaron, ci Trupul și Sângele Stăpânului, și Duhul în loc de slova! Și cu cât te-ai învrednicit de mai mari și mai înfricoșătoare taine, cu atâta te faci vrednic de mai mare sfințenie, sau de mai multă muncă, de vei călca cele poruncite”. Adaugă însă Eusebie: „Bine e însă a fi stând în casa Domnului, dar fără clătinare, nici spre tragere spre cele din urmă, ci cu arătarea osârdiei de a merge către cele dinăuntru”. Și Teodorit zice: „Scăpând de robia Babilonienilor și dobândind iarăși buna-podoabă a dumnezeieștilor curți, lăudați dar pe Dătătorul bunătăților acestora!”

⁴ Iar Teodorit zice: „Prilej al cântării de laudă să faceți bunătatea Celui ce se laudă”.

⁵ *ψάλλετε, lit.*: cântați cu psaltirea; lăudați cu psalmi. A se vedea în acest sens și tâlcuirea lui Eusebie de mai jos.

„Cântați, zice, mărele Domnului, pentru că a cânta cinstea Domnului e lucru bun și folositor; că duhovniceștile cântări și psalmi cu umilință și cu evlavie cântându-se, învață și pe cei ce cântă și pe cei ce ascultă scumpătatea dogmelor, adună mintea către Dumnezeu, adorm patimile, îndulcește sufletul prin melos și împreună cu folosul se folosească și se bucură”, după Hrisostom. Și precum cei ce au iubire către o persoană îi alcătuiesc laude și cântări, pe care cântându-le și citindu-le, își mângâie dorul către aceasta, după Hrisostom, așa și David aici, zicând *cântați*, arată covârșitoarea iubire ce trebuie a o avea către Dumnezeu: cei ce cântă și cei ce ascultă. *Cântați* însă a zis nu firii lui Dumnezeu, pentru că aceea e de necuprins, ci numelui Lui, împletindu-l laude și cântări⁵.

5. Că pe Iacov a ales Luiși Domnul.

Aici David zice pricina pentru care trebuie a cânta Domnului, adică pentru că Domnul din toate neamurile a ales neamul Evreilor, cel ce se trage din Patriarhul Iacov, și l-a afierosit pe acesta Luiși, ca să slujească numai lui Dumnezeu.

6. Pe Israel spre moștenire Luiși.

Pe însuși poporul Evreilor îl numește aici Israel, ca pe unul ce se pogorâra din Israel, adică din Iacov; căci acesta, numindu-se mai întâi Iacov, în urmă, după sporirea în Dumnezeu, precum zice Marele Vasile, s-a numit și Israel. „Pe poporul Evreilor, dar, zice, l-a ales Dumnezeu moștenire și parte a Sa”; că pentru aceasta l-a numit și popor ales; *că-Mi veși fi Mie, zice, popor ales* (Ieș. 19: 5), adică socotit și iubit și cercetat de Dumnezeu, ca o avuție și bogăție a Sa.

7. Că eu am cunoscut, că este mare Domnul.

Aici David pune și altă pricină pentru care se cuvine a cânta și a lauda pe Dumnezeu și vechiul și noul Israel, adică Creștinii. „Pentru că eu am cunoscut mai

⁵ Iar alt tâlcuitor a zis: „Cântați numelui Lui, că e bine-încuviințat”. Iar altul: „Că e dulce”. „Amândoi însă, după Hrisostom, zic adevărul. Că de mii de ori de ar fi înverșunat (îmoral) cel ce cântă, rușinându-se de psalmi, adoarme tirania înverșunării. De mii de ori de ar fi înghițit de rele și stăpânit de mahniciune, rușinându-se de dulceață, își ușurează cugetul, își intraripează mintea și-și înalță sufletul”. „*Psaltire* însă, după Eusebie, este trupul omenesc, alcătuită din osebite simțiri, ca din osebite strune; iar mintea ceea ce este în om, lovind în el ca în niște strune cu dulceață și bună-rânduială, isprăvește lucrările petrecerii celei îmbunătățite. «Deci, fiindcă e bine a cânta, zice, adică prin lucrări a slăvi pe Dumnezeu, prin psaltire și prin mădularele trupești, dați lui Dumnezeu cuviințoasa laudă»”.

mult decât voi și cu scumpătate am înțeles că e mare Domnul, atât din dumnezeiescul har care m-a luminat, cât și din vederea cea cu pricepere a lucrurilor și minunilor Lui⁶.

8. Și Domnul nostru peste toți dumnezeii.

„Că Domnul, Căruia noi Îi slujim, este Cel ce este, iar cei ce de Elini se numesc dumnezei nu sunt cu adevărat, iar Domnul nostru e cu adevărat Domn, iar dumnezeii Elinilor nu sunt întru adevăr dumnezei”. Se vede însă că David a întrebunțat numai aici *pe peste* în chip asemănător, după iconomie și pogorământ, adică pentru grosimea minții poporului Evreilor, după Hrisostom. În alte părți însă Îl numește Domn și Dumnezeu, zicând: *Dumnezeul dumnezeilor Domnul a grăit* (49: 1); și în psalmul acesta dar, suind câte puțin pe auzitori la adevărata cunoștință a lui Dumnezeu, arătându-L drept lucrător și făcător de minuni, iar pe dumnezeii neamurilor luându-i în batjocură. S-a zis însă și în Psalmul 96: *Foarte Te-ai înălțat, mai presus decât toți dumnezeii*, și caută acolo tâlcuirea zicerii acesteia.

9. Toate câte a vrut Domnul a făcut.

10. În cer și pe pământ.

Însăși aceasta o a zis și în Psalmul 113: *Dumnezeul nostru în cer și pe pământ, toate câte a vrut a făcut*⁷.

⁶ Zice însă Hrisostom: „Spune-mi, dar, tu ai cunoscut, iar ceilalți nu știi? «Știu, cu adevărat, însă nu precum știu eu. Că mai ales al sfinților și al celor ce s-au suit e lucru a ști mai cu scumpătate mărirea lui Dumnezeu, însă nu toată care este; căci aceasta e cu neputință. Dar ei, decât ceilalți, știu mai arătat”. Zice însă și Teodorit: „Prin înseși lucrurile ne-am învățat țaria Dumnezeului nostru și că dumnezeii închinați de celelalte neamuri nu se vor putea alătura lângă Dănsul; și nimeni nu alătură pe Cel ce este de-a pururea cu cel ce nicidecum nu este”.

⁷ Zice însă Teodorit: „Asemenea acestora e zicerea aceasta: *Din mărirea frumuseții zidirilor după socoteală* [lit.: după analogie] *se vede Făcătorul lor* (Înț. Lui Sol. 13: 5). Și cea zisă de apostoli: *Cele nevăzute* (ale lui Dumnezeu), *cu faptele socotindu-se, se văd* (Rom. 1: 20). Iar acum David, prin făptura întregii lumi, arată puterea lui Dumnezeu și zice că cele ce s-au făcut nu sunt după măsura puterii Sale, ci după a voii Sale, că putea să facă mult mai multe decât acestea și cu mult mai mari, dar a voit doar atâtea și unele ca acestea”. Aduăgă însă Hrisostom, zicând: „Și ceea ce e de mirare e că le-a făcut nu cu osteneală, nu cu trudă, ci cu poruncă, cu singură voia, că voit numai, și lucrul îndată a urmat; și precum nouă, voia nu ne dă osteneală, tot așa nici lui Dumnezeu a face atât de multe și în felurite puteri. Iar aceasta arătând-o Proorocul, zice: *Toate câte a voit a făcut, în cer și pe pământ*. Vezi însă că nu numai la facerea celor de pe pământ, ci și la zidirea puterilor celor de sus singură voia Sa a fost de ajuns? Văzut-ai cum a arătat lesnirea

11. În mări și întru toate adâncurile.

Mări numește David toate sâurile mării celei una. Fiindcă, după Moise, adâncurile apelor le-a numit Dumnezeu mări (Fac. 1: 10), iar *adâncuri* le zice celor de sub pământ, celor de necuprins. „Înlauntrul tuturor acestora a făcut Dumnezeu, zice, toate făpturile cele cuprinse într-însele: saduri, vietăți însufleșite și neînsufleșite, câte a voit. Apoi, după urmare, laudă oarecari lucrări ale lui Dumnezeu vrednice de mirare, lăsându-le de-o parte pe cele mai mari, ca și din făpturile cele mai de jos să arate mărirea și vrednicia de laudă a Făcătorului a toate”⁸.

12. Ridicând nori de la marginea pământului.

„Domnul, zice, e Cel care cu Pronia Sa ridică nori din adâncurile cele mai de jos ale pământului și îi înalță în aer, și, măcar că ei sunt grei după fire, Domnul însă face să se pogoare din părțile cele de sus ale aerului ploaia cea din nori, atunci când, îngroșându-se ei, se fac mai grei decât aerul, cel ce îi poartă pe ei”⁹.

[facerii] și bogăția făpturilor, și stăpânirea cea neoprită?” Iar Origen zice: „Câte a făcut Domnul în cer și pe pământ, în mări și în adâncuri sunt bune, cu voia lui Dumnezeu fiind făcute. Iar de s-a făcut cineva rău din cer, precum duhovniceștile puteri ale răutății, ori pe pământ, precum oamenii cei păcătoși, ori în mări, precum răutatea balaurului, ori în adâncuri, precum prin răutatea celor ce li s-a poruncit să meargă acolo, acest rău nu l-a făcut Dumnezeu cu voia Sa, *că din gura Celui Preaînalt nu vor ieși cele rele și ce e bun* (Plângeri 3: 38)”.

⁸ Iar Teodorit zice: „*Adâncuri* numește nemărginita mulțime a apelor, iar *mări* a zis la plural, pentru aceea că marea cea una se desparte în multe noianuri, că unul e sânul Atlantic, altul Oceanul, altul noianul Tirenian și Ionian, și cel Arabic, și cel Indian, și Elespontul, și alte noianuri pe lângă acestea”.

⁹ Iar Teodorit zice: „*De la marginile pământului a zis că se ridică aceștia, zicând aceasta cu deadinsul; fiindcă din apele mării se alcătuiesc, că mările sunt cele ce cuprind pământul. Pentru aceea s-a și zis: Cel ce ai întemeiat pământul pe ape* (Ps. 103). Aceasta o a zis și Iov: *Cel ce legi apa în nori* (26: 8)”. Iar Teologul Grigorie zice: „Cine e cel ce leagă apa în mări și face adică să stea pe nori? O, minune! Cu cuvântul se ține firea cea curgătoare! Iar parte din ea se revarsă peste fața a tot pământul și îi seamănă în vreme și deopotrivă!” Iar Marele Vasile zice: „A apelor din aer început oarecare și izvor e marea, care, încălzindu-se de razele soarelui, învistierește prin aburi partea cea mai subțire a apei; care, trăgându-se în locul cel mai de sus, se răcește apoi acolo, pentru se face mai presus de răsfrângerea razelor soarelui cea de pe fața pământului, și, împreună cu umbra cea din nori întinzându-se răceala, se face ploaie și adăpă pământul; iar norul e un aer gros, alcătuit din umeda aburire a pământului; apoi, înălțându-se cu vânturile, atunci când

13. Fulgerele spre ploaie le-a făcut.

„Dumnezeu, zice, e Cel ce face fulgerele în vremea ploii; și Însuși El este Cel ce unește pe cele potrivnice și stricătoare una cu alta, ca să se unească între ele fără a se vătăma, adică fulgerul, înfocat și arzător fiind, să nu mistuiască și să usuce apa ploii, nici arzăți apa ploii, ceea ce se aduce cu pornire, să nu stingă fulgerul, după Hrisostom și Teodorit”¹⁰.

14. Cel ce scoate vânturile din vistieriile Sale.

„Dumnezeu, zice, e Cel ce scoate vânturile din vistieriile Sale”; vistierii zice aici locurile cele ascunse din care ies vânturile, pentru că și vistieria e ascunsă. Iar cu asemănarea vistieriei, David a arătat necunoștința nașterii vânturilor¹¹. Ori prin *Cel ce scoate vânturile din vistieriile Sale* vrea să arate îndemânarea și lesnirea cu care Dumnezeu, când voiește, face vânturile, după Teodorit. Căci, cu adevărat, lucru vrednic de mirare este a trimite Dumnezeu cu lesnire uneori vântul acesta, alteori celălalt, ori și pe unul și pe altul împreună, iar uneori a trimite mai multe vânturi în aceeași vreme, iar alteori a nu trimite

---

ia de la dănsule potrivită suflare și se face de o greutate îndestulă de aburi din umezeala cea împrăștiată, atunci norii slobod pe pământ picături de apă. Aceasta e dar firea apelor celor ce-și iau începutul de la pământ și care prin aer se pogorâă pe pământ”. Adaugă însă Hrisostom: „Nu numai că norii trimit ploaie, ci o și poartă, și nu unde se arăt, acolo slobod și ploaie, ci, trecând peste țări și neamuri, fac ploaie în felurite locuri”.

¹⁰ Însă Teodorit și Eusebie au tălcuit zicerea *spre ploaie* „spre înainte-gătire de ploi și tunete”, că fulgerul mai-nainte vestind, s-a obișnuit ca apoi să urmeze tunete”. Zice însă Teologul Grigorie: „Ce-mi vei filosofa despre fulgere și tunete, o, tu, cel din oamenii cei de pe pământ, care nu te-ai luminat nici de scânteile cele mici ale adevărului? Ai căror aburi din pământ vei face norii pricinuitoari? Ori vreo îndesire de aer? Ori înghesuii de nori prea-râriți, ori împreună-lovire a lor? Așa ca înghesuirea să facă fulgerul, iar lovirea trăsnetul? Și care duh [vânt], strămtorându-se, apoi, neavând străbutere, se înghesuie să fulgere și să tunc lovindu-se?” (Din întrebarea aceasta însă Teologul voiește să arate că nimeni nu cunoaște cu scumpătate lucrarea zidirilor lui Dumnezeu.)

¹¹ Despre vânt și despre aer S-a zis de Domnul: *Duhul suflă unde voiește, și glasul Lui îl auzi, dar nu știi de unde vine și unde merge* (Ioan 3: 8). Că și vântul este mișcare și pornire de aer. Pentru aceasta a zis și Teologul Grigorie: „Aer zic pe această multă bogăție, care nu se măsoară cu dregătorii și cu norocuri; ci după împărțirea mannei (Ieș 16: 18), primită cu îndestulare și prețuită pentru potrivita ei împărțășire; căruța firii celei întraripate [ce zboară cu vântul], scaunul vânturilor”; „că multe sunt deosebirile vânturilor, după Hrisostom, că unul e mai subțire, iar altul mai gros, unul mai rece, altul mai cald, unul nui uscat, iar altul mai umed”. Și suflă, după cei [cercetătorii] mai noi, în marea continentală șaisprezece vânturi, iar în ocean sunt indoite, adică treizeci și două”.

niciunul, așezarea aerului rămânând lină și pașnică, și cum toate acestea le face pentru o rațiune sau trebuință oarecare, și nu fără vreo rațiune și în zadar, de ea și cum le-ar ține închise în oarecari vistierii, iar de acolo cu lesnire să le scoată când voiește [adică în chip neîntemeiat].

15. Care a bătut pe cei întâi-născuți ai Egiptului.

16. De la om până la dobitoac.

Despre această bătaie a celor întâi-născuți ai Egiptului am spus în Psalmul 77, și caută acolo tâlcuirea acesteia: *Cale a făcut mâinile Sale, și nu a cruțat de moarte sufletele lor* (stih 50). *Iar de la om până la dobitoac a zis ca să arate covârșirea bătăii Egiptenilor*¹².

17. Trimis-a semne și minuni^o în mijlocul tău, Egipte.

18. Întru Faraon și întru toate slugile lui.

Vezi despre aceasta la zisul Psalm 77: *Cum a pus în Egipt semnele Sale, și minunile Sale în câmpia Taneos* (stih 43). Iar după ce David a pomenit de bătaia a zecea și cea mai grea, adică moartea celor întâi-născuți, după urmare, aici, pe celelalte bătăi le spune unite, zicând *semne și minuni*¹³.

19. Care a bătut neamuri multe.

„Dumnezeu, zice, a omorât acele neamuri care opreau pe Evrei să treacă și să meargă spre pământul făgăduinței, adică pe Amaleciți și pe Moabiteni pe

---

¹² Zice însă Hrisostom: „Că pământul și cerul și toate cele ce se văd se îndulcesc de iubirea de oameni, a arătat Proorocul prin cele zise, și ca să facă mai bine-cunoscători pe Evrei, și pe cele particulare [din parte] să le povestească, a arătat că Dumnezeu poartă de grijă peste tot și că lor le-a dăruit oarecari faceri de bine”. Zice însă și Teodorit: „Bătaia cea de pe urmă o a pus la început, căci după aceasta au dobândit Evreii slobozenie”.

^o Despre τράχη (Infricoșări, minuni), vezi nota noastră de la Ps. 70: 8.

¹³ [Și lucrările lui Hristos din Evanghelii au fost numite de autorii acestora tot semne, minuni și puteri, toate aceste nuanțe sau osebite nume ale lucrărilor dumnezeiești având sensul sau mesajele lor deosebite.] „Ce e în mijlocul tău? zice Hrisostom: „Adică că e lucru vederat, precum și atunci când zice în altă parte: *Mântuire a lucrat în mijlocul pământului* (Ps. 73: 13), căci mijlocul e vederat tuturor”. Și Teodorit zice: „Că nu a putut împărăția ca să izbăvească pe Faraon de bătăile acestea de Dumnezeu rânduite, ci întru aceleași rele au căzut atât împăratul, cât și cei ce se împărățesc de el. Tot așa a zis Dumnezeu și către Moise: *lata, voi lovi pe tot cel întâi-născut al Egiptului, de la întâiul-născut al lui Faraon cel ce șade pe scaun, până la cel întâi-născut al roabei de la moară* (Ieș 11: 5)”.

Edonști și pe ceilalți, ori și pe unele neamuri multe ce locuiau în Palestina”. Se vede dar că David urmărea ocazia pe scurt și în treacăt.

20. Și a ucis împărați tari.

„Dumnezeu, zice, a omorât pe ighemonii și împărații neamurilor mai sus-zise”.

21. Pe Sion, împăratul Amoreilor,

22. Și pe Og, împăratul Vasanului.

Sion este un vestit împărat al Amoreilor, pentru bogăția și oștile sale, iar *Og* era prea laudat pentru mărimea și bărbăția trupului său, că se zice că avea pat de fier, pe care se culca, și care avea nouă coți lungime și patru coți lățime¹⁴.

23. Și toate împărățiile lui Hanaan.

„Dumnezeu, zice, a pierdut toate împărățiile pământului Hanaan”, adică al Palestinei¹⁵, în care locuia un neam deosebit de ceilalți, numit Hanaanei.

24. Și a dat pământul lor moștenire.

25. Moștenire lui Israel, poporului Său.

De două ori a zis David *moștenire*, pentru ca să arate bogăția și îmbelșugarea lor, de ca și cum ar zice „pământul neamurilor mai sus zise l-a dat drept moștenire poporului lui Israel, cu adevărat moștenire”¹⁶.

26. Doamne, numele Tău este în veac,

---

¹⁴ După unele aprecieri, în lumea veche românească un cot avea 637 cm în Moldova și 664 în Muntenia.

¹⁵ Aceasta însă arătat o povestește Moise în Deuteronom: *Căci numai Og, împăratul Vasanului, rămăsese în Refaim. Iată patul lui, pat de fier, iar acesta era la marginea fiilor lui Amon: de nouă coți lungimea lui, și de patru coți lățimea lui, cot bărbătesc* (Deut. 3: 1). Iar la Eusebie și Teodorit se scrie că patul lui era de cinci coți în lățime; însă se vede că e greșeală de manuscris.

¹⁶ „Pe Hetei adică, după Teodorit, pe Hanaanei, pe Ferezei, pe Evei, pe Amorei, pe Gherghesei, pe Iebusei și douăzeci și nouă de împărați, și țările și cetățile ce se stăpâneau de aceia le-au împărțit poporului”.

¹⁷ Pentru aceea a zis Hrisostom: „Și aceasta însă e mare minune, nu numai a-i scoate, ci și a stăpâni pământul, și cetățile a le împărăți, care pământ, din vechime, prin păgânii împărați le-a fost dat Israelitenilor de Dumnezeuul lor”

27. Și pomenirea Ta în neam și în neam.

„Pentru minunile cele zise mai sus, pe care le-ai făcut Tu, Doamne, numele Tău și moștenirea Ta rămân în veac și întru neamurile evreilor, că aceștia sunt cei cărora li s-a făcut bine cu niște faceri de minuni ca acestea”¹⁷.

28. Că va judeca Domnul pe poporul Său.

29. Și spre slugile Sale Se va umili.

„Domnul, zice, va judeca pe poporul Său, adică va face judecată și izbândă poporului Său asupra vrăjmașilor celor ce-l vatămă, și Se va îndupleca spre poporul Său acesta care Îl îmblânzește și Îl alinează pe Dumnezeu cu rugăciunile lui; ori va judeca pe poporul Său atunci când păcătuiește, și cu dreptate îl va pedepsi, iar când se pocăiește, El Dumnezeu Se va milostivi asupra-i și-l va ajuta”, după tâlcuirea lui Hrisostom¹⁸.

30. Idolii neamurilor, argint și aur, lucruri de mâini omenești.

Însăși aceasta o a zis și în Psalmul 113, și vezi acolo tâlcuirea. S-ar putea nedumeri cineva, după înțeleptul Fotie, cugetând că și sfintele noastre icoane, ale Creștinilor, sunt aur și argint după materie și lucruri de mâini omenești; dar răspunde zicând că da, sunt lucruri de mâini omenești, însă nu sunt idoli, pentru că chipurile cele dintâi ale [prototipurile] idolilor sunt neînfințate [fără ipostas] și mincinoase, pentru că aceștia sunt idoli ai acelor care nu sunt dumnezei, ci draci, care mint și plăsmuiesc Dumnezeirea. Iar chipurile cele de mai-nainte

¹⁷ Zice însă Hrisostom: „Aici curmă cu slavoslovia lungimea cuvântului, care lucru e pururea obișnuit sfinților: când, începând a zice ceva din minunile lui Dumnezeu, se aprind și nu vin la sfârșitul cuvântului până ce nu vor slavoslovi și vor lăuda pe Dumnezeu pentru cele ce se zic, și până ce nu-și satură dorul lor. Care lucru și Pavel pretutindenea îl face: că, aprinzându-se de negrăita iubire de oameni a lui Dumnezeu, spune o slavoslovie, zicând: *Doamne, numele Tău este în veac* (cf. Gal. 1: 5), adică «slava Ta e necurmată, nimic nu o strică, nici nu o curmă, ci de-a pururea este și neschimbată rămâne, neprefăcută, înflorind și întinerind; și pomenirea Ta e întru toate neamurile, nesfârșită și fără margine». Și Teodorit: „Mărimea minunilor celor făcute de Tine i-a învățat pe toți numele Tău, iar pomenirea facerilor Tale de bine se va ține încă și întru neamurile ce vor fi”.

¹⁸ Și Teodorit zice: „Văzându-ne pe noi vrăjmăși de nevăzuții vrăjmași, nu ne vei trece cu vederea, nici nu vei aduce asupra noastră pedeapsă potrivită păcatelor noastre, ci vei fi nouă milostiv și blând”. Însemnează și că zicerea aceasta David o a luat de la Moise, care zice în cântarea sa: *Că va judeca Domnul pe poporul Său și spre slugile Sale Se va umili* (Deut. 32: 36).

[prova]purile] ale icoanelor noastre sunt cu adevărat și precum se și numesc, iar idoli adică sunt idoli ai necuraților și spurcaților, iar icoanele sunt icoane ale sfinților curajați¹⁹.

31. Gură au și nu vor grăi.

32. Ochi au și nu vor vedea.

33. Urechi au și nu vor auzi.

Și acestea s-au zis la Psalmul 113, și vezi tâlcuirea lor acolo.

34. Că nu este duh în gura lor.

Aici David pune și pricina pentru care idoli neamurilor sunt nesimțitori. „Pentru aceea că ei nu au duh de viață; și sporește David înainte și mărește comedia²⁰ aceasta a idolilor, ca mai mult să crească ocara lor.

35. Asemenea lor să fie cei ce fac acestea.

36. Și toți cei ce se nădăjduiesc într-înșii.

Și această zicere se scrie și se tâlcuiește în Psalmul 113, și vezi tâlcuirea acolo²⁰.

¹⁹ Zice însă și Hrisostom: „Fiindcă a început aici prin *Domnul nostru peste toți dumnezeii*, și s-a părut că aduce oarecare covârșire după comparație, pentru slăbiciunea auzitorilor, vezi dar acum cum stăruie în cuvânt”. Zice și Teodorit: „Fiindcă mai sus i-a numit *dumnezei*, acum îi arată pe ei pustiiți atât cu lucrarea, cât și cu numirea. «Dumnezeul nostru, o, bunii mei frați și robi ai Domnului, e Dumnezeu al tuturor, și Făcător și mare și de mari lucruri Săvârșitor, Care a făcut acelea și acelea; iar cei numiți dumnezei ai neamurilor nu numai că nu au putere făcătorească, ci și însuși felul lor de la meșteșugul omenesc l-au primit, și, cu adevărat, nimic altceva nu erau, decât idoli morți și surzi, a căror ființă e materia neînsuflețită, iar lucrul, iscusire omenească, iar formele, neîmpărtaşite de nicio lucrare». De aici adaugă Sfântul Hrisostom: „Că aceasta e prea mare prihană celor ce slujesc lor: că, cu adevărat, însuși ei fiind pricinuitori a ființei idolilor își au nădejdițe mântuirii întru dânsii”.

* κωμωδία, termenul desemna fie un cântec sau mai multe de petrecere sau de veselie în general, fie un cântec jărănesc, din poporul de jos, specific țărănilor. Folosirea lui aici e, precum se vede, ironică.

²⁰ Zice însă Hrisostom: „Vezi dar ce dumnezei de treabă [τηλικοί, sau: mari; afirmația e ironică], a căror viețuire stă în asemănare de rânduială de blestem! Dar cele ce sunt la noi nu sunt astfel: că hotărârea cea mai de pe urmă a virtuții și suirea către vârful bunătăților este a ne asemăna pe cât se poate către Dumnezeu”. Frumos însă a zis Simmah, după Eusebie: „«Că aceleași se vor face cei ce-i fac pe ei». Că, cu adevărat, cei ce iau aminte pentru cele neînsuflețite ca pentru dumnezei sunt ca niște împietriți cu sufletul, ca unii ce

37. Casa lui Israel, binecuvântați pe Domnul.
 38. Casa lui Aaron, binecuvântați pe Domnul.
 39. Casa lui Levi, binecuvântați pe Domnul.

Această împărțire a poporului a făcut-o și în Psalmul 113, și caută tâlcuirea acolo. Însă acolo se scrie *casa lui Israel a nădăjduit spre Domnul*, iar aici zice *binecuvântați pe Domnul*, adică: „Mulțumiți Domnului pentru cele mai sus arătatele faceri de bine ce a făcut vouă”. A împărțit și aici seminția preoțească în două, adică întâi pe casa lui Aaron, care a fost cu deosebire începătorul seminției preoțești, și în casa lui Levi, care a fost începător al seminției lui Aaron și a Leviților, adică a celor ce slujeau Chivotului, mai de obște și mai arătat făcând cuvântul prin Levi²¹.

40. Bine este cuvântat Domnul din Sion, Cel ce locuiește în Ierusalim.

„Fie, zice, binecuvântat și preaslăvit Domnul din Sion, Cel ce locuiește în Sion și în biserica din Ierusalim”, că acolo se zicea că locuiește Domnul, pentru că vorbea cu preoții din Chivotul curățirii²².

aceeași o au pățimit, ca cei ce se închină de către dâșșii”. Zice și Teodorit: „De aceeași nesimțire sunt vrednici a se împărtași și cei ce fac pe idoli, și cei ce li se închină; că drept este ca cei ce se împărtașesc de cuvântare [rațiune], dar socotesc dumnezei pe cei lipsiți de viață și de cuvântare, să se împărtașească de necuvântăria [iraționalitatea] acelora”.

²¹ Zice însă Hrisostom: „Ce poate fi, că nu pe toți cheamă împreună, ci îi împarte în cete? Ca să te înveți că multă e osebirea bunei-cuvântări: altfel binecuvântează preotul, altfel levitul, altfel laicul, altfel poporul. «Binecuvântați, zice, că v-ați izbăvit de cei potrivnici și v-ați învrednicit a vă închina lui Dumnezeu, căci, cu adevărat, Însuși are buna-cuvântare în fire, și nu are trebuință de buna-cuvântare de la alții; însă voi Îl binecuvântați, nu că doar Lui îi aduceți ceva, ci că înșivă câștigați mare folos». Și Teodorit zice: „Aici adică aduc idolilor o slujire prea mare; voi însă lăudați-L pe Făcătorul a toate”. Și adaugă același Teodorit: „Că David a osebit pe Leviți (care erau ca niște diaconi și slujitori de preoți), căci ei cu adevărat erau mai cinstiți decât ceilalți, iar decât preoți erau mai josiți, ca așa să nu se răpească dregătoria preoțească: că din vechime ei au cutezat și aceasta, pe când umbla dumnezeiescul Moise; și deci de nevoie i-a osebit pe aceștia de preoți. Și mai era o ceată, a celor ce se tem de Domnul, care nu se trăgea din neamul lui Iacov, însă îmbrățișa buna-cinstire a aceluia. Iar pe acești cinstitori de Dumnezeu îi numeau prozeliji (adică nemernici [venetici]), lucru care este destul pentru a-i învăța pe Evrei că Dumnezeu a toate mai mult cinstește înrudirea cea după chipul vieții decât pe cea trupească”.

²² A zis însă și Hrisostom: „Deși după fire este binecuvântat, precum cu adevărat și este, voiește însă a Se binecuvânta și de noi”. Și Teodorit zice: „Binecuvântându-Se Dumnezeu [de oameni], binecuvântează; dar El binecuvântează cu lucrul, și e binecuvântat cu

Aliluia.

Si psalmul acesta este conglăsuît cu cel trecut, după Teodorit; pentru aceasta are și aceeași suprascriere a aceluia.

1. Mărturisiți-vă Domnului, că este bun; că în veac este mila Lui.

„Mulțumiți Domnului, zice, o, robii Domnului, pentru că v-a miluit cu așa faceri de bine”, ce le-a pomenit și în psalmul trecut. Acest început însă l-a zis David și în Psalmul 85, zicând: *Mărturisiți-vă Domnului că este bun, că în veac e mila Lui*, pe care l-am și tâlcuit acolo. Însă la toate sfârșiturile stihurilor psalmului acestuia se scrie *că în veac e mila Lui*. Aceasta însă se scrie așa ori pentru adăugirea laudei dumnezeieștii mile cea de acest fel, ori și către înspăimântarea și mirarea celor ce cântă²¹.

2. Mărturisiți-vă Dumnezeului dumnezeilor; că în veac e mila Lui.

„Mulțumiți, zice, lui Dumnezeu, Care este Dumnezeu și Stăpân al minciñoșilor dumnezei și demoni, cărora Elinii li se închină ca unor dumnezei; că

cuvântul; cei ce-L laudă îi aduc graiuri, iar El le răsplătește [sau: le dăruiește înapoi] binecuvântarea prin lucruri. A zis însă că *locuiește în Ierusalim*, nu îngrădind acolo Dumnezeiasca fire, ci că acolo se prilejuiește oarecând dumnezeiasca arătare²².

²¹ Pentru aceea zice Hrisostom: „La fiecare stih adaugă chip de laudă peste laudă. Prin *că în veac e mila Lui* zice adică nu că uneori face bine, iar alteori Se depărtează - care lucru se întâmplă la oameni: de patimi oprindu-se, și de neputință împiedicându-se, ci că neîncetat miluiește, și pururea miluiește, și niciodată nu încetează făcând aceasta”. Zice și Teodorit: „Aduceți lui Dumnezeu mulțumitoarea laudă, aducându-vă aminte de bunătățile cele date de El, și de mila Lui cea nemăsurată minunați-vă”. Însemnăm însă aici că psalmul acesta se zice și ca Polieleu (adică mult-milostiv), pentru multa milă de care se pomenește în fiecare stih din el, de unde a luat numirea de Polieleu, care numire o a luat și psalmul cel trecut, adică aceasta: *Lăudați numele Domnului*; dar și cel spânzurat în mijlocul bisericii, polieandru, adică mult-lumânărul, de asemenea de aici a luat numire, și care se aprinde odată ce se cântă Polieleu. Pentru aceasta, ori de câte ori se cântă psalmul cel de mai-nainte, neapărat trebuie ca după urmare să se cânte și acesta, și el fiind tot Polieleu (adică mult-milostiv), și nu acela să se cânte, iar acestu să se lase, precum fac unii fără rânduială și răi.

deși demonii sunt necinstiți și vrăjmași ai lui Dumnezeu, fiind începători ai răutății și potrivnici lui Dumnezeu, sunt însă robi ai lui Dumnezeu după facere, și, ca niște zidiri ce sunt, sunt supuși de nevoie lui Dumnezeu²⁴.

3. Mărturișiți-vă Domnului domnilor; că în veac e mila Lui.

„Mulțumiți, zice, adevăratului Domn al vremelnicilor domni ai pământului, și care nu sunt cu adevărat domni, că Domnul nostru e Împărat al împăraților și Domn al domnilor”.

4. Celui ce face²⁵ minuni mari, Unula, că în veac e mila Lui.

²⁴ {După Sfântul Dionisie Areopagitul, ei sunt robi ai Lui în sensul că se împărtășesc de viața sau de binele pe care îl dă Dumnezeu, împotrivindu-se totuși Acestuia, îndeosebi prin oameni; o ființă sau chiar o formă de materie din întreg universul n-ar putea exista sau dăinui fără împărtășire de o oarecare putere a lui Dumnezeu, sau de energiile Lui necreate, căci orice este se socotește că este „la viață”, iar viața nu poate fi fără Cel ce a dat-o, Care pe toate le ține ca într-o palmă, cum zice imnograful. Dar însă puțini sunt cei ce cunosc această viață în chip personal, adică Viața ca Persoană Ce Se dăruiește cu iubire. Iată deci că demonii, deși după fire se trag din energiile bune și de viață făcătoare ale lui Dumnezeu, după alegere însă se împotrivesc rânduielii Ziditorului, „mângâindu-și” nebulia lor cu înșelarea oamenilor, pe care vor să-i facă să fie cumva ca ei, împotrivindu-se cu desăvârșire celor firești ale vieții.} Iar Eusebie zice: „Este Dumnezeu al dumnezeilor, și nu numai al dracilor, ci și al acelor despre care s-a zis: *Eu am zis: dumnezei sunteți* (Ps. 81: 6). Și iarăși: *Pe dumnezei să nu-i grădiești de rău* (Ieș. 22: 27), fiindcă îngerii se pot zice dumnezei, precum zice Apostolul: *Precum sunt dumnezei mulți și domni mulți, ori în cer, ori pe pământ* (I Cor. 8: 5)”. Aducă însă și Origen: „Că dumnezeii cei ce se zic după Treime – cu împărtășire de Dumnezeire, adică de dumnezeiasca lucrare și de har, și nu de dumnezeiasca fire – sunt și se zic în acest fel. Iar Mântuitorul Hristos este Dumnezeu nu după împărtășirea după fire, ci este Dumnezeu după ființă”. Și Teodorit zice: „*Dumnezei* numește pe cei cinstiți cu sfințenia, adică cu preoția care li s-a hotărât de Dumnezeu ca unor fii ai Lui. Așa zice și în Psalmi: *Eu am zis: dumnezei sunteți, și fi ai Celui Preaînalt toți* (Ps. 81: 6)”.

²⁵ Iar despre *Cel ce face* [ποιοῦσι, vb. aorist prezent, adică Dumnezeu face, nu a încetat și nu va înceta să facă minuni], Hrisostom scrie, zicând: „Fiindcă a zis în chip hotărât că este Domn și Stăpân al dumnezeilor, dă apoi dovadă a hotărârii, și alcătuieste [formulează] cea zisă propovăduindu-L pe El, că nu a zis «Celui ce a făcut [ποίησάντι, vb. aorist simplu, tradus îndeosebi cu imperfectul]», arătându-L că face bine și face minuni. Și aduce două ale Lui, sau și trei, ba mai vărtos și patru: și că face, și că face minuni, și că minuni mari, și că singur face”. „Fiindcă, după Teodorit, *lucruri mari și minuni* sunt și cele ale slugilor Lui cele iubite: ale lui Moise, cele arătate prin Isus al lui Navi, prin Ilie și prin alții”. Se nedumerește însă Hrisostom: „Pentru ce David, începând psalmul, nu zice că să binecuvântăm pe Dumnezeu pentru putere, ci zice pentru că e bun?”

„Mulțumiți, zice, Domnului, că singur El a făcut minuni mari”. Zicerea aceasta s-a adus spre osândirea Fiului, ori a Duhului, că *Domn* numește pe Unul Dumnezeu Cel în Treime închinat.

5. Celui ce a făcut cerurile cu pricepere; că în veac e mila Lui.

„Mulțumiți Domnului, zice, că cu înțelepciune a făcut cerurile”. Cu cuvintele acestea David mărturisește că Dumnezeu e bun și milostiv și Stăpânitor peste toate, și puternic, și înțelept, pe care [înșușiri] Dumnezeu le are în chip firesc.²⁶

6. Celui ce a întărit pământul peste ape; că în veac e mila Lui.

„Mulțumiți, zice, Domnului că a întărit pământul peste ape”, și vezi despre aceasta la Psalmul 23: *Acesta pe mări l-a întemeiat*, și caută tâlcuirea acestuia acolo.²⁷

7. Celui ce a făcut luminători mari, că în veac e mila Lui;

8. Soarele spre stăpânirea zilei, că în veac e mila Lui.

9. Luna și stelele spre stăpânirea nopții.

Cum dar aici cade în [trece oarecum cu vederea] cuvântul cel despre putere? Pentru că minunile acestea nu sunt numai ale puterii, ci și ale bunătății și ale iubirii de oameni.”

²⁶ Iar Marele Vasile zice: „Cu acestea de aici se conglăsuiește zicerea *Dumnezeu în înțelepciune a întemeiat pământul și a gătit cerurile cu pricepere* (Pilde 3: 19). Iar înțelegerea [sau pricepera, *trad. lit.* a lui οὐρανοῦ, ce poate însemna aici și *unire, unitate; conștiință; hotărâre*] prin care cerurile se gâtesc și se întăresc, care e alta, dacă nu Hristos? Că Hristos e Puterea și Înțelepciunea lui Dumnezeu”. Iar Hrisostom zice: „Nu a făcut numai un singur cer, ci încă și pe altul, dintru început arătând că nu ne va lăsa pe noi în pământ, ci ne va muta acolo, că de nu ar fi urmat să ne mute acolo, pentru ce s-ar fi adus cerul? Că Lui stihia aceasta nu-i este de trebuință; iar voind să mute acolo pe cei de pe pământ, a gătit locuințele (cf. și Ioan 14: 2)”.

²⁷ Pentru aceea a zis Hrisostom: „Cât de nou e chipul facerii totului! Și mai presus de fire urmarea! Că urmarea firii e apa ce se poartă pe pământ, dar nu pământul peste ape; că, de multe ori, o sfărâmătură mică căzând în apă, aceasta s-a deschis și i-a dat loc pe fund; dar când vei vedea nu o sfărâmătură mică, ci pământul tot deasupra apelor purtându-se și neafundându-se, laudă puterea ceea ce le face pe acestea mai presus de fire”. Iar Eusebie zice: „Ce poate fi mai minunat decât pământul - strașnică și grea stihie - purtându-se și plutind pe ape, nefiind așa firea trupurilor - pentru că cele umede sunt mai ușoare decât pământul, și pe deasupra lui se poartă [plutesc] -, iar el, grea și groasă stihie, să curgă și să stea deasupra adâncurilor ființei cele umede? Dar nu e așa și la alcătuirea lumii, ci altminteri, și mai presus de rațiunea firii”.

„Mulțumiți, zice, Domnului, Care a făcut luminătorii cei mari, pe luminătorul cel mare spre stăpânirea zilei și pe luminătorul cel mic spre stăpânirea nopții; și i-a pus pe ei pe tărâia cerului, spre a lumina pe pământ și a stăpâni ziua și noaptea (cf. Fac. 1: 16)”²⁸.

10. Celui ce a bătut Egiptul cu cei întâi-născuți ai lor, că în veac e mila Lui.

11. Și a scos pe Israel din mijlocul lor, că în veac e mila Lui.

12. Cu mână tare și cu braț înalt, că în veac e mila Lui.

„Mulțumiți, zice, Domnului, Care a bătut Egiptul cu cei întâi-născuți ai lui și cu dobitoacele, și a slobozit din mijlocul Egiptenilor pe poporul Său Israel *cu mână tare și cu braț înalt*, căci semnele și minunile ce au fost în Egipt și ieșirea și slobozirea Evreilor din Egipt au fost ispravă de mare tărie”²⁹.

---

²⁸ Zice însă Teodorit: „După cuviință a însoțit scriitorul de cântări veșnica milă cu toate graiurile cele zise; și nu pentru a sa trebuință, ci pentru singură iubirea de oameni a Ziditorului care le-a zidit pe toate”. Iar Hrisostom zice: „Că s-au făcut și se fac adică așa mari și bune și strălucitoare, aceasta o propovăduiește tăria și înțelepciunea lui Dumnezeu; iar că acestea se fac astfel pentru noi și pentru trebuința noastră, propovăduiește bunătatea cea necurmată”. Aduăgă însă Vasile: „Acești luminători se zic *mari* nu pentru că sunt mai mari decât stelele cele mai mici, ci pentru că, atât de mari fiind ei după circumscricie, ar fi de ajuns ca numai zorile cele ce s-ar putea revărsa dintr-însele să lumineze atât cerul, cât și aerul, și împreună peste tot pământul să se întindă”. Același însă zice: „Alceva adică este strălucirea luminii și alceva trupul cel supus luminii: că soarele (adică discul soarelui) și lumina aceasta prealuminată, osebite fiind cu firea, s-au unit cu puterea Celui ce le-a zidit; ziua însă e o măsură de timp, întru care soarele petrece întru emisfera de deasupra pământului; iar ceea ce este umbra ziua, aceasta e firea întunericului noaptea”. Zice și Hrisostom: „Vezi lucrarea cea vrednică de preaslăvire [*lit.*: paradoxală] a soarelui: firea focului e în-sus-suitoare și de-a pururea sare către înălțime și obișnuiește să salte, măcar de mii de ori de o ai sili și o ai silnici, nicum nu ar putea suferi curgerea în jos; de multe ori dar de ai lua făclii aprinse și le-ai întoarce cu capul în jos, curgerea focului n-ar putea să privească în jos, ci așa se întoarce și de jos către înălțime se grăbește. La soare însă toate dimpotrivă le-a făcut Dumnezeu, că razele lui le-a întors către pământ și lumina o a făcut să privească în jos; numai cât nu-i zice și ea printr-o formă oarecare caută în jos și oamenilor luminează”.

²⁹ Se nedumerește însă Teodorit, zicând: „Dar se poate nedumeri cineva cum de se poate ca prin milă să se meșteșugască moartea? Să ia dar aminte la dezlegarea acestora ce ne stau înainte: că cel ce se milostivește de cei nedreptățiți îi muncește pe cei ce-l nedreptătesc; căci mila care era peste Israeliteni le-a adus Egiptenilor pedeapsă; însă mila și pedeapsa erau drese cu dreptatea: că și pe aceștia cu dreptate i-a miluit, iar pe Egipteni cu dreaptă judecată i-a muncit, și, pentru aceasta, întru amândouă se zice la sfârșit *că în*

13. Celui ce a despărțit Marea Roșie în despărțituri, că în veac e mila Lui.

14. Și a trecut pe Israel prin mijlocul ei, că în veac e mila Lui

15. Și a scuturat pe Faraon și puterea lui în Marea Roșie, că în veac e mila Lui.

„Mulțumiți, zice, Domnului, Care a despărțit Marea Roșie în despărțituri, adică în două părți”, căci a despărțit-o în două și a trecut pe poporul lui Israel prin mijlocul ei; a scuturat pe împăratul Faraon și oștile lui și i-a înecat – că scuturare a numit aruncarea și înecarea, precum pe acestea le povestește pe larg Cartea Ieșirii, că a scuturat, zice, Domnul pe Egipteni în mijlocul mării (Ieș. 14: 27).³⁰

---

veac e mila Lui”. Iar Eusebie prin *mână tare și braț înalt* a înțeles Cuvântul lui Dumnezeu. Și Hrisostom încă zice: „Dar și într-o parte și în alta a arătat puterea Sa. Că auzi ce zic mai în urmă vrăjitorii lui Azot: *Au nu i-a amăgit* (pe Egipteni adică) *Dumnezeu făcând pe Iudei să ia vasele* [lucrurile] *lor, de i-a slobozit pe ei și s-au dus?* (I Împ. 6: 6)”.³⁰

³⁰ Zic însă Hrisostom și Eusebie: „Fiii Evreilor au predanisit după o istorie nescrisă că nu a făcut o singură cale, căci apa se despica pentru fiecare seminție, încât s-au făcut douăsprezece tăieri și despărțituri, după numărul seminției”. Iar Teodorit zice: „În două tăindu-se noianul, s-au făcut două [noianuri] în loc de unul, că apa s-a făcut lor perete de-a dreapta și perete de-a stânga, pentru care tăierea în două părți a noianului au numit-o *despărțituri*”. Într-alt loc, același se conglăsuiește cu Hrisostom și cu Eusebie, zicând: „Iar mai ales căi drepte le-a făcut Dumnezeu Israelitenilor, după David, care zice: *Celui ce a despărțit Marea Roșie în despărțituri*”. Iar oarecare adaugă zicând că lungimea mării celei despicate - ce se întindea de la o margine a fărâmurilor până la cealaltă - prin care au trecut Israelitenii, această lungime, zic, după socotința unora a fost lată de două sute cincizeci de picioare [un picior are 30,48 cm] și lungă de patru mile, și că Evreii o au trecut în șase ceasuri (în foaia 320 a *Respingerii* făcute de Climent). Alții însă zic că Scriptura a zis *despărțituri* la plural, după obiceiul limbii evreiești, care întrebunțează plurale în loc de singulare. Origen însă zice: „Că voind a arăta lesnirea încercării, a folosit zicerea aceasta a scuturării”. Adaugă însă Hrisostom: „Iar tu, rogu-te, ia aminte cum împreună cu puterea și cu mânia a arătat și îndelunga-răbdare, nepierzându-i pe ei de mainaim, cu toate că se aflau așa cu îndrăzneală și cu prigonire, până când înșiși de sine de voie s-au aruncat în prăpastie, căci despărțitura era ca între două lanțuri de munți, iar a cuteza Israelitenii a se băga prin despărțitura mării și a se îndupleca să treacă acea cale nouă și străină a fost lucrare a puterii lui Dumnezeu: căci din ambele părți fiind vârful apelor, trebuia ca ei să aibă oarecare suflet înalt și viteaz, ca așa să nu se teamă de trecere, fără a presupune sau bănuși că - odată ce noianurile erau vârfulite dinspre amândouă părțile - vor cădea asupra lor și vor afunda toată tabăra lor. Pentru aceasta dar a zis David și a trecut pe Israel prin mijlocul ei”.

16. Celui ce a trecut pe poporul Său prin pustie, că în veac e mila Lui.

„Mulțumiți, zice, Domnului, Care a trecut pe poporul Său prin mijlocul Mării Roșii și l-a adus în pustie”, pentru că și aceasta nu a fost o minune mai mică decât trecerea prin Marea Roșie. după Hrisostom, a mince adică Dumnezeu pe poporul Său prin pustie și a-l păzi acolo unde multe erau pricinile de a fi stricat prin foamete, sete, neplouare, covârșitoarea ardere a soarelui, mulțimea fiarelor sălbatice și alte nenumărate rele de acest fel; dar de toate acestea Dumnezeu i-a păzit nevătămați³¹. Pe cele mai multe minuni însă David le trece sub tăcere, lăsând pe fiecare să le citească cu luare-aminte în cărțile lui Moise.

17. Celui ce a bătut împărați mari, că în veac e mila Lui.

18. Și a omorât împărați tari, că în veac e mila Lui.

19. Pe Sion, împăratul Amoreilor, că în veac e mila Lui.

20. Și pe Og, împăratul Vasanului³², că în veac e mila Lui.

³¹ Pentru aceasta au zis Eusebie și Hrisostom și Teodorit: „Și aceasta e o dovadă a dumnezeieștii țării: că pe atâta mulțime de popor în vreme atât de îndelungată prin pustie l-a hrănit și fără frică l-a povățuit și căruia i-a dat și îmbelșugare de cele trebuincioase; aceasta dar nu e mai mică decât trecerea prin mare. Că de toate câte se dorește omul, dezbrăcându-se [lipsindu-se] ei, și nici acoperământ având, nici hrană, nici îmbrăcăminte de-ajuns, nici încălțăminte și nimic altceva de acest fel, umblau în pustia aceea precum ar dănțui prin mijlocul cetăților”.

³² Teodorit zice: „Țara Vasanului era în Iudeea, care fără acum se numește Catanee”. Iar Marele Vasile o tâlcuiește mai înalt: „Numele *Vasan* îl iau spre rușine, pentru aceasta și împăratul Vasanului s-a numit Og, iar Og se tâlcuiește «despărțire», că lucrările rușinii ne despart nouă calea mântuirii; că toți lucrătorii rușinii se împărădesc de Og, de cel ce lucrează despărțirea cea de la Dumnezeu, adică de Diavolul, pe care Domnul îl zdrobește pentru slobozirea celor ce se stăpânesc de el. *Sion* iarăși se tâlcuiește «ispită», ori «întărâtare», iar *Amorei* se tâlcuiește «vorbitori» ori «ocărmuitori», pe a căror omorâre Proorocul David o dă ca dovadă a milei lui Dumnezeu, căci așa a dat Evreilor țara acestora spre bună-locuință, și aceasta a fost ca să se investierească dreptilor bogăția necinstitorilor de Dumnezeu (Pilde 13: 23)”. Iar Nichita zice în *Catenă*: „Iar de voiești să vezi și acum puterea lui Dumnezeu cea făcătoare de minuni cum lucrează multe cu gândul și la poporul cel din neamuri și de voiești să știi în ce chip de robie amară, nu a Egiptenilor, ci a demonilor celor răi, vezi dar, zic, și află cum a slobozit pe cei ce din neamuri au crezut în Hristos, pe care i-a scos din întunericul Egiptului și i-a mutat la lumină, sfărâmând pe nevăzuții împărați și pe puterile cele rele, cele cu multe mâini ale lui Faraon [gânditul Diavol], care mai-nainte îi silnicea pe ei, de către care ne-a slobozit și pe noi Cel ce singur face minuni cu brațul Său cel înalt și cu mâna Sa cea dreaptă, despre

21. Și le-a dat pământul lor moștenire; că în veac e mila Lui.

22. Moștenire lui Israel, slugii Sale; că în veac e mila Lui.

Acestea toate s-au tâlcuit în psalmul cel de mai-nainte, și vezi tâlcuirea acestora acolo.

23. Că întru smerenia noastră ne-a pomenit pe noi Domnul; că în veac e mila Lui.

24. Și ne-a izbăvit pe noi de vrăjmașii noștri; că în veac e mila Lui.

„Domnul, zice, Și-a adus aminte de noi, Evreii, unde eram smeriți, adică rău-pățimind în Egipt – Că văzând, zice, răul poporului Meu celui din Egipt, M-am pogorât să-i scot din mâna Egiptenilor (Ieș. 3: 7)³³ –, de noi însă a zis David și pe noi ne-a pomenit, arătând pe strămoșii săi care au fost în Egipt și pe rudeniile din neamul său care au fost în Egipt”. Apoi, lăsând celelalte faceri de bine din parte ce le-a făcut Dumnezeu Evreilor, vine iarăși la obșteasca și cuprinzătoarea Pronie și facere de bine a lui Dumnezeu.

25. Cel ce dă hrană la tot trupul, că în veac e mila Lui.

„Domnul, zice, e Cel ce dă potrivită hrană fiecărei firi, oamenilor și tuturor vietăților, celor de pe uscat, celor din apă, celor zburătoare și a celor cu viață îndoită [amfibienilor]”³⁴.

---

care zice Isaia: *Va descoperi Dumnezeu brațul Său cel înalt înaintea tuturor neamurilor* (52: 10) [adică, după alți tâlcuitori, pe Fiul și pe Duhul].”

³³ „Întru smerenia noastră, nu întru isprăvi, nu în norocire, ci întru smerenie. Adică reaua-întâmplare a fost îndeajuns a pleca pe Dumnezeu spre milostivire, dar și pentru răul pe care noi îl pățimim”, după Hrisostom. Iar după Teodorit: „Despre acestea pomenește și Fericitul Moise: *Au suspinat, zice, fiii lui Israel de la lucrări, și s-a suit strigarea lor către Dumnezeu* (Ieș. 2: 3)”.

³⁴ Zice Hrisostom: „Nu numai dreptilor, nici celor ce isprăvesc, ci și păcătoșilor și păgânilor și la toată firea oamenilor dă hrană. Căci, cu adevărat, nu a pământului, nici a apelor, nici a văzduhurilor, nici a razei soarelui, nici a altcuiva sunt facerile roadelor, ci totul e al [se datorește] lui Dumnezeu Însuși. Și vezi dar de aici nu numai puterea, ci și iubirea Lui de oameni cea negrăită”. Iar Teodorit zice: „Nu numai oamenilor, ci și celor necuvântătoare le dă convenita hrană, după cea zisă: *Priviți păsările cerului, nici nu seamănă, nici seceră, și Părintele vostru Cel cereș le hrănește* (Matei 6: 26). Drept aceea, Pronia lui Dumnezeu într-atât de mult cârmuiește și îndestulează, încât se întinde de la minunile cerurilor la cele de pe pământ și până la cele mai mici vietăți”.

26. Mărturisiți-vă Dumnezeuului ceresc, că în veac e mila Lui.

„Mărturisiți-vă, zice, Domnului, Care e Dumnezeu și Stăpân al cerului”; iar de e Făcător al cerului, negreșit că este și Făcător al pământului. Ori *al cerului* a zis fiindcă Dumnezeu locuiește în cer. Putem însă atât psalmul de aici, cât și pe cel zis înainte să-l potrivim și la noi, și să ne îndemnăm cu aceștia, să ne îndemnăm, zic, unul pe altul spre a mulțumi lui Dumnezeu, Care în multe feluri a făcut bine poporului celui vechi și a doborât pe vrăjmașii lor, făcând toate minunile cele zise mai sus³⁵.

De ne-am apuca însă să tâlcuim psalmul acesta anagogic și mai înalt, *Iacov* și *Israel* putem numi pe noul popor al Creștinilor, iar *Egipt*, păgânătatea și păcatul, iar *semne și minuni în mijlocul Lui*, minunile cele ce s-au făcut prin Hristos, prin apostoli și prin ceilalți Sfinți, iar *Faraon* pe Diavolul, iar *slugi ale lui*, pe demoni și pe oamenii cei ce slujesc demonilor. *Neamuri multe bătute și zdrobite* putem numi mulțimile demonilor, *împărați tari*, pe demonii cei domnitori și mai stăpânitori ai lor, iar *Sion* și *Og* pe însuși Satana, iar *împărați ai Hanaanului*, pe silniciile păcatului, iar prin *pământ al lor dat noului Israel* putem înțelege locurile cele care mai-nainte erau stăpânite de demoni, și care în urmă au fost izgoniți din stăpânirea acestora. Iar prin *casă a lui Israel* vom înțelege tot poporul Creștinilor, iar *casă a lui Aaron*, pe arhierii și pe preoți, iar *casă a lui Levi*, pe diaconi, iar în *locul celor ce se tem de Domnul*, pe cei îmbunătățiți și drepti, iar *Sion*, Biserica lui Hristos, iar prin *cei întâi-născuți ai Egiptului*, patimile cele mai dulci și dezmiertătoare, care mai vârtos sunt cele trupești, ori și cele ce sunt mai dorite demonilor, precum și fiii cei întâi-născuți sunt mai doriți născătorilor lor. Prin *Marea Roșie* putem înțelege sărătura și amărăciunea păgâneștilor dogme, înlăuntrul căreia se afundă necredincioșii și păgânii, iar prin *pustiu*, nerodirea rătăcirii, pe care trecând-o bine-cinstitorii Creștini și fugind de dânsa, ajung la rodirea adevărului; iar *smerenia noastră*, a Creștinilor trebuie să o socotim nu numai pe ceea ce ni se pricinuieste din ispitele cu sila și fără să voim, ci și pe cea îmbunătățită, adică virtutea smeritei-cugetări, care se isprăvește cu socotința noastră cea de voie.

³⁵ Iar Teodorit zice: „Cu adevărat, Dumnezeu e al tuturor Dumnezeu: că e Făcător al tuturor, dar cu covârșire al cerului, fiindcă Se slujește de îngerii ce petrec în cer, că locul acela e curat de păcat”. „Pentru toate dar, zice, Hrisostom, aducem mulțumire lui Dumnezeu, și pentru cele obștești, și pentru cele osebite [din parte], că aceasta e jertfă, aceasta e prinos, aceasta mai vârtos îl face pe El milostiv nouă”.

* Lit.: voința gnomică; alegerea slobodă.

PSALMUL 136

Psalm lui David.

Psalmul acesta se zice dinspre fața Leviților, adică a Diaconilor, și dinspre fața a toată seminția preoțească și a psalților. Psalmul acesta pre-vestește cele ce urmau a se face Iudeilor celor ziși mai sus; învață totodată și ce lucruri să facă și ce cuvinte să zică, ca prin acestea să tragă pe Dumnezeu spre milă. Nesuprascris este însă la Evrei psalmul acesta³⁶.

1. La râurile Babilonului, acolo am șezut și am plâns, când ne-am adus aminte de Sion.

Fiindcă Evreii erau robiți, pentru aceasta locuiau și petreceau în afara cetăților, adică prin locuri pustii. Pentru aceea adeseori mergeau pe malurile râurilor și ședeau acolo plângându-și robirea și căderea lor în singurătate. Că de vreme ce ei, având slobozenia și bunătățile în mâinile lor, se mândreau și le defăimau cu păcatele, pentru aceasta s-au lipsit de cele bune, pentru ca iarăși să le dorească; că așa obișnuiește Dumnezeu a face defăimătorilor bunătăților Lui; și pe oamenii aceia ce nici nu simt, nici nu cunosc bunătățile pe care le au, îi lipsește de bunătăți, ca așa să-i aducă la simțirea și dorirea aceloră³⁷.

---

³⁶ Însemnează că, după Eusebie: „În oarecari manuscrise la psalmul acesta se suprascrie a lui Agheu și Zaharia”. Iar Teodorit zice: „Unii însă, cutezând lucru semeț, au suprascris psalmului acestuia «prin Ieremia»; Ieremia însă nu a fost dus în Babilon cu robii cei luați în robie, ci, puțină vreme petrecând în Ierusalim, a fost silit a urma pe Iudeii cei fără de lege și pentru ei s-a împărțășit de călătoria spre Egipt. Cum dar s-ar potrivea să se zică aceasta - *la Râul Babilonului* - de Ieremia?” Dar și Teofilact al Bulgariei, într-o pricină [capitol] a *Tâlcuirii la Iona* zice: De atâta cinste l-a învrednicit împăratul Babilonienilor pe Ieremia (Nabucodonosor adică) încât i-a îngăduit să-și aleagă singur locuință, iar pe toți ceilalți, împărași și boieri, i-a dus robiți, numai acestuia singur dându-i să petreacă unde voiește”.

³⁷ Că zice aceasta: „Atunci când, desfătându-ne de bunătățile Lui, nu simțim [nu înțelegem], întru pustiirea aceloră ne pune să fim, ca pentru lipsire întreg-înțeleptându-ne să căutăm iarăși dobândirea lor” [Sfântul Nicodim nu dă sursa acestui citat]. Zice și Teodorit: „Cei mâhniți obișnuiesc să ia locurile cele mai pustii și acolo să-și plângă relele lor întâmplări. Deci și aceștia, la malurile râului șezând (prin râuri se înțeleg cele două țărături ale Eufratului) și gândind la pustiirea mitropoliei lor, multe lacrimi vărsau, care urmau curgerilor râurilor”. „Babilon însă s-a numit locul, după Nichita, unde s-au tulburat

2. În sălcii, în mijlocul lor, am spânzurat organele noastre.

„Musiceștile organe cu care cântam și slavosloveam pe Dumnezeu când eram în Babilon, acelea, când ne-au luat în robie în Babilon, le-am spânzurat în sălciiile cele sădite la malurile râurilor, care curg prin mijlocul ținuturilor Babilonului, fiindcă atunci s-au făcut netrebnice și nelucrătoare”. Le-au luat însă cu sineși psalții Evrei pentru ca să le aibă spre aducerea-aminte de cinstirea lui Dumnezeu cea în Ierusalim și de petrecerea lor acolo, după Hrisostom. Ori, anagogic, au spânzurat organele lor deasupra nelucrării, că prin copacii neroditori ai sălciiilor a arătat nelucrarea și netrebuința cântărilor și a organelor³⁸.

[lit.: amestecat, au căzut în confuzie] limbile celor ce ziceau: *Veniți să ne zidim nouă cetate și turn* (Fac. 11: 7). Deci acolo pogorându-Se Dumnezeu, a tulburat limbile, și pentru aceasta s-a chemat numele locului *tulburare*, și de aceea Babilonul este loc al tulburării, și nu numai al [tulburării] limbii, ci și al dogmelor și al noimelor și al minții căreia i se pare că le vede pe acestea”.

³⁸ „Netrebnice însă erau atunci organele, după Teodorit, căci Legea poruncea ca slujirea să se săvârșească numai în locul Ierusalimului și acolo să-I cânte lui Dumnezeu”. Iar Eusebie zice: „Aceiași roboți Iudei se desfătau nesimțind răul în care se aflau, în vreme ce proeștii leviți și psalții fugeau de cetatea Babilonului și de împreună-petrecerea cu vrăjmașii Babilonieni, iar de la marginea râurilor și de la curgerea lor socoteau lucrurile cele curgătoare ale vieții oamenilor, iar organele le ascundeau în sălcii, ca să nu le vadă vrăjmașii. Și, șezând ei în preajma organelor, făceau plângere în locul psalmilor și cântărilor, plângând pentru că erau lipsiți de dulcea cântare a organelor și de slujirea lui Dumnezeu. După noimă însă se potrivesc acestea și Creștinilor celor ce se leapădă de Hristos în vreme de prigoană, care sunt trași de tulburarea prigoanei - că, precum am zis, *Babilon* se tâlcuiește tulburare. Deci, de va cădea vreun creștin în tulburarea prigoanei și, în loc de Biserica lui Hristos, va locui în locul vrăjmașilor și al păgânilor, unul ca acela de nevoie este să nu uite Biserica lui Hristos, întru care duhovnicește s-a născut prin Sfântul Botez, nici să se înduplece prin amăgirea Babilonului, ci, șezând la râuri, adică socotind lucrurile vieții celei curgătoare și nestatornice, să-și plângă și să-și tânguiască a sa prăpăstuire”. Iar Sfântul Metodie al Patarelor zice: „Poate însă că zice și de fecioreștile suflete cele curate: că lui Dumnezeu cântând, zic: «Că în sălcii, în mijlocul Babilonului, am spânzurat organele noastre», arătând că organele, adică locașurile și trupurile loruși, le-au spânzurat în curăție, ca așa să nu se târască afundându-se prin mijlocul râurilor răutății, care năvălesc asupra noastră. «Pentru aceasta ne și rugăm cu plângere ca nu cumva, pierind organele curăției, să cadă în valurile îndulcirii». Că în multe locuri sălciiile sunt închipuire a fecioriei; ale căror flori frecându-le și mirosindu-le, sting ațățările cele din fierbințeală, încât opresc desăvârșit pornirea cea spre facerea de copii, precum a zis și Homer. Pentru aceasta numim și noi sălciiile pierzătoare de roade, că așa după cum copacul acesta obișnuiește să fie sădit și să înfrunzească pe lângă ape, tot așa și fecioria iubește a înflori și a crește cu cuvintele îngrășându-se [*μαυρομένη*, trad. lit.: mai liber se poate zice așa: sporind, veselindu-se de cuvinte și feciorie, precum salcia se îngrășă

3. Că acolo ne-au întrebat pe noi, cei ce ne-au robuit pe noi, cuvinte de cântări.

4. Și cei ce ne-au adus pe noi: cântare

Înălțându-mi cei ce ne-au robuit, zice, ne-au întrebat ca să le răspundem cu marele cântare din domeniile cântării și din laude, pe care le cântam lui Dumnezeu în Ierusalim, adică ne-au poruncit să cântăm, vrând numai să audă pentru desfătare și însulțire, cei și pentru ca să rădă de lucrurile noastre cele de mîndreție și cinstire", după Teodorit.

cântați nouă din cântările Sionului.

Atunci au zis nouă Babiloniemi: «O, Iudeilor! Cântați-ne vreo cântare din cântările cele ce le cântați când vă aflați în Sion și în Ierusalim»".

5. Cum vom cânta cântarea Domnului în pământ străin?

Jar noi, zice, Iudeii, le-am răspuns: «Cum putem cânta cântare într-un loc străin din afara Ierusalimului, fiindcă Legea noastră oprește această cântare?» Vezi însă, o, căințorule, cât de mult a folosit și a îndreptat pe Iudei robia; pentru că cei ce mai-nainte călcău Legea lui Dumnezeu, aflându-se în patria lor, aceștia acum o păzesc, după Hrisostom, în străinătate fiind. Iar prin pământ străin se înțelege și toată inima cea străină de cinstirea lui Dumnezeu și de virtute; pentru aceasta, unei inimi ca acestea nu se cuvine ca cineva să-i împărțesească cineva

---

Îngrășându-se cu apă și pământ bun], ca așa cineva să-și poată atârna de dânsa organul său. Că dacă râurile Babilonului, adică curgerile dulcii-pătimiri, tulburându-se, tulbură sufletul, negreșit că sălciiile sunt întreaga-curăție, de care ne atârnam părțile născătoare de fii cele ingreuietore, ca nu căzând către zgriburilile neînfrânării să se îndese ca niște viermi în gunoi și în putrejuni (La Nichita)".

Cele ale psalmului acestuia se înțeleg însă și altfel: Că Sionul și Ierusalimul sunt Raiul, patria noastră cea dintâi, iar Babilonul este lumea aceasta, iar râurile lumii acesteia sunt lucrurile cele curgătoare ale vieții; robindu-ne dar de către demon pentru călcarea poruncii, ne-am izgonit din Rai și am ajuns să fim în tulburarea lumii acesteia. Drept aceea se cuvine ca totdeauna să ne aducem aminte de acea fericită viață a Raiului și să rugăm pe Dumnezeu să ne întoarcă iarăși la Rai, la patria noastră cea veche, și să ne izbăvească de această izgonire. Pentru aceasta, psalmul acesta se obișnuiește să se cânte în trei duminici: în cea a *Pildei fiului cel curvar* adică, a *Lăsatului de sec de carne* și a *Lăsatului de sec de brânză*, când se face și aducere-aminte de izgonirea lui Adam, ca așa să se arate noima aceasta.

dumnezeieștile și cereștile Taine, după ceea ce zice: *Nu dați mărgăritarele voastre câinilor (Matei 7: 6)*

6. De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie dreapta mea.

„O, cetate a Ierusalimului, de te voi uita, zice, eu, poporul Evreilor, uitată să fie puterea mea, ori lucrarea mea - după Hrisostom -, adică ciung să fiu și slăbănog, ori să se usuce mâna mea și să nu o mai simt”³⁹.

³⁹ Pentru două pricini nu au cântat Evreii Babilonienilor, precum zice unul din tâlcuitori: întâi pentru că nu le era îngăduit a o face în afară de Ierusalim, nici Paștile a le săvârși, nici celelalte sărbători; și al doilea, pentru că de ar fi cântat și de ar fi povestit minunile pe care le-a făcut Dumnezeu pentru slobozirea lor din Egipt și de la celelalte neamuri, Babilonienii nu le-ar fi dat crezare, ca unora ce atunci erau robiți”. Și cei fără de minte dar, după alt tâlcuitor, cântând Evanghelia, cântă cântarea Domnului în pământ străin, al cărui lucrător nu e Hristos; dar nici celor căzuți din Biserică nu le e îngăduit a cânta cântări, decât numai plângeri și cuvinte potrivite relexor întâmplării. Iar aceasta ar putea-o zice și cel ce își aduce aminte de cea zisă: *Iar păcătoșului i-a zis Dumnezeu: Pentru ce tu povestești dreptățile Mele? (Ps. 49: 16)*. Iar cel ce a căzut de la Biserică din pricina păcatelor, cu drept cuvânt să audă și să facă acestea”. Că zice Teologul Grigorie și Hrisostom: „Cei târâți în Babilonia de tulburarea cea rea a păcatului, de acolo nu pot cânta cântarea cea dumnezeiască așa ca dintr-un pământ străin: că, până când vom sluji păcatului celui mai tiranisitor decât toți barbarii, nu ne este îngăduit a grăi cele dumnezeiești, măcar de am avea organele cuvântului, precum aceia alăutele și lirele. Iar când ca în Ierusalim ne vom întoarce la fapta bună, atunci cu adevărat, într-o nouă viețuire stând, vom cânta cântare nouă (La Nichita)”. Aadaugă însă Teodorit, zicând: „Acestea sunt spre muștrarea Iudeilor celor fără de lege ce se silesc a plini Legea, care afară din locurile cele legiuite vor să săvârșească cele legiuite”.

⁴⁰ Zice însă Hrisostom: „Vezi și de aici multă prefacere: fiindcă în toate zilele auzind Evreii că vor cădea din cetatea Lor, și neingrijindu-se pe sineși, acum se blestemă de o vor uita”. Iar Teodorit zice: „Și să nu mă norocesc de ajutorul cel de sus», că pe acesta îl numește *dreaptă*”. Însă oarecari tâlcuitori zic că Evreii, atunci când au pierdut iubitul lor Ierusalim și s-au luat robi în Babilon, atâta durere de inimă aveau pentru el, încât, spre a-l pomeni adeseori, fiecare l-a săpat pe piatra inelului său, și de câte ori vedea inelul în dreapta sa, lua prilej de aducere aminte de dorita sa patrie; pentru aceasta, și ca un blestem zicea acest cuvânt: *De te voi uita, Ierusalime, uitată să fie mâna mea cea dreaptă*”. Pentru aceasta aadaugă Hrisostom: „Să auzim și noi acestea și să ne învățăm că, precum aceștia, din Ierusalimul cel de jos căzând, atunci îl caută, așa și mulți dintre noi vor pătîmi în vremea aceea de pe urmă căzând din Ierusalimul cel de sus; dar aceștia aveau nădejdi de întoarcere, iar noi, văzând mitropolia aceea, nu mai este cu puțință să ne întoarcem, că *viermele lor*, zice, *nu va avea sfârșit* (Marcu 9: 44). Pentru aceasta trebuie ca viața aceasta în așa fel o a iconomisi, încât să nu ne facem străini de cetatea cea de sus”.

lăsat de oncose, necidecam. Că Stăpânul nostru Hristos ne-a poruncit mai vârtos să
subim pe vrăjmașii noștri și să-i păzim. Trebuie însă cu cele ale psalmului acestuia
să le înțelegem analogic, care sunt mai lesnicioase (vrednice) adică spre o
înțelegere mai înaltă. Deci prin *fi ai lui Edom* trebuie să înțelegem pe demoni,
care și poruncesc unul altuia să deșarte și să răsplătească bogăția sufletului nostru
până la normă; prin *Ierusalim* trebuie să înțelegem sufletul, iar prin *Babilon*
neclășirea de Dumnezeu și păcatul, care a ticăloșit și a silnicit buna-cin-
stire de Dumnezeu și fapta bună; iar cel ce va căsăpi și va zdrobi necinstirea
aceasta și păcatul, se va feriți. *Prunci ai necinstirii de Dumnezeu* însă sunt
gândurile cele de curând născute și pătimașe, și cele copilărești și nebunești, pe
care cel ce le biruiește și le zdrobește pe piatra credinței (care piatră, după Pavel,
e Hristos) și cu acest chip le pierde, acela e fericit⁴⁴.

⁴⁴ Iar Teodorit zice: „De vreme ce și înșiși Babilonienii i-au omorât pe pruncii Iudeilor,
Proorocul a pre-zis o pedeapsă asemănătoare”. Iar Marele Vasile zice: „Psalmul fericește
nu pe cel ce simplu a ucis un fiu babilonian; ci voiește ca mai întâi să se piardă pruncii lor
cei întâi născuți, nelăsându-se să vină în creștere, ca așa cele ale răutății să nu încapă spre
mai mult; și al doilea, nu în orice loc să fie pierduți, adică la întâmplare, ci să fie aruncați
către piatră. Că fericește pe cel ce a apucat și a biruit cu înțelepciunea sa nașterea de
prunci a minții celei tulburate, care se numește babilonică; apoi poruncește să-i lovească
de piatră; iar piatra e Hristos; că cel ce lovește dogmele cele rele cu cuvântul adevărului,
acela e cel care aruncă pe pruncii Babilonieni pe piatră; deci dacă pruncii Babilonienilor
sunt dogmele celor de credință străină care tulbură sufletele celor ce le primesc, bine e ca
pruncul Babilonian (care de Scriptură se zice mai cu deosebire *sămânță haldeeană* [Is.
48: 14], și *Egiptean întâi-născut* [Ieș. 11: 5] de gând și de lucrare), apucându-se, să se
arunce către piatră”. Iar Chiril zice: „*Fiica Babilonului s-ar putea zice și păcatul, de
vreme ce adeverește că Babilonul se tâlcuiește tulburare; că, de ar greși cineva, ar fi lucru
al unei minți nestatornice și neintemeiate și, oarecum, al unuia beat ce urmează pornirile
cele spre răutate: că mai întâi se tulbură sufletul și apoi se săvârșește păcatul*”.

Iar după Sfântul Dorotei [al Gazei]: „*Ticălos se zice păcatul, ca un [ceva] fără
ființă și fără ipostas, ce se înființează prin a noastră lenevire din ceea ce nu este, iar prin
fapta noastră bună piere și se mistuie iarăși în nimic. Iar prin fericit cel ce va răsplăti fie
răsplătirea ta, cu care ai răsplătit nouă, aflăm ce am dat și ce am luat în schimb și ce
vom da înapoi în schimb. Am dat voia noastră și în locul ei am luat păcatul, cu care
trebuie să-i răsplătim, adică prin a nu-l mai face, întorcându-l înapoi ca răsplată. Fericit
care va apuca și va lovi pruncii tăi de piatră: nu ai greși de ai numi prunci Babilonieni
aruncați pe piatră semințele răutății și începăturile tulburătoarelor păcate, și pătimașele și
de curând născutele gânduri, pe care trebuie a le zdrobi cu Mântuitorul Cuvânt (adică a le
zdrobi pe piatră), care piatră e Hristos, spre a nu crește și a nu se apropia de lucrare, ci,
încă nedepinute și prunci fiind, să se piardă. Deci trebuie ca, cu adevărat, așezarea minții
să fugă ca dintr-un pământ al Crivăului înghețat și mort și să năzuiască către Sion, adică
la adevăr, ca să înțelegem Biserica lui Hristos, întru care ajungând, vom vedea cele ce
sunt spre plăcerea lui Dumnezeu; și așa nu vom da început nici încăpere de a se crește și a*

PSALMUL 137

Psalm lui David⁴⁵.

I. Mărturisii-mă-voi Ție, Doamne, cu toată inima mea:

Insăși această zicere David o pune și la începutul Psalmului 9.

și înaintea îngerilor voi cânta Ție;

„Înaintea îngerilor, zice, voi cânta Ție, Doamne, adică cu îngerii cei de sus și cerești și eu, cel de jos și pământesc, voi cânta Ție, că lucru al îngerilor e a Te lăuda neîncetat”. Îngeri obișnuiește Scriptura a numi și pe preoți, pe care-i numește și dumnezei, uneori zicând, precum prin Proorocul Maleahi: *Buzele preotului vor păzi cunoștința și legea va cerca din rostul [gura] lui, că îngerul Domnului Atotțiitorul este (2: 7)*. Iar altă dată prin Moise: *Pe dumnezei să nu-i grăiești de rău, și de mai-marele poporului tău să nu zici de rău (Ieș 22: 28)*. Pentru aceasta, alt tâlcuitor a zis: „Înaintea dumnezeilor voi cânta Ție”⁴⁶.

că ai auzit toate graiurile gurii mele.

„Cânta-voi Ție, Doamne, zice, pentru că ai auzit toată rugăciunea mea care se face după cuviință”⁴⁷.

---

se lucra răul întru noi, ci vom fi fericiți, stăpânind gândurile cele trupesti și nebunești [ce ne pot veni], și, de piatra credinței lovindu-le, așa le vom strica (La Nichita)”.

⁴⁵ Psalmul acesta e mulțumitor către Dumnezeu, după întoarcerea din Babilon, din partea Evreilor celor ce s-au slobozit din neamurile cele ce se ridicau asupra lor”, după Teodorit. Iar după Eusebie: „Psalmul cuprinde proorocie despre chemarea celor din neamuri”. Iar într-altele se suprascrie așa: *Psalm lui David, al lui Agheu și al lui Zaharia*. [Așa găsim de pildă și în Biblia de la București 1688 și în cea din 1914, care urmează osebite izvoare.]

⁴⁶ Iar Hrisostom zice: „Înaintea îngerilor, adică «împreună cu îngerii voi înălța cântare și mă voi sili a urma lor, și a dănjui împreună cu puterile cele de sus; că deși cu firea sunt deosebiți, eu însă cu osârdia mă voi sili a sta împreună cu aceștia, ori, de ca și cum îngerii ar fi de față și văzând, așa voi cânta cu evlavie»”.

⁴⁷ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Văzut-ai mulțumire multă? Nu precum unii din cei urândavi și deznodați, care, mai-nainte de a lua vreun folos sunt prea osârdnici, iar după

2. Închîmă-mă-voi către biserica Ta cea sfîntă și mă voi mărturisii numelui Tău.

3. Întru mila Ta și adevărul Tău;

Doamne, zice, voi răspîdi Ție datornicile mele mulțumiri prin închinămintea către sfîntă biserica Ta; și pentru că m-ai miluit, și pentru că cu adevărat m-ai miluit¹⁹⁸, că aceasta însemnează zicerea *Întru mila Ta*, după obiceiul limbii eвреiești. Ori „voi mulțumi Ție, pentru că cele ce m-ai făgăduit le-ai arătat cu adevărat”¹⁹⁹.

că ai mărit peste tot numele cel sfînt al Tău.

„Jocă voi mulțumi Ție, Doamne, zice, pentru că ai arătat mare și minunat numele Tău în fiecare lucru al Tău, pentru că toate căte ai făcut propovăduiesc mărirea numelui Tău”. Alt tălcuitor însă a zis „că Te-ai mărit mai presus de toate”²⁰⁰.

---

ce iau foloșul, se lasă pe spate. Dar acesta și mai-nainte de a lua stăruie, iar după ce ia rămâne nelincetat mulțumind”.

¹⁹⁸ Zice însă Hrisostom: „Nici aceasta nu e virtute mică: a putea să intri în biserică și, intrînd, a te închina cu conștiință curată; dar, cu adevărat, nu a pleca genunchii, nici a intra e lucrul cel ce se cere, ci a intra cu minte fierbinte și cu socotință întinsă; și nu numai cu trupul, ci și cu socotința a fi înlăuntru: că nu e mică vrednicie a se închina cineva cum se cuvine Dumnezeui Celui ce este peste toate. Că dacă la împăraji acest lucru e numai o parte a vredniciei [dregătoriei], cu atît mai vîrtos la Dumnezeuul Cel peste toate” [altfel spus: dacă se socotește că cei ce se apropie de împărajii pămîntului se umplu de multă cinste, pentru o vrednicie oarecare, cu atît mai mult se vor umple cei din preajma Dumnezeului a toate]. La *Întru mila Ta și adevărul Tău*, altul a tălcuit așa: „Voi mulțumi Ție pentru acestea, că de umbră m-am izbăvit, iar de adevăr m-am învrednicit, și am scăpat de închipuirile și semnele trupezții slujiri, și am învățat a sluji cu Duhul și cu Adevărul”. Iar Teodot zice: „Biserica cea așerosită numelui Tău îmi va fi în locul cerului; în aceea mă voi închina Ție și voi face slavonlovnia cea mulțumitoare, văzînd iubirea Ta de oameni cea către mine și dreptatea cea împotriva vrăjmașilor; că, asupra celor ce nedreptățesc întrebuijînd adevărul, ai hotărât pieirea lor, iar pe mine m-ai mîntuit cu mila Ta”.

¹⁹⁹ Iar Hrisostom zice: „Nu-ți mulțumesc numai pentru facerile Tale de bine, ci și pentru însăși slava Ta cea neapusă, și pentru mărirea cea nemărginită, și pentru sîrea cea negrăită; că nu e nicio parte a zidirii - nici a celei de sus, nici a celei de jos - care să nu sloboade glas mai strălucit decît al trîmbiței, propovăduind mărirea numelui Tău”. Și Teodot zice: „Prin toate e cinstit numele Tău, și de către toți cei ce au privit puterea Ta se slăvește”.

4. În orice zi Te voi chema, degrab mă auzi,

Însăși aceasta o a zis și în Psalmul 81.

Înmulți-mă-vei în sufletul meu cu puterea Ta.

„De multă purtare de grijă, Doamne, zice, mă vei învrednici la suflet; fiindcă poți face aceasta”. Ori: „Cu puterea Ta mă vei înălța la suflet, adică vei înălța sufletul meu și-l vei face mai presus de necazuri”, după Hrisostom. Însă la sfârșitul Psalmului 11, același David a zis: *După înălțimea Ta, ai înmulțit* (adică multă purtare de grijă ai arătat) *peste fiii oamenilor*⁵⁰.

5. Mărturisească-se Ție, Doamne, toți împărații pământului, că au auzit toate graiurile gurii Tale.

„Toți împărații pământului, zice, adică cei bine-cinstitori și credincioși, vor mulțumi Ție, Doamne. Pentru care pricină? Pentru că ai auzit, zice, toate cuvintele gurii Tale, adică cele zise prin Lege, cele prin prooroci, cele prin Evanghelie și cele prin apostoli. Că datori sunt și înșiși împărații a mulțumi Ție, nu atât pentru celelalte faceri de bine ale Tale, cât pentru că au auzit și au înțeles cuvintele Tale cele scrise; că din cuvintele Tale acestea se naște buna-cinstire de Dumnezeu și viața cea îmbunătățită, și aceasta e facerea de bine a sufletului cea adevărată și mare”⁵¹.

6. Și să cânte întru cântările [ωδαις] Domnului, că mare este slava Domnului.

„Toți bine-cinstitorii împărați, zice, vor cânta Ție, Doamne, prin cântările cele alcătuite pentru Tine”, căci cântări ale Domnului sunt cele făcute de Moise și David; cântări însă pot să fie și simplu slavosloviile lui Dumnezeu. Dar

⁵⁰ Ori după altul: „Zicerea *vei înmulți* e în loc de «întru mulți ani vei păzi sufletul meu și cu puterea Ta din nesticăciune mă vei preface». Iar Teodorit zice: „Adică cu puterea Ta sufletul meu îl vei umple de multă purtare de grijă și de mângâiere și de îndrăzneală”.

⁵¹ Zice însă Teodorit: „Iar când au văzut toți acea biruință prea mare (adică cea asupra neamurilor celor dimprejur), s-au mirat de puterea Dumnezeului a toate. Dar, mai cu deosebire, după înomenirea Dumnezeului și Mântuitorului nostru, împărații și domnii laudă pe Făcătorul tuturor. Însă întru biruința aceea nu au văzut graiuri, ci au văzut lucruri preaslăvite; iar acum și graiuri au auzit, și se îndulcesc de evanghelicestile propovăduiri”. Și Hrisostom zice: „Nimic din împărăția lor nu-i va face să se bucure mai mult ca auzirea graiurilor Tale: aceasta e siguranța lor, aceasta tăria, aceasta podoaba, aceasta e strălucirea și puterea slăpâneli”.

pentru ce vor cânta cântările acestea?⁵² „Pentru că slava Ta, Doamne, adică chipul și lauda Ta este mare, fiindcă toți oamenii Te socotesc și înțeleg mare, aceia adică câți sunt făcările Tale de bine”. Ori, după Hrisostom, multă e slava Domnului, adică tuturor arătată, pentru că cerul și pământul sunt pline de slava Lui, căci, de obște, toți - și îngerii, și oamenii - îl slavoslovesc⁵³.

7. Că înalt este Domnul, și la cele smerite privește,

Această zicere e asemenea cu cea scrisă în Psalmul 82: *Cel ce locuiește într-o cale înalte și spre cele smerite privește*. Ori înalt, după fire, e Dumnezeu, însă vede și cele smerite, fiindcă El și pământului îi poartă de grijă și întinde Pronia Sa până la cele prea mici și mai proaste zidiri. Ori privește și păzește pe cei smeri-cugetători.

și cele înalte de departe le cunoaște.

„Lucrările, zice, cele smerite și zadarnice, care sunt nevrednice de înălțimea lui Dumnezeu, nu suferă Dumnezeu a le vedea de aproape”, pentru aceasta și Însuși zice: *Nu vă știu pe voi* (Matei 25: 12). *Iar cele înalte*, adică lucrările cele cerești și care sunt vrednice de privirea lui Dumnezeu, acelea și de departe le cunoaște Dumnezeu, după zicerea: *Că știe Domnul calea dreptilor* (Ps. 1: 6). Aceasta însă - a cunoaște Dumnezeu și de departe - e arătătoare de multa Sa plăcere⁵⁴. Ori cuvântul de aici e despre pre-cunoștința lui Dumnezeu, după Hrisostom, că adică Dumnezeu le știe pe toate de departe și mai-nainte de a se face, precum a zis înțeleapta Suzana: *Cel ce pe toate le știe mai-nainte de facerea lor* (Suzana 42)⁵⁴.

⁵² Iar la Hrisostom și la Teodorit se scrie așa: „Să cânte întru căile [ὁδοίς; a se observa jocul de cuvinte] Domnului”, adică „în legile și poruncile Domnului”. Iar la Apollinarie se scrie așa, eroicește [în hexametria homerici]: „Lăuda-vor pe Dumnezeu cu cântări dumnezeiești”. Iar în oarecare scolie se scrie așa: „Să scrie cântări lui Dumnezeu, care erau poruncite a se cânta de toți cei din neamuri”.

⁵³ Iar Hrisostom zice: „De se va zice *întru căile Domnului*, se înțelege așa: «întru legile Tale», iar de se va zice *întru cântările Tale*, «isprăvile Tale, laudele, zice, să le propovăduiască», că aceasta înseamnă zicerea *să cânte*”. Iar Teodorit zice: „Pronia lui Dumnezeu și iconomia Lui va fi lăudată de toți, căci *căi* numește iconomiile”.

⁵⁴ ἀπεκείλαιο, mai exact, a dorinței Lui de a plăcea.

⁵⁴ Altul însă zice: „Ori poate că, de ar fi cineva între oameni înalt cu inima [semei], nici acesta nu va fi uitat de El (de Dumnezeu adică). Și pentru aceasta s-a și zis de Achila: «Și pe cel înalt cu vederea de departe îl cunoaște»”. Iar Teodorit zice: „Toate le știe mai-nainte de facerea lor și, de departe văzând pe cei ce sunt în silnicii, fiecăruia îi dă potrivite leacuri”. Iar alții zic că Dumnezeu pe cei smeriți îi privește, adică îi proniază, și în toate

8. De voi merge în mijlocul necazului, Tu mă vei via; peste mânia vrăjmașilor mei ai întins mâinile Tale, și m-a mântuit dreapta Ta.

„Când voi cădea, zice, în necazuri și în ispite, Tu, Doamne, mă vei păzi, și când mă voi primejdi de moarte, mă vei via; dar și mâna Ta, adică puterea Ta și lucrarea Ta cea pedepsitoare, o ai întins asupra nebuliei și a tulburării ce au arătat împotriva mea vrăjmașii mei; și o ai întins, și așa m-a izbăvit dreapta Ta, adică lucrarea Ta cea făcătoare de bine și ajutorarea Ta”⁵⁵.

9. Domnul va răsplăti pentru mine;

„Domnul, zice, va face răsplătire vrăjmașilor mei”, *că a Mea este izbânda, zice, și Eu voi răsplăti* (Rom. 12: 19)⁵⁶.

Doamne, mila Ta este în veac,

Aceasta e asemenea cu *în veac e mila*, a Psalmului 135.

lucrurile mâinilor Tale nu le trece cu vederea.

„Doamne, zice, Tu și Milostiv ești, și Făcător a toate; pentru amândouă acestea dar caută spre noi, făpturile Tale, cu ochi milostivi și purtători de grijă, și să nu ne lași neajutorați pe noi, cei ce ne tiranisim și ne stricăm de patimi și de Diavol”. Ori: „Să nu ne treci cu vederea pe noi, cei ce Te rugăm și Te chemăm să ne miluiești”⁵⁷.

---

chipurile le poartă de grijă, și-i ajută, smerenia lor fiindu-I bine-plăcută; iar pe cei înalt-cugetători și mândri numai de departe îi cunoaște, fără a-i ajuta și a-i apăra, pentru că urăște mândria lor”.

⁵⁵ Teodorit zice: „De aici e arătat că *mână* numește lucrarea cea pedepsitoare, iar *dreaptă*, pe cea de-bine-făcătoare. Că pedeapsa vrăjmașilor a fost însoțită de mână, iar facerea Lui de bine de mâna dreaptă”. Pentru aceasta și între altele se scrie *întins-ai mâna Ta*, precum au citit Teodorit și Eftimie și Nichita în *Catenă*.

⁵⁶ Iar Teodorit zice: „Eu, om fiind și în păcate tăvălindu-mă, a răsplăti facerile de bine nu pot, însă Dumnezeu, Cel ce S-a făcut mie Dătător al acestora, înomenindu-Se și firea mea luând-o asupra-Și, datoria mea o va plăti. Se conglăsuiește cu aceasta și dumnezeiescul Apostol, zicând că Stăpânul Hristos a șters zapisul cel scris asupra noastră (cf. Col. 2: 14)”. Conglăsuire cu aceasta scrie și Hrisostom.

⁵⁷ A daugă însă Hrisostom și acestea: „Că precum de la acestea ne rugăm a ne mântui, adică pentru că Dumnezeu e Milostiv și Făcător al nostru, tot așa trebuie și noi să arătăm ceva vrednic de milă. *Că voi milui, zice, pe care voiesc a-l milui* (Rom. 9: 15). Că mila nu

PSALMUL 138

Psalm lui David⁵⁸.

I. Doamne, cercetatu-m-ai și m-ai cunoscut,

Doamne, zice. Înșuși m-ai cercat cu cercarea și cu mehenghiul* ispitelor; nu pentru că mă cunoști mai-nainte de a mă cerca - căci cum era cu puțință a nu mă cunoaște Tu, *Care le știi pe toate mai-nainte de se face?*, după Suzana (42) -, ci M-a cercat, a zis, cu ispitele, ca să fiu cunoscut de ales și celor ce nu mă cunosc, și așa să mă fac lor chip și pildă de răbdare. Dar și Înșuși, Doamne, m-ai cunoscut cu desăvârșire ce fel sunt eu". Ori zice: „Că Tu m-ai cercat și m-ai cunoscut, adică mă știi cu scumpătate - de unde și apostolii, zicând că Dumnezeu

---

urmează oricum [simplu], ci are și oarecare deslușire [se dă cu dreaptă-socoteală], căci, cu adevărat, de ar urma simplu, nu s-ar munci nimeni. Pentru aceasta, să nu facem dar cele vrednice numai pentru a ne milui, ci și pentru că suntem făcuși de Dumnezeu. Că cel făcut de Dumnezeu și care are un astfel de Făcător și Împărat trebuie să arate viețuirea vrednică de purtarea Lui de grijă". [Poate Sfântul voiește a zice că nu trebuie să căutăm numai a face niscai fapte bune ca să obținem cumva mila lui Dumnezeu și așa să scăpăm de oarecari primejdii, ci să luăm aminte că, de fapt, suntem făpturile Lui, din neamul Lui, cum zice Apostolul Pavel, și că ar trebui prin urmare să ducem o viața dumnezeiască, ca una ce ne este firească încă de la facere, și nu una omenească, plină de slăbiciuni (adică de nicăieri, venită de oareunde, în urma legii oarbe), care cu disperare (poate și făjarnic sau cu interese meschine) caută din când în când mila lui Dumnezeu.]

⁵⁸ Între altele însă, psalmul se suprascrie *Întru sfârșit, psalm lui David, al lui Zaharia întru risipire*. Iar Teodorit zice: „Suprascrierea aceasta nu se află nici la Evrei, nici la cei șaptezeci, nici la ceilalți tâlcuitori, ci oarecine, precum a voit înțelegând psalmul, a făcut adăugirea suprascrierii. Psalmul însă are pre-ziceri despre împăratul Iosia, cel care i-a înjunghiat pe popii idolilor, iar pe cei ce au îmbrățișat buna-cinstire de Dumnezeu i-a cinstit foarte. Psalmul se aduce în mijloc cu înspăimântare despre mai-nainte cunoștința despre el. Că lui Ieroboam, cel ce a jertfit junincile, i-a vestit mai-nainte că se va scula fiul lui David, Iosia, și pe popii idolilor îi va da morții, iar oasele lor le va arde". După unii însă, psalmul acesta se dă feței lui Zaharia, care însă era în robie alături de fiii lui Israel. Însă însemnează și despre chemarea neamurilor, și despre nașterea Mântuitorului Hristos, care va stârni împotriviri în poporul lui Israel; iar prin însemnarea *întru sfârșit* ne trimite către venirea lui Hristos cea dintâi, prin care va cerceta pe poporul Său, precum zice mai apoi; dar zice și de venirea cea de-a doua, care de asemenea va fi întru cercetarea poporului Său, și aceasta stărnind împotriviri între unii și alții.

* μάγγυι = iscusința, priceperea, meșteșugul; „viclenia”.

cearcă inimile (Rom. 8: 27), nu arată că Dumnezeu nu știe inimile mai-nainte de a le cercă, nu, ci, cu cercare însemnează curata, luminata și amănunțita cunoaștere a lui Dumnezeu⁵⁹.

Tu ai cunoscut șederea și scularea mea.

„Tu, Doamne, zice, m-ai cunoscut și atunci când șed și când mă scol, adică cunoști toată viața mea, după Teodorit, și Care la amândouă acestea privești: la liniște și la mișcare, la îndeletnicire și la lucrare, la odihnă și la lucrare⁶⁰”.

2. Tu ai priceput gândurile mele de departe;

De vreme ce mai sus a zis *Doamne, cercetatu-m-ai și m-ai cunoscut*, pentru aceasta, ca să nu zică cineva că Dumnezeu îi cunoaște pe oameni după ce-i cercă, pentru aceasta aici Prooroc-împăratul vindecă cuvântul și zice: „Că dacă Dumnezeu știe gândurile oamenilor încă până a nu se porni ele din inima lor – și mai ales și mai-nainte de mulți ani și neamuri (că aceasta însemnează zicerea de

⁵⁹ Zice însă Hrisostom: „Ce zici? Dumnezeu știe după ce mai-nainte a cercat? Iar înainte de aceasta nu știa? Să nu fie! Ci zicerea *m-ai cercat* însemnează cunoștința cea prealuminată, adică zice «cu scumpătate mă știi». Iar Marele Vasile zice: „Îndoit e felul ispitelor, că necazurile ori muncesc inimile - ca pe aurul din topitoare, prin răbdare vădind alegerea lor -, ori de multe ori și înseși îmbelșugările vieții celor mulți li se fac în loc de ispitire. Că toate sunt deopotrivă de grele: și în nevoile lucrurilor la fel de greu este să-ți păzești sufletul smerit și neînfrânt de ele, și în răsfăjurile vieții, ca să nu te înalți cu mândria”. Și Teodorit zice: „Ispitirea faptei bune nu e numai sărăcia și necazul, ci și împărăția și îmbelșugarea. Și precum ne cercăm cu cele neplăcute - dacă putem cu vitejie a suferi cele ce cad asupra noastră -, tot așa și întru bunele-norociri ne iscusim și ne arătăm: fie prin trufia de îmbelșugare, fie prin cunoașterea firii acestora”.

⁶⁰ Iar Eusebie a zis: „Cel ce-și aduce aminte de cuvântul care zice: «Și să citești în dumnezeieștile cuvinte șezând în casă și mergând în cale; culcându-te și sculându-te, făcând lucruri vrednice de cunoștința lui Dumnezeu», și când se culcă și când se scoală poate zice aceasta: *Tu ai cunoscut șederea și scularea mea* [„Cuvântul” citat mai-nainte nu se găsește ca atare în Scriptură; totuși pare a fi o parafrază a textului de la Isus Navi 1: 8]. Iar după o înțelegere mai înaltă, *șederea* e deprinderea cea prea bună a sufletului rațional, după care se face cu anevoie pornit spre răutate; iar *scularea* e mutare de la lucrurile cele simțite la cele gândite. Că și șederea celor bine-întăriți și șederea celor ce bine se scoală la lucrări sunt cunoscute de Dumnezeu, adică și odihna, și, iarăși, osârдіia”. Zice însă Teodorit: „Graiurile acestea sunt ale sufletului curat și ale conștiinței sănătoase”.

deputat) - cum ar avea cunoștința de cercetare ca să-i cunoască, căci aceasta este lucrul cu totul imposibil?⁴¹

cărarea și funia mea Tu le-ai iscodit”.

3. Și toate căile mele mai-nainte le-ai cunoscut [văzut],

„Însuși, Doamne, zice, ai cercetat toată calea și măsura vieții mele și știi prea bine cât a mers aceasta înainte și cât a rămas înapoi”, căci la Egipteni și Perși funia e [un instrument de] măsură de pământ, de aceea, ceea ce la noi e o stadi⁴² de loc, la aceia era funia⁴³. Iar le-ai cunoscut și le-ai iscodit, zicându-se la Dumnezeu, însemnează desăvârșita cunoștință a lui Dumnezeu. „Și nu numai faptele mele știi, Doamne, ci și toate faptele mele - atât cele bune, cât și cele rele. Și nu a zis că știi, ci și că mai-nainte le-ai cunoscut și că mai-nainte de a le face eu le-ai cunoscut.”⁴⁴

că nu este vicleșug în limba mea.

4. Iată, Doamne, Tu ai cunoscut toate cele de pe urmă și cele de demult; Tu m-ai zidit și ai pus peste mine mâna Ta.

„Doamne, zice, Tu și aceasta ai cunoscut împreună cu celelalte, că adică în cuvintele mele nu se află vicleșug, nici lucrare vicleană și strămbă”. Apoi zice mai cuprinzător: „Că Tu știi toate cele de pe urmă și viitoare, și cele de mai-nainte și trecute⁴⁵. Adică toate împreună le știi, și niciun lucru nu este necunoscut de Tine. Și nu numai că însuși m-ai zidit, Doamne, ci și, după ce m-ai zidit, mă ții și mă acoperi”. Drept aceea, zicerea m-ai zidit e arătătoare de lucrarea lui Dumnezeu

⁴¹ Iar Eusebie zice: „Cu adevărat, singurul al lui Dumnezeu este lucrul acesta - a cerceta cele ascunse ale oamenilor”.

⁴² ἔξυλιναός, sau: urmărit, cercetat.

⁴³ O stadiu avea în Antichitate în jur de 192 m, deși măsura n-a fost aceeași peste tot și în toate vremurile.

⁴⁴ Fiindcă stadia avea 125 de picioare, și funia era tot atât de lungă, și fiindcă 8 stadii fac o milă de loc, apoi și 8 funii fac tot o milă de loc.

⁴⁵ Ori după Teodorit: „Cale și cărare zice faptele, iar funie, îndreptarea acestora, după pilda ziditorilor, care îndreptează pereții cu afoara”.

⁴⁶ Zice însă Origen: „Cercetează și vezi pentru ce a trecut sub tăcere cele din mijloc. Pentru că răutatea este în mijloc, neaflându-se nici în începutul, nici în sfârșitul existențelor, pe care Dumnezeu nu o cunoaște, după ceea ce zice: Nu vă cunosc pe voi (Matei 25: 12), adică după cunoștința apropierii”.

cea ziditoare, iar zicerea *ai pus peste mine mâna Ta* e arătătoare de Pronia lui Dumnezeu⁵⁰.

5. Minunată s-a făcut cunoștința de la [a]tre] mine; întăritu-s-a, nu voi putea spre dânsa.

„Cunoștința Ta, Doamne, adică a Te cunoaște eu, s-a mărit mai presus de mine⁵¹, precum a zis alt făcător, adică „aceasta covârșește cunoștința și pricepera mea”. Aceasta însă, mai descoperit arătând-o, zice: „Cunoștința Ta e mult mai puternică pentru mintea și cugetul meu, și cunoștința Ta aceasta e dincolo de ceea ce mintea mea poate să cuprindă”. Iar *cunoștința* zice pe cea a firii și a ființei lui Dumnezeu, după Hrisostom. Pentru că noi știm numai că Dumnezeu este, iar cum este pretutindenea nu știm, și cum că este Bun, și iubitor de oameni, și înțelept, și Atotputernic, și altele ca acestea știm, iar cât e de bun și înțelept [și celelalte] nu știm”. Cu aceasta se conglăsuiește și ceea ce zice Ecclasiastul despre

⁵⁰ Zice Hrisostom: „De la puterea cea mai-nainte cunoșcătoare s-a mutat la cea ziditoare și de la cea ziditoare iarăși la cea pronitoare. Acestea însă le mărturisește și Pavel, zicând despre Hristos: *Că intru Dânsul s-au zidit toate* (Col. 1: 16). Aceasta este dar pentru puterea Lui cea făcătoare; apoi, însemnând puterea cea pronitoare, zice: *Și toate intru El s-au întărit* (ουλοτορεν, sunt, se în, sunt unite, dânduie; Col. 1: 17); și iarăși lucrarea totului arătând-o, zice: *Prin Care și veacurile s-au făcut* (Evr. 1: 2). Arată însă și Pronia, atunci când zice: *Purtând toate cu graiul puterii Lui* (Evr. 1: 3). Căci, cu adevărat, nu numai când ne-am făcut, ci și întru a fi și a rămâne avem trebuință de puterea Lui”. Iar Iusebie zice: „Ori zicerea *ai pus peste mine mâna Ta* se zice în loc de «m-ai împărțait și de blagoslovenie, și stăpânitor m-ai așezat, și de dumnezeiasca putere m-ai umplut». Că acestea încă și acum prin punerea mâinilor credem cu tărie că se fac celor ce se hirotonesc, și asupra pruncului celui din pântece mâna lui Dumnezeu e de față, nu numai hotărând ceea ce se va naște, ci și dând viață și păzind”.

⁵¹ Deci Dumnezeu e necunoscut, după Hrisostom, și după ființă și după fire, firea fiind, cum am mai zis, una cu însușirile sau atributele Lui, pomenite mai jos de Eftimie. De luat aminte e aceea că chiar cunoașterea după fire are în ea o „necunoaștere” și, invers, chiar presupusa „necunoaștere” are o cunoaștere (de aici zicând Hrisostom că e necunoscut și după fire, în sensul că - zice el apoi - „nu știm cât e de...”), adică Dumnezeu Se face cu adevărat cunoscut prin lucrările Sale, ca manifestări, lucrări sau arătări ale însușirilor sau „firii” (nu ființei), dar că taina sau sensul acestora nu e (întotdeauna) pe deplin cunoscut, sau, după alți Părinți, Dumnezeu Se dezvăluie și Se învăluie în același timp, totodată cereând și minunând prin aceasta pe om pentru diferite icononii, cum se zice mai sus. Altfel spus, dacă soarele e cu neputință de privit sau cunoscut, fără a ne pune în primejdie vederea și chiar viața, totuși razele sale le putem cunoaște, privi și simți, fără a pricepe totuși cum e cu puțință acest lucru, însă chiar această nepricepere sau neputință, cum zice mai apoi Eftimie, e poate ceea ce ne face să ne minunăm în primul rând și apoi efectele sau lucrările razelor. Prin urmare, această neputință e și ea îndemnătoare spre minunare.

înțelepciune, care este (une cu) Dumnezeu: *Toate acestea le-am ispitit cu înțelepciune și am zis: Înțelepți-mă voi! Și s-a depărtat de la mine mai departe decât era; căci n-are înțelepciune adâncă, și cine o va afla pe ea?* (Eccl. 7: 23-24). Și Pavel încă zice: *O, adânc de bogăție și de înțelepciune și de cunoștință a lui Dumnezeu; căi de necercetare sunt judecățile Lui și neurmărite căile Lui!* (Rom. 11: 33).

Unii însă, precum dumnezeiescul Hrisostom, zicerea aceasta o au înțeles și așa: *Minunatu-s-a înțelepciunea Ta de la plămuierea mea; de la zidirea mea s-a întărit, nu voi putea către dânsa, ca să o cinstesc și să o laud după vrednicie*⁶⁶. Dar ar putea zice cineva: „Dacă însuși, o, Davide, nu cunoști cu scumpătate înțelepciunea aceasta, cum poți să te minunezi de ea?» Și răspunde: «Pentru aceasta mă minunez de înțelepciunea lui Dumnezeu, pentru că e nepricepută [de

care minunare, trebuie spus, vine și din „îngrădirea” lăsată de Dumnezeu firii umane, căci de o lumină nestăruită sau de un izvor nesecat nu se poate împărtași decât cel conștient de limitele sale și bogăția sau puțințele nesfârșite ale acestora în relație cu Dumnezeu, căci dacă tu am fi fost făcuți în acest chip, am fi fost altminteri dumnezei desăvârșiți, precum Dumnezeu, cu puțințe absolute, ceea ce nu e cu puțință firii umane stricăcioase decât în parte prin participare, și deci nu de sine sau în mod absolut. Omul suficient sieși, care nu cunoaște limite, care voiește să fie un fel de Dumnezeu cu posibilități sau puteri nesfârșite, nu se va împărtași de lucrările lui Dumnezeu din făpturi cu bucurie și minunându-se de bogăția lor, ci doar pentru interesul propriu, „pentru cercetare, descoperire și exploatare”, pentru nevoile trușesti, pentru cele pieritoare, și nu pentru cele nepieritoare, pentru care Dumnezeu a făcut toate. O încercare de cunoaștere exclusiv „științifică” sau exactă (în sensul modern al cuvântului) a acestor lucrări ale lui Dumnezeu prin stihii sau ale dezvăluirii de Sine prin osebite iconomii nu ar putea duce pe om decât în rătăcire și nebunie și, în final, în seama răzbunării stihiilor, care stihii de fel știu doar să se „supună” cuvântului/rațiunii Ziditorului (cf. Ps. 148; Rom. 8 etc.) și nu „cercetărilor” omului „de știință”; dar o cercetare, chiar și științifică, a lucrărilor lui Dumnezeu cu omul sau a celor din firea lucrurilor se poate săvârși totuși spre minunarea și folosul întregii firii numai prin înțelegerea și îndeplinirea cuvântului lui Dumnezeu (cf. Ps. 148: 8) și apoi, sau în chip amestecat, cu priceperea cu care am fost dăruii.

⁶⁶ Zice însă și Teologul Grigorie: „Marele David, căruia Dumnezeu i-a arătat cele negrăite și cele ascunse ale înțelepciunii Lui, mărturisește vederat neapropierea de cunoștința lui Dumnezeu: uneori adică numind judecățile Dumnezeu *adânc mare* (cf. Ps. 35: 7), fără de temeiul cărora măsura ori simțirea nu sunt cu puțință; iar altă dată zicând că *i s-a minunat cunoștința de la sine și de la întărirea sa* (v. 5), și că prea s-a întărit mai presus de puterea și lucrarea lui: «Și ca și cum lăsând pe celelalte, zice, către sine mă uit și către toată omeneasca fire și alcătuire». Care e amestecarea noastră [Din ce suntem alcătuiți]? Care mișcare? Cum cel nemuritor s-a amestecat cu cel muritor? Cum, în jos curgând, dar către cele de sus mă port? Cum aceeași vietate e și muritoare și nemuritoare? Care/Ce e înțelepciunea cea împrejurul meu? Și ce taină a firii? Cum cu locul mă măsoar, iar cu mîntea nu-mi găsesc margine și, în același loc rămânând, pe toate le înconjur? Cum se jine cu sânge și cu suflare lucrul cel fără de trup [sufletul]?”

necuprins]». Că și noi, deși nu putem pricepe ce este raza și lumina soarelui, însă pentru aceea că nu o pricepem, pentru aceasta mai mult ne mirăm. Apoi se minunează și de altă putere a lui Dumnezeu, pentru aceea că Dumnezeu este pretutindena după puterea și Pronia Sa; că umple adică toate locurile și este mai presus de toate, precum tâlcuiește Hrisostom⁶⁷.

6. Unde mă voi duce de la Duhul Tău? Și de la Fața Ta unde voi fugi?

7. De mă voi sui în cer, Tu acolo ești. De mă voi pogori la iad, de față ești.

Duh și Față a lui Dumnezeu David numește pe Dumnezeu, după perifrază. Ori *Duh al lui Dumnezeu* numește pe Duhul Cel Sfânt, iar *Față a lui Dumnezeu* numește pe Fiul, ca pe Unul Ce este chipul Părintelui și pecete a Ipostasului Său - *că cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl* (Ioan 14: 19). Iar prin *cer* David a arătat cerul cel mai dintâi și mai presus, pe cel ce s-a făcut la început, iar prin *iad* a arătat partea cea mai de jos a pământului, după care pomenește și de adâncul și fundul mării, prin care părți ale lumii David cuprinde împreună toate locurile cele neumblate și necălcate de oameni⁶⁷.

⁶⁷ [De luat aminte zicerea despre cerul cel de la început (vezi pentru aceasta și paranteza de la nota 111 a Psalmului 117, unde se întărește aceasta). Cerul cel dintâi e cerul lui Dumnezeu, raiul, lumea „de dincolo”, cum i se mai zice; prin neascultarea primilor oameni, acesta s-a închis la porunca lui Dumnezeu de sabia heruvimului, creându-se astfel după el un fel de cer de jos sau văzduh, ca o stihie de sus ce înconjoară cele de jos, unde sălășluiesc demonii cei alungați din cer pentru neascultare, care demoni se împotrivesc suirii noastre în Duh la cer (cf. Ef. 6: 12); prin învierea lui Hristos însă, acest văzduh a fost „tăiat” de lumina Învierii și raiul sau cerul s-a deschis, dar nu pentru toți, ci pentru cei care l-au urmat și-I urmează Lui, care văzduh va fi și locul în care vom vedea pe Domnul la arătarea Sa cea de pe urmă (cf. I Tes. 4: 17), de unde vom fi răpiți de El spre cerul cel dintâi. În schimb, zicerea *cele mai de jos ale pământului* e o metaforă pentru iadul depărtării de Dumnezeu.] Zice însă Hrisostom: „Vezi bună-cunoștință [recunoștință] de slugă? «Mulțumesc Ție, zice, pentru aceea că am Stăpân neînțeles». Nu despre ființă zice aici - că aceea, ca un lucru ce e mărturisit că e neînțeleasă, o a lăsat - ci despre aceea că Dumnezeu e pretutindena de față cu puterea și cu Pronia, și toate locurile le plinește, arătând că nici el însuși nu știe cum e cu puțință aceasta - cum e adică pretutindeni”. Și Chiril zice: „Toate le plinești, la toate ești de față, nu în parte, ci împreună la toate tuturor: ești de față însă prin toate încapând puterea Duhului. Unde mă voi duce de la Duhul Tău? Că de înfășișarea Duhului nu e cu puțință a scăpa, rob fiind și zidire». Pe Care Duh cântătorul de psalmi zice că pe toate le ocârmuiește, *Față și Mână a lui Dumnezeu* numindu-l pe El. Deci cine nu simte dumnezeiasca slavă a Duhului, auzind *unde mă voi duce de la Duhul Tău?*” Iar Eusebie zice: „De mi s-ar întâmpla vreo greșeală, și mi-ar fi mie a fugi din pricina acesteia, unde mă voi duce fugind? Și ce mă voi face,

8. De voi lua aripile mele de dimineată și mă voi sălășlui la marginile mării.

9. Și acolo mâna Ta mă va povățui, și mă va ține dreapta Ta.

Aripile lui David erau puterea minții lui cea mișcătoare. „De voi ajunge eu, zice, cu aripile și cu închipuirea minții mele în adâncul mării, încât măcar acolo să mă pot ascunde de Tine. Doamne, și acolo încă dumnezeiasca Ta putere mă va povățui; și iarăși, mă va ține, adică nici în adânc nu voi merge fără de puterea Ta, ci aceasta va merge înaintea mea, și aceeași îmi va da loc să alerg, și ea iarăși mă va ține în chip negrăit”. *De dimineată* însă a zis pentru ca să arate vremea când mintea omului e mult mai curată și mai deșteaptă. Unii însă, prin *de dimineată*, au înțeles răsăritul, iar *marginile mării*, apusul, „Deci, de voi ajunge, zice, cu aripile minții mele la răsărit, puterea Ta mă va ajuta zburând cu mintea și ea mă va apuca [primi], de voi ajunge la apus”⁶⁸.

Tu, Dumnezeu, pe toate cuprinzându-le?” Și Teologul Grigorie zice: „Înfrișoată dar e plinirea totului, încât a nu fi cu puțință a fugi nicăieri de pornirea lui Dumnezeu, nici în cer zburând, nici în iad încăpând, nici la răsărituri depărtându-mă, nici în fundurile mării ascunzându-mă”. „Că nu zis, zice Hrisostom, «oriunde mă voi duce, Tu-mi urmezi mie», ci «oriunde m-aș duce, Tu acolo ești. Acolo Te aflui, zice, mai-nainte apucându-mă» [sau: primindu-mă, de la vb. λαμβάνω]”. Iar Grigorie al Nyssei: „Prin aceste patru părți ale lumii - adică prin înălțime, al cărei cel mai de pe urmă loc e cerul, prin adânc, al cărui (loc) mai de pe urmă e iadul, prin dimineată, adică prin răsărit, și prin cele mai de pe urmă ale mării, adică prin apus -, Sfântul voiește să închipuiască cele patru vârfuri ale cinstitei Cruci, iar cerul și iadul însemnează părțile de sus și de jos ale Crucii, iar răsăritul și apusul însemnează părțile cele lăaturalnice ale Crucii; precum acestea se arată și prin înălțimea, adâncimea, lungimea și lățimea de care zice Pavel în Epistola cea către Efeseni (3: 18)”. Iar Teodorit zice: „Se cuvine însă a însemna că David a învățat că aceeași lucrare o au și Dumnezeu și Duhul Cel Preasfânt. Unde mă voi duce de la Duhul Tău? Și de la Fața Ta unde voi fugi? Și dacă una Le este lucrarea, una cu adevărat și puterea, și a Cărora una este puterea, și firea tot una este - una e dar firea lui Dumnezeu și a Duhului. Și bine a potrivit, că, zicând Tu acolo ești, zice de cer, iar de iad, când zice de față ești: că Dumnezeu Se odihnește peste îngerii cei ce petrec în cer, și pretutindenea e de față, și la toate Se înfățișează, și întru Dânsul viem, după dumnezeiescul Apostol, și ne mișcăm și suntem (Fapte 17: 28)”.

⁶⁸ Zice însă Teodorit: „Prin acestea învață nescrierea-împrejur a dumnezeieștii firi. Cercarea acestei puteri o a luat și Proorocul Iona: că, ispitindu-se să fugă de Dumnezeul tuturor, dându-se valurilor, a fost prins și, ca într-o temniță oarecare, a fost aruncat în chit, iar apoi s-a povățuit către cetatea către care a fost trimis, și așa s-a arătat adevărată zicerea: De mă voi sălășlui la marginile mării, și acolo mâna Ta mă va povățui, și mă va ține dreapta Ta. Iar aceste cuvinte sunt asemenea cu cele ale lui Amos: Nu va scăpa nimeni dintru ei fugind, nu se vor mântui scăpând; de se vor ascunde în iad, de acolo

10. Și am zis: Cu adevărat^o întunericul mă va acoperi. Și noapte este lumina întru desfătarea mea.

„Am socotit, zice, și am zis întru sinemi că dar mă voi putea ascunde înlăuntru întunericului și că întunericul mă va călca, adică mă va ascunde – că cel ce calcă ceva, aceea o ascunde cu picioarele –, la urmă însă, zice, am înțeles că și însăși noaptea și întunecarea sunt luminate întru desfătarea mea, adică lângă Dumnezeu”, că pe Dumnezeu Îl zice *desfătarea mea*, pentru că și singura aduce-re-aminte de Dumnezeu o socotea desfătare. *Că mi-am adus aminte, zice, de Dumnezeu și m-am veselit* (Ps. 76: 3). „Drept care am cunoscut că nici chiar întunericul nu mă poate ascunde de Dumnezeu”⁶⁹.

11. Că întunericul nu se va întuneca pentru^o Tine și noaptea se va lumina ca ziua; precum este întunericul ei, așa este și lumina ei.

„La Tine, Doamne, zice, întunericul nu se va întuneca”. Altf tîlcuitor a zis „la Tine”. „Fiindcă întunericul acesta al nostru la Tine nu este întuneric, căci și acesta aduce o oarecare lumină; dar și noaptea ca ziua se luminează la Tine, și precum e luminată lumina zilei, așa și întunericul nopții e luminat la Tine și

---

mîna Mea îi va smulge; și de se vor sui în cer, de acolo îi voi coborî pe ei. De se vor ascunde în vârful Carmilului, de acolo-i voi cerceta și-i voi lua pe ei; și de se vor afunda de la ochii mei la adîncurile mării, acolo voi porunci balaurului și-i va primi pe ei (9: 1)”.

^o ἄρα, sau: pentru aceasta; poate că; căci; au doară (în interogații); atunci (înainte de o propoziție consecutivă). Versetul acesta este formulat în Biblia de la 1688 și 1914 ca o interogație care pare cumva că reiese din context, în schimb, la Eftimie, îl avem ca afirmație sau cel mult o nedumerire, fiind prin urmare tîlcuit ca atare.

⁶⁹ Zice însă Teologul Grigorie, tîlcuind zicerea și *noaptea este lumina întru desfătarea mea*: „Precum știi că e foc îndoit, așa e și lumină (îndoită adică): una adică este făclia puterii noastre celei stăpînitoare, care îndreptează pașii noștri după Dumnezeu, iar alta e cea amăgitoare și iscoditoare și potrivnică adevăratei lumini; aceasta este fălărnîcîndu-se ca să viclenească pe cele cărora li se arată, aceasta este și noapte, iar lumina se socotește de către cei stricați de răsfățare. Că ce zice David? «Noapte era împrejurul meu, ticălosul, și nu cunoșteam», că *lumina* socotim a fi răsfățarea, adică «răsfățându-mă eu, noaptea răsfățării ce-mi întuneca mîntea, stricat fiind eu de răsfățare, mi se părea lumina»”. Iar Origen voințește ca zicerea ἄρα [vezi nota noastră de mai sus] să se înțeleagă în loc de πλὴν [însă, totuși].

^o ἀπό, de, de la, prin, către, din pricina... Mai jos, la Eftimie, altul îl pune în cumpănă cu παρά (la, de la, [dat] de, înaintea, aproape de, comparativ cu, în loc de etc.), întrucîtva sinonim cu ἀπό.

întinerii de lumină³⁰. Această idee îl zice David ca să arate că lui Dumnezeu toate îi sunt arătate. Dar această se înțelege și după altă înțelegere, după Hrisostom: „Că eu, nec, înconjurat fiind de întunericul ispitelor și al necazurilor, am zis întru sineam: Nu cumva mă va stăpâni întunericul acesta? Apoi, când Tu, Doamne, numai ai văd, înclăă noaptea întristării și a necazului s-a făcut mie luminare de bucurie și de veselie”. Așadar, după omare trebuie să tăluim și celelalte ziceri. Iar Teologul Grigorie altfel a tăcut zicerea aceasta, că adică: „Când mă desfătăm eu și mă răsfățăm, noaptea răsfățării care nu întuneca muntea, aceea mi se părea luminare, pentru că noaptea și întuneric era împrejurul meu, al ticălosului, și nu știam, că socoteam cum că desfătarea mea e luminare”.

12. CĂ Tu ai zidit rărunchii mei,

Zice Hrisostom că aici David prin *rărunchi* [se] înțelege pe sineși tot, din parte - totul, adică: „Că Tu, Doamne, zice, m-ai căștigat, și avuție a Tu m-ai făcut, și m-ai învrednicit de Pronia și purtarea Ta de grijă”, pentru că cel ce căștigă un lucru, același îi și poartă de grijă³¹.

³⁰ Zice însă Hrisostom: „Când voiește Dumnezeu, firea stihilor se mută către cele dimpotrivă, și așa, cu scumpătate către cele dimpotrivă ca și către ale loruși se mută, de ca și cum ar fi din început sortite cu acestea. «Că de vei voi Tu (adică Dumnezeu), în acest fel va fi și noaptea, și așa va fi și lumina împreună sortită cu ea precum e și întunericul”. Iar Teodorit zice: „Întunericul mie îmi este întuneric - că eu am simplu numai deslușire a luminii și a întunericului -, iar Tăe, Luminii Celei gândite, și noaptea aceasta asemenea este cu ziua cea prea-luminată, și mai luminată decât amiază”. „Drept aceea, ticălos e cel ce păcătuiește întru întuneric și zice cuvintele lui Sirah (după Nichita): *Cine mă vede? Păcatele mele nu le va pomeni Cel Preainalt* (23: 18). Care însuși zice prin Proorocul Ieremia: *Dumnezeu care nu d'apropii sunt Eu, și nu Dumnezeu de departe* (Ier. 23: 23). Și iarăși: *Face-va omul într-ascuns, și Eu să nu văd pe el? Au nu umplu Eu cerul și pământul?* (Idem 24)”.

³¹ Zice însă Teologul Grigorie: „După oarecari, *rărunchi* simbolizează lucrarea cea profitoare. «Eu însă către Tine îmi înalț dorirea [poftirea] mea, și nu către altceva din cele viclenitoare și greșite”. Iar dumnezeiescul Chiril zice: „*Rărunchii* ar fi aici spre închipuirea deslușitoarei lucrării celei din lăuntru mînții; după care, de lepădat e lucrul ce are fire de a nedreptăți, iar de alegere și vrednice de primire a luce pe ceea ce e de folos, după ceea ce zice: *Toute cerându-le, binele sineși, de tot felul de răutate depărtași-vă* (I Tesal. 5: 20-21). Drept aceea, de vreme ce *rărunchii* în trup sunt parte deslușitoare [a dreptei-socotințe] - că despart binele de cele de prisos, șinând în fire cele bune și folositoare - să împărtășim după cuvînță *rărunchii* întru deslușirea mînții. Drept aceea, sfinșiși și așerosiși lui Dumnezeu sunt *rărunchii* sfinșilor, adică deslușirea ce o au în munte. Că cei ce de-a pururea leapădă răul mi se par cu scumpătate [vieșuitori], ospătători și apropiași foarte de Dumnezeu, care cu prea bună hotărâre obișnuiesc a cinsti lucrul cel vrednic de căștigare și desfătare”. [Pentru să împărtășim s-a folosit μεταληπτεον, pe cure

sprîjnitu-m-ai din pîntecele marelui meu.

Aceasta o a zis David și în Psalmul 70. „Doamne, din pîntecele mamei mele Tu ești acoperitorul meu, adică chiar din față și din înapoi vîrsta mea cea mai dinăi, Tu, Doamne, m-ai acoperit”.

13. Mărturisî-mă-vol Ție, căci cu înfricoșare Te-ai minunat;

Veniamin l-a tradus mai liber prin „să mutăm”; verbul mai însemnează și „a lua un lucru în loc de altul”. Literal, sau după accepțiunea generală (vezi despre aceasta și tălcuirea Psalmul 7: 21), precum s-a zis și mai sus, *rărunchi* însemnează pofta sau partea cea de sub pîntece a trupului. Sfântul Chiril scrie aici de o redirectionare, convertire a poftei, sau a rărunchilor, care se face spre închipuirea (εἰς τύπων) dreptei-socoteii. Orice lucrare omenească e pornită de un scop anume, iar scopul nu poate fi dorit și atins decât dacă *îl poftim* pentru un folos anume, „spre câștigare și desfătare”, cum zice Sfântul Chiril, iar pofta se stărnește prin ceva dinspre partea lucrului de poftit sau dintr-o rațiune sau nevoie a firii, care ne îndeamnă spre acea câștigare sau folos. Dreapta socoteală sau partea deslușitoare a minții trebuie să deosebească dacă scopul ei este spre folos și spre bine; lucrarea ei de deosebire e împuternicită sau stărnită de poftire. Zicând „să împărțăm după cuviință rărunchii întru deslușirea minții”, Sfântul Chiril zice de pofta carnală, de sub pîntece, de jos sau josnică, care prin fire pofteste sau se dorește după cele proprii ei, cele materiale; dacă mîntea deslușitoare va urma această poftă irațională, cele ce vor urma de aici vor fi spre paguba firii sau a trupului, căci pofta ei nu are rațiune (deși pofta ei, încă de la facere, nu e rea, ci doritoare spre un „mai bine” oarecare), ci numai mîntea ce lucrează după Dumnezeu, care minte numai așa se poate numi rațională, lucrând după Dumnezeu, dând astfel sens poftei trupesti. Pentru aceasta îndeamnă deci Sfântul Chiril la „împărțășirea”. la „înlocuirea” unei pofti cu alta, la „mutarea” dorinței celei oarbe și fără de cale spre cele raționale socotite de minte în Duhul lui Dumnezeu. Acestea se întăresc și de Sfinții citați mai jos.] Iar Sfântul Grigorie al Nyssiei: „Aceasta - Tu ai zidit rărunchii mei - o va zice cel ce petrece întru necăsătorie, afierosind rărunchii săi lui Dumnezeu”. Zice însă și Sfântul Grigorie al Tesalonicului: „Că Tu ai zidit rărunchii mei, zice, nu numai lucrarea cea poftitoare a sufletului meu o ai lucrat-o toată Ție, ci încă orice cale a poftirii acesteia ce este în trup către sufletul cel ce este în trup, întorcându-se printr-însul (adică prin suflet), către Tine se înalță, și de Tine atârna, și la Tine se lipește. Că precum la cei ce se țin de indulcirile cele simțite și stricacioase, toată pofta sufletului se deșartă către trup, și, pentru aceasta, toți cărnuri (σάρκα) se fac, și Duhul lui Dumnezeu nu mai e cu puțință să rămână într-înșii, tot așa și la cei ce și-au înalțat mîntea către Dumnezeu și sunt atârnați de dumnezeiescul dor, trupul prefăcându-se, împreună [cu trupul] oarecum se înalță și împreună se îndulcesc de dumnezeiasca împărțășire, făcându-se și el avuție și casă a lui Dumnezeu, nemaiaivând în sine locuind vrajba cea către Dumnezeu, nici împotriva Duhului poftind (în *Filocalie*, p. 960)”.

De multe lucruri cu adevărat ne mirăm, însă nu și cu frică. Că, de pildă, ne mirăm de frumusețile și mărimile trupurilor, ale zidurilor, de cele ale înțelepciunii și de măiestria, și de altele ca acestea, dar nu cu frică. Iar când se întâmplă să ne plăcăm a vedea înălțatul aceluiași om, atunci nu numai că ne mirăm simplu, ci și cu frică ne mirăm. Tot așa și Proorocul David, privind înălțatul nemărginitului noian, și la nemărginitul adânc al puterii lui Dumnezeu și al înțelepciunii, și al înțelegerii Lui celei de multe feluri, amănând cu mintea, s-a mirat cu frică și cu entuziasm de acoperirea și nemărginirea aceea, și așa s-a întors în stăruința sa, și numai aceasta a strigat, adică „Mulțumescu-Ți Ție, Doamne!”

minunate sunt lucrurile Tale, și sufletul meu le cunoaște foarte.

„Minunate, zice, sunt toate lucrurile Tale, Doamne, de unde și sufletul meu știe foarte bine că sunt cu adevărat așa minunate și vrednice de mirare, de mirare și de înfiorare”⁷².

14. Nu s-a ascuns osul meu de la Tine, pe care l-ai făcut în ascuns;

„Arătată este Ție, Doamne, și însăși alcătuirea oaselor mele, pe care le-ai făcut a fi acoperite de cărnuri și a nu se vedea”. Ori se înțelege și altfel: os al bărbatului e femeia, căci și ea e o coastă a lui Adam. „Deci femeia pe care Tu, Doamne, o ai luat din coasta lui Adam întru ascuns, adică aducând uimire [ecstaz] asupra lui Adam, această femeie, zic, nu s-a ascuns de Tine în Rai când a mâncat din pomul cunoștinței”, după tăcuirea lui Isidor Pelusiotul⁷³.

---

⁷² Zice însă Hrisostom: „«Ce zic eu, zice, de Tine, când și cele făcute de Tine au multă minune?» Zi-i însă, o, Proorocule, de s-a minunat cunoștința Lui, și dacă s-a întărit. Iar dacă nu poți către dânsa, cum zici iarăși sufletul meu le cunoaște foarte? Dar aceea [cunoștința] s-a zis pentru dânsul, iar aceasta [minunarea] pentru lucruri. Iar de s-ar fi zis pentru dânsul și aceasta, am zice așa: «Că știm cum că Dumnezeu e minunat, că e mare, că e înalt: iar ce e cu ființa și câtă e mărimea, nu știm; iar neștiința aceasta este dovadă a cunoștinței: fiindcă și despre mare nu cunoaștem cât este de mare, ci doar întrucâtva, și pentru aceasta mai vârtos o știm; iar de ar zice cineva că știe mărimea ei, acela mai vârtos nu o știe. Drept aceea, zicerea e de cunoștință, vădind necunoștința, și este necunoștință care ne mărturisește nouă cunoștința”.

⁷³ „David aduce cuvântul acesta dinspre fața lui Adam”, după același Isidor, care zice: „Nu s-a ascuns osul meu de Tine, adică alunecarea femeii mele nu a fost neștiută de Tine, pe care din oasele mele luând-o o ai făcut, cu somn greu adormindu-mă”. Însemnează că zicerea aceasta a lui David e asemenea cu cea zisă de Ecclesiastul: *Prezum oasele în pântecul celei îngreuiate, așa nu vei cunoaște făpturile lui Dumnezeu, câte le va face toate* (11: 5). De unde și Achila a zis: „Nu s-au acoperit oasele mele dinspre Tine, cu care

și statul [ipostasul] meu întru cele mai de jos ale pământului.

„Arătată e Ție, Doamne, zice, ființa trupului meu, ceea ce se ascunde în adâncul pământului și se topește după moarte; adică Tu, Doamne, mă vezi și atunci când mă încheș și mă alcătuiesc în mitrasul maicii mele, și când iarăși mă topesc în pântecul pământului”. Ori se înțelege și altfel: „Că arătat e Ție, Doamne, ipostasul și plămuirea mea, care se țes și se lucrează în cele mai dinlăuntru ale mitrasului pântecului ca înlăuntru în părțile cele mai de jos ale pământului”⁷⁴.

15. Cel nelucrat al meu l-a văzut ochii Tăi,

Nelucrat numește aici David ori neînchipuirea și nefnomenirea pruncului [embrionului] omenesc, care însă nu a luat alcătuirea cea desăvârșită înăuntru, în lucrătoria cea ascunsă a firii, adică în mitrasul [uterul] femeii; ori numește așa nesăvârșita mișcare a minții. „Tu, Doamne, zice, mă cunoști mai-nainte de a mă fi alcătuit în pântecul maicii mele și Tu știi gândurile și mișcările minții mele încă de mai-nainte de a veni ele în desăvârșită închipuire, că Tu toate știi mai-nainte de facerea lor, după Suzana”.

și în cartea Ta toți se vor scrie;

Carte a lui Dumnezeu se zice cunoștința cea cu de-amănuntul a lui Dumnezeu și pomenirea lui cea veșnică și nesmintită [de neamăgit], după Hrisostom. „Deci în cartea curatei cunoștințe a lui Dumnezeu, zice, obștește se scriu toți - și dreptii, și păcătoșii”, însă în cartea cunoștinței lui Dumnezeu cea după apropiere se scriu singur dreptii⁷⁵.

---

m-am făcut întru ascuns”. Pe care zicere așa a tâlcuit-o Teodorit: „Nimic nu se poate ascunde de Ține, Care ai plămuit firea oamenilor întru ascunsa lucrătorie [atelier] a firii”.

⁷⁴ „M-am făcut”, sau, după alt tâlcuitor, „m-am închipuit ca întru cele mai de jos ale pământului”. Adaugă însă Hrisostom, zicând: „«Tot aceeași o zic, că desăvârșit mă știi încă de când în parte mă plăsmuiam și creșteam». Despre care și Hristos zicea: *Dar vouă și perii capului vostru vă sunt numărați* (Matei 10: 30), arătând totodată și despre Pronie și despre fire”. Iar altul, adică Nichita, zice: „Că zic cei ce lucrează cu firea vietăților că lucrul facerii sângelui este în oase, ba și al celorlalte cărnuri și vine, din câte se pot înțelege și privi. «Dar Ție, zice, Ți este arătată și alcătuirea oaselor mele»”.

⁷⁵ Zice însă Teologul Grigorie: „Este oarecare carte a vieții întru care se scriu toți câți s-au curățit de nașterea cea dintâi, care este taină a nopții; iar plămuirea cea de ziuă și de lumină [ca taină a zilei, a luminii] este cea cu care fiecare în osebite se plăsmuiește - ea este plămuirea cea prea bună și preacurată, pe care dumnezeiescul David o numește

zile se vor zidi, și niciuna întru dânsii.

„Credincioșii creștini, zice, se vor plâsmui cu lumina și cu lucrarea Sfântului Duh, întru plâsmuirea cea bună și prea curată și potrivnică plâsmuirii celei ce se face [din lucrare] trupească, noaptea, și pătimașă; adică cei care se scriu în cartea lui Dumnezeu se vor naște duhovnicește a doua oară prin Sfântul Botez și nu este cu puțință ca vreunul dintre cei care se nasc a doua oară prin Sfântul Botez și se scriu în cartea aceea să nu se pună pe sineși în rânduală duhovnicească și să nu se îndrepteze către virtute”. Noi așa am tâlcuit zicerea aceasta (zice autorul), pe cât am putut, luând pricina din cuvintele Teologului Grigorie. Iar Hrisostom, nedeslușit și intunecat zice de zicerea aceasta, și aduce numai noima din scrierea altui tâlcuitor: „Că nealcătuit fiind eu și nedeplinit, ochii Tăi, Doamne, deja m-au văzut, și cu atâta scumpătate m-au văzut, precum văd și pe cei scriși în cartea Ta, adică precum văd pe cei plâsmuiți în întregime cu deplinătate, care n-au lipsă de nicio zi a plâsmuirii lor spre desăvârșita întregime”⁷⁶

16. Iar mie foarte îmi sunt cinstiți prietenii Tăi, Dumnezeule, foarte s-au întărit începătorile lor.

plâsmuire de ziua și potrivnică celei de noapte –, cu care și toate zilele vieții lor așa cu bună-rânduală le-au petrecut, încât niciuna din zilele lor nu are ceva necuviincios”. Ori, după Sfântul Epifanie: „Poate prin *carte* David a înțeles mitrasul întru care se plâsmuiesc și se circumscriu pruncii. Deci: «Pe cel neplâsmuit în pântece l-au văzut ochii Tăi»”. Iar [Lexiconul] Barin, la zicerea *carte* [βιβλίον], zice: „Carte de carte se deosebește, căci carte se zice și cea nescrisă (care s-a zis așa de la sadul cetății Biblos [adică papyrusul], cea de sub stăpânirea Antiohiei), precum aceasta: în cartea Ta toți se vor scrie; sau prin carte se zic cele scrise și însemnate, precum aici: *Cartea legii Domnului* (1 Paralip. 17: 9)”.

■ Aceasta însă e zisă mai arătat de Hrisostom: „Așa de luminat m-au văzut ochii Tăi mai-nainte de a mă plâsmui și a mă alcătui, precum au văzut pe cel [chipul meu] prea-deplinit, și care nu mai avea trebuință de nicio zi spre întregirea și desăvârșirea plâsmuirii. Dar acum, născut și făcut desăvârșit după vârstă sunt, și scris în cărțile Tale, adică întru neuitata Ta cunoștință și pomenire”. Și ca să cunoști că acesta este înțelesul cel adevărat, ascultă tâlcuirea celui alt tâlcuitor: „Neînchipuit (fără chip desăvârșit) m-au văzut ochii Tăi, zice, împreună cu toți cei scriși în cartea Ta, cei plâsmuiți din ziua, cărora nu le mai trebuie nici măcar o zi spre întregire”. Cam aceeași tâlcuire a lui Hrisostom o face și Teodorit la această zicere, însă el adaugă: „Că prin *cărți* trebuie să înțelegem cunoștința lui Dumnezeu cea atotcuprinzătoare, și neuitata Lui pomenire”. Iar cel nenumit zice: „Nu se va face nicio neînțelegere [neorânduială] în ziua judecării între cei plâsmuiți, că nici între cei drepți nu se va afla vreun păcătos, nici între păcătoși vreun drept, ci, cu neamăgita puterea a cunoștinței a toate a lui Dumnezeu, fiecăruia se vor împărți cele potrivite”.

Prieteni ai lui Dumnezeu sunt cei ce s-au împrietenit cu Dumnezeu prin virtute și prin lucrarea dumnezeieștilor porunci. *Că voi, zice, îmi veți fi prietenii mei, de veți face câte poruncesc Eu* (Ioan 15: 14). Nu e însă parte mică a faptei bune a cinsti cineva pe prietenii lui Dumnezeu, după Hrisostom. Alt tâlcuitor însă în loc de *începătoriile lor* a zis „semințiile lor”, adică înșiși ei, după perifrază. „Prietenii lui Dumnezeu, zice, s-au făcut tari și puternici întru virtute și nebiruiți de răutate”⁷⁷. Ori prin *începătorii* să înțelegi stăpânirea pe care fiecare prieten al lui Dumnezeu o a luat împotriva necuratelor duhuri. Cu aceste cuvinte însă David arată ghicitorește pe dumnezeieștii apostoli și pe moștenitorii lor, ori și pe cei ce sunt îmbunătățiți și următori dumnezeieștilor apostoli.

17. Număra-voi pe dâșșii, și mai mult decât nisipul se vor înmulți;

Cuvântul acesta se zice cu covârșire. „Eu, zice, voi cerca să număr pe prietenii lui Dumnezeu, iar ei întru câtimi se vor arăta fără număr, căci se vor arăta

---

⁷⁷ Pentru aceasta, Isidor Pelusiotul scria către oarecine: „Deci și tu, de voiești a fi prieten al lui Dumnezeu, stăpânește cu măreție [κραταίός] (cf. și I Pt. 5: 6), nu cu daruri [mită], ori cu prietenii, ci dându-i fiecăruia drept convenita vrednicie; iar prin cuvinte ca acestea, precum *începătorie* [ἀρχαίο], sfântul înțelege stăpânirea” [ἐξουσία; adică nu înțelege numai simpla putere și autoritate - pe care oricine, prin cunoștințe și mită, cum zice mai sus, ar putea-o cumva dobândi -, ci puterea în sens de capacitate de a ține sub control ceea ce stă sub stăpânire cu mâna cea tare (κραταίός) a lui Dumnezeu, cum zice Sfântul Petru în ref. de mai sus, termenul folosit de el fiind unic în Noul Testament, dar prezent în multe locuri din Cel Vechi]. Iar Sfântul Grigorie al Tesalonicului: „Prin *începătorie* a înțeles pe începătorul și cel dintâi al fiecărei cete a sfinților, adică din ceata apostolilor, pe Verhovnicii Petru și Pavel, ori și pe cei doisprezece, iar din Mucenici: pe Dimitrie, pe Gheorghe și pe cei doi Teodori; iar din cuvioși: pe Antonie, pe Savva și pe Eftimie și pe cei de după ei”. Altul însă, zicerea *foarte s-au întărit începătoriile lor*, o a înțeles „întru mulțime mare s-au făcut”; pentru aceasta și după urmare zice *număra-voi pe dâșșii, și mai mult decât nisipul se vor înmulți*. Iar Teodorit zice: „Aceasta se înțelege și despre împăratul Iosia, care, după istorie, i-a învrednicit pe preoți de toată cinstea și purtarea de grijă; că negreșit au auzit de făgăduințele cele ce le-a făcut Dumnezeu către Avraam, zicând: *Binecuvântând, voi binecuvânta pe cei ce te vor binecuvânta* (Fac. 12: 3)”. Zice însă și Sfântul Chiril: „Cel ce poate să cunoască pe prietenii lui Dumnezeu din roadele lor foarte îi va cinsti pe ei: căci și începătorii lor, adică cei ce sunt înțelepți spre începătorie [stăpânire], foarte s-au întărit”. Iar cel nenumit zice: „Mai-nainte ai socotit cele despre mine și m-ai adus întru ființă, iar eu această răsplătire dau, cinstind pe prietenii Tăi”. Iar Teodoșion zice: „Foarte s-au întărit sâraccii lor”, pe care zicere tâlcuind-o Teodorit, zice: „Că cei ce din vechime, pentru fărădelegile păgânilor împărați, petreceau în prostime și sărăcie s-au îndulcit de la Iosia de toată cinstea”.

mai mulți decât nisipul mării”. Însă la Dumnezeu nu numai ei vor fi numărați, ci și toți perii capului lor (cf. și Matei 10: 30)⁷⁸.

sculat-m-am și încă sunt cu Tine.

„Eu, zice, m-am sculat, adică m-am izbăvit de relele și de ispitele de care am fost istovit, din pricina cărora eram mai mult morți; însă, după ce m-am izbăvit, n-am uitat harul și facerea de bine ce ai făcut mie. Doamne (precum, dimpotrivă, mulți pățimesc aceasta: și când se bine-norocesc, uită de nenorocirea lor cea de mai-nainte), ci totdeauna îmi aduc aminte și de ispite și de faceri de bine, pentru care și neincetat Îți mulțumesc, lucrând poruncile Tale și toată virtutea”⁷⁹.

18. De ai omori pe păcătoși, Dumnezeule;

Aici lipsește zicerea „bine ar fi”, adică: „De ai omori, Dumnezeule, pe cei păcătoși, bine ar fi aceasta”. *Păcătoși* înseamnă pe demoni și pe oamenii cei fără de lege. Însă *moarte a demonilor* este adică a nu mai lucra ei și a nu mai face răul, iar *moartea oamenilor celor fără de lege* este a se întoarce ei dinspre răutate și a se schimba întru virtute și a nu mai fi păcătoși. Ori moartea unor nelegiuiri ca aceștia numește pe cea trupească, căci, atunci când rămân ei neîndreptați și nevindecați întru răutate, mai bine este să moară cu moarte grabnică, pentru a nu împiedica și pe ceilalți cu răutatea și cu pilda lor de la drumul virtuții⁸⁰.

⁷⁸ Iar Hrisostom zice: „«Eu adică îi cinstesc, iar Tu îi faci să fie mai mulți decât nisipul, și nu numai mai mulți, ci și tari», că aceasta înseamnă zicerea *s-au întărit*. Iar buna norocire o arată îndoiță, atât în mulțime, cât și întru tărie”. Iar Teodorit zice: „Cu buna-cinstire de Dumnezeu a lui Iosia și cei necinstitori de Dumnezeu de demult, cu mintea luminându-se, s-au întors și au îmbrățișat viețuirea cea după Lege, și cei ce din vechime au fost cu lesnire numărați s-au făcut mai presus de număr. Însă cuvântul pre-vestește și despre schimbarea lumii ce s-a făcut după înomenirea lui Dumnezeu și Mântuitorului nostru, că cei ce se sârguiesc întru slujirea lui Dumnezeu covârșesc cu numărul în fiecare cetate și țară”.

⁷⁹ De unde a zis Hrisostom: „Acesta nu e semn mic al virtuții: întru buna-norocire aflându-se cineva, să rămână ținând virtutea. «Că mulți, dobândind bune-norociri, zice, au uitat de ea, dar eu nu»”. Altul însă zice, adică Nichita: „«Pe prietenii Tăi cinstindu-i, o, Stăpâne, bine-nădăjduit sunt, că întru Învierea cea de obște împreună cu ei voi sta și împreună cu Tine atunci; încă și păcătoșii se vor pierde», că adaugă zicând: *De vei omori pe păcătoși...*”.

⁸⁰ Zicerea aceasta se înțelege mai înalt, după Nichita: „Gândurile cele rele și iubitoare de păcat despart pe om de Dumnezeu - după cea scrisă: *Gândurile strâmbe despart pe om de Dumnezeu* (Înț. lui Sol. 1: 3) -, iar dacă s-ar îndura Dumnezeu și ar pierde gândurile acestea păcătoase și necuvioase, atunci omul va putea să se scoale din căderea păcatului și

bărbați ai sângiurilor, abateți-vă de la mine.

„Depărtați-vă, zice, și fugiți de adunarea cu mine, voi, oamenii cei ucigași și vărsători de sânge, care omorâți pe cei ce-i biruți și-i luați în mâini”. Că toți ucigașii de oameni de acest fel sunt parte a Diavolului. Că ei pe unii îi omoară cu lucrul, iar pe alții cu cuvintele cele viclene și cu pilda cea rea a vieții lor. Și nu e mică virtute a fugi cineva de împreuna-adunare a oamenilor celor fără de lege⁸¹.

19. Că pricitori sunteți întru gânduri;

„Duceți-vă, zice, și fugiți de la adunarea cu mine, voi, oamenii cei ucigași, pentru că sunteți ațăfători, adică prigonitori și iubitori de tulburare cu gândurile voastre cele viclene și cu sfaturile rele”, precum a zis alt tâlcuitor.

lua-vor întru deșertăciuni cetățile Tale.

„Oamenii cei fără de lege de mai sus, zic, în zadar vor locui în cetățile Tale, Doamne”, că ale Domnului sunt toate cetățile și tot pământul, după cea scrisă: *Al Domnului e pământul și plinirea lui* (Ps. 23). Dar pentru ce vor locui în zadar unii ca aceștia? „Pentru că vor rămâne nelucrători întru virtute, și niciun folos nu vor lua din Legea Ta”, după Teodorit⁸².

---

să năzuiască către Dumnezeu. Iar aceasta e zicerea «*sculatu-m-am și încă sunt cu Tine, precum eram dintru început, de vei omorî gândurile cele păcătoase* [iar ca o continuare logică: «și încă voi fi cu Tine până în sfârșit, de vei/ai omorî gândurile cele păcătoase»]”.

⁸¹ Acestea însă sunt următoare celor de mai sus, după Eusebie: „Că cel ce a zis mai sus că, la el, prietenii lui Dumnezeu au încăpere prea mare și primire de cinste leapădă și depărtează de la sine pe cei păcătoși”. Iar Teodorit zice: „Obicei al celor ce iubesc pe cei buni este a-i urî pe cei dimpotrivă. Pentru aceasta dar zice: «Că Tu, Cel Iubitor de oameni, dacă omori pe cei păcătoși, cu atât mai vârtos eu mă voi feri de împreunapetrecere cu dânșii, știind socoteala lor cea iubitoare de sfadă: că ei nu suferă sfăturilele cele bune, ci, cu învârtoșarea socotinței lor se scutură de acestea”.

⁸² Altul însă zice: „S-au înălțat în deșert potrivnicii Tăi”. Pentru aceasta zice Hrisostom: „De aceea fuge David și se depărtează de cei răi, căci s-au înălțat asupra slavei lui Dumnezeu - că împotriva grăiesc și împotriva lui Dumnezeu se oștesc, și graiuri hulitoare zic - și că în deșert locuiau în cetăți”. În *Catena* lui Nichita se pomenește de oarecare Carpatul (poate acesta este Ioan Carpatul [Scriitor din *Filocalie*; vezi despre el *Filocalia românească*, Vol. IV, Sibiu 1948, p. 120, de unde aflăm doar că a trăit în veacul al VII - lea, fiind probabil unul și același cu episcopul ce a iscălit cu acest nume la Sinodul de la Constaninopol din 680], care zice: „Unii ca aceștia sunt și ereticii, luând și înțelegând Scripturile, adică dumnezeieștile cetăți, cu gâlcevire și în zadar. Dar de ne vor goni pe noi din cetatea aceasta, adică de la o zicere, să fugim la altă zicere: că din

20. Au nu pe cei ce Te urăsc pe Tine, Doamne, am urât? Și asupra vrăjmașilor Tăi m-am topit?

21. Cu ură desăvârșită îi uram pe ei, neprieteni mi s-au făcut mie.

David, după ce mai sus a zis despre prietenii lui Dumnezeu, zicând: *Iar mie foarte îmi sunt cinstiți prietenii Tăi, Dumnezeule*, acum, aici, dimpotrivă, zice despre vrăjmașii lui Dumnezeu. „Că eu, Doamne, am urât pe cei ce Te urăsc”. Și precum cinstea prietenilor lui Dumnezeu îi era covârșire lui David - că zice: *foarte îmi sunt cinstiți* -, tot așa și ura vrăjmașilor lui Dumnezeu, asemenea îi era lui cu covârșire, că *se topea*, adică se ardea de mânia ce o avea asupra lor⁸³.

---

alăturata judecată [sau: din socotirea în paralel] a zicerilor se arată ceea ce se caută, că nu vom plini Scripturile până ce nu va veni Domnul, strălucind nouă adevărul”.

⁸³ Altul însă zice la Nichita: „Acesta este cel care desăvârșit urăște pe gândiții vrăjmași, cel care nici cu lucrarea, nici cu fapta, nici cu gândul nu păcătuiește, care lucru e dovadă a nepătimirii celei prea mari și dintâi. *Vrăjmași însă ai Domnului* sunt necurații draci și idolatrii și ereticii și oamenii cei fără de lege”. Iar Sfințitul Augustin zice: „Că ura cea desăvârșită [adeverată] este atunci când cineva urăște răutatea, iar firea o iubește; dar nu și când urăște răutatea, împreună-urăște și firea, adică pe omul ce lucrează răutatea; nici iarăși când iubește firea, adică omul, iubește împreună și răutatea lui, ci [numai atunci când] singură firea o iubește și singură răutatea o urăște”. De unde cu conglăsuire a zis Hrisostom: „Deci ce? Dacă și Elinii sunt vrăjmași, nu trebuie să-i urâm? Trebuie a-i urî, însă nu pe aceia, ci dogma lor, nu pe om, ci fapta lui cea rea: socotința cea stricată; că omul cu adevărat e făptură a lui Dumnezeu, iar rătăcirea e lucru al Diavolului; deci să nu amesteci cele ale lui Dumnezeu cu cele ale Diavolului (*Omilia 33 la Epistola I către Corinteni*)”. Zice și Teodorit: „De mare dragoste mă atârî, o, Stăpâne! Pentru aceasta, pe cei ce țin de o slujire și o credință ca aceasta îi iubesc și îi cinstesc, iar pe cei ce Te urăsc pe Tine, nu numai că îi urăsc, ci și mă aflu scârbindu-mă și topindu-mă din pricina urii celei asupra lor; că-i urăsc adică ca pe niște fără de lege, însă îi jelesc ca pe niște oameni, și a plânge mă silesc pentru dânșii, pentru fireasca împreună-pătimire, dar iarăși îi urăsc pentru multa lor răutate”. [A urî pe unii ca aceștia e una cu a privi dumnezeiește, în Duh, asupra viețuirii lor - după chipul în care îi „urăște” Dumnezeu pe ei - sau asupra răutății lor: căci nu poți urî faptele lor rele, dogmele și celelalte ale lor sau chiar, în oarecare fel, pe ei, de nu te-ai făcut iubit și plăcut lui Dumnezeu, altminteri îți vei atrage „ura” sau pedeapsa lui Dumnezeu asupra ta (cf. și I Cor. 6)]. Ura împotriva păcătoșilor sau ereticilor, și chiar împotrivirea față de ei prin forța fizică, e justificată atunci când aceștia pun în primejdie temeliiile Bisericii, zidurile ei: dogmele, credința și viața ei în ansamblu. O pildă de mare cinste în acest sens ne este Sfântul Voievod Ștefan cel Mare. Dar, precum se vede, ceea ce el a început și săvârșit în parte, alții de după el eu stricat, iar singura împotrivire cu puțință ce o mai au creștinii e ferirea de potrivnici, Creștinii de astăzi putând zice doar cuvinte precum cele ale lui David: *Izbăvește-mă de cei ce mă prigonesc, că s-au întărit mai mult decât mine.*]

22. Ispitește-mă, Dumnezeuule, și cunoaște inima mea,

Dar cum zice David aceasta, de vreme ce însuși la începutul psalmului a zis *Doamne, ispititu-m-ai și m-ai cunoscut?* Răspundem: că David prin cuvintele acestea cere încă să se mai ispitească de Dumnezeu cu felurite ispite, spre deplina încredințare a acelor ce nu cunosc virtutea și răbdarea lui, ca, aceasta înțelegând-o, să urmeze lui după putere.

cearcă-mă și cunoaște cărările mele.

23. Și vezi de este calea fărădelegii întru mine, și mă îndreptează în calea cea veșnică.

Ceea ce David a zis mai sus zice și acum, aici. Ori zice din nou cuvântul acesta către Dumnezeu și cere ca încă să-l mai cerce, pentru cei ce-l nedreptățesc, adică ca să-i încredințeze cu mulțimea cercărilor cele de la Dumnezeu că nu i-a nedreptățit câtuși de puțin. Ori încă cere a se ispiti, că, de nu este cu adevărat curat de păcate, să se arate [curat] prin ispitiri și așa să se îndrepteze pe sineși, nu amăgit fiind și socotind că e curat, să nu fie [în adevăr]⁸⁴.

---

⁸⁴ Iar Teodorit zice: „Pe Tine, zice, Te rog, pe Doftorul cel bun al sufletului, cu scumpătate cunoscând viața mea, să cercetezi și mișcările și pornirile gândurilor, iar de s-ar afla întru acestea ceva potrivit legilor Tale, rogu-Te, vindcă-se de înțelepciunea Ta și povățuiească-se către călătoria cea veșnică”. Aduăgă însă Hrisostom: „Care este *veșnica cale*? Cea duhovnicească și care duce către cer, al cărei sfârșit nu este precum al celorlalte toate ce sunt stricăcioase, și care se sfârșesc cu viața aceasta. Însă lucrările călătoriei aceleia nu sunt de o zi, nici vremelnice; că un astfel de lucru este virtutea, necurmată având rodirea. Cum însă s-ar putea povățui cineva către aceea ce nu are vreun sfârșit? Astfel, adică dobândind ajutor de la Dumnezeu, punând [totodată] și însuși cele din partea sa”.

PSALMUL 139

Psalm lui David⁸⁵.

I. Scoate-mă, Doamne, de la omul viclean [rău]; și de bărbatul nedrept mă izbăvește.

„**S**coate-mă, Doamne, zice, de la omul viclean și făcător de rele”. *Vicleanul* însă se zice răutatea, pentru că pricinuieste durere și osteneală celui ce o lucrează și o are. Pentru aceea a zis Solomon: *De te vei dovedi rău, singur vei pătimi cele rele* (Pilde 9: 12). Apoi arată pe cel pe care-l numește viclean, pe omul nedrept adică și fără de lege; pentru că, de un om ca acesta viclean și nedrept, cu anevoiie poate cineva a se păzi pe sineși. Pentru aceasta, David roagă pe Dumnezeu să-i fie în ajutor, ca prin dumnezeiescul Lui ajutor să scape de un astfel de om, precum zice Hrisostom. Vezi însă și la Psalmul 42 tâlcuirea zicerii *de bărbatul nedrept și viclean izbăvește-mă*. Deci, fiindcă David a zis în psalmul trecut *bărbați ai sânghiurilor, abateți-vă de la mine* - asemenea zicând și în Psalmul 6: *depărtați-vă de la mine toți cei ce lucrați nelegiuirea* -, adică, fiindcă David prin cuvintele acestea s-a părut că se ferește și fuge de oamenii cei nedrepti și vicleni, pentru aceasta, acum, aici, roagă și pe Dumnezeu să-i ajute, pentru ca desăvârșit să se ferească de oamenii cei de acest fel; pentru că mai întâi e de trebuință ca tot omul de sineși să facă binele ce-l poate și să nu se lenevească și apoi să roage și pe Dumnezeu ca să-i ajute. (Măcar că și binele acela ce-l face omul de sineși, de Dumnezeu ajutându-se, se face, după ceea ce zice: *Fără Mine nu puteți face nimic* [Ioan 15: 5].) Că nu-ți va ajuta, o, omule, dacă tu te lenevești și nu te sârguiești a face binele, nici iarăși nu poți să isprăvești vreun bine cu silința ta, de nu va ajuta ție Dumnezeu⁸⁶.

⁸⁵ Zice Teodorit: „Psalmul acesta l-a făcut David atunci când era prigonit de Saul. Pentru aceasta roagă pe Dumnezeu ca să se slobozească de el. Dar prin psalmul acesta se roagă și firea omenească, ca să izbândească asupra dracilor, gândiții ei vrăjmași, și așa să întoarcă nedreptatea peste capetele lor cu care nedreptătesc.”

⁸⁶ Iar Hrisostom zice: „Unde dar sunt cei ce zic și ne întrebă: Pentru ce sunt fiare? Pentru ce scorpii? Pentru ce vipere? Că iată dobitoc ce arată mai multă răutate, nu din fire, ci din socoteală - omul! Pentru aceasta și Proorocul se roagă mai mult de aceasta să se izbăvească, și cere pe Dumnezeu ajutor la această. Că fiara, ceea ce este, se vede, iar omul, cugetând viclesugul și cu multe fețe fiind învăluit, este fiară de care cu anevoiie se poate păzi cineva: de multe ori, cu piele de oaie îmbrăcat și înlăuntru pe lup îl ascunde; de multe ori și diavoli se îmbracă cu unii ca aceștia, și așa lovesc; și multe și din toate

2. Care cugetau nedreptate în inimă, toată ziua rânduiau războaie.

„Oamenii cei vicleni și nedrepti ca aceștia, zice, au cugetat în inima lor lucruri nedrepte și fără de lege și vătămătoare. și toată ziua – adică toată viața lor – se găteau să facă războaie și tulburări: când pornindu-se asupra unor frați, când asupra altora; pentru că covârșitoarea lor răutate nu-i lăsa să se liniștească, ea înduplecându-i și silindu-i uneori să dea război fraților lor pe ascuns cu vicleniri și cu vrăjmășiri de viață, iar alteori și fățiș. Prin război însă se înțelege și vicleșugul, și vrăjmășirea, și oricare altă bântuire și vătămare ce o face omul împotriva fratelui său, ori prin lucruri, ori cu cuvântul, ori cu gândul, după Hrisostom⁸⁷”.

3. Ascuțit-au limba lor ca de șarpe; otravă de aspidă sub buzele lor⁸⁸.

Diapsalma.

„Oamenii, zice, cei de acest fel de vicleni și nedrepti și-au ascuțit limba lor ca să arunce otrava cea făcătoare de rău, care sunt cuvintele cele viclene și vătămătoare; iar sub buzele unora ca aceștia, adică în gura lor, se află cuvântul cel vrăjmășitor și vătămător de suflet împotriva fraților lor, care la aceasta se potrivește cu otrava aspidiei, fiindcă vatămă și pierde pe cei nevinovați”. Vezi, iubitule, că pe niște oameni ca aceștia răutatea i-a prefăcut în fiare și aspidie și

---

părțile le sunt [cursele] cele prin care vrăjmășesc, și ale omului viclean și ale omului sălbatic, iar ispitirea e cu anevoie de suferit. Pentru aceea, și rugându-ne, zicem: *Să nu ne duci în ispită, ci izbăvește-ne de cel viclean*. Deci aici pomenește de omul viclean, iar când zice de Diavolul, numește simplu viclean, că acesta s-a făcut părinte al vicleșugului și de aceea mai cu osebire se zice viclean; iar *nedrept* numește nu numai pe cel ce nedreptățește la bani, ci și la toate celelalte”.

⁸⁷ Pentru aceasta zice Hrisostom: „Partea cea mai mare a răutății lor e nu numai aceea că sunt vicleni, nici că sunt gata de războaie și vrajbe, ci și că sunt așa în toată viața lor; iar de ar voi cineva să se războiască, trebuie să aibă o altă pricină, dreaptă: că trebuie să stea împotriva păcatelor, și numai asupra Diavolului să se oștească; alții însă, de intră în război, unii asupra altora aruncă săgețile, și, ce e mai cumplit, că nu numai prin răpire și jaf, ci mai vârtos cu cugetarea fac lucrul; că aceasta e zicerea *cugetau*, adică cu silință și cu toată osârdia”. Iar Teodorit zice: „Nu au folosit numai cugetări viclene, ci pe lângă cugetări au adus și lucrurile”.

⁸⁸ La Hrisostom însă se scrie: „Otravă de aspidă de-a pururea este sub limba lor »; că *diapsalma*, zice, care se află aici, pe «de-a pururea» o însemnează”. Despre *Diapsalma*, citește în *Precuvântarea* din Vol. 1, capitolul 7.

viperă? Nu că le-a schimbat firea, ci că a prefăcut socotința lor cea omenească în însăși nomenia și sălbăticia fiarelor, după Hrisostom⁸⁸.

4. Păzește-mă, Doamne, de mâna păcătosului, de la oamenii nedrepti mă scoate.

Aici David repetă cele ce a zis mai sus, pentru ca să-și lărgească și să-și adâncească rugăciunea⁸⁹. Iar *păcătos și nedrept* este tot omul care păcătuiește în orice chip și tot omul care se nedreptățește pe sineși sau pe altul: că un astfel de nedrept pe sineși se nedreptățește totdeauna cu felurile păcate pe care le face, iar pe altul nu-l nedreptățește cu adevărat și totdeauna cu fiecare păcat pe care-l face (că, de pildă, cel ce se omoară pe sineși nu nedreptățește pe nimeni). Precum și Scriptura de multe ori pe fapta bună cea desăvârșită și peste-tot-cuprinzătoare o numește dreptate, tot așa, dimpotrivă, și răutatea cea desăvârșită o numește nedreptate⁹⁰.

5. Care au gândit să împiedice pașii mei; ascuns-au, mândrii, cursă mie.

6. Și cu funii au întins cursă picioarelor mele; pe lângă cărare, sminteli mi-au pus mine.

Diapsalma.

„Oamenii cei vicleni și nedrepti de mai sus, zice, au cugetat să împiedice drumul cel după Dumnezeu și legiuit al vieții și petrecerii mele”. Aceasta însă se zice din asemănarea acelora ce-și pun piciorul între picioarele celor ce aleargă pentru ca să-i arunce jos și să le oprească calea. *Mândru* însă e fiecare om fără de lege, căci el pentru mândria sa defaimă Legea lui Dumnezeu, precum zice și în altă parte: *Cei mândri nelegiuiau foarte* (Ps. 118: 51). „Deci aceștia, zice, au ascuns cursă și capcane picioarelor mele, adică vrăjmașii ascunse, ca să mă

---

⁸⁹ Zice însă Eusebie: „Gătiți sunt spre amăgire, asemenea șarpelui celui ce a amăgit oarecând pe femeia ce era oarecând în Rai, căci și acela se apropia de femeie fățarnicindu-se cu prietenie, prefăcându-se că poartă grijă de dânsa; însă în cuvintele sale ascundea otrava cea amăgitoare a călcării de poruncă. Unii ca aceștia pot fi și ereticii, cei atei și cei ce, pentru înțelepciunea lumii acesteia, se întrarmează spre război și își ascut limba lor, ascunzând sub ea otrava de aspidă, adică a oarecăror vicleni puternici”. Zice însă Teodorit: „Că Saul, folosindu-se adeseori de vicleșug ca să-l omoare, și de multe ori jurându-se și cuvinte prietenești întrebuițând, și-a călcat jurămintele. Deci, după cuviniță, vicleșugul cel ascuns l-a asemănat cu veninul fiarelor celor târătoare”.

⁹⁰ Sau: ca să și-o intensifice și să o sporească/înmulțească.

⁹⁰ Zice însă Teodorit: „Rugăciunea aceasta e potrivită omului drept, care nu cere pierirea vrăjmașilor, ci mântuirea luiși”.

prindă; și *pe lângă cărare*, adică înlăuntru în calea mea, pe acolo unde umblam au pus împiedicări, ca eu, umblând fără pază și cu îndrăzneală, să cad împiedicându-mă de ele". Lungind însă David cuvântul cel despre vrăjmășia neprietenilor săi cu osebite asemănări de curse, de funii, de sminteli, zice că au ascuns toate acestea și le-au pus aproape de cărare, pentru a arăta silința și lucrarea cea vicleană a mult-împleticitei și relei lor meșteșugiri⁹¹.

7. Zis-am Domnului: Dumnezeuul meu ești Tu, ascultă, Doamne, glasul rugăciunii mele.

„Vrăjmășii mei aceștia, zice, au cugetat asupra mea unele ca acestea, iar eu, în mijlocul unor primejdii ca acestea aflându-mă, numai pe Tine, Dumnezeule, Te chemam. Și am zis: Tu ești Dumnezeuul meu, nu trece cu vederea făptura Ta, ci ascultă rugăciunea mea, și de toate acestea izbăvește-mă”⁹².

8. Doamne, Doamne, puterea mântuirii mele, umbrit-ai peste capul meu în ziua de război.

⁹¹ Zice însă Hrisostom: „Nimeni nu e este mai nedrept ca cei ce întrebuințează nedreptatea, care, mai-nainte decât pe alții, pe ale loruși sufletele le nedreptățesc; căci atunci când înșiși se fac pricinuitoari de sminteață, când fac a se ocări slava lui Dumnezeu de cei fără de minte, când, pentru că au luat trup și suflet de la iubitorul de oameni Dumnezeu, și nu cunosc facerile de bine, și atâta mare podoabă și atâta mare bunătate ce au luat prin acestea, răsplătesc Făcătorului de bine cu cele dimpotrivă, cine ar putea fi deci mai nedrept decât aceștia? Și cine mai nerecunoscător și fără simțire? Și ce e mai mare încă și mai covârșitoare în răutate este aceea că și pe alții se apucă să-i bântuiască: *Că au cugetat, zice, să împiedice pașii mei*; dar, deși această cugetare nu a venit în lucrare, s-a făcut însă ispravă a iubirii de oameni a lui Dumnezeu, că aceasta a tăiat sfaturile lor cele viclene. Voi ești să înțelegi cum și Diavolul pune astfel de funii? Vezi la lucrul cel întâmplat lui Iov. Că ce e mai larg decât acelea? Ce e mai îndelungat? Ce e mai aproape? Când nu numai între rudeni, nu numai între prieteni, nu numai între femei, ci și în însuși trupul său a pus cursa?” Zice însă Teodorit: „*Mându* îl numește pe însuși Saul, iar *cursă și funii și sminteli* pe osebitele vrăjmășiri: cuvintele și pândirile; căci acestea le-a zis după metafora vânătorilor care întind lațuri, capcane și curse”.

⁹² Zice însă Hrisostom: „Aceasta e lucru al sufletului viteaz, al minții filosofice: a nu alerga la omenescul ajutor, nici la cugetări muritoare, ci a căuta către cer și pe Cel ce pretutindenea e de față a-L chema, iar de întristare a nu se birui”. Iar Eusebie zice: „Unora pântecelul le este Dumnezeu, altora, Dumnezeu le este mammona și iubirea de argint; că de ceea ce se biruiește cineva, acelaia și robește (cf. și Ioan 8: 34). «Eu însă numai pe Tine Te am, pe Cel ce singur ești Dumnezeu adevărat, și eu sunt al Tău; pentru aceasta la Tine alerg și Ție mă rog». Și Teodorit zice: „Eu însă, toate cele omenești defăimându-le, pe sineși Ție m-am afierosit, și pe Tine Te știu Domn și Dumnezeu, și ajutorul cel de la Tine îl aștept”.

O, Doamne, Doamne, zice, Tu ești puterea care mă mântuiești. Tu m-ai acoperat în ziua în care mă oșteam, adică m-ai păzit și m-ai pus în neprimejduire: m-ai mântuit de săbii și de săgeți, ci încă și de inșeși razele soarelui care mă supăra cu arșița lor (că aceasta a arătat prin zicerea *m-ai umbrit*, după Hrisostom)⁹³. Mulțumește însă David și mărturiază facerile de bine ale lui Dumnezeu cele mai dinainte către el, ca prin mulțumirea aceasta mai mult să tragă spre el apărarea și ajutorul lui Dumnezeu⁹⁴.

9. Să nu mă dai, Doamne, de la dorirea mea celui păcătos;

Să nu Te depărtezi, zice, o, Doamne, ca să fiu dat păcătosului demon, din pricina poftelor mele cele rele. Pentru că se poate ca și eu, ca om, să poftesc rău vreodată. Și pentru aceasta mă rog Ție ca să nu fiu osândit, nici aruncat în mâinile demonului⁹⁴. Prin *păcătos* însă se înțelege și omul cel fără de lege⁹⁴.

gândit-a împotriva mea, să nu mă părăsești, ca nu cândva să se înalțe.

---

⁹³ Zice însă Hrisostom: „Vezi dorul celui ce zice; că și cu repetarea zicerii (*Doamne, Doamne*), și cu adăugirea *mântuirii mele*, își arată cu prisosință așezarea sufletului său; încă și prin numele *umbrei* arată lesnirea ajutorării, de ca și cum ar fi zis: «Ajunge a fi Tu de față, și toate se topesc». Iar altul zice: „Prin *ai umbrit* se înțelege în loc de «mâna Ta având-o apărându-mă, și capul meu acoperindu-l, spre a nu primi vreo rană de la săgețile cele ce se trimit asupra mea». Zice însă și Teodorit: „Și aceasta cu cercare o am cunoscut; că și când am luat asupra mea monomahia [lupta unul la unul între cei mai puternici ai unei armate, prin care se hotărăște soarta războiului] cea cu Goliat, și când m-am oștit cu cei de altă seminție, ca cu o pavăză m-am îngrădit cu ajutorul Tău”.

⁹⁴ Iar Simmah zice: „Nu da, Doamne, poftele celui fără de lege”, „adică, după Hrisostom, cele ce acela pofteste împotriva mea, acelea să nu îngădui să le plinească”. Iar altul, adică Nichita, zicerea *de la dorirea mea* o a tâlcuit așa: „Doresc, zice, de mântuire, deci să nu mă părăsești, ca să nu mă abat de la aceasta și să fiu dat Satanei». Ori și așa: «Dorirea mea, zice, este ca să nu cad, iar a celor păcătoși e dimpotrivă; rogu-mă dar, nu luându-mă de la dorirea mea să mă dai aceluia, că aceasta-mi va fi cădere dacă mă vei părăsi”. Adaugă însă Hrisostom: „Nu a zis «cele ce le dorește», ci *de la dorirea mea*, adică «să nu-i dai cătuși de pușin din cele ce dorește»; că astfel sunt vicleniile: cu multă poftă lucrează vrăjmasia cea împotriva aproapelui”. Zice însă și cel nenumit: „Pe aceștia îi ticăloșește și Scriptura, zicând: *Vai celor ce se bucură pentru rele, și celor ce se bucură pentru întoarcerea rea* (Pilde 2: 14). Că sunt oarecari stricași care ajung să socotească drept mângâiere a relelor lor nenorocirile altora”.

Diapsalma.

„Vrăjmașii mei cei simțiți și cei gândiți au gândit asupra mea vrăjmășii și vicleniri, pentru aceasta Te rog, Doamne, nu mă părăsi ca să mă biruiesc de ei; cu nu cumva din aceasta ei să se facă mai mândri și mai cumplăți, fălindu-se din biruința cea asupra mea”.

10. Capul înconjurării lor, osteneala buzelor lor îl va acoperi pe dânsii.

Înconjurare numește David aici cursa și vrăjmășirea lor (ori adunarea lor și sfaturile lor cele stricate). „Capul, zice, vrăjmășirii vrăjmașilor mei asupra căruia ei se bizuiesc mai mult, acesta, zic, îi va acoperi și-i va pierde pe ei”, după Hrisostom. Tot pe acesta l-a numit și osteneală a buzelor lor, pentru că înult au ostentit cugetând-o, și despre aceasta de multe ori au vorbit, și pentru că cu multă osteneală o au închipuit. „Prin răul acela, zice, cu care ei nădăjduiau să mă doboare, prin acela pe sineși s-au doborât”. Ori *osteneală a buzelor* a numit cugetarea cea rea și sfatul cel viclean, că un astfel de lucru este răutatea, pentru că însăși se face piere și sfârșit aceluia ce o are, după Hrisostom⁹⁵.

⁹⁵ [Altfel spus: „Principiul înconjurării lor e osteneala buzelor lor; aceasta îi va acoperi pe dânsii, adică în aceasta se vor potieni”. Capul (κεφαλή) are în Scriptură înțelesuri dintre cele mai diferite. Capul e luat mai puțin în sensul său de parte a trupului, cât în sens de principiu, izvor al relexor. Pentru a lumina locul de față ceva mai mult, să se vadă Fac. 3: 15 sau Sirah 25: 17, unde capul e una cu veninul sau puterea răutății sau viclesugului.] Același sfânt cu gură aurită zice: „Că frații lui Iosif, voind a-l face rob și a-l pierde, ei înșiși au fost cei ce au căzut apoi în robie și în prinejdie de moarte. Și Abesalom, prin tiranie vrând să piardă pe tatăl său, prin aceea a pierit”. Mai moralicește însă, zicerea aceasta - după alt tâlcuitor, adică Nichita - așa se tâlcuiește: „Dumnezeu a poruncit pururea a păzi [τηρεῖν = a păndi, a veghea cu un scop anume; aici: cu scopul nimicirii sau scăpării de lucrarea șarpelui, a Diavolului] capul șarpelui (cf. Fac. 3: 15). Cap însă al păcatelor și oarecum început este gândul și atacul păcatului. Deci punându-se de vrăjmașul mai întâi în minte gândul cel iubitor de trup și iubitor de patimi, odrăsleşte și învistiereşte împrejurul său multe alte gânduri de ruşine. Socotim deci *cap* întâiul gând de acest fel și atacul relexor; deci atunci când întâiul atac al relexor-cugetării se va goni de la noi și nu se va primi în inimă, aceasta va acoperi și va pierde celelalte cugetări relexor care odrăslesc după atac, iar osteneala pe care au făcut-o demonii ca să semene în inima noastră atacul acesta se întoarce împotriva lor, pe noi cu nimic vătămându-ne”. Și Teodorit zice: „Întru vrăjmășirile loruși cădeau și cele ce împotriva mea meştesugesc înșiși le vor suferi, iar amărăciunea măiestrită de ei împotriva mea desăvârșit îi va acoperi pe cei ce o întrebuințează». Dar și însuși Diavolul, împrejurul său având pe duhurile cele viclene ale demonilor, se numește cap al viclesugului lor”.

11. Cădea-vor peste dânsii cărbuni de foc;

„Peste păcătoși vrăjmași ai mei, zice, nu vor cădea simplu cărbuni, ci cărbuni cu foc foarte aprinși și cu mult foc”. Prin *cărbuni* însă se înțelege bătaia cea de la Dumnezeu, care ca niște cărbuni aprinși arde și muncește pe păcătoși. Acestea dar le proorocește David asupra vrăjmașilor lui, fiindcă de multe ori asupra mai multor păcătoși s-a pogorât foc din cer trimis de la Dumnezeu și i-a ars, și mai ales pe Sodomiteni.

surpa-vei pe ei în ticăloșie, și nu vor putea răbda.

„Dumne, Tu vei doborî pe păcătoși cu bătaii și cu rele, care-i vor ticăloși atât de mult, încât nicidecum nu vor putea să sufere ticăloșia aceasta; ci îndată, din prima lovitură, se vor prăpăstui în piere, pentru covârșitoarea putere a bătailor”⁹⁶.

12. Bărbatul nedrept nu se va îndrepta pe pământ;

„Omul limbut, zice, adică cel neînfrânat cu limba și bârfitor și obraznic, ori cel dornic de gălcevi și ațățător, acesta nu se va îndrepta întru lucrările sale pe pământ, ci va aluneca și va cădea și sufletește și trupește”⁹⁷.

pe bărbatul nedrept relele îl vor vâna spre stricăciune.

Încă și alt înțelept a zis: *Cele ce-l vânează pe om sunt fărădelegile* (Pilde 5: 22), și fiindcă de multe ori e vânat, este și prins ca un vânat, fie spre folosul și mântuirea sufletului, precum s-a vânat Samarineanca de cuvintele Domnului și neamurile de apostoli, fie, precum zice aici David, *spre stricăciune*, că pe omul nedrept relele îl vor prinde ca pe un vânat, spre stricăciunea și pieirea lui, după

⁹⁶ Altul însă zice: „Doborî-vei pe ei în gropi, și nu se vor scula”. Iar Teodorit zice: „Acestea dar s-au întâmplat lui Saul în războiul cu cei de alte seminții, că, acolo junghiindu-se, a primit sfârșitul vieții”.

⁹⁷ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „David arată că răutatea este de sineși îndestulă spre a strica pe cei ce o au. Și se întâmplă că încă pe pământ aflându-se limbutul, din relele sale împărtășește în jurul său, ca unul ce e ocărătorul tuturor, tuturor fiindu-le vrăjmaș, greșos [nesuferit], supărător, împovărător. Altminteri este cel îndelung-răbdător și blând și care știe să tacă, căci neprimejduit se face și umblând și stând, tuturor făcându-se pricinuitor de bucurie”.

Hrisostom. Însă amândouă aceste ziceri ale lui David - și cea de sus adică, și aceasta - sunt înțeleptitoare și învățătoare⁹⁸.

13. Cunoscute-am că va face Domnul judecată săracilor și izbândă lipsiților.

„Măcar că de multe ori izbânda de la Dumnezeu zăbovește pentru cei ce se bântuiesc și se silnicesc - că pe aceștia îi numește *săraci și lipsiți* -, cu toate acestea, zice, eu știu că Domnul negreșit va face lor judecată și dreptate, adică izbânda cea pentru ei, ori în viața aceasta, ori în cea viitoare”. Cuvântul acesta l-a zis David întâi adică ca să mângâie pe cei ce se nedreptățesc, iar al doilea, ca să-i înfricoșeze și să-i înțeleptească pe cei ce se nedreptățesc pe eiși, după Hrisostom⁹⁹.

14. Însă dreptii se vor mărturisi numelui Tău;

„Însă, zice, măcar deși judecata cea pentru drepti zăbovește a se face de Dumnezeu, cu toate acestea dreptii nu se vor sminti pentru întârzierea aceasta, ci

⁹⁸ Același Hrisostom zice iarăși: „Vezi dar că răutatea e îndestulă spre stricarea celor ce o au, căci de răutatea sa se va strica ca de a sa boală; că răutatea e îndestulă a strica sufletul celui ce o are mai mult decât toată bătaia. Dar pentru ce a pus numele *vânatului*? Pentru ca să înțelegi nescăparea [neputința de a scăpa]: că, deși nedreptățind, nu îndată vei cădea, drept care să nu te semețești, că astfel e vânarea: nu totdeauna se norocoște, nici îndată. Că și din dobitoacele cele sălbatice care se vânează, multe nu sunt prinse, dar nici așa nu sunt fără primejdie; tot așa și sufletul cel ce face nedreptăți; de se va semeți pentru neprimirea sa, negreșit cândva se va prinde. Că de voiești să fii fără primejdie, încetează să mai faci acestea, și multă slobozenie vei dobândi. Dar pentru ce pedepsele nu urmează îndeaproape răutății? Pentru iubirea de oameni a Stăpânului: că de ar fi voit a se da [răutatea, cei răi] spre pedeapsă, îndată pe fiecare din cei ce păcătuiesc de mai-nainte [de fireasca moarte] s-ar fi răpit cea mai mare parte dintre oameni”.

⁹⁹ Care adaugă: „Ca nici cei ce se nedreptățesc să nu înceteze din nevoie sau, pentru zăbavă [întârziere], să se facă mai răi - că zăbava aduce spre pocăință; iar pe cel ce stăruie întru răutate obișnuiește a-l munci mai cumplit, și foarte cu dreptate, că, atâta bunătate dobândind, nu s-a făcut mai bun. Socotește dar cât de mare este iubirea de oameni a lui Dumnezeu: când pe cei aferosiți Lui îi îngăduie să pătimească rău, și nu le izbândește, vrând a face mai bun cu pocăința pe cel ce nedreptățește!” Zice însă și Origen: „Aceasta e proorocie pentru judecata de pe urmă prin care păgânii se vor da focului, iar dreptii se vor lua spre odihnă. De aici și Solomon, folosindu-se, a zis: *Pe toată făptura o va aduce Dumnezeu la judecată* (Ecl. 12: 14). La bun sfârșit a plinit psalmul, căci întru sfârșit s-a suprascris, zicând de nădejdea ce li se păstrează dreptilor. Iar în loc de *cu fața Ta*, Simmah a zis «lângă fața Ta», arătând că mintea cea curată vede pe Dumnezeu față către față”.

vor mulțumi Tine, Dumnezeule, pentru că știu că toate le faci cu bună socoteală și cu înțelepciune și cu tărie”.

și vor lucra dreptii împreună cu Fața Ta.

Dreptii numește David aici țărăși pe cei de mai sus. „Dreptii, zice, vor lucra împreună cu Tine, Doamne, adică cu pomenirea Ta, totdeauna cu aceasta aflându-se și niciodată oșebindu-se de ea”. Ori *dreptii* numește pe apostoli, iar *Fața* a lui Dumnezeu pe Hristos, ca chip al Ipostasului Lui. Că însuși Hristos zice: *Părinți, pentru că unde sunt Eu să fie împreună cu Mine și aceia pe care Mi i-ai dat, ca să măi slăvesc Meu* (Ioan 17: 24), că sfârșitul bunătăților este vederea lui Dumnezeu¹⁰⁰. Acestea însă se pot înțelege și altfel, că *dreptii* sunt cei ce simplu lucrează virtutea, și țărăși dreptii sunt cei ce pe aceeași virtute o lucrează cu bună-judecată și cu înțelepciune-socoteală. Iar pentru că psalmul acesta cuprinde [ziceri] despre judecata de pe urmă și despre Hristos și apostoli, pentru aceasta unii s-au îndemnat a scrie deasupra lui această suprascriere, adică „Întru sfârșit, psalm lui David”.

PSALMUL 140¹⁰¹

Psalm lui David.

1. Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă;

¹⁰⁰ Iar Hrisostom zice: „Purerea împreună cu Tine fiind, niciodată nu se vor depărta, iar de se vor face cumva depărtați, niciodată nu se vor mânia, niciodată nu vor cădea pentru cele ce se fac, acesta e suflet neînfrițat, aceasta e voință nemișcată [neplecătată], fără a oare seama Săplâmbii de oare. Pentru aceasta zice și Pavel: *Deci, o, omule, tu cime eşti, care răspunzi lui Dumnezeu? Au doară tu zice fapta Celui ce o a făcut: Pentru ce m-ai făcut apă?* (Rom. 9: 20)”.

¹⁰¹ Iar Teodorit zice: „Și psalmul acesta l-a făcut David atunci când era prizonier de Saul, rugându-se să dobândească ajutorul lui Dumnezeu”. Iar alții zic: „Că psalmul acesta se zice dinșpre fața celor robiți în Babilon”. Iar Hrisostom zice: „Grainările psalmului acestuia, am putea zice, le știu toți și, în toată vârsta aflându-se, le cântă, dar gândul lui m-l știu, avându-l ca pe o pungă pecețuită, care lucru nu e de mică prăbană: adică în fiecare zi a-l cânta și niciodată a cânta să priceapă cu mintea cele ce se cântă și a ședea ca lângă o vesticie acoperită. Că nu degeaba și simplu s-a rânduit de Părinți a se zice psalmul în toate serile, și aici pentru zicerea ce urmează - *ridicarea mâinilor mele, jertfă de soare* -, ci ca o datorie măntuită și ca o curățire de păcate au legat a se zice psalmul acesta, pentru că, pentru mulțimea păcatelor cu care ne tăvălim toată ziua, oriunde ne-am fi aflând, ajungând seara să ne deslăvim din de dănele cu această cântare dăbovnică”.

„... u, zice, am strigat către Tine, Doamne, cu glas și cu strigare din inimă, aprinsă fiind ea și umilită de necaz, pentru aceasta auzi-mă”. Cu un astfel de glas gânditor al inimii a strigat și Moise, și a fost auzit de Dumnezeu, măcar deși cu gura tăcea. Un astfel de glas din inimă înălța și înțeleapta Anna, femeia lui Elcana, deși glasul ei cel din gură nu se auzea; pentru aceasta și steapă fiind, a născut pe Samuil. „Cu un astfel de glas gânditor al inimii, zice, am strigat și eu către Tine, Doamne, cu oel [vrednic de] auzit urechilor Tale. Și nu numai cu glasul cel simțit al gurii, cu care și Evreii, rugându-se și înmulțind cererea lor, nu se auzeau. Pentru că, precum cel ce strigă simțitor este cu gura la cele din afară își întinde toată gura și își deșartă toată puterea, tot așa și cel ce strigă gânditor este cu inima, dimpotrivă, întoarce înăuntru toată mintea și sufletul său și își strânge toată puterea sa, pentru aceasta este vrednic de a fi auzit de Dumnezeu”⁶⁰².

ia aminte glasul rugăciunii mele când strig către Tine.

„Ia aminte, Doamne, zice, la glasul rugăciunii mele, pentru că strig gânditor este cu toată inima mea”, precum s-a zis mai sus. Fiindcă Dumnezeu nu ia aminte la glasul cel simțit al rugăciunii, adică la al celui ce nu strigă în acest chip, adică gânditor este și cu toată inima”⁶⁰³.

⁶⁰² Zice însă Hrisostom: „Dar ce zice acesta: *strigai-am către Tine?* Strigare aici nu zice pe cea a gurii, ci pe cea dinăuntru pe care o naște inima cea înfocată; că o astfel de strigare cere Dumnezeu, pe ceea ce întoarce mintea, pe ceea ce nu îngăduie a căsca. Și nu numai astfel, ci și către Dănsul a ne ruga; că sunt mulți care stau rugându-se, însă nu ci strigă către Dumnezeu, ci buzele sunt cele ce strigă către Dumnezeu, și numele lui Dumnezeu îl poartă, iar mintea lor nu simte nimic din cele ce se zic”. Zice însă și dumnezeiescul Vasile: „Nu simpla folosește graziurile rugăciunii, ci face a se înălța din osârdnică așezare sufletească; fiindcă și Fariseul se părea că înmulțește rugăciunea, și așa i se părea minții lui, și pentru aceasta a căzut în păcatul mândriei”.

⁶⁰³ Zice însă Hrisostom: „Vezi și altă virtute a rugăciunii pentru care se roagă a fi ascultat, adică a fi vrednică a ceea ce dămințiasca luare-aminte și de ochii cei neadormiți. Și care este cea de acest fel? Când nu se roagă cineva împotriva vrăjmașilor, când nu pentru bogăpie ori pentru stăpânire, ori pentru slavă, nici pentru vremea din acestea stricăcioase, ci pentru acelea nestricăcioase și nemuritoare. Că, cu adevărat, nu numai că trebuie a nu ne ruga împotriva vrăjmașilor, ci și minții cea asupra lor să o stângem. Pentru aceasta zice și Pavel: *Voiesc ca bărbarii să se roage, ridicând mâini curvoase, fără de mânie și sfălăiri* (I Tim. 2: 8); adică, de ai avea vremea vrăjmaș, stânge toată și așa apropie-te la Săptămă – și nu numai prin gură nu zice ocea împotriva lui, ci și gândul curățește-l de venin – și de va fi astfel rugăciunea, și de chemi pe Dumnezeu cu osârdie, vei fi ascultat chiar și mai înainte de a săvârși rugăciunea, *să încă gândul tu, zice, va zice Tie: Iată, sunt aici* (Is. 58: 9)”.

2. Să se îndrepteze rugăciunea mea, ca tămâia înaintea Ta, ridicarea
măinilor mele, jertfă de seară.

Două altare, adică două jertfelnice erau la biserica cea veche a lui Dumnezeu, după Hrisostom, unul era de aur, iar celălalt de aramă. Cel de aur era aferosit pentru arderea tămâii, iar cel de aramă era aferosit pentru celelalte jertfe. Tămâia se alcătua cu multă cheltuială și curat, după porunca Legii; pentru aceasta era și bine-primită lui Dumnezeu atunci când se tămâia. Și, pentru pricina aceasta, și pentru că era prea bine mirositoare, ea preînchipuia slujirea cea nouă a darului Evangheliei. Deci zice David: „O, de s-ar îndrepta și ar ajunge la Tine, Doamne, și a fi bine-primită rugăciunea mea ca acea tămâie curată și prea bine mirositoare, ceea ce după Lege se tămâiază Ție! Că se aprinde inima mea de focul osârdiei și al dragostei, precum se aprindea și vatra jertfelnicului de aur și îți înălța buna-mireasmă a tămâierii”. Despre tămâiere adică [se zic] acestea.

Iar despre jertfa cea de seară zicem că era legiuit preoților ca neîncetat să jertfească în fiecare zi doi miei de parte bărbătească: unul dimineața, iar altul seara; aceste jertfe se numeau ale necurmării [jertfe de toată vremea], pentru că se aduceau fără încetare. *Și acestea sunt cele câte vei face spre jertfelnic: doi miei de un an, neprihăniți; un miel îl voi face dimineața, iar al doilea către seară – jertfă neconținută în auzurile și neamul vostru* (Ieș. 29: 38 ș.u.). Însă aceste jertfe de două oi erau totdeauna curate și primite de Dumnezeu, căci nu se aduceau pentru păcate; căci celelalte jertfe care se aduceau de popor nu totdeauna erau primite și curate, pentru că se spurcau de multe ori de relele așezări sufletești ale celor ce le aduceau. Deci aceste două jertfe erau mai cinstite decât celelalte. Și iarăși acestea două: jertfa care se aducea seara era mai cinstită decât cea care se aducea dimineața, pentru că cea de dimineață privea spre cea de seară, iar cea de seară împlinea toată sfințita lucrare a zilei și se desăvârșea în liturghia cea din biserică, după Hrisostom. Zice deci David: „O, de s-ar îndrepta și s-ar face curată și bine-primită Ție, Doamne, înălțarea măinilor mele, ceea ce se face întru rugăciune, precum e bine-primită Ție și jertfa cea de seară!” Se face însă bine-primită rugăciunea atunci când gura ceea ce se roagă e curată de cuvinte de rușine, adică de ocări, de osândiri, de grăiri de rău și mai ales când inima celui ce se roagă e curată de gânduri de rușine, și hulitoare, și rele, și când mâinile ce se ridică către Dumnezeu întru rugăciune sunt curate de lăcomia de averi, de răpiri și de orice altă lucrare afară de Lege¹⁰⁴.

¹⁰⁴ Zice însă Eusebie: „Bine-îndreptată și bine-mirositoare e rugăciunea celor ce cer adevăratele bunătăți; iar rugăciunea celui ce nu e de acest fel se leapădă ca o tămâie stinsă și se împrăștie ca o puturoasă”. Iar dumnezeiescul Vasile zice: „Lepădă tămâia Legii, zicând prin Isaia: *Tămâia urâciune este Mie* (Is. 1: 13); că, cu adevărat, urât e a socoti că

3. Pune, Doamne, strajă gurii mele și ușă de îngrădire împrejurul buzelor mele.

Fiindcă David știa că gura e pricină a multor rele, când se lasă și sloboade a grăi fără socotință orice i s-ar părea – precum dimpotrivă aceeași gură este pricină și a multor bunătăți, și are cu atât mai mult nevoie de ajutorul lui Dumnezeu –, pentru aceasta roagă pe Dumnezeu spre ajutorul și paza gurii. Că zice dumnezeiescul Hrisostom: „Nenumărate rele s-au lucrat cu lesnirea limbii, precum și pe cele bune le-a făcut statornicia”. Căci precum o casă, ori o cetate, nu are niciun folos de porți și de ziduri de nu vor fi oameni de pază la dănsese, care să știe când e bine să le închidă și când să le deschidă, tot așa nu e de folos gurii și limbii omului, de nu va avea pază la dănsese¹⁰⁵. Iar paza a gurii este luarea-amine cea asupra ei, adică când mintea priveghează și știe ce cuvinte se cuvine a grăi,

---

Dumnezeu se vânează [câștigă] cu îndulcirile cele prin miresme doar pentru că a rânduit alcătuirea tămâierii și [urât e] a nu înțelege că drept tămâie Domnului este primită sfințenia cea în trup care se săvârșește de întreaga-înțelepciune a sufletului”. Zice însă și Hrisostom: „Drept aceea, gura ta e cădelniță, și ia dar aminte a nu umple cădelnița cu baligă, că unii ca aceștia sunt cei ce grăiesc graiurile cele de rușine și necurate. Că precum tămâietoarea (adică cădelnița) nu se cuvine a avea ceva necurat, ci numai foc și tămâie, tot așa și limba, niciun grai spurcat să nu aibă, ci numai sfințenie și binecuvântare: tot așa și mâinile să se facă jertfelnic, că nu aduci tămâiere jertfelnicului celui de aramă, nici celui de aur, ci în biserică duhovnicească, într-una mai cinstită decât acelea, că acelea erau materie neînsuflețită, iar întru tine locuiește Dumnezeu și ești mădular al lui Hristos și trup cinstit”. Iar altul zice: „Pe lângă rugăciunea minții, David a adus și ridicarea mâinilor, că trebuia ca, după ce a zis despre lucrarea văzătoare, să pomenească și de cea practică și de lucrările trupești”. Aducă însă Eusebie: „A zis jertfă de seară, și nu de dimineață, pentru lucrările ce se săvârșesc [pană la seară]: că până la răsufierea cea mai de pe urmă și până la însuși sfârșitul vieții (pe care îl însemnează seara) se va judeca de Dumnezeu pentru toată jertfa”. Iar Teodorit zice: A pomenit de cea de seară, și nu de cea de dimineață, fiindcă era în primejdia și în scârbe, iar primejdia se aseamănă cu întunericul și cu noaptea. Și ia aminte, că cele ale minții le-a asemănat cu tămâia, ca unele ce se află mai subțiri și mai curate, iar iscusirile cele prin lucrări [adică prin ridicarea mâinilor], ca unele ce sunt mai groase, le-a numit jertfă”.

^o Consecvența în vorbire, am zice noi.

¹⁰⁵ Iar Hrisostom zice: „Și care ar fi paza gurii? Gândul înfricoșat stând asupra-ne și veghind, căci foc are în mâini Stăpânul, cu care va arde pe cei ce-și întrebuițează în orice fel gura; pe acesta pune-l portar și păzitor, îngrozind conștiința, și așa niciodată nu vei deschide gura fără de vreme. Alături de acesta [de foc] pune-l și pe altul, pe cel ce zice: *Că pentru tot graiul deșert vei da seamă în ziua judecării* (Matei 12: 36)”. [Poate că Hrisostom, vorbind de foc, s-a gândit și la I Cor. 3: 12 ș.u.; sau I Tesal. 1: 8; Evr. 12: 29; Matei 3: 12 etc.]

și care se cuvine a le ține în inimă. Căci a zis Sirah: *Mulți au căzut în gura săbiei, însă nu sunt ca cei căzuți prin limbă! Fericit este cel acoperit dinspre aceasta* (Sirah 28: 18). „Pune dar, Doamne, pază gurii mele și ușă de îngrădire, adică păzire, buzelor mele”, că amândouă acestea, păzirea și îngrădirea, însemnează același lucru, prin alăturare [paralelism]¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Zice însă Hrisostom: „Văzut-ai pricepere? Văzut-ai înțelepciune? De unde începe cererea? De la cea mai mare din isprăvi. Deci să păzim gura neîncetat, punându-i gândul [λογισμὸν] drept lacăt, nu ca neîncetat să fie închisă, ci ca în vreme potrivită să se deschidă, căci se întâmplă ca uneori să fie mai de folos tăcerea decât grăirea, precum și grăirea mai mult decât tăcerea. Pentru aceasta dar zice și acel înțelept: *Vreme e de a tăcea și vreme de a grăi* (Ecl. 3: 7). Și Sirah a zis: *De este la tine pricepere, răspunde aproapelui; iar de nu, mâna ta să fie peste gura ta* (5: 14); precum și în altă parte a zis: *Cuvintelor tale fă-le jug și cumpănă; și la gura ta fă ușă și zăvor* (25: 28)”. A zis însă și Grigorie al Nyssei: „Două alcătuirii a dat Ziditorul a toate limbii: pe cel al dinților și pe cel al buzelor, oprind năvălirile ei cele dobitocești. Pentru aceasta și acea prea subțire pielijă pe care ea o ține în legătură cu falca cea de jos se zice «zăbală», ca așa să nu grăiască fără rânduială și cuvinte neiconomisite”. Iar Chiril zice: „Știa fericitul prooroc că cel ce întrebuițează cuvânt neprihănit este vrednic de toate, că scris este: *Cel ce nu greșește în cuvânt, acesta este om desăvârșit, puternic a-și înfrâna tot trupul* (Iac. 3: 2). Însă cel ce-și întrebuițează mintea nevădită și slobodă, aceasta se face lacăt fără zăbală la toate cele mincinoase. Dar oare cine e acela care să nu se prihănească?” Iar Filon Evreul a zis: „Se vede că pentru două pricini din cele mai de nevoie s-a alcătuit firii oamenilor buze: întâi pentru liniște, că acestea pot fi oprire și îngrădire prea tare a glasului, și al doilea, pentru tâlcuire, că prin aceasta se aduce curgerea cuvintelor: că, strângându-se ele împreună, se oprește cuvântul, iar despărțindu-se ele, curge cuvântul; însă trebuie să grăim mult mai puțin decât auzim, fiindcă și firea prin analogie măsoară trebuința cuvântului”. După Marele Vasile: „Nouă ni s-au lucrat două urechi, iar limba e doar una, trebuința spre învățură fiind îndoită spre auzirea învățurii, iar în jumătate cu sfială a grăi cuvântul către întrebări”. [Sfântul Vasile pare să dezvolte ideea lui Filon de mai sus: că trebuie adică să auzim mai multe decât grăim, căci pentru aceasta au fost zidite două urechi, iar limba e doar una, drept care nu e de folos a grăi atât de multe pe cât auzim, căci limba e un fel de „jumătate” (ἡμιόλιος), având nevoie mai mult de lucrarea rugăciunii și vieții launtrice cu Dumnezeu, către Care să strige, cum de multe ori s-a zis mai sus.] Zice și Teodorit: „Făcătorul a toate a dat limbii două zidiri: a dinților și a buzelor, oprind pornirile ei cele dobitocești. Cu toate acestea însă, Proorocul se roagă să dobândească și altă pază, temându-se ca nu cumva, tânguindu-se, să grăiască ceva necuvios. Că nici când era gonindu-se de către Saul nu suferea ca vreodată să grăiască ceva hulitor, precum mărturisește istoria”.

4. Să nu abați inima mea spre cuvinte de vicleșug, ca să aduc pricinile cele din păcate*;

„Să nu lași, Doamne, ca să se abată și să se prăpăstuiască inima mea spre a grăi cu gura cuvinte viclene și a cugeta gânduri și cuvinte necuvenite. Aceasta însă lesne se va isprăvi, dacă gura mea va fi păzită pe dinafară, după Hrisostom. Dar să nu lași inima mea să se plece nici întru abaterea spre acest fel de cuvinte viclene, nici a aduce pricini întru păcate”. Căci cei întâi-zidiți, când au greșit, Adam a dat pricină pe Eva, cum că ea adică l-a amăgit, și Eva iarăși a dat ca pricină pe șarpe, cum că el o a amăgit. Asemenea și ucigașul dă pricina uciderii la sila mâinei sale, iar alt păcătos pune altceva de pricină. Însă pricinuirile acestea nu sunt cele ce îndeamnă pe oameni să păcătuiască, ci nebăgarea lor de seamă și neluarea-aminte; iar aceasta se arată de la aceia ce se sârguiesc și iau aminte, pentru că aceia nu fac astfel de păcate. „Deci știind Diavolul, după Hrisostom, că mărturisirea și spovedirea păcatului împlânzește pe Dumnezeu, iar tăgăduirea și ascunderea păcatului, dimpotrivă, întărește pe Dumnezeu spre mânie, pentru aceasta înduplecă spurcatul pe păcătoși să se pricească și să zică că nu ei au păcătuit, ci un alt lucru oarecare din afară de dânșii s-a făcut pricină a păcatului lor”¹⁰⁷.

* Partea a doua a acestui verset s-a tradus în osebite feluri, dată fiind greutatea în redarea lui într-o formă „acceptabilă”. Mitropolitul Veniamin: *...a pricinui pricinuirii întru nelegiuri*. Biblia 1914: *...ca să tăgăduiesc răspunsurile cele din păcate*. Biblia 1688: *...ca să vinuiesc vini în păcate*. Pentru înțelegerea noastră mai nouă, sensul deplin al zicerii s-ar arăta – fără a minimaliza totuși variantele anterioare –, credem, printr-o traducere ca aceasta: *...ca să aduc pretexte întru păcate*. În chip cumva asemănător, dar ignorând aproape total litera, redă IPS Anania în Biblia lui: *Ca să mă dezvinovățesc cu dezvinovățiri (...)*. Pentru a ne conglăsuși cu tâlcuirile Părinților și a împăca cumva variantele mai vechi cu cele mai noi, am dat în verset o versiune proprie.

¹⁰⁷ Zice însă Hrisostom: „Nu că Dumnezeu pleacă inima. Să nu fie! Ci ceea ce zice este aceasta: «Să nu lași a se pleca, să nu lași a se abate spre înțelegere vicleană». Că acolo, în inimă, e izvorul răutății și al virtuții. Iar *cuvinte de vicleșug* sunt [ii arată pe] cei ce fac vicleșuguri: că ceea ce fac stricătoarele vânturi împotriva trupurilor, aducând ciumă și osebite boale, aceasta fac și aceștia cu cuvintele în suflet, suflând cu răutate; și aceasta mai ales e calea pieirii: atunci când, păcătuiind sufletul, se abate de la frică [frica de pedepse sau de Dumnezeu] și izvodește oarecari pricinuirii, aflând cuvinte ajutoare patimilor; că, dacă rău este a păcătui, acest rău se face mai cumplit prin tăgăduiala că cineva a păcătuit. Deci, atunci când greșești, zi: «Am greșit». Iar decât acest răspuns, nimic nu este mai înalt; așa îl faci pe Dumnezeu milostiv, așa și pe sineți te faci mai nelesnicios a cădea întru aceleași”. Potrivit însă zice la aceasta și Teodorit: „Se poate ca Fericitul David să-l socotească pe Saul vrăjmaș și războinic, și de aici să poftască jungierea lui, și deci a-l omori pe unul ca acesta nu ar fi fost nedrept. Legea poruncind să

cu oamenii cei ce lucrează fărădelegea.

Aceasta atârnă de cea de mai sus, adică: „Să nu lași, zice, inima mea, Doamne, să aducă pricini cu oamenii cei fără de lege și păcătoși”, că aceștia sunt cei care aduc felurite pricini după ce au păcătuțit.

și nu mă voi însoți cu aleșii lor.

„De vei ajuta mie, Doamne, zice, și nu mă voi asemăna cu cei fără de lege întru pricinile păcatului, negreșit nu mă voi însoți și nu mă voi aduna cu ei, și nu cu cei mai de jos dintre ei, ci cu cei mai aleși dintre ei”¹⁰⁸.

6. Certa-mă-va dreptul cu milă și mă va muștra; iar untuldelemn al păcătoșilor să nu ungă capul meu.

„Doamne, zice, dreptul să mă mustre și să mă certe, iar siguranța și ocrotirea păcătosului să nu mă găzduiască, nici să mă încălzească; pentru că mai bună și mai folositoare este muștrarea și bătaia dreptului decât harul și lingușirea și cuvintele cele dulci ale păcătosului”. Că aceasta însemnează *untuldelemnul*, iar toiașul dreptului e mai folositor de suflet decât cinstea și facerea de bine a celui rău, după Teologul Grigorie, care și zice: „Mai bun e biciul dreptului decât harul păcătosului; toiașul dreptului folosește mai mult decât cinstea celui rău”. Iar *cu milă* se adaugă pentru aceea că dreptul pedepsește cu adevărat și muștră, însă cu iubire de oameni și cu împreună-pățimire, că se milostivește ca să nu piardă pe fratele său ce greșește, de n-ar lua cuvenita muștrare¹⁰⁹.

---

iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău. Dar el, privind de mai-nainte evanghelicăscă petrecere, voia să viețuiască după aceea, drept care se roagă Domnului să nu ia nicio pricinuire spre păcate”.

¹⁰⁸ Alt tâlcuitor însă zice: „Nici să mănânc împreună îndulcirile lor”. Iar altul: „Nici să mă îndulcesc întru desfătările lor”, pe care Hrisostom tâlcuindu-le, zice: „Că David aici zice cuvântul cel apostolesc (cf. I Cor. 5: 9 ș.u.; II Cor. 6: 17): că și de desfătările unora ca aceștia și de bencheturile lor trebuie a fugi, unde cu mult mai vârtos se află pricinile păcatului”. Iar Teodorit zice: „Aceștia le fac lucrătorii fărădelegii, iar mie să nu-mi fie a avea vreo împărțășire cu dânșii, măcar de ar avea cea mai bună norocire; că *aleși* numește aici pe cei mai bine-norociți dintre cei vicleni”.

¹⁰⁹ Zice însă Hrisostom: „Văzuși suflet întărit întru fapta bună? Și certările dreptilor le primește cu dulceață, iar de la cei fără de lege și cele ce i se zic spre mulțumire le leapădă. Dar pentru ce? Pentru că aici [în pricina nelegiuțiilor], și miluind [cu fătărnicie], de multe ori au adus pieire; iar dreptii, și certând, au îndreptat, iar cu muștrarea acestora e însoțită mila, iar cu mila aceloră, moartea. Și ia aminte cum însemnează aici apostoleasca zicere:

7. Că încă și rugăciunea mea este întru bune-vrerile lor;

„Eu nu numai că fug de oamenii cei fărădelege și păcătoși, zice, și mă lepad de adunarea și prieteșugul lor, ci încă mă rog întru bune-vrerile lor, adică după bunăvoința și răutatea voilor lor – precum tâlcuiește Hrisostom, propoziția înțelegându-se împotriva, după schimbare* – , că mă rog, zice, ca voile și poftele

mustră, ceartă, mângâie, că astfel e mustrarea sfinților, că și doftorii fac așa: nu numai taie, ci și leagă. Iar dacă, miluind cei răi, trebuie dar să ne ferim de ei; dar când trebuie să ne apropiem de ei? E limpede că niciodinioară! Drept care, măcar bani de-ți va da cel rău, măcar desfătare și cinste de-ți fâgăduiește, leapadă și fugi; iar dreptul, măcar de te ceartă, măcar de te amăgește cu cuvintele, aleargă după el, că acela este cel care te iubește”. „Pentru că, după Teologul Grigorie, a dreptului și asprimea este iubită, pentru folos, iar a aceleuia, și bunătațea e cu bănuială [e suspectă]”. Și Teodorit zice: „Mai primite îmi sunt cele mahnicioase de la cei drepți ce mi se fac spre învățatură și folos, decât îndulcirile ce mi se aduc de la cei păcătoși: măcar deși îmi dăruiesc viață mai poftită ca un untdelemn ce-mi strălucește capul, aleg mai bine a fi certat mai bine de cei drepți decât slujit [folosit] de cei păcătoși”. Și cel nenumit zice: „Mă rog lui Dumnezeu să nu mă împărtaşească cu cei fără de lege, și aleg petrecerea cea împreună cu cel drept, măcar deși ar părea numai a fi sârguitor pentru întoarcerea cea din învățatură; că mai mult primesc mustrarea dreptului decât amăgirea și buna-cuvântare a păcătoșului, măcar mi de binecuvântări de ar aduce pe capul meu, ca și cu untdelemn vrând a mă netezi [mulțumi] cu îndulcirile”.

* κατά μετάληψις = lit.: după împărtaşire (precum traduce Veniamin); (ca figură retorică) după schimbarea construcției, folosindu-se un cuvânt în locul altuia. Pornind de aici, unele versiuni ale Bibliei traduc liber, redând așa: „împotriva vrerii lor”. Cercetând mai departe acest interesant verset, aflăm din textul original în greaca veche, din *Patrologia Greacă* (Vol. 128, col. 1272), a Tâlcuirii lui Eftimie o variantă mai scurtă și mai simplă, cea a lui Nicodim fiind puțin schimbată și adăugită spre îmbunătățire cu tâlcuirea lui Hrisostom. Ea zice așa: „«Pentru a fugi de cei fără de lege și a scăpa de însoțirea cu ei (cf. și v. 5), încă și rugăciunea mea este după (μετά = cu, împotriva, după, conform, cu ajutorul, printre, de partea [cuiva], dincolo de etc.; μετά e folosit aici în loc de ἐν, pe care îl avem în verset, adică la întru bune-vrerile; interesant e că μετά conține și unele sensuri de-ale lui ἐν, aducând totuși κατά μετάληψις, precum zice Hrisostom, o lămurire în plus, de aici luând pricină și Sfântul Nicodim - care poate a presupus că Eftimie îl urmează pe Hrisostom, dar fără a-i reda tâlcuirea cu totul -, care a redat mai pe larg pe Hrisostom, din a cărui tâlcuire sensul se înțelege mult mai bine, el dând deci expresie unei figuri retorice) sfaturile lor, dar nu pentru a împlini sfaturile și voile lor». Acestea dar vor să însemne zicerea *bune-vrerile*”. Dar socotind și contextul de mai sus, precum și tâlcuirea lui Teodorit de mai jos, vom înțelege și că această figură retorică redă de fapt o realitate evidentă: *buna-vrere* a păcătoșilor e una falsă, o milă amăgitoare, cum zice Hrisostom mai sus, care vine și din mândria unei bune-norociri pe seama fărădelegilor.

„Pe cele rele și viclene să nu vină în lucrare și în ispravă”, că pe acestea le numește *bună-vrere*¹¹⁰.

Înghițitu-s-au lângă piatră judecătorii lor.

„Judecătorii, zice, adică puternicii celor fără de lege, care îi stăpânesc pe ei, nu pierd, zice, asemenea unei pietre ce se aruncă în noian și se afundă, pierind fără de urmă, fără să-i rămâne vreun semn”. Aceasta despre cei fără de lege o a zis David și în altă parte: *Și am trecut, și, iată, nu eri, și l-am căutat, și nu s-a aflat locul lui* (Ps. 36: 38), arătând prin aceste cuvinte că necinstitorul de Dumnezeu s-a smalt din rădăcină și n-a rămas nici numele lui cel gol. Iar *înghițitu-s-au*, adică *afundatu-s-au*, este în loc de «se vor afunda», că prin acestea proorocește răsturnarea celor fără-de-lege, punând timp trecut în loc de cel viitor¹¹¹.

Auzi-se-vor graiurile mele, că s-au înducit,

Iar Simmah a zis: „Preadulci se vor arăta zicerile mele”. „Vor primi, zice, cei pricepuți și înțelepți în inima lor cuvintele mele, pentru că sunt dulci și bune, ca unele ce sunt dulci și folositoare”¹¹².

Ca o brazdă de pământ s-au rupt pe pământ, risipitu-s-au oasele lor lângă iad.

„Precum brazda, rupându-se de plug, țărâna cea grasă a pământului se sfarmă și se risipește în osebiți bulgărași și părți ale holdei, tot așa și oasele oamenilor fără de lege cei ziși mai sus se vor risipi înlăuntru în mormânt”, că pe acesta l-a numit *iad*, după Teodorit.

---

¹¹⁰ Zice și Teodorit: „Atât de departe sunt eu de a râvni buna-norocire a acelora, că mă și rog ca ei să se schimbe, ca, prefăcându-se întru lucrarea celor bune, să-și schimbe răutatea”. Prin urmare, prin *bunele-vreri* Teodorit înțelege aici bunele-norociri ale celor fără de lege și păcătoși. Asemenea și Hrisostom pe acestea le numește mai jos tot *bune-norociri*.

¹¹¹ Altul zice: „Se vor rostogoli în mâna pietrei”. „Iar *lângă piatră* însemnează, după Hrisostom: că precum o piatră care se afundă și nu se mai arată, tot așa și bunele-norociri ale acelora, afundându-se, se fac apoi nearătate”. Iar Teodorit zice: „Nu după multă vreme, zice, se vor face nevăzuți; și cei înconjurați de cea mai mare putere se vor face cufundați și nevăzuți asemenea pietrelor celor acoperite și ascunse sub ape, adică se vor da uitării”.

¹¹² Zice însă Eusebie: „Plinirea pedepsei ce s-a prezis asupra celor răi o vor primi graiurile mele cu credința adevărului. Acestea le vor primi cei înțelepți ca adevărate și folositoare”.

8. Căci către Tine, Doamne, Doamne, ochii mei, spre Tine au nădăjduit, să nu lei sufletul meu.

„Doamne, zice, ochii sufletului meu la Tine privesc, pentru că eu cu tot deadinsul la Tine am nădăjduit; să nu-mi lei dar viața după cuvântul Tău, care cumplit mă gonesc și mă vrăjmășesc de vrăjmașii mei”¹¹³

9. Păzește-mă de cursa care mi-au pus mie și de smintelile celor ce fac fărădelege.

„Păzește-mă, Doamne, zice, nevățamat și mai presus de cursa ce au întins-o vrăjmașii mei ca să mă prindă și de smintelile și poticnirile ce au pus înaintea mea lucrătorii fărădelegii”. *Cursă* însă și *sminteli* numește vrăjmășirile lui Saul și ale celorlalți vrăjmași ai săi.

10. Cădea-vor în mreaja lor păcătoșii,

„Păcătoșii, zice, vor cădea în mreaja pe care o au întins ca să mă prindă și se vor prinde de năvodul lor”. Iar pentru că în alte manuscrise se scrie *Lui*, de aici se înțelege că păcătoșii vor cădea în mreaja lui Dumnezeu, și că de la El vor lua dreapta certare”¹¹⁴.

deosebi sunt eu până ce voi trece.

„Eu, zice, sunt osebit după loc de cei păcătoși și fără de lege, precum osebit sunt și de vicleana socotință a acelora; iar mai vârtos nu sunt atâta osebit de dânșii după depărtarea locului, cât sunt departe după osebirea și nepotrivirea cu

---

¹¹³ Iar Hrisostom zice: „Măcar nenumărate rele de ar veni asupra-ne, războaie și morți, și chiar porțile iadului, de sfințita ancoră ne ținem, de nădejdea ajutorului Tău”. Iar Origen zice: „Când privirea celor ce caută către cer se face unită către Domnul - de unde s-a și zis la singular -, se zice *către Tine, Doamne, ochii mei*; iar când se zice de *răutate și risipirea oaselor*, se zice de mulți că pățimesc acestea, pentru aceasta s-a și zis la număr plural *risipitu-s-au oasele lor*; la acestea să pui alături și porunca dată lui Adam: că la poruncă, singular având numărul, s-a zis *cu mâncare să mănânci* (Fac. 2: 17), iar la oprire, s-a zis la plural: *să nu mâncați dintr-insul* (Idem 18)”.

¹¹⁴ Pentru aceasta zice și Teodorit: „În mreaja Lui, adică a lui Dumnezeu: că cei ce întind curse altora, ca cu oarecare mreajă împreună se vor prinde de dumnezeiasca bătaie, și cele ce le fac, acelea le vor suferi, și vor cădea în cele ce le aduc asupra altora”.

alegerea voui lor. Și voi fi osebit de dânșii nu în puțină vreme, ci până la moarte, că aceasta însemnează zicerea până ce voi trece, după Teodorit¹¹⁵.

PSALMUL 141

De pricepere, lui David, când era el în peșteră rugându-se.

e însemnează pricepere am spus la câteva alte suprascrieri, iar peșteră zice aici pe cea îndoită^o din Engadi, înlăuntru cărora se afla David cu vitejii săi, atunci când se gonea de Saul. Că, de vreme ce David se afla în partea cea mai dinlăuntru a peșterii, trecând Saul pe acolo, a intrat înlăuntru și a șezut și a dormit în partea mai dinafară a peșterii, fără a ști că David se afla înlăuntru (că peștera era mare). Pentru aceasta, văzând David că s-a închis înlăuntru în peșteră, s-a rugat către Dumnezeu prin psalmul acesta. Vezi și suprascrierea Psalmului 56, ca să înțelegi că acela David l-a făcut în urmă, adică după ce a ieșit din peșteră, iar acesta l-a făcut când era închis într-însa¹¹⁶.

I. Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu către Domnul m-am rugat.

Dar cum zice David aici că a strigat, de vreme ce era închis înlăuntru peșterii? Și nici a striga nu putea, nici a crâncni, ca să nu se audă de Saul și să se prindă? De nevoie dar se înțelege că glas strigător aici numește David osârdua cea

---

¹¹⁵ Zice însă Teologul Grigorie: „A petrece în singurătate (adică a fi monah) e mai mult o vrednicie a stării celei bune a chipului, și nu a depărtării cu trupul. Precum și David cel prea lucrător, însuși fiind și prea singuratic, a zis aceasta: *Deosebi sunt eu până ce voi trece*, ca pe un [lucru] mare și vrednic de credință spre arătarea cuvântului”. „Că nu pustietatea, după Hrisostom, face pe om a fi singur, ci socoteala filosofică; tot așa și cei ce locuiesc în cetăți și în tulburări și în orașe pot fi deosebi și singuri atunci când fug de adunările cele stricate și se dau pe sineși petrecerii celor drepți. Aceasta e calea cea fără primejdie: ca cel ce e îndestul a îndrepta și pe alții, să se amestece cu cei ce pot primi vindecare, și așa să-i facă mai buni; iar cel ce e mai neputincios să fugă de cei răi, ca să nu primească vătămarea cea de la dânșii, și așa și viața aceasta cu neprimejduire o va viețui, și bunătățile cele viitoare le va dobândi”.

^o Probabil cu două intrări sau două părți sau căi lăuntrice.

¹¹⁶ Altul însă, adică Nichita, zice: „Acestea ce sunt puse înainte sunt cu adevărat rugăciune, dar cele ce se zic într-însele au trebuință de a fi pricepute, pentru a învăța în ce chip, în primejdie aflându-ne, să putem scăpa de acele rele”.

puternică și așezarea cea fierbinte a sufletului său, după Teodorit, și gânditoarea strigare a inimii sale, care negrait striga și cu taină ruga pe Dumnezeu¹¹⁷.

2. Vărsa-voi înaintea Lui rugăciunea mea, necazul meu înaintea Lui voi spune.

„Eu, zice, voi vărsa rugăciunea mea înaintea lui Dumnezeu și necazul meu îl voi arăta înaintea Lui în loc de rugăciune”, că necazul poate îndupleca pe Dumnezeu spre a dăruia ajutorul Său, fiindcă necazul nu obișnuiește numai să facă pe oameni mai osârdnici întru fapta bună și mai luători-aminte, ci încă dăruiește celui ce cu mulțumire îl suferă nu puțină îndrăzneală către Dumnezeu. Drept aceea, necazul se face o mare dreptate celui ce se necăjește, spre a fi ascultat de Dumnezeu, după Hrisostom¹¹⁸.

3. Când lipsea dintru mine duhul meu, Tu ai cunoscut cărările mele.

„Cele zise mai sus le voi face: adică voi pune rugăciunea mea înaintea lui Dumnezeu. Când? Acum, când mă primejduiesc de moarte, închis fiind de Saul”. Pentru că atunci, deznădăjduindu-se David de tot ajutorul omenesc, s-a întins cu totul către Dumnezeu și zicea: „Aflându-mă eu în primejdia aceasta mai de pe urmă și aducătoare de moarte, așa voi face; Tu însă, Doamne, știi cu de-amănuntul toate căile vieții mele și cunoști că eu, fără a nedreptăți câtuși de puțin pe vrăjmașitorul meu, Saul, în zadar și fără pricină mă primejduiesc, pentru singură zavistia Lui”¹¹⁹.

¹¹⁷ Zice însă Hrisostom: „Cu adevărat, nu toți strigă ridicând glasul, nu toți îl îndreaptă către Dumnezeu, nu toți se fac auziți. Dar trebuie ca toate acestea trei împreună a le aduna [adică ridicarea glasului, îndreptarea lui către Dumnezeu și a ne face auziți]; că cel ce strigă împotriva vrăjmașilor nu scoate glas de om, ci de fiară și de șarpe, iar cel trândav și care nu aude cele ce zice nu strigă către Dumnezeu, ci degeaba și în zadar grăiește, nedeșteptându-se mîntea, măcar și tare de ar striga, iarăși și așa nu se numește că strigă. Că glasul, de care am zis de atâtea ori, nu se numește forța [τόνον = tonul, timbrul, puterea, întinderea, măsura] duhului [acerului], ci gândirea cea întinsă”. Zice însă și Origen: „Precum focul are fire în-sus-suitoare, tot așa glasul dreptului se face către Domnul și oarecum are îndrăzneală a-L chema, spre a-i da ceva din cele ce-i trebuie de la Dumnezeu”.

¹¹⁸ „Vărsa-voi rugăciunea mea, adică pe sinemi tot m-am mutat către Dumnezeu, zice Hrisostom, gândul meu l-am deșertat către El, l-am arătat rana, iar El poate pune doftoria”. [M-am mutat traduce pe μετέστρα, ce mai înseamnă și: m-am întors către, m-am schimbat întru.]

¹¹⁹ Din această zicere, Hrisostom încheie acestea: „Deci atunci când vei vedea pe cineva în necaz, ce cade deznădăjduindu-se, ori vreun grai amar grăind, aceasta să nu o socotești

4. În calea aceasta în care am umblat, ascuns-au cursă mie.

„Încă și întru însăși fuga mea, zice, și în goana cu care mă goneau vrăjmașii mei au ascuns cursă. Saul, zic, și cei împreună cu ei, venind și încuind partea din afară a peșterii fără a simți eu”. Această zicere se înțelege și pentru nevăzuții vrăjmași demoni, pentru că ei nu numai că ascund cursă și împiedicări în calea răutății, ci încă, ceea ce e și mai rău, prind în cursă pe om și întru însăși calea fetei bune; adică în lucrarea milosteniei ascund ascuns cursa slavei deșarte; iar întru a nepomenirii de rău și a răbdării-îndelung, ascund mândria și trufia¹²⁰.

5. Luat-am seama de-a dreapta și am privit și nu era cine să mă cunoască.

În partea dreaptă a celui ce se luptă obișnuiesc să stea acei prieteni care se luptă împreună cu el și ajută. Deci David zice: „Că eu priveam de-a dreapta mea, și nu era nimeni, nici ca să-mi ajute, nici să mă cunoască”, care lucru, zice Hrisostom, este creștere a primejdiei¹²¹.

6. Pierit-a fuga de la mine și nu este cel ce caută sufletul meu.

„A pierit, zice, de la mine chipul ticălos de a fugi ca să scap. Fiind înlăuntru în peșteră, nici a fugi nu pot, Saul aflându-se înaintea în poarta peșterii;

---

necazul lui, nici să-l osândești pe el, ci micșorarea de suflet a [descurajarea, slăbiciunea] celui ce face acestea. Că firea necazului obișnuiește să facă dimpotrivă: să pricinuiască luarea-aminte, zdrobirea de inimă, întărirea socotinței, sporirea evlaviei. Că *necazul*, zice Marele Pavel, *lucrează răbdare* (Rom. 5: 2)”.

¹²⁰ Pentru aceasta a zis Sirah: *Cunoaște că prin mijlocul curselor petreci și pe la străjile cetăților umbli* (9: 11). Zice însă și Teodorit: „Precum vânătorii urmăresc urmele fiarelor, și într-acelea pun cursele, așa și Diavolul, celui ce umblă pe calea întregii-înțelepciunii, îi pune cursa iubirii de îndulciri, celui ce se bucură de milostenie, îi întinde mreaja slavei deșarte, neuibitorului de avuție, îi întinde prilej de lăcomie și, de obște, fiecărei vieți, lațul cel lesne-pierzător”.

¹²¹ Adaugă însă și auritul sfânt, zicând: „Pușini pot fi în întâmplări, iar aflându-se în ele, să poată și ajuta; mai vârtos atunci când întâmplările îngrozesc cu primejdii. Și tu dar, când vezi înmulțindu-se relele, nu te deznădăjdui, ci mai mult trezește-te, că pentru aceasta îngăduie Dumnezeu să se ridice ele asupra-ți, ca să scuture de la tine trândăvirea, ca, dormind tu, să te deștepte; atunci toate cele de prisos se curmă, cele lumești se spulberă, atunci te vei face mai osârduitor întru rugăciune și fiecare patimă mai lesne-biruită se va face, alungându-se de către necaz”. Iar Teodorit zice: „«Pe niciunul, din nicio parte nu-l vedeam ajutător»; că *de-a dreapta* a numit locul celor mai apropiați și prietenoși”.

și, după urmare, nu este nimeni care să caute să izbăvească viața mea de primejdie”.

7. Strigat-am către Tine, Doamne, zis-am: „Tu ești nădejdea mea, partea mea ești Tu, în pământul celor vii”.

„Fiindcă mă aflu așa închis și deznădăjduit, pentru aceasta gânditor am strigat cu inima mea către Tine, Doamne (că simțitor a striga nu pot, de față fiind Saul), și am zis: singur Tu ești nădejdea mea, și atâta timp cât mă aflu în pământul celor vii, adică până ce mă aflu viu și împreună cu oamenii cei vii, pe Tine numai Te am parte și bogăție și vistierie a mea, și nicio altă moștenire pământească nu am”. Ori: „Tu ești moștenirea și bogăția Mea în cer”, pentru că cerul e pământul dreptilor, cei ce pururea sunt vii și niciodată nu mor¹²².

8. Ia aminte la rugăciunea mea, că m-am smerit foarte.

„Doamne, zice, ia aminte chemarea [cererea] mea, de nu pentru alta, măcar pentru multele rele ce am pățimit”, că prea grea pătimire și primejdie numește David aici smerenia, după Teodorit, și pe aceasta o pune înaintea lui Dumnezeu mijlocitoare pentru a fi auzit, și prin aceasta cere să înduplece iubirea de oameni a Stăpânului. Că așa a zis și în altă parte: *Necăjutu-m-am și m-am smerit foarte* (Ps. 37: 8)¹²³.

9. Izbăvește-mă de cei ce mă prigonesc, că s-au întărit mai vârtos decât mine.

„Doamne, zice, izbăvește-mă de vrăjmașii ce mă prigonesc, pentru că ei s-au făcut mai tari decât mine, închizându-mă într-un loc de unde nu pot fugi”.

10. Scoate din temniță sufletul meu, ca să se mărturisească numelui Tău.

Temniță numește David peștera în care era închis, iar *suflet* numește viața sa și pe sineși tot. Deci zice: „Doamne, scoate-mă din peștera aceasta, ca să

¹²² Zice însă Teodorit: „De nenumărate ori David a numit pe Dumnezeu *parte a sa*; și acum încă așijderea aceasta o a făcut. «Că niciun alt ajutor, zice, ci numai pe Tine Te știu și prin Tine mă rog a mă noroci de viață»”.

¹²³ Zice însă Hrisostom: „*Foarte* însă nu e o dovadă a celor ce s-au făcut, ci a mâhnirii și a slăbiciunii celui ce pătimește. Iar de te vei uita la vrednicia [măsura] păcatelor, smerenia nu e foarte, iar de te vei uita la neputința celui ce suferă, cu covârșire este foarte; dar [totuși] Dumnezeu nu dă nicăieri pedeapsă pentru greșeli după vrednicia lor”.

mulțumesc omosului Tău”. Mai înalt însă, prin *temniță* înțelege trupul, care pe suflet îl are legat în sine și închis¹²⁴.

11. Pe mine mă așteaptă dreptii, până ce-mi vei răsplăti mie.

Achila însă a tălmăcit așa: „Pe mine mă vor aștepta dreptii, până ce-mi vei răsplăti”. „Dreptii, zice, mă așteaptă, nădăjduind să mă slobozesc de rele și de ispite; și așa mă vor aștepta până ce Tu, Doamne, îmi vei răsplăti pentru această pătimire și smerire ce cu nedreptate o sufăr”¹²⁵. Că astfel sunt suferințele dreptilor și ale sfinților: și cu cei ce se nenorocesc, împreună se măhnesc, și cu cei ce bine se norocesc, împreună se bucură, după Hrisostom¹²⁶.

¹²⁴ [Sufletul cel închis și legat în trup nu e sufletul lui Platon sau al lui Origen sau al altora, care-l socotesc străin de trup și doritor să iasă din el, ca din unul ce nu-i este propriu și unul vrednic de urât, ci e sufletul ce nu se poate concepe sau cugeta fără legătura lui cu trupul în care este înrădăcinat, sau în care trupul e înrădăcinat, căci sufletul n-a fost făcut cu puțință de Dumnezeu fără conlucrarea cu trupul sau legătura cu el și însuflarea harului Său la facerea lui. Sufletul e conștiința omului de sine, trup și suflet, prin care poate vieții rațional și lupta împotriva imboldurilor iraționale ale cărnii și minții (vezi și Rom. 7) ce vin din slăbiciunea lăsată în fire de păcat, care fire nu o poate depăși pe aceasta decât în chipul lui Hristos, Care a biruit și ca om lumea cu ispitele și slăbiciunile ei cu lucrarea Dumnezeirii (vezi de pildă pentru aceasta Ioan 5: 17; 16: 33; 5: 19-23 sau Psalmul 68 și tâlcuirea lui, unde se arată cu prisosință economia și suferința lui Hristos, cu deosebire ca om, sau care la partea omului în fața lui Dumnezeu pentru mântuirea firii omenești) și Care Se dăruiește cu totul voii lui Dumnezeu, cu Care lucrează ca Fiu al Lui.] De aceasta a zis și înțeleptul Nil: „*Temniță* e trupul, legând și încuind sufletul cel ce e închis într-însul; rugându-ne dar, zicem: *Scoate din temniță sufletul meu, ca să se mărturisească numelui Tău*. Căci trupul adică oprește de a se înălța curată mărturisirea lui Dumnezeu; că dacă simjirea [trupului] se pune asupra simjirii [minții], iar mintea se îndreaptă spre cele inteligibile - și Dumnezeuul nostru fiind Cel dintâi din cele inteligibile -, mintea dorește a se izbăvi de cele simțite [cu trupul], voind a vorbi cu Dumnezeu singură cu Singurul”. Iar Simmah a zis: „Fă sufletul meu afară din închisoare”.

¹²⁵ Iar Hrisostom a zis: „*Răsplătire* zice pe cea a zilelor de smerenie; că nu e mică ispravă și aceasta: a suferi necazul cu mulțumire; pentru aceasta numește și *răsplătire* plata cea din urmă. Deci să nu ne deznădăjduim întru necazuri, ci să ne rugăm: că păcatele cele ce vor fi atunci le lepădăm, iar de am fi făcut vreo dreptate oarecare și pe aceea cu necazul mai strălucită o facem. De multe ori încă necazul a biruit și firea: că și pe apa cea în jos curgătoare o iuțește suirea în sus, care lucru cu adevărat și la oameni se întâmplă: că cei ce suferă adică necazurile cu lesnire se fac mai înalți, măcar de ar fi foarte de jos și pământești și smeriți, mari lucruri câștigă de aici”.

¹²⁶ Zice însă Teodorit: „Simmah a zis așa: «Dreptii vor încununa numele Tău, când îmi vei face mie bine». Căci facerea de bine cea făcută mie, dreptii o vor lua drept zălog al mântuirii lor și pe Tine, dreptule Judecător, Te vor lăuda”.

PSALMUL 142

Psalm lui David, când îl gonia pe el Abesalom, fiul lui.

u adevărat, în multe manuscrise, psalmul acesta se află nesupraseris, și nici în cea evreiască, nici la ceilalți tâlcuitori nu se află această suprascriere. Ea este însă adevărată, după Teodorit, și psalmul se potrivește celor ce se află în necazuri și în ispite. Suprascrierea de mai sus se scrie și în alte locuri; însă în psalmul al treilea găsim oarecum altă suprascriere: *Psalm lui David, când fugea de la fața lui Abesalom, fiul său*¹²⁷.

1. Doamne, auzi rugăciunea mea, ia în urechi [ascultă] cererea mea, într-un adevărul Tău;

„Ascultă, Doamne, zice, rugăciunea și cererea mea într-un adevărul Tău; adică fiindcă ești adevărat, pentru că Însuși ai făgăduit [să-i ascuți] pe cei ce cu dreptate și cu toată inima Te cheamă, precum aceasta și mie îndeosebi o ai făgăduit: *Că va striga către Mine și-l voi auzi pe el* (Ps. 90: 15)”¹²⁸.

¹²⁷ Iar după Eusebie și Atanasie: „Psalmul acesta se dă și la fața omenirii care se prigonește și se necăjește de Satana, de care se roagă a se și izbăvi prin arătarea Fiului Cel Unul Născut”.

¹²⁸ *Rugăciune* adică, după Hrisostom, este cererea cea prin graiuri, însă rugăciunea este și făgăduința, despre care a zis și Sirah: *Să nu îndoiești cuvântul într-un rugăciunea ta* (Sirah 7: 15), [și zice aceasta] nu ca să zicem rugându-ne aceleași a doua oară, ci ca să nu întârziem atunci când făgăduim ceva lui Dumnezeu. Aici însă prin *rugăciune* a numit cererea. [Ideea de cerere reiese din paralelismul climatic: auzi rugăciunea → ascultă cererea; adică, pe măsură ce David se înalță cu rugăciunea apropiindu-se de Dumnezeu, aceasta ia forma cererii, el dobândind, pentru răvna sa, îndrăzneală sau primire la Dumnezeu. Interesantă e și definiția lui Hrisostom, însă mai greu de înțeles, mai ales pentru aceea că prepoziția *prin* traduce pe *διὰ*, ce poate fi tradus în diverse feluri, definiția putând arăta și așa: „Rugăciunea este cererea cea (venită) din graiuri/de după graiuri/pe temeiul graiurilor/în vârtutea graiurilor/prin graiuri”. Rugăciunea (προσευχή), deși conține și ideea de cerere (δέησις), nu e o propriu-zis cerere, ea fiind folosită mai mult cu sensul de chemare sau invocare a lui Dumnezeu în oarecare fel sau chiar cu sensul de loc al rugăciunii (cf. Fapte 16: 13), precum zic și Părinții că, până la a cere ceva lui Dumnezeu în mod deosebit (δέησις), omul trebuie să și-L apropie cumva, să-L facă să plece urechea, și aceasta prin mărturisirea păcatelor și neputințelor proprii, apoi prin laudă a mărturisii puterea lui Dumnezeu, după care, prin încredințare, prin înfierbântarea duhului de

auzi-mă întru dreptatea Ta.

„Tu, Doamne, zice, auzi-mă, fiindcă ești drept și nu suferi a se nedreptăți cineva, nu numai părinții de ființ lor, ci nici oricare alt om de alt om”. Iar Hrisostom *adversus* zice aici adevărata milă a lui Dumnezeu, iar *dreptate*, iubirea de oameni a lui Dumnezeu; căci singur Dumnezeu cu adevărat miluiește și numai dreptatea lui Dumnezeu este amestecată cu iubirea de oameni, de vreme ce dreptatea oamenilor e lipsită de milă¹²⁹.

2. Și să nu intri la judecată cu robul Tău,

„Să nu Te judeci, zice, nici să găsești cuvinte de dreptare, Doamne, cu mine, robul Tău, pentru că de Te vei judeca cu mine, Tu negreșit Te vei arăta drept, iar eu mă voi arăta nedrept și păcătos; și în judecata cea cu mine, Tu cu adevărat vei birui, iar eu, dimpotrivă, mă voi birui”¹³⁰.

---

dragostea râvnei, omul poate face și o cerere, iar în această stare aflat, se va adevăra cele zise la Marcu 11: 24, unde se arată cu adevărat relația dintre rugăciune și cerere. Totuși, la mare nevoie, cererea poate fi făcută și prima. Nu se poate spune totuși că apropierea de Dumnezeu se face neapărat prin oarecari „trepte” ce trebuie urmate strict după anumite perioade de timp sau momente ale vremii; complexitatea vieții și a nevoilor face ca omul să fie nevoit adesea să cheme pe Dumnezeu în felurite chipuri (vezi I Tim. 2: 1; 5: 5; Ef. 6: 18). Nu întâmplător psalmul acesta, alături de Psalmul 50, este rânduit a se citi mai-nainte de săvârșirea a multe din slujbele Bisericii Ortodoxe, pricina fiind arătată cu prisosință, oarecum indirect, de Părinții tâlcuitori.] Altul însă, adică Nichita, zice: „Pe toți cu adevărat îi aude Domnul, însă pe pușini îi ascultă; însă de vom asculta și noi pe cei ce cer, vom fi și noi ascultați”. Și altul încă zice: „Pe cei ce cheamă pe Dumnezeu în adevăr, El îi ascultă cu adevărat; pe cei adică care cu adevărat Îl iubesc și-L ascultă pe El, și pe cei ce cu Duhul și cu Adevărul (cf. Ioan 4: 24) se închină Lui”. Și Atanasie *Adevăr și Dreptate* zice pe Fiul: „Se roagă, zice, a fi ascultat prin Adevărul și Dreptatea lui Dumnezeu, Care este Cel Unul-Născut”.

¹²⁹ Aceasta însă o arată Hrisostom: „Asemenea și la potop, căci cu milă a pedepsit Dumnezeu pe cei ce s-au afundat în vremea potopului, căci aceia nu au luat cuvenita pedeapsă după dreptate”.

¹³⁰ Zice însă Hrisostom: „Pune aici pricina judecății lui Dumnezeu cu oamenii, fiindcă mulți din cei fără simțire pun păcatele lor pe seama lui Dumnezeu, aceasta fiind din meșteșugirea Diavolului, iar Dumnezeu, adesea smulgând obiceiul acesta, zice că se va judeca cu dânșii: *Auziți munților, că judecata Domnului este către poporul Lui; și ascultați, văilor și temeliiile pământului, și auzi, cerule, și înțelege, pământule* (Mih. 6: 2); și Iov asemenea, nu din aceeași socotință cu cea a Iudeilor, grăia: *O, de ar fi Mijlocitorul nostru, muștrând și ascultând în mijlocul amândurora* (9: 33). Pentru aceasta zice și Dumnezeu către el: *Te voi întreba pe tine și tu-mi vei răspunde!* Și fiindcă s-a

că nu se va îndrepta înaintea Ta tot cel viu.

Nu a zis că nu se va îndrepta înaintea lui Dumnezeu simplu niciunul din cei vii, ci că nu se va îndrepta însuși înaintea Lui¹³¹, adică „cercetându-se și judecându-se cu de-amănuntul și cu scumpătatea dumnezeieștii Tale judecăți”. Ori: „Cumpănindu-mă pe mine cu facerile Tale de bine și cu poruncile”. Aceasta dar știind-o și fericitul Iov, zicea: *Pentru aceasta m-am socotit ticălos pe sinemi și m-am topit, și m-am socotit pământ și cenușă* (Iov 42: 6). Și iarăși zice: *Pune-voi mâna mea pe gura mea, o dată am grăit, și a doua oară nu voi adăuga* (Iov 40: 2). Caută și la Psalmul 129 tâlcuirea zicerii: *De vei căuta la fărădelegi, Doamne, Doamne, cineva va putea suferi? Iar tot cel viu a zis adică de fiecare om care se împărtășește de viață și care a viețuit și a petrecut în lumea aceasta. Drept aceea, precum zice Apostolul: Noi ne îndreptăm în dar, cu harul lui Dumnezeu, prin răscumpărarea cea întru Hristos Iisus* (Rom. 3: 24)¹³¹.

3. Că a prigonit vrăjmașul sufletul meu,

Că-ul de mai sus a fost parte de vorbire cauzală, iar acest că de aici e

---

înspăimântat, a zis: *Au strici judecata Mea, și mă faci pe Mine vinovat, ca să te arăți pe tine drept? Au brațul tău este asupra Domnului, oare cu glasul Lui tuni?* (40: 4). Și încă zice: *Ba, ci încinge mijlocul tău ca un bărbat* (40: 2-4), numai cât nu i-a adus aminte de graiurile Lui [cf. vv. 2-4]: «Ce, voiești să te judeci cu Mine? Iată, de față sunt ca să Mă îndreptez» [adică: «să Mă îndreptătesc întru cuvintele Mele», precum la Psalmul 50: 5]. *Că ce greșeală, zice Ieremia, au aflat părinții voștri întru Mine, că s-au îndepărtat de la Mine și au umblat întru deșertăciuni și s-au făcut netrebniți?* (Ier. 2: 5). Pentru aceasta și David aici se roagă a nu intra la judecată cu Dumnezeu¹³¹.

¹³¹ Adică, după cuvântul altor sfinți, „toți se vor îndreptăți la Dumnezeu și se vor mântui, numai eu nu m-am făcut nevrednic de aceasta, și, pentru aceasta, voi fi trimis la muncă veșnică”. Altfel spus, după omenească cuviință, smerenia omului se adâncește pe măsura nesfârșitei bunătăți a lui Dumnezeu, care nu-i îngăduie acestuia vreă îndreptățire sau înălțare de sine. Ideea se continuă și la nota de la tâlcuirea lui Eftimie.

¹³¹ De aceasta a zis Teodorit: „Că dacă ai alătura lângă viața oamenilor dreptarul legilor puse de Tine, se va arăta că niciunul nu a viețuit după dânsul; și dacă vei aduce în mijloc facerile Tale de bine și bunătățile cele câte le-ai dat oamenilor, iarăși, care dreptate omenească se va asemăna cu darurile Tale? *Căci dreptatea noastră e ca o cârpă lepădată* (Is. 64: 5)”. „Căci, după Nichita, sfinții obișnuiesc să se nedumerească, zicând graiuri precum: *Ce voi răsplăti Domnului?* (Ps. 115: 3). Sau: să nu ne judeci dar după păcatele noastre!”

parte povestitoare”. *Vrăjmaș* însă numește David după istorie pe Abesalom, iar după înțelegere, pe Diavolul¹³².

smerit-a la pământ viața mea.

La pământ, zice, m-a aruncat simțitul meu vrăjmaș Abesalom, și nu numai pentru că eu m-am plecat la pământ și m-am gârbovit de greutatea întâmplărilor, ci și pentru că jos pe pământ șed, și dorm fără încălțăminte, și petrec ca un fugar și izgonit prin peșteri. (...) Dar și gânditul vrăjmaș, Diavolul, doborându-mă din cele cerești și aruncându-mă în lucrurile cele pământești. Multe însemnătăți are însă numele smereniei, după Hrisostom, că acesta înseamnă nu numai pe smerenia ceea ce se face din virtute, ci și pe cea din relele-întâmplări, și pe cea din păcate, și pe cea din mândrie, și pe cea din iubire de argint (iar ceea ce se pricinuieste din iubire de argint, chiar și dintr-un ban, e a iubitorului de argint, ce și însuși bănuțul îl socotește luiși sumă prea mare, iar cele proaste și neprețuite le socotește ca prea iubite și de mult preț, ca și copiii cei mici ce socotesc arșicele* și mingile ceva de mare preț). Aici însă David zice de smerenia cea din relele întâmplări.

4. Așezatu-m-a întru cele întunecate, ca pe morții veacului.

„Simțitul și gânditul meu vrăjmaș, zice, m-a pus înăuntru, în întunericul necazului, și mintea mea o a întunecat”. Iar *ca pe morții veacului* a zis arătând mărirea și întinderea întunecării. Fiindcă nu a zis simplu „ca pe morți”, ci *ai veacului*, adică ca cei vechi, ca așa să crească și să dea mărime necazurilor și relelor-întâmplări, că morții cei vechi se află în întuneric adânc, fiind îngropați și acoperiți cu multă țărână¹³³.

---

* Ce arată prezentul istoric.

¹³² Pentru aceasta zice Hrisostom: „Dacă Diavolul nu încetează prigonindu-ne, cum dar ne-am putea izbăvi de prigoana lui? De vom afla loc unde el nu poate intra. Și care e locul acesta, fără numai cerul? Și cum e cu puțină acum a ne sui la cer? Ascultă pe Pavel zicând că, și cu trupul fiind împleticiți, putem petrece acolo, *că cele de sus, zice, cugetați-le* (Col. 3: 2); și *petrecerea voastră în cer se va afla* (Filip. 4: 20)”.

* Oase de miel sau de capră folosite în jocurile copiilor de altădată.

¹³³ Iar Hrisostom zice: „Îndoită zice reaua-întâmplare: că și în întuneric, și ca morții veacului l-a pus. Că, de vreme ce este în întuneric, aprinde făclie pentru a face ceva; voinde să arate cu întindere covârșirea relelor, cu numirea morților a mării jelanii; că unii ca aceștia sunt cei ce viețuiesc în păcate, căci ei se află ca într-un întuneric”.

Mâhnitu-s-a întru mine duhul meu¹³⁴.

5. Tulburatu-s-a întru mine inima mea;

„Sufletul meu, zice, s-a întristat întru mine și s-a mâhnit, și s-a împușinat de covârșitorul necaz, iar inima mea s-a tulburat și se bătea înlăuntru de strâmtorare”¹³⁵.

adusu-mi-am aminte de zilele cele din început;

„Mi-am adus aminte, Doamne, zice, de anii cei vechi, întru care petreceam bine și eram bine-plăcut lui Dumnezeu”. Ori: „Mi-am adus aminte de anii aceia întru care și strămoșii noștri se îndreptau în cale și se bine-noroceau”. Ori dimpotrivă: „Mi-am adus minte de anii în care și strămoșii noștri se ticăloșeau de felurile rele-întâmplări”; pentru că aducerea-aminte de relele-întâmplări ale altora nu mică mângâiere pricinuieste sufletului.

cugetat-am la toate lucrurile Tale, la faptele mâinilor Tale m-am gândit.

„Am cugetat, zice, toate lucrurile Tale, gândind întru sinemi minunile pe care în osebite vremi le-ai făcut; pentru aceasta, aducându-mi aminte de aceia pe care cu preaslăvire i-ai izbăvit din felurile întâmplări, așa mă mângâiam. Am cugetat însă cu gândul meu și fapturile mâinilor Tale și, aflându-le că toate se îndulesc de Pronia și bunătatea cea de la Tine, din aceasta în relele mele întâmplări luam bune-nădejdi¹³⁶, că adică nu mă vei trece cu vederea și pe mine,

¹³⁴ Iar Eusebie zice: „Arată de unde se întristează. Dar de unde? Din pricina vrăjmășirii dracilor, pentru care inima sa se afla în clătinare și în multe tulburări”.

¹³⁵ Iar dumnezeiescul Hrisostom zice: „Multă o arată pe covârșirea necazului; și pentru că nu o putea spune altora, nici pentru a lua puțină mângâiere”. Iar Marele Vasile, în *Cuvântul împotriva celor ce se mânia*, zice așa: „Tulburatu-s-a întru mine inima mea, adică «partea mănoasă nu s-a împărțit în cele dinafară, ci, ca un val ce lovește în fărul mării rupându-se, s-a potolit”. Iar altul, adică Nichita, zice: „Nu și-a vestit întristarea, socotind mai bine să o ascundă decât a o face cunoscută la cei dinafară”.

¹³⁶ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Și aceasta nu e mică mângâiere: a ști și pe cele dinainte, și pe cele de față. Că de vreme ce Dumnezeu cu aceleași legi ocârmuiește și pe cele de acum și pe cele dinainte, prea mare mângâiere este întru cele de față aducerea aminte de cele trecute. *Că privești*, zice, *la neamurile cele din început și vedeți: cine s-a încredințat Domnului și s-a rușinat?* (Sirah 2: 1). Și Pavel încă zice: *Iar toate aceste pilde se întâmplau aceluia, iar pentru noi s-au scris spre învățătura noastră* (I Cor. 10: 11). Și nu numai de cele străine, ci și de ale noastre de multe ori aducându-ne aminte, ne folosim, precum atunci când zice: *Aduceți-vă aminte de zilele cele de mai-nainte întru care, după*

[lăsându-mă] nepromis și neajutat de Tine, ticăloșindu-mă și pătimind astfel întâmplări cumplite”

6. Tins-am către Tine mâinile mele, sufletul meu ca un pământ fără de apă Ție.

„Eu, zice, am întins mâinile mele către Tine, Doamne, cerând cu osârdie și rugându-Te; și precum pământul cel lipsit de apă însetează de ploaia cea simplită, tot așa și sufletul meu, Doamne, uscându-se de ispite și de patimi, însetează de harul și ajutorul Tău”¹³⁷.

Diapsalma.

7. Degrab auzi-mă, Doamne, slăbit-a duhul meu.

„Degrab, zice, auzi rugăciunea mea, Doamne, că puțin mai e și sufletul meu se va lăsa mori”¹³⁸.

8. Să nu întorci fața Ta de la mine, și [așa] nu mă voi asemăna celor ce se pogoară în groapă.

„Doamne, zice, să nu întorci fața Ta de la mine, nici să mă părăsești, pentru că, de Te vei întoarce dinspre mine, îndată voi muri și mă voi face asemenea morților”, căci morții sunt cei ce se pogoară în groapă, adică în

---

ce v-ați luminat, multă nevoieai de pătimiri ați pătitit (Evr. 10: 30). De aceea și [Scriptura] aceasta zice: «Nu simplu mi-am dus aminte, ci am și cugetat, adică lucru am făcut și multă cugetare»; că multă filozofie și mângâiere se face nouă din istoria Scripturilor. Că pentru aceasta zice Pavel: *Ca prin răbdarea și prin mângâierea Scripturilor să avem nădejde* (Rom. 15: 4)”. Zice însă și Teodorit: „Am luat, zice, în mîntea mea de câte rele-întâmplări ai izbăvit pe strămoșii noștri și nu i-ai lăsat să fie biruiți de vrăjmașii lor: și mi-am adus aminte de cele ale lui Avraam, de ale lui Isaac, de ale lui Iacov, de ale lui Iosif și de ale lui Moise și din acelea am câștigat mângâiere”.

¹³⁷ „Nu a zis «am întins» [ἐξέτεινα de la ἐκτείνω = a întinde până la capăt, cu îndrăzneală] (zice ritorul aurit), ci *am tins* [διεπέτασα, sau: mi-am deschis, în sensul de m-am deschis cu toată inima cerului, precum de pildă Solomon la I Împ. 8: 22, unde avem același termen], multă arătând așezarea inimii: că se grăbea a sălta oarecum din trup și către Dumnezeu a alerga”.

¹³⁸ Iar Hrisostom zice: „Ce spui? Silești pe doftor spre vindecare? Nicidecum, ci, ca și la oamenii cei ce bolesc și roagă pe doftori, acesta e obicei al sufletelor celor ce se necăjesc: deși nu e vremea potrivită, cer degrab să li se aducă vindecarea. Pentru aceasta David, adăugând pricina, zicea: *a lipsit duhul meu*”.

mormânt. Și, cu adevărat, mort este omul acela care e lipsit de ajutorul și darul Tău. Întoarce însă Dumnezeu Fața Sa, adică cercetarea cea iubitoare de oameni și Pronia Sa de către oamenii cei răi, care fac fapte nevrednice de iubirea lui Dumnezeu. Pentru aceasta a zis Avacum că ochiul cel curat nu vede cele rele: *Curat este ochiul care nu vede rele și a privi peste cei răi nu va putea* (1: 13)¹³⁹.

9. Auzită fă mie dimineața mila Ta, că spre Tine am nădăjduit.

„Vestește, zice, și arată, Doamne, degrab (că aceasta însemnează *dimineața*), că vei face milă cu mine, ca și mai-nainte de a cerca eu mila Ta cu lucrul, să mă mângâi cu singură vestirea și făgăduința milei Tale. Pentru care pricină trebuie să arăți că vrei să faci milă cu mine? Pentru că, zice, eu cu totul am nădăjduit întru Tine, ca așa, din toată inima nădăjduind, să trag după puțină mila lui Dumnezeu”¹⁴⁰.

10. Arată-mi mie, Doamne, calea în care voi merge; că la Tine am ridicat sufletul meu.

Pentru ce zice David aici să-și arate Domnul calea mântuirii, de vreme ce pe aceasta o arată și legea firii și cea scrisă? Răspundem că aceasta o zice David așa: „Fiindcă fireasca lege cea scrisă în conștiință s-a afundat și s-a acoperit de păcat și, pentru aceasta, am trebuință să o înnoiesc pe ea prin darul și povățuirea Ta”. Ori așa: „Pentru că multe lucruri folositoare nu le știe omul”. Și de aceea roagă David aici pe Dumnezeu ca să i le arate îndată; de aceasta zice și Pavel: *Nu știm să ne rugăm cum trebuie* (Rom. 8: 26). „Către Tine, Doamne, deschid gura și mă atârn, pentru aceasta arată-mi calea mântuirii, pe care, cu neprimejduire umblând, voi veni la Tine”¹⁴¹.

---

¹³⁹ Iar Eusebie zice: „Atâta vreme cât fața Ta mă învrednicește razelor sale, lumina Ta e întru mine, încât pot a zice și eu că *însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale* (Ps. 4: 7); iar de vei întoarce fața Ta, care e semn al mâniei, mă voi afunda întru întuneric și mă voi asemăna celor ce din înălțime cad în adâncul răutăților”. Zice însă și Teodorit: „Că de vei urî cererea mea din pricina păcatului, îndată mă voi da morții”, că *groapă* a numit moartea. Că precum celui aruncat în groapă îi este cu neputință a scăpa fără ajutor, tot așa și, nevrând Dumnezeu, e cu neputință a mai învia cel mort”.

¹⁴⁰ După Atanasie însă: „Se roagă pentru scularea cea de dimineață, adică pentru a veni Hristos, prin a Cărui Cruce ne-am miluit”.

¹⁴¹ Iarși Atanasie zice: „David se roagă pentru a i se face cunoscută evanghelică învățatură”. Iar Hrisostom zice: „Către Tine am ridicat sufletul meu, către Tine am deschis gura, la Tine privesc, sufletul meu nu mai zace, l-am ridicat de la pământ, de unde căzuse, și pe tot Ție l-am înălțat și către Tine l-am mutat». Că acestora mai ales le face

11. Scuete-mă de la vrăjmașii mei: Doamne, la Tine am scăpat, învăță-mă să fac voia Ta, că Tu ești Dumnezeuul meu.

Nu a zis „Învăță-mă voia Ta”, ci *învăță-mă să fac voia Ta*, după Hrisostom. Pentru că fericit și bine-norocos este nu cel ce știe doar voia lui Dumnezeu, ci cel ce și o face pe aceasta. Fiindcă a ști cineva voia lui Dumnezeu e ușor, iar a o și face, este greu. Pentru aceasta, de nevoie are trebuință omul de învățătura și ajutorul lui Dumnezeu.¹⁴²

12. Duhul Tău Cel bun mă va povățui la pământul cel drept.

„Duhul și Sfântul Tău Duh, Doamne, zice. Acesta mă va povățui în calea cea dreaptă și netedă, că una ca aceasta este calea virtuții, care cu adevărat e dreaptă. Fiindcă nerătăcit povățuiește pe oameni la mântuire, fiind netedă și curată, pentru că e slobodă de împiedicări și de prăpăstii, care sunt patimile”¹⁴³.

Pentru numele Tău, Doamne, mă vei via întru dreptatea Ta.

„Tu, Doamne, zice, mă vei face viu, nu pentru virtutea mea, ci pentru singur Sfânt numele Tău, că Milostiv și Iubitor de oameni Te numești”. S-a zis însă și în Psalmul 113: *Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci numelui Tău dă slavă*¹⁴⁴.

---

cunoscut Dumnezeu [evangeliceasca învățătură]. Pentru aceasta, de ludei întrebându-Se pentru ce lor le grăiește în pilde, zicea că ei, *văzând, nu văd și, auzind, nu aud* (Matei 13: 13)”.¹⁴²

¹⁴² Zice însă Teodorit: „Mă rog încă și aceasta, nu numai a ști ce voiești, ci și să fac cele ce voiești, pentru că pe Tine Te știu Dumnezeu și Stăpân al meu”.

¹⁴³ Zice însă Hrisostom: „Vezi cum [este cu puțință să] cunoaștem? Cum ne învățăm a umbla pe cale prin Duhul Cel Sfânt? Pentru aceasta zicea și Pavel: *Iar nouă Dumnezeu ne-a descoperit prin Duhul Său* (I Cor. 2: 10)”. Zice încă și Marele Vasile: „Bun e Dumnezeu, s-a zis, și bun este încă și Duhul Cel Sfânt, nu numai neschimbată având bunătatea, ci și din fire cu El se află, decât care nu e lucru mai dobitocesc [irațional] a zice că Duhul Cel din fire Sfânt nu are bunătatea după fire, ci că I s-a făcut în urmă și din afară I s-a adăugat. Să nu socotești dar, rogu-te, povățuirea drept semn al unei slujiri smerite [în sens de „neînsemnate”, „mici”], că acesta e și lucru a lui Dumnezeu, precum mărturisește cuvântul: *Că ai povățuit*, zice, *pe poporul Tău ca pe niște oi* (Ps. 76: 19), și *l-a povățuit ca pe o oaie pe Iosif* (Ps. 79: 1), și *i-a povățuit pe ei spre nădejde și ei nu s-au temut* (Ps. 77: 58)”.

¹⁴⁴ Iar Teodorit zice: „Tu m-ai pus împărat, de a Ta hotărâre și hirotonie m-am bucurat, dar mă tem ca nu cumva, trecut fiind cu vederea de Tine, să mă fac pricinuiitor de hulă. Deci să nu cauți la vrednicia mea, ci, pentru buna-cuvântare a numelui Tău, împărtășește-mă de mântuire”.

13. Scoate-vei din necaz sufletul meu și întru mila Ta vei sfârși pe vrăjmașii mei.

14. Și vei pierde pe toți cei ce necăjesc sufletul meu.

Dreptatea de care David a zis la începutul psalmului, aceeași o zice și acum; și ceea ce la început a numit adevăr, aici numește milă; iar pierderea de tot și pieirea gândiților vrăjmași este gonirea lor și nearătarea. Cât despre partea lui David, cel ce zice acestea și le dorește – *mă vei via și vei scoate și vei pierde* –, acestea sunt cu adevărat ziceri la timp viitor, zicându-se proorocește. Pot însă a se zice și în chip rugător, în loc de: „O, de m-ai via și m-ai scoate și de ai prăpădi pe vrăjmași și i-ai pierde”¹⁴⁵.

că eu sunt robul tău.

„Pentru aceasta, zice, vei slobozi din necaz sufletul meu, Doamne, și vei pierde pe vrăjmașii mei, pentru că eu sunt rob al tău, și mă sârguiesc a Te sluji și a împlini stăpâneștile Tale porunci”¹⁴⁶.

---

¹⁴⁵ Iar Eusebie zice: „Este de întrebare dacă cu aceeași se și miluiesc, se și pierd? Dar cum oare, dacă nu cu mila lui Dumnezeu dată lui? Prin aceasta cere ca să se piardă vrăjmașii săi, zicând: «Nu că aș fi vrednic, ci pentru iubirea Ta de oameni izbăvește-mă de cei ce mă luptă; slobozește-mă de cei ce mă vrăjmășesc, dă-mă să mă odihnesc puțin de necaz”. Iar Teodorit zice: „Aceasta o a zis și în Psalmul 135: *Celui ce a bătut Egiptul cu cei întâi-născuți ai lor; că în veac e mila Lui*, iar aici a zis: *Întru mila Ta vei pierde desăvârșit pe vrăjmașii mei*: că mila, pentru cel ce se nedreptățește, aduce pieirea celui ce nedreptățește. Tot așa face și plugarul cel bun: întâi scoate spiniile din rădăcina și apoi adapă și lucrează sadurile, adică le prășește”.

¹⁴⁶ Zice însă Hrisostom: „Vezi iarăși pricina pieirii prigonitorilor, aceasta adică *că eu sunt robul Tău*, că nu este destul a dobândi cererile, ci trebuie să ne facem pe sine vrednici pretutindenea de a lua cele ce le cerem și a pune cele din partea noastră și așa a ne apropia. Că nu ne îndestulă firea [înșușirile, puterile] rugăciunii; că și Iudeii se rugau și apoi auzeau: *De se va înmulți rugăciunea voastră, nu vă voi auzi pe voi!* (Is. 1: 15). Și de ce te minunezi [miri] că nu se auzeau Iudeii? Că și însuși Ieremia, pentru dânsii rugându-se, se certa [de Dumnezeu], și o dată, și a doua oară, aude: *Nu te ruga pentru poporul acesta, că nu te voi asculta!* (Ier. 7: 16). Ce te minunezi că nu se asculta Ieremia? *Că nici Noe, zice, ori Iov, ori Daniil de ar sta în rugăciune, pe fiii și ficele lor nu-i voi izbăvi* (Ier. 14: 20)”.

The first part of the report deals with the general situation of the country in 1899. It is a very interesting and valuable document, especially in view of the fact that it was written by a man who had spent a considerable part of his life in the country, and who was therefore well acquainted with the conditions of the people. The report is divided into two parts, the first of which deals with the general situation, and the second with the details of the various departments. The first part is very interesting, and contains a great deal of information which is of great value to the student of the history of the country. The second part is more detailed, and contains a great deal of information which is of great value to the student of the history of the country. The report is a very valuable document, and is well worth reading.

The second part of the report deals with the details of the various departments. It is a very interesting and valuable document, especially in view of the fact that it was written by a man who had spent a considerable part of his life in the country, and who was therefore well acquainted with the conditions of the people. The report is divided into two parts, the first of which deals with the general situation, and the second with the details of the various departments. The first part is very interesting, and contains a great deal of information which is of great value to the student of the history of the country. The second part is more detailed, and contains a great deal of information which is of great value to the student of the history of the country. The report is a very valuable document, and is well worth reading.

CATISMA 20

PSALMUL 143

De pricepere, lui David, către Goliat.

 Oarecari manuscrite nu au aceasta, adică *către Goliat*. Însă nu aflăm nicio împiedicare pentru adăugirea acesteia în suprascrieri, fiindcă psalmul acesta s-a alcătuit de David în urma multelor biruințe pe care le-a făcut; iar prin acesta mulțumește pentru toate lui Dumnezeu; iar Goliat cel gândit este obștescul vrăjmaș al tuturor oamenilor - Diavolul¹.

---

¹ Iar altul zice, adică Nichita: „Că de vreme ce în psalmul trecut David a cerut a se izbăvi de vrăjmași, luând izbăvirea aceasta, într-acest psalm spune despre ea; propovăduiește însă într-însul și venirea Fiului lui Dumnezeu Cel Unul Născut, Care a ucis pe gânditul Goliat”. Iar Teodorit zice: „Psalmul aceasta s-a alcătuit ca dinspre fața Evreilor celor de după întoarcerea din Babilon, care se luptau cu neamurile cele învecinate cu ei”. Și mai zice acesta: „În oarecari manuscrite la suprascriere am aflat scris deasupra *către Goliat*, însă nici în cea Evreiască, nici la ceilalți tâlcuitori, nici la ceilalți tălmăcitori, nici la cei 70 în Hexalpă. Însă psalmul are pricină de la cei ce s-au sculat asupra Evreilor, de la neamuri, după întoarcerea din Babilon, de care mulți din prooroci au pomenit mai pe larg, precum Iezechiil (la cap. 38: 8 ș.u.), zicând: *Din multe zile se va găti, și în anii cei de apoi va veni, și va veni la pământul cel stricat de sabie, adunat din neamuri multe în pământul lui Israel, care s-a pustiit din toate părțile, și acesta dintru neamuri a ieșit. Și vei cădea tu și toți cei dimprejurul tău, și neamuri multe împreună cu tine. Apoi spune și chipul morții neamurilor: Și voi chema asupra frica săbiei, zice Domnul Dumnezeu: sabia omului va fi deasupra fratelui său. Și voi judeca pe el cu moarte, și cu sânge, și cu ploaie înecătoare, cu pietre de grindină, foc și pucioasă voi vărsa peste ei și peste toți cei împreună cu ei, și peste neamuri multe ce sunt împreună cu ei. Acestea le proorocește și psalmul acesta, că zice: Pleacă, Doamne, pleacă cerurile și Te pogoară; atinge-Te de munți, și vor fumea. Fulgeră fulger, și-i vei risipi pe ei; trimite săgețile Tale, și-i vei tulbura pe ei”.*

1. *Bine este cuvântat Domnul Dumnezeu meu, Cel ce învață mâinile mele spre ostire și degetele mele la război.*

„*Da, zice, laudat și preaslăvit Dumnezeu meu, Care a îndreptat postându-mă mâinile și degetele mele în simțita luptă cea asupra vrăjmașilor mei și mi-a dat putere să-i biruiesc și să fac o astfel de biruință asupra lor*”. Dar și în lupta cea gândită asupra dracilor și a patimilor se îndreptează și bine-sporesc acele mâini ce adeseori se întind în virtute și se înalță către Dumnezeu întru rugăciune. Însă cineva ar putea zice și altfel: că David, învățându-se de Domnul a mișca mâinile sale spre ostire și degetele sale spre război, așa, cu trupeștile lui mădulare bătea și biruia pe sumții lui vrăjmași; și cu aceleași se lupta și biruia și pe vrăjmașii cei gândiți, demonii și patimile”. Noi însă, Creștinii, învățându-ne de Hristos, *mâinile noastre le mișcăm spre ostire*, ridicându-le către Dumnezeu prin rugăciune, iar *degetele le mișcăm spre război*, închipuind cu dânsule semnele cinstitei cruci, și așa ne oștim și biruim patimile și pe Diavolul.

2. *Mila mea și scăparea mea, sprijinitorul meu și izbăvitorul meu.*

3. *Scutitorul meu și întru El am nădăjduit; Cel ce supune pe poporul meu sub mine.*

„Dumnezeu, zice, este mila și scăparea mea; El e ajutorul, izbăvitorul și scutitorul meu; pentru aceasta, și eu cu totul numai într-Însul am nădăjduit³. El

² Pentru aceasta a zis Eusebie: „Întrebuițând David mâinile și degetele în loc de ciocan, gonea pe demonii cei nevăzuți care supărau pe Saul. Iar de s-ar aduce zicerile acestea la fiecare drept, vei zice că toate faptele celui iubit de Dumnezeu, cele ce se fac după cinstirea de Dumnezeu, lucrează stricarea potrivnicilor puteri, Dumnezeu făcându-Se Învățător al ridicării unor *mâini* ca acestea. Iar prin *degete ale dreptului* să înțelegi lucrările cele ce se întind către cele prea mici prin care luptă pe Diavolul. Și Moise, întinzând mâinile, biruia pe Amalic”. Zice însă și Hrisostom: „Ce zic? Dumnezeu e Învățător de războaie, și de luptă, și de ostire? Ba mai vârtos, nu ar greși cineva de ar socoti Lui și biruința cea întru acestea, că aceasta înseamnă zicerea *Cel ce învață mâinile mele*, adică «Cel ce face a birui pe vrăjmași, a-i stăpâni și semn de biruință a ridica». Că și atunci când David a biruit pe Goliat, Domnul a fost pricinitorul biruinței. Dar însă este și alt război, mai cumplit decât acesta, unde nouă ne trebuie cu mult mai vârtos ajutorul de sus, atunci când ne oștim asupra puterilor cele potrivnice [vrăjmașii cei nevăzuți]”. Zice însă și Teodorit: „Cele zise ni se potrivesc și nouă: că, izbăvindu-ne de tirania Diavolului, ne-am învățat de Dumnezeu a bate război cu mâinile: adică lucrând dreptatea, iar cu degetele, pe frunțile noastre punându-le, facem *șecetea crucii*”.

³ Zice însă Teodorit: „De la lucrări a făcut numirile. «Că Tu, zice, ești mila mea și scăparea mea». Și alt oarecare învață [cu o zicere] plină de multă filozofie: „Că nici de însăși mila Ta n-aș fi fost vrednic, că, de n-ar fi încuviințat că El este mila mea, eu n-aș fi

este Cel ce face pe poporul meu a se supune sub mine, căci aveam trebuință de ajutorul lui Dumnezeu nu numai ca să supunem pe popoarele potrivnice și vrăjmașii noștri, ci și ca să supunem pe poporul nostru", după Hrisostom. Și precum de la ajutorul lui Dumnezeu vin biruințele asupra vrăjmașilor noștri, tot așa, asemenea, de la același ajutor vin și supunerile cele de voie ale popoarelor noastre⁴.

4. Doamne, ce este omul, că Te-ai [făcut] cunoscut lui, sau fiul omului, că-l socotești pe el?

Cuvinte ca acestea a zis și în Psalmul 8 - *ce este omul, că-l pomeniști pe el, sau fiul omului, că-l cercetezi pe el?* -, și caută acolo tâlcuirea. „Ce lucru mare, zice, este omul, Doamne, că i-ai dăruit lui înțelegere de a Te cunoaște că ești Dumnezeu? Și de-a-ndărătelea: de a Te cunoaște pe Însuși ca om, că ești Dumnezeu? Și a cădea⁵ întru cunoștința Ta și în eugetarea la Tine? Că mare cu adevărat este lucrul acesta și covârșește prostimea firii omenești”⁵

---

avut-o pe ea în fapte; că, de este milă, nu fără dreaptă socoteală vine la fiecare. *Că voi milui, zice, pe care voiesc să-l miluiesc* (Rom. 9: 15). Deci trebuie ca, de vreme ce ne putem milui, de sineși să dăm prilejurile unei iubiri de oameni ca aceasta. Aceasta însă și aceea că s-a miluit zice că de la Dumnezeu o are”. Văzut-ai suflet zdrobit? „Că de la Tine am primit izvoarele milei, zice Teodorit, Tu ești scăparea mea, căci către Tine năzuind m-am mântuit; Tu ești Sprijinitorul meu, că plecarea Ta dobândind-o, m-am făcut mai presus de vrăjmași; Tu, Izbăvitorul meu și apărătorul meu, că Tu m-ai îngădit când eram vrăjmasit și, înconjurat fiind, m-ai izbăvit. Deci nădejdea întru Tine o voi avea întărită”.

⁴ „Că mulți, după Hrisostom, în războaie de multe ori fiind, au pus semne de biruință, iar în vreme de pace fiind, au fost junghiați, neștiind să poarte hăjurile supușilor. Nu întru puterea împărăției este dar a se supune oștile, ci întru încuviințarea și făgăduința lui Dumnezeu”.

⁵ ὁμοπίπτου, sensul lui *a cădea* este aici unul pozitiv. El are și sensul de a îngenuchea.

⁵ Iar Eusebie zice: „Aici David voiește să ne învețe cât de mare este omul, zicerea nefiind de prostime [nearătând micimea sau deșertăciunea omului] - căci dacă ar fi fost așa, n-ar mai fi încăput în el cunoștința lui Dumnezeu, nici nu L-ar mai fi pomenit ca Mântuitor și ca Izbăvitor Care trimite pe Cuvântul Său -, ci de mirare. Prin *ce este omul?* zice adică: «Mare este omul, că de cunoștința Ta și de purtarea Ta de grijă s-a învrednicit». Că zicerea *că-l socotești* o zice în loc de «că-i porți de grijă». „Mare har (zice Hrisostom) trebuie să aibă cel ce cunoaște pe Dumnezeu; și mai ales a fi cunoscut de El (cf. Matei 25: 12). Și nu numai acesta, ci și acela căruia Dumnezeu voiește a i Se face cunoscut. Pentru aceasta, prea bine au zis cei șaptezeci: *Te-ai cunoscut lui*, arătând că nu noi L-am aflat, ci Însuși Dumnezeu S-a făcut aflat de noi, că nu a zis «ce este omul care Te-a cunoscut?», ci *ce este omul, că Te-ai cunoscut lui?*; precum a zis și Hristos: *Nu voi M-ați ales, ci Eu v-am ales pe voi* (Ioan 15: 16). Și Pavel zice: *Atunci voi cunoaște precum am fost cunoscut* (I Cor. 13: 12). Și iarăși: *Iar de iubește cineva pe Dumnezeu, acesta s-a*

5. Omul deșertăciunii s-a asemănat; zilele lui ca umbra trec.

„Omul, zice, s-a asemănat cu deșertăciunea, pentru muritorul trup pe care-l are adică și pentru că niciun lucru din cele omenești nu are statornicie și adevăritate, ci toate sunt vremelnice, stricăcioase și degrab-trecătoare”. Deșertăciunea și nefolositoare este însă și silința oamenilor, și micimea, și prostimea noastră, precum zice și Solomon: *Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciune* (Ecl. 1: 1). „Și nu numai omul este deșertăciune, ci și zilele lui degrab trec și se topește ca și umbra, care în puțină vreme se vede și pare a fi un lucru bunecare, iar apoi se topește și se pierde”.

---

cunoscut de El (I Cor. 8: 3). Și iarăși: *Așa alerg, ca doar de-L voi prinde, precum am și fost prins* (Filip. 3: 12). Aici însă, *ce este omul?* s-a zis despre fire (că adică nimic nu este prost). Prin urmare, mare este firea, numai de se va fi învrednicit de cunoștință, că, de sine, firea e mult mai prejos decât aceasta”. Despre aceasta a zis și Sfințitul Augustin: „De s-ar atinge cineva de Dumnezeu într-o măsură oarecare (adică de cunoștința Lui), mare fericire este”.

* Nu are adevăritate, adică nu te poți bizui (cu totul) pe el pentru că este trecător și înșelător, amăgind cumva prin arătarea lor că pot dăinui, că nu se sfârșesc. De caracterul „deșert”, de nimicnicia lucrurilor se izbăvește omul numai prin aflarea rașunilor dumnezeiești din lucruri. Negăsirea acestora, sau socotirea lucrurilor lor drept valori statornice, absolute, cu scop „utilitar”, a dus și continuă să ducă pe omul inconștient de menirea sa la distrugerea lor, și aceasta, paradoxal, din constarea că ele sunt „deșarte” și că nu-l pot satisface pe deplin (vorbim aici de o deșertăciune „răsturnată”), ceea ce-l duce la o mânie disperată întru aflarea și cunoașterea a ceea ce-l mulțumește de fapt, trăgându-le pe toate sau silindu-le până la distrugere – de la aceasta neexcluzându-se nici pe sine, nici pe semenii –, mai exact, la eliminarea unora și la crearea altora, ca într-o topitoare, unde o bucată de aur poate fi topită și adusă la altă formă până întra-acolo unde prin transformarea ei repetată ajunge la nimicire, la deșertăciune, la nimic, ca într-un cerc vicios sau într-un „viciu de formă”, cum se mai zice.

° Zice însă Teologul Grigorie: „Ce este aceasta deșertăciunii s-a asemănat? Nimicului adică, de vreme ce nimic din cele omenești nu e statornic, nimic adevărat, nimic neted, nici de sine îndestulat, nici asemenea până în sfârșit [inconsecvent], ci toate trec și se duc; și potrivirea și nepotrivirea din schimbarea a toate sunt, că toate lasă loc curând și se mută și într-alt loc se așază; toate bunele-norociri ale oamenilor se cred a fi ca niște vânturi și ca niște umbre pe apă”. Zice și Hrisostom: „Cele de aici se asemănă cu copiii și jocurile lor: că cel ce judecă astăzi, mâine stă judecându-se; și cel ce, stăpânind peste alții, se fâlește, de multe ori ajunge pe mâna călăului spre ucidere; și cel bogat mâine e întru sărăcie, și cel fără renume, de multe ori îl vedem ajungând să stăpânească pe alții, și dese sunt prefacerile cele de acest fel și strămutările [dintr-o stare într-alta] sunt fără vreo rânduială [vin fără de veste]”.

6. Doamne, pleacă cerurile și Te pogoară; atinge-Te de munți, și vor fumegea.

Dar cum Se pogoară Dumnezeu, de vreme ce El este pretutindenea de față și toate le plinește? Răspundem; că David zice acestea după omenească-cuviință, adică precum se potrivește oamenilor groși, ca prin cuvinte înfricoșătoare ca acestea să spăimânteze pe cei mândri și mare-cugetători și să le smerească trufia, adică să-i smerească pe cei care nu-și cunosc prostimea firii". Că a Se atinge Dumnezeu de munți și a fumegea ei ca un foc de venirea lui Dumnezeu, cu toate că e lucru și privește înfricoșătoare, este ceva mult mai prejos decât fireasca vrednicie de mărire a lui Dumnezeu, după Hrisostom, fiindcă munții prin singură voia Sa putea să-i facă astfel. Deci zice David: „Pogoară-Te, Doamne, și atinge-Te de munți, ca să pedepsești pe cei ce nu socotesc de sineși prostimea și nimicnicia, ci dimpotrivă, se îngâmfă și se mândresc". Dar și din vechime privești înfricoșătoare ca acestea s-au făcut în Muntele Sinai, atunci când Dumnezeu S-a pogorât într-însul, și tot muntele se vedea fumegând ca de un fum de cuptor arzând; iar acestea s-au făcut ca să bage frică în inimile Evreilor celor ce le priveau și, după urmare, ca să se facă mai înțelepți și mai smeriți. Pentru aceasta și Moise a zis despre pogorârea lui Dumnezeu în Sinai către cei ce se înspăimântau: *Cutezați, că pentru a vă ispiti pe voi a venit Dumnezeu către voi, ca frica Lui să fie întru voi, ca să nu păcătuți* (Ieș 20: 20)⁷.

7. Fulgeră fulger și-i vei risipi pe ei; trimite săgețile Tale și-i vei tulbura pe ei.

Fulger și săgeți numește David aici pedepsele cele ce se trimit de la Dumnezeu, adică foamete, ciumă, nenorociri și cele asemenea. Pentru ca prin aceste rele înfricoșătoare și tuturor cunoscute să înfricoșeze și să deștepte pe leneșii și defăimătorii poruncilor lui Dumnezeu. Însă cele de mai sus se înțeleg ca zise și despre întâia venire a lui Hristos: că a plecat cerurile și S-a pogorât, că temeliele munților s-au tulburat, că s-a suit fum întru mânia Lui și că a trimis săgeți și i-a risipit, și fulgere a înmulțit și i-a tulburat pe ei. Tâlcuirile acestor

---

⁷ Zice însă Eusebie: „Mai înalt însă se roagă Proorocul a Se pogori Dumnezeu-Cuvântul din înălțimea Sa, plecând puterile cele ce gândesc întru El să se pogoare spre stricarea luptătorilor, fiindcă omul de sine nu poate sta împotriva unei turbări atât de mari. Căci care e tăria muritorului și a celui asemenea deșertăciunii? Pentru aceasta zice: «O, de s-ar învrednici de cercetarea Ta; căci atunci când, plecând cerurile, Te vei pogori și Te vei atinge de viclenii draci, vei stinge flacăra lor», că aceasta însemnează zicerea *vor fumegea*". Și Teodorit zice: „A întrebuițat cuvinte omenești, știind că dumnezeiasca fire nu este circumscrisă în cer, și așa a chemat pe Ajutător spre pedeapsa vrăjmașilor".

ziceri citește-le dar secole întele au fost potrivite. Însă nu este în afara scopului de
sa înțelege cineva zicerile acestea și despre a doua venire a lui Hristos⁸.

8. Trimite mâna Ta dintru înălțime; scoate-mă și mă izbăvește din
ape multe, din mâna fiilor celor străini.

9. A căror gură a grăit deșertăciune, și dreapta lor este dreapta
nedreptății.

„Trimite, Doamne, din cer, zice, puterea Ta cea apărătoare și nebiruitul
Tău ajutor⁸ și izbăvește-mă de mulțimea apelor, adică de vrăjmașii care ca niște
ape multe năpădese asupra mea fără rânduială și cu putere, și cu mare repejune
răpesc orice s-ar întâmpla [să afle] înaintea lor”, după Hrisostom. Ori prin *ape
multe* numește puhoiul necazurilor și al ispitelor care se pricinuesc de vrăjmașii
cei văzuți și de cei nevăzuți, precum am zis la Psalmul 68, tâlcuind zicerea:
Mântuiește-mă, Dumnezeul meu, că au intrat ape până la sufletul meu. Izbăveș-
te-mă, Doamne, zice, încă și de oamenii cei străini de mine, ori străini de Tine,
Dumnezeule, pentru fărădelegile lor⁹; că gura acestora a grăit minciuni și cuvinte

---

⁸ Iar Eusebie zice: „Mai înalt însă numește propovăduirea evanghelică, prin care
roiurile viclenilor demoni care amăgeau le-a risipit; iar *săgeți* numește pe apostoli, prin
care i-a săgetat pe gândiții vrăjmași”. Zice însă și Teodorit: „În chip rugător dar
alcătuieste cuvintele; însă spune de mai-nainte pe cele ce vor să fie, pe care Dumnezeu
le-a pre-zis prin Proorocul Iezechiil: că astfel i-a pierdut pe toți aceia, adică pe cei din
neamuri care se ridicaseră asupra Iudeilor după întoarcerea din Babilon, precum am zis la
inceputul psalmului”.

⁹ Eusebie însă *mâna cea trimisă din înălțime* numește pe Cel Unul Născut.

¹⁰ Iar Hrisostom: „Le zice *fiii străini* nu de ca și cum ar fi din alte seminții, ci le zice așa
ca unor rău-cinstitori de Dumnezeu și înstrăinați de adevăr. Că așa cum pe cei credincioși
ai noștri îi socotim și frați, tot așa și pe cei necredincioși îi socotim străini. Și mai ales
cunoaștem ce este al nostru și ce este străin, precum Hristos pe samarinean (cf. Luca 10:
29). Căci cum a zis El că acela e aproapele Lui? Măcar că multă e depărtarea, nu e însă
după rațiunea firii, ci, atunci când ești la nevoie și îți se face bine, tot omul ce îți-a făcut
bine îți este aproapele tău; deci atunci când rațiunea firii se dovedește cu adevărul din
lucruri, să cunoști pe cel al tău și pe cel străin”. Iar după Atanasie și Eusebie: „*Fiii străini*
numește David pe cei din tăierea-împrejur - ale căror glasuri îndreptate împotriva
Mântuitorului au fost zadarnice, precum și învățăturile cele legendare [μυθικαί = miturile,
superstițiile; se referă poate la tradițiile orale iudaice ce se împotriveau Legii], care,
câzând din a avea pe Dumnezeu drept Părinte, s-au făcut fii străini, căci s-au făcut pui de
năpârca, adică ai Diavolului (cf. Matei 3: 37; 12: 34; 23: 33)”. Și Teodorit, *fiii străini*, așa
i-a tâlcuit: „Nu ca fiind de altă seminție, ci ca necinstitori de Dumnezeu. Asemenea încă
și *ape multe* a numit mulțimea păgânilor și a celor de alt neam”. Iar Origen, *fiii străini*, îi
numește pe cei de altă credință, a căror gură a grăit deșertăciune, dogme rele și *dreapta*

nefolositoare, și mai ales vătămătoare; și precum cuvintele lor sunt vătămătoare, viclene și nedrepte, așa și dreapta lor, adică lucrările lor¹¹.

10. Dumnezeu, cântare nouă voi cânta Ție.

„Eu, zice, voi cânta Ție, Doamne, cântare nouă și mulțumitoare”. Pentru că precum împăratul de la oamenii cei săraci cărora le-a făcut bine nu le cere nimic altceva fără numai mulțumire și bună-cuvântare, așa și Dumnezeu - pentru multele și marile faceri de bine ce le-a dăruit - nu cere altceva de la om - firea fiind săracă și proastă - decât mulțumire și slavoslovie. Dar împăratul cere mulțumire și bună-cuvântare de la sărac ca prin aceasta să se facă mai strălucit. Deci Dumnezeu caută de la om mulțumire și slavoslovie ca pe el iarăși să-l facă mult mai strălucit cu adăugirea facerilor Lui de bine¹².

În psaltire cu zece strune voi cânta Ție.

Din vechime adică, după Lege, cu organele muzicești și mai ales cu psaltirea cu zece strune se cântau psalmii, iar acum, în darul acesta nou al Evangheliei, *psaltirea cu zece strune* este omul, pentru că are cele cinci simțiri ale trupului și cele cinci puteri ale sufletului. „Deci când ochiul vede drept și fără prihană, iar auzul aude cuvintele cele duhovnicești, și, de obște zicând, când fiecare simțire a trupului și fiecare putere a sufletului își face lucrarea sa fără patimă și curat și cu iubire de Dumnezeu, atunci, ca prin aceste zece strune, omul cântă și mulțumește și slavoslovește pe Dumnezeu”, după Hrisostom¹³.

---

lor e dreapta nedreptății, pentru faptele lor cele rele. Pentru aceea și Diavolul stă de-a dreapta lor ca și la dreapta lui Iuda”.

¹¹ Zice însă Hrisostom: „Ce ar putea fi mai cumplit decât aceasta, decât dreapta cea dată spre ajutor a o întoarce în vrăjmășire? Că pentru aceasta avem mână dreaptă, ca și pentru noi înșine și pentru alții ce se nedreptătesc să izbândim, ca să pierdem fărădelegile. Ce dezvinovățire dar avem, cei ce arma aceasta nu o folosim spre mântuirea altora, ci spre pierderea noastră?”

¹² [Bucuria pricinuită de mulțumirea adusă de om, Dumnezeu o împărtășește și acestuia, căci de nicio bucurie nu se poate bucura singur, ci numai în bucuria comunității Treimii Dumnezeiești care se extinde prin Hristos și în oameni, frații Lui, cei de o fire cu El după trup. Socotim că n-ar greși cineva (cf. și Ioan 17: 3) dacă ar zice că viața veșnică e mulțumirea și lauda adusă lui Dumnezeu, răsplătită neîncetat de facerile Lui de bine și de împărtășirea bucuriei Lui pentru cele aduse de om.] Iar după Atanasie și Eusebie: „Prin cântarea cea nouă se arată Așezământul cel Nou și Evanghelicesc; căci atunci când zice *nouă*, însemnează că cea dintâi s-a învechit”.

¹³ [Despre cele 10 simțiri mai pe larg s-a vorbit în *Precuvântare* la cap. 16. De luat aminte că aici, spre deosebire de alte locuri din lucrare, simțirile sufletului sunt numite *puteri*,

11. Celui ce dai mântuire împăraților; Celui ce izbăvești pe David, robul Tău, de sabie cumplită.

„Eu, zice, voi cânta Ție, Doamne, lauda mulțumirii, Ție, Celui ce dai împăraților mântuire - căci nu oștile și celelalte puteri mântuiesc pe împărat, ci puterea și ajutorul lui Dumnezeu, după Hrisostom - și Tu ești Cel ce mă izbăvești pe mine, robul Tău, de toate cumplitele războaie și de oricare moarte amară”.

12. Izbăvește-mă și mă scoate din mâna fiilor străini, a căror gură a grăit desertăciune și dreapta lor este dreapta nedreptății.

Acestea le zice de două ori, ca așa să crească mai mult cererea sa¹⁴.

13. Ai căror fii ca niște saduri tinere, înfipte (întărite) întru tinerețile lor.

14. Fiicele lor înfrumusețate, împodobite ca asemănarea bisericii.

Cu aceste cuvinte, David face cunoscută buna-norocire și bogăția oamenilor celor păgâni și fără de lege. „Fiii unora ca aceștia, zice, sunt fragezi și cruzi în tinerețea lor, precum fragede și tinere sunt odraslele măslinilor; și fiicele lor așa de împodobite și înfrumusețate, încât par a fi înfrumusețate asemenea unei biserici frumoase și împodobite¹⁵.”

---

poate din aceea că, numai prin *puterea* lor, omul poate lucra prin simțirile trupești, acestea din urmă fiind moarte fără lucrarea celorlalte. Totuși (cf. și notei noastre de la cap. 16 pomenit mai sus), având în vedere taina și virtualitățile de nepătruns ale omului, nu-l putem în cele din urmă înțelege pe acesta decât prin simple analogii sau constatări, modul de viață și însușirile sau părțile lui fiind dincolo de o înțelegere deplină, și aceasta pentru că nu suntem doar pământești, ci și cerești, din neamul lui Dumnezeu (cf. Fapte 17: 28; I Cor. 15: 40; I Cor. 2: 10 ș.u.), taina Lui și a noastră reflectându-se din chipul lui Dumnezeu - după Care am fost făcuți - în chipul nostru.] Iar altul zice: „Mare Psaltire a alcătuit Hristos în toată lumea cea locuită - poporul Bisericii Sale, care e Psaltire cu zece strune, adică desăvârșită, prin care cântă cântarea cea nouă Părintelui Său”.

¹⁴ După Teodorit: „Repetarea aceasta nu a folosit-o în zadar, ci, vrând a povesti buna lor norocire, a repetat prihănirea răutății, îndemnând pe Dumnezeu spre ajutor. «Că celor ce Te hulesc astfel pe Tine, zice, și celor ce viețuiesc cu nedreptate și cu răutate, treburile le merge din plin, și de la Tine primesc îmbelșugarea bunătăților, astfel având merinde de nedreptate din buna-norocire»”.

¹⁵ Iar Teodorit zice: „Au dobândit mulți fii și fiice și sunt înconjurați de fii ca de niște odrasle tinere (și mai ales, după Nichita, ca de niște saduri nou-înfipte și desăvârșite. Că *întării întru tinerețe* Scriptura numește pe cel aflat mai mult întru priceperea vârstei, adică a avea mai bătrână înțelepciunea vârstei). Iar fiicele nu împodobeau numai frumusețea

15. Cămarile lor pline, vărsându-se din aceasta în aceea.

„Vistieriile păgânilor celor fără de lege, zice, sunt atât de pline de bogăție, încât, strămtorându-se de mulțimea bogățiilor, se varsă dintr-una într-alta. Ori și jitițele de grâu, vasele lor cu vin și untdelemn se deșartă dintr-unele mai mici într-unele mai mari, pentru multa îmbelșugare a roadelor”, după Teodorit. E precum zicea acel bogat nebun: *Strica-voi jitițele mele și mai mari le voi face* (Luca 12: 18).

16. Oile lor mult-fătătoare, înmulțindu-se întru ieșirile lor: boii lor, grași.

„Oile păgânilor, zice, sunt mult-fătătoare”. Adică ori multe dintre ele nasc câte doi și câte trei în fiecare an, ori nasc de două ori pe an; de unde, după urmare, și atunci când ies la păscut, sunt multe și înmulțite, că *ieșiri* numește ori nașterile oilor, ori ieșirile lor la păscut. Așijderea și boii lor sunt grași, ca în cei șapte ani de îmbelșugare din Egipt, după Origen¹⁷.

---

firii, ci și cu multă meșteșugire și podoabă se îmbrăcau, încât se asemănau în cinste cu capiștile idolilor cele împodobite. Astfel deci se arată lucrarea sulemenirii și a înverșunării spre petreceri”.

¹⁷ [Dintr-o eroare de tipar, nota ce trebuia numerotată cu 16, a devenit 17, fără a se omite totuși vreun text.] „Până să se afle luxul de acum, la cei vechi, după Hrisostom, întru aceasta era bogăția: în cirezi, în turme și în semănături”. Unele ca acestea, după Nichita, zice și Iov despre necinstitorii de Dumnezeu: *Pentru ce viază necinstitorii de Dumnezeu? Pentru ce s-au învechit în bogăție? Semănăturile lor sunt după suflet, și fiii lor înaintea ochilor lor, casele lor îmbelșugate, și frică nu e nicăieri, și bătaie de la Domnul nu e asupra lor, vacile lor n-au născut înainte de vreme, ci s-au auzit având în pânțele, și n-au greșit. Și rămân ca niște oi veșnice, și copiii lor înaintea lor se joacă. Apucând psaltirea și alăuta, se veselesc cu glas de cântare. Și și-au săvârșit viața în bunătați, și în odihna iadului au adormit* (Iov 21: 7 ș.u.). Însă despre dânșii zice și mai jos: *Făclia necinstitorilor de Dumnezeu se va stinge și va veni peste ei răsturnare și chinuri din urgie îi vor apuca. Și David însă așa zice în Psalmul 72: Răvniț-am celor fără de lege, pacea păcătoșilor văzând. Iar apoi zice: Cum s-au facut întru pustiire? De năprasnă au lipsit, au pierit pentru nelegiuirea lor”. Deci zicerea se înțelege, după același Nichita, după alegorie: „Fiii poporului celui de mai-nainte al Evreilor sunt bine înfloriți, iar trupul Creștinului celui drept și credincios este slab și neputincios, iar cugetarea [cărni] omorâtă; că aceștia sunt cei ce zic: Deși omul nostru cel dinafară se strică, iar cel dinlăuntru se înnoiește, fiicele Sionului celor din tăierea-împrejur cu cerbice înaltă și care fac din ochi nu s-au făcut biserică a lui Dumnezeu, ca sfintele suflete ale celor ce au crezut, ci întru asemănare de capiște întru care locuiește duhul rău. Asemenea și cămarile Evreilor și ale păgânilor prisosesc și se revarsă învistierind ei pe pământ, iar comoara*

17. Nu este cadere de gard, nici trecătoare, nici strigare în ulițele lor.

„Tărânte oanceilor păgâni și răt, zice, și viile lor nu numai că rodesc, ci și îngrădirile lor, adică zidurile cetăților și ale vaselor lor (ori și ale viilor și livezilor lor) stau statornice și niciunul dintre ele nu se risipește; dar nici ieșire de mulțime, ori strigare, adică glas de tulburare ori de plângere nu se văd sau se aud pe ulițele și ogrăzile din cetăților lor”. După alt tâlcuitor însă, cu acestea David vorește să arate pacea și netemerea pe care o au păgânii cei de sub vreme. Pentru că unde este frică și năvăliri de oșteni și de vrăjmași, acolo urmează a se face ieșire și fugă de popor și răcnete și tulburări, iar unde lipsește frica aceasta, de acolo lipsesc și cele zise”. Despre pacea păgânilor însă zice David și în Psalmul 72: *Că am râvnit celor necredincioși, pacea păcătoșilor văzând.*

18. Fericit-au pe poporul căruia sunt acestea; fericit poporul căruia Domnul [e] Dumnezeu lui!

„Oamenii cei mulți și fără de minte au fericit socotind de bine-norocit pe poporul acela la care se află trupeștile bunătăți cele de mai sus și bunele-norociri”. Apoi, David, îndreptând judecata aceasta greșită a oamenilor celor mulți și fără de minte, adaugă după urmare, arătând care este adevărata hotărâre și care popor se cuvine a se feriți cu adevărat. Că zice: „Acel popor este fericit și bine-norocit, al cărui Domn și Dumnezeu îi este parte de bogăție și de moștenire, acel popor

---

credincioșilor este în cer; oile acelora sunt mult-fatătoare și boii sunt grași ca în cei șapte ani de îmbelșugare a Egiptului, iar turma celui drept este a sufletelor întregi și cuprinde oi cuvântătoare și bune. Iar prin *fiii lor* poți înțelege și pe cei ai celor de alta credința [eterodocși], care se aseamănă cu saduri tinere, a căror tărie este întru tinerețe, iar nu în deplinătate, iar *fiice ale lor* sunt zicerile cele împodobite cu netede alcătuiuri și cu armonia musicască a frazelor, și pentru aceasta sunt în asemănare de biserică, dar nu sunt biserică, că nu au întru sineși dumnezeiasca minte, care sunt zicerile dumnezeieștii Scripturi, că acestea sunt biserică a lui Dumnezeu, Cel ce Se află într-însele pentru cei ce le citesc”. [De însemnat jocul de cuvinte, sau mai degrabă taina cuvintelor de mai-nainte *voșc* (biserică, templu) → *voșc* (minte). Cei doi termeni par să aibă aceeași rădăcină semantică, provenind din verbul *a locui*, iar literal, în lumea greacă înseamnă „sălaşul zeilor”. Pentru relația dintre cei doi termeni, a se vedea Fapte 17: 24; Marcu 14: 58; Ioan 2: 19, 20; I Cor. 3: 16; 6: 19; II Cor. 6: 16, 17, care referințe pauline par să se întemeieze pe versetele de la Marcu și Ioan.]

¹⁸ Pentru aceasta Simmah a zis mai arătat: „Nici lipsă, nici năvălire, nici bocet nu se află în ulițele lor, ci totdeauna se veselesc și din nicio parte nu le răsare lor vreo nenorocire, nici vreo strigare ca pentru un mort, ci petrec în desfătare și în răs, neprimind cercare de cele mahnicioase”, după Teodorit.

[adică] pe care îl domnește și stăpânește Dumnezeu, și nu simplu pentru că este zidire a Sa, ci fiindcă de bunăvoie e rob al Lui și păzește poruncile Lui”, că aceasta cu adevărat e fericirea, a păzi cineva și a lucra poruncile lui Dumnezeu, și aceasta este bunătate statornică și veșnică¹⁹.

PSALMUL 144

Laudei lui David.

Psalmul acesta este o laudă și slavoslovie lui Dumnezeu, care se potrivește de obște tuturor oamenilor²⁰.

¹⁹ Iar Eusebie zice: „Mai înalt însă însemnează pe cele două popoare, pe cel din tăierea-împrejur și pe cel al lui Hristos, al Căruia Domn al lor este Dumnezeu-Cuvântul, după cea zisă: *Poporul pe care nu-l cunoașteam a slujit Mie și fiii străini s-au învechit* (Ps. 17: 44, 46)”. Zice și Teodorit: „Cei neînvățați de adevăr nu știu a desluși firea lucrurilor, ci buna-norocire o socotesc a fi în desfătare, în bogăție și în stăpânire, și pe cei ce dobândesc acestea îi numesc râvniți și fericiți; iar tăinuitoarii virtuții, împărtașiți fiind de dumnezeiasca înțelepciune, fericesc pe poporul cel căruia i se poartă grijă de Tine, și decât toată viața purtarea de grijă mai mult o cinstesc. Fericiții de acest fel le-a învățat și Domnul: *Fericiți, zice, sunt cei săraci cu duhul. Fericiți cei ce slămnăzesc și însetează de dreptate. Fericiți cei ce plâng, că a unora ca aceștia este Împărăția cerurilor*. Iar cei ce aleg mai degrabă îndulcirea vieții, în puțină vreme îndulcindu-se de aceasta, chinuirea cea îndelungată o vor moșteni din această scurtă îndulcire”.

²⁰ Zice însă Teodorit: „Psalmul acesta are proorocie despre chemarea neamurilor și de cunoștință. Lauda aceasta însă e alcătuită după litera alfabetului evreiesc, iar prin repetarea cuvintelor învață despre dorul Proorocului”. Zice însă și Ioan Litin în Psaltirea sa cea din nou tipărită că la stihurile psalmului acestuia lipsește o literă din alfabetul evreiesc, care literă se numește *nun*, căci stihurile psalmului numără doar 21, iar literele alfabetului evreiesc care se pun la fiecare început de stih sunt 22. Însă el spune și pricina: că poate izvodul cel dintâi al psalmului acestuia era nedeplinit în locul acela și cel ce a adunat psalmul acesta s-a pornit cu obrăznicie și nu a plinit lipsa de la sineși”. Aducă însă Hrisostom: „Se cuvine a lua aminte mai cu de-amănuntul mai ales la psalmul acesta: căci el are graiuri pe care cei învățați le cântă adeseori zicând: *Ochii tuturor spre Tine nădăjduiesc și Tu dai hrana lor într-o bună-vreme*. Că cel ce s-a făcut fiu și se îndulcește de duhovniceasca masă cu dreptate poate slăvi pe Tatăl, *că fiul, zice, slăvește pe tatăl și robul de domnul său se teme* (Mal. 1: 6). Făcutu-te-ai fiu? Împărtașește-te de duhovniceasca masă, hrânindu-te cu carnea și sângele Celui ce te-a născut a doua oară. Plătește răsplătirea unei faceri de bine atât de mari și slăvește pe Cel ce ți-a dat ție unele ca acestea și, citind graiurile, potrivește-ți socotința către cele ce se zic”. Se vede însă că din cuvintele acestea ale gurii celei de aur graiurile psalmului acesta se cântă din

1. Înălța-Te-voi, Dumnezeuul meu, Împăratul meu; și voi binecuvânta numele Tău în veac și în veacul veacului.

Împărate și Dumnezeuul meu, zice, Te voi înălța teologhisind pentru Tine nume multe, arătând celor ce nu știu înălțimea Dumnezeirii Tale²¹. Și voi slavoslovi numele Tău atât în veacul acesta, cât și în cel viitor. Pentru că așa cum nu e lucru al necuviinței făptura cea necuvântătoare să înalțe adică totdeauna slavă Făcătorului ei prin minunata ei alcătuire - *că cerurile, zice, povestesc slava lui Dumnezeu* (Ps. 18: 1) -, tot așa cum nu ar fi lucru necuviincios ca omul cel cuvântător să se arate cu aceasta mai prejos decât făptură necuvântătoare și să slăvească neincetat pe Făcătorul și Dumnezeuul său prin laudă și prin fapte bune? Pentru aceasta a zis și Domnul: *Așa să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel ce este în ceruri* (Matei 5: 16). Că datori suntem lui Dumnezeu pentru multe pricinii: pentru că ne-a făcut pe noi din ce nu era întru a fi, pentru că ne-a făcut după chipul și spre asemănarea cu El și pentru că, după ce ne-a făcut astfel, ne păzește și poartă de grijă pentru mântuirea noastră și de obște, și în parte, și în ascuns, și arătat, și când știm, și când nu știm. Și ce să mai zicem despre făpturile pe care le-a făcut pentru noi spre trebuința și slujba noastră? Și ce să zicem despre alcătuirea trupului nostru? Pentru nobilitatea sufletului nostru? Pentru pricepere? Pentru fireasca lege ce ne-a dăruit nouă? Pentru cea scrisă? Și, ca să zic capul

---

vechime, atunci când Creștinii mergeau la duhovniceasca masă a Tainelor ca să se împărtășească. Iar acum, psalmul se cântă atunci când mergem la masa cea simțită a hranei de obște. Adaugă însă Litin în pomenita lui Psaltire: „Atât de covârșitoare s-a socotit alcătuirea psalmului acestuia, încât Evreii cei vechi obișnuiau să zică că cel ce va citi psalmul acesta de trei ori pe zi va locui în cerescul Ierusalim”.

²¹ Zice însă Teodorit: „Astfel e și cea scrisă în Evanghelii: *Preaslăvește-Mă, Părinte, cu slava ce am avut-o lângă Tine mai-nainte de a fi lumea* (Ioan 17: 1). Că nu a dat Părintele Fiului slava pe care mai-nainte nu o avea, ci de cea pe care o avea L-a dezbrăcat pentru puțin, iar pe cei ce nu știau așa i-a învățat. Tot așa și acum, Proorocul nu făgăduiește să facă înalt pe Dumnezeu, ci făgăduiește ca înălțimea Lui pe cât e cu puțință să o arate oamenilor și pe Dumnezeuul tuturor îl numește *Împărat al său*, îndemnându-se a face aceasta din multa sa iubire”. Zice însă și grăitorul de aur: „Deci și tu, zicând *înălța-Te-voi, Dumnezeuul meu, Împăratul meu*, arată-ți multa ta apropiere (înrudire), ca și despre tine să zică Dumnezeu ca pentru Avraam: *Eu sunt Dumnezeuul lui Avraam*. Că de vei zice tu *Dumnezeul meu și Împăratul meu*, și nu numai vei zice, ci și dragostea o vei da în acest fel, și El va zice despre tine acestea: și *robul Meu și sluga Mea*, care s-au zis despre Moise. Înălță însă pe Dumnezeu cel ce pe cât se poate gândește și zice înalte despre El, cel ce drept și adevărat teologhisește, cel ce grăiește mari despre El; și cel ce fuge de toată împărăția rea, de El se împărățește; drept aceea, cel ce nu se împărățește de păcat, cu dreptate cheamă pe Dumnezeuul Cel peste toate”.

bunățiiilor, pentru înomenirea Sa, pentru pătimiri și pentru moartea pe Cruce ce a suferit-o pentru noi? Pentru toate acestea dar, și pentru alte nenumărate suntem datori lui Dumnezeu, precum zice dumnezeiescul Hrisostom.

2. În toate zilele Te voi binecuvânta și voi lauda numele Tău în veac și în veacul veacului.

Acestea sunt arătate și, pentru aceasta, nu au trebuință de tălcuire²².

3. Mare este Domnul și laudat foarte și mărirea Lui nu este slăbit.

„Mare e Domnul, zice, nu numai pentru că este Făcător de lucruri mari și zidiri, ci și pentru că e mare Dăruitor, adică pentru că cu adevărat a dăruit oamenilor mari daruri și dar pentru aceasta este mult laudat și preuslăvit. Și, de vreme ce mărirea Lui nu are margine, negreșit că nici lauda, nici slavoslovie Sa nu au margine”, după dumnezeiescul Hrisostom²³.

---

²² Zice însă Hrisostom: „De multă rușine ar fi omul cel cuvântător - cel ce e mai cinstit decât toate cele ce se văd - să se arate mai prejos decât zidirea, după cuvântul bunei-cuvântări de laudă; de multă rușine, zic, ca zidirea în toate zilele și în tot ceasul să înalțe slavoslovie Stăpânului - *că cerurile, zice, povestesc slava lui Dumnezeu, iar ziua și noaptea vestesc cunoștința* (Ps. 18) - și soarele, și luna, și danșul cel de multe feluri al stelelor și buna-rânduială a celorlalte, iar omul cel mai cu bun neam [nobil] decât toate acestea să nu facă aceasta și viața să și-o petreacă hulind pe Făcător, de ce iertare va fi vrednic unul ca acesta?”

²³ Aduagă însă același: „Deci, fiindcă ai mare Stăpân cu ființa, cu puterea și cu toată virtutea, pentru aceasta fă-te și tu înalt și lasă-te de purtările de grijă pentru cele lumești; ia o cugetare mai presus de smerirea celor de acum, nu ca să te faci mândru și trufaș, ci ca să fii cugetător de lucruri mari și cu minte mare: că trufaș este tot cel ce se fălește pentru lucruri mici și care trece cu vederea pe cei asemenea robi cu el; iar înalt și mare cu sufletul e cel smerit cu mintea și care închipuirile vieții acestea le socotește ca nimic”. Zice însă Teodorit: „Că de vreme ce mare e Domnul, iar toată mărirea ce se poate simți - după lățime, adâncime și înălțime măsurându-se - se arată mare, potrivit dar a adăugat Proorocul că *mării Lui nu este sfârșit*, ca să-L arate fără trup și nescris-impresur pe Cel laudat”. Iar Sfântul Grigorie al Nyssei: „Mare însă am aflat pe Dumnezeu, nu după simțita mărime, căci nici începutul nu se socotește după câtime, fără de trup fiind, ci după covârșirea puterii și a cinstei și a lucrării. Și precum porunca de a-L iubi pe El s-a zis că e mai mare decât toate, nu după umflare și mărime trupească, ci după covârșire și pentru că se dă către Cel mai mare decât toate. Așa și Însuși Dumnezeu, Cel ce se iubește de noi, cu neasemănare covârșind zidirile Sale, mare este foarte; și, cu adevărat, nu este cu puțință a încerca să înțelegem mărirea Lui și nici a covârși mărirea Lui. Căci pe cât se apucă cineva să înțeleagă mărirea Lui, cu atât se vede pe sineși mai rămas [lăsat] în urmă de a-L privi covârșirea Lui”.

4. Neamul și neamul vor lăuda lucrurile Tale

„Neamul, zice, cel de acum și cel viitor, adică fiecare neam, vor lăuda lucrurile Tale, Doamne”. *Lucruri zice aici zidirile cele ce s-au făcut în cele șase zile, ori înfricoșările, și semnele și minunile pe care le-a făcut Dumnezeu în fiecare neam*²⁴.

²⁴ Însă după Tertulian și Eusebiu: „*Neam și neam se numesc neamul Evreilor și neamul păgînilor, din care acestea s-a alcătuit Biserica lui Hristos*”. Iar Sfântul Grigorie al Nyssei zice: „*Cel ce are minte socotește așa: atâtea câte va gândi spre cinstea și slava lui Dumnezeu sunt mai prejos decât cea cuvîntă, astfel nefăcînd nicio adăugire slavei, că ea, și cinșînd-o, și necinșînd-o, asemenea este; iar firea omenească aduce numai voința [alegerii] cea slobodă, numai prin însăși a voi plinînd harul ce i s-a dat mai-nainte; că mai mult decât voia și mișcarea cea după voința cea slobodă nu are nimic întru putere; mîdar de ar voi să laude și de ar cinști cu oarecare laude mărimea dumnezeieștii puteri, nu va fi lădat o ființă - căci cum va lăuda un lucru neștiut? -, ci ar slăvi pe cele ce se socotesc pe lângă ea. Că neamul și neamul vor lăuda lucrurile Tale, fiindcă din mărimea și frumusețea zidirilor privind pe Făcătorul, așa Îl laudă. Vezi dar că prin cele din afară, din jurul dumnezeieștii firi (φύσις), se plinește minunarea Proorocului? Iar însăși acea putere, fericita și dumnezeiasca putere, rămîne nevăzută și necercetată de gânduri; iar multa iscodire a cugetărilor, și puterea cuvîntului, și mișcarea inimii, și pornirea gîndului, pe toate mai prejos decât sine lăsându-le - așa precum mult mai mult rămân depărtate trupurile noastre de atingerea stelelor -, atunci când cuvîntul ajunge la cele mai presus de cuvînt, atunci este vreme de a tăcea, iar mirarea de acea putere negrăită și netălcuită este mirarea conștiinței; că și cei ce măresc, nu pe Dumnezeu [în Sine] măresc, ci grăiesc lucrurile lui Dumnezeu. Și toată mărturisirea celor făcute o slobozește glasul, iar când vine cuvînt despre Cel ce este mai presus de toată mintea, cele ce se zic și se legiuiesc sunt asemenea tăcerii; căci zic că mării Lui nu este margine”. [Mai sus s-a folosit termenul *fire*, și nu *ființă*, deși la nota 26 Sfântul Grigorie alternează φύσις cu οὐσία, acolo unde a socotit de cuvîntă]. Despre deosebirea dintre acești termeni am vorbit și în altă parte. Oricum ar fi, socotesc că Sfântul a folosit totuși *fire* cu sensul de ființă. Căci, în cele din urmă, și *firea* și *ființa*, precum zicea undeva mai-nainte Hrisostom, nu pot fi cunoscute deplin, au ceva tainic și necunoscut. Totuși, în Dumnezeu nu poate fi vorba de un dualism sau o împărțire netă între *fire* și *ființă* sau de vreo diviziune, noi împărțind *firea* și *ființa* Lui numai în scop didactic, sau le împărțim nedespărțindu-le. Ceea ce grăim despre El grăim în bună-măsură cu termenii omeneștii-cuvîințe, în analogie cu cele ale vieții umane, care, ca și Dumnezeu, nu pot fi cunoscute „de aici și până acolo” sau numai într-un loc sau mod și altfel nu; taina omului, ca și cea a lui Dumnezeu, dezvăluie neîncetat lucrări, rațiuni, simțiri sau stări inepuizabile în conținut, care nu vor putea fi obiectivate, cunoscute sau definite deplin niciodată, numai că aceste taine ale omului sunt făcute cu puțință de împărțășirea omului de Dumnezeu și rațiunile Sale din făpturi, și nu din sine sau ca absolut suficient de sine, lucru cu neputință omului. Folosind nenumăratele metafore biblice, *ființa* lui Dumnezeu ar putea fi cugetată ca un*

și puterea Ta o vor vesti.

„Fiecare, zice, va spune puterea Ta cea nemărginită pe care o ai arătat. Doamne, atât întru facerea tuturor zidurilor, cât și întru lucrarea minunilor celor din osebite vremi, atât întru facerile de bine către cei buni, cât și întru bătăile celor răi”, după Hrisostom. Iar *neam* zice aici pe bărbații cei înțelepți și iubitori de Dumnezeu din fiecare neam, că aceștia mai întâi întru sineși laudă lucrurile lui Dumnezeu și apoi spun și celorlalți puterea Lui.

5. Mare-cuviința slavei sfințeniei Tale vor grăi și minunile Tale vor povesti.

6. Și puterea celor înfricoșate ale Tale o vor spune, și mărirea Ta vor povesti.

Minuni adică numește pe cele ale lui Dumnezeu, pe cele ce s-au făcut pentru facerea de bine a oarecăroră, precum, să zicem, la ieșirea din Egipt a Evreilor cu minune s-a făcut stâlpul cel de foc și de nor, despărțirea Mării Roșii, cristeii, apa cea din piatră, manna și cele asemenea. Iar *cele înfricoșate ale lui Dumnezeu* numește pe cele ce le-a lucrat Dumnezeu pentru pedeapsa și bătaia oarecăroră, după Teodorit²⁵. Precum au fost cele zece bătăi pe care le-a rânduit asupra Egiptenilor și [altele] asupra altor neamuri. Și altfel încă: „*Cele minunate ale lui Dumnezeu [minunile Lui]* sunt, după Hrisostom, schimbările celor patru timpuri ale anului: livezi rodite, grădini înflorite, izvoare de apă curată și ape curgătoare ce adapă toate sadurile, râurile ce curg cu dulceață, ploile cele line ce adapă pământul cel însetat, pământul cel ce naște felurite ierburi, nenumăratele soiuri de pomi, felurimea roadelor, vânturile și zefirele cele răcoritoare, strălucirea soarelui, lumina lunii luminând noaptea, frumusețea stelelor și câte altele vrednice de mirare, atât între sadurile și vietățile cele însuflețite, cât și cele neînsuflețite”. Iarăși *înfricoșate ale lui Dumnezeu* sunt fulgerele, tunetele, trăsnetele, ciumele, viforele, grindina, zăpezile, gheața, gerul, arșița secerișului și câte alte lucruri înfricoșătoare se lucrează, atât în cele însuflețite, cât și în cele neînsuflețite. Iar

---

adânc de putere personal de necuprins, care adânc nu poate determina în vreun fel personalitatea lui Dumnezeu, precum ființa omului pe acesta (cf. și 1 Cor. 2: 10 ș.u.), căci omul nu are libertate absolută: el voiește, alege și face numai în funcție de ființa și firea sa precum și de alți factori, Dumnezeu fiind mai presus de orice determinare necesară și/sau implacabilă.]

„Această despărțire, după Teodorit, o a făcut și Apostolul, căci a zis că de Preasfântul Duh se dau nu numai darurile tămăduirilor, ci și lucrările puterilor: daruri de tămăduiri numește umblarea șchiopilor și vindecarea bolnavilor și pe cele asemenea, iar lucrări ale puterilor, orbirea lui Elima și moartea lui Anania și a Safirei”.

mare-cuvântul și mărimă mare cuvântului firii și a înțelepciunii și a puterii lui Dumnezeu. Iar după aceasta, David lățește și mai mult cuvântul cu lucrările cele mai bune ale lui Dumnezeu, pentru că din acestea să arate pe Dumnezeu plecat mai mult spre iubirea de oameni și spre facerea de bine către oameni decât spre urgie și spre hățac²⁶.

7. Pomenirea mulțimii bunătății Tale vor vesti și de dreptatea Ta se vor bucura.

„Oamenii cei înțelegători [pricepuți] și de Dumnezeu iubitori, zice, grăiesc către ceilalți acele cuvinte ce cuprind pomenirea nemărginitei Tale bunătăți, Doamne, drept aceea, aducând-și amunte și povestind că Tu răsplătești fiecele cele ce ți se cuvin - uneori bine-făcând, alteori pedepsind - și că toate cu dreptate le vei face, acestea, zic, povestindu-le, se vor bucura de dreptatea Ta, încredințați fiind că nici virtutea nu o lași neincununată, nici răutatea nepedepsită²⁷”.

8. Îndurat și milostiv este Domnul, îndelung-răbdător și mult-milostiv.

9. Bun este Domnul tuturor și îndurările Lui peste toate lucrurile Lui.

---

²⁶ Iar Teodorit a zis: „Biruieste puterea Proorocului firea Celui ce se laudă de el: că vrednicii căutând și numiri potrivite și nenimerind, multe nume Ți împletește, slavă de sfințenie și mare-cuviință de slavă numind”. Iar Grigorie al Nyssei zice: „Dar o, minune! Cum s-a temut cuvântul de slava dumnezeieștii ființe! Că abia de puțin din cele ce se văd pe dinafară a apucat să se minuneze; că nu a zis că este vreo margine a ființei lui Dumnezeu, îndrăzneală prea mare judecând a fi și a gândi una ca aceasta, ci marea-cuviință cea ce se vede din slavă o laudă cu cuvântul. Și iarăși, nici ființa slavei acesteia nu a putut-o vedea, ci slava sfințeniei Lui înțelegând-o, s-a spăimântat. Deci, pe cât era de departe de a cerceta firea, care este, pe atât n-a fost de ajuns a se mira de cea mai de pe urmă din cele ce se văd. Dar nici sfințenia Lui nu a lăudat-o, nici slava sfințeniei, ci numai mare-cuviința slavei sfințeniei s-a sărguit a o slăvi și întru slava acesteia s-a minunat; căci nu a putut cuprinde cu cugetarea marginea lucrului de care s-a minunat”.

²⁷ Iar Teodorit zice: „Proorocul voiește să arate bogăția dumnezeieștii bunătăți și a puterii, însă limbă omenească întrebuițând, nu izbutește a grăi cele dorite și iarăși împreunează mai multe numiri și pre-zice buna-cunoștință a neamușii celui viitor. Că, desfăcându-se întru dumnezeieștile cuvinte, ca cu oarecari răsufilări [izbucniri] vestește povestirea dumnezeieștii iubiri de oameni. Aceasta o pătimește și dumnezeiescul Apostol, care, neputând povesti după vrednicie cele dumnezeiești, se ispitește a face aceasta prin mai multe numiri, zicând: *Covârșitoarea bogăție a harului Său* (Ef. 2: 7)”.

Înseși aceste cuvinte le-a zis David și în Psalmul 102. Crește însă aici cuvântul bunătății lui Dumnezeu, fiindcă știe că mai ales din bunăvoință (ἡμερότητα) se arată bogăția bunătății lui Dumnezeu, pentru că, de nu ar fi avut Dumnezeu atât de multă iubire de oameni, nu ar fi fost cu putință să se măntuiască cineva, după Hrisostom. „Cu toți, zice, este bun Domnul, nu numai cu cei drești, ci și cu cei păcătoși, și nu numai cu oamenii cei cuvântători, ci și cu Îngerii și Arhanghelii, încă și cu vietățile cele necuvântătoare, și, peste-tot-cuprinzător [de obște], de fiecare săptură a Sa Se îndură și Se milostivește, până și de cele prea proaste. Căci și cu Gheena focului și cu celelalte veșnice munci din iubire de oameni a îngrozit Dumnezeu pe oameni, ca, de frica aceluia, să se ferească de păcat, după același Hrisostom; și pochtindu-se ei și faptele bine isprăvindu-le, să dobândească Împărăția cerurilor. Încă și în viața aceasta pedește Dumnezeu pe cei ce păcătuiesc, pentru iubirea Sa de oameni, ca, de vor voi, să-i îndrepteze prin vremelnica pedeapsă și mai buni să-i facă, iar de nu se vor îndrepta, măcar să le ușureze munca cea veșnică de acolo, ori și ca, cu acea pedeapsă, să-i infricoseze pe ceilalți răi și mai înțelepți să-i facă pe aceștia. Că făcătorul de rele, zice, văzând pe cel rău certându-se [de Dumnezeu], însuși pe sine tare se pedește (Pilde 22: 3).

10. Mărturisească-se Ție, Doamne, lucrurile Tale,

„Mulțumească Ție, Doamne, zice, toate săpturile Tale cele cuvântătoare prin mijlocul^o tuturor cele necuvântătoare și neînsuflețite, iar acestea din urmă prin mijlocul oamenilor celor cuvântători, care le văd pe acestea și le întrebuințează în treburile lor”, după Teodori. Adică să mulțumească pentru că toate au luat de la Dumnezeu o prea-înțeleaptă alcătuire; pentru că toate s-au făcut pentru un trebnic sfârșit^o; și celelalte zidiri simțitoare să mulțumească lui Dumnezeu prin minunata lor fire, iar oamenii să mulțumească lui Dumnezeu prin viața lor cea îmbunătățită, după Hrisostom.

și cuvioșii Tai să Te binecuvânteze.

„Să Te laude, Doamne, zice, cuvioșii Tai, adică cei ce sunt afierosiți și lipiți de Tine și slujitori și liturghisitori ai Tai, pentru că mai vârtos lor li se cuvine a Te slavoslovi totdeauna, Dumnezeuule, ca unii ce sunt slobozi de toată grija

^o μέου, sau: prin intermediul... Mai pe larg despre cum binecuvântează făpturile pe Dumnezeu prin oameni și invers să se vadă Psalmul 18.

^o Adică cu un scop folositor tuturor spre slava lui Dumnezeu.

luminesc, și, după moartea, din aceasta pot să Te slavoslovească cu minte curată,
făcând decât ceilalți ei sunt: mai iubitori de Dumnezeu²⁸.

11. Slava împărăției Tale vor spune și puterea Ta vor grăi.

12. Ca să faci cunoscute fiilor omenești stăpânirea Ta și slava marii-cuvinte a împărăției Tale.

„Cuvioșii Tăi, cei afierosiți Ție, Doamne, vor învăța pe ceilalți oameni care nu știu care este slava Împărăției Tale și care este stăpânirea și puterea Ta, ca să le faci cunoscute, adică să le arate oamenilor, lăudându-le prin cuvântul și învățătura lor”. Că Dumnezeu primește laudele de la oameni nu pentru că ar avea trebuință de ele, ci pentru ca ceilalți să cunoască slava și puterea lui Dumnezeu²⁹.

13. Împărăția Ta este Împărăția tuturor veacurilor și stăpânirea Ta întru tot neamul și neamul.

14. Credincios este Domnul întru toate cuvintele Sale și cuvios întru toate lucrările Sale.

„Împărăția Ta, Doamne, zice, este veșnică, și n-are nici început, nici sfârșit, și se întinde peste toate neamurile și în toate vremile³⁰. Tu ești credincios, adică adevărat și de încredere [βέβαιος], și pentru aceasta ești prea-vrednic încuviințat de a fi crezut; dar și *cuvios* ești, adică fără prihană, fără a da cuiva cătuși de puțin vreo pricină de prihănire”, după Hrisostom³¹.

²⁸ Iar Hrisostom zice: „*Cuvioși* numește aici pe sfinți, pe cei ce plinesc poruncile lui Dumnezeu, pe cei neumblați în păcate și răutate”.

²⁹ „Ce este *vor spune slava*? întrebă Hrisostom. Puterea ceea ce nu are lipsă de nimic, cea de oameni iubitoare, cea de grijă purtătoare, ceea ce nu are nevoie de suspuși, lumina cea neapropiată, ființa cea negrăită, cea nepricepută. Iar *putere* zice puterea cea nebiruită și nestăpânită. Acestea le vor face cunoscute celor ce nu știu. Iar dacă slava lui Dumnezeu este multă, și puterea multă, cum dar ar avea trebuință de cei ce învață? Pentru neștiința celor mulți. Căci e ca și soarele, care, deși este o stea prea luminoasă, cei ce bolesc de ochi nu văd totuși lumina lui”. Iar după Teodorit și Eusebie: „Și *cuvioșii*, adică prorocii și apostolii și cei de după aceștia, au plinit slujba propovăduirii, zice, și pe toți oamenii îi vor învăța să cunoască veșnica Ta Împărăție și negrăita putere și că singur ești Stăpânul tuturor”.

³⁰ Și Teodorit: „Fără de sfârșit ai stăpânirea și purerea-vecuitoare Împărăția, pe toate stăpânindu-le, nici început având, nici sfârșit”.

³¹ Zice Marele Vasile: „Credincios e Domnul întru toate cuvintele Sale: ori oprind de la ceva, ori poruncind, ori făgăduind, ori îngrozind, ori pentru fapta celor oprite, ori pentru lipsa celor poruncite”. Iar Teodorit zice: „Deși oareunde a zis și nu s-a făcut, și aceasta a fost dovadă a adevărului Său [credincioșiei Sale]: *Întru sfârșit*, zice, *voi grăi, asupra neamului, ori asupra unei împărății, ca să-i ridic pe dânșii și să-i pierd. Și de s-ar*

15. Aproape este Domnul de toți cei ce cad și îndreaptă pe cei surpați.

După ce David a spus despre Împărăția lui Dumnezeu că este nesfârșită, și despre cuvintele lui Dumnezeu că sunt adevărate, și despre lucrările Lui că sunt neatins de prihană, și, mai-nainte de acestea, după ce a zis despre mărirea și puterea și slava și bunătatea și despre celelalte însușiri ale lui Dumnezeu, acum, aici, iarăși zice despre iubirea de oameni a lui Dumnezeu, care și aceasta este o slavă prea-mare a Împărăției lui Dumnezeu, adică nu numai a ține Dumnezeu și a întări pe cei care stau în virtute și în bunătate, ci și a sprijini pe cei ce se primejduiesc și cad în păcat, și a nu-i lăsa să cadă, și a ridica pocuință, adică a-i îndrepta pe cei căzuți și prăpăstuiți în păcat, adică pe cei dintre aceștia câți nu se împotrivesc lui Dumnezeu, pe care-i caută să-i ridice și să-i îndrepteze, și mai ales pentru că Dumnezeu nu ridică doar pe acela sau pe acela, ci pe toți împreună, fără deosebire, adică și robi, și săraci, și proști [neînvățați], și este gata de a da mână de ajutor tuturor celor ce au trebuință și vor ajutorul³². Mai jos însă zice și de alte faceri de bine ale lui Dumnezeu.

16. Ochii tuturor nădăjduiesc spre Tine și Tu le dai lor hrană la bună-vreme.

17. Deschizi mâna Ta și saturi pe tot cel viu de bunăvoință.

Graiurile acestea sunt asemenea celor zise în Psalmul 103: *Toate către Tine așteaptă ca să le dai lor hrană în bună vreme. Și iarăși: Deschizând Tu mâna Ta, și toate se vor umplea de bunătate. Iar ceea ce acolo a zis bunătate aici a zis bunăvoință. Vezi dar, iubite frate, cum a arătat dumnezeiescul David că Domnul este Unul întru toate și milostivirile Lui sunt întru toate lucrurile Lui? Că hrana vietăților nici pământul nu o dă, nici ploaia, nici soarele, nici aerul, ci stăpâneasca*

întoarce neamul acela din răutățile lui, și Eu mă voi căi de relele ce le-am socotit să le fac lor. Și întru sfârșit voi grăi asupra neamului și împărăției, ca să se zidească de iznoavă și să se sâdească din nou; iar de vor face rele înaintea mea, Mă voi căi de bunățțile pe care am zis că le voi face lor (Ier. 18: 7 ș.u.)”.

³² Așa însă Hrisostom: „Iar dacă unii zac jos și nu se scoală, greșeala nu e a celui ce voiește să-i îndrepte, ci aceasta se face din pricina celor ce nu voiesc să se scoale; că și pe Iuda a voit să-l ridice după ce a căzut, și toate le-a făcut, dar acela nu a voit. Pe David însă, căzut fiind, l-a îndreptat, iar pe Petru, ce era să cadă, l-a oprit. *Că M-am rugat, zice, pentru tine ca să nu piară credința ta (Luca 22: 32)”.*

poruncă? *iar deschiderea mântii lui Dumnezeu însemnează lesnirea dării, după Teodorit*³¹.

18. Drept este Domnul întru toate căile Sale și cuvios întru toate lucrurile Sale.

„Drept, zice, e Domnul întru toate iconomiile și proniile Sale”, că pe acestea le numește *căi*, după Teodorit. Iar ceea ce mai sus însemnează *cuvios*, aceasta aici însemnează *drept*. Cu următorul stih dar, adică cu *cuvios întru toate lucrurile Sale*, David tâlcuiește pe cel de mai sus, adică pe *drept este Domnul întru toate căile Sale*. Drept aceea, stihul de mai sus, alături de cel de după el, au aceeași însemnare. Ori: „Drept este Dumnezeu întru toate poruncile Sale, fiindcă le-a dat întru dreptate măsurându-le, nu mai presus de puterea oamenilor, ci după puterea lor, cărora le-a poruncit”.

---

³¹ [Nota de față a fost omisă în traducere de Mitropolitul Veniamin, fapt ce ne-a făcut să încercăm o traducere proprie.] Zice însă Teodorit: „Pe acest *nădăjduiesc* nu l-a potrivit așezării [sufletești a] tuturor; că nici cei ce trăiesc în necredință nu au o astfel de nădejde, nici neamurile cele necuvântătoare nu au simțire cuvântătoare [nu gândesc rațional], ci învață că fiecare după nădejdea sa primește cele trebuitoare”. Și Hrisostom: „Cum dar – s-ar putea nedumeri cineva – zice Proorocul că ochii tuturor nădăjduiesc spre El, căci mulți socotesc că toate depind de noroc [soartă]? Astfel gândesc și cred cei necredincioși. Proorocul voiește să grăiască aici de însăși firea lucrurilor, precum zice în altă parte: *Cel ce dă hrană dobitoacelor și puilor de corb ce-L cheamă pe El* (Ps. 146: 10), deși dobitoacele cele lipsite de cuvânt nu-L pot chema. Și iarăși: *Puii leilor mugesc ca să apuce și să ceară de la Dumnezeu mâncarea lor* (Ps. 103: 22). Ele nu cer niciodată ceva știind ceea ce cer și de la cine, neavând cuvânt ca să ceară spre împărțire de ceva. Dacă Proorocul socotește să grăiască de cererea lor, o face pe temeiul firii lucrurilor; deci nu din socotința că ele ar avea alegere slobodă, ci pe temeiul vocii lor firești, căreia nu i se pot împotrivi. *Deschizi mâna Ta, și saturi pe tot cel viu de bunăvoință*. Aici prin *mână* arată lucrarea prin care Dumnezeu dă ajutorul; și mai învață că roadele pământului nu se dau prin puterea stihiei lor, ci din cea a Proniei lui Dumnezeu. Prin *deschizi mâna Ta* arată lesnirea acestei lucrări, ca și cum ar zice: «Nu trebuie decât să o deschizi, și toate se vor umple de bunăvoință». Și pentru că oamenii din vechime au trecut cu vederea pricinile celor ce sunt și au slujit văzduhului și soarelui – căci acolo au recunoscut pricinile lucrurilor –, Prooroc-împăratul stăruie aducând la Domnul pricina de obște, rațiunea atotcuprinzătoare spre învățură lor; de aceea dar se întoarce adesea la astfel de pilde și învățături, ca să ne arate că toate bunătățile vin din mâna lui Dumnezeu, din bunătața Sa părintească”. Aduăg și Teodorit: „Fiecare află bunătați datorite de Tine îndată ce voiești; căci precum nouă lesne ne este a întinde degetele strânc și a desface mâna, tot așa îți este Ție pentru a dăruii belșugul la bună-vreme”.

19. Aproape este Domnul de toți cei ce-L cheamă pe El, de toți cei ce-L cheamă pe El întru adevăr.

După ce David a zis mai sus despre toate aceste bunătăți ce le dă Dumnezeu de obște tuturor oamenilor, și înșiși necredincioșilor și necinstitorilor de Dumnezeu, acum, aici, spune și de bunătățile cele ce în chip osebit le dă credincioșilor Creștini, adică de a fi Domnul aproape de cei ce-L cheamă întru adevăr, adică adevărat și drept, precum se cuvine, și de a-i acoperi de toată vătămarea sufletului și de a-i ajuta în fiecare împrejurare³⁴.

20. Voia celor ce se tem de El va face și rugăciunea lor va auzi și-i va mântui pe dânșii.

„Dumnezeu, zice, va face voia celor credincioși care se tem de El, adică acea voie a lor care e de folos sufletelor lor și care e unită cu voia lui Dumnezeu”³⁵.

---

³⁴ Zice însă Hrisostom: „Iarăși încă o altă parte a Proniei: că, după ce a spus cele ce de obște se dau și celor necredincioși (hrana, ploile), spune acum și cele ce cu deosebire se dau credincioșilor: a fi aproape de dânșii, adică a-i apăra și a le purta de grijă”. Zice însă Teodorit: „Zicerea aproape nu însemnează apropierea locului - că Dumnezeu este din fire de față pretutindenea, *că întru Dânsul viem, ne mișcăm și suntem*, după dumnezeiescul Apostol (Fapte 17: 28) -, ci prin acestea a arătat tinerea și așezarea (starea). Bună este și adăugirea despre adevăr, că nu de cei ce simplu Îl cheamă Se apropie, ci de cei ce întru adevăr aleg a face aceasta; *că nu tot cel ce zice Doamne, Doamne, zice, va intra în Împărăția lui Dumnezeu, ci cel ce face voia Părintelui Meu Care este în cer* (Matei 7: 21)”.

³⁵ De aceasta au zis și Teodorit și Eusebie: „Cei ce au dumnezeiasca frică, aceia fac voia lui Dumnezeu; căci dacă scopul lor se potrivește cu dumnezeiasca voie, de nevoie este ca Stăpânul să îplinească voile lor, atunci când sunt dumnezeiești și folositoare lor”. Zice însă și auritul ritor: „Dar și Pavel voia să se depărteze de la sine îngerul satanei, adică ispitele, și Domnul nu i-a plinit voia, căci nu-i era de folos; drept aceea, fiindcă Pavel știa că nu ceruse cele folositoare. pentru aceasta zicea: *Bine voiesc* (adică mă mulțumesc a fi) *întru neputință, în necazuri, în prigoane*, iar dacă mai-nainte cerea cele dimpotrivă, pentru neștiință pătimea aceasta, iar de vreme ce s-a încredințat că aceasta e voia lui Dumnezeu, a voit-o și însuși el, că nu una e voia lui Dumnezeu și alta a celor ce se tem de El, ci a Lui e una cu a celor ce se tem cum trebuie. Deci cine, auzind aceasta - că voia celor ce se tem de El va face -, nu se va îndemna a se teme de El?”

21. Păzește Domnul pe toți cei ce-L iubesc pe El și pe toți păcătoșii îi va pierde.

„Domnul, zice, păzește pe toți cei ce-L iubesc din toată inima lor de toate încercările de care trebuie a-i păzi”. Va pierde însă din poporul Său pe toți păcătoșii care nu se pocăiesc, care rămân nevindecați și nepocăiți”³⁷.

22. Lauda Domnului va grăi gura mea și să binecuvânteze tot trupul numele cel sfânt al Lui în veac și în veacul veacului.

„Pururea, zice, va fi în gura mea lauda Domnului”, precum a zis și în Psalmul 33. S-a zis însă și în Psalmul 102: *Binecuvântați pe Domnul toate lucrurile Lui*. Ori zice că: „Să binecuvânteze și să laude pe Dumnezeu tot trupul cel ce a crezut în Hristos”, căci cum va binecuvânta necredinciosul și păgânul pe adevăratul Dumnezeu? Din parte însă, adică de la trup, a arătat pe tot omul, adică trupul și sufletul³⁸.

PSALMUL 145

Aliluia.

Psalmul aceasta e laudă și slavoslovie către Dumnezeu, că aceasta însemnează suprascrierea *Aliluia*, care se tâlcuiește *Lăudați pe Domnul*. Însă în oarecare manuscris se adaugă și suprascrierea *Al lui Agheu și al lui Zaharia*. Însă

³⁶ Zice însă auritul ritor: „Iar deși pe oarecari din cei ce se tem de El Dumnezeu îi lasă să fie dați la chinuri și la pedepse, și aceasta este întru a-i păzi pe ei, care și la Abel s-a făcut; că deși trupurile lor s-au topit, cu toate acestea însă cu sufletul s-au făcut mai străluciți și la Învierea cea de obște trupurile le vor lua nestrucate”.

³⁷ Zice însă Eusebie: „Tu, dar, însemnează, rogu-te, că la multe locuri Scriptura prin cele mai bune făcând pe auzitor să răsuflă ușurat (expresia o găsim numai la Iov 9: 18) și să se îndulcească de bunătatea lui Dumnezeu, însă adaugă spre întoarcerea noastră îngrozirile și cele despre munci (precum aceasta de aici), că cei mai mulți de acestea avem trebuință, ca nu cumva, bogăția bunătății Lui defăimând-o, după împietrirea inimii noastre urgie să ne învîstierim”.

³⁸ „Cheamă, după Hrisostom, la buna-cuvântare nu numai pe cei ce s-au făcut bine de Dumnezeu, ci și pe cei ce se muncesc, că și aceasta e lucru al purtării de grijă - nu numai pe oameni [a-i chema], ci și pe cele necuvântătoare și stihiiile”.

aceste nume nu se află nici în cea Evreiască, nici la cei 70, nici la tălcutorii psalmilor din *Hexalpa*, după Teodorit.

1. Laudă, suflete al meu, pe Domnul.

„Aceasta e asemenea cu *binecuvântează, suflete ale meu, pe Domnul* (cf. Ps. 102 și 103)³⁹.

Lăuda-voi pe Domnul în viața mea, cânta-voi Dumnezeuului meu până ce voi fi.

Zicerea *cânta-voi Dumnezeuului meu până ce voi fi* în această lume este tâlcuire și descoperire mai limpede a zicerii *lăuda-voi pe Domnul în viața mea*, încât amândouă însemnează cam aceeași noimă⁴⁰.

2. Nu vă nădăjduiți spre boieri, spre fiii oamenilor, întru care nu este mântuire.

---

³⁹ Zice însă ritorul de aur: „De acolo de unde Proorocul a poposit, de acolo iarăși începe, că în laudă a încheiat psalmul cel dinainte, zicând: *Lauda Domnului va grăi gura mea*. Iar de aici iarăși începe zicând: *Laudă, suflete al meu, pe Domnul*. Că una ca aceasta nu puțin curățește sufletul, lauda adică cea către Dumnezeu adică”. *Laudă* zice pe cea prin fapte, pe care și Hristos o zice: *Așa să strălucească lumina voastră, ca să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Părintele vostru Cel ceresc* (Matei 5: 16). Și Pavel zice: *Slăviți dar pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru* (I Cor. 6: 20). Și iarăși zice Hrisostom: „Dar să vedem ce zice: *Laudă, suflete al meu, pe Domnul*. Acestea și noi împreună cu David le cântăm astăzi, că, deși cu trupul nu e de față, cu duhul însă e de față, că drepții sunt de față cu noi și împreună cu noi cântă. Că dacă cineva ar pune chipul [icoana] unui copil ori al unui prieten, pe cel dus îl socotește a fi de față și prin chipul cel neînsuflețit și-l închipuiește pe acela, cu mult mai vărtos noi prin dumnezeieștile Scripturi ne îndulcim de împreună-petrecerea cu sfinții, nu chipurile trupurilor lor avându-le, ci ale sufletelor lor, că cele de dânsii zise sunt chipuri ale sufletelor lor (în *Cuvântul din Săptămâna Mare*)”. [Zicând de cele „pe care le cântăm și noi astăzi”, Hrisostom zice de psalmul de față luat ca al doilea Antifon de la Liturghie, care Antifon, din trândăvia unor creștini de azi, se mai cântă doar în puține locuri, în unele mănăstiri, iar în bisericile de mir, aproape deloc.]

⁴⁰ Zice însă Eusebie: „Ori duhul (adică cel din David) poruncește sufletului, ori însuși sufletul luiși, ori, mai bine zis, Proorocul deșteaptă sufletul său spre cântare de laudă lui Dumnezeu, iar sufletul, ascultând de cel ce-i poruncește, cu osârdie răspunde, zicând: *Lăuda-voi pe Domnul în viața mea*. Și dacă sufletul e nemuritor și de viază pururea și se află viu și după ieșirea din trup, cu putere dar zice: «Niciodinioară nu voi înceta laudând pe Domnul, ci în toată viața nesfârșitei mele vieți și în nemărginitul veac voi petrece laudând pe Domnul»”.

„Că, ostentiv, zice, nu nădăjduiți în stăpânitori și în oameni muritori, pentru că ei nu au putere a mântui și a se ajuta pe sineși, după Hrisostom, iar de vreme ce ei pe sineși nu se pot ajuta, cu atât mai vărtos pe alții nu pot ajuta”. Vezi, o, căsătorie, în cât de multe și mari și în ce fel de primejdii și neputințe aducătoare de moarte se găsește stăpânitorii. Să audă acestea necunoscătorii Creștini, cei care caută cu gurile cu totul către oamenii cei mari, nădăjduind a-i ajuta în vremea nevoii lor⁴¹.

3. Ieși-va duhul lor și se vor întoarce în pământul lor.

Aici David spune pricina pentru care nu este mântuire stăpânitorilor. „Pentru că sufletul stăpânitorilor, zice, spre care tu, creștine, nădăjduiești, iese din trup și nu rămâne unit cu el pentru todeauna”. Adică stăpânitorul e om muritor, iar după ce va ieși sufletul lui din trup, atunci trupul se întoarce și se topește în pământul din care s-a luat, după Teodorit; că pământ ești și în pământ te vei întoarce (Fac. 3: 19)⁴².

⁴¹ De aceasta zice și Ieremia: *Blestemat e cel ce-și are nădejdea în om, și-și întărește carnea brațului său pe el, și inima lui se depărtează de la Domnul* (Ier. 17: 5). Zice însă și Teodorit: „Bună e sfârșirea, că nici boierii nu stăpănesc pururea, ci stăpânirea le este vremelnică, nici toți boierii nu cinstesc dreptatea. Drept care, vezi firea acestora și nu nădăjdui în stăpânire, că omul deșertăciunii s-a semănat (Ps. 143: 4) și omul ca iarba [sunt] zilele lui (Ps. 102: 15)”.

⁴² Zice însă și așirul ritor: „Să nu zici «este stăpânitor», că nu are nimic mai mult decât un om, aceleiași neștiințe [*ἀδολία*, sau: nesiguranțe] fiind supus; iar de trebuie, să zicem și ceva de mirare despre stăpânitori, că pentru aceasta nu trebuie a nădăjdui, că stăpâniri ca acestea [omenești adică] sunt primejdioase. Așadar, dacă un stăpânitor nu suferă vreo răsturnare, el e totuși pornit spre urgie, pentru pizma celor ce-l vrăjmășesc, și stăpânirea o întrebuițează către necunoștință [*ἐκγνωσούνην* = în chip necinstit, fără simțire/minte, cu aroganță], și astfel căderile i se fac mai lesnicioase decât ale omului de rând; căci cu cât e mai supus mai toulor vrăjmășitori, mai mari decât el, mult mai lesne este biruit și căderea lui e mult mai grabnică. Ce mai înseamnă dar păzitorii [gărzile de corp] și celelalte osteneli pentru păzire? Dar cel ce se află într-o cetate bine-legiuită, care nici pentru trupul lui nu nădăjduiește, care trăiește în mijlocul cetățenilor ca între vrăjmași, neîncetat aflându-se în nevoi, poate și pe alții să mântuiască”. [Cadrul mai larg din care e luat fragmentul de mai sus (Marea Tâlcuire la Psalmi a lui Hrisostom) aduce ceva mai multă lumină. Din el, alături de cel de față, mai luăm și următoarele idei: Bogatul urmărește sporirea neîncetată a bogățiilor sale, fapt ce-i aduce și mai multă pizmă și vrăjmășire din partea altora. Nesiguranța tot mai mare în care se găsește nu poate fi alungată nici de păzitorii săi (gărzile de corp), iar scopul său nu va fi atins pe deplin niciodată, căci duhul lui va ieși, zice David, și el în părănă se va întoarce. Cel ce nu nădăjduiește în om, în schimb, a ales moartea față de orice ajutor omenesc, care prin fire e plin de primejdii; în

4. În ziua aceea vor pieri toate gândurile lor.

Ziua zice aici David pe cea a morții, în care sufletul omului iese din trup. Iar *gânduri* numește grijile cele pentru lucrările lumești, adică pentru bogăție, pentru slavă, pentru dregătorii și pentru celelalte ca acestea. „Apoi, omule neînțelept, zice, ce nădăduiești întru stăpânitor ca acesta, muritor și prea neputincios și mâncat de viermi?” Iar după ce David a depărtat pe cei credincioși de a nădăjdui în oameni, după urmare arată limanul cel fără primejdie și sigur și turnul cel tare întru care trebuie a nădăjdui și a năzui în fiecare din întâmplările lor - Acesta este singur Dumnezeu. Căci, după dumnezeiescul Hrisostom, chipul și meșteșugul sfătuirii și al învățaturii este acela prin care învățătorul reușește să îndepărteze pe ascultătorii și ucenicii săi de la cugetările și nădejtile cele putrede și neputincioase, și a-i aduce pe aceștia la cele adevărate și puternice, și a doborî cu învățătura sa pe cele zadarnice și mincinoase, a întări însă pe cele statornice și adevărate, și a muștra pe cele vătămatoare și amăgitoare, iar pe cele trebnice și folositoare de suflet cu dovadă a le arăta⁴³.

---

schimb, viața cu Dumnezeu - spre deosebire de „gărzile” bogatului, și „puterea” bogăției lui - îi alungă frica de vrăjmași și de moarte. Bogatul, în ciuda bogăției lui, abia dacă poate să se apere pe sine, în schimb omul lui Dumnezeu este cel cu adevărat bogat, căci are nădejdea în Dumnezeu cu el, și așa poate și pe sine să se apere, și pe alții să-i mântuiască.]

⁴³ „Că după ce sufletul se dejugă, zice Teodorit, și trupul se risipește în țărână, închipuirea gândurilor se arată deșartă: că sunt adică unii care-și nălucesc boierii și stăpânii, alții averi de pământ și zidiri, alții visează la biruințe în războaie, dar de năprasna venind moartea asupră-le, neîmplinită lasă năluca gândurilor”. Iar Eusebie zice: „Zicerea vor pieri toate gândurile lor s-a zis despre gândurile veacului acestuia, adică de zidirea de locuri, de țări și de cele asemenea ca acestea. Că acestea pier împreună cu ieșirea sufletului din trup și de niciunul din ele nu-și vor mai aduce aminte sau purta de grijă; iar de cele ce au făcut după fapta bună, ori după patimă, aici [la moarte] de toate își vor aduce aminte, și de cuvinte, și de fapte, și de pomenirile acestora, și niciuna din acestea nu vor uita; dar și de a folosit cineva pe oarecine, sau acela s-a folosit de el [pentru osebite pricimi firești sau mai puțin firești], și de acestea își vor aduce aminte, și mult mai limpede vor fi, căci au scăpat de trupul cel pământesc”. [Pomenirile de care zice mai sus sunt cele adunate în subconștient, pe care noi, cei de acum, care avem conștiința îngreuiată de trup și de patimi, nu le putem conștientiza sau lumina decât în parte, prin ghicitoră, și aceasta mai mult prin Tainele Bisericii, care anticipează acea vedere mai limpede a lor de care zice Eusebie, căci numai prin această vedere duhovnicească putem vedea ce e bine și ce e rău, și așa a scăpa de rău. Pentru aceasta zicea și Apostolul Pavel, deosebind pe oameni între trupești și sufletești, și oamenii duhovnicești, îndemnând ca încă de acum să ne eliberăm cumva de trup, adică de îngreuierea pe care acesta o aduce duhului omului, puterii sale de a cugeta conștient de menirea sa.]

5. Fericit este căruia Dumnezeu lui Iacov este ajutorul lui, nădejdea lui spre Domnul Dumnezeu lui.

Aceasta s-a scris și în Psalmul 117: *Bine este a nădăjdui spre Domnul, decât a nădăjdui spre om. Bine este a nădăjdui spre Domnul, decât a nădăjdui spre boieri.* „Fericit, zice, și bine-norocit este omul acela al cărui ajutor e Dumnezeu. Cel singur și cu adevărat Dumnezeu, întru Care nădăjduind Patriarhul Iacov a câștigat mult și mare ajutor”, că acestea le arată aici numirea *Iacov*, după Teodorit. Apoi însă, după urmare, spune și care e puterea Acestui Ajutător, pentru ca să ne îndemne mai cu fierbințeală să năzuim la Dumnezeu⁴⁴.

6. Spre cel ce a făcut cerul și pământul, marea și cele ce sunt într-insele,

7. Spre cel ce păzește adevărul în veac,

„Fericit, zice, e omul acela ce nădăjduiește în Dumnezeu, Care a făcut cerul și pământul și marea și toate câte se află în lăuntru al acestora trei. Și Care e adevărat totdeauna - și în făgăduințele facerilor Sale de bine, și în îngrozirile pedepselor Sale”⁴⁵.

spre Cel ce face judecată celor năpăstuiți, spre Cel ce dă hrană celor flămânzi.

„Fericit, zice, e omul acela ce nădăjduiește în Dumnezeu, Care face izbândire celor ce se nedreptătesc - după cea scrisă: *A mea este izbânda și Eu voi răsplăti*, zice Domnul (Rom. 12: 19), adică face izbândire și în viața aceasta, și în cea viitoare - și Care dă trebuincioasa hrană celor ce flămânzesc, și trupească și sufletească”, după cea scrisă: *Fericiți cei ce flămânzesc și însetoșează de dreptate, că aceia se vor sătura* (Matei 5: 9). Nenumărate sunt pildele: și ale celor pe care

⁴⁴ Zice Hrisostom: „Văzuși bogăție de sfătuire? Căci atunci când zice de fericire, toate bunătățile le zice; și, fericind pe cel ce nădăjduiește în Dumnezeu, spune puterea Ajutătorului. Că stăpânitorul nu este decât om (întru care nădăjduiesc cei nebuni), iar Acesta de aici este Dumnezeu (întru Care nădăjduiesc cei înțelepți), acela pierind, iar Acesta rămânând, și nu singur rămânând, ci și lucrurile lui”.

⁴⁵ Zice însă Teodorit: „A cuprins pe scurt cu cuvântul toată zidirea cea văzută și nevăzută; că nu a pomenit numai de cer și de pământ și de mare, ci și de toate cele ce sunt într-insele; că în cer sunt îngerii și firea celor nevăzute, și pe cer, soarele și luna și mulțimea stelelor, iar pe pământ, marea și oamenii și neamurile celor necuvântătoare. «Iată cât de mare, zice, este puterea Făcătorului a toate!» Vezi dar câtă deosebire este între boierii cei stricăcioși și Ziditorul tuturor!”

Dumnezeu, nedreptățiți fiind, i-a ajutat și i-a apărat în viața aceasta, și ale aceloră pe care, flămânzi fiind, i-a hrănit în multe vremi⁴⁶

8. Domnul dezleagă pe cei ferecați în obezi; Domnul înțelepțește orbii, Domnul ridică pe cei surpuți,

„Domnul, zice, slobozește și dezleagă nu numai pe cei ce se află legați cu legături simțite și cu întâmplări ale vieții, care se află închiși în închisori întunecoase, ci și pe cei ce sunt legați cu lanțurile păcatelor lor. Și Domnul, zice, înțelepțește nu numai pe cei ce nu au ochii trupului, plinind lipsa simțirii ochilor cu înțelepciunea cea ce li se dă de la Dumnezeu, ci încă înțelepțește și pe cei ce nu au ochi sufletești. Așijderea, Domnul îndreptează nu numai pe cei căzuți din sănătate în boală, ci și pe cei căzuți din bună-norocire în rea-norocire trupească, dar și pe cei ce au căzut din fapta bună în răutate, precum unii ca aceștia au fost păgânii, care erau așa legați, încât nu puteau lucra fapta bună; erau încă și orbii către adevăr, și prăpăstuiți în fundul pieirii”.

Domnul iubește pe cei drepti, Domnul păzește pe cei nemernici.

Drepti numește David pe cei ce au strălucit întru fapta bună mai-nainte de Evanghelie, iar *nemernici* zice pe cei ce au venit după Evanghelie la buna-cinstire și la credința lui Hristos; ori zice pe cei mai desăvârșiți în fapta bună, că pe aceia, adică pe cei drepti și mai desăvârșiți, îi iubește Domnul, căci sunt bine-plăcuți Lui; iar pe cei nemernici, adică pe cei începători în fapta bună, Domnul îi păzește pentru că sunt fragezi și slabi și încă nu s-au ispitit către războiul cu demonii⁴⁷.

⁴⁶ Zice însă și auita gură: „Acesta este lucrul Lui, acesta obiceiul, aceasta mai ales e însușirea lui Dumnezeu: a nu trece cu vederea pe cei ce se nedreptățesc, a nu lăsa necercetați pe cei ce se bântuiesc, a întinde mână de ajutor celor ce se vrăjmășesc; și aceasta o face pururea; pentru aceasta a și zis *în veac*, aceasta arătând-o. Mărturie la aceasta sunt Iosif și Suzana și David, cărora, nedreptățindu-se, le-a făcut judecată; a hrănit încă și pe Evrei în pustie cu mană, și pe Ilie cu corbul, și pe Daniil prin Avacum, și în Legea Nouă a hrănit mii - cinci mii cu cinci pâini, iar patru mii, cu șapte pâini”.

⁴⁷ Zice însă Teodorit: „De aici înainte spune și facerile de bine ce s-au făcut prin înomenirea Mântuitorului, Care și prin Isaia a fost vestit ca Dumnezeu al tuturor, că, după ce a zis: *Te-am dat spre lumina neamurilor*, a adăugat a *deschide ochii orbilor*, a *scote pe cei legați în obezi și din temnițe pe cei ce șed în întuneric*. Și în alt loc: *Atunci surzii vor auzi cuvintele cărții și ochii orbilor celor ce sunt întru întuneric și negură vor vedea* (cf. Is. 42)”. Iar Origen zice: „Orbi numește pe aceia pe care Domnul îi înțelepțește, care nici isprăvile lor nu și le văd, nici metehnele celorlalți”.

9. Pe orfan și pe văduvă va primi

„Domnul, zice, apără și ajută pe femeia văduvă și pe fiul orfan”. Pentru aceasta și în multe părți din Scriptură se poruncește ca văduvele și orfanii să fie ajutați. Aceasta o poți înțelege și alegoric: *pe orfan*, adică pe cel ce va lăsa pe tatăl său și pe mama sa - necredincioși fiind aceștia - pentru Hristos și va crede în Hristos; ori și, credincioși fiind, îi va lăsa și va urma lui Hristos pentru petrecerea monahicească. Așijderea și prin *văduvă* poți să înțelegi pe cea care-și va lăsa pe bărbatul necredincios, ori eretic, și va crede în Hristos și se va face drept-slăvitoare. Și precum la fiecare orfan lucrul cel mai cinstit și mai iubit sunt tatăl și maica, tot așa și la femeia văduvă, lucrul cel mai scump și mai iubit este bărbatul. Prin *orfan* se poate înțelege și acel om care se lepădă de Diavolul, pe care mai-nainte îl avea tată și învățător întru răutate. Așijderea și prin *văduvă* se înțelege acel suflet ce se lepădă de Diavolul, către care era lipit, slujindu-i și cinstindu-l, căruia îi făcea voile lui cele rele. Deci pe orfanul cel de acest fel și pe văduva cea de acest fel Domnul îi apără și-i ajută: pe orfan îl face fiul al Său după har, iar pe văduvă o face mireasă a Sa prin Sfântul Duh⁴⁸.

și calea păcătoșilor o va pierde.

Calea păcătoșilor este răutatea și vicleșugul pe care le va pierde Dumnezeu. S-a zis însă despre aceasta și la sfârșitul Psalmului întâi: Și calea necredincioșilor va pieri, și la Psalmul 9: Căuta-se-va păcatul lui, și nu se va afla⁴⁹.

10. Împărăți-va Domnul în veac,

„Fiul lui Dumnezeu, zice, va împărăți ca și Dumnezeu și ca om în veac”, precum va zice: *Datu-Mi-s-a toată stăpânirea în cer și pe pământ* (Matei 28: 19), ori simplu, «va împărăți în veac și sfârșit al Împărăției Lui nu va fi»”.

⁴⁸ Iar dumnezeiescul Maxim zice: „Încă *văduvă* e sufletul care a murit după legea firească, iar *orfan* e chipul celui prefăcut [șiret], care pentru iubire de arătare și pentru iubire de câștiguri mai bune se iscușește, neavând drept Tată pe Dumnezeu. Deci Domnul, prin îndemnătoarea sfătuirii, legii celei firești dându-i viață și chipul celui prefăcut îndreptându-l, ca pentru însăși bunătatea și pentru slava care se strică făcându-Se [om], primește pe orfan și pe văduvă, pierzând adică calea cea de mai-nainte a păcătoșilor și reaua-pățimire”.

⁴⁹ Zice însă Hrisostom: „Vezi pe cea mai de pe urmă cum cu scumpătate a zis: că nu a zis că-i va pierde pe păcătoși, ca să nu socotească cineva că sufletele acestora sunt stricăcioase, ci *calea lor*, adică lucrarea, viața [trupului], că Dumnezeu nu se îngreșează de fire, ci urăște răutatea”.

Dumnezeul Tău, Sioane, în neam și în neam.

„Dumnezeu, zice, o, Sioane, va împărăți, ori va fi, în neam și în neam”. S-a zis însă și în psalmul trecut: *Împărăția Tu este Împărăție a tuturor veacurilor și stăpânirea Ta în tot neamul și neamul. Iar neam și neam sunt neamul celor ce mor și neamul morților ce vor învia, iar Sion este Biserica credincioșilor, precum s-a zis și în Psalmul 96, unde am tâlcuit zicerea: Și s-au bucurat fiicele Iudeii⁵⁰.*

PSALMUL 146

Aliluia*.

 audă către Dumnezeu și slavoslovie e și psalmul acesta, așijderea și toți cei următori⁵¹.

1. Lăudați pe Domnul, că e bun psalmul.

„Lăudați, zice, o, robi iubitori de Dumnezeu, pe Domnul, pentru că lauda și cântarea* lui Dumnezeu este lucru bun și folositor”. Simmah însă, în loc de *lăudați pe Domnul*, a zis „Aliluia”, iar în loc de *că e bun psalmul* a zis „că e bună cântarea^{*,52}”.

⁵⁰ Zice însă Hrisostom: „Deci dacă împărățește în veac, nu mai e loc de a bănuî altceva. Dar deși chiar și vremelnicește dă răsplătirea, lumea o păzește pentru lucruri mai mari. Prin urmare, nici în ispite să nu ne tulburăm: dacă nu îndată ni s-ar face dezlegare, să lăsăm Domnului vremea dezlegării; nici de am isprăvi ceva bun, îndată să cerem răsplătire, ci și aici iarăși să așteptăm voia Lui, că cu mai multă răsplătire dă atunci când zăbovește și totdeauna să-I mulțumim și să rămânem laudându-L”.

* Precum și mai-nainte, în alte manuscrise suprascrierea de aici se găsește îmbogățită: *Aliluia, al lui Zaharia și al lui Agheu*.

⁵¹ Iar Teodorit zice: „Psalmul acesta pre-vestește despre întoarcerea din Babilon și despre zidirea ce urma să se facă după aceasta. Deci nu este precum așteaptă Iudeii, că iarăși se va zidi Ierusalimul, ci proorocescul cuvânt pre-vestește despre zidirea ce s-a făcut atunci de Zorobabel”.

* *Lit.*: imnologia.

* *Lit.*: oda.

⁵² [O zicere asemănătoare găsim și la Psalmul 103: 35: *Îndulcească-se Lui vorba mea. Vezi dar acolo și tâlcuirea acesteia.*] De unde a zis Hrisostom: „Psalmul acesta ridică mintea de la pământ, întriripează sufletul, îl ușurează și îl face înalt. Pentru aceasta zicea

Dumnezeului nostru să I se îndulcească lauda.

„Măcar, zice, de I s-ar arăta dăru și de s-ar primi de Dumnezeu lauda și slavoslovie această, a robilor Lui”. Aceasta însă se face când cel ce laudă pe Dumnezeu are viață îmbunătățită, după Hrisostom. Se pare însă că psalmul acesta se zice pentru întoarcerea Iudeilor din Babilon. Iar aceasta se face arătată din zicerile următoare⁵³.

2. Zidind Domnul Ierusalimul, risipirile lui Israel le va aduna.

„Domnul zice, este Cel care zidește Ierusalimul”. Însă aceasta e asemănătoare cu zicerea de nu va zidi Domnul casa, în zadar vor osteni cei ce o zidesc (Ps. 126: 1). Domnul însă va aduna pe acei Iudei care au rămas în osebite părți ale Babilonului, pentru că nu toți s-au întors la Ierusalim, ci numai o mică parte⁵⁴.

3. Cel ce vindecă pe cei zdrobiți la inimă și leagă zdrobirile [rănile] lor.

Însăși aceasta despre Dumnezeu o a zis și Pavel: *Cel ce mângâie pe cei smeriți ne-a mângâiat* (1 Cor. 7: 6). Că Dumnezeu, fiind doftor al sufletelor mai mult decât al trupurilor, lucrul Său este de a mângâia și a liniști pe cei zdrobiți și smeriți cu inima de ispite și de întâmplări. Iar pentru că Dumnezeu mângâie pe cei ce silnicește sunt smeriți de întâmplări, cu atât mai vârtos mângâie pe cei ce sunt

---

și Pavel: *Lăudând și cântând în inimile noastre Domnului* (Ef. 5: 19), arătând prin aceasta folosul cântării de laudă”.

⁵³ Zis-a însă auritul ritor: „Nu e destul a cânta spre a I se îndulci lui Dumnezeu lauda, ci e trebuință și de viață, și de luarea-aminte a [acriția] celui ce cântă, pentru că lui Dumnezeu îi este îndulcitoare nu lauda, ci scopul celor ce-L laudă, că El de nimic nu are trebuință”.

⁵⁴ Iar după Eusebie: „Hristos zidește Biserica Sa ca pe adevăratul Ierusalim întru toată lumea din pietre vii, adică din suflete de Dumnezeu iubitoare. Acesta și risipirile [diaspora] celor ce în chipuri anagogice înfățișează pe Israel, în toate zilele îi întoarce la Biserica Sa; ori și pe cerescul Ierusalim îl va zidi cu pietre scumpe de mult preț, după proorocia lui Isaia, care zice: *Iată, Eu gătesc fie rubin – piatra ta, temeliiile tale – safir. Și îi voi face crestele zidurilor de jasp și porțile tale de pietre de cristal, iar împrejmuirea, de pietre nestemate* (adică sufletele celor îmbunătățiți, care se vor învrednici acolo de zidire) (Is. 54: 11)”. Zice însă și auritul ritor: „Că deși i-a lăsat pe ei Domnul, totuși nu din alegerea Sa, ci totul s-a făcut din îngăduința lui Dumnezeu”. Și Teodorit zice: „Iar de nu s-au întors toți, nu înseamnă că a mințit dumnezeiescul cuvânt, ci s-a vădit răutatea acelora; că prin Cir le-a chezășuit tuturor întoarcerea, iar ei, potrivnică socotință având, au ales străinătatea în locul patriei lor”.

smeriți cu smerenia cea de voie și îmbunătățită [din virtute], iar legăturile rănilor [oblojelile] sunt vindecările și mângâierile cele din lucrări și din cuvinte. Însă această zicere David o zice pentru bunătața Domnului, iar pe cea următoare o zice pentru puterea și înțelepciunea Lui⁵⁵.

4. Cel ce numără mulțimea stelelor

„Dumnezeu, zice, este Care știe cu scumpătate care e numărul stelelor”. Oarecari însă, precum Grigorie al Nyssei și Teodorit, prin *numărare* au înțeles cunoștința, iar prin *numiri*, pe osebirile dintre stele, așezarea, ținerea și rânduiala lor. Adică Dumnezeu, Cel ce știe mulțimea stelelor, știe ce așezare au, ce formă, ce mărime, ce ținere [stare, condiție] și analogie [corespondență, proporție] păzesc una către alta și ce cuvânt [rațiune], pricină și scop au.

și pe toate le cheamă după numele lor.

„Dumnezeu, zice, dă numiri potrivite firii stelelor”, care lucru e mai mare decât a le număra. Deci David a arătat: „Că Cel ce vindecă pe cei zdrobiți, Acela va lega și zdrobirile și rănilor Iudeilor care se zdrobeau de robie; și Cel ce știe nenumărata mulțime a stelelor, încât le poate și chema anume pe fiecare dintre ele (care lucru e vădător al nemărginitei cunoștințe celei pline de scumpătate), Acesta, zice, știe cu adevărat și pe toți Iudeii cei risipiți în țările celor căroră le-au

⁵⁵ Pentru aceasta adaugă auritul ritor: „Deci, atunci când voiești să dobândești mângâiere, smereste-te pe sineși, zdrobește-ți mintea”.

⁵⁶ Zice dar și dumnezeiescul Grigorie al Nyssei: „Fiindcă la noi amănunțita cunoștință a câtmii se face prin număr, pentru ca să ne învățăm că Dumnezeu le-a cuprins pe toate într-o cunoștință înțelepciunii Lui și că nimic nu scapă din această cunoștință cu de-amănuntul, pentru aceasta David L-a rânduit [socotit] pe Dumnezeu ca numărând stelele, David sfātuindu-ne prin cele zise să înțelegem că Dumnezeirea nu obișnuiește să socotească cele ce sunt după măsura cunoștinței noastre, ci toate cele de noi nepricepute și neînțelese sunt cuprinse de cunoștința dumnezeieștii înțelepciuni. Că stelele, fiind nenumărate din pricina mulțimii lor, ca dinspre omeneasca gândire, cuvântul ne învață totul din parte [din cunoașterea parțială, omenească, ne învață pe cea totală, dumnezeiască], anume din zicerea că acestea sunt de Dumnezeu numărate, mărturisește încredințându-ne pe noi că nimic din cele necunoscute nouă nu scapă de cunoștința lui Dumnezeu; însă aceea că le numără zice nu pentru că Dumnezeu - Cel ce pe toate le știe mai-nainte de facerea lor - ar avea trebuință de învățătura aritmeticii spre cunoștința celor ce sunt, ci arătând prin însemnarea numărării că pe cele neștiute de noi El le știe cu de-amănuntul”. Zice însă și Teodorit: „Dumnezeul tuturor cheamă stelele fără a întrebuința vre-o numire, că acestea sunt neînsuflețite și lipsite de cuvânt, ci numai oamenii, întrebuințând păgâneasca socotință, din basme [lit.: mituri] plăsmuite de dânșii, au dat nume stelelor”.

robuz și fânză. Dumnezeu este cu totu îndurat. Se va milostivi spre ei; și pentru că e Atotputernic, va putea să-i adune pe toți⁵⁷.

5. Mare este Domnul nostru, și mare tăriia Lui

Fiindcă mai sus David a spus un lucru prea-mare, că adică Dumnezeu va aduna sutele de mii de Iudei risipiți în multe părți ale pământului, pentru aceasta aici vorbește despre puterea lui Dumnezeu, ca așa să-i pregătească spre a nădăjdui și a crede cu neîndoire puterea lui Dumnezeu cea de acest fel⁵⁸.

⁵⁷ Zice însă și Grigorie al Nyssei: „Socotesc că proorocia nu însemnează o chemare prin glas a stelei, căci de ar fi așa, cuvântul s-ar sfârși sporind în oarece lucru necuviincios și nevrednic de lauda lui Dumnezeu. De ar zice dar că numele acestea s-au pus de Dumnezeu stelelor, s-ar socoti negreșit că și numirile idolilor elinești, care sunt folosite de obște și de noi, de acolo s-au adus, de la stele, și câte se mai adaugă de istoria mitologică la numirile stelelor, să socotească adică folosindu-se de cuvintele adevărului că Dumnezeu le întărește glasurile de acest fel. Însă, de vreme ce mărturia cunoștinței noastre celei amănunțite este a chema pe nume lucrul cel cunoscut, pentru aceasta zice cuvântul că Dumnezeu nu numai că a numărat, adică că știe mulțimea stelelor, ci și că le cheamă pe nume. Deci David nu învață prin proorocie că Dumnezeu a numit stelele, ci că cu de-amănuntul le știe după obiceiul oamenilor, mai ales după aceia ce le știu cu scumpătate, care și de a le chema au putere”. Zice însă și Eusebie: „Dacă, precum atunci când cineva ar avea puține slugi, le-ar chema pe nume, și pentru aceasta s-ar folosi de slujba lor, tot așa și Dumnezeu într-un chip oarecare cheamă stelele pe nume, iar ele ascultă și-l slujesc Lui, ca Făcător al lor”. A zis însă și Vasile: „Cele mari și dumnezeiești se învrednicesc a se număra de Dumnezeu, iar cele fără mare însemnătate și altele necinstite de Scriptură nu se numără, ca astfel să știi că la numărări femeia nu se numără, ca o neputincioasă, nici copilul, ca unul lesne defăimat, nici robul, pentru necinste, nici cei amestecați, pentru înstrăinare; precum zice de pildă aici: *Și acolo sunt târătoare cărora nu este număr*. Iar Mântuitorul despre oile Sale a zis că pe acelea le cheamă pe nume (cf. Ioan 10: 3)”. Zice însă și Isidor Pelusiotul, tâlcuind zicerea aceasta după înțelesul simplu: „Pe Israelul cel trupesc l-a asemănat cu nisipul mării, zicând către Avraam: *Voi înmulți seminția ta ca nisipul de pe malul mării* (Fac. 16: 10). Și iarăși: *A fost numărul fiilor lui Israel ca nisipul mării, care nu se va număra* (Osea 2: 1). Proorocia a făgăduit să-i dea seminție ca stelele cerului, însemnând pe cei drepti și de Dumnezeu iubitori. Și nu vei greși de vei zice că și proorocii, și apostolii, și toți cei ce au strălucit în iubire de Dumnezeu sunt stele ce se numără și se numesc, după ceea ce zice: *Voi sunteți lumina lumii* (Matei 5: 14); prin astfel de stele [luminători] dar potrivește numiri după vrednicie Cel ce vrea să-i așeze pe aceștia în cer: lui Avram punându-i numele Avraam, iar lui Iacov, Israel, iar lui Simon, Petru”.

⁵⁸ Zic însă dumnezeiescul Vasile și fratele său Grigorie al Nyssei: „Mare, zice, e Domnul; iar aceasta o zice din alăturarea lucrurilor, cea a unora cu altele, prin care se cunoaște covârșirea Celui al Cărui sfârșit {scop} este nepriceput, a Cărui covârșire este neînțeleasă. Și pentru aceasta nu a zis cât e de mare – că nici nu i-a fost în putință să spună

și priceperii Lui nu este număr.

„Nu este, zice, număr și câtime a înțelepciunii și priceperii lui Dumnezeu”, adică nimeni nu poate cunoaște câtă e înțelepciunea lui Dumnezeu, căci covârșește toată măsura și toată câtimea. Pentru aceasta, iubite cititorule, nu căuta [a ști] câtă și în ce chip e dumnezeiasca cunoștință și înțelepciune, căci precum mărirea lui Dumnezeu nu are margine și hotar, tot așa și înțelepciunea și pricepera Lui nu au margine. Și dar nu te îndoi de un Dumnezeu ca Acesta, a Căruia mărire și înțelepciune e nemărginită și fără hotar⁵⁹.

6. Cel ce primește pe cei blânzi, Domnul, și smerește pe cei păcătoși la pământ.

„Domnul, zice, primește și ia pe cei blânzi și înalță pe cei smeriți, îngăduindu-i și ținându-i pe ei pârintește cu purtare de grijă; și, dimpotrivă, smerește și doboară la pământ pe cei păcătoși și mândri”, că aceasta însemnează zicerea *la pământ*. Asemenea este și aceasta: *Că Domnul celor mândri le stă împotriva, iar celor smeriți le dă har* (Pilde 3: 34)⁶⁰.

7. Începeți^{*} Domnului întru mărturisire; cântați Dumnezeului nostru în alăută.

Începeți, zice, adică face început de cântare și de laudă cu mulțumire către Dumnezeu - după Teodorit; ori *începeți* zice în loc de „cântați Domnului prin mulțumire” - și cântați-L Lui cu alăută.

---

câtimea -, ci cu nehotărârea însemnării povățuiește gândirea către nemărginire”. Vezi și însemnarea zicerii *mare e Domnul* de la Psalmul 43. Iar altul zice: „Auzind de tărie, înțelege puterea lui Dumnezeu, care este Fiul, *că Hristos, zice, e puterea lui Dumnezeu* (I Cor. 1: 24)”.

⁵⁹ Altul însă zice, adică Nichita: „Despre pricepera lui Dumnezeu zice Isaia: *Duhul înțelepciunii și al priceperii* (Is. 11: 2). Iată taina Treimii, *mare este Domnul, Părintele, mare e Tăria Lui, Fiul, și pricepera, Duhul Cel Sfânt*”.

⁶⁰ Iar Teodorit zice: „Și aceasta e o însușire a dumnezeieștii purtări de grijă; că pe cei ce se vrăjmășesc de oarecari din pricina blândeții, îi învrednicește purtării de grijă, iar pe cei ce cu nedreptate năvălesc asupra acestora, îi trimite moșii; pe cei dintâi adică îi face iubiji și laudați, iar pomenirea celor de-al doilea o dă uitării: așa ceata cea pururea-pomenită a Sfinților Apostoli, așa mult-pomenitele cete ale Mucenicilor, iar pomenirea celor ce i-au vrăjmășit pe aceștia a dat-o uitării”.

^{*} *ἔρχεται*, trad. lit.; din context, Biblia 1914 și alte traduceri au adăugat după *începeți* și a *cânta*.

8. Celui ce îmbracă cerul cu nori, Celui ce gătește pământului ploaie.
 9. Celui ce răsare în munți iarbă și pășune spre slujba oamenilor.
 10. Celui ce dă dobitoacelor hrană

„Canta, zice, Domnului, Celui ce acoperă cerul cu nori pentru a da ploaie, și plouă ca verdeața și iarba să odrăslească, și pe acestea le odrăslește pentru ca să hrănească dobitoacele cele mănăitoare de iarbă, atât pe cele blânde, cât și pe cele sălbatice”. S-a zis însă și în Psalmul 103: *Cel ce adăpi munții din cele mai de deasupra ale Tale*. Și dacă Dumnezeu adapă munții și dealurile, cu mult mai vătos adapă pământul cel aducător de roadă. Și dacă Dumnezeu poartă de grijă de dobitoacele cele necuvântătoare, cu atât mai mult de cele cuvântătoare, adică de oameni, pentru care le-a și făcut pe aceste dobitoace necuvântătoare. Asemenea încă și pentru celelalte s-a zis în Psalmul 103, că zice: *Cel ce răsare iarbă dobitoacelor și verdeață spre slujba oamenilor*. Și vezi acolo tâlcuirea acestora¹⁰:

și puilor de corb ce-L cheamă pe El.

A zis și în același Psalm 103: *Toate către Tine așteaptă ca să le dai lor hrană la bună-vreme*, și caută tâlcuirea acolo. Firesc [despre cele ale firii] este cuvântul acesta, căci puii corbilor, părăsiți fiind, și nehrăniți fiind de născătorii lor pentru nemilostivirea și ura lor de pui, strigă, nenorociții, tare și cască gurile lor către înălțime în acest chip jalnic, cerându-și oarecum hrana de la Dumnezeu. Pentru aceasta Dumnezeu în chip negrăit îi hrănește spre arătarea dumnezeieștii Sale pronii și a bunătății Sale celei către toate: căci, după purtarea de grijă a lui Dumnezeu, în gura lor cade un abur subțire care trage din aer oarecare hrană prin

¹⁰ „Să ne dumerim, zice Eusebie, pentru ce iarba, de sine, odrăslește dobitoacelor, însă nu și hrana oamenilor? Aici trebuie pricepere: că Dumnezeu, dăruind oamenilor pricepere, le-a dat după cuviință purtare de grijă pentru sineși, iar fiindcă nu au pus putere de gândire și în cele necuvântătoare, după cuviință le gătește și hrana lor, răsărindu-le iarbă prin munți. Deci dar nu se întinde rațiunea Proniei petrecând desăvârșit până și la firea celor necuvântătoare?” Zice însă și Teodorit: „Amândouă sunt dovezi ale puterii și ale bunătății; căci, ca un bun și iubitor de oameni, poartă de grijă de cele de pe pământ, iar ca un Atotputernic poartă pe deasupra firea apelor, și acoperă priveliștea cerului, făcând între cer și pământ nori cu ale căror curgeri adapă pământul. Și îl adapă nu numai pe cel ce se lucrează de oameni, ci și munții și locurile cele pustii, și verdeața ce odrăslește din aceasta o dă dobitoacelor, și săvârșește aceasta pentru facerea de bine către oameni, că a poruncit dobitoacelor să slujească oamenilor”.

care ei se hrănesc⁶². Puii corbilor cheamă deci pe Dumnezeu nu pentru că L-ar cunoaște ca și oamenii cei cuvântători, ei doar părănd că cheamă pe Dumnezeu, având chip de chemători, și pentru că jalnică lor strigare se potrivește cu ruga oamenilor; pentru aceasta dar, în chip deosebit, pomeneste pe corbi⁶³. Anagogic însă, *pui de corbi* erau păgâni, ca niște necurați, negrii și întunecați cu sufletele de întunericul și spurcăciunea păgânătății și a păcatului. Aceștia dar le-a dat Dumnezeu hrană duhovnicească și nestrucată. Iar Evreii, fiind slabi și neputincioși, atunci când se întorceau din robia Babilonului la Ierusalim, lipsiți de arme și lipsiți de orice putere, pentru a nu se tulbura ei, David vindecă tulburarea zicând următoarele.

11. Nu întru tăria calului va voi, nici în pulpele bărbatului binevoiește.

Vrere și bunăvoință numește aici David plăcerea lui Dumnezeu, așijderea și *tărie și pulpe* zice puterea. Că precum în brațe se află puterea mâinilor, așa și în pulpe, adică puterea picioarelor se află în vinele cele groase⁶⁴. „Nu place, zice, lui Dumnezeu puterea calului și a omului ce-l încalceă”. Ori prin *binevoiește* vrea să zică că Dumnezeu nu dă stăpânirea și biruința brațelor celor tari și pulpelor celor puternice. Dar cui? Ascultă cele ce urmează.

⁶² Iar înțeleptul Nichita (de la care domnul Eftimie a luat cele de mai sus, dimpreună cu multe altele) spune că mâncarea aceasta era alcătuită din mici jivine [probabil insecte] care zboară în jurul cuiburilor de corbi și care se fac hrană pentru puii lor. Hrana aceasta pe care corbii o primesc în cuib, zice înțeleptul Nichita (de la care domnul Eftimie a luat cele de mai sus și multe altele), e alcătuită din niște vietăți mici [ζῷα], zburând în cuiburile corbilor și care se fac hrană puilor lor”.

⁶³ Iar Teologul Grigorie zice: „Cele de acest fel se numesc în chip de sinecdocă, din parte adică totul, adică de la felul corbilor arată toate neamurile zburătoarelor; sau, precum se pomenesc luceafărul de seară și cel al ursului [Ursa] în locul tuturor stelelor și al iconomiei celei despre dânsese, așa și puii de corb cheamă pe Dumnezeu ca să se arate firea cea zburătoare”. „Iar dacă întru cele necuvântătoare (adaugă Hrisostom) și între vietățile sălbatice care se fac slujitoare oamenilor atât de mare e purtarea de grijă, cu atât mai vărtos pentru oameni”. Zice însă și Teodorit: „De aici socotesc că și Stăpânul Hristos, lăsând pomenirea celorlalte păsări, a pomenit de corbi și a zis ucenicilor: *Priviți la corbi, că Părintele vostru Cel ceresc îi hrănește* (Luca 12: 24)”. Iar Isidor Pelusiotul zice: „Dar și dreapta mână a Proorocului Tezvitcan cea asupra ludeilor vrând izvorul bunătații (Dumnezeu adică) a o muia, a făcut să fie hrănit prin corb, prin pasărea cea urătoare de fii, care, deși îi naște, nu-i hrănește. Pentru aceasta și dulcele-cântător, deși toată zidirea după firescul cuvânt al [rajiunea firii] Făcătorului a toate privește, a pomenit de corbi. Și la Iov încă e scris: *Și cine a gătit hrană corbilor?* (Iov 38: 41)”.

⁶⁴ Zice însă și auritul ritor: „Din parte a arătat toată trupeasca tărie, și așa a prihănit tăria trupurilor”.

12. Binevoiește Domnul întru cei ce se tem de El și în cei ce nădăjduiesc spre mila Lui.

„Dumnezeu, zice, dă slăbînirea și biruința celor ce se tem și nădăjduiesc spre mila Lui”. Deci și voi, o, credincioșilor Iudei, de veți dobândi o astfel de teroare a Domnului și o astfel de nădejde în inima voastră către El, nu vă veți teme de vreo războașă voastră, pentru că veți birui cu puterea lui Dumnezeu⁶⁵.

PSALMUL 147

Aliluia.

Si psalmul acesta este laudă și slavoslovie lui Dumnezeu pentru bunătățile Ierusalimului, atât ale celui simțit, cât și ale celui gândit, adică ale Împărăției lui Hristos⁶⁶.

1. Laudă, Ierusalime, pe Domnul, laudă pe Dumnezeul tău, Sioane.

„Laudă, zice, și slavoslovește, o, Ierusalime, pe Domnul și tu, o, Sioane, laudă și slavoslovește pe Dumnezeu”. *Ierusalim* este cetatea ce a fost zidită, iar *Sion* este muntele în care s-a zidit; și o numire și cealaltă sunt ale aceleiași cetăți.

---

⁶⁵ Zice însă și Teodorit: „Dumnezeu nu dă vîrtute trupului, zice, și nici n-are plăcere de meșteșugul călăriei și de grăbirea picioarelor, ci faptelor bune, al căror făcător este evlavia. Și nu se îngrijește numai de aceștia cu sîrguință, ci și de cei ce au căzut în păcate și care se pocăiesc și se întăresc cu nădejdea iubirii de oameni. Că nu a zis că Dumnezeu binevoiește numai întru nevoitorii cei desăvârșiți ai faptei bune, ci și pentru cei ce așteaptă dumnezeiasca milă”.

⁶⁶ Într-alte manuscrise se suprascrie *Aliluia, al lui Agheu și al lui Zaharia*, care în *Catena* lui Nichita se tâlcuiește astfel: „*Agheu* se tâlcuiește praznic, iar *Zaharia*, pomenirea lui Dumnezeu. Deci tot cel ce lucrează fără de îndoire după virtutea practică nu face un praznic, ci mai multe; și tot cel ce prin toate facerile de bine ce a luat de la Dumnezeu își aduce aminte de bunătatea lui Dumnezeu, acesta va lauda pe Domnul, zicînd adică *Aliluia*”. „Psalmul acesta proroceste, după Teodorit, și despre propovăduirea apostolilor, cum că degrab au alergat prin toată lumea, și întregului Ierusalim, adică Bisericii, îi poruncește să laude pe Dumnezeu”.

Ierusalim însă nu numește zidurile, și pe locuitorii acestora, după Hrisostom și Teodorit⁶⁷.

2. Că a întărit zăvoarele porților tale: binecuvântat-a pe fiii tăi întru tine.

„Laudă, zice, și mulțumește Dumnezeului Tău, o, Ierusalime, pentru că El a întărit zăvoarele porților Tale și le-a făcut a fi nesfărâmate de vrăjmași, și că El a binecuvântat pe fiii tăi, adică le-a dat dar de înmulțire și de putere, de pricepere și de bogăție și, ceea ce e mai mare, pentru că le-a făcut har a locui El întru tine și a locui toți împreună”, că *întru tine* se înțelege în loc de „împreună locuind”, precum a zis David și în altă parte: *Iată acum, ce este bun și ce este veselitor fără numai a locui frații împreună* (Ps. 132: 1)⁶⁸.

3. Cel ce pune la hotarele Tale pace, și cu grăsimi de grâu te satură.

„Dumnezeu, zice, a izgonit oștirile din toate hotarele tale și le-a făcut pașnice”. Ori: „Cel ce a pus hotarele tale pașnice”, Acesta este Care te-a sătu-

⁶⁷ Zice însă Hrisostom: „E cu puțință ca, după o socotință mai înaltă [anagogic], să se zică pentru Biserică: *Laudă, Ierusalime, pe Domnul, laudă pe Dumnezeul Tău, Stoane*”.

⁶⁸ Și Hrisostom zice: „Ce vrea să zică prin a *întărit zăvoarele*? Adică le-a așezat întru neprimejduire, nebiruită a făcut-o. Și iarăși: Că Biserica a întărit-o chiar întru neprimejduire mai mult decât Ierusalimul, nu cu zăvoare și cu porți, ci cu Crucea îngrădind-o, și cu hotărârea puterii Sale, prin care pretuindenea a înălțat îngrădirea ei, zicând că *porțile iadului nu o vor birui pe ea* (Matei 16: 18), și a binecuvântat pe fiii tău întru tine. Precum a zis la început: *Creștești și vă înmulțiți și stăpâniți pământul* (Fac. 1: 28), și așa cuvântul a alergat peste tot pământul. Tot așa a zis și mai în urmă: *Mergând, învățați toate neamurile* (Matei 28: 19), care poruncă în scurtă vreme a cuprins înseși marginile lumii. Deci dintru început, adică dintr-unul după legea firii mulți s-au făcut, iar la apostoli nu după legea firii, ci mulțimea sporea după har; pentru aceasta îndată într-o zi au fost trei mii, apoi zece mii, apoi toată lumea, prin aceasta născându-se prin nașterea de-a doua și mai bună, au crescut și s-au înmulțit și blagoslovenia prin lucruri au luat, pe care o au și arătat”. Iar cum că cei ce sunt în Biserică se cuvine să fie uniți între dânșii și nu împărțiți, ca cu adevărat să fie împreună-adunați într-o singură mărturisire, zice și Dionisie Areopagitul: „Nu este cu puțință ca întru una a se aduna și a se împărții de pasonica unire cei ce sunt împărțiți întru sine (Cap. 3 al *Ierarhiei Bisericești*)”.

⁶⁹ Însă după Hrisostom: „Însă nu numai cetatea a izbăvit-o de vrăjmașitori, ci și marginile cele mai de pe urmă; și nu a zis «Cel ce a pus», ci *Cel ce pune*, prin care însemnează necurmarea”. Zice însă Teodorit: „Ți-a dăruit pace din toate părțile. Că, îngrozindu-se de spaima celor omorâți, alții nu mai îndrăznesc să vină asupra-ți”. Iar Origen zice: „Hotarele Ierusalimului (adică ale Bisericii) sunt toate în pace, iar în afara hotarelor nu este pace. Pentru aceasta, cel ce nu este în pace este în afara hotarelor Ierusalimului (adică

rat – și nu simplă „de grâu”, ci cu *grăsimea grâului*; numind astfel pe «semi-dabale», adică partea cea mai bună și grasă a făinii de grâu, că aceasta e partea cea mai subțire și mai curată a grâului – și nu simplu ți-a dat ție aceasta, zice, ci te-a saturat de ea⁷⁰, pentru a arăta că aceasta mulțimea și belșugul roadelor⁷⁰.

4. Cel ce trimite cuvântul Său pământului;

David obișnuiește să mute cuvântul de la facerile de bine ale lui Dumnezeu cele din parte, după Hrisostom, la cele de obște, precum și acum face aceasta, dar și altminteri, de la cele obștești la cele din parte. Pentru aceasta, după ce mai sus a zis despre facerile de bine cele din parte ale Ierusalimului, acum, aici, zice și despre Pronia lui Dumnezeu cea peste-tot-cuprinzătoare [sobornicească]. „Dumnezeu, zice, trimite cuvântul Său, adică porunca Sa, pentru facerea roadelor pământului”⁷¹.

ale Bisericii). Și Hrisostom iarăși zice: „Aceasta mai vărtos ar putea-o zice cineva chiar despre Biserică. Că ce e mai spre minunare decât atunci când, vrăjmășită fiind Biserica, dobândește pace și, toți vrăjmășind-o, întru slobozenie se desfată. Că nu a zis «pacea Mea o las vouă», ci *pacea Mea o dau vouă* (Ioan 14: 27)”.

⁷⁰ *σφιδάλλει*, cea mai bună făină de grâu. După o etimologie, termenul provine din asiriană.

⁷¹ „Cu grâul - ca mai bun e cel mai trebuincios - a arătat din parte și pe celelalte roade”, după Nichita în *Catena*. Și Teodorit zice: „«Te-a acoperit și cu bunătățile pământului»; prin *grăsime de grâu* a numit îmbelșugarea roadelor, din parte totul, căci πυρόν însemnează [literal] grâu, iar prin *grăsime de grâu* se însemnează pâinea cea prea bună, arătând și prin aceasta îmbelșugarea roadelor. De o astfel de purtare de grijă au avut dar parte Evreii cei vechi, iar turbându-se asupra Mântuitorului, s-au făcut pustiții de toate bunătățile. Pentru aceasta, și proorocescul cuvânt din această pricină povestindu-le, proorocește mântuirea neamurilor”. Zice însă și Origen: „Aceasta e asemenea cu alt psalm – și *i-a hrănit pe ei din grăsimea grâului* (80: 17); bobul de grâu este Mântuitorul, precum Însuși a zis; pentru aceasta și Însuși este Cel din Care se satură Ierusalimul, adică din trupul Lui satură Biserica”. Iar Hrisostom încă zice: „*Zicerea și cu grăsime de grâu te satură* este cu puțință să se ia și la Biserică; se poate lua și la duhovniceasca hrană a Tainelor; că pâinea vieții ne-a dat nouă”.

⁷² Iar Teodorit: „Cuvânt zice aici evangheliceasca propovăduire; că aceasta nu numai Evreilor, ci și celorlalți oameni o a trimis: Că *mergând*, zice, *învățași toate neamurile* (Matei 28: 18). A arătat încă și iușimea căii: că în puțină vreme a umplut tot pământul și marea de învățătură. Pe aceasta dar pre-văzând-o Proorocul, a zis că *degrab aleargă cuvântul Lui*. Și nu e un lucru nou, nici de mirare că toate se supun dumnezeieștii voini; căci îndată, firea apelor una fiind, în nenumărate feluri o preface”. Iar Origen zice: „Prin *pământ* aici poate ne alegorisește și pe noi, pe cei ce purtăm în vas de lut vistieria Duhului; ori, mai bine zis, pe Fiul lui Dumnezeu, pe care în vas de lut [trup] ni s-a iconomisit să-L primim întru noi, în care trup Dumnezeu a voit să încapă pe Duhul Cel atât de mare”.

degrab aleargă cuvântul Lui.

„Când trimite, zice, Dumnezeu cuvântul Său, adică când poruncește, îndată porunca cea de acest fel aleargă degrab, adică se împlinește prea degrab și se face lucru”, după Hrisostom.

Iar anagogic, prin *Ierusalim* și *Sion* se înțeleg Biserica, după Hrisostom, precum de multe ori am zis aceasta. Iar *porți ale Bisericii* sunt credința și Botezul, că prin acestea intră toți Creștinii în Biserică. Iar prin *zăvoare ale porților ei* se însemnează Crucea. Și *a binecuvântat pe fiii Bisericii*, adică Hristos pe apostoli, că *ridicându-și, zice, mâinile Sale, i-a binecuvântat pe ei* (Luca 24: 50), și printr-înșii a binecuvântat pe toți Creștinii cei ce duhovnicește s-au născut dintr-înșii. Hristos însă *a pus și hotarele Bisericii pace*, căci, deși se vrăjmășește, are însă pace, fiindcă biruiește pe cei ce o vrăjmășesc. Iar *grăsimea grâului* este grăsimea și curăția duhovniceștii hrane a dumnezeieștilor Taine. Iar *cuvântul care se trimite pământului*, după Teodorit, este propovăduirea buneicinstiri și a Evangheliei, despre care proorocește David aici, zicând că degrab va alerga în toată lumea. Însă ca să nu socotească cineva că cele zise de David sunt cu neputință, pentru aceasta le adeverește și cu următoarele minuni ale lui Dumnezeu, cu acestea învățând că Cel ce cu lesnire poate face acestea, Aceluia nu-I va fi cu neputință a face cele zise mai sus.

5. Cel ce dă zăpada Sa ca lâna, Cel ce presară negura ca cenușa.

„Dumnezeu, zice, dă atât de multă zăpadă și atât de îngrămadită, încât în puțină vreme poate acoperi cu ea tot pământul ca niște lâna albă. Și Dumnezeu presară, zice, negura Sa în văzduh, care e atât de deasă ca și norul de cenușă ce-l presară cineva”.

6. Cel ce pune gheața Sa ca pâinile, cine va putea sta împotriva gerului Său?

„Dumnezeu, zice, aruncă atât de multă zăpadă, încât după mărime în unele locuri se aseamănă cu niște fărâme de pâine, iar în altele cu bucăți mari și întregi”. Unii însă au înțeles aceasta și pentru grindina cea mare ce cade uneori. Cu adevărat, lucru de mirare este însă lucrul acesta și dovadă a unei mari puteri: cum adică de năprasună se naște o atât de mare și covârșitoare răceală în toate trupurile din zăpada cea înghețată și din grindină⁷².

⁷² „Adică, după Marele Vasile, neaua, apă fiind ea, cu adăugirea văzduhului se face albă; că umezeala ceea ce este în nori, de sila vântului curmându-se, de grăbirea mișcării se

7. Trimite-va cuvântul Său și le va topi pe ele, sufla-va duhul Lui și vor curge apele.

Și această altă minune e prea-slăvită: că adică trimite Dumnezeu cuvântul, adică porunca Sa, și se topește zăpada și gheața, și suflă vântul Său, adică cel de la Mizăzi, și îndată curg apele din omăt și din gheață, din care apă și ele și-au luat starea. Acestea însă le zice David ca să arate că nu se fac de sineși și din întâmplare*, ci toate, după Hrisostom, se supun poruncii lui Dumnezeu. Făcătorul lor, și cu lesnire se prefac: acum adică omăt și gheață din apă, iar acum iarăși, dimpotrivă, apă din omăt și din gheață; iar uneori din căldură se face receală, alteori din reci se fac calde, încât precum aceste [lucrări] firești lesne se prefac. Tot așa și lucrările cele omenești cu lesnire se schimbă: și nu e de necrezut cum se naște din ispită și supărări grabnica răsuflare [ușurare], și din războaie, grabnică pace, și din necaz și rele-întâmplări, bucurie fără veste. Aceste [prefaceri] firești arată însă și un alt înțeles, mai adânc: că adică, precum tulburările cele ce se fac iarna și schimbările răcirii și ale ploilor și ale zăpezii și ale gheții - măcar că măhnesc și supără simțirea vietăților - sunt însă folositoare trupurilor, pentru că le strâng^e pe acestea. La fel [schimbările] pământului, pentru că și el face roade grase, bogate și puternice; tot așa și ispitele și necazurile - măcar deși pricinuesc simțirilor trupului durere și măhnire - nasc mare folos

---

umflă în spumă; apoi, din îngheșuirea ceea ce este în aer împreună se încheagă, luând oarecare întărire și greutate, din fireasca covârșire vine către cele de jos. Și iarăși, aceeași nea este o apă pe jumătate înghețată prin nori pogorându-se pe pământ". Iar După Teodorit: „Neaua se face moale ca și frântura de lână, însă este negură". După Marele Vasile: „Alcătuirea înaintea norului este umeda fire ce se schimbă întru aceasta [întru nea] și, ca o cenușă presărându-se, umple tot văzduhul". Iar după Teodorit: „Negura este un praf umed". Ori, după Aristotel, „negura este nor fără de apă". „Gheața, după Marele Vasile, este apă ce se întărește prin îngheț pe pământ". Iar după Teodorit este „o închegare [μῆξις = coagulare, înghețare] de apă pe pământ". A zis însă și Teologul Grigorie: „Să spunem dar, de am înțeles ceva din acestea. Care sunt vietierile omătului? Cine este cel ce a făcut picăturile de rouă? Și din al cui pânțec precede gheața? (Ia Iov cap. 38: 28, 29)". Și Eusebie zice: „Cine e Acesta care ființa cea umedă și curgătoare o prefac și o încheagă în privesite de omăt? Și cine e Cel care omătul îl înfoiază ca pe o lână, ca să cadă pe pământ cu ușurință și cu liniște, deși este alcătuit din stihia apei celei grele și în jos curgătoare?"

* Precum zice știința evoluționistă și păgână - ca să nu zic drăcească - de azi și de veacuri, care știință e socotită de fapt un fel de adevăr și pronică a lumii în care trăim, cea care ne dă sensurile vieții.

* σφίγγουσιν. Adică le țin bine legate împreună, le împropătează; prin repetarea acestor procese firești, le dă noi puteri, le întărește.

sufletului. Precum însă iarăși, când trece iarna, trec și tulburările iernii și ale răcelii, tot așa și ispitele, stau adică o vreme, însă iarăși, după iarnă, trec și se schimbă și stau adică ca să pedepsească pe cel ce se ispitește, și iarăși trec și schimbă ca să mângâie pe cel ce le pătimește, și așa, după amândouă chipurile, folosesc pe om. Apoi, după urmare, David scrie mutând cuvântul de la obșteștile faceri de bine ale lui Dumnezeu la cele în parte, după obiceiul său, precum am zis și mai sus cu dumnezeiescul Hrisostom⁷³.

8. Cel ce vestește cuvântul Său lui Iacov, îndreptările și judecățile Sale lui Israel.

Începând David psalmul, a zis despre bunătățile cele simțite și de cele ce folosesc numai trupul, adică de neprimejduirea Ierusalimului, de puterea Lui, de pacea și înbelșugarea lui, aici însă zice acum despre bunătățile Sale cele mai înalte și care folosesc sufletul, pomenind de cuvântul lui Dumnezeu cel despre darea Legii, ca și din acelea și din acestea să îndemne poporul la slavoslovie și iubirea lui Dumnezeu. Și zice că *trimite cuvântul Său* (v. 4), adică porunca Sa și Legea Israelitenilor, adică îi învață și o face cunoscută lor, precum zice și în altă parte: *Cunoscute a făcut căile Sale lui Moise, fiilor lui Israel, voile Sale* (cf. Ps. 102), și, descoperind ce este cuvântul Său, îl numește după urmare *îndreptări și judecăți*⁷⁴.

9. Nu a făcut așa la tot neamul, și judecățile Sale nu le-a arătat lor.

„Niciunui neam, zice, nu a făcut Domnul o mare facere de bine și un har ca acesta, fără numai adică poporului israelitenesc, nici n-a arătat vreunui alt neam poruncile și dările de legi și voile Sale, fără numai Evreilor”, pentru că întru celelalte neamuri Dumnezeu a insuflat legea cea firească, cea scrisă în conștiința fiecăruia, prin care omul poate cunoaște binele și răul, după care însăși această lege Dumnezeu va să judece toate neamurile. Pentru că, firește cunoscând ei binele și răul, n-au făcut binele, ci răul; însă Israelitenilor binele i l-au dat atât prin legea firească cât și prin cea scrisă, care le arată lor judecățile și voile lui Dumnezeu, drept pentru care Israelitenii se vor judeca și mai greu (aspru). Prin

⁷³ Zice însă Teodorit: „Nu simpla a făcut povestirea acestora, ci prin acestea a însemnat altele. Că precum omătul, în jos pogorându-se, umple munții, iar topindu-se, merge în râurile cele ce sunt în munți, tot așa și belșugul bunătăților celor date de Dumnezeu s-au adus mai întâi Israelitenilor, apoi, gonind aceia darul, adăparea învățării s-a adus neamurilor prin Sfinții Apostoli ca prin oarecari râuri”.

⁷⁴ Pentru aceasta și Baruh zice: *Aflat-a toată calea științei și a dat-o pe ea lui Iacov, slugii Sale, și lui Israel, iubitului Său* (cap. 3: 36). Și Teodorit zice: „De demult adică Legea, iar mai pe urmă și Darul le-a vestit, dar ei de amândouă s-au arătat nevrednici”.

urmare, iubirea de osândă a lui Dumnezeu cea mai mare se face pricinuitoare de mai mare osândă celor nedesăvârșiți", după ceea ce zice: *Câți fără de lege au păcătuit, fără de lege (adică mai greu) se vor judeca, și câți cu lege au greșit, cu lege se vor judeca* (Rom. 2: 12)⁷⁴.

PSALMUL 148

Aliluia⁷⁵.

Sfinții, după Hrisostom, pentru multa lor bună-cunoștință și așezarea lor întru mulțumire, obișnuiesc ca atunci când vor să Îi mulțumească lui Dumnezeu să cheme și pe alții din cei ce se împărtășesc de acestea⁷⁶ ca să le ajute la această datornică și bună-služire a mulțumirii către Dumnezeu. Aceasta o au făcut și cei trei tineri atunci când erau în cuptorul Babilonului, chemând toată zidirea, întâi adică spre lauda fierii de bine și a harului ce li s-a făcut, prin care s-au păzit nevătămați de foc, și al doilea, spre slavoslovie Stăpânului zidirii. Însăși aceasta o face David și aici: pentru că el, împreună-cuprinzând amândouă lumile, pe cea de sus și pe cea de jos, pe cea gândită și pe cea simțită, le îndeamnă să mărturisească pe Dumnezeu, Făcătorul lor, că de vreme ce sfinții nu se socotesc pe sineși îndestui a fi singuri la slavoslovie lui Dumnezeu cea după cuviință, pentru aceasta aleargă cu cuvântul la toate făpturile și le cheamă la cuvântarea de laudă a Ziditorului. Însă cu aceasta David face chemarea amânduror lumile, și a celei de sus și cerești și a celei de jos și pământeste. Iar prin aceasta vederat astupă gurile celor ce zic că sunt doi făcători, unul al lumii celei gândite a îngerilor și altul al celei simțite, căci pentru a nu socoti cineva din osebirea acestor lumi că

⁷⁴ ἀτελοῖς, sau: celor ce nu și-au atins deplin scopul lăsat de Dumnezeu. Zice așadar de păgâni și de păgâni și de Iudei - de care se zice și mai jos prin citatul din Epistola către Romani - care prin legea firii nu au atins desăvârșirea, dar care acum au un dar mai mare și o iubire mai mare, pe care, de nu-l vor rodi, vor lua o osândă mai mare ca Iudeii cei vechi.

⁷⁵ Zice însă Teodorit: „Niciunuia dintre neamuri nu a dat Legea cea prin Moise, nici folosul cel prin prooroci nu l-a adus, ci pe singur aceștia (adică pe Evrei) i-a învrednicit unei adăpări ca acestea, dar ei s-au făcut nemulțumitori către Făcătorul de bine. Neamurile însă, prin Sfinții Apostoli primind strălucirea luminii celei gândite, au cunoscut pe Făcătorul lor, și Acestuia cu necurmare Îi aduc cinstire”.

⁷⁶ Întru altele se suprascrive Aliluia, al lui Agheu și al lui Zaharia.

⁷⁷ Lit.: împreună-împărtășitori. Adică cei ce de asemenea se împărtășesc de buna-cunoștință și așezarea lor întru mulțumire; adică sfinții cheamă și pe alții din cei ce nu au gustat ca și ei buna-cunoștință sau nu au gustat îndestul. Acestea le întărește mai jos.

facătorii lor sunt doi, pentru aceasta, David, făcând un danș potrivit al tuturor făpturilor, împreună gândite și simțite, împletește o slavoslovie Unuia și Singurului Făcător al lor⁷⁷.

1. Lăudați pe Domnul din ceruri, lăudați pe El întru cele înalte.

Din cerul cel dintâi ce s-a făcut dintru început, David cheamă pe îngeri⁷⁸, iar din cerul cel de-al doilea, cel numit tîrie, cheamă luminătorul cel mare și

⁷⁷ Însemnează că psalmul acesta, alături de cei doi care urmează, îl numim de laude, după Sfântul Marcu al Efesului, pentru că întru ei se cuprinde o oarecare bună-cuvântare a lui Dumnezeu prin toate făpturile de obște: că *lăudați pe Domnul*, zice, acelea și acelea (în *Tâlcuirea slujbelor Bisericii* [sfântul se referă cu deosebire la laudele de duminică, ce se cântă în toate bisericile la Utrenie]). Însă de nevoie mai însemnăm aici și că, precum pe *Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă* îl cântăm rar, asemenea și pe *să se îndrepteze rugăciunea mea*, iar stihurile psalmului le cântăm mai grabnic (la slujba de seară), până ce ajungem la stihul *scoate din temniță sufletul meu*, ori la stihul dintru *adâncuri am strigat către Tine, Doamne, Doamne*, ori la *de Te vei uita la fărâdelegi, Doamne, Doamne*, după care cântăm troparele; iar apoi lăsăm stihurile cele din mijloc ale laudelor. Într-un chip asemănător trebuie să cântăm cu grabă toate stihurile acestor trei psalmi de la laude [la Utrenie], până ce ajungem la stihul *slava aceasta este a tuturor cuvioșilor Lui*, ori la stihul *lăudați pe El întru puterile Lui*, precum atunci când cântăm troparele pe 4 sau pe 6, după care nu se cuvine să lăsăm stihurile cele din mijloc ale laudei. Drept aceea, rău și fără de cale și greșeală fac cei ce cântă numai două stihuri, anume cele dintâi ale laudei, apoi, lăsând pe cele din mijloc, *sar îndată la slava aceasta este a tuturor cuvioșilor Lui*, ori la *lăudați pe El întru puterile Lui*; să se îndrepteze dar de acum și să cânte toate laudele și stihurile laudelor, precum se urmează în tot Sfântul Munte și în multe alte locuri, cântându-le pe toate întregi.

⁷⁸ Zice însă Eusebie: „Trebuie însă să unim stihul *lăudați pe Domnul din ceruri* cu stihul *lăudați pe El soarele și luna, stelele și lumina*, care sunt pe tîrie. Iar cu stihul *lăudați pe El întru cele înalte* - care sunt cele mai presus de tîrie - să alături în chip potrivit stihul *lăudați pe El toți îngerii Lui*. Că luminătorii, fiind trupuri simțite și care se văd întru cele ce se privesc, se poruncesc a lăuda alături de cerurile simțite pe Făcătorul lor; iar îngerii, fiindcă sunt nearătați și nevăzuți de noi, alături de cei preainalți [cele înalte] și nevăzuți, se poruncesc a lauda pe Dumnezeu”. „Că, de vreme ce, după Teodorit, dumnezeiescul Moise nu ne-a învățat nimic despre facerea firilor celor nevăzute, de nevoie Proorocul a făcut aici și pomenirea acestora și a adăugat, zicând: *Că El a zis și s-au făcut*, prin care a înțeles puterile cerești și îngerești, iar înțelegerea s-a făcut [f]u lucru [...], cu Cuvântul împreună plinindu-se și cu Duhul desăvârșindu-se”. Precum a zis și Teologul Grigorie: „Pentru aceasta și a aduce lauda Făcătorului li se cheazășiește, că cu această datorie sunt datoare lui Dumnezeu; și totul de Dânsul făcându-se și cu Cuvântul cinstindu-se, se cuvine ca totdeauna a plăti datoria aceasta. Iar dacă cele ce au firea zidită laudă, și nici Fiul nici Sfântul Duh nu S-au rânduit împreună cu cei ce laudă, arătat este că nu sunt

zeiele, iar de la pământ cheamă pe balauri și pe celelalte fiare și vietăți, și străpunge cuvântul său la oameni. Însă zicerea *din ceruri* este una și aceeași cu *întru cele înalte*. Apoi spune și pe care le cheamă din ceruri și pe care din părțile cele preînalte.

2. Lăudați pe El toți îngerii Lui, lăudați pe El toate puterile Lui.

David zice mai întâi despre ceata îngerilor de pe treapta cea mai de jos, iar apoi despre celelalte cete ale lor, pe care le-a numit prin puteri, ori și pe toate cetele le numește puteri și îngeri: *îngeri* adică (vestitori), pentru că vestesc cuvintele lui Dumnezeu⁸⁰, iar *puteri*, pentru că pot să săvârșească poruncile lui Dumnezeu, că puterile sunt întru vârtute a face cuvântul Lui (cf. Ps. 102: 20)⁸¹.

dintre cei ce au firea zidită. Așadar se laudă și Fiul și Sfântul Duh împreună cu Dumnezeu-Tatăl, că nu e altă osebite între cei ce laudă și Cel ce se laudă, ci numai aceea că zidirea laudă, iar Ziditorul se laudă”.

⁸⁰ Zice însă și Dionisie Areopagitul: „Firile cele gândite ale numirilor [ierarhiilor] îngeresti s-au învrednicit a fi făcute de mai-nainte, căci întru dănele s-a făcut mai întâi strălucirea stăpânirii dumnezeiești [*lit.*: tearhiei] și printr-insele trec la noi vistierile cunoștinței. Că așa și Legea, precum zice cuvântarea de Dumnezeu [Scriptura], ni s-a dat nouă prin îngeri (cf. Gal. 3: 19 etc.), și pe părinții noștri, pe cei mai-nainte de Lege și după Lege, îngerii i-au suit către Dumnezeire, ori i-au povățuit către ce se cuvine a face, ori le-au arătat vedenii despre tainele cele mai presus de lume, ori le-au descoperit prin proroci oarecari dumnezeiești pre-vestiri; că prin puterile cele dintâi se ridică către Dumnezeu cele de-al doilea. Pentru aceasta, teologii numesc îngeri și pe cetele cele preasfinte ale sfințelor celor mai presus, fiindcă și acelea sunt vestitoare ale strălucirii dumnezeiești. Dar, în schimb, n-avem nicio pricină pentru a numi ceata cea mai de jos a minților cerești Începători, Scaune sau Serafimi, căci ele nu au puterile cele mai mari din ierarhie, ci, precum ele povățuiesc și însuflă pe ierarhii noștri la frumusețile Dumnezeirii întru cunoștință, tot așa și sfintele puteri ale sfințelor celor de sus sunt povățuitoare către Dumnezeire a acelor trepte care plinesc ierarhia îngerească [cf. *Ierarhia cerească*, cap. IV și V]”.

⁸¹ Altul însă zice: „Lăudați pe El toate oștile Lui”. Iar prietenul îngerilor, Dionisie, zice: „Cereștile puteri, adică toate mințile dumnezeiești, dacă se numesc fie Serafimi, Scaune sau Domnii, nu înseamnă de aici că cele de pe urmă sunt cu totul neîmpărtașite de însușirile celor preînalte. Dar cu toate că grăim de toate ca minți dumnezeiești prin descrierea cea în chip mai presus de lume ce li s-a dat, ele sunt însă împărțite în trei, după ființa, puterea și lucrarea fiecăreia, iar după acestea trebuie să înțelegem prin perifrază pe cele pe care cuvântul le arată după ființa fiecăreia, ca astfel să nu aducem ierarhiei amestecare de numiri în [Cap. 11]”. Zice însă și Teologul Grigorie: „Dar nici aceasta - firea cea gândită - nu o putem vedea în chip simplu netrupesc, deși este fără trup, deoarece este numită fie foc, fie duh. Îngerul deci e numit duh sau foc: duh, pentru că e fire gândită [inteligibilă], iar foc, ca una ce e curățitoare; iar mai departe nu avem unde merge și nici ce să știm mai mult, ci numai atât: că sunt mai mulți Îngeri, sunt

3. Lăudați pe El soarele și luna, lăudați pe El toate stelele și lumina.

Aceste trupuri cerești sunt în cerul al doilea, adică în cel numit tărîe, însă prin soare și lună și stele să înțelegi vasele [lucrurile] acestora și trupurile lor care primesc lumina, iar prin lumină să înțelegi pe cea care s-a împărțită în vasului soarelui, al lunii și al stelelor, după Teodorit. Ori prin acestea zice adică pe cele ce s-au zidit în ziua a patra, iar lumină zice pe ceea ce s-a zidit în ziua întâi, ce neșinută și care nu are vas⁸¹. Cum însă vor lăuda acestea pe Dumnezeu, de vreme ce n-au nici glas, nici limbă, nici cugetare, nici suflet? Răspunde-mi! Că, după dumnezeiescul Hrisostom, sunt trei chipuri de slavoslovie: primul este cel ce se face prin glas, precum au zis Moise și sora sa, lăudând pe Dumnezeu și zicând: *Să cântăm Domnului, căci un slavă S-a preaslăvit* (Ieș. 15: 1); al doilea este cel care se face prin vederea și privirea ochiului, precum e aceasta: *Cerurile spun slava lui Dumnezeu* (Ps. 18: 1), despre care am zis în Psalmul 18; al treilea este cel ce se face prin viața îmbunătățită și prin faptele cele bune: *Ca văzând, zice, faptele voastre cele bune, să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri* (Matei 5: 16). „Deci lăudați, zice, pe Dumnezeu și voi, cele necuvântătoare și neînsuflețite, cu mărirea [mărirea] voastră, cu frumusețea voastră, cu așezarea voastră, cu trebnicia pe care o pliniți și cu slujba pe care o faceți, cu rămânerea și statornicia voastră și cu toate celelalte însușiri firești ale voastre care îndeamnă pe oamenii cei ce le văd spre a se minuna și a lăuda pe Făcătorul vostru, care întrebuițează limba spre lauda lui Dumnezeu”. „Căci, după Teologul Grigorie, toate laudă și slăvesc pe Dumnezeu cu glasuri negrăite. Căci, pe temeiul [tîm] tuturor, se laudă prin mine Dumnezeu și, așa, lauda acelora se face a noastră, de la care noi luăm [pricină] a lăuda (în *Cuvântul la noua duminică*)”.

Arhangheli, Scaune, Domnii, Începătorii, Stăpânii, străluciri, firi curate și nemincinoase, puternice prin tărîe cea firească și prin cea adăugată; pe acestea le cunoaștem dar că sunt lăudătoare ale dumnezeieștii mării, pe care David le numește puteri, ca pe unele ce sunt slobode de patimile trupești și putincinoase a plini cele ce li se poruncesc”.

⁸¹ Zice însă Damaschinul: „Iar această lumină cea dintâi zidită, Făcătorul a pus-o în luminători, nu că ar fi fost lipsiți de vreo altă lumină, ci ca lumina aceea să nu rămână nelucrătoare, că luminătorul nu e însuși lumina, ci vas primitor de lumină. Din soare însă se luminează luna, ca să se pună zidirii o îndreptare și o rânduială între stăpâniri și cei ce se stăpânesc de acestea, și ca să ne învățăm și noi a vieții în împărțășire unii cu alții, și a da unii altora dintr-ale noastre, și a ne supune mai întâi cu adevărat Făcătorului, apoi și stăpânitorilor celor puși de Dănsul. Uneori însă soarele și luna lipsesc [au eclipse], muștrând nebunia celor ce se închină zidirii și învățând că sunt lesne schimbătoare, iar tot ce se schimbă nu poate fi Dumnezeu”. A zis însă și dumnezeiescul Dionisie: „Însăși puterea cea mai presus de ființă păzește neschimbate rânduilele luminătorilor, ale stelelor și ale celor cerești”.

4. Lăudați pe El cerurile cerurilor și apa cea mai presus de ceruri să laude numele Domnului.

Au spus în multe locuri că limba evreiască are obicei ca pe cele la singular să le zică la plural, pentru aceasta și aici, David *cerurile cerurilor* numește cerul, adică pe cel dintâi ce s-a făcut la început. Că *întru început, zice, a făcut Dumnezeu cerul și pământul* (Ps. 1: 1). Că și în altă parte zice de aceasta: *Cerul zădăra Dumnezeu* (Ps. 131: 5); și încă *lăudați și să laude* sunt la plural, înțindur în loc de singular. Iar *apa cea mai presus de ceruri* este apa ce se află mai presus de țără. Dar cum laudă cerul cel dintâi pe Dumnezeu, de vreme ce este văzut? Am spus în Psalmul 18 că măcar, deși el este nevăzut, noi însă prin cerul cel ce se vede, adică prin țără, încheiem socotind⁶ că este acela. Și, prin urmare, prin socotință⁷ slăvim pe Dumnezeu, Fiicațorul lui. Iar dacă cerul cel nevăzut laudă pe Dumnezeu, prin noi adică, cei ce-l gândim, arătat este că cu mult mai vărtos îl laudă pe Dumnezeu cel văzut, adică țără, prin priveștiștea și frumusețea ei⁸.

⁶ „La... facem un silogism” (συλλογισμός) sau „socotim, concluzionăm”. Adică ne dăm seama că țără sau cerurile ce se văd sunt unul și același lucru.

⁷ Concluzie, silogism.

⁸ Iar Marele Vasile: „Elimi, adică cei ce au filosofat despre cer, socotesc a fi un singur cer, și, în chip firesc, nu mai este cu putință să se adauge și al doilea, ori al treilea, ori și mai multe, toată substanța trupului ceresc cheltuindu-se întru întărirea unui singur cer. Noi însă, alți de departe suntem de a nu crede și în cel de-al doilea cer, încât îl căutăm până și pe al treilea, de a căru privire s-a învrednicit fericitul Pavel”. Iar Ioan Damaschini zice: „La facerea lumii am luat cunoștință de facerea cerului, pe care înțelepții din afară îl zic sferă fără stele. Însă *cer* a numit Dumnezeu țără și a poruncit a se face în mijlocul apei”. Fieca areasta, dumnezeiescul Vasile o zice subțire, ca un fum, învățându-se astfel din Scriptură (cf. Is. 51: 6). Alții zic că e apoasă, ca una ce s-a făcut în mijlocul apei, alții zic că din cele patru stihii, alții zic că este al cincilea trup (a cincea stihie), altul decât cele patru. Deci, cu adevărat, cer al cerului este cerul cel dintâi, ce este deasupra țării. Iată deci două ceruri, că și țără tot cer o a numit Dumnezeu; dar dumnezeiasca Scriptură obișnuște a numi cer și văzduhul (aerul), pentru că se vede sus – că *benecivântați, zice, toate păsările cerului* (Cântarea lui Moise [carte apocrifă din Vechiul Testament]), că văzduhul este locul de umblare al zburătoarelor, ca un fum, învățându-se astfel din Scriptură (cf. Is. 51: 6). Alții zic că e apoasă, ca una ce s-a făcut în mijlocul apei, alții zic că din cele patru stihii, alții zic că este al cincilea trup (a cincea stihie), altul decât cele patru. Deci, cu adevărat, cer al cerului este cerul cel dintâi, ce este deasupra țării. Iată deci două ceruri, că și țără tot cer o a numit Dumnezeu; dar dumnezeiasca Scriptură obișnuște a numi cer și văzduhul (aerul), pentru că se vede sus – că *benecivântați, zice, toate păsările cerului* (Cântarea lui Moise [carte apocrifă din Vechiul Testament]), că văzduhul este locul de umblare al zburătoarelor, ca un fum, învățându-se astfel din Scriptură (cf. Is. 51: 6). Alții zic că e apoasă, ca una ce s-a făcut în mijlocul apei, alții zic că din cele patru stihii, alții zic că este al cincilea trup (a cincea stihie), altul decât cele patru. Deci, cu adevărat, cer al cerului este cerul cel dintâi, ce este deasupra țării. Iată deci două ceruri, de care zice și dumnezeiescul Apostol; iar dacă ai voi să socotești și pe cele șapte braie [straturile de aer sau sferile ce înconjoară pământul] drept șapte ceruri, nu s-ar vătămă cu nimic cuvântul adevărului.

Dumnezeiescul Augustin însă pe cerul cel dintâi îl numește înfocat, ori de foc. Iar dumnezeiescul Calist [autor filocalic; scrierile lui le aflăm în Filocalia românească, Vol. VIII] zice că acesta își are ființa ca și lumina. A zis însă și Hrisostom: „Deci când zice lăudați pe Domnul îngerii, puterile, soarele, stelele, apa cea mai presus de ceruri, prin aceasta zice că fiecare din cele ce s-au făcut este vrednică de înțelepciunea lor, dar ceea

5. Că El a zis și s-au făcut.

Prin zicerea, *a zis* David a arătat două lucruri: nu numai că, nefiind ele, Dumnezeu a adus întru ființă zidirile cele mai presus, pe îngeri adică și pe cereștile trupuri, ci și că cu multă lesnire le-a înființat. Că precum omului îi este lesne a zice, tot așa și lui Dumnezeu îi este lesne a face pe cele ce niciodată nu sunt, ori, ca să zicem mai bine, mult mai lesne îi este lui Dumnezeu aceasta decât omului a zice cuvânt, pentru că nu e cu puțință a arăta cineva covârșirea lesnirii cu care Dumnezeu le-a făcut pe toate, după ritorul de aur.

El a poruncit și s-au zidit.

Ceea ce a zis mai sus o zice David și aici, acum, precum obișnuiește să facă și în multe alte părți: „Dumnezeu, zice, a zis numai și a poruncit, și îndată s-au făcut și s-au zidit zidirile”, că astfel se scrie în Cartea Facerii: *Și a zis Dumnezeu, facă-se lumina, și s-a făcut lumina* (Fac. 1: 3). Asemenea și la celelalte zidiri: *A zis și s-au făcut*.

6. Pusu-le-a pe ele în veac și în veacul veacului,

„A întărit, zice, Dumnezeu, toate zidirile cele mai presus, atât după ființă și după fire, cât și după putere și lucrare, și după rânduială și trebuință; că nestrămutate sunt acestea în tot veacul, netrecând peste hotarele firii lor”.

poruncă a pus, și nu va trece.

Și acest cuvânt arată lesnirea cu care Dumnezeu ține și păzește zidirile. „A pus, zice, Dumnezeu, poruncă lor și hotar pe care nu-l pot trece; ci, ca niște roabe, nu cutează a ieși afară din porunca Stăpânului lor”⁸¹.

---

ce e mai minunat e ceea ce Moise zice pe scurt la începutul Facerii: *Și a văzut Dumnezeu toate câte a făcut, și iată, erau bune foarte, așa de bune, încât pot slăvi pe Cel ce le-a făcut, pe care și Pavel le arată: Că cele nevăzute ale Lui de la zidirea lumii, cu faptele socotindu-se, se văd* (Rom. 1: 20)”. Adaugă însă și Teodorit: „Apa și focul sunt potrivnice una alteia, cu toate acestea, nici focul nu se stinge de ape, nici apa cea închegată nu se topește de focul cel fără margine, iar aceasta arată negrăita putere a lui Dumnezeu”.

⁸¹ Iar aurita gură zice: „Patru pune aici Proorocul: una că s-au făcut, și că din cele ce nu erau, și cu lesnire, și că, făcute fiind, le ține - căci cu zicerea *El a zis* arată lesnirea, că zidește adică numai cu voia, și împreună cu voia se înființează zidirea. Iar că și, făcute fiind, le ține, arată zicerea *pusu-le-a pe ele în veac și în veacul veacului*. Vezi dar și stăpânirea și domnia lui Dumnezeu cum a arătat că nu numai cu zicerea le-a pus, ci cu a

7. Lăudați pe Domnul de pe pământ, balaurii și toate adâncurile.

Balaurii zice aici pe chiji mării, după Hrisostom și Teodorit, precum zice și în altă parte: *Balaurul aceasta pe care l-ai zidit a se juca* (adică în apă, ori în stihia mării) (Ps. 103: 26). Iar *adâncuri* numește noiianele; căci atunci când va vedea cineva covârșitoarea mărimea a chitului și aleătuirea trupului lui, de care *cartea* lui Iov povestește cu mai multă descoperire și arătare (în cap. 40), cum nu se va mira foarte și cum nu va lăuda pe Dumnezeu pentru că a zidit vietăți atât de mari căciora le-a rânduit drept locuri de locuit noiianele cele mari și late ale oceanului? Pe acestea încă nu le lasă să iasă din hotarele cele rânduite lor, nici să vină în acele părți ale mării unde sunt corăbii mici, nici să se apropie de pământ, ca nu cumva să vatârne caicele cele mici sau neamurile și felurile peștilor să le strice. Și nu numai acestea sunt vrednice a le lăuda cineva, ci și de mare a se mira, după Hrisostom, cum ea adică, atât de multă apă având, și de sila vântului împingându-se, și în chip înfricoșător înspumându-se toată, și din fund tulburându-se, și valuri mari făcând, nu-și trece hotarele ei, nici nu îndrăznește a îneca pământul mărginit de ea, astfel păzind porunca Stăpânului Său; și măcar că-și are firea curgătoare și nestatornică și neregulată, păzește însă buna-rânduială. Acestea dar cugetându-le, o, cititorule, te vei mira cu adevărat de înțelepciunea și puterea și iconomia lui Dumnezeu și, după urmare, vei lăuda pe Dumnezeu: precum pentru celelalte zidiri, tot așa și pentru chiji și pentru mare

zice a pus și poruncă". Zice însă și Teologul Grigorie: „Rânduiala le ține pe ele din început până în sfârșit, pe aceeași cale îndreptându-se și împreună-umblând, și înfipte [stabile] fiind și mișcându-se: înfigerea, pentru cuvânt [$\tau\alpha\ \lambda\acute{o}\gamma\omega\varsigma$], iar mișcarea, pentru curgere. *Pusu-le-a pe ele în veac*, aceasta e a înfigerii, iar ce s-a făcut sau se va face, aceasta e a curgerii. *El a zis și s-au făcut*: când vei zice despre Cuvântul lui Dumnezeu că toate de El s-au zidit, nu aduci [în atenție] omenasca zidire, că nimeni din noi nu poate face cu cuvântul cele ce se fac; că voia lui Dumnezeu este lucrare, iar glasul lui Dumnezeu este Făcător al firii”.

Iar Marele Vasile zice: „Când zicem despre Dumnezeu glas, grai și poruncă, înțelegem înclinarea [$\beta\omicron\mu\eta$] care este în voia Lui, formulându-se în chip de poruncă [doar] pentru înlesnirea înțelegerii celor ce se învață; și nu numai, ci și rânduiala cea bine-alcătuită a celor ce se fac se zice glas și poruncă a lui Dumnezeu, că, cu adevărat, ceea ce se face într-un înțelepciune e cuvânt al lui Dumnezeu, ce nu cu oarecare organe glăsuitoare se alcătuește, ci se glăsuiește prin înseși minunile ce sunt întru cele ce se văd”. „Deci a zis, zice Teodorit, și s-au făcut, și niciun hotar din cele puse de Dânsul nu pot trece, ci numai singură firea oamenilor cea cinstită cu cuvânt calcă legea. Și marea cu adevărat își știe hotarele, și de nisip se rușinează, și noaptea și ziua măsurile cele puse lor le păzesc, iar oamenii defaimă dumnezeieștile legi”.

⁶⁴ Zice însă Teodorit: „Vrednică de laudă e și Pronia aceasta a Făcătorului a toate: că, zidind vietățile cele prea mari, le-a ășezat în noianurile celelalte, greu de înțotat, urâtând

8. Focul, grindina, zăpada, gheața, duhul cel de vifor, cele ce fac cuvântul Lui.

„Lăudați, zice, pe Domnul, și tu, focule, adică fulgerul, și grindina, și omătul, și gheața și vântul cel puternic și covârșitor — că aceasta arată duhul [vântul] cel de vifor —, pentru că voi, toate, vă supuneți poruncii lui Dumnezeu, făcându-vă și lucrându-vă nu simplu și la întâmplare, ci spre folosul și trebuința oamenilor”⁸¹.

9. Munții și toate dealurile, ponii roditori și toți cedrii.

10. Fiarele și toate dobitoacele, cele ce se târăse și păsările cele zburătoare.

Fiindcă cele mai pricinuitoare de bucurie și mai frumoase, și mai trebuitoare, și mai folositoare zidiri ale lui Dumnezeu își au mirarea și lauda arătată, pentru aceasta David, lăsând la o parte pe unele, se îndeletnicește mai

---

adică cu facerea lor puterea Sa și cu pomenirea lor înspăimântându-i pe oameni, iar cu oprirea vătămării celei din acestea a propovăduii bunătatea Sa”.

⁸¹ Zice însă Eusebie: „Pomenește mai întâi de stihia cea caldă, care, fiindcă se află având putere stricătoare, s-a legat cu voia lui Dumnezeu ca de niște legături; și petrece prin toate trupurile și prin toată firea vietăților, și este și prin lemne, și în saduri, și prin flori, și prin aer, puterea lui cea stricătoare fiind uitată (ori ascunsă)”. Iar Teodorit zice: „În aer se face și omătul, și grindina, și gheața, și vânturile cele iuți, că pe acestea le-a numit vifor; și focul încă nu e numai în pământ, ci se poate vedea arătându-se și în aer, că și fulgerele și trăsnetele și flăcările prin aer se slobozesc. «Încă și acestea, zice, de semnele [νεύματα, sau: încuviințările] lui Dumnezeu se poartă, nu ca niște însuflețite și cuvântătoare, ci ca următoare voii Lui», că, încuviințând Dumnezeu, fiecare din acestea se fac”. Zice însă și Hrisostom: „Sunt încă despre acestea și alte cuvinte negrăite, pe care Însuși Făcătorul le știe. Pentru aceasta și oarecine zicea: *Nu e cu puțință a zice «Ce e aceasta?» și «Pentru ce aceea?»*, că toate spre nevoia tuturor lor s-au zidit (Sirah 39: 21). Că focul și grindina săvârșesc rânduiială de slujitori, precum atunci la cuptorul Babilonului, făcând două lucruri deodată: arzând și răcorind. Dar și acestea e de mulțumire? Cu adevărat, de multă: că pe Dumnezeu la fel trebuie a-L lăuda și când bate, și când sloboade din bătaie, că amândouă sunt ale purtării de grijă, amândouă ale bunătății. Dar oamenii cu adevărat una o fac din bunătate, iar cealaltă din răutate și din mânie, iar Dumnezeu amândouă le face din iubire de oameni. Asenienea dar se cuvine a-L lăuda: și pentru că a pus pe Adam în Rai, și pentru că l-a scos, și a cunoaște har [a fi recunoscător] nu numai pentru Împărăție, ci și pentru Gheena, căci pentru aceasta a făcut-o și cu ea ne îngrozește, ca de răutate să ne izbăvească. Și nu pedepsește numai cu grindina și focul, ci adaugă și bătăile. Ce, nu știi cele ce s-au făcut în Egipt, câte minuni s-au făcut prin stihiiile acestea, și Evreilor, și neamului nostru?”

mai cu curândul la cele ce oămenilor li se par mai înfăinioase, adică la foc, la fulger, la grindină, la gheață și la celelalte, precum am zis mai sus. Așjiderea se îndeleșăncește și la zidările cele ce par mai fără trebuință, adică la munți, la dealuri, la poartă cel răsărit și la cedri⁶⁶. Așjiderea și la cele ce par vătămătoare, care sunt fiarele și cele tărătoare⁶⁷, și pe toate acestea le cheamă spre a slavoslovi pe Dumnezeu, pentru ca să arate cu desăvârșire și din acestea purtarea de grijă a lui Dumnezeu cea peste-tot-cuprinzătoare, și pentru ca să învețe pe oameni cât de multinate sunt toate acestea, cât de vrednice de laudă și trebnice, și că au rațiune și scop minunat pentru care s-au zidit, măcar deși rațiunea aceasta și scopul nouă ne este neprișcut, ori cu anevoie de priceput, după Hrisostom. Că fulgerul se face spre semn de ploaie, ori de multe ori și de vânt, iar grindina și omătul se fac lesnicose la lucrarea pământului, iar vântul cel de vifor uneori alungă norii dintr-un loc în altul, iar altele li adună, și una și alta făcându-se pentru folos, măcar deși nouă ni se par a fi fără folos, pentru necunoștința ce o avem. Iar munții și cedrii (prin cedri însă, ca prin cei mai mari, se cuprind și ceilalți copaci neroditori), munții, zic, și cedrii și ceilalți copaci neroditori trebnesesc la facerilor caselor și la alcătuirile corăbiilor, iar, pe scurt, nicio zidire nu este de prisos, nici nu s-a făcut simplu și la întămpinare. Iar lei, leopardii, și elefanții și cei cu un singur corn (adică unicornii ori inorogii) și rinocerii (adică cei cu un corn în nas) și alte asemenea fiare, așjiderea și din tărătoare, balaurii și șerpii, scorpiile (scorpionii) și celelalte vietăți otrăvitoare, și acestea, zic, trebnesesc la viața omului, pentru că

⁶⁶ Zice însă Teologul Grigorie: „Spune cum stă pământul: o parte pe vărfuri de munți înălțată, și alta pe câmpii așezată, și aceasta în multe chipuri și în multe feluri: și strămutându-se cu schimbările cele după puțină vreme, și așa spre trebuință este mai îmbelșugată, și cu felurimea mai bucurătoare; și una e împărțită spre locuire, iar alta nelocuită, prima fiind curmată de covârșirile munților, iar cealaltă spre altă margine oarecare rupându-se se mută, și astfel e o prea arătată cunoștință a mărimii lucrării lui Dumnezeu. Socotește, rogu-te, felurimea și îmbelșugarea roadelor, socotește puterile rădăcinilor, ale umorilor, miresmelor, florilor, nu numai ale celor prea dulci, ci și ale celor folositoare spre sănătate, și darurile culorilor, pentru că ție toate ți le-a pus înainte ca într-o masă obștească cu toate felurile s-au pus câte spre nevoie și câte spre îndulcire, că de nu pentru altceva, măcar pentru cele prin care ți se face bine să cunoști pe Dumnezeu și cu temerea să te faci pe sineși mai priceput”.

⁶⁷ Zice însă Eusebie: „Precum de la munți și de la dealuri s-a mutat la cele mai bune, acestea fiind sadurile cele din pământ, tot așa iarăși de la accepția la firea vietăților, care însă sunt împărțite de mai multă putere decât sadurile, că acelea erau întru singură mișcarea cea hrănitore și crescătoare, iar vietățile sunt de sine în suflet schimbătoare, și se împărțesc de porniri [ῥοπύξ = impulsuri, dorințe] și de închipuire [imaginație] și de simțire deosebitoare; apoi desparte și aici neamul vietăților necuvântătoare – atât în cel sălbatic (pe care-l numește și fiare), cât și în cel blând (pe care le zice și dobitoace); și prin acestea însă, și prin acelea poruncește a lauda pe Făcătorul, că nimic nu e de prisos, nici netrebnic, chiar dacă scapă cunoștinței noastre”.

pricinuieste frică și ne face să ne sfiim și să fim înțelepți și a tot alta în nevoie. Încă acestea ne aduc aminte de păcat și de călcarea poruncii pe care a făcut-o strămoșul în Rai; că pentru aceasta [călcarea poruncii] toate vietățile cele ce mai întâi se supuneau lui și de la dânsul și-au luat numiri, s-au lepădat de a-i sluji și de a se mai supune mai departe. Las deoparte aici⁸⁸ și nu mai zice și de celelalte trebuințe și folosiri ce le pricinuieste fiarele și șerpii la osebite doftorii. Deci dacă zidirile cele pricinuitoare de mahniciune și cele ce par netrebnice și vătămătoare sunt atât de trebnice, încât printr-insele se aduce laudă și slavoslovie lui Dumnezeu, ce să mai zică cineva și despre celelalte zidiri? Care nu sunt de acest fel, ci sunt pricinuitoare de bucurie, trebnice și folositoare?⁸⁹

11. Împărații pământului și toate popoarele, domnii și toți judecătorii pământului.

Iarși arată David aici și altfel de Pronie a lui Dumnezeu, aceea pentru stăpânitori și supuși; că lucru al înțelepciunii lui Dumnezeu este ca întreaga lume să fie împărțită în stăpânitori și supuși, după Hrisostom. Îi pomenește dar pe împărați, pe stăpânitori și pe judecători, fiindcă aceștia sunt cei care stăpânesc și judecă pe ceilalți. „Lăudați, zice, și mulțumiți Domnului, voi, stăpânitorilor, mulțumiți pentru că v-ați ales spre a purta de grijă de ceilalți, iar voi, cei supuși, pentru că v-ați învrednicit a dobândi de la stăpânitori pronie și putere de grijă, și toți împreună laudați pe Domnul, pentru că de la voi a dat Domnul oamenilor buna-rânduială”. Deci, a fi cineva începător și a stăpâni curat este lucru al lui Dumnezeu, iar a fi începător și a stăpâni rău este lucru al pângăritei socotințe a stăpânitorilor; iar a se alege cei răi și a stăpâni rău, aceasta e înșușire a vicelșugului oamenilor care i-au ales. Zicând însă David și toate popoarele, nu a arătat numai pe bărbați, ci și pe femei, și, de obște, fiecare neam și fiecare vârstă⁹⁰.

⁸⁸ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Nu pune dar drept pricină [a patimilor, necazurilor etc.] lucrurile, ci întodeauna socotința ta, că de nu te vei îngriji de aceasta, și de sine te vei vătâma, și de trupul tău. Iar de vei purta de grijă de dânsa, nici de la demoni, necum de la fiare, nu vei suferi ceva rău sau neplăcut”.

⁸⁹ Iar Eusebie împreună cu Teodorit: „Pomenind de fiare și de dobitoace, deosebește și un al treilea neam [specie]: de cele târătoare; pomenește încă și de neamul cel zburător, ca să nu lipsească niciuna din părțile lumii. Dar fiindcă cuvântul nu a pomenit de pești, nici de neamul cel înotător, să se știe că acesta s-a pomenit alături de cele zburătoare. Iar cu pomenirea târătoarelor a însoțit, după Teodorit, și firea înotătoarelor, că acelea se târăsc și ele în ape. Tot așa le-a numit și Dumnezeu la Facere, că a zis: *Să scoată apele târătoare cu suflete vii*”.

⁹⁰ Zice însă Hrisostom: „Văzând robie, nu prihani pe Făcător, ci de păcat fugi, din pricina căruia neamul oamenilor a fost despărțit în stăpânire și robie, așa încât, din aceeași țărână

12. Tinerii și feciorele, bătrânii cu cei mai tineri, să laude numele Domnului, că s-a înălțat numele Lui al unuia (singur).

„Să laude, zice, numele Domnului bărbuții cei tineri și fetele cele tinere, ca încă din tânăra lor vârstă să se deprindă a slavoslovi pe Dumnezeu; iar bătrânii să slavoslovească pe Dumnezeu, mulțumindu-l pentru că au ajuns la o vârstă bătrânească ca aceasta”⁹¹. Iar *mai tineri* a numit iarăși pe cei tineri, pentru a-i osebii de bătrâni. „Toți aceștia, zice, să slavoslovească pe Domnul, pentru că singur numele Domnului s-a mărit, pentru măririle lucrărilor Sale”⁹².

---

fiind ei, o parte să stăpânească și alta să se stăpânească”. „Iar acestea sunt despre chipul cel unul și în vrednicia cea una (poate cele pe care le-a dat Dumnezeu omului)”, după Teologul Grigorie. [Paranteza aparține Mitropolitului Veniamin. Sfântul Grigorie pare a spune - legat și de zisa lui Hrisostom pe care Sfântul Nicodim o împreună cu cea a Sfântului Grigorie - că legătura dintre om și Dumnezeu, cea prilejuită și/sau promovată (și) după chipul imprimat în om, și-a schimbat cumva direcția, omul concentrându-se (și) asupra relației cu stăpânitorii lumesti, și aceasta în mare măsură din nesiguranța la care s-a expus prin păcat (cf. și Fac. 4: 14).]

⁹¹ Iar după Marele Vasile: „Tânărul cel după suflet este cel desăvârșit și înalt către toate părțile faptei bune, înfoțat cu duhul, aprins către lucrările bunei-cinstiri, osârdnic către săvârșirea tuturor lucrărilor celor bune, pe care Evanghelia îl numește și siluitor în stare să răpească Împărăția cerurilor (cf. Matei 11: 12), pe care și ca pe un iscusit în laude îl primește și Duhul Cel Sfânt; iată, și în proorocia lui Ioil, tinerilor li s-a făgăduit să vadă vedenii. Bătrân cu sufletul este cel desăvârșit cu înțelepciunea, în felul în care a fost Daniil, în trup tineresc fiind, a arătat cinstirea cea din înțelepciune, făcându-se mai vrednic de cinstire decât toată bătrâneșea [trupească]. Dar și Solomon așa hotărăște a fi bătrâneșea, zicând: *Bătrâneșea este înțelepciunea oamenilor* (Pilde 30: 2)”.

⁹² Zice însă Hrisostom: „Am arătat, zice, purtarea Lui de grijă și toate cele ce se văd, slava și mărirea; însă nu numai pentru acestea trebuie a lăuda pe Dumnezeu, ci și afară de acestea; că și dincolo de acestea și fără de acestea I s-au merit Lui și înălțimea, și slava, și mulțumirea cea de la toate. Și bine zice așa, spre osebirea de cei ce nu sunt dumnezei”: „Că, după Teodorit, pomenirea dumnezeilor cu nume mincinos s-a stins și s-a arătat a fi cinstit numai numele Celui ce este singur Dumnezeu”. Iar Eusebie zice: „Psalmul, toate chemându-le spre slava lui Dumnezeu, pe cele de sus și pe cele de jos, arată acum lucru de nevoie: că trebuie ca toate, și cele din cer și cele de pe pământ, a lăuda pe Dumnezeu lor. Că zice că: «De vreme ce puterea Lui cea făcătoare de minuni arată și pe pământ și în cer dumnezeiasca lucrare, și, de vreme ce vârtutea numelui Său pe toate le plinește, toate să vină spre lauda Lui ea, cu o liră cu multe strune alcătuită - subțiri și groase și înalte și de mijloc și bine-potrivite [acordate] cu meșteșugul musicesc -, într-un chip ca acesta toată zidirea - cu părțile ei din osebite cete și din mai multe danjuri alcătuiuându-se - o cântare de laudă dulce și de mărturisire și teologie să înalțe lui Dumnezeu, Împăratului a toate”.

13. Mărturisirea Lui pe pământ și în cer, și va înălța cornul poporului Său.

„Mulțumirea, zice, și slavoslovie Domnului se face atât pe pământ, de oameni, cât și în ceruri, de îngeri, și Domnul va crește și va mări cornul, adică puterea poporului Său”⁹³.

14. Cântare tuturor cuvioșilor Lui,

Se cuvine ca, cântarea și slavoslovie Domnului într-un chip mai deosebit să o facă oamenii cei cuvioși, adică cei așerosiți Domnului, că aceștia mai vârtos se cuvine să laude pe Dumnezeu, de vreme ce, mai mult decât ceilalți, aceștia știu măririle și facerile de bine ale lui Dumnezeu. A zis însă și în Psalmul 32: *Celor drepti li se cuvine lauda*; și caută acolo tâlcuirea.

fiilor lui Israel, poporului ce se apropie de El.

„Cântarea, zice, și slavoslovie lui Dumnezeu se potrivesc fiilor lui Israel, adică poporului celui ce se apropie de Dumnezeu, nu după loc, ci după ținerea și așezarea credinței și a dragostei, și după slujirea și iubirea faptelor bune”. Ori zice: „Cântarea și lauda va urma cuvioșilor robi ai lui Dumnezeu prin virtute”. Pentru aceasta se cuvine ca toți împreună să se silească a se face cuvioși, adică să se apropie și să se afierosească lui Dumnezeu, care lucru se isprăvește mai vârtos prin viața monahicească, că, de se vor face astfel, se vor învrednici de slavă și de la Dumnezeu și de la oameni”⁹⁴.

---

⁹³ Zice însă și Teodorit: „Că nu numai cele cerești Îl laudă pe Dânsul, ci tot pământul s-a umplut de a cunoaște pe Domnul, ca o apă multă ce acoperă mările, «că va arăta, zice, pe poporul Său nebiruit și vestit», căci *corn* a numit tăria, de la metafora vitelor celor purtătoare de coarne, cele ce se sunt cinstite pentru tăria lor din coarne”.

* οἰκελιότηα. Mai exact: după înrudirea/asemănarea întru virtuți sau prin „împrietenirea”/deprinderea iubitoare cu ele.

⁹⁴ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Zicând *cântare tuturor*, adică lauda, nu simplu a zis «oamenilor», ci *cuvioșilor Lui*; și zicând *fiilor lui Israel*, a adăugat *poporului celui ce se apropie de El*, ca nu cumva, zicând «poporului Lui», prin aceasta să-i facă mai trândavi și, într-aceasta numai nădăjduindu-se ei, să se lenevească dinspre virtutea cea sufletească. Iar ceea ce zice aceasta este: «De sunteți cuvioși, adică de vă apropiați de El prin fapte, veți dobândi multă slavă, că tot cel ce se sârguiește să se apropie de El, numai acela singur cu adevărat poate fi israelitean, căruia îi va fi cântarea și slava, slăvindu-se de Dumnezeu, și pentru că el slăvește pe Dumnezeu”.

PSALMUL 149

Aleluia⁹⁵.

1. Cântați Domnului cântare nouă.

Această zicere o a zis dumnezeiescul David întru mulți alți psalmi și s-a tăcut și în Psalmul 32. Deci, după istorie psalmul acesta se zice pentru Iudeii cei ce au ieșit pe neamuri după slobozenia din Babilon, după Teodorit. Iar după analogie, psalmul acesta se zice pentru Creștini, după Hrisostom, că așa îl tâlcuiește și Teologul Grigorie în duminica cea nouă, în cuvântul despre înnoiri, zicând: „Cântare nouă cântă Domnului cei ai zidirii celei noi, cei ai Testamentului celui nou, cei ce s-au îmbrăcat cu omul cel nou”⁹⁶.

lauda Lui în adunarea [biserica] cuvioșilor.

Am zis în psalmul de dinainte la *cântare tuturor cuvioșilor Lui*. Că aceasta este una și aceeași cu aceea⁹⁷.

---

⁹⁵ Iar Teodorit adaugă: „Psalmul acesta vestește mai-nainte despre isprăvile cele făcute de Macabei”. [Zicerea de aici o aflăm pusă de Sfântul Nicodim ca tâlcuire a ultimului verset din psalmul trecut. În schimb, în *Tâlcuirea la Psalmi* a lui Teodorit, aflată în *Patrologia Greacă*, Vol. 80, ea este pusă la începutul psalmului de față, la care început, în schimb, Sfântul Nicodim adaugă un text din Teodorit ce nu e prezent în *Patrologia* la locul cu pricina. El arată așa: După Teodorit: „Psalmul acesta este poruncit spre citire Iudeilor cei înorși din robie și care au biruit multe neamuri”.] Iar după Atanasie și Eusebie: „Printro-o înțelegere mai înaltă, aici sunt chemați apostolii, după ce au predanisit cuvântul Noului Testament la neamuri. Tu însă ține minte că David, și în altă parte, atunci, face pomenire de *cântare nouă* împreună cu aceasta și chemarea cea prin Mântuitorul: că în Psalmul 97, după ce a zis *cântați Domnului cântare nouă*, a adăugat *că minunate a făcut Domnul*. Și care sunt cele minunate? Unește aceasta cu *cunoscută a făcut Domnul mântuirea Sa, înaintea neamurilor a descoperit dreptatea Sa* (Ps. 97: 2). Însă aici, în chip mai vederat, a cuprins și numele bisericii [adică prin *adunarea cuvioșilor*]”.

⁹⁶ Și în altă parte același Teolog Grigorie zice: „Pentru aceasta se zice și *Testament Nou* și ni se poruncește a *cânta Domnului cântare nouă, nouă*, celor ce ne-am târât de păcat în Babilon și în tulburarea cea rea, căci cu adevărat nu putem cânta dumnezeiasca cântare dintr-un pământ străin, căci aici alcătuim cântare și viețuire nouă”.

⁹⁷ Zice însă și Origen: „Precum nu e frumoasă lauda în gura păcătosului, tot așa în adunarea celor ce viclenesc, ci în adunarea cuvioșilor, ori întru unul ori între pușini”. „Că

2. Să se veselească Israel de Cel ce l-a făcut pe el; și fiii Sionului să se bucure de împăratul lor.

„Să se veselească, zice, noul Israel, cel ce în chip nou cântă lui Dumnezeu, adică fiecare Creștin, întâi pentru că Dumnezeu S-a făcut om, al doilea pentru că a fost dobândit de Dumnezeu prin credință și l-a făcut pe el popor al său”. Iar *fiii Sionului* sunt în Noului Testament al Evangheliei, adică Creștinii. „Acestia, zice, să se bucure cântând Domnului și să mulțumească veselindu-se alături pentru facerea pe care o au luat de la El, cât și pentru apropierea de Dumnezeu de care s-au învrednicit”. Că Dumnezeu a împărțit întru dânsii ca întru niște fii ai Săi și prieteni, care lucru este un altfel de facere de bine”⁹⁸.

3. Să laude numele Lui în horă; în timpane și în psaltire să-l cânte Lui.

„Toți Creștinii, zice, fiii Noului Sion, să laude numele lui Dumnezeu cu horă, adică în unire și în conglăsuire, ca conglăsuirea cântării de laudă să pricinuiască lor unire și conglăsuire de dragoste, într-o împreună-răsuflare și într-o singură minte”¹⁰⁰. Deci poporului celui vechi al Evreilor adică îi era îngăduit a lăuda pe Dumnezeu cu organe musicale, precum zice David și aici; le era lor îngăduit a jertfi și dobitoace, pentru slăbiciunea minții lor și pentru iubirea de îndulcire, iar pentru noul popor al Creștinilor, *timpan* adică (dobă) îi este

---

a lăuda pe Dumnezeu, după Teodorit, e lucru osebit cuvioșilor și celor tărădelege”. Și Hrisostom zice: „Vezi că mai-nainte de graiuri caută mulțumirea cea prin laudă și prin faptă? Și că pe aceștia îi aduce la ceata celor ce-L laudă? Că nu e îndestul a mulțumi numai prin graiuri, de nu se va întâmpla a fi și virtutea cea prin fapte. Și încă ceva învață aici: arată că împreună cu toată conglăsuirea [cu tot glasul fel din Biserică] trebuie să se aducă laudele lui Dumnezeu, că Biserica e nume de adunare [συνήματος] și de sobor”.

⁹⁸ „Nu simplu, zice, să mulțumești, după Hrisostom, ci cu dulceață, cu veselie, înfierbântându-te cu mintea, că așezarea cea sufletească a celui ce mulțumește o caută, ca să se aprindă cu dorul, ca să se deștepte cu iubirea, ca să se înfierbânte poporul de dragostea Dumnezeului pe care-L laudă”.

⁹⁹ Pentru aceasta a zis Teodorit: „Cu adevărat al tuturor este Dumnezeu la toate, iar cu osebite se afla ca Împărat al Israelitenilor, dar îndată ce ei au bolit de nemulțumire și au cerut a li se face alt împărat, Dumnezeu, Cel lepădat de dânsii, a zis către Samuil: *Nu pe tine te-au deșfîimat, ci pe Mine, ca să nu împărățesc întru dânsii* (1 Împ. 8: 7)”.

¹⁰⁰ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „De aceea toți de obște aduc lui Dumnezeu laudele, ca dintr-o gură o laudă să înalțe împăratului. Aceasta și Pavel o însemnează zicând: *Nepărăsind adunarea voastră, ci rugându-vă* (Evr. 10: 25); dar și însăși rugăciunea aceasta însemnează că se ridică de la obștea tuturor: *Tatăl nostru Carele ești în ceruri*; că pretutindenea folosește nume la plural”.

osorirea îndolării trupești, după Origen, „înădă doba se face din piele de dobitoac mori, iar psaltirea la poporul cel nou este în-răsunarea” cea de sus de la harul Sfântului Duh, pentru că și organul psaltiri din partea cea de sus avea începutul glasurilor. Ori doba adică este lucrarea, iar psaltirea este vederea cu mintea. Drept aceea se cuvine să cântăm lui Dumnezeu prin lucrare și prin vedere, astfel osorind cu adevărat patimile și de sus în-răsunându-le de la Dumnezeu. Am spus despre înalta înțelegere (după anagogie adică) a psaltirii și la Psalmul 32, lăudând aceasta: *În psaltire cu zece strune cântați-I Lui. Vezi și în Precuvântarea cântă la capitolul 6.*

4. Ca binevoiește Domnul întru poporul Său și va înălța pe cei blânzi întru mântuire.

„Domnul, zice, Ți este bine-plăcut ori voiește bunătați poporului Său - după cea scrisă: *Întru oameni bunăvoire* (Luca 12: 14) - și pe cei blânzi și smeriți îi va slăvi și împreună îi va mântui”. S-a zis însă și la Psalmul 146: *Cel ce primește pe cei blânzi, Domnul*¹⁰¹.

5. Lăuda-se-vor cuvioșii întru slavă și se vor bucura întru așternuturile lor.

Zicerile acestui psalm trebuie să le tâlcuim mai întâi după istorie până în sfârșit, iar apoi îl vom tâlcui și după anagogie. Proorocește dar psalmul acesta - după înțelegerea cea mai la îndemână - despre biruința Evreilor care a fost când au biruit neamurile dimprejur care împiedicau înnoirea și zidirea cea de-a doua a cetății Ierusalimului. „Se vor lăuda, zice, Israelitenii cei afierosiți lui Dumnezeu cu slava biruinței și a ajutorării cea dată lor de la Dumnezeu asupra neamurilor, și așa nu numai că fără frică se vor culca, ci și cu bucuria și veselia inimii lor, fiindcă s-au slobozit desăvârșit de păgânii cei ce-i vrăjmășeau”¹⁰².

* ἐνχηῖται = rezonanța, acompaniamentul, răsunetul.

* Cântarea și vederea adică.

¹⁰¹ De aceasta a zis Hrisostom: „Ce ar putea fi asemenea cu această bună-norocire, dacă nu atunci când Dumnezeu e milostiv? Căci, cu adevărat, a înălța e lucru al lui Dumnezeu, iar a fi blând este al oamenilor, că nu se vor face cele de la Dumnezeu dacă mai-nainte nu vor merge cele ale oamenilor. Și vezi mărimea dăruirii, că nu a zis simplu *întru mântuire*, ci va *înălța întru mântuire*, adică nu va izbăvi numai de cele rele, ci împreună cu mântuirea îi va face și vestiți, dând lor și slava”.

¹⁰² După același Hrisostom: „Drepții se vor lăuda întru slava cea viitoare și se vor veseli în veșnicele locașuri și în corturile nescricate”. Iar după Atanasie și Eusebie: „Poporul întru care binevoiește Dumnezeu sunt apostolii Mântuitorului; aceștia sunt blânzi și cuvioși, care au și adormit în pace, și sfârșitul călătoriei lor l-au aflat întru veselie și

6. Înălțările lui Dumnezeu în gâttelejul lor și săbii de amândouă părțile ascuțite în mâinile lor.

Zicerea aceasta vrea să spună adică că Israelitenii, lăudând pe Dumnezeu lor, vor bate pe vrăjmașii lor și că laudele și slavosloviile lui Dumnezeu vor fi în gurile lor, iar săbiile și pavezele se vor afla în mâinile lor, tăind și junghiind pe vrăjmașii lor, care-i pizmuiau¹⁰³.

7. Ca să facă izbândă întru neamuri, muștrări întru popoare.

„Israelitenii, zice, vor lăuda cu gura lor pe Dumnezeu și cu mâinile îi vor război pe vrăjmașii lor, ca așa să izbândească Dumnezeu asupra neamurilor celor vecine cu Ierusalimul, fiindcă cu nedreptate vrăjmășeau pe poporul Său, și pentru a da judecată și muștrare lui Israel, poporului Său”. Căci se muștrau și se prihăneau că pentru păcatele lor erau biruți de acele neamuri, și nu pentru neputința lui Dumnezeu; deoarece, atunci când Dumnezeu a voit numai, îndată lucrările s-au prefăcut spre bine și în pace minunată.

---

odihnă. Și în chip preaslăvit foarte le-a fost însemnată și moartea prin *așternuturi*, fiindcă Scriptura s-a obișnuit să o numească pe ea și adormire”. Altfel însă, după Nichita: „Cei ce s-au măhnit se vor bucura pe *așternuturile* lor, pe care s-au și măhnit». Însă acum, prin *așternut*, înțelege, rogu-te, o deprindere oarecare și așezare a sufletului necăjit pentru câștigarea faptelor bune; deci unde e măhniciumea pentru Dumnezeu, acolo va fi și bucurie veșnică”.

¹⁰³ După Atanasie însă: „Apostolii au vestit cu gura înalta bună-vestire (adică Evanghelia), iar cu faptele lucrau unele ca acestea, ca așa să doboare toată puterea potrivnică”. Iar Marele Vasile zice: „Sunt multe înălțări ale lui Dumnezeu: ori cea după cunoștință, ori cea după pricepere, și cea a izvorului măririlor Lui, și a vederii [înțelegerii] judecărilor Lui. Toate s-au zis pentru cei drepti, că *înălțările lui Dumnezeu în gâttelejul lor*. Apoi, fiindcă cu dreptatea [ὀρθότης] cea după vedere s-a rânduit și tăria cea din faptă, zice: *și săbii cu două ascușuri în mâinile lor*, adică cuvinte care taie și dezrădăcinează patimile din suflet”. Iar după Origen: „Săbii cu două ascușuri sunt în mâinile celor ce sunt gata a izbândi și a izgoni toată neascultarea și a strica toată înălțarea ceea ce se ridică împotriva cunoștinței lui Dumnezeu; este (sabie adică), zic, cuvântul cel cu două ascușuri, care cu unul lucrează pentru adevăr, iar cu celălalt împotriva minciunii”. Încă, după Nichita: „Săbii cu două ascușuri, și nu cu unul, pot fi și cuvintele cele din Vechiul și Noul Testament, prin faptele lor lucrând”.

8. **Ca să lege pe împărații lor cu obezi și pe slăviții lor cu cătușe de fier.**

„Pentru aceasta, zice, Israelitenii vor lăuda pe Dumnezeu cu gura și cu mâinile vor bate pe neamuri, nu numai ca să depărteze și să biruiască pe oșteni, ci și ca să-i ia robi și legați pe împărații vrăjmașilor lor și pe ceilalți stăpânitori ai lor în obezi și în cătușe”¹⁰⁴.

9. **Ca să facă întru dânsii judecată scrisă;**

„Pentru aceasta, Israelitenii, zice, cu gura vor lăuda pe Dumnezeu și cu mâinile vor bate neamurile, ca printr-înșii să facă Dumnezeu judecată și dreaptă pieire neamurilor celor ce-i vrăjmașeau, să le facă izbândă și apărare, care judecată și izbândă va rămâne scrisă în cărți, pomenindu-se în tot veacul acesta. Ori scrisă și neștearsă în viața aceasta; și scrisă oarecum ca pe un monument”¹⁰⁵.

slava aceasta este a tuturor cuvioșilor Lui.

Aceasta care? A birui adică Evreii neamurile cele de prin țările cele apropiate ori, mai bine zis, a le birui cu un chip preaslăvit și minunat ca acesta – prin ajutorul lui Dumnezeu, după Hrisostom.

Așa cu adevărat s-a tâlcuit psalmul acesta după istorie, iar după anagogie se tâlcuiește așa: *Lăuda-se-vor cuvioșii întru slavă*, adică întru ceea ce va să fie, după Hrisostom. *Că nu sunt vrednice*, zice, *pătimirile vremii acesteia către slava ceea ce se va descoperi nouă* (Rom. 8: 18). Iar *slava* e Crucea, după cea zisă: *Mie însă să nu-mi fie a mă lăuda fără numai în Crucea Domnului Iisus Hristos* (Gal. 6: 14), și după aceasta: *Acum S-a preaslăvit Fiul Omului* (Ioan 13: 3). Laudă

¹⁰⁴ Zice însă Origen: „Și cel ce împiedică pe învățătorii de credință străină și pe cei socotiți între dânsii slăviți pentru păruta destoinicie (și acesta, zic) leagă pe împărații lor în obezi și în cătușe, ca așa să nu mai stăpânească pe cei ce din vechime erau stăpâniți de ei pentru lesnirea amăgirii”. Iar Teodorit tâlcuiește aceasta după istorie, zicând: „Prin acestea spune de mai-nainte de bărbăția Macabeilor prin care au supus neamurile cele apropiate de ei și care și împotriva Macedonenilor s-au luptat; și multe alte ca acestea învață istoria că s-au isprăvit de dânsii; și celor ce voiesc să citească lesne le va fi a învăța adevărul prorociei”.

¹⁰⁵ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Cum adică este scrisă? Adică vădită, mărturisită, neputându-se da uitării, că astfel sunt lucrările lui Dumnezeu și, pentru mărimea isprăvilor și pentru covârșirea facerii minunilor, se întind în toată vremea. «Astfel, zice, e biruința, încât și tuturor e arătată și așa de vederată, de ca și cum ar fi scrisă și niciodinioară ștearsă»”.

David pe *cei blânzi* și pe *cei cuvioși*, pentru ca să ne îndemne și pe noi la blândețe și cuvioșie. *Și se vor bucura pe așternuturile lor*, adică în lăcașurile cele veșnice gătite lor și în corturile cele nesticite, după Hrisostom. Iar *înălțări ale lui Dumnezeu* înțelegem că sunt glasurile cele cuvenite lui Dumnezeu prin cântări și prin cuvântări de Dumnezeu care preaînaltă pe Dumnezeu. Iar prin *săbii cu două ascuțisuri*, adică tăioase, înțelegem Crucea Domnului care strică și tuie tulburările dracilor. Prin *săbii* se înțelege și viețuirea apostolilor și a moștenitorilor lor, care [viețuire] este ascuțită în cuvânt și în lucru, ori cu fapta și cu vederea. *Ca să facă izbândă întru neamuri*, adică petrecerea apostolilor este în acest fel și pentru acest scop, ca să slobozească neamurile din robia și tirania Diavolului și ca să înfrunte popoarele ludeilor ca pe niște luptători împotriva lui Dumnezeu și orbi spre lumina adevărului, și *ca să lege pe împărații neamurilor și pe cei slăviți ai lor cu legături de fier*, ale credinței, a temerii de Dumnezeu și a iubirii Lui, după Atanasie. Dacă însă apostoli și moștenitorii lor i-au legat pe ei, cu mult mai vărtos pe păgânii și pe împărații lor cei ce vor fi în urmă. Ori *împărați și slăviți ai neamurilor* numește pe demonii cei ce împărăteau peste neamuri, care luau slavă și cinste de la păgâni. Apostolii au legat însă mâinile acestora cu legăturile nelucrării, *ca să facă întru dânșii judecată scrisă*, adică au lucrat acestea ca să scrie neamurilor hotărâri și legi scrise ale viețuirii iubitoare de Dumnezeu, după Atanasie. *Slava aceasta este a tuturor cuvioșilor Lui*, adică a tuturor celor ce fac acestea. Care? A isprăvi adică apostolii astfel de lucrări mari, după același Atanasie.

PSALMUL 150

Alluia.

In laudă și în mulțumire lui Dumnezeu a sfârșit David Cartea Psalmilor, după Hrisostom, pentru ca să ne învețe să mulțumim și noi lui Dumnezeu pentru toate facerile de bine sau nenorocirile ce le-ar slobozi asupra noastră de la începutul și până la sfârșitul fiecărei lucrări a noastre¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Pentru aceasta a zis Hrisostom: „Vezi unde s-a încheiat cartea: în mulțumire! Că aceasta trebuie să ne fie nouă și început și sfârșit al graiurilor și al lucrurilor noastre, despre care și Pavel zice: *Și orice faceți, în cuvânt sau în faptă, toate întru numele Domnului Iisus, mulțumind lui Dumnezeu și Părintelui prin El (Col. 3: 17)*”.

1. Lăudați pe Dumnezeu întru Sfinții Săi.

Lăudați, zice, și slavosloviți pe Dumnezeu prin [sca] Sfinții Săi, adică pentru că a priceput o astfel de petrecere sfântă în viața oamenilor, pe care i-a făcut să-i îngeri oameni¹⁰⁷.

Lăudați pe El întru tăria puterii Lui.

Lăudați, zice, pe Dumnezeu pentru tăria cerului, care s-a făcut astfel de puterea lui Dumnezeu¹⁰⁸. Însă aceasta o zice David despre cerul cerului al doilea: căci văzându-se acesta, îi pornește pe cei ce văd mărimea și frumusețea și celelalte însușiri firești ale lui să se minuneze și să slavoslovească pe Făcătorul lui. Vezi însă, o, cititorule, cum David a pus mai întâi pe sfinți și apoi tăria cerului, pentru că sfinții sunt mult mai vrednici de mirare decât cerul cel ce se vede de toți¹⁰⁹.

2. Lăudați pe El întru puterile Lui.

„Slavosloviți, zice, pe Dumnezeu pentru puterile ce le face și de obște tuturor, și fiecăruia în parte, felurite minuni lucrând”, după Hrisostom. „Ori slavosloviți pe Dumnezeu pentru puterile Sale pe care le arată zidirile Lui, că acestea Îl propovăduiesc pe Dumnezeu Mare și Puternic și Atotputernic cu singură privilegiștea lor”.

¹⁰⁷ Zice însă Teodorit: „Despre viața sfântă și despre oamenii cei sfinți zice aici; că și acesta e un prilej îndestul de laudă: că dacă ni se poruncește să luăm prilej de laudă de la saduri, de la fiare și de la cele târătoare, cu mult mai vărtos se cuvine a privi la sfinți și pe Dumnezeul acestora mai cu dreptate a-L lăuda. Că cine e cel ce, învățându-se după Fericitul Pavel, ori după dumnezeiescul Petru, ori după dumnezeiescul Ioan, ori după ceilalți apostoli, ori după purtătorii de biruință mucenici, ori după nevoitorii virtuții cei de acum, nu-și va porni limba spre lauda lui Dumnezeu, Celui ce a dăruit oamenilor o atât de mare lesnire către cele bune [sau: îndestulare de bunătați]”.

¹⁰⁸ Zice însă Hrisostom: „Vrea să zică adică întru cei [îngerii] din cerul cel făcut de puterea lui Dumnezeu”. Iar Origen zice: „Zicerea lăudați pe Dumnezeu întru sfinții Lui este în loc de «nimeni să nu laude pe Dumnezeu ieșind din cele sfinte»; căci cum vom cânta lui Dumnezeu pe pământ străin? Iar pământ străin sunt cele ce nu sunt sfinte; ori, fiindcă lauda lui Dumnezeu e sfântă, și nu se cuvine a da cele sfinte câinilor ori porcilor, întru sfinți se cuvine a lăuda pe Dumnezeu, și nu între câini, nici între porci. Iar întru tăria puterii Lui, adică unde e tărie de putere și de credință, asemenea cu cea zidită de un om înțelept pe piatră (cf. Matei 7: 24), acolo, ca întru tăria puterii lui Dumnezeu să se laude Dumnezeu; iar acestea să fie și întru cel ce zice, și întru cel ce aude”.

Lăudați pe El după mulțimea măririi Lui.

„Slavosloviți, zice, pe Dumnezeu pentru nemărginirea măririi Lui”. A zis încă și la Psalmul 144: *Și măririi Lui nu este margine*¹⁰⁹.

3. Lăudați pe El în glas de trâmbiță, lăudați pe El în psaltire și în alăută.

4. Lăudați pe El în timpane și în horă, lăudați pe El în strune și în organe.

5. Lăudați pe El în chimvale bine-răsunătoare, lăudați pe El în chimvale de strigare.

Prin cuvintele acestea, David poruncește Iudeilor să slavoslovească pe Dumnezeu cu toate organele muzicești¹¹⁰. Iar Creștinii să slavoslovească pe

¹⁰⁹ După Eusebie: „Cugetă la mulțimea măririi Lui, și așa, pe cât încapă întru tine, înalță lauda; pe cât e cu putință, om fiind, înalță lauda Unui mare ca Acesta, pentru că nimeni nu poate a-L lăuda după vrednicie”. Zice însă și Hrisostom: „Văzuși dor al sufletului? Văzuși minte aprinsă? Și care se silește? Și întrecându-se a-și covârși neputința? Și apoi a se întrîmpa către cerul însuși? Cu multul dor împreună fiind legat (sufletul zic) de Dumnezeu și aferosit Lui?”

¹¹⁰ Altul zice: „*Glasul de trâmbiță* e un glas al cornului proeșec, că proeștii foloseau trâmbița, aducând aminte de trâmbițele cele ce s-au făcut în Sinai”. „Iar celelalte organe, zice, Teodorit, le întrebuijau Leviții în dumnezeiasca biserică lăudând pe Dumnezeu, dar nu pentru că Dumnezeu se vesele de glasul lor, ci pentru primirea scopului celor ce se făceau. Iar aceasta a îngăduit să se facă pentru a-i izbăvi din rătăcirea idolilor, că toate acestea se săvârșeau și în capiștile idolilor, că și ei erau iubitori de jocuri și răsuri; de aceea dar a îngăduit acestea, ca prin ele să-i tragă pe dânșii la Sine, cu vătămarea cea mică oprind-o pe cea mai mare și prin cele nedesăvârșite mai-nainte învățându-i cele desăvârșite”. A zis și Hrisostom: „Înțelegând Dumnezeu trândăvirea, lenevirea și neputința lor, a meșteșugit această înțelepciune: amestecând osteneala laudei cu dulceața cântării”. Iar Isidor Pelusiotul, așijdere și Clement Stromateul [Alexandrinul], zice: „*Lăudați pe Dumnezeu în glas de trâmbiță*, adică întru pomenirea Învierii”, care Înviere se va face cu trâmbița, precum este scris: *Lăudați pe El în psaltire și în alăută*, adică cu limba noastră și cu gura, pe care Duhul ca printr-un oarecare ciocănel [sau: pană] le lovește». *Lăudați pe El în timpane și în horă*, adică cu trupul și cu sufletul, că de la suflet se suie rugăciunile către Dumnezeu ca dintr-o horă; ori, prin glasul pe care-l scoate pielea timpanului, Duhul arată Biserica, care printr-un glas ca acesta cugetă la învierea trupului. *Lăudați pe El în strune și în organe*, adică cu inima și cu toate măruntaiele cele dinlăuntru și cu vinele [nervii], pe care le-a numit organ; ori *organ* zicem trupul nostru, iar strune, vinele lui prin care a primit potrivită rânduială, și, robindu-se de Duhul, organul sloboade glasuri omenești. *Lăudați pe El în chimvale bine-răsunătoare*, adică cu buzele, prin care se împletesc părțile dulcii-cântării cele potrivite, căci chimval al gurii este limba care

Dumnezeu cu toate organele mădulărilor trupului lor, după Hrisostom, adică cu ochii, cu urechile, cu gura, cu mâinile și cu picioarele. Căci atunci când ochii nu privesc cu încredințare, ei văd fără putință și cu dăruire pentru singură trebuința pe care ei au, iar urechile nu primesc cele reale și de rușine și bărbătoare, ci pe singure cele trebuincioase și de suflet folositoare, și când gura nu grăiește cuvinte văditătoare și de rușine și de rău, ci cele trebnice și duhovnicești, și când mâinile nu răpesc lucru străin, nici nu se lăcomesc, nici nu nedreptățesc, nici nu lovesc, ci se întind în fapte bune, și când picioarele nu aleargă spre răutate, ci umblă pe calea cea dreaptă a virtuții, atunci [se poate zice că] noi slavoslovim pe Dumnezeu cu toate mădulărele și organele trupului nostru, aducem Lui o dulce-cântare cu totul potrivită. Însemnăm însă că și Iudeii cântă lui Dumnezeu psalmi cu organele muzicești cele mai sus zise, precum am zis în *Precuvântarea cărții*. Iar *horă* numește *lauda* ce se aduce cu *horă*, căci cântarea aceasta - care nu se aducea cu organele muzicești - era altfel, *așijderea* și *strunele* aduceau cântare oșebită de cele zise. Iar simplu *organ* îl zice pe cel pe care și noi îl numim acum organ cu un nume oșebit¹¹. Privitor la *chimvale*, acestea erau de două feluri: unele făceau un glas puternic și dulce, care erau iscusite la dumnezeieștile cântări și laude, iar altele făceau un glas aspru și greu, care acestea erau lesnicioase la strigările cele din războaie¹². Știu însă și de alegoriile ce le fac oarecari la organele acestea, dar

---

revarsă în buze cele ce se bat". Adaugă însă Origen: „Cel ce grăiește în limbile oamenilor și ale îngerilor, iar dragoste nu are, nu e chimval bine răsunător”.

¹¹ Zice dumnezeiescul Nil: „*Organ* e tot omul cel bine-plăcut lui Dumnezeu și oamenilor, dar cel ce din pricina păcatelor își bate pieptul său cu umilință, despre acela s-ar putea zice că laudă pe Dumnezeu în timpane și în horă; că, bătându-și pieptul cu umilință și luând împreună cu sineși spre rugăciune hora gândurilor celor plângătoare [jalnice], nu se va defăima de Dumnezeu”. Iar Isidor împreună cu Origen zic așa: „Nu cu aramă sunătoare și cu organe de indulcire [a urechii] se îngăduie să se cântă dumnezeieștile cântări, ci poruncește să facem trupul nostru *timpan*, neavând nicio mișcare a vreunei patimi, ci aflându-se mort dinspre indulcirile cele pământești; iar *hora* se cere după conglăsura cea armonioasă a Bisericii, ca într-un Duh să umble, și cu un sunet și cu aceeași minte și cu aceeași socotință; drept aceea, măcar și mulți de vor fi, de nu se vor conglăsi, nu se vor numi horă; iar prin *strune* arată simțirile cele dintru noi, de care se lovește ciocanul [pana] limbii”.

¹² Zice Sfântul Grigorie al Nyssei: „Un [*év*] chimval este firea cea mai presus de lume a îngerilor, alt chimval este zidirea cea cuvântătoare a oamenilor, precum zice Marele Apostol: *Că toată limba va mărturisi, a celor cerești și a celor pământești și a celor dintru adânc, că Domnul Iisus Hristos este întru slava Tatălui* (Filip. 2: 10). Deci atunci când zidirea se va conglăsi într-o stare de horă, a tuturor celor mai presus de lume și a celor de dedesubt, și, ca cu un chimval, zidirea cea gândită și cea de acum, ce pentru păcat este oșebită și despărțită, atunci, zic, se va împlini glasul cel bun dintru conglăsura noastră: când vor ajuta adică cele îngeresti ridicând starea noastră de tulburare prin dumnezeiasca înconjurare și va striga Biruitorului lauda cea de biruință pentru uciderea

pe acestea le-am lăsat, precum multe ca acestea am lăsat și la alți psalmi, căci astfel de alegorii se suipă cu lesnitate și se privesc cu anevorie.

6. Toată suflarea să laude pe Domnul.

Cu un cuvânt peste-tot-cuprinzător [sobornicesc]. Protopro-impăratul pornește spre lauda și mulțumirea lui Dumnezeu tot neamul și toată vârsta neamurilor. Că *suflore* zice sufletul, și de la suflet a arătat tot omul, și din parte întregul, în chip unit. Deci David cheamă în viața aceasta spre lauda lui Dumnezeu pe cei credincioși, iar întru Învierea ceea ce va să fie, spre lauda și slavoskovia Lui, cheamă pe cei necredincioși, că atunci toți împreună - și credincioșii, și necredincioșii - își vor pleca genunchii lui Dumnezeu și-L vor lauda¹¹³.

vrăjmașilor, atunci dar se va face lauda aceasta de către toată suflarea, de-a pururea întinzând harul și fericirea". [Această stare eshatologică a vremilor de pe urmă și a veacului viitor e anticipată de Biserică prin rostirea acestor psalmi de pe urmă la slujba de dimineața de fiecare zi, dimineața ce simbolizează și anticipează dimineața Învierii celei de obște, ce se va face însă cu mai mare covârșire decât odinioară - la Învierea lui Hristos, sau precum acum - în slujbele Bisericii. Păcat este că mare parte din bisericile de mir (cel puțin în Țara Românească) se numără printre cele despre care Sfântul Nicodim zicea mai sus că „rău fac” și „fără de cale sunt” dacă nu citesc toate aceste laude incluse în rânduiala Utreniei, care socotesc adică ca pe unele să le sară. Să binecuvânteze totuși Dumnezeu și această iconomie de astăzi a bisericilor și să nu osândească lipsa acriviei din slujire, acrivie urmată cu multă frică de Dumnezeu de cei vechi.]

¹¹³ Iar Eusebie zice: „Cu scrierea-împrejur cea de aici a Cărții Psalmilor, în chip cum nu se poate mai potrivit, cuvântul a pus pecetluire asupra tuturor: a chemat adică toată suflarea spre lauda lui Dumnezeu, ca într-un trup mare, capul împreună cu picioarele și celelalte mădulare ale trupului întru una adunându-le și din toate săvârșind o armonie; că acesta dar e sfârșitul [scopul] tuturor. Zic adică că suflarea cea de acum, cea despărțită și care a căzut în chipurile cele potrivnice, să înceteze odată din împotrivire și să se întoarcă la un singur jug și așa să se alcătuiască o horă a celor ce se mântuiesc după Dumnezeu, ca toată suflarea, întru una adunându-se - deși nu prin aceleași organe - să privească spre un sfârșit [scop] întru Dumnezeu și Lui Unuia să-l înalțe laudă”. Zice însă și Teodorit: „Nu numai ludeii, ci și toți oamenii, că Dumnezeu nu e numai al ludeilor, după dumnezeiescul Apostol, ci și al neamurilor (Rom. 3: 29). Că în Psalmul 144 a zis: Să binecuvânteze tot trupul numele Cel Sfânt al Lui, iar aici: Toată suflarea să laude pe Domnul, dar nici acolo nu a numit numai trupul, nici aici n-a chemat doar suflarea, ci și prin aceea, și prin aceasta, și trupului, și sufletului poruncește a lauda pe Dumnezeul tuturor. Vrednic de laudă este sfârșitul întregii lucrări a Psalmilor și potrivit scopului proorociei; că proorocia propovăduiește neamurilor mântuirea, iar sfârșitul [jinta, scopul] proorociei poruncește celor ce s-au norocit cu aceasta să laude pe Făcătorul lor de bine, iar noi nu numai că auzim graiurile, ci și înșeși lucrurile le privim: că Dumnezeul tuturor se laudă în fiecare

Pentru aceasta dar și noi toți să laudăm și să mulțumim lui Dumnezeu – și de lucrul, și cu cuvântul – pentru toate și totdeauna; pentru că a lauda totdeauna pe Dumnezeu este lucru de nevoie oamenilor celor cuvântători și în toată vremea se cere de la noi ca o datorie neapărată [de neînălțurat]. Aceasta e jertfa bine-plăcută, aceasta e jertfa îngerească, după Hrisostom. Aceasta făcând-o noi și viața aceasta fără poticnire o vom petrece, și bunătățile cele ce vor să fie le vom dobândi. Cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, cu Care împreună și Părintelui și Sfântului Duh Îi aducem slavă, cinste și închinăciune, în vecii vecilor. Amin.

Sfârșit, și lui Dumnezeu laudă!

S-a tălmăcit în limba românească și această sfântă carte, de smeritul K[irio] K[ir] V[eniamin], P[roin, adică „fost”] M[itropolitul] M[oldovei], aflându-mă cu vârsta de 75 de ani fără 4 luni.

---

cerate, oraș și sat, și în pustietăți, și în munți, și pe dealuri, și prin locurile cele mai depărtate și nelocuite”.

CUPRINS

Catisma 10.....	5
Psalmul 70.....	5
Psalmul 71.....	18
Psalmul 72.....	32
Psalmul 73.....	48
Psalmul 74.....	62
Psalmul 75.....	68
Psalmul 76.....	76
Catisma 11.....	93
Psalmul 77.....	93
Psalmul 78.....	128
Psalmul 79.....	135
Psalmul 80.....	147
Psalmul 81.....	157
Psalmul 82.....	164
Psalmul 83.....	172
Psalmul 84.....	182
Catisma 12.....	193
Psalmul 85.....	193
Psalmul 86.....	201
Psalmul 87.....	206
Psalmul 88.....	217
Psalmul 89.....	244
Psalmul 90.....	256
Catisma 13.....	267
Psalmul 91.....	267
Psalmul 92.....	276
Psalmul 93.....	282
Psalmul 94.....	293
Psalmul 95.....	298
Psalmul 96.....	308
Psalmul 97.....	315
Psalmul 98.....	321
Psalmul 99.....	328
Psalmul 100.....	332